

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

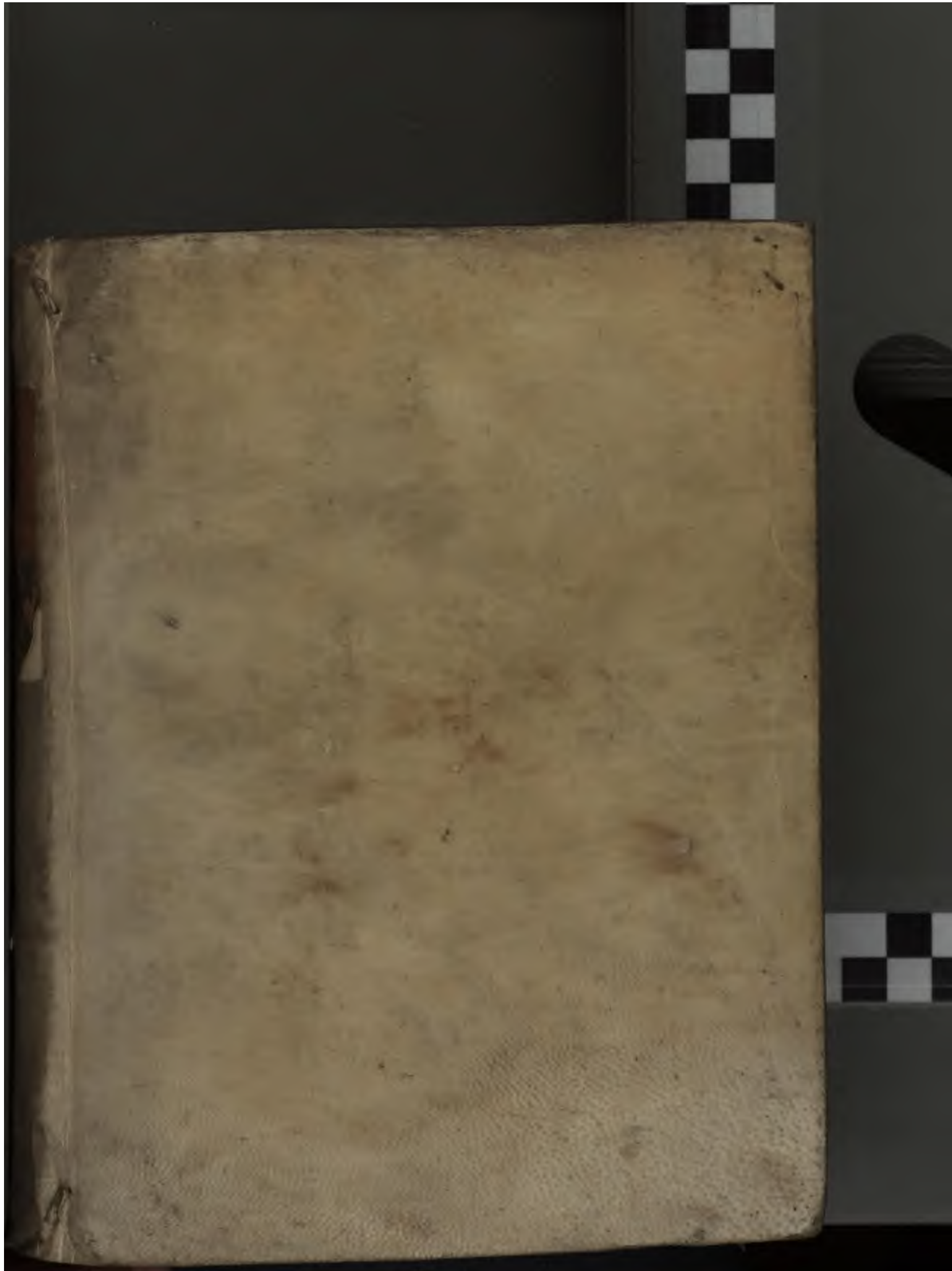
Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

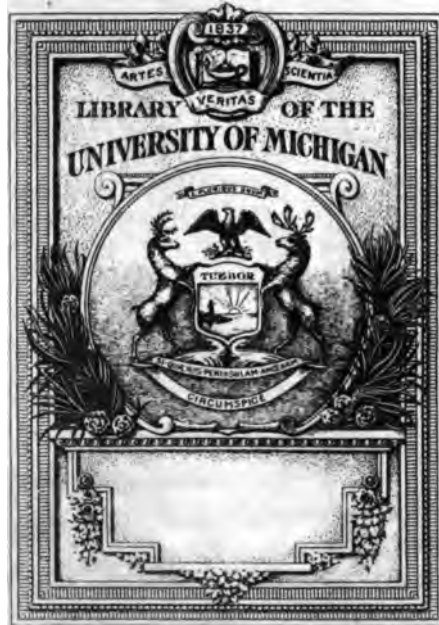
- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

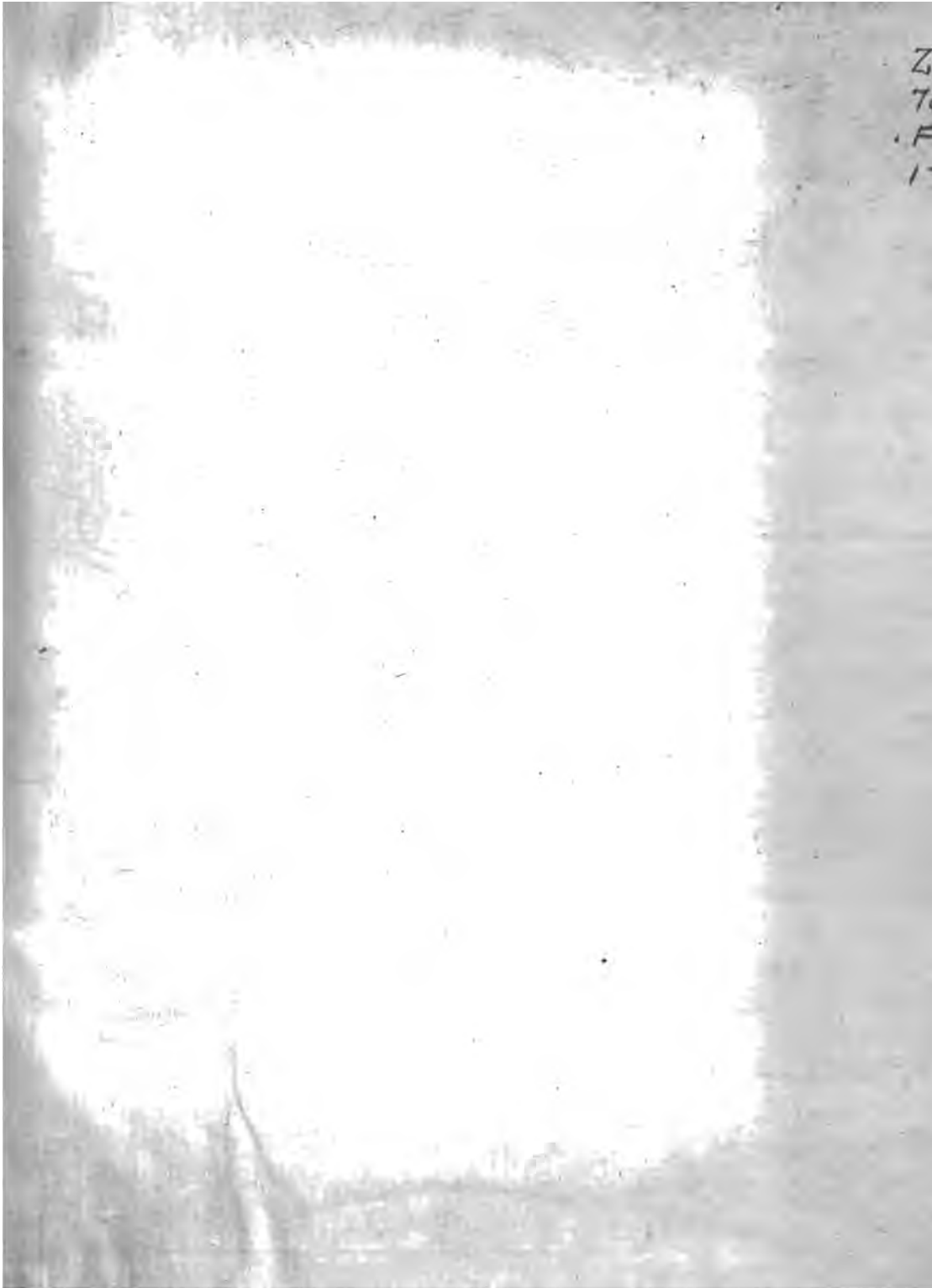
La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

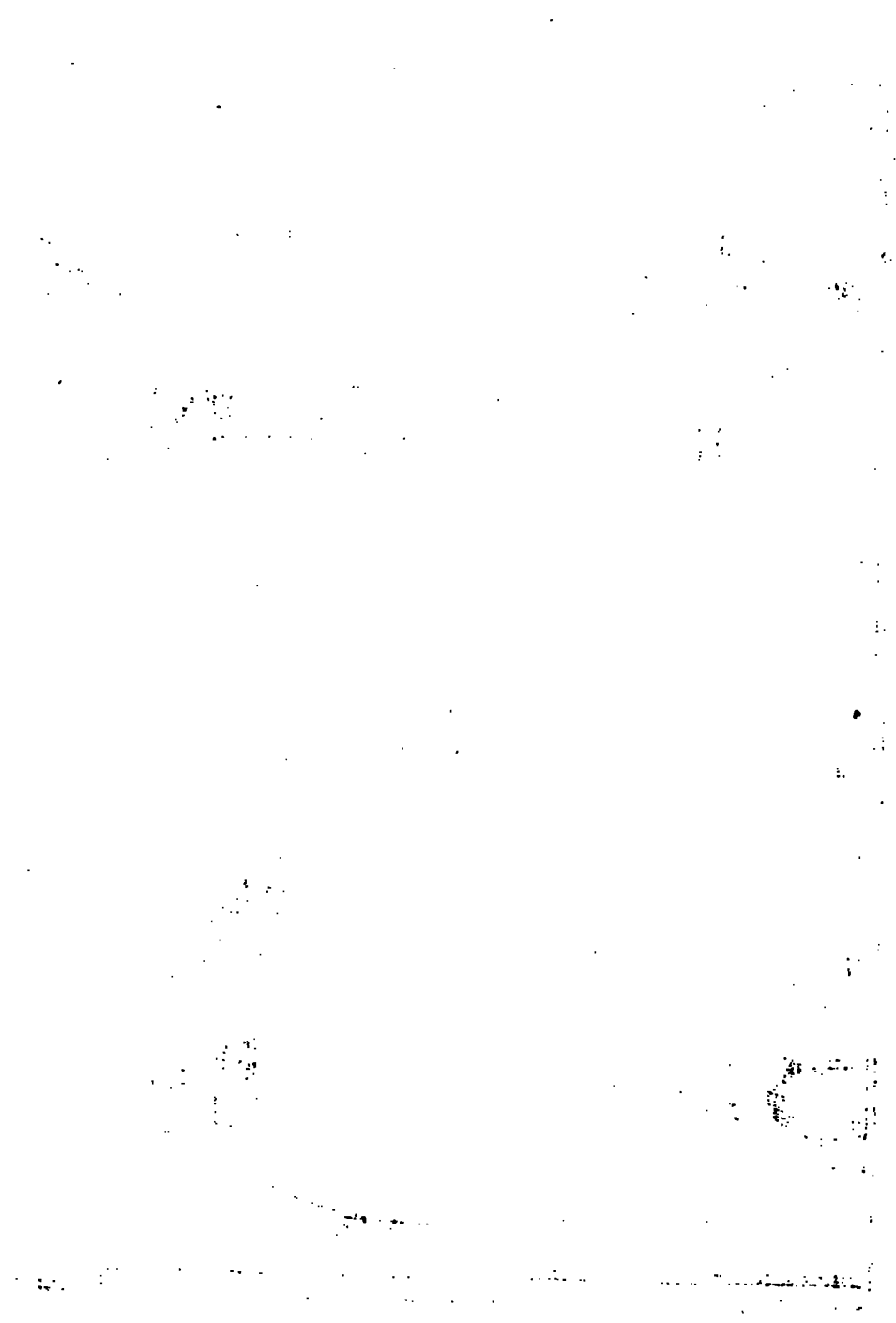

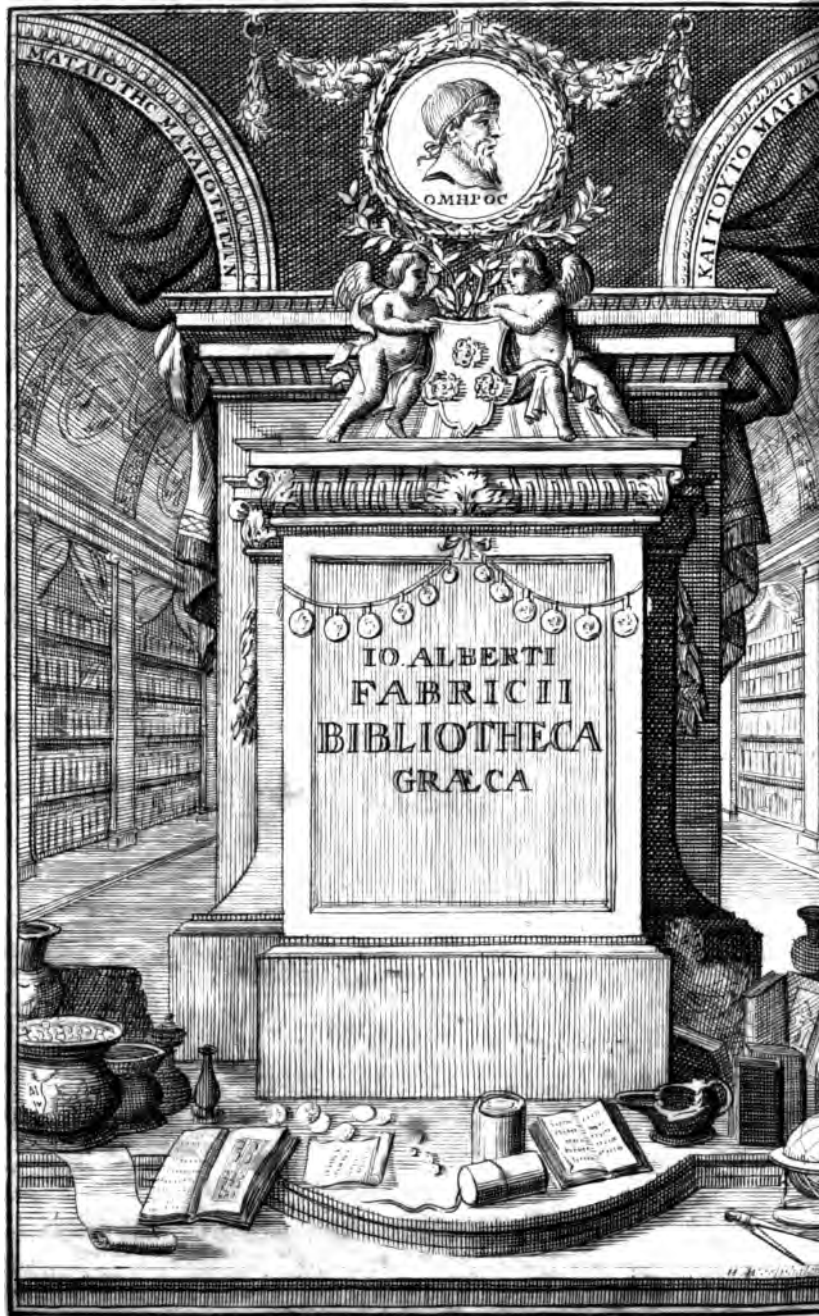
THE GIFT OF
Henry C. Hoskier

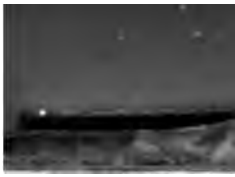

Fabricius, Jo. Albert.

JO. ALBERTI FABRICII
SS. THEOL. D. ET PROF. PUBL.
BIBLIOTHECÆ
GRÆCÆ
LIBER V.

DE
SCRIPTORIBUS GRÆCIS CHRIS-
STIANIS, ALIISQUE QUI VIXERE A CON-
STANTINI M. ÆTATE AD CAPTAM A. C. MCCCCLIII
A TURCIS CONSTANTINOPOLIN.

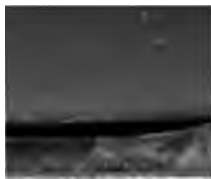
ACCEDUNT LEONIS ALLATHI DIATRIBÆ
DE NILIS ET PSELLIS EORUMQUE SCRIPTIS, ET DE
LIBRIS ECCLESIASTICIS GRÆCORUM, NOTIS AC SUPPLE-
MENTIS AUCTÆ, ATQUE MICH. PSELLI DE OMNIVARIA DOCTRI-
NA QUÆSTIONES CXIII. AD MICH. DUCAM IMPERATOREM, NUNC PRI-
MUM EDITÆ EX APOGRAPHO LINDENBROGIANO, QUOD EXSTAT
HAMBURGI IN BIBL. JOHANNEA.

HAMBURGI

SUMTU THEODORI CHRISTOPHORI FELGINER
ANNO M. DCC. XXIII.

gett
Henry C. Hoke
7-3-29

VIRO SVMMÆ REVERENDO
ATQUE
ERUDITISSIMO
GODFR. OLEARIO,
SS. THEOL. D. ET PROFESSORI MERI-
TSSIMO IN ACADEMIA LIPSIENSI,
ET ECCLES. CATHEDR. MISNENSIS CANONICO,

S. D.

JO. ALBERTUS FABRICIUS:

Non possum Lipsiæ nostræ de meminisse,
licet jam diu longius ab ea sejunctus cu-
jus Patriæ communis Tecum vel ideo
mibi dulcior est memoria, quod Tui imaginem
simul animo meo semper offert, qua nihil mihi
fateor esse jucundius. Atque ob eam maxime
causam annorum in Academia decursorum
recordari suavè est mihi amœnumque, quod
non possum de illis cogitare, ut non simul
mentem meam feriat exhilaretque rememo-
):(2 ratio

ratio consuetudinis Tuæ exoptatissimæ, amicæ illius nostræ in virtute ac litterarum studio concertationis, qua ad scopum communem nobis propositum ambo tum non ignanter contendebamus. Inde ex quo divelli contingit, adeo tamen non imminuta est anticitia nostra, vel laxatum aliquo fasciculus mutuae benevolentiae charitatisque vinculum, quo animos nostros florentis juvenitæ domi obligavit, ut, si fieri potuit aliqua accessio amoris nostro, arctius etiam ab illo tempore constrictum fuerit absentium & paratorum. Tu enim post susceptum, cuius & ego per paucillum temporis comes fui, ita in cæteras Germaniæ provincias Belgiumque & Angliam, atque ex hoc redux in patriam, pulcherrimisque sapientiæ, pietatis ac solidæ eruditionis thesauris, dignitate etiam ac publicis muneribus auctus, illa edidisti virtutis ac doctrinæ Tuæ publica documenta vulgatisque immortalibus ingenii Tui monumentis, nec minus voce quam scriptis ita præclare de Auditoribus Tuis, ita de sacris
atque

atque elegantioribus litteris promeritus es,
 ut livorem ipsum, præfiscini dixerim, jam vi-
 deatur incipere obtredationum suarum sive
 pudere sive pœnitere, etiamsi dolet, quod vi-
 det Te ita scribere ac docere, uti canere,
 olim se agebat Callimachus dulcius invidia
 κρείττονα βασιλεύης. Ego vero quem hæc virtutes
 Tuæ ita per se in amorem Tui rapiunt, ut
 etiamsi nunquam illa mihi felicitas ac volu-
 ptas contigisset, ut familiariter Te uti potuis-
 sem, tamen in amando & colendo Te volupta-
 tem mihi statuerem maximam, quid non ma-
 ximopere gaudeam Tua causa, atque hono-
 rem amicitiae Tuæ, quam fovere ac colere ab
 primo, quo coaluit tempore, neutra ex parte
 intermisimus, maximi faciam? Neque ita
 male de Tuo in me amore sentio, ut non confi-
 dam, gratum Tibi fore præsens hoc, quod
 Tibi consecro, volumen, non modo propter
 pios ac Venerandos illos, Tibique familiares
 primorum sæculorum Doctores Christianos,
 quos unos post sacras litteras novi Te ferre
 in oculis & diligentissima manu versare, quo-

*rum monumenta in hoc libro referuntur: J
etiam propter meum offerentis animum, q
cupio hoc, quantum in me est, perenne statu
re monumentum meæ in Te observantiæ m
que amoris, & pro Heraclito Tuo aliqua
rependere vicem, & munere quodam Te re
rire. Vale, Vir maxime Reverende, & Jo
phum Tuum, ac, quæ multos ante annos ap
Te vidi, exposita Procopii Gazæi comment
ria, Tuas vero maxime ipsius in cæteros J
cros libros Observationes, rebus privatim
publice lætis prosperisque quamprimum
lucem profer. Hamburg. VI. Id. April. An
ni Christiani c l o l o CC XII.*

AD L'

AD LECTOREM.

Scriptorum veterum Christianorum sive Ecclesiasticorum notitia ita multifariam & tam multorum virorum eruditorum stylo tradita est, ut Jo. Andreas Bosius, ingens cum viveret gloria Salanae Academiae, librum paene compleverit recensione Auctorum qui in hoc genere elaborarunt. Post illam publicatam Bosii introductionem, recentissimique ab eo laudati *Philippi Labbei* S. I. de scriptoribus Ecclesiasticis edita Volumina, in eodem stadio cum laude decurrerunt Viri praestantissimi, in Gallia quidem candidus miraeque diligentiae modestiae ac probitatis scriptor *Seb. Nanus de Tillemont*, qui tamen non ultra prima quinque saecula est progressus, uti *Nic. le Nourry*, Monachus Ord. S. Benedicti, vir & ipse doctissimus, non ultra secundum: *Lud. Elias du Pin*, Theologus Sorbonicus, cujus quoque in argumentis brevique quorumlibet etiam maximae molis & varietatis scriptorum Ecclesiasticorum tradendo conspectu versata est industria, *Natalis Alexander*
)( )(Ord.

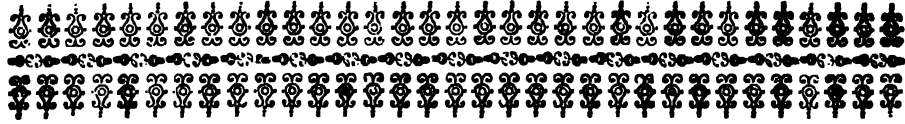

Ord. Prædicator. Monachus, sed qui in hac scri-
 ptura Notitia, nisi ubi Criticas controversias de
 fidei monumentis attingit, de industria brevior
 voluit, atque *Casimirus Oudinus*, Præmonstra-
 tum Presbyter, postea Reformatis sacris additu-
 minus in Græcis, plus in sequioris maxime ætatis
 nis monumentis persequendis studii adhibuit. Qu-
 quoque originem debent *Franciscus Combefisius*,
 Prædicator, qui Tomo primo Bibliothecæ suæ
 cionariæ, de scriptoribus bene multis Ecclesiæ
 haud contemnendas observationes præmisit, &
Ius Colomesius Anglicanæ Ecclesiæ presbyter, &
 non adeo prolixa quidem sed selecta & minime pro-
 ta de S. E. paralipomena sæpius viderunt lucem,
 ambo Annalium Ecclesiæ, doctissimi ætate no-
 scriptores *Antonius Pagi*, Ord. Minorum Conventus
 S. Francisci, post absolutum opus suum Aquis se-
 A. M D C X C I X. defunctus, & alter etiam nun-
 diu opto superstes Zutphanix, *Samuel Basnage*
 Flottemanvillæus, qui utrique dum Baronium si-
 suppleant vel castigant, non pauca etiam de Scrip-
 ribus Ecclesiasticis monuere haud poenitenda.
 Anglis Venerandus meritis, eruditione ac virtute
 nex *Guil. Caveus* omne punctum tulit non modo
 tis SS. Apostolorum Patrumque & tot aliis perenn-
 ingenii sui monumentis ad Ecclesiam veterem int-
 gendam & amore prosequendam egregie facie-
 bus, sed & præcipue data in manus hominum Hi-
 storia Scriptorum Ecclesiasticorum litteraria, quæ

gnis utrisque longiore Vita viris, utrisque eheu in flore ætatis extinctis *Henrico Warthono & Roberto Gerio Cavei* genero per tria postrema sæcula producta, & secundis jam curis præstantissimi Auctoris locupletata, tertio jam ejusdem studio longe etiamnum auctiorem se sistere publicis usibus gestit. Ex Germanis nostris præter B. D. *Balthasarem Bebelium* in Antiquitatibus Ecclesiæ quatuor priorum sæculorum & laudata in hoc genere scripta Rev. Viror. *Jo. Gotfridi Olearii*, Arnstadiensis Præfulis, cujus Abacus Patrologicus superiore Anno longe prodiit locupletior sub titulo Bibliothecæ Scriptorum Ecclesiasticorum: *Sev. Waltheri Sluteri* Antistitis cum viveret meritissimi Lauenburgensis, atque *Casp. Sagittarii*, Doctoris Historiarum publici in Academia Jenensi τὸ μακρότερον, memorandum duco inprimis Doctorem quondam meum nunc inter cœlites adscriptum *Thom. Ittigium*, Theologum ac Superintendentem Lipsiensem. Quae ille accuratione & fide, quam insigni apparatu & studio de Patribus Apostolicis & scriptis primi ac secundi sæculi, eorumque doctrina hæresibus & controversiis commentatus fuerit, quamque diligenter paullo ante mortem recensuerit Veterum Patrum collectiones & Bibliothecas, ex editis ipsius scriptis jam omnibus patet, speroque fore ut quæ de tertio etiam & quarto sæculo privatis scholis tradidit, publicæ luci similiter intra breve tempus exponantur. Ut vero post tot tamque præclaros viros etiamnum auderem in hoc

argumento spicilegium moliri, movit me partim quod Doctoribus Ecclesiasticis omissis hiulca & partim integra fuisset futura mea Græcorum scriptorum Historia: Deinde quod viderem nonnulla mihi esse manus, vel præterita aliis, vel quæ curatius aut distinctius fortasse præfertim quod ad editiones & versiorum Scriptorum attinet, possem explicata adjungere, quod quidem in parte non operæ pretium fecerim, vel proximis Voluminibus, quæ adhuc Christianis scriptoribus impendenda erunt, facturum sim, judicium Tuum erit Lector Benevole. Nec cum mala Tua spero gratia hoc cepi consilii, quod cum Græcorum recentium doctissimus *Leo Allatius* capita quædam me non prætereunda occupasset, fusiusque explicasset, ego actum agere nolui, sed diatribas ejus de *Nils Psellis* & de *libris Ecclesiasticis Græcorum*, quæ rariu haftenus a studiosis comparari & evolvi potuerunt integras curavi recudi, cum meis animadversionibus & supplementis, Melodorumque Græcorum Elenchi *Quæstiones Michaelis Pselli* ad Michaelem Ducarum Imp. quas antea ineditas, Allatio de Psellis addidi & latine verti, debeo singulari Amplissimi Senatus hujus Urbis beneficio, qui illas ex Bibliotheca publica Johannea mihi liberaliter suppeditavit, & cui illo nomine conceptissimas gratias mecum habebis. Quæ porro in hoc Volumine tibi a me offerantur, si velut in tabella paucis cognoscere juvat, age hunc indicem percurrere ne gravator:

IN.

INDEX CAPITUM

HUJUS VOLUMINIS QUINTI BIBLIOTHE- CÆ GRÆCÆ.

- C**APUT I. Codex Apocryphus Novi Testamenti p. 2. Jo. Baptistæ Cotelerii Patres Apostolici. ibid. Jo. Ernesti Grabii spicilegium Patrum & Hæreticorum primi & secundi Sæculi p. 3.
S. Barnabæ Epistola, Acta S. Barnabæ p. 3.
De Scriptis S. Dionysii Areopagitæ tributis p. 4. Scholia Dionysii Alex. Jo. Scythopolitani, Joh. Darenfis, S. Maximi, Georgii Pachymeræ & aliorum p. 5. sq. Glossarium Græcum in Dionysium. Codices MSS. Dionysii. Epistola MS. ad Timotheum de morte SS. Apostolorum Petri & Pauli p. 6. Scripta Dionysii deperdita p. 7. Acta Martyri S. Eutropii ibid. De S. Hierotho Dionysii præceptore ibid. & in addendis.
De Hermæ Pastore, testimonia Cotelerio & Grabio præterita p. 8. & in addendis. Fragmenta Græca Hermæ ab iisdem omiffa, cum adscripta veteri Hermæ versione p. 9-29. Hermæ Pastoris editiones p. 30. alii Hermæ ibid. Acta Praxedis Virginis, Hermæ tributa p. 31.
De S. Clemente Romano p. 31. de tributis illi Canonibus Apostolicis 50. vel 85. p. 32. Novem Canones, qui in Concilio Antiocheno compositi jactantur p. 33. Constitutiones Apostolicæ p. 33. 34. & in addendis. Recognitionum libri p. 35. illorum auctorem non videri Bardesânem p. 36. Τα Κλημέντια, & Epistola ad Jacobum p. 37. Epitome Clementinorum ibid. Scripta pseudo-Clementis deperdita p. 38.
De S. Ignatio ejusque Epistolis p. 38. Acta Martyrii Ignatiani p. 41. Editiones & versiones Epistolarum interpolatarum & spuriarum p. 42. Editiones Epistolarum septem genuinarum p. 44. Alii Ignatii p. 45. Nova editio, quam molitur Georgius Claudius, Danus, cum syntagmate de Ignatiis p. 46.

- De S. Polycarpo** ejusque ætate p. 47. Editiones & versiones Epistolæ Philippenses p. 48. Acta S. Polycarpi Pionio tributa p. 49. Smyrnensis Ecclesiæ Epistola ad Ecclesias Ponti ibid. Acta Pionii p. 50.
- De S. Justino Martyre** p. 51. Ejus scripta edita p. 53. Ad Apologia primam meæ quædam observationes p. 54. Dialogus cum Triphone præter rem vocatus in dubium p. 57. Scripta deperdita p. 59. Editiones p. 60. Varia scripta S. Justinum spectantia p. 61. Index scriptorum & Hæreticorum a S. Justino allegatorum p. 62. Alii Justini p. 52.
- De S. Ireneo** p. 66. 72. Ejus editiones p. 67. Index scriptorum, virorum Illustrum & Hæreticorum a S. Ireneo memoratorum p. 70. Scripta ejus deperdita p. 73. De diris quas libris suis adponere soliti Veteres, digressio ex Observationibus meis sacris necdum editis deprompta p. 74. & in addendis.
- De Tatiano Syro** p. 82. Libri adversus Græcos, editiones p. 83. De supposita Tatiano Harmonia Evangelica p. 83. Scripta deperdita Tatiani p. 84. Alii hoc nomine ibid.
- De Athenagora Atheniensi** p. 85. Editiones Apologiæ & libri de resurrectione p. 86. liber de vero amore, Athenagoræ suppositus p. 88. Athenagoræ alii undecim p. 91.
- De Theophilo Antiocheno** p. 91. librorum ad Autolycum editiones p. 92. Commentarii in Evangelia p. 93. Scripta deperdita p. 94. Alii Theophili p. 95. Nova editio hujus scriptoris cum syntagmate suo de Theophilis & Henr. Dodwelli quam a Clariss. Hudsono accepit diff. de ætate Theophili, promissa a Clariss. Godlie Schelwigio, humaniorum litterarum in Athenæo Gadanensi Professore p. 92. 96.
- Hermias de irrisione gentilium** p. 96. Alii Hermias p. 97. & in addendis. Index scriptorum, quorum meminere Athenagoras, Theophilus, Tatianus & Hermias p. 97.
- De Clemente Alex.** p. 102. utrum tribuendum ei Sancti elogium? p. 103. Ejus scripta edita p. 104. Editiones p. 108. Supplementum Itigianum p. 110. editio promissa a Jo. Pottero V. C. p. 109. Scripta deperdita p. 111. Index scriptorum a Clemente Alex. allegatorum compositus a Nobil. Viro Juvene Christophoro Woltreck p. 112.
- Ex**

- Excerpta Theodoti priora Græce & Latine cum Francisci Combefisii versione nunc primum edita ex apographo quod Parisiis secum attulit V. C. Ericus Benzelius p. 134. Ej. Combefisii notæ p. 178.
- De Melitone Sardenſi ſcriptisq; ei tributis, & deperditorum fragmentis p. 184. Alii Melitones p. 185. & in addendis.
- De Papia p. 185. & aliis deperditis Sæculi ſecundi Scriptoribus, qui ſunt Abercius p. 188. Agrippa Caſtor p. 187. Anonymus Samborum Scriptor in Marcum hæreticum: addenda ad p. 194. Apion qui in Hexaëm. ſcripſit p. 199. Claudius Apollinaris p. 189. Apollinii tres p. 191. Ariſtides p. 186. Ariſto p. 187. Arabianus p. 199. Aſterius Urbanus p. 190. Athenogenes p. 195. Bacchyllius p. 194. Bardesanes p. 198. 36. Candidus p. 199. Dionyſius Corinthius 191. Heſippus 188. Harmonius p. 198. Heraclitus p. 198. Judas p. 199. ubi male excuſum Budas. Maximus p. 199. Miltiades p. 192. Modestus ib. Muſanus ib. Palma p. 194. Pantænus p. 193. Philippus Gortynæ Epicoſopus p. 192. Pinytus Cnoſſæ p. 191. Polycrates Ephēſius p. 194. Quadratus p. 186. Rhodon p. 194. Serapion p. 193. Sextus p. 199. Soter Rom. p. 190. Theophilus Cæſareenſis p. 194.
- Hymnus Veſpentinus & Matutinus Græcorum p. 196. 197.
- De ſcriptis Hæreticorum ſecundi Sæculi p. 199. ſeq.
- De ſeculi tertii ſcriptore S. Hippolyto p. 203. & in addendis. Ejus varia ſcripta & fragmenta quæ ſuperſunt, quæque uno volumine edi eſſet opera pretium, recensita p. 204. Inedita & deperdita p. 200. Alii Hippolyti p. 211.
- De Origene Adamantio, aliisque hoc nomine p. 213. Scripta Origenis Græce edita p. 216. Latine tantum vulgata p. 226. Editiones Latinae p. 230. Scripta deperdita ib. tabella Chronologica plerorumque Origenis ſcriptorum p. 236. Scripta varia Origenem ſpectantia p. 237. Index ſcriptorum & Hæreticorum ab Origene in ſcriptis Græce editis memoratorum p. 240.
- De S. Gregorio Thavmaturgo p. 247. Scripta edita & in his expoſitio fidei, quæ integra cum notis exhibetur p. 249. Editiones p. 254.
- De S. Methodio Patarenſi ſcriptisque ei tributis p. 255. Alii Methodii p. 259.
- De S. Archelao ejusque diſputatione cum Manete p. 262.

*rum monumenta in hoc libro referuntur
etiam propter meum offerentis animum,
cupio hoc, quantum in me est, perenne sta
re monumentum meæ in Te observantiæ
que amoris, & pro Heraclito Tuo aliqu
rependere vicem, & munere quodam Te
rire. Vale, Vir maxime Reverende, & A
phum Tuum, ac, quæ multos ante annos a
Te vidi, exposita Procopii Gazæi commen
ria, Tuas vero maxime ipsius in cæteros
ros libros Observationes, rebus privatim
publice lætis prosperisque quamprimum
lucem profer. Hamburg. VI. Id. April.
ni Christiani c 13 13 CC XII.*

AD I

BIBLIOTHECÆ GRÆCÆ

LIBER V.

DE SCRIPTORIBUS GRÆCIS CHRISTIANIS,

aliisque, qui vixere à Constantino M. usque ad
captam A. C. 1453. à Turcis CPolin.

CAPUT I.

*De Scriptoribus Græcis Christianis ante
Constantinum M. Imp.*

*Codex Apocryphus N. T. 1. Coselerii Patres Apostolici. 2. Grabii spicilegium
Patrum. 3. Testamentum XII, Patriarcharum & Acta S. Pauli & The-
cla, ibid. S. Barnabas ejusque Acta & Epistola 4. Scripta Dionysio Areo-
pagita supposita, ut videtur ab Apollinariū discipulis. 5. Eorum interpretes
& editiones. 6. Epistola MS. ad Timotheum de morte Petri & Pauli. 7. De-
perdita scripta. 8. De Herma Pastore loca veterum & fragmenta Græca
Coselerio praterita. 9. Editiones. 10. Pastoris Presbyteri Acta Praxe-
dis*

A

dis

De S. Dionysio Alexandrino p. 263. aliisque sæculi tertii scriptoribus deperditis, qui sunt: Julius Africanus p. 268. (de aliis hoc nomine p. 271.) Alexander Cappad. atque inde Hierosol. Episc. p. 271. Ambrosius Alexandrinus p. 272. Ammonius Alex. p. 83. Anatolius p. 277. Beryllus Bostrensis p. 272. Cajus 267. Cornelius Rom. p. 272. Demetrius p. 276. Diodorus Tryphon. p. 272. Dionysius Rom. p. 275. Eusebius Episc. Laod. p. 275. Geminus p. 272. Helychius Aegyptius p. 279. Lucianus p. 278. Magnes sive Magnetes p. 276. Nestor p. 273. Pamphilus p. 277. Phileas p. 279. Pierius p. 277. Stephanus ibid. Theognostus p. 276. Tryphon. p. 272.

De Hæreticorum Seculi III. scriptis, Pauli Samosatani p. 279. Scythiani, Terebinthi Buddæ, p. 280. & Manetis p. 281. fragmenta Epistolarum Manichæi a Venerando Jo. Frid. Wincklero, Pastore jam cognissimo Eccles. Hamb. ad D. Nicolai, Græce mecum communicata p. 285. Manichæorum varia genera p. 286. Catalogus Manichæorum plerorumque, quorum apud veteres mentio p. 287. Scriptores veteres editi, inediti & deperditi, qui contra Manichæos scripserunt p. 289. Argumenta librorum quatuor Titi Bostrensis contra Manichæos, Græce & latine p. 293. Scriptores recentiores ad idem Argumentum facientes p. 295.

CAPUT II. Ex scriptoribus quarti sæculi duo tantummodo ob ætatis temporis spatium jam selecti, Athanasius & Ephraim Syrus p. 297.

De S. Athanasio ejusque vitæ scriptoribus p. 297. Plures Athanasii editiones ib. Editio Montfauconiana accurate recensita cum variis observationibus. Tomus I. p. 300. Tomus II. p. 302. Tomus III. p. 306. Supplementum ab eo tempore a Clariss. Montfauconio editum in nova SS. Patrum collectione p. 316. Scripta S. Athanasii deperdita p. 318.

De S. Ephraim Syro p. 319. Syriacæ ab eo scripta inedita ac deperdita p. 320. Quæ Græce Oxoniæ edita sunt, accurate recensita adscripti paginis Vossianæ editionis ubi eadem latine tantum prodierunt p. 326. Codices MSS. Græci & scripta deperdita p. 331. Editiones latinæ & versiones variæ, & Græco-latina editio, quam molitus prideri Joannes Aubertus p. 332. Alii Ephræmi p. 335.

BIBLIOTHECÆ GRÆCÆ

LIBER V.

DE SCRIPTORIBUS GRÆCIS CHRISTIANIS,

aliisque, qui vixere à Constantino M. usque ad
captam A. C. 1453. à Turcis CPolin.

CAPUT I.

*De Scriptoribus Græcis Christianis ante
Constantinum M. Imp.*

*Codex Apocryphus N. T. 1. Coselerii Patres Apostolici. 2. Grabii spicilegium
Patrum. 3. Testamentum XII, Patriarcharum & Acta S. Pauli & The-
cla, ibid. S. Barnabas ejusque Acta & Epistola 4. Scripta Dionysio Areo-
pagita supposita, ut videtur ab Apollinari discipulis. 5. Eorum interpretes
& editiones. 6. Epistola MS. ad Timotheum de morte Petri & Pauli. 7. De-
perdita scripta. 8. De Herma Pastore loca veterum & fragmenta Græca
Coselerio praterita. 9. Editiones. 10. Pastoris Presbyteri Acta Præce-
dis*

A

dis Virginis. Pastor Episcopus Gennadio memoratus. 11. Clemens eique supposita scripta & eorum editiones. 12. S. Ignatii Epistola & 13. Alii Ignatii, ibid. S. Polycarpi & Smyrnenfis Ecclesia Epist. atq. S. Pionio. 14. Justinus Martyr. 15. Index scriptorum ab eo aliorum. 16. Martyres Lugdunenses & S. Irenaeus. 17. Index scripti laudatorum à S. Irenaeo. 18. Theophilus Antiochenus. 19. Tatian Ammonius. 20. Clemens Alex. 21. Index scriptorum ab eo laudatorum, plenior quam editus à Clariss. Nurrio. 22. Excerpta Theodoti latina versione habens inedita Francisci Combefis. 23. De S. Ione & scriptoribus aliis saeculi secundi deperditis. 24. S. Hippolytus tuensis. 25. Alii Hippolyti, ibid. Origenes & de ejus scriptis paralipomena quaedam. 26. Index scriptorum ab Origene laudatorum. 27. Greg. Thaumaturgus. 28. Methodius Patavensis. 29. Alii Methodii. 30. Chelani Carrharum Epist. 31. De S. Dionysio Alex. & aliis saeculi scriptoribus deperditis. 32.

I.

Post ea, quae de scriptoribus sacris Novi foederis dicta à libro superiore quarto sunt, & quae de suppositis Apostolico temporum scriptis in Codice Apocrypho Novi Testamenti Ha. 1703. 8. notare me memini, prima jam deinceps tria à CHRIS. nato saecula percurrere juvat, non ut Virorum praclarorum quae in nibus omnium sunt de scriptoribus Ecclesiasticis commentaria cpilem, sed praecipua attingendo eruditos eorum labores qualicum observationum spicilegio augeam, illustremve.

II. Ad *primum & secundum saeculum* memorandae imprimis I scriptorum collectiones sunt, una Jo. Baptista Cotelerii, qui Parisii 1672. fol. Patres Apostolicos edidit, inde Amstelodami A. 1698. Jo. rico curante non sine auctario recusus, quoniam prior editio confitis incendio * plerisque exemplis rarissime conspicitur. In hoc currunt SS. Barnaba, Clementi, Herma, Ignatio & Polycarpo tributa scilicet ad MSS. castigata codices, versioneque & notis eruditissimis illust quibus laudatus Clericus in sua editione animadversiones alio-

q

* Vide Tho. Ittigium τὸν μακαρίτην de Bibliothecis Patrum p. 401. & 630. Cbñt C. rius Parisii A. 1686. 12. August. aetatis 58. de cujus vita & scriptis praeter Ephemeritum eruditorum & Bailletum de pueris eruditis p. 353. adeunda Graverolii Epistola Sorianis praemissa, & Epistola Baluzii ad Bigotium quae Amstelodamensi Patrum Apocryphorum editioni praefigitur.

SPICILEGIUM PATRUM S. BARNABAS. Lib. V. c. 1. 3

quotcunque reperire potuit virorum doctorum & suas quasdam, & Guil. Beveregii Codicem Canonum primitivæ Ecclesiæ vindicatum notasque ad Canones Apostolicos, Jac. Ufferii dissertationes Ignatianas & Jo. Pearsonii vindicias Epistolarum Ignatii addidit.

III. Alteram collectionem debemus Viro doctissimo Jo. Ernesto Grabe Regiomontano Borussò, cujus spicilegium SS. Patrum & Hæreticorum I. & II. sæculi lucem vidit Oxonii 1698. & 1699. 8. duobus Voluminibus, & præter fragmenta varia ex libris MSS. atque eruditas observationes, Græce & Lat. continet inedita ante *Acta Pauli & Theclæ* è MSS. Bodlejanis, & *Testamentum XII. Patriarcharum* è MS. Cantabrig. quod cum codice Oxon. contulit, addita veteri versione *Roberti Grossbead* Episcopi Lincolnensis ad duos MSS. Codices recensita. Qui singula in utroque huius spicilegii Volumine comprehensa distinctius nosse volet, præter Ephemerides literarias librum laudati Doctoris mei D. Tho. Ittigii de Bibliothecis Patrum p. 699. seq. evolvere poterit, ubi Actis Theclæ, totique adeo illi narrationi fidem detrahit variis argumentis. Testamentum XII. Patriarcharum recensere atque recudendum dare animus est in codice Pseudepigrapho V. T.

IV. De S. BARNABA Apostolo videndus præter alios Tillemontius in *Memoriis Hist. Eccles. T. I.* tum Placidus Puccinellus in *vita S. Barnabæ primi Mediolanensis Archi-Episcopi, Mediolan. 1649. 4.* & Daniel Papebrochius in *Actis Sanctor. ad diem XI. Junii T. 2. p. 421. seqq.* ubi exhibentur, etiam *Acta & passio S. Barnabæ in Cypro* parum licet digna fide sub ementito nomine *Johannis Marci* Græce ex MS. Vaticano cum Sirleti versione & Papebrochii notis p. 431-436. & *laudatio S. Barnabæ Apost.* auctore *Alexandro* Monacho Cyprio, itidem Græce ex Vaticana Bibl. cum interpretatione Francisci Zini, & ejusdem Papebrochii observationibus p. 436-453. Vetus latina versio Epistolæ quæ sub Barnabæ nomine extat & cujus editiones retuli libro IV. c. 5. §. 14. in antiquo Corbejensi Codice tribuitur S. *Philastrio* Brixienfi Episcopo, ita enim legendum, in *Actis Sanctor. T. 2. Junii p. 457. & 460.* ubi bis perperam excusum est nomen *Philostorgii*. Editionibus Epistolæ Barnabæ ibi à memoratis addenda latina Puccinelli, in *vita Barnabæ* jam a me laudata, & Germanica ad calcem N. T. ex G. Arnoldi versione excusa Schifbecz prope Hamburgum 1710. 12.

V. Scripta ambulancia sub nomine S. DIONYSII *Arcopagita* a)
A 2 qui

a) Ejus meminit S. Lucas Actor. XVII, 34. Plura de hoc Dionysio sed minus certa tradunt

qui primus deinde Athenarum Episcopus b) & Domitiano irante c) affectus martyrio fuit, licet haud indigna lectu, si cuncto evolvantur, tamen quatuor primorum saeculorum ignota ptoribus, atque ut vel ex Theodori presb. libro pro scriptis Dionysii apud Photium Cod. I. constat, jam olim vocata in dubium & Dionysii illius nomini haud dubie supposita sunt, ut demonstrarunt Jo. Dal libro I. de Dionysii & Ignatii scriptis Genev. 1666. 4. Alex. Moru Act. XVII. 34. Georg. Hackewillus, Anglus Libro de providentia Lond. 1635. f. 208. seq. Edmundus Albertinus de Eucharistia p. 1. seq. Jac. Usserius in diff. de Dionysio, edita ad calcem ejus libri Scripturis sacrisque vernaculis p. 281. seq. Wilhelmus Ernestus Tzelius Exerc. Select. T. 2. p. 285. ubi Schelstrateni, & Tho. Itti diff. de Patribus Apostolicis p. 143-165. & in selectis Hist. Eccles. Sa li I. capitibus p. 25-43. ubi Laur. Cozzæ d) & Claudii Davidis amenta convellit. Atque ex ipsis Romanae Ecclesiae sociis praeter a Jo. Launojus in judicio de libris Dionysio Areopagitae inscriptis, I Labbeus T. I. de scriptor. Eccles. p. 766. seq. Nicolaus le Nourri Apparatu ad Bibl. Patrum diff. X. Jo. Morinus de sacris Ordinationi p. 28. sq. 42. seqq. & Nanus Tillemontius T. 2. Memor. Eccles. p. 1. seq. qui p. 443. seq. Pearsonii quoque confutat rationes, quibus in Ig tii vindiciis lib. I. c. 10. vir ille doctus voluit ostendere scripta Dionysio jam supposita esse circa A. C. 330. quod visum etiam Bevere notis ad Synodicum p. 72. b. Sane ab aliis videntur rectius referri ad culum quintum, quandoquidem & Severianis Dionysii Areopagitae si

dunt Vitae sanctor. & Menae 3. Octobr. & quae ex Sim. Metaphrasse, Mich. Syn & Methodio sive Metrodoro aliisque leguntur T. 2. Operum Dionysii edit. Co rianae, ubi & vita S. Dionysii scripta à Petro Halloix ex T. I. Vitar, scriptorum Ori entalium, Duaci 1633. fol. & Martini Delrio vindiciae Areopagiticæ contra Joseph. Se gerum Antwerp. 1608. 8. pridem editæ occurrunt. Videndus etiam Andreas Sauff de Mysticis Galliae scriptoribus, Paris. 1639. 4.

b) Dionysius Corinthius apud Euseb. III. 4. & IV. 23. Hist. Eccles. Confer Constitut. A stol. VII. 46. & ibi Cotelierum.

c) Vide Sirmondum de duobus Dionysius c. 8. & Tillemontium Memor. Ecclesiast. T. 2. 435. Varias de Dionysio Areopagita fabulas excutit B. Jo. Georgius Dorfcheus in meltri Tiburtio Dionysiano p. 32. seq.

d) De Cozzæ Vindiciis Areopagiticis ad Clementem XI. Romæ 1702. 4. editis, vide Er. 1703. p. 401. & de Claudii Davidis diff. sur S. Denis l' Areopagite (Paris 1702 Act. Er. 1704. p. 168. & Ephemerides Parisienses A. 1702. p. 304. seq. ubi argum iplius itidem breviter refutata invenies. Cozzæ libro subjuncta Jo. Novii pro oper S. Dionysii adversus Laur. Vallam Apologia.

pta A. C. 532. e) in collatione CPolitana jaçantibus Catholici responderunt: *illa testimonia qua vos Dionysii Areopagita dicitis, unde potestis ostendere vera esse, sicut suspicamini? si enim ejus erant, non potuissent latere B. Cyrillum. Quid autem de B. Cyrillo dico? quando & B. Athanasius si pro certo scisset ejus fuisse, ante omnia in Nicano Concilio de consubstantiali Trinitate eadem testimonia protulisset adversus Arianos diversa substantia blasphemias. Si autem nullus ex antiquis recordatus est ea, unde nunc positis ostendere quia illius sint nescio.* Ibidem, ut ab Eulogio apud Phot. Cod. 230. Leontio *πρωτεύου* octava de sectis, Facundo lib. I. & Liberato in breviatio c. 10. Apollinaristz arguuntur quod scripta præclarorum Ecclesie Doctorum falsaverint, Julioque Episcopo Rom. Epistolam ad Dionysium supposuerint, ut adeo non absurde conjecerit Eduardus Stillingfleetus f) Dionysium istum Apollinaris discipulum sub Areopagitæ nomine scripta sua ex Plotini, Porphyrii, Jamblichi & aliorum Platoniorum g) scriptis incrustata edidisse, dicasseque Timotheo, quo nomine uti notissimus ille S. Apostoli Pauli discipulus fuit, ita memoratur etiam Timotheus quidam inter Apollinaris discipulos à Damaso, Gennadio, Augustino, Theodorito V. 10. Hist. aliisque. Saltem probabilius esse videtur Areopagitæ scripta supposita fuisse ab Apollinaristis (vel ut Morino visum ab Eutychianis) quam à Gregorio M. quæ Clarissimi Dodwelli suspicio est p. 389. lib. de jure Laicor. sacerdotali. Quin neglecta quidem à Gregorio Dionysii scripta (licet hom. 34. in Evang. illius dictum memoret) colligunt Petavius de Angelis p. 107. & Jo. Morinus de sacris Ecclesie Ordinatt. p. 421.

VI. *Dionysii Alexandrini* commentaria in Areopagitam quæ laudantur à Jo. Cyparisiota de Theologia Symb. quæque in Bibl. nobilis Veneti, Collini MSta fuisse testatur Turrianus, non Episcopi illius, medii sæculo tertio clari sunt, sed longe junioris *Dionysii Alexandrini Rhetoris*, ut notatum Edm. Albertino de Eucharistia p. 261. Neque diversa à *Ἐπιτομὴ εἰρημῶν* in Dionysium, quæ alii tribuunt *Johanni Syriopolitano*, quæque *Maximi* Monachi scholiis permixtas Usserius * observavit. Has latine verterat Anastasius Bibl. sed illa versio intercidit. Vertit & Rob. Lincolnien-

A 3

nien-

e) Baron. ad A. C. 532. n. 39.

f) Respons. ad Crescii Apologiam de fanaticismo Ecclesie Rom. c. 2. p. 133.

g) *Platonica quoad posuit decreta persecutus, Christianis ea dogmatibus alligare contendit.* Ita de Dionysio Petavius IV. 10. de DEO. Confer Tho. Galeum ad Jamblichum de *Mysteriis, Egyptior.* p. 207.

* Vide ejus diss. de Dionysio quam H. Warthonus edidit ad calcem libri de scripturis sacrisque vernaculis, p. 299.

niensis. Cæterum *Maximi* scholia & *Georgii Pachymera*, Maximum plerque secuti, paraphrasis Græce & latine exstant in editione operum Dionysii Corderiana. *Johannis Darenfis* Metropolitæ commentarios Synscriptos necdum editos Jo. Morinus ait Maximo & Pachymeræ in acumine & Philosophicis in re Theologica ratiociniis longis antecellere, verum neutiquam scriptos esse sæculo quarto, ut Ahamo Ecchellenfi i) persuasum, sed post A. C. 692. Germani Patriarchæ CPol. scholia in Bibl. Vaticana adhuc servantur. *Georgii Hieromonis* in Bibl. Medicea. Latine vertit scripta Areopagitæ tributa lataque in Galliam A. C. 827. *Hilduinus* Abbas Sandionysianus ad dovicum Pium Imp. quæ ejus interpretatio præter pauca Areopagite ejus k) inserta interiit, *Johannis Scoti* Erigenæ ad Carolum Calv & *Johannis Saraceni* circa A. 1180. clari exstat, quemadmodum *Thome* Vercellensis Abbatis circa A. 1240. Paraphrasis seu Commentarius in Dionysium: Scholia Dionysii Carthuf. & Hugonis, Alberti Thomæ. *Roberti* quoque *Grosstebad* Lincolnensis Episcopi versior & commentarium servat Bibl. Collegii corporis Christi Oxon. Trulerunt etiam Dionysium latine *Ambrosius Camaldulensis*, *Marfilus* Mysticæ Theologiæ quam *Job*, *Eccius* quoque & *Carolus Herfentius* istrarunt, & libri de Mystica Theol. interpretes, tum *Joach. Perionius*, *Radus Clauserus* & novissime *Balthasar Corderius*. Prima editio Græcæ lucem vidit Florentiæ in ædibus Philippi Juntæ 1516. 8. præfixo Glossario Græcæ vocabulorum difficiliorum, quod in MS. Cæsareo et reperit Lambecius & male pro inedito habuit. Alias Græcæ latine que à Caveo, Ittigio l) Nourrio & Cozza recensitas omitto. Corrianam præstantissimam Græco latinam Antverp. 1634. fol. 2. (cui A. 1644. defensio Areopagitæ, auctore *Joanne Chaumontio* accedens distinctius recenset Labbeus T. I. p. 260. seq.

VII. In Bibliotheca Cæsarea præter Latinos duos exstant & duces MSS. Græci tres operum Dionysii, quos cum Corderiana editio conferri operæ pretium esse notat Lambecius quem vide Lib. III. p. 175. seq. Idem Lambecius *Epistolam*

h) De sacris Ecclesiæ ordinationibus p. 493. seq. edit. Paris.

i) In Epistola ad Jo. Morinum apud Rich. Simonem ad Gabr. Philadelphensem p. 276. in notis ad Catalogum Hebed Jesu p. 46. Confer. Hottingeri Bibl. Or. p. 290.

k) Hilduini Areopagitica vide apud Surium ad IX. Octobr.

l) Diss. de Patribus Apostolicis p. 134. seq. Nourrius diss. 10. Apparatus ad Bibl. Pat. 6. 21. & Cozza Vindic. Areopagit. part. 2. c. 22.

MS. extare refert ad *Timotheum*, de morte SS. Apostolorum Petri & Pauli. Nam *Epistola de Eclipsi Solis ad Apollonem* c) quæ latine tantum ex Hilduini Areopagiticis à Corderio T. 2. p. 273. cum Halloixii notis exhibetur, in Codicibus Græcis Cælareanis etiam exulat. Dionysii loca plura profert Gregoras lib. 23. Hist. quemadmodum & Plotini Maximique.

VIII. Deperdita Dionysii hujus scripta sunt, *περὶ ψυχῆς*, *περὶ δικαίων καὶ θεῶν δικαιωτηρῶν* *περὶ θεῶν ὕμνων*, *περὶ νοητῶν καὶ αἰσθητῶν*, *περὶ θεολογικῶν ὑποτυπώσεων* (cujus operis frequenter meminit Dionysius, Vide T. I. p. 437. 444. 455. 465. 482. 490. 492. 497.) & *περὶ συμβολικῆς θεολογίας*. His Pachymeri in prooemio p. XLIII. memoratis, ex Gyrardo dial. 5. de Poëtis qui id in Commentariis Græcis observasse se ait, adjunges *περὶ ἡ μακαρίων ἱεροθεῶν* de illo nimirum *Hierotheo* præceptore suo, ex cujus *ἱερωτικῶς ὕμνοις* affert quædam Dionysius cap. 4. de divinis nominibus. Anonymus MS. apud Lambecium lib. 3. p. 69. addit *περὶ τῆς κατὰ νόμον ἰσραηλῆας*, Sed addit è male lecto libri de Ecclef. Hierarchia loco, ut notavit Halloixius apud Corder. T. 2. p. 379. Idem recte monet librum *περὶ τῶν Ἀγγελικῶν ἰδιότητων καὶ τάξεων*, qui cap. 4. de divinis nominibus allegatur, haud diversum esse à libro qui existat de Cœlesti Hierarchia. Vide etiam si placet quæ ibidem Halloixius subjungit de *Actis Martyrii S. Eutropii* sodalis sui, quæ cum *Epistola ad Clementem* Episcopum Romanum misisse Dionysius traditur apud Vincentium Bellouac. XI. 18. speculi Hist.

IX. De libro triplici, qui *Pastoris* titulo ex veteri latina versione a) existat, & visiones 4. Mandata 12. ac 10. similitudines complexus ab antiquis Scriptoris tributus est HERMÆ five illi (quod magis placet) cujus mentio Rom. XVI. 14., five Hermæ Pii Episcopi Rom. fratri

e) In illa Epistola pro *Philippo Aridao* Philippi Medici Mathematici nomen reponendum est, de quo dixi lib. 3. cap. 5. § 8.

a) *Anastasium* Bibliothecarium versionis illius auctorem esse incerta plane & parum credibilis conjectura est Casp. Barthii, notis ad Hermam. p. 855. neque de *Rufino* constat, cum minime necesse sit veteres omnes interpretationes deberi Anastasio atque Rufino. Etiam hoc sine causa à Barthio pronunciatum esse existimo p. 860. 868. & 870. quod interpres tantum eclogarium egerit. Dubito quoque an multi assensuri sint doctissimo Viro Tho. Galeo, qui præfat. ad Opuscula Physica Ethica & Mythologica Pseudoclementem in libro Pastoris citat. Nam *Clementis*, inquit, *opus est, multa sunt que suadent.*

tri b) pauca erunt quæ notabo post virorum doctissimorum in
 striam. Inprimis afferam loca nonnulla veterum, Cotelerio, qui magi
 eorum numerum editioni suæ præfixit, præterita. Philastrius in
 CXXII. *Cum anima facta sit ex nihilo scilicet, ut scriptum est: qui fecit e
 hilo omnia ut essent quæ non erant.* Confer lib. 2. Hermæ mandat. 1.
 Etor Homiliæ de aleatoribus ad calcem Operum S. Cypriani: *Eni
 enim Scriptura Divina, Va eris Pastoribus. Quod si ipsi Pastores negligent
 periti fuerint, quid respondebunt Domino pro pecoribus? à pecoribus se esse vexa
 non credetur illis. Incredibilis res est Pastores pati posse aliquid à pecore.
 gis punientur propter mendacium suum.* Confer lib. 3. similitudine D
 31. Johannes Sarisberiensis Epistola 172. c) Pastorem Hermæ acci
 let libris Apocryphis V. T. quod etiam fieri in Codice latinorum
 bliorum ante 800. annos exarato, qui in Bibl. S. Germani extat, nu
 tum Rich. Simoni lib. 2. Hist. Crit. N. T. p. 106. Franciscus enim Jur
 fallitur, qui per Pastorem intellexit librum tertium Maccabæorum, id
 que tacito licet nomine illum perstringit Stephanus le Moyne noti
 Varia sacra p. 1065. ubi illustrat stichometriam Nicephori, in qua ve
 in Gelasii decreto & Athanasii synopsi inter Apocrypha N. T. Pastor H
 mæ memoratur. Secutus tamen Junii sententiam Petrus Pithoeus
 de latinis Biblior. interpretibus p. 8. His adde locum Didymi in Cat
 ad Job. VIII. 17. à Patricio Junio edita p. 202. & alium Operis impe
 Et in Matth. XIX. 28. quem testimoniis de Herma adungere ju
 ipse Cotelierius ad lib. 3. similitud. 9. §. 2. p. 112. tum loca Origenis
 14. in Matth. 19. p. 361. edit. Huetii, & tractat. 30. in Matth. 24.
 veteri latina versione, quæ præter locum ex Catena MS. in Episto
 Catholicas ad Jacob. 1. 6. observavit C. V. Jo. Ernestus Grabe spici
 gii Patrum T. 1. p. 303, 304. Denique Bernardus de Montfaucon Sac
 dos & Monachus Benedictinus in præclara sua Athanasii editione To
 3. ex Codice Colbertino vulgavit Doctrinam sub Athanasii nomi
 ad Antiochum, nec Cotelerio, nec tunc cum spicilegium ederet c
 Etissimo Grabio visam, in qua fragmenta bene multa Græca Herr
 d) c

b) Ita Pseudo Tertull. 3. adversus Marcion. & liber Pontificalis in vita Pii. Sed a
 quiores esse Hermæ librum scriptum ante excidium Hierosolym. Clemente
 mano Episcopo, & ab Irenæo. jam pro libro sacro laudatum, recte monere P
 sonius Vindic. Ignatii lib. 1. c. 4. & lib. 2. c. 13. f. 408. & H. Dodwellus diff. de
 cesione Rom. Pontificum. c. XI. §. 5.

e) Confer Cotelerii notas ad T. 1. monumentor. Ecclesie Græcæ p. 725. & quæ pri
 scripsi in Codice Apocrypho N. T.

d) occurrunt, quæ legiſſe neminem pœnitebit: quare ea hoc loco eum adjuncta à me ut conferri poſſit antiqua verſione exhibere integra juvat, cum prius notavero Clariff. Nourrium quoque testimonia Veterum de Herma exhibere in Apparatu ad Bibl. Patrum edit. in fol. p. 1367. ſeqq. ſed nulla addidiſſe Cotelarianis, præter locum Clementis VI Strom. p. 638. & alterum Grabio etiam notatum Origenis ad Matth. XXIV. 32.

Fragmenta S. Hermæ ex Doctrina ad Antiochum Ducem, edita ſub nomine S. Athanaſii Alexandrini.

Lib. 2. Mandatum Primum.

Pag. 252. Tom. 3. edit. Benedictin. Πρῶτων πάντων πίστευσον, ὅτι εἷς ἐστὶν ὁ Θεός, ὁ τὰ πάντα κτίσας καὶ καταρτίσας καὶ ποιήσας ἐκ μηδενός, οὗτος ἐστὶν ὁ Θεός. Ὁ μόνος πάντα χωρῶν, μόνος ἡ ἀχώρητος ὢν &c.

Primum omnium crede, quod unus est Deus, qui omnia creavit & consummavit, & ex nihilo omnia fecit. Ipse capax universorum, solus immensus est.

Mandatum II.

Pag. 253. Ἀπλότησα ἔχε καὶ ἀκακῶς γενεῖ, καὶ ἔσο ὡς τὰ νηπιαῖα μὴ γινώσκοντα ποτηρίαν, τὴν ἀπόλλυσαν τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Πρῶτον μὲν μηδένος καταλάλει, μηδὲ ἡδέως ἀκχεῖ καὶ καταλάλει. Εἰ ἡ μὴ, καὶ σὺ ἀκχῶν ἐνοχῶ ἔσῃ τῆς

Simplicitatem habe, & innocens esto; & eris sicut infans, qui nescit malitiam, quæ perdidit vitam hominum. Primum de nullo male loquaris, neque libenter audias male loquentem. Sin vero, & tu audiens particeps eris

B ἀμα-

d) Græcos Hermæ libros inspiciendi magno desiderio flagrabat Grotius Epistola 768. qua testatur se fragmenta Christianorum primi & secundi seculi diligenter collegisse. Forte in Græcis, si integra extarent, occurreret quod auctor libri Pontificalis memorat mandatum quod præcepit Angelus Domini cum venit ad Hermam in habitu Pastoris, & præcepit ei ut Pascha die Dominica celebraretur. Ad aliud enim opus respicere illum scriptorem ægte crediderim. Cæterum latina quæ habemus Hermæ antiquiora esse Tertulliano, & ab illo lecta persuadet sibi Clariff. Nourrius Apparatu ad Bibl. Patrum diss. IV. c. 6. p. 53. Præterea Cotelarius notis ad lib. 2. mandat. 5. laudat interpretationem Codicis Victorini, sive Bibliothecæ S. Victoris, præfatus non raro inbarentem Græcis ab Antiocho in Homiliarum opere citatis, magno usui futuram, si quando Hermas, qua lingua scripsit, in latinis oras exprimit.

ἀμαρτίας ἔκαβαλαλῆν. Πονηρὸν
 γὰρ πνεῦμα ἐστὶν ἡ καβαλαλία καὶ ἀπαι-
 τᾶσαι δαιμόνιον, μηδέ ποτε εἰρηνεύον,
 ἀλλὰ πάντοτε ἐν διχουσιαῖς καίτοι κεν.
 Ἀπέχε ἐν ἀπ' αὐτῆ, καὶ εἰρήνην ἔξεις
 μετὰ πάντων. Ἐνδύσαι τὴν ἀπλότη-
 τα καὶ τὴν σεμνότηθα, ἐν οἷς καὶ δὲν
 πρόσκομμα ἐστὶ πονηρὸν, ἀλλὰ πάντως
 ὁμαλα καὶ ἰλαρά.

peccati male loquentis de
 tuo. Perniciosa est delectati
 constans dæmonium est;
 quam in pace conficit, sed se
 in discordia manet: contine
 illa, & semper pacem habe
 fratre tuo. Indue constan
 sanctam in qua nulla sunt pec
 sed omnia læta sunt.

Mandatum III.

Ἀλήθειαν ἀγάπα, καὶ πᾶσα
 ἀλήθεια ἐκ τῆς στόματος σου ἐκπορευέτω,
 ἵνα τὸ πνεῦμα τῆς Θεᾶ κατοικῆ σοι.
 Οἱ γὰρ ψευδομένοι ἀθετοῦσι τὸν Θεόν.
 Ἐλαβον γὰρ πνεῦμα ἀληθείας καὶ ἐγέν-
 νοιο οἰκητήρια τῆς ἀληθινῆς πνεύμα-
 τος. (Τῆτο εἰάν ψευδὲς ἀποδώσωσιν,
 ἐμίαναν τὴν τῆς Θεᾶ τὴν ἀληθινήν, καὶ ἐγέν-
 οντο ἀποστρηταί.)

Veritatem dilige, & om
 sermo verus ex ore tuo proced
 Spiritus, quem Dominus coi
 tuit in carne tua, verax inveni
 apud cunctos homines &c.
 ergo mentiuntur, abnegant
 minum, non reddentes Deo de
 fitum quod acceperunt. Acci
 runt enim Spiritum sine mer
 cio. Hunc si mendacem redd
 coinquinant mandatum Dom
 & fraudatores fiunt.

Ibidem.

Εἰάν τὴν ἀλήθειαν φυλάξης, δυ-
 νήση σεαυτῷ ζῶν περιποιήσασθαι.

Si veritatem servaveris, pe
 ris vitam consequi.

Mandatum IV.

Φύλασσε τὴν ἀγνείαν, καὶ μὴ
 ἀναβανέτω * ἐπὶ τὴν καρδίαν σου περὶ
 γυναικὸς ἀλλοτρίας ἢ περὶ πορνείας
 τινός. ἢ περὶ τοιαύτων ὀνομάτων. Τῆτο
 γὰρ ποιών ἀμαρτίαν μεγάλην ἐργάζη
 -- Βλέπε ἐν, ἀπέχε ἀπὸ τῆς ἐνθυμησε-
 ως ταύτης.

Mando, ait, tibi, ut casti
 tem custodias, & non ascendat
 bi cogitatio cordis de alieno n
 trimonio, aut de fornicatione, h
 enim parit peccatum magnu
 -- Vide ergo tu; abstine te ab h
 cogitatione.

* Leg. ἀναβανέτω.

Mandatum V.

Φύλασσε τὴν ἀνείαν, καὶ μακροθυμίαν, καὶ γίνε σιωπῶς, καὶ πάντων τῶν πονηρῶν ἔργων καθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἐργάσθη πᾶσαν δικαιοσύνην. Ἐάν γὰρ μακροθυμῶς ἴσῃ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατοικῆν ἐν σοὶ καθαρὸν ἔσται, μὴ σκοτίζεμενον ὑπὸ πονηρῶν πνεύματων, μὴ μισήμενον * ὑπὸ τῆς ὀξυχολίας &c.

Æquanimis esto & patiens, & omnium operum nequisissimorum dominaberis, & operaberis omnem justitiam. Quod si patiens fueris, Spiritus Sanctus qui habitat in te, mundus erit, & non obscurabitur ab aliquo nequisissimo Spiritu. &c.

Ibidem.

Ἐάν γὰρ λαβὼν ἀψινθίον μικρὸν εἰς κεράμιον μέλιτος ἐπιχέης, ἕχι ἔλον τὸ μέλι ἀφανίζεται, καὶ τοσούτον μέλι ὑπὸ ἧς εὐχάριστη ἀψινθία ἀπόλλυται; -- Ἐάν ᾗ εἰς τὸ μέλι μὴ βληθῇ τὸ ἀψινθιον, γλυκὺ εὐρίσκεται τὸ μέλι, καὶ εὐχρηστον πάντως γίγνεται τῷ δεσπότη. Ἐπεὶ ἔν ὅτι ἡ μακροθυμία γλυκυτάτη ἐστὶν ὑπὲρ τὸ μέλι, καὶ εὐχρηστον ἐστὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐν αὐτῇ κατοικεῖ, ἢ ᾗ ὀξυχολία τὴν μακροθυμίαν μισαίνει.

Si quis enim assumat absinthii pusillum & mittat in amphoram mellis, nonne totum mel exterminabitur? & tantum mellis à modico absinthio disperit. -- Sed si in mel non mittatur absinthium; dulce erit, & in usu Domino suo. Vide enim, quam sit æquanimitas dulcior melle; & utilis erit Domino qui in ipsa commoratur: nam iracundia inutilis est.

Ibidem.

Pag. 253. seq. Ἄκουε ᾗ καὶ τὴν ἐνεργεῖαν τῆς ὀξυχολίας πῶς πονηρὰ ἐστὶν καὶ πλανᾷ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, καὶ καταστρέφει τὴν αὐτῆς ἐνεργεῖαν. Ἐκ ἀποπλάνης ᾗ τὴν ὄντως πληρεῖς ἐν τῇ πίστει, ἢ δὲ ἐνεργῆσαι δύναται εἰς αὐτὴν, ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Κυρίου μετ' αὐτῶν ἐστὶν. Ἀλλὰ ἀποπλάνη τὴν ἀψύχως. Ὅταν γὰρ ἴδῃ τὴν τοιαύτην ἀνθρώπους εὐσαθῆντας, παρεμβάλλει

Audi nunc, inquit, nequitiam iracundiz, quam prava, quamque noxia est, & quo pacto servos Dei evertit. Qui enim pleni sunt in fide, non potest nocere illis, quoniam virtus Dei est cum illis. Evertit enim dubios & vacuos. Quoties autem viderit tales homines, injicit se in corda eorum, & de nihilo aut vir aut mulier amaritu-

B 2

ἐαυ-

* Forte μισούμενον, ἢ μισήμενον.

εαυτὴν εἰς τὴν καρδίαν ἔ' ἀνθρώπων, καὶ
 ἔ'τως πικραίνεται ἀνθρώπος ἐνεκεν βιω-
 τικῶν πραγμάτων, ἢ Φίλος τινός, ἢ
 πῶς δόσεως καὶ λήψεως ἢ πῶς τοιῶτων
 μιᾶρῶν πραγμάτων. Ταῦτα πάντα
 μωρὰ εἰσιν, καὶ κενὰ καὶ ἀσύμφορα
 τοῖς δούλοις ἔ' Θεῶ. ἢ ἡ μακροθυμία
 μεγάλη ἐστὶ καὶ ἔχουσα τὴν δύναμιν
 ἰσχυρὰν καὶ καθήμενη * ἐν πλατυσ-
 μῶ μεγάλῳ, ἰλαρὰ, ἀγαλλιωμένη
 καὶ ἀμεριμνή ἔ'σα δοξάζει τὸν Κύριον
 ἐν παντὶ καιρῶ, μηδὲν ἔχουσα ἐν ἑαυ-
 τῇ παρὸν, παραμένουσα διὰ πάντος ἐν
 πραότητι καὶ ἡσυχίᾳ. Αὕτη ἐν ἡμα-
 κροθυμία κατοικεῖ μετὰ τῶν πείσιν
 ἔχόντων ὀλοκλήρῳ. ἢ ἡ ὀξύχολια
 πρῶτον μὲν μωρία εἰσιν καὶ ἐλαφρία
 φρενῶν. Εἶτα ἡ μῆνις ἐκ τοσούτων κα-
 κῶν συνισταμένη γίνεται ἀματρία με-
 γάλῃ καὶ ἀνίατῳ. Ὅταν γὰρ πάντα
 τὰ ἀνθρώπινα ταῦτα ἐν ἐνὶ ἀγγείῳ κα-
 τοικεῖ, ὅπως καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐ-
 χωρεῖ ἐκεῖνο τὸ ἄγγῳ, ἀλλ' ὑπερ-
 πλεονάζει, τὸ τρυφερὸν πνεῦμα μὴ ἔχον
 συνήθειαν μετὰ πονηρῶ πνεύματῳ καὶ
 σκληρότῃ καίκοιεν, ὑποχωρεῖ †
 ἀπὸ ἔ' τοιῶτων ἀνθρώπων, καὶ ζητεῖ κα-
 τοικεῖν μετὰ πραότητῳ καὶ ἡσυχίας.
 Εἶτα ὅταν ἀποσῆ ἀπὸ ἔ' ἀνθρώπων ἔ'
 καίκοιεν, γίνεταί ὁ ἀνθρώπος ἐπεινῳ
 κενός ἀπὸ ἔ' πνεύματῳ ἔ' ἁγίῳ, καὶ
 λοιπὸν πεπληρωμένῳ τῶν πνευμάτων
 τῶν πονηρῶν, καὶ ὄλῳ ἀποτυφλεῖται
 ἀπὸ τῆς διανοίας τῆς ἀγαθῆς, ἔ'τως

dinem percipit, propter res
 sunt in usu, aut pro convictu
 pro aliquo verbo, si quod fort
 cidit, supervacuo, aut pro ami
 liquo aut debito, aut pro his fi
 bus rebus supervacuis. Hæc
 stulta sunt & supervacua &
 servis Dei. Æquanimis autem
 lida est & fortis & habet virti
 magna, & sedet in amplitu
 magna, hilaris, in pace gauē
 & honorificans Dominum
 omni tempore mansuete.
 enim æquanimis habitat
 bene fidentibus. Nam iracu
 stulta est & levis & fatua.
 stultitia vero nascitur amariti
 & ex amaritudine iracundia
 iracundia vero furor. Hic ex
 malis creatus furor, operatur
 catum magnum & infanal
 Cum enim hæc omnia in uno
 se sunt, ubi & spiritus Sanctus
 ratur; non capit hos vas sed
 pereflluat: quoniam tener Spi
 tus non potest cum malo Spi
 immorari, recedit & hat
 cum mansueto: deinde cum
 cesserit ab hominæ cum quo h
 tabat, fit homo vacuus à Spi
 Sancto, & postea repletur spi
 bus malignis, obcæcatur à c
 tatione ** bona. Sic omni
 contingit. Recede ergo tu ab

* Καθήμενη legit vetus in terpres.

† Rectius Antiochus homilia 110. ἀποχωρεῖ,

** Non quasi ἀγαθῆ διάνοια hominem occæcet, sed ut bona mente vacuus absq
 cæcus homo relinquatur.

ἢ συμβαίνει πᾶσι τοῖς ὀξυχόλοις. Ἀπέχθη ἔν ἀπό τῆ ὀξυχολίας ἔ πο-
νηρῶ δαίμονος. Ἐνδύσαι ἡ τὴν μακρο-
θυμίαν καὶ ἀντίστηθι τῆ ὀξυχολία καὶ
ἔση ἐπανημένοι μετὰ σεμνότητος
τοῖς ἠγαπημένοις ὑπὸ Κυαίς. Βλέπε
ἔν μὴ ὀξυχολογήσῃ τὴν ἐνδοξὴν ταύτην.
Ἐάν γὰρ ταύτην φυλάξῃς, δύνησῃ καὶ
τὰς λοιπὰς τηρήσῃ. Ἴσχυε ὡν ἐν αὐ-
ταῖς καὶ ἐνδυναμῶ καὶ νικήσεις, καὶ
ζήσεις Θεῷ.

cundia, & indue animæquitatem,
& resiste iracundiæ; & invenie-
ris cum pudicitia & castitate à
Deo. Vide ergo ne forte negli-
gas hoc mandatam: si enim huic
mandato obedientiam præstite-
ris; & cætera mandata mea, quæ
tibi mandaturus sum, poteris ser-
vare. Confirma ergo nunc te in
mandatis istis, ut vivas Deo.

Mandatam. VI.

Pag. 254. Ἐνετείλαμην σοι ἐν
τῆ πρώτῃ ὀπιτολῇ, ἵνα φυλάξῃς τὴν
πίστιν καὶ τὸν φόβον, καὶ ἐγκρατέυσῃ.
Ἀπειρίθην, Καὶ, Κύριε, ἕτως εἰσίν.
Ἀλλὰ νῦν θέλω σοι δηλώσαι καὶ τὰς δυ-
νάμεις αὐτῶν, ἵνα νοήσῃς τὴν δύνα-
μιν, ἣν ἔχουσιν καὶ ἐνέργειαν, διπλαῖ
γὰρ εἰσίν, καί ται γὰρ ἐπὶ δικαίῳ καὶ ἀδί-
κῳ. Σὺ ἐν πίστει τῷ δικαίῳ, τῷ ἡ
ἀδίκῳ μηδὲν πιστεύσῃς. Τὸ γὰρ δι-
καιὸν ὁρῶν ὁδὸν ἔχει, τὸ ἡ ἀδικον ερε-
βλῆν.

Præceperam, inquit, tibi in
primo mandato, ut custodires fi-
dem & timorem, & ** pœnitenti-
am. Etiam, inquam, domine. Sed
nunc tibi volo monstrare virtutes
horum mandatorum, ut scias effe-
ctus illorum, quomodo ipsa posita
sunt ad justum pariter & injus-
tum. Tu itaque crede justo, in-
justo autem tu nihil crede. Ju-
stitia enim rectam viam habet,
at injustitia pravam.

Ibidem.

Δύο εἰσὶν ἄγγελοι μετὰ τῆ ἀν-
θρώπου, ἕς τῆ δικαιοσύνης, καὶ εἰς
τῆ πονηρίας --- καὶ ὁ μὲν τῆ δικαιο-
σύνης ἄγγελος τρυφερός ἐστὶ καὶ αἰ-
σχυρῆρος καὶ πραῆς καὶ ἰσχυρός. Ὅταν
ἔν ἕτως * ἐπὶ τὴν καρδίαν σε ἀναβῆ,
εὐθέως λαλεῖ μετὰ σε περὶ δικαιοσύνης,
περὶ ἀγνείας, περὶ σεμνότητος καὶ περὶ

Duo sunt genii cum homine.
Unus æquitatis, & unus iniqui-
tatis. - - Æquitatis genius tener
est, lenis & verecundus, mansue-
tus & quietus. Cum ergo in cor-
tuum ascenderit, continuo loqui-
tur tecum de justitia, de pudici-
tia, de castitate, de benignitate, de

B 3

αυ-

** Forte continentiam.

* Leg. ἐπὶ.

αὐτῆς ἀρκειᾶς, καὶ περὶ παντὸς ἔργου δικαίως,
καὶ περὶ πᾶσης ἀρετῆς ἐνδόξως, ταῦτα πάν-
τα ὅταν εἰς τὴν καρδίαν σου ἀναβῆ, γί-
νωσκε ὅτι ὁ ἀγγελοῦ τῆς δικαιοσύνης
μετὰ σοῦ ἐστίν. Τῶν ἔν ἐν πίστευε καὶ τοῖς
ἔργοις αὐτῆς, καὶ ἐγκρατῆς αὐτῆς γενῆ.
Ὅρα ἔν καὶ ἡ ἀγγέλου τῆς πονηρίας τὰ ἔργα,
πρῶτον πάντων ὄξυχολός ἐστι καὶ πι-
κρός καὶ ἀφρων, καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς
πονηρὰ, κατασφραγίστα τῆς δόξης θεῆ.
Ὅταν αὐτὸς ἐπὶ τὴν καρδίαν σου ἀναβῆ,
γνώθι αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῆς. Πῶς
Κύριε νοήσω αὐτὸν; λέγει μοι, ἄκουε
καὶ προσεχῆς γίνε. Ὅταν ὄξυχολία
σοὶ τις προσέλθῃ, ἢ πικρία, γίνωσκε
ὅτι αὐτὸς ἐστίν ἐν σοί, ἔπειτα λοιπὸν ἐπι-
θυμίας πράξεων πολλῶν, καὶ πολυτέ-
λεια ἐδεσμάτων καὶ κραυγαλῶν πολλῶν
καὶ ποικίλων τροφῶν καὶ ἐδόντων, καὶ
ἐπιθυμίας γυναικῶν καὶ πλεονεξίας,
ὑπερηφανίας καὶ ἀλαζονείας, καὶ ὅσα
τέτοις ὁρραπλήσια. Ταῦτα ἔν ὅταν
ἐπὶ τὴν καρδίαν σου ἀναβῆ, γίνωσκε,
ὅτι ἀγγελοῦ τῆς πονηρίας ἐστίν ἐν σοί.
Σὺ ἔν ἐπιγνῆς τὰ ἔργα αὐτῆς, ἀπόστα
ἀπ' αὐτῆς, καὶ μηδὲν αὐτῶ πίστευε. Ἐχεις
ἔν ἀμφοτέρων τῶν ἀγγέλων τὰς ἐνε-
ργείας. Συνεε ἔν καὶ ἀγγέλω τῆς δι-
καιοσύνης πίστευσον.

venia, de caritate, de pi-
Hæc omnia cum ascenderi
cor tuum, scito quod genius
tatis tecum est. Huic ergo
crede & operibus ejus. A
nunc & genii iniquitatis o
Primum amarus, iracundus &
lidus est, & opera illius perni-
sunt, & evertunt servos Dei.
ergo in cor tuum ascenderint
intelliges ab operibus ejus, l
esse genium iniquitatis. Quo-
do, Domine, intelligam? A
inquit, & intellige. Cum ira-
dia tibi accesserit aut amarit
intellige eum esse in te, deindi-
peditas multorum operum & c
morum ciborum & ebrieta
& appetentia multarum †
rum alienarum & superbia & n
tiloquia, & ambitio & quæcun-
his similia sunt. Hæc ergo c
in cor tuum ascenderint; in-
lige genium iniquitatis tecum
Tu ergo cum cognoveris op
illius, recede ab illis omnibus.
nihil illi crede, quia mala sunt o
ra illius, & non conveniunt ser-
Dei. Habes ergo utrorum
Geniorum opera. Intellige nu-
& crede Genio & quitatis, q
doctrina illius bona est.

Mandatum VII.

Athanas. p. 255. Φοβῆ τὸν Κύ-
ριον, καὶ φύλασσε τὰς ἐντολάς αὐτῆς καὶ

Time Dominum, & man-
ta ejus custodi. Servans en

† Leg. multorum & rerum alienarum.

ἴση δυνατὸς ἐν πράξει, καὶ ἐπρά-
ξις σε ἀσύνκριτον ἔσαι. φοβέ-
μειτον Κύριον, πάντα καλὰ ἐρ-
γάσῃ. ἔτις ἐστὶν ὁ φόβος ὃν δεῖ
σε φοβηθῆναι. Τὸν Διάβολον μὴ
φοβηθῆς, ὅτι δύναμις ἐν αὐτῷ ἐκ
ἐστίν, ἐδὲ φόβος. Ἐν ᾧ ἢ ἡ δύ-
ναμις ἢ ἔνδοξος, καὶ φόβος ἐν
αὐτῷ. Πᾶς γὰρ ὁ δύναμιν ἔχων
καὶ φόβον ἔχει. Ὁ ἢ μὴ ἔχων δύ-
ναμιν, ὑπὸ πάντων καταφρονεῖται
---- ὁ φόβος ἐν τῷ Κυρίῳ ἰσχυρὸς
ἐστὶ καὶ ἔνδοξος. φοβήθητι ἐν τῷ
Κυρίῳ, καὶ ζήσῃ αὐτῷ, φυλάσων
τάς ἐντολάς αὐτοῦ.

præcepta Dei, eris potens in omni
actu, & omne negotium tuum erit
incomparabile. Timens enim
Dominum omnia bona operabe-
ris. Hic est timor quo timere
oportet, ut salvus esse possis. Dia-
bolum autem ne timeas, timens
enim Dominum dominaberis il-
lius, quia virtus in illo nulla est.
In quo autem virtus non est, is nec
timendus quidem est: in quo ve-
ro virtus gloriosa est, is etiam ti-
mendus est. Nam qui virtutem
non habet, ab omnibus contemni-
tur. - - Timor utique Domini va-
lidus & ingens & gloriosus est. Ti-
me igitur Deum, & vives. Et qui-
cunque eum metuerint, custodien-
tes mandata ejus, eorum vita est
apud Dominum: non custodien-
tium autem nec vita in illis est.

Mandatum VIII.

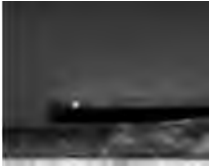
Ἡ ἐγκράτεια διπλῆ ἐστίν. Ἐπί-
τινων γὰρ δεῖ σε ἐγκρατέυεσθαι, ἐπί τι-
νων ἢ ἐδὲ --- Τὸ πονηρὸν ἐγκρα-
τέυεσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν αὐτό. Τὸ ἢ ἀγα-
θὸν μὴ ἐγκρατέυεσθαι, ἀλλὰ ποιεῖν αὐτό.
Ἄκχε, Φησὶν, ἐγκρατέυεσθαι ἀπὸ πάσης
πονηρίας, ἀπὸ μεθύσματων, ἀνο-
μίας, ἀπὸ τρυφῆς πονηρᾶς, ἀπὸ ἐδου-
μάτων πολλῶν καὶ πολυτελῶν, πλῆττε,
καυχῆσεως, ὑψηλοφροσύνης καὶ ὑπερ-
σηφανίας καὶ ψεύδους καὶ καταλαλιᾶς καὶ
ὑποκρίσεως καὶ μνησικακίας καὶ πάσης
βλασφημίας. Ταῦτα τὰ ἔργα πο-
νηρὰ ἐστὶν τῇ ζωῇ τῶν ἀνδρῶπων. Τῶ-

Abstinencia duplex est: à qui-
busdam ergo abstinere oportet, à
quibusdam fere non. - - A ma-
lo abstinere, & noli id facere. A
bono autem abstinere noli, sed fac
illud. - - Audi, inquit, abstinere ab
omni malo, adulteriis, ebrietati-
bus & comestationibus malignis,
ab esca nimia, à lautitia & inho-
nestate, à superbia, ab abnegatio-
ne, à mendacio, à detractio-
ne, à nequitia ficta, à recordatione
injurix & à fama pessima. Hæc
enim sunt opera iniquitatum, à
γων

των ἐν τῶν ἔργων δεῖ ἐγκρατεῦσθαι τὸν
 δῆλον ἔθεῖ. Ὁ γὰρ μὴ ἐγκρατεῦ-
 μεν ὅτι τῶν, ἢ δυνάμει ζήσαι τῶ θεῷ.
 Ἄκουε ἡ καὶ τὰ ἀκόλαστα τῶν, καὶ
 πολλὰ γὰρ εἰσι ἀφ' ὧν δεῖ τὸν δῆλον ἔ-
 θεῖ ἐγκρατεῦσθαι, κλοπή, ψεύδος,
 ἀποστροφῆσι, ψευδομαρτύρια, πλεονε-
 ξία, ἀλαζονεία, καὶ ὅσα τρίτοις ὁμοία.
 εἰ ἢ δοκῆσαι πονηρὰ εἶναι ταῦτα; Ἀπε-
 κείθην, καὶ λίαν πονηρὰ τοῖς δέλοισι ἔ-
 θεῖ. -- Ἐγκρατεῦσθαι ἐν ἀπὸ πάντων
 τῶν, ἵνα ζήσαι τῶ θεῷ, καὶ ἐγγρα-
 φῆσαι μετὰ τῶν ἐγκρατεῦσθαι. Ἄ μὴ
 ἐν δεῖ ἐγκρατεῦσθαι, ταῦτά ἐστιν. Ἄ ἢ
 δεῖ σε μὴ ἐγκρατεῦσθαι, ἀλλὰ ποιεῖν,
 ἀκουε. Πάντων πρῶτον πίσις, φόβος
 Κυρίου, οὐκονία, ἀγάπη, ῥημάσια δι-
 καιοσύνης, ἀληθεία, ὑπομονή. Τῶ-
 των ἀγαθώτερον ἔθεν ἐστὶν ἐν τῇ ζωῇ
 τῶν ἀνθρώπων. Ταῦτα εἰάν τις φυλάσσει
 καὶ μὴ ἐγκρατεῦσθαι ἀπ' αὐτῶν, μα-
 κάριος ἐστὶν ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. εἴτα τῶ-
 των ἀκόλαστα ἀκουε. Χήρας ὑπηρε-
 τεῖν, καὶ ὀρφανῶν ὑπερβήμεν ἐπισκέπ-
 τεσθαι, ἐξ ἀνάγκης λυγρῶσθαι τὸν δῆ-
 λον ἔθεῖ, φιλόξενον εἶναι, ἐν γὰρ τῇ
 φιλοξενίᾳ εὐρίσκειται ἀγαθοποιήσις.
 Ἡσύχιον εἶναι, ἐνδεέστερον γενέσθαι,
 πάντα * ἀνθρώπων πρεσβύτην σέβεσθαι,
 ἀσκεῖν δικαιοσύνην, ἀδελφότητα συν-
 τηρεῖν, ὑβρίν ὑποφέρειν, μακροθυμον
 εἶναι, ἀμνηστικάκον, καμνονίας τῇ ψυχῇ
 ἀποκαλεῖν, ἐσκανδαλισμένους ἀπὸ τῆ
 πίστεως μὴ ἀποβαλέσθαι ἀλλ' ἐπιστρέφειν
 καὶ ἐνθύμως ποιεῖν, ἀμαρτανόνας νη-
 θεῖν, χρεώστας μὴ θλιβεῖν, ἐνδεεῖς
 μὴ λυπεῖν, καὶ ὅσα τρίτοις ὁμοία ἐστὶν

quibus abstinere oportet se
 Dei. Qui enim ab iis ab-
 non potest, vivere Deo non
 Audi nunc, inquit, & sequi
 eorum. Et quidem multa
 adhuc, à quibus abstinere
 fervus Dei. A furto, ab abi-
 tione, à falso testimonio, à
 ditate, à superbia & quæcu-
 iis similia sunt. Videntur
 tibi hæc mala esse, an non? I-
 dem valde mala sunt servis D-
 Abstine ergo ab omnibus his
 vas Deo, & scribaris cum absti-
 tibus. A quibus ergo debeat
 stinere, illa sunt. A quibus
 tem non debeas abstinere,
 Primum omnium est fides, ti-
 Domini, caritas, concordia, &
 tas, veritas, patientia, castitas.
 nihil est melius in vita homin-
 qui hæc custodierint & fecerint
 vita sua. Deinde horum sequi-
 tia audi. Viduis administrare
 phanos & pauperes non despe-
 re, & servos Dei ex necessitate
 redimere, hospitalem esse. In
 spitalitate enim invenitur aliqu-
 do fructus bonus. Non con-
 dicere, quietum esse, humillimum
 fieri omnium hominum, ma-
 res natu colere, studere justitiæ,
 ternitatem conservare, contumelias
 sufferre, æquanimem esse
 lapsos à fide non projicere,
 æquanimem facere, peccantes
 monere, debitores non prem-

* Interpretes legit: ἐνδεέστερον γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων.

δοκῆ σοι ταῦτα ἀγαθά εἶναι; τί γὰρ τέτων, εἶπον, ἀγαθώτερον εἶναι δυνατῶν; Γύμναζε ἢ σεαυτὸν ἐν τούτοις, καὶ μὴ ἐγκατατεῦθαι πάντα, καὶ ζῆσεις τῷ Θεῷ.

& si quavis similia. Videntur tibi hæc esse bona; an non? Quid enim melius est, inquam, verbis istis? Vive ergo in his mandatis, & noli ab eis recedere. Si enim custodieris hæc omnia mandata, vives Deo;

Mandatum. IX.

P. 256. Ἄρον ἀπὸ σὲ τὴν διψυχίαν, καὶ μηδένος ὅλων διψυχίης αἰτήσασθαι τῷ Θεῷ, λέγων ἐν εαυτῷ ὅτι πῶς δυνατοίμαι αἰτήσασθαι τῷ Κυρίου λαβεῖν, ἀμαρτηκῶς τοσαῦτα εἰς αὐτόν. Μὴ ἀφελογίζε ταῦτα, ἀλλ' ἐξ ὅλης καρδίας σε ἐπίστρεψον πρὸς Κύριον, καὶ αὐτῷ παρ' αὐτῆ ἀδιστάκτως, καὶ γνώσῃ τὴν πολυευαλαγχίαν αὐτοῦ, ὅτι καὶ μὴ σε ἐγκαλίπῃ, * ἀλλὰ τὸ αἴτημα τῆ ψυχῆς σε πληροφωρήσει. Οὐκ ἐστὶ γὰρ ὁ Θεὸς ὡς οἱ ἀνθρώποι μνησικακῆνες, ἀλλ' αὐτὸς ἀμνησικακός ἐστιν καὶ ἐυαλαγχίζεταί ἐπὶ τὴν ποίησιν αὐτοῦ. Σὺ ἂν καθάρισον τὴν καρδίαν σε ἀπὸ πάντων τῶν μαλαίων τέτων, καὶ τῶν προειρημένων σοι ῥημάτων, καὶ αὐτῷ τῷ Κυρίῳ, καὶ λήψῃ, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν αἰτημάτων σε ἀσέση Θεῷ, εἰάν ἀδιστάκτως αἰτήσης. Ἐάν ἡ διάστασις ἐν τῇ καρδίᾳ σε, καὶ μὴ λήψῃ τῶν αἰτημάτων σε. Οἱ γὰρ διάζοιτες εἰς τὸν Θεόν, ἕτοι εἰσιν ὡς διψυχοί, καὶ ἔδδν ὅλων λαμβάνουσι τῶν αἰτημάτων αὐτῶν. Οἱ ἡ ὁλοβελῆς ὄντες ἐν τῇ πίστει, πάντα αἰτῶνται πεποιθότες ἐπὶ τὸν Θεόν, καὶ λαμβάνουσιν, ὅτι ἀδιστάκτως αἰτῶνται

Tolle à te dubitationem, & nihil omnino dubites. Petens aliquid à Domino, ne dicas intra te: Quomodo vero possum aliquid petere à Domino & obtinere, cum sim peccator tantorum malorum in Dominum. Noli hoc cogitare, sed ex totis præcordiis convertere ad Dominum. Pete sine dubitatione, & scies misericordiam Domini, quod non te derelinquet, sed petitionem animæ suæ adimplebit. Non est enim Deus sicut homines memores injuriarum, & miseretur figmenti sui. Ergo purifica cor tuum ab omnibus viis hujus sæculi, & observa prædicta verba tibi à Deo data, & accipies omnia bona quæ petis; & ex omnibus petitionibus tuis nihil deerit tibi, si sine dubitatione petieris à Domino. Qui ergo tales non sunt, omnino nihil impetrant eorum quæ petunt. Nam qui pleni sunt fide, omnia petunt fidentes, & accipiunt à Domino, quia sine dubitatione petunt.

C

ται

* Ἐγκαταλείπη Catena MS. in Acta Apost. apud Grabium T. 1. Specilegii Patrum p. 303.

γαι μηδὲν διψυχῶντες. Πᾶς γὰρ δι-
 ψυχῶς ἀνὴρ εἴαν μὴ μετάνοιση, δι-
 σκόλως σωθήσεται. Καθάρισον ἄν τὴν
 καρδίαν σου ἀπὸ τῆς διψυχίας, ἐνδύσαι
 ἢ τὴν πίσιν, ὅτι ἰχυρὰ ἐστίν, καὶ πίσυεις
 τῷ Θεῷ ὅτι πάντα τὰ αἰτήματά σου αἰ-
 ατεῖ λήψη. Καὶ εἴαν αἰτησάμενός πο-
 τὲ ᾤσῃς Κύριε αἴτημά τι, καὶ μὴ ἀπο-
 λήψη, μὴ διψυχῆσης ὅτι ταχίον ἐκ
 ἑλαβες τὸ αἴτημα τῆ ψυχῆς σου. Πάν-
 τως γὰρ διὰ πειρασμὸν ἵνα ἢ ᾤσῃς
 πλῆμα τι ὃ σὺ ἀγνοεῖς, ἐκ ἑλαβες.
 Σὺ ἄν μὴ ἀελιπῆς ἐυχόμενος τὸ αἰ-
 τήμα τῆ ψυχῆς σου, ἕως ἢ ἀπολήψη
 αὐτό. Εἴαν ἢ ἐκκαθήσῃ καὶ διψυχῆ-
 σης αἰτῶμενος, εἰαυτὸν αἰτιῶ, καὶ μὴ
 τὸν διδῶντά σοι. Βλέπε ἄν τὴν διψυχίαν
 ταύτην, πονηρὰ γὰρ ἐστίν, ἀσύνη, καὶ
 πολλὰς ἐκρίθει ἀπὸ τῆ πίστεως; καὶ γε-
 λῖαν πίσυς καὶ ἰχυρὴς. -- Κατὰ φρο-
 νησον ἐν αὐτῆς ἐν παντί πράγματι ἐνδύ-
 σάμενος τὴν πίσιν τὴν ἰχυρὰν καὶ δυνα-
 τήν. Ἡ γὰρ πίσις πάντα ἐπαγγέλλε-
 ται, πάντα τελειοῖ. Ἡ δὲ διψυχία μὴ
 κατὰ πίσυεσσα εἰαυτήν, πάντων ἀπο-
 τυγχάνει τῶν ἔργων αὐτῆς ὧν πράσσει.
 --- Σὺ ἄν δέλωε τῆ εὐχῆ σου, τῆ δυ-
 νάμει τῆ πίστεως, -- Καὶ ζήση τῷ Θεῷ
 καὶ πάντες οἱ καταφρονήσαντες. *

Omnis enim dubitans homo
 non poenitentiam egerit, diu
 Deo vivet. Purifica ergo co-
 um à dubitatione, & indue fi-
 & crede Deo; & omnia qua
 tieris, accipies. Sed si peti-
 quando petitionem, & non
 pias, noli dubitare, quia non
 acceperis petitionem animæ
 forsitan enim propter ten-
 nem aut pro peccato tuo, qui
 ignoras, tardius accipies peti-
 tionem tuam. Sed tu noli desi-
 petendo petitionem animæ
 & accipies. Si autem cessa-
 petendo, de te queraris, non
 Deo qui non dederit tibi. Vide
 dubitationem hanc, quam pro-
 ciosa fit, & faeva, & multos ra-
 tusevellat à fide, etiam valde
 les & firmos. -- Conte-
 ergo dubitationem, & domin-
 ris illius in omni re. Indu-
 mam fidem & potentem. F-
 enim omnia repromittit,
 omnia consummat. Dubi-
 autem non credit se aliquid in-
 traturam omnibus operibus
 quæ agit. -- Tu igitur serva
 tutem fidei. -- Et vives Deo
 omnes vivent Deo, quicum
 hæc egerint.

M

* Interpres videtur legisse οἱ ταῦτα φρονήσαντες. Si vero recta est lectio καὶ φρονήσαντες, intellige τῆς διψυχίας. De qua paulo ante: καταφρο-
 νῶν αὐτῆς.

Mandatum X. (Athanas. XI.)

P. 257. Ἄρον ἀπὸ σὺ τὴν λύπην, καὶ γὰρ αὐτὴ ἀδελφὴ ἐστὶ τῆς διψυχίας, καὶ τῆς ὀξυχειρίας. Πᾶς, Κύριε, εἶπεν, ἀδελφὴ ἐστὶν αὐτῆς; ἄλλο γὰρ μοι δοκεῖ ὀξυχειρία, καὶ ἄλλο διψυχία, καὶ ἄλλο λύπη. Διὰ τί, Φησὶ, ἔνοεῖς τὰ λεγόμενά σοι; ἔνοεῖς ὅτι ἡ λύπη πάντων τῶν κατὰ πονηροσύνην ἐστὶν καὶ δευνοβία τῶς δέλοις ἔθει, καὶ τὸ πᾶν πάντα τὰ πνεύματα καταφθείρει τὸν ἀσθενοῦν, καὶ ἐκρίθει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ πάλιν σώζει.

Longe facilius omnem tristitiam: etenim hæc soror est dubitationis & iracundiz. Quomodo, inquam, Domine, soror est harum? Aliud mihi videtur tristitia, aliud iracundia, aliud dubitatio. Et ait: Sine sensu, non intelligis. Tristitia enim omnium spirituum nequissimus est, & pessima servus Dei, & omnium spiritus exterminat, & cruciat Spiritum Sanctum, & iterum saluum facit.

Ibidem §. II.

Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἔνοεσαν οἱ βάλαντες ἐαυτοὺς εἰς τὰ σαρκικά καὶ κοσμικά πράγματα. --- Οἱ ἡ φόβον ἔχοντες Θεῷ, καὶ ἐρευνητικῶς πρὸς Θεῷ ἔργων, καὶ ἀληθείας, καὶ τὴν καρδίαν ἔχοντες πρὸς Κύριον, πάντα τὰ λεγόμενα αὐτοῖς τάχιστα νοῶσι, καὶ συνιῶσι, ὅτι καθαροὶ εἰσὶ καὶ ἀμείβοντες, ἀπὸ πάσης φρονητικῆς καὶ μερίμνης κοσμικῆς, καὶ ἔθελον ἄλλο οἰ μὴ τὸν φόβον ἔθει ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς. Ὅπου γὰρ ὁ Κύριος κατοικεῖ, ἐκεῖ καὶ σύνεσις πολλή. Κολληθῆτι ἐν τῷ Κυρίῳ καὶ πάλιν νοῶσι. ὡς ἐν πᾶσι ἡ λύπη ἐκρίθει τὸ πνεῦμα καὶ πάλιν σώζει. Ὅταν ἡ διψυχία ἐπιβάλλῃ πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἀποτύχη ἀπὸ τὴν διψυχίαν αὐτῆς, ἡ λύπη ἐκπορεύεται εἰς τὸν ἀσθενοῦν καὶ λυπεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ συνοχμεῖ αὐτό. Ἐἴτα πάλιν ὄξυ

Hujusmodi non intelligunt quæstiones divinitatis; obscurantur enim iis negotiis, & corrumpuntur & confringuntur. -- Qui autem timorem Domini habent, & scrutantur de Deo veritatem; cogitationem omnem habent ad Dominum. Omnia, quæ dicuntur eis, percipiunt, & statim intelliguntur; quia habent timorem Domini in se. Ubi enim Spiritus Domini inhabitat; ibi & sensus multus adjungitur. Adjunge ergo te Domino; & omnia intelliges ac senties. Audi nunc insipientem; quem admodum tristitia cruciat Spiritum Sanctum, & quomodo saluum facit. Cum dubius incidit in negotium aliquod, & non pro-

χολία ὅταν κολληθῆ τῷ ἀνθρώπῳ ὡς
 πράγματις τινος, καὶ λίαν πικρανθῆ
 καὶ ποιήσῃ τι κακόν, πάλιν ἡ λύπη
 εἰσπορεύεται εἰς τὴν καρδίαν ἔσθ' ἀνθρώ-
 πῳ ἔσθ' ὀξυχολήσασθ' ἔσθ', καὶ λυπείται
 ἐπὶ τῷ πράξει αὐτοῦ, ἢ ἐπραξεν, καὶ
 μέλανοι ὅτι πονηρὸν ἐργάσατο. Αὕτη
 ἔσθ' ἡ λύπη δοκεῖ σωτηρίαν ἔχειν, ὅτι τὸ
 πονηρὸν πράξας μέλενοσεν. Ἀμφοτέ-
 ραι ἔσθ' ἵων πράξεων λυπῶσι τὸν ἀνθρώ-
 πον. Ἡ μὲν λύπη, ὅτι ἀπέτυχε τὸ
 πράξας, ἢ ἔσθ' ὀξυχολία, ὅτι ἐπραξε
 τὸ πονηρὸν. Ἀμφοτέρα ἔσθ' ἡ λύπη εἰς
 τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ. Ἄρον ἔσθ' ἀπό-
 σε τὴν λύπην, καὶ μὴ θλίβε τὸ πνεύ-
 μα τὸ ἅγιον τὸ ἐν σοὶ κατοικῶν, μὴ-
 πόσε ἐνέλευξῃαι τῷ Θεῷ, καὶ ἀποστῇ ἀπό-
 σε. Τὸ γὰρ πνεῦμα ἔσθ' Θεὸς τὸ δοθὲν
 εἰς τὴν σάρκα ταύτην, λύπην σαρκι-
 κὴν ἔσθ' ὑποφέρει, ἔσθ' ἔσθ' ἔσθ' ἔσθ' ἔσθ'.
 (λύπη * γὰρ ἢ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι
 μόνῃ ἔσθ' ὠφέλειαν, εἰάν μὴ πάλιν ἁ-
 μαρτήσῃς.) Ἐνδύσαι ἔσθ' τὴν ἰλαρότητα
 τὴν πάντοτε ἔσθ' ἔσθ' ἔσθ' ἔσθ' τῷ
 Θεῷ, καὶ εὐπρόσδεκτον ἔσθ' αὐτῷ, καὶ
 ἐντρέψῃσον ἐν αὐτῇ. Πᾶς γὰρ ἰλαρὸς
 ἀνὴρ ἀγαθὰ ἐργάζεται, καὶ ἀγαθὰ
 φρονεῖ, καὶ καλὰ φρονεῖ τὸ μαλαίας λύ-
 πης. Ὁ γὰρ λυπηρὸς ἀνὴρ πάντοτε ὀργίζεται
 καὶ ἀνομίαν ἐργάζεται, μὴ ἐντυγχάνων
 μὴτε ἔσθ' ἔσθ' ἔσθ' ἔσθ' τῷ Θεῷ. Πάντοτε
 γὰρ λυπηρὸς ἀνδρὸς ἢ ἐνέλευξῃς ἔσθ' ἔσθ'
 δύναμιν ἔσθ' ἀναβῆται ἐπὶ τὸ θυσιαστή-
 ριον ἔσθ' Θεῷ, ὅτι ἡ λύπη ἐγκαθίσταται εἰς
 τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Μειγμένη ἔσθ' ἡ

tristitia hæc intrat in hominem,
 tristem facit Spiritum Sanctum
 vexat eum. Deinde iterum;
 cundia cum accesserit homini;
 negotio aliquo, vehementer iu-
 citur, & hæc ira intrat in præ-
 dia irascentis, & vexatur in ne-
 tio suo quod agit, & postea præ-
 tet quod male fecerit. Utræ
 ergo res lædunt Spiritum S-
 ctum, dubitatio & tristitia. I-
 bitatio; quia non successit ad
 ejus: & tristitia; quia fecit iraci-
 diam Spiritui. Aufer ergo tri-
 tiam à te, & noli offendere Sp-
 tum Sanctum, qui in te habitat,
 roget Dominum & recedat à
 Spiritus enim Dei qui datus est
 carnem, tristitiam non sustin-
 indue te ergo hilaritate, quæ se-
 per habet gratiam apud Dom-
 num; & lætaberis in eâ. Om-
 enim hilis vir bene operatur,
 bona sapit & contemnit inani-
 tristitiam. Vir autem tristis ma-
 facit, quia tristem facit Spiritu-
 S. qui datus est homini hilari.
 iterum male facit quod tristis
 Dominum, & non ante facit ex-
 mologesin, & non impetrat à D-
 quod petit. Semper enim oral
 tristis hominis non habet virt-
 tem ut accedat ad altare Dei -
 quoniam tristitia sedet in cor-
 ejus. Cum ergo mixta fuerit oi

* Hæc verba quæ uncis inclusi, neque in veteri latina Hermæ versione, nec in Antiochii
 milia 25. ubi mandatum hoc Hermæ affert, leguntur,

λύπη ή κοσμική μάλα τ' εἰςυξως, κ
 αὐφίησι τήν εἰσευξήν ἀναβήται καθά
 ραν εἰς τὸ θεῖον ἁγίου. Ὁμοίως δὲ ὁ
 αὐτὸν μαμυγμένον τήν αὐτὴν ἁδὴν κ
 ἔχουσιν, ὡς καὶ λύπη φαινομένη
 μάλα εἰς αὐτὸν πτόσηται τὴν αὐτὴν εἰ
 ἴσην εἰς ἔχου. Καθάρσιν δὲ ἐπι
 λὸν ἀπὸ τ' λυπῆς ποηθεὶς ταύτης, καὶ
 ζήση τῷ θεῷ.

tio Viri cum trifititia , non patie-
 tur orationem mundam adscende-
 re ad altare Dei. Sicut enim vi-
 num acetum mixtum eandem suavi-
 tatem non habet, sic & trifititia
 Spiritui S. mixta eandem oratio-
 nem mundam non habet. Mun-
 da ergo te a trifititia mala , & vives
 Deo.

Mandatum XII. (** Athanasio X)

R. 256. Ἄρον ἀπὸ πάντων ἐπι-
 θυμίων ποηρῶν, ἐνδύσαι τὴν ἐπιθυ-
 μίαν τὴν ἀγαθὴν καὶ ἁγίαν. Ἐνδε-
 δνται δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην,
 μισήσεις τὴν ποηρῶν ἐπιθυμίαν *
 (καὶ χαλναγωγῆσεις αὐτὴν καθὰς
 βίβλιν.) Ἀγία δὲ ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία (ἡ
 ποηρῶν, καὶ οὐκ ὀκλῶς ἡμερῆται. Φο-
 βησέμεθα γὰρ ἐστὶν ἡ λῆαν ἐαυτῆς ἀγ-
 ριστοῦ δαπανᾶ τῆς ἀνθρώπου) μα-
 λιστα εἰ ἀν ἐμπέση εἰς αὐτὴν ὁ δὲλ-
 τὸν θεῶν, καὶ εἰ ἀν μὴ ἡ συνέσις, δαπα-
 νᾶται ὑπ' αὐτῆς δειπῶς. Δαπανᾶ ἡ
 τῆς μὴ ἐχούσης ἐνδύμα ἐπιθυμίας
 ἀγαθῆς, ἀλλ' ἐμπεφυμένως τῶ αἰώνι-
 τῆται. Τῆς ἂν ὁρῶσιν εἰς θεῶν
 ἰάσον : Ποία, Κύριε, εἰσι τ' ἐπι-
 θυμίας τ' ποηρῶν, τὰ ὁρῶσιν εἰς
 τῆς ἀνθρώπου εἰς θάνατον ; γνωρι-
 σον μοι, ἵνα Φυγῶ ἀπ' αὐτῶν. Ἀκού-
 σον. - - Πρωτον πάντων ἐπιθυμίας γὰρ
 ποηρῶν καὶ παλῶν ἐλάσας πλάτῃ, ἡ ἐστὶ

Tolle à te omnem cupidita-
 tem malam, & indue cupiditatem
 bonam & sanctam. Inducta
 enim cupiditatem bonam, odes-
 ris malam & refrenabis eam sicut
 volueris. Horrenda est enim cu-
 piditas mala, & difficile mitiga-
 tur. Horribilis est valde & fera,
 & feritate sua consumit homi-
 nes. Maxime si inciderit in eam
 fervus Dei; & nisi sapiens fuerit,
 consumetur ab illa pessime. Con-
 sumit autem tales, qui non ha-
 bent vestem cupiditatis bonæ, &
 implicat illos negotiis hujus seculi,
 & tradit illos morti. Quæ sunt,
 inquam, Domine, opera cupidita-
 tis malæ, quæ tradunt homines
 morti? Demonstra mihi, ut rece-
 dam ab illis. Audi. Primum --
 cupiditas mala est concupiscere
 uxorem alienam; vel mulierem

C 3 φιλα-

... Dio varia, & ordo capitum ac mandatorum diversus. Videtur etiam libri 2, man-
 datum 10. & 11. contrahendum esse in unum, vicisim duodecimum in duo esse di-
 stinguenda.

* Hæc unci inclusa, ex Antiochi Homilia 74. suppleni.

Φιλάργυρία, ἐδεσμάτων πολλῶν καὶ
ματαιῶν, καὶ μεθύσμα¹ πολλῶν,
ἀσφόραν γεύσεων, καὶ ἐτέρων τρυ-
φῶν πολλῶν καὶ μωρῶν, καὶ δόξης ἀν-
θρώπων καὶ ματαιίας. Πᾶσα τρυφή
μωραὶ ἐστὶ καὶ κενὴ τοῖς δούλοις τοῦ Θεοῦ.

mulierem concupiscere virum
num; & lautitias concupi-
divitiarum, & multitudines
borum supervacuorum, & el-
tatem multam & delicias mu-
Fatuz enim sunt deliciaz multi-
voluptates multaz supervacuz.
servis Dei.

Ibidem.

(Ἀπέχεσθ^{*} ἐν δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν
τίτων, ἵνα ἀπεχόμενοι ζήσης τῷ Θεῷ)
Ἐάν τῃ δουλεύσης τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆ ἀγα-
θῆ, καὶ ὑπολαγῆς αὐτῇ, δύνασαι κα-
τακυριεύσαι τὴν ἐπιθυμίαν τὴν πονηρᾶς, καὶ
ὑπολαῖξαι αὐτὴν καθὼς βύβλι.

Si autem servieris cupid-
bonz, & subditus ei fueris, pot-
dominari super cupiditatem :
lam, & erit subdita tibi, sicut vol-
ris.

Ibidem. §. III.

Ἢθέλον γινῶμαι, ποίοις ἰδέομαι δὲ
με δουλεύσαι τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆ ἀγαθῆ.
Ἐκκέ, φησὶν, ἔργασαι δικαιοσύνην
καὶ ἀρετὴν ἀληθείας, καὶ φόβον Κυ-
ρίου, καὶ πίστιν καὶ ἀγάπην (καὶ ταπεινο-
φροσύνην, καὶ ἀκλιμασύνην --- ἴθην,
ποιῆσαι τὴν κοσμικὴν --- ὁτή¹), καὶ ὅσα
τάτοις ὅμοια τοῖς προειρημένοις ταῦτα
ἐργαζόμενοι ἐν ἀρετῇ εἰσὶν δούλοι οἱ
Θεοῦ. -- Pag. 259. Καὶ σιωπῶντας τὰς
δώδεκα ταύτας ἐν ἰσολαίς λέγει ἐμοὶ πο-
ρεύει ἐν ταῖς ἐν ἰσολαίς ταύταις, καὶ κα-
τακάλει καὶ τὰς ἀκροῖας πορεύεσθ^{*}
ἐν αὐταῖς, ἵνα ἡ μετάνοια αὐτῶν καθα-
ρᾶ γενήσεται τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆ ζωῆς
αὐτῶν.

Vellem scire, Domine, qu-
modo servire deberem cupidi-
bonz. Audi, inquit, habe tin-
rem Dei, & fidem in Deo & vi-
tatem ama, & justitiam dilige,
fac bonum : hzc operando p-
batus eris servus Domini - - C-
summatim his mandatis duodeci-
dixit mihi: Habes hzc Manda-
ambula in his; & audientes hon-
nes hortare, ut pœnitenti-
agant, & pœnitentia eorum mu-
da fiet reliquis diebus vitæ e-
rum.

Domine hzc mandata m-
gna & præclara sunt; & exhilar-
Pz

* Quæ uncis inclusa sunt, in veteri latina Hermæ versione non exstant, & forte à pſeri
Athanasio addita sunt.

Pag. 263, Κύριε, αἱ ἐπιτολαὶ αὐταὶ
 μεγάλαί τε καλαὶ καὶ δυναταὶ εἰσιν, δυ-
 ναίμεθα εὐφραῖναι τὴν καρδίαν ἔ-
 δυναμένως τηρῆσαι αὐτάς. ἔκ οἶδα, Κύ-
 ριε, εἰ δυναταὶ αἱ ἐπιτολαὶ ὑπὸ πολ-
 λῶν φυλαχθῆναι, διότι σκληραὶ εἰσιν.
 Ἐμβλέψας ἢ αὐτὸν ὁ θεὸς ἔ-
 μέγα πολλῆς αὐστηρίας, εἶπεν, Ἄνδρες,
 ἀκηδίας, ῥαθυμίας καὶ ὀλιγόψυχας,
 ἔκ οἶδας ὅτι εἴαν ἐν σοὶ εἰσαυτῶ προση-
 ῖναι ὅτι δυνατὰ φυλαχθῆναι, εὐκόλως
 αὐτὰς φυλάξεις. Εἰ ἢ ἀναβῆ ἐπὶ
 τὴν καρδίαν σε, μὴ δυνατὰ αὐτὰς
 ὑπὸ ἀνθρώπων φυλαχθῆναι, καὶ φυλά-
 ξεις αὐτάς. καὶ τοῖς τὴν δόξαν ἔ-
 θεῷ, πῶς μεγάλη ἔστι καὶ ἰσχυρὰ καὶ θαυ-
 μασιῆ, ὅτι ἐκτίσεν τὸν κόσμον διὰ τὸν
 ἀνθρώπου, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἀπασαν ἔδω-
 κεν αὐτῷ, κυριεύσει πάντων τῶν ἐπὶ τῆ
 γῆς. Τί ἔν, πάντων τῶν ἀνθρω-
 πῶν Κύριός ἐστιν, καὶ πάντων δυνα-
 τὰ καὶ κυριεύσει, πῶς καὶ δυνήσεται καὶ
 τῶν ἐπιτολῶν καὶ κυριεύσει; --
 pag. 264. ὡς πασῶν τῶν ἐπιτολῶν τῶ-
 νων καὶ κυριεύσει ὁ ἀνθρώπος ὁ
 ἔχων τὸν Κύριον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆ.
 Οἱ ἢ ἐπὶ τὰ χεῖλη ἔχοντες τὸν Κύριον,
 τὴν ἢ καρδίαν πεπωρωμένην, καὶ μα-
 κρὰν ὄντες ἀπὸ ἔ-
 Κυρίου διὰ τὴν εἰ-
 τῶν ῥαθυμίας, ἐκεῖνος αἱ ἐπιτολαὶ αὐτὰς
 σκληραὶ εἰσιν, καὶ δυσκαίροισι.
 Θεῶς ἐν ὑμῖν οἱ ὀλιγόψυχοι καὶ ελα-
 φροὶ τῇ πίστει τὸν Κύριον ἀδιαλείπτως
 εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ γνώσεσθε
 ὅτι ἕν ἐστιν εὐκολώτερον αὐτῶν, ἢτε
 γλυκύτερον, ἢτε ἡμερώτερον (P. 258.)
 βλέπε σαφῶς καὶ ἐξ ὅλης τῆ καρδίας

re cor hominis possunt, qui po-
 tuerit custodire mandata hęc.
 Sed nescio, Domine, an possint
 mandata hęc ab homine custodi-
 ri. Ait mihi: hęc mandata fa-
 cile custodies, & non erunt dura,
 sed si tamen in cor tuum posueris
 non posse ab homine custodiri,
 non custodies ea. Hęc mihi ve-
 hementer iracunde locutus est,
 ita ut contereret me valde. Vul-
 tum enim suum mutaverat, ita ut
 non posset homo sustinere iram
 ejus. Et cum vidisset me con-
 turbatum totum & confusum;
 cępit loqui moderatius, & hila-
 rius dicens: Stulte & insensate,
 inconstans & ignorans majesta-
 tem Dei, quam magnus quamque
 mirabilis sit qui orbem creavit
 propter hominem, & omnem
 creaturam subjecit homini, &
 omnem potestatem dedit illi, ut
 dominetur horum mandatorum.
 Dominari, inquit, potest omnium
 horum Mandatorum, qui habet
 Dominum in corde suo: qui au-
 tem habent Dominum in labiis su-
 is, & cor illorum obtusum est, &
 longe sunt a Domino; illis man-
 data hęc dura sunt & difficilia.
 Ponite ergo vobis qui vacui
 & leves estis in fide, Domi-
 num Deum vestrum in corde ha-
 bere; & intelligetis quod nihil
 facilius est his mandatis; neque
 dulcius, neque mansuetius neque

φιλαργυρία, ἐδεσμάτων πολλῶν καὶ
ματαιῶν, καὶ μεθύσμα¹ πολλῶν,
διεφόρων γεύσεων, καὶ ἐτέρων τρυ-
φῶν πολλῶν καὶ μαρῶν, καὶ δόξης ἀν-
δρωπίνης καὶ ματαίας. Πᾶσα τρυφή
μαρᾶ ἐστὶ καὶ κενὴ τοῖς δούλοις τοῦ Θεοῦ.

mulierem concupiscere virum
num; & lautitias concupi-
divitiarum, & multitudines
borum supervacuorum, & e-
tatem multam & delicias mi-
Fatuz enim sunt deliciaz multaz
supervacuz servis Dei.

Ibidem.

(Ἀπέχεσθ² ἐν δεῖ τῶν ἐπιθυμιῶν
τέτων, ἵνα ἀπεχόμενοι ζήσης τῷ Θεῷ)
Ἐὰν ᾖ δελεῦσθης τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆ ἀγα-
θῆ, καὶ ὑπολαγῆς αὐτῇ, δύνασαι κα-
τακυριεῦσαι τὴν ἐπιθυμίαν τὴν πονηρᾶν, καὶ
ὑποτάξαι αὐτὴν καθὼς βέλεις.

Si autem servieris cupi-
bonz, & subditus ei fueris, po-
dominari super cupiditatem
lam, & erit subdita tibi, sicut ve-
ris.

Ibidem. §. III.

Ἦθελον γινῶναι, ποίοις ἰσοποιοῖς δεῖ
με δελεῦσαι τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆ ἀγαθῆ.
Ἄκουέ, Φησὶν, ἐργασαι δικαιοσύνην
καὶ ἀρετὴν ἀληθείας, καὶ φόβον Κυ-
ριου, καὶ πίσυν καὶ ἀγάπην (ἢ ταπεινο-
φροσύνην, καὶ ἀκλιμεσύνην --- ἴθην,
ποιῆσαι τὸ κοσμικῆς --- ὅτι³), καὶ ὅσα
τέτοις ὅμοια τοῖς προειρημένοις) ταῦτα
ἐργαζόμενοι ἐνάρετος ἔσθ⁴ δὲ λ⁵ τοῦ
Θεοῦ. -- Παρ. 259. Καὶ σωτηλέσθαι τὰς
δώδεκα ταύτας ἐν ἡμέραις λέγει ἐμοὶ πο-
ρεῦσθαι ἐν ταῖς ἐν ἡμέραις ταύταις, καὶ κα-
τακύριεσθαι καὶ τὴν ἀκροῖαν πορεύεσθαι
ἐν αὐταῖς, ἵνα ἡ μέγιστος αὐτῶν καθα-
ρὰ γενῆται τὰς λοιπὰς ἡμέρας τὴν ζωῆς
αὐτῶν.

Vellem scire, Domine, e-
modo servire deberem cupid
bonz. Audi, inquit, habe ti-
rem Dei, & fidem in Deo & v
tatem ama, & justitiam dilige
fac bonum: hzc operando j
batus eris servus Domini - - C
summat⁶ his mandatis duode-
dixit mihi: Habes hzc Mand
ambula in his; & audientes h
nes hortare, ut pœnitent
agant, & pœnitentia eorum m
da fiet reliquis diebus vitæ
rum.

Domine hzc mandata
gna & præclara sunt; & exhil

* Quæ uncis inclusa sunt, in veteri latina Hermæ versione non existant, & forte à pi
Athanasio addita sunt.

τειλάμην σοι, ἴσαί ἡ θυσιὰ σὺ δεξιῇ
ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐγγεγραμμένη ἐν
τοῖς βιβλίοις, ἐν ἡμέρᾳ ἀνταποδό-
σεως τῶν ἡτοιμασμένων ἀγαθῶν τοῖς
δικαίοις.

& sic consummabis humilitatem
animæ tuæ, ut qui ex eo acceperit
satietur animam suam, & pro
te adeat Dominum Deum oratio
ejus. Si igitur sic consummaveris
jejunium tuum, quemadmodum
præcipio tibi; erit hostia tua ac-
cepta Domino, & scribetur hoc je-
junium tuum. Hæc statio sic acta
est bona, hilaris & accepta à Do-
mino.

Lib. III. Similitud. VI. §. I.

Ραγ. 261. F. Ἦλθον εἰς πεδίον, καὶ
ὄκνυσί μοι παῖδα νεανίσκον ἐνδεδυμέ-
νον σύνθεσιν ἐνδυμάτων ποικαίων ἐός-
κοφα πρόβατα πολλά λίαν, καὶ τὰ
πρόβατα ταῦτα ἦν ὡσεὶ τρυφῶντα, καὶ
λίαν ἀσφαλῶντα καὶ ἰλαρά, σκιζῶντα
ὡδὲ κἀκεῖ. Καὶ αὐτὸς ὁ ποιμὴν πάνυ
ἰλαρὸς ἐπὶ τῷ ποιμνίῳ αὐτοῦ ἦν καὶ πε-
ριότερον τὰ πρόβατα. καὶ ἄλλα πρό-
βατα εἶδον ἀσφαλῶντα καὶ τρυφῶντα
ἐν τόπῳ ἐνὶ, ὃ μέντοι σκιζῶντα,

Et venimus in quendam cam-
pum: & illic ostendit mihi juve-
nem pastorem, vestitum synthesin
vestimentorum colore coccineo.
Pascibat autem pecora copiosa: &
pecora illa velut in voluptatibus e-
rant, & plurimis deliciis; & hilarita-
te exsultabant, & exsultantia discur-
rebant huc atque illuc. Et ipse pas-
tor vehementem ex grege suo
percipiebat voluptatem, & vultus
pastoris illius valde hilaris erat, in-
ter pecora discurrentis.

Ibidem §. II.

Καὶ λέγει μοι. Βλέπεις τὸν ποι-
μῆνα τῆτον; βλέπω, Φημί, Κύριε.
ἔτ' αὖ, φησὶν, ἀγγελὸν τρυφῆς καὶ ἀ-
πάτης ἐστίν. ἔτ' αὖ ἐκτρέφει τὰς ψυχὰς
τῶν ἀέλων ἔθ' θεῶ, καὶ καί αὖτε ἀπο-
τὴ ἀληθείας, ἀπαίων αὐτὰς ταῖς ἐπι-
θυμίαις ταῖς πονηραῖς, ἐν αἷς ἀπόλ-
λυται ἐπιλανθανόμενοι τῶν ἐντολῶν ἔ

Ait mihi Angelus: Vides au-
tem hunc pastorem? Video, in-
quam, Domine. Et dixit mihi:
Hic nuncius illecebrarum, dulce-
dinis & voluptatis est. Hic ergo
corrumpit mentes servorum Dei,
& avertiteos à veritate, oblectans
cupiditatibus, & pereunt. Oblit-
τῶν.

ζῶντες ὁ θεὸς, καὶ πορευόμενοι (ἐν) ταῖς ματαίαις τρυφαῖς καὶ ἀπάταις ἔβίβετε τὰτα. Διὸ καὶ ἀπολλύηαι ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου τὰτα εἰς θάνατον καὶ κατὰφθοράν. Λέγω αὐτῷ, ἔ γινώσκω, Κύριε, τί ἐστὶν εἰς θάνατον καὶ κατὰφθοράν. καὶ λέγει μοι. Ἄκουε, φησὶν. Ἄ εἶδες προβάτια ἰλαρά καὶ σκιετώνια, ἔτοι εἰσὶν οἱ ἀπώλαστοι ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς τέλος, καὶ ὡς ἀφειδωκότες εὐαίθεσ ταῖς ἐπιθυμίαις ἔαίωντες τὰτα. Ἐν τούτοις ἐν μελανοῖα ζωῆς οὐκ ἐστὶν, ὅτι καὶ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' αὐτὰς βλασφημεῖται. Τῶν τοιούτων ζωὴ θάνατος ἐστὶν. Ἄ ἢ εἶδες μὴ σκιετώνια, ἀλλὰ καὶ ἐν τόπῳ βοσκόμενα, ἔτοι εἰσὶν οἱ ἀφειδωκότες μὴ τῇ τρυφῇ καὶ ἀπάτῃ ἑαυτὰς, εἰς ἣ τὸν Κύριον μὴ βλασφημῆσαντις. ἔτοι ἐν κατεφθαρμένοι εἰσὶν ἀπὸ τῆ ἀληθείας. Ἐν τούτοις ἐλπίς ἐστὶ μελανοῖας, ἐν ἣ δύναται ζῆσαι. Ἡ κατὰφθορὰ ἐν ἐλπίδα ἔχει ἀναστάσεως ἕως τινός. Ὁ ἢ θάνατος ἀπώλειαν ἔχει αἰώνιον. Πάλιν προέβημεν μικρὸν, καὶ δέκνυσί μοι ἕτερον ποιμένα μέγαν, ὡς ἄγριον τῇ ἰδέῃ, περικείμενον δέριμα αἴγιον λευκὸν καὶ πῆραν τινὰ ἔχεν ἐπὶ τὸν ὦμον, καὶ ῥάβδον σκληρὰν λίαν καὶ ὄζυς ἔχουσαν, καὶ τὸ βλέμμα ἔχεν πικρὸν, ὡς φοβηθῆναί με αὐτὸν, ἔτις ἐν ὁ ποιμὴν παρελάμβανε τὰ πρόβατα ἀπὸ τοῦ ποιμένου ἔ πρώτης ἔ νεανίσκου, ἐκείνα τὰ παλαιά τῶν καὶ τρυφῶντα, μὲ σκιετώνια ἢ, καὶ ἔβαλλεν αὐτὰ εἰς τινὰ τόπον κρημνώδη καὶ ἀκανθώδη καὶ τριβωλώδη, ὡς ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν καὶ

viscuntur enim mandata Dei vi
& in luxuriis converfantur & i
licii vanis; & corrumpuntur
hoc Nuncio malo aliqui usque
mortem, aliqui vero usque ad
fectionem. Dico ei: Domine, r
intelligo quid sit *ad mortem*, & q
ad defectionem. Audi, inquit: Q
cunque pecora vidisti valde læt
exultantia; ii sunt, qui in per
tuum à Deo discesserunt, & i
diderunt se desiderii hujus sæc
lis ergo non est per pœnitenti
regressus ad vitam: quoniam q
dem adjecerunt ad reliqua deli
sua, & nomen Domini nefar
infectati sunt verbis. Hujus
di homines morti sunt destin
Quæ vero vidisti pecora non exi
tantia, sed uno loco vescentia
sunt, qui tradiderunt se quid
deliciis ac voluptatibus, nihil
ro nefandum in Dominum loc
sunt. Hi igitur non defecer
à veritate; ideoque repositam
huc habent spem vitæ in pœnit
tia. Defectio enim habet sꝑ
aliquam redintegrationis; r
vero perpetuo tenetur inter
Rursum progressi sumus paulul
& ostendit mihi pastorem i
gnum, & velut agrestem figu
habentem, amictum pelle, i
caprina, peram gestantem in
mero, & manu virgam no
sam, & valde duram, & flagel
in manu; aspectum autem i

τριβόλων μὴ δύνασθ' ἐκπλέξαι τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἐμπλέκεσθαι ταῖς ἀκάνθαις καὶ τριβόλοις, καὶ λίαν ἴταλαι πάρεσθαι δαυρόμενα ὑπ' αὐτῶν, καὶ ὧδε καὶ ἐπιέλαυνεν αὐτὰ, καὶ ὅπως ἀναπαύσει αὐτοὺς ἐκ ἐδί-
δα, εἰδὲ ἴσαντο.

cem & saxum habebat, ut posset terrere aliquos; talis erat aspectus ejus. Hic ergo accipiebat ab illo juvene pastore ea pecora, quæ delicias quidem agebant, sed non exultabant, & compellebat ea in præcipitem locum quandam, ac spinosum, tribulisque confertum, usque adeo, ut de spinis, & tribulis se non possent explicare; sed implicita ibi pascebantur spinis & tribulis: & graves cruciatus experiebantur ex verbis ejus: agebat enim ea, & nec consistendi eis locum ante tempus permittebat.

Ibidem §. III.

Βλέπων ἔν αὐτῷ ἐγὼ ἕως μασιζόμενα καὶ ταλαιπωρήσια, ἐλυπύμην ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἕως ἐβασανίζουσι, καὶ ἀνοχὴν ὅπως ἐκ ἔχον: Καὶ λέγω τῷ ἀγγέλῳ μετ' ἐμῆ λαλῶντι. Κύριε, τίς ἐστὶν ἕτος ὁ ποιμὴν ὁ ἀσπλαγχνὸς καὶ πικρὸς; καὶ λέγει μοι, ἕτος ἐστὶν ὁ ἀγγελοῦ τῆς τιμωρίας. Ἐκ τῶν ἀγγέλων ἡ δικαιοσύνη ἐστὶν, ἡ ἐλαγμένη ἡ ἐπὶ τῆς τιμωρίας. Παραλαμβάνει ἂν τὰς ἀποπλανηθέντας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ πορευθέντας ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις ἀνθρώπων, καὶ τιμωρεῖται αὐτοὺς, καθὼς ἀξιοὶ εἰσὶν, δεινὰ καὶ ποικίλας τιμωρίας. Λέγω αὐτῷ. ἤθελον γινῶσθαι, Κύριε, τὰς ποικίλας ταύτας τιμωρίας ποταπαὶ εἰσιν. Ἄκου, Φασίν. Αἱ ποικίλαι τιμωρίαι καὶ βάσανοι, βιωτικαὶ εἰσὶν βάσανοι. Ἐπὶ αὐτῶν ἀποστῶσι ὁ Θεὸς, νομίζοντες ἐν ἀναπαύσει

Cum viderem ergo sic ea flagellari, & miserias experiri; dolebam pro eis, quia valde cruciabantur; nec ulla requies eis dabatur. Dico ad Pastorem illum, qui erat mecum: Quis est, Domine, hic Pastor tam implacabilis, & tam amarus, qui nullo modo miseratione movetur adversus hæc pecora? Hic, inquit, Pastor, pro justis quidem Nuncius est, sed præpositus pœnæ. Huic ergo traduntur, qui à Deo aberraverunt & servierunt desiderii ac voluptatibus seculi hujus. Punit ergo eos, sicut meruit unusquisque eorum, sævis variisque pœnis. Vellem, inquam, nosse Domine, varias has pœnas, cujusmodi sunt. Audi, inquit: Varix pœnæ atque tor-

εἶναι καὶ πλεῖστον, τότε τιμωρῶνται οἱ
 μὴ ζημιώμενοι, οἱ ἢ ὑπερβαίνοντες, οἱ
 ἢ ἀδυνάτους ποικίλαις περιπέτοις,
 ἄλλοι ἀν' ἀκαταστάσις, ἕτεροι ὑβρι-
 ζόμενοι ὑπὸ ἐλαττώσεων, ἢ ἑτέροις
 ποικίλαις πράξεσι. Πολλοὶ γὰρ ἀκα-
 τασταίως ἐν ταῖς βελαῖς αὐτῶν ἐπι-
 βαλλόντες εἰς πολλὰ πράγματα, καὶ
 εἰδὲν αὐτοῖς ὅπως ὑποβαίνει, καὶ δυ-
 σχεραίνωσιν, καὶ ἐ γνώσκωσιν, ὅτι
 Δεῖ γὰρ πονηρὰ ἂ ἐπραξάν, ἐκ εὐο-
 δῆσαι, καὶ λοιπὸν αἰτιῶνται τὸν Κύ-
 ριον, καὶ ἐκ ἀνέχονταί τας λοιπὰς
 ἡμέρας αὐτῶν, ἐπιστρέψαντες δευ-
 σαι τῷ Θεῷ ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ.
 Ἄν ἢ μετανόησιν καὶ ἀνανήψωσι,
 τότε συνιῶσι ὅτι Δεῖ τὰ ἔργα αὐ-
 τῶν γὰρ πονηρὰ ἐκ εὐοδῆσαι, καὶ ἔτι
 δοξάζουσι τὸν Κύριον, ὅτι δίκαιος
 κρίτης ἐστὶν καὶ δικαίως ἐπαθόν, καὶ
 ἐπαιδέθησαν κατὰ τας πράξεις
 αὐτῶν.

menta hæc sunt, homines qui
 die in vita sua patiuntur. **A**
 enim detrimenta patiuntur ;
 diversas acrimonias ; quidam
 constantiam ; alii injurias ab
 dignis patientes, multaque
 exercitia & incommoda. **P**
 enim inconstanti consilio in-
 conantur, nec quicquam con-
 cit eis, & dicunt in actibus
 successum se non habere. **S**
 currunt iis ea quæ nequiter fi-
 runt, & Dominum causantur. **C**
 igitur perpeffi fuerint omnem
 xationem, & omne incom-
 dum, tunc traduntur mihi ad
 nam admonitionem, & firmi-
 tur in fide Domini, & per
 quos dies vitæ serviunt Dom-
 mente pura. **E**t cum cœperint
 lictorum agere pœnitentiam, t
 ascendunt in præcordia eor
 opera sua, in quibus se nequ
 exercuerunt ; & tunc dant
 honorem, dicentes justum ju-
 cem eum esse, meritoque
 omnia esse perpeffos juxta f
 sua.

Ibidem §. IV.

Ἄκουε ἐν ἀμφοτέρων τῆν δυνά-
 μιν, τὴν γλυκῆς καὶ τὴν βασάνος. Τῆς
 γλυκῆς καὶ τὴν ἀπάτης ὁ χρόνος ὡρα
 ἐστὶ μία, τὴν ἢ βασάνος ὡρα τριάκοντα
 ἡμερῶν δυναμὶν ἔχουσαι. Ἐάν ἐν
 μίαν ἡμέραν τις γλυκῆς καὶ * ἀπαι-

Audi, inquit, quanta fi-
 utriusque, dulcedinis ac volu-
 tis. Dulcedinis una hora suo
 tio terminatur : pœnz vero
 hora triginta dierum vim p-
 det. Quicumque igitur unc

* Leg. ἀπατηθῆ.

τηθῆ, μίαν ἢ ἡμέραν βασανιθῆ, ἐν-
 αυτῆ ὀλοκληρῆ ἰχὺν ἔχει ἢ ἡμέρα ἐκεί-
 νη τῆ βασάνη. Ὅσας ἔν ἡμέρας τρυφή-
 ση τις, τοσάυτας ἐνιαυτῆς βασανιθῆ-
 σέσται. βλέπεις ἔν ὅτι τῆ τρυφῆς καὶ ἀ-
 πατης ὀχρὸν ἔσθ' ἐδὲν ἔστω, τῆ τιμωρίας
 καὶ βασάνη πολλῆς. Ὁ τρυφῶν καὶ ἀπα-
 τῶμεν καὶ πράσαν ἀ βέλειαι, πολ-
 λὴν ἀφροσύνην ἐνδέδεται, ἀντὶ γὰρ τῆ
 τρυφῆς καὶ ἀπάτης ἐκάστης ἡμέρας,
 ἀποτίσει βασανὸν μεγάλην, ἐνιαυ-
 τὸν τῆ ἡμέρα.

perceperit fallacem dulcedinem
 ac voluptatem, unoque die cru-
 ciatus fit, anni spatium dies crucia-
 tus ejus valebit. Ita quot dies perce-
 perit quisque voluptatem, totidem
 annis cruciatur. Vides igitur, in-
 quit, exiguum esse tempus mun-
 danæ dulcedinis ac voluptatis; pœ-
 næ vero, tormentorumque am-
 plius.

Ibidem §. V.

Pag. 263. Καὶ λέγω τῷ Αγ-
 γέλῳ. Ποῖαι τρυφαὶ εἰσι βλαβε-
 ραί, λέγε μοι. Πᾶσα πρᾶξις σαρκ-
 κικῆ τρυφῆ ἔστω, ὅτι ἡδέως ποιεῖ
 αὐτῆν. Ὁ γὰρ ὀξύχολος τῷ ἐαυ-
 τῷ πάθει τὸ ἰκανὸν ποιῶν τρυφᾶ,
 ὁμοίως καὶ ὁ μοιχὸς καὶ ὁ μέθυ-
 σος καὶ ὁ καβαλάλος, καὶ ὁ
 ψεύτης, καὶ ὁ πλεονέκτης, καὶ ὁ
 ἀπιστευτήτης, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Τρυ-
 φῶσι γὰρ ἐν τῇ αὐτῶν πρᾶξει. Αὐ-
 τῶν ἢ οἱ πρᾶξεις βλαβεραὶ εἰσι
 τοῖς δέλοις ἔθει. Εἰσι ἢ καὶ τρυ-
 φαὶ σώζουσαι τὸς ἀνθρώπους. Πολ-
 λοι γὰρ ἀγαθὰ ἐργαζόμενοι τρυφῶ-
 σιν: αὐτῆ ἔν ἡ τρυφῇ τοῖς δέλοις ἔ-
 θεῖ ἀποποιεῖται ζῶην, αἱ ἢ προειρη-
 μέναι τρυφαὶ βασάνον.

Dixi ei: quæ sunt, Domine,
 voluptates noxiæ? Omni, inquit,
 homini voluptas est, quodcumque
 libenter facit. Etenim iracundus
 satis faciens moribus suis, percipit
 voluptatem suam; & adulter &
 ebriofus, & detractor, & mendax,
 & cupidus, & fraudator, & qui-
 cunque iis simile aliquid admit-
 tit, morbo suo parens, percipit ex
 ea re voluptatem. Hæ omnes
 dulcedines ac voluptates noxiæ
 sunt servis Dei. Propter has ita-
 que cruciantur & patiuntur pœ-
 nas. Sunt enim voluptates salu-
 tem hominibus afferentes. Multi
 enim opera bonitatis facientes
 percipiunt voluptatem dulcedine
 sua tracti. Hæc ergo voluptas
 utilis est servis Dei, & vitam pa-
 rat hujusmodi hominibus. Illæ
 vero noxiæ, quæ supra dictæ sunt,
 tormenta & pœnas pariunt.

X. S. Hermæ Editiones.

Prima Jac. Fabri Stapulensis, Paris. 1513. fol. apud Henr. Stephanum avum.

Nic. Gerbelii. Argentorat. 1522. apud Jo. Schottum. 4.

In Orthodoxographis Jo. Heroldi. * Basil. 1555. & Jo. Jac. Grynæi 151 fol.

In Bibliothecis Patrum T. 3. Paris. 1575. T. 5. 1589. 1610. 1644. 1654. I. Colon. 1618. & Lugd. 1677. fol.

Cum notis *Casp. Barthelemi*, post Claudiani Mamerti libros 3. de statu animæ, Greg. Thaumaturgi de anima libellum ex versione G. Vosfii & incerti Philosophi Christiani celebres de anima opiniones, ex Jo. Tarini versione, Cygneæ 1655 8. subjecto libello Pacini de pœnitentia.

Cum notis *Jo. Baptistæ Cotelerii*, inter Patres Apostolicos, Paris. 16 fol.

Ex recensione & cum notis *Jo. Felli* Oxoniensis Episcopi Oxon. 1612. una cum Barnaba.

Cum notis Cotelerii & Felli in nova Patrum Apostolicorum editione à Clerico curata Amst. 1698. fol.

Belgice, quam versionem ex Zwickero memorat B. Ittigius.

Anglice Guil. Wakeo interprete Lond. 1693. & 1710. 8. cum Epistola Clementis, Barnabæ, Ignatii ac Polycarpi.

Plura de Hermæ, quem Philippensium Episcopum nonnulli incerta fide tradunt, præter jam laudatos Henschenius IX. Maji T. 2. 360. Sam. Rahnage ad A. C. 157. Elias du Pin, Tillemontius in *Mémoires Eccles.* Nourrius in Apparatu, diff. l. 4. aliique de Historia & monumentis Ecclesiasticis scriptores, imprimis Ittigius *ὁ μακαρίτης* in diff. de patribus Apostolicis p. 184-206. & in selectis Hist. Eccles. Sec. I. capitibus p. 65. seq. & p. 155-179. quo postremo loco de doctrina in Hermæbris contenta erudite differit. Alius Hermes præfectus Urbis, s. Trajano memoratur in Actis Martyrii S. Alexandri I. Romæ Episcopi à quo cum uxore & sorore & filiis & 1250. servis uxoribusque & filiis e

ru

* Hinc I abbei error, qui in Hæresiologia editum Hermam falso tradit. Nimirum Heroldo editum Hermam legerat vel meminerat, at non in Hæresiologia Hermetum verum in ejus Orthodoxographis Hermas occurrit. Labbeum secutus Nourrius p. 61.

rum baptizatus esse legitur. Vide Acta Sanctor. ad 3. Maji T. I. p. 371. 373. & 375. ubi Papebrochius notat Acta illa Alexandri, quæ ille latine edidit, exstare in Bibl. Ambrosiana Mediolani Græce reddita, sub titulo S. Hermetis.

XI. *Acta Præcedis Virginis*, sororisque Pudentianæ & fratrum SS. Novati ac Timothei patrisq; Pudentis Senatoris. quæ præmissa Pastoris Presbyteri ad Timotheum & Timothei ad Pastorem Epistola ediderunt, & Hermæ, Pii Pontificis fratri tribuunt Baronius T. 2. Annal. & Henschenius Act. Sanctor. 19. Maj. indigna esse fide probat Tillemontius T. 2. Memor. Eccles. parte 2. p. 528. seqq. Pastoris cujusdam Episcopi libellum in modum Symboli, memorat Gennadius de script. Eccles. c. 76. Plures Pastores Martyres celebrant Martyrologia. Cæterum de Pœmandro & aliis scriptis sub Hermetis Trismegisti nomine ambulantis, quæ Hermæ Apostolico parum verisimiliter tribuit Sandius in nucleo Hist. Eccles. p. 56. dixi libro I. c. 7. seq.

XII. De S. CLEMENTIS Romani Episcopi Epistola ad Corinthios stante adhuc templo, ante Hermæ Pastorem, & Epistolam Barnabæ ut videtur scripta, Epistolaque quæ eidem Clementi tribuitur altera ac vere posteriore dixi l. V. c. V. §. 14. Nunc de scriptis Clementi suppositis nonnulla subjungere juvat. Nam de Clemente ipso cui circa A. C. 83. Evaristus in Romanæ Ecclesiæ Episcopatu successit, videri possunt Cotelerius in Patribus Apostolicis (qui a) Martyrium etiam Clementis è *Sim. Metaphraste* ad 23. Nov. & *Ephremi Chersoni Episcopi* Homiliam de miraculo quodam Clementis, Græce & Lat. edidit: alterum etiam ejusdem si nancisci potuisset tractatum additurus memoratum Allatio, & incipientem sic: *ἐξελθόντος Φιλίππου Ἐπισκόπου τῆς Γαλιλαίας.*) Caveus in Vitis Patrum & Tillemontius in Tomo 2. memor. Hist. Eccles. videri poterit Philippus Rondininus Faventinus libris duobus b) de S. Clemente Papa & Martyre, ejusque in urbe Roma basilica. Rom. 1706. 4.

Ka-

- a) Martyrem Clementem vix quisquam vocat ante Rufinum: unde martyrium ejus in dubium vocat Dodwellus ad Pearsonii Opera postuma p. 213. seqq. Certe Narratio illa quam latine post alios ediderat Ladius 1551. cum Abdia, & Surius 23. Nov. exiguam fidem meretur, licet ejusmodi Acta Clementis legit etiam Gregor. Turo-nensis de gloria Martyrum c. 35. incertum an habuerit illa Clementis Papæ gesta, quæ à Jo. Diacono Romano (circa extremum sæculi IX.) scripta testatur Sigbertus de Script. Eccles. c. 106.

- b) Acta eruditor. T. 4. suppl. p. 140.

Κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, SS. *Apostolorum Canones* LXXXV, quos *Joh Zonara*, *Theodori Balsamoni* & *Alexii Aristeni* scholiis illustratos Græce & latine cum notis eruditis edidit *Guil Beveregius* in *Pedestris Canonum*, sive magno Synodico, Oxon. 1672. fol. Occurrunt & in Patribus Apostolicis *Cotelerii*, qui præter novam versionem suam notasque addidit veterem interpretationem *Dionysii Exigui*, sed *Dionysius* cum aliis antiquis latinis tantum *Canones* quinquaginta (e prioribus Græcis 42. respondent) agnoscit. Qua de re uti de variis *Canonum* horum editionibus vide *B. Ittigii* *Appendicem de hæresiarum Apostolicæ ætatis* p. 161. seq. In editione *Patrum Cotelieriarum* *Amstelodamensi* additæ etiam sunt jam laudatæ à me *Beveregii* notæ. Græce *Canones Apostolicos* ad *Calcem Nouellarum Justiniani* subjunxit *Georgius Haloander*, & latine vertit *Norimb. 1531.* Clausulam à verbis *ἡμεῖς καὶ οἱ ἀποστόλοι* & *ἡμεῖς καὶ οἱ ἀποστόλοι* in *Turriani* edit. & Græco Latina *Gesneri Tiguri 1531.* fol. obviam, addidit quoque è MS. *Augustano* *Elias Ehingerus*, qui *Canones Apostolorum* cum aliis *Conciliorum Canonibus* Græce & Lat. edit *1614. 4.* Eandem in pluribus *Codicibus* Græcis reperit *Cotelierus*, quem admodum & extat in *Arabica* versione.

Hosce *Canones*, qui *Constitutionum Apostolicarum* libris sibi jici solent, *Apostolis auctoribus* editos & à *Clemente Romano* compositos esse multi sibi persuaserunt, pro qua sententia præcipue milit *Franciscus Turrianus* libro primo integro contra *Magdeburgenses* *Canonibus* *Apost.* & *decretalibus Pontificum Florent. 1572.* fol. novissime *Antonius de Castroville*, c) *Ord. Minor. S. Francisci de Paula* in *diff. historico Chronologica & dogmatica* pro *quinquaginta Canonibus Apostolicis*, *Rom. 1697. 4.*

Illam sententiam ante *Natalem Alexandrum* *sec. I. diff. 18.* potissimum *Castroville* respondere studet, *validissimis rationibus* oppugnavit *Jo Dalleus* libro tertio de *Pseudepigraphis Apostolicis*. *Leodovic. 1653. 8.* Sed nimis videtur ipse in alteram partem *Canonum* antiquitatem deprimere, dum ad *quintum & tantum non*

e) Vide *Acta Erud. A. 1697. p. 523.* & *Ittigii* *diff. de Patribus Apostol.* p. 212. seq. ubi *Castroville* refellit. Prodiit etiam adversus *Canonum Apostolicorum* auctorem & antiquitatem *dissertatio Historico Theologica D. Jo. Pauli Hebenstrenzi* *Jenæ 1701. 4.* Cæterum *Animadversiones* in hos *Apostolicos Canones*, *Gallice Ludovico Thomafino* ut a *junt auctore* prodierunt *Antwerpæ 1698. 8.* vidi. *Canones* quos sub *Apostolorum nomine* legunt *Habesini*, vide si placet *Ludolfum Commentar. ad Hist. Æthiopic. p. 304. seqq. Æthiopice & Latine.*

tum sæculum illos rejicit, cum verifimillimis argumentis nixa sit opinio, cui lubens assentior, virorum præclarorum, qui sæculo jam tertio canones illos synodicos Apostolicarum, sive Apostolicæ doctrinæ ad hærentium Ecclesiarum, editos fuisse sibi persuadent. Confer si placet quæ pro illa sententia disputant Petrus de Marca III. 2. de concordia sacerdot. & Imperii, Schelstratenus in Antiquitate illustrata p. 263. seq. Pearsonius parte 1. Vindic. Ignatii c. 4. ac præcipue Guil. Beveregius suis ad Canones Animadversionibus, adversus quem cum Matthæus Larroquanus vir & ipse doctus ad calcem suarum ad Pearsonianas Ignatii Vindicias observationum Rothomag. 1674. 8. Dallæi sententiam tueri conatus esset, idem Beveregius doctissimo opere quod Codicem Canonum Ecclesiæ primitivæ vindicatum inscripsit, & Londini 1678. 4. edidit, pluribus argumentis eandem evertit. Recusus est ille Codex Canonum vindicatus in Amstelodamensi Patrum Cotelierianorum editione.

Omitto *novem Canones*, quos velut ab Apostolis in Concilio Antiocheno consignatos, è Codice Græco quem Pamphili Martyris fuisse tradit, vulgavit Turrianus lib. 1. contra Magdeburgenses c. 25. Baronius ad A. C. 102. n. 19. & Binius T. 1. Concilior. pluribusque argumentis explodunt Pagius ad A. C. 56. (Baronii 58. Num. 118.) & Natalis Alex. Sec. I. diff. 20. atque ante utrumque Dallæus III. 22. seqq. de Pseudepigraphis Apostolicis.

2. Διαταγαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, διὰ Κλήμεντος, Ἐρωμαίων Ἐπισκόπου τε καὶ πολιτῶν Καθολικῆς διδασκαλίας, sive *Constitutionum Apostolicarum libri VIII.* quos Photio olim Cød. 112. laudatos primus è tribus Codd. MSS. d) Calabro, Siculo ac Cretenfi Græce cum prolegomenis & explanationibus Apologeticis Græce à se scriptis edidit *Franciscus Turrianus* S. I. Venet. 1563. 4. ex officina Jordani Zileti.

Latine post lacinias quasdam sive Epitomen è MS. Cretenfi excerptam verisimamque, à *Carolo Capellio, Veneto* Ingolstad. 1546. atque inde in posteriore Conciliorum editione Crabbiana sive Petri Crabbe Colon. A. 1551. p. 27. editam, prodierunt libri VIII. interprete *Jo. Carolo Bovio*, e) Episcopo Ostunensi, Venet. eodem Anno 1563. 4. Paris 1564. 8. & inter S. Clementis opera ibid. 1568. Colon. 1569. fol.

E

atque

d) Alii MSS. Codices in Bibl. Cæsarea occurrunt. Vide Nesselium part V. p. 20. seqq. 129. & 138. Eclogas Codicis Mazariniani (jam Regii) laudat Cotelierius.

e) Vide Leonardi Nicodemi additiones ad Nicolai Toppi Bibl. Neopolitanam p. 119. Ittigii appendic. ad diff. de Hæresiar. p. 190. seqq.

atque in edit. Conciliorum Suriana Colon. 1567. fol. Deinde ex *Turriani* versione cum ejus scholiis & observationibus, Antwerp. apud Plantin. fol. & in Conciliorum editionibus Dominici *Nolini* Venet. 1585. & Severini Bini Colon. 1606. fol. *Græce & Latine* cum *Turriani* versione recudi curavit Fronto Duczus ad calcem nonum Apostolorum & Concilior. commentariis Jo. Zonaræ illorum Paris. 1618. fol. atque inde Labbeus T. I. Concilior. Paris. 1619. fol. Denique cum versione & notis eruditiss. *Cotelærii* viderunt inter Patres Apostolicos Paris. eodem anno 1672. & Amst. 1673. fol.

Has Constitutiones, quibus Apostolicam ætatem tribuitur *Turrianus*, *Boviusque*, longe recentiores esse, ac *Clementi* *Romano* suppositas probant, ne alios jam allegem Jo. Dallæus libro I. ac: *Pseudepigraphis Apostolicis*, & *Natalis Alex. Sec. I. diff. 18.* Vide *Ittigii* & *μακαρίων* appendicem ad diff. de *Hæresiarchis* p. 199. ubi ad testimonia veterum pro Constitutionibus à *Turriano* allegatis respondet. Videtur autem Opus hoc non diu ante *Eusebium* * sub *Clementis* editum nomine, ac conflatum ex variis secundi & tertii sæculi constitutionibus Ecclesiasticis, *διδασκαλίαις, διδαχαῖς, ἀποστολικαῖς* f) quæ Apostolorum & Apostolicorum virorum *Clementis*, *Ignatii*, *Polycarpi*, *Hippolyti* nominibus ferebantur olim incerta fide, & antiquis stichometriis memorantur, atque ex parte etiam hoc nomine in Bibliothecis ut *Cæsarea* g) & *Bodlejana* supersunt manuscripta. Canones Apostolorum vocat auctor Operis imperfecti in *Metaphrasi*, ad VI. 3. & XXV. 18. ubi librum octavum allegat, & ad V. sic ait *ὡς ἂν ἀποστολὴν ἐν κανονικῇ αὐτῶν ἑρμηνεύσῃται*. Fuisse tamen olim Apostolicarum *ἀποστολικῶν* nomine celebres, quæ in his octo libris longe allegantur h) patet vel ex *Epiphani* LXX. 10. quem locum respicit ubi Apostolicam constitutionem laudat *Apologia Augustanæ* Confessionis i) Itaque ab Heterodoxis interpolatas Constitutiones jam olim contestati sunt *Patres Trullani* Canone 2.

3. A

* *Opera πολύστιχα καὶ πρῶτην* *Clementi* supposita testatur *Eusebius* III. 38. ubi *Petri* & *Apionis* dialogos ibi commemorans.

f) *Usser. c. 7. prolegom. ad Ignat. Pearson I. Vindic. Ignat. c. 4. Steph. le Moyne not. varia sacra p. 1072 & Grabe spicileg. Patrum T. I. p. 40. seqq.*

g) Vide *Nesselium* part. V. Catalog. MSS. p. 20, *Grabe* p. 285. seq.

h) *Usser. prolegomen. ad Ignat. c. 9.*

i) *Loc. IV. de Ecclesia p. 154. adde Ittigii diff. de Patribus Apostolicis p. 220. seq.*

3. *Ἀναγνωρισμός* k) *Recognitionum libri X.* qui Latine tantum ex versione *Rufini* extant, quam in Gaudentii ille Episcopi Brixien-
 sis gratiam composuit. *Paulinum* Nolanum ex Epist. 47. ad Rufin.
 itidem Clementis interpretationem constat aggressum, sed non vi-
 detur ultimam illi manum imposuisse. Testimoniis Origenis, Eusebii
 & aliorum Veterum de hoc opere, quæ diligentissime ut solet Cote-
 lerius collegit, adde quod illud respicere videtur auctor l) Con-
 stitutionum Apostol. VI. 8. tum Sozomenus libro & capite primo m)
 ubi Clementem inter Historiæ Ecclesiasticæ scriptores principe loco
 nominat: laudatur & ab Isidoro Hispalensi, lib. de natura rerum c. 17.
 & 31. atque Originum lib. 3. c. 50. Neque aliud, puto, est *Itinerarium*
Apostolorum quod ab Iconoclastis jactatum rejicitur Concil. VII. Act. 5.
 plerique *πρεσβυτέρου Πέτρου* vel *Clementis*, alii *κηρύγματα, πρὸς Σίμωνα τὸν Μαθῶν*
Διδάξεις, πράξεις sive *Ἄλλα* vocant, & Græce adhuc sub *ἀναγνωρισμῶ* titu-
 lo legit Photius Cod. 113. licet Petavius lib. 1. de Trinitate c. 3. §. ult.
 putat Photium longe depravatiorem editionem recognitionum vi-
 disse, quam quæ hodie superest: forte enim Rufinus, ut consuevit
 facere, inter interpretandum quædam emollivit atque interpolavit,
 alia omisit. Unde Ebionismi ab Epiphonio observati pauca admodum*
 in hodiernis vestigia. Cæterum falluntur Viri docti n) qui præfa-
 tionem Rufini, quæ præmittitur recognitionum libris, suppositam
 esse sibi persuadent: gravius etiam hallucinatus Anastasius Biblio-
 thecarius o) qui verba Rufini: ut *Clementem nostram linguam redderemus*, ita
 accepit, ac si recognitiones Latine scriptæ primum fuissent, deinde
 amissæ atque à Rufino demum iterum è Græco in Latinam linguam
 restitutæ. *Bardesanem* vero hæreticum auctorem esse recognitionum

E 2 ut

k) In Rufini præf. pro *ἀναγνωρισμῶν*, legendam *ἀναγνωρισμῶν* ex Rufino ipso de adul-
 teratione librorum Origenis, & Photio. Cod. 113. Titulus exinde est, quod in illo ope-
 re inter alia narratur, quomodo Clemens & pater ejus atque alii fratres se iterum reco-
 gnoscunt.

l) Confer Grabii spicileg. T. 1. p. 283, seq.

m) Valef. ad paginam 401. Sozomeni. Cæterum fuit & alius Clemens Historicus &
 Chronographus Suidæ, Johanni Malalæ, Etymologo & Anonymo Combesiano
 in Originibus CPol. laudatus, qui de Imperatoribus Romanis scripsit, & sæculo quar-
 to vixisse videtur.

* Grabe spicileg. T. 1. p. 279. seq.

n) Sixtus Senensis lib. 2. Bibl. S. ubi de Clemente: Bellarminus de Script. Ecclef. & Jo.
 Rainoldus in Censura Apocryphorum T. 1. p. 108.

o) Anastasius Epist. ad Johannem Diaconum Collectaneis à Sirmondo editis præmissa, T. 3.
 Opp. Sirmondi p. 472, Huetius Anastasium secutus p. 246. libri de claris Interpre-
 tibus,

ut vir doctissimus p) suspicatur, vel ideo non crediderim, quia fragmentum insigne quod libro nono recognitionum §. 17. sqq. insertum est, ex dialogo Bardesanis de fato producit Eusebius VI. 10. præparat. Potius hinc colligas auctorem recognitionum quisquis fuit Bardesane juniorem q) locaque varia ex aliis scriptoribus operi suo illis non nominatis intexuisse, quemadmodum partem ejusdem loci Bardesanei Cæsarius dialogo secundo inseruit, nec Bardesanem nec recognitiones de nomine allegavit. Clariss. Nourrii porro verba p. 222. Apparatus ad Bibliothecam Patrum, emendatione indigent: *Bardesanes Syrus fragmentum non minus prolixum (è recognitionum libris) insuum adversus Marcionem librum transtulit. Nam Bardesanes ille hunc eundem librum sub Soteris Pontificatus paullo post secundum seculum medium Antonino Imperatori nuncupavit. Jam ergo pervulgati erant illi recognitionum Clementinarum libri.* Nam primum non constat dialogum de fato compositum fuisse contra Marcionem: Deinde p. 221. rectius scripserat ipse Nourrius: *in recognitionibus reperiri fragmentum ex libro Bardesantis Syri adversus Abydam Astrologum edito, totidem verbis transcriptum.* Notabis etiam Xaverium in Historiam S. Petri Apostoli, quam Perfice scripsit, nonnulla ex recognitionibus inseruisse, de quo vide Ludovici de Dieu notas p. 112. seq.

Primus hos libros è Rufini versione edidit Jo. Sicardus; Basil. 1526. fol. cum spuris Epistolis decretalibus Pontificum. Hinc viderunt lucem Parisiis 1541. fol. 1568. 8. &c. Exstant & inter alia Clementina ex recensione Lamberti Gruteri Venradii, cum ejusdem scholiis Colon. 1569. fol. quo in volumine post recognitiones sequuntur Canones Apostol. cum duplici versione Dionysii Exigui veteris & nova Greg. Haloandri: Constitutiones Apostolorum ex Bovii versione cum ejusdem scholiis: Epistolæ decretales Pontificum, Epitome historiarum Clementinarum de gestis Petri ex Joach. Perionii versione: Epistolæ Ignatii ex edit. Symphoriani Champerii, S. Polycarpi Epistola, cum duabus Martiali Lemovicensi suppositis: Constantini M. Confessio & edictum, Canonesque Conciliorum Nicæni, CPolitani, Ephesini & Chalcedonensis. &c. Recusæ etiam Recognitiones cum Lamberti præfat. & scholiis sunt in Bibliotheca Patrum edit. Lugdunensis 1677. Tomo II. Sed præstantissima haud dubie operis huius editio

p) Guil. Cave in Vita Clementis §. II. T. I. p. 211. sqq. in Hist. literaria, ubi de Clemente, & Bardesane.

q) Dodwell, p. 443 diff. VI. ad Irenæum & Grabe T. I. spicileg. p. 278. qui Græca Bardesanis cum latinis in recognitionum Opere, confert p. 290-299.

editio debetur *Cotelerio*, qui in Patribus Apostolicis illud ex sex MSS: Codicibus recensuit, sectionibus distinxit & doctis notis illustravit Paris. 1672. Amst. 1698. fol. Addidit etiam ex tribus Codicibus capita decem libri tertii (à secundo ad undecimum) quæ in aliis MSS. & editionibus desiderantur, forte quod illa Rufinus velut obscuriora & Ebionitarum gemina argutiis vetere neglexerat. Sex illi Codices MSti, quibus Cotelerius usus est, sunt Regius, Sorbonicus, Thuanus, Petri Petiti & Carmelitarum discalearum. Præter hos Colbertinum ante annos quadringentos exaratum laudat Clariss. Nourrius p. 224. Fuit etiam nostra ætate qui libros recognitionum *Germanice* verteret, quæ interpretatio cum Godfridi Arnoldi præfatione vidit lucem A. 1702. 8.

4. Τα κλημέντια in Athanasii Synopsi memorata, lectaque auctori Chronici Alex. ac Nicephoro Callisto, constabant viginti Homiliis sive Colloquiis, quibus Pseudo Petri ad Jacobum & altera ad eundem Jacobum Hierosol. Episcopum Epistola Clementis r) nomine præmittitur, in qua opus istud vocatur κλήμεντος τῶν Πέτρων ἐπιδημιῶν καὶ κηρυγμάτων ἐπιτομή. Homilias priores XVIII. & undevigesimam altera parte mutilam primus ex Codice Regis Galliz Græce edidit, versioneque latina & notis illustravit Cotelerius. Valde corruptum illud exemplar fuisse queritur ad Homil. VI. 10. ut si inquit, interdum cessitem, veniam ab aqno lectore possim sperare. Multa in hoc opere eadem quæ in recognitionibus, adeo ut pro altera recognitionum editione Rufino memorata habeat doctissimus Caveus.

5. Breviorem ex hisce Epitomen à Simeone Metaphraste ut videtur compositam, cui etiam *vita Clementis* artexitur, primus Græce edidit *Adr. Turnebus* Paris. 1554. 4. adjuncta *Joach. Perionii* versione, quæ legitur etiam inter Clementis scripta à Lamberto Grutero edita Coloniz 1569. fol. Hanc epitomen cum tribus MSS. Bibl. Regiz non parum inter se differentibus contulit, & cum nova sua versione Clementinis homiliis subjecit Cotelerius in laudata mihi jam toties Patrum Apostolicorum editione. Titulus est: περὶ τῶν πράξεων ἐπιδημιῶν καὶ κηρυγμάτων ἑ ἀγίας καὶ κορυφαίας τῶν ἀποστόλων Πέτρων ἐπιτομή, ἐν ἧ καὶ αὐτῶν συμπεριέλασθη βίβλος πρὸς Ἰάκωβον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων.

E 3

6. Cle-

s) Hanc Clementis Epistolam vertit etiam Rufinus, cujus interpretationem cum veteri editione & MS. Codice collatam Cotelerius separatim Græcolatinæ suæ editioni subjunxit. Testatur autem Photius Cod. 113. aliis recognitionum Codicibus Epistolam sub Petri, aliis Clementis nomine præfixam fuisse.

6. Clementis *Liturgia* five *de ritu Missæ*, Græce & latine ad calcem Liturgiæ S. Marco tributæ vulgata Paris. 1583. 8. est libri octavi Constitutionum Apostolicarum caput 5. cum sequentibus, usque ad extremum capitis 15.

7. *Compendiolum fidei Christiane*, cum recognitionibus Clementis editum à Jo. Sichardo Basil. 1526 fol. est lacinia ab Isidoro Mercatore, qui in Epistolas decretales Pontificum circa A. C. 790. supposuit at texta Epistolæ ad Jacobum, quam à Rufino Latine verlam dixi. Vide Blondelli pseudo Isidorum p. 28. qui & cæteras *Epistolas quatuor decretales* Clementi tributas animadversionibus ac censuris suis confixas addidit.

Scripta Pseudo Clementis deperdita:

1. Priores *decem libri* ante recognitiones missi ad Jacobum, lib. V. c. ult. quorum argumentum traditur lib. III. c. 75. Primus ex his fuit *de Vero Propheta*, quem Cæsareâ misisse se ait lib. I. c. 17.
2. Sermones *de providentia & justo DEI judicio*. Λόγοι περὶ προνοίας καὶ δικαιοκρατίας Θεῶν, quorum primum allegat Anastasius Antiochenus quæst. 96.
3. *Revelationes B. Petri Apostoli* à discipulo ejus Clemente in unum volumen redactæ. Jacobus de Vitriaco Episcopus Acconensis in Epistola ad Honorium III. in Spicilegio Dacheriano T. 8 p. 382. Confer quæ de Apocalypsi Petri notata à me sunt in Codice Apocrypho Novi Test. p. 940. seq.
4. *Petri cum Apione* (Plistonico) *prolixa disputatio*, Πέτρος καὶ Ἀπίωνος διαλόγος Euseb. III. 38. Hist. quem à recognitionibus Clementis recte distinguit Græbius T. I. specileg. p. 271. quique jam Nicephori Callisti tempore intercidisse videtur, quoniam dubitat ille III. 18. Hist. an idem sit cum Clementinis, de quibus paullo ante dixi homiliis.

XIII. S. IGNATIUS Nuranienfis (è Nura Sardiniz civitate)

* Evodii à Petro Apostolo ordinati ** in Episcopatu Antiocheno successor,

* Abulpharajus p. 119. Tentzelii diff. select. part. 1. Exercitat de apophthegmate Ignatii ὁ ἐμὸς ἕρως ἐς αὐρωται, p. 47. Græbe T. 2. spicilegii Patrum p. 1.

** Etiam Ignatium S. Petri dextra ordinatum scribit Theodoritus Dialogo 1. sed passus est S. Petrus sub Nerone Imp. A. C. 66. à quo tempore ad martyrium Ignatii intercedunt Anni 50. De Evodio Vide Aëta Sanct. VI. Maji T. 2. p. 98. & Caveum ad A. C. 44. atque Ittigium de patribus Apostolicis p. 97. seq. ubi Epistolam sub ejus nomine, inscriptam Φωφ, laudatamque Nicephoro II. 3. Hist. rejicit.

cessor, Martyrium passus A. C. 116. Trajani 19. ut demonstrarunt Guil. Loydus Episcopus Alaphensis in diatriba edita à Pagio in Critica Baroniana ad A. C. 107. n. 4. seq. & ante eum Jo. Pearsonius in diss. postuma de anno quo S. Ignatius à Trajano Antiochiæ ad bestias fuit condemnatus, quam post notas Pearsonii in Ignatium vulgavit Tho. Smithus p. 58. seq. Oxon. 1709. 4. Post condemnationem Antiochiæ Romanam vincētus missus Ignatius est, quo in itinere, Eusebio III. 36. teste, Epistolas scripsit ante Eusebium lectas Irenæo atque Origeni, deinde vero quam plurimis aliis, quorum testimoniis constat, illas ipsas quas illi legerunt, nos hodie tenere. Ordo Epistolarum ex Eusebii testimonio hic fuit: *Ad Ephesios. 2. ad Magnesios. 3. ad Trallenses. 4. ad Romanos. 5. ad Philadelphienses. 6. ad Smyrneses & 7. ad Policarpum*, quam postremam sine magna causa Usserius Vir præstantissimus rejicit. Hieronymus ordinem neglexit, & Epistolas septem enumerare contentus, promiscue retulit. In Codice Mediceo Græco autem & veteri versione latina hic est ordo: *1. ad Smyrneos, 2. ad Polycarpum, 3. ad Ephesios, 4. ad Magnesios, 5. ad Philadelphienses, 6. ad Trallianos*. Nam *Epistola ad Romanos*, quia Actis Martyrii Ignatiani inserta legitur, in illa collectione omissa est. Hæc vero Epistolas, prout ab If. Vosio Græce & Usserio latine primum ab interpolationibus liberæ editæ sunt auctorem non mentiri, sed genuinum ac pretiosum Antiquitatis Christianæ monumentum esse, adversus Jo. Dalleum a) (cujus pleraque argumenta interpolatas ac spurias Ignatii Epistolas tangunt, Mediceo Codice tum nondum vulgato) *Dav. Blondellum*, b) *Claudium Salmasium*, c) aliosque viros doctissimos, certissimis argumentis probavit

a) Libro 2. de Dionysii & Ignatii scriptis Genev. 1666. 4.

b) Lib. de Episcopis & presbyteris, & Epistolis ad If. Vosium, quibus respondit Vosius Epistolis ad Blondellum quæ Vindiciis Pearsonianis subjiciuntur, simul etiam confutans quæ Edmundus Albertinus p. 283. lib. de Eucharistia Epistolis Ignatii objecit.

c) Salmasius in Apparatu de primatu Papæ p. 56. seq. & sub Watonis Messalini nomine lib. de Episcopis & Presb. cujus quemadmodum & Blondelli objectionibus responderunt *Henn. Hammondus* diss. 2. de juribus Episcopatus Lond. 1651. 4. & *Dionys. Petarius* V. 8. dogm. Theol. de Hierarchia Ecclesiastica: Ut omittam quæ à *Nourrio* diss. VII. apparatus *Tillemonio*, *Natali Alex.* & aliis in medium allata sunt. Contra novas Jo. Oweni objectiones vindicavit se *Hammondus* in libro Anglico, qui inscribitur *Answer to the animadversions on the dissertations touching Ignatius Epistles, and the Episcopacy in them asserted.* Lond. 1654. 4. & Tomo secundo operum *Hammondi*, junctim excusorum Lond. 1684. fol. quatuor Voluminibus.

bavit Jo. Pearsonius Episcopus Cestriensis in Vindiciis Ignatii, d) ut assentiri haud dubitem, licet Vir doctus *Matthæus Larroquanus* Rothomagensis Ecclesiastes in observationibus ad Ignatianas Pearsonii Vindici filio Jo. Dallæo inscriptis, e) dispersas ac profligatas Dallæi pat copias instaurare, etiam atque etiam fuit conatus.

Præter has septem Ignatii Ἐπιστολῶν Epistolas, solas Antiquitati primitivæ cognitæ, non tantum exstant illæ eadem Epistola (à quo & quo tempore, ante A. C. 580. saltem, non sane constat) interpolata, (quas solas genuinas esse, alteras vero illas, quas sincerè esse dixi, ab Athanasio ** decurtatas, inauditum & incredibile *W. belmi Whistoni*, novi Arianorum in Anglia promachi paradoxon (singulari scripto nuper f) proditum magis quam demonstratur sed etiam spurie aliz, antiquioribus scriptoribus ignotæ, Græce quidem quinque, 1. ad Mariam Castabaliidem sive Neapolitanam prope Zebum (Ciliciæ hæc opida sunt) cujus & ipsius Maria nomine Epistola ad natium fertur, latine primum ab Usserio, & Græce ab If. Vossio editæ. 2. Ad Tarsenses. 3. Ad Antiochenos. *** 4. Ad Heronem Diaconum Antiochenum, & 5. ad Philippenses, ἡ ἐπιτολὴ πρὸς τοὺς φιλίππων. Ex his eidem Whistono genuinæ videntur scriptæ ad Tarsenses, ad Antiochenos, ad Heronem. Sed nulla hujus sententiæ suæ certa argumenta afferre potu Ordo Epistolarum in interpolatis Codicibus Augustano, Gesnerian Colbertinis Nourrio p. 77. laudatis, aliisque hic est: Ad Mariam Castabaliidem, 2. ad Trallenses, 3. Ad Magnesium. 4. Ad Tarsenses, 5. Philippenses, 6. Ad Philadelphenses, 7. Ad Smyrnaeos, 8. Ad Polycarpum Smyrna Episcopum, 9. Ad Antiochenos, 10. Ad Heronem, 11. Ephesios & 12. ad Romanos. De

d) Pearsonii Vindiciæ Ignatiæ prodierunt Cantabrig. 1672. 4. & Tomo secundum Apostolicorum Cotelerii subjectæ sunt in editione Amstelodamensi A, 16 fol. curante V. C. Joanne Clerico.

e) Larroquani observationes prodire sine nomine Auctoris, Rothomag. 1674. 8. n. Allixio tribuuntur in Catalogo Bibl. Bigotianæ T. 2. p. 17.

** Ab impatiente librario decurtatas suspicabatur Jo. Morinus de sacris Ordinationibus part. 3. Exerc. 3. c. 3. qui & ipse interpolatas sinceris præfert. Lectiones interlatarum editionum quandoque meliores esse Codice Mediceo, disputat et Rich. Simon sub Hieronymi le Camus nomine contra Vossium p. 24. quod nec i credo, Vossius negaverit.

f) Lond. 1710. 8. Titulus libri est: *an essay upon the Epistles of Ignatius, by W. Whiston, M. A. Professor of Mathematicks in the University of Cambridge.* Ceter de hoc libro si placet Jacobi Bernardi V. C. Novellas Reip. litterariæ mensis Augusto A. 1710. p. 196. seq.

*** Ex alia Ignatii ad Antiochenos Epistola Damascenus & Antonius Melissa profer duo fragmenta, quæ vide apud Clariss. Grabium T. 2, specilegii Patrum p. 24.

Denique longe minorem fidem merentur, quæ *latine* tantum extant Epistolæ tres, 1. & 2. *ad Johannem* Evangelistam, & 3. *ad Mariam* Virginem cum Mariz responsoria, de quibus vide si placet post Usserium diff. de Epistolis Ignatii c. 19. quæ à me notata sunt in Codice Apocrypho Novi Test. p. 834-841. *Heroni* quoque Diacono Antiocheno suppositum est *elogium Ignatii*, quod *latine* edidit Baronius ad A. C. 110. n. 9. ex MS. Vaticano, & ex aliis tribus Codd. Usserius.

De more *Antiphonos hymnos* decantandi, quem Ecclesiæ Antiochenæ à S. Ignatio traditum narrat Socrates VI. 8. Vide Sviceri thesaurum & Meursii, Cangiique glossaria, Theoph. Raynaudum in Oparascavastico T. 7. Opp. p. 457. seq. & Josephum Mariam Carum præf. ad Responsorialia & Antiphonaria Ecclesiæ Romanæ edita Rom. 1686.

Quod in Catalogo librorum Chaldæor. sive Syriacorum Hebed. Jesu p. 18. *Ignatius de re fidei* memoratur, nihil aliud videtur respicere quam ejus *Epistolas*, quas *Syriace* secum ex Oriente attulit g) alter Ignatius Antiochenus Patriarcha junior, qui Romæ Gregorio X. Pontifice reformationi Calendarii interfuit, ibique diem obiit. Quamquam Robertus Huntingtonus cum in Oriente verlaretur, summo studio Ignatii *Epistolas Syriace* versas inquirens, omnino incassum & absque fructu hoc fecit, ut narrat Tho. Smithus in ejus Vita p. 8. Videtur etiam memorare Labbeus *Bibl. nova MSS.* p. 253. 255.

In Catalogo Liturgiarum Chaldaicarum sive Syriacarum, quem habuit idem Patriarcha, h) memoratur *Liturgia S. Ignatii Græce composita Antiochia Anno 27. post ascensionem Domini, quam Chaldaam fecit S. Jacobus Episcopus Robensis s. Edessenus.*

Ignatii *Διδαχὴ* sive *διδασκαλία* in veteri Stichometria memoratur inter Apocrypha, de qua vide Pearsonium part. 1. c. 4. vindic. Ex hac forte petatum dictum Ignatii, quod laudat Chrysostomus hom. XI. in Epist. ad Ephes. & Jo. Antiochenus ap. Coteler. T. 1. monument. p. 176. schisma & perturbationem Ecclesiæ, *crimen esse neque martyrii sanguine expiandum.*

Acta Martyrii Ignatiani.

Interpolata habent Græce Metaphrastes 20. Dec. & exinde latine Surius & Bollandus Calendis Februar. Græce & latine in Patri-

F

bus

g) Usser. c. 4. prolegom. in Epistolas Ignatii p. 192. edit. Amst.

h) Vide Usser. c. 1.

bus Apostolicis Cotelerius. *Sinceriora* Jac. Ufferius in lucem protulit latine ex duplici diversa interpretatione, quam utramque e MSS. Codd. cum notis eruditis vulgavit in Appendice Ignatiana, Lond. 1647. 4. Etiam Græcum Actorum Ignatii exemplar in Bibl. Bodlejana sed interpolatorum reperit, itaque editione indignum existimavit. Hæc vero à *Philone, Cajo & Agathopode* Diaconis qui beatum CHRISTI Martyrem è Syria comitati erant, descripta fuisse sibi persuadet, & sane in monumentis hujus generis videntur esse fide dignissima. Post Ufferium eadem latine dedere Bollandus in Actis Sanctõr. Calendis Febr. T. 1. p. 13. seq. & Cotelerius in Patribus Apostolicis T. 2. *Græce* deniq; & latine è Codice Colbertino edidit *Theodoricus Ruinartus* in Actis Martyrum selectis Paris. 1689. 4. Atque inde Jo. Ernestus Grabe T. 2. spicilegii Patrum Oxon. 1699. 8. p. 9. Tho. Ittigius in Bibliotheca Patrum Apostolica Lips. 1699. 8. ac denique Tho. Smithus ad calcem Epistolarum Ignatii Oxon. 1709. 4. In his Actis *Epistola* Ignatii ad *Romanos* Græce sincere legitur, quam in Mediceo Codice *omissam* videre optaverat Is. Vossius, contentus interim interpolatam ex *veteri* versione latina recensere & castigare.

*Editiones Epistolarum Ignatii Interpolatarum
& spuriarum.*

LATINA trium Epistolarum 1. ad Mariam Virginem, & 2. ac 3. ad Johannem Apost. Colon. 1478. & Paris. 1495. 4. ad calcem quadrilogi de S. Thomæ Becket, Archiepiscopi Cantuariensis; vita, & processu super libertate Ecclesiastica per Her. de Horscham, Jo. Carnotensem, Wilhelmum Cantuariensem & Alanum Tewksburiensem.

Undecim Epistolarum (omissis tribus quas jam dixi, & Epistola ad Mariam Castalitudem necdum reperta) Paris. 1498. fol. una cum scriptis Dionysio Areopag. tributis, & Polycarpi Epistola; ex antiqua versione (ut observat Ufferius, Adoni jam Viennensi sec. IX. lecta) edente *Jac. Fabro* Stapulensi. Hinc Argentinz 1502. & Paris. è Jodoci Clichtovei recensione 1515: tum Basil. 1520. 4. atque iterum separatim Argentor. 1527. Augustz Vindel. 1529.

Quindecim Epistolarum, addita illis undecim Epistola ad Mariam Castalitudem & tribus primo loco à me memoratis, edente

Syn-

Symphoriano Champerio cum *Areopagita*. Colon. 1536. & *Joach. Peronio* curante 1557. atque cum *Clementinis* scriptis 1569. fol. Adde editiones Antwerp. 1540. Complut. 1541. Venet. 1546. 8. Paris. 1569. 8. & quæ in *Micropresbytico* 1550. & *Orthodoxographis A.* 1555. & in *Patrum Bibliothecis* obvix sunt.

GRÆCÆ duodecim Epistolarum 1. edente ex MS. *Augustano Valentino Pacerio*. Dillingæ 1557. 8. qui in præf. etiam *Germanicæ* suæ versionis meminit.

2. Paris. 1558. 1562. 8. apud *Guil. Morellum*, qui ad calcem, collatione latini interpretis, & doctissimi, ut testatur, hominis consilio plurium locorum castigationes adjunxit. Nitida est hæc editio. Etiam latinam novam versionem edidit 1661. sed quam *Vairlenius* notat in locis plurimis per vestigia veteris interpretis incedere.

GRÆCOLATINÆ 1. Cum versione sive paraphrasi *Jo. Brunneri* (male *Brunerus* vocatur apud *Nourrium* p. 153.) *Tigurini*, Græcis e MS. Codice *D. Caspari à Nydrugck* descriptis. Tiguri 1559. fol. in *Theologorum veterum Græcorum* collectione. *Conradus Gesnerus* qui Græca ad patruelem suum *Andream* misit, tunc nihil inaudiverat de *Pacei* editione.

2. Cum *Hieron. Vairlenii* *Sylvii* interpretatione separatim ad calcem libri subjecta & brevibus scholiis. Antwerp. 1566. & 1572. 8. apud *Christoph. Plantinum*.

3. Cum eadem versione scholiisque, in *Orthodoxographis* *Jo. Jacobi Grynzi*. Basil. 1569. fol.

4. Cum scholiis *Martialis Mestræi*, *Theologi*. Paris. 1608. 8. qui *Vairlenii* versionem emendavit, ejusque & *Morelli*, & *Jac. Billii* ex lib. 2. sacrar. *Observatt.* c. ult. notas addidit.

5. Cum *Mestræi* versione & *Nic. Vedelii* castigationibus, *Apologia*, notis & dissertationibus. Genev. 1623. 4.

6. Cum *Vairlenii* & *Mestræi* scholiis in *Auctario Duczano* Græcolat. *Bibliothecæ Patrum*. Paris. 1624. fol.

GERMANICE per *Martinum Mollerum*, *Ecclesiastem Sprettaviensem* in *Silesia*. *Gorlitii* apud *Ambrosium Fritsch*. 1592. 8.

Gallice per *Guil. Morellum*, Paris. 1562. 1612. 8. & per *Eudemarium Rothomag.* 1615. 8.

Jacobi Gresferi vindicias duodecim Epistolarum Ignatii, alicubi late testatur se audivisse, Philippus Labbzus. *Isaacus* quoque *(sanctus)* nonnullarum Ignatii Epistolarum antiquitatem non se tuiturum rationibus pollicitus fuit, quas præmatura V doctissimi morte interceptas dolet Pearsonius præcæ. Vid. Ignatii.

Editiones Epistolarum VII. Ignatii genuinarum.

quæ interpolatas & spurias adjunctas fere habent.

1. *GRÆCOLATINÆ* 1. Recensente *Isaaco Vossio* è MS. Mediceo, atque editis veteri translatione ab *Usserio* edita, notisque suis & *Bernabæ* Epistola. Amstelod. 1646. 4. Recusa hæc editio Lond. 1680. 4. Locum Epistolæ ad *Magnesios* erudite illustrat *Andreas Bosius* Exercitatione Philologica ad 2. Tim. 2. Jenæ 1673. 4. capite sexto, ubi & de Ignatii Epistolis veteris ejus interprete plura.
2. *Jac. Usserii* castigatio, cum nova versione in Appendice Ignatiana Lond. 1647. 4. postquam interpolatas antea Græcæ & Latine cum eruditis prolegomenis notisque, & sinceriorum veteri versione vulgasset Oxon. 1644. 4.
3. *Jo. Baptista Cotelerii* cum nova versione sua & notis, in Patribus Apostolicis 1672. fol. & *Jo. Clerico* curante Amst. 1698. fol. qua editione Cotelerii notis etiam animadversiones & prolegomena Usserii, & *Jo. Pearsonii* vindiciæ Ignatii accedunt. Testimonia Veterum diligentissime à se collecta Cotelerius permisit.
4. *Thoma Insigni* in Bibliotheca Patrum Apostolicorum, cum versione Cotelerii, sed subjecta separatim, ut in Cotelerii Patribus Apostolicis factum, veteri interpretatione, interpolatis spuris Epistolis. Lipsiæ 1699. 8. Hic in diss. illi Bibliothecæ præm non modo de Ignatio ejusque scriptis diligentissime disse sed etiam de doctrina in Epistolis contenta videndus in selectis capitibus Hist. Ecclesiasticæ sæculi secundi.
5. Cum notis *Jo. Pearsonii* antea ineditis & novis * *Thomæ Smithi*. Ox. 1709. 4. qua editione & Græcus contextus ad Codicem Mæceum & latina vetus translatio ad MS. Codicem Cantabrigiæ.

* Obiit *Tho. Smithus* hoc ipso Anno 1711.

studio exigitur. Cæterum interpolatæ & spuria Epistolæ à Smitho plane sunt omiffæ.

LATINA ex veteri translatione (*Roberti forte Lincolnienfis*) ad duorum MSS. Cantabrig. & Montacutiani Codicum fidem edita à *Jac. Ufferio*, additisque Græcis interpolatis, sed in quibus interpolationes ex versione notatæ minio distinguuntur. Oxon. 1644. 4. Veterem hujusmodi translationem Epistolarum Ignatii, in qua illa de Paulo uxorato desiderabantur, in Bibl. Vaticana pridem evoluisse se testatus est Turrianus in Apologia pro Canonibus Apostolor. contra Magdeburgenses, Paris 1573. 8. pag. 8.

GERMANICA per C. D. V. B. A. 1693. 12. apud Jo. Georg. Lipperum, & ad calcem Novi Test. editi A. 1711. 12. Schifbecæ prope Hamburgum.

ANGLICA Wilhelmo Wakzo interprete, Lond. 1693. & 1710. 8. una cum Clemente, Barnaba, Polycarpo, Herma.

Alii Ignatii.

P. Egnatius Stoicam sectam professus. Tacit. XVI. 32. Annal. Ignatius Martyr Africanus, cujus meminit S. Cyprianus Epistola 39. scripta A. C. 250. & Martyrologium Rom. 3. Febr.

Ignatius Pro Cos. ad quem S. Nili Epistolæ.

Ignatius Grammaticus è Diacono CPolitano Metropolita Nicænus sub initia Seculi IX. de cujus Jambis in Adamum, Tetrastichis fabulas Æsopicas breviter complexis, aliisque scriptis dixi lib. 2. c. 9. §. 8. Ejus elegantissima piissima & mellitissima carmina in Deiparam aliosque sanctos laudat, atque editurum se promisit Allatius ad Eustachii Antiocheni Hexæmeron p. 284. Vide & Suidam in *Ἰγνατίῳ*.

Ignatius Patriarcha ab A. C. 847. CPolitanus, cui A. C. 858. deposito Photius succesfit, atque iterum A. 867. Thronum concedere fuit coactus. De illo vide vitam ejus cum variis monumentis & Synodo CPol. A. 854. sub eo habita illustratam à Radero, Ingolstadt. 1604. 4. & recusam T. 8. Concilior. edit. Labbei, & Chronicon Ecclesie Græcæ Philippi Cyprii cum Henr. Hilarii notis p. 107. seq. Baronium Tom. IX. Annalium, Martyrologia 23. Octobr. &c.

Ignatius cujus Acrostichis adversus imagines legitur in Operibus Theodori Studitz p. 169. T. V. Operibus Sirmondi.

Ignatius Chryfopolitani Monasterii Abbas, Ignatius Metropoli
Claudiopolitanus, & Ignatius Lophorum Episcopus, ad quos
exstant Photii Epistolæ. Alius item Ignatius Abbas, de quo
Epistolis Theodori Studitz.

Ignatius Episcopus, cujus colitur memoria 28. Maji in Ruthenorum
phemeredibus, quas iconibus insignes edidit Papebrochius an
Tom. I. Act. Sanctior. Maji.

Ignatii nescio cujus commentarios Græcos MSS. in Aristotelis Log
ca memorat è Scipionis Tetti Catalogo Labbeus Bibl. nov
MS. p. 171.

Ignatius Patriarcha Antiochenus junior, qui Romæ fuit sub Gregori
X. de quo paulo ante feci mentionem.

Ignatius Pragensis, Prior Casinensis monasterii, qui scripsit Vitam
Passionem S. Bertharii Martyris & Abbatis XIX. Casinensis.

Ignatius Squarzialupus Florentinus, Monachus Benedictinus Abba
Casinensis A. C. 1520. extinctus, de quo T. XXI. Bibl. Patrum
Lugd. p. 371.

Plures recentiores Ignatios memorat Nicolaus Antonius in Bibl. H
spana, & in his Ignatium Lojolam, Conditorem Ordini
Jesuitici, defunctum A. 1556. & beatorum numero adscriptur
à Paulo V. A. 1609. Sanctiorumque A. 1622. à Gregorio XV
Festum ejus celebratur 31. Julii, qui dies S. Germano ante
sacer erat. Vitam hujus Ignatii post Ribadenciram aliosque
novissime scripsit P. Bohourius.

Proxime exspectamus novam Epistolarum S. Ignatii Antiocheni edi
tionem una cum diatriba de Ignatiis ab erudito Viro *Georgi
Claudio*, Claudii Jani, cujus Albertus Bartholinus de scripitis Da
norum meminit filio, qui illius specimen mihi ostendit noti
illustratum. Is totus in eo est, ut probet illam, quam sinceram
eruditi habent, Ignatii editionem adhuc* quam plurimis in lo
cis interpolatam esse, nihilque pro genuino admittit, nisi quod
eodem plane modo sine ulla vel minima mutatione comproba
tur suffragio omnium Codicum, quam in rem Florentinum
& Augustanum diligenter contulit, versionum item ac cita
tionum. Cætera omnia rejicit, & minoribus typis exscribica
rabit. In diatriba, quam præfiget, de Ignatiis nonnulla etiam da
bi

* Eadem fere Tentzelii sententia p. 63. diff. select. rejecta à Nourrio aliisque.

bit hætenus inedita, Ignatii præcipue Diaconi, quæ ex Bibliotheca Regis Christianissimi descripsit & latine convertit.

XIV. POLYCARPUS Episcopus Smyrnenfis à S. Johanne

a) Apostolo constitutus, martyrium nono Antonini Pii anno in igne fortiter tulit A. C. 147. b) Proconfulem ut CHRISTO conviciaretur suadentem detestatus his verbis: c) *ὀγδοήκοντα καὶ ἕξ ἔτη δαλίω αὐτῶν, καὶ ἔδεν με ἡ δίκη, καὶ πῶς δύναμαι εἰλασφηνῆσαι τὸν βασιλέα μου τὸν σώσαντά με; Sex & octoginta annos ei in servio, nec ulla me unquam affecit injuria, & quomodo possum impiis loqui adversus Regem meum & Salvatorem meum? Acta Martyrii ejus jam olim lecta in Ecclesia, & dies natalis celebratus, sepulchrumque hodie etiam quotannis festo ipsius memorie consecrato sollemniter in vici testatur Tho. Smithus in notitia VII. Ecclesiarum Afiz p. 53. ubi & mentio ampli quod Smyrnæ adhuc ostenditur Amphitheatri, in quo coronatus martyrio Polycarpus fuit, cujus in memoriam hi Romæ versus in templo S. Stephani in Cælio monte leguntur:*

Sir. LI. 6. In medio ignis fum æstuatus.

Phœnicem si quis medio miretur in igne

Emori, & exstructo se reparare rogo;

Obstupes, Polycarpe, avidas tibi parcere flammæ

Non ausas sacra te violare face.

Mille nitens cada, rutilansque hinc inde favillis;

Atque in te, Dominum, quem colis ipse, colunt.

Premia nunc majora tibi sed reddit Olympus,

Ignis qui pedibus subjicit astra tuis.

Præ-

- a) Irenæus III., atque inde Euseb. IV. 14. & Hieron. de S. E. c. 17. Hinc viris doctis per Angelum Smyraensis Ecclesie à S. Johanne Apoc. II. 8. videtur designari Polycarpus, licet in Actis Polycarpi Pionio tribuitis & apud Suidam Polycarpus Buculo successisse incerta fide traditur.
- b) Confer Jo. Pearsoni Opera postuma p. 282. seqq. Neque adeo obstant quæ Clariss. Vir Samuel Basnaga huic sententiæ objicit ad A. C. 178. n. 4. Nam & Antoninum utrumq; à veteribus inter se confundi tractitium est, & verba; *LXXXVI annos ei in servio nihil aliud cinniunt, quam; in hanc usque ætatem, qua annum attigi sextum & octoginta.* Atque ita veteres intellexisse, ipsorum testimoniis discrete constat. Quod vero tunc vixerit Polycarpus, cum Apostolus Paulus suas ad Philippenses scripsisset literas, licet nondum CHRISTO nomen dedisset, ut colligit Usserius ex verbis latine Epistolæ §. II. neque ex illis verbis sequitur (possunt enim de Smyrnenis Ecclesia intelligi) neque Pearsoni sententiæ magis quam Usserii (qui ad A. 169. martyrium Polycarpi respicit) adversarius, Alonum objectiones diluit Gabriel Gro-

Præter collectionem Epistolarum Ignatii, quam Polycarpo deberi jam dixi, scripsit ipse complures Epistolas, ex quibus una ad nos pervenit, publice olim, teste Hieron. legi solita *Epistola ad Philippenses* Ignatio defuncto exarata, & pietate Apostolici Viri haud indigna. Eam interpolatam hodie ferri suspicabatur Clariss. Tenzelius diff. select. p. 158. sed parum firmis argumentis nixus, ut à D. Tho. Ittigio d) demonstratum est, & à Guil. Caveo in parte altera Historiæ literariæ, qui Dallzi e) etiam & Larroquani f) argumentis adversus hanc Epistolam allatis respondet. Etiam postremam Epistolæ partem adversus ejusd. Dallzi & Lemonii suspiciones vindicat Nourrius Appar. ad Bibl. Patrum diff. 8.

Editiones Epistola S. Polycarpi ad Philippenses.

LATINE ex veteri versione primus edidit *Jacobus Faber* una cum scriptis Dionysio Areopag. tributis, & undecim Ignatii Epistolis Paris. 1498. fol. per Joannem Higmanum & Wolfg. Hopylium. Sæpius inde resula, ut Argentin. 1502. Paris. 1515. (recensente Jodoco Clichtoveo) tum Basil. 1520. Colon. 1536. & una cum Clementinis Jo. Cochleo curante Ingolstadt. 1546. 4. & cum Dionysii scriptis à Joach. Perionio translatis Colon. 1557. & cum Clementinis & Ignatio 1569. Existat etiam in Micropresbytico Basil. A. 1550. p. 27. in Orthodoxographis p. 95. edit. A. 1655. atque in altera Orthodoxographorum *indesin* A. 1569. & in Bibliothecis Patrum nullius non editionis, & novissime Lugdunensis Tomo secundo.

GRÆCE

deckius *ὁ μακαρίτης* diff. de anno & die passionis Polycarpi, Gedani 1704. 4. Samuelis Petiti sententiam IV. 6. Var. lect. A. C. 175. passum esse Polycarpum contendentis, confutatam vide à Steph. le Moyne prolegom. ad *Varia sacra*, qui pro A. 167. militat, atque ignis supplicium, quod S. Polycarpus subiit, à Luciano de morte Peregrini perstringi putat, atque à Themistio ubi novi Erapedoclis meminit, cujus tamen verba aliter intelligenda esse notavi lib. 2. c. 12. §. 8.

- c) Apud Euseb. IV. 15. Hist.
- d) Ittigius diff. de Hæresiarchis Apostolicæ ætatis p. 186. & Appendice ad diff. de Hæresiarchis p. 75. seq.
- e) Dallæus de scriptis Dionysio & Ignatio suppositis lib. 2. c. 32.
- f) Mattheus Larroquanus p. 64. seq. Observat. in Ignatianas Pearsonii vindicias, qui Polycarpo Epistolam illam certis argumentis assererat part. I. c. 5.

- GRÆCE** (sed sect. 10. 11. 12. & 14. mancam) cum veteri *Latina* versione A. 1633. ex Turriani Codice, è quo Sirmundus descripsit. primus publicavit *Petrus Halloix* T. I. de *Vitis* scriptor. *Orientalium* p. 525. Hunc secutz editiones.
- Jac. Usserii**, qui cum animadvers. suis & *Patricij Junii* castigationibus ac *Smyrnesium* de *Martyrio Polycarpi* Epistola notis illustrata, post *Ignatii* epistolas, sive in *Appendice Ignatiana* illam vulgavit. Lond. 1647. 4.
- Joach. Johannis Maderi** Helmst. 1653. 4. qui præfationem & *Usserii Junii*que notis suas in *Martyrium Polycarpi* addidit.
- Jo. Baptista Cotelarii**, qui *Græcis* novam versionem suam notasque & veteri *Latinæ* versioni itidem notas suas addidit in tomo secundo *Patrum Apostolicorum* Paris. 1672. fol.
- Stephani le Moine** in *Variis sacris* Lugd. Bat. 1685. 4. primum editis & A. 1694. iterum recufis, qui recensuit ex *MS. Mediceo* cujus apographum à *D. Rullæo* acceperat, & in quo cum *Epistola Barnabæ* (p. 218. edit. *Vossii*) nulla interposita distinctione g) jungitur. Notas uberrimas & doctissimas idem *Lemonius* in altero *Volumine* hujus operis adjunxit.
- Jo. Clerici** in nova editione *Patrum Apostolicorum Cotelarii*, ubi *Usserii* & *Junii* notas *Cotelarianis* adjunctas & singulis paginis statim substratas habes. Amst. 1698. fol. Tomo secundo.
- Tho. Itigii**, in *Bibliotheca Patrum Apostolicorum Græcolatina*. Lips. 1699. 8. præfixa erudita de *Patribus Apostolicis* dissertatione.
- Tho. Smisbi** cum ejus notis, ad calcem *Epistolar. Ignatii*, Oxon. 1709. 4.
- ANGLICE** in vita *Polycarpi*, inter vitas *Patrum* à *Clariff. Guil. Caveo* concinnatas editasque *Londini* 1682. fol. atque inde sæpius, & **BELGICE**, *Salomone Bor* interprete *Trajecti ad Rhèn* 1698. fol. & **GERMANICE** interprete *Anonymo Brem.* 1701. 4. in iisdem *Cavei Vitis Belgice & Germanice* recufis.

G

Pro-

- g) Plura ejusmodi commissionum sive commixtionum in libris *MSS* exempla memorat *Dodwellus* *diff.* 1. in *frenæum* §. 30. Itaque nemo hanc ob causam *Polycarpo* tribuet, quæ *Barnabæ* esse veterum testimoniis constat. Neque *Rullæo* hoc in mentem venisse credit *Jas. Gronovius* præf. ad *Melam* à se A. 1696. editum.

Præter collectionem Epistolarum Ignatii, quam Polycarpo deberi dixi, scripsit ipse complures Epistolas, ex quibus una ad nos perve publicè olim, teste Hieron. legi solita *Epistola ad Philippenses* Ignatio sancto exarata, & pietate Apostolici Viri haud indigna. Eam in polatam hodie ferri suspicabatur Clariss. Tenzelius diff. select. p. 1 sed parum firmis argumentis nixus, ut à D. Tho. Ittigio d) demonstratum est, & à Guil. Caveo in parte altera Historiz literariz, qui Dale e) etiam & Larroquani f) argumentis adversus hanc Epistolam a tis respondet. Etiam postremam Epistolæ partem adversus eju Dallæi & Lemonii suspiciones vindicat Nourrius Apparatus ad Bibli trum diff. 8.

Editiones Epistola S. Polycarpi ad Philippenses.

LATINE ex veteri versione primus edidit *Jacobus Faber* una cum septis Dionysio Areopag. tribuitis, & undecim Ignatii Epistolis rif. 1498. fol. per Joannem Higmanum & Wolfg. Hopyli Szpius inde recula, ut Argentini. 1502. Paris. 1515. (recentè Jodoco Clichtoveo) tum Basil. 1520. Colon. 1536. & una Clementinis Jo. Cochleo curante Ingolstadt. 1546. 4. & cum Inyffii scriptis à Joach. Perionio translatis Colon. 1557. & cum mentinis & Ignatio 1569. Exstat etiam in Micropresby Basil. A. 1550. p. 27. in Orthodoxographis p. 95. edit. A. 11 atque in altera Orthodoxographorum *indorum* A. 1569. & Bibliothecis Patrum nullius non editionis, & novissime I dunensis Tomo secundo.

GR.

deckius *ὁ μακαρίτης* diff. de anno & die passionis Polycarpi, Gedani 1704. muelis Petiti sententiam IV. 6. Var. lect. A. C. 175. passum esse Polycarpum tendentis, confutatam vide à Steph. le Moyne prolegom. ad Varia sacra, qd A. 167. militat, atque ignis supplicium, quod S. Polycarpus subiit, à Luciano de Peregrini perstringi putat, atque à Themistio ubi novi Erapedoclis meminit, tamen verba aliter intelligenda esse notavi lib. 2. c. 12. §. 8.

- e) Apud Euseb IV. 15. Hist.
- d) Ittigius diff. de Hæresiarchis Apostolicæ ætatis p. 186. & Appendice ad diff. de Hæresiarchis p. 75. seq.
- e) Dallæus de scriptis Dionysio & Ignatio suppositis lib. 2. c. 32.
- f) Mattheus Larroquanus p. 64. seq. Observat. in Ignatianas Pearsonii vindicias, q Polycarpo Epistolam illam certissimis argumentis asseruerat part. 1. c. 5.

quam satur inde recedat: quod quidem ita esse unusquisque pro capto suo & conscientia modo sentire potest. Certe ego nihil unquam in Historia Ecclesiastica vidi, à cuius lectione commotior recedam, ut non amplius meus esse videar.

E recentioribus præter Bollandum, 26. Januar. Halloixium & Annalium conditores consulendi imprimis Caveus in vitis Patrum Anglice, Belgice ac Germanice editis, & Tillemontius Tomo 2. Memor. Hist. Eccles. qui de Polycarpo ut solet accurate agit, & licet i) *Acta Pionii* pro veris habet, tamen *Acta Polycarpi* sub Pionii venditata nomine ut nulla fide digna merito rejicit. Confer etiam si placet B. Theophili Spizelii *Academiam JESU CHRISTI* p. 23. seqq. Casp. Crucigeri *Orationem de Polycarpo* T. 3. declamatt. Witebergenf. p. 708. seq. Casp. Sagittarium de natalitiis Martyrum cap. 2. *Fabulam de S. Benigno Divisionensi per Polycarpum in Galliam misso* refellit Ismaël Bullialdus singulari diatriba Parisus A. 1657. 8. edita.

XV. JUSTINUS Samaritanus, a) Neapoli Syriæ Palæstinæ b) sive Sichemo oriundus, Prisci F. Bacchii Nepos natus videtur A. C. 89. in omni disciplina Philosophorum versatus, Stoicum primo, mox Peripateticum, deinde Pythagoricum, ac denique Platonicum audivit. Hinc per senis cujusdam (Polycarpi forte) sermones accensus cupiditate CHRISTI doctrinæ perioscendæ, totum se illi dedit, & Philosophum professus Christiana dogmata non imbibit modo, sed & ore ac scripto adversus Judæos Ethnicosque defendit, docuitque alios libenter, ac tandem à *Crescente*, c) Philosopho Cynico, qui Megalopoli Arcadiæ civitate versabatur, ut ipse futurum divinaverat d) delatus, sanguine

G 2

suo

- i) *Pionium eadem qua Polycarpus persecutione Martyrium obiisse* Eusebius diserte testatur in Chron. & IV. 15. Hist. p. 135. Itaque recte hujus fidem præfert Pearsonius p. 302. seq. Opp. postum. licet recentiores atque adeo ipse *Actuum Pionii* auctor sub Decio passum scribant. Hæc *Acta* licet sincera videntur etiam Ruinarto, qui post Lipomannum Suriumque ac Bollandum (ad 1. Febr.) illa *Actis Martyrum selectis* inseruit, Tillemontio quoque & Valesio aliisque viris doctissimis: tamen vel ob hunc ipsum ab Eusebio dissentium recte judicio Baronii ad A. C. 254. §. I. rejiciuntur.
- a) Epiphan. hæresi 46. I. ubi docet etiam triginta annorum fuisse Rustico & Hadriano tertium Coss. h. e. A. C. 119.
- b) Justinus ipse in limine Apologiæ majoris. Adde Tenzel, *diff. select.* T. I. p. 167. *Grabe spicileg. patrum* T. 2. p. 134.
- c) Justinus ipse sub init. dialogi cum Tryphone.
- d) *Apologia minore* f. 46. Confer Tatianum Justini discipulum f. 157. seq. ad Gentes & Eusebium in Chron. & IV. 16. Hist. quem sequuntur Hieron. in Catalogo, Syncellus p. 351. *Chronicon Alex.* aliique. Cæterum Tatianus p. 165. Megalopoleos iterum meminit, unde colligas non Romam sed Arcadiæ urbem, cui Dianæ Hymniæ fanum Pausania teste propinquum erat, etiam p. 157. ab eodem intelligi.

Prodiit etiam *Anglice* ex interpretatione *Guil. Wakai*, præmissa erudita fat. Lond. 1698. 1710. 8. cum Clementis Rom. Barnabæ Ignatii Epistolis, Hermæque Pastore. Et *Germanice Martino Lero* interprete ad calcem Epistolarum Ignatii Gorliti 159 & ex nova vers. in Novo Test. Germanice edito apud Henricum Henricum Hollen, A. 1711. Schifbecz prope Hamburgum 12. una cum Epistolis Barnabæ, Clementis & Ignatii.

Epistola Polycarpi ad Athenienses in qua Dionysii Areopagiti cerat mentionem, meminit S. Maximus præmio ad Dionys. p. XX Hinc forte Suidas ei Epistolam ad Areopagitam tribuit. Verum de aliisque Polycarpi sive deperditis sive illi suppositis scriptis; *didaxna* libro de obitu S. Johannis &c. vide Caveum in Hist. literaria & It. diff. de Patribus Apostolicis §. 91. p. 294. seq.

4. Polycarpum interprete Victore Capuano laudans Græcè ad Johann. XVII. 4. respicit *fragmenta* quinque in *Victoris Capuani* Cal. in IV. Evangelia, tributa Polycarpo, atque primum edita latine à *Ferdinando* ad Irenæi III. 3. atque inde ab Halloixio, Usserio, Madero, Cotrio, Clerico, Ittigio.

Acta S. Polycarpi, PIONIO auctori falso tributa, post Pet. Halloixium in vitis Patrum Oriental. T. 1. presius à se è veteri Cq. Græco versa latine dedit Joannes Bollandus in Actis Sancti ad diem 26. Januar. Tomo II. qui etiam de Pionio ipso videndus T. 1. Febr. p. 37. seqq. Cæterum Acta illa Polycarpi à Clariff. W. Ern. Tenzelio etiam in diff. selectis T. 1. p. 76. seqq. latine exhibita, pro multis causis merito viris doctis nullam fidem mereri videntur. (tiora de Polycarpo dabit SMYRNENSIS *Ecclesia Epistola ad Ecclesias* & apud Euseb. IV. 15. Hist. quam ex Menologio Græco h) MS. Bar. Mensis Februarii integriorem Jac. Usserius & ex eo Tho. Ittigius Polycarpi Epistola edidit, sed & I. Baptist. Cotelerius in Patribus Apostolicis & Theodoricus Ruinartus in Actis Martyrum selectis, Thorque Smithus cum Polycarpi Epistola recudendam dederunt, illuruntque. Godfridus Arnoldus Germanice etiam vertit & una cum selectis Actis edidit. Latinam antiquam versionem sive paraphr. potius Usserius descripsit è duobus MSS. Cottoniano & Sarisberii. Hæc sunt *vetustissima illa Ecclesie martyria, quorum lectione, ut scribit] phus Scaliger ad Euseb. p. 121. piorum animus ita afficitur, ut*

1

h) Simile MS. in Bibl. Cesarea. Vid. Lambecium VIII. p. 88.

AD GENTES, ET APOLOGIA UTRAQUE. *Lib.V.c.1. 53*

1. Λόγος (ᾠθημεικός) five potius ut Damascenus in parallel.
 * Euseb. Hieron. & Photius, ἱεργχὸς πρὸς Ἕλληνας. p. 1-37. Teste
 Maximo ad Dionysium T. 1. p. 455. ipse inscripserat ἱεσίνε φιλοσόφω
 τὸν πρὸς Ἕλληνας λόγον. Allegat Stephanus Gobarus apud Phot. Cod.
 232. exstantque verba apud Justin. p. 21. edit. Paris. Vertit latine ante
 Perionium, Gelenium, Langum Jo. Franciscus Picus Mirandulanus edi-
 tum inter alia Pici opera Argentor. 1507. & Basil. 1528. fol. in Jo. Si-
 chardi antidoto contra hæreses & in Micropresbytico 1550. & Ortho-
 doxograph. 1555. 1569. atque iterum inter Jo. Francisci Pici opera
 Basil. 1601. fol.

Gallice vertit Martinus du Pin, Paris, 1580.

Germanice Caspar Hedio, cum Historia Ecclesiast. Eusebii, So-
 cratis &c. Argent. 1530. fol. Prodiit & separatim Græce Pasifius ex
 Guillardii officina 4. 1539. & latine.

2. Λόγος πρὸς Ἕλληνας. p. 37-40. Hunc primus Græce edidit
 & Latine vertit *Henricus Stephanus* A. 1592. 4. Sed majore ut videtur
 parte mutilum, quamobrem in eo non reperias disputationem de dæ-
 monibus, quam in eo legerunt Tatianus, Euseb. Hieron. ac Photius,
 nec verba quæ ex Justinī κατὰ Ἑλλήνων affert Leontius contra Eutychia-
 nos & Nestorianos libro 2. atque Græce è MS. Bodlejano descripsit Gra-
 bium T. 2. spicilegii Patrum p. 172.

3. Ἀπολογία ἀ καὶ β ὑπὲρ χριστιανῶν. *Apologia* brevior, vulgo
prima ad Senatū Rom. p. 41-52. & *Apologia* prolixior, vulgo *altera*
 ad Antoninum Pium. p. 53-102. atque ad unum Imperatorem non ad
 duos se scripsisse videtur testari ipse Justinus tum in *Apologia*, tum p. 349.
 dialogi cum Tryphone, ubi ait ἐγγράφως se καίσαρι προσωμιληκέναι,
 licet viri docti docent utramque *Apologiam* pro Christianis à Justino
 scriptam esse ad Imperatores M. Aurélium Antoninum g) & Lucium
 Verum, Senatūque Rom. circa A. C. 161. & utramque esse veluti
 unum quoddam opus, ita ut prolixiori illi brevior instar appendicis sub-
 juncta fuerit. Utramque hanc *Apologiam* egregium utique Christianæ
 pietatis monumentum cum Langi versione pasim castigata notisque

G 3

.Vario-

*) Confer Grabium T. 2. spicileg. p. 148. seq. & Tillemont. nota 6. ad vitam Justinī.

g) Euseb. IV. 12. Confer Antonii Pagi Criticam Baronianam ad A. C. 162. Ruinartum in
 Actis selectis Martyrum p. 31. seq. & Jo. Ernesti Grabe spicileg. Patrum T. 2. p. 150.
 seq. & præf. ad *Apologiam* Justinī breviorē, cujus lacunam quæ occurrit statim
 post initium supplet ex duobus à Damasceno servatis locis T. 2. spicileg. p. 173. seq.
 Cæterum Antonino Pio oblatam à Justino *Apologiam* multis disputat Valentinus ad Eu-
 sebiū IV. 16. cujus argumentis Pagi loco laudato respondet.

Variorum undique collectis distinctam in sectiones, nitide edidere Oxonienses, prolixiorum quidem recensente *Grabio* 1700. 8. breviorum *H. Hutchino* 1703. 8. qui libellum utrumque adversus Græcos & tertium de Monarchia subjunxit. Adde si placet in loca quædam longioris Apologiæ observationes Latini Latini p. 34. seq. Bibl. Sacroprofanz, Jo. Clerici T. 2. Bibl. selectz p. 28. seq. & meas qualescunque in Novis litterariis Hamburgensibus A. 1703. p. 79. seq. quibus hoc loco paucas tunc promissas adjungam.

Pag. 4. & 5. edit. Ox. *Assi ne quis hac dicta vocem sine ratione temere prolata esse existimet, volumus in crimina Christianis objecta inquire, atque, si iam se habere probata fuerint, pro eo atque par est puniri, seu potius (ipsimet nos) illa punire. ἀξιῶμεν κολάζεσθαι ὡς πρέπειν ἔστι, μᾶλλον ἢ κολάζειν.* *Geminus* locus infra p. 32. *κολάζεσθαι ἢ τὸς ἐκ ἀκολούθως τοῖς διδάγμασι αὐτοῦ (χριστοῦ) βιώντας, λεγομένους ἢ μόνον χριστιανὸς καὶ ὑφ' ὑμῶν ἀξιῶμεν.* *Cæterum* eos, qui minus consentaneam præceptis Christi agunt vitam, *Christianique solo nomine sunt, a vobis quoque puniri optamus.* Uti vero his posterioribus verbis pœnas à Magistratu Ethnico infligendas Justinus opponit suppliciiis sempiternis apud inferos, ita in priore loco sibi ex adverso opponuntur pœnæ à Magistratu inferendæ, & ab ipsis Christianis. Neque objecerit aliquis, integrum non fuisse Christianis in sceleratos animadvertere, nam ut de pœnis Ecclesiasticis nihil dicam, sufficit Justinum his verbis docere, quod Christiani adeo non probent illa scelera, ut, si possent, libenter ipsi severe eadem essent vindicaturi.

Eadem pag. 5. *τὰ πράγματα ἐπάγειν negotium facessere.* Sic *ἐπάγειν κίνδυνον* & similia, obvia in Græcis scriptoribus.

Pag. 9. *Τί δὴ ἐν τῆτ' ἀν' εἶη ὑφ' ἡμῶν; quare igitur ita agitur nobiscum?* ut nempe a vobis prohibeamur. Paulo ante enim dixerat: *κρίκων* (indigna de Diis tradentium) *τὰ διδάγματα οἱ μετρηχόμενοι ἐκ εἰργονῆται πρὸς ὑμῶν.* *Eorumque doctrinam qui propagant, neutiquam prohibentur à vobis.* Infra pag. 18. *καὶ ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων ἡγάμεθα εἶναι τὸ μὴ εἰργεσθαι ταῦτα μανθάνειν, ἀλλὰ καὶ προβλέπειν ἐπὶ ταῦτα.* *Atque è re cuniorum hominum esse arbitramur, ut non modo ipsa addiscere non prohibentur, sed etiam cohortatione ad ea incitentur.*

Pag. 14. Cum dixisset Justinus ab Ethnicis ipsis, ex Platonis sententia, expectari judicium olim de hominibus habendum à Minoë & Rhadamanto, Christianos vero existimare futurum, ut ante Christi tribu-

tribunal quotquot sunt homines sistantur: subjungit: εἰ μὲν ἐν ἀπί-
στον ἢ ἀδύνατον τὰτο φήσῃ τις πρὸς ἡμᾶς, ἢ δεῖ ἢ πλάνη ἐστὶν ἄλλῃ πρὸς ἕτερον,
μέχρις ἢ ἔργω μηδὲν ἀδικεῖντες ἐλογχόμεθα. Quorum verborum hic est
sensus: Si hoc quisquam incredibile esse nobis dixerit, aut ita fieri posse nega-
verit, error noster saltem consistet in eo, quod nos alii cuidam (CHRISTO nempe)
tribuimus, quod vos Ethnicis Rhadamanto & Minoi vindicatis, dum interim in re
ipsa nihil peccasse aut absurdi statuisse à vobis convinci possumus. Πλάνη ἄλλῃ πρὸς
ἕτερον est error, quo quis decipitur in subjuncto, neque locum hic habet
Langi vel Perionii interpretatio, neque cum Clarissimo editore ne-
cesse est verba Justinii corrupta, mutilave suspicari.

Pag. 47. Nihil deest, sed tantum ex superioribus subintelli-
genda vocula καὶ ὅτι.

Pag. 48. Pro ἐν γραφαῖς τεφάνης, Meursius legit ἐν ταφαῖς
quod magis placet.

Pag. 54. ἀλλ' ὅτι μὴ διώκειναι μηδὲ φονεῖν γὰρ ὑμῶν καὶν διὰ
τὰ δόγματα, vertendum est, sed quod non persecutione petuntur à vobis ne-
que occiduntur nisi ob dogmata sua, nempe quod Christiani sunt.

Pag. 61. Clariss. Grabius pro βασιλεύοντι ἡρώδη & βασιλεὺς ἡρώδης
putat Justinum scripsisse ἱερεὶ & ἱερεὺς. Sed sacerdotem nunquam βα-
σιλέα vel βασιλέοντα dicturus fuisset Justinus. Itaque verius est quod
notavit Usserius lib. de LXX. Interpretibus p. 32. bonum Virum Justinum
Philadelphii & Cleopatraz Bibliothecarum Historiam inter se
commiscuisse.

P. 66. in verbis: ἐν οἷς οἰκεῖ τὸ πνεῦμα & θεὸς πνεῦμα, ὁ λόγος
nihil mutandum, neque pro πνεῦμα legendum πνεῦμα, respicitur enim
1. Joh. III. 9. & res eodem recidit, nam per semen illo in Johannis loco
Spiritus Dei intelligendum notat Irenæus IV. 51. Confer Joh. III. 6.
Quod porro Spiritus Dei etiam de λόγῳ dicatur, disertè docet Justi-
nus p. 69. & multis aliis veterum testimoniis docet Grotius ad Marci
II. 8. Petavius de SS. Trinitate p. 79. & Bullus defensione fidei Nicæ-
nz p. 37. seq.

Justinii, Tertulliani & Minucii Felicis pro Christiana religione
Apologias, Vincentii que Lirinensis commonitorium Anglice nuper
vertit & prolegomenis ac notis illustravit D. William Reeves Londini
1710. & 2. Vol. Græcè pridem etiam impressæ sunt Justinii Apologiz
Rom. à Zannero 8. una cum Gregorii Thavmaturgi, Athanasii, Ba-
filii M. Gregorii Naz. & Jo. Chrylostomi nonnullis, curante Hiero-
nymo Bunello, S. I.

4. Περὶ Θεῶν μοναρχίας. p. 103-176. Pars prior hujus libri h, quae unitatem DEI ἐκ τῶν παρ' ἡμῶν γραφῶν teste Eusebio Justinus demonstraverat, intercidit. In Oxoniensi editione hujus libelli additæ sunt præter alias ineditæ antea atque eruditæ *Johannis Pottevi* notæ, quibus facit ut tanto magis Clementem Alex. similiter ab eo illustratum videre peroptemus.

5. Ἀνάσκη δογμάτων τινῶν Ἀριστοτελικῶν ad Paulum Presbyterum p. 110. 159. Legit etiam, (licet non integram) ac Justino tribuit Photius Cod. 125. Neque illius esse abnuerim, non uni forte Paulo inscriptam, unde plurali numero in præf. utitur: quanquam novi à plerisque & novissime à Nourrio p. 454. 159. Apparatus in dubium vocari. MStus Codex duabus paginis auctior extat in Bibl. Casares, si credimus Lambecio VII. p. 20. & 104. sed fefellit eum laciniæ ex refutatione responsionum Græcarum ad texta, qualis in Græca Rot. Stephani editione occurrit, ut jam Clarissimis Viris i) observatum. Latine vertit *Gnil. Passellus* Paris. 1552. 8.

6. Ἐρωτήσεις χριστιανικαὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας pag. 159-196. Ejusmodi librum à Justino scriptum esse, ex ejus Apologia breviori p. 47. (quem locum etiam repetit Eusebius IV. 16. Hist.) pulchre observavit Grabius T. 2. spicilegii p. 1; 6. Cæterum hoc quod extat, post Justinum ætatem si non suppositum certe interpolatum esse oportet, ut docet vel repetita p. 160. & 161. 159. 166. Manichæorum mentio, ut alia jam omittam. Appendicis loco p. 196-199. subjiciuntur aphorismi duodeviginti, Ethnicorum opinionibus oppositi.

7. Ἐρωτήσεις ἑλληνικαὶ εἰς τοὺς χριστιανούς περὶ τῶν αἰσθημάτων καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, p. 199. 159. quibus p. 201-216. subjiciuntur ἀποκρίσεις χριστιανικαὶ πρὸς τὰς προφηθίας ἐρωτήσεις ἀπὸ (leg. καὶ ex Photio) τῆς εὐσεβείας τῶν φυσικῶν λογισμῶν. Videtur enim hoc scriptum respicere Photius, quando inter Justinum monumenta Cod. 125. ἀπορῶν καὶ τῆς εὐσεβείας, καφαλαϊώδεις ἐπιλύσεις memorat.

8. Πρὸς ΤΡΥΦΩΝΑ Ἰουδαίου, ἀξιόλογος, Colloquium de veritate religionis Christianæ cum Tryphone Judæo k) (qui ex bello sub Hadrian-

h) Du Pin Bibl. des Auteurs Ecclesiastiques p. 58. Grabe p. 153. Tillemont. nota 7. ad vitam Justinum, Sam. Basnage ad A. C. 165. n. 9.

i) Tentzelio p. 180. diff. select. Gombio p. 155.

k) Hunc esse celebrem illum יְרֵמְיָהוּ אֲכִיבָה R. Akiba: sive præceptorem sive collegam, ejus vita in libro Juchasin & in Zemach David occurrit, verisimiliter suspicantur
vix

driano profugus Corinthi multo tempore egerat) per duos dies habitum Ephesi, atque ut p. 306. Tryphoni facturum se Justinus promissit, relatum in literas, dicatusque Marco cuidam Pompejo l) quem *Φιλάρον* p. 225. 371. appellat. In duas etiam partes fuisse à S. Viro divisum, & prioris extremum atque initium posterioris hodie p. 300. desiderari, Sylburgius in notis & Grabius T. 2. spicileg. p. 161. observavit, qui lacunæ illius bina fragmenta p. 174. sq. ex MS. Catena in Psalmos & Damasceni parallelis edidit. Non diu ante Martyrium scriptum à Justino hunc dialogum colligas ex eo, quod p. 349. suæ ad Imp. Apologiz meminit. Cæterum Jo. Harduini m) paradoxon, qui ex omnibus sub Justinii nomine ambulantis scriptis solum hunc dialogum genuinum ejus esse sibi persuasit, non multis credo probabitur: perinde ut nec alterum illud D. Christiani Gotlieb Kochii, n) Vicepræpositi Apenradensis, qui singularibus scriptis dialogum cum Tryphone conatus est Justino eripere, & Origenis discipulo Tryphoni adscribere, nullo certo & explorato adversus tot antiquorum

H

testi-

viri docti, Drusius de sectis Judæor. lib. 2. c. 11. & p. 98. D. Carpzovius introduct. Theol. Judaicæ p. 84. Caveus alique. Tryphonis cujusdam Judæi junioris mentio in S. Epiphaniæ vita T. 2. edit. Petavii p. 321.

- l) Grabius T. 2. spicileg. p. 160. conjicit Marcum hunc fuisse Episcopum illo tempore Hierosolymitanum. Sed is non fuit ultra A. C. 156.
- m) Vide Eliz du Pin Præf. ad T. V. Bibl. Ecclesiasticæ & D. Itigii Observationes supplemento Operum Clementis Alex. subiectas p. 207. seq.
- n) Kilonii A. 1700. 8. prodit liber Kochii hoc titulo: *Justinii Martyris cum Tryphone Judæo dialogus secundum regulas Criticæ examinatus, & νοθέουσιως seu falsitatis & suppositionis suspectus atque combellus*. Eodem anno Sleswici 8. D. Albertus à Felde Brømensis (hodie Theologiæ Professor in Academia Kilonensi) Epistolam ad Kochium edidit, qua ad objectiones ejus respondet. Inde pro Kochio Francofurti 1701. 8. vulgata est Godofredi Wagneri SS. Theol. Studiosi nomine Epistola ad Albertum à Felde de Justinii Martyris cum Tryphone Judæo Dialogo, vere, si inscriptioni credimus, supposito. Cumque Viri quidam docti testati fuissent se cum Kochio nequitiam facere, hic Lipsiæ 1704. 8. typis excubiri curavit censuram censuræ quam Ernestus Salomon Cyprianus p. 249. ad Hieron. de S. E. Jo. Franciscus Buddeus de hæresi Valentin. p. 416. & relationum novantiquarum auctores A. 1701. p. 344. de libro ipsius tulerunt. Ab eo tempore invictas quas vocat demonstrationes Kochio Feldenius pro dialogi *γνησιότητι* vindicanda opposuit, excusas Hamburgi 1707. 8. Denique A. 1709. Flensburgi 8. pro Kochii sententia lucem vidit scriptum cui titulus: *demonstrationes Alberti à Felde devictæ & profligatæ à C. T. M.* Vide & jam dictas novantiquas relationes Germanice editas A. 1704. p. 423. & A. 1708. p. 505. ac Salom. Ernesti Cypriani Vindicias Justinianas s. diff. Apologeticam pro Justinii Dialogo cum Tryphone. Jenæ 1705. 8.

testimonia argumento. Potius optaverim ut dialogus iste Clarissimi Grabii cura recensitus & illustratus propediem in lucem exeat.

9. Ἐκθεσις πίστεως πρὸς τὴν ὀρθοῦς ὁμολογίας, p. 372-390. Citatu à Leontio Byz. Justinus ἐκ τῆς τρίτης βιβλίου τῆς πρὸς τὴν ἁγίας τριάδος συναγωγῆς, verbaque ab ipso allata in hac ἐκθέσει leguntur. Laudatur etiam Justinus λόγος πρὸς τὴν πίστεως ab Euthymio in Panoplia tit. xi & λόγος πρὸς τὴν ὀρθοῦς ὁμολογίας à Johanne Cyparisiota in Decadibus de Mystica Theologia VII. 1. & 8. & VIII. 10. & à Gemisto Plethorrei opusculo contra Latinos apud Petavium VII. 17. de Trinitate §. 9. Testes & juniores isti testes sunt, & multis argumentis viri docti evicti sunt, Justinus Martyris expositionem illam fidei esse non posse.

10. Ἀποκρίσεις πρὸς τὰς ὀρθοδόξους, πρὸς τῶν ἀναγκαίων ζητημάτων, sive solutiones quaestionum CXLVI. ad Orthodoxos p. 391-493. lectio certe & accuratiore editione digna, variaque præclaræ continentis, sed longe junioris * scriptoris, sive Justinus Siculi sive alterius cujuscunque. Sane exploratum non est quod Allatius de libris Ecclesiasticis Græcorum p. 274. conjicit, interpolatas esse, ut Athanasius quaestiones ad Antiochum & Hodegus Anastasii Sinaitæ.

11. Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον p. 494--502. Primum edita & latine versa ab Henr. Stephano 1592. 4. Insignem hanc Epistolam ad Diognetum quem κράτιστον auctor vocat, & Religionis Christianæ pernicendæ cupidum fuisse testatur, scriptoris Justinus antiquioris esse existimavit Tillemontius Hist. Imperatorum T. 1. p. 1035. seq. & in Memoriis Hist. Eccles. T. 2. p. 366. seq. sed non videntur mihi argumenta illius tanti momenti, ut Justinus eam abjudicemus, cujus genus plane redolere Sylburgius quoque notavit. Vide & quæ eruditè observat Sam. Basnagius ad A. C. 165. n. 9. Neque alienum ab Justinus ut se ἀποστόλων γενόμενον μαθητὴν p. 501. vocet, cujus verba ista sic etiam possunt intelligi, ut per illa tantummodo Christianum se factum & Apostolorum doctrinæ aures animumque accommodasse affirmet. In Diogneto M. Aurelii Antonini Magistro uno an duobus hoc non potest, pictore ac Philosopho Capitolinus in Antonini vita c. 4. & Antoninus ipse lib. 1. §. 6.

12. Ἐπιστολὴ πρὸς Ζηνᾶν ὁ καὶ Σεβήνον, ad Zenam ac Serenum fratres, de vita Christiana: in cujus Epistolæ limine aliam πρὸς
II

* Vide argumenta jam notata à Magdeburgensibus Centur. 2. p. 162. seq.

ο) Alius Zenas νομικός, Tit. III. 13. cujus nomine Apocrypha Titi Acta jactantur. V. Acta Sanctor. T. 1. Januar. p. 163. & Ittigii diff. de Patribus Apostol. p. 100. 199.

Πάπαν (an Παπίαν?) & aliam item πρὸς ἀρχόντας memorat. MSti Codicis membranacei Saeculo X. scripti, inque Bibl. Regia Paris. obvii specimen dat Montfauconus p. 279. Palaeographiz. Aliud MS. memorat Mabillonius T. I. musei Italici p. 196. Hanc enim Epistolam intellige, ubi legis Justini Orationem, πρὸς μὲν τὸ κατὰ πρόβλημα τῶν ἀλογίτων παιδείας, quae sunt prima Epistolae verba. Natalis vero Alexandri argumenta, quibus hanc Epistolam Martyri ereptum ivit, excussa videre licet in Tentzelii & μακαρίτης diff. selectis p. 193. seq. ubi & Theoph. Raynaudi perstringitur sententia, in erotematis de bonis ac malis libris p. 147. eandem tribuentis Justino Abbati Hierosolymitano. Videtur tamen adhuc esse ambigendum. Saktim per Epistolam πρὸς ἀρχόντας p) Apologiam Justini Martyris intelligi aegre mihi persuadeo. Aliud enim illa argumentum continet, ut omittam quae objecit Clariss. Bafnagius ad A. C. 165. n. 10. Natalem Alex. etiam refellens, qui Monachis scriptam hanc Epistolam sibi persuasit. Epistola ad Zenam legitur quoque latine in Bibliotheca Patrum Ascetica, quae in sex tomos divisa prodit Paris. 1661. 4. Tomo primo.

Scripta Justini deperdita.

1. Σύλλαγμα κατὰ πάσῶν τῶν γεγενημένων αἰρέσεων. Justinus ipse Apologia longiore p. 70. atque inde Eusebius IV. II. Hist. Theodorus de Hæret. fab. & Cedrenus qui sub Hadriano illud opus compositum scribit.

2. Λόγοι κατὰ Μαρκίανου Phot Cod. 125. contra Marcionem in figura voluminis Hieron. de S. E. sed Irenæus (qui loca inde producit IV. 14 & V. 26.) singulari numero σύλλαγμα vocat, & Eusebius IV. II. Hist. σύγγραμμα.

3. Ψάλλης, quo in libro psalmodiarum rationes exposuisse videtur: Meminit Euseb. IV. 18. Hist.

4. Σχολικόν πρὸς ψυχῆς. Eusebius loco laudato, cui adde Valerium in notis, & Grabii T. 2. spicileg. p. 168.

5. Περὶ ἀναστάσεως, ex quo primam partem & luculenta fragmenta servavit Jo. Damascenus in præclaro parallelorum opere, atque inde Græce & Latine edidit Halloixius in vita Justini c. 27. & Grabius p. 177-193. qui Methodii etiam lib. de resurrect. & Procopii Gazæ in 3. Genesios testimonia affert. Vide & Petavii dogmata Th. T. I. de Deo p. 678. 837. Resurrectionem CHRISTI tota prædicasse libertate Justinum scribit Hieronymus Ep. 84.

H 2

6. Ἰστορία

p) Eusebius IV. 16. similiter de Imperatoribus, quibus Apologiam Justinus obtulit: δηλωμένοι ἀρχόνται. Et Miltiadi Apologiam πρὸς τὰς κοσμικὰς ἀρχάς memorat V. 17.

6. Ἐπιτομήματα εἰς ἑξάμηρον, è quibus loca servavit Anastasius libro VII. in Hexaem. Vide Grabium p. 169. 195. 202. 243. seq.

7. Λόγος περὶ προνοίας καὶ πίστεως ad Euphrasium Sophistam (junioris ut videtur Justini) S. Maximus T. 2. p. 154. & Euthymius p. 2. Panopliæ tit. 15.

Omitto quod Possevinus in Catalogis MSS. Græcorum reperisse se refert memoratam *Justini Philosophi & Martyris explanationem in S. Dionysii Areopagite Episcopi Atheniensis Hierarchiam Ecclesiasticam & Academicam Theologiam*. Nemo enim credet à Justino illustrata scripta, quæ diu post Justini ætatem Dionysio supposita sunt.

Editiones Justini.

GRÆCE ex Bibl. Regia & Regiis typis Rob. Stephanus Justini opera edidit Paris. 1541. fol. hoc ordine : 1. Epist. ad Zenam & Serenum. 2. Paræneticum ad Ethnicos. 3. Dialogum cum Tryphone. 4. Utamque Apologiam, breviorè & longiorè. 5. Monarchia DEI. 6. Expositionem fidei. 7. Everfionem dogmatum Aristot. 8. Quæstiones Christianas. 9. Responsiones ad Catholicos, & 10. Quæstiones Ethnicorum. Confer de illo item quæ alio Bibl. Regiæ Codice & tertio in Collegio Paris. Jesuitarum observatum Nourrium Apparatu ad Bibliothecam Patrum p. 467. seq.

LATINE, interprete Joachimo Peronio, Benedictino Corniacensi, qui observationes etiam addidit. Paris. 1554. fol. apud Jacobum Puteanum : & in Bibl. Patrum edit Colonienfis A. 1618. T. 2.

Interprete Sigismundo Gelenio, Boiemo, quem Justino transcribendo immortuum scribit in Præf. Nic. Episcopus, *Hinc factum est, quod, ut alii cuidam docto viro nobis amico, latina ac Græca lingue perperam, reliquum ejus auctoris traducendi provincia fuerit tradita, qui non solum libros postremos fecit latinos, sed multos etiam locos in prioribus supplevit*. Basil. in fol. 1555. atque inde Paris. 1565. 8.

Ex versione Jo. Langi Silesii, qui commentarios etiam addidit: Basil. 1565. fol. Versio illa sine commentariis recusa in Bibliotheca Patrum, edit. Lugd. 1677. T. 2.

GRÆCE & LATINE cum versione Joh. Langi, additisque H. Stephanus A. 1592. ediderat Justini λόγος πρὸς Ἕλληνας & Epist. ad Diognetum, notisque & indicibus accuratissimis Frid. Sylburgii Heidelberg. ap. Commelin. 1593. fol. Sylburgius Jo. Arcerii, I

Muschelii & Hieron. Wolfii Observationes, & selectas Perionii notae, tum quae Jacobus Billius in suis Observationum libris ad Justinum motaverat, suis castigationibus & animadversionibus inseruit.

Hæc Sylburgii editio recusa Parisiis 1615. & 1626. fol. addita Petri Lansfelii Gravelingani S. J. disputatione animadversionum in Justinum, quas Il. Casaubonus Exercitationibus suis ad Baronium inseruit: & corollarii in vicem subjunctis Athenagora, Theophilo Antiocheno, Tatiano & Hermia.

Coloniensi five Witebergensi potius editioni apud Jeremiam Schrey & Henr. Jo. Meyerum A. 1686. fol. quæ Parisienses ex asse exprimit, adjunctus præterea D. Christiani Korbolti & magistrus ad Justinum, Athenagoram, Theophilum & Tatianum Commentarius, Kiloniz primum A. 1675. fol. separatim in lucem emissus.

Novissime vir doctus Thomas Creech, cui Lucretius multum debet, novæ Justinii editioni manum admovit Oxoniæ. Sed mox miser ipse deplorandi sibi fati auctor, etiam ea quæ affecta habuit, voluit aboleri.

Quæ singula Justinii scripta tum ab aliis tum à Clariss. Grabio edita sunt, à quo etiam cætera optimi Martyris monumenta recensita expectamus, supra suo loco memoravi.

GALLICE Justinii scripta vertit Johannes de Maumont. Parisi apud Vascosanum 1554. fol. Apologiam longiorem Chanutus. Parisi 1686. 12.

Alia quadam scripta Justinum spectantia.

Vita & documenta S. Justinii Philosophi & Martyris, per Petrum Halloix. Duaci 1622. 8. & Tomo secundo illustrium Ecclesiæ Orientalis scriptorum. Ibid. 1636. fol.

De Justinii Doctrina liber Christiani Nisani adversus Sandium Francof. 1688. 8. *Justinus Philosophus Christianus & Martyr, exhibitus Veritatis Evangelicæ testis & Confessor &c.* De doctrina Justinii Martyris disserit etiam B. Ittigius in selectis capitibus Hist. Eccles. sæculi secundi p. 204. seq.

De Justinii Martyris Theologia Morali, Rev. D. Jo. Andræ Schmitts ad Helmstad. 1698.

Doctissimi Abbatis de Longerue opusculum de Iustini Martyris gestis quod peregrisse se testatur diff. in Tatianum p. XIV. nondum vidit lucem. Is cum Valesio ad Eusebii IV. 16. persuasus est, Iustinum Martyrio coronatum Anno CHRISTI 51. Antonini Pii 13. cui sententiæ videtur suffragari Epiphanius XLVI. 1. testatus Tatianum novam sectam prodidisse circa duodecimum Annum Antonini Pii. Sed Marcum is Antoninum forte dicere voluit.

XVI. Index scriptorum & Hæreticorum.

à Justino Martyre memoratorum, ad paginas editionis Græcolat. Paris.

Nota à p. 159-216. quæstiones ad Græcos & à p. 391-493.

haberi quæstiones ad Orthodoxos, quos junioris Iustini esse constat.

Adriani Imp. pro Christianis Epistola ad Minucium Fundanum, sive rescriptum. 99.

Ægyptiorum disciplinæ & μαθήματα τὰ ἱερογλυφικὰ καλεῖμενα, 407.

Æschyli versus duodecim de DEO. 104.

Alexander Polyhistor. 10.

Alexandrina Bibliotheca Ptolemæi. 13. 72.

Amasis Rex, Ægyptiorum legislator. 11.

Ammonis Ægyptii λόγοι de DEO 37. ubi male ἄκμων.

Anachoretæ Christianorum in deserto. 465.

Anaximander 4.

Anaximenes 4.

Antonino Pio & Antonino Philosopho cognomine Verissimo & Lucio

Philosopho inscribitur Apologia Iustini longior 53. Antonini

Pii Epistola ad populos Asiæ 100 Epistola Marco Antonino tri-

buta ad Senatam Rom. 101. in foro Trajano promulganda 102.

Aprio ὁ ποσειδωνίς ἐν τῷ κατὰ Ἰουδαίων λόγῳ. 9. 199. ἐν τῇ τελευτῇ τῶν ἰσο-

ριῶν. 10.

Apostoli ἐν τοῖς γενομένοις ὑπ' αὐτῶν ἀπομνημονεύμασιν ἃ καλεῖται

Εὐαγγέλια, 98. eadem lecta in Ecclesiis ibid. ὡς οἱ ἀπομνημονού-

σαίτες πάντα τὰ ἐπὶ Σωτῆρος ἡμῶν εἰδίασαν. 75.

Archelaus Philosophus, 4.

Aristophanes. 16.

Aristoteles Philosophus. 5. 6. 7. 12. 34. 112. seq. ubi loca ex ejus Φυσικῇ

ἀκροάσει confutantur, 197. ex libris de cælo p. 127. 199. 143. 199.

Atticæ Hist. scriptores 10.

Bapti-

- Baptistz, Judzorum hæresis. 307.
 Basilidiani hæretici 235.
 Bocchoris legislator Ægyptior. II.
 Cadmus literarum auctor Græcis, è Phœnicia. 13.
 Castor (Historicus) 10.
 B. Clemens Epistola ad Corinthios. 436.
 Corinthus Socraticus. 217.
 Cynici. 47.
 Darius Xerxis Pater, leges tulit Ægyptiis. II.
 Democritus. 139.
 Demodocus *αὐτοδίδακτος*. 109. (ex Homero.)
 Diodori Siculi laus 10, 26, ejus XL. libri Bibliothecæ Historicæ 10, citatus 15. 24.
 Diognetus ad quem Epistolam scripsit Justinus, *κράτιστον* eum appellans & de Christianismi rationibus erudiens. 494. seq.
 Empedocles Metonis F. Agrigentinus. 5, 65.
 Epicurus Neoclis F. Atheniensis, 5. *ἐπικύρεια διδάγματα* legi omnibus permiffa. 52.
 Epistolæ Imp. pro Christianis Adriani 99. Antonini Pii* ad Commune Afiz 100. Marci Antonini ad Senatum Rom. (supposititia.) 101.
 Euripides 106. *ὁ τραγωδιογράφος*. 107. *ἐν Δρχελαίῳ*. 108.
     Βελλεροφόντη. id.
     Ἐκάβη. 109.
     Ἰππολύτω. 107. ex eadem fabula est verfus qui p. 78. adducitur.
     Ἴων. 108.
     Ὀρέστη. 107.
     Φιλομήνη. 109.
     Φρίξω. 109.
 Minucius Fundanus. Vide supra in Adrianus.
 Galilzi. 307.
 Geniftz. 307.
 Serenius Granianus. 99.
 Hellenicus. 10.
 Helleniani f. Helleniftz. 307.
 Heraclitus. 4. 46. 83.
 Hermes (Ægyptius) ejus de Deo sententia. 37.
 Hesiodus 4. 38. 131. Hippa.
 * Marci Antonini esse illud edictum docet Vales. ad Euseb. IV. 13. & Daniel Larroque
 diff. de legione fulminatrice p. 631. seq.

- Hippafus Metapontinus. 4.
 Historia τῶν ἀγίων ἀρχαίων ἀνδρῶν. 469. Vitas Patrum respicit, est
 ibi de Anachoretis sermo.
 Homerus. 2. 3. 6. 7. 17. 22. 23. 26. 27. 28. 29. 30. 38. 48. 65. 194.
 νεκυομαντεία. 26.
 Hystaspis vaticinia 66. supplicium adversus Hystaspis lectores con-
 tum. 82.
 Flavii Iosephi Ἰουδαϊκὴ ἀρχαιολογία. 10. 11. 14. 462.
 Irenzus. ὁ μακάριος Εἰρηναῖος ὁ μαθητὴς καὶ ἐπίσκοπος Λαγύδου,
 περὶ ἑξήκοντα λόγοι. 478.
 Iustini Martyris σύλλαγμα καὶ πᾶσιν τῶν γεγενημένων αἰρέσεων. 70.
 πρὸς Πάπαν ἐπιστολή. 503. Puto legend. Παπῖαν.
 Lucius Martyr. 43.
 Lucio Vero Imp. Apologiam longiorem inscribit Iustinus. 53.
 Manichzi 160. 161. 477.
 Marciani (Marcionitz) 257.
 Marcio Ponticus ὃς καὶ τὴν ἐπιπέδου δίδασκων. 70. 92.
 Menander Comicus. 66. ἐν ἀδελφοῖς. 109. ἀλίευσι. 108.
 ἀυλητήρι. 109.
 διφίλω. 108. ἠπόχῃ. 107. ἱερεία. 107. μυστηρίῳ. ibid.
 σακαλαθήκῃ. ibid.
 Menander hzreticus, Samaritanus 91. Simonis discipulus, Antioch
 πολλὰς ἀφ' ἐμαυτοῦ τέχνης ἐξαπατήσας. 69. seq.
 Meritz. 307.
 Minucius Fundanus. supra in Adrianus.
 Ad Muszum filium carmina Orphei. 15.
 Oracula 12. 23. 34. 36. 37. 491.
 Orestes in tragœdia. 507. Euripidis puta vel Sophoclis.
 Origenes ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν ἑβραϊκῶν ὀνομάτων. 441. ἐπισημαίνω τῷ Ωριγ.
 ἐπισημαίνω τὴν τῶν ἑβραίων ἀποκρίσιν, πάντων τῶν ἐν τῷ θεῷ γι-
 νοῦσιν φερομένων ἑβραϊκῶν ὀνομάτων ἢ μετρωτῶν ἢ ἐρμηνείᾳ. 444.
 Orphei versus ad filium Muszum. 15. seq. ἐν τοῖς ὄρκοις 16. ἐν τῷ ἀποκρίσει
 ἐπισημαίνω βιβλίῳ. 104. Orpheum imitatus Homerus. 1.
 Paulus Presbyter cui Aristotelicorum dogmatum everfio inscribit
 110.
 Peripatetici &c. 218.
 Pharizii. 307. 366. Pharizorum inter Christianos discipuli. 503.

- Φιλανίδεια διδάγματα. 52.
 Philemon τὰ ἀρχαῖα εὐπορήσας φράσαι Ejus versus. 104. 106.
 Philo Judæus ὁ τὰ Ἰουδαίων ἱστορήσας. 10. 11. 14.
 Philochorus ὁ τὰς Ἀτθίδας. 10.
 Pindarus (ap. Platon.) 25.
 Plato 5. 7. 8. 12. 13. 18. 20. 22. 23. 24. 28. 29. 30. 31. 34. 35. 36. 57. 64.
     81. 92. 120. 196. 212. 219. 221. 223.
         Menone 31. 35.
         I. de Rep. 25.
         X. de Rep. 25.
         Timæo. 13. 24.
         ἐκ ἀλλοτρίᾳ ἐστὶ τὰ Πλάτωνος διδάγματα ἔχρησθ. 51.
 Poëtarum Θεογονία. 2.
 Polemon ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἑλληνικῶν ἱστοριῶν. 9.
 Verasius Pollio, præfectus. 102.
 Pompejanus πολέμαρχος sub M. Antonino. 101.
 M Pompejus ad quem Justinus scripsit dialogum cum Tryphone. 371.
 Ptolemæus Martyr. 42.
 Ptolemæus Mendesium τὰ Αἰγυπτίων ἱστοριῶν. 10.
 Pythagoras 5. 18. 106. 219. 224.
 Sadduczi 307.
 Saturniliani 252.
 Sauchnis legislator Ægyptior. 10.
 Septuaginta interpretes S. Scripturæ 294. 297. 310. 348. 353. 297.
 Serenus Granianus. 99.
 Serenus ad quem scribit Justinus 503.
 Sefonchosis legislator Ægyptior. 10.
 Sibylla 16. 18. 34. 35. 36. 66. 436. supplicium adversus Sibyllinorum le-
     ctores constitutum. 82.
 Simon Magus Samaritanus 91. 349. statua honoratus cum inscript. Σί-
     μωνι Δεῖσάγκτω. 69.
 Socrates 12. 33. 48. 49. 55. 83.
 Solon. 13. ὁ τὰς νόμους τοῖς Ἀθηναίοις γεγραφώς. 15.
 Sophoclis versus 17. seq. 104. 105.
 Σωτᾶδεια διδάγματα 52.
 Stoici 45. 46. 51. 66.
 Psalmorum in Syriacam linguam μεταγωγή. 428.

Thales Milefius 4. 6. 7.

Thallus (Historicus) 10.

Theologia Græcorum è Poëtis, Philoſophis & oraculis. 2. 4. 12.

Θεωρητικοί Philoſophi 218. legendum forte Θεωρηματικοί, vide

II. 113.

Trypho Judæus cum quo colloquium habuit Iuſtinus. 217.

Valentiniani 253.

Xenophon 49.

Zenas ad quem ſcribit Iuſtinus 503.

XVII. S. IRENÆUS aliquo tempore poſt Domitiani mo-
natus a) prima ætate b) puer Smyrnæ S. Polycarpum vidit
diu poſtea A. C. 147. c) in perſecutione ſub Antonino Pio igni-
tum) audiitque inde Papiam, d) auditorem Evangelizæ Job
hinc ſub Pothino Lugduni in Gallia preſbyter e) atque à MA-
RIBUS LUGDUNENSI US miſſus cum Epistolis ad Eleutherum
manum Episcopum, de quibus Eusebius V. 3. Hiſt. & 4. Deinde Pa-
illius prope nonagenarius ſub M. Aurelio Martyrium paſſi ſua
circa A. C. 178 Scripſit Eleuthero eodem Romanæ Eccleſiæ Ant
ipſe nondum ut videtur Episcopus, adverſus hæreſes, ſive Gnoſtica
genera varia libros quinque, quorum primus ελεγχον ſive deſe-
cæteri quatuor ἀνατροπήν ſive redargutionem τῆς ψευδωνυμῶν γνώσεως
plectuntur. Valentinianæ hæreſeos curioſiſſimus explorator
quiores ſectas brevius perſtringit; ut notatum Pearlſonio 2. Vi
Ignatii p. 131. Græce ſcripſerat haud dubie, non latine, etſi G
magnam partem caremus præter ea, quæ Epiphanius ex libroꝝ

- a) Lib. V. c. 30. *ἡ δὲ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς πρὸς τῷ Ἰέλαι ὁ Δομετιανῶν*
Hæc vere ſcribere potuit Irenæus, etiamſi poſtremis demum Trajani annis na-
Confer quæ Clariff. Dodwelli ſententiæ, qui jam ſub Nerva genitum eſſe coi-
objiciuntur à doctiſſimis viris Oratio prolegom. ad Irenæum ſect. I. Sam. Baſis
A. C. 178. n. 2. & Maſſyeto diff 2. ad Irenæum.
- b) Irenæus III. 3. & apud Euseb. V. 20. Polycarpi diſcipulum teſtatur etiam Hiſt.
S. F. c. 35.
- c) Vide quæ ſupra § 14.
- d) Hieron. Epist. 29. ad Theodoram. Videtur etiam Papiam reſpicere Irenæi
καὶ μαρτυρῶντων αὐτῶν ἐκείνων τῶν κατ' ὄψιν τὸν Ἰωάννην ἐωρακότων
- e) Hinc Pothini preſbyterum vocat Hieron de S. F. De Epistolis Martyrum Lud. Vi-
ſon. II. 13. Vindic Ignatii & Petav IV. 5. & V. 7 dogm. Theol de Eccleſiaſt
rarchia. Ab Episcopo Romano ordinatus deinde totius Galliæ Episcopus. Hæc
Queſnello ad Leonem M diff V. P. 477. 481. ſeq Vide tamen quæ objicit Til-
ſius not. 3. ad vitam Irenæi p. 620.

servavit, & quæ aliunde viri docti eruerunt. Matthæus Dresserus in Epistola ad Martinum Crusium A. 1590. *Promisit mihi nuper Demetrius quidem Archipresbyter, quem & tu vidisti, se exemplar Irenæi Græcum intra menses sex esse missurum. Ego vicissim duplum ejus pretium pollicitus sum, si promissum facit.* Sed minime fecit, quemadmodum & Venetiis & alibi spes de reperiendo Græco Irenæi MSto. fefellit, licet vel propter Græcum, quo Irenæus usus est, Novi Test. Codicem f) operæ pretium esset in lucem proferri, si quidem quod ante aliquot annos mihi affirmabat Seraphinus Hieromonachus Mytilenæus, ego autem vix ac ne vix quidem mihi persuadeo, adhuc in Bibliothecis Græciæ manu exaratus delitescit. Quis porro fuerit ἀγαπητός ille cui opus suum Irenæus inscripsit, incertum plane est, licet Turibium g) eum vocat ad A. C. 185. Pseudo Dextri Chronicon. Parum constat quoque, ecquis fuerit auctor versionis latinæ, quam ab Irenæi sententia non raro aberrantem, Irenæo ipsi Possevinus in Apparatu sacro perperam tribuit. Post A. C. 385. occasione reviviscentis in Priscillianistis *ψευδοτύπῳ γυνώσκῳ* compositam disputat Dodwellus. h) Verum non Augustinus modo, sed ante hunc Tertullianus jam illa usus videtur, ut loca à clariss. Græbio in prolegomenis p. XIV. allata suadent. Galium quendam auctorem idem esse conjecit ex quibusdam idiotismis, atque librum quintum extrema magna parte mutilum ad nos pervenisse contendit.

S. Irenæi Editiones.

Ex Erasmi ad tres Codices MSS. recensione, Basil. 1526. 1528. 1534. 1548. 1554. 1560. Paris. 1545. 1563. 1567. 8.

Cum argumentis notisque Nicolai Gallasii, Genevæ 1570. fol. cum nonnullis Græcis ex Epiphonio fragmentis.

Ex editione Jo. Jacobi Gryni, qui libro primo loca Irenæi ab Epiphonio servata reposuit (parum laudato studio) ex latina versione Jani Cornarii, vetere interpretatione omissa, novaque argumenta addidit. Basil. 1571. fol. Varias lectiones quas præfatio & titulus promittit, nullas adjectas esse video.

I 2

Cum

f) Confer Jo. Millii prolegomena ad N. T. p. XL. seq. & Colomesii Epist. ad Justellum p. 127. ubi notat Codicem Cantabrig. & Claromontanum cum Irenæi citationibus convenire, quod nunc per interpretem tantum conjicere licet.

g) Dodwellus diss. IV. ad Irenæum §. 7. p. 301. conjicit nomen confictum occasione Turibii Asturicensis, Priscillianistarum oppugnatoris.

h) Dodwell. diss. V. ad Irenæum §. 10. p. 406.

Cum commentariis *Francisci Fevardentii* Ord. Minor. Paris. 1575. fol. apud Nivellum, & secunda editione Colon. 1596. fol. cui præter notas locupletiores Fevardentii, accessere Græca fragmenta Irenzi ex Justino, Basilio M., Epiphano, Eusebio, Theodoro, Anastasio Nicæno, Melissa, Damasceno & Niceta, cum latina versione Joach. Perionii, Jac. Billii, Joh. Christophoroni & aliorum: Scholia *Jac. Billii* & notæ *Frontonis Ducai* S. I. in XVIII, primi libri capita: Fragmenta aliorum Irenzi librorum cum Fevardentii notis, fragmenta quinque Polycarpi ex Victoris Capuani Catena in Evangelia, B. Irenzi encomia ex aliis Patribus collecta, & conflictus Arnobii & Serapionis de DEO trino & uno, deque duabus in CHRISTO naturis in uno supposito, antea ineditus. Recusa est hæc editio Colon. 1625. & Paris. 1639. 1675. fol. quibus postremis editionibus etiam fragmenta alia à Petro Halloixio in c. 15. *Vitz Irenzi* T. 2. p. 480. ex Damasceni maxime parallelis adjuncta sunt. Fevardentius ope MS. Codicis Vaticani plura errata sustulit, & libri quinti capita quinque postrema primus vulgavit. Recusa Fevardentii editio, sed sine notis, in Bibl. Patrum Lugdunensi 1677. Tomo Secundo.

Matthias Launojus Senator Antwerpiensis emendatiorem Irenzi editionem pridem molitus fuit teste Jo. Drusio centuria 1. Miscell. c. 44. Nonnulla Irenzi loca è veteri Codice emendavit *Latinus Lacinus* Bibl. Sacro-profanz p. 183. seq. Plura illustravit *Jacobus Billius* in sacris observationibus l. 33. sqq. & II. 5. Paris. 1585. ad calcem Epistolarum Isidori Pelusi. editis, laudatus etiam Fevardentio ad libri 2. Irenzi caput 1.

Henrici Dodwelli doctissimi Viri, & licet paradoxis quandoque indulgeret cum magna tamen Antiquitatis, Ecclesiasticæ præsertim, jactura nupero die V. Junii hoc ipso Anno 1711. denatæ dissertationes præclaræ in Irenzum viderunt lucem Oxoniz A. 1689. 8 Illarum prima & secunda fidem Irenzi & æqualium quoad media cognoscendi ordinaria, quod proximi Apostolicæ ætati essent, & extraordinaria sive dona prophetica & miraculosa pro virili adstruit. Tertia de ætate Irenzi, quarta de operis adversus hæreses consilio & suscepti tempore, quinta de latino interprete, ejus ætate, capitumque quæ non ab Iren-

Irenzo est partitione , & *sexta* de aliis Irenzi scriptis deperditis disputat , subjuncto appendicis in vicem fragmento ex lib. 24. Philippi Sidetz de Catechistarum Alexandrinorum successione cum notis , & Synopsi Chronologica rerum in his dissertationibus expositarum.

editio luculenta & nitida *Jo. Ernesti Grabe*, Oxon. è theatro Scheldon. A. 1702. fol. qui latinam versionem è quatuor MSS. Codd. emendavit, Græca præter illa quæ Fevardentius, Halloixius & ex Catenis Combesius T. I. Auctarii novissimi Bibl. Patrum p. 298. seq. Cotelerius ad Barnabæ Epist. c. 15. p. 45. ex Cod. Regio, & Alexander Morus in notis ad novum fœdus ex codice Mediceo ediderant, plura etiam protulit & restituit è MSS. tum fragmenta scriptorum Irenzi uberiora edidit, & singulis paginis Varias lectiones & notas selectas Variorum (Fevardentii præcipue) atque suas subjecit. Præmissis post vitam Irenzi à Fevardentio scriptam novis prolegomenis, in quibus à Dodwelli rationibus subinde dissentire Græbius non dubitat, licet in opere ipso eum consuluisse non diffitetur. Post indices locupletissimos & glossarium latino-Græcum Cl. V. *Johannis Botteri* studio concinnatum subjectum est mantissæ loco, *Jo Croji* specimen conjecturarum in quædam loca Origenis, Irenzi, Tertulliani & Epiphani, editum pridem A. 1632. 8. & à Petavio ad calcem Synesii A. 1640. oppugnatum, quæ Petavii diatriba etiam Epiphanio Petavii editionis Colonienfis sive Lipsiensis subjuncta legitur.

Denique ex meritisimo de Ecclesiastica Antiquitate Ordine Benedictinorum Congregat. S. Mauri, R. P. *Renasus Massueti* Irenzum de integro ad priores editiones & tres Codices MSS. Romanum Card. Ottoboni, binosq; Gallicanos, quorum unus Collegii Paris. S. I. laudatur etiam à Nourrio p. 574. Apparatus ad Bibl. Patrum: recensuit, novis fragmentis Græcis, observationibus ac notis auxit, copiososque indices & glossaria bina græcolat. & latino-græcum, indicesque locupletes subjunxit. Paris. apud Jo. Baptistam Coignardum 1710. fol. Commendant hanc editionem tum alia, tum collectio fragmentorum & reliquiarum, quæcunque de antiquis *Gnosticis* reperiri potuerunt, tum tres Massueti dissertationes operi præmissæ, quarum pri-

ma de hæresibus quas oppugnat Irenæus, altera de illius vita, scriptis & Martyrio adversus Dodwellum qui Martyr fuisse præter rem negat: tertia denique de Irenæi doctrina se & erudite disputat, de qua videri quoque poterit B. Itti in Hist. Eccles. sæculi secundi selectis capitibus, & Nouv. Apparat ad Bibl. Patrum Sec. II, diff. 6.

XVIII. Index Scriptorum, Virorum illustrium & Hæreticorum,

qui memorantur à S. Irenæo.

- Θεῶν πρεσβύτερος καὶ κηρύξ ἀληθείας, cujus Jambos in Marcum hæc cum affert Irenæus I. 13. Confer Scal ad Euseb. n. 2156.
- Anonymus Presbyter Apostolorum discipulus, ὁ κρείττων ἡμῶν, & dicta allegat præf. & alibi. Confer Dodwell. diff. I. ad næum §. 6. & diff. IV. 3. Mentio etiam apud Eusebium 8. & 20. Hist. Pothinum decesso rem Irenæi Episcopum intelligi Dodwellus conjicit.
- Presbyteri qui Johannem Discipulum Domini viderunt. Iren V. 33.
- Æfopi fabula de cane umbram captante. II. 12.
- Alexander Episcopus Rom. III. 3.
- Anacletus Rom. Episcopus. III. 3.
- Anaxagoras irreligiosus. II. 19. Atheus cognominatus. id.
- Anaxilai Iudicra I. 8. Confer Reinesii Var. lect. p. 581. & Marsilii gnati III. 10. Var. Observ.
- Anaximander II. 19.
- Anicetus Episcopus Rom. III. 3.
- Antiphanes in Theogonia. II. 19.
- Apocryphorum & perperum scripturarum, quas hæretici finxer inenarrabilis multitudo. I. 17.
- Aquilæ Pontici Judæi profelyti interpretatio S. Scripturæ. III. 24.
- Aristoteles II. 19. I. 24.
- Barbelonitz Gnostici. I. 33.
- Basilides hæreticus I. 23. 32. &c.
- Blandina Martyr. Irenæus apud Oecumen. ad 1. Petr. 3.
- ad Blastum Epistola Irenæi ab Eusebio V. 28. Hist.
- Cadmus XVI. literas Græcis attulit. I. 12.

- Cajani I. 35. eorum conscriptiones ibid.
 Carpocrates I. 24. 32.
 Cerdo I. 28.
 Cerinthus I. 25. III. 3.
 Clemens Romanus ejusque ad Corinthios Epistola II. 3.
 Comicus II. 19.
 Colorbasus. I. 10.
 Poëtæ & conscriptores II. 19.
 Continentes (Enkratitæ) I. 30.
 Cynici II. 19.
 ad Demetrium Viennæ Diaconum scripsit Irenæus λόγους περὶ πίστεως
 teste S. Maximo T. 2. p. 152.
 Democritus II. 19.
 Ebionitæ I. 26.
 Eleutherius Episcopus Rom. sub quo scripsit Irenæus III. 3.
 Empedocles II. 19.
 Epicurus II. 9. III. 40.
 Epiphanes hæreticus I. 5. *Alius vero quidam qui & clarus est Magister ipso-*
rum. In Græco fuit Epiphanius nomen.
 Esdras sub Artaxerxe Persarum Rege libros sacros restituit. III. 25.
 Evaristus Episcopus Rom. III. 3.
 Florinus hæreticus contra quem Irenæus apud Euseb. V. 20.
 Gnosticorum genera I. 33.
 Heracleon hæreticus II. 5.
 Hermas (sub Scripturæ nomine) IV. 37.
 Hesiodus II. 19. & 37.
 Homerus II. 19. I. 1. §. 20. I. 6. II. 5. (Homero-centones I. 1. §. 20.)
 II. 40. IV. 58.
 Hyginus Episcopus Rom. III. 3.
 Ignatius (nomine ejus tacito) V. 28.
 Indifferentias inducentes. I. 32.
 Judææ Evangelium à Cajanis confictum. I. 35.
 Josephus allegatur ab Irenæo in fragm. quod è MS. Vindob. dat Gra-
 bius p. 4².
 Justinus (Martyr) V. 26. ἐν τῷ πρὸς Μαρκίωνα IV. 14. Ejus auditor Tatia-
 nus I. 31.
 Linus Episcopus Rom. III. 3.
 ad Marcianum fratrem Irenæus scripserat λόγον εἰς ἐπίδειξιν τῆς Ἀποστολικῆς
 κηρυγματικῆς Euseb. V. 26. Hist. Mar-

- Marcion. I. 29. &c.
 Marcus Magicæ imposturæ peritiss. I. 8. seqq.
 Menander Comicus II. 27.
 Menander hæreticus I. 21.
 Nicolaitæ. I. 27.
 Ophitæ. I. 35.
 Poëtæ & conscriptores. II. 19.
 Palamedes literarum post Cadmum inventor I. 12.
 Papias Johannis auditor. Polycarpi contubernalis (ἐταῖρος) ἐν τῇ τρι-
 γάρτῃ τῶν αὐτῶ βιβλίων. V. 33.
 Polycarpus ab Ireneo visus III. 3. ejus Epistola ad Philippenses. *ibid.*
 Vide & quæ ex Ireneo Euseb. V. 20. Hist.
 Pindarus Lyricus II. 37.
 Plato II. 19. I. 24. II. 59. III. 45. 46.
 Ptolemæus Valentinianus I. 6. II. 5. ejus locus allegatur I. 1.
 §. 18.
 Pythagoras I. 24. II. 19. ejus quaternio. id. Pythagorici. id.
 Saturninus I. 22.
 Septuaginta interpretes sub Ptolemæo Lagi, Alexandriæ III. 25.
 Sethiani tacito nomine perstringuntur I. 34.
 Simon Samarita, Magus. I. 20.
 Sixtus Episcopus Rom. III. 3.
 Sophoclis Oedipus V. 13.
 Stefichori palinodia maledici carminis in Helenam. I. 20.
 Stoici II. 19.
 Symbolum I. 2. vetus traditio Apostolorum diligenter custodienda
 III. 4.
 Tragicum ἰδὲ ἰδ., Φῆν Φῆν. I. 5.
 Tatianus Justini auditor, post ejus Martyrium auctor sectæ. I. 31.
 Thales Milesius. II. 19.
 Theodotionis Ephesii, Judæi profelyti interpretatio S. scripturæ.
 Valentinianorum ὑπομνήματα, πρξf.

De S. Ireneo fufius differunt præter jam laudatos Massvetum
 Dodwellum, Grabium, Fevardentium, Halloixius T. 2. de scriptor. O-
 rientalium Vitis, Tillemontius Tomo 3. memor. Hist Ecclesiasticæ, Guil-
 Caveus in Vitis Patrum ex Anglico Belgice ac Germanice editis & in
 Hist literaria, Acta Sanctior. ad 28. Junii T. V. p. 535. sq. Theodoricus Rui-
 nar-

nartus in Actis selectis Martyrum p. 59. seq. Theophilus Raynaudus indiculo sanctorum Lugdunensium Lugd. 1629. 8. p. 285. seq. & T. VIII. Opp. p. 63. seq. Jacobus Severtius in Antistitum Lugdunensium Chronologia Lugd. 1608. 4. sub init. aliique.

Scripta Irenaei deperdita.

Epistola ad *Blastum* *περὶ χρίσματος*. Euseb. V. 20. Hist. Blastus enim *Pascha* non aliter nisi decima quanta Mensis custodiendum esse contendens, latenter volebat Judaismum introducere, ut scribit auctor appendicis ad Tertull. de praescript. c. 53.

Epistola ad *Florinum* *περὶ μοναρχίας ἢ περὶ ἕ μὴ εἶναι τὸν Θεὸν ποιητὴν κακῶν*, ex qua fragmentum idem Eusebius conservavit. V. 20. Hist. Meminit & Theodorus I. de haeret. fab.

Ad eundem *Florinum* in Valentini haeresin jam prolapsum, *περὶ ὀγδοαδ* sive octonario Aeonum numero liber, cui solennem adjurationem ad transcriptores, i) ne quid adderent demerentve vel mutarent, subjunxit, quae eodem loco apud Eusebium & in Hieronymi Catalogo S. E. c. 35. legitur.

Περὶ ἐπισήμης λόγος πρὸς Ἕλληνας. Euseb. V. 16. ubi *συντομώτατον* h. e. nervosum quod paucis multa docet, & necessarium, appellat. Hieronymus in catalogo c. 35. eumque secuti Honorius & alii male hoc in duo dicerunt: *contra gentes volumen breve, & de disciplina aliud.*

Λόγος *ἐκ ἐπίδειξιν ἑ Ἀποστολικῆ κηρύγματος*, ad *Marcianum* fratrem id. *Βιβλίον διαλέξεων διαφάσεων*. id. *Varios tractatus* vocat Hieron.

Λεγ sive Epistola nomine fratrum quibus praerat in Gallia, scripta ad *Victorem* Episcopum Rom. de paschate. Justin. qv. 115. ad Orthodox. & Euseb. V. 24. Hist. ubi ex illa fragmentum, & apud S. Maximum T. 2. p. 554. Epistolas k) memorat Hieronymus, sed similiter de una tantum intelligendus.

K

For-

- i) De hoc more adjurationes addendi libris, scripsi olim libro III. Observatt. sacrarum cap. 1. ad locum Apocalypseos XXII. 18. cumque illae necdum praelo datae fuerint, lubet cum bona ut spero lectoris venia hoc integrum infra subjungere.
- k) Uti *litteras*, ita *Epistolas* quoque plurali numero de unica Epistola dixerunt veteres, ut Seneca Epist. 33. *Desideras bis quoque Epistolis sicut prioribus. adscribi aliquas voces nostrorum procerum.* Alia exempla attuli in Codice Apocrypho Novi Test. p. 915. & lib. IV. Bibl. Graecae c. 5. p. 156. ubi de Epistola S. Pauli ad Philipenses.

Fortè etiam Irenæus tunc adhuc Presbyter fuit auctor *Epistola sub Viennensium & Lugdunensium* nomine scriptæ ad fratres per Asiam & Phrygiam constitutos, cujus partem servavit Eusebius V. 1. 2. 3. Hist. & ex Rufini versione cum notis suis recudi fecit Godfr. Henfchenius in Actis Sanctor. T. 1. Junii p. 162. seq. Certe sub Irenæi nomine laudatur ab Oecumenio ad 1. Petr. 3.

Ex *Λόγοις* Irenæi *περὶ πίστεως* ad Demetrium Viennæ Diaconum fragmenta apud S. Maximum. Vide Irenæum Grabii p. 467.

Singulare *ἀσέδασμα* five *conscriptio* adversus Marcionis hæresin promittit Irenæus I. 29. & III. 12. quod & Eusebius V. 8. annotavit, librum illum sibi non viiūm ita satis innuens. In codice Guelferbyrano Catalogi Hieronymiani pro verbis *ad Marcianum fratrem* Clariff. Ernestus Salomon Cyprianus, testatur legi *ad Marcionis fraudem*. Sed merito rejicit illam lectionem.

Cajī librum *περὶ παντός* Irenæo quidam, alii Justino tribuerunt teste Photio Cod. 48. Idem Cod. 121. notat *Hippolytum ὁμιλίαις* Irenæi adversus hæreses misisse in compendium, de quo ut de cæteris quæ jam memoravi deperditis Irenæi scriptis vide accurate differentem Dodwellum diff. VI. Justinum quoque & Irenæum Apocalypsim S. Johannis interpretatum scripsit Hieron. in catalogo c. 9. Sed, ut multa, scripsit aliud agens. Nam Eusebius tantum de Justino IV. 18. *μνηστὰς Ἰωάννην Ἀποκαλύψεως σοφῶς & ἀποτέλει εἶναι λέγων*. Similiter de Irenæo V. 8. Confer si placet quæ notavi supra lib. IV. c. 5. §. 8. Sic idem Hieronymus prooem. libr. 28. in Esaiam ait Dionysium Alex. scripsisse librum adversus Irenæum, quo mille annorum fabulam irriferit. At Nepoti, non Irenæo opposuerat librum illum Dionysius, ut in Catalogo Hieronymus ipse ex Eusebio recte scribit.

Ex Lib. III. Observatt. Sacr. c. 1.

Apocalypf. XXII. 18. *Si quis ad hæc addiderit, addet ei Deus clades in hoc libro scriptas.*

Hoc loco Apostolus videtur in animo habuisse verba Deuteronomii, capite undevigesimo. Nam quod apud Johannem est, addet ei Deus cla-

clades in hoc libro scriptas, convenit illis apud Moſen Deut. XXIX. 20. omnia dira, in hoc deſcripta libro, ei incumbant. Uti quod apud Jobannem ſequitur: adimet Deus ſortem ejus de libro vitæ, deque ſacra urbe & ſcriptis in hoc libro, reſpondet hiſce in Deuteronomio: Et ejus nomen Jova de rerum natura deleat, cumque malis modis ab omnibus Iſraëlitarum tribubus, ut ferunt omnia fœderis dira in hujus legis libro ſcripta, ſecernat. Porro v. 17. ejusdem capituli, hac Jobannis verba: Et qui ſitit, veniat, & qui vult, ſumat aquam vitæ gratis, neſcio an conferenda ſint cum Deut. XXIX. 19. puſo enim illis occaſionem dediffe iſta apud Moſen occurrentia: סִפּוֹת הַרְרִים מִמַּנְעֻמֵי תַּנּוֹן addere potum ſitienti, quanquam non nego ad Eſaie LV. 1. ſimul reſpexiſſe Jobannem. Sequitur in Apocalypſi: Teſtificor vero omnibus oraculi hujus libri dicta * audientibus: Sic in Deuteronomio, eodem loco: Qui hujus ſacramenti verba audierit &c. Denique apud Jobannem v. 16. Chriſtus ſe ρίζαν vocare videtur oppoſite quaſi ad radicem de qua verſu precedente XXIX. 18. Deuteronomii: μήτις ἐστὶν ἐν ὑμῖν ρίζα ἀνώφουσα ἐν χολῇ καὶ πικρῶν.

Sed præterea juvat obſervare diras ejusmodi atque obteſtationes, quales adducto Apocalypſeos loco habentur, libris apponi olim ſolitas non modo à Judeis, eorumque exemplo à Chriſtianis, ſed & à Romanis, Græcis & Barbaris. Ut fallantur viri eruditi, qui id negant, Alexander Morus p. 148. Cauſa Dei, & Humfredus Hodiſ capite XV. libri, quem adverſus Ariſtea Hiſtoriam edidit. Atque ita legibus quoque adjectas diras accepimus in ſum qui illas abrogare auſus fuiſſet, qua de re, ne alios jam commemorem, luculentus locus extat in diſſertatione Dionis Chryſoſtomi poſtrema p. 667. Similiter uti ſtatuis inſcriptæ diræ atque imprecationes, in eos, qui vel loco moverent, vel quocunq; modo eis obteſtent, ut patet ex Philoſtrato in vita Herodis Attici p. 557. edit. Morelli, cui addes qua Salmaſius ad inſcriptionem Herodis p. 9. ſeq. & ad Hiſtoriam Auguſtam adnotavit. Sic aris & ſepulcris appoſitæ diræ ac obteſtationes, ne violarentur, ut obſervatum Job, Mabillonio T. 1. Muſei Italici p. 147. & Aringho T. 1. Roma ſubterranea p. 138. Ac nuper admodum Thyaciræ reperta

K 2

in.

- ¶ Quia Johannes non ſcribentes ſed audientes alloquitur, ideo Viro Clariff. Johanna Clerico parte 3. Artis Criticæ p. 243. obteſtatio iſta non tam videtur ad librarios pertinere quam ad impoſtores, etſi de librario audiente etiam recte accipi poteſt, qui prohibetur quicquam ſcribere præter ea quæ ſibi dictari audit.

inscriptio † Græca Fabii cujusdam Zofimi, ejusque uxoris Aureliae Postumoniae monumento dicata, in qua 1500. denariorum poena illi indicitur, si alium sepulchro intulerit, vel sepulchrum quacunque ratione violaverit, rasve monumento insculptas eraserit. DEi etiam Termini statuae qui loco movere ipsas auderent imprecabantur, ut familia sua superesset. Conferrei agraria auctores p. 258. 259. edit. Gœtiana.

Nuquam autem frequentius quam libris sive prae fixas sive ad ea ceteramque subjectas invenire est imprecationes, quarum cum aliquot etiam exempla in editis libris supersint, longe plura tamen in MSis occurrunt in codicibus, Josephus Scaliger, Isaacus Vossius, & alii viri eruditi testantur. Triplici autem nomine potissimum execrationes libris additas reperiuntur: primum est, ne citra voluntatem auctoris adderetur aliquid demereturque atque adeo sensus corrumpatur, aut à librario sive per oscitantiam, sive ex malitia in ignominiam aut detrimentum auctoris perverteretur, aliumque veluti autorem referretur. Alterum est, ne cum solis mysticis que initiatis communicanda, temere profanis oculis proderentur, atque per se miscue vulgo propalarentur. Tertia denique causa adjectarum libris rarum fuit, ne laederentur, aut auferrentur furto.

Postremi generis exemplum, ut alia jam omittam, extat in MSo con Bodlejane Bibliotheca quod memorat Georgius Hickesius V. C. in catalogo librorum septentrionalium, quem institutionibus Grammaticae suae Academiae Saxonicae & Mæso Gothicae nuper adjecit, ex eoque de promptum suis cum auctoritate adversus recudendum dedit Vir Clariss. Wilb. Ernestus Tentzel T. 3. dialogor. menstruorum A. 1691. p. 674. Ibi in fronte libri, Hickesius verba lecta à se refert: Hoc Missale Leofricus Episcopus dat Ecclesiae Sancti Petri Apostoli in Exonia ad utilitatem successorum. Si quod illud inde abstulerit, æternæ subjaceat maledictioni. Fiat. Fiat Confirmatio hoc Deus, quod operatus es in nobis. Eadem Saxonice quoque idiomate ibidem subjici, Hickesius testatur. Similes imprecationes libris subjectas vide apud Joach. Fellerum τὸν μαχαρίτην in Catalogo MSS. rum Bibl. Lipsiensis Paulinae p. 441. 445. 446.

Secundi generis diræ non inusitatae sunt in libris Chemicorum Astrologorum. Ut ab Astrologis initium capiam, formulam ejusmodi adjurationis ex libro IV. Floridorum s. Anthologiorum Valentis Antiocheni (quod * opus tum hinc Hamburgi, tum passim alibi in variis Bibliothecis ma.

† Vide Pauli Ricaut Historiam Status Ecclesiae Graecae hodiernae cap. 2. p. 86. edit. M. delburg.

* De hoc Vettio Valente, quem & ipse MS. licet mutilum ante 300. annos exaratum ex libris Gudianis accepi, dictum à me est supra lib. III. c. 20.

manu exaratum delitefecit) in lucem protraxit Seldenus ὁ μέγας notis ad marmora Oxoniensia p. 42. editionis ad Humphredo Prideaux precurata, tum in Prolegom. ad lib. de Diis Syriis c. 3. p. 35. & libro II. de Synedrils c. X. Sect. 4. Θεκίω σε ἀδελφεῖ μου Τιμωτάτῃ, καὶ ἴδῃς μεταγωγῆς μετὰ Ἰαύῃ τῇ συνήξει, ἕρανδ' μὲν ἀσκήριον καὶ κῆλον δυσκαισκάζωδον, ἤλιε καὶ σελήνη καὶ ἴδῃς πέντε πλάνης ἀστῆρας, δι' ὧν ὁ πᾶς βίβῃ ἤνιοχεται, αὐτὴν δὲ τὴν πρόνοιαν καὶ ἱεραναγίαν ἐν ἀποκοφῆσι ταῦτα συνήρησαι καὶ μὴ μελαδῶναι τοῖς ἀπαιδευτοῖς εἰ μὴ τοῖς ἀξίοις καὶ δυναμίτοις Διὰ Φυλάσσειν καὶ ἀμείβεσθαι δικαίως, αὐτῶς ἐμοὶ Οὐάλεσι τῶ εἰσηγησάμεναι ἀείμησον καὶ ἀγαθὴν Φήμην ἀπονέμειν. Καὶ μάλιττα ἐπιγνώσας τὸ ἀφθονον, καὶ τὸ ἴ ἀληθείας μέρῃ ὡς ὑπὸ ὕδενος ἀνδρὸς ἐπιτελυμένον αὐτὸς ἐφώτισα. Μὴδὲ παρείλας τὸ ἐμὸν ὄνομα ἑτέρως ἐπισφάσειν ταύτῃ συνήξει. Μὴ δὲ λωβησάι τινα τῶν προγεγραμμένων ἢ μελλόντων λεγέσθαι, πρὸς τὸ ἀθέτησαι τὴν ἐπιτυχάνοντα, καὶ μὴ ψόγον ἐπενέγκαι. Καὶ ταῦτα μὲν Φυλάσσειν, οἱ προσημνέοι θεοὶ πάντες ἐμμενῆς ἔσονται, καὶ βίβῃ ἀπαθῆς, καὶ καλαθύνῃ λογισμῶν συνέλεξα. Ἐπισηκῶσι δὲ, τὰ ἐναντία, μῆτε γῆ βατή, μῆτε θαλάττα πλωτή, μῆτε τεκνῶν ποτα, Ἰουφλός τε νῆς. Καὶ πεπαιδευμένῃ ὑπάρχων ἀρχήματα βίον καὶ ἀνεπίτευκτον ἀγαθῶν ἐπάγοι. Ἐὰν δὲ τις καὶ μετὰ θανάτον ἔστω κακῶν καὶ καλῶν ἀμοιβῆ, καὶ τῶν ὁμοίων μετὰ ἀλάστοιν. Julius Firmicus initio libri septimi Martialis, quam paginam adhuc scripsisse videtur, Martortium suum iurejurando convenit per fabricatorem Mundi Deum, qui omnia necessitate perpetuitatis excoluit, qui solem firmavit & lunam, qui omnium siderum cursus ordinesque disposuit, qui maris fluctus intra certos terræ terminos coarctavit, qui ignem ad sempiternam sibi substantiam inflammavit, qui terram in medio collocatam æquata moderatione suspendit, qui homines, feras, alites, & omnia animantium genera divina artificii Majestatis composuit, qui terram perennibus fontibus rigat, qui ventorum flatus cum quadam facit necessitatis moderatione variari; qui ad fabricationem omnium quatuor elementorum, diversitate composita ex contrariis & repugnantibus cuncta perfecit, qui ortum ac occasum ac omnium terræ motuum per animæ descensum & ascensum immortalitate æternæ perpetuitatis ordinavit: ne hæc veneranda, communia profanis vel imperitis auribus intimentur, sed iis tantum, quos animus incorruptus ad rectum vivendi ordinem casto ac pudico præsidio mentis instituit, quorum sibi fides,

fides, quorum manus ab omni sunt facinorum scelere separatæ, integris scilicet, pudicis, sobriis ac modestis, ut puro tantum mentis splendore decoratis integra se scientia divinationis insinuet. *Idem iurjurandum Manvortio in memoriam revocat Firmicus extremo libri octavi. Chemicorum similem adjurationem ex libro sub Ifidis nomine ad filium Horum (qui illustris Pauli Vindingii beneficio una cum aliis Chemicis Græcis etiam apud me ex Bibl. Regiæ Galliæ Codice manu scriptus extat) vulgavit Olavi Borrichius in Hermetis, Ægyptiorumque sapientia vindicata c. 3. p. 47. Ὀρκίζω σε εἰς ἕρανον, Φῶς γῆν καὶ σκοτό, Ὀρκίζω σε εἰς πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ αἴερα καὶ γῆν, Ὀρκίζω σε εἰς Ἑρμῆν καὶ Ἀνυβήν, ὕλαγμα καὶ νεκρὸν δράκοντα τὸν Φύλακα, Ὀρκίζω σε εἰς τὸν πόρθμιον ἐκείνον καὶ ἀχαιρόντα καὶ ἰλίον, Ὀρκίζω σε εἰς τὰς τρεῖς ἀνάγκας καὶ μάστιγας καὶ ξίφος, τὰ τοῖς με ἐφορκίσας παρήγγειλεν, μηδενὶ μελαδιδόναι εἰ μὴ μόνον τεκνῶν καὶ φίλων γνησίων, ἵνα εἰ αὐτὸς σὺ καὶ σὺ εἰ αὐτὸς. Eodem in loco ex Christianis artis Chemicæ Magistris hanc formulam affert Borrichius: Ὀρκίζω σε, καλῆ παῖ, εἰς μακαρίαν καὶ σεβασμίαν τριάδα, τὸ ἅγιον με ἀπορρίπτειν κυσί.*

Tertii denique generis diræ, uti ad S. Johannis sententiam propriè accedunt, ita earum plura opera pretium est exempla in medium adducere. Aristæas libro de LXX. interpretibus p. 33. editionis à me curata narrat Demetrium probata ab omnibus græca interpretum versione, iussisse ex more diras imprecari ei, qui aliquid vel addere, vel detrakere, vel mutare ausurus esset. Πάντων ἢ ἐπιφανησάντων, τοῖς εἰρημένους ἐκέλευσε Διαράσασθαι, καθὼς ἐθες αὐτοῖς ἐστίν, εἰ τις Διασκευάσει προσιδεῖς ἢ μελαφέρων τι τὸ σύνολον τῶν γεγραμμένων, ἢ πεισμένον ἀφαιρέσει, καλῶς τὰ τοῦ πράξοντος, ἵνα Δεῖ πάλος αἰέναι καὶ μενούσῃ Φυλακῆσαι. Etiam Eusebius de præparationis refert populum jubente Rege Ptolemao, uno ore imprecatum fuisse diras ei qui quicquam in LXX. Interpretum translatione esset immutaturus. Ac verisimile est imprecationes illas, de quibus Aristæas, literis tum temporis consignatas fuisse. Equidem Hodyus hac omnia à Judæis confecta esse non ambigit, sed cum eodem capite XVI. diras ejusmodi non minus Judæis quam Græcis, Romanisque inusitatas fuisse contendat, et hæc inter se cobareant, ipse viderit. Ceteroqui constat hodie quoque Judæos libris, quos typis exscribi curant, imprecationes et anathemata adjungere, feritura scilicet eos, qui se in vitis libros recudere ausi fuerint. Adeo, ut Judæorum malleus Wagenfeilius in telis igneis Satana p. 27. miretur, Magistratus Christianos hoc illis anathematizandi veluti privilegium publice concedere. Verum et alias diris atque imprecationibus Judæi admodum sunt liberales, qua in parte convenit eis cum aliis quoque populis orientalibus.

At enim ad illas, de quibus dicere capimus, revertamur diras, ex Echinis scriptoribus Artemidorus Daldianus in calce secundi librorum, quos de vani sumo * argumento scripsit, Deum Vindicem invocare non dubitat super eos, qui ad sua vel addere aliquid, vel qui quam demere iis haud vererentur. Δέμας ἡ ὀλέγα τῶν ἐπιτυχάντων τὰς βιβλίους μήτε προσθεῖναι, μήτε τῶν ὄντων ἀφελεῖν. Ἐπεὶ δὲ δύνατο τις τὰς ἡμοῖς προσθεῖναι, ἴσως αὐτὴν πείσειεν. Εἰ δέ τινα τῶν γεγραμμένων τὰς δευτέραις βιβλίαις περὶ τὰ δεκά, εἰς ἀρετὴν καὶ μόνους χρῆσθαι, τὰ λοιπὰ τῶν βιβλίων μὴ ἔχαιεν, θεὸν ἐπέπληξεν Φύλακα πᾶσι τῶν νομίζωντων τοῦ ἀποδόνα.

Ex Christianis doctoribus Ecclesie S. Irenæus in extremo libri de orthodoxa hanc adjurationem subnexerat: Οὐκ ἔωσέ τὸν μεταγραφόμενον τὸ βιβλίον τὸτο κατὰ τὸ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ κατὰ τὴν δόξαν παρθεσίας αὐτῆς, ἧς ἔρχεται κῆραι ζῶντας καὶ νεκρούς, ἵνα ἀληθινῶς ὁ μεταγραφῶν καὶ κορυφαῖος αὐτὸ πρὸς τὸ ἀντιγραφοῦν εὐόθεν μεταγράψω, ἐπιμελῶς. Καὶ τὸν ὄρκον τῶν ὁμοίων μεταγράψεις καὶ ἡ σεις ἐν τῷ ἀντιγράφῳ. Quam formulam ** referens Eusebius lib. V. cap. 20.

Hist. Eccles. χάρις ἀτηνησημέωσιν appellat, quin et addit idem Eusebius: Atque hæc utiliter ab eo dicta & a nobis commemorata sunt, ut præcos illos & sine controversia sanctissimos viros, tanquam pulcherrimum exemplum exactissimæ diligentix semper ante oculos habeamus. Ita certe hoc placuit Eusebio, ut similem obtestationem suis quoque adtexerit libris, qualis hodieque in principio Chronici ab Hieronymo translatis legitur, quam antiquiores codices literis grandioribus aureis exhibent, ut ab iis qui M. S. tractarunt edoceri sumus. Consimilem formam Rufinus libris Origenis ἐκ τῶν ἀσχετῶν ἀσεκτῶν translatis præmisit, quam memorat iterum inæclivæ in Hieronymum prima, conceptam his verbis: Illud sane omnem qui hos libros vel descripturus est vel lecturus, in conspectu Dei Patris & Filii & Spiritus Sancti confestor atque convenio per futuri regni fidem, per resurrectionis ex mortuis sacramentum, per illum qui præparatus est Diabolo & angelis ejus æternum ignem, sic non illum locum æterna hæreditate possideat, ubi est fletus & stridor dentium, & ubi ignis eorum non morietur, ne addat aliquid huic scripturæ, nec auferat, nec inferat, nec immutet, sed conferat cum exemplaribus unde conscripserat, & emendet ad literam & distinguat, & in emendatum vel in-

distin-

* Onirocritico.

** Mentorat etiam Hieronymus lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis ubi de Irenæo agit. Sophrodorus autem Græcus Hieronymi interpres vestigiis ejus Verborum insistere quam ex Irenæo ipso vel Eusebio describere formulam illam maluit.

distinctum codicem non habeat, ne sensuum difficultas, si distinctus codex non sit, majores obscuritates legentibus generet. Eandem adjurationem in MS^{to} suo codice Historia Eusebii à Rufino Latine reddita offendisse se memorat Scaliger, neque dubium est in veteribus libris manu exaratis formulas ejusmodi passimobvias esse, qualis occurrit etiam in calce Historiarum Gregoris Turonensis. Ælfricus quoque Abbas præfationem versioni Anglo-Saxonica capitum XXIV. priorum libri Geneseos præmissam claudit his verbis, apud Warthonum in auctario ad Ulfersii historiam dogmaticam de Scripturis sacrisque vernaculis p. 386. Si quis istum librum exscribere velit, istum per Dei nomen obtestor, ut illum juxta autographum diligenter corrigat. Nollem enim ut pererrata scriptionis aliquem in errorem ducat. Quod si contigerit, discrimen non meumerit, sed illius. Librarius negligens multum affert damni, si errata sua nolit corrigere. Sic Anastasius Sinaitam Hodego p. 218. per filium Dei objurat librarios, ne omittant similem per omnia imaginem Domini crucifixi, cujusmodi ipse singulari industria delineaverat, apographis suis inferere, ut ex MS^{to} codice Bibliotheca Vindobonensis notat Lambecius lib. III. de Bibl. Cesarea p. 165. Multa alia exempla prudens omitto, quibus annumerandum etiam illud, quod in codice Anglo-Saxonico reperit Georgius Hickesius: Hunc Christus excœcet qui hoc oblitteraverit. Et hic Dionysii Corinthii locus apud Eusebium lib. IV. cap. 23. Hist. Ecclesiast. Fratribus, ut scriberem, rogantibus scripsi Epistolas, sed illas ministri Diaboli Zizaniis alia eximentes alia vero adjicientes repleverunt, οἷς τὸ καὶ κείται, quibus Vx in extremum judicium est repositum.

Denique in Clementinis à Cotelerio editis legitur contestatio pro iis, qui librum prædicationum Clementis accipiunt, ne illum temere quibusvis communicent neque addant aliquid aut adulterent &c. Vide T. 1. Patrum Apostolicorum p. 603. 604. Orientius quoque in deprecandi, ut vocat, cantico: Quod si quem lædit spiritalis lectio, ei licebit lectionem spernere, non commutare lectionis formulam. Anguem magistrum falsitatis increpo, ut non adjicat neve demat literam. Si scriptor errat in mutanda litera, ignarus errat, venia à Christo præsto est. Nam non voluntas verum dextra labitur. Anguem &c. Edidit Edmundus Martene in nova collectione scriptor. Eccles. p. 36. Sed hac hætenus. Nunc institutum persequamur.

XIX. TATIANUS Syrus * Philosophia artibusque ac disciplinis a) Græcorum diligenter excultus, ac multis peragratis regionibus delatus Romam, oblocena ibi & crudeli superstitione offensus b) Christianis se jungere cœpit, innotuitque Justino Martyri, à cuius ore pependit, c) ac vicissim alios & in his Rhodonem d) Romæ docuit, ceterum commune cum Justino Crescentis Cynici e) odium expertus est. Justino hunc per Crescentem delato & ad supplicium raptò, Tatianus evasit Syriamque repetiit, & circa A. C. 172. & duodecimum M. Aurelii Antonini f) hæresin cœpit prodere, qua nomen suum mirum in modum apud Ecclesiam CHRISTI infamavit. Ex scriptis ejus nihil ad nos pervenit præter λόγον πρὸς Ἕλληνας g) scriptum circa A. C. 168. atque Clementi Alex. I. Strom. p. 320. Origeni I. contra Celsum p. 14. Eusebio IV. 16. & 29. Hist. & Hieronymo c. 29. de S. E. laudatum, quo probat Græcos illis quos vocent ipsi Barbaris hoc est Orientalibus omnia præclara debere, ὅτι ἔδεν τὰς ἐπιηδουμάτων οἷς Ἕλληνας καλλωπίζονται Ἕλληνικόν, ἀλλὰ ἐκ βαρβάρων τῆν εὐρεσίαν ἐρχέσθαι. Quoniam in hoc scripto nonnulla tangit ad temporum rationes facientia, hinc Chronographus dicitur Tatianus à Johanne Malala & auctore Chronici Alex.

L

&

* Ipse de se Tatianus p. 174. γεννηθεὶς ἐν τῇ τῶν Λαυρυίων γῆ. Hinc Σύρος τὸ γένος, Epiphonio dicitur. Sæpe enim inter se confunduntur Syria & Assyria. Confer Allat. p. 7. ad Eustath. in Hexaem. Damascenus de hæres. c. 46. ἐλέγξθαι ἢ ἀπὸ Μεσσοποταμίας ἀρμασῶν. Unde in Mesopotamia Provincia Syriæ natum colligit Tentzelius ὁ μακαρίτης p. 218. diff. select. Sed habuit illud Damascenus ab Epiphonio qui XLVI. 1. tantummodo testatur Tatianum hæresin proditurum, in Mesopotamia primum anno Antonini duodecimo διδασκαλείον προσῆσαι.

a) Ita accipiendum apud Eusebium IV. 16. vocabulum σοφιστεύσας. Ut Tatianus de seipso 170. σοφιστεύσας τὰ ὑμέτερα quod p. 174. δicit ὁ κατὰ βαρβάρων φιλοσοφῶν παιδευθεὶς ἢ πρῶτον τὰ ὑμέτερα, & p. 170. ἢ κατὰ ὑμᾶς βαρβάρων φιλοσοφίας ἀνεποίησά μιν. alibi p. 162. ὁ κατὰ ἐπίκερον σοφιστῶν. Nihil ibi de *logumite Magistro*, quem egisse Tatianum persuasere sibi viri doctissimi, etiam è veteribus Hieronymus ac Rufinus, ac forte Theodoretus. Nam Sophistam quidem Tatianum vocat, sed hoc nomine Tatianus solet ipse appellare Philosophos, ut p. 173. πολλοὶ γὰρ κατὰ ἀλλῶν σοφιστῶν. & p. 170. τί ἢ κη ἀτοπον κατὰ τὸν οἰκῶν ὑμῖν σοφιστὴν γηρασκέσθαι πολλὰ διδασκόμενοι ubi per Sophistam illum non se, ut visum Tentzelio p. 219. sed Socratem vel Socratem intelligit.

b) Tatianus Orat. contra Græcos p. 170. Confer Abbatis de Longerue diff. de Tatiano.

c) Irenæus I. 30. Epiphanius 46. 1.

d) Euseb. V. 13.

e) Tatian. Orat. contra Græcos p. 157. 158. ubi ad Justinum θαυμασιώτατον appellat.

f) Antonini Pii, scribit Epiphanius XLVI. 1. sed Aurelium Antoninum quoque Pii nomine venisse pluribus testimoniis probat Pagius ad A. C. 162 n. 3.

g) Rufinus & Hieron. adversus gentes: sed videtur rectius transferri adversus Græcos, quibus Barbaros opponit.

& *Chronicon* scripsisse à Rufino traditur, sive *χρονογραφίαν* ex loco Eusebii VI. 13. Hist. Testimoniis veterum de Tatiano perquam diligenter collectis & editioni Oxoniensi præmissis à Clariss. Wortho, addendum est hoc Eustathii Antiocheni in limine Commentarii in Hexæmeron: κλήμης μὲν ἐν κτὶ Ἀφρικανὸς καὶ πρὸς τούτοις Τατιανὸς, τῶν δ' ἐκ πείλομῆς Ἰωσηπ[Ⓞ] καὶ Ἰᾶς[Ⓞ] κατὰ Ἰναχον ἀκμάσαι τὸν θεοπίστον Μωυσῆα ἰσορήσαν, ἰδίως ἐκασ[Ⓞ] ἐκ παλαιᾶς ἱστορίας ὑποχῶν τὴν ἀπόδειξιν.

Tatiani Editiones.

Græc è Jo. Frisii Codice (quem ab Arnaldo Arlenio Peraxylo Venetiis acceperat cum alio Codice collatum) primum edidit Conradus Gesnerus Tiguri 1546. fol. apud Frofchoveram cum Antonii Melissa & Maximi sententiis, ac Theophilo ad Autolycum. Ab hujus editionis lectionibus sine causa quandoque recessisse posteriores editiones, queritur Wilh. Worthus.

Latine eodem Gesnero interprete, qui notas etiam addidit. *ibid.* eodem anno fol. Recusâ deinde Gesneri versio in Bibliothecis Patrum, Paris. 1575. 1589. 1610. Colon. 1618. & in novissima Lugdunensi 1677. Tomo II.

Græc & Latine cum Gesneri versione in Orthodoxographis Jo. Heroldi A. 1555 Basil. fol. & in auctario Bibliothecæ Patrum cum *Ducæi* notis Paris. 1624. fol. & cum Justino Martyre, Athenagora, Theophilo ad Autolycum & Hermia Paris. 1615. & 1636 & Colon sive Witebergæ potius 1686. fol. cui postremæ editioni additæ B. D. *Christiani Kortholti* notæ, Kilonii antea A. 1675. fol. editæ.

Denique separato Volumine, nitidis typis, cum Gesneri versione, ejusdemque & Ducæi ac Kortholti integris notis, suisque novis animadversionibus edidit *Wilhelmus Wortb* Archidiaconus Wigorniensis duorum Codicum Regionum Paris. & tertii Etonensis lectionibus usus. Oxon. 1700. è theatro Scheldoniano & subjuncta ad calcem voluminis Hermiæ irrisione gentilium Worthi & Tho Galei notis illustrata. Idem Worthus editioni suæ libri Tatianeï addidit præter Frisii & Gesneri præfationes, & p. 155. conjecturas Pearsonii, etiam ea quæ de Tatiano ejusque doctrina Georgius Bullus in defensione fidei Nicænæ, tum Nourius in Apparatu ad Bibl. Patrum Sec. 2. diss. V. nec non Vir eruditissimus Ludovicus du Four de Lon:

Longuerue, Abbas septem fontium in Thracia, dissertatione antea inedita de Tatiano disseruerunt. Qui postremus in Oratione ad Græcos jam nonnulla satis diserta hæreseos Tatiani vestigia sibi observasse videtur.

Plura de Tatiano Ittigius diss. de hæresiarchis sect. 2. c. 12. & in selectis Hist. Eccles. sæculi secundi Capitibus, Johannes item Franciscus Buddeus diss. de hæresi Valentinianorum p. 519. sq. Hæresin Tatiani Encratarum auctoris, sectatorisque Valentinianorum ac Marcionitarum, oppugnatam olim à *Musano*, testatur Eusebius IV. 28. Eandem refellunt ex antiquis qui extant scriptoribus Irenæus & Epiphanius.

Supposita Tatiano Harmonia Evangelica.

Harmonia Evangelica quam sæculo VI. sub Tatiani nomine venditavit * *Victor Capuanus*, quamque latine exhibent Othodoxographorum utraque editio & Bibliothecæ Patrum, versioque exprimit antiqua Theotisca: commentario autem illustravit sæculo XII. post CHRISTUM natum Zacharias Chryfopolitanus ** neutiquam est Tatiani Evangelium *ἡ ἁρμονία*, quod longe aliter à veteribus describitur: Neque ad Tatianum veluti auctorem referri potest Harmonia altera quæ illi solet conjungi, quæque sub † *Ammonii Alex* nomine ex Ottomari Lucinii versione primum lucem vidit Augustæ Vindel. 1523. deinde recusa Erfurti est 1544. 8. ex recognitione Casp. Bruschii, atque sub Tatiani nomine exhibetur in Tomo secundo Bibl. Patrum parte 2. p. 204. Lugd. A. 1677. Versionem Theotiscam primus è MS. Francisci Iunii A. 1706. 4. edidit cum notis noster cum viveret amicus *Joh. Philippus Palthenius* Professor doctissimus Gryphiswaldensis, præmature fato extinctus Ult. Maji 1700. Loca quædam illius Versionis rectius interpretabitur Vir nobilissimus *Theodoricus von Stade*, cujus Otfridum & Grammaticam Theotiscam avide expectamus. Vide etiam si placet specimen Veteris Harmoniæ Evangelicæ Francicæ scriptæ apud Hickefium T. I. Thesauri linguar. septentrional p. 189. sq.

L 2

Scripta

* Vide Nourrii Appar. ad Bibl. Patrum p. 553. seq. & quæ pridem notari in Codice Apocrypho Novi Test.

** Zachariæ Chryfopol. Commentarius extat Tomo XIX. Bibliothecæ Patrum edit. Lugd.

† Hunc Ammonium Alex. Operis *de consensu Moysis & Jesu, Harmoniaque*, unde deinde Canones suos perficiendi ansam cepit Eusebius, *Evangelicæ* auctorem, cum Ammonio Sacco Ethnico Philosopho Plotini per annos undecim præceptore male confundunt viri docti, ut notatum à me supra est lib. IV. c. 26. ubi de variis Ammoniiis, Versio Theotisca Tatianum vocat Alexandrinum, cum Ammonius Alexandrinus fuerit, Tatianus Assyrius.

Scripta Tatiani deperdita.

Πολύτι πλῆθος συγγραμμάτων relictum fuisse à Tatiano testatur Eubius IV. 29. Hist. *infinita Volumina*, Hieron. c. 29. de S. E.

Evangelium Δὲ τεσσαρέων, amputatis genealogiis & aliis omnibus quæ Dominum ex semine David secundum carnem nasci ostendunt. Theodorit. l. I. c. 20. hæret. fab. Confer Cœcilem Apocryphum Nov. Test. p. 379. ubi refellitur error eorum, qui cum Evangelio Hebræorum confuderunt apud Epiphani. hæresi 46. Multa etiam de Tatiani Evangelio doctissimi Ittigius, Tenzelius &c.

Epistolarum Apostoli Pauli recensio *Metaphrastica*, ornatioribus verbis nonnulla studens efferre. Euseb. IV. 29. Hist. (Nullas Pauli Epistolas plane *repudiasse* scribit Hieron. in Epistolam ad Titum prooemio.)

Ex Veteri Testamento λόγοι selecti, quibus solis utebantur Tatiani sectatores, jactatis contra sub Andree, Johannis, & Timothei nomine scriptis Apocryphis. Epiphani. XLVII, 1.

Πρὸς τὰς ἀποφθαμένους τὰ ὠρεῖ οὐκ. *Adversus eos qui rebus divinam fidem detrahunt*. Tatianus ipse p. 173. contra gentes.

Περὶ ζώων *de animalibus* idem p. 154.

Περὶ ἑ κατὰ τὸν Σωτῆρα καταρτισμῶν, de perfectione secundi CHRISTUM. Clemens Alex. III. Strom. p. 406.

Προβλεμάτων βιβλίον *Questionum liber* super obscuris S. Scripturæ locis, quem examini subjicere instituit Rhodanus. vide Euseb. V. 13. Hist.

Alii Tatiani.

Tatianus dux sub M. Antonio militans. Plutarch. in Antonii vita 933.

Tatianus orator, πικθησὶ cognomento dictus. Vide Cælium Rhodigin. III. 10. Antiq. Lect.

Tatianus ad quem Gregorius Thaumaturgus scripsit librum de animæ de quo infra in Gregorio.

Tatianus cujus beneficentiam laudat Libanius Orat. XV. T. 2. p. 438 ad quem plures sunt Libanii Epistolæ : haud diversus à Tatiano Aegyptio.

- APOLOGIA** latine ex *Jo. Langi* versione cum ejus commentario, inter *Justini Martyris* opera T. I. p. 217. Basil. 1565. fol. & ex versione *Suffridi Petri* cum scholiis ejus uberioribus. Colon. 1567. 8. *Græce vero & Latine* cum *Conradi Gesneri* versione ac notis Tiguri 1557. 8. Basil. 1558. 8. *Gallice* per *Guidonem Gausarum* Paris 1574. 8.
- UTRUMQUE OPUS** Latine, Apologia ex *Conradi Gesneri* & liber de resurrectione ex *Nannii* versione recusum in Bibliothecis Patrum, ut Paris. 1575. 1589. 1609. Colon. 1618. & novissime Lugd. 1677. T. 2.
- Græce & Latine* cum iisdem versionibus ad calcem libri subjunctis ex *H. Stephani* recensione, qui Apologiz MS. Codicem Græcum è Bibl. Galliz, & libri de resurrectione Romæ à *Guil. Sirleto* accepit, stylumque *Athenagoræ* plenum hyperbatis, passim parenthesisibus distinxit, castigationesque addidit. Paris. 1557. 8.
- Cum iisdem versionibus, & *Gesneri* ad Apologiam, *H. Stephani* ad utraque notis. Tiguri 1559. fol. inter Theologorum aliquot Græcorum veterum Orthodoxorum scripta, quæ sunt *Canones SS. Apostolorum & XIII. Conciliorum*, *Ignatii Epistolæ*, *Æneæ Gazæ Theophrastus*, *Demetrii Cydonii de morte contemnenda*, *Hermizæ* irrisio *Philosophorum gentilium* & *Agapeti* scheda Regia ad *Justinianum Imp.*
- Cum iisdem versionibus, notisque *Fronsonis Ducæi*. In Auçtario Bibliothecæ Patrum Paris. 1624. fol.
- Cum iisdem versionibus & notis brevibus *Jo. Felli* Oxoniensis Episcopi. Oxon. 1682. 12. è theatro Scheldoniano.
- Apologia cum *Suffridi Petri*, & liber de resurrectione cum *Nannii* versione, additis notis variorum & novis *D. Adami Rechenbergii*, Theologi hodie Lipsiensis animadversionibus. Lips. 1684. 1685. 8. duobus Vol.
- Apologia cum *Gesneri*, & liber de resurrectione cum *Nannii* versione, notisque integris Variorum, novisque commentariis *Eduardi Dechair*, qui Græca in sectiones divisa ad priores editiones & MSS. 2. Bodlejanum & Etonensem recensuit atque versiones passim castigavit, Baronique nonnulla (ex Annalibus ad A. C.) & *Petri Halloixii* ac *Dod-*
wet-

ptus à Spiritu S est, ut ad exemplum magni Pauli, ex persecutore Doctor effectus sit illius fidei quam fuisse persecutus. Hujus discipulus Clemens Stromateus Clementis que Pantænus, Apologiam videtur scripsisse Athenagoras intra annum CHRISTI 177. & 180. obtulisseque M. Aurelio Antonino & L. Commodo b) quorum nomen in MSS. Codicibus constante præfixum legitur, etiam in Bononiensi, quem memorat Mabillonius T. I. Musei Ital. p. 196. Quanquam Clariss. Bælius in Lexico Historico Gallice edito negat unquam oblatam publico Christianorum nomine sed tantum scriptam privatim ab Athenagora. perinde ut in Gallia ab A. 1684. multi à Reformatis persecutionem passis libellos ejusmodi supplices & Apologias ad Regem scripserunt edideruntque, Regi nunquam oblatas. Cæterum de Athenagora ejusque scriptis videat lector, si placeat, quæ prolixius commentati sunt eruditi Viri, Pagius & Basnagius ad Baronium, Tillemontius, Caveus, Nourrius, Dodwellus, Tentzelius atque Ittigius, ne de aliis jam dicam. Mihi quidem suffecerit *Apologia* & alterius libri insignis de resurrectione mortuorum editiones atque interpretes bona fide retulisse. Nam de MSS. Codicibus videndus Nourrius Apparatus ad Bibl. Patrum p. 483.

LIBER DE RESURRECTIONE sive uberiora ex illo libro excerpta latine interprete *Marsilio Ficino* sæpius vulgata atque in *Ficini* operibus Tomo 2. leguntur. Integrum librum post *Georgii Valla* versionem Venet. 1498. fol. cum aliis c) variorum scriptis editam primus ex unico MS. *Græce* vulgavit novamque versionem suam addidit *Petrus Nannius*, Paris. 1541. 4. & Lovanii, quæ editio *Græcolatina* repetita in *Micropresbyterico* ex officina *Henrici Petri* vulgato Basil. 1550. fol. p. 470. & in *Orthodoxographis* *Johannis Heroldi* ibid. A. 1555. fol. p. 351. Sed latine hic liber *Athenagoræ* *Nannio* interprete subiectus *Philoni Judæo* ex *Gelenii* versione edito Basil. 1552. 8. Italice vertit *Hieronimus Faleti* Venet. 1556. 4. apud *Aldum*. Anglice *Richardus Porderus* Lond. 1573.

APO.

- b) Integrum *Commodi* nomen *Lucius Ælius Aurelius Commodus*, ut patet ex numis illo v. g. quem exhibet *Tristanus* T. I. p. 718. Non itaque opus est in inscriptione *Apologiz Athenagoræ* pro *Lucio Ælii* nomen reponere, ut suadebat *Steph. le Moynes* notis ad *Varia sacra* p. 170.
- c) Scripta illa à *Georgio Valla* junctim edita recensui lib. IV. c. 25. ubi de scriptis *Aphrodisi* num. 12.

APOLOGIA latine ex *Jo. Langi* versione cum ejus commentario, inter *Justini Martyris* opera T. 1. p. 217. Basil. 1565. fol. & ex versione *Suffridi Petri* cum scholiis ejus uberioribus. Colon. 1557. 8. *Græce vero & Latine* cum *Conradi Gesneri* versione ac notis Tiguri 1557. 8. Basil. 1558. 8. *Gallice* per *Guidonem Gausfartum* Paris 1574. 8.

UTRUMQUE OPUS Latine, *Apologia* ex *Conradi Gesneri* & liber de resurrectione ex *Nannii* versione recusum in *Bibliothecis Patrum*, ut Paris. 1575. 1589. 1609. Colon. 1618. & novissime Lugd. 1677. T. 2.

Græce & Latine cum iisdem versionibus ad calcem libri subjunctis ex *H. Stephani* recensione, qui *Apologiz* MS. Codicem Græcum è *Bibl. Galliz*, & libri de resurrectione Romæ à *Guil. Sirleto* accepit, stylumque *Athenagoræ* plenum hyperbatis, passim parenthesis distinxit, castigationesque addidit. Paris. 1557. 8.

Cum iisdem versionibus, & *Gesneri* ad *Apologiam*, *H. Stephani* ad utraque notis. Tiguri 1559. fol. inter *Theologorum* aliquot Græcorum veterum *Orthodoxorum* scripta, quæ sunt *Canones SS. Apostolorum & XIII. Conciliorum*, *Ignatii Epistolæ*, *Ænez Gazæ Theophrastus*, *Demetrii Cydonii* de morte contemnenda, *Hermiz* irrisio *Philosophorum gentium* & *Agapeti* scheda Regia ad *Justinianum Imp.*

Cum iisdem versionibus, notisque *Frontonis Ducæ*. In *Auctario Bibliothecæ Patrum* Paris. 1624. fol.

Cum iisdem versionibus & notis brevibus *Jo. Felli* *Oxonienfis* *Episcopi*. Oxon. 1682. 12. è theatro *Scheldoniano*.

Apologia cum *Suffridi Petri*, & liber de resurrectione cum *Nannii* versione, additis notis variorum & novis *D. Adami Rechenbergii*, *Theologi* hodie *Lipsiensis* animadversionibus. Lips. 1684. 1685. 8. duobus Vol.

Apologia cum *Gesneri*, & liber de resurrectione cum *Nannii* versione, notisque integris *Variorum*, novisque commentariis *Eduardi Dechair*, qui Græca in sectiones divisa ad priores editiones & MSS. 2. *Bodlejanum* & *Etonensem* recensuit atque versiones passim castigavit, *Baronii*que nonnulla (ex *Annalibus* ad A. C.) & *Petri Halloixii* ac *Dodwel-*

desquelles nostre ville n' a pû estre exemptee, & en a senty un coup si orbe, que à son accaſſion nous voyons maintenant les ſciences & eſtudes n' avoir plus de vi-
gueur en icelle, & nos eſcholes s' en aller du tout perduës. Ex quibus certum
eſſe conſicit Huetius p. 44. libri de origine fabular. Romanenſium,
auctorem non eſſe Athenagoram, qui ſecundo poſt Chriſtum natum ſæ-
culo ſcripſit, ſed alium qui vixit poſt direptam ab Alarico Græciam,
vel potius poſt oppreſſum novifime Græcum Imperium à Turcis, con-
ſictum eſſe exiſtimat hoc opus ab aliquo è viris doctis Cardinalis Armi-
niaci familiaribus, nominatim à Gvilelmo forte Philandro. Mille, in-
quit, in locis temporum horumce ultimorum agnoſco mores & inſtituta anti-
quis incognita, quin & agendi ratio Sacerdotum & puellarum Hammoni conſe-
cratarum tam ſimilis noſtrorum Monachorum & virorum religioſorum conven-
tibus regiminique ita congruens longe diſſentiunt ab iis rebus, quas & hiſtoria
nos edocet de iis temporibus & locis quibus vita Monaſtica nata eſt & adolevit.
Ea cura quam auctor adhibet in explicandis quibusdam priſcis ritibus qui à no-
ſtris differant, in hominem tantum recentiorem cadit. - - Multa adno-
ſcat ad priſcos auctores qui exſtant ad hunc diem, eosque illuſtrat, poſiſſimum vero
Herodotum, Plutarchum, Q. Curtium, Jamblichum Philoſ. & Heliodorum, ex
quibus precipue ſic tanquam ex fontibus totam ſua fabula hauſit materiam.
Sed & obſervationes quoque alias addit illis contrarias & adverſas, quas priſcæ
aliquis auctor & rerum antiquarum peritior haud quaquam protuliſſet - -
Idem in media Græcia luce literæ capitalem inſtituit eadem & ſerie & forma, ac
ſi in ipſo Lutetia foro inſtitueretur - - Brigitaria nomen ad exemplum
nominis S. Brigita Scotica virginis haud dubie eſſectum &c. - - Suam Ar-
chitectonica artis peritiâ auctor ad faſtidium uſque oſtentat. - - Scimus
omnes Cardinalem Arminiacum Architectonica arti impenſe fuiſſe deditum.
Philander Vitruvii commentator ipſi cliens erat additiſſimus, vir certe in ea
arte ſæculi ſui ſcientiſſimus, & literis quoque quas humaniores vocant ornaſiſ-
ſimus. Quid quod Architectura falſi illius Athenagora ad Architecturam Vitru-
vii quadrat aptiſſime? His non obſtantibus, fuere tamen qui adhuc
cenerant ampliandum, ut Colomeſius in Paralipom de Scriptoribus Ec-
cleſ. Sed quia nemo hætenus fuit qui Græcum codicem proferret, non
difficiliter aſſentior virorum doctiſſimor. ſententiæ tot argumentis ni-
xx. recentius eſſe commentum, & de virtutibus vitiisque hujus dramatis
lectores ad eundem Huetium p. 53. ſeq. ablego, qui p. 57. ſeq. præ-
terea obſervat plane ad imitationem Heliodori totum opus eſſe com-
poſitum, iisdem fere nominibus amantium, eventibus multum ſimi-
libus,

ibus, eodemlibrorum numero. Huetio adstipulatur etiam Nicolaus Nourrius T. 2. apparatus. ad Bibl. Patrum diss. 3. p. 481. Editiones huius operis, Athenagoræ tributi lectuque non inuicendi duæ prodierunt, priorem ipse possideo, Clariss. Baylio etiam memoratam editamque Parisiis apud Mich. Sonnum A. 1599. 12. foliorum 380. cum privilegio Regis, & præfatione Bernhardi Sanjorry, Cal. Octobr. 1596. Alteram Parisi. 1612. apud Dan. Gvillemot excusam, in Bibliotheca Isaaci Vosii evoluisse se testatur præstantissimus Caveus.

Athenagora alii.

Fuere & alii Athenagoræ, quorum decem vel undecim observavi. 1) Athenagoras qui cum Pharnabazo & Apollonide Chio vincus traditus est Macedonibus, teste Curtio IV. 5. 17. 2) Athenagoras Cymæus sive Cumanus, cuius meminit Cicero pro Flacco. 3) Athenagoras Argivus cuius mentio apud Sextum Empiricum 1. Pyrrhon. Hypothef. p. 27. 4) Athenagoras rei Rusticæ Scriptor apud Varronem ac Columellam lib. 1. c. 1. 5) Athenagoras Chirurgus cuius meminit Martialis VIII. 41. IX. 97. &c. 6) Athenagoras Milesius de quo Diodorus Sic. lib. XX. T. 2. p. 820. sq. 7) Athenagoras Episcopus Byzantinus ab Andrea Apostolo nonus, in Philippi Cyprii Chronico Ecclesie Græcæ p. 4. 8) Athenagoras cui Boëthus teste Photio cod. CLIV. dedicaverat librum suum *περὶ τῶν πρὸς Πλάτωνι ἀπορρομμένων λέξεων*. 9) Athenagoras princeps Mitylenes, cuius mentio in historia, sive dramate potius erotico Apollonii Tyrii p. 694. sqq. in M. Velferi Operibus. 10) Athenagoras Rhetor ineptus quem perstringit Ammiani Epigramma II. 46. p. 248. Anthologiz. 11) Athenagoras Regis Philippi Maced. præfectus Liv. XXXI. 27.

XX. THEOPHILUS ex Ethnico a) & ipse Christianus, atque hinc Antiochiæ Episcopus, b) Erotis successor, scripsit
M 2 post

a) Theophilus ad Autolyicum lib. 1. p. 78. D. Tentzelii diss. select. p. 209. seq. Caveus, Tillemontius & Halloixius in vita Theophili &c.

b) Ita Eusebius IV. 24. Histor. & Hieron c. 25. de S. E. atque in Epist. 151. ad Algasiam. Martyrolog. Rom. 13. Octobr. Etiam in Codice MS. Regis Christianissimi libris Theophili hic titulus præfigitur: *Θεοφίλος πατριάρχης ἐκτὸς Ἀντιοχείας πρὸς Αὐτολυκὸν Ἕλληνα, περὶ τῶν χριστιανῶν πίστεως, καὶ ὅτι τὰ θεῖα λόγια τὰ καθ' ἑαυτὸν*

post M. Aurelii Veri mortem circa A. C. 181. non diu ante obitum suum *libros III.* *ἑξὶ τῶν χριστιανῶν πίστεως* c) *ad Autolyicum* tum adhuc *Ethnicum* d) cæterum virum eruditum ac librorum helluonem e) qui noctes solidas inter libros libenter solet consumere, & veritatis cupidissimum. f)

Primus *Græce* ex Arlenii codice quem Venetiis Jo. Frisius descripserat, edidit *Conradus Gesnerus* Tiguri 1546. fol. cum Antonii & Maximi locis communibus, *Maximi Centuris & Tatiano.* Atque eodem anno ibidem *latine*, *Conrado Clausero*, non ut Clariss. Nourrius p. 506. affirmat, Gesnero interprete. Gesnerus hoc inscribit titulo: *de Deo & fide Christianorum contra gentes, Institutionum libri tres, ad Autolyicum.* Institutionum libros appellat, quod Eusebius dixit *σοφιστικῆ συγγραμματα.* Vide Gesneri Epistolam de scriptis à se editis p. 23. b.

Latine

καὶ ἡμᾶς ἀρχαιότερα καὶ ἀληθέστερά εἰσι Ἀγυπτιακῶν καὶ Ἑλληνικῶν καὶ πάντων τῶν ἄλλων συγγραμμάτων. Equidem Gennadius c. 33. de S. E. *libros tres de fide* sub Theophili Alexandrini nomine titulos legisse se scribit. Et H. Dodwell librorum ad *Autolyicum* auctor videtur Theophilus Antiochenus junior qui scripsit post annum CHRISTI 205. sub Severo Imp. quam sententiam defendit in Observationibus ad Opera postuma Jo. Pearsonii p. 11. seq. tum in singulari diff. adhuc inedita, quam cum nova quam jam pridem parat librorum Theophili editione & distributa sua de Theophili luci non invidet V. C. *Gottlieb* sive Theophilus *Schellingius*, humaniorum litterarum in Gedanensi Gymnasio Professor. Verum libenter assentior Eusebio & Hieronymo, præcipue cum Gennadius titulo illi nec ipse habuerit fidem, & Dodwelli objectionibus jam satisfacisse videantur Tillemontius ad vitam Theophili T. 3. Memor. Hist. Eccles. nota 2. & Caveus parte altera Hist. literariæ. Idem Dodwellus librum tertium Theophili (quem *de temporibus* vocat Lactantius lib. 1. c. 23. quoniam temporum rationes in eo ab orbe condito ad M. Antonini Veri imperium succincte pertexit) separatim scriptum & ante priores duos *Autolyico* missum existimat, ut laudatus Schelwigius me docuit, quod minus videtur esse à veri similitudine alienum, atque suboluit etiam Grabio p. 220. T. 2. spicileg.

- c) Hunc titulum habent in MS. Regis Galliæ, teste Sirmondo in limine notar. ad Rufini librum de fide. T. 1. Opp. p. 273. Ibidem libros tres de fide, quos sub Theophili Alex nomine Gennadio lectos jam dixi, à tribus Theophili ad *Autolyicum* libris Sirmondus, præter rem, ut opinor, distinguit.
- d) Theophilus ad *Autolyicum* lib. 1. p. 69, b. & lib. 3. 119. a.
- e) Lib. 3. p. 119. a. 138. d.
- f) Lib. 1. p. 69 b. lib. 3. p. 127. b. Scripsisse tamen *Autolyicum* libros adversus Christianos, ut Tillemontio videtur, ægre mihi persuadeo. Neque apud Theophilum initio lib. 1. λόγος ita accipere necesse est.

XLIX TATTIANUS Syrus * Philosophia artibusque ac disciplinis a) Græcorum diligenter excultus, ac multis peragratis regionibus delatus Romam, ob scœna ibi & crudeli superstitione offensus, b) Christianis se jungere cepit, innotuitque Justino Martyri, à cuius ore pependit, c) et viciis aliis & in his Rhodionem d) Romæ docuit, ceterum communi cum Justino Cælestis Cynici e) odium expertus est. Justino hunc per Crescentem delato & ad supplicium raptò, Tatianus evasit Syriamque repetiit, & circa A. C. 172. & duodecimum M. Aurelii Antonini f) hæresin cœpit prodere, qua nomen suum mirum in modum apud Ecclesiam CHRISTI infamavit. Ex scriptis ejus nihil ad nos pervenit præter λόγον πρὸς Ἕλληνας g) scriptum circa A. C. 168. atque Clementi Alex. I. Strom. p. 320. Origeni I. contra Celsum p. 14. Eusebio IV. 16. & 29. Hist. & Hieronymo c. 29. de S. E. laudatum, quo probat Græcos illis quos vocent ipsi Barbaris hoc est Orientalibus omnia præclara debere, ὅτι ἔδεν τὰς ἐπισημοτάτων οἰκίας καλλωπίκοις Ἕλλησιν, ἀλλὰ ἐκ βαρβάρων τὴν ἐκείνων ἰσχυροῦς. Quorum in hoc scripto nonnulla tangit ad temporum rationes facientia, hinc *Chronographus* dicitur Tatianus à Johanne Malala & auctore Chronici Alex.

L

* Ipse de se Tatianus p. 174. γὰρ θεὸς ἐν τῇ τῶν Ἀσσυρίων γῆ. Hinc Σύρος τὸ γένος. Epiphaniò dicitur. Sæpe enim inter se confunduntur Syria & Assyria. Confer Allat. p. 7. ad Euseb. in Hamen. Damascenus de hæres. c. 46. εἰς γῆσιν ἢ ἀπὸ Μεσοποταμίας ἐγενήθη. Unde in Mesopotamia Provincia Syriæ natum colligit Tentzelius ὁ μακρότης p. 218. diff. select. Sed habuit illud Damascenus ab Epiphaniò qui XLVI. l. tantummodo testatur Tatianum hæresin proditurum, in Mesopotamia primum anno Antonini duodecimo διδασκαλίαν προσήσται.

a) Ita accipiendum apud Eusebium IV. 16. vocabulum σοφιστεύων. Ut Tatianus de seipso p. 170. σοφιστεύων πρὸς ὑμέτερον quod p. 174. εἶπεν ὁ καθὰ βαρβάρους φιλοσοφῶν, παιδαγωγὸς ἢ πρῶτον τα ὑμέτερα, & p. 170. ἢ καθ' ὑμᾶς βαρβάρους φιλοσοφίας ἀβελροισάμεν. alibi p. 162. ὁ καὶ ἐπίκρυον σοφιστεύων. Nihil ibi de eloquio Magistro, quem egisse Tatianum persuasere sibi viri doctissimi, etiam è veteribus Hieronymus ac Rufinus, aq forte Theodoretus. Nam Sophistam quidem Tatianum vocat, sed hoc nomine Tatianus solet ipse appellare Philosophos, ut p. 173. πολλοὶ γὰρ καὶ αὐτὸς σοφισταί. & p. 170. τίς ἢ καὶ ἀτοπον κατὰ τὸν οἰκίον ὑμῶν σοφιστὴν γηράσκειν αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενον ubi per Sophistam illum non se, ut visum Tentzelio p. 219. sed Solonem vel Socratem intelligit.

b) Tatianus Orat. contra Græcos p. 170. Confer Abbatis de Longerie diff. de Tatiano.

c) Irenæus I. 30. Epiphani. 46. l.

d) Euseb. V. 13.

e) Tatian. *Oratio contra Græcos* p. 157. 158. ubi ad Justinum θαυμασιώτατον appellat.

f) *Antonini Pii*, scribit Epiphanius XLVI. l. sed Aurelium Antoninum quoque Pii nomine venisse pluribus testimoniis probat Pagius ad A. C. 162 n. 3.

g) Rufinus & Hieron. *adversus gentes*: sed videtur rectius transferri *adversus Græcos*, quibus Barbaros opponit.

quoquam factum. Utique igitur assentior Cotelero k) Tillemontio l) & aliis viris eruditis, qui hos Commentarios Theophili Antiocheni esse negant, licet ex Theophili commentariis ab Hieronymo lectis & aliis perantiquis scriptoribus excerpta continere mihi persuadeo, unde non mirum in illis reperiri quæ cum Theophili libris ad Avtolycum & aliis vetustissimis monumentis conveniunt, ut monet Richardus Simon libro 3. Hist. Criticæ N. T. p. 7. Editiones horum Commentariorum nullas comperi nisi quæ in Bibliothecis Patrum exstant Parisi. 1589. 1609. 1654. Colon. 1618. & Lugd. 1677. cujus postremæ editionis paginas paulo ante allegavi.

Scripta Theophili Antiocheni deperdita.

Contra Hermogenem. Euseb. IV. 24. Hist. Hieronymus c. 25. de Script. Eccles. Theodorit. lib. I. de hæret. fab.

Contra Marcionem, Euseb. Hieron. & Theodorit.

Κατηχητικά τῶν αὐτῶν βιβλία. Euseb. quod Hieron. reddit: *breves elegantesque tractatus ad edificationem Ecclesie pertinentes.* Niceph. IV. 9. *Θείων μετὰ κατηχήσεων.*

Legi & sub nomine ejus, inquit Hieronymus, *in Evangelium, & in Proverbia Salomonis Commentarios, qui mihi cum superiorum Voluminum elegantia & præfati non videntur congruere.*

Alii Theophili.

1. *Theophilus Comicus Veteris Comædiz,* de quo supra lib. 2. c. 22.
2. *Theophilus Geographus & Historicus,* Josepho, Plutarcho, Ptolemaeo & Stephano laudatus, de quo Vosius in Hist. Græcis.
3. *Theophilus qui de agricultura scripsit,* memoratus Varroni & Columellæ.
4. *Theophilus nobilis (vel Alexandrinus, ut Syrus auctor Lexici apud Tentzelium p. 208. diff. select. vel) Antiochenus à Petro Apostolo ad Christianam fidem perductus,* si credimus scriptori recognitionum Clementis X. 71. Idem nempe *κατατις* Ⓞ ille *Θεόφιλος* Ⓞ cui S. Lucas Evangelium & Acta Apost. inscripsit, quemque * cum Antiocheno nostro Episcopo male confundunt

k) Cotelero, notis ad Ignatii Epist. p. 16.

l) Tillemont. ad vitam Theophili nota 1.

* Hunc errorem Nicephoro Callisti præter rem impingit Tentzelius p. 207. diff. select.

dunt Isidorus VI. 1. Orig. Gvil. Tyrius IV. 9. de bello sacro, Jac. de Vitriaco c. 32. Hist. Hierosol. Blondus Decad. 2. lib. 3. p. 214. Christianis Lupus ad Tertull. de præscript. p. 212. aliique.

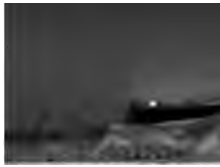
5. Theophilus Cæsarensis Episcopus, Antiocheno Episcopo, cujus Scripta jam retuli, ætate suppar. Ejus relationem de decreto Cæsarensis Synodi A. C. 196. habitæ de Paschate sub falso *Philippi* nomine edidit Bucherius p. 469. ad Victorii Aquitani Canonem Paschalem. Sub Theophili nomine extat apud Bedam lib. de æquinoctio T. 2. Opp. p. 222. & in Conciliis Labbei T. 1. p. 596. & emendatius in nova Baluzii collectione p. 13. Suspecta tamen merito videtur Santebeuvio, Bosqueto & Tillemontio quem vide nota 2. ad vitam S. Victorii Papæ T. 3. memor. Eccles. p. 479. seq. De Theophilo ipso adeundus Eusebius V. 23. & Hieronymus c. 43. Catalogi.
6. Theophilus Areopagitico iudicio falsi damnatus, de quo Tacitus II. 55. Annal.
7. Theophilus Medicus de quo Galenus de symptomatum differentiis c. 3.
8. Theophilus cui Hippolytus dicavit librum de Antichristo, à Marqv. Gudio editum.
9. Theophilus Alexandriæ ab A. C. 385. ad 412. Episcopus, de cujus scriptis erudite Caveus, cui addes quæ ex libro *adversus Jobannem Chrysostrum* affert Facundus lib. VI. T. 2. Operum Sirmondi p. 595. sq. De Epistolis Paschalibus quarum ternæ ad Ægypti Episcopos latine ex S. Hieronymi versione leguntur T. 4. Operum Hieron. p. 691. sq. edit. Marcianæ, vide Quesnellum ad Leonem M. p. 263. 326. sq. 797. 896. Theophili Alexandrini fragmentum *de resurrectione* ex Codice Regio 211. Græc. & Lat. protulit Sirmondus ad Rufinum de fide T. 1. Opp. p. 313. Ad Theophilum hunc Ammonius Episcopus Epistolam *περὶ πολιτείας καὶ βίης μαρτυρῆ Παρχωμίου καὶ Θεοδώρου*, scripsit quæ ex MS. Florentino Græce edita ab Henschenio Appendice ad T. 3. Maji p. 63. & latine Daniele Cardono interprete p. 347. Ad calcem hujus legitur brevis Theophili ad Ammonium Epistola. Ad hunc Theophilum extant etiam Epistolæ Synedi,

10. Theo-

10. Theophilus Chronographus Joanni Malalæ laudatus, quem eundem puto cum Theophilo, qui citatur in Chronico Paschali p. 41., à Theophilo Antiocheno autem diversum, quia Malala & Chronici Paschalis auctor ex eo afferunt quæ in libris ad Avto-lycum non leguntur.
  11. Theophilus JCtus, ex triumviris illis qui Justiniani Imp. auspiciis jus Civile in ordinem digesserunt. De illo infra libro VI.
  12. Theophilus Protospatharius, de cujus scriptis itidem infra Libro VI. inter Medicos.
  13. Theophilus Michaëlis II. Balbi F. Imperator CPol. ab A. C. 829. ad 842.
  14. Theophilus presbyter, auctor forte Paraphraseos Oraculorum Leonis Imp. quam Græce ex MS. Amstelodamensi edidit Lambecius ad calcem Leonis Oraculorum p. 275.
  15. Theophilus Corydalius Græcus recentior Catumfiro laudatus qui Theologiam in Collegio Græcorum Romæ docuit, licet Cyrilli Lucaris confessionem probaret, Vide Rich. Simonis Bibliothecam Criticam T. 3. p. 229.
- Alios Theophilos Sanctos & Martyres colligit Theophilus Reynaudus S. I. in Johanne Theophilo T. VIII. Operum p. 239. sq. Plures expectamus à Gottlieb Schelwigio, ubi ejus Syntagma de claris Theophilis lucem viderit.

HERMIAS Ἑρμίας cujus διασκευὸς τῶν ἕξω φιλοσόφων, sive brevis libellus exstat, quo concurrentes adversa fronte inter se Ethnicorum Philosophorum opiniones ridet, de rerum principiis, de anima, de DEO mira & pugnantia inter se tradentes. Theophilo plerumque subnectitur, & non plane certa conjectura à præclaro Viro Guil. Caveo ad secundi sæculi extremum refertur, licet Lambecius T. VII. de Bibl. Vindob. p. 54. eumque secutus Tentzelius diff. select. p. 227. seq. auctorem putant longe juniorem, Hermiam * nempe Sozomenum. Ad Tentzelii argumenta respondit Caveus parte altera Historiz literariz, contra quem licet tueri sententiam suam conatus est Tentzelius in Bibliotheca curiosa, sive Ephemeridibus litterariis Germanice editis A. 1704. p. 232. seq. fateor tamen præter nominis congruentiam nihil valde esse in illa Lambecii divinatione quod

* Hunc intellige, quando in Labbei Bibl. nova MSS. p. 387. memorari vides *Flortia Salamini Historiam Ecclesiasticam*. Sozomeni nomen integrum fuit *Salamianus Hermias Sozomenus*. Vide Valesii notas p. 98. De Hermia Syriani discipulo, Philosopho Ethnico Platónico, quem admodum de Sozomeno quoque dicturus sum infra suo loco.

quod eam verisimilem reddat. Quod si sola nominis similitudo sufficit ad hariolandum, non desint alii Hermiaz quibus non minori specie libellus iste tribui possit, ut Hermias martyr sub Antonino Imp. cujus Acta martyrii Græce ex MS. Mediceo dedit Papebrochius ad 31. Maji T. 7. p. 424. cum versione Hugonis Bolli Carthusiani: nec minus Hermias quem colloquentem inducit Cyrillus Alex. dialogis de divinitate & incarnatione unigeniti. Verum editiones potius haud invenisti illius libelli, quocunque demum auctore & quocunque tempore scripti referre præstat. Vidit itaque lucem primum ex Jo. Jacobi Fuggeri Codice cum versione *Raphaëlis Seileri* Augustani, *Basil.* 1553. 8. additus Demetrii Cydonii Orationi de morte contemnenda: atque inter veteres aliquot Theologos Græcos quos supra retuli in Athenagora, excusos Tiguri A. 1560. fol. Græce & Latine curante Gesnero. Deinde ut latinas editiones in Bibliothecis Patrum repetitas omittam, Græce & latine iterum cum castigationibus Frontonis Ducæi in Auctario Ducæano Paris. 1624. fol. Tomo I. & ad calcem Justini Martyris Paris. 1615. 1626. & Colon. sive Wittebergæ potius 1686. fol. Denique cum Thø. Galei Codice collatus, additis ejusdem Galei qui Theodorito, juniorem Hermiam esse existimat, & Wilh. Worthi notis, ad calcem Tatiani Oxon. 1700. 8.

INDEX SCRIPTORUM,

quorum meminere

Athenagoras, Theophilus Antiochenus,
Tatianus & Hermias,

*compositus ad paginas edit. Parisiensis Græcolat. quæ
notata etiam in marginibus editionum
Oxonienſium.*

A Cusilans T. 162. ubi male *αναγραφαι* 141. docuerunt συν-
ηγησιαις μυθολογημασι. *ταξιειν ιστοριας.* ibid. Ægyptiorum
αι παρ Αιγυπτίους των χρονων Regum successio. Th. 130.

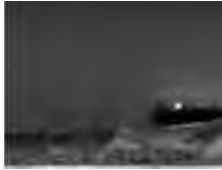
N

Ægy-

- Ægyptiorum Prophetæ, Th. 109.
 Æschylus A. 22. Th. 115.
 Æsopus ψευδολόγος. T. 169. ejus fabula respicitur 163.
 Amphion inter scriptores qui Homerum præcessere memoratur T. 173. duabus ætatibus ante bellum Trojanum. id.
 Anacharfis Scytha, T. 152.
 Anaxagoras, H. 176.
 Anaxarchus, T. 158.
 Anaximander H. 177.
 Anaximenes H. 176.
 Antigenides Thebanus, T. 162.
 Antimachus Colophonius inter scriptores de Homero. T. 166.
 Anytæ poëtrix statutz factæ ab Euthycrate & Cephisodoto. T. 168.
 Anytus & Melitus Socratis accusatores. T. 143.
 Apion T. 164. Grammaticus ἀνὴρ δοκιμώτατος ἐν τέλει τῶν Ἀγυπιαίων. 172.
 Apollodorus Grammaticus. T. 166. Ἀπολλώνιος ὁ Λιγύπιος ἰστορεῖ. Th. 127. 136. 139.
 Apollonides ὁ καὶ Ὀράπιος ἐν βίβλῳ τῇ ἐπιγραφομένῃ Σεμενθί (de Diis Ægyptiorum) Th. 85.
 Arati versus. Th. 86. Ejus σφαιρογραφία ἔκ κοσμικῆς κύκλου 117.
 Archelaus H. 177.
 Archilochus clarus circa XXIII. Olymp. tempore Gygis, annis à bello Trojano quingentis T. 167. Ejus versus Th. 115.
 Aristæus Proconnesius ὁ τὰς Ἀρμάσια συγγράψας. T. 173.
 Aristarchus Grammaticus T. 166.
 Aristippus T. 142.
 Aristonis versus. Th. 121.
 Aristophanes Comicus Th. 117. versus (è ranis) T. 142. ἐν ταῖς ἐπιγραφομέναις ὄρνισιν. Th. 86.
 Aristophanes Grammaticus. T. 166.
 Aristoteles A. 6. 7. 28. H. 177. T. 142. 143. 162.
 Aristoxenus T. 162.
 Asbolus Centaurus inter scriptores qui Homerum præcessere T. 173.
 Atossa Perfarum Regina docuit ἐπιστάτας σωτηρίας. T. 142.
 Autolycus Ethnicus, ad quem scribit Theophilus 69. seq. 117. 119. a. 127. b. 138. b. ἀγαθὸν τὰς 80. καὶ νύκτωρ ἕκ ἑκείνης διατρέβων ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις. 119.
 Berosus Babylonius sacerdos Bel, Antiocho post Alexandrum tertio χαλδαίων ἰστορίαν tribus libris perscripsit, & Regum gesta exposuit. T. 171. ὁ ὄψις χαλδαίων φιλοσοφῆσας ἢ μητισας ἔλασεν τὰ χαλδαῖκα γράμματα. Th. 139.
 Callimachus, A. 34. Grammaticus T. 166.
 Carneades H. 178.
 Chætus, vide Lætus.
 Chaldæi & alii συγγραφῆς Th. 109.
 Chamæleon Peripateticus T. 166.
 Chrysippus. Th. 82. 122.
 Chrysolus scripsit ἀναγραφῆς Confu-

- fulum & Magistratum Romæ ab U. C. ad obitum Patroni sui M. Aurelii Veri. Th. 137. *εἰ γὰρ τις βέλεια μαθεῖν, ἐκ τῶν ἀναγραφῶν εὐρίσκει ἢ ἀνεγράψα χρεῖστας ὁ νομικλάτωρ* (ita leg. pro ὃ ἢ μὲν κρείττω unde Cratorem Historicum finxit Clariss. Vossius) *ἀπελευθερωγώμα* M. Διουλίω Οὐλίω.
- Cleanthes H. 178. Th. 119.
- Clito *κλειώ* Poëtria. T. 168. ejus statua facta ab Amphistrato. id.
- Clitomachus H. 178. Academicus Th. 121.
- Corinna. T. 168. statua ejus à Silanione facta. id.
- Crates Grammaticus T. 166.
- Crates (Philosophus) T. 144.
- Crator. Th. 137. Vide Chryforus.
- Cresceus Cynicus. T. 157.
- Cretenfium *κρητικῶν* Th. 120. (Minos.)
- Critias H. 175. Th. 121.
- Ctesias A. 33.
- Dædalus Th. 127.
- Democritus (Abderita) H. 175. 178. T. 155. 162.
- Demodocus T. 166.
- Diagoræ Athenienfis *φρυγίων λόγος* T. 164.
- Dinarchus (an Dicæarchus) H. 175.
- Diogenis dolium. T. 142. Cynica Philosophia. Th. 118. 119.
- Dionysii locus de providentia. Th. 115.
- Dionysius Olynthius. T. 166.
- Draco legislator. Th. 133 circa XXX. Olympiadem. T. 174.
- Drymo T. 166.
- Elephantis T. 170.
- Empedocles A. 22. 27. H. 176. 177. T. 143. *διδάσκων ἀθλιότητα*. Th. 118.
- Ephorus Cumanus T. 166.
- Epicurus Th. 82. 120. H. 178. 180. *καθαφρονῶν θείων*. T. 164. *δογματίων μὴ εἶναι πρόνοιαν*. Th. 118. 121. *ὁ κατ' Ἐπίκουρον σοφιστεύων*. T. 162.
- Epimenides Cres. T. 166. 173.
- Eratosthenes Grammaticus T. 166.
- Erinna Lesbica T. 168. ejus statua facta à Naucyde. id.
- Evemerus *ἠθωτάτης* Th. 121.
- Eumiclus Cyprius. T. 166. leg. Euclyus.
- Euripides A. 5. 28. Th. 87. 115. *τραγωδοποιός*. T. 148. 150. 163. 199. *τραγωδογράφος* Th. 117.
- Locus ex Euripidis Alceste A. 22. ex Bellerophonte & Inone A. 33. Heracliti opus edidicit T. 143.
- Hebræorum *ἰσραὴλ βίβλοι*, antiquiores omnibus scriptoribus Ethnicorum Th. 130.
- Hegesilaus. Vide Acusilaus.
- Hellanicus T. 142.
- Heraclitus H. 175. 178. *αὐτοδίδακτος*. T. 143. *ποίησιν* suam in fano Dianæ occultavit. id. ejus obscuritas. ibid.
- Hermes trismegistus A. 32.
- Herodori βιβλία περὶ τῆς ἡρακλείας λόγος. T. 164. ubi male *ἡροδότης*. pro *ἡροδότος*.

- Herodotus (Halicarnasseus) A. 16. 31. 32. T. 166. ejus Historia. Th. 118. 119. 136.
- Hesiodus A. 16. 33. Th. 83. 84. ubi versus ex Theogonia 87. 91. 117. 128. 140.
- Hippon. H. 175.
- Homerus A. 16. 18. 20. 21. seq. 28. 30. 32. seq. T. 147. 166. 167. (ubi de ejus xrate) 170. seq. 173. Th. 75. 81. 83. 87. 105. 116. 117. 128. 140.
- Horus Samius T. 166.
- Hypsicrates. infra, Lætus.
- Josephus *Ἰωσήφ ὁ ἀναγραφὴς τὸν ἰσδαϊκὸν πόλεμον.* Th. 132.
- Isatis Th. 166.
- Juba *Ἰόβας πρὸς Ἀσσυρίων γράφων.* T. 171.
- Justinus (Martyr) *ὁ θαυμασιώτατος.* T. 157. 158.
- Lætus Theodoti, Hypsicratis & Mochi libros è Phœnicia lingua in Græcum transtulit. T. 171. ubi male excusum *χαῖτ.*
- Learchis (poëtria) T. 168. ejus statua facta à Menestrato. id.
- Leo (Pellæus qui de rebus Ægyptiacis teste Arnobio scripserat) T. 164.
- Leucippus H. 178.
- Linus T. 166. Herculis Magister. 173. Olympiades à Lino *ὅς κθ' Ἰλιν.* ita leg pro *Ἰλιν.* Th. 139.
- Lycurgus legislator. Th. 133.
- Lysis A. 6. Pythagoricus. *Μαναιδῶς ὁ καθ' Ἀργυρήϊας πολλὰ φλυαρήσας.* Th. 130. 131. 132.
- Marfyas T. 141.
- Megaclides Peripateticus. T. 166.
- Melissus H. 176.
- Menander (Comicus) *τῆς ἐκείνου γλώττης ὁ στιχοποιός.* T. 162.
- Menander Ephesius *ἰσορῶν πρὸς τὴν Τυρίων βασιλείας.* Th. 132.
- Menander Pergamenus, Historicus T. 171.
- Metrodorus Lampfacenus *ἐν τῇ πρὸς Ὀμήρου.* T. 160.
- Minos legislator Cretensium, Th. 120. 133.
- Menefarchis, Ephesia Poëtria. T. 168. ejus statua facta ab Euthycrate.
- Mochus. vide supra, Lætus.
- Moyfis. *βιβλ. ἥτις ἐπιγράφεται γένεσις κόσμου.* Th. 105.
- Musæus T. 166. Orphei discipulus. 173.
- Myro Byzantia. T. 168. ejus statua facta à Cephifodoto. id.
- Myrtis (Poëtria) T. 168. ejus statua à Boisco facta.
- Myrtis (Poëtria) Th. 168. ejus statua facta ab Aristodoto.
- Olympus *αὐλητικῆς* cum Marfya inventor. T. 141.
- Onomacritus Atheniensis poemata Orphea tributa circa Olympiadem L. composuit. T. 173.
- Orpheus Th. 112. 127. 128. T. 166. 173. Herculis xqualis, Musæi Magister. id. Musices repertor. Th. 106. *ποίησιν ἀσκέειν καὶ ἀδῶν* docuit T. 141.
- Nomina Deorum invenit & γέ.

ATHENAG. THEOPHILO, HERMIA &c. Lib. V. c. I. 101

- γνώσεις* exposuit. Eum imitatus Homerus. A. 18. nomina & sexus Diis assignavit. A. 16.
 Orphei versus A. 20. T. 148.
 Opfimus. A. 6. Pythagoreus.
 Oftanes Magus. T. 155.
 Palamedes Th. 127.
 Parmenides H. 176.
 Phemius T. 173.
 Pherecydes H. 178. T. 144. 162.
 Philanis T. 170.
 Philammon T. 166.
 Philemonis Comici versus. T. 121. 122.
 Philochorus Atheniensis. T. 166.
 Philolaus (Pythagoricus) A. 6.
 Pindari versus A. 33. Th. 115.
 Plato A. 6. 7. 12. 15. 16. 18. 25. 26. 34. 39. T. 142. 144. 162. Th. 118. 120. 136. 139. (ἐν πρώτῃ πολιτεῖᾳ.) 121. b. (ubi pro πάντων ἢ ὁ τοσαῦτα εἰπὼν lege Πλάτων) 127. (ἐν ταῖς πολιτείαις αὐτῆς ἐπιγραφομένης.)
 Ὁ μεγάλους H. 177. ἡ δὲ κῶν ἑλλήνων σοφώτατος γενῆος. Th. 127.
 Poëtz. Th. 75. 79. 81. 87. 91. 109. 115. 116. 122 &c.
 Praxigoris Poëtria T. 168. ejus statua facta à Gompho. id.
 Praxillæ poëtrix statuam fecit Lyfippus. T. 168.
 Profnautides (leg. Pronapides) Atheniensis. T. 166.
 Protagoras H. 177. Abderites Th. 121. Ibidem: *Εὐμήρου καὶ Ἐπικύρου καὶ Πρωταγόρα lege Πρωταγόρα.*
 Proteus (Peregrinus Philof.) Th. 162.
 Ptolemæus Mendefius sacerdos ejus χρόνων ἀναγραφαὶ de rebus Ægypt. T. 171. 172.
 Pythagoras A. 39. Th. 120 seq. 136. H. 175. 179. (ejus αὐτῆς ἴφα. id.) T. 144. 162. circa Olymp. LXII. vixit. T. 174. ejus adyta. Th. 118. providentiam negavit. 121.
 Pythagorici A. 6.
 Sapphus statua à Silanione facta A. 168. τὴν αὐτῆς ἀστέλιαν ἀδα. ib.
 Satyrus ἱεροῦν τὰς δῆμους Ἀλεξάνδρειαν. Th. 85.
 Sibylla A. 34. T. 173. Th. 88. 116.
 Sibyllæ versus. Th. 107. 112-114.
 Simonides. Th. 87. 115.
 Simylus. Th. 121.
 Socrates. T. 143. Th. 118.
 Solon Atheniensis legislator. Th. 133. circa XL. Olymp. T. 174. At pro Σολομῶν Th. 120. c. legendum Σόλων, ut apud Cosmam Indopleuffen XII. p. 342.
 Sophocles Th. 87. 117. ejus versus A. 6. Th. 115.
 Sophron λήριος καὶ Φλυαρίας ἀπὸ στυλαγμάτων ἑρμῆος. T. 169.
 Stefimbrotus Thafius. T. 166.
 Stoici. H. 175. Th. 82. 120.
 Tatianus de se 170 d. 174. c. περὶ ζωῶν σύνταγμα. T. 154. πρὸς τὰς ἀποφραμένους τὰ θεῖα. T. 13.
 Telefilla T. 168. ejus statua à Nicerato facta. id.
 Thalarchis Argiva. Th. 168. statua ejus facta ab Euthycrate. id.
 N 3 Tha

Thales H. 177. <i>ὡς οἱ τὰ ἐκείναις ἀκριβῆντες μνημονεύουσιν.</i> A. 25. 87.	Thestius Θεστίου (an Thespis?) Th. 118. 136.
circa Olymp. L. floruit. T. 174.	Thucydidis Historia. Th. 116. Timocles Th. 116.
Thallus. Th. 138. καὶ τὴν θάλασσαν εἶπεν. 139.	Tyriorum ἀναγραφαί. Th. 131. 132.
Thamyris T. 179.	Xenophon. Th. 136.
Theagenes Rheginus T. 166.	Zeno (Citticus) T. 143. Th. 119.
Theodotus. Vide supra, Lætus.	Zenodotus Grammaticus T. 166.

XXI. *Titus Flavius* a) CLEMENS, patria Atheniensis
 b) vel ut alii *Alexandrinus*: ex Ethnico Philosopho Christianus
 c) atque inde post peragratas Græciam, Calabriam, Italiam, Orientem, Palæstinam, & Ægyptum Alexandrinæ Ecclesiæ presbyter,
 d) & post Pantænum e) itidem Atheniensem, Magistrum suum
 f) quem Demetrius Episcopus Alex. circa A. C. 189, in Indiam misit, g) Scholæ ibi Catechetiæ præfectus, sive *καθηγησιῶν* Magister:

- a) Euseb. VI, 13. Hist. Photius Cod. CXL.
- b) Epiphani. XXXII, 6. T. I. p. 213. Meursius p. 203, ad Palladii Lausiacam.
- c) Euseb. II, 2. præparat. Evangel. p. 61. Clemens ipse initio Prædagogi.
- d) Euseb. VI, II. Hieron. c. 38. de Script. Eccles. & Epist. 84. ad Magnum. Niceph. IV. 33. Hist. Phot. Cod. CXL.
- e) Euseb. VI, 6. Hist.
- f) Euseb. V. II. VI, 13. & Hieron. c. 38. de scriptor. Eccles. Phot. Cod. 109. Equidem ab horum sententia recedit Philippus Sidetes, & Pantænum Clementis successorem fuisse scribit, Clementem vero *Athenagora* successorem ac discipulum. Pro Philippi Sidetæ sententia asserenda contendit etiam H. Dodwellus qui Philippi fragmentum edidit, ad calcem diss. in Irenæum p. 501. sq. Sed malo utique Eusebio, Hieronymo & Photio accedere. De alijs Clementis præceptoribus quos recte innuit ipse lib. I. Strom. p. 274. & quorum nomina ex Mysteriorum disciplina, Hierophantæ de nomine prodere vetantium, siluisse putat idem Dodwellus diss. IV. ad Irenæum p. 293. Vide Baronium ad A. C. 185. n. 4. Valesium ad Euseb. p. 95. Caveum in vita Clementis Alex. §. 2. Steph. le Moigne ad Varia sacra p. 208. Jo. Clericum in vita Clementis Alex. T. 10. Bibl. Universal. p. 181.
- g) Pantæno mortuo successisse scribit Hieronymus c. 38. de Script. Eccles. Sed vide Tillemont T. 3. Memor. Hist. Eccles. in vita Pantæni p. 290, & in Vita Clementis Alex. p. 308. & 522.

ster: Vir sanctus h) atque eruditissimus. Inter discipulos habuit Origenem i) qui in Catechetæ k) munere etiam Clementi circa A. C. 202, persecutione Severi Alexandrinâ cedere coactò l) successit, & Alexandrum m) Flaviadis in Cappadocia ac postea Hierosolymitanum Episcopum, atque si Baronio, n) Combesifio & Bullo credimus, etiam Hippolytum, Origeni haud ignotum. Quo anno obierit (sub Antonino Caracalla & Alexandria ut suspicio est) nemo veterum tradidit, licet quarta die Decembris memoriam ejus consignavit Ufuardi Martyrologium.

Tria hujus Clementis Scripta Protrepiticum, Pædagogum & Stromateon libros Daniel Heinſius pulchre observavit referre veterum Myſtagogorum ac Philoſophorum tres gradus ἀποκάθαρσιν, μύησιν ac denique ἐποπτείας. In *Protrepitico* enim Clementem primo veluti purgare futuros Christianos à fordibus adhærentium superstitionum atque

Ethni-

- h) Quanquam Baronius è Martyrologio Rom. Clementis nomen expunxit, confer Acta Sanctor. T. 6. Maji p. 777. & *sancti* elogium Clementi datum excusat Combesifius T. I. Bibl. Concionatorie, Natalisque Alexander ideo censuram incurrisse se testatur virosam religiosorum, quod sanctum Clementem appellasset, tamen constat apud veteres scriptores, ne de Ufuardi & juniorum Martyrologiis dicam, passim hoc encomio maclari. Ita Epiphanius XXVI. I. *ὡς καὶ ὁ ἅγιος Κλήμης &c. ἱερὸν* vocat etiam Alexander Episcopus apud Euseb. VI. 14. & VI. II. *μακάριον πρεσβυτερον ἄνδρα ἐνάρετον καὶ δόκιμον*. Nicetæ thesaur. Orthodox. fidei IV. 10. ex Theodoriti lib. I. de heretic. fab. c. I. Clemens dicitur *ἱερὸς ἀνὴρ, καὶ πολιπερία ἀπάσης ἀπολιπών*. Et eidem Theodorito *ἱερὸς ἀνὴρ, & ὁ πολυμαθεὶς διαβόητος*. Auctori Chronici Alex p. 7. & qui idem est Anonymo scriptori de Paschate quem Græce edidit Petavius p. 214. Uranolog *Κλήμης ὁ ὁσιώτατος ἡ Ἀλεξανδρείαν Ἐκκλησίας γεγονώς ἱερὸς, ἀνὴρ ἀρχαιότατος, καὶ μακρὰν τῶν Ἀποστολικῶν γενόμενος χρόνον*. Idem Clemens judicio Hieronymi Epist. 84. ad Magnum *οπιπύου σπουδιστάτου*. *Φιλόσοφον τῶν φιλοσόφων* vocat S. Maximus diff. cum Pyrrho. p. 774. Cytillus vero Alex. *ἄνδρα ἐλλογιμον καὶ φιλομαθῆ, καὶ ἀναγνωσμάτων ἑλληνικῶν πολυπραγμονήσαντα βιάθου, ὡς ὀλίγοι τάχα πρὸ τῶν πρὸ αὐτοῦ*. VII. in Julian p. 231. Idem alibi *σοφώτατον* vocat, & *πολυίσορα*, & alio loco: *τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις ἐπέμεινον πανήραχῆ, πλείσσης ἰεῦσης ἑλληνικῆς ἰστορίας εἰς ἀκοὴν ἐλθούσα*.

i) Euseb. VI. 6. Hist.

k) Id. VI. 3. licet Philippus Sidetes in fragmento quod edidit Dodwellius Origenem Pantæno non Clementi scribit successisse.

l) Tillemont. p. 392.

m) Euseb. VI. 14. Hist. ex quo loco constat Alexandrum Clementi fuisse superstitem.

n) Baron. ad A. C. 229. 4. Combesifius T. I. Bibl. Concionatorie ubi de S. Hippolyto, & Bullus defensione fidei Nicænz Sect. 3. c. 8. p. 371.

- Ethnicismi, in *Pædagogico* factos jam initiare atque instituire, in *Stromateon* denique *libris* ad sacra maxima & supremam DEI contemplationem (adde Clementem p. 83. edit. Paris. & 443. d.) admittere. Confer si placet quæ in eandem sententiam de *Pædagogo* ac *Stromatibus* Clementis observat D. Mich. Fœrtichius Theologus Jenensis in *decade* diff. Theologicarum selectarum diff. X. p. 378. seq.

1. Προτρεπτικός λόγος, ad Gentes liber adhortatorius de Christianismo amplectendo, cujus meminit (ne de Eusebio, Hieronymo, Cyrillo, Theodorito, Photio, aliisque dicam) Clemens ipse in *limine* *pædagogi*, & disertius etiam VII. *Strom.* p. 711 ubi ait se in illo de Gentium superstitionibus abunde disputasse. Ex hoc Clementis *protreptico* plura in suos ad Gentes libros transtulit Arnobius, ut *Theodoro Cantero* pulchre observatum. Duos Codices MSS. Græcos unum *Regium* A. C. 914. exaratum, & alterum Collegii S. I. Paris. memorat *Nourrius* p. 634. Apparatus ad *Bibl. Patrum*, Variasque lectiones editurum se vel cum alio Clementis futuro editore communicaturum pollicetur, atque ipse deinceps loca quædam feliciter illustrat.

2. Παιδαγωγός *libris tribus υποθετικαῖς* Ethicam quandam Christianam perpulchram complexus. Hujus quoque operis sui mentionem facit ipse Clemens VI. *Strom.* p. 616. ut Eusebium, Hieronymum ac Photium omittam. Videturque illud fuisse fructus quidam *κατηχήσεων* Alexandriæ ab ipso institutarum. Cæterum ut divisionem operis in tres libros Clemens dicto loco agnoscit, sic divisionem in capita, capitibusque præfixa lemmata, quamvis in MSS. Codicibus obvia alium quam Clementem videntur habere auctorem. Vide *Nourrii* Apparatum p. 657. Clauditur *Pædagogus* Doxologia, de qua confereendus *Georgius Bullus* in defensione fidei Nicænz p. 145. Denique subjicitur *Hymnus ad CHRISTUM*, quem *Antigeni* Martyri Clementis æquali (nescio qua fide) tribuit *Cangius* in appendice ad *glossarium* græcum p. 123. voce *λυχνικόν*. Hymnum istum separatis foliis cum *Herveti* versione & commentario suo atque Germanica *metaphrasi* edit *Hamburgi* A. 1681. fol. *Rudolphus Capellus* ὁ μακαρίτης. Exstat & Græce & latine inter *Poetas Græcos Christianos* Paris. 1609. 8. p. 235. cum *Fed. Morelli* versione. Ibidem Græce & latine occurrunt versus ἀδὴλα sive incerti in Clementis *Pædagogum*, qui incipiunt σοὶ τὰνδὲ καὶ γὰρ παιδαγωγὸς προσφέρω, qui in editione Clementis Græca *Florentina* Græce leguntur ad calcem *Pædagogi* p. 92. sed in Græcolatinis sunt prætermisisti, atque ideo in supplemento operum Clementis *Itti-*
gia-

giano p. 170. iterum recusi. Tres Codices MSS. pædagogii Clementis evolvisse & varias lectiones ex iis notasse se refert Nourrius p. 658. seq. ex quibus Regii A. C. 914. exarati (quo præter protrepticum pædagogo præmissum etiam Iustini Epistola ad Zenam & Serenum, atque admonitio ad Græcos, Eusebii de præparat. & adversus Hieroclem atque Athenagoræ liber uterque continetur) specimen vide in Montfauconi V. C. palæographia Græca p. 274. Pædagogum in Bibl. Patrum Concionatoria Græce & latine editum scribit Nourrius p. 904. Sed latine quædam Clementis Combesiius à se recensita Bibliothecæ Concionatoriz inseruit, Græce nihil.

3. τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν Γνωστικῶν ὑπομνημάτων, *σρωματεῖς* ή. libri VIII. *Stromatum*, ο) sive Miscellaneorum, Gnosticas secundum veram Philosophiam Commentationes complectentium, hic enim titulus operis apud Eusebium, VI. 13. Hist. Photium Cod. CXI. & Clementem ipsum in extremo libri I. & III. p. 357. 473. & initio libri VI. p. 616. *Alexandro* inscriptum esse hoc opus à Clemente, observat Meursius ad Palladii Lausiacam p. 204. ex Jo. Damasceni libri 3. de adorand. imaginibus: Ἐ ἀρχαιοτάτῃ Κλήμεινι πρὸς Ἀλέξανδρον ἐκ τῆς ἑβδόμης βιβλίου τῶν σρωματέων. Alexandrum intelligat aliquis illum ex Clementis auditore Cappadociæ atque deinde Hierosolymitanum Episcopum, cui librum de canonibus Eccles. inscripsit teste Eusebio VI. 13. & de quo videnda Acta Sanctorum ad diem XVIII.

○

Mar-

- ο) Clemens 1. Strom. p. 278. πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀναμειγμένην τὴν ἀληθῆσαν (Christianam puta) τοῖς φιλοσοφίας δόγμασι. Et p. 279. σκοπῶ γὰρ ὅτι οἱ σρωματεῖς τῇ πολυμαθείᾳ σωματοποιούμενοι κρύπτειν ἐπέχουσιν τὰ τῆ γνώσεως βέλους ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν. Lib. VII. p. 767. ἔτ' ἐν τῇ τάξεως, ἔτε τῆ φράσεως σοχέζοντα οἱ σρωματεῖς nec ordinem nec dictionem curant *Stromata*. Vide & lib. IV. p. 476. ubi opus suum confert ἀπηνθισμένην προσφορᾷ sive εἰρησίωνη ex omni genere florum atque fructuum quondam Athenis Soli aliisque Diis dicari solite, de qua videndus Tho. Gatakerus in *Adversariis* p. 473. *Stromata* veluti à stragularum vestium varie contextarum colore multiplici petito nomine (vide Casaubonum p. 15. in *Athenarum*) Mich. Neander reddit *Varietates*, Jo. Vindetus *compositos*, Samuel Petitus ad *Leges Atticas* p. 145. *florida*. Moutanus Vayerus T. I. Opp. p. 552. *capisseries*. Ab illo opere Clemens Theodorito Casiodoro, & aliis dicitur ὁ σρωματεῖς, etsi Clementis exemplo etiam discipulum ipsius Origenem X. libros *Stromatum* scripsisse constat ex Hieronymo, Rufino &c. Atque Cæsellium Vindicem Grammaticum latinum in *Stromateo* laudat Priscianus lib. VI. p. 685. & 696. Plutarchi *σρωματεῖς* Eusebii I. præparat. c. 4. 5. & Lamprias in Catalogo ejus scriptorum. Videturque Plutarchum ac Cæsellium, respicere Gellius, *σρωματεῖς* memorans in præfat. noctium Atticarum.

Martii. Sed Reinesius lib. I. Var. lect. c. 22. p. 92. suspicatur, Damascenum non scripsisse πρὸς Ἀλέξ. Sed πρὸς Β. Ἀλέξ. Scriptum est hoc opus post Commodum (extremo A. C. 192.) defunctum (lib. I. Strom.) p. 336. cum Clemens ætatis indeflexa adhuc maturitate gauderet, quare I. p. 274. ait se ὑπομνήματα ἑαυτοῦ εἰς γῆρας διασπείζειν. Codices illius MSS. præter Medicæum è quo Florentina editio initio libri primi mutila profluxit, vix usquam extare, notat Montfauconus in Diario Italico p. 64. ubi excerpta proluxa ex Clementis Stromatis in Codice bombycino sæculi XIV. Venetiis apud Antonium Capellum Patricium Venetum reperisse se refert, una cum nonnullis ex protreptico & pædagogico. Claromontanus recens Codex cujus Nourrius p. 896. meminit, è Mediceo descriptus videtur, neque alio quam Florentino usi sunt interpretes uterque Strozza & Hervetus. Librum septimum claudit Clemens his verbis: καὶ δὲ μετὰ τὸν ἑβδόμην τῶν ἡμῶν σχηματῶν τῶν ἐξῆς ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς ποιησόμεθα τὸν λόγον. At loco illius qui hodie sequitur octavi libri, in quibusdam Codicibus Photio c. CXI. lectis secutus est liber de quo mox dicemus, quis dives salvetur: Alii tamen, quos idem vidit Photius, hunc ipsum octavum librum habuerunt, atque in hoc p. 785. extant verba que Clementem Philosophum laudans profert Pseudo Dionysius c. 5. libri de divinis nominibus, ut Albertinus etiam p. 266. Operis de Eucharistia observavit. Octo Stromatum Clementis libros legerunt etiam Eusebius atque Hieronymus. Porro liber iste octavus qui extat, cum prioribus septem nihil habet commune, sed totus de demonstratione, definitione, divisione & causis dialectico more disputat. Eundem tamen nos habere quem olim legit Photius non dubito, licet aliud sentire videam Nourrium p. 1289. qui in eo etiam fallitur, quod quæ de doctrina parum sana Photius notat, de octavo hoc libro accipit, cum de toto stromatum opere istud ille scripserit. Non integrum vero sed imperfectum ad nos librum huncce qui octavus inscribitur pervenisse, lubentius assentior Tillemontio T. 3. Memor. Hist. Eccles. p. 318 524. Quod vero Nourrius p. 1308. ex Catena MS. in Genesin notat ab Acacio Cæsare in Palæstina Episcopo allegari verba ex octavo Clementis Stromatum libro deperdito, id ampliore consideratione dignum est. Verba hæc sunt: Καὶ ἐν τῷ ὀγδόῳ ᾧ σχηματῶν ἀθροίσῃ τὴν πρὸς τὸ προεῖναι τὰς ψυχὰς δόξαν (Casiani puta quam 3. Strom. p. 466. confutaturum se promiserat) λέγων αὐταῖς τὰς λέξεις. Ὁ Θεὸς ἡμᾶς ἐποίησεν ἢ προέβλεψεν. Ἐχρῆν γὰρ καὶ εἰδῆναι ἡμᾶς τὸ πρὸς ἡμᾶς

ἄμεσον καὶ προῆμενον, καὶ πῶς καὶ διὰ τί δεῦρο ἤκομεν. Εἰ γὰρ προῆμενον, τῆς γενέσεως ἡμῶν μόνον αἰτίαι ὁ Θεός, ὅς ἐκ ὄντας ἐποίησεν, ἕτως καὶ γενομένου σώζει. Ὁ γὰρ τὰς δερματίνους χιτῶνας τὰ αἰδήτητα λέγων σώματα, πάντως περὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς αἰδήτητον εἶναι ὁμολογήσει, μετὰ τὰς χιτῶνας γὰρ εἴρηται, μήποτε λαβὴν ἔξ ἑαυτοῦ τῆς ζωῆς, καὶ φάγη, καὶ ζήσεται εἰς αἰῶνα. Hæc (quod Nourrium præterit) excerpta sunt ex ἐκλογαῖς προφητικῶν §. 17. edit. Combefisii. At idem Nourrius recte observat in MSS. Jo. Damasceni parallelorum Codicibus laudari tanquam ex octavo Stromatum libro, quæ iisdem verbis exstant in ἐκλογαῖς προφητικῶν, quæ Græce libro Stromatum subjiciuntur, §. 20. edit. Græcolat. Combefisii: ἀγάπη ἐκείνων ἀρχαί, αἰκόντων γὰρ φόβου ἔτι οὐ φαύλου. Ὁ γὰρ εἰς ἀγαθόν παιδαγωγῶν, εἰς χριστὸν ἀγει, καὶ ἐστὶ σωτήριον. Laudantur à Damasceno etiam hæc, octavo Stromatum libro prænotato: φοβηθῶμεν ἐχθρὸν νόσον τὴν ἐξωθεν, ἀλλὰ ἀμαρτήματα διὰ τὸ νόσον. Καὶ νόσον ψυχῆς ἐχθρὸν σώματι, (quæ exstant in eisdem eclogis §. 11.) Et: -- Νόμον ἐστὶ κατὰ τὸν σεμνὸν καὶ θεῶν σεμνῶς καὶ θεοπροπῶς ὁρᾶν ἐν ἀξιώσει, κόλασιν ἐπιφέρειν ἀσεβείας.

4. Ἐκ τῶν Θεοδοτῶν καὶ τῆς ἀναβολικῆς καλυμμένης διδασκαλίας κατὰ τὰς ὀυλαστικὰς χρόνους ἐπιτομαί. Hæc excerpta Græce sine versione ex Florentino exemplari Græcolatinis Clementis editionibus subiecta variaz locorum S. Scripturæ explicationes Gnosticas & Valentinianas continent. In his Theodotus p) plus simplici vice citatur: mentio & Basilidis & Valentini ac Valentinianorum, & pag. 799. afferuntur verba quæ CHRISTUS dixerit ad Salomen, μέχρι τότε εἶναι θάνατοι, ἄχρις ἂν αἰγυπτιακῆς τίκτωσιν, quæ ex Evangelio secundum Ægyptios petita esse constat ex Clementis III. Strom. p. 445. 452. 453. Combefisii latine transtulit, sed veritus est edere q) ob hæreses & errores Gnosticos qui in illis continentur. Quoniam vero eisdem vix quisquam hodie poterit moveri, nec tamen inutile ad alios

O 2

scri-

- p) Theodotum intellige Byzantinum coriarius, à Victore Rom. Episcopo excommunicatum, cujus hæresin perstringit etiam S. Hippolytus in homilia contra errores Noëti. Cætera veterum de illo loca diligenter excerptit B. Ittigius diss. de hæresibus p. 259. seq. qui p. 243. alterum retert Theodotum Montanistam & p. 261. tertium Theodotum trapezitam auctorem Melchisedecianorum. Videnda etiam de Theodoto Coriario erudita dissertatio D. Mich. Waltheri τῆς μακαρίτης edita Wittebergæ 1688. sub titulo *Jesus ante Mariam* §. 10. seq.
- q) Vide Combefisii. T. I. Auctar. noviss. p. 194. & Rich. Simonis Bibliothecam Criticam Gallice editam T. I. p. 66.

scriptores Ecclesiasticos illustrandos, neque injucundum est specimine tam insigni cognoscere, qualis fuerit & quam longe petitis S. Scripturæ expositionibus subnixa hæreticorum istorum doctrina, non dubitavi illam Combesisii versionem, cujus Apographum beneficio doctissimi Viri Erici Benzeli in manus meas incidit, infra cum Lectore communicare. Germanice quidem reddita hæc excerpta edidit Godfridus Arnoldus in Apologia hæresium, Lipsiæ 1700. fol. Tomo IV. p. 41. seq. à quo tempore melior & emendatior, itidem Germanica interpretatio auctore H. G. W. E. M. * lucem vidit Ulmæ 1701. 4. cum præfat. Theologi meritisimi D. Eliz Veielii, ὁ μακαρίτης.

5. Ἐκ τῶν Προφητικῶν ἐκλογαί. Hæc excerpta posteriora seniora sunt prioribus, sed in Græcolatinis Clementis editionibus itidem tantum Græce existant, atque extrema parte mutila. Cæterum cum notis *Francisci Combesisii* leguntur Græce & latine in auctario ipsius novissimo ad Bibliothecam Patrum, Paris. 1672 fol. In his subindere, fellit Clemens (illum enim auctorem non dubito) errores *Heracleonis*, *Tatiani*, *Hermogenis*: plura etiam refert ex Apocryphis *Henochi*, & Apocalypsi atque κηρύγματι Petri, ex *Hermæ* etiam *Pastoris* lib. 2. mandato 5. verba desumpta & illustrata videre est §. 45. licet de nomine eum non laudat. Dogmatum vero hæreticorum expositionem utilem esse disputat §. 29. Φέρει ἢ καὶ ἄλλην συγγυμνασίαν ψυχῆς ζητητικῆς ἢ ἑτεροδόξου διδασκαλίας ἐκθροισίς, καὶ ἀνίσταπλάτητον ἢ ἀληθείας τηρεῖ τὸν μαθητὴν. Has Eclogas esse partem Hypotyposeon Clementis Alexandrini non absurde conjiciunt viri doctissimi: haud omitendum tamen est easdem ab *Acacio* & *Damasceno*, ut è locis pluribus supra à me descriptis patet, habitas fuisse pro octavo Stromatum libro.

Operum Clementis Alex. editiones.

Græce Scripta Clementis hæctenus memorata prodierunt è *Bibl. Medicea*, collato ad *Protrepticum* & *Pædagogum* etiam *Rodulphi Pii*, *Antistitis Carpenfis* Codice, recensente *Petro Vitorio*, cujus præfatio ad *Marcellum Cervinum* Cardinalem *S. Crucis* (postea per 22. dies Pontificem Max. *Marcellum II.*) præfigitur. Florentiæ 1550. fol. Hæc editio manu *Josephi Scaligeri* passim notata fuit in *Bibliotheca Clarissimi Grævii*.

Ex

* *Georgio Wachtero*, *Ecclesiaste Memmingensi*.

CLEMENT. ALEX. EDITIONES.

reensione & cum castigationibus *Frid. Syll*
Commelin. 1592. fol.
ine Protrepticus & Pædagogus Gentiano Herv
matum Syriaco Strozza * interprete, I
Laurentium Torrentinum.
 trepticus, Pædagogus & Stromata ** G
 liano & Ecclesiæ Remensis postea Cano
 ejus scholiis Basil. 1556. fol. ap. Froben.
 8. 1572. & 1590. fol & denique in Biblio
 nensi T. 3. A. 1677. fol. ex Dan. Heinsii r
 Herveti omisfis.
 ce & Latino cum Herveti versione per Dan. He
 tisque & castigationibus *Frid. Sylburgii*
Bat. 1616. fol. Hæc editio cum plurib
 Blondelli fuit in Bibliotheca Samuelis G
 lemensis.
 tusa hæc editio additis *Frontonis Ducæi* notis, I
 emendate 1641, *ibid.* & Colonix, (si
 1688. fol.
 mentem Alex. emendatissimum & auctum
 ad ipsum Clementem emendationes He
 naturum se olim testatus est *Jo. Crojus* c
 Nov. Test. p. 172. Sed illa Clementis edit
 Bibliotheca Jesuitica leges Clementem Alex. n
bo Deibans, S. I. verum nec illæ notæ e
 vam Clementis & castigationem edition
 sione & notis idoneis eruditorum exped
 stolamur Oxoniæ vulgandam à doctissim
 scriptis Clementis Alexandrini diligentissim
Nourrius libro tertio integro Apparatus
 trum, nam & Analysin singulorum po
 tum, *Elisamque Du Pinium* dedit pleni
 ipius atque ad varia Clementis loca obs

○ 3

apryius Mallonus in Strozza vita T. 2. elogior p. 229. S
xandrini, adolescentis tutor esset, primus omnium latinis a
a Gentiani versione & commentariis plura reprobavit
ad Bibl. Patris p. 902. sq.

mero, & Chronographicam tabulam addidit qua Clementis supputatio cum Eusebiana & Syncelliana confertur, & de auctoribus quos laudat Clemens copiosius disseruit. Paris. 1703. fol. p. 622 - 1362. Vide etiam quæ de Clementis doctrina novissime notavit Ittigius in selectis Hist. Eccles. capitibus Sect. II. p. 230. seq.

Supplementum Operum Clementis Alex.

Hoc cum præfatione erudita & fasciculo miscellaneorum ad Hist. Ecclesiasticam spectantium observationum editum Lipsiæ 1700. & ab eodem præclaro Doctore meo *Thoma Ittigio*, complectitur:

1. Librum pium & lectione in primis dignum qui inscribitur *τίς ὁ σωζόμενος πλάσιον*. *Quis dives salvetur?* Clementi hic diserte tribuitur ab Eusebio, III. 23. VI. 13. Hieronymo, aliisque & Photio qui Codice CXI. testatur in quibusdam exemplaribus hunc libellum fuisse loco octavi Stromatum libri. Unde non mirum quod Anastasius Sinaita in Palimpsesto VI. (ap. Combefis. T. I. Auctar. novi p. 966.) *ἐκ τῶν τῶν σχηματικῶν* Clementis λόγων afferre se sit narrationem de Johanne Apostolo juvenem perditum persequente & ad frugem reducente, quæ capite ultimo hujus libri existat, repetiturque inde ad Eusebio III. 23. Hist. & aliis quos laudavi ad Abdiam V. 3. p. 536. Codicis Apocryphi Novi Test. Meminit iterum Anastasius p. 934. ubi Clementem τὸν ἰσορροπὸν *Alexandriensis* appellat. Igitur haud dubie Clementis est, non *Origenis*, licet in MS. Vaticano Origenis in Jeremiam homiliis adjunctus, atque inde sub falso Origenis nomine editus est à *Mich. Ghislerio* T. 3. Commentar. in Jeremiam (Lugd. 1633. fol.) p. 262. cum versione *Jo. Matthei Cariophylæ*. Sed in præfat. c. 7. §. 4. ipse errorem Ghislerius agnovit, & Clementi vindicandum illum librum statuit, sub cujus nomine cum nova versione & notis editi *Franciscus Combefisius*, nullo alio MS. Codice usus, in Auctario noviss. Bibliothecæ Patrum T. I. p. 163. Paris. 1672. fol. Ex Combefisii editione recusus latine in Bibliotheca Patrum Lugd. A. 1677. Tomo III. ac Græce & latine cum succinctis *Jo. Felli Oxoniensis* Episcopi scholiis Oxon. 1683. 12. è theatro Sheldoniano, sed notis Combefisii omisis, quas suæ tamen editioni præter Felli scholia, & varias è Ghisleriana & Combefisiana lectiones Ittigius adjunxit.

2. *Adumbrationes in aliquot Epistolas Canonicas*, ex veteri latina versione, de qua *Cassiodorus* c. 8. Institut. divinarum literarum:

In Epistolis Canonice Clementis Alexandrini Presbyteri qui & Stromateus vocatur, id est in Epistola S. Petri prima, S. Johannis prima & secunda & Jacobi r) quadam Attico s) sermone declamavit. Ubi multa quidem subtiliter sed aliqua incaute locutus est: que nos ita transferri fecimus in Latinum, ut exclusis quibusdam offendiculis purificata doctrina ejus securior potuisset hauriri. Clementem in Hypotyposeon libris etiam Epistolas Catholicas interpretatum testantur Eusebius IV. 14. Hist. & Photius Cod. 109. Verisimile igitur est ex illo opere t) Casiodorum adumbrationes hanc quo ipso forte Vocabulo Græcum ὑποτυπώσεων exprimere voluit, excerpendas curasse, quas latine Ittigius dedit post editiones in Bibliothecis Patrum Paris. 1575. 1589. 1654. & Lugd. 1677. & post editionem Oxoniensem ad calcem libri de divite salvando 1683. 12.

3. *Fragmenta Clementis Alex. à Jo. Fello collecta ex Nicetæ in Jobum & Corderiana in Lucam Catena, quibus alia Ittigius addidit tum ex eadem in Jobum, tum ex Nicetæ in Matthæum Catena, ex Eusebio item atque Oecumenio. His cæterisque quæ in præfatione etiam monet adjungenda esse, addi potest fragmentum Clementis quod exhibet Catena in Pentateuchum latine edita à Francisco Zephyro p. 146. licet consimilia quodammodo leguntur V. Strom. p. 564. Nomen illud Mysticum quod vocant tetragrammaton, quo tantum muniebantur illi quibus adytum pervium erat, sonat Jehovah, quod interpretatur: qui est & qui erit; candelabrum vero quod ad australem plagam adstabat altaris, septem planetas referebat, qui per meridianam regionem circumagi nobis videntur, cui termini utrinque rami consurgunt, quoniam sol quasi Candelabrum mundi medius inter alios planetas divina sapientia libratus sua luce superiores lustrat & inferiores. Ad alteram partem ipsius ara posita erat mensa, in qua panes proponebantur, quod ex ea parte cæli status nobis vitales & almi adspirent.*

Scripta Clementis deperdita.

Hypotyposeon u) sive compendiosarum S. Scripturarum enarrationum libri VIII. ex quibus petita videntur quæ hodieque existant

ex-

i. e. Græco.
 In adumbrationibus quæ existant nullæ ad Epistolam Jacobi, sed in Epistolam Judæ leguntur. Et de Epistola Judæ meminit etiam Eusebius VI. 14. ubi Clementis ὑποτυπώσεων refert.
 e via sunt quæ conjecturæ huic opponit Nourrius p. 1320.
 he hoc vocabulo quod brevem & succinctam (quæ compendio & ως ἐν τύπω sic) expositionem significat, dixi ad Sexti Empirici libros Hypotyposeon Πυρκαυαρύων

excerpta Theodoti, & adumbrationes in aliquot Epistolas Catholicas, ut jam dixi. Meminit Euseb. I. 12. II. 1. 9. & 15. & VI. 13. & 14. Hist. Hieron. in Catalogo c. 38. Photius Cod. 109. 111. Fragmenta ex illis præter Eusebium locis laudatis & Oecumenium in Epistolas Pauli, servavit Chronicon Alex. p. 224. edit. Cangii, S. Maximus ad Dionys. c. 1. de Mystica Theol. p. 17. & Jo Moschus in prato spiritali c. 176 quem locum cum laudasset Baronius ad A. C. 31. n. 40. ut probaret Petrum à CHRISTO baptizatum esse, Richardus Montacutius lib. 2. Originum Eccles. p. 52. *En tibicinem, inquit, ruitur aliqui parieti! Clemens ó πολυμαθής advocatur in partes ex Hypotyposibus, sed citatus à Sophronio in prato spiritali. Neque enim Baronius Clementis, credo, vidit hypotyposes. Certe magnus aucto Clemens, licet nimis interdum credulus Apocrypticis narrationibus & rumoribus ab incerta traditione. Secundo Criticorum quidam nominatissimi opus illud hypotyposeon nec lectum sibi nec visum, (sed ως πάντες οὐτὸ καὶ μὴ οὐτὸ) judicant Critici) devocant in quaestionem. Quod si exstaret, multiplici procul dubio doctrina, ut ille alter λόγος σρωματέων nos recrearet. Sed an ille antiquissimus & vniuersissimus Pater tale aliquid retulerit in hypotyposibus, cum tandem intelligemus, cum Patres Societatis qua summa pollent gratia & auctoritate apud hodiernum Patriarcham Alexandrinum, illud opus sesselatum in usum publicum Ecclesia impetraverint. Scribebat enim aliquando doctissimus Fronto literis ad Clariss. Savilium misiss, apud illum Patriarcham hunc extare.*

2. Σύγγραμμα Κλήμεντος Ἐσρωματέως εἰς τὸν Προφήτην Ἰμώως memorat Palladius in historia Lausiaca p. 147. edit. Meursii.
3. Περὶ προνοίας ex quo fragmenta apud S. Maximum T. 2. Opp. p. 144-152. itemque aliud ex MSS. Reg. apud Clariss. Nourrium p. 1336. seq. Apparatus ad Bibl. Patrum.
4. Περὶ τῆς Πάχας σύγγραμμα. Euseb. IV. 26. VI. 13. Hieron. de Script. Eccles. c. 38. Phot. Cod. III. Fragmenta in Chronico Alex. p. 7. edit. Cangii. Et in Petavii Uranologio p. 214. In hoc libro testatus Eusebio teste fuit Clemens, se à fratribus ad actum ad scripto consignandas ὡς δόσεις quas ab antiquioribus Presbyteris acceperat. Per has nolim Constitutionum Apostolicarum Opus intelligere cum doctissimo Beveregio, sed illud ipsum

de Paschate opus in quo traditiones antiquorum de hoc argumento exposuerat.

5. Διαλέξεις *ᾠε* ησείας Hieron. *de jejunio disceptatio* quasi legisset Διαλέξεις non Διαλέξεις. Apud Photium tantum est *ᾠε* ησείας.
6. Περὶ κακηλαλίας, Hieron. *de obrethatione, liber unus.* Phot. *ᾠε* κακηλογίας.
7. Περὶ ῥηπτικῆς οὐς ὑπομονῆς, ἢ πρὸς τὰς νεωστὶ βεβαπλισμένους. Euseb. VI. 13. Hill.
8. Κανῶν ἐκκλησιαστικῶς, ἢ πρὸς τὰς Ἰουδαίους. Hieron. *de canonibus Ecclesiasticis & adversus eos qui Judaeorum sequuntur errorem liber unus, quem rhorric Alexandro Hierosolymorum Episcopo προσεφώνησε.* Canonum Apostolicorum collectionem, quae hodie existat, per hoc opus ab Eusebio & Hieronymo innui, non crediderim. Sane Photius qui mox lectos à se Canones Apostolorum Cod. 112. commemorat Clementis Romani sub nomine, inter ea quae à Clemente Alex. scripta non ipse legit sed memorari tantum ab aliis meminit Cod. CXI. refert *ᾠε* κανόνων ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν ἀκολουθῶν τῆ τῶν Ἰουδαίων πλάνης. Atque unius non duorum scriptorum hunc esse titulum Eusebius & Hieron. dubitare nos haud sinunt. Fragmentum Clementis ἐκ τῆ καὶ Ἰουδαίων τῶν servatum in Nicephori CPol. Antirrheticis MSS. Graece & latine edidit Nourrius p. 1334. Apparat.
9. Ὅροι διαφόροι. Jo. Veccus de processione Spiritus S. apud Allatium in Graecia Orthodoxa T. I. p. 248. ἀλλὰ καὶ ὁ κλήμας ὁ στραμάριος ἐν οἷς συνέθετο Διαφοροὺς ὅροις ὡς πάντος εὐσεβῆος δόγματος προσηγορῆς αὐτῶς τῶ βυλομένῳ θεολογίαν μελίοναι, ὀρεζομένῳ τί πνεῦμα, καὶ ὁσυχῶς λέγεσαι πνεῦμα, φησί· Πνεῦμα μετ' ἐς ἡλῆ καὶ αὐλῆ καὶ ἀρηματις ἐκπορευτική ὑπαρξίς.
10. Plura scripta sua sive memorat sive promittit Clemens ipse, * ut *De Principiis*, III. Strom. p. 431. ἀλλὰ πρὸς μὲν τῶτος (Μαρκιωνιστῆς) ἐπὶ τὸν τῶν ἀρχῶν διαλαμβάνωμεν λόγον, ἀκριβέστατα διαλεξόμεθα. Libro quis dives salvetur §. 26. ὅπερ ἐν τῆ ἀρχῶν καὶ θεολογίας ἐξηγήσει ρουήριον τῶ Σωτήρος ὑπάρχει μαθεῖν. Iterum meminit hujus tractationis III. Strom. p. 434. ἐπειδὴν ἢ *ᾠε* τῶν ἀρχῶν διαλαμβάνωμεν &c. Hic est ἀρχικός λόγος de uno DEO qui per legem & Prophetas atque Evangelium praedicatur,

P

tur,

* Confer Nourrius p. 1337. 69.

- tur, quem promittit IV. Strom. p. 510. licet jam de hoc argu-
menta quædam dixerat III. p. 457. seq.
- De Prophetia.* Strom. V. p. 531. καὶ ὅτι πάλι ἐστὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἐν τῷ
ᾧ ἐπιπροφητείας καὶ τοῖς περὶ ψυχῆς ἐπιδειχθήσεται ἡμῖν, Adde IV
p. 511. a.
- De membris & affectibus, quando de DEO dicuntur, allegorice interpre-
tandis.* VI. Strom. p. 580. ἀλληγορεῖσθαι δὲ τὰ ἐκ τῶν ὄν-
μάτων, ὁσιώτερον, ἀδὴ καὶ προϊόντων ἔστι λόγος κατὰ τὸν οἰκείον και-
ρὸν Διασαφήσομεν.
- De Angelis.* Strom. VI. p. 631. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐν τῷ περὶ ἀγγέλων
λόγῳ προειρηθέντων γραφῆς κατὰ καιρὸν Διασαφήσομεθα.
- De Diabolo.* Strom. IV. p. 507. ἀλλὰ πρὸς μὲν τὰ δόγματα ἑκείνα εἰς μα-
τησιωματιᾶται ἡ ψυχὴ, καὶ περὶ τῶν διαβόλων κατὰ τὰς οἰκείας λεχ-
θήσεται καιρῶς.
- Περὶ γενέσεως κόσμου.* VI. Strom. p. 698. περὶ τῶν ἀνθρώπων γενέσεως. III
Strom. p. 466. Hinc Eusebius de Clemente VI. 13. Hist. ὑπὸ τῆς
ἑξῆς ἐν αὐτοῖς καὶ εἰς τὴν γένεσιν ὑπομνηματίζουσιν.
- De Ecclesia unitate & excellentia.* VII. Strom. p. 765. ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξου-
σίαν ἐκκλησίας καθάπερ ἡ ἀρχὴ τῆς συστάσεως κατὰ τὴν μοσάδα ἐστὶ
πάντα τὰ ἄλλα ὑπερβάλλουσα καὶ μηδὲν ἔχουσα ὁμοίαν ἢ ἴσων ἐαυτῇ
ταύτῃ μὲν ἢ ὑστερον.
- De officii Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum & viduarum videtur pro-
mittere se alio opere a futurum III. ult. pædagog. p. 265.*
- De anima ὁπνίκα ἀν περὶ ψυχῆς Διαλαμβάνωμεν.* III. Strom. p. 432. add
IV. p. 591.
- De resurrectione,* II. 20. Pædagog. p. 199. ὡς ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως Δια-
πλειόνων δηλωθήσεται, & lib. I. c. 6. p. 104. ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν ἡμῖν σα-
φέστερον ἴστο ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως δηλωθήσεται.
- De Nutriis,* ἐν τῷ γαμικῷ διέξμεν λόγῳ III. 8. Pædagog. p. 237. Næ
forte respicit quæ II. 10. pædagogi de illo argumento, aut ter-
tio Stromatum differuit.
- De continentia,* καὶ ἴστο ἐν τῷ περὶ ἐγκρατείας ἡμῖν δεδήλωται II. 10. Pæda-
gogi p. 193. In eodem forte λόγῳ disputaverat de eo quid ve-
re sit turpe & obscænum, quod II. 6. Pædagogi p. 169. testatu-
se fecisse: διελήφα μὲν ἢ βαθυτέρῳ λόγῳ ὡς ἀρα ἔτε ἐν ὀνομα-
σιν, ἔδὲ μὲν ἐν τοῖς σωσιαστικαῖς μορίοις καὶ τῇ κατὰ γάμον συμπι-
κῇ ἢ ὄντως αἰσχρῆ προσηγορία τάττεται. Videtur itidem libru-
tert

tertium Stromatum innuere in quo p. 434. disertè : ὁ δὲ περὶ
ἐγκρατείας ἡμῶν προβαλέτω λόγος.

Adversus hæreses, Strom. IV. p. 510. c. ubi se unum DEUM
adversus illas demonstraturum promittit. Contra Philoso-
phorum sententias de summo bono II. Strom. p. 419. Contra
Hæreticorum γνῶσιν profanam VII. Strom. p. 722. d. Sed for-
te non peculiare hi libri fuerunt, verum ut in Stromatis
passim facit, ita & in Hypotyposis Hæreticos illos & Philoso-
phos oppugnare potuit.

XXII. Index auctorum, qui à Clemente Alexandrino citantur.

Compositus à CHRISTOPHRO WOLTERECK, Glückstadiensis.

A Baris Hyperboreus vates. 334. a.	Æsopus, 718. b.
Abderitani 417. a.	Aethlius Ἀἰθλιός. 30. a.
Abderites Sophista, 193. d. 279. d. (Democritus.)	Agatho Tragicus, 614. d.
Academici, 416. c.	Alcander, 19. c.
Achaicus ἐν τοῖς ἠθικαῖς 496. d.	Alcibiades, 9. c.
Acicari Columna, 303. d.	Alcmæon Crotoniata, 43. d. 624. b.
Acrisius, 321. c.	————— πρῶτος Φυσικὸν λόγον συνέταξεν, 308. c.
Acufilæus 321. a. Argivus, 299. d.	Alcman Lacedæmonius, 308. c.
Historiographus, 629. a.	Alcmenon Vates apud Acarnanes 334. d.
Admetus 323. a. Thessalus Vates. 333. c.	Alexander Macedo, 634. b. 635. a.
Adrastus Cræsi filiorum Pædago- gus, 109. b.	Alexander Polyhistor ἐν τοῖς Ἰνδικαῖς, 451. b.
Ægias, 321. d.	————— ἐν τῷ περὶ Ἰνδικῶν συγ- γράμματι, 332. c.
Ægyptia Sibylla, 323. d.	————— ἐν τῷ περὶ Πυθαγορικῶν συμβόλων, 304. b.
Ægyptiorum τὰ ἱερατικὰ βιβλία, 624. a.	Alexarchus Grammaticus, 36. a.
Æschines, 626. a.	Alexis Comicus, 218. c.
Æschylus, 387. a. 492. b. 494. a. 546. d. 558. d. 603. c. Tragicus, 610. d. 620. a.	Allobii, 305. b. pro quibus Ἰλλοβιοί le- git Strabo lib. XV.
Æsculapius Memphitanus, 334. b.	Amæbeus citharædus 447. c.

- Amphiaraus Atheniensis, 333. d.
334. c.
Amphiletus Atheniensis, 333. c.
Amphilochus 629. a.
— — *Ἀμφιλοχὸς ἐν Κιλικίᾳ* (Vates) 334. d.
Amphion 332. d. Thebanus, 1. a.
Musicae inventor. 323. b.
— — *ἐν τῇ Ἀντιόπη, 602.*
Anacharfis, 14. d. Scytha, 299. c.
305. b. 308. a. 568. a.
Anacreon 251. a. 623. d. Tejus.
308. d.
Anaxagoras Clazomenius, 43. d.
301. a. 308. c. 364. d. 416. d.
Anaxandra Nealcis filia, pictrix,
523. b.
Anaxarchus, 496. d. Diogenis
Smyrni auditor. 301. d.
— — *ἐν τῷ περὶ βασιλείας, 287. a.*
Anaximander Milefius, 43. d. 301. a.
Anaximenes Milefius, 42. c. 301.
a. 629. a.
Andocides, 625. b. Rhetor. 626. a.
Andro *ἐν τῷ Τριπόδι, 332. b.*
Androcydes, 718. c. Pythagoricus,
568. a.
Androtion, 629. a.
Anias (Vates) *ἐν Δήλῳ, 334. d.*
Anniceri, 417. b.
Anonymus, 194. a. 195. c.
— — *ὁ συντάξας τὴν τῶν Μακ-
καβαίων ἐπιτομὴν. 595. d.*
Anticlidus *ἐν νόσοις, 27. b.*
Antilochus, *ὁ τὰς ἰσορᾶς πραγμα-
τευσάμενος ἀπὸ τῆς Πυθαγόρου ἡλε-
κίας ἐπὶ τὴν Ἐπικύρου τελευτήν.*
309. b.
Antimachus Tejus. 622. a.
Antiochus, *ἐν τῷ ἐνάτῳ τῶν ἰσορᾶ*
29. b.
Antipater Zenonis familiaris. 41.
b. Stoicus. *Τρία συγγράμματα
μεν βιβλία περὶ ὅτι καὶ
Πλάτωνα. 595. c.*
Antiphanes 308. a. Delius Med-
cus, 104. b.
Antiphanes Comicus 482. d.
ἐν Μαλθακῇ, 218. a.
Antiphon Rhamnufius. 309. a. Rhetor.
626. a. 712. c.
Antisthenes, Socratis familiaris
46. c. 49. c. 301. b. Phryx. 301.
c. 406. c. 412. d. 417. b. 601. a.
Antitactz, 439. d.
Anytus, 505. d.
Appellas *ἐν τοῖς Δελφοῖς, 31. a.*
Apelles, 210. c.
Apion Grammaticus, *ἐν τῇ περὶ
τῶν Αἰγυπτιακῶν ἰσορᾶν 320. b.*
— — *κατὰ ἰδιῶν συντάξας
βιβλίον, ibid.*
Apis, 307. a.
Apollodorus 10. a. 18. b. 301. c.
Chronographus, 322. b. 327. d.
Corcyraeus, 570. b.
— — Cumanus Grammaticus
*βιβλία δύο γραμματικά διὰ
γραψας 309. a.*
— — *ἐν τοῖς χρονικοῖς 322. a.*
Apollodotus Cyzicenus, 417. a.
Apollonius Rhodius *ἐν τοῖς Ἀργυ-
ναυτικοῖς 322. b.*
Aratus, 47. d. Poëta 570. a.

- εν τοῖς φαινόμενοις ἐπιγραφο-
μένοις 315. b. 597. c. d.
- Arcegilus 301. c. 712. c.
- Archedemus, 416. b. 784. a.
- Archelaus Atheniensis, 43. d. 301. a.
761. a.
- Archemachus, ἐν ἔυβοικῶν τρίτῳ,
327. a.
- Archias, 333. c.
- Archilochus, 269. b. 333. b. 619. b. d.
Parius, 308. d. 609. b.
- Archinus, 627. a.
- Arete Aristippi, Cyrenaica, 523. a.
- Argia Diodori filia, Dialectica,
523. a.
- Argis, 334. c.
- Andzus, 592. a.
- Arignote ἢ τὰ περὶ ἀνοσιῶν γραψα-
μένη, 522. d.
- Arion Methymnzus I. a.
- Aristas Proconnesius, 334. a.
- Aristas Cyrenzus 333. c.
- Aristander Telmessensis ὁ σὺν Ἀλε-
ξάνδρῳ γενόμενος, 334. d.
- Aristarchus 300. d.
— ἐν τοῖς Ἀρχιλοχίοις ὑπομνή-
μασι 326. d.
- Aristeas Argivus, 322. d.
- Aristippus, 177. a. 179. b. Cyre-
nzus Sophista. 411. b. μητροδι-
δακτῶ, 523.
- Aristippus ἐν πρώτῃ Ἀκαδικῶν, 322. d.
- Aristo, 407. a. 416. c. Thessalus.
333. d.
- Aristobulus Peripateticus, 305. d.
595. c. 632. a.
— ἐν τῷ πρώτῳ τῷ πρὸς τῆς Φιλο-
μήτορα, 342.
- Aristocles, 629. a. b.
- Aristocritus ἐν τῇ πρώτῃ τῶν πρὸς Ηρα-
κλεόδωρον ἀντιδοξαμένων, 561. b.
- Aristodemus, 308. a.
- Aristophanes, 627. b. 628. a.
— Comicus, 492. b. 632. d.
ἐν τῷ Δαιδάλω, 628. d.
ἐν Θεσμοφοριαξίαις 209. d.
ἐν ταῖς πρώταις Θεσμοφορια-
ξίαις, 628. d.
ἐν Κωκάλῳ, 628. d.
- Aristoteles, 17. d. 150. c. 258. c.
289. b. 300. a. 301. b. 304.
c. 308. a. 312. d. 354. c. 365. c.
483. c. 547. b. 589. d. 590. d. Pe-
ripateticus, 591. c. d. 641. d. 643.
b. 697. d. 761. a. 774. a. b. 784. b.
— ἐν τῇ Λοκρῶν πολιτείᾳ, 352. a.
— Φιλόσοφος ἐν τῷ περὶ Φύσεως,
683. c.
— ἐν τῇ Φωκίᾳ πολιτείᾳ, 334. b.
- Aristotelici, 300. b. 415. d. 575. b.
- Aristoteles Cyrenzus, 447. c.
- Aristoxenus 658. c.
— ἐν τῷ Πυθαγόρῳ βίῳ, 300. d.
- Aristus Salaminus, 361. 8.
- Arpedonaptz, 304.
- Artapanus, ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων συγ-
γράμματι, 344. a.
- Artemisia, Diodori filia, Dialecti-
ca, 523. a.
- Artorius τις ἐν τῷ περὶ μακροβι-
τίας, 153. a.
- Aspasia Milesia, 523. a.
- Astylus Crotoniates, Athleta 447. c.
- Athamas 387. a. Pythagoricus, 624. d.
- Athenodorus, ὁ τὰ Σανδονῶ, 31. d.
- Augias, 622. c.
- Axiothea Phliafia, 523. a.

B.

- Bacchylides, 266. a. 622. c.
 — *εν ταῖς Παλαισιν.* 580. d.
 — Lyricus *περὶ τῶν θεῶν λέγων,*
 602. a.
 Bacides, Arcas & Boeotius 333. c.
 Barnabas, 373. b. 375. b. 389. d. 369.
 d. 410. c. 411. a.
 571. d. 572. a. 577. d. 646. c.
 Basilides, 409. a. 507. a. 508. a. 509.
 a. 509. c. 536. b. 539. b. 540. d.
 545. d. 546. a. 583. d. 765. b.
 764. c. 792. b. 794. c.
 — *εν τῷ εἰκοσῷ τρίτῳ τῶν ἐξηγη-*
τικῶν 506. a. b. d.
 Basilidiani, 340. b. 363. a. b. 371. a.
 375. c. 408. d. 426. a. 427. c.
 Battus Cyrenæus 333. d.
 Berofus *εν ταῖς χαλδαῖκαῖς ἱστορίαις.*
 329.
 — *εν τρίτῃ χαλδαῖκῶν.* 43. b.
 Bias, 300. c. Prieneus, 299. b.
 Bion Proconnefius *ταῦτα Καδμῶς ἔπα-*
λαιῦ μετέγραψε κεφαλαγμένῳ.
 629. a.
 — 37. c. 712. c.
 Biton, 432. d.
 Bocchoris 520. a.
 Bæo, 333. d.
 Brachmanes, 303. b. 305. b. 451. b.
 Branchus, Vates, 570. b.
 Brenus, in Illo vates 334. c.
 Brontius, 333. a.
 Butta, 305. b.

C.

- Cadmus Phoenix, 306. d. 307. b.
 Thebas venit 321. c. 322. c. 629. a.
 Cajaniftæ, 765. c.
 Calchas Vates, 333. c.
 Callias Comicus, 622. c.
 Callimachus, 18. b. 597. a Poeta
 600. d.
 — *εν Αἰτίοις,* 24. c. 571. c.
εν τοῖς Ἐπιγράμμασι, 580. d.
εν Ἰάμβοις, 570. c.
εν Ὑμνοῖς, 24. a.
 Callinus, 333. b.
 Callipho, 415. c. & d.
 Capito Musicus, 2. d.
 Carpocrates, 428. a. 430. b. d. 436.
 b. 448. d.
 Carocratiani, 428. a. 430. c.
 Casfianus *εν τῷ πρώτῳ τῶν Ἐξηγη-*
τικῶν, 320. b.
 Casfianus, vide infra, Julius Casfir-
 nus.
 Cebes, 302. d.
 Cephalenei, 428. c.
 Cercops Pythagoreus ejus *εις ἀδελ-*
φῶν καταβάσις, καὶ ὁ ἰερὸς λόγος, 321. d.
 Ceus sophista, Prodicus, 202. l.
 Chaldzi, 303. b. Assyriorum Ph-
 losophi, 305. a.
 Cham, *ἔχασμ προφητεία,* 64. a.
 Chamæleon 351. d.
 — *εν τῷ περὶ θεῶν.* 300. a.
 Charidemus, 761. a.
 Chilo Sophista, 626. d.
 — Lacedæmonius 196. b.
 300. a.

A CLEMENTE ALEX. ALLEGA

Chiro centaurus sapiens, 303. b.	Lindio
Chrysiippus 301. c. 761. a.	Cleomen
Cinyras, Cyprius insularis Vates, 10. b. 333. c.	— ἐν 7
Cleantes, 301. c. 416. a. 643. b.	Cleophor
697. d. 718. b. 784. a.	Cleophyl
— Pisadeus, * Stoicus Philoso-	mius,
phus 47. a. 569. d.	628. c.
— ἐν τῷ ποιηματι, 602. a. ejus	Clitarchu
ποιητικῇ, 554. a.	Colophor
Demarchus Peripateticus, 304. b.	Cometes
Demetrius Apostolus, 516. a. 518. c.	Comicus
— ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους, 289. a.	179. a.
516. a. 518. a. 647. b.	554. b. c.
Demetrius Alexandrinus se ipsum	Comædia
citatur:	Conuphi
πρὸς τὰς αἰρέσεις, 510. c.	Corinna F
τὰ περὶ ἀρχῶν τοῖς Ἕλλησι	Corone,
ἠρημένα, 618. b.	Cous Hip
περὶ Ἀρχῶν, 431. d. 434. d.	Crantor,
ἐν τῷ περὶ Ἀγγέλων λόγῳ,	b. The
631. c.	Gramm
ἐν τῷ περὶ Ἀναστάσεως, 104. d.	Cratinus,
ἐν τῷ γαμικῷ λόγῳ 237. d.	ἐν
περὶ γενέσεως κόσμου, 698. b.	ἐν
ἐν τῷ περὶ ἑγκρασίας, 193. c.	Cratinus J
ἐν τῷ Περὶ Ἑπτακτῶ ἐπιγρα-	Crenus ἐν
φομένῳ ἡμῖν λόγῳ 711. c.	της μαθ
περὶ Προφητείας 511. b. 591. a.	Creontis A
ἐν τῷ πρώτῳ Στρωματικῷ 550. a.	Criso Hin
ἐν τῷ δευτέρῳ Στρωματικῷ, 637.	Critias, 6
d. 594. b.	Critolaus,
ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς, 409. a.	a. Perip
432. a. 591. a.	Crobulus.
obis, 432. d.	Ctesias, 3
obulus, 300. b. Lindius, 299. b.	Cumana S

- Cycli τὰς ποιητὰς, ἐν τοῖς πάνυ παλαιοῖς τιθέασιν. 333. c.
- Cydippus Mantneus, 308. a.
- Cypriacum Poëma, 19. a.
- Cyrenaici, 415. b. c. 417. b. 722. d.
- D.
- Damafus frater Democriti, 631. d.
- Danais Poëma, 522. c.
- Demaratus, ἐν πρώτῃ Τραγωδιαιμένων, 27. c.
- Demenetus Phocensis, 333. d.
- Demetrius, ἐν δευτέρῃ τῶν Ἀργολικῶν, 30. d.
- ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἰεδαίᾳ βασιλέων, 337. d.
- Democritus, 44. c. 45. c. 59. b. 81. b. 301. d. 304. a. 417. b. 421. c. 534. b. 590. c. 598. b. 629. b. Sapiens cognominatus, 631. d. 698. b. Abderitanus. 43. d. 279. d.
- τὰς βαβυλωνίους λόγους ἠθικὰς πεποιήσας, 303. d.
- ἐν τῷ περὶ Τέλης, 417. a.
- Demodocus, 332. d.
- Demosthenes, 626. a. b. 627. b. c. 761. a.
- Dercylus, 321. d.
- Diagoras, 15. a. & b.
- Dicæarchus, 19. c.
- Didymus, 300. b. Grammaticus. 17. d. 569. a.
- ἐν τῷ περὶ Πυθαγορικῆς Φιλοσοφίας, 309. c.
- ἐν Συμποσιακοῖς, 523. b.
- Dieuchidas Megaricus, 629. a.
- ἐν τετάρτῃ Μεγαρικῶν, 328. b.
- Dino 43. a.
- Dinomachus, 415. c.
- Dio Philofophus, 522. a.
- Dio Thytes, 569. b.
- Diodorus, 301. b. 309. a. 415. c.
- Diogenes, 223. b. 296. b. 712. c. 713. a. 775. b.
- Apolloniates 42. c. 105. d.
- Smyrnæus, Metrodori discipulus, 301. d.
- ἐν πρώτῃ Περσικῶν, 43. a.
- ἐν τινὶ Τραγωδίᾳ, 412. b.
- Diomedes, 185. a.
- Dionysius, 308. d. 333. b.
- Argivus, 321. d.
- Carthaginensis, 333. d.
- Dionysius Halicarnassæus, ἐν τοῖς χρόνοις, 320. d.
- Jambus, 569. c.
- Thrax Grammaticus, ἐν τῷ περὶ τῆς ἐμφάσεως τῆς περὶ τῶν ἱεροχρίσκων συμβόλων, 568. b.
- Dionysius ἐν τῷ πέμπτῳ μέρει τῆς κουλῆς, 30. d.
- Diophilus.
- Diotimus, 417. b.
- Diphilus Comicus, 606. b. 611. c.
- Docetz, 765. c.
- Dorotheus, ἐν τῇ ἑτάτῃ Ἰταλικῶν. 27. c.
- ἐν τῷ πρώτῳ Πανδύκῃ, 334. a.
- Dofidas, 27. b.
- Dracon, 309. b.
- Druidæ Gallorum, 305. a.
- Duris, 337. a.

- E.
- Eleates ξένου. 366. d. Dialecticus, 537. a. (apud Platon. Thexteto.)
- Empedocles, 432. b. 479. c. 534. c. 552. c. 554. d. 570. a. 589. c. 599. b. 615. a.
- Agrigentinus, 17. a. 42. c. 334. a. 549. b. 587. b. 624. d. Κωλυσανίμας vocatus, 630. c.
- ejus φιλόσοφος ποιητικῆ. 607. b.
- ἐν τοῖς ἐπιτομ. 620.
- Empedotimus Syracufanus, 334. a.
- Encratitz, 158. b. 304. b. 765. c.
- Enoch. 808. 801.
- Entychitz Hæretici, 765. c.
- Ephorus, 334. d. 337. a. 351. d.
- Epicharmus, 18. a. 301. c. 369. d. 477. a. 492. b. 541. c. 620. b. 623. a. 626. d. 714. a. Comicus, 150. c. 605. a. b. Pythagoreus, 597. c.
- Epicurei, 44. b. 575. b.
- Epicurus, 269. b. Discipulus Naufiphanis 301. d. 302. d. 365. d. 412. a. 415. b. c. 417. c. 421. c. 532. a. 591. d. 604. d. 628. a. 629. b. 643. c. 648. b.
- Μανοικῆ γράφων, 501. c.
- Epigenes Thespiensis, 333. d.
- ἐν τοῖς περὶ τῶν εἰς Ὀρφεία ποιήσεως, 333. a. 571. a.
- Epigramma Sardanapali, 411. d.
- Epimenides Cretensis, 299. c. 334. a.
- Epiphanes υἱὸς Καρποκράτους &c. 428. b.
- ἐν τῷ περὶ δικαιοσύνης. 428. c. 429. d. 430. c.
- Eratosthenes Cyrenzus, 309. a. 327. b. 336. b. 337. a.
- ἐν τοῖς περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. 496. c. Γραμματικὰ libris duobus, 309. a.
- Erythra Sibylla, 333. d.
- Esdras Levites, 342. b.
- Evander, filius Italicæ Sibyllæ. 323. d.
- Evangelium secundum Ægyptios, 445. b. 452. c. d. 453. a. d. 465. c. d. 799. c.
- secundum Hebræos, 380. a.
- Eubulus Comicus, 716. a.
- ἐν Σαμέλῃ. 716. b.
- Eudemus Naxius Historicus, 629. a.
- ἐν ταῖς Ἀερολογικαῖς Ἱστορίαις, 302. a.
- Eudoxus Cnidius discipulus Conuphidis, 303. c.
- ἐν δευτέρῃ τῆς Περιόδου. 42. d.
- Evemerus Agrigentinus, 15. a.
- Eugamon Cyrenzus, 628. b.
- Eumelus, 621. d. Corinthius, 333. c. Historiographus, 629. a.
- Eunomus I. b. 2. d.
- Euphorion, 25. d. Chalcidensis, 483. d. Poëta, 561. b. 571. c. 603. d.
- ἐν τῷ περὶ Ἀλεάδων, leg. Ἀλεάδων 327. b.
- ἐν ταῖς πρὸς Θεωρίδαν ἀντιγραφαῖς, 569. c.
- Euphorus, 306. d. 338. a.
- Eupolemus ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ βασιλέων, 338. a. 343. d.
- Euripides, 18. d. 27. b. 45. b. 48. a. 49. c. 50. a. 221. b. 306. b. 334. c. 495. c. d. 499. b. 524. a. b. c. d.

543. b. 584. d. 603. c. 613. d. 620.
a. b. d. 622. b. 623. a. b. d. 625. b.
628. a. Poëta Tragicus, 432. c.
Scenicus Philosophus, 581. c.
ἐν τῷ Αἰγεί, 622. a.
ἐν τῷ Αλεξάνδρῳ, 483. d.
621. c.
ἐξ Ἀβιγόνης, 621. b.
ἐν Αὐτιόπῃ, 348. d.
ἐν ἐξαμέτρῳ τηρήσει (Meurf.
Tiere) 627. a.
ἐν Ἐρεχθεῖ, 619. d. 621. b.
ἐν Ἰωνί τῷ δράματι, 50. b.
ἐν Κτιμένῳ, 621. c.
ἐν τῇ Μηδείᾳ, 620. b.
ἐν τῷ Οἰεῖ, 619. d.
ἐν τῷ Ονομαίῳ, 625. a.
ἐκ Ἰ. Ὀρέσθ, 621. b.
ἐν τῷ Πειρίδῳ δράματι, 603. c.
ἐν Πρωτεσίλαῳ, 628. a.
ἐν Τηλέφῳ, 624. c.
ἐν τῷ Φοίνικι, 625. a.
ἐν τοῖς Φωνίσιαις, 289. d.
ἐν Χρυσίππῳ, 627. d.
- Euristheus**, 15. b.
Ὁ τὴν Ἑυρωπίαν ποιήσας, 349. a.
Eurystratus, Anaximenis Pater,
301. a.
Eurysus Pythagoreus, 559. d.
Euthydemus, 366. c.
Euthymenes, ἐν τοῖς χρονικοῖς, 327. a.
Excestus, Phocensium Tyrannus,
334. b.
Ezechiel, 304. b.
Ezechiel, ὁ τῶν Ἰσθαίκων τραγωδιῶν
ποιητῆς. ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ
δράματι Ἐξαγωγή, 334. c.
- G.**
- Gajus Julius Nepos**. Vates, 334.
Galeus vates in Sicilia, 334. d.
Getz. 303. b.
Glaucias, 764. d.
Gnostici, 438. b.
Gnosticus, 411. b. 477. d. 478.
520. a. c. φθόνος ἢ ἀπιστία Γνω-
στῶν, 805. a. εἰσι δὲ οἱ λέγοντες
Γνωστικοί, &c. ibid.
Gorgias Leontinus. Histori-
295. d. 629. a.
Grylli filius, (Xenophon) 44.
Gymnosophitz Indorum, 309.
451. c. 481. d. 634. b.
- H.**
- Hæmatitz**, 765. c.
Halcyon, 334. a.
Hecatzus, 417. a. 629. a.
—— ὁ τὰς ἱστορίας σωτηζάμενος
603. b.
Hegesibulus, 301. a.
Hegesilaus, 301. a. 308. c.
Helenus, 334. c.
Hellanicus, 305. c. 308. a. 328.
333. a. 629. a. ejus δευκαλίμ-
629. a.
Heracleon, 502. b. 503. a. 804.
Heracleotes, ἐν τῷ περὶ μὲν
351. d.
Heraclides, 25. d.
—— Ponticus, 44. c. 417. a.
—— ἐν τῷ περὶ χρησθησίων, 323.
Heraclitus, 13. d. 22. b. 33. b. 4

43. a. 90. d. 196. c. 215. a. Baufonis filius, 302. b. 304. c. 315. d. 332. b. 362. a. 369. d. 432. a. 434. c. 476. a. 478. b. 481. a. 494. b. c. 530. d. 591. a. 600. a. 602. d. 603. d. 615. b. 624. c.
- Ephesius, 366. b. 417. a. 549. c. 599. b. 604. a. 629. a.
- *πρὸς τὸν ἀνδρῶπων ἀγαθόγόμενον*, 532. b.
- *πρὸς Φυσικόν*, 571. c.
- Hercules Vates & Physicus, 306. a.
- Herillus, 416. c.
- Hermas, 679. b.
- ἐν τῷ ἑράμῳ*, 360. a.
- καὶ ἀποκάλυψιν*, 356. b.
- Hermes Thebanus, 334. b.
- 679. d.
- eius βιβλία*, 633. d. *αἱ πάντων ἀναγκαῖαι*, 634. a.
- Hermippus Berytius, 306. b.
- *ἐν τῷ πρὸς ἑβδομάδων*, 686. c.
- Hermogenes hzreticus, 808. d.
- Herodorus, 306. a.
- Herodotus, 300. d. 306. d. 331. c. 432. d. 625. d.
- *ἐν τῇ πρώτῃ*, 302. a.
- ἐν τῷ πρὸς Γλαύκῃ καὶ Σπάρτιατάς*, 627. b.
- Herophile Erythrza Sibylla, 323. c.
- Herus, vid. Zoroaster.
- Hesiodus. 26. b. 48. a. 232. c. 281. a. 287. b. 307. a. 322. b. 323. b. 327. a. 356. c. 575. a. 597. a. 600. c. 603. a. 610. b. 622. b. d. 624. a. 628. d. 629. a. 716. a.
- eius Θεογονία*, 16. c.
- Hicesius, vid. Icesius.
- Hieronymus Philosophus, 19. b. Peripateticus, 415. c.
- Hipparchia Cratetis uxor, 523. a.
- Hipparchus Pythagoreus, 574. d.
- Hippafius Metapontinus, 42. c. 296. b.
- Hippias Eleus Sophista, 624. a.
- Hippo 36. d. Melius, 15. a.
- Hippo filia Chironis, 306. b. 333. d.
- Hippobotus, 300. d.
- Hippocrates Medicus, 627. a.
- Hippodamus Pythagoreus, 404. c.
- Hipponax, 269. b.
- Ephesius, 308. d.
- Homerus, 16. c. 18. b. 19. a. b. 20. c. 21. b. 22. c. 23. a. b. 26. d. 37. b. 39. d. 40. a. 49. c. d. 73. c. d. 98. d. 199. d. 202. d. 209. c. 300. b. 302. c. 321. d. 322. a. 323. b. 327. b. c. 378. b. 404. d. 423. c. 433. a. 523. c. 525. a. *ὁ ποιητῶν πρῶτος*, 545. a. 575. a. 561. a. 596. d. 597. c. 598. a. 600. c. d. 604. b. c. 610. c.
- Homerus suppresso nomine, 2. d. 18. a. 24. b. 208. d. 214. c. d.
- *πρὸς Μαργίτην*, 281. a.
- eius Ὀδυσσεύς*, 173. d.
- Hyperides, 625. a. c.
- I.
- Jacobus Apostolus, 648. d.
- Jamus in Elide vates, 334. c.
- Idzi Dactyli. 306. a.
- Icesius *ἐν τῷ πρὸς Μυσηρίων*, 43. a.
- Idmon Vates, 334. d.

- Indorum Philosophi 494. c.
 Inscriptio templi in Epidauro, 551. d.
 Joannes, 648. d. Propheta, 662. a.
 — ἐν ἀποκαλύψει, 667. b.
 — ἐν τῇ ἐπιστολῇ, 439. b.
 — ἐν τῇ μετ' ὀνι ἐπιστολῇ, 389. b.
 Jobas seu Juba πρὸς Λαγουρίων γραφῶν, 329. b.
 Jon Chius, ἐν τοῖς Τριγάρμοις, 333. a.
 Jophon Comicus, ἐν Ἀυλωδοῖς Σατύροις, 280. d.
 Josephus (Fl.) Judæus, ὁ τὰς ἱουδαϊκὰς συντάξας ἱστορίας, 341. b.
 Irene Crarini filia pictrix, 523. b.
 Ischomachus, 761. a.
 Isidorus, 31. c. ὁ βασιλεὺς υἱὸς ἄμα καὶ μαθητὴς, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Προφῆται Παράγωγῳ ἐξηγητικῶν, 641. c.
 — ἐν τῷ δευτέρῳ τ' αὐτῆς συντάξας, 641. d.
 — ἐν τῷ περὶ προσφύων ψυχῆς, 409. b.
 — ἐν τοῖς Ἡθικαῖς, 427. a.
 Isocrates, 625. b. 626. b.
 — ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ, 580. d.
 Ister ἐν τῷ περὶ τ' Αἰγυπτίαν ἀποικίας, 322. c.
 — ἐν τῷ περὶ ἰδιότητος ἀθλων, 447. c.
 Italicā Sibylla, 323. d.
 Julius Caspianus, ἐν τῷ περὶ Ἐγχευσεως ἢ περὶ εὐνοχίας, 465. b. c.
 — 466. d. 469. d.
- Tatianum male scribitur Chztus.
 Lajus κατὰ τὴν Τραγωδίαν, 388. b.
 Lamia Sidonia, 304. c.
 Lampas, 761. a.
 Laocoon, 334. c.
 Lasus Hermioneus, 308. c.
 Lathenia Arcadia, 523. a.
 Leander, 300. d.
 Leandrius, 29. b. 629. a.
 Leo ὁ τὰ περὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον Θεῶν πραγματευσάμενος, 322. d.
 Leonides Alexandri Pædagogus, 309. b.
 Lesches Lesbicus, 333. a. b.
 Leucimus, 416. d.
 Leucippus, 301. d. Milesius, 43. d.
 Levis, 502. c. Λιββῶν. Dodwellus legit pag. 44. in Irenæum.
 Linus, 209. b. 575. a. Præceptor Herculis, 323. b.
 — Citharoedus, 281. a.
 Lucas ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων, 383. b.
 Lycon, 301. b.
 Lycophronis Alexandra, 571. c.
 Lycurgus, 67. d. 309. b. 323. b. 336. b. 349. b. 327. a. 328. a. b. 351. d.
 Lycus Peripateticus, 416. d.
 Lyncens, 321. c.
 Lyricus Vates, 597. c. 613. c.
 Lyfias, ἐν τοῖς Ὀρφαναῖς, 626. c.

L.

Laetus ἐν τοῖς Φωνικαῖς, 326. a. apud Macetis Sibylla, 333. d.

M.

Man-

- Manto, 333. d. Thebis, 334. d.
 Mantus in Pamphilia Vates, 334. d.
 Marcio, 433. d. 434. b. d. 435. a.
 Ponticus 436. 469. d. 492. c.
 500. c. 546. b. 762. d. 764. d.
 765. b.
 Marcionista, 377. a. 431. b. d.
 432. a.
 Mattheus, 502. c.
 Matthias. 436. d. 488. a. Apostolus,
 748. c.
 — *ἐν ταῖς Παραδόσεσι ἑβραίων,*
 380. a.
 Megasthenes, *ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἰνδίων,*
 305. d.
 Melanippides Lyricus, 602. d.
 Melesagoras, 629. a.
 Melitus 505. d.
 Menagyrtes, 14. d.
 Menander 45. b. 625. a. 713. d. 716.
 b. Pergamensis, 326. a.
 — Comicus, 217. c. 421. a. 422.
 c. d. 550. c. 605. c. 606. a.
 610. c. d. 620. a.
 — *ἐν τῷ Δουσιδαίμονι,* 712. b.
 — *ἐν ἱστορίᾳ, ἐπιβολομαιώδρα-*
ματι, 49. b.
ἐν ἱστορίᾳ τῶν δράματι, 49. c.
ἐν Πωλυμέναις, 622. c.
ἐν Ραπιδόμηνῃ, 84. b.
 Mendefius, *vid.* Ptolemæus Mendef.
 Menecrates Medicus, 36. a.
 Menexene filia Diodori, *Dialectica,* 523. a.
 Metrodorus 643. c. Chius, 43. d.
 Democriti auditor, 301. d. Epicureus, 614. b.
 — *ἐν τῷ περὶ τῆς μαιζονα εἶναι τὴν παρ' ἡμᾶς αἰτίαν πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ ἐκ τῶν πραγμάτων,* 417. c.
 Miletus, 203. a.
 Minoes, 349. b. 351. d.
 Mnesiphilus, 302. b.
 Monimus *ἐν τῇ τῶν θαυμασίων Συναγωγῇ,* 27. b.
 Mopsus 334. a. Apollinis filius, Vates, *ibid.* d.
ejus Μαντικῆ, 333. d.
 Moschion Comicus, 623. c.
 Mosis vita enarratur, 342. sqq.
 Musæus, 321. d. 323. b. 575. a. 618. d. 624. a. Poeta, 628. d.
περὶ Θεωρητῶν, 628. b.
ejus Responfa, 332. d.
 Myia Theanûs filia, Pythagorea, 522. d. Poetria, 523. b.
 Myrsilus Lesbicus, 20. a.
 Myso Czeneus, 299. d.
 Mystra, 285. c. 343. c. 344. a. 406. a. 560. d.
 N.
 Naufiphanes, 417. a. Pyrrhonis auditor, 301. d.
 Naufithous Philippi Pædagogus, 109. b.
 Nazaratus Assyrius, 304. b.
 Neanthes, 300. d. Cyzicenus, 569. b.
 Neobe, 321. b.
 Nicagoras, 36. b.
 Nicander, 33. d. Poeta, 25. a.
 Nicanor Cyprius, 15. a.

- Nicias Carystius, 333. d.
 — ἐν τῷ πρὸς Λυσίαν ὑπὲρ Καλα-
 θήκης, 626. b.
- Nicolaus, 411. c. 436. b. c.
- Nicostratus Comicus, 209. d.
- Numa Rex Romanorum. Pytha-
 goreus, 304. d. 548. d.
- Numenius ὁ Πυθαγόρειος Φιλόσο-
 φος, 342. c.
- Nymphodorus, ἐν Νομίμοις Βαρβα-
 ρικοῖς, 43. a.
 — Amphipolitanus ἐν τρίτῳ
 νομίμων Ἀσίας, 322. d.
- O.
- Odryx, 303. b.
- Oenon, 334. c.
- Olympicus, ἐν Σαμιακοῖς, 30. c.
- Olympus Milefius τὴν Λύδιον ἀρ-
 μονίαν ἐφιλοσόφησεν, 307. c.
- Onomacritus Atheniensis, 332. d.
 333. a. 334. c.
- Ophianl, 765. c.
- Oracula, 348. c. 611. b.
- Orator Atheniensis, 50. c.
- Orontopagas Tribunus Militum,
 567. d.
- Orpheus, 299. 433. a. 575. a. 569.
 a. b. 604. c. 607. a. b. c. d. 608. b.
 d. 609. b. 610. a. 611. c. 618. d.
 624. a. c. 629. b. Thracius Sophi-
 sta, I. a. mysterii Poëta. II. d.
 13. c. Oeagri filius, 48. c. d. 299.
 b. Musæi discipulus, 332. d. Vate-
 tes 334. d. Thracius, 302. c. 321.
 d. 323. b. c. 568. Theologus,
 585. c. d.
 — ἐκ τῶν Διονύσιου ἀφανισμῶν, 628. c.
 ἐν τῇ Θεογονίᾳ, 628. c.
- ejus Crateres, ἡ εἰς ἀδικατά-
 βασις, ἱερὸς λογος, Πί-
 πλος, τὰ Φυσικά, 333. a.
- P.
- Panztius, 416. b.
- Pantaclea Diodori filia, Dialectica
 523. a.
- Pantzenus, 808. Πανταίνος ἡ μὴ
 ἔλεγεν.
- Panyasis, 22. d. 23. b. 622. a.
 — Halicarnasseus, 628. b.
- Parchor Propheta, 641. c.
- Parmenides Eleates, 42. c. 613. d. au-
 ditor Xenophanis, 301. d. Ma-
 gnus, 576. b. 602. d.
 — ἐν τῷ αὐτῷ ποσῆματι, 552. c.
- Patrocles Thuritis, 19. a.
- Paulus, 648. d. uxoratus, 448. b.
 — ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς 645. c.
 Γαλάταις ἐπιστάλων, 468. b.
 τοῖς Ἑβραίοις, 645. d.
 ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους, 499. c.
 τοῖς Κολοσσαεῦσι, 277. b.
 499. d. 576. c. 645. d.
 ἐν τῇ πρὸς Ἰερα τῇ πρὸς Κοριν-
 θίους ἐπιστολῇ, 96. d. 112. d.
 420. d. 468. b. 750. a.
 ἐν τῇ δευτέρᾳ, 514. a. 586. c.
 ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ.
 372. b. 419. c. 442. a.
 457.

457. b. c. 477. c. 532. c. Philistus, 620. d.
 558. b. Philo 284. c. 337. d.
 ἐν τῇ ἐπίστει πρὸς Τιμόθεον. — ἐν τῷ Μωυσέως βίβω, 343. d.
 448. c. Philo Pythagoreus, 305. d. 403. d.
 ἐν τῇ πρὸς Τίτον ἐπιστολῇ, Philo ὁ Διαλεκτικὸς ἐν τῷ Μενεξένω,
 299. c. 525. a. 523. a.
 Perdix caupo, 761. a. Philochorus, 18. d. 30. d. 326. d.
 Periander Corinthius, 299. c. 300. c. 629. a.
 Pericles, 523. b. — ἐν τῷ πρώτῳ περὶ μαγικῆς
 Peripatetic, 44. a. 374. c. 421. d. 334. d.
 540. a. 575. d. Philolaus Pythagoreus, 433. a.
 Petrus 644. a. 648. d. 736. b. uxoratus, 448. b. Philosophus quidam, 405. d.
 — ἐν τῇ ἐπιστολῇ, 473. b. Philostephanus, 38. c. 308. a.
 ἐν τῇ Ἀποκαλύψει, 806. d. — ἐν τῷ περὶ Κυπρῶν, 38. d.
 807. c. d. Philydeus Comicus, 569. b.
 ἐν τῷ Κυρῦγματι, 357. d. Phocylides, 609. c.
 390. a. 809. b. Phoenix Achillis Pædagogus, 109. b.
 — περὶ τῶν Ἀποστόλων, 678. a. Phormio Lacon, 334. a.
 ἐν ταῖς Πράξεσιν, 646. b. Phoroneus, 67. d. 321. b.
 Phanas 333. a. 337. a. Phoronis Poema, 321. a. 348. d.
 Phanocles ἐν ἱερῶν ἢ Καλοῖς 24. b. Phrygum hæresis, 765. c.
 627. c. Phyto Sibylla, 333. d.
 Phanothea, 309. c. Pindarus, 262. b. 356. c. 494. a.
 Phemius, 332. d. 596. c. 613. c. Bæotius, 18. c.
 Phemonoë Delphis, 323. b. 334. d. 252. b. 323. a. 367. a. Lyricus,
 Pherecrates Comicus ἐν Ἀντομόλοις 610. a. Pythagoreus, 598. b.
 716. a. Thebanus, 308. d. 319. d.
 Pherecydes Syrus, 299. d. 300. d. — περὶ τῶν ἐν Ἐλευσίῃ Μυσηρίων,
 323. b. 567. c. 621. a. 643. c. 433. b.
 ejus Θεολογία, 571. c. 642. a. Pifander Camireus, 628. b.
 Philemon Comicus, 252. c. 609. d. Pifini Lindii Ἡράκλεια. 628. b.
 627. c. 712. d. Pittacus, 300. c. Mitylenæus,
 — ἐν Συναφίβω, 209. b. 299. b.
 ἐν Ἰσοβαλμναίω, 628. d. Plato Comicus, 628. d.
 Philinus, 626. b. — ἐν ταῖς ἑορταῖς, 718. a.
 Philippus Apostolus, 436. b. 502. c. Plato Philosophus, 44. d. 45. a. c.
 uxoratus, 448. b. 46. a. 116. a. 124. c. 150. a. b.
 160. d. 191. b. 192. a. 244. c. 289.
 b. 290.

- b. 290. d. 295. c. 299. d. 300. a.
301. b. 303. a. b. c. 315. c. 338. c.
342. b. 349. b. d. 351. d. 354. b.
355. c. 365. a. 366. b. 368. c. 369.
a. b. 403. d. 407. a. 417. c. d. 418.
a. 421. c. 423. a. 428. c. 431. b.
434. d. 466. a. 485. a. 488. d. 523.
a. 536. d. 543. c. 549. d. 554. a.
555. c. 560. a. 562. c. 575. a. 579. a.
d. 583. c. d. 584. c. d. 585. b. 586. a.
589. c. 590. d. 592. b. d. 593. d.
594. b. 595. c. d. 596. d. 599. a.
603. d. 611. d. 613. b. 614. b.
623. a. 625. a. 626. a. 627. b. c.
629. b. 643. c. 675. a. 697. c. 761.
a. 774. a. b.
- Plato ἐν τῷ Ἰκλιβιάδῃ, 368. c.
ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ, 575. d.
ἐν Γοργία, 434. c. 575. c.
ἐν τῷ Δημοδοκῷ, εἰ δὴ ἔπλα-
τωνος τὸ σύγγραμμα,
315. d.
ἐν τῇ Ἐπινομίδι, 349. d. 434.
c. 548. b.
ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς, 579. a.
ἐν τῇ μεγάλῃ ἐπιστολῇ, 585. c.
ἐν τῇ πρὸς Ἐραστον καὶ Κορί-
σκον ἐπιστολῇ, 598. c.
ἐν Θεαίητῳ, 294. a. 380. a.
418. d. 537. a. 552. c. 595. b.
596. b.
ἐν Κρατύλῳ, 339. a. 433. a.
ἐν τῷ Κρίτωνι, 552. a.
ἐν τῷ Λυσία, 594. b. c.
ἐν τῷ Μένωνι, 588. c. d.
- ἐν τοῖς Νόμοις, 274. b.
b. 418. b. 434. c.
περὶ Ποιητικῆς γραφῆς
ἐν Πολιτείᾳ, 350. a. 4
493. a. 575. c. 584.
a. 628. a.
ἐν τῷ πρώτῳ τῷ Πολι-
433. d.
ἐν τῷ δευτέρῳ — 5.
601. a.
ἐν τῷ τρίτῳ — 481.
ἐν τῷ ἑ — 315. d. 481.
ἐν τῷ ἑβδόμῳ — 591.
ἐν τῷ δεκάτῳ — 5.
600. a.
ἐν τῷ ἑλευστιῶν — 5.
ἐν τῷ Πολιτικῷ, 293. d.
c. 356. d. 366. c. d. 3
ἐν Πρωταγόρᾳ, 575. c.
ἐν τῷ Σοφιστῇ, 537. a. 1
ἐν τῷ Συμποσίῳ, 35
552. b.
ἐν τῷ Τιμαίῳ, 303. d.
586. b. 589. a. 5
594. c. 598. d.
ἐν Φαίδρῳ, 189. d. 3
368. a. 552. a. 5
593. a. 594. 3 505.
ἐν τῷ Φιλότῳ, 312.
b. c. 434. c. 4
575. c.
ἐν Φιλήβῳ, 397. a.
ἐν τῷ χαρμίδι, 302.
ἐν τῷ πρὸς Ἰνυχίῃ
572. d.

- Platonici, 384. c. 590. d. 619. b.
 Poeta Anonymus, 11. c. 15. d.
 26. c. 28. a. 29. d. 37. a.
 46. b. 63. d. 70. b. 71. c. 74.
 a. 101. b. 106. c. 107. a. 154.
 a. 155. d. 168. a. b. 169. b.
 195. d. 202. a. 204. c. 222. a. 227.
 b. d. 238. a. b. c. 258. c. 265. c.
 280. b. 315. a. 414. b. 423. b. 424.
 b. 432. c. 435. d. 443. c. 479. a.
 496. b. 499. a. 531. b. 539. c. 541. d.
 553. c. 558. d. 560. c. 576. a.
 589. b. 610. c. 685. c. 712. a.
 719. b.
 ——— ὁ τὴν Διακρίσιν πεποιηκώς,
 522. c.
 ὁ τὴν ἑορτήν ποιήσας,
 349. a.
 ὁ τὴν Φορμίδα ——— 348. d.
 Poeta, 368. c. 543. d. 578. d.
 Polemo, 23. a. 24. c. 25. c. 301. b.
 Xenocratis familiaris, 419. a.
 ——— ἐν τῷ ἐπιστολῇ, 31. a.
 ἐν τοῖς περὶ τῆς κατὰ φύσιν βίω-
 σιμῶν βίωσιν, 717. d.
 Polemo, ἐν τῇ τριτάτῃ τῶν πρὸς Τι-
 μαίου, 30. c.
 Polyaratus Thasius, 334. a.
 Polybus Medicus, ἐν τῷ περὶ οὐρα-
 μῶν, 683. b.
 Polyidus, 334. a.
 Posidippus, 623. a.
 ——— ἐν τῷ περὶ κνίδου, 35. c. 38. c.
 Posidonius, 416. b.
 Postumus Romanus, 496. d.
 Praxiphanes Mitylenzus, 309. a.
 Prodicus, 762. d. Samius, 333. a.
 Chius, 561. a.
 ejus αἴρεσις, 722. d.
 affectus, 438. b.
 ——— βιβλὸς ἀποκρυφῶς τ' ἀνδρὸς
 Ἰδε (sc. Zoroastris) αὐχῶσι
 κεκλήθη, 304. b.
 Protagoras, 647. a. Abderitanus,
 auditor Democriti, 301. d.
 Ptolemus, ὁ ἔστι Λησάρχου, ἐν
 τῷ ἀ τῶν περὶ τὸν Φιλοπατορα,
 29. c.
 Ptolemus Mendefius, ἐν τοῖς χρό-
 νου, 320. c.
 Pyrrho, 761. a. Anaxarchi disci-
 pulus, 301. d.
 Pyrrhonii, 777. a.
 Pythagoras Samius, 131. b. 274.
 c. 294. c. 300. c. d. 302. b. c. 303. c.
 304. b. 323. b. 332. a. 333. a.
 334. a. 342. c. 394. c. 400. a.
 417. a. 434. c. 477. c. 535. c.
 559. a. c. 560. a. c. 561. b. 565.
 d. 575. c. d. 590. c. 591. c. 596.
 d. 805. d.
 Pythagoreus, ἐν τῷ Πλάτωνος πο-
 λημῶ, 293. d.
 Pythagorei, 47. c. 145. c. 369.
 c. 409. c. 431. b. 435. c. 532.
 R
 b. 543.

- b. 543. a. 571. b. 575. a. 580.
a. 593. c. 614. c. 683. c.
- Pythagorica Symbola, 350. c.
559. b.
- Pythia, 300. a. 476. b. 680. c.
- Pythocles, *ἐν τρίτῳ περὶ ὁμοιοτάτης*,
27. c.
- Samius, *ἐν τετάρτῳ ἰταλικῶν*,
334. d.
- S.
- Samia Sibylla, 333. d.
- Samius, 558. c.
- Sappho, 181. c. 523. b.
- Sarapion, *ἐν τοῖς ἔπεισι*, 304. c.
- Sarmanx, 305. b. quos Germanas
vocat Strabo. *Γερμανίαι*
Herodoto memorantur p. 27.
ed. Gr.
- Scamo seu Scamnon Mitylenzus,
308. a.
- Scriptores rerum Atticarum, 321.
d.
- Britannicarum, 632. b.
- Perficarum, 632. b.
- Sechnuphis Heliopolitanus, Pla-
tonis Magister, 303. c.
- Seleucus Mathematicus, 685. c.
- Semanzi Baetrorum, 305. a.
- Sibylla, 17. b. 32. d. 33. a. 41. b.
50. d. 223. a. 304. c. 323. c.
333. d. 432. c. 601. c. 604. b.
- Sicinnus Themistoclis liberorum
Pædagogus, 109. c.
- Simmius Rhodius, 569. d.
- Simon, 761. 764. d.
- Simonides, 333. b. 383. b. 483. c.
493. d. 622. d.
- *ἐν τοῖς ἰάμβοις*, 177. b.
- Sisarion Icarus, 308. d.
- Socrates, 46. d. 301. a. b. 311. a.
315. c. 412. d. 417. d. 434.
c. 478. b. 523. b. 537. a. 552.
a. 553. d. 580. a. 592. c. 594.
b. 595. b. 596. d.
- Atheniensis *ἐν τῷ Θεάγῳ*,
334. a. (apud Platon.)
- Solon, 28. b. c. 67. d. Atheniensis,
280. b. 299. b. 300. b. c. 302.
b. 323. b. 432. d. 587. a. 610. b.
620. c. 621. d.
- *ejus ἔλεγχοί*, 600. a. 685. d.
- Sonches Archi-Propheta Ægy-
ptius, 303. c.
- Sophistæ, 280. a. d. 361. d. 730. c.
755. d.
- Sophocles, 18. a. 388. b. c. 476.
d. 484. a. 550. c. 602. c. d.
603. b. Sophili filius 48. a. 57.
d. 181. c. 244. b. Tragicus 422.
d. 575. b. 609. d.
- *ἐν τῷ Ἰαντί τῷ μακρυνοφώρῳ*,
602. b. *ἐξ Ἀλευάδιων*, 621. c.
- *ἐν τῇ Ἀντιγόῃ*, 624. b.
625. d.
- *ἐκ τῆς Εὐφύλης*, 621. b.

- ἐξ ἱππώνκ, 621. c.
 ἐν Μίνω, 621. c.
 ἐν τῷ Πηλεΐ, 625. d.
 Sophocles Junior, 19. a.
 Sofibius, 23. b. 24. c.
 — Lacon, ἐν χρόνῳ ἀναγραφῆς, 327. c.
 Sotades Byzantinus, 300. c.
 Speusippus, 301. b.
 — ἐν τῷ πρὸς Κλεοφάνη πρῶτω, 367. a.
 ὁ Πλάτωνος ἀδελφίδης, 418. d.
 Staphylus, 24. b.
 Stafinus, 625. c.
 Stefichorus Himerzus, 308. c.
 Stoici, 44. a. 136. b. 191. c. 295. c. 367. b. 384. c. 404. a. 416. c. 421. c. 482. a. 485. a. 543. d. 549. d. 574. b. 591. a. c. 593. a. 594. b. 595. b. c. 599. d. 629. b. 720. d. 735. a. 770. b. 774. a. b.
 Strato, ἐν τῷ περὶ εὐρημάτων, 300. b. 301. b. 308. a.
 Stratodemus Thegeata, 300. b.

 T.
 Taraxandra Sibylla, 333. d.
 Tatianus, 465. c. 806. b.
 — ἐν τῷ πρὸς Ἕλληνας, 320. b. d.
 — Syrus ἐν τῷ περὶ τῆς κατὰ τὸν Σωτῆρα καταρτισμῶ, 460. a. d.
 Telenus Κυκλώπων μάντις, 334. c.
 Telefilla Poetria, 522. b. 523. b.
 Telmessus vates in Caria, 334. c.
 Terpander Antifiszus, 308. c.
 —, 2. d. 333. a. b. 658. d.
 Terpsichoræ αἰοιδά, 555. d.
 Thales, 643. c. Milesius, 42. c. 296. b. 299. b. 300. a. b. c. d. 301. a. 302. a. Phœnix 302. c. 332. a. 364. c. 594. d.
 Theano Crotoniatis, 309. c.
 — Pythagorica, 492. a. 522. c.
 Thearides ἐν τῷ περὶ φύσεως, 611. c.
 Themis una ex Titanidibus, 309. c.
 Themisto Zoili filia, 522. d.
 Themistocles Μησιφίλω σωτέριψεν, 302. b.
 Theoclymenus vates in Cephale-
 nia, 334. c.
 Theocritus Sophista, 61. c.

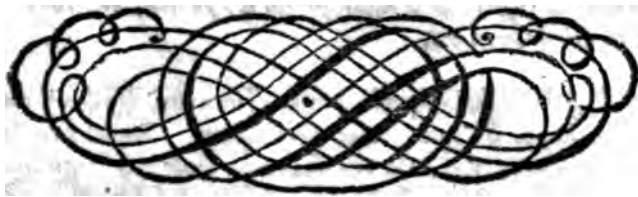
- Theodades, 764. d.
 Theodectes Tragicus, 623. c.
 Theodorus Cyrenzus, 15. a.
 Theodotus Pythagoreus, 496. d.
 Theodotus, 793. b. bis. 794. b.
 d. 795. a.
 Theognis, 432. c. 572. b. 620. a. c.
 622. a. 625. b. 766. c.
 — Megarensis, 483. c.
 Theognis Diodori filia, Dialectica,
 523. a.
 — ἐν τῇ Ὀδῇ. 572. c.
 Theophrastus, 301. b. 362. d. 643.
 b. 697. d.
 Eresius ὁ Ἀριστοτέλους
 γνώριμος, 44. b.
 308. a.
 ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν Φυσικῶν
 αἰτίων, 435. d.
 Theopompus, 269. a. 300. d.
 334. d. 625. d. 626. d.
 Thespis Atheniensis, 308. d.
 — Tragicus, 570. c.
 Thesprotis Sibylla, 333. d.
 Theffala Sibylla, 333. d.
 Thomas, 502. c.
 Thrasyllus, 335. d.
 Thrasymachus, ἐν τῷ ὑπὲρ Λαρω-
 σαίων, 624. c.
 Thucydides, ἐν ταῖς Ἱστορίαις, 620.
 c. 626. a.
 Timæus, 269. a. 301. c. 334. d.
 337. a. 350. a.
 Timæus Locrus, ἐν τῷ Φυσικῷ
 γράμματι, 604. a.
 Timo ἐν τοῖς Σίλλοις. 301. a.
 Timo Phliafius, 550. d.
 Timocles Comicus, 476. d.
 Timotheus Milesius, 308. d.
 Timotheus Pergamenus, ἐν τῷ
 περὶ τῶν φιλοσόφων ἀνδρείαις,
 496. d.
 Timoxenus Corcyreus, 333. d.
 Tiresias vates, 74. c. 334. b.
 Titanomachia, 306. b.
 Tragicus, 406. c. 423. d.
 Tragedia, 290. b. c. 334. c. 435.
 a. b. c. 493. d. 563. d. 606. d.
 607. a.
 — Oreste, 714. a.
 — ἐπὶ Ἐἴδου, 413. d.
 Triopas Ifidi συγγραφεὺς, 321. b.
 322. c.

V.

- Valentiniani, 363. a. 426. a. 438.
 b. 765. b. 792. b. c. 793. a.
 795. c.
 Valentinus, 469. d. 502. b. 546.
 a. 764. d. 790. b. 792. b. 793.
 b. 794. c.

A CLEMENTE ALEX. ALLEGATOR. Lib. 7. c. 1 133

- πρὸς τινὰς ἐπιστάλων περὶ τῶν Xenophon, 406. d. 624. b. 625. c.
 πρὸς σαδηνάτων, 409. c. Atheniensis, 46. d. 601. b.
 ἐν τῇ περὶ φίλων ὁμιλίᾳ, Xiphodres, 567. d.
 641. b.
 ἐν τινὶ ὁμιλίᾳ, 509. b.
 ἐν τινὶ ἐπιστολῇ, 375. d.
 ἐν τῇ πρὸς Ἀγαθόποδα ἐπι-
 στολῇ, 450. d.
 Varro, 30. a.
- X.**
- Xanthus Lydius, 333. b.
 — ἐν τοῖς ἐπιγραφομένοις Μαγι-
 κοῖς, 431. a.
 Xenocrates, 301. b. 697. d. (male
 Carthaginensis, 44. a. 590. c.)
 Chalcedonensis, 419. a. 604. c.
 — ἰδίᾳ πραγματεύομεθα περὶ
 τῆ ἀπο τῶν ζώων τρεφῆς,
 717. d.
 ἐν τῷ περὶ φρονήσεως, 369. c.
 Xenophanes, 300. c. 302. a.
 711. b.
 — Colophonius, 301. c. 601. c.
- Z.**
- Zalencus Locrus, 309. a. 352. a.
 Zamolxis Heros τῶν Πυθαγόρου γνω-
 ρίμων. 497. b.
 Zeno, 414. b. 643. b. 697. d. Par-
 menidis auditor, 301. d.
 Eleates, 496. c. 575. b.
 Zeno Citticus, 253. b.
 Cratetis discipulus, 301. c.
 Stoicus, 413. a. 416. a.
 594. b. 584. c.
 Zeno Myndius, 29. c.
 Zethus Musices inventor, 323. b.
 Zopyrus Heracleota, 333. a.
 — Thrax Alcibiadis Prædagogus
 109. b.
 Zoroaster, Medus, 304. a. Herus
 Armenius, genere Pamphi-
 lius, qui est Zoroaster, 598. d.
 599. a.

XXIII. ΕΚ ΤΩΝ ΘΕΟΔΟΤΟΥ.

Καὶ τῆς ἀναβολικῆς καλεμένης διδασκαλίας κατὰ τῆς ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΟΥ
Χρόνης Ἐπιτομῆς.

Cuncta hæc
Valentiniani
erroris, amifi-
ca CHRISTI
sapientia.

Πἄτερ, φησὶ, ᾧ ἔρατι θεμαί σοι εἰς χεῖρας τὸ πνεῦμα μου. ὁ
προέβαλε, φησὶ, σαρκίον τῷ λόγῳ ἢ σοφίᾳ, τὸ πνευματικόν
σπέρμα, τὸτο σολισάμενος κατήλθεν ὁ Σωτήρ. ὁ δὲ πᾶσι
τῷ πάθει τὴν σοφίαν ᾧ ἔρατι δέξαται τῷ πατρὶ, ἵνα αὐτὴν ἀπολάβῃ
ᾧ ἔρατι πατρὸς, καὶ μὴ καθαρῶς ἐν ἑαυτῷ ὑπὸ τῶν σερσίσκων δυναμένων. ὁ-
τως πᾶν πνευματικόν σπέρμα τὸς ἐκλεκτὰς διὰ τὴν προεξημένης φώτης ᾧ ἔρατι
δέξαται, τὸ ἐκλεκτὸν σπέρμα φάμεν, καὶ πᾶσι δὲ ζωοποιούμενον ὑπὸ ἔρατι λόγου, καὶ
κόρην ὀφθαλμοῦ, καὶ κόκκον σινάπεως, καὶ ζύμην, τὰ δόξαντα καθαρῶς
γένη ἐνοποιῶσα εἰς πίσιν.

Valentini-
anorum pugna.

2. Οἱ δ' ἀπὸ Ουαλεντίνου πλασθέντες, φασὶ ἔρατι ψυχικῶν
μαίον τῆ ἐκλεκτῆ ἔρατι ἐν ὑπνω ἐνέδηται ὑπὸ ἔρατι λόγου σπέρμα
ἀρρενικόν ὅπερ ἔστιν ἀπόρροια ἔρατι ἀγγελικῶν, ἵνα μὴ ὑστέρημα ἦ. Καὶ ἔρατι
μῶσεν τὰ δόξαντα καθαρῶς, ἐνοποιῶν τὴν ψυχὴν καὶ τὴν σάρκα, καὶ ἔρατι
μερισμῶ ὑπὸ τὴν σοφίας προηχθῆ. ἔρατι ἡ Ἀδάμ ἦν λήθη τὴν ψυχῆν
συνείχε, μὴ διαλυθῆναι, ὡπερ τὸ πνευματικόν ὅπερ ἐνέδηται τῇ ψυχῇ ὅτι
τῆ. τὸ σπέρμα ἀπόρροια ἦν ἔρατι ἀρρενικῶν καὶ ἀγγελικῶν, διὰ τὸτο λέγει ἔρατι
τῆ, σῶζα σὺ καὶ ἡ ψυχὴ σου.

3. ἔρατι ἐν ὁ Σωτήρ τὴν ψυχὴν ἐξύπνισεν, ἐξήπνεν ἔρατι τὸν ἀνομιαν
δύναμις γὰρ οἱ λόγοι ἔρατι Κυρίου. διὰ τὸτο ἐρηκεν. λαμβάνω τὸ φῶς ἔρατι
ἐμπροσθεν ἀνθρώπων. καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφυσῶν τὸ πνεῦμα τοῖς ἀπο-
στόλοις, τὸν μὲν χῶν κατὰπερ τῆ φῶσαν ἀπεφύσα καὶ ἐχώριζεν. ἔρατι τῆ
πᾶσι δὲ καὶ ἐζωοποιεῖ.

Incarnatio-
nis humilitas.

4. ὁ Κύριος διὰ πολλὴν ταπεινοφροσύνην ἔρατι ὡς ἀγγελικῶν
ἔρατι φῶσαν, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπων. καὶ ὅτε ἐν δόξη ὡφθη τοῖς ἀποστό-
λοις

EXCERPTA THEODOTI PRIORA,

atque ex Orientali ita dicta Doctrina

temporibus VALENTINI, Epitomæ.

Interprete FRANCISCO COMBEFIS,

Cujus versio nunc demum videt lucem, descripta ex Autographo ejus, quod servatur
Parisiis in Bibl. P. P. Dominicanorum, via ad
S. Honoratum.

I.

Pater, inquit, *in manu tuas commendo Spiritum meum.* Quam, inquit, Sapientia carnem produxit, h. e. semen spiritale, hanc Salvator indutus descendit. Quamobrem in passione Sapientiam commendat Patri, ut à Patre eam recipiat, nec in terra detineatur ab his, qui privationem ac defectum ingenerare possunt. In hunc modum omne spiritale semen, i. e. electos commendat eam quam diximus voce. *Electum* autem *semen* vocamus & *scintillam à verbo* vivificandam, & *pupillam oculi*, & *granum sinapi*, & *fermentum*: genera scilicet quæ ex adverso divisa videantur, fidei tamen communionem unita.

1. Petr. 2, 9.

Ez. 42, 3.

Deut. 32, 10.

Matth. 13, 31.

& 33.

2. Valentiniani autem ajunt formato corpore animali Electæ animæ somnum dormienti semen virile à Verbo infatum esse, quod Angelici defluxio est, ne privatio ac defectus esset. Hocque adeo quæ divisa viderentur fermentasse, in unum cogente animam & corpus quæ & divisa, Sapientiæ autore condita fuissent. Somnus vero Adamo fuit oblivio animæ quam continebat ne dissolveretur, velut Spiritale quod Salvator indidit animæ. Semen defluxio erat masculi & Angelici, idcirco dicit Salvator: *Salvare tuam animam tuam.*

Gen. 19, 17.

3. Veniens igitur Salvator animum è fomno excitavit ac *scintillam* accendit. *Ejus namque sermones virtus sunt.* Idcirco, ait *luceat lux vestra coram hominibus.* Post etiam resurrectionem insufflando Spiritum Apostolis, pulverem quidem quasi favillam exsufflabat ac separabat, scintillam vero accendebat & vivificabat.

Joh. 6, 63.

Matth. 5, 16.

Joh. 20, 22.

4. Dominus præ multa humilitate sensusque modestia non Angeli sed hominis apparuit specie. Cumque adeo in monte se Apostolis in Majestate conspicuum fecit, non sui causa fecit ut se

Matth. 17.

osten-

Transformatio Ecclesiae causa. **λοις ἐπὶ τῷ ὄρει ἔδιδε αὐτὸν ἐποίησεν δεικνύς αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἥτις ἐστὶ τὸ γένος ἐκλεκτὸν, ἵνα μάθῃ τὴν προκοπὴν αὐτῆς μετὰ τὴν τῆς σαρκὸς ἐξοδόν. Αὐτὸς γὰρ καὶ τὸ ἀνω Φῶς ἦ καὶ ἐστὶ τὸ ἐπιφανὲν ἐν σαρκί, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ὄφθῆν ἐκ ὑψέρων τῶ ἀνω, καὶ διεκέκοπιτο ἢ ἀνωθεν μετῴσθη δεῦρο, τόπον ἐκ τῶ πρὸς ἀμείβον, ὡς τὸν μὲν ἐπιλαβεῖν, τὸν δὲ ἀπολιπεῖν, ἀλλ' ἦν τὸ πᾶν ὃν καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, δύναμις γὰρ ἦν τῷ Πατρὶ. Ἄλλως τε ἐχρῆν καμῖνον πληρωθῆναι τὸν λόγον τῷ Σωτῆρι ὃν εἶπεν. Εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐσηκώτων, ὃ ἔμην γένεσθαι Θεοῦ, ἕως ἀν' ἴδωσι τὸν υἱὸν τῷ ἀνθρώπῳ ἐν δόξῃ. Εἶδον ἔν καὶ ἐκοιμηθῆσαν ὁ, π Πέτρος καὶ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης.**

5. Πῶς ἔν τὴν μὲν ὄψιν τὴν Φωτιστὴν ἰδόντες ἐκ ἐξελόγησαν, τὴν δὲ φωνὴν ἀκῆσαντες ἐπέσαν ἐπὶ τὴν γῆν; ὅτι ὅσα * ἰσχυραῖ ἀπιστότερα ὄφθαλμοί, καὶ ἡ τῷ δόξαν Φωνὴ μᾶλλον ἐκπλήσσει. Ὁ δὲ ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς τῆς φωνῆς ἀκῆσας ἐκ ἐφοβήθη, ὡς ἀν' πνεύματι ἀκῆσας συνήθει τῷ ταύτης Φωνῇ. καθ' ὃ ἀνθρώπος ἐστὶ μόνον ἀκῆσας, καὶ ἐκπλήγη. Διὸ καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Σωτῆρ, μηδενὶ εἶπητε ὃ ἴδετε. Καίτοι καὶ σαρκικῶς ὄφθαλμοῖς τὸ Φῶς ἐώρακεισαν, καὶ ἐν συγγενὲς καὶ οἰκειῶν ἐκπλήγη τῷ Φωτί, καὶ ἡ βέλτιστος τῷ Σωτῆρι ἐνεδυναμώσιν τὴν σάρκα εἰς τὸ Θεοῦσθεῖα ἀλλῶς τε καὶ ὃ ἡ ψυχὴ εἶδεν, μετέδωκεν κοινωνίαν τῇ σαρκὶ συμπεπλήχθη αὐτῷ. Τὸ δὲ μηδενὶ εἶπητε, ἵνα μὴ ὃ ἐστὶν ὁ Κυριὸς νοησαντες ἀπόχρηται ἐπιβάλλειν τῷ Κυρίῳ τὰς χεῖρας, καὶ ἀτελής ἡ Οἰκονομία γένηται, καὶ ὁ Θεὸς ἀπόχρηται τῷ Κυρίῳ, ὡς μάτην πειράζων ἐπὶ ἀνήνυτα. Καὶ ἐτι ἡ μὲν τῷ ὄρει Φωνῇ τοῖς ἡδὴ συνίσιν ἐκλελυτοῖς ἐγένετο, διὸ καὶ ἐδάμνασαν μαθητευμένοι τῷ πιστευόμενοι. Ἡ δὲ ἐπὶ τῷ πόταμῳ, τοῖς μέλλουσι πιστεύειν διὰ τὴν ἡμεληθῆ ἡ Φωνῇ, αὐτοῖς προκαταχρημένοις ἐπὶ τῇ τῶν νομοδιδασκαλῶν ἀνω γῆ.

Valentiniarum portorum portulicia. **6. Τὸ ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὁ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος) οἱ ἀπὸ Οὐαλεντίνου ἕως ἐκδέχονταί, ἀρχὴ γὰρ τὸν μονογενῆ λέγασθαι, ὃν καὶ Θεὸν προσαγορεύουσι, ὡς καὶ ἐπὶ τῇ ἐξῆς ἀντικρὺς Θεὸν αὐτὸν δηλοῖ λέγων. Ὁ μονογενὴς Θεὸς ** ὁ υἱὸς εἰς τὸν κόλπον τῷ Πατρὶ, ἐκεῖνός ἐξηγήσατο. Τὸν δὲ Λόγον τὸν ἐν τῇ ἀρχῇ ἔστον τὸν ἐν τῷ μονογενεῖ, ἐν τῷ νῶ καὶ τῇ ἀληθείᾳ μὴνυει τὸν Χριστὸν τὸν Δε**

* Est tristissima Herodoti sententia lib. I. sub init.

** In hodiernis Codd. Græcis Evangelii Johannis est υἱός. Sed Θεὸς legit etiam Origenes 2. contra Cels. p. 104. & Syrus interpres. Clemens vero noster libro quis dives salvetur p. 76. ὁ μονογενὴς υἱὸς Θεός. Pers. & Æthiop. transferunt ac si legissent μονογενὴς Θεός.

ostentaret, sed propter Ecclesiam, quæ est *genus electum*, ut 1. Petr. 2. 9. post excessum ejus è carne profectum cognosceret Ipse enim & in cœlis lumen erat, atque est quod apparuit in carne, & in terris visum est: Non illo posterius quod in cœlo, autve divisum eâ ratione, quod è cœlis translatum est, quasi scilicet locum ex loco mutet, atque alium quidem consequatur, alium autem deserat; Sed erat quod ubique † est & apud Patrem & in †† terris, quippe Patris Virtus est. Præterea necesse erat impleri, quod Salvator dixerat: *Sunt quidam de his* Math. 16. 27. *stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant filium homi-* Luc. 9. 27. *nia in Majestate.* Viderunt ergo & obdormierunt Petrus, Jacobus & Johannes.

5. Quomodo igitur videndo faciem lucidam non obstupuerunt, menteque perculsi sunt; auditâ autem voce ceciderunt in terram? Quod nimirum aures plus oculis a fide abhorreant, ac insolita vox majorem terrorem stuporemque injiciat. Enimvero Johan- Johan. 1. 33. nes Baptista audita voce nihil timuit, ut qui in Spiritu audisset, cui ea vox familiaris erat: quatenus verò quis solummodo homo audiat, stupore percussitur. Quamobrem etiam ait illis Salvator: *Nemini dixeritis, quod vidistis.* Atqui nec carnalibus oculis Math. 17. 9. lumen viderant, nulla enim affinitas aut necessitudo luminis (cum hac carne) sed quatenus Salvatoris virtus ipsa atque Voluntas, videndi vim roborque carnitribuit, præterea verò etiam, quod vidit anima, sociali membrorum vinculo illi * coherere dedit. Illud autem, *nemini dixeritis*, ne scilicet id quod erat Dominus intelligentes, se abstinerent ne in eum manus injicerent, essetque imperfecta dispensatio, & ab eo mors recederet, quippe quæ frustra se conari sciret. ** Ad hæc etiam, quæ in monte facta vox est, qui jam intelligerent; Idcirco etiam mirabantur, quod illi testimonium perhibebatur cui crediderant: In Jordane autem ad eos facta est qui credituri erant, quamobrem etiam ab eis neglecta est, qui occupati legisperitorum disciplinâ essent.

6. Illud: *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud* Joh. 1. 1. *DEum, & DEus erat verbum*, Valentiniani ita exponunt: *Principium, unigenitum* vocitant, quem & DEum nuncupari admittunt, ut etiam in sequenti-

S

quenti-

† In Græco, quod semper vel omnino est. Παῖς ἢ & παῖς ἀρχῆς distinguntur, Act. 24. 3.

†† In Græco ἔστι, in monte nempe Thabor, qui apud Hieronymum dicitur *Isabyrius*.

* Rectius: quia ἀλλήλων cum illis sine cum carne conjuncta erat. Nam συμπεπληχθῆαι ἢ. ἢ. positum pro τῆ συμπ., vel ἀπὸ τῆ συμπεπληχθῆαι.

** In Græco additur: ἐπὶ ἀσπίδι quod non posses perficere. pro quo Arnoldus: quæ frustra tentata esset eum qui non posset laedi.

για καὶ τὴν ζωὴν. Ὅθεν εἰκότως καὶ αὐτὸν λέγει τὸν ἐν τῷ Θεῷ τῷ νῶ ἔν
 ὅ γέγονεν ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ ζωὴ ἢ ἡ σύλλογος. Διὸ καὶ Φησιν ὁ Κύριος, εἰ
 ἴμι ἡ ζωὴ.

Valentini-
 norum pro-
 fana Theo-
 gonia.

7. Ἄγνωστος ἔν ὁ Πατὴρ ὡν ἠθέλησεν γνωσθῆναι τοῖς Διδω-
 λῶ τ' ἐνθυμήσεως ἔ' αὐτῶ ὡς ἂν εἰαυτὸν ἐγνωκῶς, πνεύμα γ
 σεως ἕσης ἐν γνώσει προσέβαλε τὸν μονογενῆ. Γέγονεν ἔν καὶ ὁ α
 γνώσεως, τ' ἴεσι, τ' πατρικῆς ἐνθυμήσεως προσελθῶν γνώσις, τι
 σιν ὁ υἱός, ὅτι δι' υἱῶ ὁ πατὴρ ἐγνωσθη. Τὸ ἦ τ' ἀγάπης πνεύμα κέκραται
 τ' γνώσεως ὡς πατὴρ υἱῶ, καὶ ἐνθυμήσις ἀληθεία, ἀπ' ἀληθείας προσελ
 ὡς ἀπὸ ἐνθυμήσεως ἡ γνώσις. Καὶ ὁ μὲν μεμνας μονογενῆς υἱός εἰς τὸν κόλ
 ἔ' πατρός, τὴν ἐνθυμήσιω Διὸ τ' γνώσεως ἐξηγείται τοῖς Αἰώσιω, ὡς ἂν
 ὑπὸ ἔ' κόλπῃ αὐτῶ προβληθεῖς. Ὁ ἦ ἐνταῦθα ὁφθεῖς ἔκ ἐτι μονογενῆς, ἀλλ
 μονογενῆς πρὸς ἔ' Ἀποστόλων προσαγορεύεται. Δόξαν ὡς μωσ
 νῆς. Ὅτι εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὡν ἐν μὲν τῇ κλίσει πρωτότοκος ἐστὶν ἴσο
 ἐν ἦ πληρώματι μονογενῆς. Ὁ ἦ αὐτὸς ἐστὶ τοῖς τ' ὡν ἐκάστῃ
 κερχωπῶσ δύναμι, καὶ ἔδεδεπῶς ἔ' μείναντι ὁ καὶ λαβῶς μερῶ
 φησι γὰ ὁ Ἀπόστολος. Ὁ γὰ ἀναβάς αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ καὶ λαβῶ
 εἰκόνα ἦ ἔ' μονογενῆς τὸν Δημιουργὸν λέγουσιν, διὸ καὶ αὐτὰ τ' εἰκόντα ἔ' τ
 Ὅθεν καὶ ὁ Κύριος εἰκόνα τ' πνευματικῆς ἀναστάσεως ποιήσας τὰς γενεὰς,
 ἦγειρεν ἔκ ἀφθάρτους τὴν σάρκα, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ἀποθανεμένος ἦγειρεν.

Catholica
 veritas.

8. Ἡμεῖς ἦ τὸν ἐν ταυτῷ τῇ * λόγον Θεὸν ἐν Θεῷ φησὶν
 καὶ εἰς τὸν κόλπον ἔ' πατρὸς εἶναι λέγεται, ἀδιάστατος, ἀμείρισ
 εἰς Θεός. Πάντα δι' αὐτῶ ἐγένετο, κατὰ τὴν προσεχῆ ἐνεργειαν ἔ' ἐν τα
 τῷ τῇ ** λόγῳ, τὰτε πνευματικὰ καὶ νοητὰ καὶ αἰσθητὰ. Οὗτ' ὡ τὸν κά
 πον ἔ' πατρὸς ἐξηγήσατο ὁ Σωτὴρ. Καὶ ἱσαίως, καὶ ἀνταποδώσω τὰ ἔργα ἔ
 τῶν εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν, εἰς τὴν ἐνοσίαν αὐτῶν τὴν ἐν τῇ ψυχῇ, ἀφ' ἧς πρῶτ
 ἐνεργεῖται πρωτότοκος πάσης κτίσεως. Ὁ ἦ ἐν ταυτῷ τῇ μονογενῆς, ἔ' ἀπ
 δύναμιν ἀδιάστατον ὁ Σωτὴρ ἐνεργῆ, ἔτος ἐστὶ τὸ φῶς τ' Ἐκκλησίας, τ' πρῶτ
 ρον ἐν σκότῳ καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ἕσης. Καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ ἔ' καὶ λαβῶν. Οἱ αἰ
 5

* i. e. idem illud Verbum dictum Deum in Deo existentem.

** Unius ejusdemque Verbi. Vide tamen Hugonem in confutatione Systematis Faydic
 ni de SS. Trinitate p. 83. sqq.

quentibus Evangelista manifeste ostendit, dum ait: *Unigenitus* Joh. I, 18. *DEus, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Nempe verbum hoc, quod est in Principio, quod, scilicet in unigenito in mente ac veritate est, Christum verbum nunciat & Vitam. Unde merito ipsum quoque DEum vocat, qui in DEO mente existat. *Quod factum est in ipso verbo, vita conjux erit,* quare etiam ait Dominus: *ego sum Vita.* Joh. I, 4. Joh. II, 25. & 14. 6.

7. Ignotus ergo Pater Æonibus innotescere voluit, sui que ipsius consideratione, ut qui seipsum cognovisset, Spiritum scientiæ, qui *in Scientia est, unigenitum produxit. Exiit itaque & à scientiâ, paternâ scilicet consideratione, quo Scientia, hoc est filius processu, quod nimirum Pater per filium cognitus sit. Charitatis autem Spiritus, scientiæ Spiritui concretus ac conjunctus est, ut Pater filio, mentisque consideratio Veritati: à Veritate procedens haud secus ac Scientia à mentis consideratione. Ac quidem qui mansit in sinu Patris unigenitus filius, mentis eam considerationem Æonibus per scientiam enarrat, tanquam nimirum ipse è sinu productus sit. Ut autem in terris visus est, non jam unigenitus, sed quasi unigenitus ab Apostolo nominatur, *Gloriam quasi unigeniti;* Quod cum unus idemque sit, in Creatura quidem JESUS *primogenitus,* in plenitudine autem (Cælorum ** scil.) *unigenitus.* Talis verò cuicumque loco est, qualis ab eo capi potest, nec qui descendit unquam dividitur ab eo qui mansit, ait enim Apostolus: *Qui enim ascendit, ipse est qui descendit.* Imaginem vero unigeniti vocant *** Demiurgum, (nos Creatorem dicemus) unde etiam eadem sunt opera imaginis. Quamobrem etiam Dominus imaginem præstans spiritualis resurrectionis quos suscitaverat mortuos, non suscitavit carne immunes à corruptione, sed velut qui rursus morituri essent.

8. Nos autem † DEum verbum in DEO per identitatem dicimus existere, qui & esse dicatur in sinu Patris inseparatus, indivisus, unus DEus. *Omnia per ipsum facta sunt,* per immediatam Virtutem & operationem Verbi, quod ipsum existit in identitate, tum nimirum spiritalia & quæ mente intelliguntur, tum quæ sensu percipi possunt. Hic Salvator *Patris sinum enarravit.* Isaias quo-

S 2

que

* In Græco: *que in scientia est,* in actu nempe γνῶσις, ut Pater in actu ἐνθυμήσις.

** Infra sect. 41.

*** Jam expositis Valentinianorum opinionibus, Catholicum dogma exponere Auctor incipit, ut notat Combefisius,

σαλήσαιτες καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκ ἐγνωσαν αὐτὸν, καὶ ὁ Θεὸς καλεῖται αὐτὸν.

Idem ex parte. 9. Ἡ πίστις ἓ μία, ἀλλὰ Διαφορεῖται. Ὁ γὰρ Σαλιῆς
 Fides major Γεννηθῆτω σοὶ κατὰ τὴν πίστιν. Ὅταν εἴρηται τὰς μὲν τὴν καλὴν
 & minor. ἀνθρώπου κατὰ τὴν παρουσίαν τῆς ἀντιχρίστου πλατηθῆται
 ἀδύνατον ἢ τὰς ἐκκλησίας. Διὸ φησι, καὶ εἰ δυνατόν, τὰς ἐκλεκτὰς μὲν,
 λιν ὅταν λέγει, ἐξέλθῃτε ἐκ τῆς οἴκου τῆς πατρὸς μου, τοῖς κλητοῖς λέγει.
 τῶν ἐξ ἀποδημίας ἐλθούσι καὶ καλεσθησόμενοι τὰ ὑπάσχεσθαι, ὡς τὸν σιτευτὸν
 σεν μόνον, τὴν κλησιν λέγει. Καὶ ὅπως ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ δεῖπνον τῆς
 τῆς ἐν ταῖς ὁδοῖς κέκληκεν. Πάντες μὲν ἐν κέκληται ἐπ' ἴσης. Βράχια ἰ
 δικαίως καὶ ἀδίκως, καὶ τὸν ἥλιον ἐπιλάμπει πᾶσι. Εκλέγονται ἢ οἱ
 λον πιστεύσαντες, πρὸς ἃς λέγει Τὸν πατέρα μου ἐδὲς ἰσώσαντες εἰ με
 Καὶ, ὑμεῖς εἰς τὸ φῶς τῆς Κόσμου. Καὶ, Πατέρες ἄγιοι, ἀγιάσαντες αὐτὰς
 ὀνόματι σου.

Impura haec 10. Οὐδὲ τὰ πνευματικὰ καὶ ποικίλα, ἐδὲ οἱ Ἀρχαγγε
 optima, nec πρωτόκτιστοι, ἐδὲ μὲν ἐδ' αὐτῶν ἀμορφῶν καὶ ἀνεδουῶν καὶ
 Ecclesiastica. ματις καὶ ἀσωμάτως εἶναι, ἀλλὰ καὶ μορφὴν ἔχει ἰδίαν, ἢ
 μα ἀνάλογον τῆς ὑπεροχῆς τῶν πνευματικῶν ἀπάντων. ὡς ἢ οἱ πρῶτοι
 ἀνάλογον τῆς ὑπεροχῆς τῶν ὑφ' αὐτῶν εἶναι. Ὅλα γὰρ τὸ γεννητὸν ἐκ αὐ
 μὲν, καὶ ὅμοιον ἢ μορφῆν καὶ σῶμα ἔχουσι τοῖς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ σαμ
 Ἀρριὰ τε γὰρ καὶ θήλαα τὰ σιγαῦτα, καὶ Διαφορεῖται πρὸς αὐτὰ. Ἐκὼς ἢ ο
 μονογενῆς καὶ ἰδῶς ποικίλα ἰδῶς ἰδῶς καὶ ἰδῶς ἰδῶς κληρημένους, ἀκρως ἐπιληψ
 ηγεμονικῶς ἰατη, καὶ προσεχῶς τῆς πατρὸς ἀπολαύων δυνάμει. Οἱ ἴσα
 ἰόκτις, εἰ καὶ ἀριθμῶ Διαφορεῖται, καὶ ὁ καθ' ἕνασον φεωρεῖται καὶ φεω
 πται. Ἀλλ' ἡ ομοιότης τῶν πραγμάτων ἐνότης καὶ ἰσότης καὶ ομοιοτητα
 δύνανται. Οὐ γὰρ τῶν μὲν πλέον, τῶνδε ἴπτον παρέχεται τῶν ἑπτὰ, καὶ
 Angeli à crea- λείπεται τις αὐτοῖς προκοπή, ἐξ ἀρχῆς ἀπειληφότων το τῆ
 tione perfecti. ἀμα τῆ πρώτῃ γενέσει φεωρεῖται Θεὸς καὶ τὸ υἱὸν. Καὶ ὁ μὲν
 ἀπρόσιτον εἴρηται, ὡς μονογενῆς καὶ πρωτοτεκνῶν, ἃ ὀφθαλμῶς ἐκ αὐτῶν
 ἐκ ἠέκασον, ἐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη, ἐδὲ ἐσαί τις τοῖς, ἐδὲ τῶν
 τοκτίων, ἔτε ἀνθρώπων. Οἱ ἴσα παντός τὸ πρόσωπον τῆς πατρὸς βλέπει
 Πρόσωπον ἢ πατρὸς ὁ υἱός, δι' ἃ γνωρίζεται ὁ πατήρ. Τὸ τῶν οὖν καὶ ἄλλων

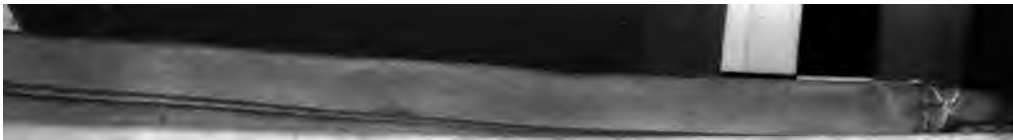
que: *Et retribuam opera eorum in suam eorum*, in cogitationem eorum in animâ existentem, ex quâ primus * efficitur primogenitus omnis Creaturæ. Qui autem idem ipse unigenitus est, quô cum indivisâ Virtute Salvator operatur, hic Lux Ecclesiæ est, quæ prius in tenebris & ignorantia versabatur, *Et tenebra eam non comprehenderunt*. Apostatrices scilicet potestates ac reliqui mortales eum non cognoverunt, neque mors ipsum detinuit.

9. Fides non una est, sed diversa. Indeque Salvator ait: *Fiat tibi secundum fidem tuam*. Idcirco dictum est, qui vocati fuerant homines, in adventu Anti Christi fore seducendos, impossibile vero esse ut seducantur Electi. Idcirco ait: *Si fieri posset, etiam mei electi*. Rursus cum dicit: *Discedite de domo Patris mei*, vocatis loquitur Parabolâ. Item ejus qui peregre profectus substantiam devoraverat, cui & maceravit vitulum saginatum, ad vocationem perinde pertinet. Ubi etiam Rex ad nuptiarum cœnam eos vocavit, qui in viis ac compitis erant. Omnes quidem ex æquo vocati sunt, etenim pluit super justos & injustos, & solem suum cunctis accendit. Eliguntur verò qui majori fide sunt præditi, ad quos ait: *Patrem meum nemo vidit nisi filius*, & *Vos estis lux mundi*, & *Pater sancte, sanctifica eos in nomine tuo*.

10. Neque spiritalia ac intelligentia, nec qui omnium primi conditi sunt Archangeli, quin ne ipse quidem unigenitus informis nullaque specie imbutus & expers figuræ & incorporeus: Sed formam habet propriam, & corpus pro ratione ejus excellentiæ, quæ cunctis Spiritibus superior existit. Uti etiam qui omnium primi conditi sunt (Archangeli) pro excellentiâ quâ præstant sanctis, qui illis subjecti sunt. Omnino enim quod ortum ac genitum est, non caret illud quidem substantiâ, etsi non similem formam ac corpus habent cum his corporibus quæ in hoc mundo existunt. Masculis enim & fœminis distinguuntur, quæ sunt in terris, atque inter se diversa sunt: ibi autem unigenitus quidem proprieque intelligendi vi præditus, specie propria essentiaque propria utitur ac summe pura principalissimæque, ac immediate Patris virtute fruitur. Qui autem primo conditi sunt, quanquam numero distinguuntur, quatenus singuli definiti sunt ac circumscripti, veruntamen similitudo unitatem & æqualitatem & similitudinem attendit. Non enim huic amplius, illi minus ex septem illis collatum fuit, nec quicquam

* In Græco: ex quâ primus. A primogenito.

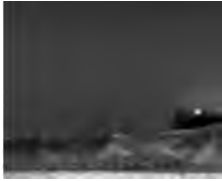

νον αἰχηματίσων εἶναι ἔδύναται ἐνδὲ ἀσώματων. Ὁρῶσι ἢ ὀφθαλμῶ ἐκ αἰσθη-
τῆι ἀλλ' ἦν παρέχον ὁ πατήρ, νοερώ.

II. Όταν ἐν εἴπῃ ὁ Κύριος. Μὴ κατὰ φρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τῆτων.
Ἄμην λέγω ὑμῖν, τῆτων οἱ ἄγγελοι τὸ πρόσωπον ἔ πατρὸς Δεσπότης βλέπου-
σιν, ὅιον τὸ προκενήματων οἶαι ἔσοντα οἱ ἐκλεκτοὶ τὴν τελείαν ἀπολαβούσας
προκοπήν. Μακάριοι ἢ οἱ καθαροὶ τῆ καρδία, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψοντα.
Animata caelestia corpora. Πρόσωπον ἢ ἔ αἰχηματίσων πῶς ἂν εἴη; Σώματα γὰρ ἐπεραίνω
ἔυμορφα καὶ νοερά οἶδεν ὁ ἡπόστολος. Πῶς δ' ἂν καὶ ὀνόματι
Alis melius in anima. Διόφορα αὐτῶν ἐλέγῃ, εἰ μὴ αἰχημασίον ἢν ἀεργεγραμμένα,
μυρφή καὶ σώματι; ἄλλη δόξα ἐπεραίνων, ἄλλη ἐπιγεία,
ἄλλη ἄγγελων, ἄλλη ἀρχαγγέλων ὡς πρὸς τὴν σύγκρισιν τῶν τῆδε σωμάτων,
ὅιον ἄστρων, ἀσώματα καὶ ἀνειδέα, ὡς πρὸς τὴν σύγκρισιν ἔ υἱῶ, σώματα μὲν
Error de filio, μαμείρημένα ἢ αἰσθητά, ὅυτως καὶ ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα ἀδερ-
quem Arius βαλλόμενος καὶ δυνάμιν μὲν ἰδίαν ἔχει ἕκαστον τῶν πνευματι-
scuebatur. κῶν καὶ ἰδίαν οἰκονομίαν, καθὼ ἢ ὁμῶς ἢε ἐγένοντο καὶ τὸ ἐπίθετος
ἀπειλήφασσι οἱ πρῶτοκτιστοὶ, κοινὴν τὴν λειψργίαν καὶ ἀμέριστον.

12. Οἱ πρωτόκτιστοὶ ἐν τούτῳ υἱὸν ὁρῶσι καὶ ἰαυίς καὶ τὰ ὑπερβαρύν-
τα, ὡστε καὶ οἱ ἀρχάγγελοι τὰς πρωτοκτίτους. Ὁ ἢ υἱὸς ἀρχὴ ἢ πατέρα
ἐπ' ἀρχῆς, πρόσωπον ἔ πατέρα λεγόμενος. Καὶ οἱ μὲν ἄγγελοι νοερὸν πῆρ
καὶ πνεύματα νοερά τὴν ἕσταν ἀποκαταδαρμένοι. ὡς ἢ νοερὸν ἢ μογίτη προ-
κοπή αἰσθ' ἔ νοερὸν πρὸς ἀποκαταδαρμένῃ γίλσει, εἰς ἃ ἐπιδυμῶντο ἀγγελοι
ἀδερκύψαι, ὁ Πάτερ' Φησίν. Ὁ ἢ υἱὸς ἐτι τῆτα καθαρώτερος, ἀπείρητον
Φῶς, ἢ δυνάμει Θεῶ, καὶ κατὰ τὸν ἀπόστολον τιμῆ καὶ ἀμῶν καὶ ἀπίλου
ἀλματι ἐλυτρώθημεν, ἔ ἢα μὲν ἡμάτια ὡς Φῶς ἐλάμνην, ἢ ὁ πρῶτον ἢ ὡς
ἦλθ' ἢ, ἢ μὲν ἀλῶσθηται ἐτι ἡμάτιας.

13. Ουίς

quam illis deest ad profectum, qui à primo statim ortu & Tob. 12, 15.
à principio quicquid est perfectionis adeo per filium acceperunt. Ac
ille quidem *lumen inaccessum* vocatus est tanquam unigeni- 1. Tim. 6, 16.
tus ac primogenitus, *quæ oculus non vidit, nec auris audivit,* 1. Cor. 2. 9.
nec in cor hominis ascenderunt: nec illi similis quisquam futurus, nec in
nobilissimis primisq; Spiritibus, nec in hominibus. Porro Matth. 18, 10.
Angeli semper vident faciem Patris: facies autem Patris filius est, per quem
Pater innotescit. Quod igitur videt & quod videtur, omnis ex
figuræ aut incorporeum esse non potest. Vident autem non sensibili
oculo, sed qualem Pater mentis oculum tribuit.

11. Cum igitur ait Dominus: *ne contemnat unum* Matth. 18,
ex his parvulis, dico enim vobis, horum Angeli vident semper faciem 10. 11.
Patris: quasi in antecessum docet, quales futuri electi, dum summo pro-
fectu perfectionem nanciscentur. Porro: *Beati mundo* Matth. 5, 8.
corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Ejus autem qui omni figura careat,
quomodo facies sit? Cœlestia itaque corpora longe speciosa menteque
prædita novit Apostolus; quonam vero modo etiam distincta illorum
nomina diceret, nisi figuris formaque & corpore circumscripta essent.
Alia claritas cœlestium, alia terrestrium, alia Angelorum, alia Arch- 1. Cor. 15, 40.
angelorum: Si velut cum terrenis vastisque corporibus quasi astris com-
paraveris, incorporea sunt formæque expertia, si autem cum filio, certæ
mensuræ corpora & in sensum cadentia. Sic & filius ad eum modum
cum Patre collatus. Ac quidem quique Spiritus propriam habent vir-
tutem ac propriam providentiæ rationem, quatenus tum simul conditi
sunt, tum prima origine conditi sunt, perfectionem munusque com-
mune ac indivisum acceperunt.

12. Prima igitur origine conditi tum filium vident tum se-
ipfos, tumque etiam inferiora, uti & Archangeli prima vident origine
conditos. Filius autem principium est ac origo videndi Patrem, qui
Patris facies appelletur. Atque Angeli quidem ignis sunt, intel-
ligendi facultate præditi, ac Spiritus intelligentes secundum
essentiam depurgati. Ut verò Lux intelligens ab igne intelligente
existat, profectus maximus est ejus qui perfecte depurgatus sit, *in qua*
desiderant Angeli prospicere, inquit Petrus. Porro filius hæc 2. Petr. 1, 12.
quoque majori pollet puritate, qui Lux inaccessa ac DEi virtus sit, *cu-*
jus (auctore Apostolo) *pretiosa & immaculata & incontami-* 1. Petr. 1, 18.
nato sanguine redempti sumus, cujus quidem vestimenta ut Matth. 17, 2.
lux splenduerunt, facies autem sicut sol, in quam intueri haud proclive
sit. 13. Hic

νον ἀρχημάτων είναι ἡ δύναμις ἢ δὲ αἰσώματος. ὁρῶσι ἢ ὀφθαλμῷ ἢ αἰδῆ
τῆσι ἀλλ' ἤδη παρέχεν ὁ πατήρ, νοερώ.

qu
am
in
tu
ne
as
ay

II. Όταν ἂν εἴπῃ ὁ Κύριος. Μὴ κατὰ φρονήσῃτε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, τῶν οἱ ἄγγελοι τὸ πρόσωπον ἔ πατὴρ ἀπολαβήσιν
σιν, οἷον τὸ προκενημάτων οἷα ἔσονται οἱ ἐκλεκτοὶ τῆν τελείαν ἀπολαβήσιν
προκοπήν. Μακαριοὶ ἢ οἱ καθαροὶ τῆ καρδία, ἔτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὀψοῦσιν
Animata coelestia corpora. Προσωπον ἢ ἀρχημάτων πῶς ἂν εἴη; Σώματα γὰρ ἐπὶ
Alis melius in anima. εὐμορφα καὶ νοερά οἶδεν ὁ ἀπόστολος. Πῶς δ' ἂν καὶ ὀνομα
ἄλλῃ ἄγγελων, ἀλλῃ ἀρχαγγέλων ὡς πρὸς τὴν σύγκρισιν ἔ υἱὸς, σώματα ἢ
οἷον ἄσρων, αἰσώματα καὶ ἀνείδεια, ὡς πρὸς τὴν σύγκρισιν ἔ υἱὸς, σώματα ἢ
Error de filio, μεμειρημένα ἢ αἰδητῆρά, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα ἔ
quem Arius βαλλομενῶ καὶ δυναμὶν καὶ ἰδίαν ἔχει ἕκαστον τῶν πνευματ
sequebatur. κῶν καὶ ἰδίαν οἰκονομίαν, καθὸ ἢ ὁμῶς ἢ ἐγένετο καὶ τὸ ἐπίλοι
ἀπειλήφασιν οἱ πρῶτοκτίστοι, κοινήν τὴν λειτουργίαν καὶ ἀμέριστον.

12. Οἱ πρωτόκτιστοι ἂν τόντε υἱὸν ὁρῶσι καὶ εὐαγῆς καὶ τὰ ὑπερβαίνον
τῆ, ὡστε καὶ οἱ ἀρχάγγελοι τὴν πρωτοκτίστους. Ὁ ἢ υἱὸς ἀρχῆ ἢ πατέρα
ὑπερβαίνοντος, πρόσωπον ἔ πατέρα λεγόμενον. Καὶ οἱ μὲν ἄγγελοι νοεροὶ εἴ
καὶ πνεύματα νοερά τὴν ἕσταν ἀποκεκαθαμένους. ὡς ἢ νοερόν ἢ μαγίαν πρ
κοπή ἀπὸ ἔ νοερῶ πνεύσιν ἀποκεκαθαμένους γέλσον, εἰς ἃ ἐπιθυμῶσιν ἀγγέλο
ἐξοκύνειν, ὁ Πέτρος φησίν. Ὁ ἢ υἱὸς ἔτι τῶν καθαρῶτερον, ἀπρῆστο
Φῶς, ἢ δύναμις Θεῶ, καὶ κατὰ τὸν ἀπόστολον τιμῶν καὶ ἀμώμων καὶ ἀσπίλων
αἵματι ἐλυτρώθημεν, ἔ τῆ μὲν ἰμάτια ὡς Φῶς ἐλάμψεν, τὸ πρόσωπον ἢ εἰ
ἔλῃ, ἢ μηδὲ ἀνλωπῆσαι ἐστὶ ραδίως.

13. Οἷον

quam illis deest ad profectum, qui à primo statim ortu & Tob. 12, 15.
 à principio quicquid est perfectionis adeo per filium acceperunt. Ac
 ille quidem *lumen inaccessum* vocatus est tanquam unigeni- I. Tim. 6, 16.
 tus ac primogenitus, *que oculus non vidit, nec auris audivit,* I. Cor. 2, 9.
nec in cor hominis ascenderunt: nec illi similis quisquam futurus, nec in
 nobilissimis primisq; Spiritibus, nec in hominibus. Porro Matth. 18, 10,
Angeli semper vident faciem Patris: facies autem Patris filius est, per quem
 Pater innotescit. Quod igitur videt & quod videtur, omnis expers
 figuræ aut incorporeum esse non potest. Vident autem non sensibili
 oculo, sed qualem Pater mentis oculum tribuit.

11. Cum igitur ait Dominus: *ne contemnatis unum* Matth. 18,
ex his parvulis, dico enim vobis, horum Angeli vident semper faciem 10. 11.
Patris: quasi in antecessum docet, quales futuri electi, dum summo pro-
 fectu perfectionem nanciscuntur. Porro: *Beati mundo* Matt. 5, 8.
corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Ejus autem qui orani figura careat,
 quomodo facies sit? Cœlestia itaque corpora longe speciosa menteque
 prædita novit Apostolus; quoniam vero modo etiam distincta illorum
 nomina diceret, nisi figuris formaque & corpore circumscripta essent.
Alia claritas cœlestium, alia terrestrium, alia Angelorum, alia Arch- I. Cor. 15, 40.
angelorum: Si velut cum terrenis vastisque corporibus quasi astris com-
 paraveris, incorporea sunt formæque expertia, si autem cum filio, certæ
 mensuræ corpora & in sensum cadentia. Sic & filius ad eum modum
 cum Patre collatus. Ac quidem quique Spiritus propriam habent vir-
 tutem ac propriam providentiæ rationem, quatenus tum simul conditi
 sunt, tum prima origine conditi sunt, perfectionem munusque com-
 mune ac indivisum acceperunt.

12. Prima igitur origine conditi tum filium vident tum se-
 ipsos, tumque etiam inferiora, uti & Archangeli prima vident origine
 conditos. Filius autem principium est ac origo videndi Patrem, qui
 Patris facies appelleretur. Atque Angeli quidem ignis sunt, intell-
 ligendi facultate præditi, ac Spiritus intelligentes secundum
 essentiam depurgati. Ut verò Lux intelligens ab igne intelligente
 existat, profectus maximus est ejus qui perfecte depurgatus sit, *in qua*
desiderant Angeli prospicere, inquit Petrus. Porro filius hæc 2. Pet. 1, 12.
quoque majori pollet puritate, qui Lux inaccessa ac Dei virtus sit, cu-
jus (autore Apostolo) *preioso & immaculato & incontami-* I. Petr. 1, 18.
natio: inquit redempti sumus, cujus quidem vestimenta ut Matth. 17, 2.
lux splenduerunt, facies autem sicut sol, in quam intueri haud proclive
sit. 13. Hic

ECLOGÆ.

13. Hic est panis Cœlestis & cibus Spiritus
 inducatur ac cognoscitur vitam præbens. Lun
 defix. At illi quidem qui cœlestem panem
 it, mortui sunt. Qui autem verum Spiritus p
 ritur: Filius, panis vivus est, à Patre datus his
 nducare. *Panis autem, inquit, quem ego dabo*
 sive id quo nutritur caro per Eucharistiam, f
 o ejus corpus est, quod est Ecclesia panis cœle
 a societas. Forte autem, quod Electi, ratio
 stantia conditi sunt, & ut qui ejusdem finis co

14. Dæmonia corporis expertia dicta
 pus non habeant, nam & figura prædita sunt,
 ntorum ac cruciatus sensum percipiunt: sed
 i spiritalium quæ salute donantur, cum um
 poris expertia appellata sunt. Angeli quoque
 e videntur. Sed & anima corpus est. *D*
natur quidem corpus animale, surgit vero corpus
 onam autem etiam modo quæ torquentur ani
 i existant, sentiunt dolentque. Denique, *e*
tem potest animam & corpus in Gehennam mittere.
 in oculis subjectum est, non igni purgatur,
 Palam vero Lazari ac Divitis exemplo pe
 pore, esse animam corpus monstratur.

15. Porro: *sicut portavimus imaginem*
emus & imaginem cœlestis, nempe Spiritalis, per
 i adepti. Cæterum imaginem rursus vocat
 italia. Ac rursus: *Videmus nunc per speculum i*
autem facie ad faciem. Statim enim atque i
 a præsto facies est, speciesque & figura & co
 trā conspicitur, & facies facie, notaque ac in
 tūs agnoscuntur.

16. Columba quoque corporali app
 quam alii quidem dicunt Spiritum Sanct
 iistrum: Valentiniiani autem Spiritum conf
 illis Patris, qui in Verbi carnem descenderit.

17. Ἐσιν ἰησὺς καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Σοφία δι' ὅλων κρᾶσις τῶν
 μάτων δυνατὴ κατὰ τὰς Ουαλεθιανῶν. Ἡ γὰρ ἀνθρώπινη μίξις ἡ κατὰ γ
 ἐκ δυοῖν μειγνυμένων πνευμάτων ἐνός γενέσιν παιδὶς ἀποτελεῖ. Καὶ τὸ σῶ
 γῆν ἀναλυθὲν κέραιαι τῆ γῆ, καὶ τὸ ὕδωρ τῶ ὄνω, τὰ ἢ κρείττω καὶ θ
 ρώτερα σώματα ῥαδίαν ἔχει τὴν κρᾶσιν. Πνεῦμα γὰρ πνεύματι μίξι
 ἐμοὶ ἢ δοκεῖ κατὰ ὡς ἴσθαι τὸ γενεᾶς, ἀλλ' ἔ κατὰ κρᾶσιν. Μὴ
 θεία δύναμις διήκασα τὴν ψυχὴν ἀγιάζει αὐτὴν κατὰ τὴν τελευταίαν π
 Spiritualium πῆν. Ὁ γὰρ θεὸς πνεῦμα ἀπᾶ θέλει πνεῖ. Ἡ γὰρ δύναμις ἰ
 mixtio quali ἐσίαν διήκει ἀλλὰ κατὰ δυνάμιν καὶ ἰχύν. Παράκειται
 illapfu & in- πνεῦμα τῶ πνεύματι, ὡς τὸ πνεῦμα τῶ πνεύματι.
 sinuatione.

Incarnatio An- 18. Ὁ σωτὴρ ὠφθη κατὰ τὸν τοῖς Ἀγγέλοις, ὁ
 gelis visa & an- ἐυηγγελίσαντο αὐτὸν ἀλλὰ καὶ Ἰβραῆμ καὶ τῶ τοῖς λοιποῖς δι
 tiquis iustis. τοῖς ἐν τῇ ἀναπάσει ἔσιν ἐν τοῖς δεξιῶν ὠφθη. Ἡ γὰρ
 γὰρ, φησὶν, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν τὴν ἐν σαρκὶ παρουσίαν. Ὁ θ
 ς αὶ ὁ Κύριος ἐυηγγελίσατο τὰς δικαίας τὰς ἐν τῇ ἀναπάσει, καὶ μετ
 αὐτὰς καὶ μετέδωκεν, καὶ πάντες ἐν τῇ σικᾷ αὐτῶ ζήσονται. Σκια γὰ
 ς ἡ Σωτὴρ τὸ ὡς τῶ πατρὶ ἡ παρουσία ἡ ἐνταῦθα. Φωτὸς ἢ ἰ
 σκότος ἀλλὰ φωτισμὸς ἐσιν.

19. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἔ κατὰ τὴν παρουσίαν μὴ
 θρωπῶ γινόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀρχῇ ὁ ἐν ταυτοῦτι λόγος κατὰ
 Quod si quali in γραφῆν καὶ ἔ κατ' ἐσίαν γινόμενος, ὁ υἱός. Καὶ πάλιν
 corpore includit ἐγένετο διὰ Προφητῶν ἐνεργήσας. Τέκνον ἢ ἔ ἐν τῶ
 in homine. λόγος ὁ Σωτὴρ εἶρηται. Διὰ τῶτο ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος
 λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. Ὁ γέγονεν ἐν αὐτῶ, ζῶν ἐσιν, ζῶν ἢ ὁ
 καὶ ὁ Παῦλος. Ἐνδύσαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ θεὸν κτη
 Οἶον, εἰς αὐτὸν πίστευσον τὸν ὑπὸ ἔ θεῖ κατὰ θεὸν τὸν ἐν
 κτιοθέντα, Δύναται ἢ τὸ, κατὰ θεὸν κτιοθέντα, τὸ εἰς ὃ μέλλει
 προκοπῆς φθάνει ὁ ἄνθρωπος, μὴ ἴσθαι τῶ ἀπεβάλετο εἰς ὃ
 ἦλθ. Καὶ ἐτι σαφέστερον καὶ διαρρήδην ἐν ἄλλοις λέγει. Ὅς ἐσιν εἰκὼν
 ἔ ἀοράτα. Ἐἶτα ἐπιφέρει. Πρωτότοκος πάσης κτίσεως. Ἀοράτα μὴ
 Nobis unus Chri- εἰκόνα ἴον λόγον ἔ ἐν ἰαυτότητι. Πρωτότοκος ἢ πᾶσ
 stus & λόγος, σεως, γεννηθεὶς ἀπαθῶς, κτίσεως καὶ γενεσιάρχης ἰ
 DEUS & homo, ἐγένετο κτίσεως τε καὶ ἐσίας. Ἐν αὐτῶ γὰρ ὁ Πατὴρ τα

ECLOGÆ

17. Est JESUS & Ecclesia & Sapientia
 ens mixtio, quæ per universa corpora diditu
 is nuptiarum mixtio ex duobus commixtis li
 um efficit, corpus item in terram resolutum
 a vino. Quæ autem nobiliora sunt & exce
 n habent mixtionem. Spiritus itaque Spiri
 tem id fieri per juxta positionem. Numqu
 r vadens animam, supremi eam profectus sa
 um Spiritus ubi vult spirat. Etenim virtus
 e ratione pervadit sed virtutis ac potentiz,
 spiritui, sicut Spiritus animæ.

18. Salvator Angelis visus est cum
 amobrem etiam ejus adventus nuncium attu
 justis reliquis, cum essent in requie (in dextri
 quit, *ut videret diem meum*, mei scilicet in ca
 s. Hincque adeo resurgens, justis qui erant in
 elizavit, eosque deduxit & transtulit, & omni
 mbra enim claritatis Salvatoris quæ est apud P
 lventus est. Lucis vero umbra, non tenebræ.

19. Et *Verbum caro factum est*, non sol
 suo factum homo, verum etiam in principi
 lius nimirum) per circumscriptionem, non i
 um: ac rursus caro factum est operando per
 ando. Porro Salvator ejus verbi quod idem i
 opterea *in principio erat verbum, & verbum erat a*
quod factum est in ipso, vita erat, Vita autem Don
 e: *induito novum hominem qui secundum DEUM*
 si diceret, in illum crede, qui à DEO secundu
 m creatus est. Potest autem quod ita dictu
atus est, finem profectus designare, quo ho
 tione ac illud: amisit in quem erat creatus sine
 disertius in aliis ait: *Qui est imago Dei invisibilis, t*
imogenius omnis creature. Invisibilis quidem
 rbi dicit, ipsius nimirum quod in identitate
 ro omnis creature, quod impassibiliter ger
 nis creature ac essentiz effectus est. In
 ndidit, unde & *formam servi* dictus est assu

τα ἐποίησεν, ὅθεν καὶ μορφὴν δὲλα λαβεῖν εἴρηται, ἔ μόνον σάρκα κατὰ τὴν παρυσίαν, ἀλλὰ ἢ τὴν ἕσσαν ἐκ ἔ ὑποκειμένη. Δὲλα ἢ ἡ ἕσσια, ὡς ἀνκαθῆται, καὶ ὑποκειμένη τῇ δραστηρίῳ καὶ κυριωτάτῃ αἰτία.

20. Τὸ γὰρ, πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε, ἔτως ἐξακρόμεν, ἐπὶ ἔ πρωτοκτίστη θεῷ λόγῳ, καὶ πρὸ ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ πρὸ πάσης κτίσεως τὸ ὄνομα σε.

Valentiniano-
rum Creatio.

21. Τὸ, κατ' εἰκόνα θεῷ ἐποίησεν αὐτὴν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτὰς. Τὴν προβολὴν τὴν ἀρίστην φασὶν οἱ Οὐαλεττινιανοὶ ἢ Σοφίας λέγεσθαι, ἀφ' ἧς τὰ μὲν ἀρρενικὰ ἀγγελικὰ καλεῖσθαι, τὰ θηλυκὰ ἢ ἐαυτὴν, τὸ Διαφέρον πνεῦμα. Οὕτως καὶ ἐπὶ ἔ Ἀδάμ τὸ μὲν ἀρρενικὸν ἔμεινεν αὐτῷ, παντὶ ἢ τὸ θηλυκὸν σπέρμα ἄρα ἀπ' αὐτῆ ἕνα γέγονε, ἀφ' ἧς αἱ θῆλαι, ὡς ἀπ' ἐκείνου οἱ ἀρρενες. Τὰ ἔν ἀρρενικὰ μετὰ ἔ λόγῳ συνετάλη, τὰ θηλυκὰ ἢ ἀπανδρωθῆσα ἐπέτα τοῖς Ἀγγέλοις καὶ εἰς πλήρωμα χῶρει. Διὰ τῆτο ἢ γυνὴ καὶ ἀδρα μετὰ τῆσθαι λέγεσθαι, καὶ ἡ ἐκκλησία εἰς Ἀγγέλους.

Fontes Orig-
niani animo-
rum, blasphemae
qualia.

22. Καὶ ὅταν εἴπη ὁ Ἀπόστολος. Ἐπὶ τί ποιήσατε οἱ βαπτίζομενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; ὑπὲρ ἡμῶν γάρ, φησιν, οἱ Ἀγγελοι ἐβαπτίσαντο, ἂν ἐσμεν μέρη. Νεκροὶ ἢ ἡμεῖς οἱ νεκρωθέντες τῇ συστάσει ταύτης. Ζῶντες ἢ καὶ ἀπὸ οἱ μὴ μετὰ λαβόντες τὴν συστάσεως ταύτης. Εἰ νεκροὶ ἔκ ἐγειροῦνται, τί ἔ βαπτίζομεθα; ἐγειρόμεθα ἔν ἡμεῖς, ἰσάγγελοι τοῖς ἀρρεσιν ἀποκατασταθέντες τῶν μέλεσι τὰ μέλη εἰς ἑνωσιν. Οἱ βαπτίζομενοι δὲ, φασὶν, ὑπὲρ ἡμῶν τῶν νεκρῶν, οἱ Ἀγγελοι εἰσιν οἱ ὑπὲρ ἡμῶν βαπτίζομενοι, ἵνα ἐχούτες καὶ ἑαυτῶν τὸ ὄνομα μὴ ἐπιχεθῶμεν, κωλυθέντες εἰς τὸ πλήρωμα παρελθεῖν τῶν ἀρκυτῶν σαυρῶν. Διὸ ἢ ἐν τῇ χειροθεσίᾳ λέγασιν ἐπὶ τέλει. Εἰς λύτρωσιν Ἀγγελικῆν ταυτέσιν, ἢν ἔ Ἀγγελοι ἔχουσιν, ἵνα ἢ βαπτισμένῳ ὁ τὴν λύτρωσιν κομισάμεν τῷ αὐτῆ ὀνόματι, ἢ καὶ ὁ Ἀγγελῶ αὐτῆ προβεβάπτιασθαι. Ἐβαπτίσαντο ἢ ἐν ἀρχῇ οἱ Ἀγγελοι ἐν λυτρώσει ἔ ὀνόματι ἔ ἐπὶ τὸν ἰησοῦν ἐν τῇ πνευματικῇ κατελθόντῳ καὶ λυτρωσαμένῳ αὐτῶν. Ἐδεδίχθη καὶ λυτρώσεως ἔ τῷ ἰησοῦ, ἢ μὴ κατὰ τὴν ἐνοσίαν ἢ ἐνετέθη ἔ ὑστερήματι προσεσχόμενῳ. Διὰ τὴν Σοφίαν, ὡς φησιν ὁ θεόδοτος.

Valentiniano-
rum Paracletus.

23. Τὸν Παράκλητον οἱ ἀπὸ Οὐαλεττινίων τὸν ἰησοῦν λεγόντων, ὅτι πλήρης τῶν ἀκόνων ἐλήλυθεν ὡς ἀπὸ ἔ ὄλας προελθῶν. Χει-

Æonum voluntate Jesus Paracletus præficitur seculo præterlabenti, in Paracleti vero figura. Paulus resurrectionis Apostolus extitit, statim enim à Domini passione ipse quoque prædicatum missus est, idcirco tum secundum hominem Christum ortu genitum mortis obnoxium ac patibilem prædicavit propter illos qui optimi sunt, quod cum illis datum sit ut eum cognoscerent ut ad hunc locum venerint, metu afficiuntur: tum juxta id quod spiritale ex Spiritu sancto & Virgine, ad eum modum, quo qui dextri sunt Angeli cognoscunt. Propria enim singuli ratione Dominum cognoscunt, nec similiter omnes Angeli ho- Matth. 18, 10.
rum pusillorum electorum, qui ejus futuri sunt heredita- Hebr. 1, 14.
te & perfectione, vident faciem Patris. Forte vero facies quidem etiam filius est: Est adeo etiam quicquid Patris docente Filio comprehensum vident. Quod autem Patris reliquum est, id ignotum est.

24. Dicunt Valentiniani, quem singuli Prophetarum singularem Spiritum ad ministerium habuerunt, hunc super omnes qui de Ecclesia sunt fuisse effusum, idque adeo in causa esse, cur (signa Spiritus) fanitates & Prophetiz per illos fiant qui de Ecclesia sunt. Nesciunt vero Paracletum, cujus nunc afflatu immediate Ecclesia agitur, ejusdem substantiz ac virtutis esse cum illo qui & ipse in Veteri Testamento immediate afflabat & operabatur.

25. Angelum Valentiniani definiunt: Verbum ejus quod est, habens annunciationem. Ajunt vero etiam Æonas eodem ac Verbum censei vocabulo, non eadem omnino ratione. Apostoli, inquit, in duodecim signa translati sunt, eorumque vicem susceperunt. Quemadmodum enim generis rerumque ortus ab illis disponitur, ita regeneratio ab Apostolis.

26. Videtur id quod JESU visibile est. Sapientia & Ecclesia ex præstanti erat semine, quam eum per carnem ac corpusculum induisse autor est Theodotus. Invisibile autem nomen, quod est unigenitus filius. Unde cum dicit: *Ego sum ostium*, hoc dicit: Joh. 10, 7.
ad terminum usque qui sum ego, venietis, qui de præstanti semine estis. Cum vero ipse quoque ingredietur, semen etiam una cum eo in plenitudinem ingredietur, quod videlicet per ostium unà colligatur atque inducatur.

27. Sacerdos intra secundum velamen ingre- Exod. 28, 38.
diens tum laminam ponebat ad altare incensi, tum ipse in Levit. 16, 4.
silentio insculptum in corde nomen habens ingrediebatur. Nempe signifi-

Χριστός γὰρ καὶ αὐτὸς τὴν προβαλῶσαν αὐτὸν σοφίαν, εἰσελθὼν εἰς τὸ πλήρωμα ὑπὲρ τῆς ἐξω καὶ αὐτὸς φείσης σοφίας ἠτήσατο τὴν βοήθειαν, καὶ ἐξ εὐδοκίας τῶν Αἰώνων Ἰησὺς προβαλέτω Παρακλήσιν τῶ παρελθόντι Αἰώνι. Ἐν Ἰσραὴλ ἡ Παρακλήτης ὁ Παυλὸς ἀναστάσεως ἀποστολῆ γέγονεν, αὐτίκα μετὰ τὸ πάθος ἡ Κυρία καὶ αὐτὸς ἀπεστάλη κηρύσσειν. Διὸ καὶ καθ' ἕτερον ἐκήρυξε τὴν σωτήρα γενητὴν καὶ παθῆτὸν διὰ τῆς ἀρίστου, ὅτι τῆτον γυνάμη δυνάμεις καὶ τὸν τόπον τῆτον δεδίασιν, καὶ κατὰ τὸ πνευματικὸν ἐξ ἀγίου πνεύματος καὶ παρεθένης ὡς οἱ δεξιοὶ ἀγγελοὶ γινώσκουσιν. Ἰδίως γὰρ ἕκαστος γινώσκει τὸ Κύριον, καὶ ἔχ' ὁμοίως πάντες τὸ πρόσωπον ἡ Πατρός ὁρῶσιν οἱ ἀγγελοὶ τῆτων μικρῶν τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ἰσομένων ἐν τῇ αὐτῇ κληρονομίᾳ καὶ τελειότητι Facies Patris. Τάχα ἡ τὸ πρόσωπόν ἐστι μὲν καὶ ὁ υἱός. Ἔστι ἡ καὶ ὅσον καὶ ἀληθινὸν ἡ πατρός δι' οὗ καὶ διδάσκειται θεωρεῖται. Τὸ ἡ λοιπὸν ἀγνωστὸν ἐστὶ Πατρός.

24. Λέγουσιν οἱ Οὐαλαπτιανοὶ ὅτι ὁ κατὰ εἰς τῶν Προφητῶν ἔχον πνεῦμα ἐξελείβον εἰς διακονίαν, τῆτον ἐπὶ πάντας τῆς ἡ ἐκκλησίας ἐξεχύθη. Διὸ καὶ τὰ σημεῖα ἡ πνεύματος, ἰάσεις καὶ προφητείας καὶ DEUS. Φητεῖται διὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπιτελεῖται. Ἀγνωστὸν ἡ ὅτι ὁ Παρὸς κλητὸς προσεχῶς ἐνεργῶν νῦν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆ αὐτῆς ἰσίας ἐστὶ καὶ δυναμῶς τῆ προσεχῶς ἐνεργήσαντι κατὰ τὴν παλαιὰν διαθήκην.

Angelus. 25. Τὸν ἀγγελοὺν ὤρεσαντο οἱ ἀπὸ Οὐαλεντίνου λόγῳ ἀποστολῆς ἔχοντα ἡ ὄντος. Λέγουσι ἡ καὶ τῆς Αἰώνας ὁμοτύμως τῷ λέγειν λέγει. Οἱ ἀποστόλοι, φησι, μετετέθησαν τοῖς διακόνου ζωῆς ἀποστολῆς ἀπὸ τῶν ἀσπύτων ἡ γένεσις διοκεῖται, ἔτις ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἀναγέννησις.

26. Ὁράται τὸ ὁρατὸν ἡ Ἰησὺ. Ἡ σοφία καὶ ἡ ἐκκλησία ἡ τῶν ἀερίμων τῶν διαφερόντων ἡ ἐσολίστατο διὰ τῆς σαρκίς, ὡς φησιν ὁ Θεὸς ὁπότε JESUS ostium τὸ ἡ ἀόρατον ὄνομα ὅπερ ἐστὶν ὁ υἱός ὁ μονογενής. Ὁπότε ἡ ὄρατος ἐστὶν ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα, τῆτον λέγει ὅτι μέχρι τῆς ὄρας, ἡ ὄρατος ἐγὼ, ἐλεύσεσθε οἱτῆ διαφερόντος ἀερίμων. Ὁταν ἡ ἔστος τὸς εἰσέρχεται, καὶ τὸ ἀερίμα συνεισέρχεται αὐτῷ εἰς τὸ πλήρωμα διὰ τῆς ὄρας συναχθῆν καὶ εἰσαχθῆν.

27. Ὁ ἱερεὺς εἰσὼν ἐπίδος ἡ καὶ ἀπετάματ' ἡ ἀυτῆρον, τὸ, ππέταλον εἰπεῖται τῶ τῶ θυσιαστηρίου ἡ θυμιάματ', αὐτὸς ἡ ἐν σιγήτῃ

Æonum voluntate Jesus Paracletus præficitur seculo præterlabenti, in Paracleti vero figura. Paulus resurrectionis Apostolus extitit, statim enim à Domini passione ipse quoque prædicatum missus est, idcirco tum secundum hominem Christum ortu genitum mortis obnoxium ac patibilem prædicavit propter illos qui optimi sunt, quod cum illis datum sit ut eum cognoscerent ut ad hunc locum venerint, metu afficiuntur: tum juxta id quod spiritale ex Spiritu sancto & Virgine, ad eum modum, quo qui dextri sunt Angeli cognoscunt. Propria enim singuli ratione Dominum cognoscunt, nec similiter omnes Angeli ho- Matth. 18, 10.
rum pusillorum electorum, qui ejus futuri sunt heredita- Hebr. 1, 14.
te & perfectione, vident faciem Patris. Forte vero facies quidem etiam filius est: Est adeo etiam quicquid Patris docente Filio comprehensum vident. Quod autem Patris reliquum est, id ignotum est.

24. Dicunt Valentiniani, quem singuli Prophetarum singularem Spiritum ad ministerium habuerunt, hunc super omnes qui de Ecclesia sunt fuisse effusum, idque adeo in causa esse, cur (signa Spiritus) sanitates & Prophetiæ per illos fiant qui de Ecclesia sunt. Nesciunt vero Paracletum, cujus nunc afflatu immediate Ecclesia agitur, ejusdem substantiæ ac virtutis esse cum illo qui & ipse in Veteri Testamento immediate afflabat & operabatur.

25. Angelum Valentiniani definierunt: Verbum ejus quod est, habens annunciationem. Ajunt vero etiam Æonas eodem ac Verbum censei vocabulo, non eadem omnino ratione. Apostoli, inquit, in duodecim signa translati sunt, eorumque vicem susceperunt. Quemadmodum enim generis rerumque ortus ab illis disponitur, ita regeneratio ab Apostolis.

26. Videtur id quod JESU visibile est. Sapientia & Ecclesia ex præstanti erat semine, quam eum per carnem ac corpusculum induisse autor est Theodotus. Invisibile autem nomen, quod est unigenitus filius. Unde cum dicit: *Ego sum ostium*, hoc dicit: Joh. 10, 7.
ad terminum usque qui sum ego, venietis, qui de præstanti semine estis. Cum vero ipse quoque ingredietur, semen etiam una cum eo in plenitudinem ingredietur, quod videlicet per ostium unà colligatur atque inducatur.

27. Sacerdos intra secundum velamen ingre- Exod. 28, 38.
diens tum laminam ponebat ad altare incensi, tum ipse in Levit. 16, 4.
silentio insculptum in corde nomen habens ingrediebatur. Nempe signifi-

ἐν τῇ καρδίᾳ ἐγκεχαράγμενον ὄνομα ἔχων εἰσῆι. Δεικνύς τὴν ἀπόθεσιν ἔκα-
 θαπερ πέλαλα. Χρυσὸν καθαρὸν γενομένον κ' κέΦεθ' ἀπὸ τῆς κα-
 θαρσιν ἔωπερ σωματῶν τ' ψυχῆς ἀπόθεσιν; Ἐν ᾧ ἐγκεχα-
 ρακτο το ὄνομα τ' θεοσεβείας, δι' ἧ ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξου-
 σίαις ἐγινώσκειτο τὸ ὄνομα περικείμενον. Ἀπόθ' ἰθὺς ἦτο
 τὸ σῶμα τὸ πέταλον τὸ ἀβαρὲς, γενομένον ἐκείος ἔκαταπι-
 λασματῶν ἔδευτέρῃ ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ, ὃ ἐστὶν δευτέρῃ ὀλοσχερὲς κατα-
 πέτασμα ἔπαντός, ὡς τὸ θυσιαστήριον ἔθυμιάματῶν, ὡς τὰς λειψυ-
 γῆς τῶν ἀναφερομένων εὐχῶν Ἀγγέλως. Γυμνὴ ἦ ἡ ψυχὴ ἐν δυνάμει ἔσπε-
 δότ' ὁιον σῶμα τ' δυνάμει γενομένη μεταβαίνειν εἰς τὰ πνευματικά, λογι-
 τῶ ὄντι καὶ ἀρχιερατικῇ γενομένη, ὡς ἂν ἐμψυχον μένη ὡς εἰπεῖν ὑπὸ τῆς ἀγῆ
 προσεχῶς ἤδη καθάπερ οἱ ἀρχαγγελοὶ τῶν Ἀγγέλων ἀρχιερεῖς γενομένοι καὶ
 τῶν οἱ πρωτόκλιτοι. Πῦ ἦ ἐτι γραφῆς καὶ μαθήσεως καὶ ὄρθωμα τῆ ψυχῆ
 ἐκείνη τῆ καθαρᾷ γενομένη, ὅπως καὶ ἀξίεται πρόσωπον πρὸς πρόσωπον θεοῦ
 ἔραῖν; τὴν γὰρ Ἀγγελικὴν διδασκαλίαν ὑπερβάσα, καὶ τὸ ὄνομα τὸ διδασκα-
 Scientia, μενον ἐγγράφως, ἐπὶ τὴν γνῶσιν καὶ κατ' ἀληθιν τῶν πραγμάτων
 discere. ἐρχέται ἔτι νύμφη ἀλλ' ἤδη λόγῶν γενομένη καὶ ὡς τὰ συμ-
 φῶν καταλύων μετὰ τῶν πρῶτοκλιτῶν κ' πρῶτοκλιτῶν, φίλων μὲν δι' ἀγάπην
 υἱῶν ἦ δια τὴν διδασκαλίαν κ' ὑπακοήν, ἀδελφῶν ἦ δια τὸ τ' γενέσθαι κατὰ
 ὡς τὸ μὲν τ' οἰκονομίας ἦν, τὸ πέταλον ὡς ἀκείῳ καὶ μανθάνειν εἰς γνῶσιν.
 τὸ ἦ δυνάμει, τὸ θεοφόρον γίνεσθαι τὸν ἀνθρώπον προσεχῶς ἐνεργήματα ἐπὶ
 ἔκυρία, καὶ καθάπερ σῶμα αὐτῆ γινόμενον.

28. Τὸ, θεὸς ἀποδίδας ἐπὶ τρίτην καὶ τέταρτην γενεάν τοῖς ἀσκητῶν
 Φασὶν οἱ ἀπὸ Βασιλείδα, κατὰ τὰς ἐνσωματώσεις. Οἱ ἦ ἀπὸ Ουαλοπίδα, τὸς
 τρεῖς τόπους δηλῶσθαι τὰς ἀριστερὰς, τετάρτην ἦ γενεάν τὰ σπέρματα αὐτῶν.
 Ἐλεον ἦ ποιῶν εἰς χιλιάδας, ἐπὶ τὰ δεξιά.

29. Ἡ Σιγῆ, Φασὶν, μήτηρ ἔσα πάντων τῶν προβληθέντων ὑπὸ τῆ
 Ἀρήτης σείγιγκεν. ὃ ἦ κατέλαβεν, τῆτο ἀκατάληπτον προσηγορέσθαι.

Theodotus im-
 pietatis notatus
 quod in Deo po-
 nit passionem.
 30. Ἐἶτα ἐκλαθόμενοι τ' δόξης ἦ θεῶ, παθεῖν αὐτῶν
 λέγασθαι ἀθέως. ὃ γὰρ συνεπάθησεν ὁ Πατὴρ σεβερὸς ὢν τῆ φύσει,
 Φησὶν ὁ θεόδοτῶν, κ' ἀνένδοτῶν, ἐνδόσιμον, ἑαυτὸν ὡς ἔσπευτο,
 ἵνα ἡ Σιγῆ ἦτο κατ' ἀλάβη, παθῶν ἐστίν. Ἡ γὰρ συμπάθησα
 πα-

ECLOGÆ.

significans positionem velut aureæ laminæ mundationem velut corporis, animæ positio religiosæ pietatis in sculptum nomen, per quod omnibus notus erat, qui nomen gestabat. Poni in minam, ubi intra secundum velamen in mundum quod velamen (secundum) plenum solidum mundum virtutis, penes altare incensi, penes Angelos, offeruntur ministros. Nuda vero anima in corpore virtutis effecta ad spiritualia transit, et utens Pontificiaque evaserit, ut jam velut incarnata, ut sic loquar, maneat, quemadmodum Pontifices effecti, (horumque iterum qui primum vero adhuc res Scripturæ ac disciplinæ animæ affectetur quæ pura evaserit, quando etiam DEU creteret: Angelicâ itaque doctrinâ superatâ, et docetur ac supra rerum scientiam ac comprehensione amplius sponsa sed jam Verbum evaserit seu consumsum manens) cum prima origine vocatis etiam præ dilectione, filiis vero ob doctrinam ac meritis ob ortus communionem. Idcirco altitudinem gestaret, atque ad scientiam disceret, dimittit vero, quod homo DEO plenus, DEU in quo possit afflatu fiat, ac velut ejus Corpus existat, id ne

28. Quod ita scriptum est: *DEUS ream et quartam generationem incredulis*, Basilidius ait de corporum alligatione ac carcere: Vale ajunt tria loca sinistra, quartam vero generationem sciens vero misericordiam in mille, in iis quæ sunt

29. *Sige*, ajunt, five Silentium, quæ: *tybo* (profundo) producta sunt, quod loqui inabili) hoc tacuit, quod vero comprehendit pellavit.

30. Deinde parum memores DEi Majestatem ajunt. Quod enim Pater, inquit Theodoris fit atque inflexi, miseratione ductus ac clementem ac indulgentiorem præbens, ut hoc Sige. Etenim compassio quam vocant, cujusd

πάθος τινός διὰ πάθους ἑτέρου. Μὴν κ' ἔπαθες γενομένω τὸ ὄλον· συνεπάθη-
σεν καὶ αὐτὸς εἰς διόρθωσιν ἔπαθόν(σ).
κ

31. Ἀλλὰ καὶ εἰ ὁ καθελθὼν Εὐδοκία ἔ' ὄλα ἦν. Ἐν αὐτῷ γὰρ πᾶν
τὸ πλήρωμα ἦν σωματικῶς. Ἐπαθεν ἢ ἔτ(σ), δηλονότι καὶ τὰ ἐν αὐτῷ σί-
μα(σ) συνεπάθεν, δι' ὧν τὸ ὄλον καὶ τὸ πᾶν εὐρίσκειται παρον. Ἀλλὰ ἐξ ἑαυ-
Peccatum Diabo- τ' ἔδωκεν ἅς Διῶν(σ) πείσεως τὰ ὄλα παιδευθῆναι, ὡς Φασί,
li insinuatum, συνεπάθησεν. Τότε γὰρ ἐπέγνωσαν ὅτι εἰσὶν χάριτι ἔ' Πατρὸς,
eoque arguita εἰσὶν ὄνομα ἀνανόμασον, μορφή καὶ γνώσις. Ὁ ἢ βουληθεὶς
gratia DEI. Αἰὼν τὸ ὑπὲρ τῆν γνώσιν λαβεῖν, ἐν ἀγνωσίᾳ καὶ αἰμασὶ
ἐγένετο, ὅθεν καὶ κένωμα γνώσεως εἰργάσατο, ὅπερ ἐστὶ σκιά ἔ' ὄνομα(σ).
ὅπερ ἐστὶν ὑὸς μορφῆ τῶν Αἰώνων. Οὐ(σ) τὸ κατὰ μέρος ὄνομα τῶν Αἰώνων
ἀμέλει ἐστὶ ἔ' ὄνομα(σ).
κ

Infufufade 32. Ἐν πληρώματι ἔ'ν ἐνότη(σ) ἔσσης, ἕκασ(σ) τᾷ
Christo. Αἰώνων ἰδίον ἔχει πλήρωμα τῆν Συζυγίαν. Ὅσα ἔ'ν ἐκ Συζυγίας,
Φασί, προέρχεται, πληρώμα(σ) ἐστὶν, ὅσα ἢ ἀπὸ ἐνός, εἰκόνας. Ὅθεν ἐθε-
δο(σ) τὸν χριστὸν ἐξ ἐνοίας προελθόντα τ' Σοφίας, εἰκόνα ἔ' πληρώμα(σ) ἐκ-
λεσεν. ἔτος ἢ κατὰ λέξιν τῆν μήτρα ἀνελθὼν εἰς τὸ πλήρωμα ἐκρά(σ)θη ἡ
τοῖς ὄλοις ἔ'τω ἢ καὶ Παρακλητῶ.
κ

33. Τύ(σ)θ(σ) μένοι γέγονεν ὁ χριστός, ὡς πρὸς τὰ πληρώμα(σ) ἐκ-
Duplex Valen- λεκτός γενόμεν(σ) κ' πρωτοκ(σ) τῶν ἐνθάδε πραγμάτων, ἐστὶ
tiniianotum ἐν ὁ λόγ(σ) ἔ'τ(σ) ὡς ἔκκεσμα ἔ' ἡμετέρω ἐκ ἔ' υποκειμένη, πρῶ-
Christus. τότοκον λέγων τὸν σώ(σ)ηρα, καὶ ἐστὶν ὡς περὶ ρίζα καὶ κεφαλὴ
ἡμῶν. Ἡ ἢ Ἐκκλησία καρποὶ αὐτῷ χριστῷ Φασί τὸ ἀνοίκειον * Φυγόντες, συσταλ-
τ(σ) εἰς τὸ πλήρωμα ἐκ τ' μητρῶος γενομένης ἐνοίας. Ἡ μήτηρ αὐτῆς τὸ ἔ'
Οικονομίας προηγάγειτο ἀρχονία, εἰς τύπον ἔ' Φυγόν(σ) αὐτῆν κατ' ἐπιπόθη-
αυτῆς κρείττον(σ) ὑπάρχον(σ), ὃς ἦν τύπ(σ) ἔ' Πατρός τῶν ὄλων. Διὸ κ' πῆρ
γίνε(σ)ται ὡς ἀν' ἐκ πάθους τ' ἐπιθυμίας συνεσῶσα. Εμυσάχθη μένοι ἐκεί(σ)τα
τῆν ἀπόλομίαν αὐτῆς, ὡς Φασιν αὐτοί.
κ

34. Ἀλλὰ κ' εὐάνυμοι δυνάμεις πρῶται προβληθεῖσαι τῶν ἀξιώνων
αὐτῆς, ὑπὸ τ' ἔ' Φωτὸς παρεστίας ἔ' μορφῆ(σ)ται. Κατέλειφθησαν ἢ ἀριστερᾷ ὑπὸ
ἔ' τόπα μορφωθῆναι. Τῆς μήτρως ἐν μέ(σ)τῃ ἔ' ὑπὸ καὶ τῶν ἀερέματων ἐσπελθῆναι
κ

* leg. Φυγόν(σ).

ECLOGE.

npta passionem: quin & idcirco quod contige
universum condolentis affectum passione est
cui passio ipsa obtigerat.

31. Sed et si is qui descendit, plena unive

In illo enim erat omnis plenitudo corp
ve ille passus est, utique etiam existentia in illo
is affecta passione sunt, quorum ratione ipsu
um pati atque affici invenitur. Sed & duode
aque castigata universa, ut loquuntur, affecta
ant ac condoluerunt. Tunc enim esse se Pat
quod nominari non possit nomen, formam sc
Æonis consilium fuit, ut quod scientia superi
iz ac peccato obnoxius factus est, unde & sci
d est umbra nominis, quod est filius, ipse Æon
tim Æonum nominis demum nomen existit.

32. Cum igitur unitas in Pleromate sit,
oma Conjugium habent. Quæcunque igit
nt, procedunt, pleromata sunt, quæcunque aut
nulaera. Quocirca Theodotus Christum, qu
ia processerit, pleromatis imaginem ac sim
borro relicta matre ascendens ad pleroma cap
c vero etiam ac Paraclete.

33. Adoptatus tamen est Christus, ut
tque electus, rerumque mundi hujus primog
hoc falsa nostri doctrina ac interpretatio ex su
torem primogenitum vocat, cum ille velu
a existat. Ecclesia vero ipsius Christi, in qui
inconveniens ac absorum est, recepto in ple
intelligentia esset, mater rursus dispensatio
produxit, illius figura & ut ejus representatio
ingensque melioris illius desiderium esset, q
s universorum erat, unde etiam minor creditu
libidine, cupiditate scilicet formaverit.
tilli, cum illius pervicaciam improbosque mo

34. Sed & sinistrae potestates, ante ab
rx, lucis adventu non formantur. Relictæ ve
rmandæ, Matre igitur filioq; cum seminibus i

εις τὸ πλήρωμα, τότε ὁ τόπος τῆν ἐξουσίαν τῆ μητρὸς καὶ τὴν τάξιν ἀπολήται ἢν νῦν ἔχει ἡ μήτηρ.

35. Ὁ Ἰησοῦς τὸ Φῶς ἡμῶν, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, εαυτὸν κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἐποίησεν ὡς καὶ Θεοῦ υἱόν, ἐπεὶ ἄγγελος ἦν, ἔπληρωμα τῆς Ἀγγελίας ἔδιαφερύτος ἀερέματος συνεξήγαγεν ἐαυτὸν καὶ αὐτὸς μὲν τὴν τρώσιν ὡς ἀπὸ πληρώματος προσελθὼν εἶχεν, τὴν δὲ Ἀγγελίαν εἰς διόρθωσιν ἔπαρμαίον ἤγαγεν. Ὡς γὰρ ὑπὲρ μέρας οὐ καὶ ὡδρακαλῶσι, καὶ δι' ἡμᾶς καλεχόμενοι ἀνυπόδητοι ἐσσιλλί αφεσιν ἡμῖν αἰτηνῆσαι, ἵνα συνισέλθωμεν αὐτοῖς, ὅτι δὲν γὰρ ἡ χρεῖαν ἔχοντες, ἵνα εισέλθωσιν, ἐπεὶ ἀπὸ ἡμῶν ἔκ ἐπιτροπῆ αὐτοῖς, διὰ τὸ γὰρ ἔδὲ ἡ μητρε συναλήλυθεν ἀπὸ ἡμῶν, φασί. Ἐκότεως ὑμῶν δέουσαι.

36. Ἐν ἐνότητι μόντοιγε προσβλήθησαν οἱ ἄγγελοι ἡμῶν, φασί, εἰσιόντες, ὡς ἀπὸ ἐνὸς προσελθόντες. Ἐπεὶ ἡ ἡμῶν ἡμεμερισμένοι, τὸ ἐβαπλισάτο ὁ Ἰησοῦς, τὸ ἀμέρισον μεριδιῆσαι, μέχρις ἡμῶν ἐνώση αἰς τὸ πλήρωμα, ἵνα ἡμεῖς οἱ πολλοὶ ἐν γενόμενοι, οἱ πάντες τῷ ἐνὶ δι' ἡμῶν δένι ἀνακραθῶμεν.

37. Οἱ ἀπὸ Ἀδάμ ἐξεληθόντες οἱ μὲν δίκαιοι διὰ ἀδικησάντων ἐκτισμένων τὴν ὁδὸν ποιῶμενοι ὡδρα τῷ τόπῳ καλεῖσθαι τῆς Οὐαλεντιανῆς. Οἱ δὲ ἕτεροι, ἐν τῷ ἔσκότους ἐκτισμένοι ἐν τοῖς ἀρετῆ ἔχοντες συναϊδῆσιν ἔπυρες.

38. Πόλιμος ἐκπυρέυσαι πυρὸς ὑποκάτω ἔθρονος ἔτόπος, καὶ εἰς τὸ κενὸν ἔκτισμένοι, ὅ ἐστιν ἡ Γέννα ἀπὸ κλίσεως ἔπυρὸς ῥέουσα πληρωμένη. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τόπος πύρινός ἐστι. Διὰ τὸτο, φασί, καὶ τῆσιν ἡμῶν ἔχει, ἵνα μὴ ἐκ τῆ προσόψεως ἀναλωθῆ τὰ πράγματα. καὶ ἡ ἀρχάγγελος εἰσερχέσθαι πρὸς αὐτὸν, ἔκατ' εἰκόνα καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἀπὸ εἰαυτῆ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσῆει. Ἐνθεν καὶ ὁ Ἰησοῦς ὡδρακληθῆσαι καθέσθαι τῷ τόπῳ, ἵνα μὲν τὰ πράγματα, καὶ μὴ προαναστῆ αὐτῆ, καὶ τὸν τόπον ἡμερώσῃ, καὶ τῷ ἀερέματι δίοδον εἰς πλήρωμα παρῆσθαι.

39. Ἡ μήτηρ προσβαλῆσα τὸν χριστὸν ὀλόκληρον, καὶ αὐτὴν καβαλεφθεῖσα, ἔλοιπῆ ἔκ ἐτι ἔδὲν προσβαλεν ὀλόκληρον, ἀπὸ δυνάτε παρ' αὐτῆ παρῆσθαι. Ὡς καὶ ἔτόπος καὶ τῶν κλήρων ἐν τῷ ἄγγελοι αὐτῆ προσβαλῆσα, παρ' αὐτῆ καλεῖσθαι τῶν ἐκκλησιῶν τῶν Ἀγγελοῦσιν ἢ ἄλλων ἐτι πρότερον προσβεβλημένων.

40. Τὰ μὲν γὰρ δεξιά πρὸ τῆ Φωτὸς αἰτήσεως προηέχθη ὑπὲρ τῆσιν. τὰ δὲ ἀερέματα τῆ ἐκκλησίας μετὰ τὴν ἔ Φωτὸς αἰδήσιν, ὅτε ὑπὸ ἔ αἰ τὰ Ἀγγελικὰ τῶν ἀερέματων προσβεβλήσθαι. 41.

41. Præstantia femina, inquit, neque ut affectus, quibus solutis unâ solverentur & femina, ac interirent: neque ut creatura atque opus processerunt, sed ut filii ac nati. Solutâ enim creatione, unâ etiam absoluta sunt & femina, hincq; adeo est, ut & cum luce necessitudinem habeant, quam primo produxit (JESUM scilicet) Christus qui expetiit *Æonas*, in quo pariter pro virili defæcata sunt, & femina cum illa in *Pleroma*, *velut dicas cæli axem*, ingressa, quod nimirum ante mundi molitionem merito Ecclesia dicatur fuisse electa. In principio igitur, ajunt, *finit* electi ac manifestati sumus. Idcirco ait Salvator: *luceat lux vera*, significans ac loquens de ejus luce qui apparuit ac *transformatus est*, de quo Apostolus ait: *illuminat omnem hominem venientem in mundum*, qui nimirum excellentis feminis mundus est. Quando enim homo illuminatus est, in mundum venit, hoc est, quasi mundum atque ornatum accepit depulsis à se quæ tenebras offundunt & coadmixtis ipsi passionibus, Adamum quoque rerum Conditor cum in mente haberet in fine Creationis produxit.

42. Crux signum est termini qui in pleromate est, separat enim infideles à fidelibus, velut illa mundum à pleromate. Idcirco etiam JESUS per signum in humeros sublata femina in pleroma induxit: JESUS enim feminis humeris nuncupantur, caput vero Christus. Unde dictum est. *Qui non tollit crucem suam & sequitur me, non est frater meus*. Tulit igitur corpus JESU quod est Ecclesie consubstantiale.

43. Ajunt igitur dexteris potestates ante etiam adventum, JESU ac Christi nomina cognovisse: non tamen signum virtutem sciuisse, dante Spiritu omnem potestatem, atque etiam annuente pleromate, *Consilii angelum* missum esse, ac post Patrem universorum caput factum esse. In eo enim condita sunt omnia visibilia & invisibilia, throni, dominationes, regna, Deitates, ministrations: quamobrem etiam DEUS exaltavit illum, & dedit illi nomen quod est super nomen, ut omne genu flectatur, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus gloriæ JESUS CHRISTUS SALVATOR, qui ascendit ipse & qui descendit. Quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit. Qui descendit, ipse est, in inferiores partes terræ, & qui supra cælos ascendit.

44. Videns autem Sipientia illi luci similem quæ ipsam reliquerat, cognovit atque occurrit, exultavit & adoravit: masculos autem

τα ἐποίησεν, ὅθεν καὶ μορφὴν δὲλα λαβεῖν εἰρήσῃ, ἢ μόνον σάρκα κατὰ τὴν παρυσίαν, ἀλλὰ ἢ τὴν ἄσσαν ἐκ ἑ υποκειμένη. Δὲλα ἢ ἡ ἄσσια, ὡς ἀντα-
θῆῃ, καὶ ὑποκειμένη τῇ δραστηρίῳ καὶ κυριωτάτῃ αἰτία.

20. Τὸ γὰρ, πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε, ἕτως ἐξακρόμεν, ἐπὶ ἑ
πρωλοκτίστῃ θεῷ λόγῃ, καὶ πρὸ ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ πρὸ πάσης κλίσεως τοῦ
ὀνομα σθ.

Valentiniano-
rum Creatio.

21. Τὸ, κατ' εἰκόνα θεῷ ἐποίησεν αὐτὴς, ἄρσεν καὶ θῆ-
λυ ἐποίησεν αὐτὴς. Τὴν προβολὴν τὴν ἀρίστην φασὶν οἱ Οὐαλο-
Τιμανοὶ ἢ Σοφίας λέγεσθαι, ἀφ' ἧς τὰ μὲν ἀρρενικά ἀγγελικά καλεῖται, τὰ θῆ-
λυκά ἢ ἑαυτὴς, τὸ Διὰ φέρον πνεῦμα. Οὕτως καὶ ἐπὶ ἑ Ἀδάμ τὸ μὲν ἀρ-
ρενικὸν ἔμεινεν αὐτῷ, πᾶν ἢ τὸ θηλυκὸν σπέρμα ἄρα ἀπ' αὐτῆ ἕνα γέγονε
ἀφ' ἧς αἱ θῆλαι, ὡς ἀπ' ἐκείνης οἱ ἀρρενες. Τὰ ἔν ἀρρενικά
μετὰ ἑ λόγῃ συνετάλη, τὰ θηλυκά ἢ ἀπανδροθέντα οὕτως
τοῖς ἄγγελοις καὶ εἰς πλήρωμα χωρεῖ. Διὰ τῆτο ἡ γυνὴ αὐτῆ
δρα μελατίθεσθαι λέγεσθαι, καὶ ἡ ἐκκλησία εἰς ἄγγελοις.

22. Καὶ ὅταν εἴπῃ ὁ Ἀπόστολος. Ἐπεὶ τί ποιήσασι οἱ βαπτίζομενοι
ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; ὑπὲρ ἡμῶν γάρ, φησιν, οἱ ἄγγελοι ἐβαπτίσαντο, ἂν εἴπω
μεση. Νεκροὶ ἢ ἡμεῖς οἱ νεκρωθέντες τῇ συστάσει ταύτης. ζῶντες ἢ καὶ ἀρρε-
οὶ μὴ μελαλαβόντες τῇ συστάσει ταύτης. Εἰ νεκροὶ ἔκ ἐγειρόνται, τί καὶ βαπτι-
ζόμεθα; ἐγειρόμεθα ἔν ἡμεῖς, ἰσάγγελοι τοῖς ἀρρεσιν ἀποκαταστάσεις, τὰ
μέλῃσι τὰ μέλη εἰς ἑνωσιν. Οἱ βαπτίζομενοι δέ, φασιν, ὑπὲρ ἡμῶν τῶν νε-
κρῶν, οἱ ἄγγελοι εἰσιν οἱ ὑπὲρ ἡμῶν βαπτίζομενοι, ἵνα ἔχοντες καὶ μετὰ
ὀνομα μὴ ἐπιχεθῶμεν, κωλυθέντες εἰς τὸ πλήρωμα παρελθῆν τῶ ὀνοματῶ
ταύτῃ. Διὸ ἢ ἐν τῇ χειροθεσίᾳ λέγουσιν ἐπὶ τέλος. Εἰς λυτρώσιν ἄγγελικῆ
τητέσιν, ἢν καὶ ἄγγελοι ἔχουσιν, ἵνα ἡ βεβαπισμένῃ ὁ τὴν λυτρώσιν κομισ-
μῶν τῶ αὐτῆ ὀνοματῇ, ἢ καὶ ὁ ἄγγελῶ αὐτῆ προβεβάπτιασθαι. Ἐβαπισθῆ
ἢ ἐν ἀρχῇ οἱ ἄγγελοι ἐν λυτρώσει ἑ ὀνοματῇ ἢ ἐπὶ τὸν ἰησοῦν ἐν τῇ ὡσεὶ
καθελθόντῃ καὶ λυτρωσαμένῃ αὐτῶν. Ἐδεήσεν καὶ λυτρώσεως καὶ τῶ ἰησοῦ, ἵνα
μὴ καταχεθῆ τῇ ἐννοίᾳ ἢ ἐνετέθη ἑ ὑστερήματῃ προσερχόμενῃ. Διὸ τὸ
φίως, ὡς φησιν ὁ θεὸς δὲ.

Valentiniano-
rum Paracletus.

23. Τὸν Παράκλητον οἱ ἀπὸ Οὐαλεντίνου τὸν ἰησοῦ λέγου-
σιν, ὅτι πλήρης τῶν δυνάμεων ἐλήλυθεν ὡς ἀπὸ ἑ ὄλα προελθῆ
Χρ.

41. Præstantia femina, inquit, neque ut affectus, quibus solutis unâ solverentur & femina, ac interirent: neque ut creatura atque opus procefferunt, sed ut filii ac nati. Solutâ enim creatione, unâ etiam absoluta sunt & femina, hincq; adeo est, ut & cum luce necessitudinem habeant, quam primo produxit (JESUM scilicet) Christus qui expetiit Æonas, in quo pariter pro virili defæcata sunt, & femina cum illa in Pleroma, *velut dicas cæli axem*, ingressa, quod nimirum ante mundi molitionem merito Ecclesia dicatur fuisse electa. In principio igitur, ajunt, *fimus* electi ac manifestati sumus. Idcirco ait Salvator: *luceat lux vera*, significans ac loquens de ejus luce qui apparuit ac *Math. 5, 16.* transformatus est, de quo Apostolus ait: *illuminat omnem hominem venientem in mundum*, qui nimirum excellentis feminis mundus est. Quando enim homo illuminatus est, in mundum venit, hoc est, quasi mundum atque ornatum accepit depulsis à se quæ tenebras offundunt & coadmixtis ipsi passionibus, Adamum quoque rerum Conditor cum in mente haberet in fine Creationis produxit.

42. Crux signum est termini qui in pleromate est, separat enim infideles à fidelibus, velut illa mundum à pleromate. Idcirco etiam JESUS per signum in humeros sublata femina in pleroma induxit: JESUS enim feminis humeri nuncupantur, caput vero Christus. Unde dictum est. *Qui non tollit crucem suam & sequitur me, non est frater meus.* Tulit igitur corpus JESU quod est Ecclesie constitutivum.

43. Ajunt igitur dextras potestates ante etiam adventum, JESU ac Christi nomina cognovisse: non tamen signum virtutem sciuisse, dante Spiritu omnem potestatem, atque etiam annuente pleromate, *Consilii angelum* missum esse, ac post Patrem universorum caput factum esse. In eo enim condita sunt omnia visibilia & invisibilia, throni, dominationes, regna, Deitates, ministraciones: quamobrem etiam DEUS exaltavit illum, & dedit illi nomen quod est super nomen, ut omne genu flectatur, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus gloriæ JESUS CHRISTUS SALVATOR, qui ascendit ipse & qui descendit. Quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit. Qui descendit, ipse est, in inferiores partes terræ, & qui supra cælos ascendit.

44. Videns autem Sipientia illi luci similem quæ ipsam reliquerat, cognovit atque accurrit, exultavit & adoravit: maculos autem

Χριστός γὰρ καὶ αὐτὸς τὴν προβαλῦσαν αὐτὸν σοφίαν, εἰσελθὼν εἰς τὸ πλήρωμα ὑπὲρ τῆ ἐξω καὶ αὐτὸς φείσης σοφίας ἠτήσατο τὴν βοήθειαν, καὶ ἐξ εὐδοκίας τῶν αἰώνων Ἰησὺς προβάλλει αὐτὴν Παράκλησιν τῶ παραλθόντι Διῶνι. Ἐν τῷ πρῶτῳ Παρακλήτης ὁ Παῦλος ἀναστάσεως ἀπεσολὴ γέγονεν, αὐτίκα μετὰ τὸ πάθος ὁ Κύριος καὶ αὐτὸς ἀπέσολη κηρύσσει. Διὸ καὶ κατ' ἕτερον ἐκήρυξε τὸ σωτήρα γενήσον καὶ παθῆσον διὰ τὰς αἰτίαις, ὅτι τῶτον γινώσκοντες ὅτι τῶτον γινώσκοντες κατὰ τὸν τόπον τῶτον δεδίασιν, καὶ κατὰ τὸ πνευματικὸν ἐξ ἁγίου πνεύματος καὶ παρθένου ὡς οἱ δεξιοὶ ἄγγελοι γινώσκουσιν. Ἰδίως γὰρ ἕκαστος γινώσκει τὸ Κύριον, καὶ ἔχ' ὁμοίως πάντες τὸ πρόσωπον ὁ Πατὴρ ὁρᾷ οἱ ἄγγελοι τῶν μικρῶν τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ἰσομένων ἐν τῇ αὐτῇ κληρονομίᾳ καὶ τελειότητι Facies Patris. Τάχα ἢ τὸ πρόσωπόν ἐστι μὴ καὶ ὁ υἱός. Ἔστι ἢ καὶ ὅσον καλεσθησὶν ὁ πατὴρ οἱ υἱὲς δεδιδασγμένοι θεωροῦσι. Τὸ ἢ λοιπὸν ἀγνωστον ἐστὶ Πατρός.

24. Λέγουσιν οἱ Οὐαλεντιανοὶ ὅτι ὁ κατὰ εἰς τῶν Προφητῶν ἔργον πνεῦμα ἐξαιρέσει εἰς διακονίαν, τῆτο ἐπὶ πάντας τὰς ἐκκλησίας ἐξεχύθη. Διὸ καὶ τὰ σημεῖα ἔξ πνεύματος, ἰάσεις καὶ προφητεῖαι διὰ τὴν ἐκκλησίαν ἐπιτελεῖται. Ἀγνοοῦσι ἢ ὅτι ὁ Πατὴρ προσεχῶς ἐνεργῶν νῦν τῇ ἐκκλησίᾳ τὴν αὐτὴν ἕστις ἐστὶ καὶ δυναμὸς τῆ προσεχῶς ἐνεργήσαντι κατὰ τὴν παλαιὰν διαθήκην.

Angelus. 25. Τὸν ἄγγελον ἠρέσαντο οἱ ἀπὸ Οὐαλεντίνου λόγους ἀποσηγελίαν ἔχοντα ἔσονται. Λέγουσι ἢ καὶ τὰς αἰώνας ὁμοθυμῶς τῷ Δόγμα Ἰησὺς. Οἱ Ἀπόστολοι, φησι, μετετέθησαν τοῖς δικαίοις ζωαῖς ἀπὸ τῶν πνευματικῶν ἀναγέννησις. γὰρ ὑπὲρ ἐκείνων ἢ γενεῖς διοκείται, ἕτως ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἀναγέννησις.

26. Ὁραταὶ τὸ ὁρατὸν ἔξ Ἰησὺ. Ἡ σοφία καὶ ἡ ἐκκλησία ἢ τῶν ἀπερμάτων τῶν διαφορῶν ἢ ἐσολίστατο διὰ τὴν σαρκίαν, ὡς φησιν ὁ Θεοδότος. JESUS ostium τὸ ἢ ἀόρατον ὄνομα ὅπερ ἐστὶν ὁ υἱὸς ὁ μονογενής. Ὅταν εἴπω καὶ ὁρᾷ τὸ ἐπιπύλωμα ἢ εἴπω ἐγὼ εἰμι ἢ θύρα, τῆτο λέγει ὅτι μέχρι τῆς θύρας, ἢ εἴπω ἐγὼ, ἐλεύσεσθε οἱτὲ διαφορῶν ἀπερμάτων. Ὅταν ἢ εἴπω τὸς εἰσέρχεται, καὶ τὸ ἀπὸ πνεύματος εἰσέρχεται αὐτῷ εἰς τὸ πλήρωμα διὰ τῶν συναχθῆν καὶ εἰσαχθῆν.

27. Ὁ ἱερεὺς εἰσὼν ἐν ὄσῳ ἔξ καὶ ἀπερμάτων ἔξ δευτέρου, τὸ πῆταλιν εἰσπίθαι τῶν τῶν θυσιαστικῶν ἔξ θυμιάματος, αὐτὸς ἢ ἐν στήθῳ

tem Angelos cum illo missos cum vidisset, erubuit, ac velum imposuit. Hujus mysterii causa jubet Paulus ut mulieres potestatem 1. Cor. II, 10. gestent super caput, propter Angelos.

45. Mox itaque Salvator formæ illi ornatum adjecit, affectuum scilicet laborantium improbationem ac medicinam, ostendens quæ à Patre ingenito in pleromate & ad ipsam usque essent: amoris vero quibus laboraverat affectibus atque vitiis ab eorum immunem labe fecit. Ac quidem affectus passionesque discernens servavit, nec velut ab interiori extirpavit dispositione, sed & ad secundæ substantiam dispositionis traxit, inque hunc modum per Salvatoris apparitionem facta Sapia ac quæ exterius sunt, mundusque est conditus. Joh. 1, 3. Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.

46. Primum igitur ex incorporeo affectu seu passione & accidente in incorporeum, in materiam hæc ablata infudit transtulitque, sicque deinde in viventia mixtaque animantium corpora, nec enim fieri poterat ut affectus vitiaque ac labes repente substantiam facerent, ac naturalem corporibus indidit utilitatem.

47. Primus igitur universalis Conditor ac opifex Salvator efficitur, tum sequens Sapia ædificat sibi domum, sub- Prov. 9, 7. didit columnas septem, primoque omnium producit DEum Patris imaginem, per quem fecit cælum & terram, cælestia scilicet & terrestria, dextraque & sinistra. Hic ut Patris imago Pater efficitur, producitque primum animale Christum filii imaginem: tum Archangelos Æonum imagines, exin Angelos Angelorum ex animali lucidaque substantia, de qua Propheticus sermo: *Et Spiritus DEI ferebatur super* Gen. 1, 3. *aquas*, duplicis substantiæ complexu quæ ipsæ obsequuntur, quod purum supra terram dicens, quod autem grave & terreni ponderis, quod nimirum turbidum materiatumque, subsidere. Quin hanc quoque à principio incorpoream innuit, dum invisibilem dicit. Neque enim homini invisibilis erat cum is necdum esset, neque vero opifici, cum illo auctore conderetur: sed quod informis formæque expers & figuræ, in hunc fere modum enunciavit.

48. Discretis autem Creator quæ munda essent ab eo quod grave crassumque, velut amborum inspecta natura lucem condidit, hoc est manifestavit, atque ad lucem speciem produxit. Solis namque & Cæli lumen diu post formatur, eque terrenis: è tristitia quidem substan-

Φθίντας Θεασαμένη καθ' ἑσθ' ἡμέραν καὶ κάλυμμα ἐπέθετο. Διὰ τῆς ἑξ' ἡμερῶν οὐκ ἔπαυσε Πάυλ' ὁ κλέυει τὰς γυναῖκας φέρειν ἐξ ἑσθ' ἡμέραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τῆς ἀγγέλης.

45. Ἐνθὺς ἂν ὁ Σωτὴρ ἐπιφέρει αὐτὴν μόρφωσιν τὴν καθ' ἑσθ' ἡμέραν καὶ ἰασιν τῶν παθῶν, δεξιὰς ἀπὸ Πατρὸς ἀγενήτας τὰ ἐν πληρώματι καὶ τὰ μέγιστα αὐτῆς. Ἀποστήσας ἢ τὰ πάθη τῆς πεπονθούσας, αὐτὴν μὲν ἀπαθῆ κατεσκεύασεν, τὰ πάθη ἢ διακρίνας ἐφύλαξεν, καὶ ἔχ' ὡσπερ τὸ ἐνδόν διαφορεθῆ, ἀλλ' εἰς ἑσθ' ἡμέραν ἤγαγεν αὐτὰτε καὶ τῆς δεξιῆρας διαδέσσεως. Οὕτως Valentiniana Mundi corporalis creatio. διὰ τῆς ἑξ' ἡμερῶν ἐπιφανείας ἢ Σοφία γίνεσθαι, καὶ τὰ ἐξ ἑσθ' ἡμερῶν κτίζεσθαι. Πάντα γὰρ δι' αὐτῆς γέγονεν, καὶ χωρὶς αὐτῆς γέγονεν ἕδ' ἡμέραν.

46. Πρῶτον ἂν ἐξ ἀσωμάτων πάθους καὶ συμβεβηκότων εἰς ἀσώματον ἐπὶ τὴν ὕλην αὐτὰ μετήντησεν καὶ μετέβαλεν, εἰδ' ἕτως εἰς συγκρομάσια καὶ σώματα, ἀθρόως γὰρ ἑσθ' ἡμέραν ποιῆσαι τὰ πάθη ἕκ ἐκείνων, καὶ τοῖς σώμασι κατὰ φύσιν ἐπιηθείσθαι ἐνεποίησεν.

47. Πρῶτον μὲν ἂν Δημιουργὸς ὁ Σωτὴρ γίνεσθαι καθ' ἑσθ' ἡμέραν. Η' ἢ Σοφία δεξιῆρα οἰκοδομεῖ οἶκον ἑαυτῆς καὶ ὑπηρεσιῶν φύλας ἐπίσθ' ἡμέραν, καὶ πρῶτον πάντων προβάλλεται εἰκόνα ἑξ' Πατρὸς Θεοῦ, δι' ἣν ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τῆς ἐξ ἑσθ' ἡμέραν καὶ τὰ ἀριστερά. Οὕτως ὡς εἰκὼν Πατρὸς Πατρὸς γίνεσθαι, καὶ προβάλλει πρῶτον Archangelii. τὸν ψυχικὸν ἢ εἰκόνα, ἐπίσθ' ἡμέραν τῆς δεξιῆρας ἀγγέλης, εἰς τὰ ἀριστερά. Οὕτως ὡς εἰκόνα Πατρὸς Πατρὸς γίνεσθαι, καὶ προβάλλει πρῶτον λογ' ἢ καὶ Πνεῦμα Θεῶν ἐπιφέρεισθαι ἐπάνω τῶν ὑδάτων, κατὰ τὴν συμπλοκὴν τῶν δύο ἑσθ' ἡμερῶν τῶν αὐτῶν πεπεσμένων τὸ ἡλικρινὲς ἐπιφέρεισθαι εἰκὼν, τὸ ἢ ἐμβριθεὶς καὶ ὑλικὸν ὑποφέρεισθαι, τὸ θολερὸν καὶ παχυμερές. Ἀσώματον ἢ καὶ ταύτην ἐν ἀρχῇ αἰνίσασθαι, τὸ φασκὴν ἀοράσθαι. Οὕτως γὰρ ἀνθρώπων τῶν materia in corporea μηδέπω ὄντι ἀορατῶν ἦν, ἕτε τῶν (Δημιουργῶν) ἐδημιουργεῖ γὰρ, ἀλλὰ τὸ ἀμορφὸν καὶ ἀνείδειον καὶ ἀσχηματιστὸν αὐτῆς ὡς πῶς ἐξέφωτισεν.

48. Διακρίνας δὲ ὁ Δημιουργὸς τὰ καθαρὰ ἀπὸ ἑξ' ἐμβριθεὶς εἰς ἀντιφύσιν τὴν ἑκατέρωθεν φύσιν, πῶς ἐποίησεν, τῆς ἐξ ἑσθ' ἡμέραν ἐφανέρωσεν, καὶ εἰς φῶς καὶ ἰδέαν προσήγαγεν. Ἐπεὶ τότε ἡλικρινὸν καὶ ἕρῶν φῶς πολλῶ ὑστερον ἐργάζεται, καὶ ποιῆσθαι ἐκ τῶν ὑλικῶν. Τὸ μὲν ἐκ τῆς λυπῆς,

ECLOGÆ.

in condendo facit spiritalia nequitia, ad
 unde etiam ait Apostolus: nolite contristare se
 quo signati estis: ex timoris vero, bestias, e
 em & angustia, elementa mundi. Porro in
 lementis & sublimis extat & illis insperius est
 accenditur atque in eis moritur, non habens
 si formam velut reliqua elementa, ex quibus
 a & animata conduntur.

49. Quod autem nesciebat, quæ per
 ia virtute se creare ac res condere existimans, c
 tur, idcirco dixit Apostolus subjectum esse
 indi non ultro sed propter eum qui subiecit in
 itur, cum collecta fuerint DEI semina. Eji
 sed quasi invitus ac nolens operetur, indicio
 edixit Sabbato, ac requiem laboribus tuetur,
 jubet.

50. Sumpro è terra pulvere non ex arida
 vidua variaque materia terrenam animam & r
 rationis expertem, ejusdem cum bestiarum.
 Hæc homo est, qui ad imaginem: qui autem
 idinem, ille est in quem insufflavit & conspirav
 itæ Angelorum operâ illi inferens. Ac quide
 & incorporeus est, ejus substantiam vitæ flatu
 nam induit, anima vivens effectus est, qu
 ophetarum oraculis fatetur.

r. Est igitur homo in homine, animalis in
 te sed totum in toto, arcanâ DEI potentiâ firm
 ropterea in paradiso creatur, in tertio cælo, ill
 ascendit, sed erat animæ, quæ divina sit, car
 nificat quod ita dictum est: hoc nunc os ex osibus
 nim certe ambage significatur divina anima ip
 te & quæ ægre afficiatur ac potentior existat. E
 anima & materialis, quæ sit corpus divinæ a
 nimâ etiam Salvator loquitur cum dicit timen
 iam atque hoc corpus animale perdere in
 st.

πης, ὑσιώδες, κτίζον πνευματικά τ' πονηρίας, πρὸς ἃ ἡ πάλῃ ἡμῶν. Διὸ καὶ λέγει ὁ Ἀπόστολος. Καὶ μὴ λυπέιτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθεῖ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε. Τὸ ἦ ἐκ τ' φόβου, τὰ θηρία. Τὸ ἦ ἐκ τ' πλήξεως καὶ ἀπορίας, τὰ φοιχῆα ἔκοσμος. Ἐν ἧ τοῖς τρεῖσι φοιχῆοις τὸ πῦρ ἐναιωρεῖται καὶ ἐνίσταται καὶ ἐμφωλεύει, καὶ ὑπὸ τῶν ἐξάπτεται, καὶ τῶν ἐπαποθνήσκει, μὴ ἔχον τύπον ἀπολακτὸν ἑαυτῆ, ὡς καὶ γὰ ἄλλα φοιχῆα ἐξ ὧν τὰ συγκρίματα δημιουργεῖται.

49. Ἐπεὶ ἦ ἐκ ἐγίνωσκεν τὴν δι' αὐτῆ ἐνεργῆσαν, οἰόμενος ἰδίᾳ δυνάμει δημιουργεῖν, φιλεργὸς ὢν φύσει, διὰ τῆτο εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ὑπερίσχυη. *Locus Pauli de creatura agit* τῆ μάλαϊότητι ἔκοσμος ἐκ ἐκῶν, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξιν αἰα non de creatore. ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐλευθερωθήσεται, ὅταν συλλεγῆ τὰ πῶν de creatore. ἀέρομαϊα ἔθεῖ. Τεκμήριον ἦ μάλαϊα ἔακῶσις τὸ εὐλας γεῖν τὸ Σάββατον, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν πόνων ἀνάπαυσιν ὑπερασπίξασθαι.

Hominis creatio ex mente hereticorum. 50. Λαβὼν χεῖν ἀπὸ τ' γῆς, ἐ τ' ξηρᾶς ἀλλὰ τ' πο- λυμερῆς καὶ ποικίλης ὕλης μέρεθ, ψυχὴν γεώδη καὶ ὑλικὴν ἐτεκτῆνατο ἄλογον καὶ τ' τῶν θηρίων ὁμοῖσιον. *Dul* κατ' εἰκόνα ἀνθρώπου. Ὁ ἦ κατ' ὁμοῖσιον τὴν αὐτῆ ἔδημιεργῆ, ἐκεῖνός ἐστιν ὅν εἰς τῆτον ἐνεφύσησέν τε καὶ ἐνέσπειρεν, ὁμοῖσιόν τι αὐτῶ δι' ἀγγέλων ἐνθάς. Καθὸ μὲν ἀέρατός ἐστι καὶ ἀσώματῶ, τὴν ὑσίαν αὐτῆ πνοὴν ζωῆς προσέπειν. *Morpha* ἐν ἧ ψυχῆ ζωσα ἐγένετο, ὅπερ εἶναι καὶ αὐτὸς ἐν ταῖς προφητικαῖς γραφαῖς ὁμολογεῖ.

Hereticorum duplex anima. 51. Ἀνθρώπου γὰρ ἐστὶν ἐν ἀνθρώπῳ ψυχικός ἐν χοικῶ, ἐ μέρει μέρεθ, ἀλλὰ ὅλω ὅλω συνων, ἀρήτῳ δυνάμει θεῷ. Ὅθεν ἐν τῷ ὡραδίσῳ τῷ τετάριῳ * ἔρανω δημιουργεῖται. Ἐκεῖ γὰρ χοικὴ σὰρξ ἐκ ἀναβαίνει, ἀλλ' ἢ τῆ ψυχῆ θεία ὅιον σὰρξ ἢ ὑλική. Ταῦτα σημαίνει, τῆτο νῦν ὅσῳ ἐκ τῶν ὁσῶν με. Τὴν θείαν ψυχὴν αἰνίσσεται τὴν ἐγκεκρυμμένη τῆ σαρκὶ καὶ ἔρασαν καὶ δυσπασθῆ καὶ δυνάτωτέρα. Καὶ σὰρξ ἐκ τ' σαρκός με, τὴν ὑλικὴν ψυχὴν, σῶμα ἔσαν τ' θείας ψυχῆς. Περὶ τῶτων τῶν δυνῶν ὁ Σωτὴρ λέγει, φοβεῖσθαι δὲν τὸν δυνάμενον ταύτην τὴν ψυχὴν καὶ τῆτο τὸ σῶμα τὸ ψυχικὸν ἐν Γέννη ἀπολέσασθαι.

52. Τῆτο

* leg. τρίτη.

52. Carnem hanc Salvator adversarium vocavit, Paulus quoque legem repugnantem legi mentis suæ, monetque idem Salvator atque hortatur alligare ac diripere ejus vasa tanquam potentis adversus cœlestem animam bellum gerentis, jubetque ab illis liberari dum sumus in viâ, ne in carcerem pœnamque incidamus: similiter etiam benevole ad eam habeamus, ne alamus, roburque conferamus peccandi licentia, sed inde jam mortificemus exilemque reddamus ac extenuemus abstinendo à malitia, ut ita cum erit dissolvenda, extirpatam se distatamque imprudens inveniat, nullamque per se existendi facultatem, qua firmum robur ac durabile transeundo per ignem obtineat.

53. Hoc Zizanium vocatur concretum animæ, bono scilicet semini. Hoc semen Diaboli, velut ejusdem ac ille substantiæ, serpensque supplantator, & latro, Regis caput invadens. Habuit vero Adamus ejus obscure animo à Sapiencia subseminatum Spiritale semen. *Ordinatum, inquit, per Angelos in manu Mediatoris, Mediator autem unius non est, Deus autem unus est.* Per mares itaque Angelos ministrantur semina quæ à sapientia orta & producta sunt, pro eo ac licet capere. Quæ enim ratione demiurgus qui obscure à Sapiencia movetur à se ipse moveri existimat, eadem etiam homines. Primum igitur semen Spiritale in Adamo produxit Sapiencia, ut esset ossum anima utens ratione atque cœlestis, non vacua sed Spirituali plena medulla.

54. Adamo autem nascuntur tres naturæ, prima quidem rationis expers, ad quam Cain spectabat, altera vero utens ratione & justa, ad quam Abel: & tertia Spiritalis, ad quam Seth. Ac quidem terrenus est ad imaginem, animalis autem ad DEI similitudinem, postremo Spiritalis ipse ad suam. De his tribus, absque reliquis Adami liberis ac natis dictum est: *Hic liber generationis hominum.* Quod autem Seth Spiritalis erat, neque pastorem agit neque agricolam, sed Spirituum more filium progenuit, cumque adeo qui speravit invocare nomen Domini; qui oculos sursum intendat, cujus conversatio in cœlo sit, quem mundus non capit.

55. Tribus in Adamo incorporeis quartum terrenum superinduit, pelliceas scilicet eas tunicas. Itaque neque ex Spiritu neque ex spiraculo seminat Adamus, ambo enim divina. Ac quidem per illum, non tamen ab illo utrumque producitur.

ἄμφω, καὶ οἱ αὐτοὶ μὲν ἔχ' ὑπ' αὐτῆ δὴ περιβάλλεται ἀμφω. Τὸ δὲ ὑλικὸν αὐτῆ ἐνεργὸν εἰς πνεῦμα κ' ἔρεσιν, ὡς ἂν τῷ πνεύματι συγκεκραμένον, καὶ ταύτῃ ἐν ζωῇ τ' ἀρμονίας ἀποστήται μὴ δυνάμενθ'. Κατὰ τὸτο ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ Ἀδάμ.

Nature discrete
ex mente hære-
ticorum.

56. Ὁ πρῶτον δὲ ἄνθρωπος ἐκ γῆς χριστός. Εἰ δὲ καὶ ἐκ ψυχικῆ ἔπειρεν, καὶ ἐκ πνευματικῆ, καθάπερ ἐξ ὑλικῆ, πάντες ἂν ἴσοι καὶ δίκαιοι ἐγεγόνεσαν, καὶ ἐν πᾶσιν αἱ ἡ ἀισαχὴ ἦν· διὰ τὸτο πολλοὶ μὲν οἱ ὑλικοί, ἔ πολλοὶ δὲ οἱ ψυχικοί, ὡσαύτως οἱ πνευματικοί. Τὸ μὲν ἐν πνευματικῶν φύσει σωζόμενον, τὸ δὲ ψυχικὸν αὐτεξέριστον ἐπιτηδειότητα ἔχει πρὸς τε πίστιν καὶ ἀφθαρσίαν, καὶ πρὸς ἀπιστίαν καὶ φθοράν, κατὰ τὴν οἰκείαν αἴρεσιν. Τὸ δὲ ὑλικὸν φύσει ἀπόλλυται ὅταν ἐν ταῖς ψυχικαῖς ἐγκληριδιῇ τῇ καλλιλαίῳ εἰς πίστιν καὶ ἀφθαρσίαν, καὶ μεταξὺ τ' ἐπιότηθ' ἢ ἐλαίας, καὶ ὅταν εἰσέλθῃ ταῖς ἔθνη, τότε ἔτω πᾶσι Ἰσραὴλ (σωθήσεται.) Ἰσραὴλ δὲ ἀλληγορεῖται ὁ πνευματικός, ὁ ἐψόμενος τῷ Θεῷ, ὁ δὲ πῖς Ἰβραὴμ υἱὸς γνήσιος, ὁ ἐκ τ' ἐλευθέρου ἔχ' ὁ κατὰ σάρκα, ὁ ἐκ τ' ἀλλοτρίου τ' Αἰγυπτίας.

57. Γίνεσθαι ἂν ἐκ τῶν γενῶν τῶν Ἰουδαίων, ἔ μὲν, μόρφωσις ἔ πνευματικῆ, ἔ δὲ μεταθέσις ἔ ψυχικῆ ἐκ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν.

Reparatio per
Christum, sed
sensu hære-
tico.

58. Μετὰ τὴν ἔ θανάτου τοίνυν βασιλείαν, μεγάλη μὲν καὶ ἐμπρόσωπον Ἰησοῦ ἐπαγγελίαν πεποιημένων, ἔ δὲ ἡττον διακονίας θανάτου γεγεννημένη, πάσης ἀπειπίσης ἀρχῆς καὶ θεότηθ'. Ὁ μέγας ἀγωνιστὴς Ἰησοῦς χριστὸς ἐν ἑαυτῷ δυνάμει τὴν Ἐκκλησίαν ἀναλαβὼν, τὸ ἐκλεκτὸν καὶ τὸ κλητὸν, τὸ μὲν ὡσαύτως τ' ἐκείνης τὸ πνευματικόν, τὸ δὲ ἐκ τ' οἰκονομίας τὸ ψυχικόν, ὁ ἀνέσωσεν καὶ ἀνήγγεν ἀπερ ἀνέλαβεν, καὶ δι' αὐτῶν καὶ τὰ ἴσμοις ὁμοίωσια. Εἰ γὰρ ἡ ἀπαρχὴ ἀγία, καὶ τὸ Φύραμα, ἢ ἡ ρίζα ἀγία, καὶ οἱ κλάδοι.

Fabula hære-
ticorum.

59. Σπέρμα μὲν ἂν πρῶτον ὡσαύτως τ' Ἰερέως ἐνεδύσατο, ἢ χωρηθεῖς ἀλλὰ χωρησας αὐτὸ δυνάμει, ὁ κατὰ μικρὸν μορφῆται διὰ γνώσεως. Κατὰ δὲ τὸν τόπον γενομένηθ' ἔβρεν Ἰησοῦν χριστὸν ἐνδύσασθ' τὸν πνευματικὸν γένον, ὃν κατὰ γέγονεν ὁ προφήται καὶ ὁ νόμος, ὡσαύτως εἰκόνα ἔ Σαβίθ'.

ΔΛ-

52. Carnem hanc Salvator adverfarium vocavit, Paulus quoque legem repugnantem legi mentis suæ, monetque idem Salvator atque hortatur alligare ac diripere ejus vasa tanquam potentis adversus cœlestem animam bellum gerentis, jubetque ab illis liberari dum sumus in viâ, ne in carcerem pœnamque incidamus: similiter etiam benevole ad eam habeamus, ne alamus, roburque conferamus peccandi licentia, sed inde jam mortificemus exilemque reddamus ac extenuemus abstinendo à malitia, ut ita cum erit dissolvenda, extirpatam se diffatamque imprudens inveniatur, nullamque per se existendi facultatem, qua firmum robur ac durable transeundo per ignem obtineat.

53. Hoc Zizanium vocatur concretum animæ, Matth. 13. bono scilicet semini. Hoc semen Diaboli, velut ejusdem 25. &c. ac ille substantiæ, serpensque supplantator, & latro, Regis caput invadens. Habuit vero Adamus ejus obscure animo à Sapiencia subseminatum Spiritale semen. *Ordinatum, inquit. per Angelos in manu Mediatoris. Mediator autem unius non est, Deus autem unus est.* Gal. 3. 19. Per vias itaque Angelos ministrantur semina quæ à Sapiencia orta & producta sunt, pro eo ac licet capere. Qua enim ratione demiurgus qui obscure à Sapiencia movetur à se ipse moveri existimat, eadem etiam homines. Primum igitur semen Spiritale in Adamo produxit Sapiencia, ut esset ossum anima utens ratione atque cœlestis, non vacua sed Spirituali plena medulla.

54. Adamo autem nascuntur tres naturæ, prima quidem rationis expers, ad quam Cain spectabat, altera vero utens ratione & justa, ad quam Abel: & tertia Spiritalis, ad quam Seth. Ac quidem terrenus est ad imaginem, animalis autem ad DEI similitudinem, postremo Spiritalis ipse ad suam. De his tribus, absque reliquis Adami liberis ac natis dictum est: *Hic liber generationis hominum.* Gen. 5. 1. Quod autem Seth Spiritalis erat, neque pastorem agit neque agricolam, sed Spirituum more filium progenit, eumque adeo qui Gen. 4. 26. speravit invocare nomen Domini; qui oculos sursum intendat, Phil. 3. 20. cujus conversatio in cœlo fit, quem mundus non capit.

55. Tribus in Adamo incorporeis quartum terrenum superinduit, pelliceas scilicet eas tunicas. Itaque neque ex Spiritu neque ex spiraculo seminat Adamus, ambo enim divina. Ac quidem per illum, non tamen ab illo utrumque producit. Quod

ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὁ ψυχικός χριστός ὃν ἐνεδύσατο, ἀόρατος ἦν. Ἐκεῖ τὸ κόσμον ἀφικνύμενον ἐφ' ὅτε ὀφθῆναι, κρατηθῆναι πολιτεύσασθαι, καὶ αἰδῶ σώματος ἀντεχεῖσθαι. Σῶμα τοίνυν αὐτῷ ὑφάναι τ' ἐκ τ' ἀφανῆς ψυχικῆς, δυνάμει ἡ θείας ἐκ καλῆσκυῆς εἰς αἰθῆρον κόσμον ἀφιγμένον.

60. Τὸ ἔν πνεῦμα ἄγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, τὴν ἔσ σώματι ἡ Κυρία λέγει. Δύναμις ἡ ὑψίστη ἐπισκιάσει σοι, τὴν μόρφωσιν δηλοῦν ἡ ἐνετύπωσεν τὸ σῶμα ἐν τῇ παρθενῳ.

61. Ὅτι μὲν ἔν αὐτὸς ἴτερον ἢ ὃ ἀνείληφεν, ὅττι ἐξ ἄν ὁμοῦ ἐγὼ ἡ ζωὴ. ἐγὼ ἡ ἀλήθεια. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἴσμεν. Τὸ ἡ πνεύματι Huihana divi- ὁ ἀνείληφεν, καὶ τὸ ψυχικὸν ἔτως ἐμφαίνει. Τὸ ἡ παιδίον ἦν παυε natuzk. νεν καὶ προέκοπτεν σφόδρα. Σοφίας μὲν γὰρ, τὸ, πνευμικὸν δεῖξαι, μεγέθους ἡ τὸ ψυχικόν. Δια ἡ τῶν ἐκρυέντων ἐκ τ' πλεονεῖα τὰς ἐκρύσεις τῶν παθῶν ἀπὸ τῶν ἐμπαθῶν ἀπαθεῖς γενομένας τὰς ἐκ σισῶσθαι. Καὶ ὅταν λέγῃ; Δεῖ τὸν υἱὸν ἔσ ἀνθρώπου ἀποδοκιμασθῆναι, ὑβρισθῆναι, ὡς περὶ ἄλλα φαίνεσθαι λέγων, ὁμοῦ ἐμπαθῆς. Καὶ περὶ ὑμᾶς, λέγει, τῇ τρίτῃ τῶν ἡμερῶν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἐξ ἡσ γὰρ προῶναι πτα, καὶ τὴν ἀφανῶς σωζομένην ψυχὴν ἀναστήσειν ἠνάσσει, καὶ ἀποκαταστήσει ἡ νῦν προῶναι. Ἀπέθανεν ἡ, ἀποσάνθη ἡ καταβάνθη ἐπ' αὐτῷ ἐπὶ Manichæica. Ἰερδάνη πνεύματι, ἐκ ἰδία γενομένης, ἀλλὰ συσάληθη, ἡ ἐνεργήσῃ ὁ θανάτου, ἐπεὶ πῶς τ' ζωῆς παύσεσθαι ἐν αὐτῷ ἀπέθανε τὸ σῶμα ἔτω γὰρ ἄν καὶ αὐτὸ τῷ Σωτῆρι ὁ θάνατος ἐκράτησεν ἄν, ὅπερ ἔπει δόλω ἡ ὁ θάνατος καὶ ἐστρατηγήθη. Ἀποθανόνθη γὰρ τῷ σώματι ἡ ἡ ἡσῶν αὐτὸ ἔσ θανάτου, ἀναστῆσθαι τὴν ἐπελθῶσαν ἀκτῖνα τ' δύναμις Σωτῆρος ἀπέλεσε μὲν τὸν θάνατον, τὸ ἡ θνητὸν σῶμα, ἀποβαλὼν τ' ἐστῆσθαι. Τὰ ψυχικὰ ἔν ἔτως ἀνίστασθαι καὶ ἀνασώζεται. Πιτεύσαντες ἡ ματικὰ ὑπερὶ ἐκεῖνα σώζεται, ἐνδύματα γάμων τὰς ψυχὰς λαβόντα.

62. Κάθηται μὲν ἔν ὁ ψυχικός χριστός ἐν δεξιᾷ ἡ Δημιουργῆ καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει· κάθη ἐκ δεξιῶν μου. καὶ τὰ ἔξης, κάθηται ἡ μέχρι τῆς λείας, ἵνα ἰδῶσιν εἰς ὃν ἐξέκέντησαν. Ἐξέκέντησαν ἡ τὸ Φαινόμενον ὃ ἦν σῶμα ψυχικόν. Ὅσῃ γὰρ αὐτὸ ἔσ συντρυβησεται, φησί. Καθάπερ ἐπὶ ἡ ἡσῶν ψυχ

ECLOGÆ.

spicuum foret teneri sociam vitæ rationem in
sensu percipi posset admittere. Hincque a
invisibili substantia, virtute autem ex divi
ndum sensibilem, contextum est.

60. Illud igitur, *Spiritus sanctus super*
minici corporis fabricam dicit, *Virtus* autem
i formationem significat, quæ corpus in vi
e distinxit.

61. Quod autem ipse alius esset qui a
quibus ita fatetur: *Ego sum Vita, Ego sum*
Pater unum sumus. Quod vero Spiritale af
od animale, in hunc modum significat: *Puer*
at & proficiebat valde. Porro Sapientix erat
ritale esset ostenderet: magnitudinis,
male. Per ea autem quæ ex latere fluxerunt,
axiones, affectionesque ex libidinosis illibi
ntias salutem consecutas esse ostendebat.
ertet filium hominũ reprobari, verberibus affici,
si de alio videtur loqui, de illo nimirum qui pa
roxius sit. Et præcedam vos, inquit, cetera d
em, ipse enim præcedit omnia, animamque
bili ratione salvaturum se & fascitaturum obse
titurum quo nunc præcedit. Mortuus a
ritu qui super eum in Jordano descendit, ne
essisset, sed qui se subduxisset, ut & mors vim
omodo præsentem vita corpus potuisset mori?
que Salvatoris potita esset, quod dicta absur
itari quasi sollertia doloque expugnata est, e
c morte ipsum subigente, contracto Salvator
radio mortem fugavit, ac mortale corpus exc
que fascitavit. Ac quidem quæ partis sunt a
n fascitat & ad salutem reparat: quæ autem S
stantiore donat salute, nuptiarum vestiment

62. Sedet igitur animalis Christus
estoris, uti etiam David ait: *Sede à dextris me*
untur. Sedet autem usque ad consumma
em confixerunt. Confixerunt autem quod oct

Ψυχὴν ὅς ἐν ἡλληγόρησεν ἡ προφητεία. Ἄυτὴ γὰρ ἡ ψυχὴ ἔχει τὴν πάχυνσιν
 τῶ σώματος ἑαυτὴν εἰς τὰς χεῖρας τῆς (Δημιουργῆς) ὡς ἀκατέβητο. Τὸ δὲ
 τῶ ὁσέω πνευματικὸν ἔκ ἐτι ὡς ἀκατέβητο, ἀλλ' αὐτὸς σώζει.

63. Ἡ μὲν ἐν τῶν πνευματικῶν ἀνάπαυσις ἐν Κυριακῇ, ἐν Ουδοάδῃ
 ἢ Κυριακῇ ὀνομάζεται, ὡς ἐν τῇ μητρὶ ἔχοντα τὰς ψυχὰς τὰ ἐνδύματα ἐκ
 συνελείας. Δι' ἣ ἀλλοπίσται ψυχαὶ ὡς τῶ Δημιουργῆ. Περὶ ἣ τὴν συνελείαν
 Apocatastasis ἀναχωρησικῆ αὐτῆς εἰς Ουδοάδα. Εἶτα τὸ δειπνον τῶν γάμων
 haereticorum. κοινὸν πάντων τῶν σωζομένων, ἄχρῃς ἀν ἀπιστωθῆ πάγια, καὶ
 ἀλλήλα γνωρίση.

64. Τὸ ἣ ἐντεῦθεν ἀποθέμενα τὰ πνευματικὰ τὰς ψυχὰς ἀμὲν
 μητρὶ κομιζομένη τὸν νυμφῖον, κομιζόμενα καὶ αὐτὰ τὰς νυμφίους τὰς Ἀγγέλους
 εἰς αὐτῶν, εἰς τὸν νυμφῶνα ἐντὸς τῆς ὁρῆς εἰσίστασι, καὶ πρὸς τὴν ἔκ πνεύματος
 ὅψιν ἔρχονται αἰῶνες νοεροὶ γεινόμενα, εἰς τὰς νοερὰς καὶ αἰώνιους γάμους τῆς
 γίας.

65. Ὁ ἣ δειπνεῖ μὲν Ἀρχιτέκτων, τῶν γάμων ἣ ὡς ἀπομυμνήσκει
 τῆς νυμφίους ἣ φίλων, ἐς τὸς ἔμπροσθεν τῶ νυμφῶν, ἀκέρων τῆς Φωνῆς τῆς νυμφίους
 χαρῆς καίρει. Τῆτο αὐτῆ τὸ πλήρωμα τῆς χαρῆς καὶ ἀναπάυσεως.

Christi doctrina
 non uno modo
 composita.

66. Ὁ Σωτὴρ τὰς Ἀποστόλους εἰδίδασκεν τὰ μὲν πρῶτα
 ἱερῶς καὶ μουσικῶς, τὰ ἣ ὑστερα ὡς βολικῶς καὶ ἡγημέ
 νως, τὰ ἣ τρίτα σαφῶς καὶ γυμνῶς καὶ μόνως.

67. Ὅτε ἡμεῖς ἐν τῇ σαρκὶ, Φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὡς περὶ ἔγω εἶ
 σώματ' ἢ ἡδη λαλῶν. Σάρκα ἐν λέγειν αὐτὸν Φησὶν ἐκείνη τὴν αἰθέριαν, τὴν
 Christus ad ἀπὸ τῆ ἀνω γυναικὸς προβολήν. Καὶ ὅταν ὁ Σωτὴρ πρὸς * Σα
 Salomen. λώμην λέγῃ, μέχρι τότε εἶναι θάνατον, ἄχρῃς ἀν αἱ γυναῖκες τὴν
 Hac ex A. τωσιν, ἐ τὴν γένεσιν κακίζων ἔλεγεν, ἀναγκαίαν ἔσαν διὰ τὴν σω
 pocyphus τηρίαν τῶν πιστευόντων. Δεῖ γὰρ εἶναι τὴν γένεσιν τῆ αὐτῆς, ἀχρῃ
 ἀν τὸ σπέρμα προσνεχθῆ τὸ προλελογισμένον. Ἀλλὰ πρὶ τῆ ἀνω θηλείας αὐτῆ
 γεται, ἥς τὰ πάθη κτίσις γέγονεν τῆ καὶ τὰς ἀμόρφους ὑσίας προβολῆς
 Δι' ἣν καὶ ὁ Κύριος κατήλθεν, ἀπὸ μὲν τῆς πάθους ἡμᾶς ἀποπαύσεως, εἰς αὐτῆ
 εἰς ποιησόμενον.

68. Ἄχρῃς μὲν γὰρ ἡμεῖς τῆ θηλείας μόνως γέννα, ὡς ἀν αἰχρῆς καὶ
 γίας, ἀτελῆ καὶ νηπία καὶ ἀφρορε καὶ ἀδενῆ καὶ ἀμορφα, εἶον ἐκτεράματα προσ
 ρεχ-

* Vide quae notavi in Codice Apocrypho Novi Test. p 335. * seq.

conspicius foret teneri fociam vitæ rationem inire, ac corpus ejusmodi quod sensu percipi posset admittere. Hincque adeo corpus illi ex animali invisibili substantia, virtute autem ex divina fabrica, venienti in mundum sensibilem, contextum est.

60. Illud igitur, *Spiritus sanctus superveniet in te*, Luc. 1, 35. Dominici corporis fabricam dicit, *Virtus autem altissimi obumbrabit tibi*, DEi formationem significat, quæ corpus in virgine figura membrisque distinxit.

61. Quod autem ipse alius esset qui assumfit, manifestum est, quibus ita fatetur: *Ego sum Vita, Ego sum Veritas, Ego & Pater unum sumus*. Quod vero Spiritale assumfit, & quod animale, in hunc modum significat: *Puer autem cre- scibat & proficiebat valde*. Porro Sapientiz erat, ut quod Spiritale esset ostenderet: magnitudinis, ut quod animale. Per ea autem quæ ex latere fluxerunt, affectuum effluxiones, affectionesque ex libidinosis illibidinosas effectas substantias salutem consecutas esse ostendebat. Cumque adeo ait: *Oportet filium hominis reprobari, verberibus affici, & crucifigi*, quasi de alio videtur loqui, de illo nimirum qui passionibus & affectibus obnoxius sit. *Es precedam vos*, inquit, *tertia die in Galileam*, ipse enim præcedit omnia, animamque inaspe- Etabili ratione salvaturum se & suscitaturum obscure significavit, eoque restitutum quo nunc præcedit. Mortuus autem est abscedente Spiritu qui super eum in Jordano descendit, non qui ut seorsim esset recessisset, sed qui se subduxisset, ut & mors vim suam exereret, etenim quomodo præsentem vitam corpus potuisset mori? Sic enim mors ipsius quoque Salvatoris potita esset, quod dictum absurdum est. Porro mors militari quasi sollertia doloque expugnata est, emoriente enim corpore ac morte ipsum subigente, contracto Salvatore superveniente virtutis radio mortem fugavit, ac mortale corpus excusis passionibus morbisque suscitavit. Ac quidem quæ partis sunt animalis, in hunc modum suscitatur & ad salutem reparatur: quæ autem Spirituales, fide imbuta præstantiore donatur salute, nuptiarum vestimenta animas nacta.

62. Sedet igitur animalis Christus in dextera Creatoris, uti etiam David ait: *Sede à dextris meis*, & quæ sequuntur. Sedet autem usque ad consummationem, ut *videant in quem confixerunt*. Confixerunt autem quod oculis subje-

Pl. 110, 1.

Act 3, 21.

ut videant in

Zach. 12, 10.

ctum

νεχθένια, ἢ γυναικῶς ἤμεν τέκνα. Ἐπὶ ᾧ ἔστι Σελήνη ἡμορφωθῆντες, ἀπὸ
καὶ νυμφῶν γυγνόμενα τέκνα.

69. Ἡ εἰμαρμένη ἐστὶ σύνοδος πολλῶν καὶ ἐναντίων δυνάμεων. Αἱ
δὲ εἰσὶν ἀόρατοι καὶ ἀφανεῖς, ἐπιρροπτεύουσαι τὴν τῶν ἀστέρων Φορὰν, καὶ
ἐκείνων πολίτευόμεναι. Καθὸ γὰρ ἕκαστον αὐτῶν ἐφθάκεν τῇ ἑκαστοῦ καὶ
συναναφερόμενον, τῶν καὶ αὐτὴν τὴν ῥοπήν γυγνόμενων εἰληχῶν τὴν ἐπικρατίαν
ὡς αὐτῶν ἑκένων.

Atqui verius, 70. Διὰ τῶν ἀπλανῶν τοίνυν καὶ πλανομένων ἀστέρων αἱ
siderum esse in- τῶν ἀόρατοι δυνάμεις ἐποχόμεναι ἰαμειύουσι τὰς γὰρ
fluentias. καὶ προσκοπῶσι. Τὰ ἢ ἀστὴρ αὐτὰ μὴ ἔδεν ποιεῖ, δὲ καὶ
τὴν ἐνέργειαν τῶν κυρίων δυνάμεων, ὡσαύτως καὶ ἡ τῶν ὀρενίδων πῆστις σημη
τι, ἔχει ποιεῖ.

71. Τὰ τοίνυν δεκαδύο ζώδια καὶ οἱ ταῦτα ἐπιόσεις ἐπὶ τὰ ἀστέρων,
μὴ συνοδευοῦντες, τότε ἢ ὑπανιῶντες, ἀνατέλλοντες ἔτι πρὸς τῶν δυνάμεων
μὲν κίνησιν ἢ ἕστας δηλῶσιν εἰς γένεσιν τῶν ζῶων, καὶ τὴν τῶν πρὸς αὐτῶν
τροπήν. Διάφοροι δὲ εἰσὶν καὶ οἱ ἀστέρες καὶ αἱ δυνάμεις. Ἀγαθοποιοί, κα
ποιοί, δεξιοί, ἀριστεροί, ὧν κοινὸν τὸ τικτίζοντες. ἕκαστον ἢ αὐτῶν γίνεσθαι κα
καίρον τὸν ἴδιον, ἔστι δυνάστευσι τὰ καὶ αὐτῶν φύσιν ἀποβλέποντες, τὸ μὴ ἐν αὐ
τῷ ἢ ἐπὶ τέλει.

72. Ἀπὸ ταύτης τῆς εἰσεως καὶ μάχης τῶν δυνάμεων ὁ Κύριος ἡ
Angelorum pro ρύειται, καὶ παρέχει τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν
& contra nos ἁγγέλων ὡς ἀτάξιας, ἢν εἰ μὲν ὑπὲρ ἡμῶν, οἱ ἢ κατὰ ἡ
pugna. ὡς ἀτάξιας. Οἱ μὴ γὰρ εὐλαβήσονται εἰκόσασιν συμμαχί
ἡμῶν ὡς ἀνὴρ ἔται Θεῶν, οἱ ἢ ληστῶν. Οὐ γὰρ πομπὴς ἐστὶν ὡς βασιλευσ
σάβο λαβῶν τὴν μάχην, εὐλαβῶν ἢ ἐξ ἀπονοίας ἀρπάσας.

Hinc iudicium & 73. Διὰ δὲ τὴν ἀντικειμένην οἱ διὰ τῆς σώματος ἡ
pœna Angelo- τῶν ἐκείνης ἐπιβίβουσι τὴν ψυχῆς, καὶ ἐνεχυράζουσιν εἰς αὐτῶν
rum. Error da- Οἱ ἢ δεξιοί ἔτι εἰσὶν ἰκανοὶ ὡς ἀποβλέποντες σώζοντες καὶ φε
mnatus in V. Sy- ἡμῶν, ἔτι γὰρ εἰσὶν τέλει προνοητικοὶ ὡσαύτως ὁ ἀγαθὸς καὶ
nodo. ἀλλὰ μισθῶν ὡς ἀπλήρη ἕκαστος, τὸν λύκον ὀρενίῃ προσιοῦσα καὶ φε
καὶ ἔτι προθύμω τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ἰδίων προβάτων ἐπιδοῦναι. Προσέτι ἢ
ὁ ἀνδρῶν ὑπὲρ ἢ ἡ μάχη, ἀδυνεῖς δὲ ζῶων, εὐεπίφορον εἰσι πρὸς τὸ χρε
τοῖς μισθῶσι συλλαμβανόμενον, ὅθεν καὶ πλείω τὰ κακὰ ὑπάρχουσι αὐτῶν. Διὰ τὴν
ἢ

Etum erant, nempe ejus quod est animale, carnem. Joh. 19. 37.
Os enim, inquit, ejus non comminuetur, Velut etiam in Ada- Exod. 22. 46.
mo Prophetia ossis nomine Spirituali sensu animam induxit. Ipsa enim
Christi anima patiente corpore in manus Patris seipsam commendavit.
Quod autem in osse Spiritale est, jam non commendatur, Luc. 23. 46.
sed ipsum salutem præstat.

63. *Spiritualium igitur requies in * Dominicâ.* Dominica
autem in octavâ celebratur, quæ videlicet apud Matrem animas indu-
menta habent usque ad consummationem, cæteræ vero fideles animæ
apud Creatorem. At in consummatione recedent & ipsæ atque ad **
octavam concedent: tum nuptiarum cœna ipsa communis omnium
qui salutem consequentur, donec omnia ad æqualitatem traducta,
seque alia cognoverint.

64. Exinde vero abjectis Spiritalia animabus unâ cum matre
sponsam consecuta, consecuta & ipsa sponso Angelos suos in thalamum
intra terminum ingrediuntur, atq; in Spiritus conspectum veniunt in-
telligentes Æones effecta, in Spiritales æternasque conjugii nuptias ad-
missæ.

65. Cœnæ autem architriclinus nuptiarumque Joh. 2. 8. &
pronubus ac Sponsi amicus stans ante thalamum audiens 3. 29.
Sponsi vocem, gaudio gaudet. Hoc ejus plenum gau- Joh. 16. 24.
dium atque quies.

66. Salvator Apostolos docebat primo in figuris & mysticè,
deinde in parabolis obscuraque ambage, postremo seorsim assumptos
clare & nude.

67. Cum essemus in carne, ait Apostolus, velut Rom. 7. 5.
qui jam extra corpus loqueretur. Carnem igitur vocat illam infirmita-
tem quæ primæ originis mulieris propagine extitit. Cumque Salvator
ait Salomæ, tamdiu fore mortem quamdiu mulieres parerent, non qua-
si generationem crimini daret quæ sit necessaria ad salutem fidelium,
donec productum fuerit semen quod ante fuit electum ac prædestina-
tum: sed primæ originis fœminam obscure significat, cujus passiones
morbique & vitia creatura fuerunt, quæ & substantias informes produ-
cat, cujus etiam gratiâ descendit Dominus, ut à passione labeque ab-
straheret, seque vero ipsum illi infereret.

68. Quamdiu quidem solum fœminæ filii eramus, velut tur-
pi conjugio, imperfectæ, infantes, stultæ infirmæ atque informes aborti-
tivi

Y 2

* In Græco est: *in Dominica sive Ogdoadæ, qua Dominica dicitur.*

** Gr. recedunt & ipsa in Ogdoadem. Notissimum hoc nomen inter Æonas Valentianios.

ὁ Κύριος κατέβη εἰρήνην ποιήσων τοῖς ἀπ' οὐρανῶν, ἔ τοῖς ἀπὸ γῆς, ὡς φησὶ ὁ Ἀπόστολος· Εἰρήνη ἐπὶ γῆς καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.

Fati viseverfa
in fidelibus.

74. Διὰ τῆτο ἀνέτειλεν ξένος ἀσὴρ καὶ καινός, καὶ ἁλίων τῆν παλαιάν ἀστροθεσίαν καινῶ φῶτι, ἔ κοσμικῶ λαμπρῶ, ὁ καινὰς ὁδὸς καὶ σωτηρίας τρεπόμενος. Αὐτός ὁ Κύριος ἀνθρώπων ὁδηγός ὁ κατέβη εἰς γῆν, ἵνα μέλαθῆ τὸς εἰς τὸν χριστὸν πιστεύουσι ἀπὸ τ' εἰμαρμένης εἰς τὴν ἐκείνην πρόνοιαν.

75. Ὅτι δὲ ἔσιν, Φασίν, εἰμαρμένη, τοῖς ἄλλοις τὰ ἀποβλεσμάτα προλεγόμενα δείκνυσιν. Ἐναργῆς ἡ ἀπόδειξις καὶ ἡ τῶν μαθημάτων θεωρία. Ἀυτὴ καὶ εἰ Μάγοι ἔ μόνον εἶδον τὸν ἀστέρα τῆς Κυρίας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀληθὲς ἔγνωσαν, ὅτι βασιλεύς ἐτέχθη, καὶ ὢν βασιλεύς, ὅτι θεοσεβῆς. Τότε Ἰσδαῖοι μόνον διαβόητοι ἦσαν ἐπὶ θεοσεβείᾳ, διὰ τῆτο καὶ ὁ Σωτὴρ πρὸς θεοσεβεῖς καλῶν ἐπὶ τῆτος ἦλθεν πρῶτος, τὸς τότε ἐπὶ θεοσεβείᾳ δόξαν ἀποφερομένους.

76. ὡς ἔν ἡ γέννησις τῆς Σωτῆρος γενέσεως ἡμᾶς καὶ εἰμαρμένης ἔλαβεν, ἔ τως καὶ τὸ βάπτισμα αὐτῆ, πρὸς ἡμᾶς ἐξείλετο, καὶ τὸ πάθος πάθος, ἵνα κατὰ πάντα ἀκολουθήσωμεν αὐτῶ. Ὁ γὰρ εἰς θεὸν βαπτισθεὶς εἰς θεὸν ἐχώρησεν καὶ εἰληφεν ἐξουσίαν ἐπάνω σκορπίων καὶ ὄφειων παρὰ τῶν δυνάμεων τῶν πονηρῶν. Καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἐπέλελε, παρὰ τῶν κηρύσσων καὶ τὸς πιστεύουσις βαπτίζετο εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς ἧς ἀναγεννώμεθα, τῶν λοιπῶν δυνάμεων ἀπασῶν ὑπεράνω γινόμενοι.

Baptismi vis
in anima.

77. Τάυτη θάνατος καὶ γέλυσις λέγειται τῆ παλαιῆ βίᾳ τῆ βαπτίσμα, ἀπολασσομένων ἡμῶν ταῖς πονηραῖς ἀρχαῖς. Ζῆ καὶ κατὰ χριστὸν, ἧς μόνος αὐτὸς κυριεύει. Ἡ δύναμις ἡ τῆς μελαβολῆς τῆς βαπτισθῆναι καὶ παρὰ τὸ σῶμα, ὁ αὐτὸς γὰρ ἀναβαίνει, ἀλλὰ παρὰ ψυχῆν, ἁυτὴ δὲ ἔλα τῆς αἵμα τῶ ἀνελεθῆναι τῆς βαπτισθῆναι καὶ πρὸς τῶν ἀκαθάρτων λέγειται πνευμάτων, καὶ εἰς ὃν πρὸ ὀλίγου ἐνήργη, τῆτον ἡδὴ φρίσασιν.

78. Μέχρι τῆς βαπτισθῆναι ἐν ἡ εἰμαρμένη, Φασίν, ἀληθῆς. Μετὰ τῆ τῆτο ἔκ ἐτι ἀληθεύουσιν οἱ ἀστρολόγοι, ἔσιν ἡ τὸ λατρεῖν μόνον τὸ ἐλευθερεῖν, ἀλλὰ καὶ ἡ γνώσις, τίνας ἡμεν, τί γεγονάμεν, πῶς ἡμεν, ἡ πῶς ἐνεβλήθημεν, πῶς παύσομεν, πῶς ἐν λυγρῶμεθα, τί γέννησις, τί ἀναγέννησις.

tivi instar editæ proles mulieris filii eramus, Salvatore autem formam præbente viri filii extitimus ac nuptialis thalami.

69. Fatum concursus est multarum sibi que adversantium virtutum. Sunt vero hæc in aspectu siderum catervæ præfidentes, per quas dominata vigent. Quæ enim quodque ratione mundi lationibus una abreptum motum nactum est, eorum quæ illo articulo nascuntur velut filiorum dominatum obtinet.

70. Per inerrantia igitur errantiaque sidera invectæ quæ ortui præfunt invisibiles potestates, generis rerumque ortus dispensant ac prospiciunt. Sidera vero ipsa quidem nihil faciunt, dominantium tamen potestatum vim operationemque indicant, ut etiam avium volatus significat aliquid, & nihil ipse facit aut præstat.

71. Duodecim igitur signa & quæ hæc ingrediuntur ac percurrunt septem stellæ, quando quidem unâ comitantur, quando vero occurrunt, horum ortus quæ à potestatibus moventur, substantiæ motum significant ut animalia generentur, & sibi adversantium casuum conversionem. Diversæ autem sunt tum stellæ tum potestates, beneficæ, maleficæ, dextræ, sinistræ: his commune est quod nascitur, harum vero quodlibet proprio tempore nascitur & procreatur, præstante qui dominatur quod ille ex natura est, partim in principio partim in fine.

72. Ab hoc discidio pugnaque potestatum nos Dominus liberat, ac præbet pacem, ne quid potestatum ac Angelorum instructa hæc acies noceat: qua nimirum alii pro nobis, alii contra nos stant, atque alii quidem militibus similes sunt qui nobis auxiliantur, ut DEi ministri; alii autem latronibus. Qui enim scelestus ac malus est, non à Rege succinctus gladium accepit, sed sibi ipse per socordiam mentisque superbiam rapuit.

73. Nempe adversariorum causa alii per corpus resque exteriores animum invadunt ac servituti addicunt: qui autem dextri sunt, haud idonei sunt ut ipsi comites salutem præstent nosque tueantur ac custodiant, non enim ejusmodi sunt, ut perfecte curam impendant ac prospiciant, sicut & bonus Pastor; Sed eodem se modo Joh. 10. 11. quisque habet ac mercenarius, qui lupum videns venientem, fugam ineat, non qui alacris animi in periculum se ipse pro ovibus suis impendat. Præterea vero etiam homo cujus ergo conflatur pugna, animal imbecillum est, ac quod facile vertatur in vitium, ac proclive his quæ sunt

79. Εὖς ἔν ἀμόρφωτον, φασίν, ἐτι τὸ σπέρμα, θηλειᾶς ἐστὶ τέλει
μερφωθὲν ἢ μελιτέθη εἰς ἄνδρα, καὶ υἱὸς νυμφίος γίνεσθαι, ἕκ ἐτι αἰδένης τὸ
κοσμικοῖς ὑποκείμενῳ ὁρατοῖς τε καὶ ἀορατοῖς, ἀλλ' ἀνδρωθεὶς ἀρήνη γίνεσθαι
καρπός.

80. Ὅν γενᾶ ἡ μήτηρ, εἰς θάνατον ἀγέται καὶ εἰς κόσμον. ἢ
ἢ ἀναγενᾶ χριστός, εἰς ζωὴν μελιτέθη εἰς Ὀυδοάδα, καὶ ἀποθνήσκει
μὲν τῷ κόσμῳ, ζῶσι ἢ τῷ θεῷ, ἵνα θάνατῳ θανάτω λυθῆ, ἀναστῆσθαι
ἢ φθορά. Διὰ γὰρ Πατρὸς καὶ Υἱὸς καὶ ἁγίου Πνεύματι σφραγισθεὶς ἀνεπίληπτος
γὸς ἐστὶ πάση τῇ ἄλλῃ δυνάμει, καὶ διὰ τριῶν ὀνομάτων πάσης τ' ἐν φθῶ
Ἰριάδῳ ἀπηλλάγη· φορέσας τὴν εἰκόνα ἔχει καὶ, τότε φορεῖ τὴν εἰκόνα
ἐπερανίε.

Ignis baptisma
duplex.

81. Τῶ πυρὸς τὸ μὲν σωματικὸν σωμάτων ἀπλετασπέ
των, τὸ ἢ καθαρὸν καὶ ἀσώματον, ἀσωμάτων φασὶν ἀπτεθε
εἶον δαμόνων, ἀγγέλων τ' πονηρίας, αὐτῆ ἔχει ἀβύθου. Οὕτως ἐστὶ τὸ εἶ
ἕρανὸν πῦρ διοσὸν τὴν φύσιν, τὸ μὲν νοητὸν, τὸ ἢ αἰδέτην. Καὶ τὸ βάπτισμα
ἐν διπλῶν, ἀναλόγως. Τὸ μὲν αἰδέτην δι' ὕδατος, ἢ αἰδέτην πυρὸς ἐστὶ
σημαῖον, γὰρ ἢ νοητὸν διὰ πνεύματι ἢ νοητῆ πυρὸς ἀλεξήτηριον. Καὶ τὸ σωμα
τικὸν πνεῦμα ἢ αἰδέτην πυρὸς τροφή καὶ ὑπέκκαυμα γίνεσθαι, ὀλίγον ἔσθ, πλὴ
ἢ γενέμενον σβεστέριον πέφυκεν· γὰρ ἢ ἀνωθεν δοθὲν ἡμῖν πνεῦμα ἀσώματι
ἢ στοιχείων μόνων ἀλλὰ καὶ δυνάμεων κρατεῖ καὶ ἀρχῶν πονηρῶν.

Virtus divina in
sacramentis.

82. Καὶ ὁ ἄρτος καὶ τὸ ἔλαιον ἀγιάζεσθαι τῇ δυνάμει,
ὀνομασίῳ, ἢ τὰ αὐτὰ ὄντα κατὰ τὸ φαινόμενον ὡς ἐλήθη
ἀλλὰ δυνάμει εἰς δυνάμιν πνευματικὴν μελαβέβληται. ἔστι καὶ τὸ ὕδωρ καὶ
τὸ ἐξορκιζόμενον, καὶ τὸ βάπτισμα γινόμενον, ἢ μόνον χωρὶς τὸ χεῖρον, ἀλλ'
καὶ ἀγιασμὸν προσλαμβάνει.

Hæreticorum fa-
bulæ de bap-
tismate demonum.

83. Ἐπὶ γὰρ βάπτισμα χαίροντας προσέρχεσθαι πρὸς
ἦκεν. Ἀλλ' ἐπεὶ πολλάκις συγκαταβαίνει τισὶ καὶ ἀκαθάρτοις
πνεύματα ὡρσολογηθέντα, τ' συχόντα μετὰ ἢ αἰδέτην
σφραγισθῶν, ἀνίατα ἢ λοιπὰ γίνεσθαι, ἢ τῇ χαρᾷ συμπλέκεται φάσμα·
γὸς μόνῳ καθαρὸς αὐτὸς καθέλεθ.

84. Διὰ τῆτο νηστῆσαι, δέησεις, εὐχαὶ χειρῶν, γονοκλισίαι, ὅτι ψυχή
ἐκ κόσμου καὶ ἐκ σώματος λεόντων ἀνασώζεται. Διὸ καὶ πειρασμοὶ ἐν τῷ
ἀγανακτικῶν τῶν ἀφ' ὧν τις ἀφηρεθῆ, καὶ τις φερεθῆ προειδῶς, ταχὺ ἐξ
σαλεύσθαι.

85. Αἰτή

sunt deteriora offerat momentum; Unde etiam plura illi mala obtin-
gunt. Propterea descendit Dominus, ut is qui è cœlis non è terra pa-
cem præstaret, quemadmodum ait Apostolus: *pax in terra*, Luc. 2, 14.

● & gloria in excelsis.

74. Idcirco orta est nova & insolita, stella veterem astrorum
positionem situmq; solvens & evertens, nova ipsa luce, non quæ mun-
di sit, lucens, novasque & quæ conducant salutis vias tenens. Ipse nimi-
rum Dominus hominum ductor, qui in terram descendit, ut Christi fi-
deles è fato ad illius providentiam transferret.

75. Quod autem fatum pro aliis sit, ostendunt quæ prædicun-
tur certi astrorum eventus. Perspicua item probatio est scientiæ
astrorum consideratio. Statim Magi non modo stellam Matth. 2, 2.
Domini viderunt, verum & quod verum esset didicerunt, natum scilicet
Regem, & quorum ille Rex esset nempe DEi cultorum, tum porro soli
Judæi divini ejus cultus nomine ac religione clari habebantur. Hinc-
que adeo est, quod Salvator ad religiosos DEique cultores descendens
ad illos primum viserit, qui eo tempore super religioso pietatis cultu
gloriam retulissent.

76. Quemadmodum igitur Salvatoris nativitas, genesis nos
quoque necessitate, sic & ejus baptisma ab igne liberavit, & passio à pas-
sione ac labe, ut in omnibus (pæne) eum sequamur. Qui Gal. 3, 27.
enim in DEum baptizatus est, in DEum concessit, & pote- Luc. 10, 19.
statem accepit calcandi super scorpiones & serpentes, nequam scilicet
potestates. Apostolos quoque jubet *circumeuntes prædi-* Matth. 28.
cate, & eos qui credent baptizate in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti: in
quos renascimur omnibus reliquis potestatibus superiores effecti.

77. Hinc est ut baptisma mors ac finis veteris vitæ dicatur,
abrenunciantibus nobis malis potestatibus. Vita vero secundum
Christum, cujus solus ipse dominatur: Virtus mutationis ejus qui ba-
ptismo tingitur non circa corpus attenditur, idem enim ascendit, sed
circa animam. Statim DEi Servus, mox ac à Sacro fonte ascenderit,
ipsis quoque audit impuris spiritibus: in quem paulo ante afflatum
immittebant agebantque, hunc jam tremunt.

78. Ad baptismum ergo usque, ajunt, fatum veritate nititur:
post ipsum vero nihil veri Astrologi loquuntur. Non solum autem la-
vacrum in libertatem asserit, verum etiam quod sciamus quales fueri-
mus, quales effecti sumus, ubi eramus aut quo eramus conjecti, quo pro-
peramus, unde sumus redempti, quid generatio.

79. Quam-

79. Quamdiu igitur, ajunt, adhuc semen informe est, fœminæ filius est: ubi autem formatum fuerit, in virum transfertur, ac sponsi redditur filius, non jam infirmus, & qui iis quæ seculi sunt visibilibus ac invisibilibus subjectus sit, sed qui virili auctus robore atque adultus fructus masculus existit.

80. Quem mater gignit, in mortem trahitur & in mundum: quem autem Christus regenerat, in vitam transfertur * octavam, ac mundo quidem moriuntur, vivunt autem DEo, ut mors morte dissolvatur, vitæque interitus resurrectione mutetur. Patris enim & Filii & Spiritus Sancti nomine consignatus, ab omni alia immunis virtute est, triumque nominum vi ab omni quæ in corruptione versatur liberatus 1. Cor. 15, 49. triade est; ut enim imaginem terrestris gestaverat, tunc gestat imaginem cœlestis.

81. Ignis, qua quidem parte corporeus est, omnia corpora attingit, qua vero purus & incorporeus, incorporea ajunt incessere, dæmones, Angelos nequitæ, ipsum diabolum. In eum modum qui sub cœlo est ignis duplex natura est, in quo partim est quod mente intelligitur, partim quod sensu percipi potest: pari etiam ratione baptisma duplex, alterum sensibile, quod per aquam sensibilem administratur, ac vim habet extinguendi ignis sensibilis; alterum per Spiritum, quod ejus ignis qui mente percipitur averruncus existit. Corporalis item spiritus (ventus) cum modicus est, ignis sensibilis cibus est ac fomes, si autem vehementius flaverit, vim extinguendi habet. Qui autem è cœlo nobis Spiritus datus est qui sit incorporeus, nedum elementorum, sed & virtutum, malorumque principatum habet imperium.

82. Panis quoque atque oleum, Nominis virtute sanctificatur, non eadem ipsa prout apparent existentia quæ accepta sunt, sed virtute in ipsam virtutem Spiritalem transmutata sunt. Sic quoque aqua quæ exorciscatur & baptisma efficitur, nedum capit quod deterius est, sed & sanctificationem assumit.

83. Par erat gaudentes ad baptisma accedere. Quia tamen sœpius quibusdam descenduntibus etiam impuri Spiritus comites descendunt, unaque cum homine donati signaculo, deinceps insanabiles existunt. Eam ob rem timor gaudio admiscetur, ut quis purus solus ipse descenderit.

84. Hinc jejunia, obsecrationes, preces, extensæ manus, geniculationes, quod anima ex seculo ex ore leonum fervetur. Idcirco etiam mox tentationes ingruunt, indigne ferentibus à quibus sublata anima sit, ac si quis re ante animadversa tulerit, exterius saltem jactant.

Z

85. Con-

* Gr. in egdoadem.

Quod Ἀνατολικὴν διδασκαλίαν titulus profert, indicio est Eurpaeum potius hominem fuisse qui ita inscripfit, seu sedi ejus subiectum qui Asia nos vel Syros hinc notare voluerit. Sic illi Ἀνατολικοὶ, ex quibus Valentinianorum illa faeces ac reliquorum prime fere etatis haereticorum.

5. Ἰ. Τὸ πνεῦμα μᾶ) Animam suam Patri commendat & nos in illa, omnesque electos semenque electorum, qua & Athanasii, Patrumque aliorum in Catena expositio, est nec aliter intelligendus Ambrosius cum ait: Spiritus Patri commendatur, ut caelestia quoque ab iniquitatis vinculo solverentur, i. e. anime, quarum caelestis & à DEO origo. Haereticorum proclivis error, quod divina & humana in Christo non satis distinguunt, utraque in Christo vera, qui unus ipse verus cum Patre DEUS, verusque homo nobiscum. Sic per se Cbrystostomus aliique probati Patres.

4. Διὰ πολλὴν ταπεινοφροσύνην) Alie satis & orthodoxe de Christi mysteriis, qui se ita exinanivit, ut non Angelus sed homo fieret, qua extrema vilitas in Creatura intelligente, idem ipse qui in caelis & qui in terra, nec à se divisus, nempe Deitate qua ubique est, non ita humanitatis qua circumscripta est ratione.

6. Ὁ μονογενὴς Θεός) Etiam Syr. Θεός, reliqui forte melius υἱός, unigenitus filius, qua vox non sinit trahi Deitatem verbi ad Valentinianorum ὁμωνυμίαν, sed ut vere filius DEUSQUE intelligatur, singularique naturae qua unus ipse unigenitus humanitate & carne, idem primogenitus & fratres habens, quibus vere communicet. Reliqua, & quod divina quaque nomina res & ἄνωτες ceu aliquid distinctum vereque existens accipiuntur, Valentinianorum deliria.

7. Ἐν τῷ πληρώματι) Vox est qua male usi Valentiniani pro scena quadam & capacitate supra caelos, uti sic satis explicant, in quo unigenitus pro loci immensitate magnus, hic in terris parvus. Sic deliri homines nihilque minus quam vere Gnostici i. e. sapientes excellentique scientia praediti, sed plane insipientissimi barbaeque, nec aliter eis intellectus finis Patris.

10. Οὐδ' αὐτὸς ἀμορφῶς) Videtur subaudiri μονογενὴς Θεός vel υἱός. Perinde enim illi corpus assignat & formam, ac quicquid corporum est. Et de Angelis quidem baud aliter argumentatur Johannes Thessalonicensis in VII. Symodo. De DEO autem aut verbo nemo est Catholicorum qui non rideat ac despuat, quicquid olim simpliciores Monachi in Nitria & per Aegyptum istiusmodi facibus per nimiam simplicitatem (ne stoliditatem dicam) potati. Altior nobis de DEO cogitatio, quem nullo sensu corporis, ac ne mentis intelligentia nisi ipso donante ad seque trahente ac lumen praebeente, tuncque
etiam

85. Confestim à baptismo Dominus figurà Math. 4, 11. nostri jactatur, ac primum cum bestiis in deserto versatur. Tum illis superatis earumque principe, tanquam jam vere Rex, Angelorum obsequio fovetur. Qui enim Angelorum in carne victor extitit, ei merito jam ab Angelis servitur. Operæ pretium igitur est, ut Dominicis armis instruamur, ut corpore & animo extra vulnèrum aleam simus. Armis inquam ejusmodi, quæ diaboli tela extinguere possint, ut Eph. 6, 16. Apostolus loquitur.

86. Oblato Dominus numismate; non dixit, cujus nam illud juris aut in cujus censu? sed, *cujus est imago & superscriptio? Cesaris.* Ut cujus esset, illi & daretur. Simili quoque ratione fidelis, per Christum, DEI nomen adscriptum habet, Spiritum vero ut imaginem. Muta quoque animalia ex signaculo produntur cujus quodque pecus sit, exque illo vindicantur. Sic etiam fidei anima & quæ signaculum fidei suscepit, Christi ubique impressas notas Gal. 6, 17. ac stigmata gestat. Hi nempe pueri sunt, qui jam in cubili conquelescunt, & prudentes virgines, quibuscum haud Luc. 11, 7. Matth. 25, 1. ingressæ sunt, quæ tardæ fuerunt, in parata bona, in quæ I. Petr. 1, 12. Angeli desiderant prospicere.

ceperant, si illorum non multa exstirparunt, suaque ipsis illorum in isto unâ quasi pæne constata ac confusa viderunt. Quanquam probabilius est majori luce Clementem suam lucubrationem digessisse, & quid Ecclesiasticum quidve Valentinianum & hæreticum, magis insinasse, qua brevior sic non observaverit.

Quis iste Theodotus; nimis incertum, cum hic etiam Theodotus citetur, qui fuerit Clemente antiquior & ex Valensini secta. Nescio an Theodotus Ancyranus Cyrilli collega adversus Nestorium, satis probatus Nicephoro Patriarcha in suis Antirrheticis, in istis operam posuisse dici possit, atque hinc navos contraxisse, ut non satis sanus in fide Deitatis visus sit, ut neque Eusebius cum suo Origene, qui ideis aut incertis conjecturis animum pascit sibi que divinat, non certe aliquid affert in quo lector conquelescat. Hac cautela opus hoc explicandum suscepi, quicquid in illud à me conferatur, & ut ita in eo aliqua antiquitatis lumina venemus, ut incontaminata nobis fides ac vera Ecclesiastica ex hæreticorum illis fabulis atque figmentis nihil detrimenti sentiant, sed ad ridendas hominum vere stultorum in sapientia sua naniæ nugæque magis convalescat. Videndi Epiph. hæres. 31. Irenæus toto late opere adversus hæreses, Tertullianus & alii.

Quod Ἀνατολικὴν διδασκαλίαν titulus profert, indicio est Euro-
pæum potius hominem fuisse qui ita inscripsit, seu sedi ejus subiectum qui Asia-
nos vel Syros hinc notare voluerit. Sic illi Ἀνατολικοὶ, ex quibus Valentiniانو-
rum illa facies ac reliquorum primæ fere ætatis hæreticorum.

§. I. Τὸ πνεῦμα μὲν) Animam suam Patri commendat & nos in illa,
omnesque electos semperque electorum, qua & Athanasii, Patrumque aliorum in
Catena expositio, est nec aliter intelligendus Ambrosius cum ait: Spiritus Patri
commendatur, ut cœlestia quoque ab iniquitatis vinculo solverentur,
i. e. anime, quarum cœlestis & à DEO origo. Hæreticorum proclivis er-
ror, quod divina & humana in Christo non satis distinguunt, utraque in Christo
vera, qui unus ipse verus cum Patre DEUS, verusque homo nobiscum. Sic pas-
sim Chrysostrmus aliique probati Patres.

4. Διὰ πολλὴν ταπεινοφροσύνην) Alie satis & orthodoxe de Christi
mysteriis, qui se ita exinanivit, ut non Angelus sed homo fieret, qua extrema
vilitas in Creatura intelligente, idem ipse qui in cœlis & qui in terra, nec à se di-
visus, nempe Deitate qua ubique est, non ita humanitatis qua circumscripta
est ratione.

6. Ὁ μονογενὴς Θεός) Etiam Syr. Θεός, reliqui forte melius υἱός,
unigenitus filius, qua vox non sinit trahi Deitatem verbi ad Valentiniانو-
rum ὁμωνυμίαν, sed ut vere filius DEUSQUE intelligatur, singularique natiuitate
qua unus ipse unigenitus humanitate & carne, idem primogenitus & fratres
habens, quibus vere communicet. Reliqua, & quod divina quaque nomina
res & Ἀκῶνες ceu aliquid distinctum vereque existens accipiuntur, Valentini-
anorum deliria.

7. Ἐν τῷ πληρώματι) Vox est qua male usi Valentiniανοὶ pro scena qua-
dam & capacitate supra cœlos, uti sic satis explicant, in quo unigenitus pro
loci immensitate magnus, hic in terris parvus. Sic deliri homines nihilque mi-
nus quam vere Gnostici i. e. sapientes excellentique scientia præditi, sed plane
insipientissimi bar dique, nec aliter eis intellectus sinus Patris.

10. Ὅσδ' αὐτὸς ἀμορφῶν) Videtur subaudiri μονογενὴς Θεός vel
υἱός. Perinde enim illi corpus assignat & formam, ac quicquid corporum est.
Et de Angelis quidem baud aliter argumentatur Johannes Thessalonicensis in
VII. Synodo. De DEO autem aut verbo nemo est Catholicorum qui non rideat
ac despuat, quicquid olim simpliciores Monachi in Nitria & per Ægyptum
istiusmodi facibus per nimiam simplicitatem (ne stoliditatem dicam) potari.
Altior nobis de DEO cogitatio, quem nullo sensu corporis, ac ne mentis in-
telligentia nisi ipso donante ad seque trabente ac lumen præbente, tuncque
etiam

etiam pro nostro modulo nec comprehendendo attingere liceat: quomodo nec videns nec quod videtur corpus est ex insulsa Gnosticorum Philosophia, τὸ νοσπὸν ἔ νοητὸν idque longe excellens, qua sic vocibus ex visu acceptis, ut sensuum nobilissimo, nostro more significamus.

§. 11. Ἐμμορφὰ καὶ νοσπὰ) Sic nimirum vel Clemens vel Valentiniani colligunt profiteri Paulum esse caelestia corpora pulchra specie ἔ intelligentia, quod illorum aliam ἔ aliam δόξαν dicat, qua similiter futura sit sanctorum resurgentium. Sed δόξαν hanc nihil cogit ut aliud intelligamus quam splendorem, fulgorem, lucem, ἔ quod reddidit interpret claritatem, ex qua corporea ἔ visibili licuit Paulo arguere ad animarum Spiritalem majorem minoremque gloriam ἔ claritatem, nec animarum solum sed ἔ corporum ac corporalem, erit enim altera alteri comes, sed illa hujus parens ac origo, ἔ quo non facit Pauli exemplum.

12. Ἄγγελος νοσπὸν πῦρ) ignis intelligens, nec aliter Basilium pluresque sanctorum qui Angelos reipsa corporeos volunt, eorumque subtilissima esse corpora, nec ejusdem rationis ac crassa hac nostra, ex quo fit ut ἔ dicantur Spiritalia, ἔ Angeli Spiritus sic quasi comparatione, qua distinctione consultitur illis Patribus, ne aut Scriptura adversum videantur aut aliquid docuisse quod postea Ecclesia damnaverit. Ad unigenitum autem quod trahunt Valentiniani, impium est nec audiendum.

13. Ὅτι καὶ μᾶλλον) Hoc magis ἔ praecipue significare panem illum Caelestem mysticum ejus corpus, quod ἔ illo per Eucharistiam nutriamur, ut sic ejus membra adolescamus. Huncque sensum Augustinus egregie prosequitur. Maneat ergo sic antiquo auctore, nutriri per Eucharistiam carnem nostram pane illo à Patre dato qui filius est: non umbra aliqua ac figura, quod erat panis caelestis quem vocat, a manna distinctus citra ἀλλοιωτὸν ἀπὸ τοῦ πνεύματος) verum panem Spiritus, qui vera ipsa vita edentibus ut non moriantur praebeet, ἔ quem Spiritus Dei que virtus ejusmodi panem praestantiore supra munere efficiat.

14. Ἐγείρεται) Quasi resurrectio in eo sita sit quod anima ipsa corporum Spiritalia terrenum corpus exuerunt, qua crassa haeresis est ipsi Paulo notata 2. Tim. 2, 18, qui dicunt resurrectionem jam esse factam. Perdet etiam ἔ mittet in Gehennam ipsa hac qua videntur corpora, sed ubi illa resuscitaverit, ut sicut scelerum sic ἔ poena sint animabus quibuscum vixerunt sociata. Lazari Historia si quidem vera historia est, sic ἀλλοιωτὸν, ut humano modo significetur divitiis epulonis anima poena, qua ipsa jam vere torqueatur etsi corpus non est, quicquid mysterii sit, quod corpus divina virtute ejusque instrumentum vere Spiritus demones ἔ animas torquet.

44
 A. 22. Οἱ βαπτίζομενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν) Graviore Valentiniani
 Marcion relatiu Chrysoſtomo hom. 40. in 1. Cor. 15. vicarium ba-
 ptizati sic inſinuat: nam ille alterum pro altero, hominem vivum pro defun-
 cto Marcum, ridiculo ſane conatu intingebat, & ut jam ille ea adſcripta
 intintione fidelis cenſeretur, & cui Eccleſiæ preces prodeſſe poſſent. Eundem-
 que vel ſimilem errorem jam tum in Eccleſia Corinthiorum vigiſſe jalet ſamo-
 ſus Scaliger, quo ſic in memoriam Chriſti baptiſmatis Kalendis Febr. aut etiam
 VI. Januar. pro charis baptizarentur, ad eum alludere Apoſtolum, ut ſic omni
 modo & ſic quaſi ad hominem ex ipſo illorum ſenſu aſſerat reſurrexerunt mor-
 tuorum: quod certe leve eſſet, ex inolita prava conſuetudine nec errore vacante
 fidei myſterio preſidium quaerere. Valentiniani vero Angelos ſic baptizari pro
 hominibus volunt, & ſalutem conſequi cujus nomine Angelus aliquis baptizatus
 ſit, quæ mere ſunt nenia ac nuga. Chryſoſtomi expoſitio, quod nos ipſi qui
 intingimur ὑπὲρ τῶν νεκρῶν baptizemur pro mortuis noſtris corporibus, & in
 fidem reſurrexerunt illorum, quam ore profiteamur dum Symbolum reddimus, &
 ſigno repræſentemus, dum aquis immergimur & emergimus, ac piſcinam, Pauli
 phraſi pro ſepulchro habemus, in mortem CHRISTI baptizati illique conſepul-
 ti, ipſa una vera, dignaque Paulo & argumento haberi poſſit, fruſtraque
 eſt quicquid in eam arietat Scaliger, quod non ſcriptum ſit ὑπὲρ νεκρῶν βα-
 πτιζόμενοι ſed ὑπὲρ τῶν νεκρῶν addito articulo, quod eſt ὀριſτικόν, quaſi ba-
 ptizari pro uno aliquo mortuorum, non quaſi generatim pro mortuis ad reſurre-
 xerunt adſtruendam fidem. Certe argutus homo, ut vim Græca vocis agnoſce-
 rit, quam hætenus parum adverterunt etiam acutiſſimi interpretes Jo. Chryſo-
 ſtomus & Græci alii, imo certe adverterent qui in Græcis & tirones ſint, ſicque
 vere ὑπὲρ τῶν νεκρῶν baptizamur pro nobis ipſis noſtrisque corporibus mortuis,
 ut reſurrexerunt quæ eſt in CHRISTO & ad vitam conſequamur, non qua
 beneficio quaſi Creatoris etiam malorum futura eſt, ut & corpore totoque ho-
 mine quo peccaverunt pœnas ducant, tametsi eam ſic credamus exque Symbolo
 reddamus, ex quo ipſo nugaciſſimus Ariſtarchus Chriſti εἰς ἅδης κατάβαſιν
 deſcenſum ad inferos temere nimis expungit.

Ibid. Εν τῇ χειροθεσίᾳ ἐπὶ τῷ τέλει) Manuum hæc admoſio in
 baptiſmo, de quo ſuperius, vicem unguenti in conſignatione diaconica perinde ac
 in ordinatione, in qua leguntur publica ſcilicet preces, quarum fuit hæc pars ali-
 qua eique ſucceſſerit, quod ita modo in fine habetur: πρὸς τὸ ρυθῆναι αὐτὰς
 σὺν ἡμῶν πάσης θλίψεως ἀργῆς καὶ ἀνάγκης ut nobiſcum liberentur ab
 omni afflictione & anguſtia. Fuerit itaque εἰς λύτρωſιν ἀγγελικὴν, non
 abſurdo illo ſenſu quem auctor ponit, quaſi Angelo redemptore qui pro nobis
 bapti-

baptizatus fuit, sed ut neophyti pari Angelis forte vel etiam illis intercessoribus à malis liberentur, fortesque pugiles sint. Quod si hæretica hæretico Spiritu composita formula & præcatio ipsa Valentiniiana, nihil nostra attinet explicare.

Ibid. Ἐδέησεν λυτρώσεως καὶ τῷ Ἰησοῦ) Spurcissima blasphemia ὅτι ipse Christus est qua ostium, ut in sequentibus, sine quo & cruce non ejus meritis ingredi velint in cælos eis τὸ πληρωμα, in quorum sic nomine Angeli baptizati sunt. Ut sic errorem errori neciant, fiatque illorum chaos immensum. Quasi & Christo fuerit damnatio quædam quod carnem assumpsit seu illi copulatus est, per quam obnoxius fieret defectui, eumque contingeret τὸ πληρωμα] sensu capi. Facebat ille Theodotus ejus autor dogmatis ac forte totius lucubrationis, quem brevior illaudatum sic bella parte abire non voluit, ac cujus sequentibus passim auctoritatem arcescit.

§. 27. Τό, τε πέταλον) Non solum laminam auream nomine DEI inscriptam ponebat Sacerdos intra secundum velum ingressurus in die expiationis, verum etiam reliquum omnem ornatum ex ritu summi Sacerdotii, quod luctus habitum & penitentis illum ingrederetur, ac quasi simplex Sacerdos, nullaque majori pompa à reliquis: qua vera ac literalis ratio, non quam auctor ex sua aut Valentiniianorum persona hic ἀλλυγορεῖ.

30. Ὡς Φησὼ ὁ Θεόδοτος &c. in 199.) Esse Theodotum inter Valentini sequaces, clarum, qui, velut alii, sectam auerit acceptaque dogmata cum atatis plena majori impietate cumulaverit. Absurdus igitur Epitomatori visus, qui ab illo notatur ut impius. Et certe impium quod DEO παράδοξον tribuit, velut more nostro miserando perturbetur labemque ullam incurrat aut vitium, quod utrumvis (solet) prodere παράδοξον.

31. Ὁ δὲ Βυληθεὶς κίων) Clare hoc peccatum Diaboli ex suberbia ejus pæna scelerumque ex illa castigatione, ut se adversus DEum erigant & quasi à se sibi esse & quas possident dotes tribuant; nec alia in istis desint veræ fidei consensu, sed fabulis immixta illi que obruta, quibus sit superbi homines & qui scientia arcem tenere in Christianis videri vellent, in confusione sua gloriam quaerent, eamque inter Satana primogenitos, quasi Apostoli Joannis oraculo haberent.

§. 45. Τὴν ἔνδον) Videtur opponere τὸ τὸ ἔνδον, τῷ δευτέρως πτίρωσι, ut velit mundum interiorem & quod pleromate continetur quicquid affectuum est passionum, vitiorum, agritudinum distasse & exsistere, &c. Hac Valentiniianorum Gnosticorumque doctrina, ex illis Origeni disputata & in Ecclesiam inspecta,

§. 52. ΕΥΟΕΪΝ ΑΥΣΩ) *idem ac Luc. 12. 58. ἀπὸ ἀλλήλων cum illo transigere, res componere, ac litem finire antequam iudicio cum illo experiri. Sed durior hæc Valentianorum allegoria, ut εὐνοεῖν carni, intelligatur qui jam deterit & extenuat, ut ipsa tandem difflaturque & evanescat, nullamque moram faciat dum erit transitura per ignem. De corpore carnis vitæque carnali & peccato nihil abhorreret, metaphora ducta ab iis qui ipsi litem dirimunt sibi que donant, aut mitius iustum faciunt antequam iudicis sententia severiore cogantur.*

Hactenus Combefisus.

XXIV. MELITONIS Episcopi Sardenfis in Lydia, (non Sardicenfis, ut Episcopio dicitur Ill. Instit. Theol. sect. 5. c. 7.) fragmenta ex Apologetico pro Christianis circa A. C. 170. post L. Veri mortem scripto ad Imp. M. Antoninum, extant apud Euseb. IV. 25. Hist. & in Chronico Paschali quod Alexandrinum vulgo appellant, p. 259. 260. edit. Cangii. Apud Eusebium ibi verba ἐκ τῶν διαταγμάτων rectius forte cum Schurzfleischio τῷ μακαρίτη de edictis præfectorum provincialium, quam cum Valesio de iustis imperialibus intellexeris. Alia Melitonis fragmenta vide si placet apud Halloixium in Melitonis vita T. 2. Scriptor. Or. p. 835.

Ad catalogum scriptorum Melitonis deperditorum qui in laudato Eusebii loco & apud Hieron. de script. Eccles. c. 24. extat, & de quibus Tillemontius & Caveus in Melitonis vita differunt, notabis quod librum qui ἡ κλῆς sive *Clavis* inscribitur ajunt MStum extare Parisiis in Bibl. Collegii Claromontani, continereque explicationem variarum S. Scripturæ vocum ad eum fere modum, ut notat Labbeus T. 2. p. 87. quale in formulis spiritalis intelligentiæ, quæ inter S. Eucherii opera extant, legere licet. Deinde liber περὶ ἐνσωμάτου Θεοῦ non fuit de DEO corpore induto sive de incarnatione Verbi, sed Melito conatus est illo libro probare DEUM esse corporeum. Vide Petavii dogmata Theologica de DEO lib. 2. c. 1. & B. Ittigium de hæresiarchis sect. 2. c. 11.

Liber de transitu B. Virginis in Gelasiano decreto & à Beda rejectus, qui latine extat in Bibliothecis Patrum & in Bibl. Concionatoria Combefisii T. VII. p. 646. non magis est antiqui illius Melitonis, quam Satyra adversus Monachos A. 1662. 12. edita Gallice sub titulo *L'Apocalypse de Meliton*, de cujus auctore vide P. Bælii respons. ad quæstiones Provinciales T. 1. p. 631. Pluribus argumentis illum librum de transitu B. Mariæ oppugnat Nourrius sect. 2. diff. V. p. 558. sq. ut Nata-

lem

lem Alex. aliosque omittam. Modo suffecerit notasse, gemini plane commatis scriptum cum illo esse *Passionem S. Iohannis Evangelista*, quam sub *Melliti* Laodicensi Episcopi latine edidit Jo. Maria Florentinius ad Martyrologium vetus S. Hieronymi p. 130. Vide quæ notavi in Codice Apocrypho Novi Test. p. 789. 790. At ab illo Melitonis diversus est, licet non multum diversi argumenti, atque ut videtur antiquior liber qui sub S. Iohannis Theologi nomine de transitu B. Mariæ exstat Græce in variis Bibliothecis. Vide Lambecium in Diario sacri itineris Cellensis, latissime de utroque differentem, & Combesium T. I. Auctarii novi Bibl. Patrum T. I. p. 821. & Bibl. Concionatorum T. I. p. 43. & T. 7. p. 643. seq.

Cæteri deperditi scriptores Græci Christiani seculo secundo sunt I. PAPIAS S. Joannis discipulus, a) Hierapolitanus in Phrygia Episcopus, qui eodem fere tempore, quo Smyrnæ Polycarpus, Martyrium Pergami obiit teste auctore Chronici Alex. p. 258. Confer Henschenium 22. Febr. Ejus libri quinque *λογίων κυριακῶν ἐξηγήσεως*, sive ut Hieron. c. 18. de Script. Eccles. b) *explanationis sermonum DOMINI*, magnam partem constabant dictis quæ ab Apostolis vel Apostolicis viris sœminisque utcunque accepta meminerat. Vide Eusebium III. 39. Hist. qui ex illo ipso tamen opere ait apparere quod fuerit *σφοδρὰ μὲν πρὸς τοὺς νέους*, valde exili judicio. Adde Casaubonum XVI. 69. ad Baron. Ex libro primo verba quædam affert Maximus ad Dionysium c. 2. de cœlesti Hierarchia T. I. p. 32. Alia Papiæ fragmenta vide collecta ab Halloixio in Papiæ vita T. I. scriptor. Oriental. p. 647. sq. & à Grabio T. 2. spicilegii Patrum p. 30. seq. Ab hoc Papiæ regni piorum in terris millenarii assertores dicti *Papianista* l. 5. Cod. de Hæreticis, ut notatum Cotelero T. I. monum. Eccles. Græcæ p. 765. Et Papiam in catalogum hæreticorum retulit Bernardus Luzemburgicus libro III. A Cerinthi crasso chiliaismo longe tamen abfuisse Papiam, cumque eo facientes plures antiquos Ecclesie doctores, disputat D. Peterfenius in nube testium de regno CHRISTI lib. 2. p. 73. seq. Vide etiam Nourrium

A a

Ap-

a) Cœsar Tillemontium & Caveum in Papiæ vita. Halloixium T. 2. p. 652.

b) Idem Hieron. Epist. 28. ad Iulianum: *Sancborum Papiæ & Polycarpi volumina falsis ad se rumor pertulit à me esse translata, quia nec otii mei nec Sirium est tantæ rei eadem in alteram linguam exprimere beneplacite.* Elogium Papiæ apud Euseb. III. 36. quod fuerit *ἀνὴρ τὰ πάντα ὅτι μάλιστα λογιώτατος* & τὸ γραφῆς εἰδημων, suspectum est Valefio & Antonio Pagi ad A. C. II. 6. n. 3. quia in pluribus Codicibus & in Rufini versione desideratur.

nihil nec de opere nec de versione existat præter interpretis præfationem ad Vigilium, quæ legitur inter Opuscula S. Cypriano adscripta p. 30. edit. Oxon. & paucissima fragmenta quæ colligit Græbius T. 2. spicilegii Patrum p. 131. seq. qui etiam ex hac *διαλέξει* petita esse putat quæ de obsidione Bethæ & Judæorum post illam expugnatam afflictione ex Aristone Pellæo refert Eusebius IV. 6. Hist. Confer etiam, si placet quæ de hoc scripto Gvil. Spencerus ad laudatum Origenis locum & Ittigius in diff. de Patribus Apostolicis p. 91. seq.

6. ABERCIUS S. Papæ ut ajunt in Episcopatu Hierapolitano successor, in Actis ejus quæ Græce in Menzis & latine existunt apud Lipomanaum & Surium ad 22. Octobr. scripsisse fertur *doctrinæ liberum* valde utilem, sive *librum de disciplina* in Presbyterorum & Diaconorum suorum usum. Etiam *Epistolam ejus ad M. Aurelium Imp.* Spiritum plene Apostolicum redolentem ex Græco Sirleti e) Codice dare voluit Baronius ad A. C. 163. n. 15. sed elapsam è manibus reperire iterum non potuit. Epistola Antonini ad Abercium legitur in jam memoratis Abercii Actis, Simeonem Metaphrastem (ut agnoscit Alatius p. 130. de Simeonibus) auctorem agnoscentibus. Sed illa Acta licet quantivis pretii videantur Halloixio in Abercii vita T. 2. scriptor Oriental. p. 1 - 150. tamen exiguam fidem mereri demonstravit Tillamontius nota 3. ad vitam S. Papæ T. 2. Memor. Hist. Eceles. pag. 540. Mentio Abercii Marcelli circa A. C. 230. apud Euseb. V. 16. Hist. Sed Acta illa de longe antiquioribus loquuntur temporibus.

7. HEGESIPPUS *ἔξ ἑβραίων πεπιστευκῶς* sive ex Judæo Christianus, teste Eusebio IV. 22. Hist. atque vicinus Apostolicorum temporum, circa eandem qua Irenæus ætatem scripsisse se innuit, defunctus sub initia Imperii Commodi, ut ex auctore Chronici Alex observarunt viri docti. Eodem Eusebio IV. 8. teste *ἐν πάντεσσι γράμμασιν τὴν ἀπλανῆ ὡρθόδοξον ἔσθ' ἀποστολικὴν κηρύγματος ἀπλῆσ' αὐτῆ σὺν ἀληθῆ γραφῆς ὑπομνηματίσας.* Hieron. c. 22. de Script. Eccles. *omnes à patribus Domini usque ad suam ætatem Ecclesiasticorum Alium texens historias, utique ad utilitatem legentium pertinentia hinc inde congregans quinque libros composuit, ut quorum vitam scelerabatur, dicendi quoque exprimeret cetera ceterem.* Inter Scriptores Hist. Ecclesiasticæ cum Clemente, Africano & Eu-

e) Baronius qui Abercium primus latinis inseruit Martyrologiis ad 22. Octobr. scribit Siletum illam Epistolam in antiquissimo Codice ut ingentis pretii margaritam custodisse.

gium Róm. 31. August. addit Aristidem quod Christus JEsus solus esset DEus, presente ipso Imperatore, luculentissime perorasse. Confer quæ de hoc Aristide aliisque ejus nominis dixi supra lib. IV. c. 30. In præsentem adscribam tantum hæc Colomesii in paralipomenis de scriptoribus Ecclesiasticis: *Aristidis Apologetici fragmentum de Dionysio Areopagita affert Oswardus (& Ado 3. Octobr.) in Martyrologio & Menologio Græcorum. Ex quo, jure mihi videor colligere, à vero prorsus non abhorreere quod refert Clariss. Guilleterius in Itinerario Gallicæ scripto, nempe apud quosdam Calogeros qui proxime Athenas in Monasterio Midelli habitant, extare Bibliothecam, in qua Aristidis Apologiam latitare credebatur. Cum hoc non confundendus Aristides cui Julius Africanus sæculo tertio dicavit Harmoniam genealogiarum CHRISTI apud Matthæum & Lucam, teste Eusebio VI, 31. Hieronymo c. 63. Photio Cod. 35.*

4. AGRIPPA CASTOR sub eodem Hadriano clarus scripserat ἐλεγχον Gnostici Hæretici Basilidis ejusque filii Isidori. Vide Euseb. IV. 7. Hist. Hieron. c. 21. de script. Eccles. & indiculo hæres. c. 2. Theodoritum lib. 1. de Hæret. fab. c. 4. Alius fuit Castor Rhodius χρονογράφος Apollodoro in Bibl. laudatus, de quo Jonsius lib. 2. de scriptoribus Hist. Philos. c. 15. Alius Castor Deiotari gener de quo P. Bælius in Lexico Historico ubi de Deiotaro, nota N. Alius Antonius Castor Botanicæ rei cultor peritissimus, Plinii majoris æqualis, quem vide XXV. 2. & XX. 17. Alius denique Castor sub Valentiniano tortus & exustus, teste Ammiano XXIX. 5.

5. ARISTO ex Pella Palæstinæ opido Judæus atque inde Christianismi adversus Judæos propugnator, imperantibus Hadriano & Antonino Pio clarus, scripsit teste S. Maximo ad Dionys. c. 1. de Mystica Theologia T. 2. p. 17. διὰλεξιν δ) Παπισκῶν καὶ Ἰασωῶν, qua Judæum Alexandrinum Παπισκῶν cum Christiano Hebræo Ἰασῶν (incertum an illo cujus Act. 17. 5. & Rom. 16. 11. mentio,) disputantem ac denique convictum & manus dantem introduxit. Laudant hanc διὰλεξιν Origenes contra Celsum IV. p. 199. Hieronymus in Epist. ad Galatas III. 12. & traditt. Hebr. in Genes. V. Opus ex Græco latine pridem (circa S. Cypriani ut videtur tempora) convertit Celsus quidam (incertum an Iconiænsis Episcopus, cujus mentio apud Eusebium VI. 19. Hist. p. 222.) sed

A 2 2

nihil

δ) S. Lucæ illam διὰλεξιν tribuit Clemens sexto Hypotyposeon. teste eodem Maximo.

nihil nec de opere nec de versione existat præter interpretis præfationem ad Vigilium, quæ legitur inter Opuscula S. Cypriano adscripta p. 30. edit. Oxon. & paucissima fragmenta quæ colligit Græbius T. 2. Spicilegii Patrum p. 131. seq. qui etiam ex hac *διαλέξει* petita esse putat quæ de obsidione Bethæ & Judæorum post illam expugnatam afflictione ex Aristone Pellæo refert Eusebius IV. 6. Hist. Confer etiam, si placet quæ de hoc scripto Gvil. Spencerus ad laudatum Origenis locum, & Ittigius in diff. de Patribus Apostolicis p. 91. seq.

6. ABERCIUS S. Papæ ut ajunt in Episcopatu Hierapolitano successor, in Actis ejus quæ Græce in Menæis & latine existant apud Lipomannum & Surium ad 22. Octobr. scripsisse fertur *doctrina liberum* valde utilem, sive *librum de disciplina* in Presbyterorum & Diaconorum suorum usum. Etiam *Epistolam ejus ad M. Aurelium Imp.* Spiritum plane Apostolicum redolentem ex Græco Sirleti e) Codice dare voluit Baronius ad A. C. 167. n. 15. sed elapsam è manibus reperire iterum non potuit. Epistola Antonini ad Abercium legitur in jam memoratis Abercii Actis, Simeonem Metaphrastem (ut agnoscit Alatius p. 130. de Simeonibus) auctorem agnoscentibus. Sed illa Acta licet quantivis pretii videantur Halloixio in Abercii vita T. 2. scriptor. Oriental. p. 1 - 150. tamen exiguam fidem mereri demonstravit Tillemontius nota 3. ad vitam S. Papæ T. 2. Memor. Hist. Eccles. pag. 540. Mentio Abercii Marcelli circa A. C. 230. apud Euseb. V. 16. Hist. Sed Acta illa de longe antiquioribus loquuntur temporibus.

7. HEGESIPPUS *ἔξ ἑβραίων πεπιστευκῶς* sive ex Judæo Christianus, teste Eusebio IV. 22. Hist. atque vicinus Apostolicorum temporum, circa eandem qua Irenæus ætatem scripsisse se innuit, defunctus sub initia Imperii Commodi, ut ex auctore Chronici Alex. observarunt viri docti. Eodem Eusebio IV. 8. teste *ἰν πέντε συγγράμμασιν τὴν ἀπλανῆ ὑπόμνημα τῆς ἀποστολικῆς κηρύγματος ἀπλῆσά τε σὺν ἀληθινῆ γραφῆς ὑπομνηματίσας.* Hieron. c. 22. de Script. Eccles. *omnes à passione Domini usque ad suam ætatem Ecclesiasticorum Actuum texens historias, multaque ad utilitatem legentium pertinentia hinc inde congregans quinque libros composuit, ut quorum vitam sciret, dicendi quoque exprimeret characterem.* Inter Scriptores Hist. Ecclesiasticæ cum Clemente, Africano & Eu-

e) Baronius qui Abercium primus latinis inseruit Martyrologiis ad 22. Octobr. scribit Sirletum illam Epistolam in antiquissimo Codice ut ingentis pretii margaritam custodisse.

& Eusebio hunc Hegesippum refert Sozomenus libro & capite primo p. 401. Fragmenta præclara hujus operis, & quod intercidisse in primis dolendum est, ex Eusebio & Photio colligit Grabius T. 2. specilegii Patrum p. 205-213. & Halloixius in Hegesippi vita T. 2. operis jam sæpe laudati de Scriptoribus Orientalium Vitis, p. 709-715. De Hegesippo vide etiam, si placet Heinschenium ad 7. Aprilis.

Jo. Maria Vincentius incerta fide quoddam de S. Simeone allegat ex Hegesippi libro de supplemento Evangelica veritatis, de quo vide Wagenfeilii tela ignea Satanz p. 420, 424. seq. & Allatium de Simeonibus p. 2. De liberiore versione latina librorum Josephi de bello Judaico, quæ corrupto Josippi nomine in Egesippum vulgo refertur, non repetam quæ dixi lib. IV. c. 6. §. 2. sed tantum addam quod Carolus Daubusius lib. I. de testimonio Josephi de CHRISTO p. 10. testatur perinde ut in Ambrosianæ Bibl. Codice, quem inspexit Mabillonius, sic etiam in Codice Cantabrigienfi ad extremum libri primi extare hæc verba: *Beatissimi Ambrosii translatio ex Josipho, Liber primum explicit.*

Fuit & Hegesippus Tarentinus mediæ Poëta Comædiæ, de quo dixi lib. II. c. 21. & Hegesippus Halicarnassensis, strategus memoratus Diodoro Sic. lib. XX. p. 786. De Hegesippis tribus I. Historico, 2. Oratore cui orationem de Haloneso tribuunt, & 3. Scriptore *ἠσαετυτικῶν* vide Vossium III. de Hist. Græcis p. 371. seq.

8. GLAUCIUS APOLLINARIS, Hierapolitanus in Phrygia Episcopus nascenti circa A. C. 171. Montanistarum hæresi se opposuit, nec multis annis post diem obiit supremum. De illo videndi præter Halloixium Tillemontius Tomo 2. Memor. Hist. Eccles. parte 3. p. 89. sq. & Bollandus ad diem septimum Februarii, licet Baronius in Martyrologio suo Apollinarem hunc ad diem octavum Januarii referat. Intercederunt ejus.

Insigne volumin pro fide Christianorum ad M. Antoninum Verum. Hieron. c. 26. de Script. Eccles. & Eusebius IV. 27. Hist. ubi post vocabulum *λόγος* videntur excidisse verba *ὑπὲρ τῆς πίστεως*, ex Hieronymo & Nicephori IV. II. supplenda.

Adversus gentes libri V. Euseb. Hieron. & Niceph. quæ dialogi more scriptos innuit. Legit & Photius Cod. XIV.

De veritate libri II. Euseb. Hieron. & Niceph. Incertum num idem opus sub titulo *περὶ εὐσεβείας καὶ ἀληθείας* legerit Photius, an diversum fuerit *de Pietate περὶ εὐσεβείας*, atque idem forte cum illo *ὑπὲρ τῆς πίστεως* jam memorato. In his Scriptis inter alia Catholicam do-

Strinam de CHRISTO anima humana prędito asseruerat, ut testatur Socrates III. 7. Hist.

Contra Judęos libri II. Euseb. & Nicephorus.

Contra Montanistarum nascentem heresim Epistola. Euseb. IV. 27. & V. 19. Hist. Theodorit. III. 2. de heret. fab. Hieron. de S. E. c. 41. ubi de Serapione & c. 26. ubi de hoc ipso Apollinari. Adversus eodem etiam Concilium Hierapoli celebrasse traditur. Vide T. I. Concilior. edit. Labbei p. 599. Cęterum auctor innominatus, cujus fragmenta *contra Montanistas ex libris tribus ad Abercium Marcellum* apud Euseb. V. 16. seq. leguntur, non Apollinaris est, ut persuasum etiam Baluzio p. 51. sq. novę collectionis Concilior, neq; Apollonius, de quo Euseb. c. 18. neq; ut Valesio & pluribus aliis placuit **ASTERIUS URBANUS**, qui p. 182. apud Eusebium tantum ut testis ab illo Scriptore adducitur, ut Dodwellus diss. IV. ad Irenęum §. 38. recte observavit: sed alius, qui scripsit non ante A. C. 212. post Montanum jam defunctum, sive *Rhodon* (quem adversum Phrygas insigne opus edidisse Hieronymus c. 37. tradit, & c. 39. Miltiadis in illo meminisse testatus,) sive alius.

Contra Severianos Encratitas scripsisse Apollinarem testatur Theodoritus, an peculiari opere, non addit lib. I. c. 21. de hereticis fabulis. Hęc contra Montanistas & Encratitas respiciens Hieronymus Epist. 84. ad Magnum, quid, inquit, loquar de Melitone Sardenſi Episcopo, quid de Apollinario Hięropolitana Ecclesia sacerdote, Dionysioque Corinthiorum Episcopo, & Tatiano & Bardesane & Irenęo Photini Martyris successore, qui hereseon singularum venena ex quibus Philosophorum fontibus emanarunt, multis voluminibus explicarunt.

De Paschate liber, ę quo fragmenta in Chronico Paschali quod vulgo Alexandrinum audit p. 6. seq. edit. Cangii. Eadem leguntur in Uranologio Petavii ex eodem loco deprompta p. 412. edit. Amstelod.

9. **SOTER** Episcopus Romanus, cujus intercidit *Epistola ad Corinthios*, quam perinde ut Clementis Romani ad Ecclesiam Corinthiorum Epistolam publice lectam & legendam scribit Dionysius Corinthius apud Euseb. IV. 24.

Liber contra Cataphrygas sive Montanistas. Vide auctorem Prędestinati c. 26. & 86.

Epistolas duas decretales, quę sub Soteris nomine hodie latine exstant, supposititias esse nemo dubitat. Plura de Sotere suggerent Scriptores de Vitis Pontificum, & Bollandus 22. April.

10. **DIO-**

10. **DIONYSIUS** Corinthi antè Bacchillum Episcopus, Sotere Romanum Episcopatum tenente circa A. C. 170. clarus scripsit varias Epistolas, quarum titulos & fragmenta quædam Eusebius IV. 23 servavit. Ex Epistola ejus ad Romanos etiam nonnulla leguntur II. 25. Hist. Confer & Hieron. c. 27. Catalogi. **Montanum** subiit imperante M. Antonino. Confer Henschenitum VIII. Aprilis. **Halloixium** & **Caveum** in Dionysii Vita, Grabium T. 2. Ipicilegii Patrum p. 214. seq. In Liberati breviario c. 10. citatur Dionysius Areopagita Corinthiorum Episcopus. Sed vocabulum Areopagitz ibi expungendum, ut Warthonus p. 285. ad Ufferii diff. de Areopagita observavit.

11. **APOLLONII** tres; unus Commodo Imperante Romæ passus Martyrium, de quo Hieronymus Epistola 84. ad Magnum: *Scripsit & Miltiades contra Gentes volumen egregium. Hippolytus quoque & Apollonius Romana Urbis Senator f) propria opuscula condiderunt.* De Apologia ejus pro Christianis quam in Senatu pronunciavit, videndus Eusebius V. 21. & Hieron. c. 42. Catalogi. Ceterum hic Apollonius licet inter Græcos in Epistola Hieronymi refertur, non Græce dixit sed latine, ut idem Hieronymus c. 53. docet. At Eusebius Græce redditam illius Apologiam suæ Martyrum Historiz inseruerat, sed quæ hodie non existat. De hoc Apollonio plura Tillemontius T. 3. memor. Hist. Eccles. & Henschenius ad XVII. Aprilis, T. 2. p. 539. seq.

Alter Apollonius, *Ephesi* Episcopus sub eodem Commodo & Severo clarus, adversus Cataphryges & Pepuzianos scripsit, teste auctore Prædestinati c. 26. 27. Fragmenta vide apud Eusebium V. 18. Adversus hunc Apollonium & Soterem Episcopum Romæ pro Montani secta pugnavit Tertullianus, ut idem auctor prædestinati c. 26. & 86. Nimirum ut ex Hieronymo c. 40. Catalogi discimus, librum septimum operis deperditum *et in usum* proprie adversus Apollonium elaboraverat.

Tertius denique Apollonius Episcopus *Corinthiorum* Cerdonis, *Oppugnator*, de quo auctor Prædestinati c. 23.

12. **PINYTUS** & ipse sub Antoninis clarus, Cnosiz in *Creta* Episcopus, Dionysii Corinthii æqualis, cujus Epistolæ ad Cnosios de nuptiis & castitate respondit. Vide Euseb. IV. 21. & 23. & Hieron. c. 27. Catalogi, Nicéph. IV. 8. & Baronium ad Martyrolog. Rom 10. Octobr. Halloixium T. 2. p. 786. seq.

13. PHI-

f) Senatorem fuisse hunc Apollonium non sine causa dubitat Stephanus le Moyne, quem vide *panlogon*, ad *Varin Sacra* * 32.

lum apposuit Eusebius, forte quia nullum ipse vidit; uti nec Hieronymus, licet multos ejus in Scripturam commentarios extare scribit, Eusebius verba sicuti solet interpretans, non quæ ipse legerit recensens.

19. RHODON Asianus, à Tatiano Romæ in Scripturis eruditus, male *Corodon* dicitur in indiculo hæresium qui sub Hieronymi nomine extat, c. 18. ubi Apellem Hæreticum ab eo reprehensum legas. *Colloquiis cum Apelle à Rhodone habiti* mentio apud Euseb. V. 13. & operis *adversus Marcionitas* mire in seipsis disidentes *ad Callistionem: commentariorum item in Hexaëmeron*, & voluminis à Rhodone promissi, quo *in divinis* sive solutiones quæstionum è sacris literis à Tatiano propositarum traditurum se recepit. Hieronymus c. 37. addit *adversus Phrygas* sive Montanistas *insigne opus*, putavit enim Rhodonem illius esse auctorem ex quo fragmenta exhibet Eusebius V. 16. 17. Vide quæ supra in Apollinari & Asterio Urbano.

20. BACCHYLLUS Corinthiorum Episcopus, Dionysii de quo supra successor, atque caput Episcoporum Achajæ (unde Archiepiscopus dici ab auctore Synodici, à Pappo editi observat. Caveus) Eusebio V. 22. & 23. memoratur, quo posteriore loco *Epistola de Paschate* ab eo scriptæ meminit, *elegantem librum* vocat Hieronymus c. 44. Idem forte qui *Bacchylides* apud Euseb. IV. 23.

21. PALMA Episcopus Amastridis & cæterarum Ecclesiarum Ponti, cujus meminit Dionysius Corinthi Episc. apud Eusebium IV. 23. videtur auctor fuisse *Epistola de tempore Paschatis celebrandi*, nomine Episcoporum Ponti scriptæ ad Victorem Episcopum Romanum, cujus apud eundem Eusebium V. 23. mentio.

22. THEOPHILUS Cæsarensis. Vide supra in Theophilo Antiocheno, ubi varios Theophilos recensui. Meminit Eusebius V. 21. 22. & 25. Hieron. c. 43. Acta Concilii Palæstini, quæ sub Theophili nomine extant, suspecta etiam videntur Ittigio appendix diss. de Hæresiarchis p. 53. Clementis Alex. Præceptorem fuisse, recte contra Baronium negant viri docti.

23. POLYCRATES Ephesinz Ecclesiz Antistes, atque caput Episcoporum Asiæ, ex cujus *Epistola* de controverso Paschate celebrandi tempore *ad Victorem* Rom. Ecclesiz Episcopum A. C. 196. defunctum, cum Polycrates annum ætatis 65. ageret, scripta, fragmentum occurrit duplex apud Eusebium V. 25. Pars prioris fragmenti etiam extat apud Euseb. III. 31. & latine apud Hieron. c. 45. de S. E. Apud Eusebium ibi male *ἀνακρίθην* legitur pro *ἀνακρίθην*. De suppositis

eum ex Eusebio debuisset scribere *Principibus*. Ex eo autem quod Tertullianus Miltiadem *Ecclesie Sophistam* vocat c. 5. adversus Valentinianos, non licet concludere eum fuisse Rhetorem, sed Sophista potuit appellari, sive eodem modo quo Tatianus supra §, 20. atque à Christiana quam coluit Philosophia αὐτῆς μετέχει Φιλοσοφίας, ut verbis Eusebii de Miltiade utar, sive quod in Apologetico & libro contra gentes veluti in foro causam Christianorum egit. In Honorii Augustod. Codicibus male scribitur *Melciades*. Ceterum fuit quidam Rhetor Miltiades nostro prior, cujus apud Senecam controverl. 25. mentio.

17. SERAPION in Episcopatu Antiocheno circa A. C. 190. Maximini successor, ex cujus *Epistola ad Caricum & Ponticum* adversus falsas Prophetias Montanistarum; fragmentum apud Hieron. c. 41. ex Eusebii V. 19. qui etiam subscriptiones quasdam aliorum Episcoporum adjunxit. De aliis ejus scriptis; ut libro *ad Dominum* qui ad Judzos defecerat, variisque *Epistolis*, & libro cujus prefationem ibidem producit, *contra Evangelium* sub Petri nomine falso editum & Docetis probatum, vide Eusebii VI. 12. Serapioni in Episcopatu Antiocheno circa A. C. 214. successit Asclepiades. Confer si placet Halloixium T. 2. de Oriental. scriptorum Vitis.

18. PANTÆNUS Atheniensis ex Stoico Philosopho Christianus & Scholz Catecheticz Alex. præfectus, cui Clemens Alex. discipulus ejus successit, licet Clementis Pantænum successorem fuisse à Philippo * Sidete traditur: quod forte ita verum esse potest, ut post suum ex India reditum, in quam ad Evangelium propagandum missus erat à Demetrio Alexandrino Episcopo, in Schola Alexandrina iterum docuerit. Hic Pantænus, si à Clemente per *apem Steniam* intelligitur I. Strom. p. 274. non sane ita dicitur quod Patria esset Siculus, sed potius quod instar Siculæ apis (erat enim in Sicilia & Hyblæo monte ** mel apiarium celebratissimum) ex Prophetis & Apostolicis scriptis dulcissimum mel nosset componere. Plura de Pantæno Eusebius V. 10. Hieron. c. 36. Photius Cod. 118. & è recentioribus Halloixius, Tillemontius, Caveus. Citatur Pantænus aliquando in eclogis Theodoti p. 808. ubi Clemens: Πανταίνου δὲ, inquit, ἡμῶν ἔλεγον. & non minus viva voce quam διὰ συγγραμμάτων, divinatorum dogmatum thesauros exposuisse ab Eusebio traditur. Nullius tamen scripti titulum

Bb

lum

* Dodwell. ad Irenæum p. 501. 509.

** Vide Plin. XI. 13. & 14.

stingvit Basilius hymnum antiquissimum vespertinum, cuius auctorem ait se ignorare, & qui ille ipse videtur quem hodie adhuc in usu habet Ecclesia Græca, & Athenogeni male tribuunt viri docti, ut Goan p. 32. ad Evcholog. & Græci in Horologio. Alii minus etiam verisimiliter auctorem putarunt *Sophronium* Patriarcham Hierosol. Basili longe juniorem. Confer Thomæ Smithi Miscellanea priora Lond. 1686. 8. edita p. 152. è quo Hymnum illum vespertinum Græcorum brevis enim est, una cum matutino, quem & ipsum sine causa Athenogeni viri docti tribuunt, integrum apponere juvat, licet utrumque etiam dedit Usserius diff. de symbolo Apostolico Rom. Ecclesie veteri, Oxon. 1660. 4. p. 33. De hymno Clementis Alex. quem Antigeni (Athenogeni, credo, scribere voluit) adscribit Cangius, dixi supra p. 104. Apud Epiphanium autem LXIV. 21. pro Athenogene nomen Athenagoræ reponendum esse, multijam post Leopardum docuerat & ipse monui supra p. 85.

Ἦμνός ἐσπερινός.

Φῶς ἰλαρὸν ἀγίας δόξης ἀθανά-
του Πατρὸς ὑψανίς, ἀγίς, μακάροϛ.
Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλθούσης ἐπὶ τῆν ἡλίου
δύσιν, ἰδόντες Φῶς ἐσπερινόν, a) ὑμ-
νεῖμεν Πατέρα, b) Υἱὸν καὶ ἅγιον
Πνεῦμα c) Θεόν. d) Ἄξιόν σε ἐν
πᾶσι καιροῖς ὑμνεῖσθαι Φωναῖς e)
αἰσίοις, Υἱὲ Θεοῦ, ζῶν ὁ ἀδύς, f)
διὸ ὁ κόσμος σε δοξάζει.

Hymnus Vespertinus.

Lumen hilare sanctæ gloriæ
immortalis Patris Cœlestis, Sancti
Beati, JESU Christe, quum ad solis
occasum pervenerimus, laudamus
cementes Vespertinum, laudamus
Patrem & Filium & Spiritum San-
ctum Deum. Dignus es temporibus
quovis sanctis vocibus celebrari,
Fili Dei, Vitz dator, quos propter
mundus Te glorificat.

Alia προσφώνησις & εὐχαριστία ἐπιλύχνιϛ in Constitutt. Apo-
stolicis VIII. 36. seq. Præter quam in iisdem Constitutt. II. 59. vult
dicendus commendatur Psalmus CXL. (Hebr. 141.) ἐπιλύχνιϛ. idem
Græcis dictus, & cum hymno five εὐχαριστία ἐπιλύχνιϛ perperam
confusus à summo Viro Jacobo Usserio: mane vero Psalmus LIII
(Hebr. 63.) Confer utroque in loco Cotelerium.

- a) αἰνεῖμεν. Basilius.
- b) καὶ υἱόν, Basil & ad finem Pfalterii in Bibl. Bodl.
- c) Θεῶν, Basil. & Pfalter.
- d) ἄξιόν ἐστίν, Pfalter.
- e) ὁσίοις. id.
- f) διὸ ὁ κόσμος σε εὐχαριάζει. id.

titius *S. Timothei Actis* quæ ad hunc Polycratem falso referuntur, dixi in Codice Apocrypho N. T. p. 812 sq. Excerpta ex hoc scripto refert Photius cod. 254. nullo laudato nomine auctoris, sed tantum hoc titulo: Ἐκ τῆς μαθητικῆς Τιμοθέου τῆς Ἀποστόλου συγγραφῆς. Et Joh. Bollandus a) testatur nullum auctoris nomen in Græcis codicibus esse præfixum, licet habent illud latina exemplaria jam à Sigeberti Gemblacensis usque ætate, hic enim cap. 3. libri de Scriptoribus Ecclesiasticis, *Polycratem* Ephesiorum Episcopum affirmat historiam de martyrio Timothei conscripsisse. Quod libenter credit Bollandus, atque Polycrati Ephesino, scriptori circa extremum secundi à Christo nato seculi claro illa Acta vindicat. Verum solidioribus argumentis ductus eadem longe post Polycratis illius tempora, seculo sexto aut fortassis quinto, à quodam Ephesinz Ecclesiz homine conscripta esse contendit Tillemontius T. 2. memor. ad H. E. p. 265. seq. 475. seq. Polycrati etiam abjudicant Baronius ad Martyrolog. Rom. 24. Jan. Aubertus Miræus notis ad Sigebertum, Vossius de Hist. Græcis p. 207. Gvil. Caveus in vita Timothei p. 50. seq. editionis Anglicanz & in Historia literaria, Hermannus Witius in Exerc. de Timotheo T. 2. Misc. sacr. aliique. Vide etiam Petrum Halloisium in vitis Patrum Orientalium T. 1. p. 559. Acta martyrii Timothei scripta à Simeone Metaphraste nihil aliud sunt quam Polycrati tributorum liberior paraphrasis, neque verisimilis est sententia Leonis Allatii b) qui etiam altera illa adscribit eidem Simeoni, cum ante Simeonem à Photio lecta fuerint. Edita sunt utraque à Bollando, c) priora Polycrati tributa plus simplici vice inter vitas sanctorum vulgata habentur etiam latine in Petri Pithœi Miscellaneis Ecclesiasticis, editis una cum Francisci Pithœi Codice veteris Canonum Ecclesiz Romanz Paris. 1687. fol.

24. ATHENOGENES Martyr; de quo Martyrologia & Acta Sanctorum 18. Januar. *Hymnum* adstantibus, jam ad ignem festinans reliquisse traditur, in quo Spiritum S. Deum celebravit teste Basilio de Spiritu S. c. 29. Ab hoc Athenogenis hymno diferte eodem loco di-

B b 2

stin-

a) Ad 24. Januar. T. 2. Act. Sanctor. p. 566.

b) Lib. de Simeonum scriptis p. 126.

c) Latine tantum, non etiam Græce, ut affirmat Clariss. Caveus in Hist. literar. ubi de Polycrata.

stingvit Basilius hymnum antiquissimum vespertinum, cujus auctorem ait se ignorare, & qui ille ipse videtur quem hodie adhuc in usu habet Ecclesia Græca, & Athenogeni male tribuunt viri docti, ut Goarus p. 32. ad Evcholog. & Græci in Horologio. Alii minus etiam verisimiliter auctorem putarunt *Sophronium* Patriarcham Hierosol. Basilio longe juniorem. Confer Thomæ Smithi Miscellanea priora Lond. 1686. 8. edita p. 152. è quo Hymnum illum vespertinum Græcorum, brevis enim est, una cum matutino, quem & ipsum sine causa Athenogeni viri docti tribuunt, integrum apponere juvat, licet utrumque etiam dedit Usserius diff. de symbolo Apostolico Rom. Ecclesie veteri, Oxon. 1660. 4. p. 33. De hymno Clementis Alex. quem Antigeni (Athenogeni, credo, scribere voluit) adscribit Cangius, dixi supra p. 104. Apud Epiphanium autem LXIV. 21. pro Athenogene nomen Athenagoræ reponendum esse, multijam post Leopardum docuerunt & ipse monui supra p. 85.

Ἦμνος ἑσπερινός.

Φῶς ἡλαρόν ἀγίας δόξης ἀθανά-
του Πατρὸς ὑπερανίας, ἀγίης, μακάροϋ.
Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλθούσης ἐπὶ τὴν ἡλίαν
δύσιν, ἰδόντες Φῶς ἑσπερινόν, a) ὑμ-
νῶμεν Πατέρα, b) Υἱὸν καὶ ἅγιον
Πνεῦμα c) Θεόν. d) Ἄξιόν σε ἐν
πᾶσι καιροῖς ὑμνεῖσθαι Φωναῖς e)
αἰσίαις, Υἱέ Θεῶν, ζῶν ὁ διδύς, f)
διὸ ὁ κόσμος σε δοξάζει.

Hymnus Vespertinus.

Lumen hilare sanctæ gloriæ
immortalis Patris Cœlestis, Sancti
Beati, JESU Christe, quum ad solis
occasum pervenerimus, laudem
cernentes Vespertinum, laudamus
Patrem & Filium & Spiritum San-
ctum Deum. Dignus es tempore
quovis sanctis vocibus celebrari,
Fili Dei, Vitz dator, quapropter
mundus Te glorificat.

Alia προσφώνησις & εὐχαριστία ἐπιλύχνου in Constitutt. Apo-
stolicis VIII. 36. seq. Præter quam in iisdem Constitutt. II. 59. vesperti-
dicendus commendatur Psalmus CXL. (Hebr. 141.) ἐπιλύχνου ideo à
Græcis dictus, & cum hymno five εὐχαριστία ἐπιλύχνου perperam
confusus à summo Viro Jacobo Usserio: mane vero Psalmus LXII.
(Hebr. 63.) Confer utroque in loco Cotelerium.

*Ver-

- a) αἰνῶμεν. Basilius.
- b) καὶ υἱόν, Basil & ad finem Psalterii in Bibl. Bodl.
- c) Θεῶν, Basil. & Psalter.
- d) ἄξιός ἐστι, Psalter.
- e) οἰσίαις. id.
- f) διὸ ὁ κόσμος σε εὐχαριάζει. id.

exstant, quæ ex Hieronymo in Matthæi XXIV. & Mose Barcepha III. r. de paradiso exhibet Grabius T. I. spicilegii Patrum. p. 207. seq. Stanis cum Petro Apostolo disputationem sive ἀντιρρητικὸς λόγος ut vocant Dionysio lib. de divinis Nom. c. 6. refert præter Pseudo-Marcellum falsumque Abdiam Pseudo-Clemens in recognitionum libro 2. De Simonitarum & aliorum Hæreticorum falsis *Evangeliiis*, videntur si tanti est quæ collegi pridem in Codice Apocrypho Novi Testamenti quemadmodum & de CERINTHI *Apocalypsi*.

DOSITHEI Samaritani libros à Dositheanis sua ætate jactatos memorat Origenes Tomo XIII. in Johannem p. 219. Legit etiam Eulogius apud Photium, qui videndus Cod. 230. pag. 467. 468.

NICOLAITARUM βιβλία τινὰ ἐξ οὐμάτων & ἱερῶν βιβλίων ποιηθέντα detestatur Epiphanius XXV. 3. p. 78.

BASILIDIS Alexandrini † *Evangelium* atque libri 24. ἑρμηνειῶν sive *Commentariorum* in illud *Evangelium*, itemque *Prophetas* & *Barceph*, atque *Ode* veteribus memorantur, de quibus scripta videntur ad Eusebii IV. 7. Caveum ad A. 112. atque imprimis Grabii spicilegium T. 2. p. 37. seq. qui fragmenta etiam à se collecta exhibet et Clemente Alex. Origene atque Archelai disp. cum Manete. Basilidianorum mira figilla ac mysticæ figuræ passim adhuc in veteribus gemmis exstant, quales exhibent vel illustrent Johannis Chifetii Abraxas Proteus, Kircherus T. 2. Oedipi part. 2. p. 459. seq. Johannes Macarius in disquisitione postuma de gemmis Basilidianis, Geofridus Wendelinus Epistola ad Jo. Chifetium, Georgius Franz in diff. de Abracadabra Sereni Sammonici, Montfauconus p. 180. Palæographiæ Græcæ. ISIDORUS Basilidis filius scripserat libros ἑρμηνειῶν in Prophetam Παρχωρ sive Βαρκεφ à patre suo confectam, & librum περὶ προσφῶν ψυχῆς, & ἑθνικὰ sive παρανοήσεις, ex quibus fragmenta à Clemente Alex. & Epiphanio servata exhibet & illa Grabius T. 2. spicilegii p. 65. seq.

VALENTINI etiam fragmenta idem p. 50. seq. notatiora exhibet, scripserat enim ille *Psalmos*, *Epistolas*, *Homilias* & *Evangelium*. Num librum etiam qui *Sophia* inscriptus fuerit, nescio satis firmiter probetur ex his Tertulliani c. 2. adversus Valentianum

† Alius Basilides Pentapolitanus Episcopus, ad quem scripsit Dionysius Alex. Alius Basilides Paphlago, de quo Basilus Epist. 72. 73.

27. MAXIMUS de quo Nicephorus IV. 35. Hist. ex Eusebii V. 27. Μαξιμὸς ἢ τῶ ἀδομένῳ ζήτημασι τοῖς αἰρεσιώταις, πόθεν ἡ κακία, καὶ ποῦ ἔγενητήν ὑπάρχειν τὴν ὕλην, λύσεις ἀναλήφθητες παρέχε. Unde malum, & quod materia à DEO facta sit. Hieron. c. 47. Vide infra ubi de Dialogo Origeni tributo contra Marcionitas. Rufinus Eusebii interpres & Honorius Maximinum vocat, quo nomine fuit illa ætate Episcopus Antiochenus.

28. CANDIDUS in Hexaëmeron scripsit teste Eusebio V. 27. & Hieronymo c. 48. ac primus quidem si Nicephoro credimus. Sed præter Philonem Judzum hoc jam fecerat Justinus Martyr, ut supra notare me memini.

29. APION, itidem in Hexaëmeron. Euseb. & Hieron. c. 49. Male Appion apud Rufin.

30. SEXTUS, quem de resurrectione scripsisse Eusebius V. 27. & Hieron. c. 50. referunt: forte est ille Ecclesiasticus Philosophus Sextus, quem laudat S. Maximus ad c. 5. Dionysii de Mystica Theol. T. 2. p. 55.

31. ARABIANUS sub Imp. Severo inter scriptores Christianos clarus, licet nec Eusebius V. 27. nec Hieronymus c. 31. argumentum ejus monumentorum prodidit. Male Βραβιανου Βραβιανός in Hieronymi & Sophronii Codicibus.

32. JUDAS de LXX. hebdomadibus Danielis scripsit & χρονολογίας perduxit usque ad Annum decimum Severi h. e. CHRISTI 202. Euseb. VI. 7. Hieron. c. 52. ubi superiorum temporum non est intelligendum de temporibus LXX. hebdomades præcedentibus, nihil enim tale apud Eusebium.

De HÆRETICIS primi & secundi à CHRISTO nato sæculi, eorumque erroribus differere non est mei instituti, & in omnium manibus sunt quæ de illo argumento commentati sunt etiam novissimi viri Clarissimi Tillemontius, Natalis Alex. & Nourrius in Apparatu ad Bibl. Patrum, & Ittigius noster in dissertatione de Hæresiarchis ævi Apostolici & Apostolico proximi, Lips. 1690. 4. ejusque appendice, ibid. 1696. 4. Quoniam vero iidem Hæresiarchæ etiam monumenta quædam reliquisse traduntur, universa licet hodie deperdita, eorum brevem elenchum hoc loco subjicere juvat.

SIMONIS Magi & CLEOBII ἰωδὴ βιβλία memorantur in Constitut. Apostol. VII. 16. Ex Simonianis pauca fragmenta existant

Episcopum Paderbornensem, quas si placet vide p. 28. seq. Montani scholæ deberi partem *Oraculorum* quæ velut *Sibyllina* hodie circumferuntur, virorum quorundam doctissimorum sed parum verisimilis est hariolatio, ut notavi supra lib. I. c. 33. n. 16. Pauca quædam Prophetiarum Montani fragmenta apud Epiphani. hæresi XLVIII.

PROCLUS sive PROCULUS qui contra *Valentinianum* scripsit teste Tertull. c. 5. contra Valentinianos, *virginis senectus & Christianæ eloquentiæ dignitas*, idem Montani assecla, in Theodori codicibus male Patroclus, quem Cajus teste Photio Cod. 48. & Euseb. II. 25. III. 31. Hist. impugnavit. Confer Stephanum le Moyne not. ad *Varia sacra* p. 939. 943.

JULII CASSIANI, qui Valentini discipulus & Doctorum promachus fuit, *ἐξηγητικῶν* volumina & librum *ἄξι ἐυχρισίας ἢ ἄξι εὐσεχίας* memorat, ex iisque nonnulla producit Clemens Alexandrinus.

De PHILUMENÆ revelationibus sive *Φανερώσεσι* quas præstavit APELLES, & de Apellis ipsius *libris Sylogismorum* adversus Mosis historiam, quorum duodequadragesimum allegat Ambrosius lib. de Paradiso c. 5. vide B. Ittigii diff. de hæresiarchis p. 156. Meminit etiam Origenes Homilia 2. in Genesim: *Apelles discipulus Marcionis, sed alterius hæreseos magis quam ejus, quam à Magistro suscepit, inventor existit. Is dum assignare cupit scripta Mosis nihil in se Divinæ sapientiæ, nihilque Sancti Spiritus continere, exaggerat hujusmodi dicta &c.* Omitto de falso Apellis Evangelio, quod Hieronymus proœmio in Matth. commemorat sive de corruptione sacris Evangeliorum libris ab Apelle illata, quam alteri etiam Marcionis discipulo LUCANO tribuit Origenes 2. contra Celsum p. 77. *μεταχαραξάνας δὲ τὸ εὐαγγέλιον ἄλλως ἢ κ' οἶδα ἢ τὰς ἀπὸ Μαρκίωνος, καὶ τὰς ἀπὸ Οὐαλερίου ὄντας ἢ καὶ τὰς ἀπὸ Λυκανῆ.* Hic utrum idem sit cum LUCIO sive *Leucio Charino*, Apocrypharum *Periodorum Apostolicarum* auctore, quis recenset Photius Cod. 114. & de quibus in Codice Apocrypho Novi Test. à me dictum est, eruditi viderint.

De HERMOGENE ac THEODOTO nihil habet quæ addam clarissimi Cavei observatis, iisque quæ de Theodotis supra in Clemente Alexandrino dicta sunt. Itaque jam ad tertium CHRISTO nato sæculi scriptores Christianos progredi juvat.

XXV, S. HIPPOLYTUS Doctor Ecclesie γλυκύτατος καὶ εὐνότατος * *dulcissimus & perspicuus maxime*, discipulus S. Irenæi, ut Hippolyto ipso teste Photius Cod. 121. scribit: Sed quod ibidem Origenis a) familiarem & ἐργασίτην facit, licet suffragio Syncelli p. 358. confirmetur, error est ex male intellectis Eusebii VI. 23. & Hieronymi c. 61. Catalogi, verbis haustus, atque ab Valesio ad Euseb. & Huetio in Origenianis p. 11. confutatus. Similiter parum exploratum, quod recentiores quidam b) nescio quo auctore tradunt Hippolytum Clementis Alex. fuisse discipulum. Cumque Episcopum c) fuisse constet, nomen urbis Eusebius tacuit, Hieronymus scire se potuisse negavit. Portus Romani, non Ostiensis in Italia sed celebris in Arabia hoc nomine emporii Episcopatum gessisse doctissimi Viri Stephani le Moyne conjectura est, qui de Hippolyto ejusque Scriptis copiose disseruit in prolegomenis notisque ad Varia Sacra, & præter Tillemontium ac Caveum de hoc est consulendus. Idem Arabem natione fuisse contendit, & ultra Alexandri Severi tempus ad Philippi Arabis usque d) (qui A. C. 244. regnare cœpit) Imperium ætatem produxisse. Martyrium Hippolyti aquis ut ajunt meris celebrant Martyrologia 22. Augusti. Prudentius autem hymno XI. περὶ τῶν ἁγίων τριῶν Hippolytorum Martyrum e) inter se confundisse arguitur à Baronio ad Martyrolog. Chamillardo & Cellario ad Prudentium, Caveo, Sam. Basnagio aliisque, licet omnia ad unum Portuensem referenda contendit Theodoricus Ruinartus, qui illum Prudentii hymnum cum notis suis exhibet in Actis selectis Martyrum p. 155. seq. Epistolæ Dionysii Alex. Romam ἀπὸ Ἰερουσολῶν perlata meminit Eusebius extremo libri VI. Hist.

Cc 2

L. A. C.

- Chrysof. homil. de Pseudoprophet. T. 6. p. 401.
- a) Vide supra in Clemente Alex. Baronium ad A. C. 229.
- b) Origene præfente homiliam de laudibus JESU CHRISTI habuisse Hippolytum scribit Nicephorus IV. 31. Hist. & ante eum Hieronymus c. 61. Catalogi.
- c) Coteler. T. 2. monument. p. 639.
- d) Admodum ætate profectum Hippolytum fuisse oportet, S. Irenæi discipulum, si Philippi Arabis ætatem attingit. Neque martyrium apte convenit temporibus Philippi, quod alii vel ad A. C. 230. Alexandri Severi IX. vel (ut Dodwellus diss. XI. Cyprian. §. 49.) ad A. C. 235. Maximini I. vel plane ad 250. sub Decio collocant. Certe Noëti hæresin perstrinxit Hippolytus, quam non multo prius erupisse Epiphanius testatur. Vide Tillemontium in Hippolyti vita, & in hæresi Noëti.
- e) Hippolyti Antiocheni presbyteri, Hippolyti militis quem S. Laurentius baptizavit, & Hippolyti Portuensis. Vide Baron. ad Martyrolog. Rom. 30. Jan. & 13. ac 22. Augusti, Chamillard, ad Prudentium p. 278.

I. A. C. 1551. non procul ab zde Laurentiana ad urbem Romam effossum antiquum marmor, atque Cardinalis Cervini (postea Marcelli II. Pontif. Max.) studio collocatum in Bibl. Vaticana, in quo statua sedens Episcopi, & descriptus ex utroque latere sedis sive cathedrae litteris Graecis, praeter Catalogum scriptorum Hippolyti *Canon Paschalis*, periodi XVI. Annorum, incipiens ab Anno *x. Alex. Severi* qui est CHRISTI 222. Hic *Graece* primùm editus atque illustratus est à *Josepho Scaligero* * VII. de emendat. temporum p. 721. insertus etiam ex *Pighii* Apographo, sed sine notis, thesauro *Inscriptionum Gruteri* p. CXL. seq. Latine cum commentario *Aegidii Bucherii*, & veterum de Hippolyto testimoniis prodiit in *Bucherii doctrina temporum* Antwerp. 1634. p. 295. Sed praeter *Petavium* II. 61. doctrinae temporum, in primis conferenda *Francisci Blanchini Veronenfis* doctissima diatriba, quâ canonem hunc Paschalem *Scaligero* & *Bucherio* minus intellectum illustrat felicissime. Rom. 1703. fol. Titulus libri est: *De Calendario & Cyclo Caesaris, ac de Paschali Canone S. Hippolyti Marconi dissertationes duae, ad Clementem XI. Pontificem Max. Per vocabula ἡ ἐπίμηνη, ἡ ὀρθία, ἡ ἑξοδία, ἡ ἰωρῖα &c.* non lectiones Paschales denotantur ut viris doctis f) persuasum, sed Paschata ipsa in V. T. memorata, & secundum Hippolyti Canonem certis assignata terminis. Astronomus etiam sagacissimus *Jo. Dominicus Cassinus* in Academia Regia Parisiensi A. 1696. animadversiones suas in Hippolyti Canonem è scripto recitavit, de quibus vide *Jo. Baptistam du Hamel* in *Regiz scientiarum Academiae Historiae* lib. IV. p. 414. seq. Adeundus etiam *Henricus Noris* diff. 2. de Epochis Syro Macedonum p. 117 - 119. edit. Lipsiens. *Antonius Pagi* & *Samuel Basnage* ad A. C. 222. Meminere Canonis Paschalis Hippolyti & *ἐκκαίδεκατηρίδου* *Anatolius Alex.* in suo *Canone Paschali* quem *Bucherius* edidit. p. 439. *Eusebius* VI. 22. *Hist. &c.* eo alii, ut *Hieron.* c. 61. *Catalogi, Niceph.* IV. 31. *Isidorus* VI. 7. *Orig.* *Syncellus* p. 358. 315. &c. *Eusebii* verba sunt *σύνγραμμα* de Paschate memorantis: *ἐν τῶν χρόνων ἀναγραφῆν ἐκδέμεν* &c. *καὶ τῶν*

* Scaligeri opus de emendat. temporum primum vidit lucem Parisiensi A. 1583. fol. deinde etiam recusum Lugd. Bat. ad Plantin. 1598. atque inde Genev. 1629. *Gruteri* inscriptiones lucem viderunt ex *Commelini* officina A. 1600. & nuper cum insignibus observationibus splendide recusa Amstelod. 1707.

f) Confer *Tenzelii* diff. de ritu lectionum sacrarum §. 19. seq. *le Moynenot* ad *Variis* c. 947. *Ephemerides* Parisiensi A. 1706. p. 919.

XXV, S. HIPPOLYTUS Doct̄or Ecclesie γλυκύτατος καὶ ἐπιεικής * *dulcissimus & perspicuus maxime*, discipulus S. Irenaei, ut Hippolyto ipso teste Photius Cod. 121. scribit: Sed quod ibidem Origenis a) familiarem & ἐγγράμιον facit, licet suffragio Synocelli p. 258. confirmetur, error est et̄ male intellectus Eusebii VI. 23. & Hieronymi c. 61. Catalogi, verbis haustus, atque ab Valisio ad Euseb. & Huetio in Origenianis p. 11. confutatus. Similiter parum exploratum, quod recentiores quidam b) nescio quo auctore tradunt Hippolytum Clementis Alex. fuisse discipulum. Cumque Episcopum c) fuisse constet, nomen urbis Eusebius tacuit, Hieronymus scire se potuisse negavit. Portus Romani, non Ostiensis in Italia sed celebris in Arabia hoc nomine emporii Episcopatum gessisse doctissimi Viri Stephani le Moyne conjectura est, qui de Hippolyto ejusque Scriptis copiose differuit in prolegomenis notisque ad Varia Sacra, & pr̄ter Tillemontium ac Caveum de hoc est consulendus. Idem Arabem natione fuisse contendit, & ultra Alexandri Severi tempus ad Philippi Arabis usque d) (qui A. C. 244. regnare c̄epit) Imperium statem produxisse. Martyrium Hippolyti aquis ut ajunt mersi celebrant Martyrologia 22. Augusti. Prudentis autem hymno XI. οὐκ ἐσφαίρωτες τριῦν Hippolytorum Martyrum e) inter se confudisse arguitur à Baronio ad Martyrolog. Chamillardo & Cellario ad Prudentium, Caveo, Sam. Barnagio aliisque, licet omnia ad unum Portuensem referenda contendit Theodoricus Ruinartus, qui illum Prudentii hymnum cum notis suis exhibet in Actis selectis Martyrum p. 155. seq. Epistolae Dionysii Alex. Romani 24. Ἰσχυλὸς perlat̄e meminit Eusebius extremo libri VI. Hist.

Cc 2

L. A. C.

Chrysof. homil. de Pseudoprophet. T. 6. p. 402.

Vide supra in Clemente Alex. Baronium ad A. C. 229.

Origenes praesente homiliam de laudibus JESU CHRISTI habuisse Hippolytum scribit Nicephorus IV. 31. Hist. & ante eum Hieronymus c. 61. Catalogi.

Cotelier. T. 2. monument. p. 639.

a) Admodum etate profectum Hippolytum fuisse oportet, S. Irenaei discipulum, si Philippi Arabis etatem attingit. Neque martyrium apte convenit temporibus Philippi, quod alii vel ad A. C. 230. Alexandri Severi IX. vel (ut Dodwellus diss. XI. Cyprian. p. 49.) ad A. C. 235. Maximini I. vel plane ad 250. sub Decio collocant. Certe Noëti haeresein perstrinxit Hippolytus, quam non multo prius erupisse Epiphanius testatur. Vide Tillemontium in Hippolyti vita, & in haeresi Noëti.

b) Hippolyti Antiocheni presbyteri, Hippolyti militis quem S. Laurentius baptizavit, & Hippolyti Portuensis. Vide Baron. ad Martyrolog. Rom. 30. Jan. & 13. ac 22. Augusti. Chamillard. ad Prudentium p. 278.

I. A. C. 1551. non procul ab æde Laurentiana ad urbem Romam effossum antiquum marmor, atque Cardinalis Cervini (postea Marcelli II. Pontif. Max.) studio collocatum in Bibl. Vaticana, in quo statua sedens Episcopi, & descriptus ex utroque latere sedis sive cathedræ litteris Græcis, præter Catalogum scriptorum Hippolyti *Canon Paschalis*, periodi XVI. Annorum, incipiens ab Anno I. Alex. Severi, qui est CHRISTI 222. Hic *Græce* primùm editus atque illustratus est à *Josepha Scaligero* * VII. de emendat. temporum p. 721. insertus etiam ex *Pighii* Apographo, sed sine notis, thesauro Inscriptionum *Gruteri* p. CXL. seq. Latine cum commentario *Agidii Bucherii*, & veterum de Hippolyto testimoniis prodiit in Bucherii *doctrina temporum* Antwerp. 1634. p. 295. Sed præter Petavium II. 61. doctrinæ temporum, in primis conferenda *Francisci Blanchini* Veronensis doctissima diatriba, quæ canonem hunc Paschalem Scaligero & Bucherio minus intellectum illustrat felicissime. Rom. 1703. fol. Titulus libri est: *De Calendario & Cyclo Caesaris, ac de Paschali Canone S. Hippolyti Martyris dissertationes duæ, ad Clementem XI. Pontificem Max.* Per vocabula ἐν ἑσπέρῳ, ἑσπέρα, ἑσπέρῳ, ἰωσίας &c. non lectiones Paschales denotantur ut viris doctis f) persuasum, sed Paschata ipsa in V. T. memorata, & secundum Hippolyti Canonem certis assignata terminis. Astronomus etiam sagacissimus *Jo. Dominicus Caspinus* in Academia Regia Parisi. A. 1696. animadversiones suas in Hippolyti Canonem è scripto recitavit, de quibus vide *Jo. Baptistam du Hamel* in Regiæ scientiarum Academia Historialib. IV. p. 414. seq. Adeundus etiam *Henricus Noris* diff. 2. de Epochis Syro Macedonum p. 117 - 119. edit. Lipsiensi. *Antonius Pagi* & *Samuel Basnage* ad A. C. 222. Meminere Canonis Paschalis Hippolyti & ἐκκαίδεκατηρίδῳ *Anatolius Alex.* in suo Canone Paschali quem Bucherius edidit. p. 439. *Eusebius* VI. 22. Hist. & ex eo alii, ut *Hieron.* c. 61. *Catalogi*, *Niceph.* IV. 31. *Isidorus* VI. 17. *Orig.* *Syncellus* p. 358. 315. &c. *Eusebii* verba sunt σύγγραμμα de Paschate memorantis: ἐν τῶν χρόνων ἀναγραφῆν ἐκδέμενῳ καὶ τινὲς κα-

* Scaligeri opus de emendat. temporum primùm vidit lucem Parisi. A. 1583. fol. deinde auctius recusum Lugd. Bat. ad Plantin. 1598. atque inde Genev. 1629. Gruteri inscriptiones lucem viderunt ex Commelini officina A. 1600. & nuper cum insignibus observationibus splendide recusa Amstelod. 1707.

f) Confer *Tenzelii* diff. de ritu lectionum sacrarum §. 19. seq. le *Moynenot* ad *Varia Sacra* p. 947. *Ephemerides* Parisi. A. 1706. p. 919.

καὶ τὴν ἑκακοδέκατη ἰδῆται ὡς ἔχει πάλαι προθεῖς ἐπὶ τὸ πρῶτον ἐπιτομῆ
 Αυτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τῶν χρόνων ὡς γράφει. Ex quibus apparet Cano-
 nem hunc fuisse clausulam operis de Paschate, in quo demonstrationes
 temporum Paschatis celebrandi Hippolytus digesserat usque ad pri-
 mum Alex. Severi annum, à quo Canon incipit, λόγον πρῶτον ὡς ἔχει ἁγίως
 Πάχρα συγγράμματι ἰαυδάτ, & quædam ex illo affert Chronicon Alex.
 p. 6. edit. Cangii. Hippolyti memorata in laterculo marmoreo ἀπό-
 δειξις χρόνων ἔχει πάλαι κατὰ τὰ ἐν τῷ πίνακι est ipse Canon Paschalis. At
 χρονικὸν definens in Alexandro Severo, magnam partem superesse vide-
 tur adhuc latine, editumque est à Labbeo nihil tale suspicante T. 1. Bibl.
 novæ MSS. Paris. 1657. fol. p. 298-309. atque emendatius à Cangio ad
 calcem Chronici Paschalis p. 413. Adde collectionem Historicam ex
 Anonymo qui sub Alexandro Severo vixit apud Canisium T. 2. Antiqu.
 Lect. & Schelstratenum in Tomo 1. Antiquitat. Eccles. illustratæ p. 521.
 seq. ac quæ præter Cangium in præf. Thomas Galeus apud Caveum
 parte 2. Hist. literar. & Dodwellus diff. de success. Pontif. p. 200. seq.

2. ἀπόδειξις ὡς ἔχει Ἀντιχρίστου ad Theophilum quendam, ἐ
 Codice Rhemenfi & Ebroicensi Græce typis luculentis edita Paris. 1661.
 8. à *Marquardo Gudino* g) Holsato postea potentiss. Daniæ Regi à Consi-
 liis. Confer Gudii Epistolas p. 49. seq. ubi variarum lectionum mentio
 quas ex Italia attulit Ewaldus Rulæus, Harlemensis : & Epistolas
Tan. Fabri libro 2. Epist. 70. p. 323. seq. qui multis locis librum illum
 emendat atque illustrat, a *Combesio* etiam cum latina versione &
 notis suis vulgatum in Auctario novissimo Bibliothecæ Patrum Paris.
 1672. fol. T. 1. p. 26. & latine recusum in Bibl. Patrum Lugd. 1677.
 T. 27. p. 1. De *Antichristo* scriptum Hippolyti memorat Hieronymus
 in Catalogo c. 61. & Photius Cod. 202. qui λόγον ὡς ἔχει ἔχει καὶ ἀντι-
 χρίστου vocat. Quod autem Hippolyti nomine *Joh. Picus* Græce & Latine
 Paris. 1557. 8. in lucem dederat de *Consummatione Mundi ac de Antichristo &*
secundo adventu Domini ὡς ἔχει τῆς συντελείας ἔχει κόσμου καὶ ὡς ἔχει Ἀντιχρί-

Cc 3

58

- g) Batavum vocat Combesii exemplo Tillemontius T. 3. memor. Hist. Eccles. parte
 2. p. 18. At Caveus parte 2. Hist. literar. Hamburgensem, uterque minus recte.
 Fallitur etiam in eo doctissimus Caveus, quod Hippolyti expositionem in Susannam
 à Gudino editam scribit. Cum autem ille de Antichristo liber ab eo vulgatus esset,
 Combesius A. 1662. in Bibl. Concionatoria T. 1. p. 19. *Produxit*, inquit, *anno*
superiori ingenio supraque astatem eruditus ac literarum aditus adolescens Mar-
quardus Gudinus ὡς ἔχει νοσήσιος πινυς suspectum Hippolyti opus, sicque antiquo Episcopo
dignum & Martyre. Ex Epistolis Gudii p. 17. constat Petrum de Marca & Henricum
 Valecium ipsi ut hoc Hippolyti opusculum ederet, auctores fuisse.

εὐ καὶ εἰς τὴν δευτέραν παρυσίαν ἔ Κυρίε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, eodem Combesio iudice sequioris Graeciae monumentum est, ac plene stramineum, nihil aut illius sinceritatem redolens, aut venam magni cum simplicitate Theologi saneque in Scripturis versati. Grotius Appendice de Antichristo p. 60. scribit, inquit, lectores esse supposititium, nam nomina usurpat quarto demum saeculo recepta. Recula Pici versio latina est Colon. 1563. 8. apud Marternum Cholinum, & ad calcem Justini Mart. Paris. 1575. & in Bibliothecis Patrum cujuscunq; editionis: etiam Græce & Latine in auctario Bibl. Patrum Duczano Paris. 1624. T. 2. Gallice interpretatus fuit Nicolaus le Clerc, Paris. 1566. & 1579.

3. De Susanna & Daniele fragmenta, è Catena MS. eadē Græcè à Combesio cum latina versione T. 1. auctar. noviss. Bibl. Patrum p. 50-56. & latine ex Combesii interpretatione T. 27. Bibl. Patrum Lugd. p. 9. De Daniele scripsisse Hippolytum Hieronymus c. 62. auctor est. & Photius Cod. 202. ἐρμηνείαν εἰς τὸν Δανιὴλ, hoc est εἰς πολλὰ ἔ Δανιὴλ in plura Danielis loca, ut Syncellus p. 358. qui pag. 28. citat Hippolyti γράμμα τὸ κατὰ τὴν Σουσάνναν καὶ τὸν Δανιὴλ. Adde p. 210. Hippolyti brevem commentarium in somnium Nabuchodonosoris, MS. in Bibl. Chigiana memorat Mabillonius T. 1. musei Italici p. 95. Vide fragmentum apud Anastasium Sinaitam quæst. 48. & quæ Hieronymus refert in c. IX. Danielis ex Hippolyto de LXX. hebdomadibus. Apud Chaldæos quoque ferri Hippolyti expositionem in Daniele minorem & Susannam testatur Hebed Jesu, num. 16. Catalogi.

4. Demonstrationem adversus Judæos Ἀπόδειξις πρὸς τὴν ἰσχυρίαν five ejus fragmentum latine ex Francisci Turriani versione vulgavit A. Vinus in Apparatu sacro, ubi de Hippolyto differit. Venet. 1603. Colon. 1608. fol. & novissime Carolus Josephus Imbonatus Mediolanensis in Bibliotheca latino-Hebraica Rom. 1694. fol. p. 74.

5. De Deo trino & uno & de Mysterio incarnationis contra hæresin Noëtii. h) Sub Homiliaz nomine latine edidit ex sua versione G. Vosius Tungrensis, ad calcem Gregorii Tavmaturgi, Mogunt. 1604. 4. p. 58-68. notis etiam subjectis. Atque inde sine notis prodit in Bibl. Patrum Colon. 1618. & Lugd. 1677. Tomo 3. & in supplemento Morelliano Paris. 1639. T. 1. pag. 620. Videndum est - fuerit

h) Epiphanium Hæresis 57. quæ est Noëtianorum ex Hippolyto, licet non nominato, notata ad verbum repetisse notat Tillemontius, quod forte in Marcione & aliis etiam hæresibus appareret, si Hippolyti opus adversus hæreses in hæresibus hæreticis.

fueritne hæc ultima pars operis Hippolyti *adversus hæreses* XXXII. quod teste Photio Cod. 121. multa ex S. Irenzi sermonibus succincte tradidit, & à Dositheanis facto initio, desit in Noëtianis. Ex Hippolyti *memoria hæresium* duo loca servavit Gelafius lib. de duabus naturis. Aliud auctor Chronici Paschalis quod Alexandrinum vulgo vocant pag. 6. *Contra Nicolaitas* scripsisse innuit Gobarus apud Phot. cod. 232. & Theodoritus III. 1. de hæret. fab. *Contra Valentinianos* Epiphan. XXXI. 33. *Contra Cajanos* infra num. 27. *Contra Marcionem*. infra num. 16. *Contra Montanistas* Gobarus apud eundem Photium. Hippolytum contra hæresin Noëti Græce edere voluit Holstenius.

Ex hoc de hæresibus opere fortassis etiam petita fragmenta octo de *Theologia & incarnatione adversus Beronem* i) & *Helicem* Hæreticos, quæ latine ex *Turriani* versione primus vulgavit *Henricus Canisius* Ingolstadt. 1604. 4. Tomo V. (non I. ut habet Labbeus) *Antiquæ Lect.* p. 154. atque inde exhibent *Bibliothecæ Patrum* Colon. & Lugd. T. 3. ac Paris. 1654. T. 4. parte 2. Eadem fragmenta latine pridem vertit *Anastafius Apocryfiarius*, inque collectaneis *Anastafii Bibliothecarii* edidit Paris. 1620. 8. p. 209. *Sirmondus*, additis è *Turriani* Codice Græcis, atq; ita Græce & Latine leguntur etiam in Tomo III. *Operum Sirmondi* Paris. 1696. fol. p. 583. Nihil esse in his fragmentis Hippolyto vel haud congruens vel indignum video, adeoque assentior *Bullo*, *Tillemontio* & aliis viris doctis, qui pro genuinis ejus habent. Ex S. Hippolyti *Martyris de sermone Theologia sive Deitatis* hoc fragmentum affertur in *Concilio Lateranensi* A. C. 624. Consultat. 5. *Velle habet DEus, non enim non velle: quoniam hoc vertilis est & eligentis, sed sempiternam voluntatem DEI sequuntur qua sunt, cui & facta manent salva.*

6. Fragmentum insigne libri in laterculo marmoreo memorati *πρὸς Ἑλλήνας καὶ πρὸς Πλάτωνα, ἢ καὶ πρὸς πάντας* quem *Athenius* pridem editurum se præfat. ad *Josephum* receperat, *Josepho* ab alio, vel *Justino* Martyri, aut *Ireneo* vel *Cajo* presbytero k) tributum,

i) De Berone hæc Hippolytus fragmento V. *Βήριος γὰρ τις ἑναγχόμεθ' ἑτέραν τινα τὴν βασιλείαν φαντασίαν ἀφέντες χεῖρον κακῶ παίσπαρησαν, λέγοντες τὴν μὲν προσληφθεῖσαν τῆ λόγῳ σάρκα γενέσθαι ταυτερον τῆ θεότητι Διὸς τὴν πρόσληψιν. Πρὸ Ἡλικίου Codex Regius & Colbertinus Nicephori CPol. MS. contra impugnatores Imaginum, à quo & ipso Hippolyti fragmenta teste *Sirmondo* laudantur, legit *Ἡλικίου τῶν ἀρετικῶν* pro quo suspicor legendum *Ἡλικιωτῶν, ἀρετικῶν*, ut sensus sit: *adversus Beronem & Hæreticos alios ejus æquales.**

k) Confer quæ pro hac sententiâ *Dodwellus* diss. VI. ad *Irenæum* p. 463. seq.

tum, sed Hippolyto à viris doctis assertum Græce 1) ut ex Italia acceperat primus edidit *David Hæfibelius* in notis ad Photium p. 923. Augustz Vindel. 1601. fol. & recusum Genev. 1613. Rothomag. 1657. fol. Deinde cum sua versione *Stephanus le Moyne*, in variis Sacris p. 3. Lugd. Bat. 1685. 1694. 4. Cum eadem interpretatione etiam recurrendum dedi in Appendice ad Opera Josephi Lipsi. 1691. fol. Confer de hoc opere Photium Cod. 48. Ittigium Prolegomenis ad Josephum lib. fin. & le Moyne not. ad Varia sacra p. 930. seq.

7. Hippolyti *Didascalia* quæ in Bibl. Bodlejana inter Codices Baroccianos num. 26. & 185. exstat manu exarata, testè Pearsonio Vindic. Ignat. pag. 60. & 62. atque Græbio T. I. spicilegii Patrum pag. 285. & διατάξεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διὰ Ἱππολύτου in Bibl. Vindob. de quibus Lambecius Lib. VIII. pag. 429. quasque in lucem edi optat Dodwellus diff. ad Irenzum p. 50. & 463. maximam partem jam vulgatæ sunt in octavo Constitutionum Apostolicarum libro, quamvis nonnulla aliter quandoque leguntur, ut Græbius, monuit, qui p. 286. illa spicilegio Patrum tertii seculi inserturum se pollicitus est. Hoc respici putant viri docti in laterculo marmoreo scriptorum Hippolyti, ubi πρὸς χαρισμάτων Ἀποστολικῆ παραδόσεως memoratur. Vide Stephanum le Moyne p. 1076.

8. *Canonum Ecclesiasticorum* XXXVIII, quos sub Abulidis sine Hippolyti nomine habent Æthiopes, capita sive titulos ex Gallico Wansleebii latine translatos exhibet Jobus Ludolfus commentario ad Hist. Æthiopicam p. 333. 334. Forte his respondet ac geminus est liber *de regimine** (Ecclesiastico puta) quem sub Hippolyti Episcopi nomine in Catalogo librorum Chaldæorum sive Syrorum num. 16. commemorat Hebed Jesu.

9. Hippolyti Episcopi in *S. Theophania* edere voluit Holstenius teste Lambecio T. I. de Bibl. Vindob. p. III. Eandemque hœsiliam Christiano Daumio ad manus fuisse notat Ittigius in diff. de festo Nativitatis CHRISTI p. 395. post appendicem diff. de hæresiaribus. Habuit & Tho. Galeus, teste Caveo. Incipit: πᾶσι μὲν καλὰ καὶ καλὰ λίαν.

Scripta

1) Non Græce & Latine, ut legas apud Clariff. Caveum.

* Tho. Galeus Hippolyti librum πρὸς ἡγεμονίας putat esse qui sub Josephi nomine legitur de Maccabæis πρὸς εὐσεβεστάτους λογισμῶν.

Scripta Hippolyti deperdita, vel certe incerta.

In interculo marmoreo scriptorum Hippolyteorum; observationibus Scaligeri & Bucherii, sed præcipue Stephani le Moyne, Cavei, & quæ apud Caveum leguntur Ed. Bernardi & Tho. Gallei illustrato, præter ea quæ jam num. 1. 4. 6. 7. memoravi, nominantur:

10. *Εἰς τὰς ψαλμοὺς.* Meminit Hieron. & Niceph. Fragmenta apud Theodoritum dialog. 1. & 2. & auctorem Catenz in Psalmos quæ MS. in Bibl. Medicea. Operis hujus hypothefin five præfationem MS. se habere testatus est Tho. Galeus. Habuit & Alexander Morus, qui laudat notis ad Novum fœdus, ad Hebr. X. 5. Etiam Hippolyti expositio MS. Psalmsi DX. 24. in Bibl. Bodlejana.
11. *Εἰς τὴν ἐγκατρίμωθον, de Saulo ἔς Pythoniſſα* Hieron. & Niceph.
12. *Ἀπολογία ὑπὲρ ἑ κατὰ Ἰωάννην Ἐυαγγελίῃ καὶ Ἀποκαλύψεως.* De Apocalypsi, Hieron. & Niceph. *Εἰς τὴν ἐν Πατρῶν τῷ Θεολόγῳ Ἀποκαλύψω.* Syncell. p. 358. *Ἀπολογία pro Apocalypsi ἔς Ἐυαγγελίῳ Ἰωαννῆς.* Hebed JEsu in Catalogo libror. Chaldzor. Commentarium Hippolyti in Apocalypsin Oporinus Principi Palatino Ottoni Henrico donavit, teste Mich. Neandro in Erotematibus lingvæ Hebrææ pag. 454. Cæterum per commentarios in Apocalypsin, Sixto Senenſi etiam memoratos Rivetus II. II. Crit. S. intelligit librum de Antichristo, de quo supra.
13. *προτραπτικὸς πρὸς Σεβήρωαν,* ad fœminam aliquam nomine Severinam, Sam. Basnage ad A. C. 222. n. 10. five ut Steph. le Moyne pag. 1105. Σεβῆρωαν Philippi Arabis conjugem. *πρὸς βασιλίδεα τῆς* Theodorit. dialog. 2. & 3. Juliam Mammeam intelligit Baronius ad A. C. 229. n. 10.
14. *ψαλμοὶ εἰς πάσας τὰς γραφάς.* Ode & carmina in omnes S. Scripturæ libros. *εἰς παντοίας παλαιῆς καὶ νέας γραφάς.* Syncell. p. 358.
15. *Περὶ Θεοῦ, καὶ περὶ σαρκὸς ἀναστάσεως.* De resurrectione. Hieron. & Niceph. IV. 31. Sed pro Θεῷ Ed. Bernardus & Tho. Galleus malint *Χριστῷ*, quia de laude Domini Salvatoris homiliam Hippolyti memorant Hieron. & Niceph. IV. 31. Hist. Fragmentum ex
Dd Hippo-

Hippolyti περὶ ἀναστάσεως καὶ ἀφθαρσίας apud Anastasium Sinaitam c. 23. Hodegi.

16. Περὶ τῆς ἀγαθῆς καὶ πόθεν τὸ κακόν. Fortasse *contra Marcionem*, quod memorat Euseb. VI. 22. & Hieron. Nicephorus IV. 31. ἀντίρρησις πρὸς Μαρκίωνα vocat. Laudat & Theodoritus lib. i. de Hæret. fabulis c. 25. Syncell. p. 358.

Laudantur præterea,

17. Εἰς τὴν ἑξαήμερον Euseb. VI. 22. & Hieronymo c. 61. Catalogi Nicephoro IV. 31. Syncello p. 358. Hippolyti & Basilii vestigiis insitit Ambrosium, in iis quæ de eodem argumento scripsit, notat Hieronymus Epist. 65.
18. Εἰς τὰ μετὰ τὴν ἑξαήμερον. Euseb. VI. 22. Syncell. pag. 358. Niceph. IV. 31. Vereor ne ex his Eusebii verbis Hieronymus c. 61. commentarium in *Exodum* exculpsit, licet is separatim etiam commentarium in *ἑξαήμερον* & in *Genesin* commemorat, ex quo vide quæ affert Epist. 125 ad Damasum qu. 3. de Isaac & Rebecca: & Leontius Byz. I contra Eutychem, de Bileami benedictionibus. Extant & fragmenta Hippolyti in Catena MS. in *Genesin*. in Bibl. Cæsarea Codice VII Theolog.
19. In *Canticum Canticorum*. Euseb. Hieron. Syncell. Niceph. Theodorit. dial. 2. Anastasius Sinaita qu. 41. ubi fragmentum insigne, quod integrius apud Lambecium VIII. p. 390.
20. In *Capita quadam Ezechielis*. Euseb. Syncell. Niceph. Extat MS. in Bibl. Bodlejana Hippolyti *de dimensione templi Salomonis*.
21. In *Zachariam*. Hier. in Catalogo & in *Zachariam*, atque Nicephorus.
22. In *Esaiam* Hieron. Niceph. & Theodorit. dialog. I.
23. In *Dan. elem.* Vide supra num. 3.
24. De *Proverbiis*. Hieron. & Niceph. Extat MS. in Bibl. Bodlejana Hippolyti expositio in illud: *Sapientia aedificavit sibi domum*.
25. De *Ecclesiaste* Hieron. Ex hoc fuerit quod in *Ecclesiaste* II. 24. servat MS. Bibl. Bodlejana.
26. *Contra omnes Hæreses σύνταγμα βιωφελές αὐτοῦ*. Niceph. IV. 31. Hieron. Photius Cod. 121. Vide quæ supra n. 5.
27. *Capitula adversus Cæsum*, Hæreticum puta de quo Irenæus I. 35. Hæbet JElu in Catalogo libror Chaldæorum.
28. Loca quædam *Evangelii Matthæi* illustrasse Hippolytum insuit Hieron. præmio in *Matthæum*. Atque Epist. 28. ad Lucinium:

De Sabbato utrum jejunandum sit, & de Eucharistia an accipienda quotidie, scripsit & Hippolytus vir discretissimus.

29. Λόγοι five Homilia, ut in illud, *Dominus pascit me.* Theodorit. dialog. 1. *In Helcanam & Annam*, siye principium 1. libri Samuelis id. dialog. 2. *De distributione saltemorum.* id. dial. 2. *De duobus latronibus,* id. dialog. 3.

His adde 30. βιβλιαρίον Hippolyti Ἐ γράφει τῶν Ἀποστόλων, è quo narrationem de virgine Corinthiaca affert Palladius in Hist. Lausiacae pag. 152. edit. Meursii. γράφει τῶν Ἀποστόλων laxius sumto hoc elogio vocat etiam Cyrillus Scythopolitanus in vita S. Euthymii pag. 82. Chronicum Hippolyti laudans, de quo supra num. 1.

Alii Hippolyti.

Hippolytus Thesei filius, de quo Euripides in Hippolyto Coronato. Nam ejus Hippolytus καλυπτόμενος & Sophoclis Hippolytus intercidit.

Hippolyti duo Martyres, Romæ sub Valeriano Imp. circa A. C. 261. de quibus acta S. Laurentii & Martyrologia 13. August. & 2. Dec. Et tertius Carthaginiensis in Africa, de quo 3. Febr.

Hippolytus sub Fabio Episcopo presbyter Antiochenus, Novatianismi labe pridem infectus, sed qui Ecclesie redditus cum martyrium imperante Decio subiret, à schismate Novati adstantes dehortatus est. Vide Prudentium περὶ εὐφ. hymno XI. v. 19. seq. & Baronium & Florentinium ad Martyrolog. ac Bollandum 30. Januar. è quibus videbis res Hippolyti Episcopi cum hoc Antiocheno passim confundi.

Hippolytus Nonnus post Ibam Episcopus Edessenus, qui Pelagiam de lupanaribus ad Ecclesiam & castitatem vitæ convertit imperante Theodosio juniore. Vide Baron. ad Martyrolog. 22. Aug. & 8. Oct. & 2. Dec. Hujus Nonni res cum Hippolyto Portuensi confundit Petrus Damiani lib. 1. Epist. 9. ad Nicolaum II. Confer Lemonii prolegom. ad Varia Sacra * 31.

Hippolytus Senator Romanus, si credimus Hieronymo qui eum inter scriptores Ecclesiasticos qui Christianam Religionem adversus gentes defenderunt cum Apollonio commemorat Epist.

84. ad Magnum. Nisi hic unus è duobus Hippolytis Martyribus Romanis, de quibus supra. Aut vero ex Hippolyto Episcopo, ut Tillemontii suspicio est, Hieronymus fecit Senatorem.

Hippolytus Cous, à Suida laudatur in *ἡβόη*.

Hippolytus Thebanus seculo XI. clarus, Auctor *Chronici* à CHRISTO nato ad sua tempora. Citat Eusebium, Eustathium, (Antiochen.) Georgium (Syncellum) Chronologos, Gregorium item Nicomediensem, & Basilium M. ac Patres Nicænos, Simeonemque Metaphrasten a) quem velut tunc adhuc superstitem *Κύριον Συμεωνα* vocat. Laudatur Hippolytus Thebanus à Mich. Glyca pag. 227. Codino & aliis. Ex ejusdem Chronico habet etiam Nicephorus quæ male II. 3. Hist. Hippolyto Portuensi tribuit. Fragmenta illius Chronici post Sambucum b) Canisium c) & Lambecium d) ampliora è MSS. Vaticanis Græce & latine dedit Emanuel Schelstratenus in Antiquitatibus Ecclesiæ illustratis Rom. 1692. fol. p. 510—513. Sed & opusculum quod de XII. Apostolis sub Hippolyti nomine è Codice Regio laudat Cotelerius ad lib. IX. recognitt. Clementis §. 29. atque integrum vulgavit cum versione sua & notis Franciscus Combesius in Auctario novo Bibl. Patrum T. 2. Paris. 1648. fol. 831. & quæ de LXXII. discipulis habet Baronius ad Martyrolog. Roman. IX. April. & in Annalibus ad A. C. 44. n. 38. & A. 58. n. 56. allegans libellum Hippolyti quem Græce habuit Sirletus, ex Hippolyti Thebani Chronico petita videntur:

II-

- a) Confer Allat. de Simeonum scriptis p. 37. seq. Steph. le Moyne notis ad Varia sacra p. 1081. seqq. Caveum in parte altera Hist. literariæ ad A. C. 933. Combesii manipulum rerum CPol p. 3. & 4.
- b) Jo. Sambucus edidit latine, Patav. 1556. 8. typis Gratiosi Perchacini, sub titulo *libelli de ortu & cognatione Virginis Mariae*.
- c) Henr. Canisius Bavarico Codice usus, Græce & Latine T. 3. Antiqu. lect. Ingolstadt. 1603. 4. p. 40. Ex Canisii editione latine cum ejus notis legitur in Bibl. Patrum. Colon. T. IX. A. 1618. & in supplemento Bibl. Patrum Paris. 1639. apud Morell. Tomo 2. p. 806. & T. 15. Bibl. Patrum Lugd. p. 240.
- d) Lambecius Græcè è Codice Vindob. T. 3. p. 46. Vide eundem p. 98. seq. & T. 4. p. 150 T. 5. p. 109. seq. T. 7. p. 341. T. 8. p. 63. & Allatum de ætate & interstitiis in collatione Ordinum apud Græcos p. 50. Etiam Hippolyti Historici fragmentum, in quo Salome Josephi *Βιωτική γυνή* appellatur, à Salmasio sibi communicatum refert Andreas Rivetus T. 3. Opp. p. 649. Allegat & Turrianus in Apologia pro domo Lauretana adversus Vergerium, & in scholiis ad I. 2. Constitutionum Apostol.

VARIII ORIGENES ET ADAMANTII

Ille de duodecim Apostolis libellus è Co-
recusus est T. 3. Bibl. Patrum Lugd. p. 26.
indiculi de iisdem Apostolis sub Dorothei
phanii, vel nullo etiam Auctoris nomine
que cum Oecumenio in Epistolas Pauli,
Chronici Paschalis p. 434. 437. à Caveo in
ad A. C. 303. & à Cotelerio ad Constitutum
Conferendus etiam cum Baronianis illis, li-
de LXXII. discipulis. Hippolyti Chrono-
& χρονολογικὰς διδασκαλίας memorat
& 511. Palzographiæ Græcæ.

Hippolytus Florentinus Ord. Minor. qui circ
miraculis S. Æmilianæ sive Humilianæ
quod scriptum exstat in Actis Sanctor. ad)

XXVI. ORIGENES Alexandrinus,
o hujus nominis cui Plotinus affurrexit, di-
ilosophiæ b) atque humanioris omnis litte-
tus est circa A. C. 185. (Commodi VI.) p
artyrium subiit A. C. 202. (Severi X.) Curr-
atis anno sæculares & sacras litteras in patria r
Dd :

i) Vide quæ supra l. IV. ad Vitam Plotini scriptam à Porphyri-
Porphyrium p. 46. Meminit & alterius Origenis illi
Plotini vita c. 20. Hieroclis apud Phot. Cod. 215. p. 28
ton. Fuit & Origenes ad quem s. Nili Epistola III. 280.
nii discipulus. Sozom. VI. 30. Palladius Lausiaca (1
Presbyterum & Oeconomum vocat At enim comme-
fiarcha quem ab Adamantio diversum faciunt Augusti-
phanio (qui dubius saltem fuit) nimium tribuentes.
Damascen. T. I. monument. Eccles. Græc p. 778. Hie-
tinum Latinum in Bibl. sacra & Profana p. 78. 2.)
genis, Justiniani Imp ætate in Synodo CPol. ob Mi-
tamque resurrectionem damnatus, de quo Eutychius
Origenes Syrus ab auctore Prædellinati c. 42. conficti-
genem Origenianorum auctorem subjungit, ab eoque
licum tractatorem. De Adamantio juniore Marcioni-
ubi de dialogo Origeni tributo contra Marcionitas. I-
phista cujus Physiognomica exstant, dixi lib 3 c. 6. §. 38
Euseb. VI 18 Hist. Hieronymus de S. E. cap. 54. Vincen-
suid. in Ὀριγένης. Cedrenus &c.
Euseb. VI. l. Epiphani. LXIV. l. Confer, Martyrologia &

rentibus exposuisset, Grammaticæ disciplinæ professione se abdicavit, atque Clementi Alex. præceptori suo d) in munere *Catecheta* sive Magistri *κατηχήσεων publici* successit, docuitque ibi, donec circa A. C. 231. ætatis 46. per invidiam Episcopi Demetrii paulo post defuncti Alexandria expulsus, aliquo tempore deinde versatus est Caesareæ, ubi circa A. C. 228. ætatis 43. ordinatus presbyter ab illius regionis Episcopis Alexandro & Theoctisto e) fuerat. Antiochiam circa A. C. 218. vocavit Julia Mamaea Alexandri Severi mater f) ab eo edoceri cupiens, à quo tempore Philippo etiam Arabi ejusque Conjugi Severe per litteras innotuit. Interim sub Maximino & maxime sub Decio urgente persecutione multis modis vexatus g) inque varia loca profugere coactus denique obiit Tyri A. C. 253. † ætatis 70. paulo ante Galli & Volusiani obitum. Vir Athanasio etiam iudice * *Ἰουμανσὸς καὶ Φιλοπονῶτα* Ⓞ, utique quam plurimorum egregiorum operum atque innumerorum scriptorum auctor, unde & *Adelamantium* cognomento ac *Philoponum* vel *Chalcenterum*, vel τὸν σωματικὴν αὐτὸν σωματικὴν appellatum fuisse constat. *Origenem post Apostolos Ecclesiarum Magistrum nemo nisi imperitus negat*, inquit Hieronymus præf. ad librum de nominibus Hebr. Atque proœmio tradit. Hebr. in *Genesis*; *Vellat cum invidia nominis ejus habere etiam scientiam Scripturarum*. Equidem inter Sanctos confessores CHRISTI nomen eximium mereri poterat, multa & gravia pro ejus nomine libenter passus, & magnis in Ecclesiam meritis, præclarisque in Sacras literas & adversus Ethnicos atque

Hæc

d) Euseb. VI. 6. Photius Cod. 118.

e) Theotecnum vocat Photius loco laudato.

f) Euseb. VI. 21. Hist. qui Origenis Epistolarum ad Philippum Arabem ac Severam etiam meminit VI. 36. Confer Tillemont. ad vitam Orig. nota 16.

g) Euseb. VI. 39. Plura de Origenis vita qui desiderat, librum sextum Eusebii Hist. & primum Origenianorum Huetii adire poterit, ne dicam omnes qui de rebus Ecclesie tertii sæculi, vel de scriptoribus Ecclesiasticis scripserunt, Tillemontium præcipue T. 3. memor. Hist. Eccles. parte 3. ac Caveum tum in Patrum vitis tum in Hist. litteraria. De dogmatibus Origenis fuscè disputat præter Natalem Alex. Sec. 3. c. 3. artio. 12. & diss. 16. idem Huetius libro secundo: Centuriatores Magd. T. 3. p. 181. & aliique peculiaribus scriptis infra à me laudandis. *Ego miror*, inquit Sulpicius Severus dialog. I. c. 6. *unum eundemque hominem tam diversum à se esse potuisse, ut in ea parte qua probatur meminere post Apostolos habeat aqualem, in ea vero qua bene reprehenditur, nemo deformius doceatur errasse*. Hinc illud apud Casiodor. c. I. institut. & vinar. *ubi bene, nemo melius, ubi male, nemo pejus*.

† Confer Euseb. VII. I. Hist. & Sam. Basnage ad A. C. 203. n. 12. & 18.

* Athanas. apud Socratem. VI. 13. Hist.

Hæreticos monumentis vitæque proba & abstinentie inclutus, tamen qui vivus admirationi fuit Christianis omnibus, post mortem tot & tam gravium errorum, tamque atrociter postulatus condemnatusque h) est, ut tota fortasse Ecclesiastica Historia nullum præbeat aliud simile exemplum Viri qui *ἄλλοις ἐπισημασθεὶς καὶ διὰ Φιλικῶν* similiter inclaruerit. Neque ideo negaverim in ejus Scriptis reperiri quæ vel Ariæ vel Pelagianis grata esse potuerunt, multa etiam alia mira & parum solida placita ab eo ingeri, ne dicam allegoriis aliquando plus justò indulgeri: certum tamen esse pariter existimo alia illius commodam pati interpretationem si æquus lector accedat, alia (quod Pamphilo Martyri olim multisque aliis animadversum fuit,) ab Hæreticorum fraude esse interpolata, alia denique Philosophorum & Hæreticorum theoriis consentanea tantum proponi ab eo, ut à Clemente in Hypotyposeon libris Magistro Origenis factum est, non affirmari ac statui. Itaque & Athanasius de Synodi Nicænæ decretis T. 1. p. 277. distingvit inter ea quæ Origenes scripserit *ἑστῶν καὶ γυμνάζων*, & quæ *ὡς αὐτὸς ὅραον καὶ οὐκ ἔσθω*. Unde inconstans in decretis suis ac *παλιμβολῶν* quibusdam visus est, ut Timotheo presbytero & S. Maximo. Vide Cotelerii monumenta T. 3. pag. 417. 64.; & Rufinum inveciva I. p. 386. edit. Marcianzi. Hæc si observes, multa accusationum capita concident. Allegoriz verò sic ab Origene afferuntur, ut litteralem Scripturæ sensum tamen nemo fortasse veterum vel inquisiverit attentius, vel majore luce perfuderit: nec obscurum est tot illustres Origenis criminatores & condemnatores strenue tamen ejus usos commentationibus, eaque ad verbum in sua scripta transtulisse. De æterna salute Origenis perplacet mihi Jo. Dallæi modestia i) bene de illa sperantis neque audentis

h) In Synodo CPol. secunda anathematismo II. A. C. 553. Confer Evagrium IV. 38. & Valer. Henricum Noris diff. de Synodo V. cap. 6. ubi Halloixium refellit, acta Synodi V. corrupta nomenque Origenis insertum causantem, quibus sexta & septima Synodus in errorem tracta fuerit, p. 390. Origenis defensi. Imperatorum rescripta ac Principum responsa adversus Origenistas memorant Hieron. I. adversus Rufin. & Anastasius Papa Epist. ad Johannem Hierosol.

i) Jo. Dallæus adversus Cottibium, à quo Origenes *sanctus* vocatus erat: quod cum Ecclesiæ moribus contrarium esse ostendisset, negat tamen ideo se Origenem damnatis ad æternos ignes addicere: *A Dieu ne plaise, qu' une si injuste presumption me soit jamais entrée dans l'esprit. Je laisse au Seigneur ses secrets, & ne suis pas hardi que de m' emantiper à définir ce que nul homme ne peut savoir avec une certitude*

dentis eum sempiternis suppliciis adscribere, licet in praecepto Spiritu c. 26. quod citatur à VII. Synodo & à Johanne Diacono lib. 2. c. 45. viz B. Gregorii narratur revelatio, qua Origenes visus est in Gehenna ignis cum Ario & Nestorio aliisque Hæreticis: k) & licet Jo. Picius Mirandula Comes à Censoribus l) notatus olim fuit, veluti temerarium aliquis hæresin sapiens statuisset, quod scripserat *rationabilius esse credere Origenem esse salvum, quam credere ipsum esse damnatum.*

Scripta Origenis, Græce edita.

a) *EXEGETICA*, sive quæcunque ex *Commentariis* Origenis in S. Scripturam Græce reperire potuit, Græce & Latine cum notis edidit illustris Vir *Petrus Daniel Huetius* * Rothomagi 1668. fol. 2. Vol. recusa Parisi 1679. & Coloniz (Francofurti) 1685. fol. ex officina Christiani Genshii. In illo opere post præclarissimum Origenianorum opus in libros tres distinctum, quibus *de vita, doctrina & Scriptis Adamantii* copiose atque erudite Huetius *disserit*, hæc Origenis sive scripta integra sive scriptorum laciniz ac fragmenta extant.

1. *Fragmenta commentariorum in Genesim*. c. I. vers. 12. 14. 16. ex Eusebii VII. 20. & VI. 11. præparat. atque ex Philocalia, cum versione *Francisci Vigeri & Jo. Tarini*. p. 1-17.

2. *Fragmenta commentariorum in Exodum* c. XX. 27. ex eadem Philocalia, cum *Tarini* versione, p. 17-25.

3. *Fragmentum Homiliae II. in Leviticum* (sed diversè ab illis in Leviticum Homiliis quæ in latinis Origenis editionibus exstant) p. 26. ex eadem Philocalia.

4. *Fragmentum*

de foy. Mais au reste s'il nous est permis de juger de ces choses par les apparences, je croy d'Origene ce que j'en souhaite, que Dieu, dont les miséricordes sont infinies, luy à pardonné ses erreurs, & n'a pas laissé périr avecque les infidèles le vaisseau qu'il avoit orné de dons admirables, & dont tout ce que nous avons de véritables ouvrages ne respire qu'une foy & une piété singulière, & au lieu d'avoir mesmes dont ils sont quelques fois tachez (car on ne le peut nier) sont toujours accompagnés d'une modestie & d'une humilité ravissante, pour ne point parer à ses vertus & de la pureté de sa vie. Confer plura in hanc sententiam apud Beza in dictionario, ubi de Origene.

k) Bellarmin. II. 8. de purgatorio.

l) Vide Jo. Pici Apologiam p. 131. seq. Operum.

* Laudat Bechartus T. I. Hierozoici p. 956.

4. *Fragmentum Commentariorum in Josuam.* c. XV. p. 26. ex eadem Philocalia.

5. *Homilia in I. Regum c. 28. de Engastrimycho* pag. 28--37. cum versione *Leonis Allatii*, qui primus ediderat cum *Eustathii Antiocheni* contra *Origenem* & suo de Engastrimycho syntagmate, ad calcem *Eustathii* in *Hexaëmeron* Lugd. 1629. 4. Recusa etiam in *Criticis sacris* in S. Scripturam curante *Joh. Pearsonio* editis Lond. 1660. fol. Tomo VIII. atque inde *Amstelodami*, & *Francof.* 1696.

6. *Fragmenta Commentariorum in Psalmos* ex *Epiphani* hzefi LXIV. 6. & 10. *Origenis Philocalia* & *Eusebii* VI. 25. Hist. cum versione *Petavii*, *Tarini*, *Henr. Valesii*, p. 37-51. Utinam similiter scholia *Origenis in Psalmos*, quæ Græce MSS. exstant in *Bibl. Vindobonensi*, & aliud *ὑπόμνημα* in *Psalmos*, quod habuit doctissimus *Vir Tho. Galeus*, in lucem proferantur.

7. *Fragmentum parvi tomi in Canticum*, quem juvenis scripserat. Et aliud ex secundo in *Canticum Tomo.* pag. 51. 52. ex *Philocalia*, cum *Tarini* versione.

8. In *Jeremiam Prophetam Homilia XIX.* duæ primores & 4. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. 17. cum *S. Hieronymi* (in latinis editt. sunt 1. 13. 14. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 4.) ad 2. *Codices Regios* emendata, cæteræ, 3. 5. 6. 7. 15. 18. 19. cum *Balthasaris Corderii* versione p. 53--198. Illas septem * primus ediderat è *Codice Vaticano*, una cum *Catena Patrum Græcorum* & *commentario suo in Jeremiam Michaël Gbulerius Romanus*, fateturque in versione quam addidit elaboranda operam suam contulisse *Leonem Allatum* & *Jo. Mattheum Caryophilum*. Lugd. 1629. fol. Postea universas XIX. è *Codice Scorialensi*, in quo perperam ad *Cyryllum Alex.* referebantur, Græce edidit suamque versionem addidit *Balthasar Corderius* S. I. A. 1648. 8. *Antwerp.* apud *Plantin.* (non *Parisiis*, ut calami vel memoriæ lapsu scripsit præstantissimus *Caveus*.) Additum est ab *Huetio* p. 198. 199. *Fragmentum Homilia 39. in Jeremiam* ex *Origenis Philocalia*, cum versione *Tarini*. Sed omisit *Origenis* fragmenta quæ exstant in *Catena in Threnos*, quam latine *Antonius Agellius* Rom. 1598. 4. & Græce ac latine *Ghislerius* Tomo tertio *commentariorum in Jeremiam* publicaverat.

E e

9. Fra-

* Addidit *Ghislerius* T. 3. p. 262. etiam octavam, sed illam deinde agnovit esse *Clementis Alex.* librum de divite salvando, ut supra in *Clemente* dixi.

9. *Fragmentum Tomi XX. in Ezechielem.* p. 200. seq. ex eadem Philocalia. Vide & Mersennum p. 1321. in Genesin.

10. *Fragmentum ἐξηγητικῶν in Hoseam.* p. 201. 202. ex eadem Philocalia.

11. *Fragmentum Tomi I. in S. Mattheum* (ex Eusebii VI. 25. Hist.) p. 204. & *Tomi II.* (ex Philocalia) p. 204. cum *Valesii* & *Tarini* versione. Atque ineditus hætenus in Mattheum Tomus XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI. XVII. cum *Huetii* versione, qui hos primus è Bibl. Reginz Christianæ eruit, collato etiam Codice Regis Christianissimi, & post minus accuratam, incerti, minusque integram *Erasmii* (quæ jam in Matth. XVI. 12. p. 273. edit. Huetii definit) versionem, de integro reddidit latine p. 205-500. à Matth. XIII. 36. ad XXII. 33. Alia fragmenta habet *Bulengerus* contra *Casaub.* part. 2. diatriba 3. p. 166. 167. 191.

12. *In Evangelium S. Johannis Tomus I. & II.* cum versione *Ambrosii Ferrarii* Mediolanensis, Monachi Casfinensis T. 2. p. 1-85. *Fragmenta quarti & quinti Tomi*, ex Philocalia, cum *Tarini* versione, & ex *Eusebii* VI. 25. Hist. cum versione *H. Valesii* p. 85-92. Tomus VI. X. XIII. XIX. XX. XXVIII. & XXXII. (definens in Joh. XIII. 33.) cum versione *Ambrosii Ferrarii*, ex *Joach. Perizonii* interpretatione iubinde suppleta. p. 92-422. Græca primus *Huetius* è Codice Regio edidit. Fallitur *Labbeus* qui T. 2. p. 144. de Script. Eccles. ait in his tomis *Arianorum* & *Manichæorum* mentionem fieri. Hoc enim verum est de homilia secunda quæ in Johannis Evangelii initium latine tantum existat inter Homilias diversas sub Origenis nomine. *Ferrarius* ** secutus est Codicem Venerum Bibl. S. Marci, in quo novem isti tomi à librario ut lectoribus fucum faceret discerpti sunt in tomos continuos duos & triginta. Ex *Origene in Lucam* nonnulla profert *Bulengerus* libro laudato p. 158. 222. & in *Johannis VI.* p. 251.

13. *Fragmentum Homilia quarta in Acta Apostolor.* p. 422. seq. ex Origenis Philocalia, cum versione *Jo. Tarini*.

14. *Fragmenta Tomi I. & IX. ἐξηγητικῶν* in Epistolam ad Romanos. p. 423° 429. ex eadem Philocalia.

15. *Fragmenta duo homiliarum in Epistolam ad Hebraeos*, ex *Eusebii* VI. 25. cum versione *Henr. Valesii*, p. 430.

Alia

** Prodiit *Ferrarii* versio Venet. 1551. 4. & in *Genebrardi* edit. operum Origenis atque in *Basilensi*, A 1557. 1571. *Perizoniana* Paris. fol. *Ferrarius* inter vertendum quædam de industria omisit, quibus lectores offendi putavit. Vide quæ post *Huetium* in illo notat *Sandius* p. 37. nuclei Hist. Eccles. & in appendice p. 7.

Alia Origenis fragmenta complura ex Catenis editis & MSS. collegerat *Franciscus Combefsius*, atque ad Huetium miserat, verum ille tametsi collectanea hæc non indigna luce judicaret, tamen nec illorum editioni, nec aliis uti receperat Origenis scriptis quæ Græce exstant recensendis junctimve vulgandis manum admovit. Quemadmodum etiam *Herberti Thordicii* Angli, & Gallorum *Jo. Tarini*, atque *Jo. Auberti* conatus similes in herba perierunt.

β) Opus præclarum lectuque dignissimum contra *Celsum*, † Philosophum Epicureum, pro veritate Religionis Christianæ, *libris VIII.* quod sexagenario major * Origenes scripsit ad *εργοδιώκτην* suum ** *Ambrosium* Alexandrinum, quo hortante illud circa A. C. 247. susceperat. Hoc Latine exstat in antiquioribus Origenis editionibus ex versione *Christophori Persona*, separatim edita Romæ A. 1481. fol. Melior *Sigismundi Gelenii* versio comparat primum in editione Operum Origenis Basiliensi A. 1557. atque deinde in cæteris. Græce primus è Codicibus duobus Palatino & Boico cum notis edidit vir egregius *David Hæschelius* Augustæ Vindel. 1605. 4. una cum *Gregorii Thaumaturgi* Orat. in Origenem, & adjuncta ad calcem libri versione Gelenii. Hæc è regione Græcis apposita atque à *Guil. Spencero* Cantabrigiensi hinc inde castigata legitur in editionibus Cantabrigiensibus A. 1658. & 1677. 4. quæ Spenceri etiam eruditas annotationes & Thaumaturgi Oratione omissa, Origenis Philocaliam annexam habent. Deniq; elaboratissima *Elia Boherelli* interpretatio *Gallica* lucem vidit Amstelod. 1700. 4. in non paucis locis latinâ Gelenianâ accuratior. Additæ notæ & conjecturæ ad Græca Origenis, quibus plurima loca haud infeliciter emendantur & castigantur, ratione ubiq; habita paginarum editionis Cantabrig. Cæterum errata typorum indicemq; in notas & præfationem pluribus exemplaribus subtractam à typographo queritur *Boherellus* apud *Basnagium Bellovallium* in *Historia Operum eruditor.*

E 2

A. 1700.

† De hoc Celfo qui sub M. Antonino vixit, dixi lib. III. c. 33. is opus suum contra Judæos & Christianos falso titulo inscripserat *λόγον ἀληθῆ*, nomen mutuatus ab Antiphonæ, de cujus *λόγους περὶ ἀληθείας* quibus providentiam susulerat, conferri placet lib. II. c. 26. In quibusdam Codicibus Origenis quoque opus inscribitur: ὁ κατὰ τὸν Κέλσῳ ἀληθῆς λόγος.

• *Euseb.* VI. 36. Hist.

** Hic est nobilis ille Alexandrinus per Origenem ab hæresi Valentiniana & Marcionitarum ad Ecclesiam reductus, qui pro facultatibus quibus abundabat Origenis scripta egregie promovit, tachygraphosque ac calligraphos illis excipiendis describendisque aluit. Vide *Eusebium* VI. 18. & 22. Hist. *Hieron.* de S. E. cap. 56. & *Symellum* p. 358.

A. 1700. p. 419. Locum Origenis lib. VI. p. 295. seq. *ἑπτὰ ἀρχόντων δαιμόνων* five de septem Angelis principalibus celebratis apud Ophianos, illustrandum sumit Jo. Crojus in specimine conjecturarum & observationum ad quosdam Irenzi & Origenis loca, à quo dissentientem videre licet Petavium appendice notarum in Synesii Opera.

γ) *Φιλοκαλία* five *ελεῖα* ex Origenis Scriptis, de variis questionibus Sacras litteras spectantibus, quæ in *Theodori Tyanensis* Episcopi *† gratiam capitibus XXVII. digessere Gregorius Naz. & Basiliius M. Latine vertit ediditque *Gilbertus Genebrardus*, in sua Operum Origenis editione Tomo II. Paris. 1574. & recusa 1604. 1609. fol. *Græce* è Regio Codice cum nova versione & notis suis edidit *Jo. Tarinius* Andegavenfis, Paris. 1618. 4. adjunctis Zacharia Scholastico de mundi Opificio, Anastasio Sinaita de hominis creatione ad DEI similitudinem, & Christiani Philosophi (incertum an ejusdem Anastasii) *δόξαις* five celebrioribus opinionibus de anima, quas latine è Tarini versione Barthius p. 472. Claudiano suo Mamerto subjunxit. *Philocaliæ Codex* MS. sed septem capitibus postremis mancus exstat in Bibl. Vindobonensi, quem cum Tarini editione negligentius curata conferri operæ pretium esset judice Lambecio III. p. 74. Cum Tarini versione & notis, notisque paucis *Guil. Spenceri* *Philocalia* Græce & latine editionibus contra Celsum Cantabrigiensibus A. 1658 & 1677. 4. subjicitur. Recensuit etiam ad MSS. Codices & nova versione donavit *Ibo. Galeus*, sed fati prohibitus, quod dolendum, edere non potuit. En tibi scripta Origenis è quibus *Philocalia* illa excerpta est, quam à *Jo. Leunclavio* etiam & *Bonaventura Vulcanio* latine versam scribit Abrahamus Sculterus parte I. *Medullæ Patrum* libro sexto, qui totus est de Origenis scriptis, pag. 152.

In Genesim tomus III. p. 44. & 67-75. edit. Cantabrig.

In Exodum σημειώσεις. p. 101-109.

In Leviticum Homilia II. p. 21.

In Josuam Homilia XX. p. 39. seq.

In Psalmum I. Tomus p. 21-24. In Psalmum IV. p. 94. - 101.

In Psalmum L. p. 20.

In Canticum Tomus II, p. 110. Tomus parvus in Canticum, quem juvenis composuit. p. 31.

In

*† Naz. Epist. 88.

In *Jeremiam* homilia XXXIX. p. 37. seq.

In *Ezechielem* Tomus XX. p. 38.

In *Oseam* ἐξηγητικά. p. 32-34.

In *Matthaeum* Tomus II. p. 30. seq.

In *Johannem* Tomus IX. p. 24. seq. Tomus V. p. 26-30.

In *Acta*, Homilia IV. p. 32.

In *Epistolam ad Romanos*, Tomus I. p. 90-93. Tomus IX. p.

34 - 37.

Tomus contra Celsum p. 46-49. 67. 75-82.

Περὶ ἀρχῶν liber III. p. 50-67. liber IV. p. 1-20.

Epistola ad Gregorium Thaumaturgum, p. 41-43.

Locus ex *Dialogo contra Marcionitas* sect. IV. p. 92. sed qui apud Eusebium VII. 22. Praeparat. è *Maximi* libro περὶ ὕλης refertur pag. 82-90.

d.) Σύνταγμα περὶ εὐχῆς, de *precatione* liber ad *Ambrosium* suum & *Tatianam* ætate jam profectam fœminam, *Tatiani* forte ad quem *Gregorius Thaumaturgus* librum de anima misit, sororem. Hunc *Pamphilo* in *Apologia* pro *Origene* laudatum librum primi edidit Oxonienses A. 1686. 12. è Codice *Reginæ Christianæ Holmiensis* (è quo *Huetius* ejus editionem pridem receperat, & qui nunc servatur *Cantabrigiæ* in *Bibl. Collegii S. Trinitatis*,) una cum latina versione & brevibus notis, subjunctaque paraphrasi brevi *Orationis Dominicæ*, sub *Origenis* vel alterius *Doctoris Græci συγχρόνου* nomine edita Græce & Latine à *Fed. Morello*, Paris. 1601. 8. Addidit *Morellus* Græce & Latine ejusdem auctoris (*Petri Laodicensis* ut videtur) paraphrasin five *Scholiam* in *Cantica B. Virginis Zachariae & Simeonis*, sed hæc Oxonienses omiserunt. Omisit etiam *Jo. Rodolfus Westenius* filius, qui librum de *precatione* Paraphrasinque *Orationis Dominicæ* secundum Oxoniensem editionem recudi curavit, latina tamen versione * non uno loco emendata, & *B. Marci Diadochi sermone contra Arianos* vulgato primum è Codice insigni *Basileensi* (quo *S. Athanasii* scripta continentur) una cum latina versione *Jo. Rodolphi Wetstenii*, parentis, Basl. 1694. 4.

é.) Προτρεπτικός εἰς μαρτύριον. *Sermo exhortatorius ad Martyrium*, scriptus durante *Maximini* persecutione, ad *Ambrosium*, & *Prothelium*,

Εε 3

tum,

* Versionem illam nec elegantem nec perspicuam, nec Græcis satis conformem esse notaverat *Tillemontius* p. 258. *Basileensi* editioni in quibusdam exemplis *Amstelodami* nomen est præfixum.

222 ORIGENIS PROTREPT. ET DE SUSANNA. Lib. V. c. 1.

tum, ** & ex MS. Basileensi primum editus à Jo. Rud. Wetstenio filio cum versione & notis. Basil. 1674. 4. p. 162-218. Meminere hujus libri Eusebius, Hieronymus atque exinde alii. Trithemius etiam latine se vidisse innuit, nescio quo interprete.

5. *Epistola ad Africanum* περί τῆς κατὰ Σωσάνναν ἱστορίας, *pro historia Susanna*, scripta circa A. C. 238. atque à Wetstenio è Codice MS. Parentis sui, una cum exhortatione ad Martyrium edita primum integra Græce & lat. p. 222-247. notisque illustrata post Julii Africani ad Origenem Epistolam, quam cum initio Epistolæ Origenis responsoriz è Codice A. Schotti Græce ediderat Heschelius Augustæ Vindel. 1602. 4. cum Hadriani Isagoge sacrarum literarum, Hesychii Hierosol. συνηρόν in Esaiam & 12. minores aliorumque in majores Prophetas, & fragmento Chrysostomi de Susanna. Aliud Epistolæ Origenis fragmentum quod pag. 225. edit. Wetstenii legitur, publicaverat Græce Patricius Junius ante Jobum συνηρόν subjunctum Catenæ Patrum Græcorum in Jobi librum. Lond. 1637. fol. Epistolam utramq; integram ex versione Gentiani Herveti, qui Sirleti codice usus est, habes etiam in latinis Origenis editionibus, quas Genebrardo debemus, Tom. 2. Aliam versionem suam Epistolæ utriusque Africani & Origenis in præfatione suorum ad Esaiam commentariorum publicavit Leo à Castro, Salmanticæ 1570. fol. pag. 89. seq. Laudant has Epistolas Eusebius VI. 31. Hieron. c. 63. Catalogi, Photius, Svidas itemque alii.

6. Διάλογος κατὰ Μαρκιωνιστῶν ἢ περὶ τῆς θεοῦ ὁρθῆς πίστεως *Dialogus contra Marcionitas & Valentinos*, in Codice Wetstenii & Bodlejano in quinque *** sectiones divisus, unde Trithemius memorat libros quinque Origenis adversus Hæreticos, quorum initium: *Adamantius dixit.*

** Hos duos alloquitur his verbis p. 200. Νῦν ὡς περὶ πομπέους ἀφῶν τὸν σταυρὸν τοῦ Ἰησοῦ, ἱερεῖς Ἀμβρόσιος, καὶ ἀκολυθῶν αὐτῶ τῶ προαγόγι ἐπι η̅γεμόνας καὶ βασιλεῖς, ἵνα αὐτὸς σοι συμπορευθεῖς αὐτὸς σοι δὴ καὶ σῶμα καὶ σὸφίαν, καὶ σοὶ τῶ συναγωγῆς αὐτῆς Πρωτόκλητος. Protoctetus ipse Presbyter Cæsarensis fuit, ut ex Eusebio VI. 28. Hist. constat. Apud Hieron. c. 56. Catalogi male vocatur Theodotus, licet error ille apparet etiam in Græca versione quæ Sophronio tribuitur. Sed è Freulfo colligas Hieronymum scripsisse: cui (Ambrosio) cum Protocteto Presbytero liber Origenis de Martyrio scribitur.

*** Jo. Picus in duas sectiones dividit; de recta in DEUM fide & 2. de resurrectione. Laurentius Humfredus in tres.

AD DIALOG. CONTRA MARCIONITAS. *Lib. V. c. I.* 227

dixit. Hunc *latine* è variis codicibus verterunt *Jo. Pici* senator Parif. 1555. 4. *Joachimus Perionius* Tomo I. edit. Operum Origenis Genebrardini: & qui sinceriore MS. usus est *Laur. Humfredus* Anglus, cujus versio in Origenis operibus edi cœpit Basil. 1557. *Græce* primus è Codice parentis sui edidit *Jo. Rudolphus Westenius*, cum versione quam ex illis Humfredi & Pici compegit & multis locis novam fecit, notasque addidit. Basil. 1674. 4. cum protreptico ad Martyrium & jam memorata ad Africanum Epistola. Cæterum Origenem auctorem esse hujus Dialogi affirmare non ausim, propter rationes ab Huetio p. 276. Origenianor. allatas, licet Origeni tribuitur ab Anastasio Sinaita qv. 48. aliisque. Inprimis perspicuus est locus p. 30. quo probatur auctorem vixisse non ante Constantinum M. quem superioribus Imperatoribus opponit his verbis: *α γδ ἐκεῖνοι καθεῖλον, αὐτὸς ἀνωκοδόμησεν, ἕς ἐκεῖνοι ἐμίσησαν, ἐτὶ ἠγάπησεν, ἕς ἐκεῖνοι ἐτίμων ναὺς τε καὶ εἰδῶλα, αὐτὸς καθεῖλε.* Neque huic objectioni satisfecit doctiss. Westenius, licet in præfat. multus est in eo, ut hunc Dialogum Origeni adjudicet. Sane verifimilis est Tillemontii conjectura, qui nota 13. ad vitam Origenis T. 3. Memor. Hist. Eccles. auctorem putat juniorem Adamantium, quem ab Origene Theodoritus diserte præf. lib. I. & c. 25. ubi Marcionitarum adversarios refert, distinguit: quod facit etiam Sophronius Hierosol. apud Photium Cod. 231. Nisi dicere malimus Adamantio vel Origeni ab aliquibus tributum fuisse ideo, quia Adamantius colloquens in eo Hæreticosque oppugnans inducitur, verum auctorem autem esse *Maximum* τὸν χριστῆ Διοτρεβῆς ἐκ ἄσημον ἀνδρα Eusebio laudatum VII. 22. præparat. siquidem quæ ibi ex Maximi libro *περὶ ὕλης* affert, iisdem verbis in hoc dialogo p. 92. leguntur, ut jam supra ex Philocaliæ scholio annotavi. At ita Maximum illum Eusebio non valde vetustiore sed prope æqualem ejus fuisse oporteret, certe scripsisse tunc, cum Constantinus M. jam CHRISTO nomen dedisset idolaque & idolia evertere cœpisset. Ab eodem Eusebio autem V. 27. Hist. Eccles. refertur inter scriptores qui labente sæculo secundo florere, ubi idem illius opus *πρὸς ἐν ἡ κακία* contra Hæreticos (Marcionitas puta) commemorat. Verifimilius igitur est Adamantium ex Maximo verba illa Dialogi mutuatum fuisse.

ἢ. *Hebraicorum Nominum S. Scripturae & mensurarum interpretatio.*

Hanc cum Hieronymi & nova sua versione, è Codicibus Regiis & Colbertinis primus *Græce* vulgavit *Jo. Marcianus*, notis etiam suis additis

T. 2.

9. *Fragmentum Tomi XX, in Ezechielem.* p. 200. seq. ex eadem Philocalia. Vide & Mersennum p. 1321. in Genesin.

10. *Fragmentum ἐξηγητικῶν in Hoseam,* p. 201. 202. ex eadem Philocalia.

11. *Fragmentum Tomi I, in S. Matthæum* (ex Eusebii VI. 25. Hist.) p. 204. & *Tomi II.* (ex Philocalia) p. 204. cum *Valesii* & *Tarini* versione. Atque ineditus hactenus in Matthæum Tomus XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII. cum *Huetii* versione, qui hos primus è Bibl. Regiæ Christianissimæ eruit, collato etiam Codice Regis Christianissimæ, & post minus accuratam incertam, minusque integram *Erasmii* (quæ jam in Matth. XVI. 12. p. 273. edit. Huetii definit) versionem, de integro reddidit latine p. 205-500. à Matth. XIII. 36. ad XXII. 33. Alia fragmenta habet *Bulengerus* contra *Casaub.* part. 2. diatriba 3. p. 166. 167. 191.

12. *In Evangelium S. Johannis Tomus I. & II.* cum versione *Ambrosii Ferrarii* Mediolanensis, Monachi Casfinensis T. 2. p. 1-85. *Fragmenta quarti & quinti Tomi,* ex Philocalia, cum *Tarini* versione, & ex *Eusebii* VI. 25. Hist. cum versione *H. Valesii* p. 85-92. Tomus VI. X. XIII. XIX. XX. XXVIII. & XXXII. (definens in Joh. XIII. 33.) cum versione *Ambrosii Ferrarii,* ex *Joach. Perionii* interpretatione iubinde suppleta. p. 92-422. Græca primus *Huetius* è Codice Regio edidit. Fallitur *Labbeus* qui T. 2. p. 144. de Script. Eccles. ait in his tomis *Arianorum* & *Manichæorum* mentionem fieri. Hoc enim verum est de homilia secunda quæ in Johannis Evangelii initium latine tantum existat inter Homilias diversas sub Origenis nomine. *Ferrarius* ** secutus est Codicem Venetum Bibl. S. Marci, in quo novem isti tomi à librario ut lectoribus fucum faceret dilcerpti sunt in tomos continuos duos & triginta. Ex *Origene* in *Lucam* nonnulla profert *Bulengerus* libro laudato p. 158. 222. & in *Johannis VI.* p. 251.

13. *Fragmentum Homilia quarta in Acta Apostolor.* p. 422. seq. ex Origenis Philocalia, cum versione *J. Tarini.*

14. *Fragmenta Tomi I. & IX.* ἐξηγητικῶν in Epistolam ad Romanos, p. 423° 429. ex eadem Philocalia.

15. *Fragmenta duo homiliarum in Epistolam ad Hebræos,* ex *Eusebii* VI. 25. cum versione *Henr. Valesii,* p. 430.

Alia

** Prodiit *Ferrarii* versio Venet. 1551. 4. & in *Genebrardi* edit. operum Origenis atque in *Basileensi,* A. 1557. 1571. *Perioniana* Parisi fol. *Ferrarius* inter vertendum quædam de industria omisit, quibus lectores offendi putavit. Vide quæ post *Huetium* in illo notat *Sandius* p. 37. nuclei *Hist. Eccles.* & in appendice p. 7.

Alia Origenis fragmenta complura ex Catenis editis & MSS. collegerat *Franciscus Combesfius*, atque ad Huetium miserat, verum ille tamen collectanea hæc non indigna luce judicaret, tamen nec illorum editioni, nec aliis uti receperat Origenis scriptis quæ Græce exstant recensendis junctimve vulgandis manum admovit. Quemadmodum etiam *Herberti Thorndicii* Angli, & Gallorum *Jo. Tarini*, atque *Jo. Auberticonatus* similes in herba perierunt.

β) Opus præclarum lectuque dignissimum *contra Celsum*, † Philosophum Epicureum, pro veritate Religionis Christianæ, *libris VIII.* quod sexagenario major * Origenes scripsit ad *ἐργοδιακτικὴν* suam ** *Ambrosium* Alexandrinum, quo hortante illud circa A. C. 247. susceperat. Hoc *latine* exstat in antiquioribus Origenis editionibus ex versione *Christophori Persona*, separatim edita Romæ A. 1481. fol. Melior *Sigismundi Gelenii* versio comparet primum in editione Operum Origenis Basiliensi Ao. 1557. atque deinde in cæteris. *Græce* primus è Codicibus duobus Palatino & Boico cum notis edidit vir egregius *David Hæschelius* Augustæ Vindel. 1605. 4. una cum *Gregorii Thaumaturgi* Orat. in Origenem, & adjuncta ad calcem libri versione Gelenii. Hæc è regione Græcis apposita atque à *Guil. Spencero* Cantabrigiensi hinc inde castigata legitur in editionibus Cantabrigiensibus A. 1658. & 1677. 4. quæ Spenceri etiam eruditæ annotationes & Thaumaturgi Oratione omiſsa, Origenis Philocaliam annexam habent. Deniq; elaboratissima *Elia Boherelli* interpretatio *Gallica* lucem vidit Amstelod. 1700. 4. in non paucis locis latinâ Gelenianâ accuratior. Additæ notæ & conjecturæ ad Græca Origenis, quibus plurima loca haud infeliciter emendantur & castigantur, ratione ubiq; habita paginarum editionis Cantabrig. Cæterum errata typorum indicemq; in notas & præfationem pluribus exemplaribus subtractam à typographo queritur Boherellus apud Basnagium Bellovallium in *Historia Operum* eruditor.

E e 2

A. 1700.

† De hoc Celso qui sub M. Antonino vixit, dixi lib. III. c. 33. is opus suum contra Judæos & Christianos falso titulo inscripserat *λόγον ἀληθῆ*, nomen mutuatus ab Antiphonete, de cujus *λόγους περὶ ἀληθείας* quibus providentiam sustulerat, confer si placet lib. II. c. 26. In quibusdam Codicibus Origenis quoque opus inscribitur: *ὁ κατὰ τὸν Κέλσῶ ἀληθῆς λόγος*.

* Euseb. VI. 36. Hist.

** Hic est nobilis ille Alexandrinus per Origenem ab hæresi Valentiniana & Marcionitarum ad Ecclesiam reductus, qui pro facultatibus quibus abundabat Origenis scripta egregie promovit, tachygraphosque ac calligraphos illis excipiendis describendisque adjuvit. Vide Eusebium VI. 18. & 23. Hist. Hieron. de S. E. cap. 56. & Symellum p. 358.

A. 1700. p. 419. Locum Origenis lib. VI. p. 295. seq. *ἑπτὰ ἀρχόντων δαιμόνων* five de septem Angelis principalibus celebratis apud Ophianos, illustrandum sumit Jo. Crojus in specimine conjecturarum & observationum ad quaedam Irenzi & Origenis loca, à quo dissentientem videre licet Petavium appendice notarum in Synesii Opera.

γ) *Φιλοκαλία* five *ελεῖα* ex Origenis Scriptis, de variis questionibus Sacras litteras spectantibus, quæ in *Theodori Tyanensis* Episcopi *† gratiam capitibus XXVII. digessere Gregorius Naz. & Basilus M. Latine vertit ediditque *Gilbertus Genebrardus*, in sua Opera Origenis editione Tomo II. Paris. 1574. & recusa 1604. 1609. fol. *Græcè* è Regio Codice cum nova versione & notis suis edidit *Jo. Tarini* Andegavensis, Paris. 1618. 4. adjunctis Zacharia Scholastico de mundi Opificio, Anastasio Sinaita de hominis creatione ad DEI similitudinem, & Christiani Philosophi (incertum an ejusdem Anastasii) *δίζησι* five celebrioribus opinionibus de anima, quas latine è Tarini versione Barthius p. 472. Claudiano suo Mamerto subjunxit. *Philocalia Codex* MS. sed septem capitibus postremis mancus exstat in Bibl. Vindobonensi, quem cum Tarini editione negligentius curata conferri oportet pretium esset judice Lambecio III. p. 74. Cum Tarini versione & notis, notisque paucis *Guil. Spenceri* *Philocalia Græcæ & latine* editionibus contra Celsum Cantabrigiensibus A. 1658 & 1677. 4. subjunctis. Recensuit etiam ad MSS. Codices & nova versione donavit *Tho. Galeus*, sed satis prohibitus, quod dolendum, edere non potuit. En tibi scripta Origenis è quibus *Philocalia* illa excerpta est, quam à *Jo. Leunclavius* etiam & *Bonaventura Vulcanio* latine versam scribit *Abrahamus Scultetus* parte 1. *Medullæ Patrum* libro sexto, qui totus est de Origenis scriptis, pag. 152.

In Genesim tomus III. p. 44. & 67-75. edit. Cantabrig.

In Exodum σημειώσεις. p. 101-109.

In Leviticum Homilia II. p. 21.

In Josuam Homilia XX. p. 39. seq.

In Psalmum I. Tomus p. 21-24. *In Psalmum IV.* p. 94. - 101.

In Psalmum L. p. 20.

In Canticum Tomus II. p. 110. Tomus parvus in *Canticum*, quem juvenis composuit. p. 31.

Is

*† Naz. Epist. 88.

5. *In librum Josue. Homilia XXVI.* interprete Rufino.
6. *In librum Judicum Homilia IX.* interprete Rufino. Meminit Origenes ipse prologo Commentar. in Canticum.
7. *In 1. Regum cap. 1. § 2. Homilia I.* interprete Rufino. •
8. *Commentariorum in Jobum libri III.* satis licet prolixi, sed quoniam ultra dimidium capituli tertii progrediuntur. Origeni (quicquid disputet p. 30. nuclei Hist. Eccles. Sandius, in appendice p. 40. ipse sua credens vineta) suppositi & post Luciani martyrium h. e. post A. C. 311. scripti sunt ab auctore qui Homousianis infestum se testatur. Utrum vero fuerit aliquis e Lucianistarum secta, an Maximinus Arianus Episcopus, contra quem Augustinus scripsit, tanquam parum certum definire non audeo. Latini scriptoris esse, post Erasmus credidit etiam Albertinus p. 353. de Eucharistia, quibus assentiri nolim propter ea quae observat Huetius p. 273. Origenianorum. Certe erravit Genebrardus quando hos Commentarios Graece scripsit existare in Regis Galliarum Bibliotheca.
9. *Scholia in librum Jobi integrum,* quae e Codice Regis Galliarum primus vertit Joachimus Perionius, atque suae Origenis operum editioni Genebrardus inseruit. Nonnullos Perionii lapsus notavit Jacobus Billius lib. I. Observat. sacrar. c. 8. atque longe plures libro. 2. unde repetiit Possevinus T. 2. Apparatus S. p. 193-201. & licet haec quoque Scholia Origeni praeter rem tribuantur, tamen quia antiqui scriptoris & lectu digna sunt, etiam Graeca e Codice Regio proferri in lucem & novae quam concinnandam svaedet omnium Origenis operum editioni adjungi optat Rich. Simonius lib. I. Epist. select. 10. p. 103. In his quoque scholiis Luciani Martyris & Homousiatarum & Manichaeorum mentio fit, unde auctorem esse Origenem juniorem constat. Vide Huetium p. 274.
10. *In Psalmum XXXVI. XXXVII. XXXVIII. Homilia IX.* Rufino interprete.
11. *In Canticum Canticor. homiliae duae* interprete Hieronymo, cujus Epistola ad Damasum praefigitur, & aliae homiliae quatuor sive potius prologo praemunita primorum duorum capitulum expositio continua, quali in *tomis* Origenes uti consuevit, Rufino interprete. Hanc Origenis esse negant. Dallaeus c. 34 de scriptis Ignatii, Larroquanus in animadversionibus ad Pearsonianas Ignatii Vindicias p. 83. seq. & P. Baltus S. I. in defensione SS. Patrum Platonismi accusatorum

222 ORIGENIS PROTREPT. ET DE SUSANNA. Lib. 7. c. 1.

cum, ** & ex MS. Basileensi primum editus à Jo. Rud. Wetstenio filio cum versione & notis. Basil. 1674. 4. p. 162-218. Meminere hujus libri Eusebius, Hieronymus atque exinde alii. Trithemius etiam latine se vidisse innuit, nescio quo interprete.

5'. Epistola ad Africanum περί τῆς κατὰ Βασάναν ἱστορίας, *prohibita Susanna*, scripta circa A. C. 238. atque à Wetstenio è Codice MS. Parentis sui, una cum exhortatione ad Martyrium edita primum integra Græce & lat. p. 222-247. notisque illustrata post Julii Africani ad Origenem Epistolam, quam cum initio Epistolæ Origenis responsoriz è Codice A. Schotti Græce ediderat Heschelius Augustæ Vindel. 1602. 4. cum Hadriani Isagoge sacrarum literarum, Hesychii Hierosol. συνηρῶ in Esaiam & 12. minores aliorumque in majores Prophetas, & fragmento Chrysostomi de Susanna. Aliud Epistolæ Origenis fragmentum quod pag. 225. edit. Wetstenii legitur, publicaverat Græce Patricius Junius ante Jobum συνηρῶ συν- junctum Catenæ Patrum Græcorum in Jobi librum. Lond. 1677. fol. Epistolam utramq; integram ex versione Gentiani Herveti, qui Sireti codice usus est, habes etiam in latinis Origenis editionibus, quas Genebrardo debemus, Tom. 2. Aliam versionem suam Epistolæ utriusque Africani & Origenis in præfatione suorum ad Esaiam commentariorum publicavit Leo à Castro, Salmanticæ 1570. fol. pag. 89. seq. Laudat has Epistolas Eusebius VI. 31. Hieron. c. 63. Catalogi, Photius, Suidas itemque alii.

ζ'. Διάλογος κατὰ Μαρκεωνιστῶν ἢ περί τ' ἑὸς θεοῦ ὁρθῆς πίστεως *Dialogus contra Marcionitas & Valentinianos*, in Codice Wetstenii & Bodlejano in quinque *** sectiones divisus, unde Trithemius memorat libros quinque Origenis adversus Hæreticos, quorum initium: *Adamantius*
ἐκ

** Illos duos alloquitur his verbis p. 200. Νῦν ὡσπερὶ πομπέους ἄρων τὸν σταυρὸν τοῦ Ἰησοῦ, ἱερεῖς Ἀμβροσίε, καὶ ἀκολυθῶν αὐτῷ τῷ προάγοντι ἐπι η̅γεμόνας καὶ βασιλεῖς, ἵνα αὐτὸς σοι συμπορευθεῖς αὐτὸς σοι δῶ καὶ σῶμα καὶ σφίρα καὶ σοὶ τῷ συναγωνιστῇ αὐτῷ Πρωτόκλητῃ. Protoctetus ipse Presbyter Cæsariensis fuit, ut Eusebio VI. 28. Hist. constat. Apud Hieron. c. 56. Catalogi male vocatur *Protocletus*, licet error ille apparet etiam in Græca versione quæ Sophronio tribuitur. Sed Preculfo colligas Hieronymum scripsisse: cui (Ambrosio) cum *Protocteto Presbytero liber Origenis de Martyrio scribitur.*

*** Jo. Picus in duas sectiones dividit; de recta in DEUM fide & 2. de resurrectione. Laurentius Humfredus in *serm.*

- quo se profitetur alia in his libris omisisse, alia mutasse. Quod exemplis etiam docet Huetius p. 266. seq. & notavit jam olim Hieronymus I. contra Rufin. p. 135. qui ideo Pammachio rogante fidelio rem illius operis versionem elaboravit, sed quæ jam pridem temporum injuria amissa est. Valde male ob hoc opus audiit Origenes, quod Græce legit adhuc Photius Cod. 8. Fragmenta occurrunt in Philocalia & in Justiniani Imp. Epistola de Origenis erroribus T. 5. Concil. edit. Labbei p. 672. sq. & apud Photium Cod. 235. Locum etiam ex exemplari MS. affert Græce Fullerus IV. 12. Miscell. sacr. Cæterum ex laudato Hieronymi loco constat etiam Rufinum suæ versionis nonnulla ex *Didymi* commentariolis, qui Origenis propugnator fuit, exaggerata & firmiora posuisse.
20. *Lamentum* sive threnus quo de erroribus suis pœnitens inducitur, non magis Origenem auctorem agnoscit, vel Hieronymum interpretem, quam Hieronymus auctor est Epistolæ qua deplorat quod aliquando cum Origene sensisset.

Alia haud dubie fuit Epistola ad Fabianum Episcopum Romæ de qua Rufinus in extremo invektivæ I. in Hieron. *As etiam ipsum Origenem pro his delictis pœnituisse, libello pœnitentiæ ad Fabianum, * tunc urbis Romæ Episcopum dare; & tamen post pœnitentiæ, postcentum & quinquaginta annos mortis suæ in jus eum trahis & ad damnationem vocas.* Certe in lamento non legitur quod Hieronymus Epist. 65. ad Pammach. testatur Origenem in Epistola ad Fabianum qua pœnitentiæ egit cur talia scripserit, *causas temeritatis in Ambrosium retulisse, quod secreto edita in publicum protuleris.* Non igitur Hottingerus reprehendendus, sed Labbeus qui Hottingerum tam acerbe reprehendit, T. 2. pag. 145. quod libellum de pœnitentiæ Origenis distinxerat à lamento, quod tamen verissimum est. Atque hic libellus, qui intercidit (non lamentum, junioris ætatis fœtus) à Gelasio inter Apocrypha refertur, nec veluti Origeni suppositus, adscribitur Apocryphis (nam Eusebius quoque VI. 26. testatur Origenem scripsisse ad Fabianum aliosque plures ἀρχοντας Ecclesiarum, *ὡς τῆς κατ' αὐτὸν ὁρθοδοξίας*) sed propter Origenis scilicet in erroribus pertinaciam, fide indignus judicatur.

21. *Epistola S. Barba ad Origenem & Origenis ad S. Barbam* quas latine affert Halloixius p. 46. sq. Origenis defensi, ipse videtur ex ingenio

F f 3

nio

* Romam venisse Origenem ut sibi persuaserat Baronius, recte negant Tillemontius & Pagi ad A. C. 246. n. 2.

T. 2. Opp. Hieronymi p. 182. 246. Paris. 1699. fol. Confer si placet de hoc libro Origenis dixi lib. IV. c. 35. §. 1. Hic est de quo Justinus nior qv. 86. ad Orthodox. εἶρηται τῷ Ὀριγέει ἀνδρὶ ἐπισταμένῳ τῶν ἑβραίων διδάσκον, πάντων τῶν ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς φερομένων ἑβραϊστικῶν ὀνομάτων καὶ μετρῶν ἡ ἐρμηνεία. Laudat etiam qv. 82. Quod vero braicæ linguæ peritum Origenem scribit, hoc Eusebius quoque VI Hist. atque inde Svidas & alii testantur eum καὶ τὴν ἑβραϊκὴν γλῶτταν μαθεῖν. Inprimis audiendus Hieronymus qui c. 54. Catalogi ait contra etatis * gentisque suæ naturam, Hebream linguam edidicisse, ita dem ut, quemadmodum Epistola 25. ad Paulam idem refert, Græcia in illo mirata sit quod in paucis non dicam mensibus sed diebus is a Hebræis vicisset difficultates, ut in discendis canendisque Psalmis cum matre concordaret Vincentius Lerinensis p. 301. commonitorii de Origene: cuius scilicet cum Græca concederent, Hebræa quoque elaborata sunt, sive elaboratum eo est, ut Hebræa etiam addisceret. Ac Judæos ab Origene de intelligentia sacrarum litterarum consultos ex eodem Hieronymo & i Origene constat: Certe etiam Origenes inquit ille 1. contra Rufin. p. 1 Patriarchen Huillum (an Hillelen?) qui temporibus ejus fuit, nominat, trigessimum tomum in Esaiam illius expositione concludit, & cum aliter sensisset se dicat, doctum ab illo id quod est verius confitetur. Osee quoque nonum Psalmum qui inscribitur Gratia Moysi hominis DEI, & quos undecim, qui non habent titulos, secundum Huilli expositionem ejus Moysi putat, nec dedignatur Hebream Scripturam interpretans per singula quid Hebræis videatur inferere. Origenes in Exod. pag. 103. Philocōως καὶ ἑβραϊκῶς ἡμῖν ἀπήγγειλε. In Psal. 1. id. p. 22. χαριστέον ἑδοξεν ὑπὸ ἑβραίων ἡμῖν καθολικῶς περὶ πάσης θείας γραφῆς ὡς ἀπὸ τοῦ προτάξομεν. Et in Epistola ad Africanum p. 228. narrat se de vocalibus Hebraicis τριών & ἑξῶν in historia Sufannæ respondentibus, non procos Hebræos consuluisse: καὶ ὀλίγοις ἑβραίοις ἀνεθέμεν πυνθανόμεθα p. 229. μέμνηται μέντοι γε Φιλομαθεῖ ἑβραίων καὶ χρηματίζοντι παρὰ αἰσοφῆ ὑφ', ἀναλαφέντι ἐπὶ τῷ διδασκᾶν τὸν πάτερρα συμμίσξας περὶ πλῶν. In Jeremiam homil. 19. pag. 185. καὶ πρῶτον χρησομαι ἑβραϊκῆ, ἐλληνοθῦα εἰς ἡμᾶς διὰ τινῶν φυγοῦσιν διὰ τὴν Χριστιανισμῶν

* Hoc universe de illis temporibus, quibus raro aliquis Christianorum Hebraica sciebat, non de annis atque ætate Origenis intelligendum. Cæterum ad virorum doctorum argumenta quibus Origenem Hebraice vel profus fuisse imperitum, vel vix primas literas Hebraicæ attigisse contendunt, non difficulter responderi potest, ut parte jam fecit Tillemontius nota 3. ad Origenis vitam.

quarum aliz extemporales ex fenis ore à notariis exceptæ, aliz meditatæ. Vide Sixtum Senensem lib. IV. Bibl. S. Valesium ad Euseb. p. 129. & Huetium p. 237.

Commentariorum in Genesin libri XII. Euseb. VI. 24. ubi ex nono, & III. 1. ubi ex tertio locum affert. Meminit & Origenes ipse lib. de precat. p. 76. Fragmentum ex libro I servavit Chalcidius ad Timæum Platonis p. 372 seq. Plura expresit Ambrosius in Hexaëmeron. Porro Codices quos vidit Hieronymus, librum XII, in duos distinxerunt, unde is *tredecim libros commentariorum* Origenis in Genesin numerat qv. 1. ad Damasum & Epist. 29. ad Paulam apud Rufin. in vectiva 2. Namque ex Eusebio duodecim numerant Suidas in *ἀπρυένης* & Niceph. XV. 5. Ceterum fallitur Tillemontius, qui nota 30. ad vitam Orig. ex loco libri VI. contra Celsum p. 309 1q. colligit tomos in Genesin, quatuor tantummodo prima capita exposuisse. *Ἐξηγητικὰ* vocat Origenes ipse p. 187. 190.

Homiliarum mysticarum in Genesin libri II. Hieron. Epist. 29. ad Paulam apud Rufin. in vectiva 2.

Tomi in Exodum, & scholia quæ excerpta vocantur ab Hieronymo. Expositionis suæ meminit etiam ipse Origenes IV. contra Cels. p. 195.

Scholia & Homilia in Leviticum ab editis Homiliis diversæ. Vide Huetium p. 240.

Octo Homilia in Deuteronomium. Casiodor. c. 1. divinar. Instit.

Homilia de duabus meretricibus, & aliz quædam Homilia Casiodoro c. 2. memoratæ in 1. & 2. Reg. in 2. Paralip. & *Esdra libros duos* sive Esdræ & Nehemiam.

In Jobum Homilia quas olim vertit *Hilarius Confessor*, ut in *Esdræ Bellator* presbyter. Fragmenta in catena ad Jobum à Paulo Comitolo & Patricio Junio edita.

In Psalmos scholia, Homilia quædam & Commentarii. Commentarios in primos XXV. Psalmos Alexandriæ elaboratos notat Eusebius VI. 26. sed in totum Psalterium multis voluminibus scripsisse ante Eusebium, Theodorum Heracleotem, Asterium Scythopol. Apollinarem Laodicenum & Didymum Alex. docet Hieron. Epist. 89. ad Augustin. (edit. novæ 74.) addens Hilarium Pictaviensem & Ambrosium Origenis vestigiis instituisse.

In Proverbia Commentarii. Fragmenta duo apud Pamphilum in *Apologia* & aliud in Catena Mazariniana ad Luc. VIII. 4.

In Ecclesiasten explanationes, si credimus Sixto Senensi & Possentino, Methodium lib. de resurrect. testem laudantibus. Certe Origenem suis in Ecclesiasten commentariis confutasse se testatur Hieronymus Epist. 65. ad Pammach.

In Canticum Canticorum Tomus unus quem juvenis composuerat. Vide Philocaliam p. 31.

In Canticum Canticorum tomi octo posteriores. Hieron. prologo Homil. in Canticum.

In Esaiam Tomi XXX. (è quibus vigesimus sextus jam Hieronymi ætate desiderabatur, & Tomus trigesimus desinebat in cap. 30. 6. vide Euseb. VI. 32.) *Homilia XVI. & scholia sive σημειώσεις.*

Libri II. de visione τῆς αὐτοῦ ad Gratam, Origeni suppositi teste Hieron. præf. ad Esaiam.

In Jeremiam Homilia XXIV. ex illis 45. Casiodoro & Rabano Mauro memoratis. Confer Tillemontium in Origenis vita p. 238. seq.

In Threnos Tomi V. Euseb. VI. 24. Hist. licet in Nicephoro legas tomos IX. Ex his fragmenta quædam existant in Catena ab Agellio & Ghislerio edita.

In Ezechielem Tomi XXV. Euseb. VI. 32. Confer Tillemont. p. 239. seq.

In Danielem expositio. Origenes ipse tract. 29. in Matth. adde Huetium p. 242.

In quosdam ex duodecim Prophetis scripsisse se & in Esaiam atque Ezechielem testatur Origenes VII. contra Celsum p. 339. atque cæteros similiter se expositurum. Tomos XXV. in duodecim Prophetas reperit Eusebius VI. 36.

In Matthaum Tomi primi X. atque ultimus XXV. & Homilia quadam itemque scholia.

In Marcum scripsisse se testatur Origenes tractat. 35. in Matth. Cæterum commentarius qui in quibusdam Codicibus Origeni, in aliis Cyrillo Alex. tribuitur, & quem è Codice Regio daturum se Græce promisit Huetius p. 250. Victoris Antiocheni Presbyteri est, Chrysofomo cujus meminit junioris. Sub Victoris nomine quoque latine Theodorus Pel-

tanus edidit Ingolstadt. 1580. 8. una cum Tito Bostrensi in Lucam. Inde latine recusus est in Bibliothecis Patrum Parisiens. Colon. & Lugd. Tom. IV. Denique Græce & latine vulgatus à Petro Posfino Rom. 1673. fol. una cum catena in Marcum. Vide de hoc commentario Huetium pag. 274. Rich. Simonis Hist. Crit. N. T. lib. 3. p. 80. & 426. seq. & Eliam du Pin in Bibliotheca Script. Eccles. T. 4. p. 74. Victor Presbyter allegatur etiam in Catenis ad Lucam Regia, Mazariniana & Corderiana, ut Combesio in Bibl. Concionatona notatum.

In Lucam Tomi V. Hieron. prolog. in Homilias ad Lucam à se versas.

In Johannem Tomi III. IV. V. VII. VIII. IX. XI. XII. XIV. usque ad XVIII. XXI. usque ad XXVII. tum XXIX. XXX. XXXI. Libros duos & viginti visos à se testatur Euseb. VI. 24. sed forte legendum duos & triginta, ut apud Hieron.

In Acta Apostolorum, Homilie. Vide Philocaliam p. 32.

In I. ad Corinthios Commentarii sive tomi. Hieron. Epist. 58. ad Pam-mach. Origenem primo loco ponit inter eos qui hanc Epistolam latissime fuerunt interpretati. Cæterorum nomina sunt: Dionysius, Pierius, Eusebius Cæsareensis, Didymus & Apollinaris. Meminit & Origenes ipse tractat. 23. in Matth. & homil. 17. in Lucam.

In Epistolam ad Galatas, quinque Tomi, tum scholia & tractatus sive Homilia variz. Præterea decimum stromatum suorum librum commatitico super explanatione ejus sermone complevit, teste Hieronymo proœmio ad Galatas, ubi Origenis commentarios secutum se non diffitetur.

In Epist. ad Ephesios tomi III. Hieron. 1. adversus Rufin. & in Epist. ad Ephes.

In Epist. ad Colossenses tomi quorum tertium laudat Pamphilus Apologia pro Orig.

In I. ad Thessalonicenses ἐξήγητικά. Meminit præter Hieron. Origenes ipse lib. 2. contra Celsum p. 101.

In Epist. ad Titum. Fragmenta in Pamphili Apologia.

In Epist. ad Hebraeos tomi & Homilia. Idem Pamphilus & Eusebius VI. 25.

rum p. 361. alique : sed argumentis melioribus Origeni asseritur à Pearsonio part. I. Vindic. Ignatii c. 7. & ab Huetio p. 248.

12. *In Esaiam Homilia IX.* Hieronymo interprete.
13. *In Jeremiam Homilia secunda & tertia* ex illis quatuordecim quæ exstant ex versione Hieronymi. Nam cæteræ duodecim Græcæ etiam habentur, ut dixi supra p. 217. num. 8.
14. *In Ezechielem Homilia XIV.* Hieronymo interprete.
15. *In Mattheum tractatus vigesimus secundus usque ad trigésimum quintum* ex antiqua versione sive *Bellatoris* presbyteri, sive *Epiphani* Scholastici, seu cujusvis denique alterius à Matth. XXII. 34. usque ad initium capitis XXVIII. Nam præcedentes tractatus viginti & unus Græcæ ab Huetio editi sunt, ut dixi supra p. 218. num. 11. unde præter præter Origenis mentem fecisse qui tomos singulos distinxerunt in plures tractatus.
16. *In Lucam Homilia XXXIX.* à juvene Origene scriptæ, teste Hieronymo atque Interprete. Neque tanti sunt rationes ob quas Origeni adjudicantur à Dallzo de scriptis Ignatii p. 439. seq. ejusque hyperaspiste Matthæo Larroquano in animadversionibus ad Pearsonianas Ignatii vindicias p. 94. sq. Vide Tillemontii notam 37. ad Origenis vitam, & Natalem Alex. Sec. 3. c. 4. artic. 2. p. 606. sq. edit. in fol.
17. *In Epistolam ad Romanos libri X.* abbreviati ex viginti tomis, ut Cassiodori Codices c. 8. In st. divin. legunt, sive ut Rufinus quindecim, eodem Rufino (non Hieronymo, cui in edit. tribuitur) interprete, cujus Epistola ad Heraclium præfixa est.
18. *Homilia decem in diversos Matthæi & Johannis locos*, quarum decima est, de Maria Magdalena. Hæ à Jac. Moerlino primum collectæ & in latinis editionibus Origenis sæpius excusæ, nomen Adamantii mentiuntur. Vide Huetium pag. 275. D. Gerardi Patrologiam pag. 139. 140. & de Homilia ultima Baronium ad Martyrolog. 22. Jul. qui eam latino scriptori tribuit. quemadmodum Casaubonus XIV. II. ad Baron. juveni & à declamationibus recenti.
19. *Περὶ ἀρχῶν* * *de principiis libri IV.* cum anacephalæosi, Rufino interprete, cujus præmittitur prologus ad Macarium (Romanum) quo

* Libros *περὶ ἀρχῶν* scripserunt etiam Longinus, Porphyrius, & cujus opus ad hæc Ms. Superell, Damascius.

Epistolarum ultra centum συναγωγή, quæ ab Eusebio collecta & in libros digesta non sine magno historiarum illorum temporum detrimento intercidit. Vide Euseb. VI. 36. Hist. In his fuere præter Epistolam ad Jul. Africanum, & alteram ad Greg. Thaumaturgum quæ extat in Philocalia, Epistola ad Philippum Imp. ejusque conjugem Severam: ad Fabianum Romanum aliosque Episcopos de fide sua: ad amicos Alexandrinos, ad Beryllum Bostorum in Arabia Episcopum, ad Tryphonem discipulum suum. Vide Tillemont. vitam Origenis c. 24. & 36. & Huetium p. 267. seq.

Libellus de Pascha cujus meminit Anatolius Alex. Episcopus Laodicensis præf. ad Canonem paschalem: *Sed & Origenes omnium eruditissimus & calculi componendi perspicacissimus, quippe qui & χαλκουλῆς* (leg. χαλκέντερ) vocatus libellum de Pascha luculentissime cecidit. Ibidem nonnulla exinde producit. Omitto quæ de *Astrolabio* & breviario Origenis nescio ubi latente incerta fide quidam tradiderunt.

Stromatum libri X. ad Clementis Alex. imitationem scripti, & Philosophorum Ethnicorum placita cum sacrorum librorum dogmatis conferentes. Meminit ipse in Joh. p. 237. & Eusebius VI. 24. ac sæpius Hieronymus.

Monobiblia. Hieron. apud Rufin. in *investiv. i.*

Denique juvenis etiamnum Alexandriæ non modo disciplinas liberales & προπαιδεύματα docuit, atque ad varias Philosophorum sectas intelligendas auditores suos introduxit, sed & teste Eusebio VI. 18. τὰ ὡς εἰς τούτους συγγράμματα διηγῆσατο, ὑποσημαζόμενός τε καὶ θεωρῶν ἕκαστα.

Eusebius idem VI. 32. Hist. testatur se accuratum scriptorum Origenis indicem texuisse in vita Pamphili Martyris: quod se fecisse quoque Hieronymus c. 54. Catalogi narrat in Epistola ad Paulam, qua Origenis opera contra Varronis ponens contulerit. Sed nec hæc Epistola præter fragmentum apud Rufin. i. *investiva*, neque vita Pamphili integra ad nos pervenit. Corruptam Bibliothecam Origenis & Pamphili in membranis instaurare conatus est Evzoius Thespesii Rhetoris cum Gregorio Naz. auditor, & postea Episcopus Cæsarensis, ut idem Hieron. c. 113. de Script. Eccles. auctor est.

Tabella Chronologica * scriptorum plerorumque Origenis.

A. C.	ætat. Origenis	ὑπομνηματῶν in Philosophos variarum sectarum. Euseb. VI. 18. (<i>Alexandria.</i>)
210.	26.	tomus in Canticum à juvene scriptus.
217.	33.	inchoata Hexapla, Tetrapla &c.
228.	44.	Epistola ad Julium Africanum de Historia Sufannæ.
ante A. 231.	47.	tomus in Psalmos 25. primores. Euseb. VI. 24. Libri duo de resurrectione. Tomi V. in threnos. Primi V. tomi in Johannem. Primi VIII. in Genesim. In Exodum. In Judices. Libri IV. de Principiis. X. libri Stromatum. Liber de precatatione. Homiliz in Lucam.
235.	51.	Protrepticum ad Martyrium.
post A. 237.	53.	tomus posteriores in Johannem & in Genesim.
238.	54.	tomus XXX. in Esaiam, (<i>Cæsarea Palestina</i>) Euseb. VI. 32.
240.	56.	tomus XXV. in Ezech. & V. in Cantic. (<i>Abenis.</i>) Epistola ad Greg. Thavmaturgum quæ legitur in Philocalia.
241.	57.	Homiliz IX in Psal. 36. 37. 38. tomi postremi V. in Canticum, (<i>Cæsarea.</i>)
post A. 244	60.	Homiliz variz extemporales quas à notariis excipi permisit, sexagenario major. Euseb. VI. 36. tomus XXV. in Matth. & XV. in Epist. ad Rom. Tetrapla, Hexapla, Octapla perfecta (<i>Tyri</i>) Epiphani. de ponderibus & mensur. n. 18. XLV. homiliz in Jeremiam. XIV. in Ezechiel. Homiliz in Genesim, Exodum, Leviticum, Numeros. Tomi in I. ad Thessalonicenses. (<i>meros.</i>)
247.	63.	In Prophetas minores. Epistola ad Fabianum & alios Episcopos de fide libri VIII. contra Celsum. (<i>sua.</i>)
249.	65.	Homiliz in Josuam.
post A. 251	67.	Epistolæ variz. Hæc

* Confer Huetium pag. 269. sq. Tillemontii not. 41. ad Origenis vitam, & Sam. Basnage ad A. C. 203. n. 22. seq. & A. 336. n. 3.

Hæc de scriptis Origenis dixisse sufficiat, ex quo uno si saltem per-
duisset, plus lucis Dallæo * iudice nobis quam ex reliquis (Patri-
bus) aliis, & à quo forsitan potius quam à ceteris omnibus haberemus in quo ac-
quiesceremus. Sed paucula sunt & maximam partem fæde lacera & misere
immutata quæ sub illius nomine feruntur. Magni enim & mirandi istius viri
monumenta, neque temporum neque hominum injuriam superare potuerunt. Atque
haud scio annon horum invidia gravius eum afflixerit, quam ipsa tot sæculorum
vetustas quæ ab ipsius morte ad nos fluxerunt. Utinam scripta Origenis inedi-
ta quæ apud Græcum Episcopum in Chio Insula vidisse affirmavit vir
doctus Fr. Vernonius Anglus, in publicos Ecclesiæ usus proferantur.

Scripta Varia Origenem spectantia.

Gregorii Thaumaturgi Panegyricus in Origenem Præceptorem suum, de
quo infra inter Thaumaturgi Opera.

Pamphili Martyris & Eusebii Apologia pro Origene libris VI. è quibus
primus è Rufini versione, in latinis Origenis editionibus & inter
Hieronymi Opera: atque ex cæteris excerpta pauca apud Pho-
tium Cod. 118. extant. Idem Cod. 117. recenset Anonymi opus
Eusebio posterioris & in quinque libros distributum pro eodem
Origene. Quemadmodum ex Antipatri Bostrensis confutatione
Apologiæ Pamphili quædam leguntur in Actis Concilii Nicæni
T. 7. Concil. edit. Labbei p. 318.

Rufinus de depravatione librorum, præcipue Origenis, liber, in lati-
nis Origenis editionibus.

Jo. Pici Mirandulani diss. de salute Origenis, p. 131. sq. Operum, Jaco-
bis Martinus in Apologia pro Origene, & Apologia Apologiæ tri-
bus libris constante & adhuc inedita, de qua Huetius p. 230. Ori-
genianor. Erasmus de Origenis Vita, phrasi, docendi ratione &
operibus Origenis cum singulorum librorum Censuris T. VIII.
Opp. p. 362. seq. & ante editiones Origenis Erasmi: Geo-
rgius Wicelius in Hagiologio. Gilberti Genebrardi collectanea
editioni Operum Origenis à se curatæ præmissa.

Petri Halloixii Origenes defensio, sive Origenis vita, virtutes & docu-
menta libris IV. Leodii 1648. fol.

A letter of resolution concerning Origen and the chief of his Opinions,
by C. L. Esquire. Lond. 1661. 4. Recusus hic liber dignus exa-
mine accuratiore in volumine primo collectionis variorum opu-

G g 3

sculo.

* Jo. Dallæus de usu Patrum c. I. pag. 6.

In Ecclesiasticæ explanationes, si credimus Sixto Senensi & Possævino, Methodium lib. de resurrect. testem laudantibus. Certe Origenem suis in Ecclesiasten commentariis confutasse se testatur Hieronymus Epist. 65. ad Pammach.

In Canticum Canticorum Tomus unus quem juvenis composuerat, Vide Philocaliam p. 31.

In Canticum Canticorum tomi octo posteriores. Hieron. prologo Homil. in Canticum.

In Esaiam Tomi XXX. (è quibus vigesimus sextus jam Hieronymi ætate desiderabatur, & Tomus trigesimus desinebat in cap. 30. 6. vide Euseb. VI. 32.) *Homilia XVI. & scholia sive σημειώσεις.*

Libri II. de visione τῆς ἀποκάλυψος ad Gratum, Origeni suppositi teste Hieron. præf. ad Esaiam.

In Jeremiam Homilia XXIV. ex illis 45. Casiodoro & Rabano Mauro memoratis. Confer Tillemontium in Origenis vita p. 238. seq.

In Threnos Tomi V. Euseb. VI. 24. Hist. licet in Nicéphoro legas tomos IX. Ex his fragmenta quædam exstant in Catena ab Agellio & Ghislerio edita.

In Ezechielem Tomi XXV. Euseb. VI. 32. Confer Tillemont. p. 239. seq.

In Daniele expositio. Origenes ipse tract. 29. in Matth. add. Huetium p. 242.

In quosdam ex duodecim Prophetis scripsisse se & in Esaiam atque Ezechielem testatur Origenes VII. contra Celsum p. 339. atque cæteros similiter se expositurum. Tomos XXV. in duodecim Prophetis reperit Eusebius VI. 36.

In Matthæum Tomi primi X. atque ultimus XXV. & *Homilia quædam* itemque *scholia.*

In Marcum scripsisse se testatur Origenes tractat. 35. in Matth. Cæterum commentarius qui in quibusdam Codicibus Origeni, in aliis Cyrillo Alex. tribuitur, & quem è Codice Regio daturum se Græce promittit Huetius p. 250. *Victoris Antiocheni* Presbyteri est, Chrysofomo cujus meminit junioris. Sub Victoris nomine quoque latine Theodorus Pel-

Petri Zornii Hamburgensis de Evnuchismo Origenis Adamantii exercitatio, qua illum in dubium vocat (contra nimis perspicua repetitaque Veterum testimonia.) Giessæ Hassorum, præside D. Jo. Henrico Majo Theologo Giessensi, 1708. 4. Cæterum evitacionem tum temporis non fuisse Canonicum Ordinationis impedimentum disputat Natalis Alex. sec. 3. diss. 15. qv. 1. Contrarium visum Samueli Basnagio T. 2. Annal. p. 231.

Histoire des mouvemens arrivez dans l'Eglise au sujet d'Origene & de sa Doctrine, par le *Louvis Daucin*, S. l. Paris 1700. 12. Videndus etiam *Jo. Garnerius* ad Marium Mercatorem T. 1. & *Henricus Noris* in Hist. Pelagiana & diss. de quinta Synodo. *Cass. Sagittarius* introduct. ad Historiam Eccles. p. 113. sqq. ubi de Origenistis & adversariis Origenis,

Jo. Vinuetus Anglus in libro erudito de vita functorum statu p. 40. promissit Origenis ac Plutarchi vitas & decretorum parallelismum. Idem p. 39. docet dogma de Metempsychosi per calumniam Origeni impactum fuisse, quod probat etiam *Jo. Baptista Crispus* de Philosophis caute legendis p. 464 seq. Sic idolis sacrificasse Origenem ut traditum Epiphanio, LXIV. 2. fabulis adscribunt Baronijs, Huetius, Raynaudus, Valesius, Halloixius, Tillemontius, & novissime Sam. Basnagius quem vide ad A. C. 203. n. 20. Sed verisimum esse contendunt Natalis Alex. Sec. III. diss. 15. Antonius Pagi ad A. C. 251. n. 6. seq. Petavius ad Epiphan. & Huetius p. 22. Origenianor.

Scripta de Operibus Biblicis Origenis, Tetraplis, Hexaplis atque Octaplis, notisque Criticis & asteriscis allegavi supra lib. III. cap. 12. §. 12. 13. quibus addes quæ Clarissimus Vir *Jo. Ernestus Grabius* novissime observavit in Epistola ad doctiss. Millium de genuino LXX. Interpretum exemplari & tribus novæ edit. speciminibus Oxon. 1705. 4. tum in prolegomenis ad novæ suæ luculentæ editionis Græcæ Bibliorum volumen primum & tertium, & denique in diss. A. 1710. 4. vulgata de variis vitis LXX. Interpretum versioni ante B. Origenis avum illatis, & remediis ab ipso in Hexaplarum ejusdem Personæ editione adhibitis, de quæ hujus edit. reliquiis tam Manuscriptis quam prælo excusis.

In Apocalypsin expositio promissa ab Origene tractat. 30. in Matth.

Homilia quamplurima. Mille & eo amplius tractatus in Ecclesia locum scribit Hieron. Epist. 65.

Libri II. de resurrectione Euseb. VI. 24. alii de resurrectione dialogi du. Hieron. Epistola ad Paulam apud Rufin. invectiva 2. Confer Huetium p. 264. 266. De resurrectione scripsisse se Origenes ipse testatur V. contra Celsum p. 244. Meminit & Pamphilus in Apologia.

De libero arbitrio, Origenes ipse VII. in Epist. ad Rom. Nisi respicit librum tertium $\omega\epsilon\iota\alpha\epsilon\rho\chi\omega\nu$.

Acta concertationis cum Beryllo five dialogus quo Berylli Bostrensis in Arabia Episcopi errorem coarguit, qui negabat Christum aliam quam Pater habere personam. Vide Euseb. VI. 33. & Hieron. c. 61. de S. E. Socratem III. 7.

Dialogus cum Candido Valentiniano, in quo duos andabatas digladiantes se spectasse scribit Hieron. 2. adversus Rufin. p. 150.

Dialogus cum Basso Agnomone cujus in Epistolas Africani & Origenis de Susanna mentio, licet in litteras relatum esse non æque constat: uti nec quæ disputavit contra Arabas Psychopannychitas, teste Euseb. VI. 37.

Adversus varios hereticos, ut Apelleitas & Basilidem, Encratitasque & Helcesaitas, tum Hermogenem, Isidorum, Menandrum, Nazarenos, Nicolaitas, Severum, Simonem & Valentinum, Atque si Nicephoro X. 36. credas, etiam contra Marcellum Galatam & Porphyrium. Vide Huetii Origeniana p. 265. & Tillemontium in vita Orig. c. 12. & 36.

Parva labyrinthus contra Artemonem & Theodotianos, quam Origeni quidam tribuerunt, sed quæ auctorem potius habuit Cajum presbyterum Romanum, de quo vide Cavei Hist. litterar. ad A. C. 210.

Concertatio cum heretico quodam Ephesti, ab heretico illo confecta & Origeni supposita, ut ipse apud Rufinum de adulteratione libror. Origenis queritur in Epistola ad charos suos Alexandrinos.

Epist.

- Archilochus Parius C. 74. ejus jambi impuri & virulenti, 125.
 Aristander de Platone. C. 280.
 Aristeas Proconnesius. C. 113. 125. 129. ejus Arimaspsia carmina 126.
 Aristobuli scripta perantiqua. C. 198.
 Aristophanes Comicus. C. 356.
 Aristoteles. C. 18. 51. 67. 119. 333. 407.
 αἰ ἐν ἡμῖν ἀσκησαί. C. 264.
 Barnabæ Epistola Catholica. C. 47.
 Basilides hæreticus. H. a. 110. 159. 277. 287. *Catena in Jobi cap. 41.* Ejus
 Oda id. p. 345. edit. Venetæ ex versione Pauli Comitoli.
 Bassus Origenis ἐταίρος, M. 223. cum quo disputavit five ἰσρὸν δαλο-
 γον habuit 220. ubi ἀγνοῦμένων appellatur. Confer Tillemont. ad
 vitam Origenis nota 20.
 Brachmanes Indorum. C. 19.
 Cabiri. C. 291.
 Cainani hæretici. C. 119.
Callimachus. C. 137.
 Celsus Epicureus C. 8. 97. 159. 163. 186. 200. 213.
 Celsi λόγος ἀληθῆς quem Origenes confutavit. C. 14. 31. incertum
 idemne qui scripsit κατὰ μαγείας βιβλία πλείονα, 53. ο κατὰ χριστιαν-
 ῶν ἄλλα δύο βιβλία σωτηρίας, 186.
 Celsi duo Epicurei. C. 8.
 Cerinthus hæreticus H. b. 322. 597.
 Chæremonis Stoici σύγγραμμα περὶ κομητῶν, C. 45.
 Chaldæorum ἀπάληλος γενεθλιαλογία, C. 330.
 Chrysippus C. 31. 67. 268. 410. ἐν τῷ περὶ παθῶν *Ἰερουσαλιμῶν*. 50. 411.
 Solensis, ὁ τῆν ἑσῶν τῶν φιλοσόφων πολλοῖς συγγράμμασι σωτηρίαις κε-
 κοσμηκέναι νομιζόμενος παρεμπνεῦν τὴν γραφὴν τὴν ἐν Σάμῳ &c. 196.
 ἐν τῇ περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν εἰσαγωγῇ. 206.
 Cleanthes. C. 67. ab hoc præceptore suo subinde recedit Chrysippus,
 ibid.
 Clementis Romani περίοδοι λόγοι τεσσαρεσκαίδεκάτω P. 8.
 Epistola ad Hebræos illi à quibusdam adscripta. H. b. 430.
 Commentatores in Matthæum ante Origenem. H. a. 368. e.
 Crates Philosophus Thebanus. C. 84. H. a. 382.
 Cynici. C. 142.

- Democritus C. 84. 375. 407.
 οἱ Δημοκρίτειοι C. 32.
 Demosthenes Orator. C. 176.
 Diogenes Cynicus. C. 84. 294. 336.
 Dionysius Ægyptius, Musicus, Celfi familiaris. C. 302.
 Dositheus, hæreticus C. 44. 282. P. 14. Samaritanus H. b. 219. δ' Φ' ἔ
 δευρο μέχρι εἰσὶν οἱ Δωσιθεοὶ Φέροντες καὶ βίβλους ἔ
 Δωσιθεοὶ καὶ μύθους
 τινὰς περὶ αὐτῶν διηγούμενοι ὡς μὴ γευσάμενα θανάτου. Ibid.
 Droserus Valentinianus loquens inducitur dialogo contra Mar-
 cionitas.
 Druides. C. 14.
 Ebionitæ hæretici. C. 56. 272. 274. P. 17. 56. H. a. 176. 249. 428. b. 154
 322. 397.
 ἡ ἑβραϊκὴ λέξις. H. a. 438. seq. M. 240. sq.
 Ebræus à quo Origenes didicit sensum loci de Corbane. H. a. 245. &
 plura alia M. 229. alius. 230.
 ὁ Δανιὴλ τῶν ἑβραίων. M. 223. seq.
 Eliaz Apocrypha. H. b. 180.
 Empedocles C. 26. 359. 412.
 Encratitæ hæretici. C. 274.
 Enochi liber. C. 267. H. b. 132. ex eo videtur quod H. a. 7. Origenes
 scribit Astrologiam homines ab Angelis edoctos.
 Epicurei. C. 77.
 De Esaiâ dissecto narratio ἐν τῷ ἀποκρύφῳ τίσις αἰά H. a. 225. M. 232.
 Eutropius iudex loquens inducitur in dialogo contra Marcionatas.
 ἱερώτατος δίκης. M. 64. 69. ab Ecclesia peregrinus 158.
 Græci ἐν τοῖς περὶ προνοίας. C. 163.
 Harpocratiani ἀπὸ Σαλώμης. C. 272.
 Hecatzi Historici περὶ Ἰσραὴλίων Φέρεται βιβλίον. C. 13.
 Heleniani ab Helena dicti Simoniani. C. 272.
 Heracleon Valentinianus. H. b. 60. 68. 94. 112. 113. 117. 122. 129. 148.
 158. 167. 181. seq. 187. 189. 205. 209. 211. 213. 217. 220. 221. 223.
 224. 227. 230. 232. 236. 238. 242. 244. 245. 246. 248. 257.
 293. 308. 312. 314. 320. 333.
 Heraclitus. C. 6. 283. 303. 373.
 Herennius Philo ἐν τῷ περὶ Ἰσραὴλίων συγγράμματι. C. 13.
 Hermippus ἐν τῷ ἀ περὶ νομοθετῶν. C. 13.
 Hermotimus Clazomenius. C. 129.

Hermæ

Hæc de scriptis Origenis dixisse sufficiat, ex quo uno si saluus perdurasset, plus lucis Dallæo * iudice nobis quam ex reliquis (Patribus) aliis, & à quo forsitan potius quam à ceteris omnibus haberemus in quo acquiesceremus. Sed paucula sunt & maximam partem fæde lacera & misere immutata quæ sub illius nomine feruntur. Magni enim & mirandi istius viri monumenta, neque temporum neque hominum injuriam superare potuerunt. Atque haud scio annon horum invidia gravius eum afflixerit, quam ipsa tot sæculorum vetustas quæ ab ipsius morte ad nos fluxerunt. Utinam scripta Origenis inedita quæ apud Græcum Episcopum in Chio Insula vidisse affirmavit vir doctus Fr. Vernonus Anglus, in publicos Ecclesiæ usus proferantur.

Scripta Varia Origenem spectantia.

Gregorii Thaumaturgi Panegyricus in Origenem Præceptorem suum, de quo infra inter Thaumaturgi Opera.

Pamphili Martyris & Eusebii Apologia pro Origene libris VI. è quibus primus è Rufini versione, in latinis Origenis editionibus & inter Hieronymi Opera: atque ex cæteris excerpta pauca apud Photium Cod. 118. extant. Idem Cod. 117. recenset Anonymi opus Eusebio posterioris & in quinque libros distributum pro eodem Origene. Quemadmodum ex Antipatri Bostrensis confutatione Apologiæ Pamphili quædam leguntur in Actis Concilii Nicæni T. 7. Concil. edit. Labbei p. 308.

Rufinus de depravatione librorum, præcipue Origenis, liber, in latinis Origenis editionibus.

Jo. Pici Mirandulani diss. de salute Origenis, p. 131. sq. Operum, Jacobus Martinus in Apologia pro Origene, & Apologia Apologiæ tribus libris constante & adhuc inedita, de qua Huetius p. 230. Origenianor. Erasmus de Origenis Vita, phrasi, docendi ratione & operibus Origenis cum singulorum librorum Censuris T. VIII. Opp. p. 362. seq. & ante editiones Origenis Erasmiæ: Georgius Wicelius in Hagiologio. Gilberti Genebrardi collectanea editioni Operum Origenis à se curatæ præmissa.

Petri Halloixii Origenes defensio, sive Origenis vita, virtutes & documenta libris IV. Leodii 1648. fol.

A letter of resolution concerning Origen and the chief of his Opinions, by C. L. Esquire. Lond. 1661. 4. Recusus hic liber dignus examine accuratiore in volumine primo collectionis variorum opusculo.

- Mufonius. C. 151.
 Naucraticæ (Ægypti populus) C. 257.
 Noëtiani hæretici. H. a. 470. b. 46.
 Numenius Pythagoricus C. 13. 258. πολλὰ κρείττον διηγήσαμ
 Πλάτωνα 198. ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τῶ ἀγαθῆ. 13. ἐν τῷ τρίτῳ
 τῶ ἀγαθῆ. 198. ἐν τοῖς περὶ ἀριθμῶν. id. ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ
 θαρσίας ψυχῆς. 269 ἐν τῷ καλεσμένῳ Ἐποπι. 198. ἐν τοῖς
 τόπαι. id. JESU, Moyfis & Jannis atque Jambri mem
 198. 199.
 Ophitæ hæretici. C. 119. 291—297. 300. 358. 359.
 Oraculum Ammonis. C. 254. 333. Amphiarai. 131. 355. Ampl
 chi. 131. Apollinis. 125. Clarii. 333. 336. Didymai 55. Pythi.
 63. 125. 333. 334. 335. 336. Branchidarum. 333. 336. Æscu
 113. Aristeæ Proconesii & Clazomenii cuiusdam, Cleomedis
 Aftypalensis. ibid. Dodoneum. 333. 336. Pythia aliquando
 rumpi se passa. 407.
 Oraculum Laio redditum. C. 73.
 Origenis cum Judæorum sapientibus disceptatio de veritate Religi
 Christianæ. C. 34. 42. 43. 79.
 Orpheus. C. 14. 94. 95. 359. 367. 368.
 Panthera (miles) C. 25. 26. 54.
 Papifci & Jafonis dialogus. C. 199.
 ὁ Πάριος Ἰαμβοποιός (Archilochus) C. 74.
 Parmenides. C. 359.
 S. Pauli Epistolas admiratione dignas qui non agnoscit, ipse ridet
 est. C. 122.
 Peripatetici. C. 12. 32. 68. 77. 156. 375.
 Perseus ex fërvo Philosophus. C. 144.
 Petri prædicatio Apocrypha ab Heracleone lecta. H. a. 211.
 Phalaris. C. 208. 245.
 Pherecydes. C. 14. 15. 223. 227. 303.
 Phidias statuarius. C. 389.
 Philistio ὁ μίμητος. M. 223. 238. 239.

- Philo Judæus. H. a. 368. 475. C. 198. *ὡς ἢς (κλίμακα & ἰακώβη) καὶ τῷ Φίλωνι συντάκται βιβλίον ἁγίων Φρονίμων καὶ συνέσις ὡς τοῖς Φιλαληθῶσιν ἐξετάσεως.* 289. seq. Respicit Philon. de Iomniis.
- Herrennius Philo *ἐν τῷ ὡς ἰσδαίων συγγράμματι.* C. 13.
- Phlegon. C. 13. 14. 96.
ἐν τρισκαίδεκάτῃ ἢ τεσσαρεσδεκάτῃ οἰμαὶ τῶν χρονικῶν. C. 69. 80.
- Pindarus C. 125. 255.
- Plato C. 16. 26. 29. 31. 70. 149. 159. 173. 186. 190. 198. 202. 204. 205. 227. 275. 276. 278. 280. 281. 287. 288. 316. 350. 352. 360. Apologia. 283. 383. Crito. 370. *διαλογοί.* C. 16. Ex Epistolis. 276. 278. 280. 283. 287. De Legibus 285. 286. Ex Phadone 97. 350. 352. Phadro 288. 382. Philebo 20. 169. De Rep. 12. 15. 23. 186. 198. Symposio 189. Theateto 205. Timæo. 173. 205. 281. 316. 360.
- Platonici C. 235. 245.
- Plutarchus *ἐν τοῖς ὡς ψυχῆς.* C. 268.
- Polemon à Xenocrate ad frugem reductus C. 50. 152.
- Polemon Physiognomicorum scriptor. C. 26.
- Polycletus statuarius. C. 389.
- Protesilai Theſſali reditus ex inferis, C. 94. 95. Rampſiniti Ægyptii, Theſei. &c.
- Ptolemxi *μαγανείαι* volentis Sarapin Alexandrinis *ἐπιφανῆ διέξαι θεῶν.* C. 257.
- Pythagoras C. 6. 13. 14. 26. 94. 159. 227. 244. 280.
- Pythagorici C. 6. 7. 76. 142. 245. 264. 397.
- Σαββαδοί C. 8. ubi junguntur *μπεραγύταις, τεράτοσκοποις, Μίθραις* (forte *μυθραίοις.*)
- Sadducei. H. a. 227. 264. 485. 486. 487. 499.
- Saitæ (Ægypti populus) C. 257.
- Samaritani H. a. 486. b. 199. 205. 208. 218. 219. 220. 245. 327. 328. 329. 486. C. 68.
- Seres & alix impiā gentes, Numidā (Νομάδες) & Scythæ legibus & religione destitutā, si Cello credimus. C. 373.
- Sextus Pythagoricus. C. 397.
- Sexti sententiā. H. a. 368.

XXVII. INDEX Scriptorum & Hæreticorum.

ab Origene in scriptis Græce editis memoratorum.

C. denotat libros contra Celsum, edit. Cantabrig. H. a. b. Commentarios ab Huetio Græce ac Latine editos duobus to-
mis: M. dialogum contra Marcionitas & quæ ipsi subjun-
cta sunt. O. librum de Oratione edit. Wettfe-
nianæ Basil. ac denique P. Philocaliam edit.
Cantabrig.

- A** Baris C. 129.
Egyptiorum *ἱστορία*. C. 13. Theologia. C. 16. 18. 121. 254.
H. a. 85.
Ad Africanum Origenes scripsit epistolam de Susanna M. 222.
ἄγνων. Vide infra, Bassus.
Ambrosius Origenis *ἐργοδιώκτης* C. 1. 112. 161. 231. 275. 332. 494.
H. a. 38. b. 3. 44. 87. 92. 93. 342. 373. P. 26. M. 201. & 247. (ubi
uxoris ejus Marcellæ mentio) O. 2. sq. 148.
Anaxagoras C. 215. 238.
Anaxarchus C. 367. 368. 369.
Anicetus. M. 247.
Antiphontis Rhetoris *φιλαλήθης*. C. 176.
Antisthenes. C. 336.
Appelles hæreticus. C. 267.
Ad Apocrypha non confugiendum. H. a. 498. Vide infra Elias, Enoch,
Esaïas, Hermas, Josephus, Judæi, Petrus.
σὸ τὸν καλὸν ἡμῶν Πάπαν Ἀπολιναρίου ἄσασαι M. 247.
Apollonius (Magus) C. 302.
Aquila. Catena in Job. c. 22. 29. *ἀγλέων τῇ ἑβραϊκῇ λέξει*. M. 224. 225.

Archi-

κύριον, μόνον ἐκ μόνου, Θεὸς ἐκ Θεῶν. Χαρακτήρ καὶ εἰκὼν τῆς Θεότη-
 τος, λόγος ἐνεργός. Σοφία τῶν
 ὅλων συστάσεως ποιετικῆ, καὶ δυνα-
 μισ τῆς ὅλης κτίσεως ποιητικῆ, υἱὸς
 ἀληθινὸς ἀληθινῆς Πατρὸς. Ἄφρατος
 ἀοράτος, καὶ ἀφθάρτος ἀφθάρτου, καὶ
 ἀθάνατος ἀθανάτου, καὶ αἰδῖος αἰ-
 δῖος. Καὶ ἐν πνεύμα ἁγίον ἐκ Θεῶν τὴν
 ὑπαρξίν ἔχον, καὶ δι' υἱὸς πεφωτῶς
 δηλαδὴ τοῖς ἀνθρώποις. Ἐκὼν τῆς υἱῆς,
 † τελεία τελεία. Ζωὴ ζώων αἰτία,
 πηγὴ ἀγία, ἀγιότης ἀγιασμοῦ χορη-
 γός, ἐν ᾧ φανερεῖται Θεὸς ὁ Πατήρ ὁ
 ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσι, καὶ Θεὸς ὁ υἱὸς
 ὁ Δεῦρ πάντων. Τριάς τελεία δόξη καὶ
 αἰδιότης καὶ βασιλεία μὴ μεριζομένη
 μηδὲ ἀπαλλοτριωμένη. Οὕτως ἐν κτι-
 σὸν τῆς ἑξ ἑαυτοῦ ἐν τῇ Τριάδι, ἔτε ἐπέ-
 σακλον τῆς ὡς πρότερον μὲν ἔχ' ὑπαρ-
 χον, ὕστερον δὲ ἐπέσακλον. Οὕτως ἐν
 ἐνελίπε ὡς υἱὸς Πατρὸς, ἔτε ὑπὸ πνευ-
 μα, ἀλλ' ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως ἡ αὐ-
 τῆς τριάδος αἰετῆ.

† Antiquum Pfalterium MS. latinum aureis scriptum literis, quod Hadriano I. Papæ dona-
 vit Carolus M apud Lambec. T. 2. p. 270. legit: *ex solo DEO.*

q) Id. *penetrans*, minus bene.

† Alii ut Concilior. editores distinguunt sic: εἰκὼν τῆς υἱῆς τελεία, τελεία ζωὴ ζώων,
 αἰτία, ἀγιότης κ. τ. λ.

r) Pfalterium vetus apud Lambec. *DEUS solus.*

s) Gregorius Naz. Orat. 37. p. 609. Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν υἱὸν, Θεὸν τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον, τρεῖς ἰδιότητας, Θεότης μίαν δόξην καὶ τιμὴν καὶ σίαν καὶ βασιλείαν
 μὴ μεριζομένην ὡς τις τῶν μικρῶν προῶθεν Θεοφόρων ἐφιλοσόφησεν. *Idem*
 Orat. 40. p. 668. ἄδεν τῆς τριάδος ἄδλον, ἄδεν κτιστὸν ἄδεν ἐπέσακλον, ἡμῶν
 τῶν σοφῶν τιμὸς λέγοντος.

* Hæc & quæ sequuntur, male pro Nysseni non Thavmaturgii verbis habere Nysseni edi-
 tores, hosque secutus Elias du i in. T. I. Bibl scriptor. Ecclef. p. 185. itaque & illa omisit
 Clariff. Caveus in Thavmaturgi vita §. 7 ubi hanc ἐκθεσιν fidei, Græce & Anglice
 exhibet.

e) Pfalet r apud Lambec. *idem hoc*, minus bene.

u) Id. *inconvertibilis*, & usude: *semper manet*.

*solus ex solo, † figuræ & imago Deitatis,
 tu, verbum perpetrans, q) Sapientia
 comprehendens omnia, & virtus qua
 tota creatura fieri potuit. Filius verus
 Veri Patris, & invisibilis ex invisibili, &
 incorruptibilis ex incorruptibili, & im-
 mortalis ex immortalis, & sempit-
 ternus ex sempiterno. Unus Spiritus
 Sanctus ex DEO substantiam ha-
 bens, & qui per Filium apparuit, imago
 filii perfecti, perfecta: viventium causa,
 sanctitas sanctificationis præfatrix, per
 quem DEUS r) super omnia & in
 omnibus cognoscitur, & Filius per omnes.
 Trinitas perfecta, majestate & sempit-
 ernitate & regno s) minime dividitur
 neque abalienatur. Igitur neque * fa-
 ctum quid aut serviens in Trinitate, ne-
 que superinductum tanquam autestas r)
 quidem non subsistens, postea vero super-
 ingressum. Neque ita desinit tanquam
 Filius Patri, neque Filio Spiritus Sancti,
 sed invertibilis u) & invariabilis ea-
 dem Trinitas semper.* Hanc

Hanc fidei confessionem Petavius non negat esse Thavmaturgi (ut scribit Labbeus p. 373. cum altera ἡ κατὰ μέρος πίστις eam confundens; sed agnoscit, & illustre monumentum traditionis Ecclesiasticae ac Catholicae de Trinitate professionis appellat prolegom. ad dogm. Theol. de Trin. c. 4. n. 5. In quibusdam Codd. Hieronymi c. 65. de S. E. inter Thavmaturgi scripta memoratur etiam de fide, sed in plerisque & in Graeca versione & apud Freculsum desideratum. Apud Honorium Augustod. est: & alias de fide Epistolae, pro quo Baronius ad A. C. 266. n. 20. ex Hieronymo citat: & alia hujus vulgo feruntur Epistola, & de fide.

Diversa ab hac fuit Gregorii expositio fidei ad *Ælianum*, quem ab idolis ad CHRISTI fidem reducere conatus est. De illa Basilius Epist. 64. cujus verba sicut à Facundo Hermianensi lib. X. T. 2. Opp. Sirmondi p. 740. latine transferuntur, adscribam: *Invenimus quoddam experimentum per Epistolam ad unanimitatem nostram, Antihimium Tyanorum Episcopum, quod magnus Gregorius dixerit in expositione fidei Πατέρα καὶ υἱὸν ὁμοῖα μὴ εἶναι δύο, ὑποστάσει ἕν ἢ ἓν, Patris & Filii personas intellectu quidem esse duas, substantiam autem esse unam. Hoc autem quia non dogmatice dictum est, sed certative (ὡς ἀπολογητικῶς ἀλλ' ἀγωνιστικῶς ἐν τῇ πρὸς Ἄλιανόν διαλέξει) in sermone ad Gellianum, non potuerunt conficere qui in subtilitate sensuum semetipsos beatificant. -- Rursus vero pagano satisfaciens non arbitrabatur opus esse subtilitatis ratiocinatione circa verba. Est etiam ubi & consentiendum sit consuetudini contradicentis, ut non ad necessaria relucetur. Quapropter & multas invenies ibi voces quae nunc haereticis maximam virtutem praebeant, sicut creaturam & facturam, & si quid tale est. Multa autem dicta & de conjunctione qua ad hominem facta est, ad Divinitatis referunt rationem qui inrudite audiunt Scripturas, quale est & hoc quod ab his circumfertur.*

Diversa etiam est, at Gregorio Thavmaturgo supposita expositio fidei altera prolixior, ἡ κατὰ μέρος πίστις, quae latine tantum extat ex versione *Francisci Turriani*, & cum ejus scholiis in edit. Gerh. Vosii Moguntina pag. 15-26. Hic mihi videtur esse, ὁ περὶ σαρκώσεως καὶ πίστεως λόγος quem memorat Suidas in γρηγόρ. Locum ejus Graece ex Anastasio emendatiorem producit Sirmondus ad Facundi lib. X. cap. 6. ex eadem πίστις Leontius de sectis p. 540. act. 10. affert verba: τῇ φύσει ἰδίᾳ, ὅτε ἐθεύλω, ἐνεργῶν ἰα ἰδία. Ac libro in eos qui proferunt quadam *Apollinarii falso inscripta nomine Patrum* T. IX. Bibl. Patrum Lugd. p. 707.

li 2

no-

b) Confer ad hunc locum Petav. Dogm. Theol. de SS. Trinitate lib. 1. c. 4 §. 10. & Bulli defenc. fidei Nizanae sect. 2. c. 12.

notavit multos ex orthodoxis habere hanc κατὰ μίρον πίστεω quæ tamen sit Apollinarii, & p. 712 nonnulla ex eo allegat, sub Apollinarii nomine. Neque Leontius tantum sed Evagrius quoque III. 31. auctor est quosdam ex hæresi Apollinarii vel Eutychis vel Dioscori, cum velent suam hæresin confirmare, Apollinarii λόγους Gregorio Thavmaturgo vel Athanasio, & Epistolas Julio Episcopo Romano supposuisse. In hac certe κατὰ μίρον πίστεω ut Sabellianorum, Arianorum & Nestorianorum (licet Sabellio tantum nominatim rejecto) errores diserte improbatos videas, sic nonnulla etiam leguntur, quæ Apollinaris & Eutychis dogmatibus haud obscure favent. *Et quia nonnulli, inquit, turbas nobis excitarunt nitentes evertere fidem nostram in CHRISTUM: Dominum nostrum, non consentientes DEUM esse incarnatum, sed hominem DEO inspicuum, idcirco confessionem edimus de fide quam diximus, rejicientes contradicentiam perfidiam. DEUS enim humana carne incarnatus puram habet propriam operationem, cum sit mens passionibus anima & carnis invisibilis, & carnem ac carnis motum divine ac sine peccato moderans. Qui non solum à morte tenetur non potius, sed etiam mortem delevit. Et est DEUS verus, qui carnis expertus in carne apparuit, perfectus vera & divina perfectione. Non dua persona neque dua natura, neque enim quatuor adorari dicimus, DEUM & filium DEI, & hominem & Spiritum Sanctum. Idcirco eos anathematizamus, qui sic impii sunt, qui hominem in divina laudatione ponunt.* p. 22. edit. Vosfii.

Appendix hujus κατὰ μίρον πίστεως videntur viris doctis esse duodecim de fide capitula sive Anathematismi, cum addita singulis ἐπιμηνία, in quibus & ipsis ad Apollinarii sententiam spectare possit videri quod τέλειον hominem à CHRISTO assumptum negat c. 3. & 8. sed si anathematismi hi omnes sunt ab una manu, ut quidem videntur, nec Gregorium Thavmaturgum nec Apollinarium illum Hæreticum auctorem habere possunt, nam non modo Nestorii & Eutychis κυρίας δόξας explodunt, sed & anathematismo IC. ac præcipue II. diserte Apollinaris hæresis confoditur, & corpus à λόγῳ assumptum, nec ἀψυχον nec ἀνείπων, sed tale ut omnino τέλειον ἀνθρώπων constituat, definitur. Itaque in prioribus capitibus illud tantum negatum est sensu Nestoriano, ne duas nempe in CHRISTO personas agnoscamus. Prodierunt hi Anathematismi primum latine ex *Turriani* versione in Apparatu sacro *Antonii Posssevini*. deinde Græce & latine in lectionibus Antiquis *Henrici Canisii*, qui Græca à Posssevino accepisse se testatur, Tomo 3. p. 1. Ingolstadt. 1603. 4. Deinde in editionibus Thavmaturgi cum *Vosfii* editoris versione & scholiis, atque in *Moguntina* quidem p. 29-40.

4. Ex *Epistolis* quas Gregorium scripsisse Hieronymus ac Svidas testantur, restat unica *Canonica* ad *Πάπαν* sive Episcopum quendam Ponti, scripta de iis qui in Barbarorum (Boranorum * quæ Scythica gens est) in regionem illam circa A. C. 258. incursione idolothyta comederant, seu qui in captivitate idolis sacrificaverant, aut alia peccaverant. Hi sunt Canones Gregorii Thavmaturgi, qui probantur in Concilio sexti CPol. in Trullo A. C. 680. habitican. 2. Atque *primi decem* quidem nemini suspecti de fraude sunt, sed *undecimum* rejiciunt plerique, quoniam nec in Græco Nomocanone illum Vossius reperit, nec in collectione canonum à Gregorio Patriarchæ CPol. facta ** Morinus, licet eum agnovit & interpretatus est Theodorus Balsamon, & in suo Codice reperit auctor versionis latinæ quæ in Orthodoxographis legitur, & Antonius Augustinus qui inter canones pœnitentiales vulgavit Tarracone 1584. 4. Paris. 1641. fol. & ex Sirlerti Codice Vossius Græce edidit, adjuncta latina versione *Gentiani Herveti* & commentario *Balsamonis*, latine tantum, ex ejusdem Herveti versione Paris. 1561. fol. edita. Ille Balsamonis commentarius Græce etiam additus est à Beveregio Oxon. A. 1672. T. 2. Pandect. Canonum p. 24. ex Parisiensi Duczana Canonum & Balsamonis editione A. 1620. fol. *Zonara* commentarios etiam addidit Beveregius ex edit. Græcolatina Paris. A. 1622. ad calcem Thavmaturgi. Pro *γρησιότητι* canonis undecimi multis pugnat Natalis Alex. diff. 18. Seculi 3. Sed magis probat gradus pœnitentium memoratos in illo canone esse satis antiquos, quam canonem ipsum non esse Gregorianis assutum.

5. *Λόγος κεΦαλαιώδης περι ψυχῆς*, de anima ad Tatianum quendam, Tatianæ fortassis cujus Origenes libro de præcatione meminit fratrem. Hunc primus edidit Vossius pluribus MSS. Codd. usum se testatus, addita latina versione sua scholiisque pag. 135. 145. Latinam versionem recudi etiam curavit Caspar Barthius ad calcem librorum Claudiani Mamerti de eodem argumento. Cygneæ 1655. 8. p. 460. Ex alia versione extat in Bibl. Patrum Paris. 1589. T. 3. Clarissimus Nourrius hunc libellum in Codice MS. forte offendens sine auctoris nomine, ac de Tatiano Justini Martyris discipulo cogitans pro inedito habuit, & in prima editione Apparatus sui ad Bibl. Patrum T. 2. pag. 734. velut primus vulgavit. Sed in altera editione omisit, sive quod ipse in Thavmaturgi scripta incidisset, sive monitus à B. Itti-

* Vide Zosimum lib. I. c. 33. Tillemont p. 695.

** Morin, lib. 6, de sacramento pœnitentiæ c. I. §. 9.

- Sibyllæ, Sibyllina Oracula. C. 368. 369. Christiani ab Ethnicis
Sibyllistæ 272.
- Simoniani dicti etiam Heleniani. C. 272.
- Simon Magus, Samaritanus. H. b. 36. C. 44.
- Socrates C. 5. 50. 71. 151. 189. 227. 277. 280. 335. 369.
- Solon. C. 155.
- Σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερός τ' Ἐυριπίδης. C. 335.
- Stoici C. 17. 18. 156. 169. 194. 208. 209. 212. 235. 244. 245. 309.
325. 341. 356. 425. eorum sophisma, λόγος ἀργός 73. 75.
- Symmachus *Caten. in Job. cap. 22. 29. 21. &c.*
- Tachygraphis usus Origenes. H. b. 94.
- Tatianus. O. 82. ejus λόγος πρὸς Ἕλληνας C. 14.
- Tatiana cui & Ambrosio Origenes librum de Oratione inser
O. 3. 148.
- Theodotio. M. 224. 225. *Catena in Job. cap. 22. &c.*
- Thrasymachus (apud Platon.) C. 15.
- Thucydides 392.
- Trophonii cultus apud Labadienses. C. 131.
- Valens hæreticus Valentinianus, qui loquens inducitur dialogo
tra Marcionitas. M. 96. 98.
- Valentinus hæreticus H. a. 110. 159. 277. 287. M. 85. 89. 96. 98.
na in Job. cap. 41. Ejus Psalmi. pag. 345. edit. Venetz ex ver
Pauli Comitoli.
- Valentiniani H. a. 3. 4. 15. 16. & singulis paginis ad 26. 40. 62.
110. 200. 204. 214. 215. 220. 252. 261. 267. 293. 300. 304.
317. 324. 353. 365. 378. 403. 423. 426. 470. 475. 493. 490.
24. 38. 71. 74. 79. 212. 213. 263. 266. 292. 322. 397. C. 77. 272.
299.
- Xenocrates Philosophus C. 50. σεμνότερος 125.
- Zaleucus C. 155.
- Zamolxis ex Pythagoræ servo Philosophus. C. 49. 144. ejus
apud Getas 131.
- Zeno Cittieus C. 10. 144. 200. 245. 374. 401. 410.
ἐν τῇ πολιτείᾳ. C. 6.
- Zeuxis pictor. C. 389.
- Zopyrus Physiognomon. C. 26.
- Zoroaster Persa. C. 14.

Vita Gregorii Thaumaturgi scripta à Nicolao Maria Pallavicino S. J. vidit lucem Rom 1649. 8.

XXIX. METHODIUS disertus & eruditus scriptor etiam *Eubulius* dictus fuit, si Epiphanio credimus LXIV. 63. idque confirmat, quod in Convivio Virginum Eubulius est cui Gregorius exponit sermones de castimonia ac Virginitate à decem Virginibus habitos. Episcopum fuisse multis veterum testimoniis constat, Olympi Lyciz primum, atque Leontius auctor est Patarensis, itidem in Lycia ac denique Tyri Martyrium obiit in Diocletiani persecutione circa A. C. 311. in Chalcide Syriz, celebraturque in Martyrologiis ad 18. Sept. & in Menologiis 20. Jun. quæ capite plexum memorant. Præ cæteris de Methodio videndi Tillemontius Tomo V. memor. Hist. Eccles. parte 3. & Allatius diatriba de Methodiis. Scripta ejus (deperdita maximam partem) hæc ab Hieronymo memorantur cap 83. de Scriptoribus Ecclesiasticis, nam Eusebius quidem de Methodio utpote Origenis memoriz iniquiore dicere omisit:

1. *Adversus Porphyrium* a) libri, quos alibi b) testatur processisse ad decem millia usque versuum. Veterum testimonia de hoc Methodii opere collegit Jacobus Godofredus ad Philostorgium p. 348. Utrum κατὰ πρόβα responderit Porphyrio, dubitat Holstenius lib. de vita & scriptis Porphyrii c. XI. Cæterum jam pridem intercidit exceptis paucissimis fragmentis, quæ ex Jo. Damasceni parallelis & Nicetæ cætena in Jobum Combessius excerpsit p. 442. sq.

2. *Symposium decem Virginum* καὶ τῆ ἀγγελουμένην παρθενίας καὶ ἀγνείας Dialogus de Virginitate, Greg. Nysseno libello de imagine & similitudine DEI in homine T. 2. p. 26. & Photio etiam lectus Cod. 237. atque integer editus primum ab Allatio, qui versionem & diatribam de Methodiis addidit Rom. typis de propaganda fide 1656. 8. deinde à Petro Possino S. I. Paris. 1657. fol. una cum nova versione additis Variis Lect. é Codice Mazariniano typis Regiis Lupareis, unde Possinum interpretis Luparei nomine innuit Combessius, qui & ipse cum versione sua & notis recudi fecit in Aucario novissimo Bibliothecæ Patrum T. I. Paris. 1672. fol. cum antea in Methodio suo A. 1644. fragmenta & excerpta tantum dedisset. Locum etiam produxerat Allatius ad Eustadium Antioch. p. 256.

3. De

a) De Porphyrii libris XV. adversus Christianos, & aliis ejus oppugnatoribus dixi supra lib. IV c. 27. p. 197.

b) Hieron. Epistola 84. ad Magnum Oratoreni,

co qui etiamnum extat, & à Pamphilo k) Apologia Origenis pridem insertus fuit. Origenis ad Gregorium Epistolam habes c. 13. Philocalix. Absens inde à Phædimio Episcopo Amaseno l) consecratus est primus Episcopus Neocæsarensis, licet vix septendecim * tum in urbe essent Christiani. In Episcopatu suo inter varias persecutiones tam felicibus successibus usus est, ut vix totidem Neocæsareæ supersessent Ethnici, m) cum vita excederet imperante Aureliano, ** hoc est non ante A. C. 270. Interfuit una cum Athenodoro fratre suo Episcopis n) Pauli Samosatani hæresin Antiochiæ A. C. 265. redarguentibus. A virtute & doctrinæ præstantia Magni, o) à miraculis *Thaumaturgi* sive τερατοργῆ & alterius *Mosis* p) cognomen tibi *Martyrem* nemo ante Rufinum dixit, celebrant tamen Martyrologia Menologia 17. Novembr. Et late accepto vocabulo *Martyrem* vocari recte monet Lambecius T. 2. pag. 270. Ex scriptis ejus hæc ad nos pervenere:

1. Πανηγυρικὸς ἐὺχαριστίας sive προσφώνητικὸς ad Origenem Cæsareæ Palæstinae circa A. C. 239. dictus extat, Græce cum versione & notis, in edit. Gerh. Vosii p. 169-224. Sed latinam versionem Sirmondus esse testatur Labbeus T. 1. p. 374. idque se ex ipso Sirmondo accepisse jam grandi ætate. Observant & alii cæteris à Vosio Tungrensi Episcopo translatis videri cultiorem. Editum quoque ab *Hæschelio* sub idem tempus hunc panegyricum cum brevibus notis Græce & Latine ad calc-

k) Vide Socratem IV. 27.

l) Nyssenus p. 976. seq. Niceph. VI. 17.

* Basilii de Spiritu S. c. 29. Nyssenus p. 977.

m) Id p. 1006. seq.

** Apud Suidam pro *Juliani* nomine *Aurelianum* ex MSS. Codicum fide reperit *Clævius Kusterus*. Ita & menologia 17. Nov.

n) Euseb. VII. 28. Hist. & Theodoritus II. 9. hæreticar. fabular.

o) Magnum passum nominant Basilii Epist. 63. sq. & de Spiritu S. c. 29. Nyssenus & alii. Miracula ipsius Nyssenus plura refert, plura etiam p. 1009. quod incredibilia videri possint prætermittit se testatus. Nonnulla itidem sunt Eusebii Hist. versionis inserta Rufinus, ut Basilii, Socratis & aliorum veterum testimonia omittam. Mich. Pflæli *προς τὸν Πρωτοσύγγελλον περὶ τῆς ἀγίας Γεηγορίας ἔ* *Θαυματουργῆς* nondum vidit lucem.

p) Basilii de Spiritu S. ad Amphilocho c. 29. T. 2. p. 220. etiam ab ipsis veritatis hostibus hæreticis *δευτέρου Μωυσῆ* appellatum testatur. Idem elogium ei tribuit Nyssenus p. 975.

sine publico damno in Bibl. Vaticana latitare: Idem *Lambecio* teste *T. I.* de Bibl. Vindob. p. 111. praeulo destinavit Methodii in occursum CHRISTI & Simeonis, nec non in ramos palmarum, & convivium decem Virginum atque de libero arbitrio: unde constat ipsum quoque Homiliam in ramos palmarum ad Methodium Tyrium velut auctorem retulisse.

Apocalypsis five *Revelationes*, Methodii haud dubie junieris sunt, ac diserte Patriarchae CPolitani hujus nominis tribuuntur in Codice Hottingeri, videnturque lucem latine quidem Augustae Vindob. 1496. 4. cum *Wolffgangi Aytingeri* Clerici Augustani commentario, & Basil. 1498. cum additionibus ejusdem Aytingeri & *Sebastiani Brand* sive *Tithonis* Argentinenfis, & 1516. 4. & Viennae Austriz 1547. 4. cum prolegomenis & commentario *Wolffgangi Lazii*. Et sine commentariis inter Orthodoxographa Joh. Heroldi Basil. 1555. fol. p. 387. (ubi Methodius male *Episcopus Cyri* dicitur pro *Tyri*;) & in Bibliothecis Patrum. Paris. 1575. 1654. Colon. 1618. & Lugd. 1677. T. 3. Graece & Latine prodierunt in editione Orthodoxographorum posteriore Basil. 1569. fol. Tomo primo. Itaque perperam pro *ἀνεκδότοις* habet Hottingerus p. 98. Bibliothecarii quadripartiti. Hic est liber Methodii de *novissimis diebus* Trithemio memoratus, in Codice Vindobonensi inscribitur: *Ἐν ἁγίοις Πατέροις ἡμῶν Μεθόδιος Ἐπισκόπος Πατάρων καὶ Μαρτύρος περὶ τῶν Σαρακηνῶν καὶ Ῥωμαίων ὀρθόδοξου καὶ τῆς Θεῆς βοήθειας καὶ ἀντιλήψεως καὶ περὶ τῆς παλιᾶς ἐκδόσεως καὶ ἀφανισμοῦ τῶν Σαρακηνῶν, καὶ περὶ τῆς κόσμου σωτηρίας*, vide *Lambecium* IV. p. 201. VI. p. 41. 167. VII. p. 269. Exinde fortassis fuerunt qui Methodio nescio quam *επεξεῖσιν* in *Ἀποκαλύψει* *Ἰωάννου* adscriperunt, quae neque occurrit usquam neque apud veteres memoratur. Nam quae *Andreas Cæsareensis* in *Apocalypsin* ex Methodio repetit, ex ejus Convivio virginum accepit: & quod apud *Simlerum* aliosque legas Methodium in *Apocalypsin* extare in Bibl. Vindobonensi & Augustana Graece, de revelationibus quas jam dixi intelligendum, quibus in Codice Hottingeri subjicitur.

Chronicon, *χρονικὸν βασιλείων τῶν ἀπὸ συστάσεως κόσμου τῆς ἑκτατρίας ἡμέρας διοικησάντων, ὅπως ἑκάστη τέτατον διήχη, καὶ μέχρι πέντε ἡ ζωὴς αὐτῶν χρόνοι ἀρίθμησι, καὶ ἐν ποίῳ τέλει τὸν βίον ἡμετέριον*. Sed illud teste Hottingero p. 99. 100. definit in novissimis *Cantacuzeni* temporibus, h. e. circa A. C. 1355. cum *Methodii Chronicon*, CPolitani puta Patriarchae, quem etiam Confessorem vocant, laudetur non modo

modo à Trithemio sed & à Mariano Scoto, quijam medio sæculo undecimo clarus fuit.

Methodium in *Evangelium Matthæi* non vidi qui memoraret præter Possevinum lib. 2. Bibl. selectæ p. 106. Nam in Collectaneis in *Epistolam ad Romanos* Basil. 1537. excusis quæ ex Methodio desumptæ esse dicuntur, sunt ex libro ejusde resurrectione & excerptis à Photio servatis Cod. 234.

XXX. *Alii Methodii.*

Methodius Presbyter Hierosolymitanus, cujus Homiliam integram in festum Hypapantes editurum se promisit Allatius p. 34. ad Eustath. in Hexæm.

Methodius Archi Episcopus Pannoniensis Ecclesiæ cum S. Cyrillo fratre Apostolus Slavorum sive Moravorum, Bulgarorumque ab A. C. 863. & qui Worsovium primum Bohemiarum ducem ad CHRISTI sacra perduxit circa A. C. 894. De eo Acta Sanctor. IX. Martii, Baronius Tomo X. Annal. Antonius Pagi in Critica Baroniana Tomo III. & Jo. Georgius Stredowsky in sacra Moraviz Historia sive vita SS. Cyrilli & Methodii, edita Solisbaci A. 1710. 4. In Epistola 195. Johannis Papæ VIII. scripta A. C. 878. Romam citatur hic Methodius rationem redditurus quod cantaret Missas Slavica lingua. Etiam SS. literas Methodii ac Constantini sive Cyrilli studio in Slavonicam linguam translatas esse plerique tradunt. Vide Usserium de Scripturis & Sacris vernaculis p. 118. 371. seq. & Jacobi le Long Bibliothecam sacram parte 2. pag. 342. seq. edit. Lipsiensis. Sane ex ejusdem Joannis Papæ Epistola 247. constat illa ætate sacros libros Slavonica lingua extitisse & in sacris cœtibus lectos fuisse. Idem videtur Methodius Monachus, quem artis pictoriæ peritum & descripta graphice Judicii extremi imagine Principem Bulgarorum Bodorum permovisse, ut superstitione Ethnica egerata Christianam religionem amplecteretur, narrant Cedrenus p. 443. & Theophanis continuatores.

Methodius Confessor & Patriarcha ab A. C. 842. CPol., A. C. * 846. 14. Junii defunctus, Imaginum propugnator cujus vita ab Anonymo auctore scripta Græce cum Allatii versione & Henschenii Anale-

K k 2

ctis

* Anton. Pagi ad A. C. 847. n. 17.

ctis legitur in Actis Sanctoꝝ. T. 2. Junii p. 960. seq. Vide etiam Baronium ad Martyrolog. Roman. 14. Junii, ubi Methodium Patrensem à Tyrio perperam distingvit. Effigiem ejus exhibet Goarus p. 126. ad Evchologium. Descriptis ejus videndus Clariss. Caveus, cui spicilegii in vicem addes, quod *Encomium S. Agathe Virginis* latine ex Leonhardi Ponte versione editum est latine à Combesio in Bibl. Concionatoria & à Bollando ad V. Febr. & Græcum extat MS. in Bibl. Veneta S. Marci scanno 29. Cod. π. λέγ. 5. atque incipit: *επειδή με τό θάυμα πρὸς τὸ λέγειν ἐξέγειρε.* Vitam uxoris S. Theophanis Hegumeni & Confessoris à Methodio scriptam testatur auctor vitæ Theophanis apud Henschenium in Actis Sanctoꝝ, ad 12. Martii. *Canon sive constitutio ac διατύπωσις penitentialis de iis qui abnegarunt, per diversos modos & ætates*, latine ex Herveti versione extat in appendice Balsamonis p. 88. seqq. & in Bibliothecis Patrum Paris 1. 75. 1589. 1654. & apud Baron. ad A. C. 842. n. 21. Græce vero & latine in Evchologio Goari p. 876 qui huic Methodio illam vindicat, notasque addidit p. 886. seq. In eadem Balsamonis Appendice p. 96 occurrit etiam latine Methodii *Canon sive constitutio de segregationibus Monachorum Studitarum*. Homilia in eos qui dicunt quid profuit filius DEI crucifixus? & ad eos quos pudet Crucis CHRISTI, sive bina potius ex illis fragmenta, quæ Græce & latine Gretserus in Opere de Cruce edidit, extant etiam latine in Bibl. Patrum Coloniensi T. 15. A. 1622. & in supplemento Parisiensi A. 1639. T. 1. p. 835. Tertium habes apud Allatum p. 349. de Methodiis. *Encomium Dionysii Areopagite* Codices quidam male tribunt nescio cui Metrodoro, nam Methodio vindicat Anastasius Bibliothecarius Epistola ad Carolum Calvum quæ subjicitur Hilduini Areopagiticis apud Surium ad IX. Octobr. & Flodoardus III. 18. ubi inter Hincmari scripta: *de Passione S. Dionysii à Methodio CPol. Græce dictata, & ab Anastasio Rom. sedis latine scripta.* Encomium illud non ex antiquioribus monumentis sed ex Hilduino ut videtur maximam partem repetitum Petrus Franciscus Chiffletius etiam suæ diff. de Dionysio Areopagita inseruit. Paris. 1676. 8. Idem cum Petri Lanselii versione latina primum lucem vidit in editione operum Dionysii Lanseliana Paris. 1615. fol. Apud Hottingerum MS. fuit: *Ἐὐχὴν μεθόδια Πατριάρχου πρὸς τὸν ἀπὸ συστάσεως κόσμου συμβαίοντα καὶ τὸν μετὰ τὸν συμβαίνειν εἰς τὸ ἔξῃς.* Falluntur igitur qui vel *Chronicon* vel

vel *Revelationes* Methodio Tyrrio tribuunt. Confer Hottingeri Bibliothecarium quadripartitum p. 98. 99. & quæ supra in Methodii Patarentis sive Tyrii scriptis notavi.

Methodius junior A. C. 1240. per * trium mensium spatium Patriarcha CPolitanus, ex illis qui ab Ephrazmo Chronologo apud Allatium de consensu utriusque Ecclesiæ p. 725. referuntur extra CPolin Patriarchatu functi.

*Μεθόδιος τις καὶ μοναχὸς καὶ θύτης,
Μονῆς πρὸς τὴν Τηκίνθον Ἰότα.*

Methodius qui scripsit de Miraculis S. Nicolai Myrensis in Lycia Episcopi, Græce MS. in Bibl. Colbertina, incipit: *καλὸν ἡμᾶς ὁ Θεῶν ἀσμάτων προασιεῖν.* Latine typis excusam testatur Baronius ad A. C. 326. n. 86. Vidisse illam se negat Tillemontius nota 1. ad vitam Nicolai T. 6. memor. Hist. Eccles. parte 3. p. 955. Si recte memini, exstat in Bonini Mombritii Actis Sanctor. quæ jam mihi non sunt ad manus.

Methodius Monachus circa A. C. 1270. de quo Acta Sanctor. Februarii T. 1. p. 602. seq. Hic occasione schismatis CPolitani (quo alij Josephum alij Arsenium Patriarcham sectabantur) scripsit libellum adhuc ineditum & Allatio de Methodiis p. 383. memoratum, quo exemplis ex Historia Ecclesiastica adductis probavit populos non debere se jungere se à suis præsulibus, etsi injuste depositorum successoribus modo de fide recte sentiant. Incipit: *ἰσθὲν ὡς παρασησαμίνα τῆ μεγάλῃ Γρηγορίῃ τῆ Θεολογῆ τὸν Θερον Κωνσταντίνου πόλεως, καὶ ἀναχωρήσασθαι.* Aliud ejusdem argumenti scriptum nescio quo auctore Græce & latine vulgavit V. C. Humfredus Hody Oxon. 1691. 4. quod editurum se promiserat Cotelerius III. monument. Ecclesiæ Græcæ p. 645. Illud scriptoris Nicephoro Callisto antiquioris esse ipse deinde Hodyus agnovit, ut infra in Nicephoro dixi.

Methodius Grammaticus, frequenter laudatus ab auctore magni Etymologici.

Omitto recentiores, ut Methodium quem de ortu & casu Imperii Romani eleganti libello sapienter admodum disseruisse scribit Naudzus in Bibliographia politica cap. 7.

Kk 3

XXXI.

• Vide Georgii Aeropolita Chronicon p. 137.

XXXI. ARCHELAUS, Carrharum a) celeberrimæ in Mesopotamia Urbis Episcopus, in eadem Urbe atque deinde in Diodoride vico *disputationem* habuit imperante Probo circa b) A. CHRISTI 278. cum Manete sive Manichæo, qui exinde à Regis Persarum ex cuius vinculis se proripuerat, militibus comprehensus, non quidem propter hæresin, sed quod filii Regis morbo mederi cum recepisset, mortem ejus accelerare esset visus, crudeli supplicio affectus & vivus excoriatus fuit de quo Epiphanius LXVI. 12. *Αἰα* illius *disputationis* Archelaus ipse consignaverat Syro sermone, quæ translata in Græcum jam Hieronymi ætate ferebantur, ut ipse memorat c. 72. de S. E. *Græca* versionis auctor fuisse videtur Hegemonius ὁ τὰς Ἀρχελαῦ πρὸς τὸν Μανιχᾶρον ἀντιλογίας γράψας teste Heracliano Chalcidensi Episcopo apud Photium Cod. 85. Nisi dicere malimus hunc in Epitomen redegeisse Archelai acta, atque illius modo Epitomes *Latinam* veterem versionem ad nos pervenisse, quod exinde colligit Clariss. Zaccagnius, quoniam in hac non leguntur quæ ex Archelai disceptatione cum Manete profert Cyrillus Hierosolymitanus Catechese VI. & quod p. 68. & 100. auctor horum Actuum ab Archelao se distinguit ac diversum innuit. Porro *duos libros contra Manetam* h. e. Actus disputationis in duas partes tributa ab Archelao missos esse ad Tryphonem c) Diodoridis (qui in agro Carrhenfis vicus erat) presbyterum testatur Epiphanius LXVI. 11. Insigne fragmentum Actuum disputationis cum integra Archelai ad Diodorum Epistola ex veteri versione latina edidit Henr. Valesius notis ad Socratem d) p. 197-202. ex Codice MS. monasterii Bobiensis qui nunc est Mediolani in Bibl. Ambrosiana. Communicaverat hoc cum Valesio Emericus Bigotius, qui sub extirpationem præfationis ad Palladium de vita Chrysostrami testatur se comparando Græca Epiphani, quæ hæresi LXVI. 25-31. ex Archelao retulit, nonnullos

- a) Ita enim pro corrupto, *Καταχάρεω, Καλλχάρεω* vel quod proxime accedit *Καταχάρεω* legendum apud Epiphanium, Socratem, Petrum Siculum, Photium cuius libri IV. contra Manichæos MSS. exstant in Bibl. Johanne Hamburgensi aliisque. Urbs sub Valeriano & Gallieno nuper expugnata meminit Archelaus p. 40. edit. Zaccagnii.
- b) Vide clariss. Zaccagnii præfat. ad monumenta Vetera.
- c) Tryphonem vocat Epiphanius & Photius. Sed in Actis Archelai p. 68. & 100. appellatur Diodorus.
- d) Socrates ex Archelai disceptatione cum Manete affert quædam lib. I. Hist. c. 22. Cæterum aliud agentes Benedictini scripserunt in notis ad S. Ambrosium T. 2. p. 639. Manichæum deliramenta sua ab Archelao impetrata.

illos locos in Græco correxisse, plures in latina versione, voluisseque Græce & latine edere, ut ex collatione apparet quanti faciendæ sint antiquæ versiones & quantum utilitatis ex illis redundet, sed postea duxisse satius relinquere ea his qui novam Epiphani vel Socratis editionem aggressuri essent. Interim egregie hanc partem ornavit doctissimus vir Laur. Alexander Zaccagnus, præfectus dignissimus Bibliothecæ Vaticanæ, qui Rom. 1698. 4. in collectaneis e) monumentorum veterum Ecclesiæ Græcæ & latinæ primo loco p. 1-102. non modo Acta Archelai cum Manete longe integriora latine edidit ex Cod. MS. Casinensi, ad Bobiensem & Casanatensem subinde emendato, sed etiam Græca ex Cyrillo Hierosol. & Epiphanio suis locis, atque eruditas notas suas addidit, locaque Veterum atque præfationem doctam præfixit. Quamquam longe, ut dixi integriora hæc Acta sunt, tamen & ipsa in fine mutila & vel librarii vel Epitomatoris fastidio subinde decurtata esse videntur.

XXXII. DIONYSIUS ex Ethnico Christianus, Origenis auditor atque inde circa A. C. 231. post Heraclam Catecheseon Magister ac denique circa A. 248. Episcopus Alexandrinus, anno Galieni duodecimo (CHRISTI 265.) defunctus, de cujus magni viri vita & Scriptis non repetam quæ Tillemontius T. IV. memor. Hist. Eccles. part. 2. & Caveus in Patrum Vitis atque in Historia litteraria observant. Tantum notabo 1.) *Commentarios in Dionysium Pseudo Areopagitam* falso tribui huic Dionysio, * de quibus supra §. 6. dixi. 2) Nec tamen suppositam ** illi videri, sed potius genuinam ejus esse *Epistolam ad Paulum Samosatensem* & responsionem ad decem ejus propositiones, licet eam rejiciunt viri doctissimi Valesius ad Euseb. p. 155. seq. Elias du Pin, T. I. p. 516. Gvil. Caveus, alique, etiam Harduinus ad Epistolam Chryostomi ad Cæsarium p. 9. qui Eutychiano alicui tribuit. Primus eam edidit Franciscus Turrianus vertitque latine & notas addidit, præmissis Catalogo deperditorum Dionysii Operum Rom. 1608. 8. unde recusa in Bibl. Patrum latine Paris. 1654. T. XI. Colon. 1618. & Lugd. 1677. T. III. Græce & lat. in auctario Duczano Paris. 1624. T. I. & in Concilio Labbei T. I. p. 849. 3.) *Epistolam de resurrectione Dominica & Paschalis*

e) De aliis S. Ephraemi Gregorii Nysseni & Euthalii Sulcensis scriptis in hac collectione comprehensis infra, suo loco.

* Commentitia sunt Dionysii Alex. in Dionysium Corinthium scholia, Halloixio memorata. Vide Pearsonium part. I. Vindic. Ignatii c. 10.

** Vide Tillemontium nota VIII. ad Viram Dionysii Alex. & Stillingfleeti vindication of the Doctrine of the Trinity p. 35.

- Musonius. C. 151.
 Naucraticæ (Ægypti populus) C. 257.
 Noëtiani hæretici. H. a. 47c. b. 46.
 Numenius Pythagoricus C. 13. 258. *πολλῶ κρείττον διγνησάμενος*
Πλάτωνα 198. ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τῆ ἀγαθῆ. 13. ἐν τῷ τρίτῳ περὶ
τῆ ἀγαθῆ. 198. ἐν τοῖς περὶ ἀριθμῶν. id. ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ ἀφ-
θαρσίας ψυχῆς. 269 ἐν τῷ καλεσμένῳ ἔποπι. 198. ἐν τοῖς περὶ
τόπων. id. JESU, Moysis & Jannis atque Jambri meminit
 198. 199.
 Ophiticæ hæretici. C. 119. 291—297. 300. 358. 359.
 Oraculum Ammonis. C. 254. 333. Amphiarai. 131. 355. Amphilo-
 chi. 131. Apollinis. 125. *Clarii. 333. 336. Didymæi 55. Pythii. ibid.*
 63. 125. 333. 334. 335. 336. Branchidarum. 333. 336. Æsculapii
 113. Aristæ Proconesii & Clazomenii cujusdam, Cleomedisque
 Aftypalensis. *ibid. Dodoneum. 333. 336. Pythia aliquando cor-*
rumpi se passa. 407.
 Oraculum Laio redditum. C. 73.
 Origenis cum Judæorum sapientibus disceptatio de veritate Religionis
 Christianæ. C. 34. 42. 43. 79.
 Orpheus. C. 14. 94. 95. 359. 367. 368.
 Panthera (miles) C. 25. 26. 54.
 Papisci & Jasonis dialogus. C. 199.
 Ὁ Πάριος Ἰαμβοποιός (Archilochus) C. 74.
 Parmenides. C. 359.
 S. Pauli Epistolas admiratione dignas qui non agnoscit, ipse ridiculus
 est. C. 122.
 Peripatetici. C. 12. 32. 68. 77. 156. 375.
 Perseus ex sërvo Philosophus. C. 144.
 Petri prædicatio Apocrypha ab Heracleone lecta. H. a. 211.
 Phalaris. C. 208. 245.
 Pherecydes. C. 14. 15. 223. 227. 303.
 Phidias statuarius. C. 389.
 Philistio ὁ μίμησος. M. 223. 238. 239.

- Sibyllæ, Sibyllina Oracula. C. 368. 369. Christiani ab Ethnicis dicti
 Sibyllistæ 272.
 Simoniani dicti etiam Heleniani. C. 272.
 Simon Magus, Samaritanus. H. b. 36. C. 44.
 Socrates C. 5. 50. 71. 151. 189. 227. 277. 280. 335. 369.
 Solon. C. 155.
 Σοφὸς Σοφιστῆς, σοφώτερός τ' Ἐυριπίδης. C. 335.
 Stoici C. 17. 18. 156. 169. 194. 208. 209. 212. 235. 244. 245. 309. 324.
 325. 341. 356. 425. eorum sophisma, λόγος ἀργός 73. 75.
 Symmachus *Caten. in Job. cap. 22. 29. 21. &c.*
 Tachygraphis usus Origenes. H. b. 94.
 Tatianus. O. 82. ejus λόγος πρὸς Ἕλληνας C. 14.
 Tatiana cui & Ambrosio Origenes librum de Oratione inscripsit.
 O. 3. 148.
 Theodotio. M. 224. 225. *Catena in Job. cap. 22. &c.*
 Thrasymachus (apud Platon.) C. 15.
 Thucydides 392.
 Trophonii cultus apud Labadienses. C. 131.
 Valens hæreticus Valentimianus, qui loquens inducitur dialogo con-
 tra Marcionitas. M. 96. 98.
 Valentinus hæreticus H. a. 110. 159. 277. 287. M. 85. 89. 96. 98. *Cate-
 na in Job. cap. 41. Ejus Psalmi. pag. 345. edit. Veneta ex versione
 Pauli Comitoli.*
 Valentiniani H. a. 3. 4. 15. 16. & singulis paginis ad 26. 40. 63. 102.
 110. 200. 204. 214. 215. 220. 252. 261. 267. 293. 300. 304. 307.
 317. 324. 353. 365. 378. 403. 423. 426. 470. 475. 493. 496. b. 14.
 24. 38. 71. 74. 79. 212. 213. 263. 266. 292. 322. 397. C. 77. 271. 298.
 299.
 Xenocrates Philosophus C. 50. σιμνότης. 125.
 Zaleucus C. 155.
 Zamolxis ex Pythagoræ servo Philosophus. C. 49. 144. ejus cultus
 apud Getas 131.
 Zeno Cittiens C. 10. 144. 200. 245. 374. 401. 410.
 ἐν τῇ πολιτείᾳ. C. 6.
 Zeuxis pictor. C. 389.
 Zopyrus Physiognomon. C. 26.
 Zoroaster Persa. C. 14.

κυριότης, μόνος ἐκ μόνου, Θεός ἐκ
 Θεῶν. Χαρακτήρ καὶ εἰκὼν τῆς Θεότη-
 τος, λόγος ἐνεργός. Σοφία τῶν
 ὁλων συστάσεως θεετικῆ, καὶ δύνα-
 μὴς τῆς ὅλης κτίσεως ποιητικῆ, υἱὸς
 ἀληθινὸς ἀληθινῆς Πατρὸς. Λόγος
 ἀόρατος, καὶ ἀφθάρτος ἀφθάρτου, καὶ
 ἀθάνατος ἀθανάτου, καὶ αἰδιος αἰ-
 δίου. Καὶ ἐν πνεύμα ἁγίον ἐκ Θεῶν τῶν
 ὑπαρχόντων ἔχον, καὶ δι' υἱὸν πεφωτῶ-
 δηλαδὴ τοῖς ἀνθρώποις. Ἐκὼν τῆς υἱᾶς
 † τελεία τελεία. Ζωὴ ζωῶν αἰτία,
 πηγὴ αἰγία, ἀγιότης ἀγιασμῶν χορη-
 γός, ἐν ᾧ φανερεῖται Θεὸς ὁ Πατήρ ὁ
 ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσι, καὶ Θεὸς ὁ υἱὸς
 ὁ διὰ πάντων. Τριάς τελεία δόξη καὶ
 αἰ δόξη, καὶ βασιλεία μὴ μεριζομένη
 μηδὲ ἀπαλλοτριωμένη. Οὕτως ἐν κτι-
 σὶν τῆ ἑτέραν ἐν τῇ Τριάδι, ἕτε ἐπέ-
 σαυρόν τι ὡς προτερον ἰδὲ ἔχ ὑπάρ-
 χον, ὑστερον † ἐπεσελθόν. Οὕτως ἐν
 ἐνέλιπέ ποτε υἱὸς Πατρὶ, ἕτε υἱὸν πνεύ-
 μα, ἀλλ' ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοίωτος ἡ αὐ-
 τῆ τριάς αἰε.

solus ex solo, † figura & imago Deitatis,
 verbum perperans, q) Sapiencia
 comprehendens omnia, & virtus qua
 tota creatura fieri potuit. Filius verus
 Veri Patris, & invisibilis ex invisibili, &
 incorruptibilis ex incorruptibili, & im-
 mortalis ex immortali, & sempi-
 ternus ex sempiterno. Unus Spiritus
 Sanctus ex DEO substantiam ha-
 bens, & qui per Filium apparuit, imago
 filii perfecta, perfecta: viventium causa,
 sanctitas sanctificationis praestatrix, per
 quem DEUS †) super omnia & in
 omnibus cognoscitur, & Filius per omnes
 Trinitas perfecta, majestate & sempi-
 ternitate & regno s) minime dividitur
 neque abalienatur. Igitur neque * fa-
 ctum quid aut serviens in Trinitate, ne-
 que superinductum tanquam antebac t)
 quidem non subsistens, postea vero super-
 ingressum. Neque iam defuit unquam
 Filius Patri, neque Filio Spiritus Sanctus,
 sed invertibilis u) & immutabilis ea-
 dem Trinitas semper.

† Antiquum Pfalterium MS. latinam aureis scriptum literis, quod Hadriano I. Papa dona-
 vit Carolus M apud Lambec. T. 2. p. 270. legit: ex solo DEO.

- q) Id. penetrans, minus bene.
- † Alii ut Concilior. editores distinguunt sic: εἰκὼν τῆς υἱᾶς τελεία, τελεία ζωὴ ζωῶ-
 των, αἰτία, ἀγιότης κ. τ. λ.
- r) Pfalterium vetus apud Lambec. DEUS solus.
- s) Gregorius Naz. Orat. 37. p. 609. Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν υἱὸν, Θεὸν τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον, τρεῖς ἰδιότητας, Θεότητα μίαν δόξην καὶ τιμὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ βασιλείαν
 μὴ μεριζομένην ὡς τις τῶν μικρῶν προέθεν Θεοφόρων ἐφιλοσόφησεν. Idem
 Orat. 40. p. 668. ἕτερον τῆς τριάδος ἕτερον, ἕτερον κτιστὸν καὶ ἐπέισαυρόν, ἡμισα
 τῶν σοφῶν τις λέγοντες.
- * Haec & quae sequuntur, male pro Nysseni non Thavmaturgi verbis habuere Nysseni edi-
 tores, hocque secutus Elias du i in. T. I. Bibl scriptor. Eccles. p. 195. itaque & illa omnia
 Clariss. Caveus in Thavmaturgi vita §. 7 ubi hanc ἐκθεσιν fidei, Γρηγορίου & Ἀναγνώστη
 exhibet.
- t) Pfalt r apud Lambec. ante hoc minus bene.
- u) Id. inconvertibilis. & uicinde: semper manes.

1
 f
 d
 e
 f
 1
 1
 1
 1
 1
 1

Actis legitur in Actis Sanctor. T. 2. Junii p. 960. seq. Vide etiam Baronium ad Martyrolog. Roman. 14. Junii, ubi Methodium Patrensem à Tyrio perperam distingvit. Effigiem ejus exhibet Goarus p. 126. ad Evchologium. De scriptis ejus videndus Clariss. Caveus, cui spicilegii in vicem addes, quod *Encomium S. Agathe Virginis* latine ex Leonhardi Ponte versione editum est latine à Combesio in Bibl. Concionatoria & à Bollandò ad V. Febr. & Græcum exstat MS. in Bibl. Veneta S. Marci scamno 29. Cod. π. λογ. 5. atque incipit: *επειδή με τό θαύμα προς τό λέγειν εχέγεις.* Vitam uxoris S. Theophanis Hegumeni & Confessoris à Methodio scriptam testatur auctor vitæ Theophanis apud Henschenium in Actis Sanctor. ad 12. Martii. *Canon sive constitutio ac διατύπωσις penitentialis de iis qui abnegarunt, per diversos modos & artes,* latine ex Herveti versione extat in appendice Balsamonis p. 88. seqq. & in Bibliothecis Patrum Parisi 1. 75. 1589. 1654. & apud Baron. ad A. C. 842. n. 21. Græce vero & latine in Evchologio Goari p. 876. quæ huic Methodio illam vindicat, notasque addidit p. 886. seq. In eadem Balsamonis Appendice p. 96 occurrit etiam latine Methodii *Canon sive constitutio de segregationibus Monachorum Studitarum.* Homilia in eos qui dicunt quid profuit filii DEI crucifixus? & ad eos quos pudet Crucis CHRISTI, sive bina potius ex illis fragmenta, quæ Græce & latine Greserus in Opere de Cruce edidit, extant etiam latine in Bibl. Patrum Coloniensi T. 15. A. 1622. & in supplemento Parisiensi A. 1639. T. 1. p. 835. Tertium habes apud Allatum p. 349. de Methodiis. *Encomium Dionysii Areopagite* Codices quidam male tribunt nescio cui Metrodoro, nam Methodio vindicat Anastasius Bibliothecarius Epistola ad Carolum Calvum quæ subjicitur Hilduini Areopagiticis apud Surium ad IX. Octobr. & Flodoardus III. 18. ubi inter Hincmari scripta: *de Passione S. Dionysii à Methodio CPol. Græce à Bata, & ab Anastasio Rom. sedis latine scripta.* Encomium illud non ex antiquioribus monumentis sed ex Hilduino ut videtur maximam partem repetitum Petrus Franciscus Chiffetius etiam suæ diss. de Dionysio Areopagite inseruit. Parisi 1676. 8. Idem cum Petri Lanselii versione latina primum lucem vidit in editione operum Dionysii Lanseliana Parisi 1615. fol. Apud Hottingerum MS. fuit: *Ἐπίγραμμα Μεθοδίου Πατριάρχου περί τῶν ἀπό συστάσεως κόσμου συμβαίνοντων καὶ τῶν μελλόντων συμβαίνειν εἰς τὸ εἶη.* Falluntur igitur qui per Christum

tes testetur Methodium fuisse primum qui adversus Origenem strinxerit calarnum. Vindendum itaque num illa quæ apud Anastasium Sinaitam qv. 23. afferuntur de paradiso terrestri, sub nomine Dionysii Alex. ἐκ τῶν κατ' Ἔλεγγος. Dionysii nostri sint an potius alterius, vel certe deprompta ex aliquo scripto in quo obiter sententiam suam tradidit, non ex instituto oppugnandum Magistrum suum sibi sumfit. Sed jam Catalogum Epistolarum Dionysii Alex. quarum apud veteres mentio, literarum ordine digestam subjiciemus.

Ad fratres per *Ægyptum* constitutos de pœnitentia. Euseb. VI. 46. & de pestilentiali morbo id. VII. 22. & *tertia paschalis*. id.

Ἐπιστολὴ ὑβρισταία oburgatoria ad gregem suum *Alexandria*. id. Alia ad compresbyteros *Alexandriae*. id. VII. 20.

Ad *Ammonem* Berenicensem Episcopum, adversus Sabellium Euseb. VII. 26. Hieron. c. 69. Catalogi de S. E.

Ad *Ammonem* & *Euporum* id.

Ad *Armenios* (quorum Episcopus *Meruzanes*) de pœnitentia. Euseb. VI. 46.

Ad *Basilidem* Episcopum Pentapolitannum Epistolæ variz. Euseb. VII. 26.

Ad *Cornelium* Episcopum Romanum. Euseb. VI. 46.

Ad *Dionysium* Rom. presbyterum (& postea Episcopum) Euseb. VII. 7. seq. Athanas. de sententia Dionysii, Euthymius in panoplia. Et altera de *Luciano* Euseb. VII. 22. *tertia paschalis*. id.

Ad *Domitium* ac *Didymum* Epistola Paschalis. Euseb. VII. 20.

Ad *Euphranorem*. id. VII. 26. Athanas. de sententia Dionysii.

Ad *Fabium* Antiochiæ Episcopum de pœnitentia. Euseb. VI. 41. 42. 44. Syncell. p. 366. Niceph. V. 29. seq. Male in Hieronymi Codicibus & alibi ad *Flavium* πρὸς Φλαβιανόν.

Ad *Flavium* Epistola Paschalis cum canone octo annorum. Euseb. VII. 20.

Ad *Germanum* Episcopum qui ei obrectatus fuerat. Euseb. VI. 40. VII. 11. Niceph. VI. 28. Syncellus p. 365.

Epistola ὡς ἐξ ἡμῶν de exercitatione. Euseb. VII. 22.

Ad *Hermammoneum*. Euseb. VII. 1. & 10. Ad eundem & fratres in *Ægypto* degentes. VII. 22.

Ad *Hieremem* Episcopum *Ægyptium* Epistola Paschalis. Euseb. VII. 22.

Ad fratres *Laodicensis* Ecclesiz, cui præerat *Theblymidres* Episcopus id. VI. 46.

De mortalitate. Euseb. VII. 22.

Ad *Novatianum* causantem quod invitus Romæ Episcopus ordinatus esset. Euseb. VI. 45. & Hieron. c. 69. Catalog. qui exordium ejus refert his verbis: *Dionysius Novatiano fratri salutem: si invitus, ut dicitur, ordinatus es, probabu, cum volens secesseris.* Apud Eusebium vero ubi male ad *Novatum* exhibent Codices, Pearsonius p. 31. *Annal. Cyprian.* pro *χρίσαι* legit *θῦσαι*. Sed vocabulum *χρίσαι* haud dubie rectum est, quod legit Rufinus: *sustinere martyrium ne scindatur Ecclesia*, Syncellus quoque p. 374. & Nicephorus VI. 4. Verum ex eodem Nicephoro, Syncello & Rufino certissime apparet verba quædam excidisse, locumque legendum esse sic: *ἢ ἢ ἐκ ἀδελφότητος τῆς ἐκκλησίας ἢ μὴ εἰς ἀλλοτρίους γενόμενης, ἢ ἐπὶ καὶ μὴ χρίσαι μαρτυρία.* Vocula *ἐνεκεν* bis repetita librario oscitanti fraudi fuit, effecitque ut verba quæ post prius *ἐνεκεν* sequebantur, omitteret.

Contra *Paulum* Samosatenum, ad Episcopos *Antiochie* A. C. 265. congregatos quibus interesse propter corporis infirmitatem non potuit, Epistola scripta paulo ante mortem. Euseb. VII. 27. *Theodorit.* II. 8. hzretic. fab. Nicetas lib. 4. thesauri. Niceph. VI. 24. 27.

Ad *Philemonem* Presbyterum Rom. de baptismo. Euseb. VII. 7.

Ad *Romanos* *διακονική* de officio Diaconi per Hippolytum missa. Euseb. VI. 46. Altera de pace, & tertia de penitentia. *Alia* eidem ad Confessores Romæ constitutos qui Novatiano adhuc favebant: & binæ aliz ad eosdem, Ecclesiz unitati redditos. Euseb. ibid.

Ad *Sixtum* Papam, *Stephani* successorem de baptismo Epistolæ tres. Euseb. VII. 5. 6. & 9.

Epistola de Sabbato id. VII. 22.

Ad *Stephanum* Episcopum Rom. de rebaptizatione hæreticorum. Euseb. VII. 4. seq.

Ad *Telesphorum*, adversus Sabellium. Euseb. VII. 26. Athanas. de sententia Dionysii Alex.

Libri de penitentia ad Canonem Episcopum Hermopolitanum meminit Euseb. VI. 46. & Syncellus p. 375. ubi male *κόλλωρα* legitur, & in editione Catalogi Hieronymiani Lipsiensi cum variorum notis edita, *ad Canonem.*

Libri de tentationibus. Ad *Esphranorem* mentio in Historia Eusebii lib. VII. 26. pro quo nomine apud eundem Hieronymum male *ad Esphran* legitur, ubi Epistola Dionysii ad eum scripta refertur.

Libellum

Libellum de Martyrio ad Origenem, Decu persecutione grassante scriptum memorat Eusebius VI. 46. Hist. Et ad vivum Origenem scripsisse Dionysium Alex. & post fata eum laudasse, testatur Gobarus apud Photium. Cod. 232.

Ceteri scriptores Graci Christiani saculo tertio, quorum vel omnia vel pleraque scripta interciderunt, memorantur hi:

1. CAJUS S. Irenzi * discipulus, presbyter Romanus, atque inde Episcopus Atheniensis, nam apud Photium Cod. 48. pro Ἰρηὴν Ἐπίσκοπον legendum videtur Ἀθηναίων. Scripta ejus tria celebrari in veterum scriptis reperio, *Parvum Labyrinthum* adversus *Artemoniam* & *Theodoti* hæresin, quem librum *Origeni* quidam perperam tribuerunt teste Photio & Theodorito II. 5. hæretic. fabular. Vide Euseb. V. 28. & Niceph. IV. 21. Jo. Pearsonii Opera postuma p. 148.

Διάλογον sive *Διάλεξιν* contra *Proclum* sive *Proculum* Montanistam. Eusebius II. 25. III. 31. & VI. 20. Hist. Hieronymus de S. E. c. 59. Photius, Niceph. &c.

Λόγον περὶ τῆς παλῆς ἑσίας, quem alii Flavio Josepho, Justino Martyri alii, alii Irenzo adscripserunt ut Photius testatur. De eodem argumento scripserat etiam Hippolytus, cujus libri forte pars adhuc superest, ut supra dixi, nisi fragmentum illud sit ex libro quem περὶ τῆς παλῆς ἑσίας scripsisse se in calce Labyrinthi Cajus testatus est. In eodem Cajus, ut ex Photio constat, de CHRISTO ut DEO vero & inenarrabili ejus generatione, Catholico more differuit, unde eum inter vindices ante Nicænos fidei Nicænz non immerito refert Georgius Bullus p. 159. seq. & Gardinerus pag. 149. Hypotyposeos fidei Catholicæ circa SS. Trinitatem.

L I 2

2. ALE

* In calce Epistolæ Smyrnenis de S. Polycarpi martyrio: ταύτην ἀπογράφω ἀπὸ τοῦ Γαίου ἐκ τῶν Εἰρηναίου μαθητῶν τῶν Πολυκάρπου, ὃς καὶ συνεπολιτεύσατο τῷ Εἰρηναίῳ. Ἐγὼ δὲ Σωκράτης ἐν Κορίνθῳ ἐκ τῶν Γαίου ἀπογράφων ἔγραψα. Hinc Cajum domo Corinthium fuisse & cum Irenæo Romam profectum suspicatur Stephanus le Moyne ad *Varia sacra* p. 937. Idem Mediolanensium fuisse Episcopum conjicit p. 944. Sane diversus fuit à Cajo qui Romæ Episcopatum tenuit ab A. C. 283; ad 296. Cæterum à Josepho Medo in clavi Apocalypica perperam Cajum nostrum hæreseos Alogorum postulari notavit D. Itigius diss. de hæresiarchis p. 262.

2. ALEXANDER Episcopus Cappadociæ atque inde in Episcopatu Hierosolymitano S. Narcisso 116. annorum seni succenturiatus, Martyrium obiit Cæsareæ. imperante Decio. Vide Eusebium VI. 11. Socratem VII. 36. Martyrologia & Acta Sanctor. 18. Martii. Menologia 15. Maji vel 12. Dec. Hieronymus c. 62. de S. E. has ejus Epistolas memorat, plures etiam ab eo scriptas testatus:

Ad Antinoitas ex Eusebii VI. 11. ubi verba *ἐν ἰδίᾳς Ἐπιστολαῖς* capienda sunt de unica Epistola.

Ad Antiochensem Ecclesiam, quam in vinculis scripsit, & per Clementem Alex. misit Antiochensibus gratulatus de novo Episcopo suo Asclepiade. Euseb. ibid.

Ad Origenem ex Eusebii VI. 14.

Pro Origene contra Demetrium Alexandriæ Episcopum, ex Eusebii VI. 19. p. 222. Ex Bibliotheca quam in Ælia civitate condidit hic Alexander, egregie profecisse se idem scribit VI. 20.

3. Sextus * JULIUS AFRICANUS Syrus ex Emaunte sub Antonino Helagabolo & Alex. Severo clarus, de cujus *Cæsarum* libris, quorum fragmenta quædam Græce edita sunt, dixi lib. III. c. 24. Illa latine vertere cœpit *Julianus Puchardus*, non ita pridem A. 1705, Parisiis denatus, sed non perfecit, neque interpretationem suam edere voluit: quod existimaret quædam in illis obvia rectius vulgo ignorari. *Zacharia Lundii* Commentarium MS. in Africani ceptos servari accepi Hafniæ à Clarissimo Wolfio Regiæ Bibl. custode. In illis fragmentis c. 29 auctor testatur vidisse se Bardesanem Parthum, quem diversum mihi esse persuadeo à Bardesane scriptore. Nam & huic minus convenit illa jaculando pingendi sagittarumque ictibus formam ejus quem vellet pulchre describendi ** solertia, quam in suo Africanus prædicat, & hic Parthus fuit, alter Babyloniensis: Denique qui sub Antonino vixisse scriptorem docent Porphyrius & Eusebius, si Elagabolum & non Marcum Philosophum intellexissent, perinde ut Hieronymus c. 67. ubi de Africano diserit, nota quadam addita Antonini nomen distinxissent.

* Sextum unus vocat Suidas.

** Quod *ζωγραφήσαι βέλσιν* vocat Africanus, apud Philostratum lib. 2. de vita Apollonii c. 28. p. 81. dicitur *σκιαγραφήσαι βέλσιν*. Magisque admirandum hoc quam quod in veteri Inscriptione apud Gruterum p. DLXII. de Sorano Batavo: *emissumque arcu dum pendet in aere telum ac redit, ex alia fixi fregique sagitta*. Vel quod de Domitiano Suetonius c. 19. in pueri procul stantis præbentisque pro scopo disparantem dextra manus palmam, sagittas tanta arte direxit, ut omnes per intervalla digitorum innocue esaderent.

Præcipuum Africani opus fuit *Chronographia*, Annorum 5623. five libri V. de temporibus, ab Orbe condito usque ad A. C. 221. Olymp. 250. I. Grato & Seleuco Coss. Ex illo licet hodie deperdito multa Eusebius in suo Chronico & Syncellus, Jo. Malala, Theophanes, Cedrenus aliiq; Chronologi, atque in his auctor Chronici Paschalis quod Alexandrinum vulgo vocant, tum latino barbarus scriptor excerptorum utilissimorum ex Eusebio, Africano & aliis, quæ Scaliger edidit ad calcem Chronici Hieronymiani p. 58. sq. At enim liber *de divisionibus & generationibus gentium*, Canisio T. 2. Antiqu. Lect. p. 579. atque emendatus à Labbeo T. I. Bibl. nov. MSS. p. 298. editus latine, quem Julii Africani esse suspicati sunt Vossius III. de Hist. lat. part. 4. c. 3. p. 756. & Sandius ad Vossium p. 279. seq. potius referendus est ad *Hippolytum* Portuensem Africani æqualem, de quo supra in Hippolyto dicere me memini. Quanquam Africani etiam Chronicon fuere qui latine interpretati sunt, & fortasse ut Dodwellus diff. de successione Pontificum p. 98. ex antiquo MS. latino Chronici Eusebiani Codice Mertonensi colligit, antequam Eusebii Chronicon verteret Hieronymus. Illi interpretes vel etiam librarii aut qui describendum sibi Africani opus curaverunt, diversis deinde temporibus ad suam cujusque qua vixit ætatem continuaverunt seriem Consulium, aliaque pro suo quisque captu addiderunt vel omiserunt interpolaveruntve. Cætos Africani cum Chronologia confudit Petavius XII. 40. de doctrina temporum, quod ipse retrahat VIII. 2. ad Uranolog. Africanum *ἐν ταῖς χρονολογίαις* laudat etiam Maximus ad Dionysii pseudo Areopagitz Epistolam IV. Alia veterum loca Africanum laudantia, quoniam à viris doctis Scaligero & Valesio ad Euseb. Alatio ad Eustathium Antiochen. p. 5. seq. Labbeo, Tillemontio, Caveo & Wetstenio *** allata sunt, omitto.

Ex eodem Africani opere perita videtur quam MS. in Bibl. Vindobonensi exstare testatur Lambecius T. 5. p. 297. *διήγησις Ἀφρικανῆ περὶ τῶν ἐν Περσίδι γενομένων Διὰ τὴν ἐνανθρωπήσεως Ἐκείνῃ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*. Incipit: *Ἐκ Περσίδος ἐγνωθεὶς ἀπ' ἀρχῆς ὁ Χριστός. ἔθεν γὰρ λαοθάνατοι τὰς ἐν αὐτῇ νομομαθεῖς ἀπάνηκα Φιλοσοφίας. Ὅσα γὰρ κ. τ. λ.* Vide & Africani fragmenta apud Lambecium lib. I. p. 141. & lib. III. p. 39.

Etiam *Ἀπὸ Μαρτυρίῃ Συμβουσίῃ* filiorumque ejus sub Hadriano passorum in MSS. Codicibus Julio Africano tribuuntur, & sub ejus nomine latine à Mombratio Mediolanensi Tomo 2. Act. sanctor. & in postrema

L. I 3

Su-

*** Wetsten, notis in Epist. ad Origenem de Susanna p. 148. seq.

Suri editione ad 18. Julii edita sunt. Vide Baron. ad Martyrolog. Rom. 18 Jul. *Et quidem fieri potuit*, inquit Theodoricus Ruinartus qui iterum recudi curavit in Actis selectis Martyrum p. 17. *ut in Africani libri de Chronographia inserta fuerint.* Sed in temporibus à CHRISTO nato longe breviorum quam in antecedentibus ætatibus fuisse testatur Photius Cod. 34. itaque si verum est Eusebii, quod in iisdem Actis additur testimonium, quod Africanus acta Martyrum quotquot Romæ & per Italiam passi erant, literis consignaverit, in alio hoc opere quam in Chronographia fecerit.

Denique Hebed JESU in Catalogo librorum Chaldæorum num 15. affirmat existere *B. Africani, Episcopi Emani commentarius Novi Test. & Chronicon.* Sane Origenes p. 244. Epistolæ de Susanna Africanum laudat ut *πῶλλας διδασκαλίας ἔχουσα ἐν ταῖς ἐξετάσεσι καὶ μελέταις τῆς γραφῆς.* Et Julium quidam subinde in Catenis allegatur, & in Catena Corderiana in Johannem vocatur Julius Episcopus. Laudatur & Julii commentarius in Johannem à Mose Barcepha Syro de paradiso. Confer Pauli Colomesii de scriptoribus Ecclesiasticis paralipomena.

De Epistola ad Origenem scripta de Susanna Historia & Origenis ad Africanum responsione quæ Græce & latine existat, dictum est abunde supra in Origene. Meminere illius Euseb. VI. 31. Hist. Hieron. in Catalogo c. 63. Photius Cod. 34. Nicephorus V. 21. & Svidas in Ἀφρικανῶν & Σωσάννας.

Ex Epistola ad Aristidem, qua Matthæi & Lucæ narrationes de genealogia CHRISTI inter se conciliantur, profert nonnulla Eusebius lib. 1. Hist. c. 7. atque ex illo Nicephorus lib. 1. c. 11. seq. & Catena MS. in Lucam apud Lambecium III. p. 62. Licet traditionem ab Africano in illa Epistola laudatam pro suspecta habet Dodwellus p. 38. ad Irenæum. Laudat illam Epistolam Eusebius iterum VI. 31. ac præter Hieronymum, Photiumque ac Nicephorum V. 21. Augustinus II. 7. retractationum.

Africanum de bellico apparatu MS. de quo Casanbonus ad Svetonii Cæsarem c. 31. & Salmasius Epist. 123 ad Isaacum Vossium, intelligit partem Cæstorum Africanum tum adhuc ineditam, sed non ita pridem Græce Parisiis vulgatam. Eodem refer quod scribit Gassendus ad A. 1622. Peirescium obtinuisse tum ex Vaticana tum ex Ambrosiana Mediolanensi exempla quadam Africani aliorumque Testamentorum in gratiam Lud. Michælis viri strenui, auctorumque militarum & Mathematicorum studiosi. Et quod librum septi-

septimum Cestorum, qui est de re militari, habuisse MS. traditur Holstenius apud Morhofum lib. 1. Polyhistoris p. 69. Ex cestis etiam petita sunt quæ sub Africani nomine in Geoponicis & Hippiatricis Græcis leguntur, ac fortasse nostrum respexit Fulgentius III. 7. Mythologicon, ubi Africanum iatrosophistam laudat. Certe in *Cestis iatromicis & Phisicis dynamis* atque *iasticis* contineri jam olim Eusebius in Chron. & Svidas in *AΦρικανός* notarunt. Inter edita cestorum capita est etiam illud 57. *περί κρυφίας επιστολῶν εισπομπῆς* quod laudat Is. Vossius ad Justini II. 10. quem vide etiam ad Catullum pag. 30. ubi de Africano quædam erudite observat, & inter alia affirmat *στρατηγικῶν* quæ supersunt fragmenta constituisse sextum ac septimum Cestorum librum.

Quæ Jo. Trithemius ab Africano scripta refert *de S. Trinitate, de circumcissione, de Astalo, de Pascha, de Sabbato*, nullus veterum quod quidem sciam commemorat.

Commentum absurdum de *Abdia* Babylonici libris ex Hebraico per *Eutropium* nescio quem Græce, atque inde à Julio Africano latine versis, & quæ in *Abdia* ipso lib. VI. c. 20. de *Crisonii* discipuli Apostolorum *libris decem Aëtium Apostolicorum* per Julium Africanum latine translatis leguntur, rejectum à me videre, si tanti est, licet in Codice Apocrypho Novi Test. parte 2.

Julium nostrum Africanum Cestorum & Chronologiz scriptorem in duos vel tres præter rem distrahunt viri docti. In longe plures autem Hendorichius in pandectis Brandenburgicis. Fuere tamen à nostro distincti 1) Julius Africanus Orator, quem concitatiores sed in cura verborum nimium & compositione nonnunquam longiorum & translationibus parum modicum fuisse scribit Quintilianus X. 1. 2) Oratoris nepos Julius Africanus de quo Plinius VII. 6. Epist. 3) Sextus Cæcilius Africanus Jctus, & alter junior Papiniani discipulus, de quibus dixi in Bibl. latina. Illud vero lepidum, quod Africanum Poëtam cæcum Ennio laudatum exsculpsit Hendorichius ex Lactantii lib. 1. Institut. divinæ. c. 18. cum ibi Lactantius afferat versus Ennii, quibus loquens inducitur Scipio Africanus, jaçtansque clades generi humano à se illatas his verbis:

Si fas cadendo caelestia scandere eniquam est,

Mi soli cæli maxima porta patet.

Quibus deinde Lactantius subjungit: *O quantis in tenebris African: versatus es, v. l. potius Poëta, (Enni) qui per caedes & sanguinem patere hominibus ascensum in cælum putas,*

4. **AMBROSIUS** Alexandrinus primum *Marcionice*, deinde ab Origene * correctus, Ecclesie Diaconus & confessione Dominice gloria insignis fuit. Hujus industria & sumtu & instantia ad hunc infinita Origenes delavit volumina, (ut libros ad Cellum, & plures in Scripturam sacram commentarios & adhortationem ad martyrium.) Sed & ipse, quippe ut vir non ineluctantis ingenii fuit, sicut ejus ad Origenem Epistolæ indicio sunt. Obiit ante mortem Origenis, & in hoc à plerisque reprehenditur, quod vir locuples, amicus fuit & pauperis moriens non recordatus sit. De hoc Ambrosio Eusebius VI. 29. Hist. Photius Cod. 121. (ubi quæ de Ambrosio Eusebius scripserat, Hippolyto ** perperam tribuit) Epiphanius LXIV. 3. Svidasin *apocryphus* (ubi ex Credeno p. 208. locum Epistolæ Origenis de hoc Ambrosio infert) Nicephorus V. 15. &c. Uxori hujus Ambrosii, *Marcella* Origenes inscripsit librum de precatone. Alius junior Ambrosius Alex. auditor Didymi, cujus volumen adversus Apollinarium & commentarios in *Isaiam* memorat Hieronymus c. 126. De hoc Acta Sanctor. ad 17. Martii T. 2. p. 513. seq.

5. **TRYPHON** Origenis discipulus, cujus librum *de vacca rufa* Numeror. XIX. & *de disbotomemasis* Abrahami Genes. XV. laudat Hieronymus c. 57. Apud V. C. Thomam Galeum fuit MS. *ὄρχη & ἀγία Τρύφωνος*, hujus an junioris non possum dicere. Videndum aliusne fuerit Diodorus Tryphon, quem is qui Manetem confutarent accenset Epiphanius ac Photius, & ad quem libros duos contra Manetem misit Archelaus de quo supra.

6. **GEMINUS** sive **GEMINIANUS** presbyter Antiochenus, æqualis Origenis laudatur Eusebio in Chronico & inter scriptores Ecclesiasticos refertur ab Hieron. c. 63. qui pauca scripsisse testatus nullius libri nomen sive titulum apposuit.

7. **BERYLLUS** Bostrenus in Arabia Episcopus, **GEROSTUM** antequam homo ex Maria nasceretur nullam *** substantiam propriam habuisse neque postea aliam quam Patris habere divinitatem inhabitantem docuit, quam ejus sententiam confutavit Origenes & Beryllum

* Hieron. c. 56. de Script. Eccles. adde cap. 61. ubi de Hippolyto.

** Confer Stephani le Moyne prolegom. ad Varia sacra.

*** Vide ejusdem le Moyne notas ad Varia sacra p. 233. seq. & III. seq. & Novellas Reip. literar. A. 1700. mens. Februario p. 175. seq. Verba Eusebii quibus Berylli heresim exprimit, sunt: *μη προϋφως ἀνακατ' ἑδραν ἡσίας ὡς ἕργα Θεοῦ*, scilicet *scilicet propriam essentia circumscriptio non præstitisse*, id est non fuisse ante Mariam, quæ postea ipsissima Phocini ac Socii heresim fecit. Nicephorus V. 21. ex ejusdem Berylli sententia: *μη τῶς ὑπὸ τῶν ἡσίας ἰδίων κερτήδαι.*

Beryllum ad Ecclesie sententiam reduxit. Vide Eusebium VI. 33. cujus temporibus scripta Berylli & Origenis adversus eundem & Synodi adversus illum congregatæ monumenta adhuc exstant. Dialogum Origenis & Berylli in quo hæresis ejus arguebatur, & Berylli Epistolas in quibus Origeni gratias agit, memorat Hieronymus c. 60. de S. E. Confer Eusebium VI. 20. ubi testatur Beryllum reliquisse *Διαφόρους Φιλοκαλίας, σὺν Ἐπιστολαῖς καὶ συγγράμμασι*, quæ verba Valesius interpretatur, quod *preter Epistolas & lucubrations varia quoque elegantis ingenii monumenta reliquerit*, atque in notis monet se per *Φιλοκαλίας* intelligere non electa & floridorum libros qualis existat Origenis Philocalia, sed Hymnos & poemata. Verum Nicephorus V. 15. Hist. Eusebii verba sic accipit, ut in ipsis illis Epistolis ac *συγγράμμασι Φιλοκαλίας* illas querendas esse innuat, dum scribit Beryllum *Φιλοκάλησιν ἀπὸ τῆς συγγράμματι* post se reliquisse.

8. NEPOS Episcopus Ægypti composuerat *Psalmos* five Hymnos sacros, quibus multos ex fratribus five Christianis suæ ætatis vehementer delectatos scribit Dionysius Alex. apud Eusebium VII. 24. testatus se ipsum ideo & propter fidem ac diligentiam & studium Scripturarum probare eum atque diligere. *Ἐν ἄλλοις μὲν πολλοῖς ἀποδέχομαι καὶ ἀγάπῃ Νέπωσα, ὅ τε πίστεως καὶ ὅ φιλοπονίας καὶ τῆς ἐν ταῖς γραφαῖς Διδασκαλίας, καὶ τῆς πολλῆς ψαλμωδίας, ἣ μέχρι νῦν πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν ἐνθυμῶνται.* Solum hoc in Nepote improbat Dionysius, quod libris duobus quibus titulum fecerat *ἔλεγχον ἀλληγοριστῶν* promissiones divinas in sacris literis & Johannis Apocalypsi factas non allegorice sed ad literam, de millenario annorum in his terris per delicias corporales transigendo explicaverat. Hanc ejus sententiam confutavit Dionysius *ἐν τοῖς περὶ ἐπαγγελιῶν*, nihilominus illo ipso in opere non dubitat *fratrem* adhuc appellare Nepotem. *ἀναγκαῖον καὶ ἡμᾶς ὡς πρὸς παρόντα τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν Διδασκαλεῖν Νέπωσα.* Duorum librorum Dionysii adversus Nepotem meminit etiam Hieronymus c. 69. ut Nicephorus VI. 21. cæterosque juniores omittam. Nec dubium est à pseudo-Gelasio illum *ἔλεγχον ἀλληγοριστῶν* proscribi, ubi librum Nepotis in decreto de Apocryphis memorat, per Apocrypha non modo intelligens scripta supposita & commentitia, sed etiam ea quorum nulla debet esse propter errores auctoritas in Ecclesia. Alius fuit Nepos Episcopus Hierosolymitanus post Cyrillum. Niceph. XIV. 30.

9. CORNELIUS Episcopus ab A. C. 251. Romanus, atque non diu post in Galli Imp. persecutione propter CHRISTUM

exul & mox 18. Cal Octobr. A. 253. * Martyrio coronatus, scripserat Græce Epistolas complures, è quibus duæ, quæ solæ supersunt latine ad Cyprianum atque inter ** Cyprianicas leguntur, à Cypriano videntur è Græco translatae esse. Octo Epistolæ Cypriani quas ad hunc Cornelium scriptas Hieronymus c. 66. testatur, omnes ad huc supersunt. Eusebius VI. 43. memorat ejus Cornelii literas ad Fabrum (Flavianum plerique alii Episcopum illum Antiochenum appellant) unas *δηλώσας τὰ πρὸς τὴν Ῥωμαίων συνόδον καὶ τὰ δόξαντα πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἀφρικὴν καὶ τὰς αὐτόθι χώρας*. Alteras *περὶ τῶν κατὰ τὴν Σύνοδον ἀρεσάντων & tertias περὶ τῶν κατὰ Νοβάτων † πραχθέντων*, ex qua postrema Epistola Eusebius loco illo insignia fragmenta servavit. Quod Hieronymus Epistolam quartam quoque Cornelii ad Flavianum memorat *valde prolixam, & Novatiane hæreseos causas & anathema continentem*, inde factum puto, quod pro diversa à jam memoratis Epistola præter rem habuit illam, cujus fragmenta apud Eusebium leguntur.

10. DIO.

* Vide Schellstratenum Antiq. Eccles. T. I. p. 197. 429.

** edit. Fellianæ 49. 50. Pamel. & Rigalt. 46. 48. Erasmi. & Manut. lib. 3. Epist. II. & 12.

† *Νοβατιανὸν* videtur scripsisse Eusebius, uti legit etiam Hieron. Fuit certe Novatianus presbyter ille Romanus, adversus quem celebrata Synodus Romana A. C. 251. Novatus nomen est Carthaginienensis presbyteri, cujus & ipse in illo schismate fuisse partes. Vide Beveregii notas ad synodicum magnum p. 69 sq. Pearsonii Annales Cyprianicos, Tillemontium &c. De Novatiani qui latine scripsit monumentis dicere non est hujus loci, neque habeo quæ addam virorum doctorum de illo observatis. nisi quod librum illius de Trinitate nuper admodum tanquam eximium præ cæteris Antiquitatis monumentum nova editione Anglis suis commendavit Arianismi confessor Wilhelmus Whiston, in Volumine quod inscripsit *sermons and essays upon several subjects*, Lond. 1709. 8. Quamquam Novatianum Catholici de CHRISTO dogmatis assertorem fuisse, ex hoc ipso libro licet à Macedonianis olim etiam velut in patrocinium erroris sui laudato, probant Stephanus le Moine notis ad varia sacra p. 229. seq. Georgius Calixtus §. 50. de Mysterio SS. Trin. è Veteri Test. Gregorius Bullus in defensione fidei Nicænae p. 225. Samuel Gardinerus in Hypotyposi doctrinæ Patrum ante Nicænor de SS. Trinitate p. 105. seq. Natalis Alex. diff. IX. Sec. 2. artic. 4. & Petavius de DEO p. 82. lib. I c. II § 10. qui tamen lib. I. de Trinitate c. 5. §. 5. non diffixit parum accurate de Mysterio illo locutum auctorem illius libri quem Novatianum esse ibi p. 91 & de angelis p. 91. negat, eo præcipue & argumento ductus quod c. 13. hæreseos Sabellianæ circa A. C. 255. exortæ meminit. Sed ex hoc tantum sequitur, post schisma librum hunc à Novatiano fuisse compositum. A sectatoribus ejus jaçtabantur *ὑπομνήματα* de martyrio sive Confessione Novatiani sub Decio & Valeriano, quæ falsitatis arguit Evlogius apud Photium Cod. 182. Confer Jo. Felli notas ad Cypriani Epistolam L. XI.

10. DIONYSIUS Romanus Episcopus ab 24. Jul. A. C. 259. ad 26. Dec. A. 269. de cuius scriptis nihil constat nisi quod Athanasius de Synodis Armin. T. I. p. 918. meminit Synodi ab illo congregatz, litterarumque ad Dionysium Alex. scriptarum super eo, quod hic Alexandrinus CHRISTUM ποιήμα dixisset & Patri ὁμοούσιον negasset, quam criminationem ille à se avertit in libello ἐλέγχου καὶ ἀπολογίας, & in alia Epistola, cujus pars ibidem ab Athanasio affertur, & libro de decretis Synodi Nicænz T. I. p. 274. ubi deinde pag. 275. subjungit locum Dionysii Episcopi Romani κατὰ τῶν τὰ Σεβαστιῆς Φρονήτων.

11. EUSEBIUS ex Alexandrinæ Ecclesiæ Diacono * Episcopus Laodicensis, Dionysii Alexandrini, de quo supra, æqualis, diversus sane ab Eusebio Alexandrino cujus *Homilias XLIII.* in Bibl. Cryptæ ferratz repertas habuit & ex illis fragmenta attulit Turrianus in defensione Epistolarum Pontificum, cujus fragmenta occurrere etiam in Jo. Damasceni parallelis, notatum Colomesio in paralipom. de scriptoribus Ecclesiasticis. Habuit & nonnullas Holstenius teste Lambecio lib. I. de Bibl. Viadob. p. 112. & Allatius de Simeorum scriptis: exstantque in Galliz, Italiz, Germaniz & Angliz Bibliothecis, quarum tituli apud Caveum in diss. de dubiis scriptoribus videantur. Cæteram homiliarum istarum Allatio, Turriano, Holstenio visarum auctorem non fuisse veterem illum Eusebium, Alexandrinum tertii scriptorem sæculi, patet vel inde, quod hic nunquam fuit Alexandrinus Episcopus, at enim in Codice Cæsareo in quo Oratio *περὶ μνησίας ἁγίων de commemoratione Sanctorum* exstat, diserte illa adscribitur Eusebio Episcopo Alexandrino, ut testatur Lambecius lib. V. p. 24. qui p. 22. etiam Eusebii Episcopi Alexandrini λόγον περὶ ημεσίας de jejuniis memorat. Illa *περὶ μνησίας ἁγίων* eadem est quam habuit Turrianus, & Holstenius edere voluit, & quam sub Eusebii Episcopi nomine pridem latine ex *Caroli Fabiani* interpretatione vulgavit Thomas Galletus, unde inserta est Supplemento Bibl. Patrum edit. Morell. 1639. T. I. p. 826. & Bibliothecæ Patrum Lugd. T. 27. p. 479. Ac quoniam inter Alexandrinæ Egypti Episcopos sive Patriarchas nullus occurrit Eusebius, veritati consentaneum videtur quod scripsit Turrianus, auctorem harum homiliarum fuisse Episcopum alterius cujusdam Alexandrinæ in Asia, vixisseque quarto sæculo, si fuerit hic μέγας ille Εὐσεβίου Ἀλεξανδρείας

Mm 2

* Vide Eusebii Hist. VII. c. II. p. 261. & c. 32. p. 285.

ἀρείας ad quem Macarius scripserat quaestiones suas quarum fragmentum in MSis Anonymi locis communibus Asceticis de quibus Lambecius lib. V. p. 154. seq. Nescio quem *librum doctrinarum sacrarum* Eusebii Alexandrini Laodiceæ Episcopi inter libros aliquot Arabice & Syriace scriptos, qui tempore Gregorii XI. dicuntur sub terram defossi, & postea oblati sunt venales Episcopo Herbipolensi, memorat Possevinus in Apparatu S. Omitto Eusebium Alexandrinum Rhetorem de quo Eunapius in Proæresio p. 125.

12. MAGNETES *pervetus auctor ante mille & trecentos annos Evangelica Apologia libros Græce scripsit ad Theostenem adversus Gentiles Evangelii calumniatores.* Hæc Possevinus in Apparatu S. *Fragmenta aliquot*, (Colomesii hæc observatio est in paralipomenis de S. E.) *ex Bibliotheca D. Marci Veneta in scriptis suis affert Codicum ille MSS. bellus Franciscus Turrianus, sed imprimis in Apologia pro Epistolis Pontificum. Unum etiam observasse mihi videor in Possevini Moscovia* (qui perinde ut Coccius à Turriano petiisse videtur.) *Auctorem hunc laudant Græci in responsionibus ad Cardinalem de Guise.* Clariss. Caveo hic *Magnetem* videtur esse Hierosolymitanum Præsbyter quem Germanus Patriarcha CPol. in dogmatico MS. ad Anthimum testatur interfuisse Concilio Antiocheno adversus Paulum Samosatenum A. C. 265. Utinam hos libros aliquis bono Ecclesie in lucem proferat, sive Magnetem illum Hierosolymitanum presbyterum sive Macarium Magnetem auctorem habeant, cujus fragmenta exstant in Nicephori CPol. antirrheticis MSS.

13. DEMETRIUS quem inter testes pro defendendo Origene laudavit auctor Anonymus apud Photium Cod. 117. una cum Dionysio Alex. Clemente, aliisque, fuit Episcopus Alexandrinus ex Origenis historia notissimus, de cujus scriptis nihil alioqui mihi compertum.

14. THEOGNOSTUS Alexandrinus Origenis discipulus & post illum Catecheseon in schola Alexandrina Magister atque *ἐξηγητής* Athanasio laudatus, & Photio Cod. CVI. qui ejus *septem libros Hypotyposeon* recenset. Vide Athanasium de decretis Synodi Nicænz T. I. p. 274. & in illud quicumque dixerit verbum p. 755. Henr. Dodwelhum ad fragmentum Philippi Sidetz p. 511. & quæ provindicanda Theognosti doctrina disputat Georgius Bullus in defensione fidei Nicænz p. 227. seq.

15. ANATOLIUS Alexandrinus in Episcopatu Laodiceo Eusebii, de quo jam memoravi, successor. De illius scriptis vide si placet quæ dicta à me sunt libro III. cap. II. ubi & fragmenta quædam sub illius nomine edidi, & lib. IV. p. 19. Nunc juvat tantum notare quod ipse apud Euseb. VII. 32. p. 287. mentionem facit Judæorum scriptorum ut Philonis, Josephi, & *Musei*, atq; antiquiorum *Agathobuli* & *Aristobuli* Paneadensis unius ex illis qui in gratiam Ptolemæi Philadelphi libros Legis Græcæ interpretati sunt. Deinde ab hoc Anatolio diversum esse 1) Anatholium Ethnicum Jamblichi Magistrum, cui Porphyrius quæstiones Homericas inscripsit, tum 2) Anatolium Berytium Ictum, de quo Eunapius in Prozetio, & ad quem Libanii exstant Epistolæ, 3) Anatolium qui in Geoponicis frequenter allegatur & in Hippiatricis, & cui fragmentum de Antipathiis & Sympathiis lib. IV. c. 29. supra à me vulgatum tribuit V. C. D. Jo. Rendtorfius. Nec minus 4) Anatolium CPolitanum qui interfuit Synodo Chalcedonenfi & cujus nonnulla leguntur in Græcorum Oetoecho. 5) Anatolium ad quem directa est Hieronymo tributa præfatio quæ Victorini Commentario in Apocalypsin præmittitur. 6) Anatolium Episcopum Lerinensem circa A. 484. de quo Vicentius Barralis p. 369. seq. 7) Anatolium Timothei Æluri Patriarchæ Alex. fratrem &c.

16. PIERIUS presb. & Catecheta Alexandrinus, fuit Præceptor Pamphili Martyris, ut Photius testatur, Martyr & ipse cum fratre suo Isidoro, unde Martyrologia eum colunt 4. Nov. Inter Criticos sacros & emendatores textus Græci Novi Testamenti laudatur à Richardo Simone præf. ad lib. I. Hist. Crit. N. T. Is ob alias etiam causas Origenes junior dictus est, de quo vide Dodwellum ad fragmentum Philippi Sidetz p. 508. seq. De scriptis hujus Pierii Photio Cod. 119. & Hieronymo Epist. 52. laudatis nihil habeo quod addam præstantissimi Cavei industriz. Doctrinæ puritatem asserit Georgius Bullus in defensione fidei Nicænæ p. 262.

17. De PAMPHILI presb. Cæsarensis ac Martyris vitæ tres libros scripserat *Eusebius* summus ejus amicus, à quo & Pamphili nomen advicit. Illos memorat Eusebius ipse lib. 6. cap. 32. & lib. 7. Hist. c. 32. p. 288. & de martyribus Palæstinæ p. 336. atque intercidisse multi mecum dolebunt. Fragmentum de Martyrio Pamphili quod A. C. 309. sub Maximio alacriter subiit, ex tertio ut putat illius

operis deperditi Eusebiani libro servatum Græce è MS. Mediceo, cum latina versione exhibet Papebrochius in Actis Sanctorum Calendis Junii p. 64-70. Sed & quæ ex Metaphraste de Pamphilo Surius vulgaverat, ex illis Eusebii libris maximam partem petita esse viri docti sibi pervaserunt. De Bibliotheca & *Μαργαρίτη* sive schola quam Cæsarex Palæstinæ instituit de Codicibus scriptorum sacrorum Græcæ interpretationis quos cum Eusebio emendavit, de quibus aliis præclaris monumentis quæ sua manu descripta reliquit, quemadmodum etiam de aliis rebus ad hunc Martyrem pertinentibus accurate ac diligenter differuit Tillemontius Tomo V. memor. Hist. Eccles. parte 3. Scripta ipse reliquit nulla, præter quasdam *Epistolas & Apologiam pro Origene* quam cum Eusebio composuit, à quo etiam post Pamphili mortem additus est liber sextus. *Primus liber ex Rufini versione inter Origenis & Hieronymi Opera sæpius prodit.* Cæteri exceptis quæ Photius Cod. 118. servavit fragmentis perierunt. Perierunt etiam Pamphili *Epistolæ*. S. Hieronymum qui Pamphili nullas in illa Apologia partes fuisse contendit, multis refellit in notis ad memorias suas laudatus Tillemontius pag. 358. seq.

18. LUCIANUS Antiochenus presbyter, de quo ut de aliis hujus nominis dixi lib. IV. c. 16. neque in præsentem habeo quæ adjungam, nisi quod Stephanus le Moyne notis ad *Varia sacra* p. 541. ex Hieronymo observat *editionis LXX, interpretum à Luciano recensita* de qua lib. 3. c. 13. §. 14. dictum est, usum obtinuisse olim per totam fere Asiam minorem ab Antiochia Thraciam & Byzantium usque, idque probat è Lactantio Nicomediensi: Clarissimus vero Græbius uti *Epistolâ ad Joh. Millium* non dubitat in *editione Græcorum Bibliorum Romana* hodie legi librum *Judicum* ex interpolatione *Hesychii Alexandrini*, sic in prolegomenis ad T. 3. *Biblior. Græcorum Oxoniæ à se editorum* cap. 1. §. 7. seq. confirmat librum *Jobi* in Codice MS. Alexandrino ex Luciani recensione extare. Video etiam Jacobo Duponto præf. ad *Psalmos felicissime Carmine Græco à se expressos* verisimile visum quod in MS. Vaticano edito Luciani exhibeatur. Et *Is. Vossius præf. ad appendicem de LXX. Interpretibus* scripsit Lucianæ editionis quæ in multis etiam extet *Orientis Ecclesiis*, exemplar habere *Reginam Christinam*, à quâ illud se impetraturum speret. De eadem videnda *Athanasii synopsis Scripturæ*, auctarium *Theodoriti* pag. 6. & *Euthymius præfat. in Psalmos* p. 193. *Svidas in Anxiarivis.* Ex recentioribus

tioribus Hottingerus pag. 230. fasciculi, & Jo. Morinus Exerc. Bibl. pag. 218, 221. Ex *Epistola ad Antiochenos*, fragmentum servavit auctor Chronici Alex. p. 648. Præterea *brevis fidei formula* quæ incipit πιστεύομεν ἀκολουθῶν τῇ εὐαγγελικῇ καὶ ἀποστολικῇ ὁδοῦσιν exstat apud Athanasium de Synodis Ariminensi & Seleuciensi T. 1. p. 892. & Socratem II. 10. quam Synodi Antiochenæ A. C. 341. Patres, Luciani esse affirmarunt apud Sozomenum III. 5. *Feruntur*, inquit Hieron. c. 77. Luciani *de fide libelli, & breves ad nonnullos Epistole. Apologiam ad præsidem ante Martyrium A. C. 311. Nicomediz dictam*, cujus meminit Eusebius IX 6. Rufinus in latina sua versione ex Actis ut videtur Martyrii ejus, quæ ad Johannem presb. Nicomediensem referunt, excerptam exhibet. Non capite truncatum sed alio mortis genere extinctum contendit Combesius ad S. Maximum T. 2. p. 718. Ab Eusebio dicitur ἀνὴρ τὰ πάντα ἀγίος, βίω τε εὐκροίτης καὶ τοῖς ἱεροῖς μαθήματι συγκροτημένον. Et à Sozomeno τότε ἄλλα εὐδοκίματά τε καὶ τὰς ἱερὰς γραφὰς εἰς ἀκρον ἠκεύθων. Plura de illo Martyrologiorum scriptores, Surius ac Bollandus 7. Januar. & Ruinartus in actis selectis p. 559. seq. Arii hæresi prælusisse multi arguunt, aliis cum Baroniæ eum vel excusantibus vel defendentibus. Vide Tillemontium Tom. IV. memor. part. 3. & Valesium ad Theodoritum. p. 6.

19. HESYCHIUS Ægyptius Episcopus patria ut videtur Alexandrinus iisdem quibus Lucianus temporibus *Græcam versionem librorum sacrorum recensere* aggressus, quam ejus ἐκδόσω ab Ægypti & vicinarum regionum Ecclesiis receptam Hieronymus testatur, iisdem quibus Lucianus temporibus Martyrium subiit. Eundem suspicor primum esse auctorem *Glossarii Græci* Biblicas voces tam diligenter explicantis quod sub Hesychi Alexandrini nomine habemus. Vide si placet quæ dixi lib. IV. c. 35. §. 4.

20. PHILEAS Episcopus Thmuitanus & Martyr librum de Martyrum laude composuit teste Hieron. c. 78. illum nimirum ex quo fragmenta servavit Eusebius VIII. 10. Hist.

De Hæreticorum tertii sæculi scriptis ut nonnulla etiam subjungam, PAULUS Samofatenus Episcopus ab A. C. 260. Antiochenus & propter hæresin deinde A. C. 270. ab Episcopis quos semel iterumque simula-

simulationibus suis * eluserat, depositus, diligenterq; distingvendus tum ab altero Paulo Antiocheno ejusdem fere ætatis, de quo Eusebius VI. 2. Hist. p. 203. & à Paulo Paulicianorum auctore, qui Manichæorum hæresin Sæculo VII. instauravit. Hujus vero, de quo jam dicere institui, sectatores dicti sunt Paulianistæ, & Samosatensiani. In Epistola Synodica ** apud Eusebium VII. 30. describitur Paulus iste ut valde superbus & arrogans, & qui concionanti sibi applaudi diligenter & oraria concuti *** volebat: Ibidem traditur Hymnos CHRISTO cani solitos abrogasse *ὡς δὴ νεωτέρως καὶ νεωτέρων ἀνδρῶν συγγράμματα*, at instituisse mulieres qui festo Paschatis die *ἠμνος* in ipsius Pauli laudem in Ecclesia canerent, *εἰς ἑαυτὸν δ' ἐν μέσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ μεγάλῃ τῆ Πάσχα ἡμέρᾳ ψαλμῶδῶν ᾠδοῦσιν, ὡς καὶ ἀκούσαι αὐτὸς φερέσειν.* Pauli *decem quæstiones* sive *propositiones* cum Dionysii Alexandrini responsione & confutatione editas esse dixi supra p. 262. Sed Epistola quam sibi à Paulo scriptam Dionysius memorat, una cum aliis ejus scriptis intercidit, & jam Athanasius negat Epistolam Pauli ad Episcopos Antiochiæ congregatos se potuisse consequi, de Synodis Arimin. p. 915. & 922. T. I. edit. Lips.

SCYTHIANUS Saracenus † Manichæi anteambulo, discipulum habuit TEREBINTHUM, qui alio nomine deinde
BUD-

* Vide Eusebium VII. 28. sq. Hist. & Theodorit. II. 9. hæretic. fab. In Synodo A. 270. convictus est ab MALCHIONE Presbytero, qui antea Rhetorum Scholæ apud Antiochenes præfuerat, ut narrat idem Eusebius VII. 29. Ex disp. Malchionis quædam affert Leontius lib. I. contra Nestor. Confer è recentibus imprimis Tillamontium Tomo IV. memor. parte 2.

** Fragmentum illius Epistolæ ab Eusebio prætermissum exhibet Baluzius in nova collect. Concilior. pag. 22. A Malchione scriptam tradit Hieronymus c. 71. De Malchione hoc Menologia 28. Octobr.

*** De illo more consules Casaubonum ad Vopisci Aurelianum c. 48. Mathæum Larroquanum lib. I. Adversarior. sacrorum c. 37. & Jo. Baptistam Ferrarium de veterum acclamationibus & plausu lib. 2. cap. 7. & 8.

† Hunc Scythianum Manetis adhuc ætate vixisse non dubito, licet ætate ac senio eum præcessit. Neque obstat quod Apollolorum temporibus propiorem faciunt veteres quidam, aut cum Manete confundunt. Manetis Epistola ad Scythianum fragmentum à me infra afferetur. Necesse est Manetis qui p. 116. ad Symbolum Zaratan Scythiano juniorem facit, & Manetis nomine inferit. Quin imo fuit Zaratan antiquus legislator Perfarum ac Magus Perfarum antiquior, alii Zarades vel Zaratus. Vide Tollii iter Italicum p. 135

BUDDAM † se vocavit, scripsitque ei (hoc est ab eo dictatos) quatuor libros, unum *Mysteriorum*, alium *Capitulorum*, tertium *Evangelium* & novissimum omnium *thesaurum*, ut legas in Actis Archelai cum Manete p. 96. quæ & ipsa inscribuntur *thesaurus verus* veluti quæ falso illi opponantur. Eorundem quatuor librorum mentio apud Cyrilum Hierosol. Catechesi VI. p. 57. Epiphanium LXVI. 2, Socratem lib. I. c. 22. Hist. Svidam in *Μανης*, Cedrenum, & Photium MS. lib. I. contra in Manichæos, cujus verba dedi in Codice Apocrypho Novi Test. p. 141. Magiz, Astrologiz & artis Medicæ peritum & Magicis libris sedulum testatur Epiphanius T. I. p. 620. adde 629. seq.

MANES sive * MANICHÆUS cujus hæresis circa A. C. 278. erupit, ut supra in Archelao notavi, acceptis sibi que magnam

† Buddæ nomine apud Indos notari sapientem, scribit Andreas Mullerus Greifenhagius in *Observationibus Sinicis* p. 16. Et fuit eo nomine in India vir sapiens antiquissimis temporibus, unde Indorum Philosophos *τοῖς Βουδᾶ παραγγέλμασι* obsequentes, eoque ut DEum venerantes memorat Clemens Alex. I. Strom. p. 305. Illum cum Manetis Magistro perperam confundit Vosius p. 7. libri de sectis Philosophor. Manetem gente Brachmanem sive Indum fuisse tradit e Cedreno Svidas.

* Manes Chaldaica sive Babylonica lingua *מנחם* significat, monente Epiphanio LXVI. I. Persica lingua ut scribit Photius MS. sonat *τὸν οἶον ὁμιλητικὸν καὶ πρὸς διαλέξιν ὁρατήριον*. Sic & Cyrillus Hierosol. Quam tamen significationem hodie in lingua Persica ignorari notat Thomas Hyde pag. 284. *Historiæ relig. veterum Persarum*. Qui p. 287. probat significationem vocabuli Persici *Mani*, quo *πίστορ* denotatur & Manetem artem pictoriam exercuisse contendit. Latinis antiquis *Manes* bonum est, de quo Vosii *Etymologicum* in *Manes*. Sed hoc nihil ad Manetem sive Manichæum, quod nomen sibi imposuisse illum hæresiarcham ex Hebraico *מנחם* ut *panictum* se iactaret, affirmant Jacobus Usserius in *Annalibus* ad A. M. 3222. & Gatakerus *Adversar. Miscell.* c. 35. Phrygium etiam nomen *Manes* de quo Casaubonus XIII. 5. ad Athenæum. At pro Manete sive Manichæo à discipulis suis vocabatur *Manichæus*, quasi manna fundens, (non à *mannacha* requies, ut eidem Hydeo persuasum.) Vide Augustin. XIX. 22. in *Faustum* & Fulleri II. 18. *Miscell.* Neque tamen verisimile est in Codice Justinianæ leg. 4. de Hæreticis & Manichæis pro verbis *Manichæos seu Manichæos vel Donatistas meritisima severitate persequimur*, legendum esse *Manichæos seu Manichæos*, ut nuper conjiciebat Nobilissimus & sagacissimus Bynkershoekius in *Observat. Juris Romani*. Nam ne urgeam in Basilicis etiam legi *Μανιχαῖος* & in aliis etiam legibus ut lib. XVI. Cod. Theodof. tit. 5. l. 7. *si qui Manichæus Manichæos*: non possum mihi persuadere Imperatorem recepto ac notissimo Manichæorum nomini aliud affectatum

gnam partem vindicatis ** Scythiani libris varia & ipse scripsisse à veteribus traditur, ut sunt:

Λόγος πρὸς πίστεως, ex quo fragmentum apud Epiphani. T. I. pag. 630. LXVI. 14.

Μυστήρια, liber sectionibus five τμήμασι λόγων XXII. pro numero litterarum Alphabeti Syriaci divisus & fortassis Syriace scriptus. Epiphani. LXVI. 13. In illo instituit evertere Legem ac Prophetas. Vide formulam receptionis five anathematismos Manichæorum in Jac. Tollii itinere Italico p. 142. & Petrum Siculum p. 20. Ab hoc mysteriorum libro diversam τὴν τῶν κεφαλαίων βίβλον, una cum aliis Manichæorum libris rejicit Timotheus presbyter CPol. de iis quæ ad Ecclesiam accedunt, ubi etiam memorat librum τῶν εὐχῶν five προσην, atque cujus etiam apud Petrum Sic. & in formula receptionis mentio, τὴν τῶν Γιγάντων πραγματείαν, quam oppugnaverat Heraclianus teste Photio, ubi ἡ γιγάντων βίβλος vocatur. Cod. 85.

Θησαυρὸς ζωῆς. Memorat Formula receptionis & Epiphani. ibid. Ex libro septimo thesauri verba quædam producit Augustinus libro de natura boni contra Manichæos c. 44. Meminit etiam lib. I. Actor. cum Felice cap. 14.

Μικρὸς Θησαυρὸς. Epiphani. loco laudato.

πρὸς

tum & admiratoribus ejus solis probatum addere voluisse. Ceterum Diogenis servus etiam dictus Manes teste Laërtio VI. 55. Seneca cap. 8. de tranquill. & Eliano XIII. 28. Hist. & frequens hoc nomen in servis, ut notatum præclaræ eruditionis viro Hadriano Relando parte 2. diss. Miscellan. p. 193. sq. cui adde Menagium ad Laërt. V. 55. & VI. 55. Utrum Manes proprium Hæretici nomen fuerit, video dubitantes Pearsonium p. 116. ad Symbolum Apost. & Ovil. Beveregium de Minimo Episcopum nuper Alaphensem notis ad Canonem 95. Trullanum p. 168. sq. quoniam in Oriente quilibet Hæreticus *Man* five *Mimous*, & apud Arabes mendax *Mian* appellatur. Et Epiphanius atque Augustinus aliud etiam nomen Manetis, *Cabriticus* memorant, (ΝΡΙΓ-ΒΡ σκῆυον κενόν vel ΝΠΙΓ ΒΡ σκῆυος ἔ πνεύμαδος, ut *Manichæus* ΠΠΠ ΝΠΠ σκῆυος τῆς ζωῆς ex sententia Steph. le Moynes p. 634. ad Varix Sacra) de quo eundem Fullerum si placet confules. Sed nec defunt qui à Manes demum (quod nomen à *μανία* derivant scriptores Græci Ecclesiastici, & *μανηδης ὄνομα* vocat Epiphanius LXXVIII. 3.) factum esse putant, ut *Maneus* pro Hæretico & pro mendace *Man* usurpetur. Vide Rev. Joannis Wulferi thesaurum Judaicum p. 100. Certe veterum consensus vix videtur pati, ut Manetis nomen five Manichæi, proprius hæresiarum fuisse dubitemus. Adde Scaliger, ad Euseb. num. MMCCXCIII.

** Archelaus Actis cum Manete p. 98.

Περὶ Ἀστρολογίας. id. Astrologiz judiciariz studium Manichzis tribuitur in przfat. Arab. ad Concil. Niczn. Confer Augustin. *IV.* 3. *Confess.* & *V.* 7. *VII.* 6.

Epistola ad Marcellum virum illustrem, cum Marcelli responsione apud Epiphanium exstat *LXVI.* 6. ex Actis Archelai cum Manete p. 6. edit. Clariss. Zaccaginiti.

Epistola fundamenti scripta ad aliquem, quem dilectissimum fratrem vocat. Eam singulari libro confutavit S. Augustinus, cui tota passim inserta legitur. Vide & ejusd. Augustini Acta cum Felice Manichzo & lib. de natura boni c. 42. 46. &c. Germanice illam Epistolam exhibet Godofredus Arnoldus in Historia sive Apologia hæresium *T. IV.* p. 54. seq. Incipit his verbis: *Manichæus Apostolus Jesu Christi & providentiæ DEI Patris. Hac sunt salubria verba ex perenni ac vivo fonte, quæ qui audierit & eisdem primam crediderit, deinde quæ insinuans custodierit, nunquam erit morti obnoxius, verum etiam æterna & gloriosa vita fruatur. Nam profecto tantus est judicandus qui hæc divina instructus cognitione fuerit, per quam liberatus in sempiterna vita permanebit. De eo dilectissimo frater audisti, de quo tibi significasti, dicens posse te cupere &c.*

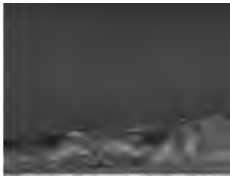
Ἐπιστολῶν βιβλίον ἢ ἑμάς. Vide formulam receptionis apud *Tollium* p. 142. *Petrum Siculum* p. 30.

Ἡ τῶν ἀποκρυφῶν καὶ ἡ τῶν ἀπομνημονευμάτων βίβλος. id.

Legis Christianorum libros à Manichzo corruptos testatur *Archelaus* p. 99. quanquam *Photio MS.* teste Manichzi in textu ipso sacro non multa immutarunt, τοῖς ῥήμασι μὲν καὶ ὀνόμασι ἔδει μέγα παραλλάττειν καὶ κατακυβερταίνουσιν ἔργον τὸ ἅγιον (καθ' ἅπερ Οὐαλεντιῶς καὶ ἕτεροι.) -- ταῖς ῥήσιν μὲν παρεθήκαις μήτε προσθήκαις ἀναίδη λυμαινόμενοι. Verum corruptos esse libros sacros Novi fœderis calumniabantur, è quibus nonnullos plane repudiabant, ut Acta Apostolorum & quasdam ex illa secta Epistolas etiam Catholicas, Petri præsertim, ut qui CHRISTUM abnegasset. Idem *Photius MS.* lib. 1. & *Augustinus* de utilitate credendi c. 2. & 3. adde *Rich. Simonis Hist. Crit. N. T.* lib. 1. pag. 7. seq. & *Jo. Millium* in prolegomenis ad *Novum fœdus.*

• Simile & aliarum ejus Epistolarum exordium fuisse testis Augustinus *XIII.* 4. contra Faustum.

Ὁ δὲ ἔ' αὐτὸς Φῶς ὑπὸ τὴν ἰδίαν
ἐπίαν ἐν τῷ ὄρει ἐφανερώσεν. ἢ δύο
ἔχων φύσεις, ἀλλὰ μίαν ἐν τῷ ὄρατῷ
καὶ ἀορατῷ.

Τῆ αὐτῆ ἐκ τ' πρὸς Κύνδαρον Σαρα-
κενὸν ἐπιστολῆς.

Ἰσχυρίων βελομένων πρὸς λιθάσαι
τὸν Χριστὸν καὶ τ' ἐπινομίας αὐτῶν τὴν
τόλμαν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν, εἰδείξε σα-
φῶς τῆ αὐτῆ ἐπίαν ὁ ἔ' αὐτῆ Φω-
τός ὑπὸ, καὶ μέσθ' αὐτῶν διαλθῶν
ἔχ' ἀορατό· ἢ γὰρ αὐτῶν μορφῆ συζη-
ματισαμένη τὸ εἶδ' αὐτῆς σαρκός, ὄρα-
τῆ μὲν ἐκ ἦν, ἐψηλάφῆτο ἢ ἔδαμῶς,
ἀλλ' τὸ μηδεμίαν ἔχων κοινωνίαν τῆ
ὕλης πρὸς τὸ αὐτῶν, οἱ καὶ σαρκός
ἀορατο μορφῆ,

Τῆ αὐτῆ ἐκ τ' πρὸς Οὐδῶν ἐπιστολῆς.

Τῶν Γαλιλαίων δύο φύσεις ὀνομα-
ζήτων ἔχων τὸν Χριστὸν, πλῆθ' ἐκ-
ταχέοντες γέλασα, καὶ εἰδότες, ὅτι
ἢ ἕστια ἔ' Φωτός ἐτέρα ἢ μίγνυται ὕλη.
ἀλλ' ἐστὶν ἀκραιφνής, ἐνωθῆναι ἐτέρα
ἕστια μὴ δυναμένη, καὶν δοκῆ ταῦτα
συνήφθαι, ἢ ἢ ἔ' Χριστῷ προσ-
αγορεύει ὀνομα εἶσι καὶ λαχρησικόν,
ἔτε αὐτῶν, ἔτε ἕστιας ἕστιας ση-
μασιμῶν. τὸ ἢ ἀνοήτως Φῶς τοῖς ἐαυ-
τῷ συνοσιόμενον εἰδείξεν ἐαυτῷ ἐν τοῖς
ὀλίποις σώμασι σῆμα, μία ὦν αὐτῶν
Φύσις τὸ πᾶν.

Filius propriam essentialiter in mon-
te manifestavit, non duas habens
naturas sed unam invisibili & in
invisibili.

*Ejusdem ex Epistola ad Cudarum ***
Sarcennum.* Cum Judzi aliquando
vellent CHRISTUM petere lapi-
dibus, & sceleratam audaciam suam
re ipsa exequi, essentiam suam
perspicue demonstravit supremæ
Lucis Filius, & medius inter ipsos
digressus non conspiciebatur. Im-
materialis enim forma quæ speciem
carnis sibi configuraverat, non erat
visibilis & neququam tangebatur,
quia nullam habet communionem
materia cum immateriali, licet car-
nis forma cernebatur.

*Ejusdem ex Epistola ad Odam. (an
Addam vel Buddam?)* Quando Gali-
læzi duas naturas nominant atque
in CHRISTO esse affirmant, ef-
fuse rideamus, nesciunt enim natu-
ram lucis materiæ alii non misceri,
sed sincera est ac simplex neque
uniri alteri naturæ potest, licet il-
li conjungi videatur. Cæterum
CHRISTI appellatio, per abu-
sionem ita dicitur, cum nec speciem
nec naturam significet. Suprema
vero lux suis essentialiter inhz-
rens, sibi ipsi inter materialia cor-
pora corpus demonstravit, cum sit
una universum natura.

Nn 3

Qui

Qui cum Manichæo faciebant distinguebantur in *Electos & Auditores*. Ex Electis fuere *Duodecim Magistri* quibus præerat *tertius decimus, Magistorum princeps*. Augustin. hæresi 46. His succedebant LXXII. Episcopi, qui Presbyteros creabant & Diaconos. id. De Electis vide Epiphan. LXVI. 52. Hi velut de genere Sacerdotum habebantur. Augustin. XXX. 5. contra Faustum. Signaculo finis oris & manus firmati, conjugio & carnibus abstinabant & nefas ducebant fruges manibus demetere. Augustin. hæresi 46. Epist. 74. & c. 10. seq. de moribus Manichæorum. Dicti & *Illuminati* sive *Maccarii & Casbariæ, Agonistæ* sive *Agonistici*. Longe inferioris conditionis erant *Auditores*, è quibus per novem annos fuit Augustinus. Nonnulli ex Manichæis dicti *Maccarii* quod in quatuor dormirent. Augustin. v. 5. contra Faustum. Fuerunt etiam a *Solitarii* Cod. Theodof. XVI. 5. lege 9. sive *Monachi* à victore Vitenfi lib. 2. memorati. Vocantur etiam Manichæi *Eucratitæ, Apotallitæ, Hydroparastatæ, Saccophori*. Cod. Theodof. XVI. 5. lege 7. & 9. *Acuanitæ* ab *Acua* quodam Mesopotomia. Epiph. LXVI. 1. & Nicetas IV. 33. Damasceno *αἰνοῦται*, hæresi 66. *Phantasmatici*. Prudent. Apotheof. v. 953. seq. *Atingani*. Scal. ad Euseb. p. 241. ex Hist. Miscella, Cedreno, Zonara & Balsamone: Adde Novellam Manuelis Comneni de Melchisedecianis, Theodotianis & Atinganis, memoratam Labbeo Bibl. nov. MSS. pag. 190. *Pauliciani* sub extremum sæculi VII. à Paulo Samolatenò (non prisco illo sæculi III. hæretico sed) Joannis fratre & Callinices Manichææ mulieris filio. Ab illo Joanne & Paulo dicti etiam *Παυλοῦσανῖται*. De his Photius MS. & Eusebii part. 2. panopoliz tit. 21. Idem Photius sectatores hujus hæreseos nominat Baanem, à quo *Βανῖται*. Basilium. *Armenium* Connum qui se vocavit Timotheum. *Canacarem*. *Cathacem*. Chrysocherem. Constantinum qui sibi imposuit nomen Simeoni, Pauli Apost. discipuli. Genesium Pauli filium, qui & ipse se Timotheum nominavit. Josephum qui se vocabat Epaphroditum. Michaellem. Sergium qui se Tychicum vocavit, à quo *Τυχηῖται*, & ex cujus Epistolis quædam Photius recitat, quemque interemtum refert An. M. 6343. h. e. A. C. 835. Simeonem qui se appellavit Titum. Theodotum. Zachariam. Zosimum.

Manichæi nonnulli, quorum apud Veteres mentio.

A *Cnas* Mesopotamius, a quo Manichæi dicti Acuanitz Epiphan.
LXVI. 1.

Adamantus Manichæi discipulus, Photio & aliis præter Addam & Adimantum memoratus.

Addas sive *Buddas* auctor pseudo Evangelii, quod è Marci IV. 21. *μὲν* inscripsit confutati à Diodoro Cilice libris XXV. de quibus Photius Cod. 85. Fuit itidem unus è duodecim Manetis discipulis: cæterorum undecim hæc sunt nomina apud Petrum Siculum & Photium MS. lib. 1. contra Manichæos: *Adamantus*, *Adimantus*, *Agapius* (male *Alogius* apud Timotheum presb. p. 452. edit. Combeffii) auctor Heptalogi, vide Petrum Siculum p. 30. *Aphisbonius*, *Gavriabius*, *Hermas*, *Heraclides*, *Hierax*, *Sisinnius*, *Thomas*, *Zarvas*. Apud Epiphanium LXVI. 5. videtur male pro *ιβ* esse scriptum *κβ* ac si XXII. habuisset discipulos. In Anathematismis à Jac. Tollio editis p. 142. *Adamantus* ille (Petro Siculo *Κδαντ*) bis dicitur *Adas*, qui una cum Adimanto scripsit contra Moysen ac Prophetas. Præterea cæteris additur *Aristocritus*, auctor libri cui titulum fecit *Θεοσοφίας*. *Baras*, *Hilarius*, *Innanus*, *Olympius*, *Paapis* & *Selmaus*.

Adimantus Manetis discipulus, contra quem scripsit B. Augustinus, quem vide etiam in libris de adversario legis ac Prophetarum qui proprio nomine *Addam* dictum testatur lib. 2. extremo. Ille Adimantus solus post Manichæum stupendus dicitur Fausto, ejusdem sectæ homini, de quo infra.

Agapius cujus scripta ad *Uraniam* uxorem refert Photius Cod. 179. Vide & supra in *Adda*.

Alexander Lycopolita, ex Lyco Thebaidis, Ægyptius, qui postea Manichæus oppugnavit.

Aphisbonium, *Hieracem* & *Heraclidem* *ἑξήγητας τῶν Μανιχῶν συγγραμμάτων* vocant Anathematismi Manichæorum à Tollio & Cotelerio editi.

Aristocritus auctor libri quem inscripsit *Θεοσοφίας*, in quo conatus est offendere Ethnicismum, Judaismum & Christianismum esse unum idemque dogma. id.

S. Augu-

- S. Augustinus** qui novem annos inter auditores Manichæorum fuit at disruptis & derelictis illorum laqueis Catholicæ Ecclesiæ gremio se restitutum gaudet c. 1. libri de duabus animabus & in aliis contra Manichæos scriptis.
- Buddas.** Vide supra in Addas. Cæterum Buddæ nomine apud Indos notari sapientem, jam supra notavi ex **Andree Mülleri Observ.** Sinic. p. 16.
- Cajus** Patriarcha Alexandrinus. Eutyck. T. 2. Annal. p. 148.
- Callinice** mater Joannis & Pauli, auctoris Paulicianorum. Cedren. p. 356.
- Clementianus** qui Manichæi nomen femori suo inscriptum gessit, teste **Victore Vitenfi** lib. 2. de persecut. Vandalica.
- Constantius** qui deinde ad Ecclesiam rediit & Pelagianis fortiter restitit. Augustin. de Moribus Manichæor. c. 20. Prosper in Chronico & Martyrolog. Rom. 30. Novembr.
- Fauftus** Milevitanus Afer, cujus Volumen libris XXXIII, confitavit Augustinus. Episcopum Manichæorum vocat V. 3. confess. & novem annos à se auditum testatur c. 6.
- Felix** cum quo disceptavit, quemque ad Ecclesiam reduxit Augustinus Honorio septimum Consule h. e. A. C. 407. Vide libros duos Augustini de Actis cum Felice.
- Fortunatus** Manichæorum Presbyter, contra quem scripsit sive cum quo disceptavit per biduum præserte notario idem Augustinus Arcadio Augusto secundum & Rufino Viro Clarissimo Coss. hoc est A. C. 392. Adde Posidium in vita Augustini c. 6.
- Gavriabius** Manetis discipulus. Vide supra in Adda.
- Heraclides, Hermaus & Hierax, Hilarium, Innæus** Manetis discipuli. Vide in Adda & Aphthonio. Hermeam à Manete missum in Ægyptum Thomam in Judæam, & Addam εις τὰ ἀνωτατα μέρη, ex Archelai p. 22. scribit Epiphanius LXVI. 12. Addam contulisse se in Scythiam, Thomam cum Manete mansisse, narrat idem Archelaus p. 98. Thomæ Syriam, Addæ Orientem obtigisse, legas apud Epiphan. LXVI. 31.
- Johannes** Patriarcha Alexandrinus. Eutyck. T. 2. Annal. p. 187.
- Justus** sive **Justinus** contra quem exstat Victorini liber à Sirmondo editus.
- Leucius Charinus** sive **Seleneus** Apocryphorum Actuum Apostolicorum scriptor, de quibus dixi in Codice Apocrypho N. T.

Olympius Manetis discipulus. Vide supra in Adda.

Papus Παπ Ⓞ cuius apud Alexandrum Lycopolitam mentio. In Anathematismis Manichæorum videtur dici Παπης.

Phylo presbyter, quem Manichæorum fabulas populo DEI proposuisse indignatur S. Nilus lib. 2. Epist. 321.

Salmaus Manetis discipulus. Vide supra in Adda.

Sebastianus Athanas. T. 1. p. 704.

Secundinus, contra quem scripsit Augustinus. Secundini ad Augustinum Epistola præmittitur, quam Germanice etiam exhibet Godfridus Arnoldus in Apologia hæresium T. IV. p. 58. una cum Manichæi Epistola & Fortunati confessione quas utrasque confutat Augustinus.

Sifinius Manetis discipulus & Petro Siculo teste *διάδοχ* Ⓞ. Vide supra in Adda.

Thomas cuius meminit Alexander Lycopolita p. 4. Evangelium Apocryphum sub Thomæ Apostoli nomine composuisse legitur in Anathematismis Manichæorum, & apud Petrum Siculum. Licet Evangelii Thomæ jam apud Origenem mentio qui ante Manetis hæresin diem obiit. Vide & supra in Adda & Heraclide. De Evangelio Philippi & infantiz CHRISTI, de Actis Andreæ Apostoli & aliis libris Apocryphis, ut Epistola * ad Laodicenses per Manichæos temere jactatis, dixi in Codice Apocrypho Novi Test.

Tyrbo Manichæi discipulus. Epiphani. T. 1. p. 623. 624. 625. 627. & 642. ex Archelai Actis cum Manete pag. 8. 9. &c. ad Ecclesiam reductus & Diaconus ordinatus ab Archelao, id. p. 68.

Zarpas, Manetis discipulus. Supra in Adda.

Auctores veteres qui de Manichæis, vel adversus illorum hæresin scripserunt. Deperditis præfixus est asteriscus.

Anathematismi hæreseos Manichæorum, iis proponi soliti qui ab illa ad Ecclesiam redeunt, ex MS. Regio Græce & latine apud Cotelerium ad lib. IV. recognitionum Clementis c. 24. & ex Cæsareo MS.

* Epistolam Pauli ad Laodicenses inter scripta à Manichæis jactata refert Timotheus presbyter CPol. libello de iis qui ad Ecclesiam ab hæreticis veniunt.

MS in Jacobi Tollii insignibus itineris Italici Traject. 1696. 4. p. 126. Vide & Jac. Goarum ad Evchologium Græcorum p. 885. 890. seq.

Alexandri Lycopolitæ ex Ethnico Manichæi atque inde ad Ecclesiam reducti liber *πρὸς τὰς Μανιχαῖς δόξας adversus Manichæorum placita.* Græce & lat. è Bigotii Apographo edidit Combesius T. 2. auctar. noviss. Paris. 1672. fol. Exstat & MS. in Bibl. Cæsarea teste Lambecio T. 4. p. 210. Habuit & Allatius p. 30. & 36. ad Hexaëmeron. Videtur scripsisse sæculo quarto. Meminit Photius MS. lib. 1. contra Manichæos.

* *Apollinarius* Laodiceus. Epiphan. LXVI. 21.

Archelai Acta cum Manete, latine versa exstant, de quibus supra. Ad hæc acta B. Ittigius recte referebat quod auctor libelli Synodici à Pappo editi memorat *Concilium Mesopotamicum* quo Manes damnatus fuerit.

Athanasius Alexandrinus lib. contra omne Hæreses T. 1. p. 1082. seq. Inter Manichæorum oppugnatores Athanasium laudat Epiphanius LXVI. 21. Vide & infra in Serapione.

Auctor Prædestinati hæresi XLVI.

Augustinus de hæresibus c. 46. & in pentateucho † T. 1. variisque scriptis in Tomo VI. antiquiorum, & octavo novæ editionis à Monachis Benedictinis curatæ.

Cedrenus, *Michaël Glycas*, *Auctor Chronici Alex.* & *Georgius Syncellus*, *Jo. Malala*, *Eutychius*, *Gregorius Abulpharajus*, & alii Annalium scriptores.

* *Basilii* librum contra Manichæos laudat Augustinus lib. 1. contra Julianum Pelagianum. T. 7. p. 944.

Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi VI.

Jo. Damascenus hæresi LXVI. & dialogo contra Manichæos, quem post Emanuelis Margunii Græcolatinam edit. Petav. 1572. Jo. Leunclavius etiam utraque lingua edidit Basil. 1578. 8. cum Manuelis Comneni legatione ad Armenios, aliisque scriptis.

† Pentateuchum Augustini Paulinus vocat Epistola 4. hos ejus quinque libros de veritate Manichæos, de libero arbitrio, de Genesi, de moribus Ecclesiæ Catholicæ, de moribus Manichæorum & de vera religione. Manichæos subvertit etiam *Leo Magnus* ut testatur S. Prosper de promissionibus f. CXI. edit. Lugd. 1539. fol.

Didymus Alexandrinus contra Manichæos, cuius fragmentum latine ex Turriani versione vulgavit Possevinus in apparatu S. ad calcem literæ D. & Canifius T. 5. Antiqu. lect. Idem Græce & latine ex Emerici Bigotii quod ex Italia attulerat apographo Combesius in auctario novissimo Bibl. Patrum Paris. 1672. fol. parte 2. pag. 21-32. Integrum hunc librum ad nos haud pervenisse, argumento est quod in Damasceni parallelis ex Didymo contra Manichæos quædam allegantur, quæ in editis non extant. Græce locum producerat etiam Petrus Pospinus ad Nili Epistolas p. 342.

* *Diodori* Tarsensis Cilicis libri XXV. contra Manichæos & Addæ μόνον. Phot. Cod. LXXXV.

Ecbertus Schonaugiensis Cœnobii Monachus & presbyter medio seculo XII. clarus in sermonibus XIII. adversus Catharos & excerptis ex Augustino contra Manichæos. Colon. 1530. 8. & in Bibl. Patrum Lugd. Tom. 23.

Evodii Uzalensis liber *de fide* contra Manichæos exstat inter Augustini Opera T. VIII. edit. Benedictin. Appendice p. 26. edit. Amst. Confer Sirmondum c. 1. Hist. Prædestinarianæ.

Eusebius Cæsarensis VII. 31. Hist. & forte in singulari opere deperdito quia ab Epiphano LXVI. 21. inter Manichæorum oppugnatores refertur. Nicephorus VI. 31. seq.

* *Eusebius* Phœnix Emisenus. Epiph. T. I. p. 638. Theodorit. lib. I. c. 28. hæretic. fabul.

Enthymius panopliz adversus omnes hæreses, quæ latine exstat T. XIX. Bibl. Patrum Lugd. part. I. tit. 9. ex Athanasio, Basilio, Gregorio Nysseno & Chrysostomo, & part. 2. tit. 21. ex Photio.

* *Georgius* Leodicenus. Meminit Epiph. Theodoritus lib. I. c. 28. hæret. fab. & Photius Cod. 85. adde Allatium pag. 306. de Georgiis.

Gregorius Nysseni contra Manichæos Syllogismi X. T. 3. Opp.

* *Hegemonius* ὁ τὰς Ἀρχελαῖα πρὸς τὸν Μανιχαῖον ἀντιλογίας γραΐψας. Phot. Cod. LXXXV.

* *Heliodorus* presbyter libro de natura rerum exordialium. Gennad. c. 6. de S. E.

* *Helpidii* & *Nebriidi* adversus Manichæos certamina Augustino memorata. Confess. VI. II. VII. 2.

* *Heracliani* Episcopi Chalcedonis libri XX. contra Manichæos eorumque ζῶν Ἐυαγγέλιον Phot. Cod. LXXXV.

- Leontius* lib. de sectis p. 433. *Libanius* Epist. ad Priscianum apud Vales. p. 13. ad Socratem.
- Moses Bar Cepha* lib. de Paradiso p. 423. seqq.
- Mubamed ben Isaac* MS. de quo Hottingerus T. I. Hist. Eccles. p. 149.
- * *Nebrius*. Supra in Heliadio.
- Nicetas* Choniates IV. 33. thesauri Orthodoxæ fidei.
- * *Origenes* licet Manete antiquior in Valentinianis & Marcionitis etiam Manichæorum hæresin antequam nasceretur oppugnaverat. Atque ita capiendus Epiphanius LXVI. 21.
- Petri Siculi* (qui Baronio & Possentino male *Lucas*) Historia Manichæorum & Paulicianorum ad Archi-Episcopum Bulgariz circa A. C. 870. scripta & è MS. Vaticano Græce & latine edita à Mattheo Raderio S. I. Ingolstadt. 1604. 4. & latine in supplemento Bibl. Patrum Paris. 1639. & T. IX. Colon. 1618. & T. 16. Lugd. 1677.
- Philastrius* hæresi LXI. LXXXVII. XCIX.
- Photii* patriarchæ CPol. libri IV. contra Manichæos & Paulicianos MSS. Græce in Bibl. Johannea Hamburgensi. Eorum Epitome in Euthymii Panoplia part. 2. tit. 21. integros editurum se recepit Clariss. Zacagnius post D. Abrah. Hinckelmannum τὸν μακαρίτην, cujus vide detectionem fundam. Bohemiani, p. 52. & 123.
- Mieb. Pfellus* libro de operatione Dæmonum contra Manetem & Evchitas.
- Serapionis* Thmuitani Episcopi liber contra Manichæos laudatus Photio Cod. 85. etiamnum extat, de quo infra in Tito Bostrensi. Principium ejus libri sed sub *Asbanasii* nomine adducit Facundus XI. 2. Quæ vero ex Serapione profert Sixtus Senensis, inedita Turriani versione & Græco codice Holsteniano haud extant, ut jam notavi in Codice Apocrypho Novi Test. p. 3. Neque forte Elias du Pin T. 2. Bibl. Eccles. p. 73. si legisset Græce, accusasset scribendi genus tanquam simplex nimis ac neglectum, forte *simplex & forte peu etud.é.*
- Socrates* lib. I. Hist. Eccles. c. 22. *Svidas* in Lexico. *Theodorus* hæret. fab. lib. I. c. 26. V. c. 9. *Timotheus* presbyter p. 114. sq. edit. Meursii.
- Titi Bostrensis* libri IV. contra Manichæos, è quibus primi duo integri cum tertii initio & Serapionis libro contra Manichæos, extant Græce MSti in Bibl. Johannea Hamburgensi. Latine ex Turriani versione pridem in Canisii Lect. Antiqv. Tomo V. prodierunt, & recusi sunt in Bibliotheca Patrum Lugd. T. 4. Libri tertii major pars

pars & quartus torus intercidit. Quæ exstant, illa Græce & latine dabit V. C. Jacobus Basnage, cui novam longe meliorem editionem Lætionum Antiquarum Canisianarum notis & dissertationibus illustratum molienti Apographon Græci Codicis pro suo bonas literas juvandi studio lubens transmissit laudatus paullo ante mihi Collega meus honoratissimus Jo. Fridericus Wincklerus. Donec illud opus prodeat, juvat librorum quatuor argumenta è Codice Holsteniano Græce & latine hoc loco adscribere.

Argumenta IV. librorum Titi Bostrensis † ad-
versus Manichæos, è MS. Codice Holsteniano.

ὑπόθεσις ἔ πρώτη λόγος.

Ὁ πρῶτος περιέχει λόγον ἔλεγ-
χον καὶ ἀνασκευὴν τῶν μάλιστα
κεφαλαιῶν ἔ δόγμασι τῶν Μανι-
χαιῶν, ὡς ἀλλοτρίως πάντα πρὸς
τὰς κατὰ φύσιν κοινὰς ἐνοίας ἐχόν-
των.

ὑπόθεσις ἔ δεύτερος λόγος.

Ὁ δεύτερος ἀποδείκνυσιν, ὡς ἐκ
ἐκ τινος τῆς γὰρ μὴ ἔσσης ἀναρχίας κα-
κίας ἢ ἐναντίας τῷ Θεῷ ἀρχῆς ἀν-
θρώπων πλημμελεῖ. Καὶ ὡς ἔθεν
κατ' ἕστίαν ἐν τοῖς ἕσσι κακοῖς, ἔτε
μὴ τις ἀνισότης ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐστίν.
Καὶ ὡς μάτην καὶ λίσαν ἀσθενῶς κακί-
ζουσι τὴν τῶν ὅλων οἰκονομίαν. Καὶ
ὅλος τὸν πῶτερον προνοίας ἀπαντα λό-
γον κεφαλαιωδῶς περιλαμβάνει,
ἀποδεικνύς, ὡς ἔδεμια ἀνάγκη δευ-
τέρου τινὰ καὶ ἐναντίαν ἀρχὴν τῷ
Θεῷ ἐκ τῶν πραγμάτων ὑπο-
θεῖν.

Argumentum primi libri.

PRImus liber continet confuta-
tionem præcipuorum capi-
tum doctrinæ Manichæorum, ut-
pote quæ sunt aliena penitus &
cum communibus notionibus pu-
gnantia.

Argumentum secundi libri.

Secundus liber demonstrat non
peccare hominem ex malo quo-
dam principio principii experte
& DEo contrario, quale quidem
nusquam existit. Et nullum esse
malum secundum substantiam in
iis qui male sunt, nec ullam in-
æqualitatem in nostris rebus, & te-
mere atque vehementer impie gu-
bernationem universi tanquam
malam reprehendi. Denique
omnem de providentia disputa-
tionem summatim complectitur,
docetque minime necesse esse ex
rebus suspicari ullum dari alterum
principium DEo contrarium.

Οο 3

ὑπό-

† Meminit Titi contra Manichæos Hieronymus de Script. Eccles. cap. 102. & Photius
cod. 85. & 232.

ὑπόθεσις ἔ τρίτου λόγου.

Ὁ τρίτος ὑπὲρ ἔ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν ποιῆται λόγον, ὡς ὡς ἔ Θεῷ πάσης ἡ παλαιᾶς διαθήκης δοθείσης, καὶ ὡς ἔδεν τῶν αὐτῶν πεπραγμένων τε καὶ λελεγμένων εὐλογὸν ἵνα κατηγορίαν ἔχει ἔ ποιήσαντος τε καὶ λαλήσαντος. Καὶ ὡς σωωδὰ πάντα τῇ καινῇ διαθήκῃ, ὡς μηδὲ ἐνταῦθεν ἀνάγκη εἶναι δευτέραν ἵνα καὶ ἐναντίαν ἀρχὴν τῷ Θεῷ ὑπονοῦν.

ὑπόθεσις ἔ τέταρτου λόγου.

Ὁ τέταρτος ἔξαίρει καὶ τὴν καινὴν διαθήκην ἔ ἐκείνων κατὰ Θεῷ βλασφημίας, ὡς ἔδεν πρὸς αὐτὴν παντελῶς ἐχούτων τινὰ κοινωνίαν, καὶ ὡς μάλιστα ἐκβιάζονται μέρη γὰρ τινὰ ταύτης πρὸς σύστασιν ἔ αὐτῶν ἀσεβείας. Καὶ ὡς ἡ κατὰ τὸν διάβολον ὑπόθεσις ἔδεν αὐτοῖς σωμαίρειαν πρὸς ἄ λέγουσι κατὰ Θεῷ.

Argumentum libri tertii,

Tertius liber pro Lege & Prophetis disputat, quod totum Vetus Testamentum à DEO datum sit, & nihil horum quæ in eo facta aut dicta sunt probabilem locum præbeant accusandi eum qui illorum fecit aliquid vel dixit. Et quod omnia cum Novo Testamento sint consentientia, ut nec ex hac parte necesse sit cogitare aliquid alterum principium Deo contrarium.

Argumentum libri quarti.

Quartus liber Novum Testamentum ab illorum in DEUM blasphemia defendit, & quod nihil prorsus cum illo (testamento) commune habeant, & frustra quædam illius per vim trahere conentur ad impietatem suam stabilendam. Neque dogma Christianorum de Diabolo * favere Manichæis, iisque quæ adversus Deum illi proferunt.

* *Τρυφῶν*, Origenis discipulus. Epiphan. T. 2. pag. 176. Photius MS. lib. I. contra Manichæos.

Fabii Marii Victorinii liber adversus *Justinum* sive ut Labbeus p. 24. Bibli. nov. MSS. *Justinum* Manichæum. Paris. 1630. 8. & Tomo I. Opp. Sirmondi p. 409.

Zacharie Scholastici ac deinde Metropolitæ Mitylenzæ circa A.C. 530. clari, brevis disputatio de duobus principiis adversus Manichæos, latine Turriano interprete in Canisii lect. Antiquis T. V. p. 147. & in Bibliotheca Patrum Lugd. T. IX. p. 794.

Scripto-

* Ita puto reddendum illum locum, neque enim placet quod habet Turrianus: *id quod diabolice subjiciunt*. Sed & in aliis subinde ab ejus interpretatione recessi,

Scriptores recentiores, qui ad idem argumentum faciunt.

Præter Historia Ecclesiastica conditores, Centurias Magdeburgenses ejusq; Epitōmatorem Luc. Osiandrum, tum Hostingerum, Tillemontium, Natalē Alex. & auctores Annalium ad A. C. 277. Baronium, Spondanum, Pagium, Sam. Basnage, eosque qui de Hæresibus tractandum in se susceperunt, ut Gabrielem Præteolum, Conradum Schlüsselburgium aliosque, quibus addere licet B. D. Thoma Itrigii prælectiones MSS. de rebus Seculi III. propediem ut spero typis excudendas, & Guil. Caveum parte præcipue altera Historia literaria Scriptorum Ecclesiasticorum:

P*etrus Bælius in Dictionario Historico Critico, & responsione ad quæstiones hominis è Provincia: idem oppugnatus à Jo. Clerico in Parrhasianis, & Bibl. selecta, Jac. Bernardo, Isaaco Jaqueloto, aliisque & novissime ab illustri Leibnitio in acutissimo opere cui titulus: Essais de Theodiceé sur la bonté de Dieu, la liberté de l' Homme & l' origine du mal. Amst. 1710. 8.*

D. Balthasar Bebelius Antiquitat. Eccles. Seculi III. pag. 929-942. & Sec. IV. Tomo II. p. 1321-1331.

Jo. Henrici Horbii Historia Manichæorum Argentorat. 1670. 4.

Thomas Hyde in præclaro opere de religione Veterum Persarum Oxon. 1700. 4. capite in primis XXI.

D. Jo. Adamus Scherzerus in programmatis p. 43. sq. ubi differit de dogmate Manichæorum animas post mortem per scapham lunæ vel per solem deduci ad DEum opinantium, de quo vide sis etiam D. Christiani Thomastii Historiam sapientiz & stultitiz parte I. p. 56. seq. Hinc Solem & Lunam venerabantur Manichæi ἡν θεός, ἀλλ' οὐς ἰδὸν δι' ἡς ἰσὺν πρὸς θεὸν ἀφικέσθαι, ut docet Alexander Lycopolita.

Cyriaci Spangenbergii Historia Manichæorum libri III. Urfellis 1578. 4.

Ægidii Stranchii Manichæismi recensio Historica Witeberg. 1661. 4.

Johannes de Turrocremata jussu Pii II. collegit tractatum 50. veritatum contra quinquaginta errores Manichæorum, teste Gabriele Præteolo in elencho hæresium p. 311.

Frag-

Fragmentum Historiæ Manichæorum à Gerharo Johanne F. Vossio Hugonis Grotii * svasu scribi cœptæ prodiit in tomo sexto sive ultimo ejus Viri operum junctim excusorum. Amstelod. 1702. fol.

Jo. Wigandi scripta de Manichæismo renovato, utpote magis comparata ad invidiam Flacianis conflandam, quam illustrandam Manichæorum veterum historiam, ac similia aliorum prætereo.

Jo. Christophori Wolfii, Professoris hodie in Academia Witebergenfi Manichæismus ante Manichæos, & in Christianismo redivivus. Hamburg. 1707. 8.

CAPUT II.

De Scriptoribus quarti sæculi, S. Athanasio & Ephraimo Syro.

Vita S. Athanasii Scriptores. 1. Plures eo nomine. 2. Editiones. 3. Scripta Athanasii in tomo primo editionis Clariss. Montfauconi, cum variis observationibus. 4. Scripta in tomo secundo sive primi parte secunda. 5 In tomo tertio quo dubia & supposita continentur. 6. Supplementum scriptorum Athanasii in nova collectione SS. Patrum à Montfaucone editum. 7. Scripta Athanasii deperdita. 8. De S. Ephraimo ejusque scriptis Syriacis, nondum in lucem editis. 9. De iis que Græce exstant. 10. De iis que Latine tantum hætenus prodierunt. 11. Alii Ephraimi. 12.

I.

CUM similem in modum quo tria prima à CHRISTO nato secula hætenus persequutus sum, quarti etiam & sequentium scriptores Græcos attingere animus esset, nundinim imminentes nimis breve temporis spatium relinquunt mihi, atque adeo pleraque in proximum Volumen differre jubent. Labet itaque ex quarto sæculo duos solos illos scriptores recensendos adhuc in præsentem deligere, quorum præclaras editiones novas nuper à Viris doctis-

† Vide Grotii Epist. 45. 46.

doctisſimis accepimus, S. Athanaſium & S. Ephraimum, cæteros
prima quaque occasione daturus, ſi DEus valetudinem porro benigni-
ter mihi firmaverit.

S. ATHANASIUS Alexandrinus poſt Alexandrum A.
C. 326. 17. April defunctum Epifcopus, & Arianz hæreſeos inter
graviſſimas perfecutiones conſtans & ſtrenuus oppugnator obiit A. C.
373. 2. Maji, ut præter alios notavit Quesnellus ad Leonem M. p. 503. Vi-
tam ejus fuſe ac diligenter ſcripſere Gallico quidem idiomate *Godfridus*
Hermantius, (Tillemontii memoriis tum adhuc ineditis uſus). libris
XII. Paris 1671. 4. duobus Vol. & *Tillemontius* tomo memoriarum Eccle-
ſiaſticarum octavo, ibid. 1702. 4. demum vulgato: latine vero *Pape-*
brochius in Actis ſanctor. ad 2. Maji T. I. p. 186. ſqq. ad 258. & in Adden-
dis, tum T. 7. p. 546. ſqq. qui p. 548. etiam vitæ Athanaſii ab Adelperto,
Priore S. Udalrici Auguſtano ſcriptæ meminit. *Benedictini* in limine
Voluminis primi luculentæ ſuz Operum Athanaſii editionis, in quo
habentur etiam Græce & Latine Nazianzeni Oratio XXI. in Athanaſium,
tum Vita ejusdem incerto ſcriptore, quæ incipit ἄλλοι μὲν ἄλλα τῶν μα-
καρίων ἀνδρῶν ὑπομνήματα, & latine exiſtat apud Surium, 2. Maj. itemque
ſua ex Photii Cod. 258. & tertia ex Metaphraſte quæ incipit: πολλοὶ
μὲν τῶν ἁγίων. Denique quarta latine ex Arabico verſa interprete V. C.
Eufebio Renaudoto, Elogiaque Athanaſii à Petro Felckmanno col-
lecta ex antiquis Scriptoribus. Omitto vitam Athanaſii ſcriptam à Jo.
Tortelio Aretino, præmiſſamque opusculis Athanaſii Latine editis Pariſ.
1520. & in tomo tertio Lipomanni de vitis ſanctorum recuſam: & An-
tonii Probi orationem Athanaſianam Lipſ. 1584. 4. Et quæ accuratio-
re ſtudio de Athanaſio tradidere viri Clariffimi Caveus in vitis Patrum
Anglice editis T. 2. & in Hiſt. literaria, tum Ant. Pagius in Critica
Baroniana, & noviffime Sam. Baſnagius in Annalibus. Conradus quo-
que Samuel Schurzſchleſchius ὁ μακαρίτης Witebergæ A. 1690. ſingula-
ri diſſ. cui generalis titulus: *ex Hiſtoria Eccleſiaſtica*, eſt præfixus, Atha-
naſii cauſam egit, objectasque ei criminationes quaſdam diluit. Ber-
nardus vero Montfauconus tomo ſecundo collectionis novæ Patrum
Pariſ. 1706. fol. animadverſiones XXII. eruditas in vitam & ſcripta
Athanaſii præmiſit, in quibus plerumque diſſidet à Tillemontio, cujus
octavus Memoriarum tomus demum poſt Athanaſium à Benedictinis
in lucem editum prodiit.

II. Plures fuere Athanasii, nam præter sex Martyres hoc nomine, de quibus Bollandus T. I. Act. Sanctor. ad 13. Januar. p. 768. & Athanasium Corinthi Archi-Episcopum de quo T. 2. Maji p. 54. fuit Athanasius presbyter Alex. Cyrilli Alex. sororis filius, cujus libellus ad Leonem Papam adversus Dioscorum Græce exstat & latine in Actis Synodi Chalced. Act. 3. Athanasius A. 1290. Patriarcha CPol. latinorum hostis de quo Allatius p. 182. seq. de libris Eccles. Græcorum Boivinus ad Niceph. Gregoram p. 750. sq. 760. &c. Athanasius Ancyranus, Episc. A. 372. denatus, Paterque cognominis de quo S. Basilus Episc. 54. Athanasius Patriarcha Alex. cui Georgius Pachymeres inscribit suos in Areopagitam commentarios. Athanasius Præpositus Paulopetrii circa A. C. 818. Vide Theodori Studitz Episc. II. 13. Athanasius Theodori Studitz discipulus de quo in ejus vita mentio. Ad eum Epistola Theodori 48. lib. I. Athanasius Anazarbensis Arianus, cujus meminit S. Athanasius de Synod. Arian. T. I. edit. Lips. p. 886. ubi fragmentum ex ejus scripto ad Alexandrum Episcopum Alex. Athanasius Hieromonachus, cujus manu descriptum A. C. 1459. octoëchum servat Bibliotheca Cæsarea. Lambec. V. p. 286. Omitto Athanasium vivum exustum sub Valente Ammian. XXIX. 3. Athanasium Thaumaturgum de quo Act. Sanctor. T. I. Junii pag. 326. seq. Athanasium Scholasticum cujus de criminibus ajunt MS. exstare in Bibl. Vaticana, Athanasium Byz. Rhetorem A. C. 1640. clarum de quo alibi dixi, Athanasium Synadenum quem memorat Allatius de consensu pag. 837. aliosque.

III. Editiones S. Athanasii.

Latine

Opuscula quædam *Omnibono Leonicensi* interprete. Vincentiz 1482.
De 40. variis quæstionibus liber 70. *Reuchlino* interprete, cum ejus annotationibus. Hagenoz 1519. 4. & Rom. 1523.
Opuscula Athanasii ex *Ambrosii Camaldulensis* & aliorum versione Paris. 1520. & Argent. 1522.
Opuscula alia ex interpretatione *Erasmi*. Basil. 1527. & Tomo VIII. *Erasmi Operum*.
Ex variorum interpretatione Colon. 1532. 8. & eodem anno, Lugduni. Præfationes Editionibus A. 1482. 1520. & Lugdunensi 1532.

EDITIONES.

1532. præmissas Montfauconus exhibet in Patrum.

Athanasii opera à *Petro Nannio* collecta & 1556. & 1564. quatuor tomis, quorum quartus ab aliis versa continet, & Parisi editionibus quinquepartitis Vita S. Ant Trinitate, Beza interprete, & Epistola a Atque iterum Parisi. 1608. & 1612. ex recentioribus *Frontonis Ducae*. Basileensem N let Bellarminus de scriptoribus Eccles. Parisi Epistola ad Amunem, Festalisque undequad num. Parisi. 1574.

nonnullæ S. Athanasii homiliæ, in Bibliothecæ cæci Combesis, Parisi. 1662. fol.

Græcæ & Latine.

in versione Petri Nannii, & aliorum, Heide melini 1601. fol. 2. Vol. additâ à *Petro Fel tisque & Variis Lect.* ex Codice Doxopatri alius MSS. Græca in hac edit. ex Codicibus expressa sunt, additque egregii indices. à Posslevino in Apparatu.

Parisensis Anni 1627. fol. duobus Vol. curant nitida, tamen in Græcis & versione haud p liciter, Benedictinorum & Baluzii præ Petri de Marca judicio, & Varias lectione contemnendas omisit, indicesque minus Caveo notante, exhibet. Recenset hanc ex Labbeo Hendreichius in pandectis Bra ppiensis 1686. fol. quæ Coloniz nomen falso p risiensem ex asse refert, nisi quod minu etumque habet syntagma doctrinæ quod Parisiis Andreas Arnoldus Norimbergenfi

Pp

* Pautæ quædam Latini Latini in hac edit. observatio sacro-profana p. 181.

Parisiensis Anni 1698. fol. tribus Vol. plenior longe accuratiorque ad MSS. Codices diligenter recensita, divisa in sectiones, & ordine temporum disposita, versioneque vel nova vel longe castigatior (est enim non raro ubi Nannius * etiam, præclare licet de Athanasio promeritus, cespitavit) & notis eruditis, indicibus locupletissimis, pluribusque novis Athanasii opusculis & Onomastico sive Lexico vocum minus obviarum locupletata, curante post *Jac. Lopinum* A. 1693. 22. Dec. denatum, ejusdem ordinis Benedictini, Monacho doctissimo *Bernardo de Montfaucon*. De hac editione licet in Actis Eruditorum Lipsiensibus, in Ludolphi Neocori Bibl. Novorum librorum, in *Jac. Bernardi* Novelis Reip. litterariz, aliisque diariis sive Ephemeridibus A. 1699. dicta non pauca fuerint, operæ pretium tamen existimavi eandem hoc loco paulo diligentius recensere, subjungereque quæ post illam deinde ab eodem Montfaucone edita Athanasii scripta sunt, annotatis ad ea quæ prius jam vulgata extabant, paginis editionis Lipsiensis quæ Parisiensem Anni 1629. exasse exprimit. Nota illius editionis erit præmissa L. litera. Primum à Montfaucone editis præfixus asteriscus.

IV. TOMO PRIMO.

1. *Libri duo adversus gentes*, quorum posterior est *de incarnatione, ἡ ἐνανθρώπησις* sive *ἐνσωματώσεως Ἰησοῦ λόγος*. p. 1-97. L. I. p. 1. Hos ante ortam hæresin Arianam scriptos libros præclaros lectique dignissimos latine verterunt præter Nannium *Omnibonus Leonicensis* & *Ambrosius Cumaldulensis*. Conjecturam Petri Allixii, qui ad scriptorem antiquiorem, qui ad sæculi secundi finem floruerit, referre eosdem malebat, refellit Clarissimus Caveus.
2. *Expositio fidei*, sive ut à Facundo XI. 2. appellatur *Symboli Expositio*. p. 99-102. L. I. p. 240.
3. *In illud Matth. XI. 22. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo*, adversus prævam Eusebianorum interpretationem. p. 103-108. L. I. p. 149.
4. *Encyclica ad Episcopos Epistola* A. 341. scripta super ordinatione Pifti & Gregorii, quos Arianos sub Constantio Eusebiani in sedem Alexandrinam surrogarant. p. 110-118. L. I. p. 942.

5. *Apo-*

- Notarunt hoc Hermantius præf. ad vitam Athanasii ac Montfauconus ad Athanasium passim, & in *Paleographia Græca* p. 343.

5. *Apologia contra Arianos* (in prioribus edit. *Apologia secunda*) scripta circa A. C. 350, p. 123-205. L. I. p. 719. Hujus primam partem ante Nannium verterat *Erasmus*, omitta quam Athanasius optimo consilio addidit egregia monumentorum veterum collectione, e qua singularis lux Historiæ Ecclesiasticæ horum temporum accenditur. Ex his Epistola ad Dionysium * p. 195. à Montfaucono primum è MS. Regio edita est, & p. 159. addita Epistola Sardicæ Synodi ad Episcopos Ægypti & Libyz, quam prior Parisiensis T. I. p. 760. omiserant.
6. *Epistola de decretis Synodi Nicænæ*, quod recte hæresin Arianam damnaverit p. 208-242. L. I. p. 248. In hac Epistola p. 257. edit. Lips. alterius prioris ad eundem scriptæ meminit: *εἰ καὶ Φθάσας διὰ τῆς προτέρας ἐπιτολῆς ἢ πρὸς σὲ γραφείσης πλατυτέρῳ τῷ κατ' αὐτῶν ἐλέγχῳ χρώμεθα*. & p. 261. *καὶ σὺ ἡ γραφὴν ἐδήλωσας*.
7. *De Dionysii Alexandrini Episcopi sententia* quod non fenserit cum Ario. p. 243-262. L. I. p. 548.
8. *Epistola ad Dracontium* Monasterii præfectum, qui Episcopus Hermopoleos electus aufugerat, scripta A. C. 354. vel 355. p. 263-268. L. I. p. 954.
9. *Epistola Encyclicæ ad Episcopos Ægypti & Libyæ*, contra Arianos, scripta A. C. 356. p. 270-294. L. I. p. 283. Ex hoc etiam repetita *contra Arianos oratio brevis* L. II. p. 22. in edit. Montfauconi p. 283. seq.
10. *Apologia ad Imperatorem Constantium*, scripta eodem Anno 356. p. 295-319. L. I. p. 673.
11. *Apologia de fuga sua*, cum à Syriano Duce persecutionem pateretur, Scripta A. C. 357. vel 358. p. 320-336. L. I. p. 701.
12. *Epistola ad Scrapionem* a) Episcopum Thmuitanum scripta A. 358. de morte Arii, p. 340-342. L. T. I. p. 670.
13. *Epistola ad Monachos*, veluti prologus ad Historiam rerum gestarum ab initio Arianismi ad A. C. 357. Arianorumque dogmatum confutationem, p. 343-344. L. I. p. 808.
14. *Historia Arianorum* usque ad A. 357. initio mutila & à rebus Anni 335. incipiens. p. 345-395. L. I. p. 810-868. à verbis: *αὐτοὶ ἦ ὡν ταῦτα ἐμνησαντο* (Depositio Arii & sociorum ab Alexandro Alexandriæ Archi Episcopo p. 396. sq. quam primus è Codice Regio Græce

PP 3

cum

a) Male πρὸς Ἀπίωνα ad Apionem legitur apud Theodoretum lib. 1. c. 14. Hist. Eccles.

cum Latina versione sua vulgaverat Cotelarius notis ad Constitut. Apostolicas Lib. VIII. c. 28. & Encyclica ejusdem Alexandri Epistola p. 397-402. quæ minus emendate occurrit apud Socratem l. i. c. 6. Gelasium lib. 2. Hist. Concilii Nicæni cap. 3. Nicephorum VIII. 8. & in Hist. tripartita lib. i. c. 12.)

15. *Ἀγῶν* sive libri quatuor adversus Arianos. p. 405-645. L. I. 306. Nonnulli quinque numerant (atque ita Photius Cod. 140.) una computata Epistola Cyclica ad Episcopos Ægypti & Lybiæ (supra num. 9.) Confer Petavium de incarnatione lib. V. c. 15. §. 9.

V. TOMO SECUNDO, sive Tomi
primi parte posteriore.

16. *Ad Serapionem Thmucos Episcopum, Epistola IV.* è quibus prima, tertia & quarta est de divinitate Spiritus S. secunda de Filii divinitate. p. 647. 714. In prioribus editionibus perturbato admodum ordine legitur hæc Epistolæ prima L. T. I. p. 173. secunda I. p. 166. tertia II. p. 10. quarta II. p. 16. & L. p. 970. in illud Matth. XII. 32. *quicumque dixerit verbum contra filium hominis*, primam vertit ac secundam Nannius, tertiam Erasmus, quartam incertus.
17. *Epistola de Synodis Arimini in Italia & Seleuciæ in Isauria celebratis*, scripta A. C. 359. p. 716-769. L. I. p. 869.
18. *Tomus ad Antiochenos* missus A. 362. p. 770-777. L. I. p. 570. Male Epistolam inscribunt nonnullæ priores editiones.
19. Joviniani Imp. b) Epistola ad Athanasium de ejus restitutione scripta A. 363. Athanasii *ad Jovinianum de fide*. Arianorum ad Jovinianum *ἐπισημαί* sive petitiones adversus Athanasium. p. 779-784. L. I. p. 245. II. p. 27. *colloquia* vocaverat prior interpres Jo. Lampadius.
20. *Vita S. Antonii* ad Monachos in peregrina regione versantes, scripta circa An. 365. pag. 793-866. L. II. 450. Primus ex Boico Codice non emendatissimo non tantum Græce (ut est apud præstantiss. Caveum) sed cum versione sua & notis ediderat D. v. Hæschelus, additis ex H. Savilii Codice Variis Lect. Augustæ Vindel. 1611. 4. Benedictini ad MSS. Codd. plures recensitam ediderunt cum versione nova sua, & anti-

b) Memorat Epiphanius LXXVIII.

- qua *Eusebii* Presbyteri Antiocheni ad Innocentium missa & jam olim lecta Hieronymo, quam post Mombritii, Surii aliorumque editiones emendatius vulgavit Rosweidus in *Vitis Patrum* T. I. p. 25. seq. & Bollandus 17. Januar. T. 2. Act. Sanctor. p. 107. De MS. Codice Cæsareo vide Lambecium lib. V. p. 297.
21. *Epistola dua ad Orsifium Abbatem*, excerptæ ex auctore vitæ S. Pachonii (in appendice ad Acta Sanctor. T. 3. Maji p. 49. 50.) Et *Narratio ad Ammonium* Episcopum & alios de fuga sua sub Juliano Augusto (ex eadem appendice p. 71.) p. 867-869.
22. *Tomus de Incarnatione DEI Verbi* ἡ ἐνανθρώπησις ἐπιφανείας Ἰησοῦ λέγουστος, & contra *Arianos*, scriptus post A. 364. pag. 871-888. L. I. pag. 595.
23. *Epistola* Episcoporum *Ægypti & Libyæ* nonaginta & B. Athanasii contra *Arianos ad Afros Episcopos* scripta circa A. 369. p. 891-900. L. I. pag. 931.
24. *Epistola ad Epilectum* Corinthi Episcopum, contra hæreticos de incarnatione CHRISTI perversa sentientes. Scripta circa A. 371. p. 901. 910. L. I. p. 581. Exstat apud Epiphanium LXXVII. 3-13. Allegatur à Ratramo c. 9. de partu Virginis, T. I. spicilegii Dacheriani p. 342. ubi male ad *Epilectum* legitur.
25. *Epistola ad Adelphium* Episcopum Onupheos Lychnorum & Confessorem, contra *Arianos*. Scripta circa eundem annum 371. pag. 911-917. L. I. p. 155.
26. *Epistola ad Maximum Philosophum*, eodem scripta tempore. p. 918-920. L. I. pag. 162.
27. *De Incarnatione CHRISTI contra Apollinarium libri duo*. p. 922-955. L. I. p. 614-633.
28. *Epistola brevis ad Presbyteros Johannem & Antiochum* & alia ad *Palladium Presbyterum* scriptæ sub extremum Anni 371. vel initium 372. p. 956. seq. L. I. p. 951. 952.
29. *Epistola ad Amunem* Monachum ἡ ἐπιτομή & ex *Epistolâ undecimâ quadagesima festali* c) fragmentum de libris Canonicis S. Scripturæ: atque *Epistola ad Rufinianum* Episcopum pag. 959-964. Hæ

c) *Novam Paschalem* Athanasii *Epistolam* vocat Turrianus lib. I. pro Canonibus Apostolor. c. II. Fuit hæc ex *Epistolis* Athanasii festalibus S. Hieronymo memoratis in Catalogo S. E.

- Hæ Epistolæ** inter alias Canonicas ante prodierant Græce & latine Gentiano Herveto interprete cum scholiis *Theodori Balsamonis* Paris. 1620. fol. & in Synodico Magno five Pandectis Canonum Gvil. Beveregii T. 2. pag. 36. Oxon. 1672. fol. Vertit etiam *Jo. Curterius*.
30. *Epistola dua ad Luciferum* Calaritanum post A. C. 355. scriptæ, & *Latine* tantum inter Luciferi scripta servatæ, una tum *Epistola ad Monachos* de vitandis Arianis & his qui cum illis communicant. Scripta post A. 364. p. 965-967.
31. * *Fragmentum ex Epistola festali, XXXIX.* data A. 356. (quales complures Athanasius in exilio scripserat in cœtu fratrum legendas, illisque solandis comparatas) p. 968. *Latine* tantum ex Codice Colbertino.
32. *Liber de Trinitate & Spiritu S.* itidem *Latine* tantum p. 969-981. male Vigilio Tapfensi tributus à Chiffetio. Incipit: *His qui Filium DEI creatum esse profitentur, nequaquam de Spiritu S. dabimus responsum.*
33. *Ad Marcellinum* Epistola præfixa Interpretationi Psalmorum, p. 982-1003. L. I. p. 959. Verterat sed mire decurtatam *Angelus Politianus*. Etiam *Jo. Reuchlino* interprete prodit Antwerpiz 1537, una cum Joh. Campensis enchiridio Psalmorum. Præfigitur itidem (sed initio mutila) Catenæ Psalmorum à *Balthasare Corderio* Græce & Lat. Antwerp. A. 1643. fol. editz. Novissime ex Codice antiquissimo Alexandrino Græce in sua LXX. Interpretum editione vulgavit & Psalmis præfixit V. C. *Jo. Ernestus Grabe*. Quoniam in hac Epistola Athanasii ne verbum quidem de inscriptionibus Psalmorum legitur, itaque Benedictini merito judicant aliud fuisse S. Hieronymo laudatum Athanasii ad Marcellinum opus *de titulis Psalmorum*.
34. * *Expositiones in Psalmos*, quarum exigua apospasmata quædam verterat Politianus, atque priores editiones Græce & Latine exhibuerant, Daniel item Barbarus nonnulla & Corderius vulgaverant in Catenis Patrum ad Psalmos: sed Benedictini longe copiosiores in totum Psalterium, licet nec ita plenas aut integras) è Codicibus Regiis & Colbertinis Catenarum & expositionum in Psalmos offerunt p. 1009-1239. Mediolani in Bibl. Ambrosiana occurrunt commentaria Athanasii in Psalmos Græce descripta ex Codice Bibl. Scorialensi, & Latine reddita sive ab Antonio Giggeo sive alio quodam. Ex illis argumentum in Psalmos dignum lectu, & supplementa quædam commentariorum dedit *Monsfauconus* in Collectione

ctione nova Patrum T. 2. p. 70-101. *Animadvertendum est*, inquit idem Vir Clariss. in Diario Italico p. 12. *aliud etiam commentarium in ista Bibliotheca, nec non in Museo Justiniano Venetiis (adde p. 69.) occurrere, qui Athanasii nomen præfert, ac Athanasii Magni esse nequit.* Istius initium est: *μακάριος ἀνὴρ ἔστω, αὐτὴ ἡ προφητεία πληρέσταται εἰς τὸν Ἰωσήφ τὸν Ἀριμαθαῖα.* Athanasius in Psalmos ex versione latina *Elie Ebingeri*, qui Codice Græco Bibl. Augustanz usus fuit, extat MS. in Bibl. Johannea hujus urbis Hamburgensis. Habuit etiam Athanasii in Psalmos Commentarium Græce descriptum Wagenfeilius ὁ μακαρίτης, unde afferat eundem Lipsiz in patria mea thesaurus librarius Amplissimi Senatus: Expositionem Athanasii in Psalmos *Serviana lingua* (est hæc Slavica dialectus) MS. in Bibliotheca S. Salvatoris Bononiz, atque *Arabice* una cum Epistola ad Marcellin. in Bibl. Ambrosianz Codice 300. annorum memorat idem Montfauconus ad Athanas. T. 1. p. 1005. & 1006.

35. *Fragmenta* commentariorum Athanasii in Psalmos à Petro Felckmanno collecta è Nicetæ Metropolitæ Heracleæ *σωμαγωγὴ ἐξηγήσεων* in priores Psalmos 72. MS. in Bibl. Palatina. pag. 1241-1262. L. II. pag. 511.
36. * *Fragmenta* variorum Athanasii scriptorum ex Nicetæ Heracleotz catena in Jobum, auctiora & emendatiora ex codice Regio 2434. pag. 1262-1265.
37. *Fragmenta* expositionis Athanasii in *Canticum Canticorum* (ex Commentariis Variorum in Canticum quæ Græce edidit Meursius Lugd. Bat. 1617. 4.) p. 1265.
38. * *Fragmenta* Athanasii ex Catenis in *Mattheum* Marcum, Lucam 1. ad Corinth. & ad Hebr. editis & MSS. pag. 1266. seqq. & ex Euthymii Panopliæ p. 1274. seqq.
39. * Brevis expositio Symboli, è Codice Vaticano & Regio p. 1278. seq.
40. * *Fragmentum adversus Apollinarium* è Codice Vaticano. p. 1279.
41. *Fragmenta* Athanasii è Theodorito, Gelasio, Synodo VI. Damasceno & Catena MS. in Lucam, collecta à Felckmanno pag. 1282-1289.
42. * *De novem Herodis morbis, de falsis Prophetis, de sensu dicti Matth. V. 28. qui respicit mulierem*, *fragmenta* expositionis Athanasii

Alex. in Mattheum è Codice Baroniano p. 1289. seq. cum fragmento expositionis in *Psal.* 148. p. 1291. sq. & alio ex Cod. Vaticano 790. n. 12. ἐκ τῆς κατὰ αἰρέσεων. p. 1292.

43. * *Alia fragmenta* quaedam, in quibus Græcum *Epistola ad Euphychium* (latine tantum inter Felckmanniana editum p. 1287.) & *Epistola dogmatica ad Antiochenos* ex Concilio Lateranensi, alia item ex Facundo Concilio Hispalensi pag. 1293-1295.

VI. ΤΟΜΟ ΤΕΡΤΙΟ.

Dubia:

44. *De incarnatione* τῆς σαρκώσεως τῆς Θεῆς λόγος, (ex Cyrillo Alex. ad Augustas, T. 5. Opp. parte 2. pag. 47.) pag. 1. seq. Incipit: ὁμολογῶ μὲν τὸν ὕπὸν τῆς Θεῆς, τὸν πρὸ αἰῶνων κ. τ. λ. L. T. 2. pag. 30. Vertit Jo. Lampadius.
45. *Testimonia ex S. Scriptura* de communionem naturali essentia Patris, Filii & Spiritus S. pag. 3-28. L. I. p. 209.
46. *Epistola Catholica* ad Episcopos Ægypti, Syriz, Ciliciz, Phœniciz & Arabiz. p. 29. sq. L. I. p. 570. in qua hoc esse σύμβολον fidei suæ confitetur: ὁμοῦσι ἡ τριάς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ πατρὸς γενόμενος ἀνθρώπων. Ὁ ὃ μὴ συντιθέμενος ἀνάθεμα ἔστω. En paucis verbis, quæ fufius explicantur in symbolo *Quicumque*, quod vulgari appellatione Athanasianum vocamus.
47. *Refutatio hypocrifos* in Epistola Meletii & Eusebii Samofatenfis ad Jovianum Imp. (scripta A. C. 363. & à Socrate III. 25. Hist. relata) p. 31. seq. L. I. p. 572.
48. *De incarnatione verbi* Epistola, cujus auctor Nestorianam hærefin Pauli Samofateni vestigiis infistentem videtur perstringere. p. 32. seq. L. II. p. 591. Incipit: Ἐλύπει μὲν τὴν ἀγίαν Σύνοδον Παύλος ὁ Σαμοσατιῶς ἡ καινοτομία.
49. *De aeterna Filii & Spiritus S. cum Deo existentia* contra Sabellianizantes (πρὸς τὰς Σαβελλιζοντας) pag. 37-48. L. I. p. 650. Hunc librum ex homilia 27. Basilii contra Sabellianos, Arium & Anomæos magnam partem descriptam esse notat Montfauconus.

50. *Quod unus sit Christus* Homilia in Naxalem Christi. p. 49-53. L. I. pag. 664. Etiam in hac videtur pugnari adversus Nestorianos, & aliis etiam argumentis abjudicaverat eam Athanasio Petavius IV. 1. §. 7. de Trinitate.
51. *De Sabbato, Dominica die, circumfisione & baptifmate.* pag. 55. L. I. p. 964. Athanasio fortasse haud indignum opusculum. Adde quæ latine leguntur. L. II. p. 640.
52. *Homilia de femente,* Matth. XII. 1. seq. quæ incipit: *ἐν ἡμέρῃ σαββάτου συνήχθημεν* p. 60. L. I. p. 1060.
53. *In illud* Matth. XXI. 2. *profecti in pagum* &c. p. 73. L. I. p. 983.
54. *Homilia in* Matth. XXVII. 33. seq. *de passione & Cruce Domini* p. 80. L. I. p. 992. Vertit Erasmus.
55. *Liber de virginitate & ἀσχηροῦ,* p. 110. L. I. p. 1043. Sub Athanasii nomine aliquid ex hoc libro allegatur in Epistola Hadriani Papæ ad Carolum M. T. 7. Concil. p. 916. Vertit Erasmus. Athanasio abjudicant præter Erasmus, Abr. Scultetum aliosque Chamierus T. 2. panstratiz XIX. c. 4. §. 3.
56. *Synopsis S. Scripturæ* p. 126. L. II. p. 55. Eximium hoc opus latine vertit *Wolfgangus Musculus*: Athanasio abjudicare non audeat Godfr. Hermantius in vita Athanasii T. 1. p. 509. seq. 722. seq. nec Tillemontius, artic. 37. not. 45. nec ipse dubito auctorem illius esse Athanasium sed alium annisque centum nostro juniorem, illum nimirum Alexandrinum Episcopum medio sæculo quinto clarum, in cujus gratiam Euthalius Sulcensis Episcopus Acta Apostolorum & Epistolas recensuit. Sane argumenta Euthalii à Jo. Henr. Bæclero * partim, deinde integriora à Clariff. Zaccagnio ** vulgata hinc inde cum synopsi Athanasiana verboteenus conspirant. Cæterum argumenta quibus vetustiori & magno Athanasio hæc Scripturæ S. synopsis, licet alioqui præclara & lectu imprimis digna abjudicatur, vide apud Montfaucunum in præfat. & animadversione XV. ad vitam & scripta Athanasii T. 2. collectionis Veterum Patrum, ubi inter alia ostendit per *πικρία τῶν ἱερέων γράψαν* quæ ad Imp. Constantium misisse se testatur Athanasius in Apologia ad eum scripta, nihil intelligere aliud quam li-

Q 9 2

bros

* In editione Græca Novi Test. Argentorat. 1645. 12.

** In nova collectione veterum monumentorum Rom. 1698. 4.

bro ipfos sacrz Scripturz. Prior prologus Ecclesiastico Siracidis in plerisque editt. przmissus depromptus est ex hac Synopsi Athanasiana.

Supposita.

57. *Disputatio contra Arium in Concilio Niceno*, p. 206. L. I. p. III. Ita vulgo inscribitur, licet potius contineat *Διόλεξιν* junioris cujusdam in diverforio habitam. Vertit Omnibonus Leonicensus.
58. *Contra omnes hereses*, Arianos, Tropicos sive Pnevmatomachos, Paulum Samosat., Manichzos, Marcionem, Valentinum, Basilidem, Hieracam, Novatum, Phryges sive Montanistas, & Apollinaristas. p. 230. L. I. p. 1077.
59. *In historiam Melchisedech* 239. L. II. pag. 7. vertit Jo. Lampadius. Merito tanquam indignum Athanasio rejicit Leydeckerus de Rep. Hebrzorum T. I. p. 62.
60. *Ad Imperatorem Jovinianum*, p. 241. L. II. p. 34. Vertit Jo. Lampadius. Male priores editt. venditant pro responsione ad Epistolam Joviniani, de qua supra num. 19.
61. *Definitiones*. p. 242. L. II. p. 42. Ex his definitionibus quzdam leguntur inter S. Maximi opera, quz vero de Etymologia traduntur, iisdem verbis exstant in Anastasii Sinaitz Hodego p. 62. atque ita quidem ut inde petita appareat, pleniora enim ibi leguntur.
62. * *Διδασκαλία* s. *Doctrina ad Antiochum Ducem προς Αντισχον Δικαν* sive *αρχοντα* p. 252. à Montfaucono primum edita Grzce ex Cod. Colbertino 4249. addita latina versione & brevibus notis. Ex hoc libro desumfi fragmenta Grzca Hermz Pastoris quz dedi supra cap. I.
63. * *Ad eundem Antiochum, de penis inferni*, opusculum itidem primum à Montfaucono editum p. 264. Grzce & latine.
64. *Questiones ad Antiochum* sive responsiones ad quzstiones CXXXVI. quarum ultima non contemnendis adversus Judzcos argumentis disputat. p. 268. L. II. p. 331. Ex his, quadraginta vertit latine & cum annotationibus suis edidit Jo. Reuchlinus Hagenoz 1519. 4 Rom. 1523. alias interpretati sunt Valentinus Ampelander & Joannes Lampadius.

65. Bre-

65. * Breves responſiones ad *quaſtiones XXXVI in Evangelia*, editæ primum è Codice Regio 2431, cum Latina Montſauconi verſione p. 306. ſubjuncto p. 310. fragmento ex *qvæſt. 42. ad Antiochum*, & Orat. 7. contra Arianos.
66. *Difta & interpretationes CXXX. parabolæ Evangelii* p. 311. L. II. p. 394. In prioribus editionibus numerantur capitula CXXXIII. quoniam in duo diſcerptum eſt caput LXXX. & LXXXIX. & CXIX. pleraq; autem harum interpretationum excerpta ſunt è ſcriptoribus Athanaſio junioribus ut Theodorito, & quaſtionibus ad Antiochum & Chryſoſtomo. Confer (ut loca à Montſaucono annotata omittam) quaſtionem CVII. (in prioribus edit. CIX.) cum Chryſoſtomi Homil. 10. in 2. ad Timoth.
67. *Quæſtiones alie XX. cum ſuis reſponſionibus* p. 335. L. II. p. 436. vertit Jo. Lampadius.
68. *Hiſtoria imaginis Berytenſis* p. 344. L. T. 2. p. 627. poſt A. C. 765. quo contigiſſe traditur, ſcripta à juniore quodam Athanaſio, in Syria Epifcopo, ut notat Baronius ad Martyrolog. Rom. IX Novembr. Legitur à Græcis Dominica Orthodoxiæ ſive reſtitutionis imaginum 1. *Quadrageſ.* Cæterum Græci Codicis MS. ab vulgatis diverſi initium, & antiquam anonymi interpretis verſionem antea ineditam è MSS. Bibl. Cæſareæ profert Lambecius lib. 1. p. 126. 128. Aliam Anaſtaſii Bibliothecarii verſionem dedit Baronius ad A. C. 787. num. 23. ſeq. & Binius T. 3. Concilior. edit. A. 1618. in Actis Concilii ſecundi Nicæni A. C. 787. habiti Græce & latine editis, Actione IV. pag. 548. atque inde in recuſis Tomo VII. Concil. edit. Labbeanæ. Alia legitur in prioribus Binius editionibus. Montſauconus in ſua quam recenſemus Athanaſii editione duo diverſa Græca exemplaria, quæ è Palatinis Codicibus ediderat Nannius, utraque donavit latina verſione, & cum codicibus Colbertinis contulit, atq; præter Latinam relationem è Concilio Nicæno ſecundo, ſubjunxit p. 354. veterem latinam verſionem ejuſdem narrationis ex MS. Codice S. Germani à Pratis n. 108. Confer etiam de hoc ſcripto, Magni Athanaſii nomen & ætatem abſurde mentiente, Jo. Reiskium de imaginibus CHRISTI p. 137. 145. ſeq. & Rev. Jo. Wulferi theriacam Judaicam p. 137.

69. * *Ex libro contra Latinos, quod Spiritus S. ex Patre ſolo procedat* p. 355. à Montſaucono primum editum fragmentum è Codice Regio

2271. & latina versione donatum. Forte est junioris Patriarchæ CPolitani Athanasii, latinorum non obscuri adversarii sub extremum sæculi XIII.

70. *Syntagma Doctrinae* ad Monachos omnesq; Christianos tam Clericos quàm Laicos p. 360. L. II. p. 699. Hoc primus è Codice IJ. Vosfii Græce edidit & versione ac notis illustravit Andreas Arnoldus Christophori F. additis Valentiniani & Marciani Imp. Epistolis duabus ad Leonem M. & Theodori Abucaræ tractatu de unione & incarnatione, Paris. 1685. 8. Nonnulla hujus syntagmatis loca illustrat Cotelerius tomo 3. monumentor. p. 554. 662. & 665. & alteri potius quam Magno Athanasio vindicandum esse existimat, quæ Montfauconi quoque & ipsius IJ. Vosfii & plerorumque eruditorum est sententia, licet quarto seculo scriptum esse non dubitat Papebrochius T. 7. Act. Sanctor. Maji p. 546. seq.

71. * *Institutio Monastica, sive eorum qui in quiete vitam agere cupiunt*, p. 364. primum edita à Montfaucono è Codice Regio 2937. & latine redita.

72. * *Epistola dua ad Castorem Aptensem in Gallia Narbonensi Episcopum de canonicis canobiorum constitutionibus* p. 366. ex duodecim libris Jo. Cassiani de hoc argumento græce versis excerptæ & Magno Athanasio perperam tributz. Has quoque è Codicibus Roma transmissis Montfauconus primus Græce edidit & Latine vertit. Legit opus Cassiani Græce Jo. Climacus gradu IV. & Epitomen istam, quod eruditum editorem fugit, Photius Cod. 197. extatque eadem Græce MSta in Bibl. Vindobonensi. Vide Lambecium IV. p. 167. & V. p. 276.

73. *Homilia* quæ Athanasii nomine circumferuntur:

1. * *in Nativitatem præcursoris, in Elisabet & in Deiparam*. Primum edita à Montfaucono p. 387. è Codice Colbertino, & Latine versa. Incipit: *χώραν ἡμῶν ἀποχρησώθεισαν.*

2. *in Annunciationem Sanctiss. Deiparae*, p. 393. L. I. pag. 1028. incipit: *τὴς θεῆς ἱεροκήρυκας.* Præmisitque illi Montfauconus eruditam Baronii Epistolam ad Tho. Stapletonum, qua homiliam hanc post Monothelitas exortos scriptam probat.

3. *in censuram sive descriptionem S. Mariæ & in Josephum*, p. 404. L. II. pag. 645. Vertit Lucas Holstenius. Incipit: *κατὰ οἱ τὴν χροσίτη γῆν.*

4. * *in nativitatem CHRISTI*, edita primum à Montfaucono è MS. Barocciano, cujus apographum accepit à V. C. Joanne Millio, pag. 410. Incipit: *μυστηριον ξένον βλέπω*. Excerpta in eadem leguntur ex homilia Chrysofomi de Nativitate, T. V. Sayil. Etiam alias duas homilias ejusdem argumenti Codex Baroccianus Athanasio tribuit, quæ in Chrysofomianis leguntur.
5. *in occursum five præsentationem D. N. JESU CHRISTI*, p. 416. Ediderat primus Combesius ex Codd. Regio & Mazarin. T. I. auctarii novi Patrum p. 497. Paris. 1648. fol. Post Nestorii & Eutychis hæresin scripta, quorum nominetenus etiam meminit. Incipit: *τὰ ἑ παρασίσης ἰσραῆς πανηγύρεως*.
6. *in cæcum à nativitate*, Joh. IX. p. 427. L. II. p. 679. incipit: *πολυαὐδατόν ἐστι πᾶσιν ἀνθρώποις*. Vertit Holstenius.
7. *in Matth. XXI. 2. Ite in castellum quod contra vos est* pag. 435. L. II. pag. 654. incipit: *πάλιν ἡμᾶς εὐεργετῶν ὁ Κύριος*. Vertit Holstenius.
8. *in Luc. XIX. 26. Euntes autem illo substernebant vestimenta* p. 439. L. II. p. 661. incipit: *εἰὼν τὰ καδέκασα τῶν ἐξ ἀρχῆς*. Eundem hujus & superioris homiliæ auctorem ab Athanasio diversum esse Montfauconus non dubitat. Vertit Holstenius.
9. *in sanctam quintam seriam & prodicionem Judæ*, pag. 444. L. II. p. 669. Incipit: *Ἰσοπηρὸς τὰ πάθη πένθους μὲν ἰσθῶν*. Vertit Holstenius.
10. *in Passionem Domini in Parasceve*, p. 447. L. II. pag. 506. Incipit: *μάγα μὲν ἄρανος δημιούργημα*. Primus Græce cum versione sua vulgaverat Petrus Pantinus Tiletanus, cum aliis Methodii, Amphiloicii & Jo. Chrysofomi homiliis Antwerp. 1598. 8. In Codicibus annorum plusquam octingentorum legi, sed stylium ab Athanasio plane abfimilem esse, observat Montfauconus.
11. *in SS. Patres & Prophetas & in S. Ecclesiam, atque in Psal. XXXV.* pag. 450. L. II. pag. 692. Incipit: *ἡ ποδηγῶσα πίστις εἰς τὴν ὁδὸν ἑ θεογνωσίας*. Vertit Holstenius.
12. *in sanctum Pascha*, pag. 455. primus cum versione sua ex Cod. Regio edidit Combesius in auctario novo T. I. pag. 531. Incipit: *εἰ ταῖς τῶν ἀγγέλων ἐπιπρὸς τὸ παρὶν χριστοῦ ἀδαι γλιώταταις*.

13. in *sanctum Pascha* homilia altera & in recens illuminatos sive baptizatos, Sabbato in Albis, p. 458. L. II. p. 673. Vertit post Hofsternium Combesfius & in jam dicto auctario novo p. 539. ex MSS. Reg. & Segvieriano recensuit. Incipit: *χειρὸς ἐγχεθεὶς εἰς νεκρῶν.*
14. in *assumptionem Domini nostri JESU CHRISTI*, pag. 462. L. II. p. 1. Vertit post Jo. Lampadium Combesfius in auctario novo pag. 551. incipit: *ἡ γὰρ τῆς ἀναστάσεως μνήμη.* Hanc cum duabus præcedentibus Basilio Seleucienfi Viri docti tribuunt. At Garnerius T. 2. ad Marium Mercatorem p. 324. ait caractere Nestorii se prodere, florido ac interdum præne poëtico, metaphoris efferente sese, & apostrophis quasi animato, Scripturæ testimoniiis iisque literalis sensu acceptis, nisi quando ad hæresin detorquentur, subinde distincto.
15. * Encomium in S. Andream Apostolum p. 466. Primus à Codice Toynardi edidit Montfauconus. Incipit: *ὁρῶν τὴν λαμπρὰν ταύτην ἀγέλην.*
16. * Sermo de officiis Christiani hominis ex Cod. Colbert. 5104. primum ab eodem Montfaucono vulgatus & latine versus p. 469. Incipit: *τρία ἀπαταῖ ὁ Θεὸς αὐτῶν Χριστιανῶν.*
74. *Dialogi quinque de SS. Trinitate* p. 472. L. II. p. 158. Athanasio ab aliis, ab aliis rectius S. Maximo tributi, & cum Theodori Beza versione primum editi apud H. Steph. Græce & latine A. 1570. 8. deinde à Felckmanno & aliis inter Athanasii, hinc à Combesfio inter S. Maximi scripta: denique parum verisimili Garnerii suspitione in Theodoriti Operum auctario, sive Tomo quinto vulgati.
75. *Sermones sive opuscula varia viginti contra diversas hæreses* p. 541. L. II. pag. 260. Ex his duo priora quibus dialogus duplex cum Macedoniano continetur, videntur eundem auctorem habere cum præcedentibus quinque dialogis. Tertium Epistola est ad Eustathium quam sequuntur cætera septendecim, tributa Theodorito à Jo. Dalizo in disp. de fidei ex Scripturis demonstratione p. 48. & 146. ex Photii Cod. 46. sed ex Marii Mercatoris testimonio ad Eutherium Tyannensem Nestorii sectatorem refert Jo. Garnerius, in auctario Theodoriti p. 254. & ad Marium Mercatorem T. 2. p. 277. uti priora duo Theodoriti esse non dubitat. Montfaucono adhuc videtur esse ambigendum. Vertit latine Abrahamus Scultetus.

EDIT. MONTFAUCONIA

76. * *Synagmā varii argumenti ad quendam* i
mum à Montfaucono ex Vaticano Co
Joannes Gvillot. Latinam versione
cipit: ἐπεὶ σὺ τῷ ἀειδείῳ καὶ μεγα
77. * Λόγος Διακριτικός in Dei mandata, i
salutem voluit consequi. p. 591. itider
Vaticano 658. Incipit: ἀγαπητοὶ Θεο
78. * Διδασκαλία ad Monachos, lenis & βρι
è Codice Vaticano 1148. Incipit: τὸν
σίοντα εαυτῶ.
79. * Εξηγητικὸν de templo Athenarum, scrip
ter è Codice Vaticano 1198. p. 598. Ii
tiochum: τῆς τῆς Θείας γραφῆς μὴ
80. * *De corpore & anima* apopspasmation, q
stationem vocat Codice Sfortiamo ul
gor. Thaumaturg pag. 120. Hoc i
primus Græce edidit atque ut cætera
tine reddidit Montfauconus.
81. *De unita Deitate Trinitatis, ad Theophil*
p. 550. Græce non exstant, videntur
Tapsensi, ut Petrus Franciscus Chi
Montfauconus ab Idacio Claro fort
editi, unde tanquam Athanasii alle
contra Græcos, Hincmaro, Ænea
lianensi, aliisque. Ordo librorum
Atque qui liber VIII. est in editione
occupat libri decimi locum, undeci
cum Montfauconus octo illis libris
jiciat pag. 624. *De fide unitatis & Tri*
nibus est libri undecimi initium. I
confessione, quod est in aliis editt. lib
de fide sua, quod aliz editiones inf
editione Lipsiensi T. 2. p. 588. à v
creatum esse profitentur, usque ad fin
à Montfaucono exhibita fuerunt sup
82. Vigili Tapsensis sub Athanasii nomi
Ario, coram Probo judice p. 614. L. I

- Chifletii editione quoque subjunxit Montfauconus pag. 642. quæ inscribitur *altercatio S. Athanasii Episcopi contra Arium, Sabellium vel Photium hereticos*. Vigilus Ghifletii vidit lucem Divione 1664. 4. hæc vero disputatio Athanasii sub Vigilii nomine exstat etiam in Georgii Cassandri Operibus p. 460. additas habens varias Lectiones ex veteri Codice Petri Pithoei.
83. *Epistole Athanasii nomine ad Romanos Pontifices & Pontificum ad Athanasium, nempe ad Liberium*, Græce & latine. p. 668. L. I. p. 243. Cæteræ latine, *ad Marcum Papam* p. 665. L. II. p. 628. *ad Julium Papam* p. 669. 673. *ad Felicem* p. 675. Confer his Epistolis additas censuras & animadversiones Blondelli in ejus pseudo Isidoro pag. 436. seq.
84. *Vita & gesta S. Syncretica* Græce & Lat. pag. 681. Hanc Latine ex versione Davidis Colvilli ediderat Bollandus ad quintum Januarii T. I. p. 242. Græce cum versione sua Cotelerius T. I. monumentor. Ecclesiæ Græcæ pag. 201. cujus adde notas p. 754. In aliis Codicibus & apud Nicephorum Callistum VIII. 40. Athanasio, in aliis Polycarpo Ascetæ, in aliis denique Arsenio Pegadensi tribuitur, ita enim se habet clausula hujus vitæ certe antiquæ & in vitis Patrum & à Jo. Climaco, aliisque laudatæ in editione Montfauconi ex schedis Combesianis: *ἕως ἄρτι πεπληρωται ὁ ἐκ τῆς ἀγίας ᾠδῆς μακαρίας Ἀρσενίου ἡ Πηγὰς ἐξελυλυθότες λόγοι, καθὼς καὶ ἠρμὸν κεινται ἅπαντες.*
85. *Exhortatio ad Monachos*, Latine pag. 709. L. II. pag. 619. Incipit: *Et si quid gloriari in CHRISTO licet*, atque ab Holstenio etiam vulgata est in appendice ad Codicem Regularum Paris. A. 1663. 4. & Latine ab Athanasio scriptam persuasit sibi Papebrochius in Actis Sanctor. Maji T. 7. pag. 546.
86. *Exhortatio ad Sponsam CHRISTI*, itidem Latine, pag. 711. & in eadem codicis Regularum appendice Holsteniana, atque in Actis Concilii Aquisgranensis A. C. 816. T. 7. Concil.
87. *Epistola ad Episcopum & Clerum Persarum*, qua ei mittit Epistolam Dionysii Alex. ad Paulum Samosatenum, quæ & ipsa adjicitur p. 716. Latine ex veteri versione. Hanc Athanasio tributam Epistolam Roma ad Montfauconum misit Claudius Stephanotius.
88. *Symboli Athanasiani formulæ quatuor Græce non parum inter se discrepantes* pag. 728. seq. una ex Felckmanni editione ad fidem Latino-

latinorum Codicum L. II. pag. 31. altera primum vulgata à Gilb. Genebrardo libro 3. de SS. Trinitate Paris. A. 1569. 1585. 8. tertia quam post Nic. Brylingium & Mich. Neandrum H. Stephanus in rudimentis fidei Christianæ in lucem edidit A. 1565. 12. à qua parum abit quam ex Codice Laz. Baifii dedit idem Genebrardus, & quam in postrema Conciliorum editione Tom. 2. Labbeus exhibet. Quarta denique paullo uberior, ex Patricii Junii apographo vulgata ab Usserio in diss. de Romanæ Ecclesiæ Symbolo, Lond. 1647. 4. Easdem formulas videre licet in Wolfgangi Gundlingii notis ad Eustratii Johannidis Zialowski, Rutheni delineationem Ecclesiæ Græcæ pag. 69. seq. Latina formulæ antiquæ, ejusdem Symboli quæ in MSS. Codd. nihil ferme differunt, varias lectiones Codicis Colbertini addidit Montfauconus, atque duas veteres versiones Gallicas ex MSS. adjunxit, quarum altera inscribitur: *Canticum Bonifacii. Ce chant fut St. Anastaise qui apostolles de Rome.* Cæterum *Commentarius* in Athanasii Symbolum quem p. 735. Montfauconus protulit è Codice Bibl. S. Germani à Pratis n. 199. quingentorum circiter annorum, quædam similia habet quidem, diversus tamen est à Commentario *Richardi Pampolitanii* Eremitæ Anglosaxonis circa A. C. 1420. cujus *Commentarius* exstat in Tomo 26. Bibl. Patrum edit. Lugd. pag. 624. Veterem *Anglicam* Metaphrasin Rhythmicam vulgavit V. C. Georgius Hickesius in thesauro lingvarum Septentrionalium T. I. pag. 233. *Anglosaxonica* versio exstat in Guil. Wottoni conspectu brevi operis Hickesiani pag. 77. De antiquis *Germanicis* Otridi & aliorum versionibus vide Lambecium II. p. 460. 760. 763. & Tenzelii præf. *Hebraice* versum à Julio Marcello Romano MS. in Bibl. Vaticana memorat Imbonatus in Bibl. Latino Hebraica pag. 149. Sed omitto recentiores versiones ut *Arabicam* à Nisselio editam Lugd. Bat. 1656. 4. una cum Cantico Canticor. De auctore hujus Symboli multa & diversa ac pugnantia inter se tradiderunt viri eruditi, ex quibus hoc saltem videtur esse certum, non fuisse compositum ab Athanasio, sed diu post sæculo quinto Latine primitus scriptum & deinde à variis Græce translatum, qui vel cum Græcis negarunt Spiritum S. à Filio procedere, ut à quibus formula Græca prima & quarta proflixit, vel id cum Ecclesia Occidentali profiterentur, ut in secunda & tertia formula fit. Utrum vero auctor sit *Vigilius Tapsensis*, ut videtur

detur esse verisimillimum & persuasum est Paschasio Quesnello diff. 14. ad Leonem M. p. 733. & 913. & Antonio Pagi ad A. C. 340. num. 8. an *Vincentius Lirinensis*, ut contendit Josephus Antelmus in disquisitione de Symbolo Athanasiano Paris. 1693. 8. non est plane exploratum, nedum ut constet de auctore quem alii minus verisimiliter volunt, *Hilario Pictav.* vel *Eusebio Vercellenfi*, vel *Athanasio Nemetum* Episcopo circa A. C. 640. cui symbolum tribuit Sandius appendice ad nucleum Hist. Eccles. pag. 35. vel *Anastasio* vel *Bonifacio* denique. Conferre interim licebit Vosii diff. 2. de symbolis, Nic. Serarii & Henrici Nicolai diatribas, præcipue vero Wilhelmi Ernesti Tenzelii judicia eruditorum de symbolo Athanasiano studiose collecta & inter se collata, Gothæ 1687. 12. Tillemontium T. 8. memor. hist. Eccles. pag. 667. & Montfauconi diatriben in symbolum *quicumque*, formulis quatuor Græcis præmissam. Antiquissimum testimonium Symboli Athanasio tributi est Synodi Angustodunensis A. C. 663. *Si quis presbyter, Diaconus, Subdiaconus vel Clericus Symbolum quod Sancto inspirante Spiritu Apostoli tradiderunt, & fidem sancti Athanasii Prasulis irreprehensibiliter non recensuerit, ab Episcopo condemnatur.* Alia est Symboli expositio quæ vere Athanasii est, Facundo laudata, de qua dixi supra num. 2.

89. * *De S. Trinitate* opusculum p. 739. primum editum ex MS. Regio 2358. & Latina versione à Montfaucono donatum. Incipit: *μίαν Φύσιν διδάσκει πατρός και υἱῆ και αγίας πνύματος τήν θείότητα.* Videtur compositum saltem post Synodum Chalcedonensem.
90. * *De ratione Pasche* tractatus p. 741. 742. à Clariss. Muratorio ex Bibl. Ambrosiano ad Montfauconum transmissus latine, qui etiam latini potius quam Græci scriptoris, nedum Athanasii esse suspicatur.

VII. SUPPLEMENTUM scriptorum S. Athanasii,
Græce & latine cum notis primum in lucem editum in
nova collectione Patrum Montfauconiana.
Tomo II. Paris. 1706. fol.

Eugenii Diaconi Ancyranus legatio ad Athanasium pro causa Marcelli Ancyranus & confessio fidei Ecclesie Ancyranus ad eum missa circa A. C. 371. primumque edita ex Apographo Bibl. Ambrosianus quod
ex

ex codice Scorialensi descriptam fuerat pag. 1-4. confer præmissam doctissimi editoris de *Causa Marcelli Ancyran* diatribam.

91. Athanasii *περὶ πίστεως λόγος ὁ μείζων sermo maior sive liber de fide* initio mutilus p. 5-19. ex Codice Bibl. Medicez. Fragmenta hujus libri ex Theodorito & Gelasio jam dederat Montfauconus T. I. p. 1282. Hunc idem putat esse Athanasii libellum in quo CHRISTUM *hominem Dominicum κυριακὸν ἀνθρώπων* vocari notavit Rufinus Apologia pro Origene. Formulam eandem retraxit Augustinus. Confer Billii notas ad Nazianz. T. 2. p. 1273. seq. Athanas. T. I. p. 97. 98. edit. noviss. & Sirmondum T. 2. Opp. p. 758.
92. *Fragmenta duo* ex Codice V. C. Stephani Baluzii p. 20. 21. unum de repudiato propter Pauli Samosatani abusum homoufii vocabulo, & alterum de scelere Stephani Antiocheni quod iisdem prope verbis narrat Nicephorus IX. 21. tangitque Theodoritus II. 9. Hist. Subjunxit Montfauconus ex eodem Codice Baluziano breve apospasmation Athanasii longe junioris Hagioritz, sive Monachi, sacri montis Atho incolæ.
93. *Epistola ad Monasticam vitam agentes*, Græce ex Codicibus Mediceo & Regio, quæ latine tantum ex veteri quæ uberior est interpretatione latina prodierat T. I. p. 967.
94. *Fragmenta* commentariorum sive sermonum *in S. Matthæi Evangelium*, plura & meliora ex MSS. & Catenis, quam supra, num. 38. prodierant. p. 24-41. Neque dubitat jam amplius Montfauconus apospasmation supra num. 42. editum de novem Herodis morbis, vere esse Athanasii.
95. *Fragmenta* commentariorum sive sermonum *in Evangelium S. Luca*, triplo auctiora ex MSS. Codd. & Catena edita in lucem p. 42-48.
96. *Homilia*: magno Athanasio ut videtur, perinde ut duæ quæ sequuntur supposita *in Canticum Canticorum*, ex MS. Ambrosiano. p. 49-54. Incipit: *ποθητοὶ οἱ λόγοι.*
97. *Homilia de patientia*, 56-63. Incipit: *ὁ ἡμέτερος διδάσκαλος Παῦλος.* Ex eodem MS. Codice.
98. *Homilia eis τὰ βάλια*, *in ramos palmarum*. p. 63-65. Incipit: *Φρικτὸν, ἀγαπητοὶ, μυστήριον σήμερον.* Ex MSS. Ambros. & Ottobon.
99. *In dilectum 2. Cor. XII. 2.* *Novi hominem raptum ad tertium caelum*, & 7. *datus est mihi stimulus carnis Angelus Satana* p. 65-68. ex MS. Bibl. Mona-

Monasterii S. Basilii Romæ. Non videntur hæc esse magni Athanasii.

100. *Argumentum in Psalmos, & commentariorum fragmenta* in priores Psalmos LXXV. eruta ex Apographo Ambrosiano quod ex Codice Scorialensi descriptum fuit. p. 70-101.
101. *Fragmentum contra Macedonianos, & alia contra Novatianos, atque de amuletis* five *ωειάνθους* aliaque varii argumenti ex Codd. MSS. Regiis & Colbertinis. p. 102-106.

VIII. *Scripta S. Athanasii deperdita, vel inedita.*

Contra hereses. Vide T. I. edit. noviss. p. 1292. *contra Valentinianos* id. p. 1274. *contra Macedonianos*, Montfauconi supplement. pag. 102. *contra Novatianos*, id. p. 103.

Ad Monachos, Arianorum dogmatum confutatio. T. I. p. 342. 956.

Contra Irsacium & Valentem liber. T. I. p. 1287. ex Hieronymo.

Contra Arianos, super dicto, nunc anima mea turbata est. T. I. p. 1286.

Disputatio cum Ario in Synodo Nicæna. T. 3. p. 205.

Ad Jovinianum. T. I. pag. 778.

Liber de titulis sive inscriptionibus Psalmorum. T. I. p. 981. 1287.

Commentariorum in Psalmos bona pars.

In Ecclesiasten & Cantica Cantorum. Phot. Cod. 139.

In Cantica Moïsis & Mariz sororis, MS. in Bibl. Ambros. vide T. I. p. 1006. & 1008.

In Mattheum. T. I. p. 1266. seq. 1289. & supplement. p. 24.

In Lucam. Vide supplement. p. 42.

In Joannem, Meminit Thomas Aquinas, notante Clariss. Caveo.

Sermones Consolatorii ad virgines T. 3. p. 110 ex Theodoriti II. 4. Hist.

Synodicon. T. I. p. 716. ex Socratis lib. I. c. 13. Hist. Nomina Episcoporum qui Concilio Nicæno interfuere in Synodico illo lecta olim à Socrate, leguntur etiam hodie in Athanasii Epistola ad Ægyptios & Africanos, inserta Apologiz contra Arianos quæ secunda vulgo dicitur.

Epistola varia de quibus Photius Cod. 32. testatus illis additam fuisse Apologiam pro fuga, quæ exstat. Exstant & aliz Athanasii Epistolæ, sed plures interciderunt, ut *ad Euphycium* de qua T. I. pag. 1287. 1293.

1293. ad Rufinianum, Act. I. Synodi II. Nicænz & Epistole festales, quarum ad quadraginta octo olim numeratz fuerunt. Vide Montfauconi prolegomena ad Cosmam Indopleustem cap. 6. & T. I. Athanas. p. 968. Et Epistola Canonica, ut de qua T. 3. pag. 125. ex Balsamone ad Can. 27. Carthag.

Homilia varia &c.

IX. S. EPHRAIM Nisibenus, Syrus, Jacobi Nisibeni discipulus, Diaconus, atq̄ si auctori Prædestinati hæref. 57. & Menologio Græcor. 28. Jan. fides, etiam presbyter Edessenus, A. C. 375. denatus, vir ardore pietatis & sacra eloquentia insignis de quo Acta Sanctor. T. I. Febr. pag. 49. sqq. S. Chrysostomus sermone de falsis Prophetis T. 6. pag. 401. * Palladius Lausiaca p. 113. Sozomenus III. 16. & quæ ex Greg. Nysseno, a) Amphilochio atque alijs præfixa Operibus Ephræmi sunt ab Gerardo Vosio: Metaphrastes item atque Anonymus in Ephraimi vita, qui Græcæ editioni Oxoniensi Ephræmi subjiciuntur:

Σύρον
* Elogium quod Chrysostomus sive Jo. Nestoras Ephraimo tribuit, quia inigne est, adscribendum putavi: Πῦ Εὐδία ἡ εὐαδία τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διάδοχος; πῦ Ἰγνατίου τοῦ Θεοῦ οικητήριος; πῦ ὁ Διονύσιος τῶν πελῆων ἔρανος; πῦ Ἰππόλυτος ὁ γλυκύτατος καὶ εὐεργάτος; πῦ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ μικρὸν δεῖ τῶν Ἀποστόλων ἰσὸρροπος, πῦ Ἀθανάσιος ὁ ἅγιος καὶ πλουσιετής τῶν ἀρετῶν; πῦ Γρηγόριος ὁ δεύτερος Θεολόγος καὶ ἀήτητὸς στρατιώτης, καὶ ὁ τῶν σωμάτων σωτήριος; πῦ Ἐφραίμ ὁ πολὺς ἡ ἀρετῶν μύθια τῶν ἀδελφῶν, ἡ παιδαγωγία τῶν νέων, ἡ χρηστικότητα τῶν μετανοούντων, ἡ κατὰ αἰρέτικῶν ῥομφαία, τὸ δοχεῖον τῶν πνεύματων; ubi Ephraim ille magnus obdormientium excitator, afflictorum consolator, iudicium in disciplina instructor atque excitator, dux penitentium, fraxea ac fribulum aduersus Hæreticos, ἡ Σπείριου S. habitaculum?

*) Greg. Nysseni ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον πατέρα Ἐφραίμ. T. 2. Opp. pag. 1027. Amphiloχίου comparatio inter Basilium M. & Ephraimem. Confer quæ laudat W. E. Tenzelius diss. de Ephraim Syro. Arnstæd. 1685. & in diss. Steclii recusa, Tillemoncius tomo VIII. Memor. Hist. Eccles. Mich. Hoyerus monachus Augustinianus lib. de vita S. Ephraimi, Duac. 1640. 12. Jo. Morinus de sacris Ecclesie ordinationibus pag. 490. &c. Etiam ab Eusebio Pamphili memoratum Ephraimum scripsit Photius Cod. 196. sed Eusebium pro Sozomeno nominasse conjicit Cotelerius ad T. 3. apud monument. Eccles. Græc. pag. 536 licet Eusebius etiam meminisse Ephræmi potuit, si audimus subscriptionem Græcam antiqui MS. C. Politani apud Vosium pag. 813. quo S. Ephræmi dicitur ἠσκησεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς μεγάλης Κωνσταντίνου καὶ πρώτης βασιλείας, ἡ κρήσασα ἕως ἡμετέρας τῆς βασιλείας τῆς Οὐάλας, ὑφ' ἧ καὶ ἐτελείωθη.

Σύρων ὁ παῖδες Φασίη υπὲρ τὰς χιλιάδας λόγων αὐτὸν ἀναγγεῖλαι.
 Phot. Cod. 169. *Multa Syro sermone composuit, inquit Hieronymus c. 115. Catalogi, & ad tantam venit claritudinem, ut post lectionem Scripturarum publice in quibusdam Ecclesiis ejus scripta recitarentur.* Andreas Mafius przf. ad Mosen Barcepham de paradiso, qui Ephraimum non semel laudat; *Mibi doctor meus Syrus saepe solebat dicere nullius alterius Scriptoris plura praestantiora, de rebus sacris volumina apud Syros ferri quam Ephraemi, ut mihi cum Augustino nostro conferendus videretur ἐν τῆγε πολυγραφία.* Universos S. Scripturæ libros ἀκριβῶς ἐρμηνεύσαι πρὸς λέξιν illorumq; abditos sensus lumine spiritus illustrasse testatur Nyssenus in ejus vita p. 1033. (T. 2. Paris. 1615.) Ex his *Commentarios in Genesim & Exodum cum 52. homiliis Syriaco sermone nactus est D. Robertus Huntingtonus, ut ex ejus Epistolis pag. 8. & 10. apparet.* Hebedjesu in Catalogo librorum Chaldæorum n. 60. *Ephraem Magnus, inquit, qui Propbeta Syrorum (& εἰσαγωγικὸς διδάσκαλος) cognominatus est, edidit commentarios in libros Genesios, Exodi, Sacerdotum sive Levitici, Josue filii Nun, Judicum, Samuelis, libros Regum, Davidis, Isaia, Duodecim & Jeremia, Ezechielis & beati Danielis. Extant etiam ejus libri & Epistole de fide Ecclesie atque ejusdem Orationes metricæ (τριακοσίας μωυσιδας ἐπὶ ὧν memorat Sozomenus III. 16. adde de Hymnis ejus Theodoretum IV. 29. Hist. Morinum de sacris Ecclesie Ordinationibus p. 419. 490.) adorationes, cantica, officia defunctorum omnia, appositiones Alphabeti, b) dissertationes cum Judæis, nec non adversus Manicheum, Bardaisanem, Marcianem & Opbitas, demum dissolutio impietatis Juliani.* Servantur nonnulla Ephraemi lingua Syriaca etiam in Bibliothecis Angliæ, & jam pridem Jacobus Golius ex Oriente scripta Ephraemi non pauca in Belgium secum attulit, & Usserius Ephraemum *de sapientie amore & alia ejus Syriace scripta Lugdunum Batavor. transmisit è quibus nonnulla punctis animasse vocalibus & latine vertisse se testatur Lud. de Dieu przf. ad Comment. in Acta Apostolor. Confer W. E. Tenzelii ἡ μακαρίτη diff. select. pag. 289. seq. Institutio Ephraemi ad Monacho, exstat Syriace MS. in Bibl. Cæsarea ut notavit Lambecius T. I. p. 171. Habui & ipse unam alteramque Homiliam Ephraemi Syriaca lingua descriptam ex Codice Bibl. Bodlejanz quam mecum & haud paucas Græcas communicavit doctissimus vir qui Oxoniz è MS. Codd. descripsit Jo. Adolphus Hofman-*

b) Punctorum vocalium inventionem litteris Syriacis apponi solitam Ephraemo Syri tribuunt Vide Abr. Ecchellensis notas ad Ebedjesu Catalogum. Negat tamen illam inventorem Jo. Morinus lib. 2. Exerc. Bibl. 18. c. 9. pag. 547. seq.

Hofmannus, Ploemensis. Illas ego Syriace & Latine ut ederentur mihi Lipsiam ad Rev. D. Godfridum Olearium, neque ingratum spero fore viris eruditis videre, quatenus Syriaca versio sacrorum librorum præcipue N. T. distet ab illa c) qua S. Ephraïmus usus est. *Precesiones binas* Ephraïmi habes in Severi Alex. sive Antiocheni potius libello de ritibus baptismi & sacre Synaxis, quem Syriace & Latine edidit Guido Fabricius Bodersianus Antwerp. 1572. 4. p. 127. seq. Bardesanis hæresin ab Ephraïmo Syro confutatam testatur Theodoritus 1. de hæreticis fabulis.

X. *Græco* versio antiquæ scriptorum non paucorum Ephraïmi, Iuculentis & majoribus theatri Scheldoniani typis A. 1709. fol. in lucem edita est Oxonii ex Cod. MS. Bodlejanis curante V. C. *Eduardo Thwaites*, quam editionem quia latina versione destituitur, ita recensabo, ut illis Homiliis & scriptis quæ latine etiam existant, paginas adscribam latinæ versionis *Gerardi Vosii*, Præpositi Tungrensis, ex editione quæ ad manus mihi est Colonienfi A. 1603. fol.

Gr. pag. 1. *Ἐπι ἀρετῶν καὶ κακιῶν ἀσχημάτων & vitiis.* Lat. T. I. pag. 25. ad Monachos *Macrobios* directum hunc librum testatur *Photius* Cod. 169. Verterat ante *Vosium* *Franciscus Zimus*.

12. *Ἐλεγχοὶ αὐτοῦ καὶ ἐξομολόγησις.* *Reprehensio sui ipsius asque confessio* T. I. pag. 68. Hæc primum locum occupavit inter λόγους Ephraïmi undequinquaginta laudatos *Photio*.

15. *πρὸς καθάρσιν ὑπερηφανίας.* *ad everisionem superbia.* T. I. pag. 88.

19. *λόγος καθαρτικὸς.* *Sermo de expunctione animi.* T. 3. pag. 590.

28. *λόγος ἀσκητικὸς.* *Sermo Asceticus.* T. 3. p. 539.

46. *κατὰ μίμησιν τῶν παροιμιῶν.* *Ad imitationem proverbiorum.* T. 3. pag. 509.

47. *ἐπι φόβου.* *De timore DEI.* T. 3. pag. 510.

76. *πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐμπαθῶς διαγούτων καὶ ἡμῶς ἀπειθήτων,* *ad eorum correctionem qui vitiose vivunt & bonos appetunt.* T. I. p. 92. *Verit & Zimus.*

S.

Gr.

- e) *Andreas Mullerus* pag. 27. seq. de versionibus Syriacis sacror. libror. recte non audeat affirmare versionem Syriacam N. T. quam hodie habemus illam ipsam esse in quam Ephraïm Syrus & *Jacobus Nisibensis* olim commentati sunt.

- Gr. pag. 82. ἔλεγχος αὐτῆ καὶ ἐξομολόγησις. Confessio & sui ipsius reprehensio Lat. T. 3. pag. 599. Incipit: ἐν πολλοῖς ὑμῶν ἀδελφοὶ δοκῶν χρησιμεύσω. Vertit idem Zinnus.
100. περὶ τῶν παθῶν. De passionibus sive perturbationibus animi T. I. p. 130.
102. περὶ μετανόιας de penitentiā. T. I. pag. 144.
106. περὶ κατανύξεως de compunctione. T. I. pag. 138.
- * 110. λόγος κατανυκτικός. Incipit: ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ὄρθρου λίαν ἀνασάς, ἐπορευόμην ἐγὼ σὺν τοῖς.
112. λόγος ἕτερος κατανυκτικός. Sermo alius de compunctione. T. I. p. 135.
- * 115. λόγος ὀδυναιτικός. Incipit: πρόσθε σεαυτῷ, ὃ νεότης, ποῦσα ἀσκήσασαι, μή ποθι παρέλθωσιν.
119. εἰς πατέρας τελειωθέντας. In sanctos Patres qui temporibus suis consummati sunt. Tom. 3. pag. 766.
122. λόγος ἕτερος εἰς πατέρας τελειωθέντας. Sermo alius in sanctos Patres suo tempore defunctos. T. 3. pag. 769.
125. Ἐ αὐτῆ λόγος τετρασύλλαβος ἦτοι μέτρον. Ex eodem sermone tetrasyllaba Oratio, sive metrum. T. 3. pag. 772.
126. λόγος ἑπτασύλλαβος ἦτοι μέτρον. Sermo Heptasyllabus sive aliud metrum. T. 3. p. 773.
127. περὶ φόβου ψυχῶν. De timore animi T. I. p. 66. Vertit ante Vosium Zinnus.
129. εὐχὴ ἐκ τῆς ἀγίας Ἐφραίμ διδασκαλίας Precatio ex S. Ephraim Doctrina. T. I. pag. 247. Vertit & Zinnus.
130. ὑπομνηστικόν, ἦτοι ἐπιστολή. Admonitoria Oratio in formam Epistolae. T. 2. p. 275.
134. περὶ ψυχῆς ὅταν πειράζῃται ὑπὸ τῆς ἐχθρῆς, πῶς ὀφείλει μετὰ δακρύων τῷ Θεῷ προσεύχασθαι, Quomodo anima cum laetymis ad Deum recurrere debeat tentationis tempore. T. I pag. 62.
135. ἐξομολόγησις ἡγῶν προσευχὴ πρὸς Θεόν. Confessio sive precatio ad Deum. T. I. p. 250.
136. εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, in secundum adventum Domini nostri JESU CHRISTI. T. I. pag. 239. Ephraimi λόγος de hoc argumento laudat Nyssenus pag. 1035.

- Gr. pag. 140. περί ἀρετῆς πρὸς νεώτερον ἀσκητην κεφάλαια δ. *Adhortationes IV. de virtute ad Monachum novitium* Lat. T. 2. p. 280.
150. περί ἀρετῆς κεφάλαια δέκα. *De virtute Capita decem.* T. 2. pag. 293.
159. πρόσχεσταιφ. *Attende tibi ipse* Capita XII. T. 2. p. 307.
176. ὅτι ἔδει γελᾶν καὶ μετρωρίζεσθαι, ἀλλὰ κλαίειν καὶ πειθεῖν ἑαυτὸς. *Non esse ridendum nec gloriandum, sed lugendum & plorandum nosmet ipsos.* T. 1. pag. 104. Laudat Photius Cod. 169.
179. συμβουλία περὶ πνευματικῆ βίης πρὸς νεώτερον ἀρχοντα, *Consilium de vita spiritali ad novum Abbatem*, Capita XCVI. T. 1. pag. 47. Vertit ante Vosfium Zinus.
191. μακαρισμοί. *Beatitudines.* T. 1. pag. 168. Vertit idem Zinus.
196. μακαρισμοὶ ἕτεροι. *Beatitudines alie.* T. 1. pag. 173. Vertit idem Zinus.
200. κεφαλαὶ ἑκατόν. Ερώτησις πῶς κτᾶται τις τὴν ταπεινοφροσύνην. *Capitulum. Quæstio de modo acquirenda humilitatis.* T. 2. pag. 446. Laudat Nyssenius pag. 1035. Meminit & Photius Cod. 169.
220. εἰς τὸν βίον ἔμακαρις Ἀβραάμ. *De vita B. Abrahæ Eremitæ.* T. 3. p. 749.
- Adde in notis pag. 450. περί τῆ ἀνοψιάς αὐτῆ Μαρίας *de Mariae perie Abrahæ* T. 3. p. 755.
234. εἰς τὸν πάγκαλον Ἰωσήφ. *de laudibus Josephi Patriarchæ.* lat. T. 3. p. 632.
247. εἰς τὴν μεταμόρφωσιν ἔσωτηρ. *In transfigurationem Salvatoris.* T. 3. p. 686.
253. περί κρίσεως καὶ καθανύξεως *de iudicio extremo & de compunctione.* T. 1. p. 233.
257. περί ὁρθῆ βίης *de recta vita*, Capita XC. T. 1. p. 40.
264. λόγοι πέντεμιχοὶ πρὸς ἀσκητάς. *Adhortationes quinquaginta ad Monachos.* T. 2. p. 334.
343. Ἐπιστολὴ πρὸς Ἰωάννην μονάζοντα περὶ ὑπομονῆς &c. *Epistola ad Johannem Monachum de patientia*, &c. T. 2. p. 271.
- * 347. εἰς τὴν δευτέραν παρασίαν τῆ Κυρίας ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. *Incipit:*
Ss 2
ἀδελ-

- ἀδελφοί μὲν φιλόχρηστοι, ἀκούσατε πρὸς τὴν δευτέραν καὶ
Φοβεράς παρουσίας.
- Gr. pag. 359. εἰς τὴν παρουσίαν Ἰ. Κυρίου, καὶ πρὸς σωτηρίας, καὶ εἰς τὴν πα-
ρουσίαν Ἰ. ἀνιχνεύου. Lat. *in aduentum Domini, & de seculi
consummatione & aduentu Anti-Christi*. T. I. p. 219.
365. Διαθήκη. Testamentum. T. 3. p. 785. Vertit & Julius Cle-
mens, cujus interpretatio existat apud Surium Cal.
Febr. Ad verba hujus testamenti p. 366. ἐν πάσῃ τῇ
ζῳῇ μὲν ἐκ καταρσάμην, respicit Nyssen in vita Ephra-
mi p. 1033. & pag. 1039. ad verba testamenti pag. 367.
ἐκ ὑπέρχει τῷ Ἐφραίμ βαλαάνιον &c. 368. μὴ ἐγκαμά-
σητε, μὴ με πολυτελεῖ ἐν θλίψεσι ἱματισμῶν &c. & quae
p. 1045. sq. de viro qui pretiosa veste corpus Ephraimi
tegere volebat. Confer testamentum pag. 369. edit.
Græce.
376. Εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωποῖον σταυρὸν, καὶ εἰς δευτέραν παρουσίαν
ἡ πρὸς ἀγάπης καὶ ἐλεημοσύνης. Interpretatam & unificam
Crucem Domini, & in secundum Ejus Aduentum, & de
charitate atque elemosina. T. 3. p. 699. Græce ex Co-
dice Bavarico hanc Homiliam primus ediderat & la-
tinam versionem suam addiderat Gresserus T. 2. de
Cruce pag. 472.
384. Λόγος κατὰ αἰρετικῶν, ἐν ᾧ καὶ ἀποδείξει ἐκ φανερῶν ὑπο-
δειγμάτων ὅτι μαργαρίτα καὶ τῶν λοιπῶν σωμαίνοντα τὸ
πιστὸν, ὅτι διὰ τῶν φυσικῶν νόμων ἡ ἀγία Θεοτόκος
τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν ἐπί σωτηρίας τῶ κόσμου καὶ σωτέ-
λαβε καὶ ἐκύησε. *Sermo contra hereticos, de margarita
pretiosi*. T. 3. p. 664.
- * 378. πρὸς γλωσσαλγίας καὶ παθῶν. Incipit: λεπρὰ γέγονεν ὡς
χρὶς ἡ Μαριὰμ, ἵνα καὶ ἀγνωθῆ. Ejusdem argumen-
ti sed diversa homilia latine existat T. I. p. 97.
399. Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγα βασιλεῖον. *Magni Basilii Caesaris
Encomium* T. 3. p. 722. Basilio d) adhuc superstate
scriptum. Confer Acta Sanctor. T. I. Febr. p. 51.
& T. 2 Junii pag. 809. Baronium ad Martyrolog.
Rom. 14. Junii. Hoc Encomium è Codice Regio
Græce
- d) Obiit S. Basilius A. C. 379. Hic Homil. 2. in Hexaem pag. 24. testatur se à Syro quodam
de vi vocabuli *meta-heret* Gen 1.2. pro σωτέλαπτε καὶ ἐξωγοῖσι edoctum
Ephraimum utique intelligere videtur.

- Græce primus ediderat *Copleston* T. 3. monumentor.
Eccles. Græce p. 74. addita latina sua versione.
- Gr. pag. 405. εἰς τὴν γυναῖκα τῆς ἀμαθολογίας ἀλεξίφρατον τὸν Κύριον μί-
σην ἢ ἀντιθέσιν πρὸς ἀσπίδα καὶ Δομινικὸν ἀνκισ. Lat. T. 3.
pag. 72.
411. Ἐγκύριον εἰς τὸς ἑσθλοὺς μαρτυροῦν τῶν ἐν ἡμετέροις μαρ-
τυροῦσιν. In yloriofoi. καὶ γὰρ ἐν τῷ mundo passos mar-
tyrion T. 3. p. 740. Nonnulla Ephraimi post Vos-
tum atque inter alia hanc homiliam ex Græcis Codi-
cibus de integro vertit *Fr. decessus Combesfius* in Bibl.
Concionatoria, quamvis placet vide.
415. εἰς τὸν Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ. In *Abrahamum & Isaacum*,
T. 3. p. 624.
- * 419. εἰς τὴν Κίρας Σαλῆς. De *Isidora simplici* in *Tabenusio-*
tico Thebaidis Monasterio. Incipit: ἐν τῷ τῷ μονα-
στικῷ τῶν γυναικῶν γέγονε παθεῖν.
420. Λόγος εἰς τὸν Προφῆτην Δανιὴλ, καὶ εἰς τὸς ἀγίους Ἰσραὴλ καὶ
καὶ πρὸς τὸν λέγοντα ὁ κύριος κωμῆος ἐστὶ, σὺ θῆσαι ἢ
δοῦσαι, In *S. Daniele Propbetam & tres pueros*, & in
totius diebus, quia tempora mala sunt, ideo salo arimiquimus,
T. 3. p. 648.
- * 422. εἰς τὸν ὄκτα λογισμῶν. Incipit: Γίνωσκε, τέκνον, ὅτι
ὄκτω εἰσιν λογισμοὶ πάντες οἱ Ἰα κακὰ ἐνεργῆτες.
- * 423. εἰς τὸν ἑλεῖον εἶναι τὸν μοναχόν. Incipit: εἰς μάχην δυνα-
τῶν μὴ γίνε κατ' αὐτῶν οἰς ἀταξίαν τοῦ σώματος.
- * *ibid.* εἰς τὸν ἐμφυσημα. Incipit: ἀποστρέψω τὴν ψυχὴν ἐν τῷ σώ-
ματι, οἷς δεσμός φυσικός δυσδιάλυτος.
424. εἰς ὑπομονῆς de patientia T. 1. p. 153.
428. εἰς μακαρισμὸν καὶ γαλατισμὸν ἀνεπίτητον καὶ ἀσκήσιον T. 1.
pag. 177. Vertit & *Zinn*.
229. εἰς πίστιν de fide T. 1. pag. 80.
- * In notis pag. 455 - 462. Λόγος εἰς τὴν κοινὴν ἀνομιαν καὶ μετανοίας
(αἰ. κολασίας καὶ ἀνομιαν) καὶ ἀγάπης * καὶ εἰς τὴν δοξολογίαν πα-
τρῶν & Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Incipit: ἀγαπᾶσθε ἀλλήλους ὡς
σὺ αἰμῶνα πλέον τ' αὐτοῦ καὶ ἀγάπης. Sequuntur pag. 459. seq.
ἀποκρίσεις καὶ ἀποκρίσεις de extremo iudicio, quæ latine occurrunt
spud Voff. pag. 185. seq. 188. seq.

XI. Nunc referre placet quæ Gerardus Vossius latine edidit, Græce necdum vulgata. Sunt autem hæc:

- T. I. pag. 1, *De Sacerdotio*. Incipit: *o miraculum stupendum. Hic λόγος* *ὑπὲρ ἰερωσύνης* Græce exstat in MS. Opusculorum S. Ephraemi in Bibl. Patrum Congregat. Oratorii Paris.
4. *Ad quem pertineat dictum Apostoli I. Cor. VII. melius est nubere quam uri*. Incipit: *Apostolum audi dicentem*.
6. *Apologia ad fratrem quendam de Heli sacerdote*. Incipit: *Cum Scriptum de Heli sacerdote attestatur*. Hic inter XLIX. Ephraemi λόγους Photio Cod. 169. lectos fuit quadragessimus secundus *ὡς δίκαια πέπονθεν ἡλιὸς ἐν τῷ νόμῳ ἰσραὴλ, πρὸς τὸν περὶ αὐτοῦ ἐπιδικασίαν*.
9. *De festis diebus & de dignitate divinorum mysteriorum*. Incipit: *Saltem ne prorsus infructuosi inveniamur*.
10. *De charitate*. * Incipit: *Bene ait Dominus, quoniam opus meum leve est*. Græce in MS. Vindob. Vide Lambec. T. 3. p. 108.
13. *Encomium in Psalmos*. Incipit: *Et hæc quidem ac his plura de charitate*. Græce in eodem MS. Vindob.
14. *De orando DEUM sive de oratione*. Incipit: *vere beatum est non peccare*.
15. *De amore pauperum*. Incipit: *Hæc agite ergo fratres charissimi*.
17. *De jejunio*. Incipit: *Esse studiosus paupertatis CHRISTI, ut in cælesti patria ejus divinitate diceris*. Græce in MS. Vindob.
18. *Quomodo intelligendum illud Matth. XXIV. Duo erunt in agro &c.* Incipit: *Audisti quod duo erunt in agro*.
- Ibid. *De his quæ præsens hæc nostra vita in se continet*. incipit: *Cogitemus fratres*. Græce in MS. Vindob.
19. *De mansionibus beatis*. Incipit: *Salvator noster mansiones multas*.
20. *De locis beatis*. Incipit: *Hæc ipsa præcepta complentes*.
21. *De non sufficiens rebus hisce momentaneis & in Psal. LXXII.* Incipit: *Cum mens nostra ad lubricitatem sit prona*.

23. *Ode*

* Λόγους Ephraemi περὶ ἀγάπης laudat Nyssenius de Ephraemo p. 1035.

- T. I. pag. 23. *Ode optime fluxus, in eos qui quotidie peccant & quotidie penitentiam agunt.* Incipit: *Quoniam o amice inimicum sustines.* Græce in MS. Vindob. Lambec. T. 3. pag. 106.
59. *De non fundendis precibus, & de rebus vite ratione.* Incipit: *Nondum dicitur eis qui ad pietatis fructum accedunt.*
61. *De vera atque perfecta retinuatione.* Incipit: *qui vitam quietam excolit.*
71. *Adhortatio ad pietatem.* Incipit: *Christissime, Divina gratia Christianus es.*
73. *Sermo ad pietatem bonaque opera CHRISTI atletam exortens.* Incipit: *Qui se vere Domino consecrare cupiunt.* Græce in MS. Vindob. Lambec. T. 3. p. 107.
76. *De divina gratia.* Incipit: *Emite ut Divinam gratiam jugiter in mente tua habeas.* Vertit ante Vosfium Zinus.
85. *Adversus eos qui dicunt terra motus à terra inflatione fieri.* Incipit: *Dicite nobis qui vestro à pellere verba depremitis.*
86. *Ne decipiamur Gentilium erroribus.* Incipit: *Adjiciam autem & hoc dicitis, Mortalitate gliscente in urbe CPoli.*
97. *de modo lingua & aliis vitiis.* Incipit: *Diversa in cunctis hominibus sparsa reperiuntur cupiditates.* Vertit & Zinus.
107. *Quod ludicris rebus abstinendum sit Christianis.* Incipit: *In rebus ludicris non esse tempus à Christianis consumendum atque novimus.*
110. *De iis qui animas ad pudicitiam pellicunt dicuntque nihil mali esse.* Incipit: *Ad Prophetam Ezechielem Deus DEUS.*
115. *De abstinendo à cupiditatibus carnalibus, & de certamine ac de multa securitate ad fratrem qui exidit.* Incipit: *Qui in Medicorum curantur officinis.*
117. *De abstinendo ab omni consuetudine perniciosa & de continentia, Atque an bonum sit de aliorum rebus curiosum esse?* Incipit: *Bonum est unumquemque sibi attendere.*
120. *Adversus improbas mulieres.* Incipit: *Nulla par fera improba ac maledica femina.*

- T. I. pag. 123. *Antirrbeticon sive controversia de virginitate & continentia.* Incipit: *fratrem sive sororem aggrediens Damon improbus.* Verterat ante Vosfram Zinus.
125. *De castitate.* Incipit: *Castitatem, dilecte frater, palma similem existima.* Verterat idem Zinus.
126. *De virginitate.* Incipit: *De virginitate & anima sanctificatione &c.* Nyssenus de S. Ephraimo pag. 1035. τίς τοῖς παρθενίας προσομιλήσας ἔχ' αἴγρον ἑαυτὸν ψυχῆ τε καὶ σώματι θεῷ ἀγωνίσεται ὀρθοῦσθαι.
133. *De compunctione.* Incipit: *Edessena ex urbe benediſta.* Vertit ante Vosfium Zinus.
141. *De compunctione & salute anima.* Incipit: *Venite cuncti fratres bonum à me peccatore Ephraim consilium accipite.* Convenit ex parte quæ p. 233. sequitur & Græcæ in MS. Czfareo occurrit. Vide Lambec. T. 3. p. 108.
148. *De penitentiâ & confessione.* Incipit: *Discamus o peccatores quid sit misericordia.* Verterat & Zinus.
150. *De penitentiâ & confessione.* Incipit: *Ne ergo vano percellamur timore.*
- ibid. *De penitentiâ & patientia.* Incipit: *Quis obsecro secum cogitans.*
157. *Sermo adhortatorius de patientia & compunctione:* Incipit: *Creator noster DEUS.*
161. *De patientia, & consummatione seculi ac secundo adventu Domini.* Incipit: *Illustris est vita iustorum.* In quodam MS. Vaticano refertur ad S. Chrysostomum.
- 179-185. *Aliquot interrogationes ac responsiones.* Incipiunt: *Quomodo blasphematur DEUS?* Græcæ in MS. Czfareo. T. 3. Lambec. p. 108.
187. *De abrenunciatione in S. baptismo facta & de variis inferni tormentis.* Incipit: *Abrenunciatio quam in baptismo facimus.*
197. *De recordatione mortis, & de virtute ac divitiis.* Incipit: *Morem oportet gerere illi qui dicit, consolamini invicem & adificate alterum.*
200. *De resurrectione mortuorum.* Incipit: *Quid sibi vult sermo ille scriptus, nihil invenimus in mundum,*

- T. I. pag. 214. *Adversus illos qui dicunt resurrectionem mortuorum non esse.*
 Incipit: *cum Esauicus fensit.*
228. *De iis qua post crucis apparitionem in iudicio revelanda sunt.*
 Incipit: *Audistis charissimi.*
231. *De iudicio & retributione.* Incipit: *Adeste fratres mei omnes, & me Ephram &c.* Græce in MS. Vindob. Lambec. T. 3. p. 106. num. decimo sexto.
242. *De futuro iudicio.* Incipit: *Si quando peccatum aliquod perpetraturus sis.*
245. *Threni sive lamentationes de divina retributione.* Incipit: *immensam atque ineffabilem DEI benignitatem cernis, anima mea.* Græce in MS. Vindob. Lambec. T. 3. p. 105.
247. *De die iudicii, threnus.* Incipit: *exquisitum iudicium aquisitissimi iudicii.*
- Ibid. *Alia lamentatio ex S. Ephrami Doctrina.* Incipit: *Recordatus sum diei illius, atque contremui.*
248. *Alia lamentatio ad Animam negligentem.* Incipit: *Anima obsecro ne concidas.*
249. *Pia anima penitentis & ad DEUM recurrentis precatio ex doctrina S. Ephram.* Incipit: *Hei mihi, hei mihi, maximis peccatis pregravato.*
- p. 252. *Oratio ad Deum.* Incipit: *DEUS iuste & laudabilis.*
 Additæ ibidem aliz preces ex variis Ephrami homiliis editis excerptæ.
- T. 2. præmittuntur *varia S. Ephrami sententia ex ejus vita & collationibus SS, antiquorum Patrum selectæ.* Confer *Apophtegmata Ephrami* quæ Græce & latine dedit Cotelerius T. I. monument. Eccles. Græcæ p. 431. sq.
- p. 261. *Narratio ad Monachos de sua conversione.* Incipit: *S. Abbas Ephram accedentibus ad ipsum fratribus de seipso utilitatis causa enarravit.* Propter hoc ipsum exordium Natalis Alex. H. Eccles. Sec. IV. f. 136. facile ait se adduci ut hoc scriptum Ephrami non esse credat.
267. *Canticum spiritale in laudem & amorem doctrine ac Sapientie.*
 Ex Syriaco traductum. Incipit: *Largire o DEUS doctrinam amansi doctrinam.*

- T. 2. p. 468. *De Monachis ac de turture.* Incipit: *turturi viduato comparavit se seculo abdicatum Prophetæ o Monache.*
470. *De perfectione qua praditum esse decet Monachum.* Incipit: *Ano præterito ad me accessere quidam.*
479. *De panoplia spiritali ad religiosos ac Monachos.* Incipit: *Panopliam ejusmodi possidere debet.*
483. *De agone spiritali.* Incipit: *in luctaminibus hujus seculi.* Antiqua latina versio edita in Clariss. Zaccagnii monumentis Ecclesiæ Veteris p. 114.
487. *Sermo Asceticus & exhortatorius ad fratres.* Incipit: *Fratres, advescamus benedictionibus.* Græce in MS. Vindob. Lambec. T. 3. p. 105.
493. *Sermo paraneticus de secundo Domini adventu.* Incipit: *Respicimus & penitentiam agamus, fratres.*
- T. 3. p. 561-584. *Sermo sive liber de penitentia.* Incipit: *Penitentia fertilis est fructus.*
617. *De universali resurrectione & extremo judicio.* Incipit: *Gloria omnipotenti DEO, qui os nostrum &c.* Antiqua versio latina edita à Zaccagnio p. 106.
621. *Pia & humilis ad DEUM oratio.* Incipit: *Hei mihi, hei mihi Domine, tanta sunt vitia atque peccata mea.*
623. *In Noë & de continentia &c.* Incipit: *nonnullos à maligno dracone capi errantes.*
629. *In Lothum, & de tranquillitate ac securitate.* Incipit: *Cum homines voluptatibus dediti cor suum &c.*
650. *In Jonam Prophetam & de penitentia Ninevitarum.* Incipit: *Jonas Hebræus ex mari reversus.*
661. *In S. Heliam Prophetam, & in viduam Sareptanam.* Incipit: *Silentium præbete mihi, o fratres.*
678. *Adversus eos qui Filii DEI naturam curiose scrutari nituntur.* Incipit: *Rex cælestis, immortalis Dominus.*
692. *De passione Salvatoris nostri JESU CHRISTI.* Incipit: *Eloqui pertimesco, & lingua infirmo &c.*
697. *Threni S. Virginis Matris Mariae super passione Domini.* Incipit: *Stans juxta crucem puræ & immaculatae Virgo.*
705. *De S. DEI genitricis Virginis Mariae laudibus.* Incipit: *Imviolata integra planeque pura ac casta Virgo.*

T. 3. p. 708. *Ad S. DEI genivicem Oratio.* Incipit: *Immaculam & intemeratam, incorruptam & prorsus pudicam.*

727. *Encomium in SS. quadraginta Sebastianos Martyres qui sub Licinio passi sunt.* Incipit: *Imaginem SS. Martyrum describere capio.* Confer Lambec. T. IV. p. 74. Surium & Acta Sanctor. IX. Martij, & Combefisii Bibl. Conciatoriam Tomo VIII.

744. *Sermo de laudibus SS. CHRISTI Martyrum.* Incipit: *Imperium & insipiens horridum & incultus pictor.*

761. *De S. Juliano Monacho & Anachorem Edesseno.* Incipit: *Optimus hic atque fortissimus inter pietatis pugiles.* Confer de hoc Juliano Acta Sanctor. IX. Junij T. 2. pag. 175. seq. Meminit hujus vitz ab Ephrazmo scriptz Sozomenus.

775. *Sermo in eos qui in CHRISTO obdormierunt & de vanitate hujus vite.* Incipit: *quidam hodie, charissimi, sermo sedulo, simul hic congregati sumus.*

Hæc latine Vossius Tungrensis, MSS. Græcis Codicibus Vaticanis & Sfortiano atq; duobus Cryptz ferratz usus, quorum unum à Jona quodam jussu Niconis scriptum A. C. 531. ex subscriptione sibi persuasit in przf. & pag. 812. sed in numero illo errorem esse notat Bernardus de Montfaucon V. C. in Palzographia Græca pag. 48. Meminit is p. 78. etiam Colbertini Codicis, quemadmodum Codicem qui in Bibl. Patrum Oratorii exstat, laudat Richardus Simon T. 2. Epistolarum Gallice editarum Epist. 14. pag. 82. & notis ad Gabrielem Philadelphiensem pag. 286. Codices Regios Labbeus in Bibl. nova MSS. nec dubium ex Cæsarianis MSS. de quibus Lambecius T. 1. pag. 117. seq. T. 3. pag. 104. seq. & T. 4. atque 5. pluribus locis itemque T. 8. plura posse Græce proferri quæ Vossius tantum latine extulit, nonnulla etiam quæ ab illo plane sunt prætermissa, ut T. 4. Lambec. pag. 170. memoratur S. Ephrazmi λόγος πρὸς τὴν ἐπιγεγνησάντων ἑμισοκάλων δαίμονων. Incipit: πατέρες καὶ ἀδελφοὶ ἀκούσατε, πολλὰ κίς γὰρ ἔχθεδες ὑποβαίλλει τῷ ἀνθρώπῳ, λόγων, ἀκμήν ταύτης αἰς, ἀπόλαυσι τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτοῦ. Illud quidem de S. Hieronymo S. volumen quod Græce evoluisse se testatur S. Hieronymus, & animus sublimis ingenii etiam in translatione cognovisse, cap. 115. de S. E. nusquam hodie exstat quod sciam, neque illa αἰς τὸν ὁρῶσαν δογματικῶς quæ allegat Syncellus pag. 15. & Syra lingua legisse Moses Martenus

denus videtur. *Græcorum quanta foret utilitas, inquit Combesius in Bibl. Concionatoria, vel pauca illa prodeunt quæ Græcum nactus Codicem interpretatione nova post Vosium representavi. Ea mente ac sensu Gallia clerus ad Comitæ generalia ex more congregatus JOANNI AUBERTO Collegii Laudunensis Præpositiq; pro ipsius quo fungebatur ejusdem Cleri Interpretis munere iusserat ut Ephræmi sanctissimi opera utraque lingua vulgaret. Cæpta editio Vitreanis typis, nec ultra sexaginta folia perducta, cum segnius agenti Auberto mors incidit, atque illius irritum conatum fecit. Ad illam editionem perficiendam nomine cleri Gallicani Vaticanos Codices expetenti Abbati cuidam, usum eorum negatum legas in Tillemontii memoriis Hist. Eccles. Tomo VIII. p. 750. Laudandus sane Vosius Tungrensis quod tot pia præclari Doctoris opuscula undique collegit & versione atque scholiis eruditis illustravit, etsi Græcæ simul ab eo edita multi eruditi optarunt; Cæterum notandum non omnia Vosium è Græcis vertisse, aut primum transtulisse, sed usum esse antiquioribus latinis quas in Bibliothecis reperit versionibus. Confer ejus scholia ad sermon. de transfiguratione Domini T. 3. p. 691. seq. tum etiam editis Ambrosii Camaldulensis (cujus præfationem quoque ad Cosmum Medicem sua ad Pontificem Sixtum V. Epistola imitatus est, ut notatum Lambecio lib. I. pag. 123.) & Petri Francisci Zini, Juliique Clementis. Quod vero Ambrosii & Zini quorum versiones interpolavit ne meminisse quidem dignatus est, haud minus ideo reprehensionem viro- rum doctorum incurrit, quam quod partes in Codicibus quibus usus pro lubitu divulgavit ac discerpit. Antiqua versio latina duorum S. Ephræmi sermonum à Clariss. Viro *Laurentio Alexandro Zaccagnio* * edita è Codicibus Vaticano & Casanatensi illa ipsa est, quam paucis interpolatam Vosius pap. 617. & 483. exhibuerat, ut conferenti apparebit. Atq; ante aliquot sæcula jam sermones varios S. Ephræmi latine fuisse translatos constat vel ex *Vincencio Bellovacensi* qui XV. 87. speculi Hist. refert se legisse S. Ephræmi *opuscula de penitentia, de luctaminibus sæculi, de compunctione cordis, de beatitudine anima, de resurrectione & de die judicii.* Eadem *Jo. Trithemius* commemorat, additque alia *de contritione cordis, de cogitationibus, de prædicatione dura, de celebratione dura & Planctu super Edessam urbem.* Nam de Spiritu S. volumen ex Hieronymo repetitum non à Trithemio inspectum existimo, quia alioqui prima verba libri adjungere, ut in aliis fecit, non intermisisset.*

Quæ

* In Collectaneis monumentorum Veterum Ecclesiæ Græcæ, Rom, 1698. 4.

Quæ Ambrosius Camaldulensis vertit hæc sunt: 1. De penitentiâ. Incipit: *Dilectissimi, nihil sancta civitati præferimus, multa enim negligendo peccavimus diebus singulis & horis & momentis.* 2. de charitate & extremo judicio. 3. de judicio & resurrectione. 4. de vita & exercitiis monastica. 5. quod non oporteat ridere sed flere & lugere. 6. ad animam negligentem. 7. ad monachos de SS. Patribus qui illo tempore requieverunt. 8. de armatura monachi & quod oporteat monachum veluti militem in acie semper assistere. 9. de penitentiâ & conversione. 10. de secundo Domini adventu. 11. de timore DEI. 12. de angustia qua premitur anima cum ex pugna contra se hostis, infirmior sit. 13. de compunctione. 14. de passione Domini Salvatoris. 15. ad eos qui Filii naturam scrutari volunt. 16. de Antichristo. 17. de virginitate. 18. de laudibus Martyrum. 19. Laudatio S. Josephi Patriarchæ. Prodiierunt Argentorati typis Martini Schureri A. 1509. 4. & 1585. 8. Ex his Ephraemi sermonibus sunt quos Gallice dedit Petrus Cuvages. Paris. 1520. sub titulo *la fleur de predication*. Germanice vero Jo. Schwabigerus, Mogunt. 1565. 8. Male sermones XXI. ex Ambrosii versione numerat Lambecius T. I. p. 121. eumque secutus Warthonus appendice ad Cavei hist. literar. pag. 84. edit. Genevens. Unde fallitur etiam Tentzelius p. 281. diss. select. qui tamen eodem loco recte editionem Opusculorum Ephraemi Colonensem A. 1547. 8. apud Novesium, alios quam ab Ambrosio translatos sermones complecti observat, in qua Vosstis sermonem de transfiguratione, incerto interprete legit.

Petrus Franciscus Zinus Canonicus Veronensis Venet. 1574. hæc à se Ephraemi opuscula latine versa in lucem edidit, plura etiam pollicitus: 1.) De timore animi. 2.) Preces. 3.) De virtutibus & vitiis. 4.) De gratia DEI. 5.) de lingua morbo & cæteris vitiis. 6.) De compunctione. 7.) De penitentiâ & confessione. 8.) Reprehensio sui ipsius atque confessio. 9.) De charitate. Incipit: *Si tibi ea potestas concessa sit, frater charissime, ut omnibus linguis loquaris.* 10.) De vita spiritali ad novum Abbatem capita XCIII. 11.) De exercitatione. Incipit qui te ad virtutem ac pietatem exerces, attende tibi & cave ne dies tuos in rebus inanibus consumas. 12.) Eorum correctio qui cum vitiose vivant, honores petunt. 13.) De virginitate & castitate. 14.) Alius sermo de castitate. 15.) Beatitudines LV. 16.) Beatitudines alie. 17.) De recta vita ratione capita LXXXIX. Incipiunt: *Si rectam vivendi rationem diligis, humilitatem amplectere.* 18.) De beatitudine & miseria. Nonnulla Ephraemi opuscula ex Zini interpretatione Dillingæ etiam produisse scribit

Simlerus, & ex eo Labbeus T. I. pag. 285. de S. E. Nimirum A. 1562. atque adeo ante editionem Venetam quam recensui. *Sunt enim mihi ad manus* (accuratissimi Ittigii verba sunt præf ad Librum de Bibliothecis Patrum p. LXXIII.) *divina quadam S. Ephraim opera è Græca lingua in latinam versa Petra Francisco Zino interprete, Dillingæ 1562. apud Sebaldum Mayer.* At enim Tentzelius p. 281. diff. select. negat quod Dillingana editio Zino debeat, *quæ enim Dillingæ A. 1562. impressa mihiq; ad manus sunt, obstetricante Jacobo Menchulio Belstano lucem publicam adspexerunt, qui in dedicatione refert duos sibi ad manus fuisse antiquos Codices Latinos MSS. ob Varias Lect. nonnihil discrepantes. Duabus quoque partibus absolvuntur opuscula Ephraimi ab ipso edita, prior constat libellis quinque de tremendo die judicii & resurrectione universali, de jucunditate & gaudio supernorum civium & regni cœlorum, de munditia animæ & laudibus CHRISTI, posterior continet monita B. Ephraim de defectu religionis, de pœnitentia. Gallice vertit pleraque Franciscus Fenardencius Paris. 1579. 1582. 1590. 1602. 8.*

Gerardi Vosii Tungrensis editio quam totam recensent Labbeus Caveusque, primum lucem vidit Romæ tribus Vol. quorum I. 1589. II. 1593. * & III. 1597. fol. prodiit. Recusa Colon. 1603. & 1619. (cujus editionis exemplaribus quibusdam præfixus A. 1675.) & Antwerp. 1619. Sermones aliquot ex ejusdem interpretatione prodierant Romæ 1582. 4. & Ephraim de passione CHRISTI & threni sanctiss. Virginis prope crucem stantis ibid. 1585. 12. Parisiensem editionem Operum Ephraimi ex Vosii versione memorat Combesius in Bibl. Confraternitatis, memoriam ni fallor lapsu pro Antwerpensi, nisi Claudii de Chautelou Bibliothecam Asceticam Parisiensi A. 1661. 4. sex voluminibus editam intellexit, cujus tomo 2. & 3. multa Ephraimi latine continentur. Quæ in Vosiana editione desiderantur Ephraimi *Cantica in Nativitatem Domini & Epiphaniam sive de Maria & Magis, ex Syriaco latine reddita per Abrahamum Eccbellensem, vulgavit Jo. Baptista Marus ** presbyter Romanus J. U. D. & Collegiatæ Ecclesiæ S. Angeli in foro piscium Canonicus. Rom. 1645. 4.*

XII. Cum

* Emendandæ Tentzelii diff. selectæ p. 279. ubi legitur editionem Anni 1589. recusam auctius A. 1593.

** Idem Marus edidit sermones aliquot S. Augustini è Bibl. Vaticana & Barberina cum notis Rom. 1644. 4. Ejus sermonem in natali S. Johannis Baptistæ, ibid. 1647. 4. Acta SS. Martyrum Paternuthii Copretis & Alexandri. 1645. 4. Victoris Papæ III. sermones. 1615. 8. & Petri Damiani Opuscula de Viris illustribus Casinensibus. 1655. 8.

XII. Cum Ephrazmo Syro, de quo hæcenus dixi, non confundendus Ephraim itidem Syrus ex Comite Orientis Antiochiz (circa A. C. 526. teste Theophane & Evagrio IV. 6.) Episcopus A. 545. cujus mentio in vita Simeonis Stylitz junioris T. 5. M. p. 317. 335. quique laudatur Actione X. Concilii Chalcedon. & ex cujus scriptis excerpta ap. Photium Cod. 228. & 219. ubi verba ὅς τῶν ἱερῶν τῆς Ἀντιοχείας ἠγάπητο, A. Schottus † male vertit *qui de sacris Antiochia legibus narrat*, sensus enim est sacra tunc Antiochiz moderatum sive Ecclesiz Episcopum fuisse, ut notavit Pearsonius part. 1. Vindic. Ignatii cap. 10. Vixit adhuc A. C. 546. quo subscripsit Justiniani Imp. edicto adversus tria capitula *sui potius honoris quam veritatis dilector*, ut scribit Facundus sub extremum libri IV.

Ephrazmus CPolitanus qui versibus Jambicis Chronicon scripsit, MS. in Bibl. Vaticana, ex quo subinde quædam allegat Allatius de consensu utriusque Ecclesiz pag. 699. 701. sq. 725. 776. & de Pellis p. 42. Scripsit circa Sæculi XIV. ut videtur initia.

Ephrazmi Chersonis Episcopi (Al. Archi-Episcopi & Martyris) sermonem περὶ τῶν θαυμάτων τῆς ἀγίας κλήμης p. 90. de Simeonum scriptis memorat Allatius. Incipit: ἐξελθόντος Φιλίππου τῆς Ἀποστόλου Γαλιλαίας. Alium sermonem memorat idem p. 93. & 96. περὶ τῆς θαύματις τῆς εἰς παιδαγωγούμενου ἁγίου ἱερομάρτυρος καὶ ἀποστόλου κλήμης τῆς. Incipit: θαυμαστός ὁ θεὸς ἐν ἀγίοις αὐτῶν ἐκκαίρει μὲν τὰ ἔργα. Hunc posteriorem latine dedit Surius 29. Nov. Græce & latine Cotelarius T. 1. Patrum Apostolicor. ad calcem clementinorum pag. 87. edit. Amst.

Ephraim Monachus & Hegumenus in Monasterio S. Pauli Læticis in Patruo cujus mentio in nota codici antiquo Græco Operum Ephrazm Syri adjuncta apud Montfauconum p. 78. Palæographiz Græcæ.

Ephraim Mylassæ in Caria Episcopus, & ab hoc diversus

Ephraim Cariz, Monachus, unus è Melodis sive Hymnographis Græcorum.

ADDEN-

† Decepit Schottus, Uffersium, Simonidum, Blondellum, Rivetum & Albertinum p. 836. de Eucharistia, quos reprehendit Colantonus p. 69. Observ. sacras.

ADDENDA ET EMENDANDA.

Pag. 5. v. ult. adde: Anastasii versio latina scholiorum ad Dionysium edita quidem non est sed MS. adhuc exstat in Codice Colbertino de quo Nourrius p. 210. Apparatus ad Bibl. Patrum, & in Bitoricensi de quo Labbeus T. I. de Script. Eccles. p. 67. seq. In Praefatione ad Carolum Calvum praemissa testatur Anastasius se signo Crucis scholia Maximi à Johannis Scythopolitani Antistitis scholiis distinxisse.

Pag. 7. De S. Hierotheo ex cuius Θεολογικαῖς στοιχειώσεσι & ἐρημικαῖς ὕμνοις quaedam affert Dionysius cap. 3. & 4. de divinis Nom. vide Halloixium T. I. Scriptor. Oriental. p. 600. seq. Nic. Antonium lib. I. Bibl. Vet. Hispan. c. 19. pag. 87. seq. & Tho. Ittigii Ἐμακαρίτη diff. de Patribus Apostolicis p. 121. seq. Celebratur in Menologiis & Martyrologiis 4. Octobr.

Pag. 8. Veterum locis, Hermæ verba laudantium adde Clementis Eclogas ἐκ τῶν προφητικῶν §. 45. edit. Combesii, ubi habes verba ex lib. 2. mandato 5. In Ecclesiis δημοσιευμένον Hermæ librum scribit Eusebius III. 3. Hist. quod Valesius reddit, publice legi. Rufinus; in nonnullis Ecclesiis legitur.

Pag. 32. Canones Apostolorum κανονικὴ ἀνατάξις vocantur in Concilio Nicæno II. T. 3. Binii p. 486. ubi Canon. 53. laudatur. Plurimos consensum non praebeere facilem fatetur Dionysius Exiguus in praef. ad versionem suam, quam in gratiam Laurentii cujusdam veteris translationis confusione offensi concinnavit. A quibusdam Apostolis dici agnoscit etiam Isidorus Mercator in praefatione.

Pag. 33. De Canonibus Antiochenis qui praerem ad Apostolos referuntur, adde hæc Concilii Nicæni II. T. 3. Binii p. 485. ἐν τῇ κατὰ Ἀντιόχειαν συνόδῳ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων εἴρηται ἕμηκέτι πλανᾶσθαι εἰς τὰ εἰδωλα τῆς σωζομένης, ἀλλ' ἀντικονίζειν τὴν Θεανθεϊκὴν ἀχραντοσύνην ἕ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Pag. 43. Constitutiones Apostolicas apud Arabes & Abyssinos ferri notavit Stephanus le Moyne notis ad Varia Sacra p. 685. Ex Arabico transtulit nuper V. C. Jo. Gagnierius, & paullo ante obitum A. 1711. in lucem edidit Vir inopina & dolenda jactura hisce litteris ereptus Jo. Ernestus Grabe. De Canonibus Apostolicis apud Abyssinos, vide Jobi Ludolfi commentar. ad Hist. Æthiop. p. 330.

Pag. 38. v. ult. Epistolam pseudo Evodii, *Φως* inscriptam, Rev. D. Jo. Andreas Schmidius in Historia Sæculi primi fabulis variorum maculata, Helmst. 1700. 4. p. 5. refert ad Evodium Uzalensem. Sed Evodius iste latine scripsit. Præter hunc fuit & alius Evodius Monachus Græcus de quo Caveus in diss. de scriptoribus dubiis, tum Evodius Consul A. C. 386. quo nihil unquam justius fuisse scribit Severus Sulpicius in vita S. Martini c. 20. Neutri tamen horum quicquam cum illo Epistolæ supposititæ auctore commune esse existimo.

Pag. 33. Brevior Justinî Apologia dicitur etiam *προσηρα* ab Eusebio IV. 17. Hist.

Pag. 56. Apud Gorionidem Tryphonis nomen non scribitur *תריפון* sed *תריפון*

Pag. 59. v. ult. *Κοσμικὸς ἀρχιεπίσκοπος* Eusebius opponit *ἀρχιεπίσκοπος ἐκκλησιῶν*, quo nomine Episcopus appellatur in extremo capitis 24. libri V.

Pag. 60. v. 1. Commentarios in Genesim scripsisse Justinum notatur in Centuriis Magdeb. II. 10. p. 163. auctore laudato S. Hieronymo. Sed non memini ubi hoc testetur Hieronymus.

Pag. 69. lege Rematus Massuetus.

Pag. 73. v. ult. Etiam ad alios *ἀρχόντας ἐκκλησιῶν* similiter litteras ab Irenæo, pacis ut nomen ejus sonat studiosissimo missas Eusebius testatur. Alius Irenæus junior, ad quem plures S. Ambrosii Epistolæ.

Pag. 76. addé adjurationem in sepulchro T. Flavii Dionysii, apud Montfauconum p. 424. Diarii Italici. Et p. 79. adde adjurationem Anastasii Sinaitz in Hodego p. 218. qua librarios obtestatur ut imaginem crucifixi eo in loco singulari quodam modo à se delineatam addere ne negligent, etsi Gretserianæ editionis illam à genuina imagine Anastasiana, qualis in Cæsareo Codice exstat, plurimum discrepare docet Lambecius III. p. 165.

Pag. 95. Cum Theophilo, cui Hippolytus librum de Antichristo dicavit, idem forte *κράτις Θεόφιλος* quem alloquitur Methodius apud Epiphani. T. 1. p. 540. 560. 590. De Theophilo Alexandrino confer Raynaudum T. 8 Opp p. 242. seq.

Pag. 79. adde Hermiam Abydi Episcopum, qui interfuit Concilio Chalcedonensi.

Pag. 99. in Indice, adde: Crescens Cynicus, T. 157.

Pag. 104. Antigeni Martyri. An Athenogeni? Latine eundem hymnum Possevinus excudi curavit in calce Tom. 1. Bibl. selectæ.

Pag. 112. Fragmentum insignis ex Clementis Alex. libro I. πρὸς Προβάτας existat apud Anastasium Sinaitam quæst. XCVI.

Pag. 188. Alius *Abercius* quem Alpei Apostoli F. ajunt fuisse. Vide Papebrochium T. 6. Maji p. 368.

Pag. 193. Quæ de antiquiore *Serapione* Martyre sub M. Antonino feruntur in Actis Apocryphis Meletii Ducis T. 5. Maji p. 443. tanquam parum certa omitto.

Pag. 194. Scriptoribus deperditis Sæculi II. addendus ANONYMUS, cujus jambos adversus Marcum hæreticum profert S. Irenæus lib. I. & ex eo Epiphanius hæresi XXXIV. emendavit Scaliger ad Euseb. num. 2156. Vide & Stephanum le Moyne not. ad Varia sacra p. 684.

Pag. 196. Tho. Smithi Miscellanea priora Londini recusa sunt A. 1710. 8. Smithus ipse anno post extinctus.

Pag. 199. pro BUDAS, leg. JUDAS.

Pag. 201. Ex Ægyptiaca Theologia hæresin Valentini patria Ægyptii repetit Illustris D. Hooperus, Episcopus Bathoniensis & Woblenensis in conjecturis de Valentinianorum hæresi, editis Lond. 1711. 4.

Pag. 203. S. Hippolytus Arabum Metropolitanus dicitur in Actis S. Aureæ sub Alexandro Imp. passz. Vide Acta Sanctorum T. 7. Maji p. 319.

Pag. 225. C. A. H. est Christophorus Augustus Heumannus, qui eandem de auctore Philosophumenon conjecturam suam produxit in schediasmate de libris anonymis p. 61. seq.

Pag. 259. De sacris libris Slavonica lingua Sec. IX. lectis vide etiam Papebrochium in propylæo ad Acta Sanctorum Maji p. * 137. seq. & in paralipomenis p. 70.

Pag. 263. Epistola Dionysii Alex. ad Paulum Samosatenum edita etiam latine est à Clariss. Montfaucono inter S. Athanasii opera, ut notavi p. 314. in Athanasii Scriptis num. 87.

F I N I S.

LEONIS
ALLATII
DE
NILIS
ET EORUM SCRIPTIS
DIATRIBA.

recusa

ad editionem Romanam

Anni MDCLXVIII.

adjectis supplementis & animadversio-
nibus

JO. ALBERTI FABRICII.

HAMBURGI,

Apud THEODOR, CHRISTOPH. FELGINERUM.

I. NILUS REX ÆGYPTI.

Nilus Rex Ægypti, a) ex quo Nilus Ægypti pervulgatus, & praecelebratus omnium sermonibus fluvius hoc proprio signatus est nomine, postquam memoratus Rex in illum sese, causa non una apud omnes est, immerfit. Nilus fluvius primo dictus fuit b) Oceanus, postea Λετός, *Aquila*, deinde Melas. c) tum Ægyptus, d) tum Triton, & tandem Nilus. Plutarchus de Fluminibus, προσηγόρευθη δὲ Νεῖλος δι' αἰτίαν τοιαύτην. Γαμμαθώνη τῶν κατὰ Αἰγυπτον βαβυλωνιαστῶν, ἀποβαλοῦσα τὸν υἱὸν αὐτῆς χερσοχόαν ἀκμῆ ἔφηβον, μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐθρήνει συμπαθῶς τὸν προεξημένον. Ἴσιδος δὲ αἰφνιδίως ἐπιφανείσης τὴν λυπήν πρὸς καιρὸν ὑπέβητο, καὶ προσποιητὴν χάριν σκεψαμένη τὴν θεὸν ὑπέδειξετο Φιλανθρώπως. ἡ δὲ τὴν διάθεσιν αὐτῆς ἀμείψασθαι βουλομένη τ' εὐσεβείας, ὅστις παρεκέλευσεν, ὅπως ἀγάγη τοὺς υἱὸν αὐτῆς ἐκ τῶν καταχθονίων τόπων. Τούτῃ δὲ ταῖς δεήσεσιν ἡ γυνικαῖος συμπεριεχθέντῃ, κέρεισθῃ, ὅν ἐνοι καλῶσι φοβερὸν, ὑλάκτησε. Νεῖλος δὲ τ' Γαμμαθῶνης ἀνῆλθε αἰφνιδίως ἐνθεῖ γενόμενος ἑαυτὸν ἔρριψεν εἰς ποταμὸν καλούμενον Αἰγυπτον, ὃς ἀπ' ἐκείνης Νεῖλος προσωνομασθή. Συμφῆι νερο postea nomen Nili ea de causa. *Garmathone Ægypti Regina amisso Chrysochoa filio, pondum pubertatis annos ingressa, cum cum domesticis amare iugebat, cum Iside ei subito apparente moerorem ad tempus remittere coacta fuit.*

(A)

Εαπ

- a) Ab eodem dicta etiam videtur *Nilus* Ægypti urbe, cujus Episcopus Chazremon memoratur ab Eusebio VI. 42. Hist. Eccles. Apud Porphyrium quoque; 2. περὶ ἀποχῆς p. 125. Theophrastus laudat τὴν ἱερωτάτην ὑπὸ τῷ Νεῖλος κτις θείσων χώρων.
- b) Diodor. Siculus lib. I. c. 19 & 63.
- c) Latinis *Melo*. Vide Stephani le Moynes Epist. ad illustres Virum Gisb. Cuperum, de *Melanophoris* p. 261. & Gilberti Gaulmini notas ad vitam Mosis, p. 247.
- d) Homer. *Odyss.* δ. 427. & ibi Eustath. Diodoro Siculo quidem, qui fluvio nomen dedit non Νεῖλος dicitur sed Νεῖλευς. Sed & Vulcani quem Philosophiae inventorem celebrari legas à Laërtio in limine proemii, pater *Nilus* apud eundem Laërtium & Ciceronem; de natura Deor. c. 21. & 22.

II. NILUS PROCOS.

Nilus regium humanissime excepit, fingens presentiam illam sibi gratissimam esse
 quia tunc debitas ejus pietati gratias reddere vellet, Ovidi precepit, ut filium
 ex infernalibus locis reduceret. Eo autem ad mulieris preces se conformantes,
 Cerberus, quem aliqui Φοβερόν, id est tremendum appellant, allatrans. Unde
 Nilus Garmathones vir repentino percitus furore in sinuatum Egyptum decidit,
 qui ab eo Nilus est denominatus. Eustathius in Dionysium Periegetum;
 e) Τινές δὲ Νεῖλον Φασὶν ὀνομάσθαι ἀπὸ Νείλου τινὸς ἀπογόνου Ἀελίου
 βασιλεύσαντος τῶν ἐκεῖ. ἄλλοι δὲ, ὅτι Μέλας πρότερον καλεῖται μὲν
 κληθῆ Νεῖλος, ἀπὸ τῆς Νείλου βασιλικῆς παιδὸς ἐκείνου ἑαυτὸν. τι-
 νὰς μὲντοι ἀπὸ τῆς Νειλασίας καλεῖται αὐτὸν εἰπόντας, ὅτι ἐν λήγοντας
 ἀπελέγχει ὁ Ἀρριανός. Alii narrant, Nilo nomen imposuisti à Nilo, Asiaticis
 oriundo, qui in illas regiones imperium tenuit. Alii Melam prius dictam à
 dam Regio Filio Nilo, Nilum sibi nomen adscripsisse, qui in illum semesipsum con-
 jecit. Alios, qui illum à Nilaso quodam Nili nomen inditum perperam tra-
 dunt, refutat Arrianus. Anonymus Scholiis in Carmina de septem
 orbis Miraculis: καὶ τὸν Ἀγυπτον παραρρέων Νεῖλος ἀπὸ τῆς Νείλου
 ἢ Μανθῶνης (corrigo, Γαρμαθῶνης ex Plutarcho) ἐμβαλεῖται ἑαυτὸν
 τῷ τοιούτῳ ποταμῷ. Et Egyptum circumfluens Nilus à quodam Nilo Garmathones
 filio nomen habuisse, qui in eum se conjecerat, tradunt.

II. Nilus Proconsul, Pansophii Martyris Pater.

Post Regem, inter Nilos secundum locum occupat Nilus Proconsul
 ob dignitatem, quod ex se natum Pansophium, opum copia, &
 usu rerum laudabilium continuo, ad summum tum profectum,
 tum sacrarum disciplinarum apicem perduxit, & quod Anachoretam
 mente ab his infimis abstracta, & solis divinis colloquiis laute & be-
 ne uicta vita tandem ex pro Christo gloriosissimum Ecclesie Mar-
 tyrem exhibuit. Menza Græcorum: f) Alexandrinus hic erat Pan-
 sophius, Nilo Patre, dignitate Proconsule natus; opum copia, indolis dexterrata,
 & virtute paterna ad summum pervenit. Post Patris obitum facultatibus in
 pauperes profusus, solitudinem petiit, & terrenis commodis abdicatis, Chri-
 stum solum secutus, annos septem & v. ginti in locis desertis exegit, tam sub
 assidue Deo colloquens, & mente ab his infimis abstracta in celo conversans.
 Cum igitur tanta virtus diutius latere non posset, ad Augustalem, Alexandria
 Pre-

e) Ad vers. 222.

f) Confer Acta Sanctor, T. I. Januarii p. 996.

Præfatum, qui Decii imperio bellum Christianis intulerat, delatus est. Ad eum perductus, ex ipsimet eorum fabulis inanes, & fallaces gentilium superstitiones redarguit, & supremum fastum represit. Quare immaniter casus lauream martyrii adeptus est. Et Pansophium amptius cadisse impostores; sic enim illi plures proleptis coronas. Hæc Menza Græcorum ac decimum quintum Januarii. Sed hujus scriptum nullum reliquum est. Et de scriptoribus Nilis Diatriba Allatii est. Procul avius erras, mi Lector. Scopus siquidem Allatii est, non tantum Nilos, qui scripto aliquid mandarunt, commemorare, sed eos etiam, qui eminenti aliqua virtute, vel dignitate, vel alia speciosa causa conspectiores fuere: ideoque Nilis & Nilum Ægypti Regem, & Nilum Proconsulem, & Nilum Episcopum & Martyrem adjecit, licet eorum nulla Commentaria scriptis demandata extent. Præterea quando omnia hunc Pansophii Patrem deficerent; an pertenuis libellus est, quem nobis concinnavit, & propria cura, atque studio documentum in posterum statuit, ut nobis omnibus Christianis vitæ morumque esset exemplar?

III. Nilus Ægyptius Episcopus & Martyr.

Nilus Ægyptius Episcopus & Martyr. De quo Eusebius lib. 8. cap. 22. g) ὁ δὲ ἐπαρχίας ἀρχὼν δεσπὸς τις ὢν καὶ ποιητὸς βασιλεῖ κρινόμενος, ὅσα δοκεῖν εἰς ἀποβολὴν καταγράφων εἶτ' ἐπίστας ὁ τοῖς μέγαλοις ἐπιτεταγμένῳ, ὡς ἂν ἐκ βασιλικῆς νεύματι διαλὼν τὴν τῶν ὁμολογητῶν πληθύν, τοῖς μὲν Κύπρον, τοῖς δὲ τὸν Λίβανον οἰκῆν ἐνεμεν. Εἶτα τέσσαρας τοῖς μέγαλοις δοκυντάς ἐν αὐτῶν κορυφαίως ἐπιλεχάμενος ἐπὶ τὸν ἐφεστῶτα τοῦ αὐτοῦ στρατεύμασιν ἐπέπεσε. Πηλᾶς ἦν, καὶ Νεῖλος ἐπισκοποῖ Αἰγυπτίων, καὶ προσβύτερος ἄλλος, καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ τοῖς πᾶσι διὰ τὴν πᾶντας ἀπὸ τὴν γνωριμότητι Παύλου, ὅς ὁ στρατοπεδάρχης, ἀνηστῶ τὴν εὐσεβείας αἰτήσας, καὶ μὴ τυχὼν, τὴν διὰ τὸν πυρὸς τελειώσει ἐξεδίδωκεν. *Præfatus provincia vir sanus, & improbus, Imperatorem fecit per litteras certiore, & in iisdem ea, qua ad eorum famam violandam maxime valere putabat, prescribit. Unde qui metallorum venis præerat, eo accessit, & tanquam ex Imperatoris mandato Confessorum segregavit multitudinem, sicque distribuit, ut deinceps alii Cyprium, alii Libanum incolerent. Deinde quatuor ex eorum numero eximens, qui principem locum inter eos tenere videban-*

(A) 2

g) Lib. de Martyribus Palestine c. 13. p. 343. edit. Valesii.

debantur, ad Magistrum Equitum mittis. Quorum duo Pelus & Nilus appellabantur, Aegyptiorum Episcopi, tertius Presbyter fuit. His etiam quartus accessit Paternuthius, vir propter singulare erga omnes studium facile clarissimus. Ex quibus Magister equitum religionis & fidei in Christum infidelitatem postulat, atque haud compos voti factus, eos ignis incendiis cremandos tradidit. Et Callixtus lib. 7. c. 16. h) Αἰγύπτιοι ἕτεροι Πηλὺς καὶ Νεῖλος Ἐπίσκοποι μετ' ἑτέρων ἐκ ὀλίγων τὴν διὰ πυρὸς ἐδέξαντο ὀλοκάρπωση. Peles autem, & Nilus Aegypti Episcopi, cum quibusdam aliis non paucis igne sunt combusti. Menologium Græcorum ex Interpretatione Guilielmi Sirleti editum inter antiquas lectiones Canisii, i) die 17. Septembris: Eodem die Natalis sancti Petri k) & Nili, qui apud Palaestinam martyrium compleverunt. Gemmoti siquidem adversus Christianos persecutione, ex Aegypto comprehensi sunt Petrus, l) & Nilus Episcopi, & duo celeberrimi Patrematens, m) Elias, & una cum illis centum viri, ex Palaestina vero quinquaginta. Cumque illi centum persuaderi non possent, ut Christi fidem abnegarent, effosis oculis, & ad metalla traditi ita beatum finem acceperunt. Corrigenda hic in pluribus exscriptorum, seu typhothetarum negligentia ex superiori Eusebii, & Calixti testimoniis. De Paternuthio vide Palladium in Hist. Aegyptiaca.

IV. Nilus Eparchus Constantinopolitanus, ex Eparcho Monachus & Asceta, cum Theodulo filio.

Sed adest jam Nilus noster Asceta, cujus meminit Nicephorus Callixtus Hist. Ecclesiasticæ l. 14. c. 54. virtute, doctrina, atque eloquentia præstantissimi, quam Michaël Neander quasi nullius pretii hominem n) quendam vocat. Menologium Basilianum Bibliothecæ

h) Habuit hæc Nicephorus ex Eusebii VII. 19. Hist. p. 308. edit. Valesii. - Conf. Ulfandi, Adonis & alia martyrologia 19. Septembr.

i) Tomo V. Adde si placet Menologium ab Ughello editum T. 6. Italiae Sanctæ p. 1076. & Menæa Venetiis excusa Græce, Septembr. p. 247. seq.

k) Leg. Pelel.

l) Peleus.

m) Paternuthus pro quo Paternuthii nomen in Martyrologio Hieronymiano Florentis 19 Sept sed Πατρμουθίου etiam apud Phot. Cod. 118.

n) In opere aureo, præf. ad Nili patreneses hæc sunt Neandri verba: Μνήμη Νίλιου τῆς ἐκείνου Νισέφωρου &c.

ex Vaticanæ 14. Januarii: Ἀθληταί τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν τῶν ἐν Σινῶ ἔρει
 τελειωθέντων. Ἀπὸ διαφορᾶν τέπων καὶ χοιρίων οἱ ἅγιοι ἔτσι υπάρχοντες
 ἀφῆκαν τὸν κόσμον, καὶ συγγενεῖς, καὶ πλάτον, καὶ ἀπῆλθον ἐν τῷ ἔρει τῶν
 Σινῶ, καὶ ἐγένοντο Μοναχοί, δουλεύοντες μόνῳ τῷ Θεῷ, καὶ τρεφόμενοι ὑπο-
 βιβῶν ἀγρίων. Μιστὰ τῶν τῶν ἁγίων ἦν καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος, ὁ γενόμε-
 νος ἐπαρχὸς Κωνσταντίνης πόλεως, ἀπὸ σαφούς, καὶ εὐλαβούς. Ἀλλὰ καὶ
 αὐτὸς ὡς τὸν Χριστὸν ἀφῆκε καὶ τὴν δόξαν, καὶ τὸν πλάτον, καὶ ἐγένετο ἓς
 τῶν πτωχῶν μοναχῶν. Ἀλλ' ὁ διαβολὸς φθονήσας διέγειρε τὸ ἄγριον ἔθνος,
 τῶν Βλεμμυῶν κατὰ τῶν ἁγίων πατέρων, ἔτσι δὲ εἰσιν οἱ ἀπὸ Ἀραβίας εἰς Αἴ-
 γυπτὸν κατοικοῦντες τὴν θαλασσαν ἐρυθρὰν, καὶ ἐλπίζοντες εὐρεῖν πλάτον,
 ἦλθον κηρύττειν τὰς μοναχὰς. ὡς ἡ ἔδει εὐρον, εἰ μὴ ψιλάδια μόνα, καὶ τὰς
 ἁγίας τρίχνας φορέσας, καὶ ἔτσι ἐτελειώθησαν. Certamen sanctorum Patrum
 postorum, qui in monte Sina finem suae vitae sortiti sunt. Ex diversis urbibus
 & oppidis cum essent hi, mundo, parentibus, & divitiis renunciatis, cum
 pervenissent ad montem Sinai, Monachi effecti sunt, & soli Deo inserviebant,
 herbis silvestribus vitam sustinentes. Cum hi sanctis vitam ducebat Beatus
 Nilus in urbe Constantinopolitana quondam Eparchus, vir doctus, & in Deum
 piissimus. Quia & ipse propter Christum, & gloria & divitiis dimissis pau-
 perculorum Monachorum habitum induit. Verum tamen Diabolus invidentia
 tortus immanem Blemmydum gentem concitavit contra sanctos Patres. Blem-
 mydes sunt ab Arabia usque Aegyptum Maris Rubri accola, qui divitiarum
 exspectatione erecchi ad diripiendos Monachos progressi sunt. Cum vero nihil
 amplius comperissent, quam vegeticulis ex junco, Sanctosque ipsos ex pilis con-
 fectis indumentis circumvestitos, in rabiem versi eos culpa exortes contrucidarunt.
 Et sic vitam finem posuere. Supra laudatus Callixtus loco dicto;
 τῶν ἁγίων Νεῖλου πατέρων ἢ τῆς Κωνσταντίνης ἐτύχχανε πόλις, ἢς τῶ πείοντι
 τῆς ἐγγενείας, καὶ ἐπαρχὸς ἐχηματίσθη. πλάτῳ ἢ βαθεῖ, καὶ διμαστέα
 περιεφόμενος ἀσκητικὴν ἀντιδιδάττετο ἀγωγὴν. Admirando Nilo patria
 Constantinopolis fuit, cujus etiam propter egregiam generis nobilitatem Prae-
 fectus fuit. Potentia, & opibus affluens, asceticam illi prae tulit vitam. Et
 Græcorum Menologium; ἔτσι πολὺς ἦν ἐν λόγοις ἐπὶ τῆ βασιλείας
 Μαυρικίου ἐπαρχὸς Κωνσταντίνης πόλεως γεννηθεὶς ἁγίου, σεμνῆ ἢ γυναικὶ
 συζευχθεὶς, καὶ δύο τέκνα ἄρρεν τε, καὶ θῆλυ οὐ ἀποσκῶν, τῶν ἁγίων πέ-
 πικασύζυγον τῶν Κωνσταντίνης πόλιν καλεσθῆν, καὶ τοῖς Αἰγυπτίαι μοναχοῖς
 κατασκυῶσαι, μερίσασθαι τε τὰ τέκνα, καὶ τὸν μὲν ἐπὶ θαλασσῶν τόνιον Θεο-
 δωλον, τῶν ἢ τῶν ἑαυτῆς θυγατέρα, καὶ ἄτω ποιήσασθαι διέστησαν ἀπ' ἀλλήλων

(A) 3

καὶ

o) Imo utrumque matrem, ut Nilus ipse in c. 2. narrationis disertissime de cetero Mona-
 chorum in monte Sina & captivitate Theodoli filii.

καὶ ἵπποι ὁ μακάριος Νεῖλος Ἰοῦ ὄρος μείλα ἔχων καὶ μετὰ τὴν συνῆν τοῖς πα-
 τράσι, καὶ τὰ ἔξῃς. Celeber hic fuit hominum sermonibus, imperante Mau-
 ricio, p) urbe Constantinopolitana praefectura clarus. Qui honestissima matrona
 junctus matrimonio, duobus ex illa susceptis libris mare & famina, uxori per-
 suasit, ut Constantinopoli relicta in Aegypti monasteria immigraret, participans
 inter se liberos, ipse quidem Theodulum filium, illa filiam suam abducentes.
 Quo facto ab invicem sese dijunxerunt. Hinc cum beatus Nilus occupato
 monte cum filio sanctorum Patrum consuetudine frueretur, quidam ferarum
 instar repentes atque irruentes barbari ejus filium Theodulum cum multis alie
 captivum abduxerunt. Et Martyrologium Romanum: Pridie Idus No-
 vembrii Constantinopoli S. Nili Abbatis, qui ex Praefecto urbis factus Monachus
 sub Theodosio juniore doctrina & sanctitate floruit. Et tandem Menolo-
 gium Sirleti die XII. Novembrii. Natalis S. Patris nostri Nili. Hic
 fuit sub Imperatore Mauricio, sanctarum literarum eruditione, & sanctitate
 morum insignis, qui cum orationis facultate & recta vita exempla plurimos
 ad virtutis studium excitasset, in pace quievit.

Hic ut virus pravæ religionis, & petulantium sectariorum
 in pura claraque exulceranda veritate Catholica animum infruem
 propicias, & in Callixtiani Historix verbis superius abductis inter-
 pretandis malitiam, cum de nostro Nilo sermonem habet, repeto
 tibi verba Nicephori. τῷ δὲ Θεοδοσίῳ Νίλῳ πατρὶς ἡ Κωνσταντινὴ ἐπιγχα-
 νειν πόλις, ἧς τῶ πατρὶος ἡ εὐγενείως καὶ ἐπαρχὸς ἐχηματίσει, πλῆτῶ δὲ
 βαθεῖ, καὶ δυναστεία περιεργαζομένη, ἴπῃ ἀσκητικῇ ἀντηλαττήτο ἀγωγῇ.
 Admirando Nilo patria Constantinopolis fuit, cujus etiam propter egregiam
 gentis nobilitatem Praefectus fuit. Potentia & opibus affluens, Asceticam illi
 pretulit vitam. Quorum illa sententia est; licet nobilitate, dignita-
 te, opibus, & rebus aliis clarissimus, & in urbe omnium præcipua;
 viribus præzemeret, nihilominus amore Christi omnibus renun-
 ciavit, & Asceticam amplexatus, in Deo suo & Christo spem col-
 locavit. Quod in tanti Viri laudes reponendum est, easque exi-
 mias, assertore Callixto. Quid autem qui carni & mundo deser-
 viunt, & bonam Christianorum educationem, & carnis excruciationem
 dissipant, ex verbis istis Callixti Magdeburgenses q) conver-
 tunt?

p) Rectius sub Theodosio juniore vixisse scribit Martyrolog. Romanum. Quam senten-
 tiam Allatius infra pluribus confirmat, & Josephus Maria Svarelius Episcopus Valie-
 nensis in libro Chronologico de Vita S. Nili Abbatis p. 647. seq.

q) Centur. V. c. 10. p. 698.

tunt? Nilus Vir generis nobilitate, & virtutum ornamento praeclarus Monachus, Urbis Constantinopolitanae indigena, & Praefectus postremis Junioris Theodosii temporibus. Cumque potentia & opibus afflueret, atque etiam alio modo Ecclesiae & Reipublicae rebus & multam servire, prodesseque potuisset, tamen ex sinistro Scripturarum intellectu, & perversa illorum temporum superstitione, relicta legitima sua erga praeclara vocatione, Monasticum est amplexus. Et haec quidem si uti sua testarentur, moderate ferenda à Catholicis essent, qui Hæreticorum petulantiam perspectam habent: verum cum addunt ea referre r) Auctore Nicephoro lib. 14. cap. 54. quis bene toleraverit? scriptori crimini haud obnoxio crimen tam atrox etiam cum mendacis, ut obsecratos mente, & rudes fallere possint, appingere, quis tolerabiliter tulerit? sed hoc dandum est Hæreticis, qui ex se veluti aranei tela fingunt. Ad hæc adjiciunt eadem Centuria cap. 10. post illa insulsa de Nilo Episcopo & Martyre, quæ posterius videbimus. de Capitulis sancti Nili: *De bonis operibus præcepta exposita secundum seriem Decalogi, quibus inserta sunt sententia de præmiis bonorum operum, & pœnis malorum. Quæ etiam in Gnomographis quibusdam graeco continentur. Ceterum de fide, aut aliis doctrinæ partibus nihil dicit. Sed incommodè loquitur, potu aquæ frigidae justificari misericordem. Quis nunc voce non contenderet? O homines scæneos, infelices, & fricti ciceris emptores, qui nec scripta legere, nec lecta intelligere, neque discernere valetis. Destituti ventis, remos saltem adhibere quis vetat? Quis asseveravit Nilum de fide, & aliis doctrinæ partibus nihil dicere? Quis Nilo vitio dederit, quod de præmiis bonorum operum & pœnis malorum scripserit? Quis Nilo Constantinopolitano attribuerit dictum de potu aquæ frigidae? Adeat scripta. In illis præclarissima & præstantissima de fide, & de doctrinæ Catholica, si cæcus non est, reperiet: nec illum averfabitur iudicio, quod de præmiis bonorum operum, & pœnis malorum dicitaverit. Sed istis operis infamia criticis concedamus, dum alia scriberet Nilus, in nonnullis de dogmate filuisse. Tum advertendum est, eum sæpe sæpius cum plumbeis hominibus egisse, & ad dogmata intel-*

r) Facile sit pro Centuriarum scriptoribus excusandis respondere, Nicephorum ab illis laudari auctorem non omnium quæ peccaverunt, sed tantummodo quod monasticum amplexus sit Nilus, vir nobilis & Constantinopolitanus Episcopus: Facillimum sit quoque innumera afferre exempla à Baronio, Bellarmino & aliis Romanæ Ecclesiae Doctoribus Italissimis qui ob veteres scriptores allegant, plura etiam de suo interfere non dubitarunt. At nolo eum Allatio contendere, nedum certare maledictis, sed omnia hujusmodi, iudicio sani & eruditi lectoris libenter permittio.

intelligenda ineptissimis, & tantummodo corporis exercitationibus ut Deum sibi conciliarent deditissimis: quare superiora & elevatiora illa mysteria evolvenda non erant. Dum vero cum præstantibus ingenio tractabat, tum expurgatis disfidis, & discussis nebularum dubiis, secundis ventis in æthera elatus, mysteria fidei fundebat. Non credis? Percurre libros, & admiraberis genii dexteritatem in rebus tractandis. Et ut finem orationi imponam, cui fidens, quæ Rossanensi Nilo historia defert, tu ad Constantinopolitanum Chrysoctomi discipulum detrahis? Dictum de aqua frigida, Rossanensis discipulus Rossanensi non invitis manibus dat. Tu quingentis annis millesimum mutilas, nec tot annorum spatium decurtatum exhorrescis? Audi illius discipulum, ex quo Baronius s) sua habet. *Dicit Nilo Rossanensi Nicolaus Protospatharius. Pater quare dicit evangelium; t) quod quicumque parvum calicem aquæ frigida dederit, non amittet mercedem suam? Respondit ille: Propter hoc dictum est illis, qui nihil habent, ut nullus excusetur, qui nec habet ligna, quibus calefaciat aquam. Quid vero facietis vos, qui pauperibus frigidam aquam aufertis?* Christus eadem pronunciat, ut ostenderet, sic enim Doctores, iique maximi tradunt, exiguum & facile beneficium, & fere nullius æstimationis apud homines, tamen habere constitutam mercedem à Deo, eamque non exiguam; quæ enim Deus promissit, parva esse non possunt; majora sunt, quam æstimari possent ab iis qui recepturi sunt. Aqua frigida satis indicat studium & diligentiam in beneficio exhibendo, quamvis exiguo. Aestimat enim Deus opera magis ex studio, & divina mentis incitatione, quam ex rei magnitudine. Hæc dicit Christus, & Nilus identidem eadem revocando pronunciat. An videri potest commodius & aptius? Christus loquitur, qui pleno pectore & per se sapit. Dicit tu commodius, qui diviniore mente, & consilio sapit. Nilus Christi verba repetit; & tu Nilum incommode loqui non vereris asserere, dum ait potum aquæ frigidæ justificare misericordem: & vulgi reprehensionem non reformidas? Ita tandem & Evangelium & Christi verba ad libitum tuum confingito, redditoque incudi versus

s) Ad A. C. 976. n. 3.

t) Matth. X. 42. ubi quidam Codices legunt *παιδίον ὕδατος ψυχῆς* ut notavit Rich. Simon diff. Critica de MSS. Novi Test. p. 55. Cæterum *ὕδατος* recte etiam sub intelligitur, ut aquæ apud Latinos. Sueton. Claudio c. 40. *De quaestore quidam Cavdidato inter causas suffragationis suæ posuit, quod pater ejus frigidam aquam sibi temperatè dedisset.*

versus male tornatos, ut incommodis, quæ mentem tuam dilacerant, mederi valeas.

Doctissimus Possinus in Menologii Græci verbis *Mauritium* in *Marcianum* u) demutat; quod apte cadit in rem. Qui enim potuit sub *Mauritio*, qui imperium inivit anno Domini 583. communi spiritu frui, qui *Johannis Chrysofomi* discipulus, & æqualis fuisse asseritur, cujus obitus anno 407. ab Historicis ponitur? Vixisset utique minimum annos 175. demptis etiam annis, quibus ad obtinendas disciplinas *Chrysofomo* adhæsisse negandum non est. Et quis crederet *Nilianæ* ætatis adeo diuturnæ spacia? Hic idem Possinus in Præfatione sua in epistolas *Nili* ad Eminentissimum *Barberinum* aliam notat de *Nili* ætate *Caryophili* hallucinationem. Quorum primum antiquitas ea est, cui qui mille annis impurare satis habuerit, detraxisse de vera summa deprehenditur annos fere trecentos, totum nimirum intervallum, quo *Arcadii* Principatus, vera & certa ætas *Nili* nostri antecedit *Mauritium Augustum*, quo tamen imperante floruisse scripsisseque *Nilum* Vir aliquoquin doctus hallucinatus est. Et addit in margine: *Johannes Matheus Caryophilus* Præfatione in vitam sancti *Nili* junioris. Verba *Caryophili* sunt: Ut autem *Nilus* hic nosset Italo Græcus *Rossanensis*, Junioris titulum habuerit, parata illi quadam fuit admirabilis convenientia cum antiquiori *Nilo*, quem pietatis *Monasticae* splendor, & præclara ingenii monumenta de vita solitaria instituto immortalæ reddiderunt. Vixit in imperante *Mauritio*, & Prætoram *Constantinopoli* egit, deinde paribus cum uxore votis, regulam ipse quidem *Monasticam* professus est in *Egypto*, una cum filio *Theodulo* & sacerdos fuit, uxor vero cum filia recessit in feminarum monasterium; & uterque sanctitatis lauream adeptus est. At vero *Nilus Junior* licet sacerdos nunquam fuerit, tamen relicta uxore tantos in *Monastica* professione fecit progressus, ut plane *Monachorum Eremitarum* instituta evaserit, & *Basilii magni* ordinem in *India* mirifice illustravit. Scripta vero ejus esse nulla extant, multas tamen & egregias ab eo fuisse elucubratas epistolas, testatur qui præclaram hanc vitam ejus historiam posteritati mandavit. Et *Chrysofomi* fuisse discipulum habeo ex *Callixti* historia lib. 14. cap. 30. Νείλος τε ὁ Διακόνου ἀσκητῆς, ὅτε ἔ Πηλουσίῃ Ἰσίδωρου, καὶ ὁ πολυδιδάκτου ἀσκητῆς Μάρκου, ἰωάννη τῷ πάνι μαθητεύσαντες. Insuper *Nilus Ascetes* venerandus, *Isidorus Pelusiota*, & decantatus *Monachus Marcus*, *Joannis Magni* discipuli, *Bellarminus* de scriptoribus: *S. Nilus Joannis Chrysofomi discipulus vixit tempore Theodosii Junioris*. *Gretserus* de cruce l. 1. c. 35. *Labbeus* in sua Bibliotheca, & *Johannes Andreas Quenstadt*.

(B)

Sed

u) Ita & *Svarecius* in *Nili* vita p. 692. & 698. seq. & 702.

Sed quid in indaganda Nili ætate externorum testimonia conquiro? Ipse sibi Nilus testis locuples est, & ætatem suam firmissimam asseverat, & sub quo spiritum ducebat Imperatore indicat. Legantur, si volupe est, ipsius ad Arcadium Imperatorem literæ, quas hic cum aliis edimus, ediditque Pospinus, cujus de exilio Johannis in ipsa sententiam ponit in crimine. x) *Ἰωάννη ἐκ εὐλόγως εἰς ἐξορίαν ἐξέπεμψας ἐκ πολλῆς ἐλαφρίας τοῖς μὴ ὑγιαίνουσι τὸ Φρονεῖν Ἐπισκόπους ἀδελφοὺς Δείς. Johannem non recte in exilium amandasti pro multa levitate ad infantes quibusdam Episcopis male persuasus.* Et; y) *πῶς ἐπιθυμῆς τῆν Κωνσταντινούπολιν τῶν συχνοτάτων σεισμῶν, καὶ τὴν ἐπιλευστικὴν αἰθερίαν πνεύσας ἀπὸ ἀλλοτρίων ἰδεῖν, μυρίων ἀτοπημάτων αὐτόθι γενομένων, καὶ νομιστομέρησιν ἰσχυρῶς συνπαρησία πολλῇ ἐξοριδέντες ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ἐκ Φαίης τὴν ἀληθείας, σαλπυγγῶν ἐκ τῆς Ἰωάννου; Quomodo cupis Constantinopolim cernere, cum innumerabilia isthic piacula committantur, & auctoritatem sanctissimam fiducia liberrima invidia & furor exerceant, exterminata Ecclesia celsissima, luce veritatis, & tuba Christi Joanne. &c.* Hinc si Mauritium intruderemus, non sine magno conatu magnas nugæ diceremus, & Nilum hunc nostrum, centum & octuaginta annis majorem pinguiore minerva affirmarem, eoque præcipue, si tum sanctum hominem & adultum artibus, & non in ipso sui ortu has Arcadio dedisse Epistolas pro comperto poneremus.

Caryophili oscitantiam videtur extenuare Gulielmus Sixletus in Menologio Græcorum Latine à se reddito, quod oculis quoque sequi poteris die 12. Novembris: *Natiuitas sancti Patris Nili. Hic fuit sub Imperatore Mauritio.* &c. Quin imo ipse Caryophilus extra omnem culpam se ponet, si testimonium ipsius Nili cera miniata non notabitur. Et quis in causa Nili scripta ipsius Nili improbaverit vel sententiam exploserit? Sit ergo in medio, & de sua ætate litem præstet, ex Epistola ad Zosarium Tribunalum l. 1. ep. 57. *Μηδὲ ἀπατάτω Ἰουδαῖος λέγων, δι' ἑτέρας ἀμαθίας ἀπὸ ἀλλοτρίων τὴν Παλαιστίνην, καὶ δι' ἄλλας ἀμαθίας, διὰ τὴν κυριοκλονίαν πεπρόθυμα τὰ ἀνήκεστα, πρῶτον ἰδὲ τὰ εἰδωλολατρεῖς, καὶ τὰς προφητὰς Φουσίονας, καὶ τοὺς δαίμοσι τὰς θυγατέρας, καὶ τὰς ἡμέρας θυόντες, τοὺς ἀλοφύλους εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπὸ Θεοῦ παρεδίδοτε, καὶ μετ' ὀλίγου ἔτη Ἰωάννη βελήμασι πάλιν ἐπανήγοισι εἰς τὴν γῆν τὴν εὐαγγελίας. ἀφ' ἧς τὸ ἀνάτατον τετολμήμασι πρᾶγμα εἰς τὸν υἱὸν ἐκ Θεοῦ τὰς χεῖρας ἐπέβα-*

x) Lib 3 Epist. 279. edit. Allatij.

y) Lib. 2. Epist. 265.

ἐπιβαλὼν πᾶσι τοῖς Ἰουδαίοις ἐκείνους. Ἰδοὺ λοιπὸν πεντακοσίων ἐτῶν, καὶ
 ἡδομῶν θείων ἐπιτοκῶν, ἡ ἀντίληψις, ἡ παρηγορία, ἡ προφήτης νομβεῖων,
 καὶ τῆριζων, ὡσπερ ἐν Βαβυλῶνι ἡ ἑκείνη τε καὶ Δαυὶδ, καὶ οἱ ἄλλοι. οὐκ ἐστὶ
 ἄλλοις θείων προσομιλῶν ἡ θεὸς βδελυτόμων τούτων. *Ne te seducat
 Judæus asserens, propter alia peccata spoliatum se esse Palaestina; neque enim
 ob alia peccata, sed propter Dominicem, multa gravia, quibus nulla medicina
 est, perpefferunt. Etenim ante illa tempora idola colentes, Prophetas trucidan-
 tes, Dæmonibus filias filiosque sacrificantes, alienigenis in captivitatem à Deo
 tradebantur. Et paucos post annos, ita Deo annuente, in terram promissionis redu-
 cebantur. Ex quo vero immedicabile facinus, in filium Dei manus apponentes,
 perpetrarunt, perpetuo excidio traditi sunt. En itaque quingentesimus annus,
 Et nusquam divinum subsidium, non auxilium, non consolatio, non Prophetæ in-
 firmans, Et confirmans, quemadmodum in urbe Babylone Ezechiel & Daniel, &
 alii; non enim cum illis, ab eis abhorrens, Deus colloqui vult. Integrum cor-
 pus Epistolæ sacro sanctæ appositum est. Ab eo tempore, quo Judæi
 præsentis animo in Dei Filium manus superponentes de eo capitalem
 cædem fecerunt, ideoque perpetuo excidio traditi sunt, est annus quin-
 gentesimus, non contractis litteris, aut brevibus numerorum notis,
 sed extensis & illæsis characteribus designatus, ne Scriptoris oscitantæ
 mendum tribuatur. Ab anno Nativitatis Domini 2) quingentesi-
 mus, est Anastasii Imperatoris decimus, Symmachi Papæ secundus,
 Annus quo exulavit Johannes Chrysofomus est Domini quadringen-
 tesimus quartus, Arcadii Imperatoris decimus, Innocentii Papæ ter-
 tius. Ergo si scribebat hic Nilus Johanne Chrysofomo nondum
 mortuo, ut superius vidimus, erat cum hæc posteriora scriberet anno-
 rum nonaginta trium, quibus si appingas annos minimum triginta, qui-
 bus sub Magistro Chrysofomo, mores ad molliem idoneos exiit,
 & artibus ingenuis instructus auctoritatem, & dicendi libertatem
 consecutus, Imperatorum labe & maculas non communi vitupera-
 tione,*

(B) 2

2) Imo memoratur auctori Epistolæ quingentesimus annus ab Hierosolymæ excidio, quod ut notum est in annum à nativitate CHRISTI septuagesimum incidit. Igitur Epistolam illam circa A. C. 570. duodecim annis antequam Mauritius Imperii habenas capesseret, ab alio scriptam esse & longe juniore oportet quam à Nilo Chrysofomi discipulo. Neque id sane mirum, cum viri docti jam observarint Epistolæ quæ sub Nili nomine feruntur, syllogem esse non modo epistolarum sed etiam excerptorum è variis scriptis tum ipsius Nili, tum aliorum. Cujus rei non inficianda quedam exempla in medium attulit eruditissimus vir J. Baptista Cotelerius notis ad librum secundum recognitionum quæ ambulant sub nomine Clementis Romani scilicet, 20. p. 509.

tione, sed ingenuitate libera reprehendere posset, annos tum centum viginti tres numerabat: Forſan hoc non videbitur absurdum. Forte enim ita tulit natura locorum, continentia, & affectio animi, quæ ſanitati corporis nequaquam nocent.

Ego cum in bene nata Regni Neapolitani Provincia *Basilicata* ſequiori nomine dicta immorarer, cognovi de plebeja ſæce, auctoſa men divitiis duos, & cum iis pariter habitavi. Erant illi duramento corporis prævalidi, compactis nervis firmiſſimi, dentibus fere omnibus conſtipati, & ut verbo expediam, athleticis iſtis robuſtiores. Hi ante primam lucem tres vel quatuor horas, hyberno etiam tempore, cum ventorum algoribus, & nivium tumulis omnia congelatiſcunt, experrecti, ſubito cubili exultantes præ lætitiâ egrediebantur: & poſt agitatorum brachiorum montibus pectus & latera tundebant in orbem contuſa; & ductim in ſe vini, quod in illa regione & ſvavitæ, & lubentiâ, & gratia aliorum omnium longe præſtantiſſimum eſt, liquore inverſo, arrepta perula ea panem niveum, quandoque etiam ſordidum, vel rubidum, ut ſors tulerat, neque enim lenociniâ quærebant cupiditatum, inferebant. Tandem falce ſtramentaria, vel ligone humeris ſuperpoſita, ædibus faceſſentes, in agrum devolabant: atque per totum diei ſpatium conſummabant multum operæ, exercentesque frangebant ſe laboribus, dempta tantummodo hora, qua epulis domo abductis uti lautis conviviis & ſumptuoſis vacabant, donec inclinato ſole ſub noctem domum reſſi, & cœnati, & jam dormitantes ſuper lectum procumbebant, de novis laboribus ſolliciti. Et horum alter centum quindecim; alter centum, & viginti vitæ ſuz annos compleverant. Quot autem annis poſt meum è *Basilicata* abſceſſum vitæ illis adaucti ſint, nondum comperi: nulla equidem me hujus cupiditas tenuit. Id vero, quod narraturus ſum, me mihi præne eripuit. Puerulus, ex *Inſula Chio* Romam cum materno avo *Michæle Neurida* contendens, cum ob exilem ætatem Romæ in Collegium Græcorum aditus remoraretur, ſanctiõibus id Collegii pernegantibus, *Paulz Calabriz* apud illuſtriſſimum *Marium Spinellum* conſtitit, qui me eximia charitate complexus, oculitus amavit, & præceptoribus humanioribus artibus tinctis, ut ferebat illa ætas, inſtruendum tradidit. Dum circa trivia animi relaxandi gratia cum ſociis annexis pèrerro, occurrit properanti anilitate cana deſipiens ſenex, cadaveroſa facies, & plane morticinium. Illius ad latus pueri, ienes; juvenes, & ex vili ſæce
homi-

hominum plures, qui perridiculis illius gestis, dictisque oblectati concomitabantur. Inquiro quid hoc rei esset? Omnes, & maxime prudentiores respondent, illum Acheronticum esse senem, ideoque truncum, & album colorem ab atro non ultra discernere. Propterea ex malis illius astantes ludos sibi facere. Jam enim compleverat annos centum & triginta. Ego puerulus nihil cum animo tum agitavi. At subgrandes & mente senes aderant, in jocos transfusi: Bene sese res haber, clamitant. Et quis teste oculato hoc ita esse non convicerit? Alii, non ad testes, qui nulli sunt, sed ad monumenta Ecclesiastica provocamus. Arrisit dictum omnibus, continuoque ad Ecclesiam progressi, advocato Parocho, librum, in quo sacro lavacro intinctorum nomina consignantur, curiose examinant, & anno 1462. nomen adnomenque hominis, de cujus ætate ambigebatur, dilucide expresseque reperiunt, indeque colligebatur anno vitæ ipsius * 1520. vel circa, Sancto Francisco familiarissime usum, multasque res sermonibus una inter se agitasse. Et is tandem senex delirus celeri gradu per scalas ædium properans, antequam ego Paula abscederem, præceps in caput dejectus animam effudit. Et hæc de Macrobiis usu meo exploratis adduxi, ut quingentesimum memoratum à Nilo in hac Epistola conjectura satis probabili, & deinceps vitam ejusdem diuturniorem, de cujus longinquitate nihil certum refertur, proxime ad verum accedere colligeremus. Quod si commodum non videbitur, dicemus in ea epistola Nilum numerum integrum & completum pro incompleto atque truncato usurpasse, ut adjunctione simili incrementum suæ demonstrationi contra Judæos conciliaret; cujus exempla in sacris quoque litteris frequentia sunt: sed *summa sequor festigia rerum*. Sed Mauritii anni perquam longissime remoti sunt. Tum enim Nilus prorogasset terminos vitæ ad annum 176. Ego quidem hoc formido credere, & cujus fide credam? Credo Deum hoc posse; an fecerit, ex ingenio quisque suo addet, vel demat fidem.

Sed hallucinatus est Caryophilus. Esto. Sed cum Græcis in Menologio Græcorum, nunc quoque adde, accuratissimo Sirleto, qui, ut verosimile est, non ex propriis, sed ex Codicibus Græcis, illisque forte antiquissimis, cum quibus hallucinari maluit in sua Interpretatione, quam demendo nomen Mauritii, de mala fide suæ Interpretationis in crimen vocari, & accersitus judicio de sui purgatione commentaria scribere. Quid si diceret alium esse hunc

(B) 3

Nilum,

* Lege 15. aut 20. & intellige S. Franciscum de Paula. Cæterum non exputo quomodo natus A. 1462. possit Allatii ætate fuisse tantum annorum 130.

Nilum, & non Constantinopolitanum? Idneque ex Grzcorum Menologio, neque ex Sirleto evincitur, cum Constantinopolitani scripta, & res gestæ majori sua parte descripta eodem die utrinque tribuantur.

Fuerunt alii quoque in hujus Nili laudibus effusiores. Franciscus Zinus Epistola ad Augustinum Valerium, Episcopum Veronensem, de S. Ephraem, Nilo, Marco, & Esaia: *Neque ipsi Episcopatus tuo essent indecores. Sunt enim homines frugi, exigui sumptus, & magna utilitas. Tacere sciunt in loco, & cum opus est, loqui. Valent ingenio. Magno sunt rerum usu, doctrina, & prudentia praeclari singulari, cum domesticis tuis propter sanctorum suavesque mores jucunde versabuntur. Si invisenda Tibi erunt Ecclesiae tuae, vel in civitate, vel in tota Diœcesi, quo quidam visitationis munere omnium gravissimo, & laboriosissimo diligentissime fungeris: si Monasteria Virginum aut Monachorum, si Seminaria tua, vel antiquum Acoluthorum ab Eugenio IV. Summo Pontifice institutum, & à Superioribus Episcopis, & Canonico Capitulo bene semper administratum, à te verò mirificè auctum, atque exornatum, vel novum incredibili studio, cura & diligentia tua ex Decreto & Instituti sancti Tridentini Concilii erectum & locupletatum: si Derelictorum, & Derelictarum loca, in qua summo cum Dei honore, & totius civitatis commodo, & laetitia omnes utriusque sexus Pauperes, passim antea vacantes dea congregasti, ut nullus amplius inops & mendicus in urbe vagari conperiat: si hospitalia, quorum praeclaram tu curam geris: si lites, discordia, inimicitia dirimenda. si pax inter cives concilianda, ubique semper dulci quadam suavitate & eloquentia illa Christiana, quam tu in praecleara illa tua Rhetorica Ecclesiastica tam eleganter doctèque tradis &c.* Et Epistola ad Aloysium Lipomannum, Opusculis Nili & Marci praefixa: *Sunt profecto Abbates ipsi auctoritate graves, plurimo rerum usu, & doctrinis caelestibus eruditi. Admiranda acrem eorum in corrigendis vitiis gravitatem, eximiam in docendis viri-
tutibus, & bonis moribus diligentiam, singularem in exponendis scripturae eruditionem. Perversas hujus aetatis in religione de fide, & gratia, & operibus opiniones, atque alios errores, & hominum flagitia ita norunt, sic infestantur, atque coarguunt, ut non multis saeculis procul ab hominum consuetudine in tenebris prope sepulti jacuisse, sed nobiscum assidue versati esse videantur.* Photius in Bibliotheca Cod. 201. & alii, quos infra videbimus. Nunc vero non abs re fuerit duo in hunc Sanctum Disticha a) ex Codicibus MSS. praeferre:

ΝΙΛΑ

a) Eadem ex Codicibus Regiis produxerat Labbeus Bibli. nova MSS. p. 95.

Νείλ ☉ μὲν ἄρδει τὸ ἀνύδρον τὰς νάπας,
 Νείλ ☉ ἢ πικρὸν ἐκπιαίνει καρδίας. b)
 Νείλ μὲν πρίσμοιο ῥέει ☉ Χθόνα εἶδε ποτίζων.
 Νείλ δ' αὖ Μοναχῶιο λόγῳ ☉ Φρένας εἶδεν ἰαίνων. c)

Nec non & illa ex Menologio Græcorum:

Ἀγυπτιον ἄρδει Νείλ ☉, ἀλλὰ καὶ κτίσιν
 Λόγω καταρδει καὶ θανάτων Νείλ ☉ μέγας.

Interpretatus est d) doctissimus Pospinus:

*Nilus Canorum, major hic fonte ingenti
 Orbem uniuersum, & mortuus Nilus rigat.*

Honestissimæ Matronæ matrimonio junctus duos ex illa suscepit filios, marem & fæminam. Uxor ab eodem induceta una cum Filia in Ægypti monasteria immigrat. Ipse cum Theodulo filio Sinzum montem occupat, ut Sanctorum Patrum consuetudine frueretur. Theodulus à barbaris captivus factus post multa vitæ pericula ac laniatus, tandem ab Episcopo redimitur, & sancta & religiosa vita perfunctus animam Deo reddidit. Hunc Græci uti reliquos sanctitate eximios viros, venerantur & colunt die decima quarta Januarii. Menologium Basilianum: Ἡ αὐτῆς ἡμέρα μνήμη ἔσται πατρὸς ἡμῶν Θεοδύλου ἄτος ὑπῆρχεν ὑπὸς Νείλου ἔσοφον ἔγεγονότος μὲν Ἐπαρχῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ λαλιπρότου ἢ τὴν δόξαν ἔκόσμη, καὶ ἀπελθὼντος ἐν τῷ ὄρει Σινῶ, καὶ μοναστηρίου μέγα ἔχον, ἦν δὲ δύο ἢ ὑπαρχόντων ἐκεῖ, καὶ τὴν ἀσκητικὴν πολιτείαν ἀμνησούντων, ἐξαίφνης ἐπιπεσόντων τῶν βαρβάρων, καὶ ἀρξαμένων καλῶς φάσιν ἵς ἁγίους πατέρας, ὁ μὲν Νείλος ἠδυνήθη φυγεῖν, ὁ δὲ ὑπὸς αὐτοῦ Θεόδουλος ἐκράνηθη αἰχμαλωτὸς μέγα ἄλλο ἐνὸς νέου, καὶ δεθέντες ἐσώσαντο. Ἡπληκυσαν ἢ οἱ βάρβαροι, καὶ ἐβύλωτο σφάσαι τὰς νέους, καὶ θύσαι τῶν πρὸ ἔλης ἀνατέλλοντι ἄστρῳ, καὶ ὁ μὲν εἰς ἐφυγεν. Οἱ δὲ βάρβαροι ποιμηθέντες, ἔελαν ἀναίειλαιος, καὶ ἔασαν κρυβέντος, ἐκ ἐσφάξαν ἡν

b) *Nilus fluvius rigat arida & saliosa loca,
 At Nilus potius fœdium corda facundum*

c) *Vertic Jacobus Billius:
 Arida rigat Nilus fluvius, sed pethora fertus,
 Ex Monachò Nilì qui fuit ore, rigat.*

d) *Svarenius p 702. l. 101:
 Perluit ex. n. d. an. Ægyptum Nilus, at omnia
 Mortuus hic Nilus sermonibus irrigat orbem.*

τὸν Θεόδωλον. Βελομόροι δὲ πωλήσαι, δύο μόνως χρυσίνους ἐλαμβάνον, καὶ γυμνώσας ὁ εἰς τὸ ξίφος, ἢ θέλε σφάξαι, τότε ἠγόρασαν αὐτὸν ὁ Ἐπίσκοπος, καὶ ἀπέλυσε, καὶ καλῶς βιώσας ἐποιήθη. Hoc eodem die commemoratio S. Patris nostri Theoduli. Hic erat filius sapientis Nili Eparchi Constantinopolitani, qui mundana gloriola renuntiata, in montem Sinicum progressus, una cum filio Monachum induit. Dum ibi immorarentur in ascetica disciplina elaborantes, derepente Barbaris irruentibus, & sanctos illos Patres contrucidantibus, Nilus in fugam se dedit, filius Theodulus, & alius ejusdem cum illo aetatis ducti, evinctique ducebantur: sed cum certum in locum ex itinere barbari diverisissent, statuerunt juvenes mactare, eosque stella ante solem exorienti hostias immolare: sed unus quidem ex his fuga salutem petiit. Barbari vero gravi sopore sepulti, cum exorto sole stella evanisset, ab occidendo Theodulo manus abstinuerunt; cum postea de eo pecunia commutando decrevisset, nec ultm duo solique aurei offerrentur, unus ex illis nudato gladio eum conficere tentabat: tum Episcopus eum à barbaro mercatus, in libertatem exemit, qui cum perquam optime vitam duxisset, obdormivit in Domino. Et Sirletus in Menologio Græcorum: Eodem die 14. Januarii, Theoduli. Hic fuit filius Nili Viri sapientis, qui relicto seculo, in montem Sinam se contulit, ubi cum filio vitam Monachi exercuit.

Multa ingenii monumenta posteris liquisse certum atque indubitatum est, quorum pars non exigua typorum præsidio lucem videt, pars in Manuscriptis apud decantatissimas Bibliothecas manuscripta latet, pars etiam temporum injuriis deperdita est. Neque enim illi copiose loquens sapientia, neque rerum in Scripturis obscurarum explanatio, neque bonas artes moresque subserendi studium, illudque supremum defuit. Nicephorus Callixtus l. 14. c. 54. Λόγος δὲ διδάσκει κρείων, καὶ τῆς θείας τελευτῆς χάρις, συγγράμματα ἀσφόρα καὶ ἀλείπει πρὸς ἀσκησιν ὑπαλείφοντα, ἔτω φράσεις καὶ νοημάτων μύθησις, ὡς τὸν ἀναγνώσκοντα χάρις ἀφράστῃ ἐμπλεῖ καὶ ἁγιότητι. Et cum eloquentia vi polleret, divinaque gratia nervis validus esset, scriptura varia, qua vita Monastica exercitium instruunt, reliquit, verbis & sententiis ita composita, ut Lectoris animum gratia incredibili recreent. In omni recto studio & humanitate versatus Philippus Labbzus in nova Bibliotheca: Nili Constantinopolitani S. Johannis Chrysostomi discipuli multa jacent opuscula in Parisiensibus, aliisque Bibliothecis, quæ ut audio parantur publicæ utilitati ab erudito Interprete. Et pag. 95. Nili Patriarchæ Constantinopolitani opera varia in Regiis 378. 498. 615. 932. 944. 722. 1067. 1662. 1387. 1388. 2005

2218. Multa quoque ejusdem S. Nili opuscula erant in Bibliotheca Sirelianæ, que aliis memoranda relinquo. Ita Labbæus hic & alibi: Josias Simlerus in Epitome Gesnerianæ Bibliothecæ, Georgius Draudius in Bibliotheca classica.

Hunc sanctum Nilum nostrum Ascetam alii atque alii nuncupant Archiepiscopum, & Episcopum Constantinopolitanum, per insigni manuscriptorum pravitate decepti. Johannes Andreas Quenstadt: e) *Constantinopolitanus est Nilus Monachus, Johannis Chrysostomi discipulus, qui multa scripsit de institutione Monachorum, teste Nicephoro lib. Histor. 14. cap. 53. Quaedam ejus extant in Bibliotheca Patrum To. V. edit. Separatim vero extat liber S. Nili de Christiana Philosophia, quo nomine Monasticam significat.* Photius in Bibliotheca Cod. 201. *Leilus est Nili Monachi Liber: τρισὶ καὶ πεντήκοντα f) καὶ ἑκάστον κεφαλαιὸς Διαγράμμα* Ⓞ, τὸν δὲ προσευχῆς ἢ ἐν ταῖς ὁθείαις ἀναπλήσει τύπον, πολλαὶ ἢ καὶ ἀλλὰ αὐτῷ ἀξιόλογα, ποικίλας ὑποθέσεις ὑποβαλλόμενα, εἰς τὸν ἐπιστολιμαῖον τρόπον, καὶ εἰς τὸ συγγραφικὸν ἀπηγμένα συγγράμματα φέρει, τῆς τε καθ' ἑαυτὰ ἔργα τελειώτηα, καὶ τῆν ἐν λόγοις μαρτυρημένα δυναμῶν. In centum & quinquaginta tria capita divisum, quibus precandi formulam Vir ille divinus exposuit. Feruntur ejusdem & alia plura lectu digna diversi argumenti opuscula, partim Epistola, partim Historia * forma conscripta, que non operum † tantum perfectionem insignem, sed in dicendo quoque facultatem ejus testantur. Ibidem alia ejusdam Nili Andreas Scotus g) recenset opuscula, quæ in Italia, Bibliotheca Regia, & Augustana dicuntur extare. Dubitat nihilominus, an unius Nili sint omnia.

(C)

Excer-

e) Lib. de Patriis illustrium virorum p. 445.

f) In Turriani editione κεφαλαιῶν Nili περὶ προσευχῆς capita sunt 148. In Zin. & Svarfii, rectius 153. Causa diversitatis est non quod capita quædam ibi desint sed quod in Turriani editione ex cap. 10. 11. & 51. 52. & 66. 67. & 68. 69. & 74. 75. contracta in unum sunt capita 10. 50. 64. 65. & 70. Nonnulla etiam auctiora apud Svaresium leguntur ut 26. 114. Nonnulla aliter ut 35. προσευχὴ ἐστὶν ἀνάβασις καὶ πρὸς τὸν Θεόν. Pro quo Turrianus: *Oratio sine distractione est summa intelligentia mentis.* Turriani editio latina in Bibliothecis Patrum Bigneænis repetita est, etiam in novissima Lugdunensi A. 1677. curante Philippo Despons, presbytero Paris. T. VII. p. 1151. Apud Svaresium p. 475. etiam præmittitur Epistola, in qua Nilus ipse disertam mentionem capitum 153. facit. Incipit: πνεύματι τῶν ἀκατάστατων παθῶν.

g) Malim commentariis.

† In rebus & factis.

Ⓞ) Ex Turriano, hæc nempe, de nihil possidendo, περὶ προσκομιῆς, de Philosophia Christiana, de virtutibus & vitis. De comparatione Vita Monachorum qui in solitudine & qui in civitate degunt. De cædo SS. Martyrum Monachorum in monte Sina. Librum item Epistolarum quæ in Italiæ Bibliothecis existant.

Excerpta ex ejusdem orationibus h) in pascha prima, & secunda, in Ascensionem Domini prima, secunda, & tertia satis prolixa totidem verbis exscribit idem Photius in eadem Bibliotheca. Hic non absque olcitantia nota designandus est supinus error Gesneri & Simleri, in Bibliotheca, qui opuscula Theologica Nili cum Capitibus Diadochi confundunt. *Sancti Nili Orationes Monastica, in Vaticana. Opuscula quaedam Theologica, & Capita Φωτικῆς.* Et quod magis est Magdeburgenses Cent. 5. c. 10. *Nili Monasticas orationes extare Græcas Roma in Vaticana, Item opuscula quindecim Theologica, & Cap. Φωτικῆς. It. librum ad Bariclem Episcopum.* Et infra: *Præbet tamen propemodum conjecturam, quod scriptum quoddam Capita Φωτικῆς commemoratur. Et Nicephorus &c.* Si ullus alius, plane Photius ipse, i) ne hic multorum testimoniis rem traham, similem errorem, aperte profligat. Namque ait, *πάρετα ἡ ἔ λόγια Διάδοχον ἢ ἐπιγραφή λέγει, Φωτικῆς τ' ἐν τῇ παλαιᾷ Ἡπείρῳ Ἐπίσκοπον. Auctorem ejus inscriptio ipsa facit Diadochum Photices illius, quæ est in xesere Epiro, Episcopum.* Et infra k) dum agit de Sophronii Hierosolymitani Patriarchæ Epistola Synodica: *καὶ ὁ τ' Φωτικῆς Ἐπίσκοπος ὄνομα Διάδοχος.* Et Photica Episcopus nomine Diadochus.

Omnia istius Nili Opuscula, quæ pleraque sunt, nondum quisquam justum in volumen rededit. Sunt nihilominus partim Latine reddita, editaque. *Oratio ad Deum* contra Barbarorum incursionem, bella intestina, famem, pestem, & mortis vim præsentem, *Johanne Sambuco* Pannonio Interprete. Princip. *Omnipotens Domine Deus, pater ingenti Filii.* Edita latine tantum Patavii anno 1555. l) extatque MS. in Biblioth. Imperatoris Viennæ.

Petrus Franciscus Zinus Veronensis in latinum convertit, & publicavit Venetiis anno 1557. m) hæc quæ sequuntur, in 8:

Librum

h) Eadem excerpta *Franciscus Combessius* latine Bibliothecæ suæ Concionariæ Paris. 1662. fol. editæ inseruit. Orationes in Ascensionem memorantur etiam Joanni Damasceno in Eclogis.

i) Cod. 201.

k) Cod. 231.

l) In 4. sed hoc scriptum rectius refertur ad Nilum Patriarcham CPol. circa A. C. 1380. de quo infra. Codex Græcus Vindobonensis incipit: *Δεσπόσα κύριε ὁ Θεός ὁ παντοκράτωρ.* Confer si placet Lambecium Lib. VIII. de Bibl. Vindob. p. 526. seq.

m) Est mihi etiam in manibus editio eorundem Nili opusculorum à *Zino* translatorum, quæ cum Ephræmi, Marci & Esaiæ scriptis Asceticis prodiit Venet. 1574. 8. apud Bologninum Zalterium. Versionem suam Nili opusculorum *Zinus* inscripsit Aloytio Lipomanno. Vide & Bibliothecam Patrum *Margarini Bigami* Paris. 1575. Tomo tertio. Lugdunensem Tomo septimo, ut alias jam omittam.

Librum Nili Asceticum, sive de vita & moribus Monachorum, Præ Multi ex Græcis, & ex Judæis non pauci.

Ad Monachos institutionem xi) P. Vitius intemperantiam jejunium collit.

Adversus vitia Orationes Oſto, o)

De gula Orat. 1. P. Principium flos est proficiendi.

De Luxuria Orat. 2. P. Pudicitiam parit temperantia.

De Avaritia Orat. 3. P. Avaritia malorum est omnium radix.

De Ira Orat. 4. P. Ira furori atque insanie affinis est.

De Tristitia Or. 5. P. Spiritus voluptatem ignorat Monachus.

De Acedia Or. 6. P. Animi debilitas est Acedia.

De inani gloria Or. 7. P. Inanis gloria est animi perturbatio rationi contraria.

De superbia Or. 8. P. Superbia est animi tumor, sanie plenus.

Diversa capita p) P. Dei timorem ac studium retine.

De Oratione Capita CLIII. Qui odoriferum cupit thymizma.

Ad Juniores Monachos Institutionem. P. Juvenis colat quietem in corpore.

(Inter Epistolas ab Allatio editas Græce & lat. III. 303.)

Ad Anastasium Episcopum Epistolam q) Johannes Sacerdos admirandus Ecclesia Constantinopolitana. Inter Epistolas ab Allatio III. 294. & in Possini edit. (quæ presbyterum tantum vocat, Epist. 254.)

(C) 2

De

- n) Liber Asceticus & *πραϊνσις πρὸς Μοναχὸς* (quam Evagrius forte rectius vindicant Rosweidus & Holtlenius; vide Svarelium p. 626.) Græce & Latine cum Svarelii versione prodit inter S. Nili opuscula edita Romæ. 1673. fol. p. 1-84 & 553-556.
- o) Hæc *Zini* interpretatio recula in Bibliothecis Patrum. Sed Græce librum hunc de octo vitiosis cogitationibus *πρὸς τῶν ὀκτὼ λογισμῶν* (sive ut in Mediceo Codice *πρὸς τῶν ὀκτὼ ἰπποκρίας πνευμάτων*) ex Codice Regiæ Christianissimi primus edidit novaque versione donavit *Franciscum Combesium* in auctario novissimo Bibl. Patrum, Paris. 1672. fol. T. I. p. 303. Incipit. *ἀρχὴ καρποφορίας, ἀνὸς*. Occurrit & Græce ex Codice Barberino descriptus, addita versione nova latina p. 456. ad 474. in collectione operum S. Nili quam Romæ 1673. fol. dedit Josephus Maria Svarelius, Episcopus Vassonenſis. Demique *Emericus Bigotus* recensuit ex Codice Mediceo, atque ex eadem Bibliotheca nactus antiquam præclaram ejusdem libri versionem latinam, antemille elaboratam annos, Græce & latine cum Evagrii Pontici scripto ejusdem argumenti subjecit Palladio de vita Chrysostomi Paris. 1680. 4.
- p) Eadem capita parennetica sed additis nonnullis, latine ex alia versione leguntur in *Orthodoxographis*, Basil. 1555. fol. p. 414. ad 416. sub titulo: *Nili Episcopi & Martyris Gnomæ*. Incipiunt: *Timorem pariter & desiderium erga DEUM habere necesse est.*
- q) In qua mira quædam Johannis sacerdotis circa Missæ sacrificium vitio declaratur.

De nimis diuturna Praefectura r) P. Tradunt rerum naturalium observatores.

In Bibliotheca Patrum Veterum s) Coloniz edita:

Ex quodam *Paranetico* libro t) Fragmentum. P. *Numquid Angeli, vel Potestates Sc.*

De octo vitiosis cogitationibus. u)

De gula. P. de octo vitiosis cogitationibus s. affectibus.

De Fornicatione P. Fornicationis Spiritus per carnis.

De Avaritia, P. Externum est avaritiae bellum.

De Ira P. Ira cum semel peccatus obsederit.

De tristitia. P. Cum improbat tristitia spiritus.

De Acedia P. Acedia spiritus maroris spiritum.

De inani gloria. P. Inanis gloria affectus multiplex est.

De superbia. P. Gravissimus, atque omnium truculentissimus.

De oratione, Capita CL. scilicet. CXLVII. Latine tantum Interprete Francisco Turriano, qui cum Diadochi Photices Episcopi Capitibus de Perfectione spirituali edenda curavit Antwerpiz typis Plantinianis anno 1575. in 12. unde in Bibliothecas veterum Patrum à Margarino Bignozio deducta.

Liber Asceticus. x)

Institutio ad Monachos.

Orationes octo adversus 8. primaria vitia.

Brevi institutio ad Juniores Monachos.

Epistola ad Anastasium Presbyterum, cum duobus fragmentis. y)

Tractatus de octo vitiosis cogitationibus, z) Latine Interprete Jacobo Billio, Prunzo, S. Michaëlis in Eremo Cœnobiarcha, qui illum cum

r) Breve fragmentum T. 7. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 1174. est Epistola IH. 241. Al. lat. at Possini, 355.

s) Tomo V Colon. A. 1618.

t) Vide Svaref ad Nili Opuscul. p. 635. seq.

u) Jacobo Billio interprete. Quod scriptum longe diversum est ab altero ejusdem argumenti, de quo jam dictum fuit.

x) Hunc Germanice etiam vertit & ad calcem Scriptorum S. Macarii edidit Gottfriedus Arnoldus Goslar, 17 2. 8.

y) In Bibl. Patrum Paris. 1589. T. 1. legitur S. Nili de Monachis ob pecuniam obambulantibus fragmentum, latine.

a) Occurrit etiam latine Tom. V. Bibl. Patrum Bigneanz A. 1589. 1654. & Lugd. A. 1677. T. VII. p. 1174. At Græce è duobus codicibus Regiis cum latina interpretatione edidit Costelarius Tomo 3. monumentor. Ecclesie Græcæ Paris. 1626. 4. p. 185. seq. Incipit: περί των οκτώ κακίας λογισμών.

cum Johannis Damasceni Operibus edidit Parisiis anno 1577. Subjectique Eugenii a) opuscula, de eodem argumento.

Græce vero & Latine edita sunt: Ejusdem κεφάλαια ἢ παρακρίσεις, Capita seu Præceptiones sententiosæ, Francisco Turriano Interprete, & prioris b) Interpretationis correctore, collatis tribus perverustis exemplaribus, & scholiis appositis. Florentiæ apud Bartholomæum Sermaretellium 1578. in 8. Una cum Diadochi Episcopi Photices in vetere Epiro Illyrici Capitibus centum de Perfectione Spirituali. Et hæc græce. c) Latine vero Lugduni Batavorum ex officina Plantiniana 1590. in 8. & d) Basileæ apud Robertum Winter, & Coloniz apud Gymnicum. Item Græce & Latine in linguam Latinam traductæ, & testimoniis tum sacris tum profanis illustratæ, opera & labore Stephani Schoningii, e) Franeckeræ excudebat Aegidius Radæus, Ordinum Frisiz Typographus 1608. in 8. Addita sunt Agapeti Capita Parænetica, & Aristotelis liber de virtutibus, & vitiis, eodem Stephano Interprete & expositore. Eisdem à Michaële Toxita carmine redditæ excusæ sunt Argentorati à Cratone Mylio. Epitomator Gesnerianus: qui tamen in Epitome nullam hujus versionis mentionem facit, sicuti nec Gesnerus in Toxita.

Χρυσᾶ Νείλις Ἐπισκόπῳ καὶ Μάρτυρι. Capita, s. præceptiones sententiosæ f) κεφάλαια ἢ παρακρίσεις, Lugduni Batavorum ex officina
(C) 3 Plan-

- a) Lege *Esagrii*, Pontici nimirum, cujus & Nili opuscula sic inter se confundi notat Svarsius ad S. Nili opuscula p. 613 ut difficillime internoscantur.
- b) Zini de qua supra.
- c) Græce & latine exstant inter opuscula Nili junctim edita à Josepho Maria Svarσιο Rom. 1673. fol p. 475. 511. præmissa Epistola ad amicum cui illa κεφάλαια ἐγγ' Nilus transmitit.
- d) Tria diversa Nili scripta hoc loco confundit Allatius. Nam Gnomæ illæ selectiores quas Basileæ & Coloniz editas scripsit Gesnerus in Bibl. illæ sunt quas in Orthodoxygraphis A. 1555. latine extare dixi, & incipiunt: *timorem paviter & desiderium erga DEUM habere nosse est.* Schoningius vero edidit veritque 229. illas sententias quas χρυσᾶ Nili mox Allatius appellat, quæque non modo diversæ sunt ab illis Gesnero memoratis, sed etiam à capitibus sive præceptis sententiosis 148. quæ vertit Turrianus.
- e) Perperam Petrus Schoningius dicitur apud Clariss. Caveum.
- f) Has sententias Nili 229. à Jo. Hontero è Moldavia allatas primus edidit cum versione sua & notis Mich. Neander, A. 1558. deinde recusæ sunt Græce & lat. cum Neandri (non Zini ut Labbeus T. 2. de Script. Eccles. p. 124. & Svarsius p. 625. ad Nili opuscula, ubi è Codice Barberino additamentum quoddam sententiæ 97. subjunctum Græce & Latine exhibet, sententiis ipsis in collectione sua omisis) versione in

Plantiniana apud Franciscum Raphelengium 1590. in 8. Eadem sub titulo : Aurea Nili Episcopi & Martyris Parænetica, interprete Nicolao Glassero, Hamburgi excudebat Paulus Langius. Anno 1614. in 8. Ἀρχὴ σωτηρίας ἢ αὐτῆ κατὰ γνῶσιν. *Initium salutis est sui ipsius condemnatio.* De iis interpret: g) *Clarum est illud Phocylidis: πάλῃ ἐστὶ ἔσθλα χερῶν δὴ καλὰ διδασκίμων ἔργα.* Hinc & Agesilaus ea discenda esse pueris dixit, quibus nati grandiores facti uti possint. Sunt igitur illi potissimum eligendi, quibus juventus, & in literis proficiant, & mores pietate condiantur. De Nili libello non est, quod dubitemus, quin ad omnia hac posse plurimum. Est enim elegantia politus, virtutum præceptis gravis, antiquitatis auctoritate pius, prorsusque aureus. Constat vero eum in vetustissima quadam Bibliotheca in Walachia Transylvania finitima à doctissimo viro Johanne Hontero Coronensi inventum, & ad Clarissimum Nicolaum h) Neandrum de antiquitatis studiis optime meritum, ut in lucem prodiret, missum fuisse, à quo emendatus integritati & nitore restitutus, primumque cum aliis editus fuit opusculum. Quis vero hujus libelli sit Auctor, cum plurimum ejusdem nominis Episcoporum, Martyrum, doctrinaque præstantium virorum in historia mentio fiat Ecclesiastica, non liquido apparet. Duo enim Nili auctore Nicephoro fuerunt Ægyptii, Alius i) Thesalonicensis, qui post Caroli M. vixit tempore. Fuit & Nilus quidam Scholasticus, Istius vero, cui Opusculum hoc Neander adscribendum putat, mentionem facit Nicephorus l. 14. c. 54. Ex quo constat admirando isti Nilo patriam fuisse Constantinopolin, cujus etiam propter egregiam nominis celebritatem Præfectus fuit. Sed relicto tali statu ad vitam se contulit Monasticam. Dicendi quoque facultate, præclarisque doctrina dotibus instructus cum fuerit, variis ingenii monumentis nominis sui memoriam ad posteritatem propagavit. Hic observa verba, Duo Nili Auctore Nicephoro fuerunt Ægyptii. Unus tantum * Nicephoro Ægyptius est.

Has

Tomo I. Orthodoxographor, Grynæi A. 1569. p. 169. Et in opere Neandri aucto Lipsiæ 1577. 4. tum in auctario Bibl. Patrum Ducaeno Paris. 1624. fol. Tomo 2. Cum Stephani vero Schæningii, Scholæ Documentis in Frisia Occidentali Rectoris non sane meliore versione (cujus notis etiam illustratæ prodierant Franquera 1608. 8.) recudicuravit Christianus Weifus ὁ μακαρίτης, Gorlici 1679. 8. Neandri interpretatio occurrit etiam in Bibliothecis Patrum Latinis. 1575. & 1589. Paris. & A. 1610. T. 4. & Lugd. A. 1677. T. 7. p. 1147. & in Græco-Latino auctario Ducaeno Paris. 1624. T. 2. p. 1168. & in Bibl. Patrum Paris. edit. Græco lat. T. XIII. Paris. 1644. 1654. Latinis versibus reddidit Antonius Meierus Uleteranus Flander, Cameraci 1561. 4. Germanice interpretatus est & S. Macario subjunxit Godfridus Arnoldus, Goslar. 1702. 8.

g) Otherus.

h) Leg. Michaelis.

i) Diverfus puta ab illis Nicephoro memoratis, * Fallitur Allatius, Vide Niceph. VII. 16

Has easdem Parzneses k) edidit græce & latine Paulus Minerva Barenfis Dominicanus, cum Scholiis Sive Commentariis. Neapoli apud Constantinum Vitalem 1604. in 4. Quid in illis illustrandis egerit, ipse enarrat ad lectorem: *Quidquid igitur in illis reperies, ex sanctorum Patrum doctrina exhaustum esse iudices; ideo & cunctos citavimus: cumque ad Politicam & Moralem vitam perquam maxime ordinarentur; ad illas roborandas, firmandasque, Ethnicorum quoque Philosophorum axiomata perstrinximus, ut sciant, qui laxatis vite habenis illam provinciam ducunt, legem Christianam, legem esse virtutum, quam ex ethnicis plerique naturali illustrato lumine prosecuti, miris extulerunt encomiis. Quid si Christiani nati fuissent? Sanctitate quidem nimia pollerent. Hic tamen talis tantusque Vir, de harum Parzneseon Auctore disputans, illis Nilum Ascetam, & Constantinopolitanum exiit; acceptas deserit Nilo Episcopo & Martyri. Incertum siquidem est, ut notatur in Bibliothecæ sanctorum Patrum To. 3. Basileæ l) impresso; an hic Nilus Episcopus Ægyptius fuerit, cujus meminit Eusebius l. 8. c. 14. Et esse illum Ægyptium, patet ex ipsa Inscriptione Νίλος Ἐπίσκοπος, καὶ μάρτυρ καὶ Πάλαμα ἢ Ὁρμαίσις. Nili Episcopi & Martyris, capita sive Parzneses. Licet Margaritius de la Bigne Nilum Episcopum abraferit, Nilum Monachorum Patrem inscripserit, quem sententiarum harum auctorem facit; solo Nicephori Callixti testimonio fultus, hoc vel solo argumento. Scribit Nicephorus, Nilum Monachum capita collegisse, aliqua quidem fusius, multa autem compendiosius tractata. Ergo, qui hæc Capita scripsit, non fuit Nilus Ægyptius Episcopus. Non tamen inde pervincit, Capita hæc non esse Episcopi & Martyris. Fieri enim potest, ut uterque capita concinnarit, eaque diverse; quod & alii viris sanctissimis, & Græcis scriptoribus fuit solemne. Et Antonius Monachus in Melissa plures ex Nilo absque alio cognomine sententias, alias ex Nilo Episcopo signat. Ergo erunt istæ*

Nil

k) Non omissenda & Pirkhaimeri editio, de qua Rev. Joannes Godfridus Olearius in Abaco Patrologico p. 336. edit. primæ: sunt etiam ad manus Nili Episcopi & Martyris, uti titulum habet, Theologi antiquissimi sententia morales à Græco in Latinum versa juxta tenorem Codicis pervetusti à Græcis classis, editæque Argentorati ex editu Schureriano à Bilibaldo Pirckhaimero Norimbergensi interprete, hoc quidem elogio præfixo:

His paucis redoleret quicquid cecinere Propheta,

Et Lex, & quicquid sacra Sophia docet,

Sed hæc sententia ab illis Pareneticis à Neandro, Gryneo & in Bibl. PP. editis ordinem nonnunquam baud levis, numeroque differunt.

l) Leg. Parisit.

Nili Episcopi & Martyris, & non alterius: quandoquidem Nili Episcopi sententiæ ordinatæ cernuntur, ut in earundem paraphrastica catena ab eodem Paulo digesta ostenditur. Quod autem absque titulo Nilo attributæ sunt, id errore Auctorum factum esse, qui Nili non Episcopi eas esse crediderunt. Sic ergo & titulo Episcopi & Martyris ex Græca Inscriptione, Nilum Caputem Scriptorem esse Nilum, eumque Episcopum & Martyrem. Neque dicendum est, inscriptionem esse confictam: tum enim nulli libri titulo credendum esset. Adde Sixtum Senensem, qui nullum de hujusmodi sententiis verbum in Nilo fecerit, cum illius in Job Commentariorum meminerit; licet hæc ratio non videatur tanti momenti, si quis responderit, Sixtum Senensem, non eam sibi provinciam sumpsisse omnia scripta Nili commemorandi, sed ea tantummodo, quæ sacrorum librorum explicationem continerent. Petrus etiam Biccordatus in sua Historia Scholastica de Nilo Asceta, & ejus scriptis sermonem habens, de istis Parznesibus nec verbum quidem. Tandem uti validissimam rationem ex Mutii Justinopolitani Episcopi Historia testimonium adducit, qui Nilum Episcopum & Martyrem harum Parzneseon facit Auctorem, cum sub nomine Nili uti legitimi Auctoris nonnullas particulas ex hoc opere depromtas recitat. Hinc Paulus ovans ascendit in Capitolium: *Quis autem alterius Nili, non autem Episcopi & Martyris affirmabit, cum testimonium hoc sit præstantissimum? Aut dicas Mutium inconsulto scripsisse? Aut Nilo Episcopo attribuisse, Nilo autem non Episcopo abstulisse? Nisi enim sub Nili Episcopi & Martyris titulo legisset, utique non affirmaret esse Nili Episcopi. Quid enim erat in causa, uti Mutium Nilo Episcopo attribueret, Nilo autem non Episcopo auferret? Sed postmodum remissius enunciat, objici posse, sententias non esse Nili Episcopi & Martyris, sicuti sibi à nonnullis objectum fuisse testatur: sub persecutione posito Episcopo tempus non adfuisse edendi libri: in ejus actis nullam harum Parzneseon mentionem factam. Respondet, martyrium, & persecutionem non interpolasse scriptionem librorum, exemplisque pluribus ostendit. Hinc concludit, Margarinum de la Bigne non recte Nilo Episcopo & Martyri quod suum erat abstulisse, Nilo vero non Episcopo tribuisse. *Quod si attulerit postremum, nempe quod plerique viri hac tempestate doctissimi tenent oppositum, scilicet quod non sine Nili Episcopi & Martyris, sed alterius Nili, respondemus, quod ex alia parte adsunt centum alii viri præstantissimi autumantes; Nilum Episcopum & Martyrem harum sententiarum Parzneticarum auctorem.**

Sed ut unde Paulus exegit Apologiam, inde ego exordiar. Non esse Nili Episcopi, sed alterius, tenere doctissimos Viros, respondet, ex alia parte centum alios præstantissimos Viros tenere Nilum Episcopum esse. Et tamen non multo ante cum illustrium Scriptorum testimoniis id tutari conaretur, non ultra tres produxit, Antonium Monachum in Melissa, Petrum Riccordatum, & Mutium Justinopolitanum, qui de Episcopatu Nili harum Paræneseon Scriptoris ne verbum quidem obducunt. Et jam derepente in contrarium perducuntur. Sed esto, eas Nilo Episcopo concesserint: An propterea Nilo Ascetæ vel Monacho denegarunt? Nihil minus. Asceta sub aliis atque aliis titulis innotuit, quibus ab exscriptoribus scripta illius honestata sunt. Hinc in multis sub nomine Nili præfixo designatur nullus alius, quam Constantinopolitanus iste, uti hoc nomine insignior. Aliis Monachus est, aliis Asceta, aliis Abbas, aliis Episcopus, aliis Archiepiscopus, & quod admirabilius est Constantinopolitanus, aliis Martyr. Quare si ex inscriptionum titulis fas est nobis varios quoque Auctores fingere; quot nobis Nili assurgent? Vel in quot Nilos unus noster Nilus misere discerptus congemiscet? Ex variis officiis, dignitatibus, professionibus, curis, fortibus variz quoque personæ uni eidemque homini imponuntur, & variis inductis rationibus, varie quoque perscribuntur in monumentis, neque propterea à se ipsis distant, vel minimum mutantur. Et Nilum nostrum fuisse Ascetam res ipsa docet; Sacerdotem cum Theodulo filio, in hoc de Nilis Tractatulo probamus; & Martyrem quoque, & Episcopum fuisse, & si vis etiam Archiepiscopum quid vetat? Sed hoc non est scriptis relatum. Quid tum? Quæ literis mandata non sunt, & tamen credimus, & sine ullo dubio tenemus ita fuisse? Et forte hæc omnia in Nilo nostro reperiremus, si res gestas illius tempus edax nobis reliquas fecisset. Et forte etiam qui futuri sunt obtinebunt, cum videamus in dies singulos similia è latebris in lucem suscipi, & publicæ commoditati procrefcere. Non ex alienis advocabo argumenta. Ex vita S. Nili Episcopi & Martyris, quam ex Johannis Christoforsoni Interpretatione recitas, de scriptis dicti Sancti, minus quam nihil est, & tamen tua largitate Auctor est Paræneseon. Unde id expiscaris eum illas scripsisse? Potuit scribere. Scripsere alii ejusdem ætatis & dignitatis viri. Concedo nec invito. At scripsisse; nisi meliora indicia proferantur, non dicam. Et etiam si Nilus

(D)

Episco-

Episcopus scripserit : an Episcopus & Martyr hic tuus ille idem est? Nilus eo tempore plures fuisse, & inter eos Episcopos & Martyres, & scripsisse etiam ad posteritatem Commentarios, nemo prudens negaverit. An non infulse quis concluderet? (sit pro exemplo Nilus Patrarum Episcopus & Martyr;) Huic operi præfigitur titulus, *Paranesis Nili Episcopi & Martyris*. Ergo Nilus hic nullus alius est, quam Patrarum Episcopus. *Nam si Nili Asceta essent, non esset additio, expressioque Episcopatus & Martyrii. Si Græca Interpretatio absque titulo, & agnominacione legeretur, Nili utique non Episcopi essent sententia. Non enim est intelligibile, ut Nili non Episcopi fuerint, Et quis Nilo Episcopo & Martyri attribuat?* Et tamen similia in hoc eodem Nilo Asceta ante oculos obversantur. In nonnullis ejusdem Tractatibus præfigitur, *Nili Archiepiscopi Constantinopolitani*. Repudiandus itaque est Nilus Asceta, & Nilus Archiepiscopus Constantinopolitanus investigandus. In nonnullis, Nili Abbatis, rejiciendus itaque est Asceta, & Nilus Abbas perscrutandus. Sed Nilus Asceta, non fuit neque Episcopus, neque Martyr. Unde id habes? Nec etiam sub nomine Sacerdotis innotescit, & tamen sacerdotio præditum fuisse ex eodem perdisco. *Sed Sixtus Senensis nullam de hujusmodi sententiâ mentionem fecit. Esto, verum est, cum nec de aliis Tractatibus fecerit, sed de iis tantum, qui in sacrorum librorum explicatione versantur.* Quare itaque ipsius in Cantica Canticorum, in Evangelium Lucæ, in Psalmos, & in alias sacræ Scripturæ libros explicationes non commemoravit, quas ad hæc tempora Manuscripti Codices retinent? Non dici potest, Nili in Job Commentaria prolixa fuisse, in aliis hinc inde & ipsius operibus recollectas expositiones: cum in Job eodem modo se habeat, & in Canticum Canticorum sit Commentarius integer.

Nili Monachi Eremitæ Historiam, five Narrationes, m) quibus cades Monachorum montis Sina, & captivitas Theoduli ejus filii describitur. *Eis τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ Μοναχῶν, καὶ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἔχθη αὐτοῦ Θεοδουλοῦ* extractam ex Codice 74. Ms. Caroli de Monchal Archiepiscopi Tolosani, & eidem nuncupatam, cum nova sua interpretatione & Notis. sub Titulo: *Nili operum quedam nondum edita*, Parisiis n) publicavit doctissimus Petrus Posfinus, apud Sebastianum Cramoyssi Typo-

m) Distinctio in septem narrationes non à Nilo est, sed à Posfino.

n) A. 1639. Ejusdem narrationis jam ante Posfinum interpretationem sed minus præclaram minusque ut ex *Metaphrasæ* integram ediderant *Aloysius Lipsmannus*, & *Lawr. Surin* ad 14. Januar. Varias Lectiones è Codice *Mazarini*

Typographum Regium in 4. Addidit ejusdem Nili laudationem in *Albiano* o) græce & latine. De hac historia Menologium Græcorum 12. Novembris. Καὶ περὶ ὁ μακάριος Νίλος ὁ ἐπιτομὴ μετὰ τῆς κατεληφώς συνή τοῖς πατέρας, βαρβαροὶ τινες ἐξ αἰφνης ἐπελθόντες ὡς Θῆρες τῶν ἱερῶν Θεόδουλου συνάλλοις πλείστοις αἰχμαλώτων ἔλαβον, ὃν ὡς αἰχμαλωτοῦ Θουκιδίπλου ἔκαθηκον, καὶ εὖ ἐν τῇ παρ' αὐτῶ συντεθέντι συγγράμματι ἐπιφέρειται. Hinc cum Beatus Nilus occupato monte cum filio Sanctorum Patrum consuetudine frueretur, quidam ferarum instar repente irruentes Barbari ejus filium Theodulum cum multis aliis captivum abduxerunt; cuius casum lamentatur Pater, plusquam deceret talem virum, quemadmodum in Commentario hac de re scripto cernere est. Nicephorus Callistus dicto loco: p) Μεθ' αὐτὸν καὶ τὸ ἐν τῷ Σινάϊ ὄρει τῶν θείων πατέρων μαρτυρίαν ἀναγράφεται ἕως λαμπρῶς τε ἀμα καὶ περιπαθῶς, ὡς ἰκανοὶ ἐν αἰνέσει θεῶν θηράσαι, ἐκ τῆς κατ' ἀμφοτέρωθεν οἱ αἰὲρ ἐν τε λόγων καὶ ἀρετῆς πρᾶξις, ἐκ δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τῆς παιδείας μετρίως διέξεισι ἱεραγωγῶν λίαν περιπαθῶς τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτῶν, βαρβάρων καταδραμόντων, οἱ βλέμματα ἐκαλῶντο, καὶ φόνον ἐκ ἐλάχι-στον δειδρακότων, ἐκ γῆδου μὰ τι πνευματικῶν τοῖς φιλομαθεῖσι καταλείπειν. Scripsit quoque Divinorum Patrum in monte Sina obitum & martyrium, facundia & effatu q) tanto, ut satis inde colligere liceat, quam eximia doctrina juxta & virtute Vir is fuerit, ubi etiam suam & filiorum res paucis commemorat miserabiliter, veluti in Tragedia, captivitatem etiam deplorans, cum barbari Blemmyes excursione sua eadem ingentem fecere: quod opusculum tanquam spirituale quoddam oblectamentum studiosis reliquit. Cum græce legeretur διηγήματα, occasionem arripuit eruditissimus Posinus distinguendi librum

(D) 2

librum

zariniano una cum quibusdam animadversionibus suis dedit *Franciscus Combefisus* in *lectis triumphis Martyrum Paris* 1660. 8. p. 139-144. Latine Jo. Bollandus quoque (non Græce & Latine, ut Labbeus affirmat T. 2. de Scriptoribus Eccles. p. 125. & ex Labbeo infra noster) ad diem 14. Januat. Tom. I. p. 954. seq. narrationem illam quam Surius dederat, collatam cum MS. Vaticano cum brevibus notis suis A. 1643. edidit, distinctam in capita 15. sectiones 62. adde quæ idem p. 1113. seq. ubi ex Posiniana quam elegantem & plenioram fatetur, nonnulla supplet. *Gullice vertit Nicolaus Sauerius* (le Sueur.) Varias lectiones è quatuor Græcis MSS. Codicibus Vaticano, Barberino, Altempiano (qui cum Sfortiano comparatus) & Palatino translato in Eibl. Vaticanam ex marginibus Codicis Barberini de scriptas ad calcem Epistolarum Nili edidit *Allatus* Rom. 1668. fol.

o) In MS. Barberino, cujus Varias Lectiones etiam in hac laudatione obvias Allatus loco jam memorato edidit, dicitur *Albians Monachus Eremita*. Monachum Nitriensem fuisse constat.

p) Lib. 14. c. 54.

q) *affectu*.

librum in septem narrationes, cum hoc arbitraretur aliquo Lectoris commodo, nullo Auctoris aut operis detrimento fieri posse.

De ea, quæ apud Lipomanum edita est, interpretatione, illud est præstantissimi Petri Possini interpretationis suæ arbitrium; Hoc unum modo initio receperam: hocque illi, quo magno merito nihil non apud me possunt, mecum duntaxat egerant: ut veterem, quæ pridem à Lipomano est edita, hujus opusculi interpretationem recenserem, & cum Græco compararem. Sed cum aliquot jam paginis passim interpolatam, ac recantatam à me illam interpretationem amicis in specimen obtulisset, quod scribenti prius mihi, hoc legentibus idem ipsis visum fuisset: me, si pergerem ut cæperam, exbarriendis illis laboris illiberalissimi fastidiis, magno meo tadio nullam tamen alienam gratiam relaturum. Et certe, ut quam omittere non possum, celerrime falsem, quod verccundie unum superest, transigam reprehensionem laboris alieni, id quam breviter, tam vere licet affirmare, nullum omnino labu, flagitiiue genus, quod in eo genere caveri debeat, in ista esse versionis perversissima deproperatione prætermisum. Nam & obscurata passim est Auctoris sententia, & non raro ad libidinem interpretis fida, & distorta. Jam omnibus fere paginis miserimum in modum per summam licentiam lacunam fœdissime, mutilatæque oratio scriptoris, tum à capite ad calcem nullo non loco ita cooperata contaminatæque maculis barbara enjuedem infantia, ut opus veterum judiciis arce dignum, rui hodie merum, rureque inficitum videatur. Qua si quis à me dicta criminosis existimet, non ego tamen apud eum perdam aquam proluxa approbatione causa mea, certis unaquaque de re testimonia proferendis. Sed si tanti putes rem totam cognoscere, & Latina illa veteris interpretis cum Græco Auctoris conferre, ut ad alia conniveas, na is tamen, si quam habet aquitatem, cum non tantum commata, aut comprehensives totas, sed paginas, atque adeo tractationes integras conficio silentio præteritas toto passim inopere perspicies, & illum quisquis est, interpretem scripsisse festinenter, & non calumniose me accusasse judicabit. Atque hinc satis intelligis, Lector optime, quam non leviter, aut cupide consilium interpretationis ordicunde nove, sed necessario susceperim. Hæc cum animadvertisset nescio quis in calce Codicis editi Barberini appinxit: Tres isti manuscripti Codices ita concordant, ut ex uno exemplari quasi descripti esse videantur omnes, alioquin ab edico longe discrepantes: multa enim mutine, nonnulla addunt, plurima recidunt, in quibus Simeonis Metaphrasta manum facile agnosces, qui scripta ejusmodi de Virorum Sanctorum rebus gestis antiqua & satis longa interpolare, atque mutare amavit. Porro istam opus editionem, quam Codices illi repre-

ferant, secuta est vetus Interpretatio Latina à Lipomanno primum evulgata, quam Pater Possinù in Præfatione ita exagitat, mitius fortasse facturus, si discrepantias, atque etiam errores non ab Interprete, sed à Simeone Metaphraſte interpolatore proficiſci, uti factum oportuit, animadvertiſſet. Hæc in Poſſinum, Lipomani editionem, & Simeonis Metaphraſtæ nomen per ora hominum magnifice incedens traduntur. Sed condonandum eſt viro, qui quantum valeat Poſſini iudicium, & Metaphraſtæ dignitas in rebus Eccleſiaſticis promovendis ex publicarum privatarumque rerum adminiſtratione, peritiaque plena, & an albus vel ater fuerit, ignorat. Quis enim, niſi nugæ ſomniare voluerit, aliisq; garrere tentaverit, Simeonem Metaphraſtem nobili equeſtrique genere natum, miniſtrum inter primarios militiæ Conſtantinopolitanæ, ab Epistoſis & Secretis Imperatoris, oratione ſoluta & vinc̄ta non absque eloquentia, & dexteritate præcipuum, jactabit: errores & discrepantias à tali tantoque viro profectas fuiſſe, & vitas antiquorum Sanctorum interpolari contendenti, & tantum nomen lædenti, veniam concedet, ſed non proſperandam? Sed parum peritis uſu, & de facili pronunciantibus omnia non invitis manibus danda ſunt.

Dicimus ergo, & firmiter aſſeveramus, Metaphraſten nullo modo vitas Sanctorum interpolariſſe, ſic, ut multa immutaverit plurima addiderit, alia reciderit. Sed immutavit cautior factus, quæ aliorum ſcriptorum monumentis alio profuſo modo ſe habuiſſe, & contra juſtusque fuiſſe dignovit. Addidit ab aliis edoctus digna ſcitu, præterita tamen ab antiquis vitarum ſcriptoribus. Recidit aliorum ſcriptis relata, ſed nimia, ſed ſupervacanea, ſed fabuloſa, ſed ridicula, & perverſorum hominum malitia ſuperinducta. Et hoc, mi Vir, interpolare vitas Sanctorum eſt? Et hoc ne erit, vitas locis quibusdam immutaſſe, intercidiſſe, illisque addidiſſe? Metaphraſtes vitas rectè ſapienterque dictatas, intactas reliquit, ex aliorum ſtudiis ac laboribus nullam ſibi famam emendicans, ſed à capite ad calcem rerum geſtarum, uti geſtæ ſunt, expoſitionem, proprio ſtylo genereque dicendi ita expediit, ut nullis aliorum ſcriptorum periodis, addo formulis & notis, uſum fuiſſe ab arte oratoria inſtructus dignoſcere poſſit. Ita eſt. Proſtant Sanctorum antiquorum vitæ ab aliis ante Metaphraſten publicatæ, quæ poſtmodum ab eodem facultate dicendi ſingulari in meliorem atque accuratiorem tenorem editæ ſunt, quales multas in mea de Simeonibus Diatriba luculenter deſignavi. Sume in ma-

nus, attentius lectita, æque beneque judica, tum demum sententiam profer. Planus fueris, si Metaphrasten virorum Sanctorum res gestas antiquas, & fatis longas interpolasse, atque immutasse enunciaveris, & doctissimi Possini de hac historia Nili Latine apud Lipomanum rectum non esse, intelligens, prudensq; judicium, aut injuria illam vexasse. Cui siquidem notum non est, in excubendis antiquorum voluminibus exscriptorum incuriam, neq; in doctrina neque in eruditione excellentiam, & si Codices, quibus innitebantur, depravati distortis literis, sive ambiguis confusi, verba similitudine syllabarum vitiosa, multa etiam vel malignitate addita, vel spatio temporis fugientia, intrusisse? Iniquum est similia Metaphrastæ attribuere. Et ne nimius sim, vide quæ de Metaphraсте in dictando, atque verbis struendis studio, apposite in Elogio ipsius construit Pfellus, Diatriba nostra de Simeonibus, & eorum scriptis, in qua multa de hac eadem re ex aliis, atque aliis Auctoribus collegimus. Et ne nos similia nostra imaginatione agitare belluliac festivi saperdæ suspicentur, habetotibi, Lector, quæ pro eodem Metaphraсте Lipomanus scriptis memoriæ prodidit. *De Metaphraсте autem communis priscorum virorum Ecclesie Orientalis sententia, vitas Sanctorum ex diversis Auctorum libris cum in unum volumen redegiisse, & quæ alicujus viri erant inscripta, sub hoc titulo reliquisse; quæ vero ab aliis descripta erant, ruditamen, & insulso stylo, eas ipsum multo laboribus, & sudoribus exornasse, & eruditione sua exposuisse, prout Theodorus Balsamon, & Pfellus: ideoque & Metaphrasta nomen fuisse adeptum, μετὰ Φράσεων enim Græce, Latine est, scripturam aliquam dilucidioribus verbis, sensu tamen & materia retentis interpretari. Quæ autem à nemine ad huc scripta fuerant, sed quasi per manus, & traditionem à Patribus accepta, & pro veris habita, hæc ipse eleganti & composito stylo descripsit, & legendas Ecclesie proposuit, tantaque auctoritate liber hic in lucem prodit, ut apud Orientalem Ecclesiam, qui Sanctorum, vitas præter unum Simeonem Metaphrastem scripserit, nec queratur, nec reperiat. Quin imo in suis Menais, & sacris sanctorum, vitas recitat, non alias quam ex ipsi desumptas legit, adeo pro certis, veris, & authenticis, ab omnibus, & omnium auctoritate confirmatis. Imo nec Ecclesie Græca preces, Orationesque Metaphrasta, post Basilii & Chrysostomi supplicationes statim locasset, si recentis temporis auctor is esset. Nec à Balsamone allegaretur, qui ultra 400. annos floruit, & Pfello, qui ultra quingentos. Denique nec in Concilio Florentino ad confirmandum dogma fidei inter Doctores Ecclesie citaretur. Hæc fuerant reliqua, quæ de hoc Viro notanda erant. Et in Præfatione Tomi V. Illud quidem pri-*

num est, omnes has Vitas de Græco in Latinum nostrum hactenus, nostrisque suppetis à Gentiano Herveto, Gallo, Viri doctore recens fuisse translatis, easque nunc primum Occidentalem Ecclesiam suscipere, qua quali quantoque thesauris hinc usque; ob eorum ignorantiam privata fuerit, postquam totum volumen percurreris, tu ipse iudex optimus esse poteris.

Et hoc quidem Lipomanus, si priora atteris oculatus à fronte simul, & occipitio, si posteriora quinti Tomi, plus camicem sanguinis, ut ita dicam, quam illum rationis habuisse dices. Quid enim inconsultius fieri potuit, quam Vitas Sanctorum universas, quæ nullum Auctorem titulo præferebant, nulla ad liquidum explorata veritate, Simeoni Metaphrastæ appingere? Unde postmodum tot famæ vulnera, & notas innoxio homini, & ab omni culpa remotissimo, pravisimi, & pessime diffamati hæretici, & fabulas fabulorum mangones concriminati sunt? De quibus nos alibi fusius. Nunc tantum illis addam de illius ætate, quod Nicephorus Gregoras in Vita sanctæ Theophanonis Leonis filii Basilii Macedonis Imperatoris Constantinopolitani uxoris; de studiis restitutis ab eodem Leone in urbe Byzantina agens; *τογε μὲν τῶν λόγων κρατῆρ' ἔπερ δὴ τῶν ἀπαύτων ἄλλως, καὶ τότε μάλλον, εἰπερ ἄλλοτὶ, ποῖε, μεγάλην ἔχε τὴν αἰκμὴν; ἀμφὸν τῶν βασιλεῶν μάλα τοι πλείστην δεδωκόταν αὐτοῖς τὴν ῥοπήν, καὶ ἴμην. Καὶ ἦν ἀρετῶσιαν ἀνδρῶν σωμαλλαγάς, καὶ σοφῶν ῥητόρων θέασις, καὶ πᾶσαν λόγων ἀρετῆς ἐπίδειξιν, ἀθροισμένων ἀπαύταχρόθεν πολλῶν, καὶ ποιῶντων ἄλλην Σωκρατικὴν τε, καὶ Πλατωνικὴν Στοάν καὶ Ἀκαδημίαν, καὶ Λύκειον τὰ βασιλεῖα. Διὰ δὴ ταῦτα καὶ πολλὴν τὴν ἐπίδοσιν ἔληφε τότε καὶ ἡ Ἱερατικὴ ἐκκλησίας εὐπρέπεια, καὶ μόνον ὁ βασιλεὺς πολλὰς τῶν ἐτησίων ἐορῶν, καὶ πανηγύρεων οἰκίαις ἐκόσμησε λόγοις, καὶ ᾠδαῖς, ἀλλὰ καὶ πολλὰς τῶν τότε ἐλλογιμῶν τὰ ὁμοίαια πράξιον ἐκέλευσεν, ἃν εἰς ἦν, καὶ ὅς τότε ἄλλα μετέφρασε πρὸς τὸ εὐφραδέστερον, καὶ τὰς πλείους, τῶν τε τῆς ἀρετῆς ἀσκητῶν, καὶ ἀθλητῶν σωμαγυρῶν ἡσυχαστῶν. Et diuisionis quidem Oratoria robur, & eodem tempore, si quisquam alias, tum magis ac magis ingentem accessionem fecerat, cum ambo Imperatores maximum illi vigorem honoremque attribuissent. Quare iam obtuii cuiusque erant Sanctorum hominum congressu, scientissimorum oratorum theatra, & omnis facultas dicendi singulari, & copia, cum ex locis omnibus plerique accurrerent, & nouam Socraticam, atque Platonicam Stoam exhiberent, & Regiam ipsam nouam Academicam, & Lyceum, Pythagoricamque. Inde vero multo tum augmento tum noua uel diuina Ecclesie species, & nitore. Neque enim tantummodo Imperator plerosque in annos singulos dies festos ac solemnitates propriis orationibus robo-*

neſtavit, & Canticis, ſed & multos alios qui cum vitam agebant praſtantes viros ſimilia peragere imperavit: quorum unus erat, qui & alia facundius in aliam dicendi copiam conſcripſit, & quam plurimas virtutis Aſcetarum & Athletarum vitas monumentis commendavit, unde & Metaphraſta nomen obtinuit. Eadem ad verbum expreſſit idem Gregoras in vita Michaëlis Syncelli expoſita, quæ facili negotio in manu fuerint eandem vitam percurrenti, ne ſemelea parum cautus, & alia animo obſervans excidiſſe r) malignus Metaphraſtæ laudum obtrectator, in ſuſpicionem veniat. Et Conſtantinus Meliteniota Orat. 2. de proceſſione Spiritus ſancti. *Ἐπεὶ περὶ κατ' ἕδην λέγονται τῶν λογίων ἀνδρῶν, εἰς σιωπᾶν ἢ βλάσφημίας τῆς ἰπῆς ἐννοίαν, καὶ ἄλλως ἢ καὶ ὠκλαζέ τι πρὸς αὐτὸς τέτοις ὁ λογισμὸς, εἶχον σκέψασθαι πάντως καθ' ἑαυτὸς καὶ τὸν ſυγγραφεύα μιν, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν ἔ πρώτῃ χρισματῶν, καὶ τὴν ἀντιλογίαν γινώσκων ἔ δόγματῶν, καὶ ἂν ἔτω σιωπῆσθαι, καὶ σιωπᾶσθαι τὸ τοῦτον ῥητὸν, εἰ πρὸς τὰς λαλήσεις καὶ αὐτὸς ἐπίσης τοῖς πολλοῖς διαφέρει.* Cum non multum longe ab eruditis viris abirent, ſi modo illius ſententiam capere vellent. Et alia quoque, ratione licet cogitatio ipſorum, circa hoc vel minimum claudicaret, poterunt in ſe Scriptorem conſiderare, qui cum in ipſo primo Schiſmatis exortu viveret, & dogmatis contradictionem calleret, nunquam hoc modo concinnaret, vel diſſum compoſuiſſet, ſi cum Latinis & ipſe aque atque alii ſimilitates exercebat. Et hic vitæ Dionyſii Areopagitæ ſcriptor per eundem Auſtorem Meliteniotam eſt Simeon Metaphraſtes. Audi. *καὶ ὁ τὰς τῶν ἀγίων δὲ πολιτείας, καὶ τὰς αὐτῶν ἀθλήσεις ἀφηγησάμενος μεταφραſτικῶς, εἰς τὸ ἔλρεοπαγίτης μαρτύριον, Διονυſίῳ Φημί ἔ τῶν ἀπορρήτων ἐκφάντορος.* Et qui vitas & res geſtas Sanctorum, eorumque certamina variato ſtylo enarravit, in Dionyſii Areopagita martyrio, dico ſecretorum revelatoris. Collige longe procul ab omni dubio. Metaphraſtes eo tempore vigeſcit, cum primum Schiſma inter Græcos & Latinos de proceſſione Spiritus Sancti ex ſolo Patre, emergens Græcorum cum Latinis arctiſſimam neceſſitudinem perturbavit, adeo ut de eadem proceſſione ex ſolo Patre Leo ipſe Imperator, de ſchola Photii homo in gratiam ſui Photii ſtylum exercuerit. Et ætatem Metaphraſtæ anxie, & amplius quærimus, & eum recentiſſimum, & Ludi Magiſtrum, & Fabularum anilium concinnatorem verbis clariſſimis perhibebimus?

Nos, ait Salmaſius, διήγησεν ἑαυτὴν (nempe de cæde Seniorum Patrum) in Præfatione ad Lectorem ad Opuscula Nili de primatu Papæ,

r) Conſtructio verborum hiulca, nec ſatis apte quadrans; Senſus tamen ut cunque patet.

Papæ, *Latinam factam brevi, si Deus dederit, edituri e) sumus. De Albiano, quem laudibus prosequitur Nilus, suspensionem Possini, lege apud ipsum: sive etiam legas Albanum, sive Albinum, sive Albanum, parum refert.*

Historia de interemptis in Sina monte Monachis legebatur manuscripta in Bibliotheca Sirlletana Cod. 39. MS. & nunc legitur in Vaticanis Codd. 117. 118. 1790. 1806. & Palatino 351. Bollandus ad diem 24. Januarii Sanctorum Martyrum in monte Sina à Barbaris occisorum certamen refert à S. Nilo conscriptum Græce, t) & à se, vel alio quopiam innominato Latine redditum, & brevibus pro more Notis illustratum.

Ejusdem Sancti Nili *Epistolas 355.* ex Bibliotheca Mediceæ idem *Petrus Possinus* eruit, & Latine versas Græce & Latine publicavit cum Notis, nuncupavitque Eminentissimo Principi Francisco Barberino; & Didymi fragmentum addidit contra Manichæos, & Simeonis Abbatis Sancti Mamantis in Xerocero Dissertationem, de Altercationibus animi & corporis Græce & Latine à se versa. Parisiis ex Typographia Regia 1657. in 4. De his Epistolis, deque eorum Interprete Possino suspicor intelligendum esse Labbeum, u) cum scribit; *Nili Archiepiscopi Constantinopolitani multa habentur in Codd. MSS. quas audio typis parari ab erudito Interprete.* Ipse vero rem indignissimam facerem, si conatu tanti x) Principis secundam quaesturam subsecutam, ventis abripiendam non invitis manibus concesserim. Princeps is magnarum artium disciplinis instructissimus, tantorum Patrum aliorumque antiquissimorum Commentarios, sive illi Græca sive Latina copia dicendi emineant, non semel atque iterum, sed sæpius, dum per publica & Ecclesiastica negotia licet, maturo judicio, ac considerate præ manibus tenere, ac lectitare gaudet: indeque factus instructor, mores & consuetudines moderatur, antiquitatem Ecclesiasticam reparat, de fide opiniones examinat, & quæ novi Reformatores inter incautos disseminant, oculatus ad omnia discidit. Inter tot alios Patres, eosque sanctissimos unus is Nilus, quem sæpenumero

(E) per

s) Nanquam equidem à Salmasio hoc factum est.

t) Hæc ex Labbei T. 2. de Script. Eccles. p. 125. Allatus. Cæterum latine tantum non etiam Græce illam narrationem editam à Bollando jam supra notavi.

u) Bibl. nova MSS. p. 101. Idem p. 89. *Nili P. CP. Sancti Johannis Chrysostomi discipuli multa latent opuscula in Parisiensibus aliisque Bibliothecis, quæ ut audio, parantur publica utilitati ab erudito interprete.*

x) Francisci Barberini.

per mentem versaverat, dignus visus est, qui ad compescenda hæreticorum ora, maleque sanorum hominum vitam pessime tornatam incudi reddendam non sine succo Attico, & eloquentia singulari, typis Græce & Latine mandaretur. Idque ut commodius fieret, elegit Virum Clarissimum *Lucam Hofsenium*, tum Bibliothecæ Vaticanæ Præfectum, & me licet Holstenianæ virtuti imparem, tanti laboris comitem, ut simili opella ad templum honoris induceret, impertitur. Sententia pronunciata, sortito Holstenius ejus Opuscula reliqua, ego Epistolas capio. Studia Holstenii excessus è vita y) fatalis disrumpit, nec vita superstes propagavit. Cum non omnes in uno Codice Epistolæ sed in pluribus vage dispersæ haberentur, collatis, ut potui, Romanis voluminibus, fascem in unum, obviam factas coëgi, adnotatis earum variis Lectionibus in Studioforum gratiam, quas mihi alii atque alii Codices obtulerunt. Tum me in earum dedi versionem, cujus nunc utcunque factæ, idem munificus in publica commoda Princeps editionem demandat. z.) Et res hæc per judicium enunciata videtur ab eruditissimo Francisco Combesis in recensitis Auctoribus Bibliothecæ Patrum Concionatoriz, in Nilo: *Epistola Nili dari potuerant à Doctissimo Viro Leone Allatio, si factum satù esset votis Eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini, mihi ipsi ad prelum offerentis, cum eum Regia Læticia hospitem haberet: quippe longè plures, excepta viri opera, Græcarum rerum indagine & peritia nostro ævo facile principis.*

Antequam ad alia progrediar, illud oblivioni dare consentaneum nullo modo mihi videtur, quod præstantissimus Vir, & in scriptis antiquorum evolvendis sagacissimus Emericus Bigotius sæpe admonuit, Epistolam S. Nili ad Xenonem Memorialium à Posfino editam editione Parisiensi num. 260. extractam fuisse ex S. Basilii expositione in Psalm. 32. Ea in meis est l. 1. ep. 36. & incipit: *ὁ θεὸς ἡμῶν ἀγάπῃ ἐλεημοσύνην, καὶ κρίσιν.* Examinaui diligenter, & remmemram esse comperi. Sententia eadem est, verba quoque ut plurimum eadem. Nilus tamen noster plerisque immutatis & additis fecit

- y) Obiit vir longe doctissimus Romæ 4. Non. Febr. A. C. 1661. ætatis 65. nec quicquam ex promissis Nili scriptis in lucem edidit. Svarefius extinctus A. 1677. 7. Sept.
- z) Epistolæ Nili Rom 1668. fol. cum Allatii versione editæ & in quatuor distributæ in libros, quorum primus 33. secundus tertiusque singuli totidem, quartus 62. continent. Ex his duæ postremæ ad Olympiodorum Eparchum & Heliodorum Sacerdotiarium laudantur in Synodo secunda Nicena Actione 4. quas Svarefius Allatio indicaverat. Habes itaque Epistolas Nili 1061. licet nonnullæ singulæ in plures distributæ videntur, quemadmodum l. 1. 63. seq. ut omittam exempla allata à Svarefio p. 62.

fecit suam. Quod in Patribus novum non est. Semper etenim in ea Ecclesia recentiores Patres, antiquiores uti venerabundos, * & augustiora capita assiduo die noctuque percurrentes, quidquid ad mores instituendos, & sacra elogia patefacienda opportunum, & obviam cupiditati irrepisset, adnotabant in scedis, tum demum fortuna oblata, studia sese exercitantium promoventes aliis quoque communicabant. Quod Nilum fecisse non in hac epistola tantum, sed in aliis permultis, quæ curiosioribus constabant, a) verisimile est. Ut vero modum discas, & possis imitando confectari, post lectam Nili epistolam habeto tibi Basilii ipsius ** verba, & cum Nilanis compara: *Ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς ἐλεημοσύνην, καὶ κρίσιν, οἷον ἐκ πατρὸς ἑαυτοῦ τὴν ἐλεημοσύνην ποιῶσαμεν, καὶ προσβληθεῖσαν τῷ βασιλικῷ τῆς κρίσεως θεοῦ ἕτοιμα ῥηθῆναι εἰς κρίσιν ἕκαστον. Ἐάν ἀνομίας τῶν ἁμαρτησῶν Κυρίου, Κύριε τίς ὑποστήσῃ, οὔτε ἡ ἐλεημοσύνη ἀκρίβη, ἕτε ἡ κρίσις ἀνελευμένων, πρὸ τῆς κρίσεως ἔν ἀγάπῃ ἐλεημοσύνη, καὶ μετὰ τὴν ἐλεημοσύνην ἐρχεται ἐπὶ τὴν κρίσιν, ταῦτα δὲ ἀλλήλους συνέλευσαι, ὁ ἐλεῖ μετὰ τῆς κρίσεως, ἵνα μήτε ὁ ἐλεῖ μόνον χαυνότησα ἐμπαιξήσῃ, μήτε μόνη ἡ κρίσις ἀπόγνωσιν ἐνεργάσῃται, βέλῃσαι σε ἐλεῆσαι, καὶ τῶν ἐαυτῶν οἰκτιρῶν μεταδῆναι ὁ κρίσις, ἀλλ' εἰάν εὖση σε μετὰ τὴν ἀμαρτίαν ἱαπεῶν, συντετριμμένον, πολλὰ μετακλάυσαντα ἐπὶ τοῖς πονηροῖς ἔργοις, τὰ γενόμενα κρυφῆ ἀνεπαίσχυντος δημωσιεύσαντα, δεηθέντα ἀδελφῶν συγκαμῆν σοὶ πρὸς τὴν ἴασιν, ὅλον ἐλθεῖόν σε γενόμενον εἰάν ἴδῃ, ἀφθονόν σοὶ τὴν ἐαυτῶν ἐλεημοσύνην ἐπιχρησάσῃ. Ἐάν δὲ καρδίαν ἀμετανόητον, φρονίμα ὑπερήφανον, ἀπιστίαν τῶν αἰῶν, τὸ μέλλον, ἀφοβίαν τῆς κρίσεως, τότε ἀγαπᾷ ἐπὶ σοὶ τὴν κρίσιν. ὡς δὲ ἰατρός ἐμμελής,*

(E) 2

καὶ

* Forte *venerandos*, vel *venerabundi*.

a) Forte *constabant*. Ceterum operæ pretium est hoc loco adscribere observationem integram præstantissimi Cotelerii, in notis ad Patres Apostolicos T. I. p. 509. edit. Amstelod. *Ex recognitionibus Clementis lib. 2. c. 20. observari desumptam fuisse Epistolam Nili ad Asclepium Grammaticum, Paphlagoniæ editionis 323. Asiaticæ 24. lib. 3. Part. modo Epistolam ad Xenonem acceptam fuisse à Basilio, eodē summi per Emericum Bigotium eximia eruditionis hominem. Sed (ut pauca de multis dicam.) Nili Epistola 32. lib. 1. est sententia Gregorii Naz. Orat. 21. p. 382. A. at 237. Epist. ejusdem libri expressa est ex Irenæi lib. 1. c. 1. p. 19. 21. apud Eriphanium *heresi.* 31. n. 16. 17. Epistolam vero 247. ad verbum leges in eodē Irenæi capite p. 33. E. Eriphan n. 24. Jam libri 3. Epistola 6. formata fuit ex Basilii loco quem in hisce notis protuli. Atque Epistola ad Chionium verba habet Basilii ejusdem 13. homilia exhortatoria ad baptismum, in fine. Nili certe non pauca Epistola excerpta magis sunt quam Epistola, forsitan non sine fraude, aut saltem errore Græcorum. Conferas etiam Heltem illam 190. lib. 2. cum h. vlt. Epistola 8. Dionysii Pseudo Areopagita de Carpo. Vide sis & Svarelium ad S. Nili opuscula p. 633. seqq.*

** Basiliius in Pfa, 32. T. I. p. 201. seq edit. Græcolat. Paris. 1618. fol.

καὶ Φιλάρων πᾶσι καὶ ἀνὴσιν ἰσχυροτέρων καὶ ἐπιπλάσμων ἀπαλοῖς πε-
 ρᾶται κακασείλαι τὸ οἶδημα, ἐπὶ ἀνενδότως, καὶ σκληρῶς ἀντίστυ-
 λα τὸν ὄγκον, ριψας τὸν ἔλεον, καὶ τὴν μαλακὴν ἀγωγὴν, αἰρεῖται λοιπὸν
 τὴν ἔσθητον χρῆσιν. Ἀγαπᾷ δὲ ἐλεημοσύνην ἐπὶ τῶν μελανοῦντων, ἀγαπᾷ
 ἡ καὶ κρίσιν ἐπὶ τῶν ἀνενδότων. Τοῦτόν τι καὶ ὁ Ἡσαίας b) λέγει τῷ Θεῷ
 ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη σε εἰς σαθρὸν. Καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ μετὰ κρίσεως ἐλεημο-
 σύνην παρίσθῃ ζυγῶ καὶ σαθρῶ καὶ τὴν ἐκάστη ἀξίαν ἀνιμελεῖντῶ.
 Hoc etiam antiquissimis Scriptoribus & ante Christum natis in more
 fuisse positum, ex Clemente Alexandrino, & aliis satis fuisse probavi
 in Tractatu c) meo de conscribendis epistolis. Quare hic plura dice-
 re superfedeo.

Ejusdem extant *expositiones in Canticum Canticorum*, una cum
 Nysseni Gregorii, Maximi Commentariis, Carminibus politicis Michaë-
 lis Pselli Græce & Latine eodem Zino d) interprete, Tomo II. Auctarii
 Bibliothecæ Veterum Patrum Græco-Latini Anno 1624. & To. XIII e)
 Morellianæ editionis. In Bibliothecæ Scoriacensis Indice, opera & stu-
 dio Alexandri Barvarii f) facta extat *Catena in Cantica Canticorum, & in
 eam Enarrationes Theodoretii præsertim, Gregorii Nysseni, Nili, Eusebii, Maximi,
 & Pselli versibus politicis*. Labbæus g) 177. Idem pag. 274. *Enarrationes in
 Cantica Canticorum, Nili* in Bibliotheca Regia Cod. 278. Idem pag. 306:
*Nili nonnulla Opuscula. Enchiridion Christianum cum interpretatione, in Co-
 dice Regio 2218.*

Josias Simlerus in Epitome Gesneriana scribit, Nilum Episcopum
 Constantinopolitanum librum scripsisse h) *adversus Græca supersti-
 tionis sceleratos*.

Notan-

b) Ef. XXVIII, 17.

c) Hic Allatii liber, quantum mihi constat, non vidit lucem.

d) Prodierat expositio illa in Canticum Canticorum latine ex versione Petri Francisci Zi-
 ni, Canonici Veronenfis, Venet. 1574, 4. Græca primus in lucem è MSS. Paris. A.
 1624. protulit Fronto Ducæus.

e) Paris. 1654. p. 681.

f) Leg. Barboisii.

g) Bibl. nova MSS.

h) Habuit hoc Simlerus à Nicephoro. qui præstantissimum illud è scriptis Nili tuisse tes-
 tur lib. XIV cap. 54. una cum altero ad Eulogium. Ἄριστοι ἡ ἀύτῳ ἢ ἕτεροι λόγοι
 πεπότηται, πνευματικῆς ἐκ ἀμοιροὶ χαρίσιν ὧν οἶμαι πάντων τὰ πρῶτα
 φέρεται, ὃν πρὸς Ἕλληνας ἐπιγράφει, καὶ τὰ πρὸς Εὐλόγιον. Liber Afsce-
 tus ad Eulogium Monachus duplex extat, & Græce ac Latine editus est à Josepho
 Maria Svaresio inter alia Nili opuscula Rom. 1673. fol. Sed λόγος πρὸς Ἕλληνας,
 quod dolendum, intercidit.

Notanturque alibi *Sententia Morales ex Græco in Latinum versa à Bilibaldo Pircheimero, Argentor. 1416. i)*

Et tandem Labbæus pag. 382. ubi agit de scriptis Nicolai Cabasilæ, Nili ex Præfecto Constantinopolitano Monachi *Enchiridion Penitentiæ*. Incipit; Ὁ ἐκκοίτης Φουσίσιος ἔχει ἐπιτίμιον. Definit, ὡς ἐπίπρῃσι πλημελεῖται *Horologium Monasticum*. Incipit; Ἐπ' αὐτῆς παιδείας οἱ ἅγιοι γυγόνασιν. Definit; ἀλλὰ καὶ λίαν ἐνοχλεῖσθαι. *Instructio Monastica* hoc principio exorta; πρὸς τὴν μὴ εἶδεναι. Definit; καὶ ὑμῶν καὶ αὐτοῖς ἀναγκαῖοί εἰσι. Et pag. 101. Capitulis 53. in Cod. Regio 1788. Est edita inter k) Epistolas.

Sed longe longeque plurima, & permulto etiam clariora superfunt edenda hujus sanctissimi viri opuscula, quæ faxit Deus, ut tandem aliquorum studio & diligentia in lucem veniant, quæ hac subjecta notione testata in omne tempus venient.

Duas, quas postremas vidimus epistolas ad Heliodorum, & Olympiodorum, in septima Synodo Generali Act. 4. uti Nili germanus partus scripto reddita sunt ad eorum errorem reprimendum, qui afferebant, Nilum contra Imagines scripsisse. Et postremam ad Olympiodorum, ab eisdem depravatam fuisse corroboratur. Ipsi enim pro eo quod dixit Nilus: *Hinc & inde pingere, DE ALBA* posuerunt. Et ex duabus vincitur. Ecce ostensum est liquido, quia ipse Sanctus & egregius Pater Nilus sanctas leones suscipiebat: accusatus autem est à Pleudofyllo illo, quod contra Iconas loquutus fuerit.

Tract. l) ὅτι διαφέρουσιν τοῖς ἐν πόλεσιν ἀσκημένοι οἱ ἐν ἐρημίᾳ συχάζοντες, καὶ πολλοὶ τῶν ἀπειρῶν τὸ ἐναντίον δοκῶν. *Qui in eremiis acquiescunt, multo illis esse præstantiores, qui in civitatibus recoluntur, licet multi inexperti contrarium teneant. P. τέχνης μὲν ἀπάσης τὰ τεχνῆα κρινόντες, ἀπειροί.*

Περὶ ἀκλήμοσύνης πρὸς Μάγναν Διάκονον Ἀγκύρας. Ita legunt nonnulli Codices. Alii legunt: πρὸς Μάγναν. m) Alii πρὸς Μαγνησίαν τὴν Διάκονον Ἀγκύρας. Alii, πρῶτον μὲν πρὸς τὸς ἀμελίτερον μετρίως τὸν μοναδικόν

(E) 3

i) Leg. 1516. Dixi de hac editione supra p. 23.

k) Incipit: εὐὸν μηδέεις σε διώκη τυραννῶν inter Possonianas Epist. 41. & inter Allatiana lib. 1. Epist. 71. confer Suarezium ad Nili opuscula p. 628. seq. usque ad p. 633. singula capita ex illis 53. per Posini & Allatii collectiones dispersa indicantem.

l) Editus hic est à Svarasio inter S. Nili opera Græce & Latine p. 377-407. Rom. 1673. fol. atque inde latine in Bibl. Patrum Lugdunensi Tomo 27. p. 240.

m) Sic Svarsius (qui Græce & Latine hoc scriptum edidit p. 233-220) ad *Magnam Ancyræ Diatessam*. Latine legitur T. 27. Bibl. Patrum Lugd. p. 212. Inido hujus libri aliud suum asceticum ad Monachos scriptum Nilus memorat: πρῶτον μὲν πρὸς τὸς ἀμελίτερον μετρίως τὸν μοναδικόν βίον γραφόντες λόγον.

δικὸν βίον. De hac Magna Diacono vide Palladium. in n) Laufracis.
 Ἀσκήσις ὡς θείαις. P. μάθε σύ ὁ μονάζων ἢ πιστὸς ἄνθρωπος.
 Λόγος ἀσκητικὸς ο) περὶ τ' ἐν χριστῷ φιλοσοφίας. P. φιλοσοφεῖν
 ἐπέηδουσιν μὲν καὶ ἑλλήνων πολλοί.

Πρὸς νεωτέρους μοναχὰς διδασκαλία. P. δεῖ γὼν νέον ἀσκεῖν σώμα-
 τος ἡσυχίαν.

Κεφάλαια Διάφορα. P. ἀλλ' ὑμᾶς ὡ μακαριώτατοι μέγα τῶν ἄλλων.
 Πρὸς Εὐλόγιον p) P. οἱ τὸν ἐράνιον χώρον τοῖς πόνοις νεμόμενοι.
 Πρὸς Ἀγαθιον μονάζοντα q) P. εἶθ' ἔχοντί μοι τὰ πολλὰ τὰς
 ἀκαρίων ἑλλήνων.

Ἐπιστολὴ ἔχουσα κεφάλαια γγ'. P. Ἐν μηδεὶς διώκει σε τύραννος
 ἕλλην. Sunt ad textum ad alias * epistolas, quas jam edidi.

Περὶ προσευχῆς. P. γέλ' ἅσων ἐπιλογῶν προσευχῆ.
 Γνωμαὶ ς) ἐπαύσαι τῶν φθασίων ἢ προσκολλῶσαι τοῖς ἀφθάρε-
 τοῖς γὼν ἄνθρωπον, κεφάλαια σιέ. P. ὁδὸς εἰς ἀρετὴν ἢ βίβ' Φυγῆ.

ἄλλαι.

n) Cap. 135. Confer Svaresium ad Nili opuscula p. 604. 19.

p) In edit. Svaresiana Operum Nili p. 1-84. Graece & Latine occurrit cum laudati Svaresii
 versione. Idem liber latine ex interpretatione Zimi saepe prodierat, ut supra p. 18. 19.
 dictum est. Etiam in Bibl. Patrum edit. Lugd. Tom. VII. p. 1156. Hic est Nili liber
 de Christiana Philosophia quem ab Isidoro Clario latine verbum descripsisse senarras Jo.
 Mabillonius T. I. musei Italici p. 171.

q) Ad Eulogium Monachum tractatus Asceticus duplex Graece & Latine in edit. Operum
 Nili Svaresiana p. 408-455. latine in Bibl. Patrum Lugd. T. 27. p. 246.

r) Ad Agathium Monachum de virtute colenda & vitio fugiendo, ad exemplum Peristeria
 clarissimae illa aetate matronae. Gr. Lat. in editione Svaresiana p. 85-231. & latine
 in Bibl. Patrum Lugd. T. 27. p. 183. De Peristeria illa confer Svaresium p. 596.

* Vide paullo ante notam k.

s) Sententiae hae CXXXV. Graece & Latine editae à Svaresio p. 557-575. Edidit & idem Sva-
 resius Allasio non memorata Nili opuscula, quorum tituli:

Λόγος ἡθικός καὶ πολυμερής, ἐν ὧν θεσία πνευματικαί. p. 321-326. Incipit
 πολυμερής καὶ πολύτερος πρόκειται τοῖς πιστοῖς ὁ ἀγών. Latine in Bibl.
 Patrum Lugd. T. 27. p. 230.

Περὶ Διαφόρων λογισμῶν, capita 27. Gr. & Lat. edit. Svaresii p. 512-542. incipit
 τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων. Latine in Bibl. PP. T. 27. p. 256.

Κεφάλαια κατ' ἀκολουθίαν, similitudines XXXIII. Gr. Lat. p. 543-548. Lat. p. 262.
 incipit: ἡθερός ἐστὶν ἕξις χειρὶς ἡ ψυχῆς. Alia Nili κεφάλαια metro ηροελεγειῶν
 occurrunt cum scholiis Graecis interlinearibus & marginal. ad huc ineditis MSS. in
 Bibl. Vindob. Cod. Theolog. 289. p. 77-86. Eadem κεφάλαια fuerunt etiam apud
 V. C. Tho. Galeum incipiunt:

Ἀνθεμοῖς ὡς θείαις ὁ τῶν ἀγίων χορός ἐστὶν
 ὁ δὲ ἡθερός περὶ πειρασμῶν πνευματικῶν.
 Πᾶς ἂν ὅς παθεῖσιν δεσ.

Ἄλλα. Ρ. Φόβον ἔχει Θεὸν καὶ πλάστον.

Κεφάλαια. Ρ. ἵαν ἀφελήσεως τινὰ.

Ἀσκητικά. Ρ. Οἱ γὰρ μετρίωτερον ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ἀτυχεῖντες.

Κεφάλαια κηπικά. Ρ. πάντα μὲν ἔρα ὁ Θεός.

Περὶ ἐργασίας νοός. Ρ. τὴν ἀρχὴν τὴν κατὰ Θεὸν ὠφελείας ποιῶνται ἔχομεν.

Et alia minutiora, ῥήσεις, καὶ χεῖστες apud varios Auctores quas colligere poteris ex rebus sacris s) Leontii, & Johannis Presbyterorum, ex Anastasio Sinaita, ex variis Quæstionibus, ex Melissa.

Locorum sacre Scripturæ interpretationes varias ex Catenis t) in Exaëmeron, in Deuteronomium, in Jobum, in Psalmos, in Cantica Canticorum apud Procopium, in Evangelium, & Lucam, & potissimum in ea, quæ est contexta à Macario Chrysocephalo Episcopo Philadelphiz, & Niceta Diacono Magnæ Ecclesiæ.

Præterea plura ejusdem legas in Johannis Climaci Scala, in Ecloga Patrum ὡς ἐν ἡψίς u) καὶ προσοχῆς u) inter alios memoratur etiam Nilus ex Epistolis, in dubiis & solutionibus de variis Theologicis quæstionibus ex sanctis Patribus. In Eclogis Parallelis Johannis Damasceni, addit Labbeus pag. 283. Cum dicta Patrum laudantur, etiam sententia Nili suum locum habent. Et Bonaventura Vulcanius ad Lectorem in Nili Thessalonicensis Tractatum de primatu Papæ: In Catalogo Bibliothecæ Patriarchæ Constantinopolitani, citantur Nili Monachi x) Orationes decem contra Mahomed. In

Πενταδικῆ γνώμαι καὶ κατὰ ἀλφάβητον. Incip. ἄσποδόν ἐστὶ καὶ διάνοησις ἡσίστιμας, Φύσιον ἡσίστιμας. Gr. Lat. p. 548-551 Lat. p. 263.

Ἐτέρα γνώμαι καὶ. Incip. ἀρχὴ ἀγάπης ὑπόληψις δόξης. Gr. Lat. p. 252. 253. Lat. p. 263. Confer quæ ex Codice Barberino addidit Svarsius p. 625.

Λόγος εἰς τὸ ῥητόν (Luc. XXII. 36.) νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον κτλ. Incipit τὸ προκειμένον ῥητόν. Gr. Lat. p. 575-590. Lat. in Tomo 27. Bibl. Patrum Lugd. p. 266.

Omitto narrationem de Pachone p. 355. & sermonem dogmaticum de SS. Τηνίτητι p. 358-376. quæ itidem Græce & Latine inter Nili opuscula Svarsius (ex Codd. MSS. autoritate p. 610.) edidit, sed quæ Evagrio Pontico à Viris doctis tribuuntur.

s) Leontii locos communes Theologicos & Johannis Damasceni parallela intelligi, Anastasi item Sinaitæ quæstiones, & locos communes Antonii Melissæ.

t) Confer Svarsium ad Nili opuscula p. 636. seq.

u) Προσοχῆς.

x) Has Orationes à juniore quodam Nilo compositas esse temporis ratio docet, & agnoscit Allatius infra A. Svarσιο, etiam p. 697. annotatum est, in Bibl. Barberina & Vaticana exstare sub Nili nomine MS. Λόγον εἰς τὴν προσκύνησιν τὴν ἀγίας ἀλύσεως ἔσθ' ἀγία καὶ κορυφαία τῶν Ἀποστόλων Πέτρῳ. Incipit: ὅσοι τῶν ἔσθ' κορυφαία

In Philippi Solitarii Dioptra latinitate donata à Jacobo Pontano, & Ingolstadii impressa, anno 1604. in 4. inter alios Patres adductos locum suum habet & Nilus. Tandem Nilus ipse lib. 3. Epist. 11. ad Polychronium Diaconum refert se, eo efflagitante librum satis amplum *περὶ κατανύξεως de Corruptione* concinnasse. Non dolebit cordi meo Epistolæ Lectio, si bene prius expurgatus, rebusque mundanis superior factus es. Quare hic etiam tibi dabo. Μακαρίζω σε ἢ πρὸς Θεὸν Φιλίας, καὶ ἢ ἐρωτῶ ἢ ἀφάρτα, καὶ ἕρανίς, καθότι τὰς *περὶ κατανύξεως ψυχῆς* γ) ἀπαιτεῖς ἡμᾶς λόγους. Σημεῖον ἢ ἐστὶ τι τοιοῦτον αἴτημα ἢ ἐν ψυχῇ καθαρότητ^α, ἢ γὰρ ἐστὶ δυνατόν μὴ πρότερον ἐκκαθαρθῆναι καλῶς καὶ τῶν βιωτικῶν ἀπάντων ἀνώτερον γενόμενον εἰς ταύτην τῶν λόγων τὴν ἐπίθυμίαν ἐλθεῖν, καὶ ἔτο ράδιον συνιδεῖν ἐκ τῶν καὶ πρὸς ὀλίγον τέτω κατεχομένων τῶ ἔρωτι, οἱ τοσαύτην ἀθρόον δέχονται τὴν μεταβολήν, ὡς εὐθέως πρὸς ἕρανὸν μεταστῆναι, καὶ αἰθεροβαθεῖν τῇ μακαρία γνώμῃ. Ὅθεν προθύμως ἐγὼ δεξάμεν^α τὸ ἐπίταγμα τῆς σῆς εὐκρινῆς ἀγάπης, βιβλίον ολόκληρον *περὶ κατανύξεως σωτήρας ἀπέσταλκα ὑμῖν τε καὶ τοῖς συνῦμῖν διατρέβασσι Φίλοις θεοσεβῆσι δυσωπῶν, καὶ παρακαλῶν ὑμᾶς παρησίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐχούσας, καὶ ὁσίαις ὑμῶν ἀμείψασθαι προσευχαῖς. Δύνασθε γὰρ, ἐν οἴδα, ὑπερῆμῶν ἕξεισθαι τὸ θεῖον. Ob amicitiam erga Deum, amoremque nulli corruptioni obnoxium, ac caelestem, fortunatum te judico: quod à nobis de Corruptione amici sermones exproscis. Hec autem efflagitatio puritatem, qua in animo est, iudicat. Neque enim fieri potest, ut is, qui non prius expurgatus bene, rebusque omnibus mundanis superior factus est, in sermonum similitum desiderium incidat. Idque ex iis, qui vel minimo temporis intervallo ejusmodi amore corripiuntur, facile comprehendendi potest, cum illico tantam immutationem admittant, ut statim in caelum transuebantur, & beata mente gradientur in aethere. Hinc ipse sive sincera tua dictionis imperium arripiens, librum integrum de Corruptione concinnatum vobis, illisque, qui una cum vobis commorantur, iis amicis transmissi, instanter petens, rogansque vos, qui apud Deum in aliqua estis auctoritate, sacris precibus mercedem rependere. Potestis enim, quod bene novi, Numen nobis propitium reddere.*

Et de scriptis hujusce Viri præterea addam, quæ Nicephorus Historiar. lib. 14. cap. 54 scribit: Ἄριστοι δὲ αὐτῶ καὶ ἕτεροι λόγοι πεπύηται πνευματικῆς καὶ ἀμύροισι χάριτ^α, ὡς οἶμαι πάντων τὰ πρῶτα Φε.
ρεωδαι

Φαίς τῶν ἀποστόλων θεῖω ἔρωτι γενόμενοι κάτοχοι. Sed & istam in celebritate catenarum Petri, homiliam iunioris cujusdam Nili esse mihi persvaserim.

γ) Confer quæ de corruptione scribit Nilus lib. 4. Epist. 1-6. & lib. 3. Epist. 33. 243. &c.

ρεωδαιὸν πρὸς ἑλληνας ἐπιγράψην, καὶ γὰρ πρὸς Εὐλόγιον, κεφάλαια δὲ σω-
 γάττει, ἀλλὰ μὴ εἰς πλάιτῳ ἢ πλωμένα, πολλὰ δὲ σωζυμένων ἐνσύνουπον ὄιον
 καὶ πρόχειρον γὰρ πνευματικὸν καρπὸν, ὁὖν γι νέκλαρ ἢ ἀμβροσίαν προβαί-
 λεια. *Alios item libros optimos, editis spiritalis gratia non expertes. In-
 ter quos primas cum ferre ruio, quem adversus gentiles scripsit, & rursus
 qui ab eo ad Eulogium 2) compositi sunt. Capita autem collegit aliqua qui-
 dem fufius, multa compendiosius tractata: in quibus spiritalium fructum, perin-
 de atque neelar aut ambrosiam aliquam, oculis subiectam, ita ut facile percipi
 possit, proposuit.*

Inter scripta nostri Nili, quidam illud quoque videntur re-
 censere, quod sub *Epicleti* Philosophi nomine sæpius editum est, præ-
 nominaturque *Enchiridion* & à plurimis doctissimis Viris, Angelo Po-
 litiano, Thoma Nogiorgio, a) Hieronymo Wolfio è Græco in lati-
 num conversum & sæpius promulgatum, & tandem cum Cebetis ta-
 bula, & aliis una cum vita Pythagoræ, sententiis ad intelligibilia
 ducentibus, & Antro Nympharum, quod in *Odyssæa* describitur, stu-
 dio, & diligentia Clarissimi, eruditissimique Lucæ Holstenii, Canta-
 brigiæ, typis Academici, impensis Johannis Morden, anno 1655. in 8.
 Et quia Politiani Codices, quibus idem interpretis usus fuerat, vide-
 bantur esse corrupti, ut veræ sententiæ Vir alias in vertendo felix &
 doctissimus, vix umbram sit affecutus, ex alterius Interpretatione
 pauca illa Politiani suppleta sunt Genevæ apud Hæredes Eustachii
 Vignon 1594. in 8.

Hoc *Enchiridion* b) demptis tamen nonnullis, quæ gentilis-
 mum superent, Deorum nempe nominibus, Jovis, Fati, Fortunæ, &
 aliorum Philosophorum gentilium &c. Et nonnullis immutatis ad sen-
 tentiam honestiorem & probiorem, & Christianis institutis convenien-
 tiorem legitur. Sed si molem Libri conferas cum alteratis, pau-
 cula

(F)

2) Libros ad Eulogium editos esse, itemque capita, suis supra locis annotatum.

a) Naogeorgio. Contèr si placet quæ de editionibus *Enchiridii* *Epicleti* dicta sunt
 lib. IV. *Bibl. Græcæ* cap. 6.

b) *Enchiridion* ita interpolatum sub Nili nomine à Svaresio editum est inter ejus opuscula
 Græcæ & Latine Rom. 1673. fol. p. 327-353. Latine etiam occurrit in *Bibl. Patrum*
 Lugd. T. 27. p. 231. & ad calcem *Theoph. Spizelii* *Ἐμακαρίων* de pio secessu ho-
 minis literati. Gallice transtulit Michael Mourgues S. J. Paris. 1700. 12. Variis
 porro in locis differt hæc quæ ad Nilum refertur interpolatio *Enchiridii* *Epicle-*
tei à paraphrasi Christiana quam Græcæ & Latine, nullo auctoris nomine adscriptæ
 vulgavit cum notis Mericus Casaubonus Lond. 1659. 8. & Jacobus Gronovius V. C.
 A. 1683. emendavit è MS. Mediceo.

cula indicantur, imo colorem etiam & speciem pristinam, quam illis dedit primus Auctor, retinent, ut non aliud esse existimetur. Quod à Nili nostri genuinis fœtibus alienum est, ideoque ambiguum habetur. Ut si quidem verum fatear, in immutatis neque succum, neque colorem dictionis Nilanz, neque speciem intuemur. Et Nilus alias eloquentissimus, & Christiananz Philosophiaz promus condus, ut ex aliis suis scriptis deprehenditur, non videtur verosimile à Stoica Philosophia præsidia vitæ Christiananz emendasse. c) Et quomodo id agere sustinisset Vir Christiananz religionis exemplar ipsissimum? An non in alieno choro pedem posuisset, si ex gentilium moribus, & Stoica Philosophia Ascetis modum imponere constituisset? Et quomodo qui in hoc Tractatu nomina antiquorum Philosophorum ita aspexit, atque abhorruit, ut ea data opera ex hoc Tractatu delevit, ab iisdem præcepta vivendi omnibus virtutis numeris absolute assima, & quibus nihil poterat, vel addi, vel demere, petiisset? An non id fuisset calidum & frigidum ex eodem ore efflare? Vide ipse manuscriptum Codicem Græcum, illumque vetustissimum Nili scripta opera continentem: in eo singuli Tractatus, etiam minutiores infixum habent nomen Nili, alia etiam & in fine postpositum. In *Enchiridio*, quod inter illos legebatur, neque in fronte, neque in calce eo nomine obsignatum, tantummodo illud referebat, *Ἐπιλήτης Ἐγχειρίδιον. Epilēti Enchiridion*. Non esse Nili videlicet, sed Epicteti, à quocunque sit vitiatum. Adde his. Ita hoc *Enchiridion Epicteti*, cum eo, quod Nilo nescio qua ratione adjudicatur, eandem labem passum fuisse. Cum de illo non inconsulto statutum dictumque sit, Epicteti non esse. Mihi sit præ omnibus unius Simplicii auctoritas, qui Præfatione in dictum *Enchiridion* sic scribit: *Arrianus vitam & obitum Epicteti prolixis verbis est persecutus. Unde cognosci potest, qui Vir ille fuerit. Idem Arrianus & hunc libellum, quod Enchiridion inscribitur, composuit: deinde lectis ex Epicteti sermonibus Philosophia locis maxime necessariis, & animos permoventibus, ut ipse testatur in Epistola ad Masgalennum, cui opus ipsum dedicavit ut amicissimo suo, & maximo operis admiratori. Quæ ferme eadem & iisdem vocabulis passim in Arriani scriptis de Epicteti exercitationibus inveniantur. Περὶ μὲν βίου & Ἐπικτήτης, καὶ τῆς αὐτοῦ ἡμετέρας ἄφρασης ἔγραψεν, ὁ τὰς Ἐπιλήτης διατριβὰς ἐν πολυσίτοις συλλαξάμενος βιβλίους, καὶ ἀπ' ἐκείνων μαθεῖν ἐξεν, ὁποῦ γέγονε τὸν βίον ὁ αὐτῆς. Τὸ δὲ βιβλίον τῆς τοῦ Ἐπικτήτης Ἐγχειρίδιον ἐπιγεγραμμένον, καὶ τῶν αὐτοῦ συλλαξάμενος*

e) Leg. emendasse.

ταξιν ὁ Ἀρριανός, τὸ κακώτατον, καὶ ἀναγκαϊώτατον ἐν Φιλοσοφίᾳ, καὶ κοινωτικώτατον τῶν ψυχῶν ἐπιλαβόμενος ἐκ τῶν Ἐπικτητῶν λόγων, ὡς αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς Μασγαληνοῦ ἐπιστολῇ ἐγγράψας ὁ Ἀρριανός, ἢ σύγγραμμα προσεφώνησεν ὡς αὐτῷ μὲν Φιλιότῳ, μάλιστα δὲ τὸν Ἐπικτήτην τοθαυμαστόν, γὰρ δὲ αὐτῷ σχεδόν, καὶ ἐπ' αὐτῶν ὀνομάσας ἀποράδην ἐν τοῖς Ἀρριανῶν περὶ τῶν Ἐπικτητῶν Διατριβῶν ἐν τοῖς γραφομένοις εὐρίσκειται. Hinc Salmasius Notis in Simplicium colligit: Ergo hujus Enchiridii Auctor, qui & Dissertationum, nempe Arrianus. Sed mirum ut in hodiernis Dissertationibus ea non reperiantur, quae de vita & morte Epicteti memoria mandasse Arrianum hic Simplicius testatur. Ita multa etiam ex Enchiridio à Stobaeo citari, quae aut omnino in hoc Manuali non habentur, aut aliter scripta habentur. Et Daniel Heinfius concinit Epistola ad Theodorum Graswinckelium: Cum ingenti voluptate, pariter & cura legi Epictetum: Enchiridion imprimis, quod ab Arriano ex oraculis divini Viri concinnatum hic nunc habes. Et compertiora de Epicteti Enchiridio quaerimus? Hoc idem de Nilano affirmandum non est. Considera rem attentius: tum demum judicium da; ad hæc testes, si potes. Sed inter ejus scripta locum habet. At cujus nomen præferat, edicito. An hic libellus tantum extraneo Auctori suppositus suppositivus fuerit?

Illud quoque animadvertendum est, Nilum hunc nostrum Ascetam à plerisque Martyris, ab aliis Episcopi titulo insigniri. Notat Nicolaus Clauserus: d) Et si de Nili Martyrio non constat, ex eodem tamen Auctore, ut etiam ex Osiandri Annalibus manifestum est, illum eum filium (lege e) cum filio) à Barbaris perpeffum esse. Inter Martyres igitur hoc nomine fortassis refertur. Circa annum Christi 309. f) floruisse existimatur. Interpretationem vero latinam adjeci hanc qualemcunque, ut eam cum illa Nelandri, si forte in manibus, conferre liceat, quo utriusque collatione plus luminis accedat. In decurias quoque pueriliter distinctas habebis sententias, eum in finem, ut versio Latina Græco textui postposita commodius respondeat. Et plane de Martyrio, licet, opere ipso Martyrium non subierit, neque pro una fide Christi sanguinem effuderit, neque vitam exposuerit; certum est tamen, & ex ejus scripto fati apertum, eum id agendi semper cupidissimum fuisse. De Episcopatu ipse existimo, illum post tot calamitates, nonnullos Episcopos considerata tanti viri virtute & doctrina

(F) 2

faltem

d) Nic. Clauserus præf. ad Nili sententias Hamb. 1614. 8.

e) Filios quidem duos habuisse se Nilus testatur narrat 2. p. 13. & 15. sed alter apud matrem manserat.

f, Imo 409.

saltem in Ægypti partibus, in quibus similibus hominum summa penuria erat, consilio inter se inuito instantam dignitatem, & merito, extulisse. Sed hæc mera suspicio est. Esto, certe id negari non potest, aliquod certum indicium habuisse eos, qui primi tanto viro Episcopi titulum attribuerunt. Non dissimilis esset suspicio de Theodulo illius filio, qui nullis sacris ordinibus ante captivitatem conspiciuerat, si vocarem illum Diaconum, & tamen ille de se dicit, ab Episcopo coactum similem ordinem obtinuisse: & vere promotus est. g)

ὡς ἢ ἂν μὴ δόξα βίαν προσάγειν ὑπονοίᾳ τὴν ὑπὲρ τῶν παιδῶν δεδομένην τιμῆν, μηδὲ δεσποτικώτερον ἀπαιτεῖν τὴν περὶ αὐτῶν ἰσονομίαν, πράττειν ἐπιτέρει πᾶν τὸ δοκῶν κατὰ γνώμην, ἐν τῷ μόνον τυραννησασί μᾶς, τὸ τὸν ζυγὸν ἐπιθέναι τὸν ἱεραλικὸν μὴ βυλομένοισι, ἡμεῖς μὲν γὰρ τὸ βαρῶς λογιζόμενοι τὴν λειτουργίας ἀχάλλοις οὐδὲρομέθα, καὶ ἐκ εἰχομένη πρὸς τὸ ἐπιτεθέν ἀχῶς ἀεκτῶς ὑπὲρ ἡμᾶς, ὁ καὶ μόλις τοῖς ἀγίοις ἀρμόζει, ὅσον εἰς πολιτείας λόγον, καὶ κείνοισι γὰρ ἐφάνη βαρῶς, καὶ ὁμολόγησαν κατὰ μῦθον, ὑπερβαίνειν αὐτῶς τὸ ἀξίωμα, καὶ Θεῷ ἀνίσιλον ἐπὶ πολὺ προβαλλόμενοι, τὸ ἀνάξιον, καὶ παρητήριον τῆν χειροτονίαν, τὸ ἀδυνάτως προφασίζόμενοι, καὶ τὸ πλέον τῶν νῦν ἀπαιτῶν ὄντων ἐπιτηδείοι πρὸς τὸ ἔργον, καὶ ἐξ ἀσκήσεως τῶν καλῶν παρησιαῶν ἔχον ἐν τῇ λατρίᾳ πρὸς τὸν δεσπότην μάλλον δουλάμενοι. ἐκ τούτου ἢ πρὸς πέντε ἐλεγε τοῖς πόντοις τὸ γέρας, καὶ τοῖς καμᾶτοις τὸ ἀγῶν, ὡς ἐνόμιζεν ἐδίδοι μισθὸν τὸ ἀξίωμα. Ex versione Petri Posini, Idem tamen, ut nolle nos vidis, modum posuit officio; ne recordari pretii radimendo puero impensi, et herili jure tanquam mancipium retinere velle videtur. Ea gratia arbitrio nostro, utrum vellemus permisisse, unum hoc tantum amico perseverans blanda tyrannide obtinuit, ut nobis recusantibus sacerdotibus officii jugum imponeret. Nos enim onus reputantes tanti ministerii, hoc ejus consilio contristati desolebamur, nec ferebamus facile tantam imponi nobis molem officii, quod tam emendatam, et sublimem celestis vite rationem exigit, qualem vix sancti ipsi prestare de se audeant. Illis quippe ipsi quoque grave hoc munus visum est. Neque id dissimularunt, cum eos sunt vocati, majorem esse dignitatem illam, quam ut sibi conveneret; id ipsum etiam diu excusare ausi apud offerentem hunc honorem Deum, deprecantes impositionem manuum, indignitatis et imbecillitatis propria conscientia: tamen omnes, qui nunc sunt, haud paulo essent iidem ad id munus aptiores; et propter diuturnam professionem sanctioris vite, virtutumque usum majori fiducia ad tractationem mysteriorum, et functionem sacrificii possent accedere. Quibus ille contra remunerandas sibi videri a sebas hujus dignitatis titulo labores in tantum difficili cer-

santibus,

ramine, *cujus viatoribus hoc addere pramii loco sibi placere. Postremo cum discedere illinc, & domum reverti decrevissemus, idem ille viatico quantum in longam illam viam opus erit, liberaliter instruitos, votis insuper oneratos, cum Dei gratiam nobis itinervis comitem, & longum domi, postquam eo pervenissemus, pacis fructum comprecaretur, si demum officiosissime dimisit. Nihil jus ostentans suum, & beneficium redemptionis, neque potestatem in caput pretio emptum sibi acquisitam gloriatus; quod minus humanus forte quispiam alius faceret: imo illam ipsam videbatur calamitatem venditionis, consolatione multa levans.* En hic Theodulus, & quod magis est, Nilus ipse in sacerdotem post tot labores operosos atque molestos laurea sacerdotis ab Episcopo, & ejus arte & Marte evinciuntur, cum antea nulla dignitate Ecclesiastica effulgerent. Quare non & Nilus ob has easdem speciosas arimi dotes, & doctrinarum præstantiam, & enavatam operam pro Christiana Republica consequi potuit præmium ab antiquæ Religionis exemplari Episcopo? Ego certe non dubito, licet id in scriptis relatum non sit, assecutum fuisse. Uthinc merito ab illius ævi scriptoribus, quibus pervulgatiores, & percelebratiores erant titulis non Martyris tantum, sed & Episcopi insignitus posteritati accesserit: & si quæ de eo commentaria pertractabant, extabuerint, & ad nihilum funditus redierint. Nisi quispiam perhorridus, & incultus id quoque dicere audeat, exscriptorum incuriam Nilum illum Ægyptium Episcopum & Martyrem cum hoc nostro Constantinopolitano confundisse. *Defunctum tandem hunc Nilum Justinus posterior inde translatus in fundamento sacratioris Mensæ, narrat Nicephorus lib. 14 cap. 54. in eo, quod ab ipso Petro & Paulo Apostolorum Principibus ad orphanotrophium constructum est, templo tironis. Ον τέλει εἰς χρησάδρον Ἰησὺς ὁ ὕπερ ἐκείθεν ἀνακομίτας ἐπὶ τῷ βαθρῷ τῆς ἱερᾶς τραπέζης εἰς παρὰ αὐτῶν δευτέρῳ οἴκῳ Πέτρῳ καὶ Παύλῳ τοῖς κορυφαίοις τῶν ἀποστόλων ἐν τῷ ὑφαντῶ φέει κατέθειτο.*

V. Nilus Abbas.

Nili Abbatis λόγος συμβουλευτικός πρὸς Θεόδωρον Ἀββᾶν τὸν βυζαντινὸν ἐκ τῆς αὐτῆς Θεοδώρου ἀναφορᾶς. *Oratio exhortatoria ad Abbatem Theodorum Byzantinum ex relatione ipsius Theodori, habetur in Codice Vaticano 733. P. δηγήσατο ἡμῖν ὁ Ἀββᾶς Θεόδωρος ὁ βυζαντεὺς, ὅτι ἀπῆλθον πρὸς τὸν Ἀββᾶν Νεῖλον. Sed estne Nili Constantinopolitani? Ego*

pendeo. Pietatis & Religionis affinitas factum instat. Phrasia, & genus dicendi tenne, sententiarum quoque despicientia abnegat. Ne opponas familiaria colloquia. Noster Nilus cum infimis sermonem faciens, non remittit spiritus, sed æquali diffluens, eloquentia concionatoris, populi animos quoquo vult asportat, & vinculis continuis illigat, & constabit.

VI. Nilus h) Scholasticus.

Nili Scholastici Tetrastichon legitur i) in Satyri imaginem, ex crustis sectis parvis marmoreis factam apud Antiochenos:

Πάντες μὴ σάτυροι φιλοκέρημοι, εἰπὲς ἢ καὶ σὺ,
 τί πρὸς ἑκάστων ὁρῶν τόνδε γέλωτα χεῖεις;
 Θάμβου ἔχων, γελῶ, πῶς ἐκ λίθου ἄλλοθεν ἄλλης
 Συμφερίως γενόμεν ἑξαπίνης σάτυρου;

Ut hic infereretur hic Nilus, non videbatur tanti momenti. Nilus tamen est, & fortasse scripsit alia, quæ ad manus temporis injuria non pervenere: & Tetrastichon elegans est. Vide, quæ Johannes Brodæus ibidem adnotavit.

In Bibliothecis nobilium quorundam Constantinopolitanorum feruntur extare, *Nili Monachi*, quem inclytum Philosophum inscribunt; *Dogmatica Panoplia contra omnes Hæreses*, k) & *decem orationes contra Mahometem*. l) Quis sit Nilus iste, juxta cum ignarissimis scio. Comperio tamen certis indicibus, si quia m) scripsit contra Mahometem idem ille est, qui Panopliam composuit, nullo modo esse Ascetam nostrum, multo Mahomete antiquiorem.

VII. Nilus Junior Rossanensis.

Alius est Nilus Junior Rossanensis. Hujus βίβλος ἐκδοθεὶς πάλαι ὑπὸ Ἐμαθῆ, ἡσυνασκητῆ τῷ πατρὶ ζυγγραφίως. *Vita scripta olim*
Græcè

h) Inter Nili Ascetæ Epistolas à Poslino & Allatio editas leguntur etiam missæ ad Nilum Scholasticum.

i) Libro IV. Anthologiæ Epigrammatum. p. 480. edit. Wechel.

k) Possevinus in Catalogis MSS. Apparatus sacro subjectis p. 46.

l) id. p. 44.

m) leg. *quis*.

Græce à contubernali, & synasceta ejus discipulo. Latinitate donata à Jobanne Matthæo Caryophilo, Archiepiscopo Iconiensi. Romæ n) apud Heredem Bartholomæi Zannetti edita in 4. P. ἔχει, ὡς Φιλισοειδὲς ἀντὶ, & παμμακάριος Νείλου Ἰνίου. Autumant plerique viri doctissimi Scriptorem hujus Vitz fuisse Bartholomæum hujus S. Viri socium & discipulum. Caryophilus Præfatione ad Lectorem: Bartholomæum suspirantur multi, quidam etiam asserunt, Virum & ipsum sanctissimum, Nili civem, & sapientia ejus, & pietatis heredem, cujus opera Venerandum Crypta Ferrata Monasterium absolutum, & ades B. Virgini extructa est. Vossius de Historicis græcis: o) Circa annum 1020. vixit ille, qui in literas vetulicissimam Præceptoris sui sanctissimi Patriæ Nili. Eum ex Codice Monasterii Crypta Ferrata eruit, latineque vertit Federicus Metius Episcopus Thermularum. Pleraque se inde hausisse in Ann. libus suis proficitur Baromius ad Annum 1475. p.) Vita extracta ex græcis longissime diversis Codicibus, repertis in hujusce ordinis monasteriis, & aliis Bibliothecis. Est à tribus summis Viris latine reddita, Cardinali Sirleto, Matthæo Caryophilo Archiepiscopo Iconiensi, & Episcopo Thermularum Federico Metio, duobus postremis Collegii Græcorum alumniis Sirletana inter Codices Vaticanos exultat; Caryophilina in manus omnium græce & latine typorum beneficio, ut supra adnotavimus, sparsa est; Metianam Patres Romani Oratorii in sua Bibliotheca tenent, ex qua Cardinalis Baronius, quæ decimo Tomo Annalium de hoc Nilo, & de rebus gestis illius exponit, desumpsit. Si res examinas, nihil interest inter unam & aliam, sed in quibus distinctio deprehenditur, qui eam Italice interpretatus est, ediditque Romæ Nicolaus Balduinus q) apud Impressores camerales anno 1628. in 4. liberam sibi facultatem fecit, atque suo licere voluit arbitrio, suoque genio eligendi post lectas, & bene consideratas lectiones, quod aptius judicaverat, assumendi. Neque enim merum & purum sibi Interpretis munus, ut ipse ait, neque scriptoris imitandum proposuit: alterius quippe partes, ubi visum est, excessit, alterius integra non est executus, sed suum in usum vertit, quod in scriptore quisque desiderat, nihil à veritate absolum, & præterea rectum dicendi modum, & copiam. Multa enim ex Sir-

leta-

n) A. 1624.

o) Lib IV. c. 19.

p) Leg. A. 976. n. 2.

q) Leg. Balduccius. Vita di S. Nilo, fondatore del Monasterio di Grotta Ferrata. etiam in 8.

letana suæ narrationi attextit, uti integriora, in quibus Caryophilina violata esse videtur. Græca manuscripta legebatur in Sirletana Cod. 1205. De hoc tanto Viro, maturo iudicio Caryophilus noster occinit: *Cæterum fuisse singularem in eo faniorem Nilum, quod Græcia deficientis extiterit quasi serotinus flos, tanta est laus, tam excellens prerogativa, ut merito schismaticorum mentibus pervicaci duritie exsiccatis Nilus ipse sit exundans ad irrigandos eorum animos Aegypti Nilo abundantior & felicior. Quando perditissimus Photius omnium Schismatum malorum consarcinator, & architectus Romanam cavillabatur ecclesiam, & Pontificis Romani auctoritatem oppugnabat, ob additamentum, ut schismatici vocant, ad symbolum & dogma ipsum de Spiritus Sancti processione, & à Filio, atque ob ieiunium sabbati: tunc Nilus tanta observantia Romanam proferebat ecclesiam, iam religiosus erat summorum Apostolorum gloria venerator, & cultor, ut ad se venientes curationis gratia Romam ad Apostolos transmitteret, tanquam ad perennem pietatis, & religionis fontem, seque indignum diceret, qui Principes Apostolos vel solo nomine appellaret.* Et hæc de Nilo sanctissimo Caryophilus. **Quid** porro de vitæ scriptore? *Omnia narrationis historice lineamenta in ea comperies, & veritatem non coloribus pigmentis que venustatam, sed nuda simplicitatis puritate conspicuam. Monachi vitam Monachus scribit; Magistri discipulus. Quis nam ille fuerit, non plane constat.*

An aliquid scripserit, non nemo dubitavit. Ego eum & multa ex aliis libris transcripsisse, & de suo commentatum fuisse, ex hac vita r) comperio. Ο δὲ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Νείλου ὑποσρέψας ἐν τῷ παλαιῷ αὐτοῦ, καὶ καθεδεὶς ἐν ἐπιμονῇ, καὶ καρτερίᾳ πολλῇ ἐντός ὀλίγων ἡμερῶν τρία ψαλτήρια γεγραφώς. Τότε γὰρ λέγεται πεληρωκέναι ἐν ἑκάστον ἐξ αὐτῶν Δίε τεσσαρῶν ἡμερῶν, ἐλύθη ἔχριστος ἔξ Δίε τὴν ἐντολὴν ἔχριστου. Nilus in suam spelancam reversus, sedensque in patientia, & tolerantia, intra paucos dies tria exscripsit Psalteria (fertur enim in singula quatuor insumpsisse dies) & liber à debito mansit, quod propter

Cbri-

r) Nihil quidem ex primis locis ab Allatio adductis colligas aliud, quam librarij ac calligraphi partibus functum Nilum, & Codices descripsisse. Sed & iussu ejus descriptum Volumen adhuc servatur in monasterio Cryptæ Ferratæ, ut testatur Clariss. Montfauconus in admirandæ industriæ atque eruditionis opere quod Palæographiam Græcam inscripsit p. 45. ubi ad calcem ejus hæc legi testatur: Μνήσθητι κύριε Ἰησοῦ τῷ γεγραπτι Πάυλῳ χαρίζομαι αὐτῷ ὑπομονῇ: καὶ ταπεινῶσιν διὰ τῷ σῶν ἐλέει σωθῆναι δύνηται, εὐχαῖς τῷ ἐπιτρέψαντι πατρὶ κυρίῳ ΝΕΙΛΩ, καὶ τοῖς ἀναγνώσαι μέλλουσιν ἐν τῇδε τῇ Θεοπνεύτω βιβλῳ, ἀμην, ἧτις πεπλήρωται ἐν 5 τοῦ ἔτει (Anno Græcor. 6494. h. e. CHRISTI. 986.) μηνὶ Νοεμβρίῳ κ. 5 τῆς ἐξοδομάδος ἡμέρα.

Christi præceptum compererat. Item: Κηρόν ἢ πήξας ἐπὶ τῷ ξύλῳ δι' αὐτὰ τῶν ἱερῶν βιβλίων τὸ πλῆθος ἐκαταγράφησε. Sed infra cetera in ligno, per illum tot librorum copiam iam eleganter exscripsit.

In Valle lucis rogatus à Monachorum Præposito, ut græco sermone officium in Ecclesia eorum decantaret, licet prius præ humilitate recusasset, ut simul tamen consolatione permulcerentur omnes per eam, quæ communis est, fidem, iivit in sententiam Præpositi. Καὶ ἑνώσας ἀπὸ καρπῶν χειλέων αὐτοῦ ὑμνωδίας πρὸς τοὺς ὄσιον πατέρα ἡμῶν βενέδικτον, ὡς εἶχμα πάντα γὰρ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ἱεράσια γεγραμμένα, ὡς λαβῶν τε πάντας τὰς ἀδελφούς ὑπὲρ τῆς ἐξήκοντα ὄσιας ἀνῆλθεν ἐν τῷ Μοναστηρίῳ Κασίνῳ, καὶ τὴν ἀγρυπνίαν ἐτέλεσε παναρεμονίως, εἶχε γὰρ ἀδελφούς μεθ' αὐτοῦ σωτήρας, καὶ ἰκανούς, ἐντε ἀναγνώσει, καὶ ψαλλομῶδια, ὧς αὐτός καὶ ἀμφοτέρω ἐξεπαίδευσεν, μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν κανόνων σωτηλῶν πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ Μοναχοὶ μετὰ ὡραίου ἄββα αὐτῶν. Et compositis hymnis de fructu laborum suorum in sinclum Patrem nostrum Benedictum, quibus cuncta vita ejus admiranda opera comprehendebantur, & convocatis universis fratribus, erant autem supra sexaginta, in Monasterium Casini ascendit, & pernoctavit egregie modulando: habebat enim apud se fratres acris ingenii apte legentes, & caventes, quos ad utrumque ipse satis instruxerat. Per alio officio convenerunt ad ipsam omnes Monachi Abbate suo permittente. Hoc totum id innuit, Nilum ritu suæ Ecclesiæ composuisse officium, & quod magis est, & non fit nisi ex propriis componentis viribus, eum lingua græca de rebus gestis & miraculis S. Benedicti scripsisse. Quod inde manifestius elicitur: Πολλάκις γὰρ εἶπε ἕως κε χρῆσιν ἢ γνώμην, εἴτε ἱεροπάριον ἐκ τῶν κανόνων, καὶ ὁρθῶς ἢ ὡς διδασκονία, προσκαλεσάμενος τὰς ἀδελφούς, ὡς περὶ τινὰ κληρὸν δεδίδω αὐτοῖς & ἀποσηδίζεν αὐτὰ, τοῖς μὲν ἰσχύουσι τὰ ὑψηλὰ, τοῖς δὲ ἀδυνάτοις τὰ ἐλαφρά, καὶ ἐκάστω πρὸς τὸ πάθος, ὡς ἐπλεονεκτήτο, καὶ τὸ ἔμπλαστον & μαθήματα ἐπέιδει. Sæpe enim ubi in dictum, aut sententiam incidisset, aut in modulum ex officii sanctorum, quod ad corrigendos mores aliquid contineret, fratres advocabat, & quasi hereditariam portionem distribuabat, ut memoria mandarent, validis quidem sublimia dans, tenuioribus vero levia, & unicuique ut affectu laborabat, ita emplastrum documenti apponebat.

Cum hæc scripserit, alia quoque composuisse pernegan- dum non est. Et ut magis pateat, ex eadem Vita eundem scripsisse Epistolas ad Theodoram Virginem p. 53. ad Judices p. 64. ad Ameram in urbem Panormitanam pag. 120. manifestum est. Sed hæc

minutiora sunt, & lampyrides non sunt, nisi nocte conspicuz. Ac etiam luce clara lampyrides non definunt esse lampyrides. Quin etiam linguam oculi præcidant pag. 151. Ἀὐτὸς μὲν ἐν ἀρχῇ ἰσχυρῶς ἠγάθητο; καὶ σφόδρα ἀπετρέφθη τὴν ἰσχυρίαν τῆς γῆς συντυχίαν, ὡς περὶ πρόξενον κακοδοξίας, καὶ ψυχικῆς ζημίας. ἠγάθητε ἢ τῆτο καθάδραχον ἢ τῶν παρ' αὐτῶν ἀδικημένων, καὶ πλεονεκτεμένων ἐνοχλησις, ἐς πολλὰς ἀγαθὰς γράφας αὐτῶν καὶ μόνως ἐκ τῶν Φαρύγγων αὐτῶν ἀνέσασσε, καὶ εἰ τις ἀντὶς τοιαύτας ἐπιστολάς αὐτῶν σιωπῆσαι βούλοιο. πάντα ὠφέλιμον καὶ χρησιμώτατον βιβλίον ἐξ αὐτῶν συστήσαι ἠδύναιο. Et ipse quidem agerrime ferebat, & magno studio devitabat commercium Principum terra, ut originem inanis gloria, & perniciem anime. Caterum cogebatur id tolerare ob molestiam, quam exhibebant injuriam passi, & injuste ab illis oppressi, quorum saepe multos ex eorum faucibus, vel per epistolam solam, extraxit. Et si quis colligeret hujusmodi ab eo scriptas Epistolas, librum posset conficere valde utilem, & magno usui futurum. Volumen hoc litterarum nimio plus est. Indica tu majora, si vales.

EST præterea Nilus Græcus vir sanctitate, & multarum rerum præsentu, & prædictionibus clarissimus, qui cum in Monasterio Vallis Lucis quindecim annos in communi vita, spirituque mansisset, tandem demortuus dies suos obiit. Chronicon Casinense c. 17. s) Nilum virum sanctissimum Adalbertus Sclavorum Episcopus relicto Episcopatu suo ex licentia Romani Pontificis, in Monasterium quod dicitur Vallis Lucis, cum aliquot Græcis fratribus conversantem perceperat, satis devote profectus est, à quo dum ejus genibus provolutus opportuna consilia quæreret, seque ab illo non posse recipi cognovisset; pro eo enim quod ita de Monasterio nostro recesserat, assererat prædictus Pater, non audere se illum retinere, ne forte ob hoc & ipse cum suis inde expelleretur. Consilio tandem ipsius Romam reversus in Monasterio S. Bonifacii Martyris aliquamdiu conversatus est, nec multo post iterum ad Episcopatum suum à Pontifice Romano directus. In gestis Adalberti apud Surium T. 2. die 23. Aprilis leguntur hisce congruentia: Adalbertus montem festinus t) descendit eo quem in Philosophia Christi perferentem discipulum invenit Patrem Nilum calida spe petiit; sub quo parvulus factus jugum Christi ferre, & obedientia aureas literas parare satagebat; amplexusque genus senis, in hac firmus habebat. Non negat Pater Nilus. At, inquit, homo ego sum Græcus. Melius conveniunt, cum quibus hoc agas, Monachi Latini. Reddeas Romam nutricem sanctorum filiorum. Quere nobilem Abbatem amicum

s) Abbas tum Casinensis Monasterii fuit Aligernus, defunctus A. C. 986.

t) Leg. fratrum.

nostrum Leonem. Dic me misisse te rudem discipulum ad talem Magistrum. Hoc duce itineris ad praelia Dei securus accede. Sub hoc patrono contra adversaria cuncta anima ad Deum progrediens saluus enatabis, & majori flamma, qui nunc in te ardet ignis, accensus excrescet. Quotidie in te Deus tuus, & Dei Filius. Fecit, ut homo Dei bonus dixit, atque Romam pergens in Monasterio sancti Bonifacii Monachalem vestem accepit, &c. Et discipulus Beati Nili in vita ejusdem Nili; Cum igitur mortuus esset aeterna memoria Algermus, qui recte, & religiose Monasterium S. Benedicti administravit; ejus loco Praefectus fuit quidam, qui ignorabat S. Nilum, qualis esset, vel ut verius dicam nec ipsum Deum cognoscebat; quod declarabit id, quod breviter dicam. Cum aliquando ad ipsum B. Nilus accessisset, invenit casu ipsum in Monasterio inferiori, in quo est pulcherrimum sacellum sancti Germani, aquarum pulchritudine circumdatum. Invenit autem ipsum cum insignioribus Monachis magni Monasterii locum, & in cœnaculo comedentem. Cum itaque expectaret ipsum Beatus Nilus in Ecclesia cum suis fratribus, audit, quod Citharædus quidam ingressus erat in cœnaculum, citharam pulsans. Tunc Beatus Nilus dixit ad eos, qui secum erant: Memoria tenete fratres verbum hoc, quod brevi tempore veniet ira Dei super homines istos. Surgite, & hinc discedamus. Et hoc cum dixisset, recessit: nec annus transiit, & Praepositus ipse, Manso scilicet, defectionis, sive seditionis causa captus; eruti sunt ei oculi, & Monachi gravi morbo oppressi, alii quidem usque ad mortem afflicti sunt, alii perierunt. Citharædus ille praefectus, ut sapere, captus est, & post multa tormenta eruti sunt illi oculi, & sic omnes biberunt calicem iræ Domini, juxta S. Nili praedictionem. Beatus itaque Nilus cum in Monasterio, quod dicitur Vallis Lucis, stetit quindecim annos, recessit inde. Agit etiam de excoecatione hujus Abbatis Petrus Damiani Ep. & ad Mainardum Episcopum Eugubinum. Ex dictis nulli dubium remanet, hunc Nilum Græcum, quæ u) prænotavimus Rossanensem esse. Valle lucium, in quo per tot annos commoratus est, & reliquæ omnia, quæ consideratione dignissima sunt, Imperatores, sub quibus vitam duxit, Adelardus Episcopus Sclavorum sanctissimus, cujus in familiaritate versatus est, hoc idem evidentissime probant.

VIII. Nilus x) Patriarcha.

In Synodico MS. quod legebatur apud Thessalonicenses Dominica Orthodoxiæ, & conservatur hodie in Bibliotheca Vaticana, comme-

(G) 2

mo-

u) Lege quem. Dominica Orthodoxiæ est 1, Quadragesimæ. Vide Cangium.

κ) In Bibl. Caslatea extat MS. & ἐν ἀγίοις πατέροις ἡμῶν Νίλου Ἀρχιεπιστοκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ ἐλεήμενῳ εὐχαριστήριος πρὸς Θεὸν ἡ τις προσήκουστος λέγειται ἐπιβαρ-

moratur quidam Nilus Patriarcha, qui strenue pro Ecclesia Christi, & rectis illius dogmatibus & sermone, & re ipsa, & doctrinis, & Commentariis, & optimis operibus decertavit. Νείλος ἔν μακαρία τῇ λήξει γυνομένην ἀγιοτάτη, καὶ αἰοδιμῶν Πατριαρχῶν, ἔτι πρῶτος ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς χρεῖς, καὶ τῶν ὀρθοδόξων αὐτῆς δογματῶν, καὶ λόγους καὶ πράγμασι, καὶ διδασκαλίακ, καὶ συγγράμμασι, καὶ εὐποῦσαις ἀγασισαμῆν η μνήμη. Nilus hic mihi ante oculos obversatur, illeque Patriarcha: sed cujus Patriarchii, nubes violant. γ) & nubilum cœlum obducunt. Quid indignius, aut insulsius fileri potuit? de Nilo Asceta, licet multis ille scriptis de omnire Ecclesiam Dei veluti tot lampadibus illustraverit, nondum eum neque per suspicionem Patriarcham fuisse assequor. Quare cum de hoc altum sit apud edita Triodia silentium, licet multis Commentariis & exercitiis tutatus fuerit rem Ecclesiasticam, de eo quoque nihil ultra dicimus. Convincunt tamen Constantinopolitanum fuisse verba Simeonis Thessalonicensis Dialogo contra Hæreses. ἔτι δὲ καὶ τῶν συνπονησάντων αὐτῷ (Γρηγορίου τῷ θεσσαλονικεῖ) πλοῦσαν μὲν καὶ ἀλλαν, ἐξαιρέτως δὲ ἔπι φιλημένον θεῶν Φιλοθέου, ἔτι τῶν Κωνσταντίνου Φημι λαμπρῶν πατριαρχῶν, καὶ ἔτι μετ' αὐτὸν σοφωτάτην Νείλου τ' αὐτῆς αὐτῷ ἀρχιμερατεύσαντ' ἐκ ἐκκλησιαστικῆς. Prætereaque ab eis, qui enpdeu casu eo (Gregorio Palama Thessalonicensi) laborem susceperunt, pluribus quidem ἔ ab eis sed potissimum à Deo dilecto Philotheo, Constantinopolitano inquam clarissimo Patriarcha, ἔ illius successore sapientissimo Nilo ejusdem Ecclesia summo Antistite. Onuphrius tamen in Chronico 2) non post Philotheum, sed post Macarium Patriarcham Constantinopolitanum in Patriarchatu sedisse scribit annis viginti, & post Nilum, Antonium quartum.

IX. Nilus Damyla.

Nili a) Hieromonachi cognomento Damylæ Patris spiritualis in Monasterio Cercostenorum *Tractatus ad Maximum ἔ Præcepta de servanda velle fide.*

It:

βαρβαρίων, ἐπιδρομῆ καὶ ἐμφολίῳ πολέμου καὶ λιμῶν καὶ λοιμῶν καὶ θανάτων πλῆγη. Hæ preces à Jo. Sambuco latine tantum editæ Patavii 1555. in 4. (non in fol. ut habet Labbeus T. 2. de script. Eccles. continuatores Gesneri secutus) ab Allatio supra perperam inter scripta Nili ascetæ referuntur primo statim loco.

γ) an *velant.*

2) Sic & alii complures, & Georgius Cyprius in Chronico Ecclesie Græcæ. p. 277. ubi Nilus hic per viginti annos (Labbeo per octo tantum) Patriarchatum Constantinopolitanum tenuisse traditur, desupetus circa A. C. 1386.

3) Confer, si placet, quæ de hoc notavi infra ad cap. XVIII. de Nilo Tarchaniota.

It: *ὡς ἔστι ἐν τῇ θείᾳ τριάδι τάξεως, καὶ ὡς ἔστι ἐκπορεύσεως τῆς ἁγίας πνεύματος, καὶ ἄλλων τῶν ζητημάτων. De ordine in divina Triade, de processione Spiritus sancti, & aliis nonnullis Quaestionibus.*

Item ejusdem *Collectanea ex sanctissimis Patribus de processione Spiritus Sancti* in Cod. Regio 1819. Sic Labbzus b) noster de Damyla Nilo. Nec est aliud quod expectes ab Allatio, qui nec vidit, nec examinavit Codices.

X. Nilus Nomine.

Nilus nomine tantum nobis pervulgatus de *Ratiocinationibus*, latine tantum, Interprete *Johanne Baptista Rasario* Lugduni c) in folio post Ammonium in Voces, Magentinum in libros de Interpretatione, & in Priora, atque Epitomen Porphyrii in universam Aristotelis differendi artem.

XI. Nilus Doxapatrius.

Nilus Archimandrita Doxapatrius scribebat sub Rege Rogerio, in Sicilia Anno Dom. 1147. Quae ipsius vidi, sunt; *De quinque Patriarchalibus sedibus*. d) Sic enim se habent ipsius Antologia: *Σύγγραμμα γενό-*
(G) 3

b) Bibl. nova MSS. p. 89.

c) A. 1547.

d) Hoc Nili scriptum est Codice Levini Warneri, quem Bibliothecae Leidensis ille legavit, editum est Graece & Latine in variis sacris *Stephani le Moyne* Lugd. Bat. 1685. & 1694. 4. pag. 211-267, A. Frid Spanhemio communicatum sibi praedicat Lemonius. Confer ubi iutebit Spanhemii Opera T. 2. p. 502. Fragmenta ex eadem Doxopatri notitia ediderat Allatius lib. 1. de consensu Eccles. Occid. & Or. cap. 24. & ex Allatio Rich. Simon ad calcem Hist. Criticæ editæ Gallice de fide & ritibus Orientalium. Allegatur & ab Allatio de consensu p. 255. 522. Tempus non repugnat eundem hunc esse Doxopatrium cujus *Notocanon* MS. exstat Romæ in Codice Patrum S. Paschalis, de quo V. C. Bernhardus de Montfaucon in Diario Italico p. 217. seq. & in Palaeographia Graeca p. 62. & 302. Titulum libri quoniam quis ille Doxopater fuerit nos docet, adscribam: *Νομοκάνον ὅλης τῆς κανόνας τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν ἐπιτὰ συνόδων, καὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς μεγάλης Βασιλείας, καὶ ἑτέρων Θεοφόρων πατέρων, ἐρμησειθὲν πρόδροπῆ τῆς εὐσεβεστάτης βασιλείας κυρῆ Ἰωάννη Κομνηνῆ, ὡς καὶ τῆς λογικῆς διακόνος τῆς Θεῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ νομοφύλακος, τῶν Ῥωμαίων βασιλείας, πατριαρχικῆς νοταρίας καὶ πρωτοπροέδρου πρώτοσυγκέλευτο Δοξαπάτρου.*
Neque

γεόμενον ὡς ἂν Νεῖλος Ἀρχιμανδρίτης Ἐδοξαπαλί, καὶ ἀκέλευσιν τῆς εὐγενεστάτης μεγάλης Ῥηγός Ρογερίας, ὡς τῶν πέντε πατριαρχικῶν θρόνων, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς Ἀρχιεπισκοπῶν, καὶ Μητροπόλεων, καὶ τῶν ὑπὸ τὰς μέτροπολεις Ἐπισκοπῶν, καὶ τῶν ἐνοριῶν ἐκάστη πατριαρχικῆ θρόνου, καὶ πῶς, καὶ πότε συνέστη ἐκάστος πατριαρχικός θρόνος, καὶ ὡς τ' ἐτάξαι αὐτῶν, καὶ ὡς τῶν ἰδικῶν ἐκάστη ἐνοματίων, καὶ πᾶ τὸν λόγον ἐπέχεσσι, συναγράφη δέ εἶται, ἑ' χροῦ Ἰνδικτιῶνος'. Ρ. πανευγενέστατε αὐθενία μου, καὶ τὰ ἐξῆς. *Nili Archimandrita cognomento Doxopatris de quinque Patriarchalibus, &c. Ρ. Nobilissime Dominemi, &c. Alia quoque scripsisse satis ipse indicat, ibidem. ὅτι ἐν τῷ Κασιελίῳ Πανορμῷ ἔγραψα πρὸς τὴν σὴν ἀγίληψιν.*

XII Nilus Monachus Siculus.

TEmpore Michaëlis Palzologi, e) cum Johannes Despota non tantum omnibus belli dotibus eminentissimus sui seculi, sed in Deum piissimus, & verum religionis exemplar, & munificentissimus in pios usus, & ædificia sacra extruenda profundens vigeret, Monachus quidam Nilus ex Sicilia cum aliis à pedibus fervis Constantinopolim deveniens, magno Romanorum malo, docebat parsimoniz attendendum esse. Rem ita exponit Georgius Pachymeres libro 3. cap. 21. ἐπεὶ δὲ οἱ, ἀμφὶ τὸν Μοναχὸν Νεῖλον, ὅς ἐκ Σικελίας μετ' ἄρρηστο, ἐπὶ κακῶ δὲ τῆς τῶν Ῥωμαίων πολιτείας ἐπέστη διδασκὼν γλιχρύνουσα, καὶ προμηθεῖς εἶνα τὰς ἀνθρώπους ὡς τὴν δόσιν, μή πως λαθῶν τις μετρίως τῶν πραγμάτων ἔχων λαβῶν, τῷ μὲν δίδοντι τὴν, ἔ κακῶς οἰκονομεῖν τὰ οἱ προσόντα προσερίθοι μέμψιν, τὴν δὲ χάριν ἐκεῖνην ἔκ ἐπὶ μισθῷ, ἀλλ' ἐν κενοῖς γενεῶν ὡς σκευασοί, ὡς ἐντεῦθεν μηδένα δίδοναι τῶν πάντων ἐξ ἀνάγκης ἔχόντων τὴ διότι καὶ ἐν πάσῃ κατὰ τὸν ἐκείνων νόμον, ἀπείργοντ' αὐτῶν εὐπρεπῶς, καὶ ἄλλως ὅ τ' μεταδόσεως ἀδενόση νόμῳ. Ὡς πῶς ταῦτά τις καὶ ἐξαγγέλοι, ἰδίᾳ καμῶ χρεῖζοντα; Ὁ γὰρ δεσπότης ἔχων πρὸς τοῖς ἄλλοις καλοῖς καὶ τὸ φιλομόναχον, ἐκεῖνος πᾶ παρὰ τὸ φησάντας τῆ οἰκία ὡς ἀρετῆς φίλος δέχεται, καὶ ἰδίᾳ εὐχυσίς τις ἐπὶ μικρὸν ὡς τὰς τῶν οἰκίαν δόσεις ἐκ τ' ἐκείνων διδασκαλίας

ἐπὶ.

Neque longe ab hac ætate remotus Nilus Monachus, ad quem Mich. Glyca Epistola, quam edidit Allatius de consensu utriusque Ecclesie p. 1194. Sed dubito idemne an alius sit: Doxopater cujus carmen ambisum in Arium de laudibus Athanasii, præfixum Codici MS. Operum Athanasii Basilicensi, manu ipsius Doxopatris scripto edidit Felckmannus appendice ad edit. Athanasii Commenianam, atque inde Parisenses ante T. I. e) Hic præfuit Græcorum Imperio ab A. C. 1260, ad 1282.

ἐπιπολεθεῖ. Hæc ita vertit doctissimus Petrus Posinus : *Istud tamen ejus, Johannis Despotæ, incensum large donandi studium paululum refrigerarunt sectatores Nili Pseudomonachi à Sicilia huc magno malo Romana Reipublica profecti, docentes parsimonia attendere, suadentesque hominibus magna circumspeditione in dando uti, ne forte quis clam, alioquin habens, quod satis ipsi est, & callide simulata egestate pecunia emungens, parum cautum misericordem, labem illi allinat multum faciliis, & sua inconsulte dilapidantis: prætereaque illud fraudet frustra sperata mercede talis operis, quippe quod non jam ipsi ad præmium imputandum, sed inter vana, & otiosa numerandum sit. Ex hujusmodi doctrina credita receptaque necessario siquebatur, ut nemo aliquid habentium, quidquam alteri donaret, sicque omnis ex elemosynis, quo spes, ratioque vitius, ac status plerorumque tenuium continetur, hac istorum prava disciplina funditus exterminaretur & consuetudine usque hominum, illo plausibili prætextu inquirendi anxie ante largitionem, verene, in simulate egerent, qui petebant, nullum jam erogationi beneficæ locum relinquente: atque ad hoc arguta cavillatione tota lex elemosynarum abrogaretur. O quis hujus perniciem dogmatis satis explicet! Ad quod utique proprio ejus argumenti commentario esset opus. Itaque Despotæ, cui laudes inter cæteras incrat. amor multus, veneratioque Monachorum, quosdam à Nili seclariis eam vitam proficentes, & se insinuantes in ejus domum, facile in consuetudinem recepit, varios bonos ex veste asistans; Unde contigit longe deinceps manare parcius prava istius doctrina quosdam obice prohibitum fontem beneficentia inopum ex illo greges haurire solutorum antea tam benigne irrigantem. Manifeste comperi, & manu teneo, indignum hunc esse, qui cum aliis Nilis in hac Diatriba locum habeat. Sed cum de Nilis sermo sit, qui unici fuerunt ad gloriam, vel infamiam; hic quoque qui Pachymeris calculo minus commode audiit, obticendus non fuit.*

XIII. Nilus Italicorum dogmatum Propugnator.

Nillus quidam nomine tantum notus sub Alexio Comneno f) Constantinopolim perveniens, in eaque commorans cum Armenis conjunctus, multas hæreses sparfit: & cum in illis asserendis defendendisque pertinacissime inhæreret, una cum sociis plena Synodo

f) Hic Comnenus Imperium tenuit ab A. C. 1081. ad 1118. Cæterum Nilus iste non diversus à Nilo Ægyptio Monacho, de quo infra num. XV.

nodo condemnatus est. Ut res sese habuit, fuisse narrat Anna Comnena Alexiad. l. 14. g) ἐπεὶ ἦ την ἐκκλησίαν ὡς περ τι ρεῦμα κακίας ὁ Νεῖλος ἐκείνος ἐπικλύζων πολὺν τὸν σάλαον ταῖς ἰων ἀπαίτων ἐνοπίαι ψυχαῖς, μετ' ἑπολυτῶν ἔταλτο ἡ) δογματῶν καθαιρέσεως ἀναφανῆς, καὶ πολλὰς ταῖς δίναις τ' αὐτῷ κακοδοξίας ἐβύθισεν. Ἀπὸ τῆς δὲ τοῦ δεξιῶς μὲν τὴν ἀρετὴν ὑποκρίεσθαι, ἐκ οὐδα μὲν ἐν ὄψει, τῆς δ' ἐν τῇ μεγαλοπόλει ἐφήγησε, καὶ ἐγγωνιάζων θεῶ μόνω δῆθεν καὶ ἐαυτῷ προσανέχετο διὰ παιγίος, ταῖς ἰσραῖς βίβλοις ἐνασχολούμενος, ἀμύνη δὲ πάσης ἑλληνικῆς παιδείας ὦν, καὶ μηδὲ καθηγητὴν τινα ἐρχομένως, ἀεχθῆθεν τὸν ὑφαπλῆντα γέτω τὸ τ' ὄφθαλμο γράφης βαθρῶ ἐνεκεκρύφει μὲν τοῖς τῶν ἀγίων σύγγραμμάσιν, ἀγευτος δὲ πάσης παιδείας λογικῆς ὦν ἐπεπλήθητο περὶ τὸν νῦν τῶν γραφῶν, ἐκ ἀγεννητῆς τσαχορὸν ὑποσυρόμενος ἐν μεγάλας οἰκίας εἰσέδου διδασκαλῶ αὐτοχειροτόνητο τὸ μύθοι, διὰ τὴν ἐπιφανομένην αὐτῷ ἀρετὴν, καὶ τὸ κατὰ κληκός, ἐκείνο, ἦτο, τὸ ἢ καὶ διὰ τὴν ὑποκεκρυμμένως ἐμφανομένην αὐτῷ ταχὺ γνῶσιν, ἐνθεν τοιχὴ τὴν καθ' ὑπόσασιν ἐνωσιν ἔκαθ' ἡμᾶς ἀγνόησας μυστήρια, καὶ μὴδ' ὅτι ἐστὶν ἐνωσις ἀπλῶς σιωπῆσαι διωάμενος, μὴδ' ὅτι ἐστὶν ὅλας ὑπόσασιν εἰδῶς, ἔτε διὰ κερκιδίως ὑπόσασιν, ἢ ἐνωσιν νοεῖν διωάμενος, μὴτ' αὐτὸς ἐνωμῶς καθ' ὑπόσασιν ἐνωσιν, μὴδ' ὅπως ἐθεώθη τὸ πρόσλημμα ὡς τῶν ἀγίων διδασκόμενος, πόρρω δ' ὄντος ἐξενεχθεὶς, φύσει τῆτο θεωθῆσαι ἐδόξαζεν ἀπαλάμενος. Οὐδὲ τῆτο διέλαθε τὸν αὐτοκρατορα, ἀλλ' ὡς ἠδὲ τὰ περὶ τῆτο ὀξύροπον ἐπινοεῖ τὴν βοήθειαν, καὶ τὸν ἀνδρα μετὰ καλεσάμενος, πολλὰ δ' ἑράσθη, καὶ τ' ἀμαθίας ἐμέμψθη, καὶ πολλὰ τῆτον ἐλέγχεσ τὴν το καθ' ὑπόσασιν ἐνωσιν ἔθεανθρώπων λόγῳ βραυῶς ἐδίδασκε, καὶ τὸν τ' ἀνιδόσεως ἰρόπον παρίστα, καὶ ὅπως ἐθεώθη τὸ πρόσλημμα μετὰ τ' ἀναθεν ἐδίδασκε χάριτος. Ο ἢ τ' ἰδίας ψευδοδοξίας ἀπρὸς ἔχθη, καὶ πρὸς πᾶσαν κᾶκωσιν, φρεβλάνθη, καὶ δεσμῶ, καὶ ξισμῶς σαρκὸς ἐτοιμοτάτην, ἢ ἀποσῆναι ἔμῃ θεωθῆναι φύσει διδάσκειν τὸ πρόσλημμα. Ἐἶχε ἢ ἴοτε καὶ πολλὰς τῶν Ἀρμενίων ἢ μεγαλόπολις, οἷς τ' ἀσεβείας ὑπέκκαυμα ὁ Νεῖλος ἐκείνος ἐγίνετο, ἐντεῦθεν διὰ λέξεις τε συχνὰς πρὸς τὴν Τιγράνην ἐκείνον, καὶ τὸν Ἀρσάκην, ἕς ἐπιπλέον ταῖς Νεῖλος δόγματα πρὸς ἀσέβειαν ἠρώθη. Τί τὸ ἐντεῦθεν; τὴν ἀσεβειαν πολλῶν ἐπιγενομένην ψυχὰς ὁρῶν ὁ Αὐτοκράτωρ, καὶ ἀλλήλοισι ταῖς Νεῖλος καὶ τῶν Ἀρμενίων ἐπιπλεόμενος, καὶ ἀπανταχὴ τὸ φύσει θεωθῆναι τὸ πρόσλημμα λαμπρῶ φωνῇ κηρυττομενον, ἀθετημένας τε ταῖς τῶν ἀγίων πατέρων περὶ τῆτο γραφᾶς, καὶ τὴν καθ' ὑπόσασιν ἐνωσιν ἀγνοημένην χερδὸν εἴσασ τὴν σφόδρα τῆ κατὰ ῥύμην βυληθῆς,

g) Libr. Io. sub init. pag. 260. seq.

h) De hoc Johanne, Mich. Pfelli discipulo ejusque dogmatis vide Antonium Pagi ad A. C. 1083, n. 8. seq. & Allatium de utriusque Ecclesie confensu p. 632.

Θεός, τῆς τ' ἐκκλησίας λογάδας συναγαγῶν, σύνοδον πρὸς τῆς γενέσεως κοινῆ συνεισέψαντο. Καὶ παρὰ τῆς αὐτῆς ἀπαντὸς τῶν ἀρχιερέων πληρωμα, καὶ αὐτὸς ὁ πατριάρχης Νικόλαος i) καὶ ὁ Νεῖλος εἰς τὸ μέσον μετα τῶν Λομενίων ἔστατο, καὶ τὰ τῆς ἀνεκαλύψεως δόγματα. Καὶ δὲ λαμπρῶς τῆ Φωνῆ ταῦτα ἐδίδασκεν, καὶ ἰσχυρῶς αὐτῶν διὰ πλείων ἀντείχετο. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Ἡ σύνοδος, ἵνα πολλῶν ἀπαλλάξῃ ψυχὰς τ' ἀποφραμίης αὐτῆς διδασχῆς, αἰωνίως τῆτον καθυπέβαλεν ἀναθέματι k) καὶ τὴν καθ' ὑπόθεσιν ἔνωσιν κατὰ τὰς τῶν ἀγίων ᾠδαίσις ἰμφανέστερον ἀνεκέρυξεν. Μετὰ τῆτον, ἢ μάλλον εἰπεῖν σὺν τῆτι καὶ βλαχερονίτης δεδημοσιεύατο, ἀσθεθὴ καὶ ἐκφυλατῆς ἐκκλησίας φρονῶν, κἀν ἰερῶμεν ἦν.

Ex Interpretatione Petri Possini :
Inter ea non longe post condemnationem pravorum dogmatum Itali, cuius superius meminimus, exortus est ejus amentia successor, Nilus nomine, homo virtutis simulator callidus, qui cum eluvie quadam malitia Ecclesiam inundasset, & hominum animos in praesens periculum addaxit naufragandi circa fidem, & non paucos errorum haustus verticibus irreparabili merfit interitu. Is nescio unde Constantinopolin profectus tristem illic, ac à vulgo secretam vitam exercuit, Deo videlicet uni, sibi que assidue attendens, sacrisque Libris volutandis otium absumens. Funditus rudis erat Graeca omnis eruditionis. In divinis vero litteris vi quadam irrupuerat; nemine unquam adhibito, qui primos ipsi aditus maniret ad intimam notitiam arcanorum illorum sensuum. Tamen erat malus in lectandis operibus Sanctorum; Verum cum differendi arte nulla, nulla ratiocinandi methodo iniciatum ingenium afferret, necessario fiebat, ut excluderetur sacra adytis, & toto, quod ajunt, caelo ab exalta intelligentia divinorum aberraret oraculorum, ac dogmatum. Congregavit nihilominus numerum non parvum admiratorum sui; ad quos in magnas ades convocatos concionabundus prodibat, suis ipse unius suffragiis declaratus Doctor: auctoritatem ipsi apud praecipuos favore animos facile quantumvis conciliante primum egregia specie virtutis; deinde asperitate cultus, vitis que, squalore ostentata vultus, ac vestium; postremo sublucentes ex arcano, & imperitorum praestringentes animos eruditionis scintilla, quasi latentis ex industria, & exuberanti copia modesta custodiam frustrantis. Tali ille sui suorumque fiducia in rei maxima temere definiende precipitem audaciam prolapsus, homo, nec quid esset Unio, quid hypostasis, nec quomodo ista jungi componique possent in hypostaticam unionem,

(H) didi-

i) Nicolaum intellige tertium (Grammaticum cognomine) qui Patriarcha CPol fuit ab A. C 1084 ad 1111. de quo confer Lambecium VI, p. 302. & Antonii Pagi Critica Baron. ad A. 1089. n. 8. & A. 1117. n. 27. 31, &c.

k) Illius anathema legi etiam in Triodio Dominica Orthodoxae sive prima Quadragesimae notavit Allatius lib. 2. de consensu Ecclesiae Occid. cum Orientali c. 10. §. 4. Coni. quae infra num. XV.

didicisset unquam: nec qua ratione assumpta natura divinitatis esset facta participes, ex Commentariis Sanctorum, quae sine intelligendi fructu triverat, percipere potuisset: docere ac profiteri palam cepit, Humanitatem Christi, natura fuisse deificatam, longe in eo quidem ultra veritatis Catholicae gyros evagatus. Hec nec ignorare, nec dissimulare Imperator potuit, sed erroris viri celeberrimi, quippe lubrico ad sui propagationem malo, ratus occurrendum remedio non lento, ipsum ipsum pravae doctrinae auctorem accersit, objurgataque non persumtorie audacia, imperitiaque ejus, multis deinde, qua testimoniis, qua rationibus convicit pervicacem: eique, si sentire posset, manifeste demonstravit: quid esset hypostatica unio Verbi cum Humanitate; tum quatenus, & qua ratione facta esset communicatio proprietatum inter naturas ambas exposuit: deinde humanitatem assumptam, non utique natura propria, sed gratia superna fuisse deificatam copiose docuit, superbo haeretico contumacia se interim involvente sua, & adeo non minus dante manifesta veritati, ut se ad vincula, tormenta, mutilationem perferendam corporis, atque ad quodvis incommodum subeundum paratissimum ostenderet potius, quam ut sibi extorqueri pateretur id aut sentiendum apud se, aut apud alios praedicandi libertatem, quod profiteri ceperat; nempe, Humanitatem Christi natura fuisse deificatam. Erant tunc Constantinopoli Armeni permulti, quibus ad non orthodoxe sentiendum pronus, novum ad ipsum impetum, atque incitamentum admovebat hic Nilus. Inde frequentes colloquutiones cum Tigrae illo, atque Arsice, qui praeter ceteris oratione, ac consuetudine Nili ad nefariam prave sentiendi sententiam pertraherentur. Hinc Imperator pereuntium animarum interitu commotus, quas plurimas male sana doctrina impune serpentis contagio corrumperebat: fallione prave sentientium eo firmiori facta, atque ad nocendum valentiori, quod malas per se seorsum Nili & Armenorum causas in unam implicasset, conflissetque corpus praepotentis iam sectae: cujus tantum vis esset, atque auctoritas, ut passim abrogatis traditionibus Patrum veterum, doctrina Catholica de Unione Hypostatica fere ignoraretur: palam vero voce sublata, ac libera persunaret impium dictum asserentium: Humanitatem assumptam natura fuisse deificatam. Hec, inquam, Imperator reputans, & tempus esse statuens expediendae operis, si quam afferre posset, ad tantum discrimen, recente pernicie sistenda, Ecclesiae proceres unam in synodum convocavit: ut collatis consiliis atque sententiis de praesenti rerum statu decernerent. Convenit universum Episcoporum caeterum una cum ipso Patriarcha Nicolao. Sistitur coram illis Nilus cum Armeniis. Edere jubentur de Incarnatione Verbi quid sentiant. Tum ille improbus superiora illa, quae verum imum, palam asseruit: impudentia profitendi errandi temeritatem adequante; adeo ut etiam pluribus verbis adstruere male prolata conareretur.

tur. In sententias ne deinde itum est; Synodus satis comperta Nili contumacia, ne lues corrupti membri ad sanctorum perniciam serperet, perpetuum in ipsum velut damnata doctrina pertinacem assertorem anathema conclamavit: Unionem vero Hypostaticam juxta Sanctorum traditiones manifestum explicariisque predicavit. Post hunc, aut potius cum hoc damnatus & Blachernita est, impia & ipse alienaque ab Ecclesia sentiens, quamquam Sacerdos erat.

XIV. Nilus Cabasila, Archiepiscopus Thessalonicensis.

Nilum Cabasilam Archiepiscopum Thessalonicensem fuisse legimus; scribit Neander de eo, vocatque *Virum eruditum & Papatu minime aequum, propterea quod plurimis ejus scriptis, tum idolomaniam, tum etiam superbiam qua se supra DEUM & Ecclesiam extulit, acerrime confutarit. Johannes Matthæus Caryophilus Præfatione in Nili Junioris vitam: sed utinam post duos hosce inclitos Nilos non extitisset tertius, qui egregium virtutis nomen bonis omnibus affluentissima fontem falsarum exhiberet aquarum, Thessalonicensis Antistes, & vani loquentia schismaticorum antesignanus. Hujus perniciosissima diæta, & sententias una cum suis confutationibus, DEO dante, post sancti Patris historiam videlicet edenda, ut palam fiat omnibus, quid intersit inter Nilos & Nilum; denique inter avitam Græcorum Theologiam, & schismaticorum absonas novitates. Quod promissit, præstitit in partem Caryophilus, diuturniori equidem vita dignus: sic enim reliqua ipsius Nili contra Romanam ecclesiam dictata de statu dejecisset, & dissolvisset mendacia. Extat ejusdem Nili Tractatus, quo nititur explicare: *Nullam aliam hætenus fuisse causam, quam quod universali Concilio Papa rei controversa legitimam cognitionem cedere non vult; quin solus ipse tanquam Magister, atque arbiter controversæ sedere vult: alios autem tanquam discipulos dicto audientes esse, & hoc ab Apostolorum & Patrum legibus & actionibus esse alienissimum.* Ejusdem de Papæ primatu, libri duo, ex Bibliotheca Vaticana, Bonaventura Vulcanio Interprete. His accessit de *igne Purgatorio* liber singularis, eodem Interprete. Lugd. Batav. apud Franciscum Raphelengium 1595. in 8. Græce & Latine Hanoviz typis Wecheliani apud Claudium Marnium 1608. in 8. Hunc eundem Tractatum conversum in Latinum sermonem per Illyricum 1) scribit Epitomator Gesnerianus. Ejusdem*

(H) 2

claro

1) Est mihi in manibus Nili Thessalonicensis libellus de Primatu Romani Pontificis, Græce cum versione Mathiæ Flacii Illyrici editus Francofurti apud Davidem Zephe-
lium

clara & breviter ad Latinos responsio tanquam Enchiridion quoddam propositum his, quid adversum illum pugnare volunt. In illo de Primatu Papæ agit, ex vetustissimis Conciliis m) aliisque vetustis monumentis illum refutans, ut ostendat eum nec divini juris esse, sed tantum à Patribus & Imperatoribus concessum, nec tamen talem, & tantam rem suæ præminentia esse, quantam Papa nunc nullo sibi jure usurpat. Verum est, hunc infamem & sexcentorum flagitiorum maculis notissimum schismaticum, sive potius hæreticum, similia, imo pejora scripta posteris tradidisse; sed quibusnam documentis probabilibus, aut necessariis, vel ut expressius dicam, amentatis hastis? Levia sunt, & nihili, & non re, sed ad gratiam nequissimorum hominum argumenta contorta, quod ex conclusione operis manifesto colligitur. *Κεφάλαιον τῶν λεγομένων, ἕως μὲν ὁ πάπας σώζει τὴν ἰατρικὴν καὶ μετὰ τὴν ἀληθείας ἔστηκε, καὶ τὴν πρώτην, καὶ κυρίας ἀρχῆς ἐκ ἀφίσταται, καὶ κεφαλὴ τὴν ἐκκλησίας, καὶ ἀρχιερεὺς ἀποθνήσκει, καὶ Πέτρον, καὶ πάντων Ἀποστόλων Διδάσκαλον, καὶ δεῖ πάντας ἀνθρώπων πείθεσθαι, καὶ ἕδρην, ὃ τὴν τιμὴν ἐκείνῃ χωρεῖ. Ἐὶ δὲ τὴν ἀληθείας ἀποχωρήσας, ἔβηλεται πάλιν πρὸς ἐκείνῃ ἐπανιέναι. Ἰὴν Ἰῶν κατὰ δίκων πείσειται.* *Summa dictorum hæc est: Quamdiu quidem Papa ordinem servat, & cum veritate stat, à primo, & proprio principatu non removetur, & caput erit ecclesie & summus Pontifex, & Petri, reliquorumque Apostolorum successor, omnesque ei obedire oportet: nihilque est quod ipsius honori detrahatur. Si vero à qua semel veritate recesserit, ad eam redire noluerit, damnatorum prænis erit obnoxius. Fulget Orichalcum, sed pallens aurum melius est. Nondum vel à Nilo, vel ab ullo alio rationibus conquisitis probatum est, nec probabitur in posterum à quoquam, Papam ordinem non servasse, & veritatem missam fecisse. Quanam ergo ratione à primo, & proprio principatu remotus est? ideoque nec caput Ecclesie, nec summus Pontifex, nec successor*

Pe-

lium 1555. 8. Testatur Flacius hunc se libellum à probo & fide digno homine accepisse ex satis vetusto codice descriptum Venetiis. Fallitur itaque Richardus Simon qui lib. IV. Bibliothecæ Criticæ p. 24. Vulcanium primum hujus libri editorem fuisse affirmat. Editionem vero Basileensem Græcolatinam A. 1544. 4. Guil. Caveo V. Cl. memoratam hæud vidi, & extare non credo. Certe quod Calimirus Oudinus p. 627. supplementi de scriptoribus Ecclesiasticis scribit primum illo anno 1544. typis Oporinianis prodidisse Nilum cum Flacio contra Brunum, neutiquam ita se habet, cum investiva Conradi Bruni in centurias Magdeburgenses edi primum coepta A. 1559. ad quam Flacius respondet, lucem demum viderit A. 1565. Flacii refutatio investivæ A. 1566.

m) Nili argumentis pugnantes Macarium Anacyranum producit Allatus de consensu utriusque Ecclesie lib. I. c. 27 §. 2.

Petri, nec Apostolorum est? constituent in oculis hominum, quod illud tandem fit, quod ipsius honori detraxit. Nec à Nilo dislidet reliqua Schismaticorum cohors. Et de his alias fusius: modo satis fit attrectasse.

De hoc Nilo Thessalonicensi Bonaventura Vulcanius Ep. ad Lectorem præfixa dicto Opusculo; *De Auctore hujus scripti variante Doctorum sententia Varietas hinc nata, quod Nilo multi fuerunt cognomines.* Subdit Neander: ** Nilus quando vixerit, non satis constat. Vixit sane post Caroli Magni primi Germanorum Imperatoris tempora; septima namque Synodi aliquoties mentionem facit. Esto: vixerit post Caroli M. tempora, cum septimæ Synodi nomen attingat. Non satis constat interim, quo tempore vixerit? Salmasius de Opusculis Nili Thessalonicensis ad Lectorem scribit, sibi constare, hunc Nilum esse recentissimum, Thomæ enim Aquinatis in aliis scriptis suis, quæ nondum edita sunt, meminit, & Thomas ille recentissimus est. Poterat tamen certiora tempora præfinire; dum à Thoma Aquinate ad hunc Nilum non breve temporis spatium intercedat. Hunc ergo Nilum nos sub Johanne Cantacuzeno vixisse figimus, una cum Nicolao Cabasila, ad quem uti πρὸς τὸν αὐτῷ ἀνεψιὸν η) ejusdem Nili extat epistola *Theologica* cujus Principium: *περὶ ἐνείας τῶν συγγραμμάτων σβ in Codice Vaticano 632.* Demetrio Chrysolozæ, Demetrio, & Prochoro Cydoniis fratribus, pro quo Prochoro extat Demetrii Oratio ad Philotheum Patriarcham. Princip. *Νῦν μάλισ ἐργὸν ἀνδρῶς ἀπεδείξω, μὴ μεχεῖ πολλῶ.* Et quod magis rem probat, legitur etiam modo in Bibliothecæ Vaticanæ Codd. 673 674. & 1222. Johannis Cantacuzeni responsio ad dicta Prochori: *Περὶ ἡσίας καὶ ἐνεργείας Θεῶ, De ineffabili operatione divina.* Princip. *ὡς μὲν ἐν τῶν ἔνεργείας Θεῶ εἰδῶν κατὰ τὴν ἐν προσημίῳ ἐπαγγελίᾳ.* Item ejusdem *Ἀντιρρητικά πρὸς τὰ προσημία ἐπὶ τῶν ἁγίων ὑπὸ Προχρῶ καὶ Κυδωνη. Ἀντιρρητικά ad dicta Platun allata à Prochoro Cydonio.* Principium: *ὅλως μὲν ἐκ ἔδου, ὡς ἔτις ἀπολογησασθαι με πρὸς τὰ λεγόμενα.* Probant etiam eandem ætatem alix Com-

(H) 3 men-

** Eadem Flacii verba sunt, præfat. ad Nili libellum.

η) In Bibl. Cæsarea teste Nesselio p. 353 extat etiam Nili hujus Epistola ad sororis suæ filium Nicolaum Cabasilam, de Oratione ejus encomiastica in S. Martyrem Demetrium: *Ἐπιστολὴ πρὸς μητρεὺς Κύρῳ Νικολάῳ τῷ Κασσιλά, ἀγνώστῃ μητροπολίτι θεσσαλονίκης, Κυρῶ Νείλῳ.* Principium hujus Epistolæ non est à verbis *ἡ ἔστὶ αἰτία δηλῆ διὴν καὶ ἔδετετακται,* ut legas in appendice ad V. C. Guiz. Cavei Hist. literariam, sed verba illa librarii sunt, quibus rationem manifestam esse ait quare in Codice illo Cæsareo Orationibus Cabasila, Nili Epistola subjungatur.

mentationes eodem tempore concinnatae, uti Demetrii Chrysolortz' *κατὰ λαβίνων λόγῳ* συνοπτικός, ἀφ' ὧν ἐποίησε Νεῖλῳ Ἀρχιεπίσκοπῳ Θεσσαλονίκης. Principium: Ἀρχαία δόξα τ' ἐκκλησίας ὡς ἐκ τῆς ἡμῶν πνεύμα. Item ejusdem *Διάλογῳ* ἀναιρετικός τῶν λόγων, ὃν ἐγράψεν Δημήτριῳ ἐκ Κυδωνίας κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης Κυρίας Νεῖλῳ τῆς Καβασίλα. Principium: Μέγας μὲν ὁ τῶν ὁμοφύλων κατ' ἡμῶν πόλεμος, & tandem, ne plura huc aggeram, Demetrii Cydonii πρὸς τῆς τῆς Καβασίλα ἐλόγησε κατὰ τῶν πρὸς τὴν ἐκπορεύσεως τῆς ἀγίου πνεύματι καὶ Φαλαίῳ τῆς μακαρίας Θεομά. Principium: ἡμῶν κατὰ λαβίνων προθυμία τῆς ἀνδρὸς τῆς μεγάλης καὶ θαυμασῆς. Et ne patientia tua abutar, videfis per teipsum Cantacuzenum in Historia, & potissimum lib. 4. cap. 16. Ibi narrat Imperator Cantacuzenus se molestiis exsolvi cupientem, ac genus vivendi placidum, minimeque negotiosum suspirantem, cum statuisset translato Imperio Monachorum instituta sectari, ad hanc secessionem socios addidisse Nicolaum Cabasilam, & Demetrium Cydonem. *qui externa sapientia fastidium attigerant, & moribus Philosophantes vitam calibem, conjugaliūque perturbationum expertem amplexi fuerant. Quoties praecipuum gratia amicitia, & familiaritatis locum apud Imperatorem obtinebant.* Notat praeterea Salmasius ibidem non mediocriter errare virum eruditissimum, o) qui Nilum Thessalonicensem eundem facit cum Nicolao quodam Methones Episcopo, & binominem hunc Nilum fuisse dicit, quod usus esset Codicibus, qui tractatus alios quosdam ejusdem, aut non multum ab similibus argumenti continebant, quibus interdum nomen *Νικολάου* additum *Καβασίλα* refert. Nec alio argumento Nilum, & Nicolaum eundem putat. Ponit argumentum in fabulas Salmasius, & non disimili exemplo explodit. Se quoque in Codice Palatinae Bibliothecae Nicolai Methonensis disputationes aliquot adversus Latinos; Item Dissertationem Basilii Thessalonicensis Metropolitaniani invenisse, & hoc eodem usum argumento, ex Nilo, Nicolao, & Basilio, ex his tribus Geryonem unum & triplicem creare potuisse. Nam quod idem adstruere ex styli affinitate conatur, id quale sit, se non ignorare, qui plura scripta ejusmodi recentium Græcorum Patrum tum ma-

nu

- o) Bonav. Vulcanium in præf. ad Nili librum de primatu Papæ editum à se è MS. Bibl. Vaticanae & latine redditum Lugd. Bat. 1595. 8. apud Raphelengium. Subjuncto porro Vulcanius Græce & Latine initium disceptationis Græci & quorundam *καθηγητῶν* (Cardinalium atque Excerpta quaedam ejusd. argumenti ex aliis Nili scriptis, & libellum de igne purgatorio, ejusdem ut credibile est Nili, nisi Marco Ephesio illum tribuere malis. Latine denique subjuncto Excerpta è Synodo Florentina.

nu exarata, tum excusa legit, ut argumento, ita stylo similia: nectamen unquam ex eo Auctores, qui diversi erant, confundendos esse statuisse, sed id tandem coniecisse, eadem illos ætate vixisse, qui stylo iidem pene viderentur.

Eruditissimus hic Vir, cujus nomen obtulit, & conjecturas de Nilo & Nicolao redarguit Salmasius, est Bonaventura Vulcanius, cujus dicta accuratiori examine supponenda sunt, & hic non gravabor apponere nonnulla ex ejusdem Præfatione ad lectorem, præfixa Tractatu Nili Episcopi Theſſalonicenſis de Papæ Romani primatu. *Codex meus MS. in fronte libri expresse præ se fert nomen Νείλος Αρχιεπισκόπος Θεσσαλονίκης sed cum in eodem Codice sint alii non absimiles ab hoc argumento Tractatus, in iis reperio interdum nomen Νικολάος ἢ Μεθώνης Επισκόπος, interdum etiam additum nomen Ἐ Καβασιλᾶ. Quo fit ut mihi pene persuadeam binominem hunc nostrum Nilum fuisse, b. e. Nilum, & Nicolium hunc, unum atque eundem Auctorem fuisse. Neque hoc me à sententia dimoverit, quod hic Methonenſis Episcopus, alter vero Theſſalonicenſis Archiepiscopus fuerit. Usitatum enim hoc & olim, & hodie, ut Episcopi ab uno ad alium digniorem, aut alioquin ad Archiepiscopatum promoveantur. Accedit huc, quod quæ hodie extant Nicolai Methonenſis Lucubrationes, vel typis excusa, vel manu exarata plane cum stylo & filo orationis hujus Nili conveniant. Excusæ autem extat Nicolai Methonenſis Tractatus inter Liturgicos Auctores, è manuscriptis vero ejusdem operibus, quæ in nonnullis Italia & Hispania Bibliothecis extant, vidi illius orationes VII. de vita in Christo, quas nonnulli, quod quidem pro me maxime facit, Nilo adscribunt, neque mea quidem sententia falluntur. Extat etiam apud me præclarum ejusdem Nicolai Methonenſis opus, quo Theologiam Platonicam Procli, quæ constat Propositionibus CCXI. in quarum plerisque, ille dubium, accuratiorne Philosophus, an acrior Christi hostis, principia religionis Christianæ Philosophicis rationibus, & demonstrationibus evertere conatur, doctissime confutat. Titulus libri sic habet: Νικολάος Επισκόπος Μεθώνης ἀνὰ ἡγεῖς ἢ Θεολογικῆς σοφιστικῆς Πρόκλου Ἐ Λυκίου Πλατωνικῆ Φιλοσοφίας. &c. Nicolai Episcopi Methonenſis confutatio Theologicæ informationis Procli Lycii Platonicæ Philosophi. Hi, inquam, libri à Nicolao Methonenſi conscripti, Nili hujus nostri stylo tersum sane atque elegantem proxime referunt. Horum te Candido Lector monitum volui, liberum tibi de tota re judicium relinquens,*

Eruditissimus hic vir, quisquis ille fuit, cum Nicolaum Cabasilam, & Nilam unum facit, & postremum oblitterata memoria Cabasilæ, mirum non est, si Methonenſem in locum illius detruserit. Inter

Inter Nicolaum Cabasilam, & Methonensem magnum est temporis intervallum. Methonensis siquidem multo Cabasila antiquior. Si Methonensis ut Epitomator Gesnerianus tradit, florebat anno 1230. sub Lascaribus, qui scripsit pleraque contra Pontificios, quæ in Bibliothecis manu scripta leguntur, sicuti etiam ejusdem Oratio ad eos, qui hæsitant, ajuntque consecratum panem & vinum non esse Corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi, & legitur hodie in Bibliotheca sanctorum Patrum Margarini Bignei: Cabasila vero florebat anno 1314. Inter Methonensem itaque atque Cabasilam intermedii sunt anni, si quæ statuit Epitomator vera sunt, 84. & ut liquidius res diluceat, Johannes Veccus florebat sub Michaële Palæologo primo anno 1371. Sed Veccus multo antiquior Cabasila, scribit, & plane dissolvit argumenta Methonensis contra Procesionem Spiritus etiam ex filio, post tot annos. Ergo Methonensis Nicolaus, & Nicolaus Cabasila, non possunt esse unus, & idem auctor. Adde, Nicolaus Cabasila, licet sententiam Nili de Procesione Spiritus Sancti adversus Latinos secutus sit, ac foverit, nihil tamen de eo argumento adversus Ecclesiam Romanam ad hunc diem ab eo scriptum & concinnatum inveniri in Bibliothecis, quod ipse sciam.

Edita sunt p) Nili Archiepiscopi Theſſalonicensis græce & latine Oratio demonstrans, non aliam diffidii Ecclesiarum Latinarum, & Græcanicarum esse causam, quam quod Papa ejus, quod controversum est, cognitionem, ac judicium ad Oecumenicam Synodum deferre detrahat: Sed ipse solus controversiæ Magister, ac judex sedere velit, reliquos vero discipulorum instar dicto audientes habere, quod quidem ab Apostolorum, & Patrum legibus actionibusque est alienum. Item ejusdem de Primatu Papa, quibus accesserunt alia nonnulla de controversis à Græcis, opera & studio Claudii Salmafii, q) & Bonaventuræ Vulcanii, cum nonnullis Notis, Hanovix typis Wecheliani apud Claudium Marnium. & Hæredes Johannis Aubrii 1608. in 8. Hoc etiam opusculum Matthias r) Illy-

p) Prodierunt etiam Græce Londini, sine temporis nota in 4. cum Meletii Alex. atque Georgii Coreſii Chii & Gabrielis Philadelphienſis scriptis adversus Latinos.

q) Salmafius tum vix quatuordecim annos natus erat cum Nilum ederet usus Codicis Palatino & altero Ludovici Servini Sed nec senem postea hujus operæ pudit, nam libro suo de primatu Papæ Lugd. Bat. 1645. 4. excuso Nilum iterum subjunxit, quemque Nilo comitem dederat Barlaamum Monachum *ἡ ἐξ ἡμῶν*.

r) Flacius.

Illyricus versum ex Græco in Latinum sermonem vertit, ut scribit Epitomator Gesnerianus. Hoc schismatici s) opus negari non potest à veneno, eoque perquam pestifero suffusa lingua dictatum fuisse, ideoque acceptissimum Hæreticis accessisse. Sed quas ille blasphemias in Romanam ecclesiam evomit, & argumenta, quibus in illis disseminandis effundit tenebras, à multis explosa sunt in ipsa Florentina synodo, & post Synodum ab aliis perdocte, atque erudite; & nunc demum t) infirmata, atque perfracta funditus sunt à Johanne Matthæo Caryophilo Episcopo Iconiensi in Confutatione Nili Thessalonicensis, edita Parisiis græce & latine. 1626 in 8.

Quæ ipse vidi, sunt; βιβλίον κατὰ Λατίνων, ἐν ᾧ περιέχεται ἀπάντησις πρὸς Λατίνους ὡσπερ ἐγχειρίδιόν τι προκειμένον τοῖς βελομένοις ἀγωνίζουσι πρὸς ἑαυτοὺς. *Adversus Latinos certatio instar Enchiridii, illis deserviens, qui cum eisdem concertare cupiunt.* Principium: τῶν ἐν τῇ Θεολογίᾳ δογμαμάτων, τὰ μὲν ἐστὶν ἱερῶς κείμενα. Quæ modestius locutus est ipsis Hæreticis: neque enim ipse vidi quod Epitomator u) insufflat: *Adversus Papæ tyrannidem & Latinos. Omnia hæc græce manuscripta extant, & latine edita sunt versa ab Illyrico.*

Περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγος Λατίνων, ἐξ ᾧ οἰονται τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον; *De Spiritu Sancto argumenta Latinorum, quibus se demonstrare putant, Spiritum sanctum ex Filio quoque procedere.* Princip. πρῶτον μὲν ἀρχαία τίς ἐπίδοξα ἡ καθολικῆς ἐκκλησίας.

Πρὸς τὸ συμπέρασμα, ἡ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Λόγος δὲ *Ad Conclusionem, sive de Spiritu Sancto κ. Oratio prima.* Πρ. καὶ ταῦτα ἢ τῶν Λατίνων ἐκκλησία συνηγορεῖσα τῇ δόξῃ τῇ ἑαυτῆς

(1)

Δό-

a) Nili.

t) Insitit Caryophilus velligis Pellarmini, qui contra Nilum disputat lib. 2. de Romano Pontifice c. 22. & 27. Trodierunt libri duo Nili de primatu Papæ etiam in Melchioris Goldasti primo volumine Monarchiæ & Romani Imperii, Hanov. 1712. fol. Caryophili autem liber recusus in Bibliotheca maxima Pontificia Jo. Thomæ de Rocaberti Archi-Episcopi Valentini Tomo XI. Rom. 1698. fol.

u) Epitomator Gesneri Bibl. Sinderus, qui quod omnia illa Nili versa latine & edita ab Illyrico esse scribit, miror: neminem enim reperi qui illa viderit, præter librum de quo supra dixi de primatu.

κ) Λόγος rectius fortasse reddidit *liber sive dissertatio.* Videat potro Allatus qui p. 858. de consensu Ecclesiæ Or. & Occid. Nili libris XI IX. de processione Spiritus S. contra facinus tribuit. page XI IX, argumenta Latinorum proposuit & dissolvendo conatus est Nilus hoc in opere, quod MS. extat in Bibl. Cæsares, aliisque ut Basileensi, Veneta SS. Joannis & Pauli, aliisque. Vide Nestelinum Catalogo Bibl. Vindob. p. 181.

Λόγος β'. Pr. ὅτι καὶ ἡ τῶν Ἀποστόλων ἐξουσία.

Λόγος γ'. Pr. ἔτιγε μὴν καὶ ἐκ τῶν ἀποφάσεων τῶν.

Λόγος δ'. Pr. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἁγίας, καὶ οἰκουμένης
συνόδου.

Λόγος ε'. Pr. καὶ μὴν καὶ ἐκ τῆς ἁγίας, καὶ οἰκουμένης ἑκτῆς συνόδου.
Λύσεις τῶν προτάσεων τῶν Λατίνων, ἐξ ὧν συνάγεται ὡς πνεῦμα
τὸ ἅγιον ἐκ τῆς ἁγίας ἐκπορεύεται. *Solutiones propositionum Latinorum, quibus
se concludere opinantur, Spiritum Sanctum ex Filio procedere. Pr. πάντα μάλ-
λον, ἢ τα τοιαῦτα γένοιτ' ὡς ἀληθῆ.*

Ὅτι ἐκ ἑστί Λατίνοις συλλογισμοῖς χρωμένοις ἀποδείξαι τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον ἐκ τῆς ἁγίας ἐκπορεύμενον. *Latini non posse suis Syllogismis demon-
strare Spiritum Sanctum ex Filio procedere. Pr. λοιπὰ ἢ οἱ συλλογισμοί, ὅς
τοσάτον ἰσχύος μέτεσιν.*

Λύσεις τῶν συλλογισμῶν τῶν Λατίνων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τῆς ἁγίας
πνεύματι. *Solutiones argumentorum Latinorum de processione Spiritus Sancti.
Pr. τῆτο ἢ καὶ ἐξ ἀναντιρρήτων λόγων δῆλον ἐστίν.*

Τὸ αὐτὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τῆς ἁγίας πνεύματός τινα. *Ejus-
dem de processione Spiritus Sancti excerpta.*

Demole immensa hujus Niliaci voluminis Bessarionis Cardinalis apud Syropulum in Concilii Florentini hist. sect. 6. c. 12. γ) ad
Græcos: Ὁμῶς εἰ τὸ περὶ προδηκῆς λόγος ὁ Καβασίλας Φύλλα τέσσαρα, καὶ
οἱ λόγοι ἅς ἐποιεῖν ἡμεῖς εἰς αὐτὸ, εἰς βιβλίον ἓν, εἰς ἢ τὸ περὶ τῆς δόξης, ἐν-
δαγμα Φεῖ ἐκείνου βιβλίον ὀλόκληρον, εἰ δυνήσομεθα καὶ ἡμεῖς εἰπεῖν, πολλα-
τὴ καλὰ; *Nec enim nos oportet Latinos exarscere, si quidem Cabasilas, cum
de additamento scriberet, 2) tantum unius libri folia implevit: quæ nos hic de
eodem argumento sudimus, surgunt ad volumen. Ergo ubi Cabasilas ipsum dogma
illustrando integrum Codicem confecit, numquid nos in illud item dogma non pote-
rimus multo præclariora, a) quam quæ habemus divulgare?*

Quid vero in prægrandi hoc opere, vasta que scriptionis mo-
le peregerit hic Nilus, & quomodo in mari & pelago malorum con-
tra Latinos sua direxerit, in corde concenturiaverit, & scripto co-
pias instruxerit, non inconsiderate nobis distinxit in Protheoria hujus
operis

γ) In historia Concilii Florentini à Rob Creighton edita p. 160. Nili Cabasilæ mentio
fit his verbis: ἔχομεν δὲ εἰς τῆτο παράδειγμα τον ἅγιον τον Καβασίλαν ὅς
μετὰ τὸ εἰλέξαι διὰ πολλῶν τὴν τῆς δόξης, ὑπερον χωρὶ καλὰ προδηκῆς.

2) In græco est quatuor folia implevit.

α) In græco est: πῦλα ἀρκαίτα.

operis Nicolaus Cabasila dicti Nili ex Fratris Nepos, quam, ne in illis perquirendis oleum & operam perdas, hic apponemus. Προθεωρία ἐκλεθεῖσα σαφῶς ἄγαν ὡς ἔ' ἀδελφιδῶ ἔ' τὴν ἀρίστην ταύτην πραγματείαν συνησαμῶς διὰ βραχείων φημάτων, ὡς οἰοῖτε τὸ πᾶν τ' ὑποθέσεως ἐκλεθε- μῶς. Τὸ το βιβλίον σωῆση μὲν καὶ τ' τῶν λατίνων καινονομίας, ἡρεῖ ἢ ἐκείνη ἦν ἰσχύει, τῶν λόγων ἐκλεθεῖτων ἀπ' αὐτῶν, δι' ὧν λατῖνοι συμπεραί- νων δοκῶσι τὴν ἐντῶ συμβόλῳ προσθήκη. Πρῶτον μὲν πρὸς τὸ συμπέρασ- τῶν λατίνων ὁ λόγος, τὸ ἀντικειμῶν αὐτῶ διὰ πάντων ἀληθῆς εἶναι, δι- νῶν ἐκ μόνος ἔ' πατρὸς ἐκπορεύεσθαι τὸ ἅγιον πνεῦμα, δείκνυσι ἢ μαρτυρίας τ' ἀγίας γραφῆς, καὶ τῶν ἀγίων πατέρων, οἷς πιστεύει ὡς περ ἡμῶν, ἕτω καὶ λατῖνοις ἀνάγκη, ἀπὸ γὰρ τῶν πρώτων ὑποθέσεων τ' πίστεως, τῶν κυριακῶν, καὶ ἀποστολικῶν λόγων, καὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν διδασκῶν τῶν ἀποστόλων, καὶ θεολόγων σχεδὸν ἀπ' αὐτῶν τὴν ἀλήθειαν συμπεραίνει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ μόνος ἔ' πατρὸς τὴν ὑπαρξίν εἶχει. Τὰς ἢ δεχθεῖν ἐν πύθε λογισ, ἐπὶ τὰς προτάσεις χωρῆ, ἴστο γὰρ ἀρχαίον ἐστὶ ἢ ἐκκλησία, ἐπειδὴν ὑπὲρ τῶν ὁρθῶν δογματῶν τοῖς αἰρετικῶς πολεμῆει δεικνυμαι πρῶτον τὴν ἀληθῆ πρὸς θεῶ δόξαν ἐπέβα ἴας τῶν ἀντικειμῶν λύειν εἰσάσεις, ὁ μάλιστα φανερῶν τὰ πρακτικὰ τῶν οἰκουμενικῶν διελεῖται συνόδων. Ἐπει ἢ ἀπ' ἀποστά- σεις λατίνων, αἱ μὲν ἀπὸ τ' ἰσραῆς γραφῆς, καὶ τῶν θεολόγων, αἱ ἢ ἀπὸ λογισμῶν ἀνθρώπων, καὶ πρὸς τὰ ὄντα γνώσεως εἰσὶν εἰλημῶμα, διτλῆς καὶ ἔ' πρὸς αὐτὰς ἐστὶ λόγος, καὶ ὁ μὲν δείκνυσι τῶν θεῶν ἐνοσιῶν τ' γραφῆς καὶ ἀψευδομῶς, καὶ τὴς πατέρας, δι' ὧν ἐγραψαν, μηδεμίαν βοήθειαν διδο- ναι λατῖνοις, τὴς ἢ ἀτόπως συλλογισμῶς τὸ δεύτερον ἐλέγχει βιβλίον. ὡς ἂν ἢ πανταχοθεν ἀναφανῆ τὴν ἀλήθειαν μεθ' ἡμῶν εἶναι, καὶ μαρτυρία προ- ἴεθησαν ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τ' οἰκουμενικῆς ὁγδοῆς συνόδου, δι' ὧν φαίνεται κοινὴν γενέσθαι δόξαν τ' ἐκκλησίας ἀπάσης, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ μόνος ἔ' πατρὸς τὴν ὑπαρξίν εἶχειν. Ἐπὶ γὰρ βασιλεία ἔ' Μακεδόνων, καὶ Φωτιῆς πατριάρχου, καὶ πάπα Ἰωάννου, οἰκουμενικῆς καὶ τὴν Κωνσταντῖνῆ πόλιν συγκροτήσεως συνέδου. καὶ κοινῆ πρὸς τῆς ἐκπορεύσεως ἔ' ἁγίου πνεύματος σκεψαμῶς ἀνε- φάνη, τὴν προσθήκην τῶν λατίνων ἀτοπον εἶναι, καὶ ἀναθεμάτῳ, καὶ τῶν τοιούτων ἀξίαν. Ἐφ' ἧς τὰ πράγματα ἴης ἐκκλησίας κατέστη, καὶ Γραικοὶ λατῖνοις ἐπεισαν ἢ τὴν προσθήκην ἀπὸ ἔ' συμβόλου πρὸς ἐλεῖσιν. Ἐπει ἢ ἀπε- σάντες αὐθις χεῖρον ἐνώθησαν, καὶ τ' ἡμετέρας ἐκκλησίας ἢ βδελυρία κα- ταχέει λατίνων, ἀλλὰ τε καλὰ τῶν παρ' ἡμῶν ὡς τῶν ἡνικαῦτα. προσαίτων ἐπεθεῖται, καὶ ἴστο γὰρ βιβλίον ἠφανίσθη τῶν ὑπομνημάτων ἴης οἰκουμενικῆς ἴατῆς συνόδου, φευγόντων τῶν ἐλεγχῶν τῶν ἐκείθεν, καὶ τοὶ καλῶν παρ' ἡμῶν εἰσὶν οἰκουμενικῆς ὁγδοῆς συνόδου, καὶ λατῖνοι γενέσθαι συνέδου οἰκουμενι- κῆν

κῆν ἰσθμῶν ὁμολογῶσιν, οὕτω ἢ βιβλίῳ τὸ κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην ἰστορίας ἀφανωθέντι, ὀλίγα τινὰ μέρη ἀφελαιφθίῃ, ἀλλὰ ἀλαχρόθῃ σωμαγαγῶν τῶ κατὰ τῶν Λαζίων σωλῆγματι παρεθήκει ὁ μακάριος Νεῖλος, ὁ τότε ποιητὰς μὲν τὸ βιβλίον, ὡς ἐναργεῖς μαρτυρίας τὴν ἀληθείας. Φαίνεται γὰρ ἀπὸ τῶν συστημάτων οὐκ ἐκκλησιαστικῆν σύνοδον, ἐφ' ᾗ ἦν ἰσθμῶν, καὶ τὴν προσθήκην Λαζίων ἢ τὴν πίστεως περὶ ἀρεθῶναι συμβόλων, καὶ τὴν συμφωνίαν, καὶ τὴν εἰρήνην τῶν ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῆτος γενέσθαι. Sic Schismatici celebrant sua Pitheia, & si fuerint affinitate devincti, aut alio dignitatis titulo innixi, mirum est, quantum turgescant, & quasi alis subannexis ad altiora repentino impetu pervolent, & ad abdita quaeque aliorum penetrent, & extra proprios limites subsultent: adeo ut insanire saepe saepius reperiantur. Quis crederet Nilum hunc Thessalonicensem, de Processione Spiritus à Patre solo scribentem in ea existimatione apud suos fuisse, ut vel hoc illius solummodo scripto, tot eruditorum, & rebus divinis exercitatisimorum hominum cohortes tum in Italia florentes ducerent prosternendos & opprimendos? Et nihilominus neglectis aliis antiquioribus, ex quibus sua Cabasila confarcinat, antequam Constantinopoli discedant, in plena Synodo unus Cabasila Nilus propositus est, illis qui disputandi onus in se erant suscepturi, ut scripta illius evulgarentur, & examinarentur. Sic enim Sgyropulus scribit. 3 c. 7. Ὁμοίως ἢ μετὰ πολλὰς λόγους τοιαύτης ἔδοξε καλόν, ἵνα ἀναγνώσκηται τὸ βιβλίον ἢ ἀγίῳ ἢ Καβασίλα, καὶ ἐξ ἐπειρῶν ἐκλέγωνται, καὶ ἐπισκοπῶνται, ἐν οἷς δὲ ἀνιδέξασθαι ἢ τῶν τοιαύτων ἀγῶνα ὁ ἱερομόναχος κίριος Μάρκος ὁ Εὐγενικός, καὶ ὁ δὴλωθεὶς Σχολάριος, b) καὶ σωμαγαγῶν ἐνώπιον ἢ βασιλέως, μετὰ καὶ ὀλίγων τινῶν ἐκ τῶν προειρημένων, καὶ ἐπισκοπῶνται, καὶ ἐγύμναζον τὰ ζήτήματα. Verum tamen post multos hac illac fasos sermones, visum est etiam rationi consensu, ut nostri libros evolvant, ac praecipue sancti Cabasila, à quibus tanquam sacundissimo promptuario per multa dogmata nostris profutura decerpantur. Quam molestiam in se susceperunt Marcus Eugenicus Hieromonachus, & qui modo perorabat Scholarius; qui Imperatoris in-

b) Hic Georgius Scholarius in proemio syntagmatis sui Graece in 4. Londinensibus typis editi, inter recentes Graecos qui adversus Latinos bene scripserunt, primum locum Nili nostri tribuit: τῶν ἢ ὑστέρων ἀπάντων βιβλίον μὲν καὶ ἰκανώτερον καὶ τῶν μαγέθει τὴν ὑλῆς ταύτης συμμετρώς μάλιστα μὲν ὅτε θεοπέσιος Νεῖλος, καὶ ὁ ἱερός θεοφάνης, μετὰ αὐτῶν ἢ τῶν ἱερῶν Γρηγορίων οἱ ὁμώνυμοί τε καὶ ἀκρωθεὶς ἐπαδὸν ἢ σωμαγαγῶν. Demetrius quoque Chrysoloras Nili opus in synopsis contraxit, & Demetrium Cydonium qui Nilum confutandum sumserat dialogo singulari confutavit, de quo Allatius de consensu p. 862. atque in hoc ipso libello p. 71.

conspicuum coierunt cum aliquibus prædicatorum, & scrutati diligenter Cabasila lucubraciones, & monumenta litteraria, quæstiones eruerunt publice examinationi reservandas. Ita vertit Creyghtonus. *Uti nostri librum evolvant Cabasila, illi est; ut nostri libros evolvant, & præcipue sancti Cabasila, è quibus tamquam è fecundissimo promptuario.* In nonnullis aliis raro, at in Creyghtono incitiam continuo confidentiam parit. Sed similia negligenda sunt. Ante hunc Nilum Cabasilam in Græcia adversus Latinos de Processione Spiritus sancti à solo Patre Tractatus edidit, Photius Patriarcha, Nicolaus Methonensis, Johannes Phurnus, Andronicus Camaterus, Theophylactus, & de eo nullus dubitat; quorum argumenta digessit, & lynceis oculis contemplatus, & efficacissimis rationibus discussa meritisimo jure fœdavit, atque contrivit Johannes Veccus.

c) Quare si tuus iste Sgyropulus, & quos ipse ad Consilium vocatos fuisse tradit, in arte & facultate Theologica excellissent, & in summa rerum ignoratione versati non fuissent, ad hos provocassent, non ad Cabasilam. Sed nil mirum: Graculus quærit Graculum. Quid vero Thessalonicenses in Synodico Manuscripto, quod novi illius editores uti profanum & impium rejecerunt? *Νεῖλα ἡ ἀγιωτάτη Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης ἡ λόγους ἄλλα, καὶ ἑσγούς, καὶ θεῖους συγγράμμασι ἀγωνισαμένη ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας χριστοῦ, καὶ τὴν ἡ Βαρλαάμ, καὶ Ἀκινδύνου δ) κινώφω- νίαν Θεοσόφοις λόγοις, καὶ ἀποδείξεισι ἀναντιρρήτοις καὶ ἀίχρυνάβιός τε, καὶ δι- λέγξαι ἡ αἰωνία ἡ μνήμη. Nili sanctissimi Archiepiscopi Thessalonicensis, qui sermonibus simul, & ælionibus & Commentariis divinis pro ecclesia Christi: & Barlaami, & Acindyni vanos strepitus à Deo datis sermonibus, quibus resisti non poterat, demonstrationibus dilucidavit, & in vituperationem adduxit, & in cri- mine posuit, sempiterna memoria.* Nec alio pacto Simeon Thessalonicensis Dialogo contra Hæreses: *καὶ ἔτι ἕτερον Νεῖλα θεοτάτη ἀνδρός ἡ τῆς Θεσσαλονικέων τὴν προσοχίαν μὴ εἰληφέν, μὴ πρὸς αὐτὴν ἡ φθάσαι ἡ εἰθεῖν, κατὰ ἡ τῆς τῶν Ἀγγίνων κακοδομίας λαμπρά καὶ ἀληθῆ λῖαν, καὶ ἰσχυρὰ συγγραψαμένη, καὶ κατὰ τῆς δυσήνης Γαύησι ἡ Βαρλαάμ τε ἡ Ἀκινδύνου αἰρέσεως. Nec non cum alio Nilo viro divinissimo, & urbis Thessalonicensis æque summo Antistite, cujus tamen sedem adipiscendi potestas non fuit. Licet contra Latinorum novum facinus splendida, & fidei plenissima, & valde robusta Commen- taria concinnaverit, nec non contra infelicem hanc Barlaamitæ, & Acyndini hæresin.*

Ride sodes Thessalonicensium putidas ineptitudines in Synodico.

(1) }

Quod

e) Editus ab Allario T. 2. Græciæ Orthodoxæ.

d) Possévinus in Catalogo Codicum MSS. Bibliothecæ S. Mariz in Vallicella in Urbe, refert Nilum contra Barlaamitas & Acyndinianos.

Quod in Nilo uti præstantissimum agnoscebant, & quod ille plenissime defendit, Processionem nempe ex solo Patre Spiritus Sancti, obtinent, ne injurii viderentur in Latinos, inque infamiam adducerentur, quod Latinorum opinionem palam populo criminarentur; de re minima & contemptissima, & de qua non erat apud Græcos una sententia, condemnatione nempe Barlaami & Acyndini, contra quam Nilus antiquam scripserit, adhuc dubitatur; licet in Palamitarum sententiam iverit, eum dilaudant. Quod etiam in aliis dictæ Civitatis Pontificibus de novo Synodico additis peragunt. Hi siquidem adversus Latinorum opinionem scripta, ac si nulla fuerint, silent; in aliis, quæ Latinos non offendunt, verbosissimi sunt. Sed de his alias plenius, memoratis etiam Pontificibus. Quantum tandem Nilus hic valuerit ad res Theologicas exponendas, lege Tractatum Georgii Trapezuntii ad Johannem Cuboclesium de Processione Spiritus Sancti etiam ex Filio, Græce & Latine à me editum To. I. Græcæ Orthodoxæ. Non supponebiturte similis lectionis.

Johannes e) Spondanus in Annalibus Anno 1622. scribit: *Fuit postea Nicolaus Cabasila factus Episcopus Thessalonicensis, cujus extant plura scripta; sed fuligine Schismatis Græcanici persusa; adversus quem idem ipse Demetrius f) Græce Latineque doctus scripsisse dicitur pro sancto Thoma Aquinate, quem Cabasila primus impetierat, cujus & aliqua opera in Latinum sermonem vertit, sicuti & Augustini, & alia, quem & Volaterranus, & alii uti virum doctum, æque ac sanctum laudant. Sunt autem, qui prædictum Nicolaum confundunt cum Nilo in idem dicto Cabasila, Archiepiscopo Thessalonicensi, qui hac eadem ætate vixit. Qui siue fuerit idem, siue alius, siue ante, siue post Nicolaum eam sedem occupaverit, de quo video controversi, nec tamen, admodum refert. Scripsisse reperitur duos Tractatulos contra Primatum Romani Pontificis, quos Hæretici exosculantur. Vide Lector scriptoris Annalium Ecclesiasticorum in paucis verbis imperitiam. Non interdistinguit etiam quod oculorum sensu percipit. Videt titulum Libri, quem exosculantur hæretici, & nomen Auctoris præfixum, & promptissimum oculis non internoscit. Hoc est in sole caligare, & ipsa cæcitate cæciorem esse. Libelli contra Romani Pontificis Primatum Auctor Nilus est. Aliis pleraque sub Nicolai Cabasilæ nomine profert, passim, & ubique. Perperam ergo judicant, qui Nicolaum cum Nilo confundunt, & Spondanus cum illis. Et cum alius Nicolaus, alius Nilus sit; si histo-*

e) Henricum Spondanum dicere voluit Allatius.

f) Demetrius Cydonius, adversus quem scripsit alter Demetrius, Chrysoloras.

ricus expertus esse vis, quam illi ætate vixerint, & qui ante, sedem Thessalonicensem, & qui post, sedem Constantinopolitanam occupaverit, enodandum tibi erat. Sed tu satis ampliter controversiæ respondisti, *id parum admodum referre*. Acute admodum, sed ridicule. Quicumque deinceps futurus si incertus alicujus sententiæ fuerit, ad evellendum scrupulum responso hoc Spondanico, ampliter, & ex oraculo satisfaciet; *id parum admodum referre*. *Nicolaus plura, sed fuligine schismatis Græcanici perfusa*. Plura scripsisse, verum est, quæ Catholicis in linguam Latinam versa, uti Catholicis contra Hæreticorum deliramenta opportuna, atque conducibilia ediderant. Et si quid illi excidit incauto, quod nonnullis visum est, non satis ut omnibus tutum, iidem ipsi Catholicis excusare conati sunt. Sed dixit nescio quis, *non de albarent Æthiopem*. Non semper feriet, quodcumque minabitur arcus. Et Spondanus ipse in his suis Annalibus quot mendacia, quot falsæ, quot perperam, & ex ingenio infimulata, maligne atque calumniose conspergit, quæ volumen requirant, & nescio an etiam expurgata æstimationem commererentur? Nihil itaque Nicolai est, quod Primum Papæ invadat. Et Demetrius iste Cydonius non scripsit pro S. Thoma contra Nicolaum, qui nunquam in dictum Sanctum linguam exacuit, sed contra Nilum qui id egerat, ut extitulis librorum, qui ad hunc diem supersunt, g) colligitur. Δημητρίῳ τῷ Κυδωνίῳ πρὸς τὴν Καβασίλα ἐλέγχως, καὶ τῶν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τῆς ἁγίας πνεύματος κεφαλαίων τῷ μακαρίῳ Θωμᾷ. Cui postea pro Nilo Cabasila respondit Demetrius Chrysolora. Δημητρίῳ τῷ χρυσολόγῳ, καὶ Λαζίνων λόγῳ συνοπτικῶς, ἀφ' ὧν ἐποίησε Νεῖλῳ Ἀρχιεπισκοπῆ Θεσσαλονίκης. Et: Τῷ αὐτῷ διάλογῳ ἀναιρέτικῶς τῷ λόγῳ, ὃν ἔγραψε Δημητρίῳ ὁ Κυδωνίης καὶ τῷ Θεσσαλονίκης κυρῷ Νεῖλῳ τῷ Καβασίλῳ. Alius itaque est Nilus Cabasila, qui scripsit contra Sanctum Thomam, alius Nicolaus. Et Nilum ante Nicolaum absque ulla dubitatione susceptum in lucem, Nicolaum postea certum est, cum Nilus Nicolaum Epistola Theologica ad eundem Nicolaum ἀνεψιὸν h) vocet, & Nicolaus semetipsum Nili ἀνεψιὸν, nominet.

Reliquum est, antequam ad alios Nilos transcendam, ut notem offusam scriptoribus de scriptis horum Nili, & Nicolai Cabasilæ caliginem, etiamsi extra argumentum paululum vagare videar. Quod enim

g) Vide Allatium de Consensu lib. 2. c. 18 § 12.

h) Contier. Georgium Phranziam lib. 2. Hist. cap. 5. & Allatium de Consensu utriusque Ecclesiæ p. 858.

enim Nicolai est, multi Nilo; quod Nili, Nicolao attribuant. Quare designabo opera ipsius Nicolai legitima ab infitiis.

Nicolaus Cabasila schismaticus Græcus Romanæque Ecclesie hostis, primum Sacellii curator, tum Archiepiscopus Theſſalonicenſis, vixit ſeculo Chriſti 14. i) circa annum 1350. Ejus meminit Johannes Cantacuzenus Imperator lib. 3. cap. 73. & 99. Deo eo plura Hervetus, Greſſerus, Pontanus, Poſſevinus, & inter antiquiores Simeon Theſſalonicenſis Dialogo contra Hæreſes: *Ἦν δὴ πατέρων αἱ θεϊόταται συγγράφαι καὶ ἐτι ἡ μακαρία ἐκείνη Καθάρσις ἡ τὴν καλὴν ἡκὴν ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ ἀγιότητι βίᾳ συνησασμένη Νικολάου κατὰ τὴν κλήσιν, ἢ Θεοφάνους δὲ ἡ Νικαίας ἀλλὰ σοφῆ, καὶ ὁμολογητῶν τῶν, καὶ Ἰσιδώρου Θεσσαλονικῆς, ἃδὲν ἀπολειπομένων ἡ σοφῶν τὰ θεῖα Πηλοσιώτῃ ἐκείνῃ, καὶ ἰσχυρῶς νύμα τὰ ἡσθημένης αἰρέσεως ἀκριβῶς παρῆσαν. Quorum Patrum divinis scripta. Adde hic & Beati illius Cabasila, qui ob pietatem, & vita integritatem a victoria præclarum nomen obtinuit, Nicolai: & Theophrasti quoque Nicani sapientis, novique Homologeta, & Isidori Thessalonicensis in divinis verbis exponendis, clarissimi, & k) Pelusota cognominis qui de diſſa hæreſi ſagaciter, & ad verum perveſtiganti, atque expendunt, & alii. Sunt ejusdem Opuscula:*

Ἐρμηνεία κεφαλαίων εἰς τὴν θεῖαν λειτουργίαν. Compendiosa Interpretatio in divinum Officium, sive Liturgiam, Gentiano Herveto Interprete Latine tantum excusa est Venetiis anno 1545. l) apud Alexandrum Bruviolum. Græcus vero textus ex Bibliothecæ Regiæ Codicibus primum prodit in Auſtario Bibliothecæ Veterum Patrum anno 1624. m) cura Frontonis Duczi: unde poſtea tranſiit in Tom. 12. Bibliothecæ Morellianæ. Hervetus in ea, quam in hunc librum præſcripſit, Præſatione, excuſare nititur Cabasilam, ſed deſtat Æthiopem. Conſtat enim, & adnotat, n) maniſeſſime illum fuiſſe Schismaticum, & odio in Romanam Eccleſiam incenſum librum

l) Aliquanto antiquiorem minus recte facit & ad A 1290. refert magnus Uſſerius p. 155. de ſcripturis ſacrisque vernaculis

k) In Græco eſt: *Pelusota illo in diſſimularum rerum peritia nihil inferioris.*

l) Imo 1548. 8. Et deinde Antwerp 1567. Extat etiam latina Herveti interpretatio in Bibliotheca Patrum Lugdunenſi T. 26 p. 177.

m) T. 2. p. 200. Hoc opus videtur etiam reſpicere Allatius quando p. 123. contra Hottingerum inter Græcos qui de azymis contra Latinos ſcripſere, Nicolaum abſolam laudat. Ex Cabasilæ expoſitione Miſſæ paſſim loca producit in eodem libro p. 76 89 ſeq. 109 ſeq. 124. 145. 153. 204. &c.

n) Duczus, puta,

librum hæreticum de processione Spiritus Sancti contra S. Thomam Aquinatem composuisse, & multa fundi sui ubique iudicia prodidisse. Et Possevinus in Apparatu; De Processione Spiritus Sancti cæcutiit. Quæ quidem cæcitas illum adigit, ut temere, atque imperite ausus fuerit de eodem argumento scribere adversus D. Thomam Aquinatem, Virum, cuius corrigiam calceamenti in rebus Theologicis, ne posset quidem, ut ita dicam, solvere. Quamobrem liber omnino amandandus est. Idem dicimus de libello, qui in Bibliotheca Vaticana prænotatus est, "Ελεγχὸς κατὰ Λατίνων. In libro autem de divino altaris sacrificio, id commode fuit, quod contra Hæreticos nostri temporis divini sacrificii testimonium ab ipsis Latina Ecclesia hostibus, inde apparuit. Attamen plerique in eo libro dicta sunt, quæ hominem solida Theologia imperitum satis arguunt. Quem cum Gentianus, qui eum vertit, voluisset cum catholicis Theologis conciliare, pietatem quidem suam ostendit, verum enim vero etiam suos errores quadamtenus indicavit, sed non omnino profligavit. De quibus vide Gentiani Herveti Præfationem ad suam versionem, & adeo cave vigesimum nonum, & trigessimum caput ejusdem libri Cabasila, ex quibus imprudens fortasse quipiam posset facile colligere, aliud sentire Græcos de verbu consecrationis, quam Latina Ecclesia sentiat. Laudo quæ de verbis consecrationis in Nicolao Cabasila adnotavit Possevinus. Eadem verbis Nicolai adductis funditus evertit & profligavit Petrus Arcudius in Concordia Sacramentorum lib. 3. cap. 28. Sed eundem Nicolaum de Processione Spiritus Sancti contra S. Thomam & Ecclesiam Romanam commentatum fuisse o) usque adeo non comperi, licet id percuriosius investigarim. Restituatur igitur ab infamia in integrum. Et licet Nili scriptorum adversus Ecclesiam Romanam argumentum brevissime operi præfixerit, p) non tamen ipsum in eos injurium fuisse fatebimur. Quare demonstrandum est, eum contra S. Thomam, & Ecclesiam Romanam scripsisse, ne ut affinis sceleri condemnetur.

Περὶ τῆς ἐν χριστῷ ζωῆς βιβλία ε'. De vita in Christo libros sex. In quibus præcipue agitur de Baptismo, sacra Unctione, & Eucharistia. Latine tantum prodierunt anno 1604. Ingolstadii in 4. cum Philippi Solitarii Dioptra, seu regula rei Christiana ad Callinicum Monachum, Jobannis Carpathii documenta spiritualibus, & aliis opusculis Jacobo Pontano Interprete; qui etiam adjecit ejusdem Cabasilæ Orationem contra Feneratores. Quæ omnia postea translata sunt in Bibliothecam veterum Patrum Coloniensem, q) & Morellianam Appendicem. Arcudius lib. 2. Concordiæ cap. 21.

(K)

explo-

o) Fatetur tamen hoc Allatius lib. 2. de consensu p. 858. seq.

p) Hoc exhibuit auctor supra p. 67. seq.

q) Etiam in Lugdunensem T. 26. p. 136. Cæterum Oras. in feneratores Græce etiam lucem

explodit ipsius Nicolai Cabasilæ sententiam de iteranda confirmatione : quem videre poteris, si libet. Scribit Possevinus in Apparatu: *Vide notas Jacobi Greiseri nostri Theologi, qui eundem Cabasilam in reliquis scriptis errantem, ab erroribus purum in his sex de unitate in Christo conatur ostendere.*

Τὴ ἀνὶ ἡμῶν σημασία εἰς τὴν ὄρασιν ἔ Προφήτη Ἰεζεκιήλ, ἐν ἣ ἐπὶ τῶν Θεοῦ ζῶν ὁμοίωμα θρόνον, καὶ ἐπὶ τῶ ὁμοίωμα] ἔθρονος ὁμοίωμα, ὡς εἶδ' ἀνθρῶπων. Ejusdem r) expressio in visionem Jezechielis Propheta,

cem vidit, quamvis haud integra, Augustæ Vindel. 1595. edente *Davide Hæfchelio*, ex Codice MS. Maximi Margunii. Integram cum oratione S. Epiphani in sepulturam CHRISTI Græce & Lat vulgavit *Simon Simonides*, Regni Poloniæ Cancellarius, Samosii 1604. 4. Etiam libri (non sex tantum quos Pontanus vertit, sed septem) de Vita CHRISTI Græce MSS. extant in Variis Bibliothecis, ut Cæsarea, Regis Galliarum &c. Septimi initium a Lambecio affertur hoc: ὁποῖος γυνέται ὁ μεμνημένος τὴν ἀπὸ τῶν μυστηρίων χάρις Φυλάξας τῆ παρ' αὐτῶν ἀσπασθῆ. Ἐπειδ' ἐρήται τίς γενόμενος ὁ μνηθεὶς καὶ τίνα τὴν ὁδὸν ἐλθὼν Loca Græce ex hoc opere producant Petrus Arcudius in Concordia sacramentorum, Allatius contra Creyghtonum p. 422. seq. 531. &c. contra Hottingerum p. 49. seq. 97. 108. De hoc opere intelligenda quæ leges in Casauboniana ab amico nostro V. C. Jo. Christophoro Wolfio cum nuper in Angliam versaretur descriptis & in hac urbe editis p. 39. *Exstat in Regia Bibl. liber MS. continens λόγους XIII. Nic. Cabasilæ ἔκ τινος Maximi Planuda εἰς τὴν θεοσημον τῆ φωνῆς χριστοῦ ἔκ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ. Cabasilæ primi septem λόγοι sunt ἰσθλα λόγων καθ' ἑξῆς, quibus initiandi præparantur ad sacramenta Mysteriorum trium βαπτίσματος, μύστης, εὐχαριστίας participationem. Itaque cum Catechesibus Mystagogicis Cyrilli Hierosolymitani, ἔ Ambr. sis libris ejus argumentis ἔ similibus aliis convenit. Confer Casauboni Exerc. XVI. ad Baron. n. 30. ubi lemma septem librorum, ὡς ἴης ἐν χριστῷ ζωῆς Græce producit ἐ Codice Regio, & magna cum voluptate à se lectos tellatur.*

r) Hæc & quæ deinceps referuntur Nicolai Chamaëtæ monumenta pleraque MSSa etiam exstant in Bibl. Cæsarea Vindobonensi. Exstant etiam hæc Allatio præterita : 1. Εἰς τὸν ἅγιον πατέρα ἡμῶν μεγαλειότητα ἡμῶν μνησθῆναι καὶ θαυμασιότητα Νικόλαον. Incipit: ἐπειδ' ἡ πάντα ἀπηνησησεν ἡμῖν ὡς ἔσθ' σε, ὡ ποιμὴν ἀριστε &c. 2. Εἰς τὴν πάντεπλον καὶ ὑπερέδον κοιμησιν τ' ὑπεραγίας ἀσπίνας ἡμῶν καὶ πνευματικῆς θεολογίας. Incipit: ἔ νῦν ἀγῶνας ἀσπιδὸν ἀν γένουτο μείζον &c. 3. Εγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ἁγιομαρτυρα Ἀνδρέαν τὸν νέον ἐν ἱεροσολυμοῖς τὸν ἔ μαρτυρία δόξαμον διηγουκῶτα. Incipit: ἐγὼ ἴσθ' πῶς ἀν ἔπος ἐρῶν ὡ χριστῷ μαρτυρῶ Ἀνδρέα &c. 4. Προσφώνημα εἰς ἐνδοξον ἔ χριστῷ μεγαλομαρτυρα Δημητρίου τὸν μνησθῆναι. Incipit: Οὐδὲν ὁμιματῶν ἀτοπων ὡ μαρτυρῶν ἀκρότης, εἰ πολλῶν καὶ μεγάλων ἐπαινετῶν τὰ σὰ, καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴς κατὰ σε θορύβου, &c. 5. Ἐυχὴ εἰς τὸν Κυριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν, τὸν μονογενῆ υἱὸν τῆς Θεῆς καὶ λόγον. Incipit: ὑμῶν, ἀμ σε. εὐλογεῖσθε, δοξολογεῖσθε, εὐχαριστεῖσθε σοι Κύριε, ὁ πατὴρ τῶν οὐρανῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ Θεὸς ἡμῶν ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν &c. 6. De Magistratum εἰδίηκτο ποιητικῶς ἀπὸ τοῦ facti, ὡς

in qua super quatuor animalia similitudo throni, & super similitudinem throni, similitudo veluti ipsius hominis &c. Princip. πᾶσα προφητεία, καὶ θεωρία, καὶ ὄρασις εἰκόνας ἦσαν τῷ Σωτῆρι ἐπιδημίας.

Τῷ αὐτῷ σημασία εἰς τὴν ὄρασιν τῷ προφήτῃ Ἰεζεκιήλ, ἐν ἣ τὰ ὅσα τὰ ζῆρά τῶν ἀνθρώπων τὸ πρότερον ἀπολαμβάνουσιν εἶδεν. Expositio visionis Iezecchiele Prophetæ, in qua omnia animalia hominum priorum recuperant speciem. Pr. τὴν τῷ θεῷ πρὸς τὴν ἀνθρώπων ἀποδημίαν.

Εἰς τὰ ἅγια καὶ σώηρια πάθη τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. In sanctam & salutarem passionem Domini nostri Jesu Christi. Pr. ἄκμα, ἕρα, καὶ ὁ τῶν ἀγγέλων ὄλων κύκλος (locum inde producit Allatius contra Creyghtonum p. 425.)

Εἰς τὴν ἀνάληψιν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, In ascensione Domini nostri Jesu Christi. Pr. αἱ χάριτες μὲν ἐπὶ τῶν προτέρων χρόνων ἐξ ἕραν.

Εἰς τὴν γέννησιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. In Nativitatem sanctissimæ Deiparæ. Pr. καὶ πρῶτα μὲν τὸν θεὸν ἐνταῦθα καλῶμεν.

Εἰς τὸν εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. In annuntiationem sanctissimæ Deiparæ. Pr. εἰ ποτε δὲ χαιρεῖν ἀνθρώπον (καὶ σικριτῶν.)

Εἰς τὸν μεγαλομάρτυρα Δημήτριον τὸν θαυματουργὸν (καὶ μυσροβλύτην.) In martyrem Martiriūm miraculorum effettorem, s) Pr. πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων ἔδῃ συνιδεῖν (ραδίων. (K) 2

Εἰς τῶν πρῶτων τῶν ἀρχόντων ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς τολμῶν. Incipit: τὰς μὲν πονηρὰς τῶν ἀρχόντων οἱ γνώμης μοχθηρία λύουσιν τῶν νόμων, καὶ δικαίων ὑπερορῶσιν, ὡς ἀν μὴ τῷ ἀγνοεῖν, τι δεῖ ποιεῖν ἀμαρτάνοντας, ἀλλ' ἐκούσας πονηρομένους καὶ κακουργήσας &c. 7. Τῇ εὐσεβεστάτῃ Αὐγύστῃ (Ἰννητῇ Παλαιολογίῃ) πρὸς τὸν δεῦρον ἐπιδειξαμένη τῶν ἐργῶν, ὧ μνηστῆ βασιλοῦσα &c. 8. Ἀθηναίοις, πρὸς τὸν ἐν αὐτοῖς ἐλεῖ βωμῶν. Incipit: ἦκω νῦν, ὧ Ἀθηναίοι &c. 9. Κατὰ τῶν Γρηγορῶν ληρημάτων. Incipit: Ὁ δεσποφάτατος Γρηγορῶν, ὡς περὶ ἀρκύτων ἀύλων τῶν Βυζαντιῶν εἰς θαῦμα, καὶ Θεοσαλονικίας ἐνάγει πρὸς τὰς ὑμνῆς τῆς αὐτῆς &c. 10. De critério veritatis contra Pyrrhonem. κατὰ τῶν λεγομένων πρὸς τὸν κριτήριον ἀληθείας, εἰς τὴν, κατὰ Πυρρῶν τῷ κατὰ τὸν. Incipit: Ζῆσι δὲ πρῶτον, εἰς τὴν κριτήριον ἀληθείας. &c. 11. Solutio quinque argumentorum quibus Rhetoricam inutilē esse disputat Sceptici. Δόγοι τῶν βυλομένων ἀπεδεικνύειν ὅτι ἡ πρὸς τὸν λόγον σοφία ματαίη, ἀλόγητος. ἐνδέχεται &c. λύσεις τῶν τοιαύτων ἐπιχειρημάτων &c. 12. Εἰς τὸν Ἀνδρονίκου (Andronicum Palæologum II.) ἐγκώμιον Incipit: ἄτοπὸν τι νεμίζω &c. 13. Τῇ εὐσεβεστάτῃ Αὐγύστῃ Oratio encomiastica ad Annam Palæologinam, Imperatricem. Incipit: Νέμω μὲν ἀπασιν ἐλλῆσιν ἐκεῖτο &c. Pleraque hæc exstant etiam in Codice Regis Galliæ, quem memorat Labbeus Bibli. nov. MSS. p. 296.

s) Locum ex hac Oratione affert Allatius contra Hottinger. p. 203.

t) Edidit Græce & Latine Godfridus Henschenius in Actis Sanctorum die V. April T. 1. Locum inde produxerat Allatius contra Hottinger. p. 204.

Ἐκ τῆς οὐσίας Θεοδώρου τῆς θαυματουργῆς. t) *In scriptam Theodorici
pivaculorum efficitur.* Pr. Ἐμοὶ ἢ πολλῶν τὰ σα θαυμάζοντων ὡ μωβλῦτις.

Ἐξήγησις εἰς τὸ γ. τ' μεγάλης συντάξεως Πτολεμαίου. In lib.
tertium Magnæ Constructionis Ptolemæi. P. Ἐν ἡτέρω τῶ συντάγματι
σκοπός ἐστιν. Basileæ u) 1530. fol.

Ejusdem Κανῶν ἱαμβικὸς μετὰ χορίων τῆ ἐπιθῆ τῶν Θεοφραστῶ.
Ἄτερος κανὼν ἱαμβικὸς μετὰ χορίων εἰς τῆν πενήτησιν.

Ejusdem Nicolai Cabasilæ laudatur à nonnullis Liber περὶ
συλλογισμῶν. *De Syllogismis* Pr. x) Σκοπός ἐστὶ τῶ συντάγματι διδάξαι τὸ
εἶδος τῶ συλλογισμῶ. Mediolani in Bibliotheca Ambrosiana patet
subnomine Nicolai.

Alii fide nescio cujus Codicis Vaticani laudant Cabasilæ τὴν
σοφωσίαν λόγους πῆ. *Orationes LXXXVIII.* Nilone, an Nicolao af-
fignandas, ipsi viderint. Mihi anxie peruestiganti Codices Vaticanos,
eas videre nondum licuit. Quare judico oculis potius habendam fidem,
quam auribus.

Doctissimus Labbæus in dissertat. historica de scriptoribus
ecclesiasticis T. 2. p. 114. advertit: *Oratio in tres Theologos Basilium,
Gregorium, & Johannem Chrysostomum, non est hujus Cabasila factus, sed Phi-
lothei Patriarchæ Constantinopolitani, de quo nihil observavit nosser Bellarminus.*
Legitur in Cod. Vaticano 809. p. 100. Φιλοθέης Πατριάρχης γ) λόγους
57-

- u) Una cum Magna Syntaxi Ptolemæi ac Theonis Alex Græcis in Ptolemæum com-
mentariis p. 151. seq
- x) Cabasila de Syllogismis, in Codice Cæsareo incipit: Ἄτομόν ἐστὶ τὸ ἐν ἀριθμῶ,
οἷον ὁ δὲ ὁ ἀνθρώπος.
- γ) Hæc Philothei Oratio à Jac Pontano Græce ac Latine una cum Dioetra Philippi So-
litarîi Ingollstad. 1604. 4. & hinc in auctario Ducæano Paris. 1624. T. 2. p. 33. &
Latine T. 26 Bibl. Patrum Lugd p 21. edita longe diversa est ab Oratione Ca-
basilæ in eodem sacrostriumviro, quæ MS. est in Bibl. Cæsarea atque incipit
διμαγυρίω ἐνομοσίτερον ἔ δικαιοσύνην εἶναι τὴν γινομένην τοῖς παλαίσται
πᾶσαν ἐμμεν ἱμῆν. Ἐπιπρὸ δὲ τῆς τῶν ἀπάντων παλίστας &c Nam & Cabasilæ
laudatam esse illam beatorum Doctorum trigam à Johanne Euchaitarum Metropolita
(vide Allat p 112. de Jimeonum scriptis) Theodoro Metrochita, & Mattheo Cama-
riota aliisque observarunt Viri doctissimi. Confer Acta Sanctorum T. 2. Junii
p. 93. seq. ubi de festo quod in honorem communem Basilii, Nazianzeni & Chry-
sostomi à Græcis die 30. Januarii celebratur auctore Johanne Metrochita Euchai-
tarum, temporibus Alexii Comneni item ambitiosam quæ inter Basilias, Gre-
goritas & Joanuitas orta fuerat, ita composita, ut diceret tres illos simul sibi vi-
sos adesse, trillatos se unum esse apud DEUM, itaque nec sui causa contendendum
de prerogativa sed cultum ipsorum communem uno die conjungendum.
Confer etiam si placet, Nicolai Rayæ tractatum præliminarem Actis Sanctor.
T. 2. Junii præmissum.

ἐγκωμιαστικός εἰς τὸς τρεῖς ἱεράρχας βασίλειον τὸν μέγαν, Γρηγόριον τὸν Θεολογον, καὶ Ἰωάννην τὸν χρυσοσομόν Pr. Τὸς διδασκαλῆς ἡμῶν ἐπαινέσωμεν.

Neander Epitomator Gesnerianus. & alii inter Nili Thessalonicensis Tractatus, libros etiam *de vita in Christo* reponunt. Quos & omnia hæc se vidisse scribit apud amicum in amplo & antiquo volumine, quæ seu ipsi, seu alii, quibus id negotii dabitur, aliquando cum studiosis communia facient. Quidquid fuerit de eorum editione, neque enim modo anxius id exquiro, meum est à supino Neandri, & aliorum errore Lectores eximere. Libri siquidem de vita Christi Nicolai Cabasilæ sunt, non Nili. Idque ut videas, Librorum Nicolai notam hic libens, ut vides, attexui. Et hæc adnotavi, ne Cabasilarum uno cognomine, unum quoque Scriptorem Nilum, sive Nicolaum constituas, quemadmodum vir alter eruditissimus z) apud Salmasium, ut supra vidimus de Nilo Thessalonicensi, & Nicolao Methonenfi, unum Nilum fingebat. Labbzus addit in Bibliotheca Nova, *Nili Thessalonicensis ad Nicolaum Cabasilam Epistolam a)* in Cod. Regio 1759. Nec non; *Nicolai Cabasilæ Chamaæta Epitaphium b)* *Nili Thessalonicensis Archiepiscopi avunculi sui: & aliquot ejusdem epigrammata* in eod. Cod. Reg. 1759.

(K) 3

Huic

z) Vulcanius, supra p. 63.

a) In Bibl. Cæsarea Nicolai etiam Cabasilæ sedecim exstant Epistolæ, quarum primæ sex ad patrem, 7. *Δυσκοπέλω τῷ Μανικαίτῃ*. 8. *ὡς τὰ εἰς Θεσσαλονίκης τῷ Συναδῆνῳ*. 9. & 12. *τῷ Γαρχανειῳ*. 10. *τῷ μεγάλῳ Σακελλαρίῳ*. 11. *τῷ παπῆ κυρῷ Δοσιθέῳ τῷ Κασανηνῳ*. 13. *τῷ ὑπομνηματογράφῳ*. 14. & 15. *τῷ Κυδῶνῃ*, ad Demetrium Cydonium, 16. ad incertum, Vid. Nesselium p. 368.

b) In eadem Bibl. Cæsarea exstant Nicolai Cabasilæ tredecim Epigrammata *ἡρώικα* sive carmine Heroico. Primum ex his *εἰς τὸν ἑαυτῆς θείῃ τὰ Φων κυρῷ Νείλῳ τῷ Θεσσαλονίκης*, incipit: *Νείλῳ κυδαμίμοιο τὰ Φῶν ὁ δὲ σῶμα καλύπτει*. 2) In Isidorum Patriarcham CPol. 3) in Lucæ XXIV. 29. *Mane nobiscum, nam advesperascit*. 4) in Psal. CXX. 5. *Hæc tibi quia peregrinatus sum longe*. 5) In Es. III. 5. *Vestem habes, dux noster esto*. 6) in exceptionem reliquiarum S. Theodoræ, 7-12) Acrostichides in S. Martyrem Demetrium, S. Andream juniorem, S. Eudocimum: iterum in S. Demetrium Martyrem, in recentes Martyres Hierosolymitanos & in S. Gregorium Palamam Archi-Episcopum Thessalonicensem. 13) In divina CHRISTI præcepta Matth. V. 21. seq. Feruntur præterea sive in hæc sive in Regis Christianissimi Bibl. hæc inedita Nicolai Cabasilæ monumenta: 1) *πρὸς τὴν ἐρώτησιν τῆς, τίς ὁ σκοπὸς τῆς κυρίας ἐνανθρωπήσεως*; incipit: *εἰ καὶ Φιλόχρυσοι καὶ Φιλέυλοι ἄνθρωποι &c.* Nessel. p. 429. 2) *εἰς τὸν ὡ τῆς καινῆς μίξεως, ὡ τῆς παραδόξου κράσεως* (Naz. Orat. XXXVIII. T. I. p. 620.) incipit: *ἐρωταῖς ὡ Φίλων ἀριστε, τί ἐκείνο ὀφθῆσιν ὁ ἐν Θεολογία μέγας Γρηγόριος &c.* 3) *εἰς τὴν ἱερὰν εὐλογίαν explicatio duplex sacrarum vellium in divina Liturgia usitatarum.* Coufer Lambecium lib. V. p. 211. 216. & 347. seq. 4) Lab-

beus

Huic Nilo, & Nicolao Cabasilæ adjici potest tertius Demetrius Cabasila itidem Thessalonicensis. Nec prætereundum, per eadem tempora unam urbem in Græcia Thessalonicam tot extulisse viros facultate dicendi singulares, & doctrinis conspicuos præter hos tres Cabasilas, Theodulum Magistrum, Acindynum, Theodorum Cutelem, Demetrium Cydonium, Balsamonem, Protonotarium Lampenum, & plerosque alios, quos eorundem ad Nicephorum Gregoram, & Gregoræ ad eosdem Epistolæ in solem & pulverem produunt in Manuscriptis Codicibus: de quibus altera vice agendum est.

XV. Nilus c) Monachus Ægyptius.

In adnotatis quibusdam post Thesaurum Nicetæ Choniata, in quibus nonnulli in Ecclesia Græcorum, docti equidem viri, sed qui data opera opiniones fidei catholicæ adversas in vulgus spargere non dubitarunt, ideoque contra eos pronunciatum est, legi Nilum quendam Monachum Ægyptium: *ἔειπον ἂν καὶ ὅσα Νεῖλος τις μονάζων τὸ ἐπιτηδεύμα, τὴν γένυν εὐσεχῆς, τὸ γένος Αἰγυπτίου, τὸ ὄρθως ἀλλότριον πίστεως, καὶ ἀχρηστὴν καὶ ἰλὺν ἀπόβλητον, ὡς ἀπὸ Κανωβικῆς ζώματός τῶν ἐκείνης χειλέων ἀπέπυσεν, ἐχὼρα πελαγίζων, μάλλον μὲν οὖν, ἢ εἰς πῆχες αἰρόμενον πολύχου τὰ βλάσφημα ἐπηγγέλλετο. ὅτι ἡ ἀπελιπον ἡμᾶς αἱ βίβλοι, καὶ τῆς ἡμετέρας μνήμης ἀπέπυσαν, ὅσα ὡς φρονέοντες, ἢ διψῶντες, θρησία λιβυκά, καὶ θανάτῳ πρόσπολα, ὁ Νεῖλος ἔτι ἰοφόρα κατὰ τῆς εὐσεβείας ἐξιμημήκει ῥήματα, σιγῇ τὰ κατ' αὐτὸν ᾤσαδ' ἀμοιμ.* *Enarrarem etiam quascunque Nilus quidam, instituto Monachus, barba promissa spissaque conspicuus, genere Ægyptius, rella fidei hostis, purgamenta quedam frumenti, & lutum rejectivum, veluti è Canobico ore propriis labiis conspuit, non maturè inundans, quinimo in cubitus, & ulnas sese erigens blasphemias valde numerosas palam, profiebat. Quando vero illius libris caremus, & è nostra memoria effluxerunt quoscunque ille uti rubeta venenosa, aut diplas, fera Libyca, & mortem ministrantes, sanie venenoque delibratos d) sermones, contra pietatem evomuit, silentio, quemadmodum & facta illius, venti abripiant.* Et ad hunc ipsum spectare

beus in Bibl. nova MSS. testatur in Bibl. Regis Galliæ existare Collectanea ex actis Conciliorum & SS. Patrum Canonibus, cum interpretationibus zonare, Balsamonis, Cabasila, Studite Svidæ & aliorum.

c) Hic idem est Nilus Italicorum dogmatum propugnator, de quo supra num. XIII.

d) Delibratos.

Etare videtur Anathema dictum in Nilum Monachum in Synodico recitari solito in Ecclesia Græcorum Dominica Orthodoxia. Τοῖς δογματιοῦσι ἀσθεῖς τῷ τῷ ἀρχιεπίσκοπῳ Νείλῳ, καὶ πᾶσιν τοῖς κοινωνοῦσιν αὐτῷ ἀνάθεμα. *Placitis, et sententiis contra pietatem à Nilo Monachum rebellem, et de febre pronuntiatæ, et reliquis omnibus, qui cum eo sentiunt, Anathema.* Iisdem e) cum Choniata vixisse temporibus nullus dubito.

XVI. Nilus Metropolita Rhodius.

Nilus Metropolita Rhodius. Eum tamen genuit, & aluit Chios insula, quod idemmet suo testimonio planum facit Oratione in S. Matronam Chiam, ipso fere initio: Οὐ ξένα τ' παρέσης ἡμῶν πανηγύρεως, ἃ δ' αἰδιότρια τ' ἡμῶν ἐπιφανῆς ἐστὶ πόλις, ἡμέτερον γὰρ ἢ εὐφημιὰν καθέστηκεν ἐλάσημα, καὶ τ' ἡμετέρας καὶ αὐτῆς ὄρηξ καθέστηκεν. Μαρίωνα γὰρ ἱερά τ' συλλόγῃ ταῦτα κεχηματικῆς πρόξενον, καὶ ταύτης ἢ θεοσίμῃ ἐορῇ, τῆν παρέσαν πανηγύριον συγκεκρότηκεν. Μαρίωνα, ἃ καὶ ἦν παλαιὰ φέρουσι βιβλία, καὶ ἦν ἢ Θεσσαλονικέων μὲν προήνεγκε, καὶ ἐξέθρεψατο πέλις. Παλαιστίνη ἢ τῶν τ' ἀρετῆς καλῶν ἐκείνης ἀπολελαύκει, καὶ πλήρη τῷ θεῷ τῶν ἀσκητικῶν ἰδρωτῶν παρῆπεν, ἀλλ' ἦν ὅπερ ἀνωθεν ἡνιξάμεν ἢ καθ' ἡμᾶς νῆσον αὐτῆς θεοδώρητον ἔχεν ἀκρεμόνα, ἦν προήγαγεν μὲν αὐτῆς εἰς Φῶς, καὶ προτήγαγε θεῷ ὡς ἱερόν τι, καὶ τίμιον ἀεροδίνον. *Non aliena sunt a nobis præsentis celebritatis mysteria, nec nostræ præclarissime hujus urbis extranea. Cujus enim laudes prosequimur, nostram utique germen est, et civitatis nostræ ramus frondescens; namque sancta Matrona cœcum hunc colligit, et ejusdem à Deo honoratus dies festus festum solemne hoc explicat. Matrona, non quæ antiquorum Annales referunt, et quam Thessalonicensium urbs in se procreatam eduxit, et Palestina honorum illius consors Asceticis sudoribus honestam Deo transmissi; sed quam, quod supra innui, Insula hæc nῆτρα à Deo sibi datam surculum possedit: quem proculc ista in lucem, et Deo uti sacras atque honorabiles primitias consecravit.*

Nilum hunc scripsisse contra Latinos, disco ex Raccendyta in Dialogo Johannis Plusiadeni. Interrogatus enim, ut numeraret nominatim Doctores, quibus suavis à Latinis se sejunxerat, respondet: Ἐχομεν Φώτιον πρῶτον κατὰ Λατίνων ἐκθύνῃ βιβλίον, μετ' αὐτὸν ἢ πολλοὶ καὶ καλῆς, τὸν φιλόσοφον Μιχαὴλ τὸν ψελλόν, Νείλον Καβάσιαν, Μεθώ-
της

e) Nihil impedit fuisse paulo antiquiorem, quod in illam Johannis Itali Senatorum Nilum pulchre quadrat.

νης Νικόλαον, Νείλον Ῥόδου, Μοχαμωδ' Ἰβνα, Φερην τὸν Φιλόσοφον, Καμαίηρον γενναῖον, Βαβλαάμ Ἰβνα Μοναχὸν Καλαβρὸν, Παλαμᾶν τὸν σοφόν, Θεοφύλακτον Βεργαρίου, ἄλλον Βεργαρίου Ματθαίου, καὶ ἄλλας πλείους, ἧς ἔκαλεῖτο, διὰ τὸ μὴ μηκύνειν τὰς λόγους. *Habemus Photium, qui contra Latinos primum librum conscripsit. Post eum multos ἔγραφο: Philosophum Michaelum Pfellum, Nilum Cabasilam, Metbonensem Nicolaum, Nilum Rhodium, Moschampara quendam, Pburnem Philosophum, Camaterum generosum Rhodium, Moschampara quendam, Pburnem Philosophum, Camaterum generosum, Barlaamum quendam Monachum Calabrum, Palamam sapientem, Theophylactum Bulgaria, alium Bulgaria Matthaeum, ἔ alios plurimos, quos non recenset, ut sermonem protraham.*

Philippus Labbæus in nova Bibliotheca notat in Cod. Regio 901. & 1727. legi Nili Rhodii *de versibus Anacreonticis.*

In Bibliotheca Regia Escuriali scribitur asservari, ut ex Indice illius MS. discitur: Νείλος Μητροπολίτης Ῥόδου ἔ Διασωρηῆ, πρὸ λίθου, πρὸ καλασκουῆς μύρου Μωσαϊκῆ, πρὸ γενήσεως τοχμηῆ, πρὸ χρέου βωτῆρη. *Nili Metropolitæ Rhodii Diasoreni, de lapidibus, de Confectione unguenti Mosæici, de generatione artificiosa, de Anno Bisexto. V. 14.* Si idem fuerit cum superiori, jam habemus illius agnomen.

Scripsit Orationem cum elegantia & copia singulari *de laudibus ἔ virtutibus S. Matronæ.* Pr. οὐ ξίνα γὰ τ' παρῆσθης ἡμῶν παρηγορεῖται. Est à me latina reddita.

Enarrationem Synodorum. f) Inter Oecumenicas recenset Photianam commentitiam, ejusque decreta de unione Occidentalium & Orientalium, de restitutione Photii; & sententiam de Processione Spiritus Sancti ex solo Patre summopere laudat, & additionem in symbolo *Filioque* configit. Prætereaque Synodum contra Barlaamum & Acyndinum sub Johanne Palæologo Andronici filio inter easdem Oecumenicas Synodos collocat, & Palamitas tuetur. An præterquam dicta aliquid contra Latinos scripserit, ut ex dictis Racendytæ supra ductis colligitur, vel aliquid aliud diversum ab iis, quæ in enarratione Synodorum somniat: ignotum mihi plane est. Schismati tamen addictissimum fuisse ex iis, quæ in Synodis enunciat, conjectura non levi prospicio.

XVII.

f) Edita est hæc de IX Synodis Oecumenicis Synoptica enarratio Græce & Latine à Christoph. Justello Paris 1611. 4. ad calcem Nomocanonis Photiani; & à Gvil Voëllo atque Henrico Justello filio in Bibliotheca Juris Canonici veteris Paris 1661. fol. T. 2. p. 155.

XVII. Nilus Xanthopulus.

Postremis Imperii Græcorum temporibus recensetur Nilus Xanthopulus, quæ in Ecclesia vario modo concinendos Troparia in tres Hierarchas Basilium, & in quatuor sacris Officiis modulate decantantur, cum nomen nullum esset, non alium est Xanthopuli g) cognomine, quatuor nobis Vatic. 112. quarum alterius P. *ὡς δ' ἡμῶν σοὶ σὶ μὲν ἀρετῆς εἶδеси διαλάμπειν. 3, ἴσως εἶδῃ πολλάκις περιμμένα σοὶ γὰρ ἀρετῆς ἐλλείπειν*, ceteræ Theodorus Xanthopulus, in cujus doctissimo opere legitur Monodia à Georgio Galefiota, cuius illud est P. *Ἄνδρες οἷς τοῖς βασιλείοις ἡθρομένοι.* Quare cum eadem ætate Nilus hic Xanthopuli; & Epistolæ tantum sub Xanthopulo ipse non effugerem inconsideratissimè eas adscriberem. Decernant oculatiores vendis fortunatiores.

XVIII. Nilus Tarchanachus.

Græci antequam in Italiam profectio Constantinopoli coacta decernunt, ut sepe evolventes, examinandosque, a quibus ad rem facerent, & ex Monte Atho, eligerent, Latinorum objectis promptius

g) Fuit & Xanthopuli cognomen Nicephoro Calli-
rean, de quo Georgius Claudius, Claudii Ja-
triba, quam manuscriptam mihi cum in hac
que præmittere instituit novæ suæ Epistolaru-
rentino & Augustano Codd. veterique interpre-
tationes parat in lucem emittere.

h) Inter Nili Cabasilæ Epistolas sedecim quæ MS
est ad Tarchaniotam.

cum Nili Tarchaniotæ mentio incidisset, Imperator hominem, & illius commercium rejecit, timens, ne quis Monachellus dicax, & ad audendum projectus, in Synodo contra rem bene gestam, maledice, contumeliaque dicens, magna Græcis detrimenta afferret. Syropulus sect. 3. c. 7. ἐν τούτοις ἐσκέπητο καὶ περὶ προσώπων ἀρμοδίων πρὸς τὴν σύνοδον ἀφικέσθαι, καὶ τινὲς περὶ τῶν ἱερομονάχων ἰ) κυρίως Νείλου τῆς Ταρχανειώτης εἰρηκότου, ὡς χρησίμος πρὸς τὴν σύνοδον ὄντος, εἶπε ὁ βασιλεὺς, δευτέρω μὴ πόσῃ εὐρεθῆτι καλογέριον, καὶ φωνήν τινα ῥύψῃ ἐκείσε, ἥτις ἡμῶν μεγάλην προσξενήσει βλάβην. Quæ ita vertit Creyghtonus: *Tertium sollicitudo illis incubuit, de personis idoneis ad Synodum eligendis: Et cum quidam Domini Nili Tarchaniotæ Hieromonachi mentionem injecisset, tanquam viri docti, Et perutilis ad has Theologicas questionum ventilationes. Respondit Imperator, se magnopere pertimescere, ne Nilus severioribus Penitentiariorum moribus imbutus, minus flexibilem se praberet ad nostras qualescunque opiniones Et vota: Et forte aliquid interdum effutiret subrusticum, Et insulsum, quod sibi metipso dedecus, nobis invidiam Et damnum propagaret. Primum hic aspis à vipera venenum mutuatur. Syropuli malevolentia, atque improbitas, ut considerate, prudenterque agentem Imperatorem incesto ore lueret, sua vitiosissima interpretatione fenestram ad nequitiam patefacit. Idque ut videas; undenam id hausit Creyghtonus, Nilum hunc fuisse, doctrina conspicuum, Et perutilem ad has questionum ventilationes? Nilum severioribus Penitentiariorum moribus imbutum, minus flexibilem se prabiturum ad Græcorum opiniones Et vota? subrusticum, Et insulsum*

- i) Forte hic ipse est Nilus Hieromonachus clarus post millesimum & quadringentesimum à CHRISTO annum, Damyla dictus in seculo, antequam inter Monachos nomen profiteretur suum, Italus gente & in Monasterio Hieræ Petræ Carcassinorum in Creta insula versatus, de quo obiter ex Labbeo supra Allatius cap. IX sed ab eodem tempore plenius de ipso edoctus plura refert lib. 2. de consensu utriusque Ecclesiæ c. 18. p. 859. 870. Illo loco hæc etiam ejus scripta memorantur: ἐκθεσις ὡς πρὸς τῶν θεῶν γραφῶν, συναθροισθεῖσα Νείλος ἱερομονάχος, Δαμυλά τῆς κατὰ κόσμον ὀνομαζομένης, πρὸς τῆς ἀντιλεγούσας ἑπὶ τὸ πανάγιον πνεῦμα καὶ ἐκπατρός ἐκπορεύειν, ἀλλ' ἐκ τῆς πατρὸς καὶ υἱῶν. Incipit: τῷ εὐλαβεστάτῳ ἡμεῖς χριστῷ πατρὶ καὶ ἀδελφῶ σοφώτατῳ τε καὶ λογιώτατῳ κυρίῳ Μαξίμῳ τῷ ἀπὸ γραικῶν ἐχούτῳ τῆς γενεῆς σιραῖν, Ἰταλῆς ὁ αἰμασίωλος Νείλος. Sequuntur in MSS. περὶ Δαμάσκου Πάπα, καὶ ὅτι ὁμίπιστος ὑπῆρχεν ἡ προσβυτέρα Ρώμη μέχρι καὶ τῶν ἡμερῶν χριστοφῶρος τῆς Πάπα, ὡς προκινῶν ὁ λόγος δηλώσει. Περὶ τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐπιλεγόμενης πρώτης καὶ δευτέρας συνόδου, ἣ ἐν ταῖς ἡμέραις συναθροισθεῖσης Φωσίου τῆς ἀγίας καὶ ἀρχῆς, προσάξει βασιλικὴ κατὰ Νικολάου τῆς Πάτριάρχου. The fragments dat Allatius de Consensu p. 622. 857. 916. 1375. seq. contra Hottinger. p. 441. de Synodo Phot. p. 178.

sum, quod sibi metipsum dedecus proferat? Nihil horum in Syropulo est. Si contra Allatum crocitas, prode Græca Syropuli. Non potes, Fatere igitur hacce tua interpretatione, cum una & continua sit, & hoc tenore disposita, te nugas, non interpretem agere. Et stultum quoque est, te, quod Imperator per contemptum Nilo appingit, ut tuo Syropulo auram affles, in laudem eamque maximam convertere. Καλογίον, mi homo, est Monachus pertenuis, pusillus, & licet Monastico habitu emineat, est tamen homuncio, quod Græci recentiores modo καλογιράκι efferunt; & in vita S. Nili Junioris, καλογηριον, & καλογηρίτιν. Καθώς ἔφησθε με ἀποκκεῦσαι σε, εὐτελές καλογηριτίτιν εἰμι ἐγὼ μὴδένα κλητῆμεν βαθμὸν ἱερατικόν. Et hæc tua sunt, Confectarium, quod è Syropulo tuo assumis, plenum sceleris, & malevolentiz est, quicquid tu cum eo concinens colligis. Unde Nilus iste à Palaologo Jobanne repudiatur quasi minus flexibilis ad suum, quem pro virili satagebat, Latinismum. Quid acriter perstringit in Palaologo noster Auctor ad ultima verba hujus Capituli. Id Syropulus expresserat: Εντεῦθεν ἂν εἶδες χαλῆσθαι τὰς συνέτους τῶν σκοπῶν εἶχεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως εἶδει γενναῖον τι εὐπαρεχόν τοῖς ἡμετέροις. ἂν ἂν εἰς τοσοῦτον κρημνὸν ἀφείη τὴν ἐκκλησίαν. Qux tu vertis: Unde prudentioribus fas est conjectare, quo affectu, qua sententia erga nostrates noster Imperator esset animatus, qui si quid nobile & generosum in nostratibus animadvertens fovisset, nunquam in tot precipitia ac scopulos Ecclesiam naufragam intulisset. De malignitate Syropuli non agam hic multis, cum pluribus speciatim & proprie de ea edisserendum sit in secunda Parte pro historia Concilii Florentini. Modo illud consideret Lector. Qui proponit Nilum, unus est è vulgo, & multitudine infima, cui nec nomen est, nec agnomen, & qui indignus habitus est, ut memoria ejus in hac historia posteris innotesceret. Ideoque fuit Syropulo, τῶς; tibi quidam, nullo rerum usu clarus. Qui rejicit, Imperator in omni yero studio, & humanitate enutritus atque versatus, oculatus ad omnia, & cujus dotes eximias, verba sunt Syrop. sect. 2. cap. 4. semper sum admiratus, & longe impar em me fateor ejus laudibus enarrandis. Ἐγὼ ἄ πάντα τὰ ἔθαυμασα βασιλεὺς θαυμάζων, καὶ οὐδέ ἰκανὸν ἐμαυτὸν κείνων πρὸς τὰς ἐπιπνεῖς ἐκείνης. Qui Consilio & Congregationi illi aderant, non puto fuisse truncos, & capita cerebro vacua. Illi omnes si commodis Græcorum aptum Nilum hunc cognovissent, si non omnes, saltem unus quispiam Imperatori refragatus fuisset. Nihilominus omnibus ad unum lingua excidit, & judicium Imperatoris subsecuti sunt, & Nilus ex-

pulsus. Et nos Syropuli extra Synodum sententiæ uti Magistri, & secretorum cordis conficii, & divinorum eloquiorum ἐκφάσιος affigemur?

XIX. Nilus Triclinius.

His fere æqualis fuit Nilus Triclinius, virtute, dicendi arte, & prudentia conspicuus. Eum Barlaamus Monachus Italus concertationum, & controversiarum quæ inter ipsum, & Gregorium Palamam versabantur, judicem sibi eligit, & in illius sententiam, & vota, utcunque illa sive in sui, sive in Palamæ favorem subscripserit, libentissima inclinatione voluntatis se propensurum spondet, & consilio assensurum. Barlaamus Epistola ad eundem Nilum: Ἀρεῖῃ τε, καὶ λόγῳ καὶ συνέσει παντοῖα κεκοσμημένον εἰδώς σε, κρείῃν ἀξιώ γενεᾶς τῶν ἐμῶν πρὸς τὸν Θεωπέσιον συμβεβηκότων Γρηγόριον, ἔχ' ἵνα κρείῃς, ὁπότ' ἐσοφώτερος, ἢ μάλλον σαρδαῖος, ὅς γ' ὑδεμίαν ἐμαυτῶ σοφίαν, ἢ ἀρεῖῃν ζήλοισι, πῶς ἂν κατὰ ταῦτα ἀρξάμεθα τῶν ἀξιώσασαι; εἰ δ' αὖθις, ἵνα τιτὰ ἐκαλεῖται αὐτῆ καβαληφίση, κατηγορίαν γ' ὑδεμίαν κατ' αὐτῆ φέρω, ἀλλ' ἐπὶ ἀσέβειαν μὲν ἐν τῷ πρὸς ἐμὲ αὐτῆ λόγῳ καταγινώσκει, δεομαί σε δ' ἀκρίτως καὶ τὴν ἐμὴν περὶ τῶν κρείῃς, πότερον, εἰ τοιῦτός εἰμι, οἷον αὐτὸς με ἐπέληφεν, ἢ εἰ τοιῦτος διηγήσαί μιν ἔξ ἀρχῆς ἀπλῶς καὶ ἀληθῆς τὰ συμβεβηκότα, ἐπειτα καὶ τὴν κατ' ἐμὲ κατηγορίαν ἔανθρώπα, ἢ ἵνα σὺ κρείῃς εἰδῆθην, δῆλον ποιήσω. An hic idem sit, ad quem scribit k) Michaël Glycas, cujus verba nos de Perpetua consensione Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ lib. 3. cap. 15. num. 8. exscripsimus, ad liquidum explorata veritas non est.

Dignissimum circumspectione est, quod primus omnium in Nomenclatore suo Robertus Constantinus intercit, Nilum quendam historicum: quod posterioris ævi Scriptoribus etiam eruditissimis factum fecit. Vossius de Historicis Græcis: *Alium certe dubium est Nilum Chrysoforni discipulum, de quo Lib. 2.* Georgius Draudius in Bibliotheca Clasica: *Nili historici libri de Historiis Regum extant Bononia ad S. Salvatorem, principio tamen mutilati. Dicitur tamen nobilissimum quendam in Italia principem habere; sed in medio ejus Codicis aliquid deesse. Ajunt eisdem extare in Vaticana.* Michaël Neander: *Nili etiam cujusdam Græcum historicum in Bibliothecis Italicis asservari ajunt.* Bonaventura Vulcanius Prefat. ad Lectorem in Tractatum Nili Thessalonicensis de primatu Pa-

k) Alium hunc & antiquiorem Nilum fuisse non dubito, eum Glycas Seculo duodecimo clarus Barlaamum antecesserit annis amplius ducentis.

px: *Sunt qui & Nili cujusdam græcam historiam in Bibliotheca Italica assertari scribant.* Nec alia sunt, quæ tradit Gesnerianus Epitomator, & Gesnerus sub nomine Nili Historici. Labbæum illis verbis: *Nili historia in Bibliotheca Pontificia*, hunc eundem Nilum Historicum Roberti Constantini intelligere existimo. Diversum hunc esse Nilum Historicum, si quis tamen est, & perquam longissime, nullus dubito. Sed quisnam hic tandem fuerit? Dicam sine fuce & pigmentis. Neque enim mihi mango Medicus, ut proverbio fertur, neque muscerda piper erit. Est hic Johannes Cantacuzenus Græcorum Imperator, qui Græce non ineleganter, an vere, judicent alii, historiam de rebus à se gestis contexuit, & qui tandem rerum humanarum pertæsus, & in administrando Imperio difficultatibus aggravescens defatigatus, primum abjectis clypeo & hasta ut ita dicam, Monachum induit, & Josaphati sibi nomen adscivit. Sed quid hic commune Josaphati cum Nilo? Cum Cantacuzenus à negotiis publicis remotus sive veræ gloriæ umbras captans, & eo potissimum quod non deerant, qui gesta ab eo magnifice, sapienter, fortiter, & feliciter, ore, & quod magis est, scripto lacerarent, animum induxisset literis mandare, ut malevolorum objectis responderet, & genium l) frangeret, sub nomine Nili, utcunque emutili, m) inflammatæ cupiditati ignem submittit, & ad scriptionem compellit Christodulum quendam. Is erat ipse Johannes Cantacuzenus, qui tanto oneri non gravate sese subjicit, & verbis obligat, & tandem promissa exequitur, & historiam exorditur. Lector conferat has Epistolas, n) & videbit: & ex verbis illis Nilianæ Epistolæ, errorem irrepisse plane comprehendet. *Τὰς ἐπὶ τῶν βασιλέων γεγονότα, τὰς ἐφ' ἡμῶν. Te porro nos hac molestia expedire, & summa cum brevitate, quæque sub Imperatoribus illis; quæque nostro ævo contigerunt, exponendo.* Hinc illa, *Nili Historici de Historiis Regum.* Non est igitur, quod nos excruciemus, quod Bononiensis Codex mutilus suo principio est, neque tempus teramus in expiscando, quisnam sit ille in Italia princeps nobilissimus similis Thesauri possessor, vel quonam ex Codice defectum in medio referciamus, cum jam integer, omnibusque suis partibus absolutus, editus sit Latine Ingolstadi o) ex Typogr. Adami Sertorii per

(L) 3

Ja-

l) *Genuinum.*m) *Emutili.*n) *Nili ad Christodulum & Christoduli ad Nilum Epistola Historiæ Cantacuzeni præmittitur.*o) *A. 1603. fol.*

Jacobum Pontanum de Græco in Latinum conversus, ex Bibliotheca Bavarica cum Notis & Indicibus necessariis: & nunc tandem Græce & Latine Parisiis p) typis Regiis apud Sebast. Cramoyfi in Fol.

Possevinus in Bibliotheca Messanensi notat; *Fragmentum cujusdam libri Nili, continens Acta septem Conciliorum q) & disputationes sacras.* Retulit autem Bartholomæus Spatafora, exemplum integrum hujus fuisse missum ab Annibale Spatafora ad Cardinalem Mendozam.

His addendi sunt ex Catalogo MSS. Codicum Constantini Barini, quod etiam adnotaverat Bonaventura Vulcanius in *Præfat. Nili Theſſalonicensis de primatu Papæ: Nili Monachi & Inſulyi Panoplia dogmatica contra omnes hæreſes.* Necnon ex Catalogo Cod. MSS. Johannis Suzi, *Nili Monachi de Pane Fermentato cap. CXX.*

XX. NILUS HIEROMONACHUS.

EXtremus me vocat Nilus Hieromonachus scriptor Librarius Typici, quod numero 784. definitur in Vaticana. Sic enim ille in calce Codicis notam exposuit: *χειρὶ ἀμαρτωλῆ γραφῆς ρ) Νεῖλος τὰ χαῖρα Ἱερομονάχου γραφῆσα, ἐν τῇ πόλει τῇ λεγομένῃ Τηφέρει ἐξ ἐπιτροπῆς καὶ μόνου Θωμᾶ & Συριανῆ, καὶ οἱ ἀναγιώσκοντες, καὶ ἐντυγχάνοντες αὐτῇ ἔχουσιν τὴν χάριν αὐτῆς ἐν τῷ κεκτημένῳ αὐτῆς. Ἐγράφη ἐν τῇ χώρᾳ Ρωσίας, πόλει τῇ λεγομένῃ Τηφέρει ἐν τῇ μονῇ τῶν ἀγίων μεγάλων Μαρτύρων Θεοδώρου & Τήρωνος, καὶ Θεοδώρου & Στρατηλάτου. Codex hic exscriptus est manu peccatoris Nili fortasse Hieromonachi Scriptoris in Civitate Tephberi, hortatore, & suasore Thoma Syriano. Qui legitis & manu tractatis, pro scriptore & possessore ipsius Deum orate. Scriptus est in Regione Russia in urbe Tephberi, in Monasterio Sanctorum magnorum Martyrum Theodori Teronis, & Theodoricopiarum Duelloris. Ad hæc observo illud, τὰ χαῖρα Ἱερομονάχου, forte Hieromonachi, non ita enunciatum esse, quasi Nilus iste dubitaret de sua ordinatione, nec esset certus, an sacri ordines illi ab Episcopo collati, rever-*

subſi.

p) A. 1645. fol.

q) Confer quæ supra in Nilo Rhodio p. 80.

r) In Bibl. vindobonensi teste Lambecio lib. 4. p. 84. ad calcem Codicis MS. S. Chrysoſtomi in Paulum legitur: *Τῇ & Θεῷ χάριτι ἐτέλεσα ἐγὼ παντλημων Νεῖλος Ἱερομόναχος τὴνδε τὴν βίβλον κατὰ τὸ ἔτασταις* unde de ætate hujus Nili constat, nam annus Græcorum 6953, respondet anno CHRISTI 11445. Etiam Gregorii (Naz.) Orationes manu Nili scriptas in Codice Bibl. Laurentianæ quæ Florentinæ est, meminit V. C. Bernhardus Montfauconus in *Palæographia* p. 105.

subsisterent: verum tamen de hoc testatus pronuncians demisso animo & humili, sua comprimens, & eruens irrogantiam, ideoque se similibus ordinum indignissimum reputans, more illius xvi illud τάχα fortasse, oratione indidit. Ad hunc modum in Cod. 779. Theodulus Trapezuntius Episcopus: ἐγραψασαν αἱ βιβλοὶ αὐταὶ, ὃ τε τὸ μνησίον συν τὰ ἰδιόμελα ἔχουσι ὅλα, τριώδιον δὲ καὶ ὀκτώηχον, μετὰ δὲ καὶ ἐκλεβίαις κανόνας τῶν ἁγίων ὧν χεῖρὸς ἐμῆς ἔαμαβίολα, τάχα ἡ καὶ ἀναξίος Ἐπισκόπος Θεοδόλιος ἔποίησε τραπέζαν ἐν τῇ Μοσχόβιαν πόλει μετὰ ἀδελφείας, καὶ μερίμνας, καὶ κοπῆς πολλῆς, καὶ οἱ τὸ βιβλίον ἀναγνωσκούσας, ἐυχέσθε ὑπὲρ ἡ ἐμῆς ψυχῆς, ὅπως τύχω εὐλείας ἐν τῇ φοβερῇ ἡ κρίσεως, ἵνα καὶ ὑμεῖς τὸν μισθὸν ληψέσθε, ὡς εἰς ἡ Φιλανθρωπία, καὶ ἐλεημοσύνη θεοῦ ἡμῶν. Ἐτελεσθήτω τῶ 5 ταί. 15. μηνὶ Αὐγούστῳ, ἡμέρᾳ β. Codices hi descripti sunt, Menaeum scilicet cum Idiomelie ejus anni, Triodiam, nec non octechus, & alii selecti Canonis Sanctorum, manu mei peccatoris & indigni, fortasse vero & indigni Episcopi Trapezuntis in urbe Moschobiorum, cum membris data essent ad languores, & longioribus agritudinibus vacillarent, non sine multo labore. Qui librum legitis, orate pro mea anima, ut misericordiam nanciscar in horrendo die judicii, & vos mercedem assequamini ab humano, & misericordie DEO nostro. Finitus est hic liber anno 6900. (Anno Christi 1342. 5) secundum calculum ecclesie Latinæ) mensis Aug. 16. Feria secunda. Et Georgius Phrantza suæ historię titulum præfixit: Οὐκ ἔστι γινώσκοντες ὁ Φραντζῆς πρῶτος βιβλίον, καὶ γενησάντων τάχα Μοναχὸς ταῦτα ἐγράψεν, ὑπὲρ τῶν κατ' ἐαυτὸν καὶ τῶν μερικῶν γεγονότων, ἐν τῷ ἡ ἀθλίᾳ αὐτῆς ζωῆς χρόνῳ. Georgius Phrantza Praetorius & Gregorius fortasse Monachus hoc scripsit, de rebus suis & aliis particularibus successibus, tempore sua misera vita,

1) Imo 1392.

F I N I S.

NOMI-

NOMINA EORUM

ad quos scriptæ exstant

NILI MONACHI

EPISTOLÆ.

- A** Blabio Notario II. 253. edit. Allatii.
 Abramiō Presbytero II. 25. 47.
 Acacio Memorialio I. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94.
 Adolio νομικῶ legum perito II. 211.
 Adriano III. 266.
 Presbytero. III. 81. 91.
 Monacho. II. 60.
 Æliano lectori I. 249.
 Episcopo I. 291.
 Æliano vel Avliano. III. 76. 85. 86. 87. 88.
 Æmiliano Proteſtori II. 231.
 Ænez Philosopho II. 281.
 Aëtio Monacho II. 58. 267.
 Agapeto Diacono III. 257.
 Agathio Diacono III. 162. 215. 216.
 Agathopodi Monacho III. 173. 174.
 Agathonī Decembrio. II. 16. 17. 18. 219.
 Agathonī Episcopo. IV. 37.
 Aglaio Antecessori I. 192. 193. 194.
 Aglaophonti III. 104. curatorī II. 222.
 Albino Monacho III. 223. 224.
 Alcibiadi III. 134.
 Scholastico III. 107. 143.
 Alexandro III. 231. 281.
 Archim. Sritz II. 87.
 Monacho I. 129. II. 120. 121. 122. 123.
 Monacho ἀπὸ Γραμματικῶν II. 49.
 Amblichō : forte Jamblichō) Curatori II. 179.
 Ammonio Comiti II. 283.
 Amphictyoni Rhetori. I. 183.
 Amphilochio Comiti, Juniori I. 141. 142.
 Monacho II. 91. 92.
 Anastasiz Virgini II. 118.
 Anastasio Monacho III. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211.
 Presbytero. III. 51. 60.
 Anatolio Presbytero. III. 54.
 Anaxagorz Grammati. . . . . 196.
 Andrez Presbytero III. 57.
 Andro-

- Andromacho & sociis Monachis I. 78.
 Anthemio Legum perito II. 226.
 Antiocho IV. 16.
 Antonio I. 143.
     Scholastico II. 14.
 Aphrodisio Diacono II. 23.
     Scriniario II. 256.
     Philosopho II. 264.
 Aphthonio I. 69. III. 276.
     Abbati I. Monacho III. 237.
     238. 239.
     Monacho II. 135.
     καθηγουμένη III. 241.
     Diacono I. 68.
     Samaritæ I. 109. 110. III. 112.
     113. 173.
     Tabulario II. 214.
 Apollodoro Rhetori I. 75.
 Apolliphani συμποσίω II. 236.
 Aquilz IV. 33. Consulari III. 62. 63.
 Aquilino III. 273.
 Arcadio Imperatori II. 265. III. 279.
     Rogatori II. 314.
 Aricli προέστου II. 254.
 Aristarcho Presbytero II. 271.
     Tribuno II. 310.
 Aristeno Monacho II. 89. 90.
 Aristobulo Episcopo IV. 13.
 Aristocli Monacho II. 50.
 Aristocrati Eunucho II. 235.
 Aristoni Episcopo II. 315.
 Aristophani Candidato II. 220.
 Arfacio, s. Urfacio, Ecdico III. 130.
 Asclepiadi IV. 44.
 Asclepiadi Comiti II. 270.
 Asclepio sive Esculapio III. 24.
 Asclepiodoto III. 24.
 Asterio Lectorio II. 8. 9. 10. 11.
 Athanasio Diacono IV. 48.
     Ecdico I. 288. 317. 318.
     Monacho II. 62.
 Athenogeni I. 260.
 Athenogeni vel Theodoto Comiti II. 1.
 Attico Lectori I. 191.
 Augustino Tribuno I. 225.
 Auliano, vide Æliano.
 Aureliano I. 131.
     Illustri, από ελληνων I. 54.
 Auxentio IV. 42.
     Ecdico II. 309. Illustri II. 39.
     40. IV. 42.
 Babilz Diacono I. 95.
 Baccho Eparcho II. 258.
 Balcho επαρχικῶ II. 5. 6. 7.
 Basilio προαγματιστῆ II. 260.
 Bebiano Episcopo II. 256.
     Illustri III. 91. 92.
 Benjamin Hebræo I. 124. 125. 126.
     127. 128.
 Berenico ταξίαρχ III. 103.
 Berymo Monacho III. 53. 54. 55.
     56. 57.
     προέστου sive Primati III. 135.
     136.
 Belillo sive Berylo Monacho III.
     150. 151. IV. 26.
 Bufirio Naclero II. 202. 295.
 Byrillo Macedoniano I. 211.
 Calandioni I. 62.
 Callimacho Memorialio I. 264.
 Callinico Monacho III. 38.
     χρυσόχρω II. 216.

- Calliopo IV. 22.
 Callistiano II. 37.
 Callistioni I. 201. 202.
 Calocyro I. 305. 306.
 Candidiano Ductori exercitus II. 245.
 Capitoni Diacono I. 104. 105. 106.
     Φροντιστή f. Curatori II. 185.
 Carino Palatino III. 68. 70.
 Carino f. Marino, *ἐπαρχμῶ* II. 297.
 Carpalioni I. 296.
 Carpioni hæretico Valentiniano I. 234.
 Cassandrio IV. 20.
 Castori Duci III. 21. 22. 23.
 Cecropio *Γαζιώτη* II. 271.
 Charicli five Chariclito presbytero III. 243.
 Charisio Episcopo II. 24.
 Charitoni III. 264.
     Monacho II. 59.
 Chimasio Monacho I. 333.
 Chimasio & sociis Monachis II. 77.
 Chiloni domestico II. 158.
 Chilonio Silentario IV. 14.
 Chrysantho Lectori III. 93.
 Chrysfaphio Diacono III. 111.
 Chryseroti Sophista II. 42.
 Chrysippo Curatori III. 177.
 Chryfogeno *κληρικῶν* I. 156.
 Clearcho Numerario I. 130.
 Cleobulo Monacho II. 95.
 Cleonico Scholastico II. 311.
 Colocadio f. Colocasio II. 275.
     Diacono II. 166. 300.
 Colobarfio III. 52.
 Comasio Monacho *ἀπὸ τῶν ἱεροῶν* II. 73.
 Comasio f. Comatio II. 257.
 Comasio Presbytero II. 73.
 Cononi Illustri I. 144.
     Πολιτουμῶν f. Remp. gerenti IV. 39.
 Constantino Comiti II. 290.
 Cornelio I. 185.
     Presbytero I. 149.
 Crispo excaptivo II. 267.
     Scholario I. 162.
 Curioni III. 129.
 Cypriano III. 262.
     Διληγῶν delegatori II. 243.
 Cyriaco III. 128. 261.
     Diacono I. 323. 324. 325.
     Monacho II. 78. 79. 80. 81. 82. 83. III. 39.
     Presbytero II. 196. 323. III. 12.
 Cyrillo vel Macedonio Diacono III. 195. 196. 197.
     Monacho II. 44. 45. III. 190. 192.
     Πρωτόν I. 266-271.
 Daburio Monacho III. 35.
 Daborio vel Gelasio *μωαζῶν* III. 146.
 Daglaipho IV. 21.
 Damiano Magistrano II. 248.
     Monacho III. 212.
 Agathoni Decembrio II. 16. seq.
     Juliano Decembrio III. 18. 19.
     Leonidi *Δεκεμβρίμω* I. 278.
     Paulo *Δεκεμβρίμω* f. Decembrio I. 265.
     Pergamino Decembrio II. 168. 169. Pharismanis Decembrio III. 71.
     Zenoni Decembrio II. 299.
 Decurioni I. 158. 159. 160. 161.
 Demarcho Illustri. II. 244.

- Demetrio IV. 35. 49.
 Hæretico I. 253. 254.
 Domestico II. 312.
 Monacho III. 143. 152.
- Democrito Monacho II. 71. 72.
- Demostheni Patripolitano II. 36.
 Diacono II. 141.
- Didymo Lectori III. 244. 295.
- Diodetiano I. 257.
- Diomedi Oeconomo II. 250.
- Dionysio IV. 55.
 Monacho II. 93.
- Dionysiodoro I. 283.
- Dioscorix viduz II. 266.
- Discipulo suo IV. 1.
- Domitiano Eparchico II. 233.
- Domnino Presbyt. III. 144. 145. 146.
 Juniori Primati III. 43.
- Dositheo I. 47. 48. 49.
- Dracontio I. 314.
 Vindici II. 327.
 Monacho II. 94. III. 36.
- Drusiano I. 289.
 ἀρχιεπί II. 252.
- Drusiliano I. 245.
- Elevtherio III. 16. 17.
 Episcopo III. 284.
 Comiti Orientis II. 288.
 Monacho III. 50.
 Μοναχῶν ἀπὸ τῆς ἑξῆς (Allat. ex
 numero) II. 67. 68. 69.
- Eliz Illustri II. 273.
- Elpidio Monacho II. 128.
 χρονολογ III. 30.
- Epicteto Archimandritz III. 125.
- Epigono Cursori I. 118-123.
- Epinico, Laurentio, Fausto Monachis III. 98-102.
- Epiphano Episcopo IV. 56.
 Lectori II. 241.
 Monacho IV. 53.
- Evandrio I. 117.
- Eubulioni I. 315.
- Eudæmoni Scholastico vel Panegyrio Diacono III. 287.
- Evetbio tribuno I. 297-301.
- Eugenio Diacono I. 83.
 Monacho III. 147. 175. 176. 182.
 Περιγίτου ἢ μοναχοῦ III. 41.
- Eugrammio legum perito I. 216.
 217. 218.
- Eulampio I. 145. 146. 147. Sophista II. 145.
- Eulyfio Monacho II. 124. 125. 126.
- Eumachio Monacho II. 103.
- Eunomio Presbytero III. 30. 79-82.
 300.
- Euphemio Archimandritz III. 201-204.
 Monacho II. 55. 104. 105.
 137. 138. 139.
- Euphrasio Episcopo I. 246. 247.
- Eupithio Lectori II. 268.
- Euporo Diacono III. 34.
- Eupraxio Diacono III. 271.
- Eupfychio Vicario. II. 162. 163.
- Eurycli Patricio II. 221.
 Presbytero I. 273. 274. III.
 121. 122.
- Eusebio Diacono I. 235.
 Duci II. 261.
 Monacho I. 136.
- Eusignio IV. 36.
- Eusignio Satrapæ (al. Presbytero) III. 6.

- Eustathio Archimandritz II. 102.
   Cubiculario I. 37.
   Decano II. 277. forte Diacono ut I. 228.
 Eustochio Comiti Largitionum II. 304.
 Euthalio Monacho III. 40.
 Euthio Eparchico III. 103.
 Euthymio Diacono II. 41.
   Episcopo III. 238. IV. 57. 58.
 Eutropio IV. 40.
   Monacho II. 98. 99.
 Eutychio Diacono. III. 148. 149.
 Falconi Curatori II. 295.
 Faustiano I. 43.
 Faustiano III. 14.
 Faustino Cubiculario II. 238.
   Monacho II. 85. 86. 97.
 Fausto, Laurentio & Epinico Monachis III. 98-102.
 Fausto Primati I. 255.
 Februario Diacono I. 280.
 Felici Presbytero I. 302. III. 117.
 Felicissimo Diacono II. 331. 332. 333.
 Firmiliano I. 320. 321.
 Firmino Presbytero II. 175.
 Firmo scriniario I. 81.
 Flaviano I. 80. 81. 108.
 Florentio Diacono IV. 8. 9.
 Florioni Monacho II. 61.
 Fortunato I. 99.
 Franco Cancellario II. 234.
 Frontoni Archimandritz II. 88.
 Frumentio Ecclesiaz ecclico I. 71.
 Frumentio Comiti II. 27.
 Gainz, duci exercitus I. 70. 79. 114. 115. 119. 205. 206. 286.
 Gallo Monacho. II. 66.
 Ganymedi Exceptori II. 269.
 Gaudentio Diacono II. 159.
   Silentiario III. 124. IV. 28.
   Σελασιώτη III. 252.
 Gelasio Monacho III. 46. 47. 48. 49. vel Daburio Monacho III. 258.
 Genethio I. 12.
   Ecdico II. 325. III. 326.
 Gerasimo Irenarchz II. 276.
 Germano Cancellario II. 189.
 Gerontio Exceptori I. 150.
   Monacho III. 253.
 Gigantio III. 96. 97. 248.
   Diacono I. 186. 187.
   Ecclesiaz Ecdico III. 6.
 Glycadio Protectori I. 252.
 Gregorio Diacono III. 94-95.
   Ἡγυμίστο II. 64.
 Hegesippo Monacho IV. 17.
 Helenz Illustri (*Ἡλυσία*) II. 270.
 Heliodoro I. 41.
   Monacho II. 46.
   Silentiario IV. 6.
 Helioni Magistriano II. 205.
 Heortasio Diacono II. 186. 187. IV. 47.
 Hephzitioni Presbytero III. 19. 20.
 Hephzsto Scholastico I. 61.
 Heraclio Hypodiacono *Ἡρακλίου* I. 67.
 Heraclito Scholastico I. 275.
 Herimo Comiti I. 119.
 Hermolao Monacho vel Marino Presbytero III. 37.
 Herodoto tribuno III. 112.
 Hefychio proconsuli II. 292.

- Hierio Presbytero III. 113.
 Senatori I. 184.
 Hieronymo Domestico II. 278.
 Hilario Episcopo III. 120.
 Monacho I. 311. 332.
 Monacho exscholastico II. 56.
 Presbytero I. 281.
 Hippasio tribuno II. 28.
 Hipponico scriniario I. 327. 328.
 Hyacintho Referendario III. 83. 84.
 Hydrosio IV. 10.
 Hymetio Episcopo II. 176.
 Hypaphloro Diacono I. 151.
 Hypatio Ephoro II. 20.
 Jafoni Episcopo III. 179. 180. 181.
 Ignatio Proconfuli I. 212-215.
 Innocentio Monacho III. 314.
 Joanni Episcopo II. 187.
 Illustri II. 330.
 Monacho I. 173. 294. IV. 38.
 Primati, Juniori II. 206.
 Jonz Monacho III. 265.
 Jordani Diacono III. 127.
 Juliz Comiti (κομητῆς) II. 213.
 Julianz Virgini I. 163. 164.
 Juliano III. 269. IV. 32.
 Lectori III. 169. 252.
 Ecclesiaz ecclidico. II. 240. 242.
 Episcopo IV. 52.
 Monacho III. 229-235.
 Presbytero III. 64. 65.
 Juliano vel Julio Δεσμωτήριον III.
 18. 19.
 Julio Diacono III. 282.
 Monacho III. 123. 312. & so-
 cius II. 78.
 Φιδεράτης I. 284.
 Isachari Samaritz. III. 116.
 Isidoro Lectori II. 21.
 Excubitori II. 322.
 Lampadio Monacho II. 100. 101.
 Lamprotycho Archimandritz III.
 108.
 Laurentio, Fausto, Epinico Mona-
 chis III. 98-102.
 Lauso primiscrinio II. 153.
 Leonidi Δεσμωτήριον, Comiti I. 278.
 Monacho II. 47.
 Rhetori II. 291.
 Lesbio IV. 43.
 Diacono III. 297. IV. 43.
 Letorio Monacho IV. 18.
 Leucadio Archidiacono I. 188. 189.
 190.
 Licinio Juniori I. 45.
 Πρωτεύοντι five primati II. 296.
 Limenio Monacho I. 177-182.
 Linnio Monacho I. 292.
 Liriano IV. 11.
 Luca Diacono II. 253.
 Luciano Sophistz Christiano II.
 224.
 Lucio Tribuno II. 151.
 Lycurgo illustri II. 147.
 Lyfiz presbytero III. 109. 110.
 Macedonio vel Cyrillo Diacono
 III. 194-196.
 Macedonio vel Petro Monacho
 III. 197-198.
 Macedonio ταξιστή II. 237.
 Marcellino Monacho I. 4. 5. 7.
 Marciano I. 22. 23. 24.
 Mariano Episcopo II. 227.
 Monacho IV. 7. 42.

- Hypodiascono I. 185.
 Marino Diacono II. 259.
   Monacho II. 106-113.
   Presbytero III. 37. vel Her-
   molao Monacho II. 25.
 Marino vel Mauriano II. 54. Mo-
   nacho III. 58.
 Marino vel Carino Eparchico II.
   298.
 Marioni aurifabro I. 42.
 Martiniano Presbytero II. 187. 188.
 Martino Cancellario II. 316. 317. 318.
 Martino diviti seni Φιλοπόρου III. 4.
 Martyrio Vindici II. 282.
 Maroni Comiti II. 152.
 Mauriano I. 329.
   Monacho II. 53.
 Mauriano vel Marino Monacho
   III. 58-61.
 Maximiano I. 154.
 Maximo Presbytero II. 223.
 Meletio Cancellario I. 59. 60. 61.
 Meliphthongo Diacono III. 130. 131.
 Melisso Candidato I. 207.
 Melitoni Diacono II. 193.
 Memnoni Grammato didascale II.
   236.
 Menandro Ascetæ II. 54.
   Domestico II. 32.
 Merymo. vide Berymo.
 Methodio Cubiculario II. 289.
 Modesto III. 274.
 Monachis III. 307--322.
   Ad juniores Monachos Α-
   δασκαλία. III. 203.
 Musioni Monacho III. 10.
 Naucratis I. 259-263.
 Neadio & aliis Monachis II. 78.
 Nemetrio Monacho II. 129-132.
   Silentiario II. 12. 13.
   Ecdico II. 210.
 Neophyto Monacho III. 301. 303.
 Neroni magistro & Consulati II.
   319.
 Nicandro Exceptori II. 148.
   Stylitz II. 114. 115.
 Nicaretto Silentiario II. 184.
   Scriuario I. 231.
 Nicodemo II. 22.
 Niconi Archimandritz III. 129.
 Nicotycho Diacono II. 142.
   Scholastico III. 8.
 Nilo III. 170.
   Monacho III. 155. 255.
   Presbytero III. 236. 256.
   Scholastico III. 153.
 Numenio Primati II. 198. 293.
 Olybrio Presbytero II. 292.
 Olympio Episcopo II. 190.
   Quarstori II. 305. 306. & aliis
   Monachis II. 190.
   Scholastico I. 152-153.
 Olympiodoro Eparcho IV. 61.
 Onesimo Monacho II. 84.
   Primati II. 177.
 Orestis κλειδοποιῆς clavium opificis
   217.
 Oribasio IV. 15.
 Origeni III. 280.
 Orioni Ecdico II. 164.
 Palladio presbytero III. 259.
   Monacho II. 133. 134.
 Palatino primati II. 149.
 Pamphilo Diacono II. 143. 144.
 Panegyrio Diacono, vel Eudemo-
   ni

- ni Scholastico III. 236.
 Monacho II. 52.
 Panolbio IV. 12.
 Pantonymo Satrapæ II. 19.
 Papisco ἱσκαροδύλος * II. 249.
 Paregorio Scriniario II. 330.
 Parnasio Pheſco IV. 24.
 Advocato III. 168.
 Paſchaſio Diacono II. 308.
 Paulino III. 133.
 Domestico III. 272.
 Paulo Lectori III. 200.
 Archimandrita III. 66. 67. 68.
 IV. 31.
 Episcopo III. 217. 218.
 Monacho III. 165. 166. 167.
 IV. 45. 60.
 Scholastico II. 239.
 Paulo Decembrio I. 265.
 Pelagio I. 256.
 Presbytero III. 250.
 Pergamino Decembrio II. 168.
 169.
 Pergamo Lectori III. 271.
 Peſagio Comiti II. 209.
 Petronio III. 115. vel Petronino.
 116.
 Petro Lectori III. 78.
 Monacho III. 164. vel Mace-
 donio Monacho III. 197.
 198.
 Pharetrio Mechanico II. 262.
 Pharifmanio ſ. Pharifmanino De-
 cembrio III. 71.
 Philagrio Lectori I. 175. 176.
 Episcopo III. 126.
 Presbytero I. 84. 85.
 Primati III. 89.
 Philemoni Episcopo III. 251.
 Philippo III. 183. 296.
 Scholastico I. 44.
 Philochriſto Episcopo III. 278.
 Philoni II. 230.
 Episcopo II. 160.
 Illuſtri I. 138.
 Presbytero III. 311.
 Philoromo Comiti I. 287.
 Philoxeno Archimandrita II. 127.
 Censuſ Cuſtodi II. 146.
 Philumenio III. 25.
 Ἐγκλείτω II. 96.
 Monacho III. 267.
 Phocz Lectori III. 202.
 Photinz & Dor - - - II. 31.
 Pierio Comiti juniori II. 167. 368.
 Senatori I. 316.
 Pindaro Presbytero II. 215.
 Pionio III. 299. illuſtri III. 31. 32.
 Piſimio Monacho II. 74.
 Platoni Archimandrita II. 57.
 Plutarcho ἀξιολόγω III. 9.
 Coriario II. 212.
 Plutino Conſulari I. 51. 52. 53.
 Pollioni ἀποφρατικῆ II. 199.
 Polychronio Diacono III. 11.
 Presbytero III. 142.
 Pompejo Diacono I. 72. 73. 74.
 Primo Hypodiacono IV. 19.
 Prifcilliano Diacono I. 293.
 Priſco III. 288. 289. 290.
 Remp. gerenti II. 298.
 Probatio Monacho III. 219-222.
 Proclo Monacho III. 189.
 Πολιτικομάνω I. Remp. gerenti
 I. 290.
 Presbytero II. 26.

Pro-

* ἱσκαρόν, δὲ λου. Cotelæ. 2. Patr. Apoſtol. p. 96.

- Ptolemæo I. 272.
Συγκλητικῶν five senatori I. 1. 2.
 3. 8-21.
 Quirino Monacho II. 140.
 Episcopo I. 203, 204.
 Rhegino Archimandritz II. 119.
 Candidato II. 392.
 Scriniario II. 150.
 Rhodomino Presbytero III. 213, 214.
 Rufino III. 263.
 Hefychastz IV. 54.
 Scholastico I. 67.
 Romano Episcopo II. 155.
 Monacho III. 298.
 Sabino IV. 27.
 Magistrano I. 243, 244.
 Presbytero III. 7.
 Saburio Comiti I. 258.
 Scriniario II. 232.
 Secundiano I. 200.
 Secundo Castricio II. 281.
 Seleucio Diacono I. 223, 224.
 Serapioni Presbytero I. 134-136.
 Severo ex præfecto (*ἀπὸ ἐπαρχίας*)
 III. 199.
 Primati I. 303, 304.
 Silvano Episcopo I. 98-102.
 Presbytero II. 247.
Κωνσταντῆ I. 307.
 Simoni Cursori II. 208.
 Simplicio Exceptori II. 197.
 Sifinnio Spathario I. 277.
 Socrati Comiti II. 200.
 Presbytero I. 322.
 Socratio Exceptori II. 34.
 Sophiano Scholario I. 236-238.
 Sophronio I. 46. III. 260.
 Monacho I. 34, 35.
 Sophronio tribuno I. 167-172. II.
 274.
 Sofandro *πριμίσκηριον* I. 239, 240.
 Soficli Scholastico III. 129, 140.
 Sospatro tribuno II. 157.
 Sostheni Commentariensi I. 309.
 Sotericho Diacono II. 225.
 Soterioni I. 96, 97.
 Sozomeno I. 147, 148.
 Stephanidi Comitissæ II. 218.
 Strationi illustri I. 229.
 Symmacho Comiti III. 44-45.
 Duci militum II. 165.
 Leguminum venditori
 (*ἐσπιοναίης*) II. 263.
 Syriano IV. 50.
 Monacho II. 62.
 Tapisco Diacono III. 75, 76, 77.
 Tauriano ex præfecto II. 178.
 Telemacho primati III. 225-227.
 Telephoro *ἐγκάου* II. 172.
 Primati I. 174.
 Terentio Diacono lapsos sed peni-
 tenti III. 228.
 Teucro Diacono I. 250, 251.
 Candidato II. 184.
 Thalasio argentario I. 302.
 Thalliano illustri I. 279.
 Thavmasio s. Thavmaro Mons-
 cho III. 333.
 Theocli IV. 51.
 Presbytero III. 161, 162, 163.
 Scholastico II. 229.
 Theocliano I. 248.
 Theoctisto Referendario III. 1, 2, 3.
 Theodoreto Monacho III. 90.

Theo-

- Theodoriano I. 50.
 Theodoro I. 165. 166.
     Monacho II. 65. 76. III. 157.
     158. 159. 160. IV. 25.
     Presbytero II. 272.
     Tribuno II. 286.
 Theodosia Moniali II. 116.
 Theodosio I. 133.
     Lectore II. 202.
     Diacono III. 42.
     Monacho II. 66. 67.
 Theodotioni I. 63-66.
 Theodoto Diacono III. 26-29.
     Presbytero II. 307.
 Theodoto vel Athenogeni Comiti
     I. 326.
 Theodoto Presbytero III. 138.
 Theonæ Remp. gerenti I. 311. 312.
 Theoni Monacho III. 72. 73. 74.
 Theopempto Protectori I. 233.
 Theophani Scholastico III. 188.
 Theoph. Actuario (αὐτῶν) II. 207.
     Cancellario I. 226.
     Monacho II. 117.
 Theophroni Diacono III. 277.
 Thepompo Senatori I. 330.
 Theoro vel Theodosio Mon. II. 67.
 Theosebio II. 15.
 Therino primati II. 174.
     Monacho I. 222.
 Theffalio Diacono I. 155. 313.
     Collaboratori II. 301-303.
 Thomæ (Λογιογράφου) scriptori III.
     184-185.
 Thyrsō Monacho II. 29. 30.
     Primicerio II. 238.
 Thyrsō Scriniario I. 208. 209. 210.
 Timoni Episcopo II. 2. 3. 4.
 Timotheo Monacho IV. 59.
     Hypodiacono I. 26-31.
 Tito Diacono III. 186.
 Trajano III. 258.
     Adjutori II. 287.
     Diacono III. 141.
 Tryphoni Anhitecto I. 197. 198.
 Tymboni vel Tryphoni Diacono
     III. 106.
 Tyrboni Presbytero III. 15.
 Valenti s. Valentiniano *συνεβάν*
     (scribæ) II. 204.
 Valerio vel Hephzitioni Presbyte-
     ro II. 313.
 Valerio vel Heortasio Diac. II. 187.
 Valerio Cubiculario. II. 180-183.
 Venusto Monacho I. 295.
     Primati III. 178.
 Viviano illustri III. 91. 92.
 Vincentio ascetæ II. 51.
 Victori Archimandritæ II. 70.
 Vitalio Hypodiacono IV. 29. 30.
     Protectori II. 324.
 Ulpiano Scholastico II. 219.
 Ursacio s. Arsacio Ecdico III. 132.
 Xanthippo Diacono II. 154.
 Xenagoræ Diacono I. 38. 39. 40.
 Xenodoro Decano (an Diacono)
     II. 293.
 Xenoni I. 36.
 Xenophonti Diacono II. 172. 173.
     Presbytero III. 156.
     Scholastico II. 279.
 Zenobio Legato II. 246.
 Zenoni Diacono II. 194. 195.
     Decembrio II. 299.

(N)

Zephy-

Zephyriano l. 230.	Zosimiano Monacho l. 107.
Zoilo chartulario II. 275.	Zosimo IV. 46.
Zofz Ascetæ II. 75.	Caligario II. 203.
Zofario tribuno l. 55-58.	Oeconomo l. 32-33.
Zosimiano Pro-Consuli II. 251.	

INDEX EORUM

ad quos scripsit

ISIDORUS PELUSIOTA

Qui eodem quo NILUS tempore in
Ægypto vixit.

Depromptus ex editione Epistolarum Isidori Paris. 1628. fol.

A	A.	Æliano, Episcopo, l. 5. 30. Schola- stico, 108.
Brahamio, lib. 1. 80.	Abrahamo Episcopo, lib. 5.	Æmiliano, l. 5. 410. 411.
38.	Adamantio, lib. 1. 141. & l. 4. 57.	Agatho, l. 1. 270.
211.	Adamantio lib. 5. 258.	Agathon Presbytero, l. 3. 296.
Adamantino lib. 4. 75.	Ædesio remp. gerenti, l. 5. 14.	Agatho Presbytero, l. 3. 18. 27. 84. 160.
Ædesio Diacono, lib. 2. 83.	Æmiliano Presbytero, lib. 4. 172.	Agathodæmoni, l. 1. 435.
Æmiliano Presbytero, lib. 4. 172.	Ætîo, lib. 3. 159.	Agathodæmoni Grammatico, l. 5. 55. 334. 439. 444. 454.
Ætîo, lib. 3. 159.	Ætîo Comiti, lib. 3. 141. 328.	Agathodæmoni Grammatico, l. 3. 303.
Æsculapio Sophistæ, l. 4. 28. 31.	Ægyptio Presbytero, l. 5. 187.	Agelidi Nouatiano l. 1. 338. 339.
		Alexandro l. 2. 194. 195. 196.
		Alexandro Poëtæ l. 2. 89.

Al-

- Alexandro Poeta l. 5. 331. Presbytero, 523.
 Alphio l. 3. 152. & l. 4. 202.
 Alphio Episcopo l. 3. 150. 151. & l. 4. 230.
 Alphio Presbytero l. 1. 2. 9. 152. 254. 254. 255. 256.
 Alphio Subdiacono l. 2. 56.
 Alyupio Scholastico l. 4. 221.
 Alypio l. 2. 97. l. 3. 112. 180. 302. 398. & l. 4. 90. 118. 136. 138.
 Alypio Episcopo l. 2. 223. & l. 3. 234.
 Alphio l. 5. 498. Episcopo 171. l. 3. 296. Presbytero 521. 522.
 Alphino Subdiacono (fort. Alphio) l. 5. 8.
 Monacho 386.
 Alypio l. 5. 234. 463. 506. Scholastico, 253. 553. Remp. gerenti 42. Episcopo 347.
 Amazonio l. 1. 234.
 Ammonio l. 4. 48.
 Ammonio l. 1. 351. 352. & l. 3. 82.
 Ammonio l. 1. 12. & l. 2. 102. 189. 245. & l. 3. 226. & l. 4. 61.
 Ammonio Scholastico l. 1. 21. & l. 2. 166.
 Ammonio Tribuno l. 3. 308.
 Ammonio Scholastico l. 5. 9. 193. Lectori 533.
 Ampelio Comitil. 5. 455.
 Ampelio Presbytero l. 1. 81.
 Anatolio l. 1. 328. 329. & l. 2. 10. 28. 29.
 Anatolio Diacono l. 4. 134. 137.
 Anatolio l. 5. 115. Diacono l. 5. 43.
 Andromacho Comiti l. 5. 173. 342.
 Antiocho l. v. l.
 Anastasio l. 1. 233.
 Antiocho l. 1. 447. 448. 449. 450. & l. 2. 131. 267. & l. 3. 104. 231.
 Antiocho Spadoni l. 1. 36.
 Antiocho Scholastico l. 3. 7.
 Antonio Scholastico l. 3. 351. 352.
 Anyfio l. 2. 271.
 Aphrasio Presbytero l. 2. 161.
 Aphrodisio Monacho l. 2. 61.
 Aphrodisio Presbytero l. 2. 99. 138. & l. 3. 8. 332. 271. 274.
 Aphthonio l. 3. 276.
 Aphthonio Episcopo l. 3. 18.
 Aphthonio l. 5. 218. 428.
 Apollonio l. 2. 54. 214.
 Apollonio Diacono l. 2. 243.
 Apollonio Episcopo l. 2. 31. 96. 198. 260. 270. & l. 3. 58. 137. 138. 265. 273. 363. & l. 4. 189.
 Apollonio l. 5. 556. Agricola 98. Episcopo 169. 370. 395.
 Aquila lib. 1. 340.
 Aquila l. 5. 195.
 Arabiano Episcopo l. 1. 82. & l. 2. 39. & l. 3. 206.
 Arabiano Episcopo l. 5. 309.
 Archiz lib. 1. 499. 500.
 Archibio Presbytero l. 2. 234. & l. 4. 366.
 Archontio l. 1. 272. 487. & l. 3. 76. 399.
 Archontio Monacho l. 3. 42.
 Archontio Presbytero l. 1. 30. 150. 161. 166. 374.
 (N) 2

- Archontio Rempubliam gerenti** l. 3. 282. 301.
Artemio l. 1. 88.
Artenuphio Lectori l. 3. 171. 172. 17. & l. 4. 78. 80.
Archontio Presbytero l. 5. 27.
Artemidoro Presbytero l. 4. 161.
Artemidoro l. 5. 82.
Asclepio l. 1. 188.
Asclepio Episcopo l. 2. 88. & l. 3. 207. 319. 320. 321.
Asclepio Sophista l. 3. 23.
Asclepio Sophista (seu Esculapio) l. 5. 76. 344. 458. 465. 546. 547. 545.
Athanasio l. 1. 144. 408. & lib. 2. 7. 30. 69. & l. 4. 82. 190.
Athanasio Cœnobiarchæ l. 1. 117.
Athanasio Presbytero l. 1. 476. & l. 2. 45. 81. 128. 162. 182. & l. 3. 19. 62. 169. 258. l. 4. 25. 191.
Athanasio Diacono l. 5. 95. 388. 396. Presbytero l. 5. 138. 475. 330. 536. 541.
Aufonio l. 1. 165.
Aufonio Correctori l. 1. 116. 395. & l. 2. 25. 120. & l. 3. 9. 220. 263. 264. 315. 359. 369.
Aufonio l. 5. 204. 354. Correctori 212. 228. 418. 419. 420. 428.
- B.
- B**afilio lib. 4. 142.
Benjamin Hebræo l. 1. 401.
Boëtho Monacho l. 5. 282.
- C.
- C**asio lib. 2. 22.
Callimacho Comiti l. 1. 316.
- Capitolino** l. 1. 388.
Calliopio l. 1. 191.
Candido l. 1. 399.
Candidiano l. 1. 489.
Carpo Presbytero l. 2. 114.
Casio Presbytero l. 3. 126. 111.
Casio Scholastico l. 2. 146. 149.
Casiano Diacono l. 4. 121.
Casio Magistratum gerenti l. 3. 157. 158.
Casio Scholastico l. 5. 86. Presbytero 116.
Casio Remp. gerenti l. 5. 486. 381.
Casio Presbytero l. 3. 400.
Casiano l. 4. 71.
Cassiano Diacono l. 3. 402. 403.
Cassiano Monacho l. 1. 309.
Cassiano l. 5. 203.
Catiliano l. 1. 470.
Casario Comiti lib. 1. 66.
Chzremoni l. 1. 170. 276. 304. & l. 2. 10. & l. 3. 39. 295.
Chzremoni Diacono l. 3. 39. 209. 290.
Chzremoni l. 5. 150. 151. 373. 443. 539.
Chrysantho l. 1. 280.
Chrysz clarissimo l. 2. 78.
Chrystodoro l. 1. 210. 211.
Cratinol. 3. 266.
Cratonim monacho l. 1. 74. 110.
Cononi Præfidi l. 1. 148.
Celfo l. 1. 346. 431.
Cercyrio l. 1. 251.
Clearcho l. 1. 279.
Cleobulo Comiti l. 1. 380.
Constantino l. 1. 496.
Crispol. l. 1. 24. 434.

- Cynegio l. 1. 336. 471.
 Cyrecio l. 1. 411. 420. 421. 429.
 Cyrenio l. 1. 240. 267. 495.
 Cyrenio Ducil. l. 1. 174. 175.
 Cyrillo l. 1. 25. 393. 497.
 Cyrillo Alexandrino l. 1. 310. 323.
 324. 370.
 Cyrillo Episcopo l. 2. 127. & l. 3.
 306.
 Cyrillo Episcopo l. 5. 79. 268.
 Cyro l. 1. 57. 163. 197. 198. 369. 375.
 376. 428.
 Cyro Scholastico l. 5. 17. Monacho,
 256. 322.
 Presbytero 412.
 Cyro Lectori l. 1. 100.
 Cyro Monacho l. 1. 325. & lib. 3.
 272.
 Cytherio Sabelliano l. 1. 138.
 D.
DAnieli Presbytero l. 3. 292. 311.
 311. & l. 4. 44. 91.
 Danieli Presbytero, l. 5. 22. 235.
 345. 542.
 Didymo lib. 1. 199. 121. 204. 205.
 281. 330. 331.
 Didymo Presbytero l. 2. 181. 182.
 & l. 4. 17.
 Didymo Scholastico l. 4. 152.
 Didymo Scholastico l. 5. 206. 207.
 Presbytero 28. 167. 433. 534.
 Diogeni Diacono l. 3. 407.
 Diogeni Magistrano l. 3. 389.
 Diogeni Presbytero l. 3. 383. 413.
 Diogeni Diacono l. 5. 75. 259. 464.
 Dionysio l. 2. 204. 216.
 Dionysio juveni lib. 1. 463.
 Dionysio Scholastico l. 4. 53.
 Dionysio Correctori l. 3. 9.
 Dionysio Presbytero l. 2. 232. &
 lib. 4. 45.
 Dionysio l. 5. 35. 141.
 Digypcio (Ægyptio) Presbytero
 l. 4. 124.
 Dioscoro l. 1. 77. & l. 3. 244.
 Dioscoro l. 5. 274.
 Diophanti Prætori l. 1. 31.
 Domestio Medico l. 1. 391.
 Domitio Comiti l. 5. 57. 528. Ejus
 liberis 163. 164.
 Domitio Comiti l. 4. 30.
 Domitio Diacono l. 4. 198.
 Domitio l. 1. 214.
 Donato l. 1. 208.
 Dorotheo l. 2. 115. & l. 4. 19.
 Dorotheo Comiti l. 1. 122. 123. 124.
 Dorotheo Clarissimo l. 3. 175. 252.
 373. 381. 382. 394. & l. 4. 32.
 Dorotheo remp. gerenti l. 2. 248.
 Dorotheo Lectori l. 4. 46.
 Dorothei filii l. 3. 56.
 Dorotheo Presbytero l. 1. 319.
 Dorotheo Scholastico l. 4. 178.
 Dorotheo Monacho l. 1. 2.
 Dorotheo l. 5. 356. 357. Diacono
 medico, 191. Presbytero 252.
 Viro clarissimo, 43. 250. 251.
 273. 302. 379. 401. 568.
 Dositheo l. 1. 32.
 Dositheo Archimandrita l. 1. 392.
 Dracontio Presbytero l. 1. 248.

E.

Ecdicio lib. 1. 394.
 Elaphio Episcopo l. 5. 201.
 Elizo Monacho l. 3. 15. 16. 386.
 Epagatho Presbytero l. 1. 48.
 Epicteto l. 1. 249. & l. 4. 156.
 Epimacho l. 2. 150.
 Epimacho Lectori l. 2. 70. & l. 4. 6.
 151. 62. 103. 106.
 Epimacho Scholastico l. 3. 378.
 Epiphaniol. 4. 115.
 Epimachol. 5. 490.
 Epiphaniol. 5. 177. Diacono 58.
 111. 112. 362. 363.
 Epiphaniol. 4. 115.
 Epiphanio Diacono l. 2. 66.
 Ermisandro l. 5. 312.
 Esaiæ l. 5. 189. 190. 195. 254. 368.
 409. 429. 513. 514. 549.
 Esaiæ l. 1. 482. & l. 2. 197. 217. & l. 3.
 196. 348. 357. 358. & l. 4. 8.
 Esaiæ militi, lib. 1. 78. 167. & l. 2. 190.
 191. 203. 292. & l. 3. 32. 52. 155.
 307. & l. 4. 187.
 Evagrio Diacono l. 1. 251.
 Evangelo l. 1. 16.
 Eubulo l. 1. 261.
 Eudzmoni l. 3. 115. 243. 256.
 Eudzmoni Diacono l. 2. 40. & l. 4.
 225.
 Eudzmoni Presbytero l. 4. 99.
 Eudzmoni Lectori l. 2. 165.
 Eudzmoni Scholastico l. 2. 86.
 Eudzmonio Diacono l. 3. 9.
 Eulampio l. 1. 64. 65. 297.
 Eulogio l. 1. 257. 589. 312. 202. &
 l. 3. 184. 236. & l. 4. 83. 163. 176.

Eulogio Lectori l. 2. 77.
 Eulogio Presbytero l. 2. 85.
 Euoptio Episcopo l. 2. 215.
 Eusebio Episcopo l. 1. 26. 28. 30. 37.
 112. 113. 119. 151. 177. 285. 215.
 250. 341. 425. 492. & l. 4. 73.
 Eusebio Presbytero l. 1. 10.
 Eustathio l. 11. 156. 227. 332. 342.
 561. & l. 2. 124. 153. 157. 158. 171.
 172. 252. 253. 295. & l. 3.
 Eustathio Diacono l. 2. 100. & l. 3.
 369.
 Eustathio Presbytero l. 2. 216. 43.
 170. 296. 297. & l. 3. 221.
 Eustephiol. 4. 128.
 Eutocio Diacono l. 1. 19. 24. 27.
 Eutonio l. 1. 206. 234. 309. & l. 3. 34.
 Eutonio Diacono l. 1. 95. 105. 286.
 335. 477. 491. & l. 2. 171. 197. 112.
 132. 144. 147. 148. 245. 257. 258.
 282. 294. & l. 3. 415. 60. 81. 107. 108.
 109. 121. 147. 148. 149. 168. 174.
 181. 203. 247. 266. 280. 281. & l. 4.
 24. 37. 50. 77. 116. 159.

F.

Florentino lib. 1. 227. 486.
 Fideli Diacono l. 4. 109.

G.

Germano lib. 3. 291.
 Germano Comiti l. 3. 377.
 Gelesio Duci l. 1. 99.
 Gerontio l. 1. 294.
 Gigantio l. 1. 257.

Gor-

- Gorgonio l. 1. 59. 60.
 Gotthiol. 2. 10.
 Gottol. 2. 174.
 Gregorio Episcopo l. 1. 125.
- H.
- H**arpocræ Scholastico lib. 2. 228
 Harpocræ Sophistæ l. 3. 37. 154.
 345. 393. & l. 4. 55. 91. 140.
 Harpocræ Sophistæ, seu Rhetori
 l. 5. 48. 52. 80. 102. 110. 124. 125.
 162. 185. 198. 199. 217. 223. 348.
 349. 351. 380. 415. 423. 424.
 Helix l. 1. 430. & l. 3. 286. & lib. 4.
 167.
 Helix Diacono l. 4. 94. 122. 141.
 149. 173.
 Helix Diacono l. 5. 139. 146. 178.
 265. 269. 291. 292. 552. Presby-
 tero, 467.
 Helix Monacho l. 1. 91. 115.
 Helix remp. gerenti l. 2. 248.
 Helioni Monacho l. 1. 71. 72.
 Heraclio Episcopo l. 2. 32. & lib. 3.
 72. 292.
 Heraclio Diacono l. 1. 163.
 Heraclidi Episcopo l. 1. 19. 182. 183.
 & l. 2. 74. 220. 241. 242. & l. 3. 10.
 Heraclidi Presbytero l. 1. 153. & lib.
 2. 364.
 Hermio Comiti l. 3. 237.
 Hermiz l. 4. 101.
 Hermiz Grammatico l. 3. 350.
 Hermino clarissimo l. 3. 373.
 Hermino Comiti l. 1. 18. 23. 126.
 136. 229. 230. 242. 243. 244.
 245. 246. 247. 287. 288. 317.
 314. & l. 2. 137. 219. 235. 236.
 237. 238. & l. 3. 195. 253. 255. 370.
 375. & l. 4. 29. 66.
 Hermociano Diacono l. 1. 137.
 Hermogeni Episcopo l. 1. 419. & l.
 2. 21. 51. 101. 139. 178. 199. 200.
 208. 209. 210. 218. 262. 276. 277.
 & l. 3. 20. 21. 29. 99. 103. 130. 159.
 362. 367.
 Heronil. 3. 332. & l. 4. 119. 223.
 Heroni Monacho l. 3. 257.
 Heroni rempublicam gerenti l. 3.
 336.
 Heroni Diacono l. 1. 200.
 Heroni Scholastico l. 1. 422. & l. 3. 6.
 215. & lib. 4. 16. 35. 72. 85. 171.
 208.
 Heroni Presbytero l. 4. 76.
 Hesychio Clarissimo l. 2. 156.
 Heraclidi Presbytero l. 5. 290. Epi-
 scopo 270.
 Heraclio l. 5. 450.
 Hermino Comiti l. 5. 106. 107. 249.
 270. 276. 277. 299. 300. 341. 356.
 357. 371. 400. 472.
 Hermogeni Episcopo l. 5. 2. 30.
 Heronil. 5. 352. 353. 407. 433. Scho-
 lastico, 73.
 Presbytero, 67. 104. 319. 460. 538.
 Episcopo, 527. remp. gerenti, 469.
 Hieraci Diacono l. 5. 60. 64. 85. 99.
 100. 135. 136. 158. 175. 176.
 184. 235. 237. 356. 357. 371. 404.
 416. Viro Clarissimo 313. Pres-
 by-

bytero 321. 322. 323. 500.
 Hieracioni (forte Hieraci) l. 5. 15.
 Hieraci l. 1. 469.
 Hieraci Clarissimo l. 1. 20. 55. 162.
 & l. 2. 275. & l. 3. 344. 361. 73. 392.
 & l. 4. 43. 134.
 Hieraci Presbytero l. 2. 53. & l. 3. 35.
 198. 223. 278. 316. 388. & l. 4. 14.
 43. 165. 181.
 Hieraci Diacono l. 4. 104.
 Hieraci Medico l. 2. 168.
 Hieronil. l. 1. 481.
 Hierio l. 2. 14.
 Hymetio l. 1. 97.
 Hypatiol. 4. 130.
 Hypatiol. 5. 396. 529. remp. gerenti
 120.

I:

I Acobo Lectori l. 5. 226. 230. 236.
 359.
 Jesio remp. administranti l. 5. 416.
 Incerto lib. 3. 202. 376.
 Joanni Diacono lib. 5. 62.
 Joanni Scholastico l. 5. 148.
 Joanni Eremitæ l. 1. 75. 76.
 Joanni Diacono lib. 2. 50. & l. 4. 58.
 164. 168.
 Joanni Militi l. 1. 326. 327.
 Joanni Monacho l. 1. 130.
 Joanni Scholastico l. 2. 82. 163.
 Josepho l. 1. 372.
 Josepho Presbytero l. 2. 9.
 Josepho Presbytero l. 5. 297.
 Ironi Scholastico l. 1. 142.
 Ischirioni l. 5. 261. 291. 480. Scho-
 lastico 13.

Diacono 155. Presbytero 397
 Ischirioni l. 2. 58. & l. 3. 117.
 Ischirioni Presbytero l. 2. 33. l. 3. 334.
 335. & lib. 4. 63. 216.
 Isidoro lib. 1. 278. 435. & l. 4. 126.
 Isidoro Diacono l. 1. 337. 403. 426.
 440. 441. 442. 443. 444. 445. 467
 & lib. 2. 169. 176. 186. 188. 239.
 254. 272. & lib. 1. 22. 77. 78. 89. 95.
 106. 110. 118. 120. 125. 128. 129.
 152. 176. 204. 249. 250. 251. 378. &
 l. 4. 5. 100. 146. 148. 153. 182. 204.
 Isidoro Episcopo l. 1. 89. 90. & lib. 2.
 224. 225. 226. 263. l. 4. 1. 7. 10. 17.
 120. 169. 220.
 Isidoro Præfecto. l. 1. 299.
 Isidoro Presbytero lib. 1. 120. 221.
 222. & lib. 2. 18. 94. 95. & l. 4. 26.
 123.
 Isidoro Scholastico l. 2. 289. & l. 3.
 57.
 Isidoro l. 5. 477. Diacono 32. 33. 39.
 197. 294. Presbytero. 7. 394.
 Episcopo 156. 172. 179. 288.
 289. 308. 318. 335. 459. 474. 557.
 Juniz l. 2. 8.
 Junioribus Monachis, l. 1. 474.

K.

K Allio pio Presbytero lib. 1. 73.

L:

L Ampetio l. 1. 192. 193. 350. &
 1. 3. 114.
 Lampetio Episcopo l. 2. 71. 79. 123.
 192. 206. 221. 222. 264. & l. 3. 46.
 47. 48. 53. 131. 132. 182. 193.
 200.

200. 214. 240. 241. 346. 367.
409.
Lampetio Diacono l. 3. 313. 390.
391. & l. 4. 3.
Lampetio Monacho l. 1. 13. 52.
Lampetio l. 5. 486. Diacono 41.
74. 255. 518. Episcopo 165. 171.
192. 482.
Lampetio Diacono lib. 5. 365.
forte Lampetio, vel contra.
Lzandro l. 1. 271. 272. 303.
Leonidil. 1. 362. 365. 366.
Leontio l. 1. 104. & l. 3. 360.
Leontio Episcopo l. 1. 83. 84. 159.
262. 297. 315. 451. 451. & l. 2.
98. & l. 3. 87. 88. & l. 3. 387. & l. 4.
110. 113.
Leontio Diacono lib. 1. 409. & l. 4.
141.
Leontio Magistrano lib. 3. 229.
Leontio Episcopo l. 5. 2. 21. 37. 171.
180. 414. 435.
Lucæ clariss. l. 5. 181. 421.
Lucæ Archimandritæ l. 1. 3. 8.
Lucæ Cœnobiarchæ l. 1. 298.
Lucæ Monacho l. 1. 260.
Luciano l. 4. 84.
Lucio Archidiacono Pelusii l. 1. 69.
& l. 4. 188.
Lycæ l. 1. 176.
Lysimacho l. 1. 355. 385.
- M.
- M**acario Episcopo lib. 1. 202. &
lib. 2. 65.
Macario Episcopo l. 5. 412.
Macario Presbytero l. 3. 329.
Macrobio l. 5. 144.
Marciano Presbytero l. 5. 61. 90.
91. 330. 340.
Marciano l. 4. 147.
Marathonio Monacho l. 1. 190.
Marco l. 2. 109. & l. 4. 42.
Marco Monacho l. 1. 173.
Maroni l. 1. 38. 69. 70. 118. 145.
223. 272. 428. & l. 2. 10. 16. 20.
22. 28. 29. 61. 123. 124. 153.
157. 158. 171. 172. 230. 252.
253. 265. 295. & l. 3. 2. 39. 61.
167. 221. 222. 275. 295. 333.
366. 484. 406. 412. & l. 4. 184.
Maroni Episcopo l. 4. 174.
Marcioni Presbytero, si forte
idem, l. 5. 378.
Maroni Presbytero l. 1. 269. & l.
2. 140. & l. 3. 100. 101. 105.
116.
Maroni l. 5. 29. 34. 53. 77. 84. 115.
113. 122. 311. 326. 327. 373.
384. 385. 402. 413. 473. 476.
488. 489. 512. 524. 539. 545.
567.
Martiano l. 1. 116. & l. 4. 184.
Martiano l. 1. 347. 381. 382. 460. &
l. 2. 124. 153. 157. 158. 171. 172.
233. 252. 253. 225. 295. 275.
333. 366. 412.
Martiniano Presbytero l. 1. 175.
& l. 3. 185. 322. 410.
Martiniano Presbytero l. 4. 96.
97.
Martyriol. 5. 399. 443.
(O) Mar-

- Martyrio** l. 1. 164. 207.
Martyrio Episcopo l. 1. 45.
Martyrio Lectori l. 3. 24.
Martyrio Presbytero l. 3. 162. 163.
 309. 355. 356.
Maximo Philosopho Gentili 96.
Menæ Diacono l. 4. 72.
Menæ Scholastico l. 1. 46.
Menæ Diacono l. 5. 134. 443.
Monialibus crebro in Urbem com-
meantibus l. 1. 367.
Moyfi Episcopo l. 1. 44.
Moyfi Diacono l. 5. 447.
Nilo Scholastico l. 5. 130. 141. 145.
 157. 240. 241. 272. 287. 392.
 438. 487. 492. 516.
Nilo l. 1. 5. 56. 137. 219. & l. 2.
 119. & l. 2. 160. & l. 3. 69. 139.
 & l. 4. 151. 158. 167. 179. 193.
Nili filii l. 1. 171.
Nilo Diacono l. 3. 65. 66. & l. 4.
 127.
Nilo Grammatico l. 3. 205.
Nilo Monacho l. 1. 80. 427. 278.
Niloni l. 4. 108.

N.

- N** **Nemesio** l. 5. 36.
Nemesio l. 2. 134. & l. 4. 39.
Nemesio Prætorii l. 1. 47.
Nemesiano Magiftriano l. 4. 81.
Nemessiano Scholastico 339.
Nilammoni Scholastico libr. 5.
 561.
Nilammoni Scholastico l. 1. 3.
Nilammoni l. 4. 150.
Nilammoni Diacono l. 3. 364.
Nilammoni Monacho l. 4. 98.
Nilammoni Presbytero l. 3. 293.
Nilammoni Scholastico l. 3. 242.
 194.
Nilammoni Diacono Medico l. 3.
 71.
Nilammoni & Nilammoni l. 3.
 288.

O.

- O** **Olympiodoro** lib. 2. 256. &
 lib. 4. 27. 186.
Olympio l. 5. 387. 477. Presbyte-
 ro 105.
Olympio Comitil. l. 1. 377. 378.
Olympio Diacono l. 2. 24.
Olympio Presbytero, Scholastico
 lib. 4. 205.
Olympiodoro l. 5. 202.
Ophelio Grammatico, seu Scho-
lastico l. 5. 66. 121. 133. 201.
 337. 430. 439. 517. 544. 558.
Ophelio Grammatico l. 1. 11. 86.
 & l. 2. 42. 55. 319. 255. 273. &
 l. 3. 31. 70. 92. 93. 94. & l. 4.
 105. 112. 162. 200.
Ophelio Scholastico l. 2. 154. 201.
Oribasio Medico l. 1. 437.

Osi

- Orioni l. 1. 264. 293. 374. & l. 3. 136.
& l. 4. 41.
Orioni Diacono l. 2. 16.
Orioni Monacho l. 1. 181. 194.
195. 468. & l. 2. 159. 268. & l. 3.
45. 338. & l. 4. 137. 155.
Orioni l. 5. 193. Monacho 195.
- P.
- P**æoniolib. 277.
Pachonio Monacho l. 1. 129.
Palladiol. 1. 190. 431. 446. & l. 2.
57. 60. 180. & l. 3. 4. 9. 61. 73.
79.
Palladio Diacono l. 1. 400. 407.
414. 456. 457. 473. & l. 2. 27.
145. 187. 249. & l. 3. 212. 216.
239. 312. 405. & l. 4. 229.
Palladio Subdiacono l. 1. 373. & lib.
3. 144.
Palladio Episcopo l. 1. 321. & l. 2.
284. & l. 3. 140.
Palladio Lectori l. 4. 228.
Palladio l. 5. 6. 34. 117. Lectori 525.
Sub-Diacono 7. Diacono 31.
93. 132. 194. 225. 333. 369. 405.
427. 446. 503. 526. 550.
Pamprepio Diacono lib. 2. 17. 76.
& lib. 3. 238.
Pamprepio Diacono lib. 2. 130. &
lib. 3. 226.
Panellio l. 4. 87.
Panfophio l. 1. 371. Panfophio Archidiacono l. 1. 157.
Panfophio Diacono l. 1. 49.
Paulo l. 5. 46. 137. 214. 248. 303.
325. 374. 375. 377. 390. 452.
453. 516. Monacho, 174. 490.
Hypodiacono, 44. Diacono, 83.
88.
Anachoretz, Presbytero 131.
Paulo l. 1. 27. 268. & l. 2. 100. 106.
116. 129. 142. 143. 207. & l. 3. 33.
43. 55. 74. 96. 119. 122. 124.
135. 183. 191. 192. 212. 254.
357. 268. 34. & l. 4. 34. 47. 86.
132. 226.
Paulo Cœnobiarchz l. 1. 49.
Paulo Diacono l. 1. 475.
Paulo Sub-Diacono l. 3. 165. & l. 4.
54.
Paulo Presbytero l. 2. 62. 73. & l. 3.
51. 277. 354. & l. 4. 95.
Paulo Monacho l. 3. 232. 233.
Paulo Tribunol. 3. 347.
Patrino Monacho l. 1. 14. 58.
Pelagio Monacho l. 1. 314.
Pelagio Diacono l. 2. 83.
Pelusiotis l. 1. 176.
Pelusii Cœnobitis l. 1. 154.
Pelusienfi Monasteriol. 1. 156.
Pelusiotis Monachis l. 1. 220.
Pelusii Magistratibus l. 1. 275.
Petro l. 1. 15. 278. 285. 290. & l. 2.
36. 213. 251. & l. 3. 123. 170.
246. 279. 394. 500. 411. & l. 4.
38. 41. 92. 217.
Petro Correctori l. 3. 145.
Petro Lectori l. 3. 177. 305.

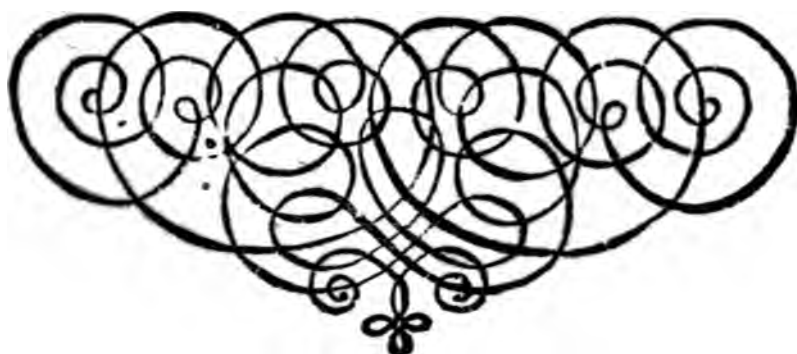
- Petro Monacho l. 3. 199. 208. & l. 4. 36.
 Petro Scholastico l. 3. 133. 310. 314. 395. & l. 4. 56. 185.
 Petro Zenobiarchæ l. 1. 258. 28.
 Petro l. 5. 16. 20. 101. 127. 159. 278. 280. 304. 325. 500. 516. 560. 566. Scholastico, 209. 239. 554. Lectori, 555. Monacho, 271. 364. Correctori, 383. Remp. gerenti, 543.
 Pharismanio Eunuchio Palatii 87. 231.
 Philagrio l. 4. 33. 81.
 Philetio l. 4. 102.
 Philippo Monacho l. 1. 41.
 Philitio l. 4. 89. 177.
 Philoxeno Magistro l. 2. 286.
 Pœmenio Presbytero l. 2. 179.
 Pisto Diacono l. 2. 87.
 Polychronio l. 4. 59.
 Pomasio l. 1. 364.
 Phrontino Monacho l. 1. 98.
 Prisco Cappadoci l. 1. 158.
 Presbyteri adjutoribus Discipulis l. 3. 287.
 Proxetio l. 1. 295. 196.
 Proxetio Scholastico l. 1. 208.
 Proeschio *πρωεσχίου* Scholastico l. 4. 125.
 Prunichio l. 1. 33. 34.
- Q.
- Q**uintiniano Monacho l. 1. 224.
- Quintino Monacho l. 1. 302.
 Quintiniano l. 1. 390.
- R.
- R**ufino lib. 1. 176.
 Rufino Prætorii præfecto l. 1. 489.
- S.
- S**alomoni lib. 1. 433.
 Sallustio l. 1. 464.
 Sandalariis Alexandrinis Monialibus lib. 1. 87.
 Sereno l. 1. 186. 196. 235. 236. 238. 282. 354. 363. 462. & l. 2. 104. 105. & lib. 3. 38. 325. 326.
 Sereno Tribuno lib. 1. 186. 187. 413. 429. 466. & l. 2. 279.
 Sereno Tribuno Notario l. 2. 291.
 Sereno Diacono l. 3. 217.
 Serapioni Correctori l. 2. 15.
 Serapioni Episcopo l. 3. 44.
 Serapioni l. 5. 361.
 Senatui l. 1. 226.
 Seleuco lib. 1. 342. 356. 357. 358. 359.
 Scholastico l. 1. 386. 387.
 Seuero l. 1. 368.
 Sereno l. 5. 403. 406. 431. Diacono, 44. 94. 143. 318. 468. 504. 526.

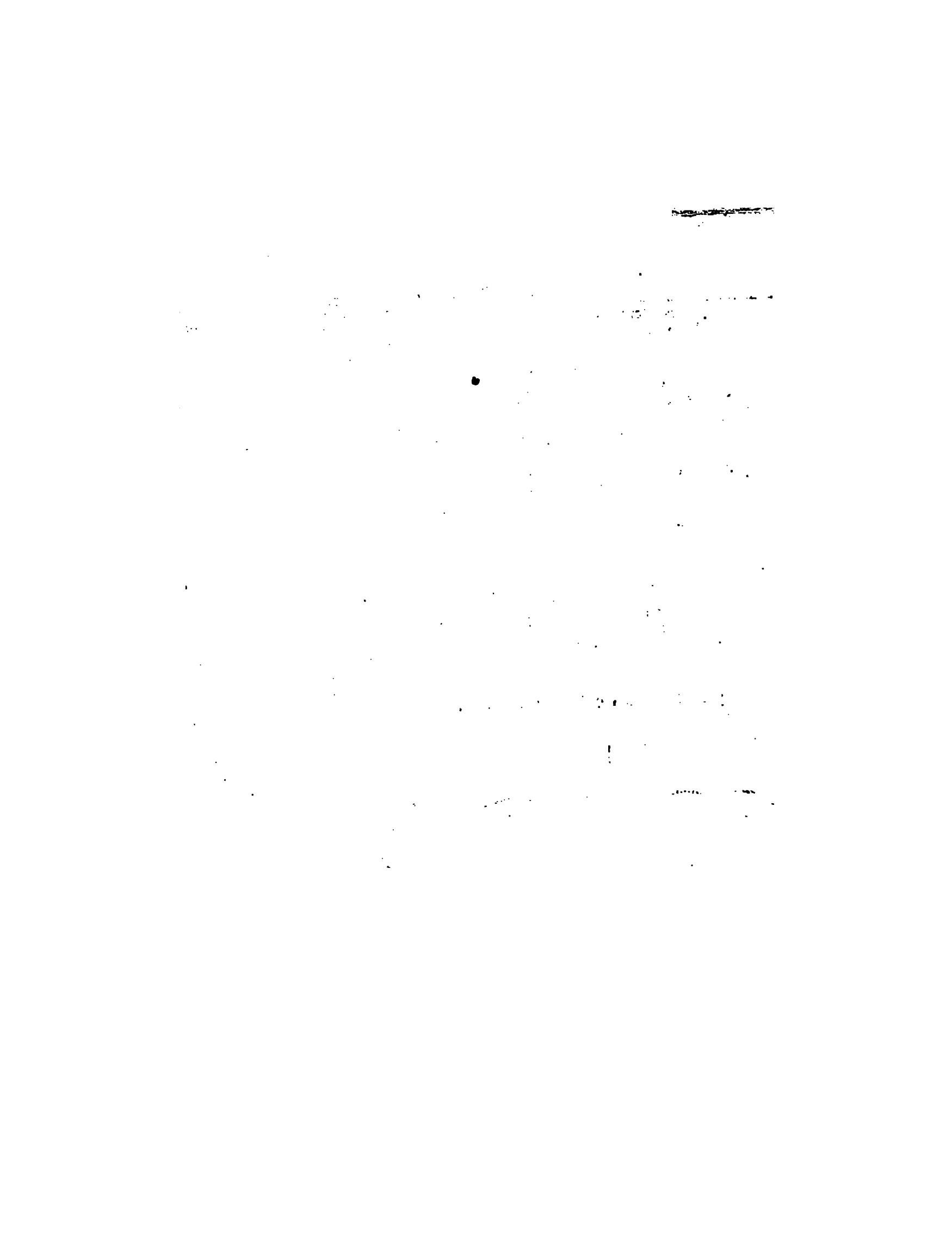
526. Tribuno, 142, 139, 563.
564.
Simplicio L. 1. 127. 225.
Siluano L. 1. 543. 344. 348. 349.
Sorano Comitil. L. 228.
Sofandrol. 1. 213.
Sozomeno, praelecti domestico L. 1.
300.
Strategio Ducil. L. 133.
Strategio, Episcopo nuper institu-
to lib. 1. II.
Strategio Monacho L. 2. 72. 266.
& lib. 3. 98. 225. 227. 228. 324.
& lib. 4. 119.
Strategio Lectori L. 1. 50.
Strategio Monacho L. 5. 216. 486.
495. 519. 520.
Strategio Scholastico L. 2. 179. & L. 3.
327.
Symmacho L. 5. 10. 310.
Symmacho L. 1. 152. 265. 455.
Symphoro L. 1. 353.
Synesio L. 1. 241. 418. 383.
Synesio Episcopo L. 1. 232.
Synodiol. L. 1. 493.
Syrioni L. 3. 25.
Syroni L. 3. 13.
- T.
- T**arsio Isauro lib. 1. 160.
Tauro Praefecto L. 5. 40.
Tauro Hyparcho L. 3. 194. 365.
Thabennesiz Monachis L. 1. 93.
- Thalasio Monacho L. 1. 320.
Thaseleo L. 1. 143.
Thaumasio L. 1. 402.
Theano L. 1. 461.
Theoctisto L. 3. II. 12. 13. 14.
Theodoro L. 2. 195.
Theodoro Augustali L. 3. 50.
Theodoro Diacono L. 3. 12. & L. 4.
64 65.
Theodoro Clarissimo L. 3. 289.
Theodoro Scholastico L. 1. 470.
488. & L. 2. 103. & L. 3. 40. 41.
42. 112. 164. 179. & L. 4. II.
33.
Theodosio L. 1. 453. & L. 4. 107.
Theodosio Diacono L. 1. 404. 405.
406. L. 4. 206.
Theodosio Episcopo L. 2. 52. 231.
246. 247. & L. 3. 17. 74. 75. 127.
142. 201. 330. 245. 337. 397. &
lib. 1. 45.
Theodosio Presbytero L. 2. 91. 92.
125. 141. 173. 174. 259. 290. &
L. 3. 349. 371. 385. & L. 4. 160.
180.
Theodosio Scholastico L. 1. 306.
396. & L. 2. 63. 229. 280. 281.
288. 299. 300. & L. 3. 185. 283.
& L. 4. 192.
Theodosio Imperatori L. 1. 35.
311.
Theodosio Monacho L. 1. 39.
Theodosio L. 5. 306. 440 490.
Scholastico, 149 283. Presby-
tero, 211. 398. 457. Episcopo,
23. 30.

- Theodoro Scholastico l. 5. 97. 115.
 119. 140. 232. 238. 343. 483.
 484. Diacono 219. Anachoretz.
 389. Przefecto, 371. Auguftali,
 462.
 Theodulo l. 1. 53.
 Theodoto Presbytero l. 2. 177.
 285. 287.
 Theognofto l. 1. 209. 301. & l. 4.
 139.
 Theognofto Diacono l. 4. 67.
 Theognofto novo Monacho l. 1.
 101.
 Theognofto Presbytero l. 2. 1.
 155. 212. 393. & l. 3. 68. 146.
 147.
 Theognofto l. 5. 271. 388. Presby-
 tero, 367. 479.
 Theoni l. 5. 437. Scholastico 314.
 315. Presbytero, 59. 266. 267.
 Epifcopo 92. 160. 161. 196. 227.
 Theophani l. 5. 551.
 Theophilo l. 3. 114.
 Theopempto Presbytero l. 5. 508.
 509.
 Theopompo lib. 5. 129.
 Thomz Monacho l. 5. 123. 147.
 Timotheo l. 1. 7. 8. 9. & l. 2. 136.
 Timotheo Lectori l. 1. 4. 67. 68.
 79. 102. 103. 106. 107. 114. 121.
 131. 132. 146. 147. 218. 322.
 415. 416. 417. 438. 454. 494. &
 l. 2. 3. 4. 5. 47. 48. 49. 68. 96.
 126. 133. 135. & l. 4. 195.
 Thimotheo Clariffimo l. 3. 353. 384.
 Timotheo l. 5. 168. 170. 274.
 Scholastico 254.
 Theoni l. 1. 39. 274. 360. 439.
 472. 498. & l. 3. 186. 187. 118.
 317. 342. & l. 4. 21. 51.
 Theoni Epifcopo l. 2. 84. 121. 184.
 260 & l. 3. 299.
 Theoni Presbytero l. 3. 372.
 Theoni Scholastico l. 4. 23.
 Theologio Diacono l. 4. 60.
 Theologio Scholastico l. 1. 54.
 Theopempto Epifcopo l. 3. 284.
 285.
 Theopompo l. 3. 63.
 Theopompo Monacho l. 1. 62.
 Theopompo Tribuno l. 1. 31.
 Thophronio l. 1. 180.
 Theophilo l. 1. 23. 458. & lib. 2. 64.
 67. 117. 118. 167.
 Theophilo Lectori l. 2. 151.
 Theophilo Subdiacono l. 3. 91.
 340.
 Theophilo Nauclero l. 1. 155.
 Thomz l. 1. 424.
 Thomz Comitil. 1. 161.
 Thomz Monacho l. 1. 92. & l. 3.
 178. & l. 4. 215.
 Thearfio l. 1. 389. 459.
 Titiano l. 1. 291. 292.
 Triboniano Epifcopo l. 1. 149.
 Tubz Militi l. 1. 40.

 V.
 Valenti lib. 5. 534.
 Valentino Presbytero l. 4.
 218.
 Va-

- Valentiniano Presbytero L. 4. 417. Zosimo L. I. 22. 61. 118. 128. 134.
 Varfenuphio L. 4. 212. 135. 140. 184. 223. 313. 347.
 Vranio Diacono L. 4. 131. 382. 436. 465. & L. 2. 38. 41.
 Vranio Diacono L. 5. 226. 203. 124. 157. 157. 158. 172. 172.
 Ursenorio L. 5. 355. Ursenophio 130. 252. 253. 295. & L. 3. 39. 61.
 est 502. & forte Arsenuphios 97. 275. 295. 333. 366. 406. &
 L. III. & IV. L. 4. 2. 3. 4. 170. 184. 220.
 Ursenuphio Lectori L. 3. 219. & L. Zosimo Presbytero L. 3. 333. & L. 2.
 4. 70. 9. 28. 29. 44. 59. 65. 75. 80. 108.
 Ursenuphio Lectori L. 2. 240. 113. 185. 295. 261. 298. & L. 3.
 L. 54. 59. 67. 80. 81. 90. 113.
 134. 143. 189. 210. 218. 224.
 235. 248. 260. 261. 323. 340.
 368. 401.
 Z Zosimo Librigero βιβλιοφύλαξ L. 3.
 86.
 Zosimo Presbytero L. 5. 4. II.
 13. 24. 29. 34. 53. 57. 77. 81. 84.
 105. 122. 210. 213. 231. 257.
 260. 311. 324. 326. 329. 346. 358.
 393. 402. 413. 427. 426. 436.
 441. 445. 476. 491. 496. 507.
 Zoilo Presbytero L. I. 168. 169. & 510. 511. 531. 532. 539. 562. 569.
 L. 4. 88.

F I N I S.

LEONIS ALLATII
De
PSELLIS,
ET EORUM SCRIPTIS
Diatriba,
Ad Nobilissimum & eruditissimum VIRUM
ACOBUM GAFFARELLUM,
D. Ægidii Priorem.

Huic editioni ad Romanam Mascardi A. MDCXXXIV.
recusæ, accefferunt

notæ & supplementa quædam,
tum

MICHAELIS PSELLI

Διδασκαλία παντοδαπῆ

Sive

De omnivaria Doctrina

Capita & quæstiones ac responsiones CXCIII.

Ad MICHAELEM DUCAM Imp. CPol.

ix Apographo Lindenbrogiano, quod exstat Hamburgi
in Bibl. S. Johannis, Græce nunc primum editæ
& latinè versæ

à

JO. ALBERTO FABRICIO.

HAMBURGI,

Apud THEODOR. CHRISTOPH. FELGINER.

CLARISSIMO VIRO

JOHANNI HUDSON,

Bibliothecæ Bodlejanæ Præfecto Humanissimo
atque intelligentissimo,

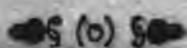
S. D.

JO. ALBERTUS FABRICIUS.

QUamvis suo jure tibi non deberetur præsens Al-
latii libellus, quem beneficio Tuo primum inspi-
cere mihi licuit, rarissime hæcenus obvium & pri-
dem etiam Lambecio tum alibi tum inter Cæsareos
librorum thesauros incassum quæsitum, merito igitur cum
conceptissimis gratiis jam iterum ad Te à me ablegatum: tamen
jam pridem publicum aliquod amoris & observantiæ in Te meæ
pignus à me requirebat Tua in me singularis humanitas multis
mihi cognita documentis singularisq; alacritas ac promptitudo
promovendi bonas literas quas valde amo, Tu vero colis etiam
atque exornas pulcherrimis monumentis atq; editionibus, præ-
stantissimorum utraq; lingua Scriptorum, ut multiplicibus mo-
dis Tibi obstringas omnes quotquot ubiq; terrarum sunt studio-
rum alumnos, non illos tantum qui Academiarum matrem Oxo-
niam adeunt, celebrium in ea Virorum atq; in his Tua & in-
comparabilis cui præes Gazæ fama acciti atq; illecti, qui humani-
tatem Tuam licet omnes communi ore prædicant, tamen simul
fatentur prædicare se satis non posse. Accipe igitur hoc à me Al-
latii scriptum una cum addito à me auctario. Nominè consecra-
tum Tuo patereq; esse interpretem meæ in Te voluntatis cultus-
que quo Te & amicitiam Tuam ac virtutem prosequor. Deus ter
Oxt. Max. faxit ut diu rem locupletes literariam, extinctisq; intra
breve retro tempus nimis multis eheu Angliæ Tuæ literatæ lu-
minibus, serus accensearis. Vale. Scripsi Hamburgi Idibus De-
cembr. Anni Christiani cto Io ccxl.

CLARISSIMO VIRO
JOHANNI HUDSON,

Bibliothecæ Bodlejanæ Præfecto Humanissimo
atque intelligentissimo,

S. D.

JO. ALBERTUS FABRICIUS.

Quamvis suo jure tibi non deberetur præfens Al-
latii libellus, quem beneficio Tuo primum inspi-
cere mihi licuit, rarissime hæctenus obvium & pri-
dem etiam Lambecio tum alibi tum inter Cæsareos
librorum thesauros incassum quæsitum, merito igitur cum
conceptissimis gratiis jam iterum ad Te à me ablegatum; tamen
jam pridem publicum aliquod amoris & observantiæ in Te meæ
pignus à me requirebat Tua in me singularis humanitas multis
mihi cognita documentis singularisq; alacritas ac promptitudo
promovendi bonas literas quas valde amo, Tu vero colis etiam
atque exornas pulcherrimis monumentis atq; editionibus præ-
stantissimorum utraq; lingua Scriptorum, ut multiplicibus mo-
dis Tibi obstringas omnes quotquot ubiq; terrarum sunt studio-
rum alumnos, non illos tantum qui Academiarum matrem Oxo-
niam adeunt, celebrium in ea Virorum atq; in his Tua & in-
comparabilis cui præes Gazæ fama acciti atq; illecti, qui humani-
tatem Tuam licet omnes communi ore prædicant, tamen simul
fatentur prædicare se satis non posse. Accipe igitur hoc à me Al-
latii scriptum una cum addito à me auctario. Nominis consecra-
tum Tuo patereq; esse interpretem meæ in Te voluntatis cultus-
que quo Te & amicitiam Tuam ac virtutem prosequor. Deus ter
Oxt. Max. faxit ut diu rem locupletes literariam, extinctisq; intra
breve retro tempus nimis multis eheu Angliæ Tuæ literatæ lu-
minibus, serus accensaris. Vale. Scripsi Hamburgi Idibus De-
cembr. Anni Christiani 1610 ccxl.

Nobilissimo & Eruditissimo VIRO

JACOBO GAFFARELLO,

D. Ægidii Priori

Leo Allatius S.

DIATRIBA mea de Pſellis; mihi inter mitiora ſtudia aliud agenti, ac nihil ejuſmodi cogitanti è calamo excidit. Eam publici juris facere vix unquam in animum induxiſſem, niſi Tu, Eruditifſimo Gaſſarelle, qui innata ingenii præſtantia, ac ſubtilitate, de rebus, quæ ad literas ſpectant, non ſecus perfecte, atque de cæteris æquiſſime ſemper pronuncias; qui multiplici illa lingvarum, ac diſciplinarum varietate, quæ Te ſeculo noſtro commendatiſſimum effecit, veluti lapis Lydius, uniuſcujuſque æſtimationem exploras; perquam idoneus atque efficaciſſimus ſvalor acceſſiſſes. Quamobrem, cum iſthæc mea Lucubratiſſio Te jam, ut qui ab illo tempore, quo ipſam Romæ inter meas ſchedulas evoluiſti, laudatorem habuerit; majorem etiamnum in modum deſidero, ut & Te fauotorem, mox ac Dominum nanciſcatur; ſperans plurimum inde nominis illi conciliatum iri, ſi Tu, qui tot jam Libros feliciter edidiſti; tot grauiſſimos Auctores ex inſtructiſſima illa Scriptorum lingvæ ſanctæ Bibliotheca, quam ab ejus, quæ Pici Mirandulani quondam fuerat, naufragio, immenſo tibi ſumptu comparatiſſi, in lucem proferre, ac veluti è tenebris eruere ſatagis, hos quoque præſtantes Viros, atque univerſam Pſellorum familiam quam primus explico, ordinoque, tuam in clientelam acceperis. An non vides Vir præſtantiſſime, hoc meo conatu rem melius eſſe, quam ipſe putaram? Dum enim de Pſellis agitur, Simæoni Metaphraſtæ proſpere omnia proceſſere. Latari ſiquidem univerſi poſſunt, hominem de Hiſtoria Eccleſiaſtica tam bene promeritum miſereque à recentioribus acceptum, nunc primum dignitati, auctoritatiſque reſtitutum, in theatrum accedere. Nemo eſt, in quem tam acriter, ſubdoleque hominum ingenia luſerint; in mille formas, eorum incuria, mutatus ille, Chamæleontis inſtar verſicolor, prodiit. Hinc cum Religionis nomen dediffe, & inter religioſos coetus, honoribus, ac dignitatibus decoratum autumant; quem tamen nec fugiſſe nuptias, & negotiis civilibus, atque aulicis adhæſiſſe, certo certius eſt. Sunt qui eum & ſi mediæ ætatis Scriptorem, antiquiſſimum nihilominus fecerint, ſunt & qui recentiſſimum; multi Virum ſane nobilem, & magnis opibus præditum, miſerum, inopemque atque unum de trivio, & ſi DEO placet, Ludimagiſtrum impudentiſſime blaterant. Aliqui ex pluribus, iisque diverſis, neque unius fidei hominibus, unum nobis variis inductis formis, & membris undique collatis, in monſtrum deformarunt; contrario à Zeuxide exemplo, qui è Virginibus formoſiſſimis, quas ille delegerat, Helenæ ſimulacrum, egregium ſcilicet muliebris pulchritudinis opus, depinxerat. Nec minus alia ſexcenta, quæ quamvis obiter in Diatriba attingam, quia tamen longiorum ſermonem expoſcunt, ſingulari Tractatui à me deſtinantur. Diatribam itaque hanc ad Te mitto, ea conditione, ut illam tuis notis, atque Obſervationibus ipſis, quas in perluftrandis omnibus Venetorum Bibliothecis, opimas, ut æſtimandum eſt, collegiſti, ornatiorem efficias, reddasque etiam auctiorem. Nam ipſe, dum alio, atque alio peregrinator adyolo; aduentantibus libris curioſa ſedulitate obviã procedo, latiusque perti-

nciter,

naciter, quidquid in eis est, evolvens, singularia quæque memoris mando; tum demum domi, congesta recolens, Pſelli librorum Catalogum, utut potui, efformavi. Non dubito, si uti memoris, ita scriptis res commendasset, quin plura, & tutiora referre potuisset. At non licuit. Male enim cum libris agi, & sceleratè manes Auctorum torqueri ii existimant, quibus id negotii commissum est, ut libros ostendant. Quos si velis de sententia monere, ut benignius cum Scriptoribus agant; neque enim, si eorum copia fiat, miserius vivent; tum sermone, quasi fulmine tacti, hærent attoniti; mox tepetito spiritu in iram conversi, angvis instar, in blandientis oculos sese ejaculans, quid non, si vires suppeterent, facturi? Thesauros illos Domino tantum reservari; custodia, in pretio haberi; communicatione vilescere: & ut magis rideas, illud quoque mihi objectum, etiam si quid Domini jufferint, quo potestas legendi, exscribendique detur, se tamen non obtemperaturos. Miseram scriptorum conditionem! deplorandum ejusmodi sententium, imo infanientium ingenium! Viri illustres, ac liberales, qui posteriores fortunas suas omnes pro una libertate duxere, indignis modis devincti, in custodiam mancipantur. Satiane illis erit, si tantum, exuto pulvere, à tineis, & blattis misera sub dominatione conserventur? Equidem vitam insuper cum libertate effragitant; quas non nisi communicatione sui consequi possunt. Et vero nec animantia, delectationis causa conclusa, illigataque licet copiosius alantur, pluribusque demulceantur blandimentis, quam si haberentur libera, facile patiuntur sese contineri; sed vagos motus, ac solutos, quas sibi natura attribuit, requirunt. Utinam à magnificentissimarum Bibliothecarum Custodibus, quorum industria, vel occultissima quæque è loculis ducta, omnibus exponuntur, tandem aliquando fanatici isti ediscerent. Sed cum à magnanimis tantum Viris ea opera studiosis præstetur, mirandum non est, si tam illiberaliter nobiscum per ignavos nebulones agatur. An non vides, mi Gaffarelle, ut tibi auctorum sane innumerus cætus, quos è latebris, & ab Orci faucibus, ut liberi sint, eduxisti, plaudat, & gratuletur? Id etiam in meo Pſello prælitum vellem. Verum cum copia Codicum, unde hæc hausi, longe sit è manu, & fallax semper memoria, ex qua in hoc negotio laborandum fuit. non omnia, distincte saltim, suggerere poterit; laborem suspendere sæpius in animo habui; & servassem utique hæc mihi; si tuis præceptis reluctandi vires non defuissent. Ast, quando hic fidem obstringit meus in te amor, atque observantia, resque ipsa, ita cogit, habe, sed tibi. *de Pſellis, eorumque Scriptis* Diatribam. Cave sis Rheno tuo, in legitimis foetibus ab adulterinis dijudicandis, inquirior. Et, ut Epistolam cum Juliano concludam: *Ἡμεῖς σοι καθάπερ Ἐρμῆ λογίω τῆς ἡμετέρας λόγους ἐγχειρίζομεν. Κἀν μὲν ὑπομείνωσι τὴν ἀκοὴν τὴν σὴν, ἐπὶ σοὶ τὸ κρῖναι ὡς αὐτὴν, εἰς κ' πρὸς τῆς ἄλλης εἰς δὲ πτήσιμοι, εἰ ᾗ μοι. ῥίψον ἐκεῖ καθάπερ Μυσῶν ἀλλοτρίους, ἢ πρὸς αὐτῶν κλύσον ὡς νόσους.* Vale; nosque tuæ Bibliographiæ quam citissima editione bea.

Imprimatur, si videbitur Reverendiss. P. Mag. Sac. Pal. Apoll.

A. Tornellus Vicefg.

Leonis Allatii Diatriba de Pſellis, eorumque Scriptis, demandante Reverendiss. P. Magistro Sac. Palatii Apostolici, à me perlecta, nihil habet, quod morum sanctitas, aut Fidei Catholicæ integritas aversetur; quin, dum ad cultum ingeniorum, arcanam eruditionem ex intima antiquitate depromit, æquum cenfeo, ut quam prophanæ, ac sacræ Historiæ lucem affert, eandem consequatur ipsa, præli beneficio. Die 26. Julii 1634.

Caspar de Simeonibus.

Imprimatur.

Fr. Antonius Cellius Magister, & Socius Reverendiss. P. Fr. Nicolai Ricciardi, S. Pal. Apoll. Mag. Crd. Præd.

SYLLABUS
PSELLORUM

De quibus in hac Diatriba
differit Allatius:

- I. Michaël Pfellus sive *τραυλός* Imperator, ab A. C. 820. ad 829. sect. 1.
- II. Michaël Pfellus, Leonis Byz. Philosophi Præceptor, Photii discipulus, clarus circa A. C. 870. sect. 2-20.
- III. Michaël Pfellus, Michaëlis Ducæ Imp. Præceptor, clarus circa A. C. 1050. sect. 21-33. Ejus scripta edita sect. 34-52. & 78. inedita sect. 53-77.

Hujus etiam sunt capita illa de omnivaria doctrina,
quæ hic primum cum Allatio edidi.

- Michaël Ephesius à Psello diversus. sect. 31. forte ipse Michael Ducas Imp. Pselli discipulus. sect. 32.
- IV. Michael Pfellus Medicus sub Constantino Porphyrogenneta. sect. 71.
  - V. Michael Pfellus vir militaris sub Theodoro Lascari. sect. 79.
  - VI. Johannes Pfellus. sect. 49. 56. 80.
  - VII. Constantinus Pfellus. sect. 50. & 80.

LEONIS

LEONIS ALLATII

De

PSELLIS

& eorum scriptis Diatriba.

I.

Primus omnium * sit Michael Amorianus; ** post Leonem Armenium Imperator Constantinopolitanus, quem alii Τραυλόν Balbum dixere, nos Ψελλόν, (idem enim erit, quicquid alii dicant) vocabimus. Svidas, Ψελλός ἀσήμως, ἀνάφθως λαλῶν, Τραυλός. Pselus, obscure, inarticulate loquens, Balbus. Sed ne cognomina, summa etiam religione conservanda, in alias ejusdem significationis voces immutare, etsi non novo exemplo, videamur, en testem omni exceptione majorem, ea prope tempora scribentem, Nicetam, qui & David dicebatur, Paphlagonem, in vita S. Ignatii Patriarchæ, qui dictum Imperatorem non alio quam Pselli cognomine insignit. *Μιχαὴλ γὰρ, ὃν καὶ Ψελλόν φασιν, δομέτικον τῶν Ἐξοβιτῶν ὡν τότε καὶ ὡς τυραννίδα μελεσιῶν Δισβληθεὶς καὶ καλακλειθεὶς ἄξι τῶν αὐτῶν σιωμοσίων.* Et enim Michaël, quem Pselum nominant, Excubitorum tunc Domesticus de afflicto regno delatus, & in custodiam datus à commilitonibus suis, & solius conjugationis, &c. Hic tamen in posterioribus Historicis sub Τραυλὸν Balbi nomine innotescit: in Christianæ fidei dogmata, res Ecclesiasticas, & præcipue in adorationem sacrarum Imaginem voce, & opere vere Ψελλός blæsus, vere τραυλός balbus.

(Aa)

II, Alter

* Non omittendus erat omnibus ab Allatio memoratis antiquior *Simon Pselus*, Flavii Josephi πρόπαππ^ς sive atavus, cujus ipse meminit in limine vite suæ.

** Amorium Phrygiæ oppidum, quo oriundus Michael Balbus obiit A. C. 829. mensis Octobri, cum imperasset annos VIII. menses 9. & dies totidem.

II. Alter Michael Psellus in Antro Insula, doctus vir, in cognoscendis, atque tradendis optimis artibus, ac disciplinis studium omne suum posuerat; multis ipse nominibus commendandus, sed eo præcipue, quod solus, cæteris omnibus in deploratissima Græcia, somno, ac luxu marcescentibus, emortuas Musas omnes non intermisit, sed accuratius pertractavit, volentibusque Philosophiæ fontes aperuit. Ab hoc Leo Byzantius, Joannis Patriarchæ Constantinopolitani Nepos, stirpe Morocharzaniorum, cognomento Philosophus, post studia puerilia liberalium disciplinarum elementa hausit, ut refert Joannes Scylitza in Historia Orientali & ex Scylitza Cedrenus in Synopsi, τὰ μὲν ἐν γράμμασι λέγειν ὁ Λέων, καὶ ποιητὰς μνηστῆραι καὶ τὴν Βασίλειαν, ῥητορικὴν δὲ, καὶ φιλοσοφίαν, καὶ ἀριθμῶν ἀναλήψεις, καὶ τὰς τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν ἐφόδον καὶ τὴν νῆσον Ἰνσον γενόμενον. Ἐκείσε γὰρ σπουδαίῳ ἔνι ἐντυχῶν ἀνδρὶ Μιχαὴλ τῷ Ψελλῷ, καὶ τὰς ἀρχαῖς μόνον, καὶ τὰς λόγους, καὶ ἀφορμὰς λαβὼν παρ' αὐτοῦ, ἐπεὶ μὴ ὅσον ὀβελέῳ εὕρισκε, ἐπεινάσει τὰ Μοναστήρια, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ἀποκειμένας βιβλίας ἀνερευθῶν τε, καὶ περιζόμενον, καὶ σπουδαίως ἐμμελεῖσθαι πρὸς τὸ ἴσοσάυτης γνώσεως ἔψαι ἀνεβιβάζει. Id est, Literis, & Poësi Leo, ut ipse forebat, initiatus fuit Byzantii. Rhetoricam, Philosophiam, Arithmeticam, & reliquas Scientias in Antro Insula didicit, ibi versatus cum Michael Psello, præstante viro, ab eoque principiis tantum, & quibusdam præceptis, occasionibus discendi instructus, neque tantum, quantum desiderabat adeptus, Monasteria perrepat, et, librosque in iis repositos perquirens, atque scrutans, studioseque meditans ad tanta doctrinæ fastigium evasit. Leonem primis literis initiatum, Musisque litasse Byzantii vides.

III. Profanis tamen studiis, Gentiliumque disciplinis addictissimus, rem Christianam omnino neglexerat, adeo ut multis aliis, & præsertim Constantino discipulo, visus fit, repudiata Christianorum fide, in Gentilismum, & futiles antiquorum Græcorum θελετας animum applicasse, cultumque exosculatum, Deos improbe adorasse. Viri ingenium convitiis Constantinus acriter verberavit, & Carmine Elegiaco infestatus est, quod ita clausit:

Ταῦτα δὲ Κωνσταντῖνον ὁ σὺς γάλα Καλλιόπης,
 Καλὸν ἀμειξάμενον Φησὶν ἐπισταμένως,
 Ὅς παρ' τῆς κραδῆς μουσῆσια λεπτολογήσας,
 Οἷψέ μοι γὰρ κακίην κουδομένην ἔδωκεν. id est:

Hac vera Constantinus, qui tua lac Calliopei pulchrum ebibit, expertus dicit: Qui tui cordis arcana intimè expendens, tandem aliquando iniquitatem occultam percipit. Discipuli calumniam Pselus ægrè tulit, & carmine Jambico, eoque prolixo, quo se Christi affectam, & Gentium hostem palam fatetur, injuriam propullavit. Carmen elegantissimum, sicut & alia ejusdem inedita apud me sunt, & tibi non invidissem, sed brevitatæ studio in alia magis necessaria ducor. Ut tamen melius res Christianas pertractaret, Photio Patriarchæ post Ignatii restitutionem, ad mysteria nostræ fidei addiscenda, totum se tradidit, à quo divina doctrina instructus, prioribus studiis vale dixit, quod ipse Elegiaco illo carmine refert:

Ἔρρε μοι ὦ τριτάλαινα Πολύμνια. ἔρρησε Μῦσαι,
 Αὐτὰρ ἐγὼν ἀπὸ νῦν Ῥητορικὴς ἔραμαι,
 Φώτιον Ἀρχιερεῖα γεροντοδιδάσκαλον ἑυρών,
 Ὃς με γάλακ' ἔθρεψεν θεῶν ναμάτων. id est:

Vale mihi O ter miseranda Polymnia, Vale Musa. Ipse enim nunc demum Rhetorice desiderio teneor, cum Photium summum Præsidentem senem magistrum adinvenerim, qui me lacte enutrivit divinarum scaturiginum. Vocat Photium γεροντοδιδάσκαλον, vel quod senex, vel quod senem erudiret, ambo quippe erant ætate provectiore. Idque commodius Leoni successit, inter Aulae primates non postremo. Nam Photius dignitate spoliatus in Regia Basilii Macedonis vitam agens, Leonem, ac Constantinum, cæterosque Basilii filios ad humanitatem, eloquentiam, & alias disciplinas informabat. Hinc etiam aditus Leoni ad diviniora studia capessenda datus est. Id habeo ex Constantino Porphyrogeneta* de vita, & rebus gestis Basilii Macedonis. Οὐ μὲν ἔσσι πρὸ τῆς διέλιπε Φιλοφρονέμει αὐτὸν, φώτιον, καὶ τιμῶν Διὰ τὴν ἐν αὐτῷ πανθοδωπὴν σοφίαν τε, καὶ ἀρετὴν. ἀλλὰ καὶ αἰ τῆς καθ' ἑδρας μέγιστην, ἔδει & δικαίᾳ θέλω ἀγειν ἐπίπροθεν, ὅμως τῶν εἰς Ἐδραμυδίαν ἔδει ἐπέλιπε παροχόμε. Ὅθεν καὶ τοῖς βασιλείοις Διατριβὴν αὐτῷ δὲς τῶν οἰκείων παιδῶν ἀπέδωκε παιδευτὴν, ἢ διδάσκαλον. Id est: Neque vero antea humanitatis in eum, Photium, studia pratermiserat: quinimmo propter omnimodam in eo Sapientiam, ac virtutem honoribus auxit. Et licet à Patriarchali sede dimovisset, justitia primas concedens, attamen omnia in eum, quibus solari posset, officia contulit. Unde & in Regiam evocatum propriorum filiorum Informatorem, ac Magistrum constituit.

(A2) 2

IV. Leo

* In Allatii Symmictis p. 83.

IV. Leo itaque, sive tradendæ Philosophiæ munere, sive præstantia, qua & ipse in Philosophicis alios superabat, Philosophi sibi cognomen vindicavit. Idem Ecclesiasticæ Parentis Historiæ in Annalibus adnotasset, anno Domini DCCCLIX., Michaëlem Psellum floruisse, non incongruè affirmavit. Eo namque tempore Michaël Psellus non illaudatus vir in philosophandi Scientia probabatur, à Michaële altero Psello sub Constantino, & Michaële Ducis, diversus, quos parum cautè plerique confundentes, miserè historiæ ordinem, ac tempora perturbarunt, adeo, ut non nemo in paucissimis verbis quam plurima mendacia, & nugas legentibus obtrudat. Ne nimius sim, en Gregorii Gyraldi verba de Poet. histor. Dialogo 5. *Fuit quidem non incelebris Leo ille, qui Basilii Filius, Philosophus cognominatus est, qui circiter annum DCCCLXXXVII., à verbo DEI incorporato, Byzantii, & Orientis annis XXV. imperium tenuit, cujus filius Constantinus Ducas fuit, qui & de Christiana religione probe sensit, & optimis artibus, & disciplinis operam naviter impendit. Hujus Constantini liber ille celebratus est, quem mortuus, Romano filio reliquit, in quo summam totius Imperii, sociorum fœdera, bonorum vires, qua, & quanta essent, aliæque omnia ad Imperium spectantia complexus est: quem librum hodie Venetorum Respublica in sua peculiari Bibliotheca diligentissime custodiri facit. Hujus quoque Constantini tempore, vir cum in omni liberalium artium scientia, sed & peregrinarum floruit M. Psellus, cujus innumerabiles penè libri curiosorum, & studiosorum manibus teruntur. Ad hunc certe Constantinum Pselli de vitæ ratione, hoc est, de Diata, & de auro conscribendo, hoc est, Chrysopoiia libri extant, quos quidam non sane indoctus Constantino magno datos, perperam etiam scripto credidit: ut commentaria mittam, qua in Zoroastrii Chaldaica Symbola leguntur, & Canones Astronomicæ, &c. & paucis interjectis: Fuit & hujus Constantini Duce filius, & M. Pselli discipulus, Michael Ducas Imperator Constantinopolitanus, qui à fame, & penuria, qua in exordio ejus principatus Constantinopolitanam urbem invaserat, Parapinaceus cognominatus fuit. Hic quidem Michaël cetera ignavus, ac fœcus nisi quod bonis artibus sub Psello profecit, atque imprimis in factitandis versibus, qua in re Græcæ illum Imperatorem commendat historia.*

V: Miror hominem sanæ mentis tam inconsideratè locutum. Leo Philosophus, Leo illi est Imperator, Basilii filius. Error. Certum est Leonem Imperatorem humanioribus, Philosophicis, sacrisque studiis addictissimum plurima, quæ etiam extant, laudabiliter in disciplinarum omni genere conscripsisse: ideoque σοφὸν sapientem scili-

scilicet cognominatum, at nunquam illi Philosophi nomen attributum ab eruditioribus est. Ex Leone itaque uno Philosopho, altero sapiente unum facit Leonem, eumque filium Basilii. Imperitius lapsus est Auctor Theatri vitæ humanæ Vol. 21. lib. 2. p. 3759. *Litteris Leo Philosophus Imperator initiatus fuit Byzantii, Rhetoricam, Philosophiam, Arithmeticam, & reliquas Scientias in Antro Insula didicit, ibi versatus cum Michaële Psello. Gredenus.* Ingens sanè Imperatoris, & ardens studium, licet auctoritas, & facultates nullæ, qui relicta domo neglectisque summi fastigii opibus, in Insulam Antrum pro capeffendis disciplinis ad magistrum Psellum pererraverit. Nonne multo facilius, præmio, quod poterat, maximo proposito, Psellus vocatus accessisset? Falsum etiam est id asserere Cedrenum, qui Philosophum Leonem à Leone Sapiente & Imperatore diversum novit. Et Cedreni verba de Leone Philosopho sunt, quæ supra adduximus.

VI. Pergit Gyraldus. *Cujus Leonis scilicet, filius Constantinus Ducas fuit.* Quis id dixit? Constantinus Ducas longe ab his temporibus vixit. Neque Constantinus Leonis filius Ducas sibi cognomen unquam adscivit, sed Porphyrogenetæ, quo maxime gaudet, & gessit. Ducas cognomen post centum sexaginta minus annos in Imperio cepit. *Qui de Christiana religione probe sensit.* De Constantino duca forte verum fuerit. Verum quam ratione Constantinus Leonis Filius Schismatis propugnator de Christiana religione probe sentire potuit, judicent alii. Conatus illius in vindicando ab injuriis Photio, vel solo Unionis Tomo, à Leunclavio in Jure Græco-Romano Lib. 2. edito, satis superque liquet. *Hujus Constantini liber ille celebratus est, quem moriens Romano filio reliquit.* Eum ex Codice Bibliothecæ Palatinæ, qui Baptistæ Egnatii olim fuisse perhibebatur, descriptum, Græce, & Latine edidit Joannes Meurfius, cum aliis ejusdem Constantini opusculis, Lugduni Batavorum apud Elzevirum 1627. in 8. Verùm is non Ducas, sed Porphyrogenetæ fuit. *Hujus quoque Constantini tempore floruit Michaël Psellus.* Si de Psello, cujus innumerabiles, ut ipse ait, libri circumferuntur, sermo est, fallit. Ille etenim non eo tempore vixit: si de præceptore Leonis Philosophi, licet non fallat, ille tamen innumerabilium librorum editione non celebratur. De quo, an aliquid * scripserit, adhuc dubitamus. *Ad hunc certè Constantinum Pselli de virtus ratione, hoc est, de diata, Hoc*

(A3) 3

quo-

* Præter Carmina, ut illa de quibus supra §. 3.

quoque falsum est. Nam Psellus qui de victus ratione conscripsit, Constantino * Ducæ, vel si placet, Constantino Monomachio librum nuncupavit. *Et de auro conficiendo.* Nihil minus. Libellum etenim illum ad Patriarcham Michaëlem Cerularium, cujus hortatu illum conscripserat, misit. *Quos quidam non sanè indoctui.* Optimè hic aliorum ineptias abdicat, & nonnulla Pselli Commentaria, non tamen Leonis Philosophi magistri, recenset. Subdit, *Fuit & hujus Constantini Ducæ filius, & Michaëlis Pselli discipulus Michael Ducas Imperator Constantinopolitanus, qui à fame, & penuria Parapinaceus ** cognominatus fuit.* Nugæ Constantini, Leonis filii, nullus fuit filius Michaël, sed Romanus, cui librum, ut Gyraldus supra dixerat, moriens, de administrando Imperio reliquit. Et Michaël iste sub Psello præceptore Constantinum Ducam Patrem cognoscit. Annon benè tractat historiam Gyraldus? An non benè de Psello, atque his Imperatoribus meritis, quos fædisimè commiscendo confundit, & loco suo ejectos ad alia tempora conjicit?

VII. Possevinus item, dum scripta recentioris Pselli ad veterem illum Leonis præceptorem transfert, satis male antiquitatem accipit. *Michael Psellus, qui Leonis, cognomento Philosophi, fertur fuisse præceptor, pleraque scripsit, tum ad Theologiam, tum ad Philosophiam, atque ad alias disciplinas, sive Mechanicas, sive Medicas spectantia; si tamen omnia, qua illi adscribuntur legitima sunt illius opera.* Nec plus sapit Franciscus Bosquetus, *Præfat. ad Lectorem in Michaelis Pselli de Legibus Syntagma; Michaelem Psellum, qui prætor propter annum Christi DCCCL, Leonis Philosophi Imperatoris &c.*

VIII. Et sane parum caute Andreas Schottus *Præfat. ad Psellum in Cantica Canticorum,* & Gerhardus Vossius *de Historicis Grecis Lib. 2. C. 26.* Cæsari Baronio & Bellarmino imponunt, sibi & aliis persuasisse conatos, floruisse Psellum, Christi Anno DCCCLIX, quo Constantinopoli Imperator Leo Philosophus fuit, quem & Psellus Literis informavit. Licet enim de Psello verum sit, nec in eo Baronius fallitur, fuit enim vere eo tempore Psellus quidam; Literatura insignis; nunquam tamen Baronius eum Psellum, Leonem Imperatorem literis imbuisse affirmavit, sed Leonem Philosophum longe ab Imperatore Leone diversum. *Baronius, dicunt, à Psello, non Leonis æquali, sed multo recentiore, Simeonem Metaphrastam oratione Panegyrica celebratum narrat.* ita est. Sed non dixerat unicum tantum Psellum extitisse. Et nos ad quem-

* Aliter tamen ipse Allatius infra §. XI.

** Quod *πρωάκιον* sive quarta pars modii eo tempore eminentibus subtraheretur. Vide *Cangium in πρωάκιον,*

quemnam Pfellum oratio illa referri debeat, certo affirmare non possumus. Conjectura tamen, eaque levisissima ducimur, hunc recentiorum esse illius Auctorem; quod & plura scripserit in omni disciplina, & Scriptorum gloria celeberrimus fuerit. An vero senior ille aliquid scripto tradiderit, certo non constat.

IX. Ego vero nullus dubito, si verum fateri velimus, Pfellum illum sub Basilio Macedone, multa philosophica scripto consignasse, eaque nunc affinitate nominis indistincta sub recentioris Pfelli nomine circumferri. Scripta namque omnia, quæ Pfellum patrem indignant, cum & tractandi ratione, & inveniendi acumine, nec eadem dicendi forma, nec figurarum coloribus gestiant, sed alia incomptam illam, & Græcam Philosophiam, non barbaram scilicet, sed virilem, & quæ suo splendore nitescat, præ se ferant; alia cum Musis ludant, & Græcis, & verborum flosculis, & compto periodorum instructu hilariter subsiliant; diversos sibi parentes progenii diversitate reposcunt. Et licet magni viri aliquando rerum excellentium parturitione defatigati videantur destitui, & in alias, atque alias se dicendi formas convertere; semper tamen in illis vis quædam natura, à semetipsa nunquam degenerans, inclarescit, qua nascuta ingenia, & acres operum iudices verum Auctorem expiscantur. Quamvis deturpata facie, & pedibus distortis Ganymedes claudicat, non ita in alium virum migrare poterit, ut Ganymedes esse non cognoscatur: adhuc lineamenta illa, & pesime exceptas pulchritudinis scintillas, & latentes in membris radios, si fungus omnino non es, prompte dignoscas. Sæpeque in contracto, exeso, ac partibus mutilato marmore cælum Praxitelis deprehendi. Cum itaque in hisce operibus longe diversa sint omnia, non uni adscribentur parenti, & quæ junioris Pfelli non erunt, ad antiquiorem esse referenda plane iudico. Præcipua illa erunt, quæ Aristotelis libros plerosque per modum Paraphrasis, non ineleganter exponunt, Semperque de Dialogo illo, in quo operationes Dæmonum asseruntur, deque ejus Auctore subdubitavi. Stylus florido solidior, res extra Peripateticorum scholas, cum Platonis, & Zoroastræ sententiis affinis, & magica illa nugamenta alterum à Pello recentiore Pfellum indicant. Hic in Dialogo Marcus in Chersoneso commorans Peregrino magiæ arcana exponit: Leo Philosophus Philosophica, ac reliquas scientias in Antro Insula à Michaele Pello edocetur. Video Leonis historiam sub alienis nominibus quasi perso-

natum in Theatrum educi. Illud etiam, quod se dicit Timotheus à paterno Avo audisse de Euchaitarum pessimis moribus, annon magis senioris Pselli ætati, tunc cum Massalianorum hæresis, ut de Hæresibus narrat Joannes Damascenus, crudelissime in Ecclesiam DEI grassabatur, quæ tempore junioris prope extincta languibat, videtur convenire? Adde Dialogo Tractatum * de Dæmonibus, nondum editum Græce, quod sciam, ex Græcorum sententia, uterinum dixeris, ac germanum fœtum, & Leonem Philosophum, ac Joannem ejus consanguineum magiæ infimulatos, & accusatos tradunt Historici, quam verisimile est non ab alio, quam à Michaele illo Psello didicisse.

X. Libellus etiam Pselli de Lapidibus à Mauffaco editus, vel huic seniori Psello, si me conjectura non fallit, tribuendus est, vel certe nulli. Audi quid ipse dicat, dum in fine Auctores, qui de lapidum virtutibus causas reddidere, enumerat, post omnes subdit, ἢ ἔ ποτὶ πρὸς ἡμῶν ὁ ἐκ τῆς Ἀφροδισίας Ἀλέξανδρος, ἀνδρῶν περὶ πάντων ἀπλῶς εἰπῶν, καὶ τῶν ἀπορήτων φύσιν προχειρότατον. id est: Ex his autem, qui paulo ante nos vixerunt Alexander Aphrodisiensis, ad omnia etiam Natura occultiora enucleanda, ut plura paucis complectar, promptissimum. Anne paulo ante tempora Pselli, qui sub Constantino, & Michaele Ducis florebat, Alexander Aphrodisiensis, qui sub Antonino, & Severo scribebat, vixisse dicendus est? si octingentorum, & quinquaginta annorum spatium modicum temporis intervallum Psello est, quod erit longum? Ergo vel hic Libellus Psello huic seniori vindicandus est, vel si sexcenti etiam & plures anni diuturniora tempora sunt, ideoque nec seniori tribuendus, alius nobis Opusculi Auctorem querendus est sedulo: ne Psellum, dum hæc scriberet, dormitasse nugacissime fateri cogamur.

XI. Liber etiam Medicus & Therapeuticus Pselli, quem Constantino Porphyrogenneta, nisi nos ludit inscriptio, nuncupavit, forte Psello seniori tribuendus est, si vitam eo usque protraxit; certe recentiori tempora negant.

XII. Verisimile itaque est, Psellum hunc plura in Philosophicis, ac Rhetoricis composuisse. At non scripsit, inquires, quicquid de aliis sit, in Simeonem Metaphrastem Panegyricum, ut Baronius somniat,

* De hoc infra §. 39. Laudat & Allatius diff. de Engastrimythe c. 2. & 16.

niat, cum illum Pfellus recentior scripserit. Quare Baronius falsus est, & in Psello, quem in aliud tempus amandat, & in Metaphraste, quem ob imaginarium Pfellum annis fere ducentis, antequam esset, suam Ecclesie operam contulisse in enarrandis Sanctorum vitis contendit. Nec feliciori eventu Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis, sæculo 9, anno 850. Jacobus Gaulterus in tabula Chronologica, sæculo 9, pag. 598. Jacobus Gretserus de imaginibus manu non factis c. 19. & alii, Baronium secuti sunt.

XIII. Hic historię Ecclesiasticę hostes, & Simeonis Metaphrastę acerrimi defensoris oppugnatores, tantorum virorum lapsu triumphare sibi videntur. Sed nulla id evidenti ratione conantur, nisi mea fallit opinio. Pselli tempora Baronius non distinxit, at quoniam ipsi modo distinguunt? Ipsi Panegyrim illam in Metaphrastem juniorem Psello, sed quoniam argumento adjudicant? profus nullo. Auctorem illius Orationis Psellum alterum esse, non Leonis Philosophi Magistrum nunquam evincunt. Scripsit ille plurima, ut verisimile est, quare non & hanc Orationem scribere potuit? & scripsisse argumento hoc ad probandum firmissimo, nisi me Codices Manuscripti fallunt, nisi ipsi, qui contrarium adstruunt, lapides sunt, demonstrabo. Concedant & concedere debent Orationis parentem cognomento Psellum fuisse, vixisseque non diu post Metaphrastę tempora. En illius verba: * Ἐδειξε γὰρ καὶ τῷ τέλει ὁπῶς αὐτῷ ὁ διασπασθεὶς βίος ἐτύχωνεν ἄν. Οὐ γὰρ ὡς πρὸς ἡλιμῶν αὐτὸν εἰ συνωρακότες φασίν, καὶ διηροῦ, ἀλλ' εἶδεν ὡς πρὸς τινὸς δέσμης ἐλευθερώμενος, καὶ ἑνμαρῆς πρὸς τὰς ἀγούσας ἀγγέλους ἀναβασόμενος νεύμασι. Id est; Nam vel in fine ostendit, qualem vitam egerat. Non enim eum veluti abscissum, aut divisum fuisse dicunt ἢ, qui viderunt, sed videbatur veluti à quodam vinculo liberari, & hilari nutu se extendere ad ducentes Angelos. Neque negare poterunt, Nicetam, qui & David dicebatur, Paphlagonem, D. Ignatio Constantinopolitano æqualem, iisdem cum senioris Michaelis Pselli temporibus, scriptis editis celeberrimum, vixisse. Ipse hoc de se, in principio vitę Ignatii à se conscriptę, tradit. Nicetam hunc eundem cum Niceta Serrone faciunt plerique Codices Vaticani. Expositionem siquidem in Carmina Gregorii Nazianzeni, ejusdem, qui & in alia Gregorii commentatus est, Nicetę, Serronis scilicet, quod & plurimi Codices Manuscripti confirmant, huic Nicetę Davidi tribuunt. Habent enim satis evidenter, Νικητα φιλοσόφου Ἐπαφλαγονίας,

(Bb)

* Apud Allatum de Simeonibus p. 335. quem vide etiam p. 48. seq.

νίας, Ἐμπροσθε εἰς τὰ ἔπη Ἐ Θεολόγος & Νικήτα Ἐ καὶ Δαυὶδ, ἐξηγήσεις εἰς τὰ ἀΐσια. *Niceta Philosophi Paphlagonia expositio in Carmina Theologi, & Niceta, qui & David, expositio in eadem.* Neque ab his diverſi ſunt Codices M. S. Auſtiani; confirmatque editio Veneta ſub anno 1563. Ut hinc videas una tot Manuſcriptorum Codicum conſpiratione, non unius exſcriptoris oſcitantia illarum expoſitionum immutatum, ſed continuata ſerie pluribus comprobatum, Auſtorem Nicetam fuiſſe, qui & David, & Paphlago philoſophus dicebatur. Serron itaque Nicetas, & David auctoritate horum Codicum unus eſt, & idem Auſtor. Eopræ, ſequere mi Gaffarelle. Nicetas, præter expoſitiones in Gregorii Orationes, & alia ingenii ſui in omni genere Doctrinarum, erudita ſane, & docta monumenta, in D. Lucæ Evangelium, quatuor libris diſtinctam, ſatis uberem, & luculentam Catenam ex pluribus Patribus, & Scriptoribus Eccleſiaſticis venuſte admodum concinnavit; inter eos non infimi ſunt Simeon Metaphraſtes, & Pſellus, fateri poſſumus ergo, Pſellum hunc, qui ſub Conſtantino Ducaſtoruit, eſſe? Apagæ. Meræ nugæ. Ante Nicetæ tempora obiſſe eum certo conſtat. Eum de novo poſt Nicetam revixiſſe probent ipſi, ſi poterunt.

XIV. Argumentum hoc ſane efficax, mihi in præſentia, ut verum fateor non ſatisfacit. Nec fide Manuſcriptorum Codicum, quos ſupra recenſui, Nicetam Davidem eundem eſſe cum Niceta Serrone, Catenæ in Lucam compilatore probatum ſatis puto: longum enim temporis intervallum inter utrumque interceſſiſſe exiſtimo. Nam Nicetas Serron, Diaconus primum magnæ Eccleſiæ, & Magiſter, ſeu Doctör, Catenæ in Lucam, Matthæum, & alios auctor, & Heracleenſis poſtea Archiepiſcopus, iisdem cum Theophylacto Archiepiſcopo Bulgariz temporibus floruit, ad quem noſſam Theophylacti epiſtolam, inter impreſſas à Meurſio, legi. Sed de his alius erit inquirendi locus.

XV. Quod ſi Novatorum doctrinis inſiſtere vellem, Metaphraſtes in ultima Chriſtianæ Eccleſiæ antiquitate ipſis etiam Apoſtolorum diſcipulis σύγγραφον eſt, tantum abeſt, ut recentiſſimus ſit. Nodus quem neſcio, an unquam expedient adverſarii. Geſnerus, & ejus Epitomator ſuſpicantur, Hippolytum Thebanum, Chronici Eccleſiaſtici Scriptorem, cujus fragmentum Caniſius in Antiquit. Tom. 3. nobis Græce & Latine exhibuit, illum eſſe, cujus Hieronymus meminit in libro de Viris illuſtribus, Portuenſem dumtaxat, nec incongrue; cum & Nicephorus Calliſtus Hiſtor. Eccleſ. lib. 2. c. 3. Glycas, * & Theo-

* Glycas etiam ſunt quos ſub Metochitz nomine Annales Meurſius edidit. Hippolytus vero Chronici auctor floruit ſæculo XI.

Theodorus Metochita in Annalibus, ea, quæ sunt Hippolyti Thebani, tribuant Hippolyto Portuensi Episcopo, substituuntque pro Thebano Portuensem. Verum Portuensis sub Alexandro Imperatore, anno scilicet Christi CCXXIX., martyrium passus est. Est ergo Metaphraftes antiquior, cum Metaphraftæ Simeonis in Chronico mentio fiat, & suspicione ipsorum unâ cum discipulis Apostolorum floruit. Plures jam hic Metaphraftas parturient, omnium tamen recentissimum vitæ Sanctorum scripsisse dicent. Nugæ, & somnia.

XVI. Metaphraftes Simeon unicus esto, Thebanus à Portuensi, uti est, Hippolytus diversus existimetur; & nos perquam obscura illius tempora, & vitæ institutum aliunde quàm à tempore Pselli, & si fieri potest, ab eodem etiam Metaphraftæ inquiramus. Auctor vitæ Sanctæ Theoctistæ Lesbicæ, Lippomano, & Surio, * aliisque sine ulla hæsitacione, quamvis nescio quis ad incertum Auctorem transmittat, Metaphraftes hic est. Comprobaturque certissimo ipsius Pselli testimonio. Psellus namque, dum, in Metaphraftem Canone, commentationes Metaphraftæ insinuat, scribit illum consilio, atque monitu Patris Anachoretæ munus aggressum scribendi, primum omnium colloquium illud composuisse, & Theoctistæ Virginis vitam graphicè admodum celebrasse, Ode 6. *Τὸ πρῶτον σε σύγγραμμα ἐκ προνοίας Θεοῦ, καὶ ὁμιλίας γέγονε ἔως πρεσβύτη, καὶ μοναστῆ, Συμῶν Θεωσίσι, ὃν ἐν Πάρω τῇ νήσῳ τεθεώρηκας. & Ἀξίως ἐξύμνησας τὴν Λεσβίαν τὰ λαμπρὰ, καὶ Θεῶν ἀγωνισμὰς Θεοκτιστῆς τὴν ὄψιν Ἀγγελικὴν, μικρῆ καὶ ἀσώματον ἱεροστάσης πανσόφως τὸ πολίτευμα.* Id est: *Prima tua commentatio ex divina providentia, & colloquio facta est sacri Senis, & Anachoretæ, Simeon admirabilis, quem in Paro Insula conspexisti. Et pro dignitate laudasti Lesbie illustris, & divina certamina, vere Theoctistæ, à DEO fabricata, qua Angelicam, & tantum non incorpoream absolvit sapienter vitæ rationem.* In hac autem scriptione, & colloquium Senis in Paro, & adhortamenta, & vitæ Theoctistes pro humani ingenii tenuitate exponuntur. A ratione ergo alienus esset, quicumque scriptum hoc Metaphraftæ esse genuinum denegaret. At in hoc vitæ institutum ejusdem, & ætatis temporum plane, & sine ullis ambagibus proponuntur. Frustra itaque ex alio, nec ab ipso Simeone, de Simeone testimonium quaerimus. Discamus verò à Simeone, eum non à ducenda uxore abhorruisse, sed ex illa liberos etiam procreasse, civilibusque muneribus functum, tunc demum cum Himerio, ducendarum copiarum peritissimo, Legatum

(Bb) 2

ad

* Ad X. Novembr.

ad Arabas, qui Cretam invaserant, missum fuisse: & cum non liceret perventos ulterius, Parum ad navigasse, & cum sene illo Anachoreta cognomine, à quo & res gestas Theoctistes ea conditione, ut omnia scriptis mandaret, perceperat, colloctum familiarissimè, suæque legationis finem fortunatum, ob eamque munera ab Imperatore reportanda, prælagiente divino illo Sene, audisse: post absolutam navigationem, scribendo ea, quæ viderat, & audierat, præcepta Senis adimplere. Illa ergo tempestate vivebat, cum Arabes Ægei Insulas, & oras Græciæ maritimas non infidelici eventu, misera tamen Græciæ calamitate, ac clade affixerunt. Sed tunc potissimum, cum in Arabas classe, ac ferro Himerius, ipse verbo, ac muneribus expugnandos mittitur, tunc cum nondum ad scriptionem animum adjecisset. Sed ista evenere temporibus Leonis sapientis, Basilii Macedonis filii, si Cedreno, Curopalatz, Zonaræ, aliisque historicis Græcis fides habenda est. Ergo tunc Simeon iste Metaphrastes, vitarum scriptor, floruit, muneribus, ac dignitatibus, auctus. Et, si quid conjectura augurari licet, Simeon ille à secretis sub hoc Leone, qui aurum à Rhodophyllo relictum, Leoni Tripolitz infami Apostatz obtulerat, ut eum ab excidio Theffalonicensi averteret, ideoque ab Imperatore Patricii, & Secretarii primarii dignitatibus condecoratus, nullus alius est, quam Simeon iste noster Metaphrastes, qui Logothetæ nomine à Psello, ut dicemus inferius, & ab aliis insignitur.

XVII. Metaphrastes ergo Simeon scriptionem exorsus est sub Leone, & sub Constantino Porphyrogenneta, Leonis Filio, & Nepote Romano, ætate etiam ipse provectiore assiduis laboribus absol-
vebat: ut ex illius oratione de exportatione manus dextræ Joannis Baptistæ apud Lippomanum, & Surium * colligi poterit. Ait enim ea ætate sub Constantino, & Romano Imperatoribus à Jobo Diacono manum Antiochia Byzantium delatam fuisse. Id autem sub dictis Imperatoribus evenisse confirmant Cedrenus, & Zonaras in Constantino Porphyrogenneta.

XVIII. Errat ergo Gerardus Vossius, & alii, qui putant Simeonem Metaphrastem sub Constantino Duca, vel saltem circa ea tempora floruisse: errasseq; Baronium, & Bellarminum, cum Simeon, ut Vossius ipse putat, ducentis annis posterior vixerit, quam illi existimarunt.

XIX. Quantum præterea immaniter hallucinatus sit Hospinianus, dum Metaphrastæ, & Psellos pro arbitrato, ut ita dicam discerpit; abun-

* Ad XXIX. Augusti.

abunde satis ostendit jacobus Gretserus de Imaginibus manu non factis c. 19. Conferam & ex meo nonnulla, præter jam dicta, ad mellem tam ubereæ, ut veritas clarius elucescat. Fuit Metaphrastes non * trivialis Constantinopoli ludi magister, sed genere clarus, illustri familia natus, divitiis abundans, in Aula Imperatoris celebris, à secretis, & consiliis intimis, & post mortem etiam miraculis illustris. Pfellus in eundem, καὶ ἵσχυε θαυμασιώτατον, ὅτι καὶ γένος ἐν ἔχων, καὶ γὰρ ἡ ἐκκλησίας οἰκόμενον κεκλήμενον, βαθεῖτε πλῆθος κομῶν, καὶ οἷς ἀντὶ τοῦ πρὸς παιδείαν ἀποκνήσειν. Et quod est admirabilius; & propter quod illum qui sibi magis fuerit admi- ratius, cum esset genere clarus, & ex illustri familia natus, & abundaret divitiis, & iis, quæ sequirem effecerint quempiam ad disciplinas &c. Hinc idem Pfellus ejusdem Officium composuit, quod ab Ecclesiasticis in ejus solemnitate, sicuti fieri amat in aliis Sanctis, decantaretur, in eo Oda 3. scribit, Ἐνδοκίμωτος ἐν ἀρχαῖς γαῖς ἡ κατὰ Συγκλήτῳ ὡς ἀντὶ Βασιλεῖος τοῦ πολὺ- γουμα τοῦ σὸν ἐκλήσω ἐν βραχέσι, καὶ τὴν ἀνω Συγκλήτῳ ἐκίστησας. Cum terreni Senatus dignitatibus condecoratus fuisset, veluti Vir Consiliarius, vita du- cenda rationem in callis acquiseras, & supernum senatum decorasti. Sæpeque Logothetam nominat. Ode prima: Μίλῳ μοι ἐνυθμον δὶδῶ Λογῶ θεῷ, ἐνφωμῶν ὁμῶσάντι τὸν θεοῦ ποῖα τὸν σὸν Συμῶνα τὸν Μεταφράστην τὸν κυρίως Λογοθέτῳ ἀξινάγασον. Meli mibi concinnum exhibe Verbum DEI, cum ce- lebrare inceperim seruum tuum Simeonem Metaphrastem, proprie Logothetam ad- mirabilem. Et alibi: Ἐυφωμῶσάντων πάντες ἐπαξίως ἡδῶς τὸν μέγαν θεῷ θερά- πορτα Συμῶνα τὸν ἅγιον Λογοθέτῳ. Celebretus omnes condignis cantibus magnum DEI seruum Simeonem Sanctum Logothetam. Fuit ergo Logothe- tæ officio conspicuus, quod quid nam fuerit, pluribus alii exponere conati sunt: eos, qui plura desiderat, videre poterit. Satis mihi erit pro hac re stabilienda elegantissimi item, ac prudentissimi, licet sequioris seculi scriptoris, Joannis Cinnami testimonium; in quo ver- tendo, illustrandoque diu me exerceo, ** speroque laborem hunc meum, propter pulcherrimam historiam, ad hunc diem cum vetustate luctan- tem, meis vigiliis, & amicorum opera, è scopulo in tranquillum illatam, historicæ veritatis studiosis non ingratum futurum. Is itaque Histor. Romanæ lib. 4. de rebus gestis Manuelis Comneni, de Richardo Antri Domino verba faciens, scribit, ὡς ἦσαν πύλων ἀλογισήσαντες Γιβινάτζις τε αὐτὸ ὁμολογία ἔχον, καὶ ὡς τῶν λοιπῶν προσιόντες ἐσκέπτοντο. Κόμησέν τε ἄλλοις, καὶ ὁ καὶ τῷ Γουλιέλμῳ Καϊτζηλαρίῳ συγγεγονώς, ἐν Λογοθέτῳ ἔπει- σαν τις ἑλληνίζων ἀπὸ ἐπὶ Τρανῶν σὺν αὐτοῖς ἔλθον, ὡς αὐτοβοεῖ τὴν πόλιν ἀ-
(Bb) 3. καρ

* Confer Allatium de Nilis p. 29. edit. nostræ.

** Cinnamus Allatii nunquam prodit, Exstant editiones Corn. Tollii & Capgii.

cum vero porta Urbis parum caute custodirentur, juvenalium ipsam in ejusdem fidem se dedit. Hinc pro occupandis caeteris cum Comitiibus aliis, nec non Guilielmi Cancellario, quem Logothetam Graecis quibus lingua expresserit, consilium inibat, & Tranim usque cum illis processit, quasi primo imperu Urbem direpturus fuisset. Alium hujus vocis significatum, antequam majestas illa Imperii statibus Veterum officiorum formis abrogatis, exteris barbarorum moribus, nova omnia approbando, cessisset, lege apud Procopium in Historia Arcana.

XX. Vitis, ut hoc etiam hic obiter notem, à Simeone conscriptis aliquas à Junioribus esse adjectas observarunt Baronius, & Bellarminus, & alii, cum Viri illi post Simeonis tempora vixerint. At etiam à Psello, recentiore nempe, annexas in lucem vulgatas opinatur Andreas Schottus, Praefatione ad Lectorem, in Cantica Canticorum. Unde id habuerit Schottus non liquet, etsi verum sit Psellum, sive Simeonis æmulatione, sive religione in Sanctos, per plures Sanctorum vitas non ineleganti stylo accuratissime descripsisse, utinam puerilibus argumentis neglegentis, in quibus nonnunquam totus esse videtur, in istis seriis pertractandis plures, quam fecit, horas insumpsisset. Illius in sanctos conatus in Catalogo operum infra recensebimus.

XXI. Tertius fuit Michaël Psellus, Michaëlis Ducæ præceptor, qui maxime omnium de Republica literaria meritis honorificam suam apud posteros memoriam consecravit, ita ut reliquos alios ejus cognomines acumine ingenii, eruditionis copia, profunditate scientiarum, argumentorum varietate, multitudinis scriptorum, & splendore gloriæ obruerit. Quare, aliorum extincta, &, ut ita dicam, oblitterata memoria, ipse solus nomen illud memisse videtur. Sic Poëtam, & Oratorem cum dicimus, Homertis nobis, atque Demosthenes, de Græcis loquor, statim sese offerunt, mentisque oculis repræsentant.

XXII. Fuit Patria Constantinopolitanus, è Consulibus, ac Patriciorum prosapia, quamvis non tam felici fortuna. Ipse id ait de se in Epitaphio Matris. *Τὸ γένος ἐμὸν πατρὶ τὸ μὲν ἀνωθεν γενέσθαι τὰ ἴσα τῶν ἀριστῶν, καὶ Πατρικίως. Ταῦτα ἢ κατ' ἐκείνων πράγματα εἶχεν ἕως δὲ τῆς ἐξουσίας. Patris igitur mei genus antiquum ad Consules, & Patricios referebatur, res vero ipsius non nimis prospere se habebant. Post duas femellas tertio ipse partu, multis Matris suspiriis, & ad DEum precibus effusis, in lucem editur. Mirum est, quod in ejus ortu narratur, nullas eum lacrymas prodidisse, neque usquam postea in maximis etiam necessitatibus plorasse, sed*

sem-

semper ætate illa tenella lætos, ad puniceos oculos habuisse: tantum parentis nullisque aliis quam maternis; ad quæ vel usû, vel sententia ferebatur, uberibus inhiasse. Quinquennis præceptori traditur, adeoque robuste studiorum pondus excepit, ut ludicra omnia, præter literarum studium, quo summopere delectabatur, sordescerent. En illius affectum ejusdemmet verbis expressum: Εὐτυθεὺν ἂν ἡ μήτηρ πρὸς τὸ κρείττο χρονα γοημιῶν εἰς πέμπτον ἐτὸν τελέσαιτα διδασκαλίαν ἐπίστησι. Καὶ ἦν μοι τὸ μάθημα ἢ μόνον τὸ εὐχερές, ἀλλὰ καὶ ἡδὴ ἀπὸ ἄλλης τινὸς παιδείας. Ἡνίκου γὰρ ἦν, εἰ μὲ μοι διὰ πάσης ἡμέρας δίδοι τὰ παιδικὰ, καὶ ἦν μοι παιδιὰ μὴ ἢ παρθή, παρθή ἢ παιδιὰ, ἢ ὡς ταῦτα παίζουσι, ἐκεῖνα ἢ παιδάζουσι. &c. Id est: Hinc igitur mater ad meliora manu ducentis quinto ætatis anno magistro commendat. Et erat mihi disciplina non tantum facilis, sed dulcis præ quolibet alio ludo. Ægre itaque ferebam, si mihi per totum diem, delicias non suggereret. Eratque mihi ludus studium, studium ludus, non quod hoc ludibrio haberem, illi vero incumberem. Ætate grandiore, dum inter parentes non convenit, cuinam studiorum generi esset addicendus, Joannes Chrysostomus & Apostoli, Matri in somniis visi, decernunt. Hinc disciplinarum, quam voluptatum cupidior, æqualibus in studio superatis, non longo intervallo ad suprema quæque doctrinarum culmina gradum fecit, omnibusque innotuit. Hæc ipse prolixè nimis, Oratione in Matrem, prosequitur, & ex eo Anna Comnena Alexiados lib. 5. brevissime concinnavit, dum de Italo verba faceret. Καὶ Μιχαὴλ ἐκείνου τῷ Ψελλῷ ἐν ὑστέρῳ προσωμίλησεν, ὅς καὶ πάντοι ὄντα διδασκαλοὺς σοφοὺς ἐφείτησε. διὰ φύσεως ἢ δεξιότητος, καὶ νοὸς εὐδυστήσια, τυχερῶν μάλιστα καὶ θεῶν ἀρωγῶν. πρὸς τούτοις διὰ τὴν θερμολάτριν ἰκασίαν τὸ μῆλός αὐτοῦ ἐπαγωγὴν νέσσης συγγῶς τῶ ἐν τῷ ναυῷ Ἰ. Κυρίῳ τὸ θεοσκοπὸν σπῆτῷ εἰκονισμῶσι, καὶ θερμοῖς τοῖς δάκρυσιν ὑπὲρ τῆ παιδὸς ἐκκαλυμμένης, εἰς ἀκρον σοφίας ἀπάσας ἐλληδικὰς, καὶ τὰ Ἑλλάνων, καὶ Χαλδαίων ἀκριβοστάμῳ, γέγονε τοῖς τότε χρόνοις προβήσῃ ἐν σοφίᾳ. Id est: Tandemque in Michaelis Pselli consuetudinem venit, qui præceptores, sapientes oppido, nullius, natura dexteritate, & intellectu acutissime, DEO quoque illi coadiuvante, adhuc & matris intensissimis precibus, sapiens in templo Domini ante Deipara venerandam imaginem invigilanti, spissisque pro fluvio lacrymarum exoranti, ad universam sapientiam culmen pervenit, & Græcorum ac Chaldaeorum decretis accuratissime conquistis, ea tempestate celebre sapientie nomen consecutus est. Subdit deinde inter Italum, & Psellum disidia exorta. Medicinæ quoque operam dedit, ut ipse de se Oratione in Matrem, sæpius laudatus, affirmat, dum de Patre moribundo loquitur. ὅς ἢ τῶν δακ-

δακτύλοις τὰς τ' ἀξίτητας κινήσεις ἐτεκμηράμην. ἐσπυδάξθη γὰρ μοι μακρόθωη
 ὡς ἴσως τέχνη. *Ue vero & digitis arteria motus observari: jam enim diu
 aliquid in eam artem studii, & opera contuleram.* Studium in capeffen-
 dis disciplinis, & omnibus addiscendis ardens, ac pertinax, ipse Li-
 bello de Admirabilibus Lectionibus in fine explicat. Ἐγὼ δ' ὡς εἰς ἐρ-
 γασίας ἕνεκα, νῆ την ἱεράν σου ψυχὴν, ἀλλὰ φιλομαθείας τὰ πλείω τῶν
 μαθημάτων σπουλεξάμην. Ἐγένετο γὰρ μοι ἡ φύσις ἀκόρετος πρὸς ὅ τι
 σπύδασμα. καὶ ἔδεν ἀν' με βυλοίμην διαλαθεῖν. ἀλλ' ἀγαπῶν ἀν', εἰ καὶ
 γὰρ νῆρθεν εἰδείην τ' γῆς. καὶ ἔχ' ὡς περ οἱ πολλοὶ περὶ ἔτο. μὲν ἐσπύδαμα,
 οἰκίνο δ' ἀπώσαμην. ἀλλὰ καὶ τῶν φάουλων, ἢ ἄλλως ἀπόρησιν ἐπιγνώ-
 ναι τὰς μεθόδους ἐσπύδαμα, ἢ ἔχω ἐντῷθεν ἀνιλέγειν τοῖς χρωμίοις αὐτοῖς.
*Id est: Ego vero, non curiositatis ergo, ita sacrum tuum animum DEUS
 sospitet, sed amore discendi pleneque ex disciplinis collegi. Namque natura
 curiosaque studii avida, nunquam scientiis potuit saturari. Nullatenus vel-
 lem esse, quod mei notitiam sugeret; nec molestum mihi foret, etiam si sub
 terranea, noscerem. Neque ut plurimi, in hoc tantum incumbo, illud vero
 negligo, sed & pravorum etiam, & abominandorum mihi notitiam comparo,
 ut inde habeam, quod ea usurpantibus opponam.* Plura de hoc Orat. de Ma-
 tre, in qua singula quæque ad fastidium usque enumerat. Ea Lectōr,
 ne ipse fastidio sim, videat.

XXIII. Interea satis ætatis, ac prudentiæ habens, in Aula
 Imperatoribus innotuit, qui in maximis negotiis proficuum illius
 operam experti sunt. Nam Michael Stratioticus inter selectos ex Pa-
 tribus Conscriptis Viros, quos Comneno Haacio ad rebelles in con-
 cordiam redigendos misit, Psellum quoque nostrum legavit, non con-
 temnendo elogio celebratum à Zonara tomo 3. *Στέλλωμαι τοίνυν πρὸς
 τὸν κομπρόν πρεσβύτους ἀνδρες τῶν ἐκκρίτων τ' Συγκλήτης βυλῆς· εἰδ' ἦσαν
 ὁ πρόεδρος Κωνσταντῖνος ὁ Λεσχάσης, ὁ πρόεδρος Λέων ὁ Ἄλωπος καὶ Μιχαὴλ
 ὁ σοφώτατος Ψελλὸς τῶν φιλοσόφων ὑπάτος.* *Legantur igitur ad Com-
 nenum selecti Viri ex Patribus Conscriptis, Constantinus Licbudes præses, Leo
 Alorus præses, & Michael Pselus, sapientissimus Princeps tunc Philosopho-
 rum.* Et Cedrenus in Synopfi: Ἐκεί δ' αὐτῷ γενομένῳ φθάνουσι καὶ
 πρεσβυταὶ βασιλέως ὁ πρόεδρος Κωνσταντῖνος ὁ Λεσχάσης, Θεόδωρος
 ὁ Ἄλωπος, Κωνσταντῖνος ὁ Ψελλὸς ὁ τῶν φιλοσόφων ὑπάτος. ἔπει
 γὰρ οἱ τρεῖς ἀνδρες ἐπὶ σοφία, καὶ λόγῳ δυναμίτων κατὰ τὴν ἡμέραν ἀνδρῶ-
 των διαφέρουσαν δακτύλους, καὶ ἀσυγκρίτους ὁ Ψελλὸς ἐξελέγησαν εἰς τὸ πρεσ-
 βύσαι, καὶ προσεδέχθηεν ὁ βασιλεὺς μεγάλην κατὰπραξασθαι διὰ τ' ἐκείνου
 εὐσε-

εὐσομίας, καὶ χάριτος. Ἰβὶδ' ὁμοιωσάντων Legati Imperatoris præses Constantinenses Licibudes, præses Theodorus Anaprus, Constantinus Psellus, Philosophorum Princeps. Etenim hi tres Viri sapientia, & facundia, omniumque virtutum vivebant, primi hibiti, & quidem exteri comparationis sortem Psellus, ad eam legationem fuerant delecti; quod Imperator eorum eloquentia, & gratia se maxima consecuturum sperabat. Ubi exscriptoris incuria, pro Michaelē, Constantinus irrepsit. Et in eo falsæ legationis accusatur ab eodem inferiori, λέγειν ἢ ὅτι καὶ οἱ πρεσβυταὶ ὡς πρεσβυτέρων ἄλλο τι ἄλλως λάθρα τῷ Κακαυμένῳ προσείητες παρεκάλειν ἔχεον ἢ ἐνστάσεως, καὶ μηδὲ λως ἐνδύναμι. Τῆτο ἢ αὐτῶς ποιῆσαι, καὶ οἱ καλῶς εἰδότες ἐπληροφόρην ἀνδρες ἔχουσιτε ψεύδεον, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Κομνηνὸν πληροφόρην ἐνωμύτως ὡς ἅπαν τὸ ἀστυκὸν πληθῶν ὡς εἰκακῶς εἰς αὐτὸν ἔχει. καὶ ὡς εἰ μένον ἐγγίσει τῇ πόλει, τὴν γέροντα ἐξωθήσασιν, μετ' ἐπικικίων, καὶ ὕμνων αὐτὸν προσδέξασιν. Ac prodicium est memoria, ipsos etiam legatos prævaricatos fuisse, & modo hunc, modo illum diversis temporibus Cecaumeno suasse, ut oppugnaret acriter oblatas conditiones, neque quicquam concederet. Et quidem hoc eos egisse pro certo perhibent ἢ, quibus ista optime sunt nota, & à mendaciū suspicione sunt immunes, adiunguntque eos interposito iurejurando affirmasse Commeno, ardentem eum ab urbana multitidine diligi; ac, si tantum accessisset ad Urbem, fore ut ipsum ea, sene exiurbato, cum gratulatoriū victoria, & imperii carminibus excipiat.

XXIV. Ifacius Comnenus, cum Michaelē Cerularium, Patriarcham Constantinopolitanum, abdicare niteretur, aliorum, & Pselli præcipue opera, qui, in eum Oratione conscripta, multorum, ac variorum facinorum reum fecit, usus est. Zonaras ibidem, εἶτα καὶ καθαιρέσει ὑποβαλεῖν αὐτὸν διὰ Φρονίδ' ἐτίθει, καὶ τισὶ τῶν Ἀρχιερέων συνεργοῖς πρὸς ἔτο ἐκέχρητο, καὶ τῷ Ψελλῷ αἰτιαμάτων πολλῶν, καὶ ἀλλοκότων σωμαγωγεί, ἃ ἐν τῷ κατ' ἐκείνους λόγῳ σωθήσεσθε ἴε, καὶ συνεργάψασθε, δηλοῖτε διὰ τινῶν τῶ ἀνδρῶν ἀπέπεισας τὴν Ποιμαντικὴν, ἢ ἐκὼν δοκεῖ ὡς φαίνεται, ὡς εἰ μὴ ἔτο, καὶ ἅκων αὐτὴν ἀφαιρέθησεται, εἰς μέσον κατ' αὐτῶν προτιθεμένων αἰτιαμάτων. Deinde de ab rogando illi Patriarchatu cogitans, opera quorundam Episcoporum atitur, & Pselli, variarum, & absurdarum criminatum coacervationis, quas in Oratione contra illum scripta congescit, & per quosdam Viro significat, ut simul se ultro Pontificatu cedere, quem alioquin invitus cum publica infamia sit amissurus.

XXV. Diogeni Imperatori infensus, primus ipse inter Senatores, & Joannes Cæsar, & filii, Eudociam Imperatricem in Monasterium trudent; Michaelem Ducam Imperatorem denunciant, Diogenem jam revertentem imperio abdicant, auctore, & adjutore consiliorum eodem Psello. Zonaras, in Romano Diogene: ὁ γὰρ Καῖσαρ Ἰωάννης καὶ οἱ ἐκείναις ἡμετέροις, ὡς εἴρηται, ἐγκοινοῦντες τῷ Διογένη ἀρπαγαί τὸν καιρὸν, καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἑσσυκλήτων ἑνῆς, ὅσοι ὠμοφρόνως αὐτοῖς, ὡς ἐξήρακεν ὁ ὑπερίμψεν Ψελλός, δύναντες καὶ αὐτὸς τῷ Διογένη τυχεράων, τὴν βασιλείαν Εὐδοκίαν εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ δομηθεῖσαν Μονὴν κατὰ ὅν τὸν ἐν τῇ Προποντιδὶ πορθμὸν περιερίξασιν τὸν Ἰ. Μιχαὴλ ἀνακηρύττουν ἡγεμόνα, &c. Joannes igitur Cæsar, ejusque filii Diogeni semper, ut dictum est, infesti, arrepta occasione, quibusdam etiam ex Senatu sui facinorâ, quorum Psellus vir honoratissimus princeps erat, & ipse Diogenis inimicus; adhibitis, Imperatrice Eudocia in Monasterium, quod ipsa circa fretum Propontidis struxerat, relegata, Michaelem Imperatorem appellat.

XXVI. A puero itaque liberaliter educatus, animo circa artes, doctrinasque gestiente, fructus, quas ab eis expetebat, decerpfit, non breves, atque incertos, sed uberes, & tempestivos. Eloquentiam enim, horridam tunc, & incultam, excoluit, nec ad perniciem, & pestem convertit, sed ad salutem. Tandem philosophandi rationem omnem complexus, in loco illo uberrimo, ac feracissimo, frugiferam sibi, & aliis diligentiam expertus, extraxit malorum radices; de natura & rebus occultis optime, planeque differuit, quod verum & quod falsum est in oratione, apperuit, summisque imperatoribus fuit & vivendi præceptor, & dicendi. At labores impiger, diu noctuque aut aliquid conscribendo, aut legendo, tempus infumebat: nec vires confecerant, nec defecerat animus. Et cum munus optimum, fructuosissimumque quod possit afferri Principibus, illud esset existimaret, si docerentur, atque erudiantur, summa ope nitebatur, ut Michaelem Ducam instrueret, bonisque moribus informaret. Quo quis potest in vita humana, vel desiderare melius, vel optare præstantius? Coercenda est Principum libido, refræmandusque furor, neque alia via id consequi possumus, quam doctrina, & eruditione. Hominis decus est ingenium, ingenii lumen eloquentia, eloquentiæ candor philosophia, philosophiæ rectrix, ac magistra pietas, quæ nisi præceptorum monitis fulciatur, in ignorantie tenebras prolapsa, ruinam facit.

XXVII. Non potuit tamen effugere calumniam Zonaræ 3. Annal. καὶ ἦν τῶν ἀνθρώπων συντριμμα, καὶ γαλαπῶ-
ρια,

ρία, καὶ ὁ τῶν ἐπιστροφόμενων ἑδάμῃ. ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαγωγί-
 δεσιν ἐχόλαζε πράττει, ἔπιπτε τῶν φιλοσόφων καὶ υπερέτιμα Μιχαὴλ ἔ-
 ψελλῆ, λόγοις τῶ δοκῶν αὐτῶν ἐμβριθεύοντι, καὶ διδάσκοντι, τὸν μὲν
 τὴν Γραμματικὴν γένην, καὶ μίτρα, καὶ Διελέκτους, τὸν δ' ἕνα κατὰ ῥη-
 τῶρας Διελέγειν, τὸν δ' ἑσθίας αὐτῶν προσεθίζοντι. ἄλλοτε ἢ φιλοσόφων
 θεωρημάτων ἀκροῶν ἀδασκευάζοντι. ὁ δὲ πρὸς αὐτῶν ἐπιφυκει. Τῆτοις
 οὖν ὁ Ρωμαίων Αὐτοκράτωρ προσεθίκα, ὑφ' ἑτέρον κ' ἔπεινα τὸν τῶν και-
 νῶν κυβέρησιν ἐποίησατο, κ' νόμιον ἦν τὸ τῶ Λογοθέτη δοκοῦν. *Homines
 atterebantur, ἔ arumnis premebantur: ἔ nemo erat, cui illa cura essent. Nam
 Imperator puerilibus rebus occupatus, ἀ principe Philosophorum, ἔ honoratissimo
 Michaele Psello ad literarum studia deduci videbatur; ac modo in Arte Grammati-
 ca versibus, ἔ linguarum differentiis erudiebatur, modo declamationibus rhetori-
 cis, modo historiis assuefiebat, modo ad audienda philosophica precepta parabatur,
 quamvis ad haec omnia ineptus. Hujusmodi igitur studiis Romanorum Imperator
 affixus, rerum administrationem alteri, eique uni commisit, ut legis auctoritatem
 haberet, quod Logotheta visum esset. Et inferius: Μητιν δὲ προνομίαν
 τῶν κοινῆ συμφερόντων, ὁ γὰρ βασιλεὺς πείλογος ἠχόλητο, καὶ ἱάμβους σωλι-
 θέναι πρὸς ἔ ψελλῆ ἐδιδάσκετο, σιτοδεία τῶς ἐν πόλει ἐπίεζεν. Nemine autem
 bonum publicum curante, nam Imperator studiis vacans, Jambos scribere à Psello
 docebatur, urbanos annonae penuria premere cepit. Ita nil tam sanctum * est,
 quod calumnia tentare non audeat, & quod laude dignum est, ex im-
 proviso, fraudulentique irrepens nescio quis criminosè dilacerat. Et
 hominum turba cæca veluti oraculo plaudit, misera sane, duraque
 prudentissimorum hominum conditione. Sub aliis item Imperato-
 ribus Græcorum imperio jam senescente, doctrinisque omnibus in
 barbariem commutatis, cum, proh dolor! inertia pro sapientia
 erat, vitam ipse fama clarissimus transegit, jucundus amicis, egentibus
 utilis, omnibus denique carus.*

XXVIII. Illius tamen fidei causam, defensionemque non
 susceperim, si, quæ de eo Josephus Methonensis Episcopus Apologia
 contra Marcum Ephesium tradit, vera sunt. Illum enim annumerat Schis-
 maticis Photio, Cabasilæ, Palamæ, Camatero, Phurnio, Moischambati,
 Bulgariæ, Nicolao Methonensi, & Panareto, qui dicto, & scripto Lati-
 nam Ecclesiam infectati sunt. καὶ σὺ μὲν σωλήφθης, ὡς φῆς, τοῖς ἀγίοις
 σὺ παλάσσω, καὶ διδασκάλους φωλίω τῶ πρώτῳ χρισματικῶ μάλλον δὲ αὐτῶν-
 γῆ.

(C c) 2

* Non adeo reprehendendum Zonaræ judicium, si studiorum deliciis ita fuit edoctus indul-
 gere Princeps, ut illis intentus imperii curam aliis relinqueret.

γῶ, καὶ δημογῶν ἔχισματῶ, καὶ τῆ διαίρεσως, Καβασίλα, Παλαμῆ
 Καματηρῶ, Φαρυῆ, Ψελλῶ, Μοχαμπάρι, Βυλαγάρια, Νικολάω Μεθώνη,
 Παναρετῶ, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς μετὰ τὸ ἄρισμα, καὶ τὴν πολλὴν ἔβην κατὰ
 τὴ Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας εἰπήσι. *Et tu quidem, ut ais, Sanctis tuis Patribus, ac
 Doctoribus te adunxisti, Photio Schismaticorum Principi, immo tunc auctori, &
 opifici schismatis, & dissidii: Cabasile, Camatero, Pburnio, Psello, Moschambari,
 Bulgaria, Nicolao Methonenſi, Panareto, & ceteris qui post schisma, & multam
 contentionem in Romanam inveſſunt Ecclesiam. Sanè Photii, Cabasilæ, Pa-
 lamæ, Nicolai Methonenſis, aliorumque in Ecclesiam Latinam com-
 mentationes nugacissimas non sine tædio, ac stomacho legi. Pselli
 similem disputationem ad hunc diem non offendi, & fortasse nec ille
 conscripsit. Verum tamen est in Expositione fidei ad Michaëlem Du-
 cam, dum de procesſione Spiritus Sancti verba facit, eum affirmare
 ex solo Patre procedere, quo vel solo nomine illius in recentiorum
 Græcorum placitis propugnandis pertinacia, & ad pervicaciora quæque
 audendum, si occasio se tulisset, animus innotescit.*

XXIX. Tandem jam senex exauſtorato Michaële Duca,
 ipse quoque à Botaniata Nicephoro dignitatibus spoliatus, monachum
 induens, solum vertere coactus est; nec multo post, sive senio, sive
 etiam mærore vitam posuit: idque conjicio ex verbis Annæ Comne-
 næ Hist. lib. 5. Sed iis præcipue, Ἐνθα καὶ τὸ Ψελλῶ, μεταχωρήσαντῶ· ἐν-
 ζαντίθεν μετὰ τὴν ἀπόκρασιν, (lego ἀπόκρασιν,) αὐτὸς φιλοσοφίας ἀπ' αἰσῆς
 πρός διδασκαλίῶ. *Ubi & Psello post comam decessam Byzantio sedente, ipse
 Italiam universa Philosophia magister creatus est.*

XXX. Quidquid tamen sit, maximis eum Laudibus exor-
 narunt, præter Annam Comnenam, Joannes Scylitza, & Credeus
 in proœmio Historiæ, ὑπέρετιμῶ Ψελλός, honoratissimus Psellus, & in Stratio-
 tico; & Zonaras locis supra adductis, & in Isaacio Comneno, Πολὺς τὴ
 γλῶτταν ὁ σοφώτατῶ Ψελλός. vim dictionis, cum non intellexisset In-
 terpres, πολὺν τὴν γλῶτταν, verbosum reddidit. Apage sapientissimum
 istum, si verbosus est. Græcicum admirandum aliquem, nec cum
 vulgaribus comparandum innuunt, dictione illa πολὺς utuntur. Hinc
 aptissime diceres, & ad Atticæ eloquentiæ normam, Πολὺς τὰ θεῖα Γρη-
 γόριος, eximie sanctus. * Gregorium Πολὺς τὴν θεῖαν γραφὴν Michael Ghisle-
 rius, *Disciplinæ rerum divinarum eruditissimus, & ingenio, prudentiæque in sacris
 literis exponendis acutissimus. Πολὺς τὴν φιλοσοφίαν Fortunius Licetus,
 Illis, qui ad Philosophiam spectant, quam maxime potens: pauci ut sint qui tantis
 Philo-*

* Malim, rerum divinarum apprime peritus.

Philosophia doctus præditissimus. Πολύς τὰ μαθηματικά Petrus Gassendus, in rebus Mathematicis tradendis ingeniosus, eorumque difficultatibus enodandis consultissimus. Πολύς τὰ ἰατρικά Gabriel Naudæus, Rebus medicis nimium pollens, multum versatus, supra plerosque alios exercitatus, nimio jam imbutus usu, & liberaliter insuetus. Πολύς τὴν παιδείαν Nicolaus Villanus. Præclara eruditione, atque doctrina ornatus: eruditione, & florentibus studiis nunquam non satis instructus, magnus. Πολύς τὴν ἐπιτήμην, Renatus Moreau, in perfectissima disciplina probatissimus, & incredibili quadam ingenii magnitudine ad quas-cunque disciplinas instructissimus. Πολύς τὴν ἱστορίαν Jacobus Philippus Thomassinus, ad scribendas historias maxime illustris: in illustranda antiquitate sedulo studio apprime clarus, singularis. Πολύς τὸν νοῦν Joannes Bourdelotius. Plenopetore sapiens: sapientia munitam mentem egregie gerens; considerate omnia perficiens. Πολύς τὴν ποιήσιν Joannes Rhodius, in poeticis studiis mirifice versatus; admirabili quodam ad Poesim studio concitatus, præstantissime cum omnibus Musis rationem habuit. Πολύς τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν Φρόνησιν Dominicus Molinus, virtute ipsa excellentissimus. An non Ciceronianum illud infert? Talis est vir, ut nulla res tanta sit, ac tam difficilis, quam ille non & consilio regere, & integritate eueri, & virtute conficere possit: & similia. Sic Psellus dictus est, πολύς τὴν γλώττιαν, quasi diceret magnus, multus, admirandus eloquio, eloquentia singulari. Σοφώτατος etiam passim audit, sapientissimus, & à Glyca in Annalibus, & à Metochita in Historia. Et illius sententiis, qui eum secuti sunt, Scriptores sua Commentaria non minus quam aliorum Patrum testimoniis illustrarunt. Inter alios præcipui sunt Niceta Serron, Catena absolutissima in Evangelium Lucæ; Macarius Chrysocephalus in Magno alphabeto, ubi ex diverforum Patrum dictis Evangelia perfectissime interpretatur; & Joannes Diaconus Magnæ Ecclesiæ Tract. Τίς ὁ σκοπὸς ἡμῶν τοῦ πρώτου ἔανθρώπου πλάσεως, καὶ τὸ δευτέρου ἀναπλάσεως Δεῖξτε ἡμῖν.

XXXI. Illud interim animadvertere debemus, Gesnerum in Bibliotheca ridicule satis argutari, eundem esse Michaelē Ephesium, & Michaelē Psellum. Mibi quidem aliquando conjectura occurrit eundem existimandi Michaelē Ephesium, & Michaelē Psellum. Nam præter commune prænomen, utrumque constat recentiore fuisse, Christianum, Peripateticum, Aristotelis paraphrastem. Multi alii ejusdem prænominis recentiores Christiani, & Peripatetici, Aristotelis paraphrastæ, nova hacce argumentandi ratione Pselli erunt, inepte Verum est utrumque recentiorum esse, Christianum, an & que Peripatetici, dubium;

certum omnino paraphraſtes non eſſe: ni Scholia, & Expoſitiones textus breviffimas, una cum Paraphraſi confundere velimus. Conferantur utriuſque in Ariſtotelem commentationes, quamvis ſententia in multis conveniant, in modo, ac methodo exponendi Ariſtotelem longe diverſi ſunt. Pſellus continua textus paraphraſi ſententiam aperit, Ephēſius non niſi difficilioribus operam dat; clara, apertaſque, uti cuique obvia, negligit.

XXXII. At quisnam ſit iſte Ephēſius Michaël, qui in enodando Ariſtotele tantoperè etiam elucubrationibus editis, inſudavit, quæſiere multi. Sed fruſtra operam contriverunt. Ubi nullum rei veſtigium apparet, ſi venatori res non ſuccedit, laudem ille pro conatu; non, quod non invenerit, reprehentionem promeretur. Verùm dum ego etiam omnia perveſtigo, ſi quid ſubodoratus ſum, in medium afferam, donec meliora ab aliis producantur. Senſuum, ac enarrationum ſimilitudo hos duos Auçtores unum ab alio adjutum fuiſſe ſatis indicat, vel utrumq; ab alio, & ex uno fonte utriuſq; monumenta corrivari. Cumque à quo Pſellus ſua hauferit non habeam, utique Ephēſium ex Pſelli, ſive ore, ſive monumentis, quamvis verosimilius ex ore, ſua habuiſſe, eſſeque Michaëlem Ducam Parapinaceum dictum, Pſelli diſcipulum, ſi conjectura aliquid valeo, exiſtimo. Hic enim, dum ſummam Imperii teneret, à Pſello edoctus, illo amiſſo, in Ephēſum delatus, illius Eccleſiæ Antiſtes conſecratur. Zonaras in Botaniata: *Ὁ μὲν γοι προβασιλευκῶς Μιχαὴλ, ὡς εἰρηλαί, τὴν τρίχα καραῖς, καὶ ψήφου ſυνοδικῆς Μητροπολίτης Ἐφέσου χειροβλήθη, καὶ ἀπαξ Φοιτῆσας εἰς ἱππικὴν Ἰδε, καὶ ἐν τῇ Ἐ Μανουὴλ Μονῆ ἐποιεῖτο τὴν διαίταν.* Michael verò, pridem Imperator, tonsa coma, ut dictum eſt, Concilii ſuffragiis Ephēſi Metropolitanus creatur. Et cum ſemel eò veniſſet, reverſus, in Manuclis monaſterio vitam egit. **Constantinus Manaffes:**

Τῇ γαμῆϊ Ἐ Μιχαὴλ ζεύγεται νόμῳ γάμῳ;
καὶ ταῦτα γέρον Ἰρυφερᾶ, πέμπει δὲ νεαλῆσιν.
Αὐτὸν ἢ βαρυνόμον, καὶ δυſαναχτονῶτα
Τῆς Ἐφεſίων πόλεως Ποιμὴν καθιſάνει.

Anteſſoris Michaelis conjugem ſibi matrimonio copulat, ſenex mulierem teneram, & delicatam, capularis, & funeri deſtinatus vegetam, atque juvenem. Quemque fortem ſuam agrè, moleſteque ſerentem, ac deplorantem, Ephēſina Urbis paſtorem Imperator conſtituit. Et Ephrazm in Chronico:

Ὁ Μι-

Ὁ Μιχαὴλ δὲ γίνεσθαι μελαμφοφόρος,
ἔφη Ἀρχιεπίσκοπος, καὶ Πρόεδρος Ἐπίσκοπος.

Michael vero nigris vestimentis indutus sacrificiorum princeps, Praesulque Ephesi fit. In eo onio, si gregem Christi pascere otium est, multa in varias Disciplinas, nec dubito, conscripsit, quæ nomine Michaelis Ephesii; quietis potius amans, memor turbarum, non Imperatoris, exemplo etiam aliorum Imperatorum, voluit, ut hominibus innotescerent. Non placet? dictum indictum esto. Ἐπανίτω πρὸς με τὸν Ἰεκόνλα τὸ ἀποκρίμα. Redeat ad me Auctorem factus hic meus.

XXXIII. Hic ergo Psellus, ut doctrina præstantissimus, ita omnium πολυγραφέατος fuit. Ausim dicere neminem, ea, vel subsequente ætate, Græce vel invenisse acrius, vel ordinasse aptius; vel locutum eloquentius, vel profundius res pertractasse. Nulla fuit scientia, quam ipse vel notis non illustraverit, vel compendio non tentaverit, vel optima methodo non expedierit. Eorum, quæ scripsit quæque ad notitiam meam pervenere, quædam edita sunt, quædam adhuc inedita: de editis primum sermonem institutam. Editæ sunt:

XXXIV. Pselli de victus ratione, deque facultatibus, & succi qualitate, elementorum, libri duo ad Constantinum * Imperatorem, Latine, Georgio Valla Interprete, una cum Rhazæ de pestilentia libro, & Joannis Manardi Ferrariensis in Artē Galeni expositione. Basileæ apud Andream Cratandrum anno 1529. in 8.

XXXV. Ejusdem Jambos in vitia, & virtutes, Item, Anagogas in Tantalum, Allegoriam de Sphinge, Anagogam in Circem, quæ volebat Ulyssē transformare, Arsenius Monembasæ Episcopus Romæ ** primus vulgarat. Deinde pluribus locis restituta, atque interpolata, à Conrado Gesnero, Basileæ edidit Joannes Oporinus *** anno 1544. in 8vo. una cum Heraclidis Pontici Allegoriis in Homeri fabulas de Diis,

* Dicitur vel Monomachum, ut Allatius notavit supra §. VI. non Porphyrogenetam, ut Oyraldus p. 282. de Poetis. Prodiere etiam hi libelli de victu humano una cum aliis variorum scriptis ab eodem O. Valla versis Venet. 1498. vel ut editiones Colon. 1526. 8 & Basil. 1557. 8. omittam. In libellis istis Imperatoris jussu collectis nullum scriptorem laudat Psellus præter p. 8. Galenum. De eodem argumento sed plane diversus liber Simeonis Sethi extat ad Michaelē Ducas Imp. cui valde simile scriptum aliud Psello tributum de quo Allatius infra §. 51.

** Græce in 8. ad calcem Apophthegmatum, Leoni X. inscriptorum.

*** Græce tantum, non Græce & Latine ut à Clarissimo Caveo in Hist. literaria scriptorum Eccles. proditum, licet Heracliti Allegoriis latina illarum Gesneri verso subjuncta.

Diis, de quibus vide infra in Joanne Psello. Obiter & hic animadvertendum est, carmina illa, quæ Federicus Morellus Lutetiæ anno 1608. 8vo. una cum Theodori Prodromi dissertatione de Sapientia Græce edidit, esse excerpta, non nullis tantum verbis immutatis, ex his Pselli Jambis. Ea sub Ἀνωνύμῳ nomine Ἰάμβους ἡθροποιῦντες Morellus vulgaverat. Nihil minus. Phronesi tantum excepta, reliqua sunt de Philosophia, Rhetorica, & Grammatica, quæ quantum spectent ad mores, judicent alii.

XXXVI. Ejusdem *Paraphrasin in Aristotelis librum Περὶ Ἑρμηνείας, de Interpretatione*, edidit Græce Aldus Venetiis, cum Ammonio, & Magentino 1503. in fol. eandem latinitate donatam, * cum ejusdem Pselli Compendio *in quinque voces Porphyrii; & Aristotelis predicamenta* Basileæ excudit Robertus Winter 1542. 8vo. Quæ ultima prius anno 1540. Græce Parisiis edita fuerunt, una cum ejusdem *Introductione in sex Philosophiæ modos*, & anno 1541. 12. Ibidem per Jacobum Foscarenum Michaelis filium latinitate donata. In alio Codice manuscripto *Paraphrasis* titulus ita habetur, *Παράφρασις ἔπει ἐρμηνείας ἀπὸ Φωνῆς ἔκ τῆς Βεστάρχῃς καὶ ὑπὸ τῶν Φιλοσόφων ἔψελλῃ* *Paraphrasis in librum de Interpretatione, ex ore Domini Vestarche & Principis Philosophorum Pselli*. Hinc Virum Vestarchatus etiam dignitate, unde postea Vestarches nobilissimæ familiæ nomen irrepsit, insignitum fuisse colligimus.

XXXVII. Ejusdem liber, ** de quatuor Mathematicis scientiis, Arithmetica, Musica, Geometria, Græce & Latine editus cum aliis Auctoribus, Wittembergæ 1560. nec non Basileæ per Joannem Oporinum 1556. 8vo. Gvilielmo Xylandro Augustano Interprete, cum nonnullis ejusdem Xylandri Annotationibus in eundem. Quibus accesit Xylandri de Philosophia, & ejus partibus Carmen, & nonnulla alia Carmina diversi argumenti. Opus hoc primus Romæ Græce imprimendum curavit Arsenius Monembasiæ Episcopus, in qua editione scripserat, incertum esse, Pselli ne an Euthymii cujusdam opus

* Latina versio paraphraseos Pselli in lib. *περὶ ἐρμηνείας*, studio quorundam amicorum Nic. Martimbotii prodit Paris. 1539. 4. Editiones quoque Venetam 1541. fol. & Basileensem A. 1542. memorat Labbeus. Extat & Pselli introductio in sex philosophiæ modos & Compendium quinque vocum Porphyrii & de decem Categoriis, Venet. 1532. cum versione Jacobi Foscareni.

** Hunc librum (in quo multa è Theone delibata) Psellus testatur se scripsisse Anno Græcorum 6516. h. e. CHRISTI 1008.

Opus esset, plerisque tamen Pselli videri. Καὶ ταῦτα τὰ ταύτης παρ' οἰ-
κίτι ψελλός ην, ὡς τὰς πλείους δοκεῖ, εἶτ' Εὐθύμιου, χαρῆζόμενον. Im-
pressus quoque est * Parisius Græcè anno 1545. 12. per Jacobum Bo-
gardum. Non multò post Elias Vinetus, quod nullus ante eum, anno
1553. primus Latinum fecit, Parisiisque anno 1557. edendum cura-
vit, postremae ejus parte, quæ est de Astrologia, omiſſa, tum quod an-
tiquis illis egeret Græcorum tabulis, quarum rationes suis temporibus
non satis congruebant, tum quod esset mendosa præter alias, & ex ea
se haud dum, ut ipse præfatur, ex sententia explicare potuerit, cujus
loco Procli sphaeram substituit. Editum hoc idem Opus ex Vineti in-
terpretatione Turnoni apud Claudium Michaëlem, anno 1592. Post
Vinetum Xylander suam interpretationem aggressus est.

XXXVIII. Ejusdem tractatus Περὶ Χρυσοποιίας, de auri con-
ficiendi ratione, ad Michaëlem Cerularium Patriarcham Constantino-
polititanum, Dominico Pizimentiono Vibonensi interprete, unà cum De-
mocrито Abderita, Synesio, Pelagio & Stephano Alexandrino, de
magna, & Sacra Arte editus est Patavii apud Simonem Galignanum
1572. in 8. Dicti Auctores cum plerisque aliis de eadem Arte, inter
quos præcipui erunt Zosimus, Olympiodorus Christianus, & carmi-
ne Heliodorus, Hierotheus, Theophrastus, Archelaus, & alii non
contemnendi lingua Latina, Græcè, & Latine unum nostrum Variorum
antiquorum Volumen, cum nostris de eadem re Tractatulis, nisi
meis studiis semper Musæ adversæ fuerint, Chymicæ artis deditis non
injucundum, constabunt. Animadvertendum etiam, à Pizimentiono ma-
le Epistolam Pselli ad Xiphilinum directam, ** qui Joannes dicebatur,
non Michaël, nisi velimus dicere Psellum eundem Tractatum mutato
solo nomine amicis pluribus divenditasse, quod aliis etiam solemne
fuit. Et, ne alios recensendo, tempus conteram, satis mihi erit unum

(Dd)

can.

* Venetiis quoque Anno 1572. 8. quæ editio Græca occurrit Romæ in Bibl. Barberica, Latina vero Xylanderi interpretatio recusa Lugd. Bat. 1647. 8. Libellum Pselli de Musica, ex hoc Tetrabiblo Lampertus Alardus cum latina sua interpretatione subjecit libro suo de veterum Musica, Schleusingæ 1636. 12.

** Etiam in Græco Codice Regio Paris. cujus Apographum beneficio Illustris Viri Pauli Vindingii possideo, nomen Xiphilini exat: Ἡ μακαρίτη καὶ πανσόφῃ ψελλῷ Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἀγιώτατον Πατριάρχην Ξιφιλίνον περὶ χρυσοποιίας. Ἀπὸ τοῦ Codicis Vindobονensis ad Michaëlem (Cerularium) dirigitur, Ἡ λογιώτατη καὶ πανσόφῃ ὑπερτίμῃ κυρῷ Μιχαήλ Ἡ ψελλῷ περὶ χρυσοποιίας πρὸς τὸν πατριάρχην Κυρῶν Μιχαήλ.

tantum in medium afferre, quod ob dignitatem Auctoris, mirum nonnullis videbitur. Quis enim credet Isocratem Oratorum illud, ac Rhetorum numen, quasi rerum argumentis destitutum, inopiaque artis adeo rudem, unam, eandemque Orationem, ejus nomine solum immutato, ad quem direxerat, paucisque aliis, pluribus, raro exemplo, inscripsisse, quod licet fileant libri Rhetorum in hunc diem editi, forte tanti magistri reverentia, non tacuit tamen Auctor illi σύγχροτον Epistola ad Philippum Regem. Locum eo libentius hic adscribo, quia pulcherrimus est, & rarus, * & à nullo, quod sciam, observatus. Ομοίως ἢ καὶ Ἰσοκράτης ἐπειδὴ νέος μὲν ὦν εἰς τὸν δῆμον μετὰ Τιμοθέου καθ' ἑμῶν ἐπιστολαῖς αἰχρᾶς ἔγραψεν, νυκτὶ ᾗ προσβύτης ὦν, ὡς περ ἐκῶν, ἢ Φθωνῶν τὰ πλείεστα τῶν ὑμῖν ὑπαρχόντων αγαθῶν ἀπολέλοιπεν. Ἄπες ἀλλὰ εἰ σοὶ λόγον, ὃν τὸ μὲν πρῶτον ἔγραψεν Ἀγησίλαῳ, μετὰ Διοσκουείδης ὑπερον ἐπῶλε τῷ Σικελίας τυράνῳ Διονυσίῳ. τὸ δὲ τρίτον τὰ μὲν ἀφελῶν, τὰ δὲ προσδεῖς ἐμνήστεισεν Ἀλεξάνδρῳ τῷ Θεττάλῳ, τὸ δὲ τελευταῖον πῶς πρὸς σὲ γλιχρῶς αὐτὸν ἀπηκονίσεν. Id est: Similiter et Isocrates juvenis adhuc, una cum Timotheo, contra vos Epistolas probris plenas ad populum scriptitabas; nunc senex, sive volens, sive invidentia percitus res vestras quam plurimas, easque bonas silentio prateriit. Misitque ad te Orationem, quam primum Agesilao inscripserat, et paucis immutatis Dionysio Sicilia Tyranno venalem exhibuit, tertium multis additis, multiisque detrahitis Alexandro Theffalo despondit, nunc tandem ad te illiberaliter, ut ita dicam ejaculavit. Elegantissimam hanc, & reliquas Socratis, & aliorum Socraticorum Epistolas Latinas jam antea à me factas, antiquitatis vestigatoribus quamprimum communicabo. Sed ad rem, Lilius Gyraldus Dialogismo 8. narrat, Libellum hunc, quem vocat aureolum, inter perverutos Codices Græcos repertum, manuque sua exscriptum Pico Mirandulæ se tradidisse, exornasseque hoc Epigrammate:

*Si velut Æsonides Nepheleia vellera queris,
Non per Cyanas illa petenda petras.
Si qua Tantaleis latuerunt adibus Atrei,
Non ea Tantalea fraude paranda tibi.
Hesperidum si mala cupis servata Dracone,
Non opus Herculeo, Pice, labore tibi.
Si quidquid nigris auri defertur ab Indis,
Non est cum trucidibus pugna futura feris.*

* In Epistolis Socraticorum ab Allatio editis p. 66.

*Si quidquid Lydis, vel Iberiæ voluitur undis,
Non tibi per gentes longa terenda via est,
Omnes ecce tibi ignotas quacumque parandos,
Thesauros, parvo Codice Pfellus habet.*

Hinc frequens illius mentio, & dictorum examen apud Joannem Franciscum Picam in libris de Auro, sed præcipuè cap. 2. lib. 2. *Democritica secta*, & *Abderitica inter Aristotelis Interpretes Michaël Pfellus non solum meminit, sed à se revelata scribit ejus arcana.* Hic enim post *Rhetorica*, *Historica*, *Poëtica*, *Mathematica*, scripsit & *Chymica*, nec non & *Medica*, quæ Constantino Imperatori dicavit.

XXXIX. Ejusdem *περὶ ἐπιτομῆς δαιμόνων*, de operatione Dæmonum liber è Græco in Latinum † conversus est à Petro Morello * Turonensi, editusque Latine cum Præfatione Francisci Feuarentii Parisius apud Gulielmum Chaudiere 1577. 8. & anno 1615. Lutetiæ Parisiorum notis à se illustratum primus Græcè (ex duobus MSis suo & Morelli) edidit Gilbertus Gaulminus, cum interpretatione Latina ejusdem Morelli. Plura item ex eodem Dialogo excerpta, Latina facta Joanni Medici, una cum aliis ex Jamblichio, Proclo, Porphyrio, Marfilii Ficinus nuncupaverat, Gesnerus scriptum reliquit, Pfellum duos de Dæmonibus libros scripsisse, quos Diegus Hurtadus Venetiis possidebat, excusique erant Latine in Officina Aldi. De Hurtado nihil dico. De officina Aldi falsum est ibi hos duos libros de Dæmonibus esse impressos, cum in illa editione nihil aliud contineatur, quam excerpta illa Ficiniana, sæpius ** multis in locis edita, eodem ordine, ac distinctione. Gaulminus conjectat ex verbis ipsius Pfelli in fine Dialogi de Dæmonibus, libros duos scripsisse, quod latuisse interpretes Morellum, & Ficinum, ideo maxime, quod in excerptis è Pfello, quæ cum excerptis

(Dd) 2

pari-

† In Bibl. Gallie Crucimani p. 405. Gallica etiam versio hujus libri à Morello edita memoratur, Paris. apud Guil Chaudiere 1573. additis capitibus 37. & 36. libri quarti Nicetæ de Colossis Asiæ. Librum Pfelli accepit Morellus è Bibliotheca Jacobi S. Andreani, Canonici S. Marie Paris.

* Morelli versio latina extat etiam in Bibl. Patrum edit. Lugd. T. 18. p. 589. Hinc Græcè & Latine cum Gaulmini notis hunc librum minus emendate recudi curavit B. Dan. Hasenmullerus, Kilon. 1688. 12. Vide & si placet Cardanum c. 93. de rerum varietate T. 3. Opp p. 310. sq. Jo. Clericum Bibl. Universal. T. 15 p. 118. sq. & Vignolium Marvillum T. 2. Miscell. literar. p. 306. Dialogi titulus *περὶ ἐπιτομῆς δαιμόνων*. Vide Fulvium Ursinum in Lyricor. fragmentis p. 179. & Lambec. lib. VII. p. 138.

** Conter lib. 1. Bibl. Græcæ c. 7. §. 4.

pariter ex Jamblichō, Proclo, & Porphyrio edita sunt, aliqua ultimo capite afferat, quæ desumpta ex secundo illo, si quis est, libro videri possunt. Optima conjectura, & veritati consentiens; quæ enim in eo capite continentur, cum, ut manifestum legenti esse potest, in hoc Dialogo non habeantur, ex alio libro desumpta esse necesse est. Sunt autem, ne diutius te detineam Lector, ex tractatu ejusdem Pselli in hanc eandem rem sub hoc titulo, *Τίνα περὶ Δαιμόνων διδάξουσιν Ἕλληνες*. *Quæ nam sint de Dæmonibus opiniones Græcorum*: cujus principium tale est, *Ὁ μὲν ἡμέτερος λόγος προαιρέσεις ἢ τοῖς Ἀγγέλοις δίδως*. Qui an unus sit cum secundo Hurtadiano non auidim affirmare: & præsertim in hoc Scriptore, cui non defuere vires eloquentiæ, nec argumentorum copia, quibus eandem rem non semel, sed pluries pertractaret; ut videre est in aliis ab eo conscriptis. Porro hos duos de Dæmonibus Libros alii tribuunt Michaëli Ephesio, ut scribit Possëvinus in Apparatu, Eorum in Latinum versio incerti legitur in Cod. 3122, Manuscripto Vaticano: & de Dæmonibus excerpta ex Psello per Joannem Jacobum Bartholotum Parmensem Physicum, Codice 5376. Vide quæ nos etiam supra * diximus.

XL. Ejusdem *In Oracula Chaldaica expositio*; ** cujus potissimam partem Nicephorus Gregoras, suis in Synesii Libellum de Insomniis Commentariis, verbo tenus tacito Pselli nomine, transcripsit. Nec non ejusdem, *Brevis dogmatum Chaldaicorum declaratio*, *** Græcè, & Latine primum edita est à Francisco Patricio in Nova Philosophia de Universis * in Zoroastre, imperfectè tamen, & confusè, cum utrumque commentarium eadem sententia concludat, sic enim claudit: *Τῶν δὲ τῶν δογμάτων τὰ πλείω, καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ Πλάτων ἐδέξαντο, οἱ δὲ Περὶ Πλατῖνον, καὶ Πορφύριον, καὶ Γάμβελον, καὶ Πρόκλον πᾶσι καθήκολυθησαν, καὶ οἷς θείας φωνάς ἀσυλλογίστως ταῦτα ἐδέξαντο*. *Horum autem dogmatum plurima & Aristoteles, & Plato susceperunt. Plotinus vero, & Porphyrius, & Jamblichus, & Proclus omnia sunt secuti, & tanquam divinas voces ea susceperunt*. Patricius in Psellum ita animadvertit: *Similia his Psellus postea tradidit, utinam sicuti prolixius, ita & diligentius, sed qualiacunque sint, non inutilia cognitu fuerint*. Neque hic fi-

* Supra §. 9.

** Inscribitur etiam in Codice quem habeo MS. *Ἐσοφωιάτης ψελλῆ ἐξηγητικὴ εἰς τὰ λόγια ζωροάστρου*.

*** *Ἐκθεσις κεφαλαϊώδης ἢ σύντομος τῶν περὶ χαλδαίους δογμάτων*.

* Ferrariæ 1591. Venet. 1593. fol.

lento prætereundum est, primam Expositionem in Chaldaica Oracula ab aliis Proclo Lydio * adscribi, sic enim adnotatur ab illius exscriptore in Codice DLXXII. Vaticano, *Ἀλλαγὴ ἔργον, Πρόκλος Λυδίας Ἰσοτύπασις.* Alibi inveni, *Procli Lydii Hypotyposis.* Nec dubito Proclum, rebus hæc addictissimum, libellum de hac eadem re conscripsisse. Sed siue Procli, siue Pselli Opella ejusmodi sit, nulli bono fuerit id nosse. Eandem esse existimo in Bibliotheca Regine Gallie, quæ prius fuerat Joannis Lafcaris, postea Petri Strozæ; primo autem Cardinalis Rodolphi, ut scribit Draudius in Bibliotheca Clasica. Nec alia videtur quæ in Bibliotheca Antonii Augustini habebatur Cod. 219. *Pselli explicatio dogmatum apud Assyrios.* Absolutius postea cum Sibyllinis Oraculis, aliisque Parisiis prodiit studio Joannis Obsopæi ** 1599. in 8vo. Eorundem Opusculorum, diversa ab edita, in Latinum versio habetur Manuscripta Cod. 3122. Vaticano, Incerti.

XLI. Ejusdem *Commentarios* *** in octo libros *Aristotelis de Physica auscultatione*, ex interpretatione Joannis Baptista Camotii, Cardinali Herculi Gonzagæ consecratos, edidit Venetiis Federicus Turrifanus Latine 1554. in folio. Eos MSSctos Græcè extitisse in Bibliotheca Didaci Hurtadi, Cæsarei ad Venetos Oratoris, refert Gefnerus in Michaële Psello, & Possevinus in Apparatu. In alios etiam Aristotelis libros scripsisse manifestum est ex iisdem, qui Viennæ scribunt fuisse ejusdem *Epitomen Philosophiæ Aristotelicæ de Generatione, & Corruptione, & de Meteoris.* Item *Expositionem in Metaphysicâ Aristotelis, Latenteque ejusdem,* scribit Andreas Schottus Præfat. in Cant. Cantic. *Pselli plurima in ejusdem Aristotelis Physicam, primamque Philosophiam, in Cæsaris Augusti Vienna Bibliotheca.*

XLII. Ejusdem liber *ἠεὶ δυνάμειν τῆ ψυχῆς de Facultatibus Anima*, cujus illud est Principium: *ὅτι τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, αἱ μὲν εἰσιν ἀλογοί,* sub Anonymi nomine, & titulo *Δόξαι ἠεὶ ψυχῆς. De anima celebres opiniones*, quasi à libro longiore, & perfecto *Ἐκλογαί, καὶ*

(Dd) 3

Xση

* Lycium non Lydium fuisse Proclum testatur in ejus vita Marinus, qui commentarios Procli in *Λόγια* memorat c. 26. quemadmodum & Simeon Magister de alimentorum facultatibus p. 141. edit. Martini Bogdani, tum Proclus ipse p. 359. in Politiam Platonis.

** Etiam 1589. & 1601. Paris. in 8. Et ad calcem editionis oraculorum Sibyllinorum luculentæ cum notis Servatii Gallæi, Amsterd. 1689. 4.

*** Videtur hos scripsisse in gratiam Michaëlis Duce, quem discipulorum optimum appellat.

Χρησμοθεΐαι editus est Græcè & Latinè, à Joanne Tarino Andegavo versus, cum Origenis Philocalia; Zachariæ Scholastici, Episcopi Mitylenensis, de mundi Opificio; & Anastasii Sinaitæ, de hominis ad imaginem DEI, & similitudinem creatione, Lutet. Paris. ap. Sebastianum Cramoyfi 1624. 4. Illum vetusti Codices MSS. Psello vindicant, nec à Psello orationis structura longe abest. Et, ni fallor, idem ipse est, quem Psello tribuunt, *de animo secundum variam Philosophorum opinionem*, in Augustana Bibliotheca in Armario II. Index Augustanus: & in Bibliotheca Imperatoris Viennæ, Spachius. Nec alius forsan est, qui in Bibliotheca Regis Gallorum, *Pselli de anima*, legitur.

XLIII. Ejusdem Annotationes in aliquot Gregorii Nazianzeni loca, cum Elizæ Cretensis Episcopi, & aliorum, studio & opera Jacobi Billii Latinæ factæ sæpius editæ sunt, cum Gregorii Nazianzeni Operibus.

XLIV. Ejusdem Oratio Panegyrica in Simeonem Metaphrastem edita * Latinè à Surio die 27. Novembris. Extat Græcè manuscripta in Cod. Vaticano DLXVIII. quæ incipit, *τὴν μέγαν ἐν βίῳ, καὶ λόγῳ Συμεῶν ἐπαινεῖν προλόγοι*, cum aliis ejusdem Pselli in eundem, quæ non multo infrà adnotabimus.

XLV. Ejusdem Carmina ** in Cantica Canticorum interpretatus est Franciscus Zinus Veronensis; excusa sunt cum Theodoretæ, Maximi, Nili explicationibus Rom. 1563. fol. separatim Venetiis, apud Hieronymum Polum. 1573. in 4. & sæpius cum Theodoretæ Operibus. Tandem Antwerpiz cum Catena Patrum, & Thavmaturgo in Ecclesiastem, à Peltano apud Gasparem Bellerum 1615. in 8. In hac editione primum caput Latinè convertit Andreas Schottus, à secundo Zini utitur interpretatione. Opusculum inscribitur Nicephoro Botaniatæ, Constantinopolitano Imperatori, quem *σεφείρου*, id est *coronam gestantem*, Imperatorem scilicet appellat, ut & alios Imperato-

* Græcè & latine vulgavit Allatius libro de Simeonum scriptis p. 221-23. *Ἐγκώμιον εἰς τὸν Μέγα Φράσην Κύριον Συμεῶνα*, & p. 236-244. Officium in commemorationem ejusdem Simeonis à Psello compositum. *Ἀκολουθία συνθεθεῖσα ὑπὸ Ἐψελλῆ*. Hunc juniorem Psellum auctorem esse Panegyrici in Simeonem Metaphrastem, probat Bollandus præf. ad T. I. Sancto Januario p. XVII. Nec diffitetur Allatius ipse hoc loco & diatriba de Simeonibus p. 68.

** *Ἑρμηνεία* illa in Canticum Canticorum versibus scripta est Politicia. Latina versio Schotti & Zini occurrit etiam in Bibl. Patrum Paris. 1654. T. 13. & edit. Lugd. T. 18. Græcè & Latine extat in auctario Ducæano Paris. 1624. Tomo 2. una cum altero commentario in idem canticum è Gregorii Nysseno, S. Nilo & Maximo, per eundem ut volunt Psellum collecto.

peratores in aliis Opusculis compellare consuevit, quidquid alii somnient. Ea primus è tenebris eruta Græcè publicavit Joannes Meursius, cum Polychronii, Eusebii, & aliorum in eadem Cantica expositionibus, Lugd. Bat. 1617. 4. Martinus Delrius Isagoge in Cant. Cantic. cap. 5. refert Pfellum defecere in illa expositione, cujus est, ut ipse ait, nimis concisus abbreviator: & oscitanter nimis decipitur, dum ait Pfellum citari à Theodoro, ab antiquissimo recentissimum, & qui nonnisi post octingentos ferè annos scripsérat. Commentarius item in Cantica ex tribus Patribus, ab eodem Pfello, si Index Bavaricus Cod. 99. fraudi non est, sæpius cum Theodoro Latine editus, collectus est. En verba Indicis: *item, Commentarius ex tribus Patribus Gregorio Nysseno, Nilo, & Maximo, collectore Pfello.*

XLVI. Ejusdem ad Michaëlem * Imperatorem capita quædam Theologica, de Trinitate, & persona Christi, Græcè & Latine, cum notis Joannis Wegelini. Augustæ Vindel. apud Georgium Viller, & Sebastianum Mylium 1608. in 8vo.

XLVII. Ejusdem Libellum, de Lapidum virtutibus, Philippus Jacobus Mauffacus ** primus vulgavit, Latine vertit, & emendavit, editus est Tolosæ Græcè & Latine anno 1615. 8. Verum libellum hunc ante Mauffacum Latine & Italicè redditum ab Adriano Spigelio Philosopho & Medico, & Gymnasii Patavini Anatomico, apud Liberalem Cremam Philosophum, ac Medicum Tarvisinum præstantissimum conservari ad hunc diem, Epistola sua mihi, utriusque amicissimus, Jacobus Philippus Thomasinus significavit. Libelli item meminit Casaubonus in Ælii Spartiani Antoninum Caracallam Notis. Et Justus Ricquius *** in Epist. Centuria nova, epist. 29. in Saregica Bibliotheca inter alia Opuscula Manuscripta illum se vidisse refert.

XLVIII. Ejusdem *Synopsis Legum* versibus Jambicis, & Politicis edita est Græcè, Latina interpretatione, & notis illustrata, opera & studio Francisci Bosqueti Narbonensis, ex Bibliotheca Archiepiscopi Tolosani, Parisiis apud Joannem Camusat. 1632. 8. in nonnullis

* In Catalogo Bibl. Barberinæ T. 2. pag. 253. perperam, ad M. Commenum. Hæc capita Theologica integrè lecta ad calcem hujus libelli Allatiani reperiet.

** Plutarcho de summis, 1. belli libellum subjecit Mauffacus, testatus illum se edere ex apographo Jacobi Sirmondi, Epist. dedicatoria ad Gaulminum.

*** Justus Rycquius Epistola ad M. Velferum data Romæ 1610. *Mibi Bibliothecam nuper Saregicam existentis opuscula quædam Græcæ & Latine exarata in manus Severus Maxi.*

lis Codicibus inscripta † Imperatori Michaëli Ducæ. Alius Codex Vaticanus, ut notat idem Bosquetus, habet, Alexium, Ἐσοφισάτω Ψελλῶ εἰς τὰς νόμους πρὸς τὴν βασιλέα Κύριον Ἀλέξιον. Et vetus Sirmondi, Nicephorum, Ἀρχὴ συν Θεῷ τῶν πολιτικῶν εἰχῶν ἔ νόμους ἐκλήθειον Ἐξοφισάτω Ἐ Κυρίῳ Μιχαήλ Ἐ Ψελλῶ, πρὸς τὴν Πορφυρογέννητον Κύριον Νικηφόρον. Μὴ βελαδμον προσέχειν τοῖς νόμοις μαθήμασι Διὰ τὸ κεχρησ τὴν πελαγῶ. Titulus, vel Porphyrogenetz cognomine, Nicephoro Botanietz adnexo, suspectus est. Non dubito tamen Libellum, rerum summam gerentibus adeo necessarium, pro opportunitate diversis Imperatoribus inscripsisse, ut præcipuas Juris regulas, ex ipsis Juris totius fontibus compendio pertractatas, & carmine quasi lenocinio emollitas, absque longioris lectionis tædio, si liberet, percurrerent; ut de ejusdem Chrysopeja supra diximus. Ex his nonnulla sub Scholiorum nomine vulgata olim fuere à Leunclavio Juris Græco-Romani tomo 2. in Synopsi Legum Michaëlis Attalietz, tit. præsertim 16. 25. 28. 32. 37. 40. 42. 48. 83. qui, cum non animadvertisset numerum carminum, tanquam solutam orationem, excudit indistincte.

XLIX. Ejusdem ad eundem ** Michaëlem Ducam carmina Politica, de Dogmate, Græcè idem Bosquetus cum Synopsi legum edi curavit, à Jacobo Sirmondo accepta, unde legitur, de septem Serieris Synodis Oecumenicis Tractatus, * editus Latinè tom. 3. Conciliorum, parte prima p. 400. Coloniz Agrippinz 1606. industria Severini Bini; & Græcè sub Joannis Pselli nomine, cum Theodori Prodromi, & Nicephori Callisti versibus, Basileæ apud Joannem Bebelium 1536. scri-

Maximi Planudz & clarorum aliquot virorum Epistolæ centum. Psellus de gemmarum virtutibus. Incerti cujusdam (Empedocli vulgo tribuuntur) versus jambici de fixarum stellarum sphaera, à Demetrio Triclinio emendati. Parabolæ quædam eorum quæ in excusis Athenæi codicibus desiderantur. Incerti in librum Aristotelis de coloribus commentarius. Caniclei liber contra Plotinum, ejus forte cujus scriptum de immortalitate animæ ἀνέκδοτον Cardanus lib. de rerum varietate laudat. Sallustii Philosophi in Heracliti problemata Homericæ summarium: Excerpta ex Gemisti Plethonis Monodia, de immortalitate animæ. Ejusdem defensione Aristotelis contra Scholarium. Michaëlis Apostolæ pro Plethone liber, super substantia Aristotelica, contra Gazam. Demetrii Triclinii de metris Poëticis libelli. *Doſſice queſo an aliquid ſit cedro & pumice dignum.* Hæc ille,

† Ita etiam in Codice Vindobonensi, cujus meminero Lambecius & Neffellius part. 2. p. 28. & in alio Codice e quo ante Bosqueti editionem versus nonnullos produxit Allatius ad Eustathii Hexæmeron p. 280.

** In MS. Cæsareo, ad Constantinum Monomachum. Vide Lambec. VI. p. 163.

* Totus absolvitur versibus politicis 71.

in 8vo. Quem Joanni * etiam tribuit Joannes Tilius Engolismensis, in Apostolorum, & Sanctorum Conciliorum Decretis, impressis Parisiis per Conradum Neobarium 1540. In hunc ipsam Tractatum scripsit Franciscus Feuavardentius; & Bellarminus tradidit Pfellum in eodem hallucinatum, in tempore, quo celebrata est prima Constantinopolitana Synodus, quæ fuit secunda ex quatuor primis; in Ephesina, quæ fuit tertia, Tom. I. Controvers. 4. de Conciliis cap. 5.

L. Ejusdem *de Nomocanone* Carmina Græce edidit cum superioribus Bosquetus, quæ cum laxiora sint, alterius esse multum dubitavi: nec sefellit me animus, nam in alio Manuscripto Codice Constantino Psello tribuuntur. *Κωνσταντίνου προόδου, καὶ ἡπάτη τῶν φιλοσόφων ἔχει εἰς τὴν Νομοκανόνου ὑπόθεσιν.* In Bibliotheca etiam Antonii Augustini Codd. 154. & 175. eidem Constantino Psello tribuuntur. Sed cujusnam opus sit non videtur tanti, ut in ejus Auctore inquirendo diutius immoremur.

LI. Sub ejusdem nomine circumfertur Syntagma ἐκλελεγμένον ἀπὸ τῶν ἱατρικῶν βιβλίων, περὶ δυνάμεως τροφῶν, καὶ ἀφελσίας, καὶ βλαβῆς, *de Cibariorum facultate, utilitate, & noxia, ex Medicis libris collectum*, ad Constantinum Monomachum per literarum ordinem, cujus illud est principium, *πολλῶν, καὶ λογίων ὡ μύγιστε.* Illud Simeoni Setho ** magistro Antiocheno tributum, & à Gyraldo latine redditum Græce, & Latine Isingrinus Basileæ excudit in 8. 1538. Cum vero non tantum sententiæ, sed verba etiam ipsa in utroque reperiantur, existimo, Collectaneis Pselli nonnulla Simeonem à se, inter legendum animadvertens, addidisse, vel quempiam tertium ab utroque confecisse, quod ex Indice Manuscripto *** colligi poterit: *Σύνταγμα περὶ τροφῶν δυνάμεων ἔχει εἰς τὴν Νομοκανόνου ὑπόθεσιν.* *Syntagma de alimentorum viribus Pselli, ἔχει εἰς τὴν Νομοκανόνου ὑπόθεσιν.*

(E e)

lum

* In MS. Cæsareo Michaelis Pselli esse perhibetur: *Τὸ ψελλῶν Κυρίου Μιχαήλ περὶ τῶν ἀγίων καὶ οικουμενικῶν ἐπιπέδων Συνόδων πρὸς τὸν βασιλέα τὸν Μονομάχον.*

** Simeoni huic vindicat, & ex duobus MSS. Jac. Mentelii integriorem hujus libri editionem cum versione & notis dedit Martinus Bogdanus, Paris. 1658. 8. Vide & Allatium de Simeonibus, p. 181. Pselli librum una cum Simeonis libro ad MSS. Codices recentito edere voluit Georgius Hieron. Welschius. Vide ejus Epistolam IX.

*** Sic etiam Codex Cæsareus de quo Lambecius VI. p. 161. Idem memorat Pselli *περὶ διαίτης* ad Imp. Constantinum Monomachum. Incipit: *ἔπειτα ἔσθ' ἔργον πρῶτος καὶ μεγαλοφύης ἐπαισίας καὶ Φιλανθρωπότητος ἐπίταγμα, Κωνσταντίνου Σεβαστάτου καὶ μύγιστε Ἀυτοκράτορος κ. τ. λ.*

lum sua à Setho, eruditiolem, eloquentiolemque à minus erudito, & eloquente mutuatum. Aliorum siquidem laboribus meliores, non deteriores evadere conamur. Et Pfellus Sethianis illis, veluti aliena pluma amictus, candidissima sua deturpasset. Viderat id quoque Gyraldus, Epistolaque nuncupatoria omnibus significavit. *De eadem, scribit, ferme re, & facultate ad Constantinum, hujus, ut puto Michaelis Duca parentem, Michael Pfellus Libellum ante scripsit, cujus est exemplum apud Meletium, Græcum totius Medicinæ Scriptorem, non eodem modo argumento, sed iisdem interdum pene verbis. Hunc ego Symonem, multis licet in locis depravatam, & mansum, cum Latine quoque modo vertissem; adjusus in primis ipsius Pfelli libello, tum ejusdem altero à Georgio Vello in Latinum pessime conversum, tibi in omni medica facultatis, &c. Recte omnia, si illud excipias, Constantinum Monachum parentem Michaelis Duca fuisse, quippe qui diversus omnino sit à Constantino Duca Michaelis parente.*

LII. Eidem Psello librum *Ἐπι Ποδάγρας, de Podagra à nonnullis Codicibus tribui video, cujus illud est initium: Ἐπεὶ ἄριστος πρὸς με ὁ κράτις, καὶ ἄγιος, capitibus quadraginta sex concinnatum; qui, cum ad Palæogus, quorum jussu fuerat conscriptus, directus sit, nisi Pfellum alium fingere, cui tribui possit, velimus, certe Pfelli non est. Auctor tempore Michaelis Palæologi vivebat, cui a valetudinis cura erat, ut ipse fatetur: Ἐπεὶ τοίνυν ἐκέλευσέν με ὁ θεοτάτος Βασιλεὺς, εἰμὲ δ' αὖτις ἀπὸ τῶν ἰσθρῶν αὐτῆς, καὶ τὴν αὐτῆς φύσιν, καὶ τὴν κρᾶσιν, καὶ ἰδιότητα κατὰ τὸ δυνατὸν εἶδώς, ἀξιότο μὴ πρὸς ὀλίγον καιρὸν συνείναμαι αὐτῷ, τὰ πρὸς ἐμὴν ἀνήκοια δύναμιν κατὰ τὸ τοῦ ὀρισμῶ τῆς περὶ δόμῳς ἡδη γράψαι. Quandoquidem igitur hoc mihi imperavit sanctissimus Rex, & cuius Medicus sum unus, ideoque naturam ejus, temperamentumque novi, presertim cum diu cum eo versatus fuerim, pro ea, quæ mihi est scientia, de hoc morbo, ut ejus obediens mandato, tractare incipio. Et, si res in eo pertractatas, modum, & formam dicendi consideras, aliaque: à dicendi, tractandique ratione Pfelliana longe absunt. Vidi postea editum Latine sub nomine Incerti ab Henrico Stephano, * inter Auctores Medicos, Tom. 2. ex versione Marci Musuri ad Scaram Trivultium, cujus de eo hoc est judicium: Quod sicut Auctor, quisquis hæc ediderit, infans, & elinguis erit, ne qui nesciret, si quid vel arte didicisset, vel usu compertum habuisset, exprimere &c. Et ante aliquot annos, Græce editum Parisiis in 8vo 1558. apud Gvilielmum Morelium, Demetrio Pepagomeno vindicatum; & seor-*

* Paris A. 1567, fol.

feorlim Latine ex interpretatione doctissimi cujusdam Viri, quem ipse non nominat. Cum vero in multis Pfello tribuatur, licet illius non fit, inter alia Pfelli monumenta edita locum habeat.

LIII. Et hæc Pfelli Opera* edita sunt, quæ mihi videre contigit. An alia item sint nondum novi. Illud scias Lector, alias item esse nonnullorum ex hisce Operibus editiones, quas libens, volensque omisi. Satis sit præcipuarum commemorasse. Utinam & alia, quæ jam latent, eandem cum istis fortunam experirentur. Sed quando pessimorum hominum nequitia id fieri nequit, en aliquorum adhuc meditorum Catalogum hic attexam, quorum mihi memoria suppetit, & quo dicuntur esse in loco aperiam, ut, si detur aliquando facultas, tibi possis tantos Thesauros comparare. Laudaboque Auctores, ut unde id habeam, tibi compertum sit, & si quæ fraus deprehendatur, habeas tu etiam, in quos crimen referas. De quibus exactum tibi iudicium, certamque narrationem non promitto, cum ea præ manibus non fuerint. Illud certum est, ex his nonnulla esse bis, terve repetita, quædam etiam typis excusa. Quia tamen ex sola tituli notitia, ea que varia, de toto tractatu non possumus sententiam ferre, & unum ab alio distingvere, quemadmodum in aliis invenimus, ita tibi damus, quæ certo edita sunt omnino prætereuntes, sit ergo:

LIV. Pfelli liber *contra Eunomium*, Romæ in Vaticana servatur: Gesnerus in Bibliotheca, Gilbertus Gaulminus notis in eundem *ἑξ ἑβραϊστικῆς Διακρίσεως*, & Franciscus Fevardentius Præfatione in Petri Morelli interpretationem ejusdem libelli de Dæmonibus.

Scholæ ejusdem in dictum quoddam Basilii, Romæ; Gesnerus ibidem.

Epitome librorum Moysis in 4to, MS. in Bibliotheca Imperatoris Viennæ: Gesnerus.

Dioptra, id est Perspectiva; continens quatuor sermones in quibus animus, & corpus disputant, in Bibliotheca Augustana: Gesnerus

(E e) 2

rus

* Adde his ab Allatio recensitis 1.) *Σύνολον εἰς τὴν Ἀριστοτέλους Λογικὴν* quam Græce & Latine edidit Elias Bilingerus Augustæ Vindel. 1597. 8. observans Petri Hispani summulam, magna parte ex hoc Pfelli opusculo petitam esse. 2.) *Μονωδία* in templum Sophiæ CPol. terre motu quassatam, quam edidit Allatius notis ad Georgium Acropolitam p. 281. seq. 3.) Breve Carmen Jambicum in depositionem Jo. Chrysolomi Vulgatum Græce ab Allatio in Excerptis Græcor. Sophistarum ac Rhetorum p. 400. Rom. 1648. 8. Idem ex Oratione inedita ad Constantinum Monomachum producit nonnulla p. 102. de recentiorum Græcorum templis.

rus & Index Augustanus: Plut. 6. num. 12. Hæc an eadem sit cum Philippi folitarii Dioptra, jam edita Latine, non possum divinare, & forte Indicis Auctor, Pselli præfantis * nomine deceptus, totum Dioptræ opus, à vero Scriptore Philippo avulsam, Psello imprudenter nimis supposuit. Philippi tamen esse apparet, cum eam, ex Bibliotheca Augustana depromptam, cum Cabasila, Philotheo, Joanne Carpathio, & Glyca Latinam vulgaverit Jacobus Pontanus Ingolstadii, ex Typographia Adami Sertorii 1604. in 4to.

LV. *Quæstiones Theologicae cum Responsonibus*, ad Michaellem Ducam, quibus & ad Physiologiam pertinentia continentur. fol. in Bibliotheca Augustana, in Armario VI. Index Augustanus MS. infra etiam idem Index hæc habet; *Pselli ad Michaëlem Comnenum varia capita Theologica: περὶ ἐνυπνοσάτης, de Anima, de Virtutibus, & Physica de sensibus; de similitudine, & dissimilitudine liberorum cum parentibus; de Embryone; de somniis; de circulis caelestibus; de Meteoris; de Luna Eclipsi; de Solis calore; de stellis; de Dioscuris; de pluvia, grandine, nive, pruina, rore; de Typhone, & Ecnephia ventis, de Fulmine; de partibus Mundi; de Terra motibus; de Tempestatibus, de saledine maris; de Imbribus; de Fluminibus; de Stellarum luce; Quid necessitas, contingens, tempus, materia, forma, elementum? Quid Encyclopaedia? de Literarum inventoribus; de Amazonibus; de nominibus mensurarum; de circulo initis; quæ habeant caelum, mare, sol; de ortu solis triplici, deque igne caelitus ad Philosophi preces delapso; de Potidea, Arcadia; de Aristotele, Cleanthe, Anaxagora; de Eubæa, Sicilia. Gesnerus item, ejusdem de fide ad Michaëlem Ducam, juncta ejusdem Epitome Philosophiae Aristotelica, id est Physica, de Generatione & Corruptione, de Meteoris, cum supplemento Gregorii Nicensis ad Petrum fratrem in 4. MS. in Bibliotheca Imp. Vienna. Idem habet Israel Spachius in Nomenclatore scriptorum Philosophicorum, & Philologicorum. Item Romæ in Bibliotheca Sancto-Silvestrina in Monte Quirinali est ejusdem hic liber MS. Græce, quem ego vidi, titulus erat: Ἑλλῆς πρὸς τὸν βασιλεῖα Κύριον Μιχαὴλ τὸν Δεῦκαν. ** Pselli ad Imperatorem Dominum Michaellem Ducam, capita erant, α, ὁμολογία τῆς πίστεως β, περὶ ὀνομάτων τινῶν λεγομένων ἐν τῷ τῶν Χριστιανῶν δόγματι. γ, περὶ ἐνυπνοσάτων. δ, περὶ ὁμοιοσῆς. ε, περὶ ὁμοῦ ποσάτης, ς, περὶ ἑσπέρου ἐνώσεως, καὶ Διαφορᾶς. ζ, περὶ ὑποστατικῆς ἐνώσεως, καὶ Διαφορᾶς. η, περὶ χερικῆς ἐνώσεως. θ, περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος. ι, περὶ*

* Etiam hoc ipsum ex temporum ratione in dubium vocat, neque persuadere sibi potest Allatus, Mich Psellum in Philippi qui A. C. 1105. scripsit Dioptram præfatum fuisse. Vide infra cap. antepenult.

** Hoc scriptum habes infra ad calcem Præfantis diatribæ.

α, περί Ἰσότητος καὶ ἀνισότητος. ια, περί Θείας ἰσότητος. ιβ, περί Φύσεως. 1. Professio fidei. 2. De quibusdam nominibus in Christianorum dogmate usurpatis. 3. De * enyposiasticis. 4. De Homousio. 5. De Homoyposiatio. 6. De essentiali unione, & differentia. 7. De Hypostatica unione, & differentia. 8. De relativa unione. 9. De sancta Triade. 10. de modo ** retributionis. 11. De divina unione. 12. De natura. Quæ omnia an unum opus sint, vel diversa, judicabunt, qui legent. Ego existimo unum esse, attamen in uno Codice abundantius contineri; ex omnibus tamen unum posse confici perfectum, & omnibus partibus absolutum. Quæ provincia non esset omnino eruditus Viris contemnenda. Consule etiam, quæ nos de hoc eodem Opere inferitis dicemus: Obiter tamen hic animadvertam titulum secundi Augustani non carere nota falsitatis, qui nobis pro Michaelē Duca, Michaelē Comnenum obtrudit, cujus auctoritate deceptus Wœgelinus in sua editione retinuit, & in Notis, Constantini Ducæ filium Michaelē inter Comnenos, mira ἀνισότητι refert, cum omnino esset immutandus, reclamantibus cæteris Codicibus, qui omnes uno ore Michaelē Ducam proponunt, cui Capita illa nuncupavit. Marquardus Freherus in Chronologia Imperii Utriusque. Ad Michaelē Ducam scripsit Michael Psellus ea ætate in Jure, & Philosophia scientissimus, & πολιτυκα φώτα. Synopsis legum versibus Politicis; extat M. S. in Bibliothec. Palatina, & Constantinopolit. Ejusdem Pselli ad hunc Ducam responsiones ad diversas quæstiones Theologicas & doctrina omnifaria, CXCIV. capitibus comprehensa; in Bibliotheca Palatina. Codices hi, sicut & reliqui Græci, & Latini Manuscripti decantatissimæ illius Bibliothecæ, meis laboribus, *** vigilis integri, incolumesque in Vaticana asservantur. Quod certe omni admiratione dignum est, Deique summi muneri adscribendum, in tam vasto itinere, sævisimo tempore, tempestate hyberna, ac pluvia, rerum omnium penuria, per Oppida, ac ditiones hostium tantum Librorum numerum sartum tectum Romam importatum ita, ut ne schedula quidem perierit. Sed ad Psellum.

LVI. Opuscula quædam in Passionem, & sepulturam Christi. Libellus dicitur, Antichristus; de Paradiso; in Natalem Christi, in 4. Biblioth. Imperatoris Viennæ. Gesnerus, Posslevinus.

(Ee) 3

Ee

* Lege: enyposiastic.

** Vertendum erat: de modo communicationis idiomatum.

*** De Palatinis Codicibus quos Pontifici Gregorio XV. donavit Imperator Ferdinandus II. in Vaticanam Bibl. A. 1623. translatis, gloriatur Allatius passim, uti ad Eusebium Antiochenum in præf. & in notis p. 151. atque in animadversionibus ad Antiquitates Hetruscas p. 58.

Εἰς τὴν σταύρωσιν Ἰ. Κυρίου. *In Crucifixionem Domini*, in Bibliotheca Cardinalis Columnæ, Gretferus notis in Orationem Macarii Chrysocephali de exaltatione S. Crucis Tom. 2. de Cruce. Non constat, an de hac intelligat amplificator Gesnerianæ Bibliothecæ, Georgii Nicomedia Archiepiscopi de Cruce, quam falso quidam Psello adscripserit Græce MS. in 4. Biblioth. Imper. Vienna.

Compendiosa expositio in Aristotelis libros de Naturali Auditione, extat in Bibliotheca Didaci Hurtadi. Gesnerus. In Bibliotheca Bavarica Cod. 145. Index Bavaricus, & in Bibliotheca Imperat. Viennæ, Israel Spachius.

Synopsis Logica Aristotelis, in 4. in Bibliotheca Augustana in Armario num. 5. Index Augustanus.

Expositio in Metaphysica Aristotelis, in Italia, Gesnerus.

Commentarius in Aristotelis verba, Ars artium, & scientia scientiarum, 6, quomodo omnia a Philosophia dependant, in Italia, Gesnerus.

In Psychogoniam Platonis, in Italia, Gesnerus: in Bibliotheca Augustana fol. in Armario, Index Augustanus MS. in Bibliotheca Imper. Viennæ in 4. Israel Spachius.

Expositiones variae in varios Platonis locos, in Bibliotheca Bavarica Cod. 165. Index Bavaricus.

Συνοπτικὸν σύνταγμα τῆς φιλοσοφίας, in Bibliotheca Joannis Sambuci, Gesnerus.

Varia Philosophica, Romæ in Vaticana. Gesnerus. Physica, Astronomica, Musica, Arithmetica, Geometrica, junctis opinionibus de Anima, in 4. Biblioth. Imperat. Viennæ, Gesnerus.

Interpretationes dubiorum naturalium; Bibliothecæ Imperat. Viennæ, in 4. Gesnerus, & Israel Spachius: Solutio unius, argum. alterius questionis Astrologica, Biblioth. Augustana, 4. in Armario, Index Augustanus Manuscriptus.

LVII. Inter Libros, quos Bibliothecæ Lugduno Batavæ Josephus Scaliger legavit, in Indice Græcorum Manuscriptorum in fol. legitur cum Heronis Geometrica, Pselli quadam Astrologica: An eadem, vel diversa cum superioribus, non possumus divinare. An etiam illa sunt, quæ sub illo Libello de quatuor scientiis mathematicis continentur? Sed suspendo judicium.

Expositio Mathematicæ in Timæo Platonis, de anima generatione, sive essentia, fol. Bibliotheca Augustana in Armario. Index August. MS. An eadem cum Psychogonia?

Opus Græcum ex Libris medicinalibus, ordine Alphabeti, Romæ, in Vaticana. Gesnerus, Paschalis Gallus, & Joannes Georgius Schenckius in Bibliotheca Medica.

Ecloga utilis ex libro Parallelorum. Ibidem. Gesnerus, & Spachius.

Encomia diversa. Ibidem. Gesnerus.

Monodia, Romæ in Vaticana Gesnerus.

Explicatio in librum Dioscoridis, in Bibliotheca Manuelis Eugēnici, & Joannis Suzii. Antonius Verderius in Supplemento, & Schenckius in Bibliotheca Medica.

Ænigmata, in Biblioth. Bavarica Cod. 38.

LVIII. Meursius *Historiarum Opus* Pfellum scripsisse autumat, illudque laudari à Zonara tom. 3. in Isaacio Comneno, & in Romano Diogene, item a Theodoro Metochita *Histor. Sacræ* lib. 2. Cedreno, Joanne Curopalata in *Historiæ suæ* initio, Michaele Glyca in *Annalibus* semel, atque iterum. Erat etiam in Catalogo exhibitio a Grammatico, apud Antonium Verderium, in Supplemento.

Gaulminus de Pfalli scriptis hæc habet: *alia illius in Regia pariter, & Vaticana extare certum est; ut ψυχολογίαν Platonis, ἐπιστομὰς ἰατρικὰς, Comment. in Aristotelis Categorias, Metaphys. lib. πρὸς ἐπινοίας, Porphyrii quinque voces, contra Eunomium librum unum, de legibus duos, μοναδίαν, ἐγκώμια diversa, Epistolas item elegantes laudat in Adagio ἀναπνεύειν Casaubonus in Arbenæum.*

LIX. Plura etiam enumerat Antonius Verderius in Supplemento Bibliothecæ Gesnerianæ, ex Bibliothecis CPolitanis. Nam inter alia apud Johannem Suzium erant, Michaelis Pfalli *Explicatio in Psalterium Davidis, In Gregorium Nazianzenum. In Catalogo à Grammatico exhibitio, Medicinale Michaelis Pfalli, Liber Philosophicus. In Philosophica Aristotelis, Astronomicum, Explicatio in Mysicam Philosophiam, In quinque voces Porphyrii, In Topographica Strabonis, & Ptolemai. In Arithmetica, In Galeni explicationem in quatuor libros resolutionis Hippocratis, Menandri Comædiæ XIII, o Thesaurus! explicata a Michaele Pfello, In Bibliotheca Regis Christianissimi. In Elenchos Sophistarum, Scholia in definitiones, De motu temporis, De circulo Solis, & Lunæ, De inventionem disci Paschatis. De Angelis, & Dæmonibus, De novis morborum appellationibus, De notis spirituum, De divisione animalium. In salutationem Angelicam, In physica Aristotelis: præter alia multa, quorum supra meminimus. Infra quoque nonnulla alia recensēbimus. Et in Bibliotheca Antonii Augustini, Pfalli *Apophthegmata, Cod. 227. Explicatio Mathematica speculationis in Platonis**

*tonis Timaeum. Absoluta enarratio de Lemmate. Explicatio de Platonica auri-
gitione animorum, & de militia Deorum, in Pbadrum. Explicatio nodi difficultis,
quo pacto ex quinque secuplum est, & quod circa quinque secuplum est, & quod circa
quinque figuras alia figura non statuatur contenta sub aequis lateribus & rectangu-
lis inter se equalibus, Cod. 191.*

LX. Hæc sunt, Lector, Pselli monumenta, quæ hæcenus, ut mihi videtur, in istis Bibliothecis reposita latent, quæ non solum videre, sed etiam quæcas, ut ita dicam, usurpare: usurpabis enim, dum conferendi, interpretandi, edendique copia data, ipse in tantum scriptorem studium, & tempus infumes. Scriptioni meæ finem hic imponere peropportunum videbatur; habes enim ni fallor exactam Pselli scriptorum enumerationem; tamen, ne Rempublicam literariam fraudare videar, de qua bene mereri semper sollicitus sum, tertium hic adscribam Catalogum Librorum Pselli, quos, dum semper aliquid novi avidus capto, mihi legisse contigit. Mirum enim est, ut animus ad res novas semper gestiat, nullis laboribus, nullis succumbens vigiliis. Scio aliam hominibus beatitatem paratam, ad quam totis conatibus contendere unusquisque debet: quod si nescirem, in sola optimorum Scriptorum lectione collocandam esse existimarem: & in illis conservandis occupatum summam ducerem felicitatem. In quibus omnem nostram diligentiam, indulgentiamque consumi jucundissimum, ac dignissimum est. Mihi sane lumen solis, dies, vitæque ipsa erunt ingrata, & amara, si, quæ legam, non habeam: si monumenta clarissimorum virorum defecerint; præ illorum namque dignitate, & suavitate, divitiæ, voluptates, & quidquid apud homines in pretio est, sordes sunt, & nugæ. Hæc itaque sitis, sive furor (liceat propensi ad literas animi cupiditatem, quæ nesciat modum, ita appellare) dum mihi assidue novos Auctores investigandi studium ingerit, semper novum quid ingenio objicit; quod postquam didici, angor, & doleo, me illo, tanto tempore frustratum fuisse. Hinc magis, ac magis impellor concitatoribus stimulis. Dabo igitur tibi, Lector, sine furore, & fallaciis numerum Librorum Manuscriptorum Pselli, qui jam latent in Bibliothecis, nec lucem viderunt, & eorum simul principia, ut rerum harum tibi notitiam habeas dilucidiorum. Ad Rhodum ipsam & saltum.

LXVI. Visi igitur, aut lecti Pselli a me Libri sunt: *Στῆχοι πολι-
τικοί, περὶ Γραμματικῆς πρὸς Κύριον Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον. De Gram-
matica ad Constantinum Monomachum, Carmina Politica, Ρ. Μελέτω σοι Γραμ-
ματικῆς, καὶ τὸ Ὀρθογραφίας.*

Πρὸς

Πρὸς τὸν αὐτὸν, περὶ Ἀντιστοίχων. *Ad eundem, de Antistoechis*
P. ἀγλαῖα & ἡ ἀγλαῖα, ἀγλαῖα γὰρ σημαίνει. Hæc duo à plerisque in
 unum veluti corpus digeri, & sub Grammatices nomine laudari, novi,
 Codex tamen Vallicellanus in duo dividit, secundo primum, aliis etiam
 aliorum interjectis, primo secundum tribuens locum; & argumentum
 utriusque diversam etiam poscit tractationem. Nec in unum Gram-
 maticæ regulæ, & dictionum expositiones, nisi confundas omnia, co-
 lescent. Meminit Casaubonus in Athenæum lib. 2. c. 26. *Pfellus in versi-*
bis politicis, quibus obscuriores voces exposuit. Auctorem horum esse Pfel-
 lum Michaëlem nullus dubito. Meursius * tamen Joannem, cui de
 virtutibus ac vitis Jambos tribuit, horum Auctorem insinuat; cum exi-
 stimet Joannem esse quem in ἡγήτορες laudat Svidas, λέγει δὲ καὶ ὁ Ψελλός,
 ἡγήτορας ἀπέφυκε τῶν σύκων ἢ παλαθῆ. Eundem Pfellum sæpius à Suida
 laudatum inveni, in Δίετρον. Δίετρον, ἔντι τὸν τὸ λεπτὸν λέγει ἰπποκρά-
 τῆς. Φησὶ καὶ ὁ Ψελλός, ἔδὲ ἐν τῷ τὸ λεπτὸν κατονομάζει δίετρον. & Γηάρας,
 Γηάρας ὁ ἀλλότριος, ἔ Ψελλός, Γηάρας ὁ ἀλλότριος, καὶ γέροντος ὁ ὑφάτης.
 Quæ cum in his de Grammatica, & Antistæchis legantur, non alium
 horum, quam Joannem Auctorem Meursius nobis intrudit.

Τί ἐστὶ Βαβυζικαῖος. *Quid sit Babuzicarius.* P. Ὁ μὲν τῶν
 Βαβυζικαῖος ἐξ.

Περὶ τῆς Γιλῶς, de Gillo. P. Ἡ δὲ γιλῶ ἐστὶ τὸ ἀρχαῖον. καὶ
 πῶθεν τὸ ἔκκρατᾶ ὄνομα. *Unde nomen Cornuti originem habuerit.*

P. Τέτραπλοι ἐν συνηθείᾳ ἔβλα τὸ ἔκκρατᾶ ὄνομα.

Τί σημαίνει τὸ Καίσαρ ὄνομα. *Quid sibi velit Caesaris nomen.*
 P. Τὸ ἔκκρατᾶ ὄνομα.

Εἰς τὸ, εἴ τι ἐφθασεν. *In illud, si quid advenit.* P. Ἐφθασέ τις
 εἰπὼν, ὅτι ἐφθασεν.

Ἐξήγησις εἰς τὸ, λίγξ βιός, νευρή δὲ μεγαλ' ἴαχεν. *In illud,*
Stridit arcus, nervus autem valde sonuit. Homeri Iliad. δ. v. 125. P. Ἐστὶ
 μὲν γὰρ ὅπερ εἰρήκειν ἐνθὺς ἐρωτηθεῖς.

Εἰς τὴν ἐν Νικομηδείᾳ λεγομένην αἰκὴν. *In Intellectionem sic dictam,*
qua Nicomedia est. P. Θαυμάζουσιν οἱ πολλοὶ τὸ ἐν Νικομηδείᾳ ἡχοῖον.

Τίς ἡ διαφορὰ τῶν Συγγραμμάτων. ὡν τῷ μὲν ἡ Χαρίκλεια, τῷ δὲ
 ἡ Λευκίππη ὑπόθεσις καθεστήκασι. *Quanam sit Scriptionum differentia, qua-*
rum alteri Chariclea, alteri Leucippe argumento sunt. P. Πολλὰς εἶδαι τῶν ἀγαν.

LXII. Περὶ τῶν ἀδόξων ἀκροσμάτων. *De mirabilibus auditionibus.*

(Ff)

P. Μηδὲ

* Meursius ad Pfellum in Canticum Canticor. p. 177.

Ρ. Μηδὲ κωνῶν ἀνεγνωσμάτων ἑως. Libellum Schediasmate * illu-
stravimus.

Ἐγκώμιον εἰς τὰς Κόρρεις. *Lams Cimonis*. Ρ. Οἱ ᾗ πολλοὶ τὰς
Κόρρεις καλῶσιν.

Ἐγκώμιον εἰς τὴν Φθῆρα. *Lams Pediculi*. Ρ. ΑΛΛ' ὀφθαλμοῦς τῆ Ψύλλης.
Ἐγκώμιον εἰς τὴν Ψύλλαν. *Lams Pulicis*. Ρ. Τὸν Κωνσταντῆ Φασσ
ὡς Ελίφάνθα, καὶ ἵνα γε κατ' ὁδὸν. Hujus meminit Joannes Tzetzes
chiliad. II. Histor. 185.

Ὁ Μιχαὴλ μὲν ὁ Ψελλὸς Ψύλλας ἐγκωμιάζει.

Ἡμῶν πρὸ χρόνων ἑκατὸν ἀκμαίων ἐν τῷ βίῳ.

*Michaël quidem Psellus Pulices laudat, annis ante nos centum florens
in vita.*

Πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Σέργιον, εἰπόντα μήποτε δηχθῆναι ὑπὸ
Ψύλλης. *In discipulum Sergium, qui dixerat, nunquam se morsum à Pulice.*
Ρ. Καὶ ὡς ἀληθῶς ἄπορον, εἰ πάντων.

Πρὸς τὸν αὐτοῦ Παπαῦν. *Ad sumum Patam*. Ρ. Καὶ πόσους Παπαῦς
ὁ Παπαῦς.

Ἐγκώμιον εἰς τὸν οἶνον. *Lams Vini*. Ρ. ἐκ οἴδου πότρου ὡς ἀνθρωπίνου.
Πρὸς τινὰ Κάπηλον μεγάλανχον, καὶ Φιλοσοφῆνα Ἀλέξανδρον. *In
Cauropem quendam superbum, et frustra philosophantem*. Ρ. Ἄλλὰ ποίας ταῦτα
Φιλοσοφίας, λογιώτατε ἀδελφε.

Ἐἰς τινὰ Κάπηλον, γενόμενον νομικόν. *In Cauropem leges Pertra-
hantem*. Ρ. Εἴτα εἰσὲ τίς δικάζειν ἐπιτέτραμμένον

LXII. Levisima ista sunt, & minus seria; at osten-
tandi ingenii causa, & eloquentiae divitias, & vim, quae res au-
get laudando, vituperandoque rursus affigit: &, quod spectabilius
est, parva pro magnis approbat, itemque magna attenuat, & ad
minima deducit. Licuit semper, & antiquis, & subsecutis de-
inceps temporibus eloquentissimo cuique, & nunc licet. Argumenta
similia, infames materias vel inopinabiles nuncupabant. Flagitio-
sa siquidem si commendarent, ἀδόξα, καὶ ἄτοπα, si praeter hominum
opinionem, ἀδόξα aggredi dicebantur. Ranarum pugnam Home-
rus; unus est sapientibus Graeciae Pittacus Molam laudavit; Dio Prus-
tæus exornavit Psittacum; Polycrates Mures; Teredinem Clitarchus;
Muscam Lucianus; Themison Plantaginem; Marcion Raphanum;
Erasistratus Lysimachiam, Pythagoras Bulbos; Diocles Rapam; Pha-
nias Urticam; Cato Brassicam; Mortem Alcidamas; Aristophanes
Paupertatem; Febrem Quartanum Phavorinus; Synesius calvitium;
alii

* Neque libellus Pselli, neque Allatii schediasma hoc vidit lucem

alii Salem, quod ridet Plato in Convivio, alii Vomitum, Ollas, Infecta, & quæ sunt hujus generis, quæ Plutarchus & Isocrates, & nostra tempestate alii magnifica, ac diserta Oratione laudibus profecti sunt; hic quidam Ovum, ille Asinum, alius Ebrietatem, alius Scoltitiam, alius Mendacium, & quid non? quæ in unum Volumen sub Theatri Joco-ferii nomine congescit Gaspar Dornauus, * & publicavit non sine Appendice. Et quod magis mirere, Wittembergæ Bruno quidam Nolanus impie præconium Diaboli recitasse dicitur; & quidam alius, quem nominare præmitto, Licetoris publici: verum pro tanto in Acherontis Ministros beneficio, reliqui Italix Licetores, ne ingrati esse viderentur, datis ad Laudatorem literis, gratiam referre conati sunt, officia sua polliciti, cum tempus adfuerit, bene, & benigne sese illi præstituros. Non mirum itaque si Pfellus etiam noster, sui experiendi gratia, in contemptissimis istis stylum exercuit. Memini me fuisse admodum in Rhetoricis dubitasse, difficilius ne sit, ideoque præstantius, & admirabilius res viles, minimas, vel etiam malas dicendo exornare, an quæ his contraria, ut Virtutem, Sapientiam, & Viros his ipsis celebres, & illustres. Nunc, ut Lectorem, lectione operum Pelli defessum sublevemus, pauca ex multis illis adducemus pro utraque parte ex ingenio asserenda. Isocrates similes conatus verbis etiam acerbissimis, pluribus in locis infectatur; Plato deridet in Convivio; Synesius in Epistolis improbat; eoque præcipue, si quæ totis viribus consecramur, improba dicacitate vituperentur; ut de Carneade vituperante Justitiam traditur. Adde; sicut longe præstabilius esset de rebus utilibus mediocres opiniones habere, quam supervacanearum exquisitam cognitionem, & paululum eminere in magnis, quam in parvis, præsertim iis, quæ vitam nihil jvant, excellere; ita & in dicendo philosophandum est. Et quis nescit gravitatem scurrilitati, res seriis ludis, & jocis esse laboriosiores? idque ex eo intelligitur, ut dicebat Isocrates in Helenæ laudatione, quod neminem unquam illorum verba defecerint, cum hi universi longe tenuius dixerint, quam argumenti magnitudo postulat, adeo de rebus luculentis difficile est aliquid asserere in medium, quod nemo ante usurparit; de rebus autem contemptis, & humilibus, quicquid in buccam venerit, omne

(F) 2

pro-

* Hanovix 1619. fol. Dornaviano Operi licebit addere dissertationum ludicarum & amoeniorum scriptores varios Lugd. Bat. 1644. 12. & admiranda rerum admirabilium encomia. Noviomagi Batavor. 1666. 12.

proprium fuerit. Videtur tamen magis egregium primum: primi enim eloquentiæ magistri, qui sibi laudi laudem comparare, & omnes in sui admirationem trahere studuerunt, similia argumenta usurparunt, Homerus, Gorgias, Protagoras, aliique non pauci, & post hos multo plures. Atque has materias veteres adorti sunt, non Sophistæ solum, sed Philosophi quoque, ut probat A. Gellius lib. 17. c. 12. & Philostratus in Vitis Sophistarum. Nec dicendum est, tot eruditos homines in hac re fuisse deceptos: eorum apud omnes æstimatio singularis id negat. Et, dum materiæ difficultate magis exercentur ingenia, magis etiam lucent: etenim ubi deficit materia propter improbitatem, aut tenuitatem, ibi eloquentiæ lumina, & vires magis intensæ vehementiora spicula in audientium animos contorquent; sui que copia in maxima inopia ingerunt admirationem. Magis enim facundix opes in rebus laude carentibus ostentantur. Hinc omnibus, sibi que isti Scriptores persuadent, *ὡς εἰ περὶ ποικρῶν πραγμάτων ἔχουσι τι λέγειν, περὶ τῶν καλῶν, ἢ ἀγαθῶν ῥαδίως ἀνπορήσουσι.* *Se, cum de rebus adeo improbatæ verba suppetant, ad res præclaras exponendas luculenta oratione facile abundaturus.* Nec male Sidonius Apollinaris: *Nam moris est eloquentibus Viris ingeniorum facultatem, negotiorum probare difficultatibus; & illic stylum perituro, quasi quendam facundi peloris vomerem figere, ubi materia sterilis argumentum, velut arida cespitiæ macri gleba jejuna.* Nec minutæ bestiolæ minus necessariæ existimantur. Nam ex quoque in suo genere pulchræ sunt, & aliquid decoris universitati rerum, tanquam in communem Rempublicam, pro sua portione, conferunt; ut præter alios animadvertit Aristoteles 1. de partibus Animal. cap. 5. Divinus quippe Artifex ita magnus est in magnis rebus, ut minor non sit in parvis. Recteque à Plinio lib. II. Natur. Histor. cap. 2. scriptum est: *In magnis corporibus; aut certe majoribus facilem Officinam sequaci materia esse: in parvis, atque sua exilitate nullam, multam rationem, immensam vim, inextricabilem perfectionem; & rerum naturam nunquam magis, quam in minimis totam esse.* Eoque spectat illud D. Augustini lib. 22. de Civit. Dei cap. 24. *Et plura habent admirationis, quam modo minima. Plura enim Formicularum, & Apicularum opera spectamus, quam imensa corpora Balanarum.*

LXIV. Sed de parvis pauca hæc etiam satis. Cætera Pselii persequamur.

Εἰς τὸν αὐτῶν ἔγγονον ἔτι ἡπίον ὄψα. Ἐν συνῆ Νεροσενι ἀδικεῖ ἰνφασεν, Ρ. Οὐκ ὄφομαίσε ἴσως Φίλτατόν μοι βρεΦύλλιον.

Εὐκρί-

Ἐγκώμιον εἰς τινὰ Νικόλαον Μοναχόν, γινώσκον Καθηγούμενον ἢ ἐν Ολύμπῳ Μονῆς. *Laus eiusdem Monachi Nicolai, qui in Olympi Monasterio Praefectus fuerat.* P. Ὑψηλότεροι μὲν ἢ ἀπὸ τῶν.

Ἐγκώμιον εἰς τὸν Μοναχὸν Ἰωάννην τὸν Κρητῶνα τὴν ἀναγωγήν ἐν τῇ ἀγία Σοφίᾳ. *Joannis Crustulae Monachi laus, qui in S. Irinae legitur.* P. Τί ἔστο, εὐθύς γὰρ εἰς δευκότα με τὸν ναόν.

Ἐπανῶν ἢ Ἰταλῶν, *Laus Itali.* P. Ὡς εὖ τῷ Ἰταλῷ, εἰδὲ βύ-
λοιτο.

Πρὸς τὰς μαθητὰς, περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως. *Ad Discipulos, de eodem argumentis.* P. Οὐδὲν παρ' ἡμῶν ἢ ἀρχιμηνῆς, ἢ ἀκουστικῆς.

Πρὸς τὰς βασκανίους αὐτῶν, *Contra sui obtrectatores.* P. Τιμῆς μὲν ἔτιος, λέγω ἢ τῆς.

Πρὸς τὰς αὐτῆς, *In eosdem.* P. Οὐδ' ὑμῶν βασκανίας περιλαλεῖται ἀφορεμῆ.

Κατὰ τινῶν λοιδορήσασθαι αὐτὸν ἀφανῶς. *Contra quendam, qui illi clanculum maledixerat.* P. πρὸς τὴν λοιδορίαν ὁ λόγος.

Πρὸς τὰς μαθητὰς ἀπολειφθέντας τῆς ἐρμηνείας ἢ περὶ Ἑρμηνείας, *Ad Discipulos, qui interpretationi libri Aristotelis de Interpretatione non interfuerunt.* P. Πρὸς τὰς ἀπολειφθέντας ὁ λόγος.

Ὅτι ἐβράδυναν οἱ μαθηταὶ αὐτῶν τῇ ἢ χολῆς ζυμλεύσει. *Cum discipuli tarde ad Conventum scholasticum processissent.* P. Οὐδὲν καινὸν ποιῆτε εἴτε δοκῶντες ὑμῶν Φιλόσοφοι.

LXV. Μονωδία ἐπὶ Ῥωμαῶν Βασιλευσίνων, *in Romanum Referendarium, Monodia.* P. Πολλὰς ἐγὼ τῶν φίλων γενηκότας.

Μονωδία εἰς τὸν Πρόεδρον Κύριον Μιχαὴλ τὸν Ραδηνόν, *in Antistitem Dominum Michaelem Radenum, Monodia.* P. Τίς μὲν ἄλλος τῶν.

Μονωδία εἰς τὸν Ἐκτετατὸν Ἰωάννην ἀδελφὸν, *in Alexavrii Joannis sororem, Monodia.* P. Ἐπὶ ποίας ὁ Δαίμων ἀφορεμῆς λόγων.

Μονωδία εἰς Ἰωάννην τὸν Πατρικίον ὀμιλητὴν αὐτῶν ἐπίστα, *in Joannem Patricium discipulum, Monodia.* P. Καθὼν ἡμῶν τὸ ἀκροατήριον.

Ἰωάννη Βασιλῆϊ Βεσάρχη, τελευταίῳ αὐτῶν ἢ ἀδελφῷ αὐτῶν, *ad Joannem Bartzem Besarctam, ob obitum illius Fratris.* P. Οὐκ εἶδα τῶν.

Ἐπιτάφιος εἰς ἴνα Φίλον αὐτῶν, καὶ συμμαθητῶν, *in quendam Amicum, & Condiscipulum, Oratio funebris.* P. Ἐγὼ μὲν ὡμην ἀνακαχῆν.

Ἐπιτάφιος εἰς τὴν θυγατέρα Στυλιανὴν περὶ ὥρας ἢ γάμος Τελευτήσασαν, *in filiam Stylianam, quae ante nuptiarum tempus mortuorum.* P. Θυγατέρα τῶν λόγων ἡμῶν.

Ἐπιτάφιος εἰς τὴν αὐτῆς μητέρα, *in Matrem, Oratio funebri*. P. Τὸ ἐγκώμιον, ἀλλ' ἔχ' ὡς.

Ἐπιτάφιος εἰς Εἰρήνην Καισαρίαν. *In Irenem Caesarissam, Oratio funebri*. P. Εγκωμιάζειν κατὰ ταῦτο, καὶ θρηνεῖν ἐπιτάφια.

LXVI. Εγκώμιον εἰς τὸν Δίογονα. *Laus * Imperatoris*. P. Ἐδὲ ποτὲ τὸν εὐδαίμονα ταύτην.

Ἐἰς τὸν βασιλέα τὸν Διογένην ὡς ἐκ προσώπων τινὸς Ἑπολιτῆ. *In Diogenem Imperatorem loquitur unus ἐ Ciriis*. P. Νῦν πρῶτον ὀπλίτην βασιλέα ἰεθεάμαί.

Πρὸς βασιλέα τὸν Δῆκαν, *in Ducasum Imperatorem*. Δέσποτά με ἀγίε, ἀνεθώρησα.

Δημηγορία εἰς τὸν βασιλέα τὸν Δῆκαν. *In Ducasum Imperatorem, Com- cilio*. P. Εἰ καὶ πρὸ ἕ μεγαλειῆ τε ἱεροαίε.

Ὡς ἀπο προσώπων ἱε βασιλέως. *Tamquam ex Imperatoris persona*. P. πάνσοδον τι χρῆμα, καὶ πολυτέρασον βασιλέως.

Προσφωνηματικὴ πρὸς τὸν Κύριον Μιχαὴλ τὸν Δῆκαν. *In Domi- num Michaelem Ducasum Prosbhonestaticis*. P. ἀέλταί μοι τ' ἀφωτίε.

Σελήνιον δημηγορικὸν πρὸς βασιλέως Μιχαὴλ Ἑ Δυκά. *Silen- tium pro concione dictum ab Imperatore Michaelis Ducas*. P. Εἰ καὶ πολλοὶ τῶν βασιλέων ἐθ' εἰσὶν ἐξ ὑψηλοτέρων.

Σελήνιον ἐκφωνηθῆν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τ' βασιλείας Κυρίας Θεοδώρας. *Silentium dictum sub Imperio Domina Theodora*. P. Ἡ τῶν ἀρετῶν βασιλῆς μέγα τ' τῶν ὠρῶν βασιλῆδ'.

Χρυσόβυλλον, *Aurea Bulla*. P. Οὐ θαυμαστὸν εἶ τις τὸν μέγαν θεῶ- μόν ἥλιον ἀπείρω φωτί.

Λόγος ὑποθήκην Φιλίας εἰσηγμένον τοῖς ἀναψίδις Ἑ Πατριάρχῃ Κυρῆ Μιχαὴλ. *Oratio, proserua amicicia tendens Nepotibus Patriarcha Do- mini Michaelis*. P. Πολλάκις ἐθαύμασα ὅτι μετῶν ἄλλων.

Πρὸς τὸν οἰκίον Γραμματικόν. *In proprium Grammaticum*. P. Ἰπὲρ σε πρὸς τῆς κατὰ σε τὸν λόγον πεποίημαί.

LXVII. Λόγος εἰς τὴν ἀνακομιδὴν ἱε τιμῆς λεηψάνε ἀγίε Πρωτο- μάρτυρ' Ἑτεφάνε ἐκδοθεῖς αὐλοχέδι. *Oratio in Translationem veneranda- rum reliquiarum Sancti Protomartyris Stephani; dilecti imperatoris*. P. Ὁ Κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ὁ πατὴρ πάντων τῶν ἐλπίζομένων.

Λόγος ἐπὶ τῷ ἐν Βλαχέρναις γεγονότι θαύματι. *In Miraculum in Blachernis patrum, Oratio*. P. Οὐ πολιτικὸν ἱε πολιτικῆ ζήτημαί τὸ.

Εἰς

Εἰς τὰ θαύματα Ἐλεγκιστραίου Μιχαήλ. *In Minucula militis Præp-
cipis Michaelis.* P. Σκοπὸς μὲν καὶ τέλος ἀναγορεύσει ἡμῖν πρὸς.

Ἐἰς τὴν μεγάλην Κυριακὴν, ἑορτὴν Ἁγίας Ἀγαθῆς, καὶ εἰς τὰς
μαθηθείας αὐτῆς. *In magnam Dominicam, diem festum S. Agathe; in Discipu-
lis illius.* P. Οὐ τὰ σπασίλα μόνον αἰρεῖται.

Βίβλος ἁγίας Πατρὸς Αὐξενίου. *Vita S. Patris Auxentii.* P. Ἐρχή
μὲν ἡμῖν ἔως τὸ ἀγαθὸν ἐκ τῆς θαλάσσης πλώμασθε.

Πρὸς τὸν Πρωτοσύγγελλον, περὶ Ἁγίου Γρηγορίου Ἐθαυματουργῆ.
Ad Protosyncellum, de S. Gregorio Thaumaturgo. P. Μὴ θαυμάσῃς ὁ ἐμὸς
μισσηγέτης, εἰ τορὸν γι, καὶ λαμπρὸν φθίγγομαι. *In Protosyncellum hæc
etiam Carmina Pilelli leguntur;*

Σύγγελλε ὡς εὐνοῖκε, ἀλλὰ τῷ λόγῳ,
καὶ πρῶτ' ὡς Πρέσβετε, ἀλλὰ τῷ Πόλῳ,
Πᾶς ἂν γις αὐτὸν Πρωτοσύγγελλον λέγε,
ὡς Οὐρανῷ Πρέσβετε, ὡς Θεῷ Φίλον.

LXVIII. Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Συμεῶνα τὸν Μετὰ Φράσσην.
In Simeonem Metaphrastem * Oratio Panegyrica, P. Τὸν μέγαν ἐν
ἑσῷ, καὶ λόγῳ Συμεῶν ἑσπαιῶν προσλόβου. *In quem & officium,*
die ipsi sacro in Ecclesia decantandum, concinnavit. Troparia
in laudibus, & Vesperis conscripsit, P. Γέρας τὸ λαμπρὸν, τὸ περιβλε-
πτον ὑψέ. & Canonem pro Matutinis horis confecit, cujus ea fuit
Acrostichis, Μίλω σε τὸν γραβίαια τὰς Μετὰ Φράσσης. P. Μέλ' μοι εὐ-
θυθμον δίδε. Simeonis verò memoria celebratur iiii. Kal. Decembris,
eodem ipso die, quo Stephanus vitam martyrio finiit, ut canitur
Ode. 9. Εἰρηκῶς τρισμακάρε ἐξεδήμησας καὶ αὐτὴν τῆν ἡμέραν, καὶ
ἦν ὁ κλενὸς Στέφανος ἑλενέται ὁ ὁσιομάρτυς. *Quiete ter beate transmigra-
sti eo ipso die, quo inclitus Stephanus Martyrio Deo consecratur.* Loquitur
tamen non de Stephano Protomartyre, sed de juniore alio; qui sub
Constantino Copronymo pro Sanctarum Imaginum cultu cum aliis
vario suppliciorum genere vitam effudit.

Ἀνύματα πρὸς Μιχαὴλ τὸν Δυκῶν. *Ad Michaelem Ducam Æni-
gmata,* versibus Politicis, & Jambicis composita, apud me sunt num.
XLI. nescio an omnia, P. Ἐστὶ γιζῶν λογικόν, δὲ σπασίλα σε φηφῆσι.

Ἐπι-

* Hæc Oratio una cum officio in Simeonem Græce & Latine edita ab Allasio ad calcem
dissertationis de Simeonibus, Paris 1664. 4.

Ἐπιστολαί, * *Epistola*, circiter 33. quarum prima incipit: ὁ πτωχὸς ἐστὶ ἡ γασημῆνο μοι ἀνεψιέ. eas sequuntur nonnulli Jambī, cum aliis styli exercitandi gratia conscriptis. Pselli Epistolas in Bibliotheca Bavarica asservari Cod. 165. discimus ex ejus Indice, & apud Joannem Suzium, & Manuelem Eugenicum, ex Antonio Verderio in Supplem. erant & apud Antonium Augustinum Cod. 191. quarum quinque priores ad Cæsarem: ad Æmilianum Patriarcham Antiochiæ tres; ad Leonem primum Sacellarium unica; & ad Xiphilinum unica. Eas per eruditas appellavit Casaubonus Animadvers. in Athenzum lib. 1. cap. 8. & tempore etiam ipsius Pselli, Magnus Drungarius magni æstimabat, si Psello ipsi credimus, Epistola ad eundem: κάλας ποτὲ ἀπόκρισις ἐστὶ ἀγαλμα σοφίας ἐπήρατον, ὡραίας Ἐπιστολαί, αἷς δὴ σὺ περιτυγχάνων πολλάκις, εἶτα δὴ καὶ θαυμάζων ἴσως τὸ χάριτος, ὅμοι τοιαύτας με καὶ αὐθις ἀποσκειν δύνασθαι. Διὰ ἔστο σὺ μὲν ἐρεῖς τῶν ἐμῶν ἰδίων, ἐγὼ δὲ σοὶ ἐκφῆσαι τὸν τόκον ἐβύλομαι. Id est: *Multo abbate tempore sapientia presertim amabile, pulchras Epistolas genui, quas ipso cum sapienter accerisses, forte eamque gratias admittatis, similes me, & rursum edere posse exhortatus. Proprietate quidem factus meos exortus; ego vero tibi partem excludere tentus.*

LXIX. Λόγος ἑξαπλαθεὶς πρὸς Πόθον Βοσάρχη ἀξιωματὰ ἔστον γράψαι, περὶ τῆς Θεολογικῆς Χαρακτῆρος. *Oratio ex tempore ad Pothum Vesparcham, qui Psellum rogaret, ut de Theologico charactere scriberet. P. Μη θαυμασθῆς, Πόθε μοι φίλτατε, εἰ τῶν. Dux de has Materia ad Pothum Orationes indicantur in Bibliotheca Antonii Augustini Cod. 191. An hzc una in duas divisa sit; vel verè binas scripserit, mihi non liquet.*

Paraphrasis in Homeri Iliada, soluto ** sermone, P. Τῶν ἐπιπέμων ὁ θεὸς ἔχει τῆ Πηλείως. ita tamen, ut singuli versus seorsim redditi sint. Eam habuisse etiam Joannem Operinum Basileensem, tradit Gesnerus.

Ἐξήγησις εἰς τὰς ἐπιπέμων τῆ Πορφύριου. *Expositio in quibusdam versibus Porphyrii. P. Διὰ τὴν ἀπροσδιορίτως.*

Ἐξήγησις εἰς τὰς Κατηγορίας τῆ Δεισοθέλου. *Expositio in Prædicamentis Aristotelis. P. Τῶν πραγμάτων, ἵνα μὲν κοινῶν.*

Διδασκαλία σύντομος, καὶ σαφιστάτη, περὶ τῶν δέκα Κατηγοριῶν, καὶ τῶν Προτάσεων, καὶ τῶν Συλλογισμῶν, ὅτι ἂν τις προεὐχθεῖς εἰς πᾶσαν μὲν καὶ ἄλλην ἐπιστήμην, καὶ τέχνην, ἐξαίρετως ὅτις τὴν ἑτοιμότητα

* Ex his, novem Pselli Epistola ab Allatio post idem de Simconibus Syntagma vulgari

Græce & Latine.

** Versibus politicis.

ταρίας ευκλείδους εμπορεύοντα. Doctrina compendiosa, & quam maxime dilucidā, de decem Prædicamentis, Propositionibus, & Syllogismis, quorum notitia prius habita, in quamlibet scientiam, & artem, sed Rhetorum potissimum, facili negotio cuique additus patebit. P. Επίση τῆς ἑκαστῆς ὁθεν εἰπὼν τῆν τὴν Διλεκτικῆς.

Εἰς τὴν Πορφύρειαν Ἐισαγωγὴν, καὶ Ἰσα τῶν Δριστέλους Κατηγοριῶν. In Introductionem Porphyrii, & Prædicamenta Aristotelis. P. Πολλοὶ μὲν πολλὰ χῶς τῶν ἀρχαίων.

Ἐξηγητικὴς τὸ πρὸς Ἑρμηνείας Δριστέλους. In Aristotelis librum, de Interpretatione, expositio. P. Ὁ σκοπὸς ἔστι ὡς ἔστι Ἑρμηνείας ἐστὶ Διδακτεῖν ὡς ἔστι Προτάσεων, diversa edita, quemadmodum & sequentes.

Ἐξηγητικὴς εἰς τὸ ὡς ἔστι Ἑρμηνείας Δριστέλους. In Aristotelis librum, de Interpretatione, expositio. P. Ἰδέσθαι νῦν ἀπὸ τῆς ὁρίσασθαι.

Σύνοψις, καὶ Μετάφρασις σαφὲς αὐτῆς τῆς διδασκαλίας ἔστι Ἑρμηνείας. Synopsis, & Metaphrasi quam dilucida doctrina libri, de Interpretatione. P. Διαλαμβάνει περὶ προτάσεων.

Εἰς τὸ πρὸς Ἑρμηνείας ἔκδοσις ἐπιτομῆς. Libri, de Interpretatione, compendiosa expositio. P. Ταῖς εἰσὴν ἔστι λέγῃς πέντε τῶν ἀρχαίων.

Ψελλῆς, καὶ ἄλλων Ἰσχολῶν, καὶ Ἀποσημειώσεις εἰς τὸ πρῶτον τῶν προτέρων Ἀναλυτικῶν ἔστι Δριστέλους. Pselli, & aliorum Scholia, & Annotationes in primum priorum Analyticorum Aristotelis. P. καὶ τὸ δίκαιον πρόβλημα.

Ἐξηγητικὴς εἰς τὸ πρῶτον, καὶ δεύτερον τῶν προτέρων Ἀναλυτικῶν τῶν Δριστέλους. Expositio, in primum, & secundum priorum Analyticorum Aristotelis. P. Ἐν τῷ πρώτῳ εἰπὼν.

Ἐξηγητικὴς εἰς τὸ πρῶτον τῶν ὑστέρων Ἀναλυτικῶν. Expositio in primum posteriorum Analyticorum. P. Σκοπὸς ἐστὶ ἐσταῦθα τῶν Δριστέλους.

Προλεγόμενα εἰς τὴν Σοφιστικὴν Ἐλέγχῃς ἔστι Δριστέλους. In Sophisticos Elenchos Aristotelis, Prolegomena. ὅτι μὲν ὁ περὶ Ἀποδείξεως λόγος. In alio vero exemplari ista Michaeli Ephesio tribuuntur.

LXX. Τίνα περὶ Δαιμόνων δοξάζουσιν Ἕλληνες. Quæ de Dæmonibus Græci opinantur. P. Ὁ μὲν ἡμέτερος λόγος προαιρέσεις καὶ τοῖς Ἀγγέλοις δίδως. Et hunc puto esse alterum * librum de Dæmonibus, ex quo Matfilius excerpfit ea, quæ leguntur ultimo capite apud ipsum, eoq̄ magis ducor in hanc sententiam, quod in meo Codice statim post hunc Tractatum sequitur Dialogus de Dæmonibus, in quo interloquuntur Timotheus, & Thrax, de quo superius in libris editis Pselli egimus.

Εἰς τὴν Ψυχογονίαν ἔστι Πλάτωνος. De animi generatione apud Platonem. P. Τὴν μὲν λεγόμενοι ἐστὶν, ὅτι ἐμάτην.

(Gg)

Locus

* Vide supra §. 39. p. 28.

Locusex Phycis, de anima, & mente. P. Νῦς ἐστὶν ἕξις ψυχῆς.
Περὶ ψυχῆς. Varia Quaestiones, de anima. P. Νουὰ μὲν ἐστὶ ἡ
ψυχὴ, νοερός.

Περὶ τῶν πέντε δυνάμεων τῆς ψυχῆς, de quinque facultatibus animae.
P. Νῦς μὲν ἐστὶν ὁ Θεόςθεν κατὰ φύσιν κινῆ μὲν ἔστι.

Περὶ τῆς χώρας τῆς γῆς. De situ Terra, figura, & magnitudine. P. Ἡ
γῆ τὴν μέσην ἔχει καὶ ἑλαχίστην χώραν. Non me latet tamen, in alio Ma-
nufcripto Opusculum hoc Nicephoro Blemmidæ tribui.

Πότε ἐκλείπει ὁ ἥλιος, καὶ πότε ἡ Σελήνη, καὶ πῶς τὴν ἐκλείψαν
ἀμφοτέρων συμβαίνει γίνεσθαι. Quando deficit Sol, & quando Luna, & quomodo
utrimque defectus contingat. P. Ἐὶ μὲν τὰς ἰσοπέδους ἀφαιρέσεις τῶν ἐκλείψεων.

Περὶ θυσιῶν. De sacrificandi ratione. P. Περὶ τῆς θυσιῶν ἐπιτήδειας
ἡξίωσης.

Περὶ Χρυσοποιίας πρὸς τὸν Πατριάρχην Κύριον Μιχαὴλ. De auri
conficiendi ratione, ad D. Michaëlem Patriarcham. P. Ὅρας ὁ ἄριστος ἀποστόλος
ὁ μὲ ποιῆς, ἢ τῆς ἐμῆς ψυχῆς τυραννίς. Vide supra in editis §. 38.

Περὶ Σφυγμῶν. De Pulsibus. P. Ἦκω δὲ σοὶ καὶ τὸ περὶ Σφυγ-
μῶν.

Ἀποσημείωσις Πυρετῶν, Nota de Febricitibus. P. Ἐὶ καὶ κλι-
θη ὁ νοσῶν ἐν ἀρχῇ.

LXXI. Ἰατρικὸν πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον. *Medicinae*
ad Constantinum Porphyrogenitum. P. τὰς προσηχθίστας ἐπιτήδειας ἔχει
τῆς Θεότητος. Tractatus prooemii mihi copiam fecit, Vir Melchior Inchofer.
Melchior Inchofer. Messana delati; Ipsum, quia adhuc ineditum est, ut
modum etiam tractationis habeas, hic apponam. Τὰς προσηχθίστας
ἐπιτήδειας ἔχει τῆς Θεότητος, ἐκ Θεοῦ Αυτοκράτορος, περὶ τῆς τῶν Ἰατρικῶν
Θεωρημάτων συναγωγῆς ἑαυτοῦ κατὰ τὸ δυνάσειν ἀπὸ σωτηρίας ἀπὸ, καὶ
σαφηνείας πᾶσαν τὴν Ἰατρικὴν ἐπελθεῖν, μηδὲν κατὰ δύναμιν τῶν ἀποστόλων
ὑπερεῖν, ἕκαστον ἐκ τῶν παθημάτων, πρῶτον μὲν τὰς αἰτίας ὑπα-
γορευῶν σαφῶς δεύτερον τὰς σημειώσεις δι' ὧν ῥαδίως γνωθῆσθαι, εἰς
τὸν Θεραπείαν, δι' ἣν πάντα κατὰ τὴν ἰατρικὴν Θεραπείαν. πρότερον ἀπὸ κεφα-
λῆς ἀρχαῖοι, ἀπὸ τῶν ἐκείσε ἰδεύοντες τὸ ἰσθμὸς τῆς λογικῆς ψυχῆς. Tractatus mihi
divinissime Imperator, compendia de meditationum Medicarum collectione detran-
data, pro virium mearum modalo, compendiose, atque perspicue, omnes Medi-
cina facultatem percurrans, nullamque ex necessariis negligens, sed universos
morbos exponens, absolvendi sum. Primam enim causas aperte enuncio; se-
cundo, per quas non difficulter dignoscuntur, notas; tandem modis, per que
omnia

omnia artificiosè curabimus. Primi à Capite, quod in eo sacra pars anime rationalis inhereat, exordiamur. Ex tunc Leonem, & ex hoc disce cætera. Liber tamen contemnendus non est, sed sæpe sua brevitate expeditus, & remediis à probatissimis Scriptoribus delectis, transcriptisque & populari loquendi forma proficiuus. Pselli tamen utcumque non est. Neque enim in dicendo acrimoniam, nec in re expedienda solertiam Psellianam præ se fert. Nec patitur id Imperator, cui Tractatus inscribitur. Sive enim Constantinum Porphyrogenetam primum, sive secundum, qui cum Basilio Imperio præfuit, intelligas, Psellus Auctor esse non potuit, quem sub Imperio Alexii Comneni vivum adhuc deprehendimus, nisi tunc primum, & natum, & libros componentem dicere velimus; & tunc etiam vitam ejus ultra centesimum annum productam fateri cogemur. Quod si triginta annos natus & amplius ad minus, ut verisimile est. (Auctorem enim, allatum exordium ætate proVectum, experimentis celebrem, artisque exercitio eruditum innuit) Tractatum illum conscripsit, jam Psellum ultra centum, & quadraginta annos vixisse, ad hunc diem inauditum, dicendum est. Quare vel hic Psellus alius est à Michaëlis Ducæ Præceptore, vel Psellus omnino non est.

LXXII. Διδασκαλία πανδοπαή, * κη πάντως αναγκαία ή ατη εν
 εκάστον ενήκοντα προς τοις Τεσσαρσι κεφαλαίσις θεωρητική, χωρις των σχε-
 διασθέντων άλλων Διαφορων λόγων, κη ετιχων προς Διαφορας υπόδισεις,
 εκτεθεισα, προς τον ευσεβέστατον, κη δόιδιμεν βασιλεα Κυριον Μιχαηλ τον
 Δύκαν Δύσοκροτορα γεγενότα. Doctrina omnifaria, & omnino necessa-
 ria centum nonaginta quatuor capitibus comprehensa, præter alios varios di-
 scursus, & Carmina ex tempore dictata ad argumenta varis; ad piissimum,
 & celebrem Imperatorem Dominum Michaelē Ducam. P. Πιστεύω εις ένα πατέρα
 των πάντων αρχην. Capita, quæ in ea continentur, sunt sequentia.
 α, Ηρη Ονομάτων των Λεομένων εν τω των Χριστιανων δόγματι. β, Πρη Ουσίας,
 κη Φύσεως. γ, Πρη Ενοποστατων. δ, Πρη Ομοουσί. ε, Πρη Ομοεποσ άτη. ς, Πρη
 Ενοποσ άσεων. ζ, Πρη Ουσιαδαι ενώσεως, κη διαφορας. η, Πρη υπεσ άδικησ ενώσεως
 κη διαφορας. ι, ια, Πρη τ άγιαισ Τριαδαι. ιβ, ωει τ Τροπι τ άνιδόσεως, ςγ,
 Πρη τ θείαισ ενώσεως. ιδ, Πρη Φύσεως άπαθαι. ιε, Τις ο Θεός. ις, Ει άπειρον το
 Θεον κη πως άπειρον. ιζ, Πως οιδεν ο Θεός τα μεταβαλλόμενα πράγματα. ιη, Απο
 ποιαισ πρώταισ φοιχαισ ηξάλο τον Κόσμον ποιεν ο Θεός. ιθ, Πηδεν εννοια ήχων Θεσ
 (Gg) 2

* Hujus prius aliquot capita Oræce & latine vulgavit Wogelinus, ut dictum est supra §. 46.
 & integram communicabo cum lectore infra ad hujus diatribæ calcem.

ἀνθρώποι. κ. Πότεροι πλείους οἱ ἄγγελοι, ἢ οἱ ἄνθρωποι. κα, κβ, κγ, κδ, κε, κς, κζ, κη, κθ, Περὶ Νῦ. λ, λα, λβ, λγ, λδ, λε, λς, λζ, λη, λθ, μ, μα, μβ, μγ, μδ, με, μς, μζ, Περὶ ψυχῆς. μη, Εἰ μεταβάλλοι ψυχῆς ἄγγελοι. μβ, εἰ ἀναρχος ἡ ψυχὴ. ν, Ἀκριβέστερον περὶ ψυχικῶν δυνάμεων. να, Πῶς ὁ Πλάτων γεννητὴν οὐκ ἔχουσαν ψυχὴν, καὶ ἀθάνατον ἀποφαίνεται. νβ, Τίς ἡ Πλατωνικὴ ψυχολογία. νγ, Διατί ἡ ψυχὴ μίση τῶν μερῶν, καὶ ἀμερῶν λέγεται. νδ, Ποίαν ψυχὴν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ γινώσκει. νε, Τίς ἡ τῆς ψυχῆς δυνάμις. νς, Ποία αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, καὶ τίς. νζ, Τί ἐστὶ φύσις. νη, Τίς ἡ διαίρεσις τῶν κοινῶν ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα. νθ, πότε ἡ ψυχὴ τῶ κυκλίου ἐνέται σῶματι; ζ, Πῶς ἐνέται τῷ σῶματι ἡ ψυχὴ. ξα, Περὶ τῆς αἰόλου ψυχῆς. ξβ, Τίς ἡ βύλησις, καὶ τίς ὁ πρακτικὸς λογισμὸς. ξγ, Περὶ προαιρέσεως, καὶ προσοχῆς. ξδ, Πότερον ἡ ψυχὴ λυδίται ἀπὸ τοῦ σώματος. ζε, ἢ τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς ψυχῆς. ζη, Πῶς συνίχεται ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σῶματι. ζς, ζη, ζθ, ο, σα, σβ, σγ, σδ, σε, σε, σζ, ση, σθ, π, πα, Περὶ Ἀρῶν. πβ, Τί διαφέρει Ἀρχὴ, καὶ Στοχάσις. πγ, Περὶ τῶν Ἀρχῶν, τί εἰσι. πδ, Περὶ Ἰδῶν. πε, Περὶ Δαιμόνων, καὶ Ἡρώων. πς, Περὶ Ἑλῆς. πζ, Περὶ Αἰτιῶν. πη, Περὶ Σχημάτων. πθ, Περὶ Χρωμάτων. ς, Περὶ Μίξεως, καὶ Κράσεως. ςα, Περὶ Γενέσεως, καὶ Φθορῆς. ςβ, Περὶ Σωματῶν. ςγ, περὶ Ἐλαχίστων. ςδ, περὶ διαφορᾶς Γνώσεων. ςε, Πῶς ἐκ αἰῶν ἡμετέρου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργῆσαι αὐτῷ. ςς, Διαλίθως ἐστὶ τὸ κακόν. ςζ, Τελειότερον περὶ τῆς Κακῆς. ζη, Εἰ ἐστὶ τὴν ἄγγελος κακόν. ζθ, Εἰ ἐν τῷ τῷ σώματι. ς, Εἰ κακόν ἡ ἕλκηρα, περὶ τὸ πρὸς τὸ Θεῖον τῶν ὄντων ἐπιπροφῆς. ςβ, περὶ Χρόνου. ςγ, περὶ Κοήσεως. ςδ, περὶ Ἀνάγκης. ςε, περὶ Εἰμαρμένης. ςς, περὶ Τύχης, καὶ λύσεως. ςζ, περὶ Διῶν, καὶ Χρόνου. ςη, περὶ τῶν ἐλιδῶν. ςθ, Εἰ ἀληθὲς τὸ καταβασκαίνεσθαι τινὰς ὑπὸ τῶν ὀρέων. ς, πῶς ἐκλείψεις γίνονται. ςια, πῶς ἀφῆρα, καὶ θῆρα γίνονται. ςιβ, Διατί γυνὴ πολλὰς συνιστάσθαι καὶ συλλαμβάνει. ςιδ, Διατί δίδυμα, καὶ τρίθυμα γίνονται. ςιδ, πῶς γίνονται τῶν γονέων ἀὐμοιώσεως, καὶ αἰ πρὸς τῆς αὐτομοιώσεως. ςιε, Εἰ καὶ τὸ ἐμβρυον ζῶν, καὶ πῶς γινώσκονται. ςισ, πῶς οἱ ὄντινοι γίνονται. ςις, περὶ Γείας, καὶ Νόσου, καὶ Γήρας. ςιη, Διατί οἱ νεογνῶντες διψῶσι μάλλον, ἢ παλαιότεροι. ςιθ, Διατί πικρῶντες, εἰάν πίνωσι, διψῶντες ἢ, εἰάν φαίγωσι ἐπιλείνοισι. ςικ, Εἰ ἐστὶ τὸ οὐρανὸν. ςικα, περὶ τῆς ἀνθρώπου φύσεως. ςικβ, Εἰς πόσους κύκλους διακρίνεται ὁ οὐρανός. ςικγ, περὶ τῶν φαινομένων ἐν τῷ οὐρανῷ Γαλαξιοειδῆς κύκλου, καὶ λογομένων Γαλαξίας. ςικδ, περὶ τῶν φαινομένων ἐν τῷ οὐρανῷ διαφορῶν πυρῶν φαινομάτων. ςικε, περὶ τῶν φαινομένων ἐν τῷ οὐρανῷ χρωμάτων αἰματωδῶν, καὶ κασμάτων. ςικς, περὶ τῆς φύσεως Ἡλίου, καὶ εἰ πολλοὶ εἰσὶν Ἡλιοι. ςικζ, περὶ μετέωρου Ἡλίου, καὶ Σελήνης, καὶ Γῆς. ςικη, περὶ ἐκλείψεως Ἡλίου. ςικθ, περὶ ἐκλείψεως Σελήνης. ςικθ, εἰθερμὸς ὁ Ἡλιος. ςικα, Τίς ἡ φύσις τῶν Ἀστέρων. ςικβ, περὶ τῶν Ἀστέρων Φορᾶς, καὶ κατήσεως. ςικγ, πῶς παρὰ τῶν ἀστέρων τὰ χημάσια. ςικδ, περὶ τῶν ἰσχυρῶν Ἀστέρων. ςικε, πῶς παρὰ τῶν Ἀστέρων. ςικς, περὶ ἐπισημασίας Ἀστέρων, καὶ πῶς γίνονται χειμῶν, καὶ θέρος. ςικζ, πῶς ἐκείνων τῶν

πλανητῶν

πλατηλῶν ὁ χρόνος ἢ τὸ περίδηλον, ὡς τῶν ἀστέρων τῶν καλεσθῆναι Διοσκῶρων, ρλδ',
 ὡς Κομήτης, ρμ, ὡς Τέτις, γαλαξίας, κί, Κίονος, πᾶχης, ἢ Δρόσος, ρμα, ὡς Δρόσος,
 αὐδης, κ, πᾶχης, ρμβ, ὡς Ἰρίδος, ρμλ, ὡς Ἰλλοι, ρμδ, ὡς Ἰαξῶν, ρμε, ὡς Παραλ-
 λῆλων, ρμς, ὡς Ἀνέμων, ρμζ, ὡς Τιφῶνος, ρμη, ὡς Ἐκκεφίω, ρμθ, ὡς κεραιῶν, ρν,
 ὡς Πησῆρος, ρνα, πῶς συνέστη ὁ Κόσμος, ρνζ, Εἰ ἐν τῷ πᾶσι, ρνι, ὡς Κινῶ, ρνδ, ὡς
 Τόπος, ρνε, ὡς χάρας, ρνς, εἰ ἐμψυχος ὁ Κόσμος, ρνζ, Εἰ ἰσηθὸς ὁ Κόσμος, ἢ ἀφθα-
 ρος, ρνη, Εἰ Ἰριδίαι ὁ Κόσμος ἐνθ, ὡς Ἰαξίως Κόσμος, ρξ, Τίς ἡ αἰτία ἔσται τοῦ Κόσμου,
 ὅλον ἐκκλίνας, ρξα, πόθεν ἂν τις γνώη Ἑλληνικαῖς ἀποδείξει τὴν Κόσμου συνίλη-
 αν, ρξβ, Τίνα δέξια ἔσται Κόσμος, τίνα αἰρήσει, ρξγ, ὡς μάβαβελῆς τῶν ἑπτὰ μερῶν,
 ρξδ, ὡς Σισμῶν, ρξε, ὡς ἔσται μεγάλα, Χιμῶνος, ρξς, Διατί ἀλμυρῶν τὸ ὅ-
 λαοῦ ὕδατος, ρξζ, Τίς ἡ αἰτία ἔσται ἐν τῇ θαλάσσῃ γλυκὺ ὕδωρ εὐρέσει, ρξη,
 Διατί τὸ θαλάσιον ὕδωρ ἔχει τὰ δένδρα, ρξθ, Διατί τὸ θαλάσιον ἐλαίον καὶ ἰ-
 ρανομίης, γίνεται καταφάνεια, καὶ γαλήνη, ρο, Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν ὅταν εἰς τὴν θα-
 λαοῦ ἐμπέσῃ κεραιῶν, αἴλις ἐξωθῆσιν, ροα, ὡς ἔσται ἐν Εὐβοίᾳ παλιρροίας, ροβ,
 Διατί ὑπὸ τῶν ἰσίων ὕδατων μάλλον, ἢ τῶν ἐπιρρῶτων τὰ δένδρα, καὶ τὰ σπέρματα
 πέφικε Ἰριδίαι, ρογ, Διατί τῶν ὁμοίων ὕδατων ἐνώδες εἶνα τοῖς ἀστράξι τα μί-
 βροσίων, καὶ ἀστράτων ὕδατα, ροδ, περὶ τῶν λιμῶν, ροε, περὶ ποταμῶν, ρος,
 περὶ Νείλου ἀναβάσεως, ροζ, Διατί μόνος ποταμῶν ὁ Νεῖλος ἀναβαίνει, ἐκ ἀναδιδῶσιν,
 ροη, περὶ τῶν μεγίστων βασιλείων, ροθ, περὶ Χιμῶν, ροπ, Διατί ὡς βάλανον ἀλας
 οἱ νομῆες τοῖς θρέμμασιν, ροκα, Διατί τὴν χροίαν ὁ πολυπῆς ἐξαλάττοι, αἰς ἀν-
 τρας προσομιλεῖται, ροβ, Διατί τὸ ἀρκῆ ἢ παλάμη τὸ χειρὸς Φαγῶν γλυκυάτη,
 ρογ, Διατί Δωρῆος εὐχολοῖται κακῆν χροῖαν συκομίδην, ροδ, Διατί ἡ ἀρκῆς ἐκ ἐδῆς
 ἰαδικῆς, ὅταν ἀλίσκηται, ροε, Διατί ἡ Τευθῆς Φαινομίη σημεῖον χειμῶνος ἐστὶ,
 ρος, Διατί τὸν μὲν σῆτον ἐν πηλοῦσι φύσει μὲν γῆ, τὴν ἡ κροῖθῆν ἐν καταξέσῃ, ροζ,
 Διατί ἡ ἄμπλος ὁσῶν φαίνομίη μάλας αὐτῶν ἐξ αὐτῆς ἀναξηραίνεσθαι, ροη, Διατί τὰ
 πόδα μάλλον ἀνθεῖ ὁσῶν τῶν ὡς φέσεινομίων αὐτοῖς, ροθ, Διατί τὴν αἰτίαν τὴν
 τῶν ἀγρίων σὺν δάκρον ἡδῶ, τὸ ἔσται ἐλαφῶν ἀλμυρῶν, ρκα, Διατί τὴν αἰτίαν αἰ-
 χάλκης, καὶ αἰ μολυβδίνος ἐμβαλλόμενα ψυχρότερον τὸ ὕδωρ ποιεῖσιν, ρλα, διατί τὴν
 αἰτίαν ἀχυροῖς, καὶ ἰματίοις ἢ χιτῶν διαφυλάττεται, ρλβ, Τί ἐστὶν ὁ Βάλανος, ρλγ,
 Τίς αἰτία δι' ἣν ἐνθεῖται γίνεσθαι ἐν τῇ σὺν κεραιῶν μίαν κρέατα. Id est, 1,
 De nonnullis nominibus, quae in Christianorum dogmate usurpantur. 2. De essen-
 tia, & natura. 3. De Enhyrostatibus. 4. De consubstantiali. 5. De homoypositato.
 6. De enhyrostatibus. 7. De essentiali unione, & differentia. 8, 9. De rela-
 tiva unione, & differentia. 10, 11. De sancta Triade. 12. De modo retribu-
 tionis. * 13. De divina unione. 14. De natura, qua pati nequit. 15. Quis sit
 DEUS, 16. Si infinitum est Numen, & qua ratione infinitum. 17. Quomodo
 DEUS

(GG) 3

* Vide supra §. 55. pag. 37.

DEUS cognoscat res, quae mutantur. 18, A quo primo elemento DEUS exorsus est Mundum conficere. 19, Unde sententiam de DEO homines acceperint. 20, Quinam numerosiores Angeline, an Homines? 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, De Mente. 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, De Anima, 48, Simulatur Anima in Angelum. 49, Si sine principio Anima est. 50, Accuratius de facultatibus Anima. 51, Quomodo Plato genitum simul, & immortalem Animum doceratur. 52, Quae sit Platonica Animorum generatio. 53, Quare anima media partibilium, & impartibilium dicitur. 54, Quem nam Animum Plato generat in Timaeo. 55, Quae sit Anima facultas. 56, Quales sint Animi facultates; & quae. 57, Quae sit divisio communium operationum Animi ad Corpus. 59, Quomodo Animum generando unitur Corpori. 60, Quomodo Corpori Animus uniat. 61, De Animarum rationis experte. 62, Quae sit voluntas, & quae operativa cogitatio. 63, De electione, & attentione. 64, Utrum Animus à Corpore, an Corpus ab Anima dissolvatur. 65, Quomodo continetur Animus in Corpore. 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, De Virtutibus. 82, In quo differat Principium ab Elementis. 83, De Principiis, quid sint. 84, De Ideis. 85, De Damonibus, & Heroibus. 86, De Materia. 87, De Causis. 88, De Figuris. 89, De Coloribus. 90, De Mixtione, & Temperamento. 91, De Generatione, & Corruptione. 92, De Corporibus. 93, De Minimis. 94, De differentiis Cognitionum. 95, Quomodo non semper DEUM participamus, cum ille semper operetur. 96, Quare omnino Malum sit. 97, Absolutius de Malo. 98, Si est in Angelis aliquod Malum. 99, Si in loco Incorporeum sit. 100, Si Malum Materia. 101, De rerum ad DEUM conversione. 102, De Tempore. 103, De Motu. 104, De Necesitate. 105, De Fato. 106, De Fortuna, & Casu. 107, De Saeculo, & Tempore. 108, De quinque Sensibus. 109, An verum sit nonnullas fascinari à videntibus. 110, Quomodo Eclipses fiant. 111, Quomodo Mares, & Femina generentur. 112, Quare Mulier sapius Virum experta non concipit. 113, Quare gemini, & tergemini nascuntur. 114, Unde Parentum similitudines, & dissimilitudines fiant. 115, An Embryum animal sit; & quae ratione nutriatur. 116, Quomodo Somnia fiant. 117, De Sanitate, & Morbo, & Senectute. 118, Quare qui jejunt, sitiunt potius, quam esuriunt. 119, Quare qui esuriunt, si bibant, acquisitiunt; si comedant, dispendunt. 120, An sit aliquid extra Caelum. 121, De Hominis essentia. 122, In quos circulos Caelum dividatur. 123, De apparente in Caelo lacti simili Circulo, Galaxia dicitur. 124, De apparentibus in Caelo diversis igneis Spectris. 125, De apparentibus in Caelo Coloribus sanguineis, & Viraginibus. 126, De essentia Solis, &

an plures Soles. 127, *De magnitudine Solis, & Luna, & Terra.* 128, *De Eclipsi Solari.* 129, *De Eclipsi Lunari.* 130, *An Sol calidus sit.* 131, *Qua sit essentia Stellarum.* 132, *De Stellarum lumine, & motu.* 133, *Quales sint stellarum configurationes.* 134, *De ordine Stellarum.* 135, *Unde lumen habeant Stella.* 136, *Designatione Stellarum, & quomodo fiat hyems, & aestas.* 137, *Quantus sit cujuscunque Planeta circuitus tempus.* 138, *De Stellis, Dioscuris nuncupatis.* 139, *De Comete.* 140, *De Imbre, & Grandine, Nive, Pruina, & Rore.* 141, *De Rore rursus, & Pruina.* 142, *De Iride.* 143, *De Arca.* 144, *De Baculis.* 145, *De Parallellis.* 146, *De Ventis.* 147, *De Typhone.* 148, *De Ecnephia.* 149, *De Fulminibus.* 150, *De Proserere.* 151, *Quomodo Mundus coeavit.* 152, *An unum Universum.* 153, *De Vacuo.* 154, *De Loco.* 155, *De Terra.* 156, *An mundus animatus.* 157, *An Mundus factus sit, & incorruptibilis.* 158, *An Mundus nutriatur.* 159, *De ordine Mundi.* 160, *Qua causa Mundus universus inclinatus sit.* 161, *Unde nam gentiliam demonstrationibus, Mundi finis habeatur.* 162, *Qua dextra Mundi, & qua sinistra.* 163, *De transmutatione Terra partium.* 164, *De Terramotibus.* 165, *De magna hyeme.* 166, *Quare aqua Marina est salsa.* 167, *Qua causa in Mari aqua dulcis invenitur.* 168, *Quare aqua Marina arbores non nutriat.* 169, *Quare in Mare oleo effuso, Mare dilucidum fiat, & quietum.* 170, *Qua causa, cum in Mare fulmen ceciderit, sal emergat.* 171, *De fluxu, & refluxu Euboico.* 172, *Quare aquis pluvialibus magis, quam currentibus arbores, & semina nutriantur.* 173, *Quare ex aquis pluvialibus, qua cum tonitru, & fulgure decidunt, magis semina irrorant.* 174, *De nonnullis Lacubus.* 175, *De Fluminibus.* 176, *De Nili incremento.* 177, *Quare inter flumina Nilus solus ventos non efflat.* 178, *De maximis regnis.* 179, *De Humoribus.* 180, *Quare pastores recentis nativis animalibus sal inspergant.* 181, *Quare Polypus colorem saxorum, quibus sese applicaverit, induat.* 182, *Quare palma Urse ad comedendum suavisima est.* 183, *Quare Dorienteses precantur, malum herbarum proventum.* 184, *Quare ursa capta, rete non comedit.* 185, *Quare Loligo visa tempestatem praesagit.* 186, *Quare Triticum in lutosa, Hordeum in arida terra seminamus.* 187, *Quare Vitu vino, & praecipue si suo, aspergatur, exsiccat.* 188, *Quare Rosae magis efflorescunt, si male olentia una cum ipsis infementur.* 189, *Quare Porcorum agrestium lacryma dulces, Ceruorum salse sunt.* 190, *Quare lapilli, plumbique lamina injecta frigidiores aquam efficiunt.* 191, *Quare paleis, & indumentis Nix conservatur.* 192, *Quid sit Bulimoi.* 193, *Quare Carnes in situ appense teniores fiunt.* Ex hisce CLXII. capita in linguam versa latinam à nescio quo, ostendit mihi acerrimi ingenii Vir Jo. Jacobus Buccardus.

LXXIII. Ἐπιλύσεις σύντομοι φυσικῶν ζήτημάτων πρὸς Μιχαὴλ τὸν Δύτακ ἐν Βιβλίοις δυοῖ. *Solutiones compendiose Naturarum questionum, ad Michaelē tunc Ducem libri duobus.* P. Ὁ μὲν Πλάταρχος, μέγιστε, καὶ θειότατε βασιλεῦ. *Capita lib. I.* περὶ τῆς σφαιροειδῆ εἶναι τὴν Γῆν. ὡς τῆς κείνης αὐτῆς ἐν μέσῳ τῆς πᾶντος. περὶ μεγέθους τῆς Γῆς. ὀριζήσεως καὶ ἀναγραφῆς. *Capita secundi,* περὶ τῶν μετὰ τὴν γῆν, καὶ τῶν ἀεράων στοιχείων, καὶ τῶν ἐπὶ ταῦτα πνεύματων. περὶ Ἀέρος, καὶ Πυρός, καὶ Νεφῶν, καὶ Ἰστών, καὶ Ἀστραπῶν, καὶ βροντῶν. περὶ Σεισμῶν. περὶ Κομήτων Ἀστέρων. περὶ Ἀνέμων. περὶ Ἰριδῶν. ὡς τῆς Ἄλλω. περὶ σχήματῶν Οὐρανοῦ. περὶ Κόσμου, οἱ ἐπιλυχοῦ ὁ Κόσμος, καὶ προνοία διοικητικῆς. περὶ ταίξως Κόσμου. περὶ τῆς Κόσμου ἐγκλίσεως. περὶ τῆς, εἰ ἐστὶ κενὸν ἐκτός τῆς Κόσμου. εἰ ἀφῆρη ὁ Κόσμος. τίνα δεξιῶν Κόσμου, καὶ τίνα τὰ ἀριστερά. τίς ἡ τῆς Οὐρανοῦ ἕσσις. περὶ τῶν ἐπὶ Οὐρανοῦ νοητῶν Κύκλων. περὶ ἕσσις Ἀστέρων. περὶ σχήματῶν Ἀστέρων. ὡς τῆς τῶν Ἀστέρων Φορᾶς. πόθεν φαντίζονται οἱ Ἀστέρες. πῶς γίνονται οἱ τείλαρες καιροί, περὶ μεγέθους Ἡλίου, καὶ Σελήνης. περὶ τῆς Ἡλίου ἐκλίσεως. περὶ πύσης καὶ φωτισμῶν Σελήνης, καὶ σχήματῶν. ὡς τῆς ἐκλίσεως Σελήνης. εἰς πύσης ἐκλίσεως Σελήνης, εἰς πύσης κύκλῳ διακεῖται ὁ Οὐρανός, ὡς τῆς τῶν Ἀστέρων Φορᾶς, καὶ κινήσεως. πόθεν αὖτε γινώσκονται ἑλληνικαῖς ἀποδείξεσι τῆς τῆς Κόσμου συστάσεως. *Terram esse sphericam, in medio Universi sitam. De Terrae magnitudine. Horizontis descriptio. De Elementis inter Terram, & Calum, & eorum affectibus. De Aëre, & Igne, & Pluvio, & Fulminibus, & Tonitruis. De Terrae motibus, De Cometis, De Ventis, De Iride, De Arcu, De figura Cæli, De Mundo. An Mundus animetur, & providentia gubernetur. De ordine Mundi, De inclinatione Mundi. An extra Mundum vacuum sit. An Mundus incorruptibilis. Qua dextera Mundi, & que sinistra. Que Cæli essentia. De circulis, quos in Cælo imaginantur. De Stellarum essentia. De Stellarum figura. De Stellarum latitudine. Unde Stella lumen habeant. Quomodo fiunt quatuor tempestates. De magnitudinem Solis, & Luna. De defectu Solis. De essentia, & illuminationibus Luna, & figura. De defectu Luna. Adbus, De defectu Luna. In quot circulos Cælum dividatur. De Stellarum latitudine, & motu. Quomodo quis ex Gentium demonstrationibus Mundi suam cognosceret. Eiusdem argumenti est, & alius ejusdem Tractatus, Ἀπορίας Φυσικῆς, καὶ Λογικῆς. *Dubia naturalia, & logica, qui incipit Πολλοὶ μὲν πολλὰ τῶν ἀρχαίων, & alii sub diversis titulis, & principiis, qui eadem ut plurimum continent. Neque ab his diversa videntur, que sub variis titulis in Bibliotheca Regis Gallorum leguntur. Solutiones Questionum ad Michaelē Ducem. Epitome Questionum Physicarum. Questionum Capita CXXI. Questiones Theologica, & Physica. De DEO ad Michaelē**

Item Ducam. Ψελλῆ Φιλοσοφία, ex quibus omnibus, ut etiam ante diximus, unum absolutum confici poterit Opus.

LXXIV. Αντιγραφή, πρωσερατησαντῶ τῶς Μοναχῆ περιόρισμῶ τῆ θανάτῳ. Responsio ad Monachum quendam, de terminatione mortis. Ρ. Ουχ αἰς ἡ πόρη το περιβληθῆν τῶ τῶς ζήτημα. Eadem fortè sunt, quæ ejusdem: *De termino vite*, leguntur in Bibliotheca Regis Gallorum.

Διάσι τῆ Κοσμοκρυσίας κατὰ τὸν Μάρτιον μῆνα τὴν ἀρχὴν εἰληφῶς, ὁ χρόνῳ ἀπ' ἀρχῆς τῆ Σεπτεμβρίου μηνὸς ἀπ' ἀρχῆς λέγεται. *Quanam ratione Orbis conditus, cum mense Martio principium habuerit, ab initio mensis Septembris tempus exordiri dicatur.* Ρ. Διὰ τὸ καλεῖσθαι χρόνῳ ὁ χρόνῳ.

Περὶ τῆ ἀποπομπῆς κριῖ. *De Hirco emissario.* Ρ. Ερώτησας πηρὶκα τῆ ἑτάς ὁ Ἀρχιερεὺς.

Περὶ τῆ ἁγίας οἱ Ἄγγελοι πτερωτοί, καὶ ἑτεμελίοι, καὶ ἀνθρωπομορφοί, καὶ σφαιραν ἐν ταῖς χερσὶ φέροντες. Καὶ δι' ἡν αἰτίαν μνήμην αὐτῶν ποιούμεθα τῆ δευτέρα τῆ ἑβδομάδῳ ἡμέρα, τῆ τρίτῃ δὲ τῆ προδρομῆ, καὶ καθεξῆς, ἕως τῶν ἑπτά. *Quare Angeli alati, coronati, figura humana, et spheram in manibus gestantes, depingantur, et quare eorum commemoratio fit feria secunda hebdomadae, feria vero tertia Praecursoris, et sic deinceps per septem dies.* Ρ. Περὶ μὲν τῆ ἀνθρωπομορφῆς εἶναι τῆς.

Εἰς τὸ θεολογικὸν ῥηθὸν, Διάσι μονάς ἀπ' ἀρχῆς εἰς δυάδα κινηθῆσα μέχρη τριάδῳ ἔση. *In Theologicum dictum, quare unitas à principio in binarium mota in ternario confedit.* Ρ. Οὐκ ἀποκρύψομαι πρὸς ὑμᾶς, ὠ φίλτατοι. *In idem dictum legi & Georgii Acropolitæ Interpretationem.*

Λύσις τῆ κοινῆς ἀπορίας ἀπάντων τῶν ἔξω τῆ ἡμετέρας δόγματος τῶν Χριστιανῶν, ἢν ἔτω προσφέρωσι λέγουσι. Τίς ἦν ἀναγκαία χρεια ἢ κατεπίγμσα τὴν παλαιαίαν ἕραρόθεν καλεθῆν, καὶ τῶ ἀνθρωπείῳ γένει συγκαταβῆται, ἢ τεχθῆται, καὶ πάντα τὰ ἀνθρώπινα πάθη ὑποσηται, καὶ σαυρωθῆται, ἢ ταφῆται, καὶ ἀναστῆται; Τί γὰρ ἐκ ἡδύνατο νεύματι μόνῳ σώσαι τὸν ἀπᾶντα κόσμον, καὶ μὴ κενῶσθαι τῆς ἰδίας δόξης. μηδὲ τὸ ἐλάχιστον. Τῆτο γὰρ ἦν καὶ τῆ ὑψῆς τῆ Θεότητῳ ἄξιον, καὶ ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις λυσιτελέσθον. *Enodatio communis dubii omnium extra Christianorum fidem viventium, quod sic proponunt: Quæ erat necessitas omnium causam compellens, ut de Cælo descenderet, propter humanum genus se demitteret, nasceretur, mortalium patisiones subiret, crucifigeretur, sepeliretur, resurgeret? An non nitiu solo poterat universum salvare; absque eo, quod propria dignitate, vel minimum exueretur? Hoc quippe erat, et apice divinitatis dignum, nobisque mortali-*

libus magis expediens. P. Ταύτην γῆν ἀπορίαν ἐκ Ἑλληνῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνας.

LXXV. Ἐἰς τὸ, ἢ καλὴ γῶν ὠραῖον, *In illud, pulchra formositas* P. Κατ' ἑλλησπιν Ἔ, ἀπέτεμε.

Ἐἰς τὸ λεγόμενον ἐν τῇ ἐορῇ τῆς Ἀνεκλήσεως Ἐ Χριστοῦ. Σήμερον γὰρ ἅγια Κούνδερα, καὶ αὐριον ἢ ἀνάληψις: *In illud, quod in solemnitate Ascensionis Christi die dicitur, Hodie sancta Cunctana, Et erat Ascensio.* P. Οὐκ ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων μόνον.

Τί γὰρ κατ' εἰκόνα, καὶ τί τὸ κατ' ὁμοίωσιν; *Quid sit secundum imaginem, Et quid secundum similitudinem.* P. Ἀπάντων τῶν γνωσθῆσαν μόνον.

Ὁ πατὴρ ἑστίαις, ἢ ἐνεργείας ὄνομα, *Pater Effectia ne, an Effectus nomen sit?* P. πρὸς ἕτερον αὐθις προβλημα.

Ἐρμηνεία εἰς τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλόησον ἡμᾶς! Ἀμήν. *Expositio in illud, Domine Iesu Christe DEUS noster, miserere nostri, Amen.* P. παντὸς δογματικῶν.

Περὶ τῆς σωτηρίας Ἐ Δικῶν. *De sine secuti.* P. Ἐυρεθὲν ἐν τῇ Ἐρμηνείᾳ τῆς ἀποκαλύψεως.

In loca difficiliora Basilii, Expositio.

In loca difficiliora Nazianzeni, Expositio.

Ἐἰς τὰς Ἐπιγραφαῖς τῶν Ψαλμῶν, *In Inscriptiones Psalmorum.* P. τῶν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς.

Ἐἰς τὰς Ἐπιγραφαῖς τῶν Ψαλμῶν, καὶ τὸ Διῶψαλμα, *In Inscriptiones Psalmorum, Et Diapsalma, Carmine politico.* P. Οὐκ ἔστι τὸ Ψαλμῶν, Δεωτοτάμῃ, βιβλίον.

LXXVI. Στίχοι Διῶφοροι *Carmina varia, vario metro, sed Jambica acutissime, & felicissime.* Nonnulla hic ex pluribus veluti in gustum describam.

Ἐἰς τὸν βασιλέα Κύρη Γαύμανοι τὸν Γέροντα, Στίχοι ἐκ τῶν ἀρχαῖς τῶν λέξεων δηλοῦντες τὸ ὄνομα, *in Imperat. D. Romanum seniore Carmine, quae in principibus dictionum nomen manifestant.*

Γοδοκροπρόσωπῶν, Γραῖῶν, Μεδῶν
Ἀχίσι Νίκης Οὐρανοῦ Σκηπτοχόων.

Ἐἰς τὸν βασιλέα Κύρη Βασίλειον ὄμοιοι, *in Imperatorem D. Basilium similia.*

Βίβαιον ἄτρον, Σαμὸν Γλασμαλίαν.

Ἐλαμψον Ἰχθυσ Οἰακὸς Σκηψυχίας.

Ἐὶς τὸ Φλάμυλον ἔμοτομάχῃ ἔχον ἱστοιμίμῃς τὸν ἅγιον Γεώργιον, τὸν Βασι-
λέα ἔφιππον φέροντα λόγχην, καὶ τὰς βαρβάρους δάκοντα. *In Momomachi*
flammulans, in quo erant depicti S. Georgius; ἔ Impretator equo infidens; lan-
ceam gestans, ἔ barbaros fugans.

Μάρτυς, Βασιλεῦ, Ἰππεῖ; Λόγχῃ, Βάρβαροι;

Σύμπναι, δῖωκε, αἰεῦδε, πλῆττε, πίπτετε.

Ud etiam in Ulyssis certamina:

φυγῶν Ὀδυσσεὺς τὸν μαχησμένον Ἴλιε;

Πληθῶ, δόλος ἴε Λαίσοφάγων Κικόνων;

Κυκλωπῶ, δεινὸν ὄμμα ἔβροχτόνα,

τὴν Λαιστρυγόνων ὠμοτήτα, καὶ Κίρκης,

Τρόπυος ἀδήλας, καὶ μεμηχανευμένων,

Ἀθῆν τὸν Φρυκτον, καὶ τῶν Σειρηῶν Φόγγον

Πέτρας τε πλαγκτάς, καὶ Χαρυβδέως τόμα.

Σκύλλης τὸ δεινόν, καὶ βίαιον, ὡς ἔφην,

τίς χερσὶ τέθεικεν ἐν τῇ Πατρίδι.

Πρὸς ἀναίδητον Λοιδόρον. In maledicam insensatum.

Καὶ βάρβαροι Φωνῶσι, ἀλλ' ἐκ γέλματων;

Καὶ Κύνες ὑλακίῃσιν, ἀλλὰ μακρόθεν,

Καὶ Κάνθαροι παίξουσιν, ἀλλ' ἐν κοπρίαις;

Οὐκᾶν, τί κανόν, εἰ λαλῶσιν οἱ λαλῶσιν οἱ λίθοι;

Μικρὸν ὡς ἀλλότρητες ἀδρῶν Βαίραχων.

Hos Vir omnium calculo doctissimus, ac disertissimus Gaspar de Si-
meonibus è Græco in Latinos pariter Jambicos feliciter transtulit, uno
tantum versu auctiores; & sane meliores omnino fecit; dum Pfellus
ipse, in sententia sese implicans, comparationem æquat parum qui-
dem apte; ut docto, & ingenuo cuique, qui Græcos cum Latinis con-
ferat, patere potest. *II autem sunt:*

Turpis coaxat Rana, sed cano cubans;

Latrat molestus voce, sed procul, Canis;

Scarabeus ater ludis, ac fimo latens:

Putenti ἔ absens ore dum jactis jocos,

Hic unus impar haud eras tribus, fores,

Majore monstro, stolidè, ni loquax lapis,

(Hh) 2

Περὶ

Περὶ Σελήσιασμοῦ. *De Selenismo. P. Σελήσιασμός Φυσικῶν τι τυγχάνει.*

Πρὸς τὸν Μοναχὸν Σαββαΐτην σκωπτικοί. *In Monachum Sabbaitam Scorici. P. πρὸς τὸν Σάβαν στήν ἔχιδναν ἔβίβ.*

Παράφρασις ἁλφίστων Ιαμβικῶν εἰς τὸν Κανόνα ἔν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Κοσμά Ἰᾶ Μαίεμα Ἐπισκόπου, ὃν ἐκεῖν σιωπῆθηκε ψάλλεσθαι ἡ ἀγία, καὶ μεγάλη πέμπτη. *Ratiphis Carmine Jambico in Canonem S. P. nostri Cosma Mijuma Episcopi, quom ille compositi, ut sapientia, et magna feria quinta caneretur. P. Πόντῳ μελας πρὶν τέτμηται, τέτμημένη.*

LXXVII. *Multa sunt, ut vides, hujus Auctoris hęc, quę vides, scripta. Non tamen explent fitim, sed adhuc * anxius fortem meam accuso, quod non habuerim omnia. Relatum namque mihi est ab homine fide*

* Post diatribam de Psellis à se editum Allatius de Simeonibus p. 69. testatur se natum Codicem fati antiquum, licet madore infirmatum Pselli Orationum quarundam, quarum initia ibi apponit. *Prima* principium tribus versibus mutilum est, ἀδόξασι γὰρ ὑποψίαν ὧν ἔχῃ τὸ ἐκάστῃ. *Secunda*: εἶδει πότῃ, θεοτάτῃ βασιλεῦ, τὴν πάντα κρῖνισαν Φιλοσοφίαν. *Tertia*: ὦ βασιλεῦ ἦλιε, καὶ τίς ἀν με κατὰ τὰ ἴστανται τοῦ αὐτοῦ σοὶ προσφῶς τὴν κλησιν. *Quarta*: ὦ βασιλεῦ προσθήκη αὐτῶ καὶ σιωπῆς, καὶ μόνε τῶν ὄντων ἀπαράμιλλε. *Quinta*: μη θαυμάσης ὦ βασιλεῦ, εἰ πλείων λογίων ἀκροασάμεν. *Sexta*: Μόγις βασιλεῦ, τὸν ὄρα ἰὸν τῆτον κόσμον, τὸ μέγα ἔθῃ θεῶν δημιούργημα. *Septima*: ὡς ἐκ ἔθῃ βασιλέως Ἰᾶ Μονομάχῃ πρὸς τινὰ σοφὸν καλεσθέντα, incipit: ἀνεγνων τὸ γράμμα σα λογικῶτατε καὶ σοφώτατε, καὶ τῷ ἀμυθῆτω κάδαι. Ex illis Orationibus patere notat Allatius Psellum sub Constantino Monomacho dicendi gloria & varia disciplinarum scientia clarum floruisse, atque ut ipsius de se Pselli verbis utar, τὴν μὲν Φιλοσοφίαν σβεθεῖσαν ἀνήψαι extinctam antea Philosophiam restituisse ad novum ejus veluti lumen accendisse, privam industriam, non ab alio edoctum. Ὅσον ἐγὼ μὲν πρὸς τὴν τέχνην τῶν λόγων, καὶ τὴν Φιλοσοφίαν ἀπένευσα, καὶ μαθημάτων ἠψάμην, ἔπαρ ἄλλο λαβὼν, ἐσβεθεο γὰρ αὐτοῖς ὁ πυρσός. ἀλλ' ἐγὼ αὐθις τῆτον ἀνάψας καὶ τοῖς ποθῆσι ἀγαπυρσεύσας. Hęc Allatius ibidem ex Oratione funebri edita Pselli in Joannem Xiphilinum Patriarcham. Plura Pselli monumenta manus exarata superesse in Codice Mazariniano testatur Combesius quem vide pag. 293. manipuli Originum rerumque CPolitinar. Non pauca etiam servat thesaurus librarius Cæsareus Vindobonensis, atque in his Librum τῶν ἀδόξων ἀκροασμάτων ad Mich. Cerularium Patriarcham CPol è quo prolixum locum affert Lambecius VII. pag. 222-224. tum libellum de divinatione ex ossibus humerariis mastectarum ovium vel agnotum, & de auspicio, περὶ ὁμοιοπλατοσκοπίας καὶ ὁμοιοσκοπίας: Incipit: Ὁ Σωκράτης ἐκεῖν ὁ Σωφρονίσκος, τοῖς Πλάτωνικαῖς ἐνυχίων ἀγαλλογοῖς, ἔτῳ μὲν, φησιν, ὁ νεανίας, περὶ Πλάτων ἄγχι ἐνθα καὶ ἐβλήθη κ. τ. λ.

fide digno, & chirographo significatum, in Bibliotheca quadam hic Romæ multa hujus Auctoris Manuscripta neglecta jacere. Forſan aliquando, id enim totis viribus conabor, dabitur poteſtas viſendi, legendi ac demum conferendi cum aliis. Quod ſi fiet, polliceor tibi fidem meam, mi Gaffarelle, me de omnibus te ſincere commoneaſturum. Interim his fruere.

LXXVIII. Michael etiam Pſellus præfatur in Philippi Solitarii Dioptram, quæ jam edita eſt Latina, ex interpretatione Jacobi Pontani, Ingolſtadii in 4. Quod tamen vel exſcriptorum incuria, vel alicujus, qui verba Pſelli in tractatum illum accommodare voluit, contigit. Mihi certe non videtur Michael Pſellus, qui ſub Monomacho, & Ducis floruit, eo uſque vitam protraxiſſe, ut poſt Philippi obitum, de quo non tanquam tunc recens extincto loquitur, in ejuſdem Dioptram, licet etiam μακροβιώτατον fecerimus, præfari potuerit. Philippus enim anno 1105, ſcribebat, ut ipſe fatetur,

Ἰδὲ γὰρ ἀπὸ Ἑ Χριστῶ ἀχρὶ δὴ καὶ τ' δεῦρο
Πεπληρωθῆαι τὰ χίλια, πρὸς ἢ καὶ ἑκατὸν τε,
καὶ πέντε ἐπὶ ἑτάοις γε, ἕως καὶ ἔ νῦν, ἔτη,
Ἄν δ' ἀριθμῶς ἐκ τ' ταφῆς τ' τῆτος, καὶ ἔ πάθους
Πεφύκασι τε χίλια ἑβδομήκοντα δύο.

Ecce enim à Chriſto uſque in præſentem diem completi ſunt mille, & centum, & inſuper ad hæc tempora anni quinque. Si vero computas à ſepultura, & paſſione illius, ſunt mille ſeptuaginta duo. Anno videlicet ſexto decimo Alexii, ut idem ait inferius,

Ὅμῃ γε ἔτη γίνονται ἀπὸ Χριſτῶ τὸ πάθος
Χίλια ἑβδομήκοντα, καὶ δύο ἢ πρὸς τῆτος,
Τὸ ἄνακτορος ἑκαταίδεκα Ἀλεξίου ἀβίου

Simul anni ſunt à Chriſti paſſione mille ſeptuaginta duo, Imperatoris Alexii ſexdecimo completi. Nec potuit illo eodem anno Philippus ingentis ſtudii, ac laboris Opus abſolviffè. At abſolverit, ſtatim ne ad manus omnium potuit pervenire, adornarique Præfatione etiam Pſelli? Quod ſi momento eodem factum id eſſe affirmabimus, Pſellus certe plus annis centum natus ſcribebat, & veriſimilius eſt alium ab hoc Pſello fuiſſe. De Notis ſive Scholiis, quæ ex Pſello in Dioptra inferuntur, non

moror; vel enim à præfante Pſello, ex antiquiori Pſello, ut affinis gloriam propagaret; vel à ſcribente, vel legente adnexa ſunt, ni eundemet, cujus illa Præfatiuncula eſt, eorundem Scholiorum Auſtorem agnoſcere velimus. Illud etiam mihi nec latis planum, nec certum eſt, Annum 1105, cum Dioptra ſcribebatur annum Alexii ſextum decimum fuiſſe, cum, ſi recte annorum ſeries computetur, fuerit annus illius Imperii 25, rerum enim poſitur anno 1081. Idque pro Tractatuli hujusce brevitare innuiſſe fat fuit.

LXXIX. Meurſius, Notis in Carmina Pſelli in Cantica Cantæ, notat poſt hunc Pſellum alium etiam fuiſſe Michaelẽ Pſellum, Virum militarem, ſub Theodoro Laſcari, cujus meminerit Georgius Logothetes in illis verbis: Ο ἡ βασιλεὺς Θεόδωρος, ἐπὶ περὶ τῶν γεγενημένων ἐπὶ Θεῷ, ἔπευσε πρὸς τὴν Ἐὼ παλινοσῆσαι, καὶ ἀφείς ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ τοῖς κατὰ Δουσμὴν μέρουσιν εἰς φύλαξιν τὴν πατρόπαππον Θεῖον αὐτῷ Λάſκαρον, καὶ Μιχαὴλ τὸν Ψελλὸν μετὰ μικρῶ στρατεύματι, ὅσον εἰς Ἰμακοσίους ἡμιθμημίους, ἔτε Πριλάπην, καὶ τὰ περίεξ, ἀφῆκε Θεόδωρον Καλαμπάκην, ὃν καὶ Τατᾶν τῆς Αὐλῆς κατωνέμαζον τὸν ἡ Κωνſταντῖνον τὸν Καβαρᾶν εἰς ἡγεμονίαν ἔς Ἀλβάνην, ἐμὲ ἡ πάντων προϊστάοντα. *Theodorus Rex, iis copiis, in Orientem protinus redire maturus, Laſcare Patriæ Avunculo, & Michaele Pſello cum exiguis copiis, utpote trecentis, in Occidentis præſidium reliquit Perilapō, & vicino τῷ τῷ Theodoro Calampaci, quem Τατᾶν Αὐλῆς cognominabant, Conſtantino Chabara Albani Præſecturam demandavit; mihi autem ſupremum in omnes imperium tradidit.*

Sed, ut verum fatear, mendum in hoc loco inefſe ſuſpicabar. Cum enim reliquorum omnium, quibus exercitum demandaverat, Imperator, nomina & cognomina apponantur, Laſcaris ſolum nomen, non ex more ſuo, tacuiſſe videbam. Deinde, cum alia, nec minoris conſiderationis, unius tantum curæ demandaffer, nulla videbatur ratio duos in minimo negotio præfeciffe, & ridiculum ſane eſt, tam exiguas copias, trecentos ſcilicet, Viris duobus commendaffe. Immo alia ejusdem Auſtoris, de eodem argumento Editio, Laſcaris nomen nobis ingerit, nec Pſellum comminſcitur; & cum ſæpius in rei geſtæ narratione horum omnium notitia, & cognomina, ad ſuſtidium uſque, repetat, Pſellum iſtum nunquam nominat. Duas ſiquidem ejusdem Hiſtoriz ἐκδόσεις, Editiones, conſcripſit, alteram, quam Theodorus Douſa Græce, & Latine publicavit, brevem, conciſam, non narrantem, ſed tantum digito rem monſtrantem,

tem, ideoque perobscuram, & decurtatam, quam si alterius compendium dixeris, non errabis à scopo; alteram diffusam, non precipua solum, sed minima quæque, oratorio quandoque more, exponentem, & quasi commentario, obscura, & ardua illustrantem. Hanc, quæ Pfellum non habet; cui elucidandæ nonnullas horas impendi, diutiùs apud me, maximo Reipublicæ Literariæ damno; immorari non patiar, sed, cùm primum per vires licebit, usui publico excudetur. Libentissimè hic plura Auctoris adscriberem, ut quid inter utramque Editionem interfit, facta collatione agnosceres, sed nimis longa oratione profèquitur, & iter suum ad Prilapum, spatio trium mensum peractum; & Prilapi expugnationem; tandem infelicem hujus expeditionis finem; de quibus in editis nec verbum quidem est. Pauca tamen pro jam adscripto loco, * veluti in gustum dabo.

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεόδωρος, ἐπεὶ τῶν γεγενημένων ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ Μουσουλμάνων ἐπιπέσοι χώρα, & περὶ τῶν μάλλον ἔχων φροντίδα, ἢ περὶ τῶν αὐτῶν, κινδύων γὰρ ἔμικρόν ἐπισυμβαίνειν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ὑπέσπασε χώροις, ἔπευσε πρὸς τὴν Ἑὼ παλινεστῆσαι. Καὶ δὴ πᾶσαν τὴν Ῥωμαϊκὴν στρατιάν μετ' αὐτῶν προσλαβὼν τὴν πρὸς τὴν Ἑὼ φέροντος ἐφύπτετο, καταλελοίποι ἢ ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ τοῖς κατὰ Δυσμῆν μέρεσιν, ὡς πρὸς Φύλαξιν δῆθεν τὴν χώραν τὸν πρὸς πάμπαν θεῖον αὐτῶν τὸν Λασκαρην Μιχαήλ, μικρόν τι, καὶ εὐσύνοπτον ἐκ Παφλαγόνων στρατεύματα ἐπίδρα αὐτῶν, καὶ ἔσκυθηκῶν, ὅσον εἰς τριακοσίους ἠριθμηθῆναι. ἔξ ἢ Πριλάπην, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν στρατευμάτων τῶν ὃν εἶχε σκατέρων ἑυλέαν ὠνομασμένων, φερωνύμας τὴν κλησιν, νῆ τὴν θέμιον, ἔχοντα. εἰς ἢ τὸν Βέλεσον, καὶ τὰ περὶ αὐτὸν τὸν Καλαμπάκην Θεόδωρον, ὃν καὶ Ταλαῖαν τὴν Αὐλῆς καλῶνόμαζον. τὸν ἢ Χαβαρῶνα Κωνσταντῖνον εἰς ἡγεμονίαν ἔλλαβαν κατέστησεν. ἐμὲ ἢ Πραιτώρα χειροτονήσας πάντων αὐτῶν ἀφῆκεν προϊστασθαι. Τῆτο ἢ, ὡς οἶμαι, πεπίσκειν, ἵνα τῇ ἐξ αὐτῶν μακροτέρα ἀποδημία εἰς λήθην, ὧν ἐπεπόνθεν γενοίμην. Οὐδὲ γὰρ εἶδε με ποτε μετὰ τὰς πληγὰς ἐλευθερίασαντα. καὶ λόγοις χαροπώτεροις, ὡς εἶώθειν, πρὸς αὐτὸν χηρῶσασθαι. ἵνα γοῦν τῇ χρονίᾳ ταύτῃ διατρέβῃ τὴν ψυχῆς ἡσκυδραπότης διαλυθῆναι, πέπραχε τῆτο. Τάχα ἢ καὶ ὡς δυσχεραίνων ἦν, τὴν ξυναυλίαν με βαρυνόμενος. προσέκρον γὰρ αὐτῶ πολλὰς, ἐφ' οἷς ἤδεν ἔκαλε τὸν δικαιοῦ λόγον διαπρατῆσθαι θέλοντα. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς πρὸς τὴν Ἑὼ ἀπῆει. ἐγὼ δὲ καταλαμμένη τοῖς ἐν Δυσμῆ. &c.

Imperator itaque Theodorus de rebus à Musulmanis in eorum ditione gestis certior factus, magis sum, quàm illis animum advertens, ingens inde Romanis regionibus imminere periculum suspicatus, in Orientem quam celerrime pedem retulit, cum universis Romanorum

* Georg. Acropolita p. 76. seq. edit. Allatii, Paris. 1615. fol.

norum capim iter ad ea loca ingressus. Thessalonica vero, & in aliis Occidentis partibus in custodiam dumtaxat Avunculum Michaëlem Lascarium, consignata illa exigua, nec ampla Paplagonum manus, & ex Scythis non ultra trecentis, reliquit. Prilapi, & vicinorum exercituum Scuterium, Xyleam dictum, digno, adepol, cognomine; Belessi, traditusque circa ipsum, Calampacem Theodorum, quem Tatam Aula nuncupabant; Constantinum Chabarone Albano praefecit; me Praetorem creatum omnibus hisce praesse iussit, non alio, ni fallor, scopo, quam ut longiori ab eo discessu praeteritorum malorum obliviscerer. Namque post plagas acceptas, nunquam me liberum dicere, quae sentirem, nunquam verbis hilarioribus more meo uti conspexerat. Ut ergo longa ista mora maerorem è dolore demerem, id egerat; fortasse etiam mei concubernii, quod fastidiebat, radio. Saepe enim in iis, qua ille contrarius, fasque intentabat, ipse adversabar. Imperator itaque in Orientem processit; ego in Occiduis partibus remansi. Suspicionem auxit Ephraemius in Chronico, qui, cum non sententiam tantum, sed verba etiam Acropolitae carmine exprimat, licet alios accuratissime enumeret, de Michaële hoc Psello verbum nullum facit;

Πλήν διαθείς εὐ τὰ κατὰ τὴν Ἐσπέρην Ἄναξ.
 Μέλα στρατίας ἐκτρέχει πρὸς τὴν Ἐω,
 Διπλῶν στρατηγῶν κατὰ Θεσσαλονίκην
 Μιχαὴλ Λασκαρίου ἀνδρᾶ γενναίου,
 Ἐν δὲ Πριλάπῳ Σκυτέρῳι Ἐυλέαν,
 Ἐπωπιμίαν ἀτρακτὴν κεκτημένον.
 Ἐν δ' αὖ Βελοσῶ τοῖς περικύκλω τόποις
 Φύλακα Θεόδωρον τὸν Κωλαμπάκην.
 Ἰθυριῶν δὲ Καβαρῶν ἐπιστάτην,
 Πρὸ τοῦδε Γεώργιον Ἀκροπολίτην.
 Ἀρχόντα πάντων, καὶ Πρόεδρον δεκνύει,
 Προσθεν τιμήσας τῇ Πρασίτωρ ἀξία.

Nihilominus rebus occiduis bene compositis Imperator cum exercitu in Orientem convolat, Ducibus reliquis Thessalonica Michaële Lascari Viro strenuo; Prilapi Scuterio Xylea, cognomine suo equidem non dissimili; Belessi, & locis vicinis custode Theodoro Calampace; Ithyricorum vero Chabarone Praefecto. In super Acropolitam Georgium omnium praesidem, ac primatem conficiunt, prius Prae-

Prætoris dignitate insignitum. Tandem, præter omnem suspicionem aperte evicit locum illum depravatum esse, & mancum, Codex perantiquus Vaticanus, in quo editio Doufiana continetur; qui Pfellum hunc nec de nomine quidem novit. Locum hic exscribam; ut antea edictum a Doufa * mutilum, & hiulcum, ope emendatissimi Codicis integres, ac impleas. Ο ἡ βασιλεὺς Θεόδωρος, ἐπεὶ ἀβείτων ἔγχετο γέννημάτων ἐπιθετο, ἔπεισε πρὸς τὴν ἑὴν παλινοσῆσαι, καὶ ἀφείκεν ἐν τῇ Θιασαλονικῇ, καὶ τοῖς κατὰ Δυσμῆν μέρεισι οἰς φυλακὴν τὸν πρὸ πάππυ θῆον αὐτὰ τὸν Δασκαρεῖν Μιχαὴλ μετὰ μικρῆ στρατεύματι ὅσον οἰς τριακοσίους ἡρῶν μῆμον. Ἐ δὲ Πριλάπα, καὶ τῶν ἀβείτων στρατευμάτων τὸν, ὃν εἶχε Σκατέριον Εὐλέαν ἀνομοσμίον. οἰς δὲ τὸν Βελισσόν, καὶ τὰ ἀβείτων τὸν Καλαμπάκην Θεόδωρον, ὃν καὶ Τατάντ' Αὐλῆς κατανόμαζεν, τὸν ἡ Χαβάρωνα Κωνσταντῶν οἰς ἡγεμονίαν ἔδωκεν, ἐμὲ ἡ πάντων πρῶτος. &c. Hæc autem non ideo a me dicta sunt, ut Pfellum istum eo tempore fuisse negem; potuit enim esse, & forte fuit; sed ut ostendam ex hisce Georgii verbis certo id affirmari non posse.

LXXX. Fuere & alii Pseli: inter eos præcipuus Joannes Pfellus. Meursius hujus putat esse Jambos, quos cum Heraclide Pontico vulgavit olim Gesnerus; errasseque eum, cum Michaeli tribuit. Sed Michaeli tribuit etiam Andreas Schottus, Præfatione in Cant. Cantic. Certe *Jambicis de Virtutibus, & vitiiis gnomas composuit, quæ cum Heraclidæ Pontici Allegoriis Homericis hodie leguntur.* Non æque bene.

Ejusdem etiam edita sunt Carmina, *Εἰς τὰς τρεῖς ἱεράρχας βασιλείων, Γρηγόριον, καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσόσομον.* Item *Εἰς τὰς ἀγίας ἑπτὰ Συνόδους,* cum Theodori Prodromi carminibus, Xanthopuli. Basileæ apud Bebelium 1536. in 8vo. Verum Opusculum, de septem Synodis, esse Michaelis Pseli antea indicavimus.

Item Constantinus Pfellus, cujus *Lexicum in Evangelistis, sive Brevem expositionem difficultum in iis locorum,* ait extare MS. Græce in Bibl. Imperat. Viennæ in 4to. Gesnerus, & Possévinus. Legi etiam ipse.

Ἐκθεσις πίστεως, Expositionem Fidei, quæ incipit, Πιστεύω εἰς Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, quæ etiam in Bibliotheca Antonii Augustini Cod. 166. manuscripta habebatur.

(li)

Leoni

* p. 48. edit. Theodori Doufi, Lugd. Bat. 1614. 8.

Leoni Allatio Polyhistori Eruditiss.

JACOBUS PHILIPPUS TOMASINUS.

EC QUID meditaris reconditz literaturæ Vir, antiquitatis acerrimus indagator, Græci idiomatis promus condus? Nulla enim, præ fervido ingenii impetu, laboribus tuis quies, aut moderatio, quin jugiter labantes literas suffulcias, quin editis Lucubrationibus Typographiam dites, vetustiores, ac latentes Scriptores in lucem revoces, jamq; temporum injuria oblitos, tuis meditationibus illustres, cum publico liberaliter communices, iisque veluti perpetuis tuæ benevolentiz pignoribus recrees. In quorum numero cum me tam benigne censere volueris, neque hic meum in Te cultum premere possum, aut debeo. Quin mihi summopere gaudeo de laborioso Simeonis Metaphrastæ indicio, quod à multis diu desideratum, frustra que quæsitum tuo ingenio non sine Sacrorum Doctorum face omnis adscribet posteritas. Ut inde magnæ sanctitatis, & doctrinæ Viro, ac Sanctis ipsis, quorum ille gesta recensuit, summa in cælis lætitia accedat, & impia in terris Hæreticorum cohors, catholicis ea in re monumentis adversata, jam tandem conticescat; neque ideo non aptissime illud Sacri Vatis per te usurpemus; *Videbunt vestri, & latrabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os suum.* Nec sane ingrata erit Eruditiss. tua de Pfellis Diatriba, ad quam, quia nihil aliud conferre valeo, hoc saltem latere Te nolo, Adrianum Spigelium Philosophum, ac Medicum Clariss. hujus olim Gymnasii Anatomicum, horis subcivis inter varios, gravissimosque labores Medicos, & Chirurgicos, Libellum Pfelli Græcum *De virtutibus Lapidum* Latino, & Etrusco sermone vertisse, quem ejus Gener Liberalis Crema Philosophus, & Medicus Tarvisinus præstantissimus, me paratio, tuis, sicubi opus, usibus obtulit. Quæ, bono eventu ut prodeant omnia, DEum precor. O Numen, serva obsecro hæc nobis bona. Patavii Kalendis Augusti MDCXXXIV.

Typographus Lectori.

NE subsequentes pagellæ otiosæ essent, placuit mihi, ex infinito pene Græcorum Carminum numero, quibus Auctor noster, dum per graviores curas licet, cum Musis, amœnissime ludit, nonnulla illius Epigrammata Græca hic adjungere.

EX

Ex Epigrammatis
LEONIS ALLATII.

De Eudocia Theodosii Junioris Uxore.

Μῆλον ἰδεῖν κάλλιστον Ἄνακτι Γραεργὸς Ἀνάστη
 ἅπασ' Ἀναξ, Παυλίνῳ δῶρον Ἀναογα Φίλω,
 ὅς' ἐπαγαλασάμην· μεγέθους γέ, Φυῆς τε, Κρατῆος
 Δῶκε, πρέπειω Φαίμην· τοῖα Μίδδοσι γέρα.
 ὣς δ' ἐνόησεν Ἀναξ, τί δ' ἔοργας, ἀνείρετο, Μῆλον.
 Ἐύγγαμε, ἦ δ' ἀδούς, Μῆλον, ἔφη, καί βροῶν.
 Ἡ ημερτὲς ἔφη· κῆ ἐπὶ μέγαν ἔκον ὀμῆμαι
 Σὴν κεφαλῆν, μάρμυ κῆ Θεὸν ἦγε λάγυ.
 Χώσατο δὴ τότε Ἀναξ, ἐπὶ δὴ τ' ἀπο Μῆλον ἐρύσας,
 εἶπε, εἶος τῶς σοι ἔμός ἀτιμῶ ἔφυ.
 Τινύμδρός γ' ἔδαίξε λυγρῆ Παυλῖνοκ ὀλέθρου.
 Ἡ δ' αὐλῆς ἐκτὸς ἔωνον ἄλασε πῆδον.
 Καὶ βίον ἠγήλαζεν ἀμώμηλός περ εἴσα,
 οὔτι κατ' αἴσαν ἀκρω ἐναίτικ Συρίης.
 Ὡκράτῳ ἠρανίης μῆλαμῆλον. ἦρά θεμῆθλοκ
 οὔτιδανὸς ἔσχε, πᾶσιν ἀθυρμα, γέλας.
 Τὴν δῆϊον, Φιλίωηε κακαὶ προσέκαμψαν ἐνῆλ
 Τῆε τ' αὐτίωσιν ἀγρῆ Μῆλον ἔσπεσε βαίθρουκ.

De Demonassa Cyprî Regina.

Ἄρρεσι πρὸς δυσὶ, κῆ κέρη μᾶ ὀλβιῶ ἔσα,
 Δημῶνασσα νόμυς ἴρεις Κυπρίοισι θέτο.
 Μοιχίς κειραμῆν ἔπορευτο. αἴψα δ' ἐταίρη
 Μοιχευθεῖσα, ἴεχας κειραμῆν θυγάτηρ.
 ἔν ἀρότην κλίονασι κακὸς ἔφη οἷτῳ ἐπίδω.
 Καὶ εἰς ἐξ ἕμων ἔφθιτο βῆν ὀλέσας.
 Χερσὶ δαμῆκ σφειτέρας, ἀταφῶ κυσὶ κύρμα γυνίδω.
 Καὶ τρίτη αὐλοφόνυ ριφθῆν ἀθαστα μέλι.
 Θυδὶ δύαις οὐλάσασα σιδηρεως, ἄλλον ἐπ' ἄλλω
 Θεσμὸν αἰὶ θεμῆν ἦγεν ἀναστομῆς.

Γελείαν ἔχουσάσιν. Ἐν γὰρ τρισὶ Γελείαις ὑποστάσει μία ἀπλή ἕστια ὑπερ-
Γέλειον καὶ προτέλειον. Παράκλητον ἢ καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν Υἱὸν ὀνομαζο-
μένων, ὡς τὰς τῶν ὅλων ὡσεὶ κληθεὶς δεχόμενον, τὸ μόνον Πνεῦμα ἐκ τῆ Παύλο-
Φαμίμ ἐκπορεύεσθαι, δι' οὗ ἢ μεταδίδωσθαι. *

ιβ. Περὶ τῆ Γρόπυ καὶ ἀληθείας.

Πρόσεχε, Δεσπότριά μου, τῆ ὀνομασίᾳ, λίαν γὰρ ἐστὶ καὶ δυσκαλῶ-
τάριον καὶ ἀναγκασιότατον. Ὅταν καὶ διὰ πλόνων σοὶ καὶ βαλὸν μαθησεται.
Ὁφείλει εἰδέναι, θεώτατε βασιλεῦ, ὅτι ὅταν μὲν λέγωμαι θεότητι καὶ ἀνθρω-
πότητα, ὅλην τὴν φύσιν δηλοῦμαι τὴ θεότητι, καὶ ὅλην τὴν φύσιν τὴ ἀν-
θρωπότητι. Ὅταν ἢ λέγωμαι θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ἢ πάντῃ τὰς ἐλότητας
δηλοῦμαι τῶν φύσεων, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ τὰς ὑποστάσεις καὶ τὰ πρόσωπα. Ὅταν
μὲν ἢ εἶπω ἀπλῶς ἕτως, πιστεύω εἰς θεόν, μηδὲν ἄλλο προδεδῶκεν, ἀλλ' ἐπέλωσα
τὴν θεότητα. Ὅταν ἢ εἶπω, ὁ θεὸς ἐγενέσθαι ἄνθρωπον, ἢ τὴν θεότητα ἐπέλωσα,
ἀλλὰ μόνον τὸ ἕν ὄνομα. Καὶ πάλιν, εἰ μὲν εἶπω, ὁ θεὸς διὰ τὸν ἄν-
θρωπον ἐσαρκώθη, ὅλην ἐπέλωσα τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐάν ἢ εἶπω, ἄνθρωπος
ἦν ἐν τῇ χώρᾳ τῆ Λυσίτιδι, μόνον τὸν ἰὼν ἐπέλωσα. Πρόσεχε τῆ δογματι-
ἀκριβῶς. Ἐπεὶ ἢν τὸ κυρίον ἰησοῦ χριστοῦ δύο μὲν τὰς φύσεις ὁμολογῶμεν, θεότητα
καὶ ἀνθρωπότητα, μίαν ἢ ὑπόστασιν, σύνθετον ἐξ ἀμφοτέρων. Ὅταν μὲν ἢν
αὐτῆς τὰς φύσεις ἀναθρανῶμεν, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα λέγομεν. Ὅταν
ἢν τῶν φύσεων συληθῆσαν ὑπόστασιν ἐκ τῆ συναμφοτέρων, χριστοῦ ὀνομαζομεν
καὶ θεὸν καὶ ἄνθρωπον, καὶ θεὸν σεσαρκωμένον. Ποτὲ ἢν θεὸν μόνον καὶ
υἱὸν ἀνθρώπου. καὶ ἔτε θεὸν μόνον λέγομεν χωρὶς οὐκ αὐτὸν ἢ ἀνθρώπου, ἔτε
ἀνθρώπου υἱὸν καὶ ὀνομαζομεν χωρὶς οὐκ αὐτὸν ἢ θεοῦ, ὁ αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἄλλοθεν θεὸς καὶ
ὄλον ἀνθρώπου. Θεότητα μὲν γὰρ λέγομεν, ἢ κατονομάζομεν αὐτὴν ἢ τὴν
ἀνθρωπότητος ἰδιώματα, ἢ γὰρ φεμεν θεότητα παθητὴν ἢ κτιστὴν. ἢ πάλιν
λέγομεν ἀνθρωπότητα, νοῦμεν ἐπ' αὐτῆς τὰ τὴ θεότητι ἰδιώματα, ἢ γὰρ φε-
μεν ἀνθρωπότητα ἀκτιστον. Ἐπὶ ἢ τὴ μίαν ὑπόστασιν ἔχ ἕτως, ἀλλὰ θαρρῶν-
τως ὁμολογῶμεν καὶ μόνως θεὸν καὶ μόνως ἄνθρωπον, καὶ τὸ συμπαιφότερον χρι-
στοῦ. ἀλλὰ καὶ θεὸν λέγομεν καὶ ἄνθρωπον νοῦμεν, καὶ ἄνθρωπον λέγομεν καὶ θεὸν
ὁμολογῶμεν, καὶ τὸν αὐτὸν λέγομεν καὶ τὸν θεὸν παθητὸν, καὶ ὁ ἀνθρώπου

* Huc usque editio Joh. Wergelini, Augustae Vindelicorum A. 1611, in 8vo. Quae sequuntur, nunc primum prodeunt.

postasibus una simplex essentia, omnem supergrediens atq; antecellens perfectionem, constat. Paracletum denique vocamus & Filium & Spiritum S. quia uterque omnium preces excipit. Et Spiritum ex Patre affirmamus procedere, à Filio autem dari.

12. *De ratione communicationis Idiomatum.*

Attende, Domine mi, vocabulis, valde enim difficilis res est & necessaria, quamobrem & pluribus à me tibi quantum fas erit exponetur. Scire oportet, Imperator Augustissime, quod quando dicimus Divinitatem & Humanitatem, totam * naturam significamus Divinitatis & totam naturam Humanitatis. Quando autem dicimus DEUM & Hominem, non semper integras denotamus naturas, sed quandoque etiam Hypostasim & personam. Si igitur simpliciter dicam *Credo in Deum*, nec quicquid aliud addam, totam significavi Deitatem. Cum autem dico: *DEus homo factus est*, non Deitatem totam significo sed tantum Filium. Ac vicissim si dicam, *DEus hominis causa carnem induit*, totum significavi genus humanum. Cum autem dico: *Homo erat in regione Ausitide*, solum Jobum innuo. Diligenter attende huic doctrinæ capiti. Quandoquidem igitur Domini nostri JESU CHRISTI duas confitemur naturas, Divinitatem & Humanitatem, unam agnoscimus personam ex utrisque compositam. Cum porro ipsas naturas consideramus, Divinitatem & Humanitatem dicimus. Cum vero compositam ex naturis Hypostasim, ab utraque Christum vocamus DEUM & hominem atque DEUM carne indutum. Aliquando autem DEUM modo & Filium hominis appellamus, & nec DEUM modo cum dicimus, sejungimus ab homine, nec quando filium vocamus hominis, eum à DEO separamus, idem enim & DEUS integer & integer homo est. At cum dicimus Deitatem, non una nominamus Humanitatis proprietates: Neque enim affirmamus Deitatem esse passibilem vel creatam. Uti nec vicissim quando dicimus humanitatem, sub ea intelligimus proprietates Divinitatis, neque enim humanitatem affirmamus esse increatam. Sed circa personæ unitatem aliter res se habet. Audacter siquidem separatim confitemur Christum DEUM, iterum separatim Hominem, nec minus confitemur utrumque. Nam & DEUM quando dicimus, Hominem subintelligimus, & quando dicimus Hominem, confitemur DEUM. Et eundem dicimus DEUM passibilem, quatenus homo est; & puerum antefecularem & principii expertem, quatenus est DEUS. Atque hæc fert communicationis idiomatum

tio,

* i. e. DEUM universè, tribus constantem personis, & totum genus humanum

καὶ παιδίον προαιώνιον καὶ ἀναρχον, καθ' ὃ Θεός. Καὶ ἔτι ὁ Ἰσοπένης ἀντι-
 ἰδοσέως ἐκατέρως φύσεως ἀντιδιδοσέως τῆ ἑτέρα ἰὰ ἴδια διὰ τῆ ὑποστάσεως
 ταυτοῦτητα, καὶ τὴν εἰς ἀλλήλα αὐτῶν ἀεχώρησιν. Ἐπεὶ, Δεσποτῆά μιν, πλάτη
 ἐμποικεῖ πυχλὴν τοῖς αἰρέτικοῖς, μὴ δυναμῶς διαγνώσασθαι τὸ βάθος τῆς οἰκο-
 νομίας.

γ. * Περὶ τῆς Θεῆς ἰσοστάσεως.

Ὁφείλεις εἰδέναί, Δεσποτῆά μιν βασιλεῦ, ὡς ἡ τῆς Θεότητος φύσις πάντα
 ἰελεῖται ἐστὶν ἐν ἐκάστῃ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων, πάντα ἐν Πατρὶ, πάντα ἐν Υἱῷ,
 πάντα ἐν ἁγίῳ Πνεύματι. Καὶ ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει ἕν ἕνός τῆς ἁγίας Τριά-
 δος υἱὸς ἔστι Θεὸς, πᾶσαν καὶ ἰελεῖται δογματίζομεν τὴν φύσιν τῆς Θεότητος ἐν
 μιᾷ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων ἐνωθῆναι πάσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. καὶ μὴ λέγομεν,
 ὅτι αἱ ἰσοστάσεις τῆς ἁγίας Θεότητος, πᾶσαι ἰαίς τῆς ἐνανθρωπήσεως
 ὑποστάσεσι καθ' ὑπόστασιν ἠνώθησαν. Πᾶσα ἡ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει φαρμὰ ἐνω-
 θῆναι πᾶσαν τὴν τῆς Θεότητος ἕσταν. καὶ εἰδέναι γὰρ λόγον κεινοποιήσασθαι ἐπὶ
 καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς σαρκώσεως ἔστι λόγος, εἰ μὴ καθ' ἐνδοκίαν καὶ βέλ-
 σιν. Πᾶσα ἕν ἡ φύσις καὶ κατὰ μερῶν ἐν τῇ ἔστι χριστὸς ὑπόστασις συσπυρῆται τῇ
 Θεῷ.

ιδ. Περὶ φύσεως ἀπαθείας.

Ὁφείλεις ὁμολογεῖν ὅτι ἡ φύσις ἔστι λόγος ἐσαρκώθη ἢ τοι κρείττη σαρκί,
 καὶ μὴ ὅτι ἡ φύσις ἔστι λόγος ἐπαθε σαρκί, ἀλλ' ὅτι ὁ Χριστὸς ἐπαθε σαρκί, ὅτι μὲν
 γὰρ ὁ Θεὸς ἀνθρωπότητος γέγονε, καὶ ἀνθρώπος ὁ Θεὸς ὁμολογεῖται, ὅτι ἡ Θεότης ἠνώθη
 τῇ ἀνθρωπότητι ἐν μιᾷ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων. μεμαθήκαμεν, ὅτι ἡ Θεότης ἀνθρώπος
 γέγονε, ἢ ἐνανθρωπήσεν, ἕδαμῶς ἀκηκόαμεν. Ἐπεὶ ἡ ἐν δύο φύσεσι ἔστι Χριστὸς,
 δύο αὐτῆς καὶ τὰ θελημάτα πάντως τὰ φυσικά, καὶ θελητικός ἐστὶ ὁ αὐτὸς
 καὶ ἀμφω τῶν αὐτῆς φύσεων. Τὴν γὰρ φυσικῶς ἐνυπαρχούσαν ἡμῶν θελητικὴν
 δύναμιν ἀνέλαβε. Δύο ἕν καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῆς φάμεν, εἶχε μὲν γὰρ ὡς μὲν
 Θεὸς καὶ τῷ Πατρὶ ὁμοῦς, τὴν Θεῆν ἐνεργείαν, καὶ ὡς ἀνθρώπος γασ-
 τρῆ καὶ ἡμῶν ὁμοῦς, τὴν ἀνθρωπίνην φύσεως τὴν ἐνεργείαν.

ιε. Τίς ὁ Θεός.

Ὅτε ὁ ἕρανός Θεός, ἔτε ὁ ἥλιος, ἔτε ἄλλο τι τῶν ὁραμένων, ἀλλ'
 ἔτε ὁ πολυτίμητος καὶ πολυθρύλλητος νῆς, ἔτε ἰδέα τις κατὰ Πλάτωνα χωρὴν
 σωματίων. ἀλλ' ἔτε φύσις ὅπως ἐγκόσμιος, ἀλλ' ἔτε ζῶη, ἔτε φῶς, ἔτε παση-
 μαλότης, ἔτε αὐλία, ἔτε αἰδήσει θεαίς ἔτε νῶ ληπτός, ἀλλὰ τὰς ἑτέρας φύ-
 σεις ἀνεξέρευστος, καὶ αὐτῆς δύναμις, ἢ τε φρενητικὴ, ἢ τε ζωογόνη, ἢ τε
 ἀνωγεινὴ, καὶ ἀπλῶς πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῆς ἔστι ἀπειροίεσι καὶ ἀνέπληστα
 καὶ

* Hoc quomodo caput edidit Wegehans.

tiō, quavis natura cum altera proprietates suas communicante propter personæ identitatem, & illarum mutuam inter se ut ita dicam permeationem. In hoc, mi Domine, multa errant Heretici, dum Oeconomix in Christo profunditatem dignoscere nequeunt.

13. *De Divina unione.*

Nosse debes, Domine mi atque Imperator, quod natura divina integra est in qualibet persona Deitatis, integra in Patre, in Filio integra, & integra in Spiritu S. Cum itaque incarnatus est ex S. Trinitate, Filius nempe DEI, integram ac perfectam docemus naturam Deitatis in unam personam unitam esse cum integra natura humana: neutiquam vero dicimus tres personas sanctæ Deitatis omnibus personis humanis unitas esse personaliter, integræ vero naturæ humanæ integram Deitatis substantiam unitam esse affirmamus. Nulla enim ratione Pater & Spiritus S. cum incarnatione Verbi communicavit, nisi complacendo & volendo. Integra igitur natura, nec pars ejus tantum in Christi persona operatur divina operatione.

14. *De naturæ divine impassibilitate.*

Fateberis utique naturam Verbi incarnatam five carni unitam esse. Non ideo natura Verbi passa est in carne, sed Christus in carne passus est, DEum enim hominem & hominem DEum factum esse confitemur. Didicimus quoque Divinitatem esse unitam humanitati in una persona humana: Deitatem autem hominem esse factam, vel incarnatam, aut humana indutam natura neutiquam audivimus. Cum vero duæ sint Christi naturæ, etiam duæ sunt ejus naturales Voluntates, & ipse voluntate gaudet secundum utramque naturam, siquidem & facultatem volendi, quæ nobis naturaliter inest, assumpsit. Duplices igitur & operationes ipsius esse affirmamus. Ut DEus enim & consubstantialis Patri divina gaudet operatione, sed tanquam homo factus & consubstantialis nobis, humanæ operationis non est expers.

15. *Quis DEus?*

Neque cælum DEus, nec Sol neque aliud quicquam eorum quæ cernuntur, sed neque honoratissima ac celebratissima hominum vocabus mens, neque Idea à corporibus ut docet Plato separata ac sejuncta, neque natura Mundi, neque Vita aut lumen, neque incorporalitas ut ita dicam & immaterialitas. Neque sensu visibilis neque mente perceptibilis est, sed alia imperscrutabilis natura, & potentia ejus, conservatrix da-

(L1)

trixque

καὶ αὐτὸς ἀπειροῦ καὶ κατὰ ἀρχὴν καὶ κατὰ τέλος, καὶ τὸ μὲν ἄνω αὐτῷ ἀναρχὸν ὀνομαζέσθαι, τὸ δὲ κατὰ ἀτελευτήιον, τὸ δὲ ζύμπασιν αἰώνιον. Ἄπειροῦ ἐν τῇ δυνάμει ὁ θεὸς, ἀναρχὸς γὰρ καὶ ἀτελευτήϊος καὶ αἰώνιος. Τῆτο δὲ καὶ θεολόγῳ Γρηγόριῳ γὰρ ὅντι θεολογικῶς διορίζεται.

ἑς. Πῶς οἶδε θεὸς τὰ μεταβαλλόμενα πράγματα;

Οὐχ ὡς ἔχει τὰ πράγματα γινώσκει ὁ θεὸς ταῦτα; ἀλλ' ὡς ἔστιν αὐτὸς κατὰ φύσιν, οἷον εἰσὶ τὰ πράγματα μεριστὰ, ὁ δὲ θεὸς ἀμεριστός, ἀμεριστῶς ἐν οἶδεν τὰ μεριστὰ. καὶ πάλιν τὰ πράγματα ἀλλοιωτὰ καὶ μεταβλητὰ, ὁ δὲ θεὸς ἀκαλλοιώϊος καὶ ἀμεταβλητός. ἀκαλλοιώϊος ἐν οἶδεν τὰ ἀλλοιωτὰ, καὶ τὰ μεταβλητὰ ἀμεταβλητῶς. Οὕτως καὶ τὰ ὑπὸ χρόνον αἰωνίως οἶδε, καὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἀναγκασίως, καὶ τὰ σωματικὰ ἀσωμάτως. ἀλλ' ἔτι ἐπειδὴ γινώσκει ὁ θεὸς ἀσωμάτως τὸ σῶμα, ἡλλοιωθῆναι τοῦ ἀσωμάτου γέγονεν. ἀλλ' ἡ μὲν δὲ θεὸς γινώσκει κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπαρξιν γινώσκει τὰ πράγματα, ἐκείνων δὲ ἕκαστον μὲν ὅπερ ἐστίν. Πρὸς γὰρ τὴν ἀπορρησίας καὶ λόγουτας εἰ ἡδεῖ ὁ θεὸς τὸν Ἀδὰμ τὰ ἐνέβαλλόμενα πῶς βίβηται, πῶς εἰσὶ ἐν ἐκείνῳ γενέσθαι ἀναμάρτητον; Ὁ γὰρ ἐγίνωσκεν ὁ θεὸς, πῶς ὁ πρωτόπλαστος ὑπεβίβηται ἡδύναστο, πρὸς γὰρ τὴν ἀπορρησίας ἀποκρίνεται εὐθύς, ὅτι ὁ θεὸς κατὰ τὴν ἰδίαν ιδιότητα οἶδε καὶ τὰ γενόμενα καὶ τὰ γενησόμενα. καὶ πάλιν εἰ ἀλλοιωτὰ τὰ πράγματα, εἰ ἐκείνος κρείττονος αὐτῶν ἐπίσταται. ἐκδητὸν τοῦ ἐπίστατος ἔτι πιστεῖται ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν ὁ Ἀδὰμ, ἔτι ἡ γινώσκεις αὐτῶν αἰτία τὴν ἀμαρτίας τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο. οὐ γὰρ ἀφείλετο αὐτῶν τὴν ἰσορροπίαν τὴν γνώμης καὶ τὴν δὲ καλῶς αἴρεσιν, εἴπερ ἐβέβητο, ἀλλ' ὁ μὲν θεὸς ἐπίστατο τὸ ἐσόμενον, τῶν δὲ Ἀδὰμ ἔτι ἀφῆρεθη ἡ ἐπὶ τὸ καλὸν ὁρμή. καὶ ὁ μὲν Ἀδὰμ ἀόριστος εἶχε τὴν ἐπὶ τὰ ἐναντία ῥοπήν. Ὁ δὲ θεὸς ὠρισμένως ἐγίνωσκε τὸ ἀόριστον, ἔτι γὰρ τὸ σῶμα ἀσωμάτως οἶδεν, ἔτι μὲν καὶ τὸ ἀέριστον ὠρισμένως.

ἑς. Ἀπὸ ποίῃ πρώτῃ στοιχείῃ ἤρξατο τὸν κόσμον ποιεῖν ὁ θεός.

Μουσῆς μὲν ὁ θεόπτης ἔρανον ἄμα καὶ γῆ τὰ πρῶτα διδόντι τὸν κόσμον γενέσεως. τῶν δὲ παρ' ἑλλήσι σοφῶν ἄλλη ἄλλως εἰρησάν. οἱ μὲν γὰρ τὴν γῆν πρῶτον πλάσασθαι ὡς κέντρον δὲ ἔρανον κύκλου, ἐπεὶ καὶ δὲ ἐπὶ πῆδον κύκλου τὸ κέντρον πρῶτον. Ἄλλοι δὲ εἰς τὰ ἴσους αἰεταί στοιχεῖα καὶ τὸ πῆδον

trixque vitæ & productrix, & semel ut dicam, omnes ipsius facultates infinitæ sunt & principii ratione, & finis. Atquæ illius quidem respectu sine principio esse dicitur, ratione hujus vero sine fine, hoc est omnino æternus. Infinita igitur potestate DEus, & principii finisque expers & æternus est, quod & *Gregorius* Theologus vere theologice docuit.

16. *Quomodo præscit DEus res mutationibus obnoxias?*

Non quales sunt res tali cognitione cognoscit eas DEus, sed quali ipse est essentia. Sic v. g. res sunt partibus divisibiles, DEus partium & divisionis expers, res itaque partibus divisibiles impartibili ratione cognoscit. Porro res sunt alterationi & mutationi obnoxias, DEus in alterabilis & hæud mutabilis. Mutabilia igitur & alterabilia cognoscit inalterabiliter & immutabiliter. Ita etiam res temporarias æterna cognoscit ratione, corpora item ratione incorporali. Non autem ideo quia DEus corpora incorporali ratione cognoscit, ideo corpus mutatur, fitq; incorporale. Sed DEus quidem scientia sua res pro divina essentia ratione cognoscit, illarum autem quælibet quod est manet. Ad hos igitur qui movens dubium, quærunque si DEus præsciverit Adamum mandata esse transgressurum, quomodo fieri potuerit ut Adamus non peccaret? quod enim DEus præscivit, id Protoplastus quomodo potuit evitare? Ad hoc dubium in promptu tibi sit respondere, quod propria DEus virtute novit & quæ sunt & quæ futura sunt, nec mutantur tamen res, etsi ille perfectiore illas ratione scit. Quando quidem igitur sciebat Adamum fuisse prolapsurum in peccatum, ejus cognitio non fuit homini causa peccandi. Non enim eripuit ei æquilibritatem ad opinandum, & boni si vellet eligendi facultatem, sed DEus quidem sciebat quid futurum esset, Adamo autem non erepta erat animi ad bonum inclinandi potentia. Et Adamus quidem ad contraria indefinito modo se habebat: DEus autem indefinitum definita cognoscebat ratione. Sicut enim corpus incorporaliter, sic & indefinitum definite novit.

17. *Quodnam primum elementum, à quo mundum condere cepit DEus?*

Moyse quidem, qui DEum vidit, Cælo simul & terræ primum locum assignat in Mundi originibus. Inter Græcorum vero sapientes alii aliud opinati sunt. Nonnulli enim terram præferunt tanquam centrum circuli cælestis, quod etiam in plano centrum fit circulo prius & antiquius. Alii universam mundum distinguunt in quatuor elementa, & quintum æthereum genus corporis: quatuorque illa sub æthere disposita, pulcherrimum vero æthereæ naturæ cælum primum omnium factum esse affirmant. Qui vero fa-

πέμπτον σῶμα τὸ αἰθέριον τὸν σύμπαντα διαιρῶντες κόσμον κ' τὸ τετραστόχων ὑπὸ ἑαυτέρου διοικεῖσθαι νομίζοντες. Τὸ ἢ καλλίστον ἢ ἑαυτέρου ὁ ἕρανος, ὃν πρῶτον τετῶν γεγενησθαι φασίν. Ὅσοι ἢ ἀγέννητον τὸν κόσμον σαφῶς ἀπεφη-
ταύσθη, ὁμῶς τὸ παν εἶναι ἀκολαθῶς ἐαυτοῖς λέγουσι. Δεῖ ἢ μᾶλλον αἰετῶ τὸν ἕρανον πρῶτον γεγενησθαι, ὡς καὶ κρείττον σῶμα καὶ τῶν ἄλλων πελληπτικόν.

ιη. Πόθεν ἔννοιαν ἔχον θεῶν ἀνθρωποι;

Ἐννοιαν ἔχει θεῶν ἀνθρωποι ἀπὸ τῶν ὄντων γάργας, ἀπὸ τῆς ἰσο-
νομίας τῶν φύσεων, ἀπὸ τῆς εἰς τὰ πάντα διοικητικῆς προνοίας. Ἡ τε γὰρ τῶν
μεγάλων Φωστῶν ἀναβολὴ καὶ ὄψις ἐν τοῖς αὐτοῖς καιροῖς αἰεὶ ὁμοίως ἔχουσα, καὶ
οἱ τῶν ἀστέρων δρόμοι τὴν ταυτοτητα σώζοντες, καὶ ἡ ἑρανοῦ περιφέρουσα καὶ πε-
ριούσθη κυκλοφορῆς πάντα σφίγγουσα καὶ σωθεῖσα, καὶ τὰ ἀλλὰ ὡς αὐτῶς ἔχουσα
ἐν ἀλλήλοις σώμασι, προνοήθη ἵνα ἑαυτοῖς εἶναι ἀνακηρύττωσιν. εἰ γὰρ τυ-
χαία καὶ αὐτομάτῃ ἢ ἢ ἑαυτοῖς κόσμῳ σύμπλεξι, ἢ ἢ καὶ τὰ μέρη ἑαυτοῖς
ἀτάκτως καὶ ἀλόγως φερόμενα. Νῦν ἢ ἢ εὐρυθμῶς ἑαυτοῖς κινήσας, καὶ τὸ
μηδεὶ ἀλόγως ἢ τὴν κίνησιν ἔχων ἢ τὴν ἡσυχίαν, ἀλλὰ πάντα εὐνογιῶντος ἢ
χρῆσθαι, τὸν θεὸν ἡμῶν ἀναδείκνυσι προσηλῶν ἑαυτοῖς.

ιθ. Πότερον πλείους εἰ ἀγγελοι ἢ οἱ ἀνθρωποι;

Ἐλάττωσιν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ πλῆθος οἱ ἀγγελοι. σκόπει γὰρ, ὅτι
πάντες οἱ ἀριθμοὶ οἱ πλησιαζόντες τῇ μονάδι, ἐλάττωσιν εἰς κατὰ τὸ ποσὸν τῶν
πορρωτέρων ἀριθμῶν. Οἷον ἢ διὰς, ἢ τριάς καὶ ἢ τετράς ἐλαττώτερα ἢ τῶν
εἰκοσι καὶ τριακοντα. Ὡς περὶ ἢ οἱ ἐγγύτεροι τῇ ἐνάδῃ ἀριθμοὶ ἐλάττωσιν
οἱ ἢ πορρωτέρω, πλείους, ὅπως οἱ ἐγγύτεροι ἑαυτοῖς καὶ μόνῃ θεῷ, ἐλάττωσιν
ἔχουσι τὸ ποσόν, οἱ ἢ πορρωτέρω πλέον. ἐγγύτεροι ἢ θεῷ ἀγγελοι, ἀρχαγγε-
λοι, καὶ αἱ ὡς ἐκεῖνοι διὰ μίαν. Πορρωτέρω ἢ οἱ ἀνθρωποι. ὡς πλείους εἰς
τῶν ἀγγέλων οἱ ἀνθρωποι, ὅθεν καὶ οἱ μὲν ἀγγελοι ἢ κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἐπε-
ρατώθησαν, τοῖς ἢ ἀνθρώποις εἰς τὸ ἀπειρον προσχρῆται ἢ γέννησις. εἰσάγεται
ἢ αὐτὴ κατὰ τὸν τῆς σωματικῆς καιρόν.

κ. Περὶ νῆ.

Ὅτι πᾶς νῆς μετέχεται ὑπὸ πάσης ψυχῆς. ὅ ἢ πρῶτῃ νῆς ὑπὸ ἐξου-
μίας ψυχῆς μεθεκτός ἐστιν. ὅ γὰρ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα νῆς καὶ πάντων ἀμει-
γρός, πῶς ἂν ὑπὸ ψυχῆς μεταχρῆθῆι τινός; πάσης γὰρ νοεῖται πληθύνῃ καὶ
ἢ πληθῶσιν τῶν νοῶν ἢ γὰρ ἢ νῆς. καὶ ἀμέθεκτῃ καὶ πρῶτῃ μὲν νῆς ὑπὸ
ἐσικηνομαζέται μετὰ τῆς ἢ ἀμέθεκτον νῆν, ὁ μεθεκτός μὲν, ἢ ὁ ὁμοίως

Etum mundum haud obscure negant, univcrsum simul existens congruenter propriæ opinioni statuunt. Fas autem potius existimare primo loco factum cælum, utpote corpus præstantius, & quod cætera complectitur atque comprehendit.

18. *Ibide homines notionem DEI acceperint?*

Notionem DEI hauserunt homines ex ordine rerum, ex naturæ æqualibus legibus, ex providentia ad omnia pertingente. Magnorum enim luminum ortus & occasus iisdem temporibus eodem semper se habens modo, & cursus siderum eandem servantes rationem, & circumrotatio cæli circularis omnia colligens ac constringens, aliaque quæ in aliis corporibus consimiliter se habent, prædicant esse quendam qui universi curam gerit eique providet: Si enim forte & casu mundus coaluisset, partes ejus sine ordine & ratione ferrentur, nunc vero motus universi certo numero & ordine constitutus, & quod nihil sine ratione vel movetur vel quiescit, sed omnia facile ac commode regi se patiuntur, DEum nobis universi factorem conditoremque demonstrant.

19. *Pluresne sint Angeli an Homines?*

Pauciores multitudine sunt Angeli quam Homines. Vide enim quomodo numeri omnes quo propiores sunt unario, eo minores sunt numeris longius ab illo distantibus. Uti binarius, ternarius & quaternarius minores sunt vicenario & tricenario. Sicut igitur propiores unario numeri sunt minores, longius vero remoti majores & numerosiores, sic quæ uni & soli DEO propiora sunt, eadem pauciora quoque sunt, quæ vero longius distant, plura sunt numero. Propiores autem DEO sunt Angeli, Archangeli, & his proximæ Potestates. Longius ab illo absunt homines. Igitur plures sunt homines quam Angeli, unde & Angelorum numerus jam est finitus & circumscriptus, hominum vero generatio in infinitum effunditur, quæ tamen & ipsa sistetur in seculorum consummatione.

20. *De mente.*

Non quælibet mens ab anima quacunque participatur. Principalis mens à nulla anima participari potest. Quæ enim omnibus rebus mens præstantior est, & omnium opifex, quomodo ab anima ulla participatur? Omnis enim intelligibilis multitudinis & multitudinis mentium princeps est mens quædam nullius animæ particeps. Atque hæc prima mens est & nominatur. Post hanc nullius participem animæ succedit mens non mundana quidem sed supramundana & à mundo separabilis. Deinde mundana, nam secundum Græcorum sententiam ipse etiam

ἢ, ἀλλ' ὁ ὑπερκόσμιος καὶ χωριστὸς ἔκ κόσμου. εἶτα ὁ ἐγκόσμιος. ἐπεὶ κατὰ τὰς τῶν Ἑλλήνων λόγους καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος ἐμψυχῶσται ἀμα καὶ ἐννευ εἰς, καὶ ἡ ἐγκόσμιος ψυχὴ ἐκ εὐθύς μετέχει ἔκ υπερκοσμίας νοός, ἀλλὰ πρώτως ἔκ υπερκοσμίας. Ἔσιν ἔν τῳ ἀξίῳ καὶ ὁ ἀριθμὸς καὶ τὰ ὀνόματα ἕτως, ὁ ἀμέθεκτος νῆς, ὁ ὑπερκόσμιος, καὶ ὁ ἐγκόσμιος.

κα. Ἐτι περὶ νῆ.

Πᾶς νῆς ἐαυτὸν νοεῖ. ἀλλ' ὁ πρῶτος νῆς καὶ ἀμέθεκτος ἐαυτὸν μόνον. ἔδὲ γὰρ ἔχει τὴν πρὸ αὐτοῦ, ἵνα ἐκείνο νοήσῃ. Τὰ ἢ μετ' αὐτὸν ἐκ αὐτοῦ νοήσονται. ἀλλ' ἔχει τῶν τῆν νοήσῃ ἀνοησία κρείττονι νοήσεως. καὶ ἐστίν, ὅτι αὐτὸς νῆς, νῆς ἀμα καὶ νοητὸν. νῆς μὲν ὡς νοῶν ἐαυτὸν νοητὸν δὲ, ὡς νοεῖ μόνον ἑαυτὸν. ὁ δὲ μετὰ τὸν ἀμέθεκτον μεθεκτὸς νῆς ἐαυτὸν τε ἀμα νοεῖ, καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ νῆν. Πᾶς γὰρ νῆς ἢ ἐαυτὸν νοεῖ, ἢ τὸ ὑπὲρ ἐαυτὸν, ἢ τὸ μετ' ἐαυτὸν. ἀλλ' εἰ μὲν τὸ μετ' ἐαυτὸν νοεῖ, κατὰ τὸ χεῖρον ἐπιστρέφει. εἰ ἢ τὸ ὑπὲρ ἐαυτὸν νοεῖ, εἰ μὲν διὰ τὴν ἐαυτοῦ γνώσεως, ἐαυτὸν ἀμα κατέκρινε γνώσεια. εἰ ἢ ἐκείνο μόνον, ἐαυτὸν ἀγνώσει νῆς ὦν. ἀλλὰ τὸ πρὸ ἐαυτοῦ γνώσκων, γνώσεια καὶ ἐαυτὸν. ἐστὶν ἄρα καὶ ἐν τῷ νῷ νοητὸν, καὶ ἐν τῷ νοητῷ νῆς, καὶ ὁ μὲν ὀλικώτερος, ὁ ἢ μερικώτερος.

κβ. Περὶ νῆ.

Πᾶς νῆς καὶ τὴν ἕστίαν καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, αἰετὰ ἔχον. ὅλη γὰρ ἀμα ἐστὶν ἡ ἕστίς ἔκ νῆ καὶ ἔτε αὐξεται ἔτε μεγαθύνηται, ἔδὲ ὁ σῆμα ἐστὶ χθές ἐκ ἧν. καὶ ἡ νοήσις ἢ αὐτοῦ ὁμοία ἐστὶ τῆ ἕστίαι. Πληρεστάτη γὰρ καὶ ὅλη, καὶ ὁμοῦ πάντα νοεῖ, καὶ ἔτε τὸ παρεληλυθὸς ὄρα, ἔτε τὸ μέλλον ὡς ἐσόμνον οἶδεν, ἀλλ' ἐν τῷ ἐνεσῶτι πάντα οἶδεν, ἐκινώμενος, καὶ συλλογιζόμενος, ἔχ ὡσπερ ἡ ψυχὴ προλάσει τιθεῖς καὶ ἐπάγων συμπεράσματα, ἀλλ' ἐν τῷ ἐνὶ πάντα ἐπιστάμενος. ἀκίνητος γὰρ ὦν, ἐκ αὐτοῦ ὑπὸ χρόνος μετρεῖτο, ἔτε κατὰ τὴν ἕστίαν, ἔτε κατὰ τὴν ἐνέργειαν. εἰ ἔν καὶ ἡ ἕστίς ἔτε αἰώνιος καὶ ἡ ἐνέργεια, καὶ ἡ μέση τῶν ἕστων ἕσα δύναμις αἰώνια τὴν ὑπόστασιν ἐκληρώσατο.

κγ. Περὶ νῆ.

Πᾶς νῆς ἕστίς ἐστὶν ἀμέριστος. τὸ γὰρ μὴ ἔχει μέγεθος, τὸ μὴ ὄν σῶμα, τὸ μὴ κινώμενον παντὸς καὶ ἀμέριστον. πάν γὰρ τὸ μετρεῖ μόνον ἢ κατὰ

mundus anima ac mente præditus est. Et anima mundi non statim continet supramundanam mentem, sed primo mundanam. Ordo igitur & numerus atq; nomina sic se habent: Mens cujus nulla anima compos & particeps fieri potest, tam mens supramundana, ac deniq; mundana.

21. *De mente.*

Omnis mens seipsam intelligit. Sed prima mens quæ a nullo participatur, se intelligit solam. Neque enim habet aliquid se prius, quod intelligat. Quæ vero post sunt, non quidem intellexerit, sed habet eorum cognitionem sine intelligentia, per genus perceptionis quod intelligendi actu est præstantius. Ac mens talis, intellectus simul est & intelligibile. Intellectus quidem, quatenus se ipse intelligit, intelligibile vero, quatenus à seipso intelligitur. Quæ hinc post imparticipabilem mentem mens participabilis succedit, seipsam simul intelligit & illam priorem se ipsa mentem. Omnis enim mens vel intelligit seipsam, vel quod supra se, vel quod infra ac post se est. At quando hoc quod infra se est intelligit, ad deterius se convertit. Quando autem intelligit id quod supra se est, atque per sui ipsius cognitionem, seipsam pariter & illud cognoscet: si vero illud solum, seipsam ignorabit mentem esse. Sed utiq; dum id quod se prius est cognoscit, cognoscet etiam seipsam. Est igitur & in mente intelligibile, & in intelligibili mens sive intellectus alius univ ersalior, particularior alius.

22. *Iterum de mente.*

Mens essentiam, potentiam & operationem æterna habet. Essentia mentis simul tota est, neque augetur neque in majorem magnitudinem crescit, neque quod hodie est heri non erat, & intellectio ejus essentia est similis. Plenissima enim & tota intelligit & omnes res simul, & nec præterita tanquam præterita, neq; futura tanquam futura cognoscit, sed omnia intelligit tanquam præsentia, non movetur neque unum ex alio colligit, neque ut anima ponit præmissas ex quibus inducat conclusiones, sed simul scit omnia. Cum enim immobilis sit, nec a tempore mensuratur, neque quoad essentiam neque quoad operationes. Quod si igitur essentia ejus æterna & æterna est operatio, etiam media inter has potentia æternam subsistentiam sortita est.

23. *De mente.*

Omnis mens est substantia partes nullas habens. Quod enim caret magnitudine, neque est corpus, nec movetur, omnino etiam in partes dividi nequit. Quicquid enim in partes dividitur, dividitur vel magnitudinis vel multitudinis ratione. Quoniam vero mens omni modo sempiterna, & corporibus sublimior est, partes

Τελείαν ἔχουσας. Ἐν γὰρ τῆσι Τελείαις ὑποτάσσεται μία ἀπλή ἐσία ὑπερ-
 Τέλειαι καὶ προτέλειαι. Παράκλητον ἢ καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν Υἱὸν ὀνομαζόμε-
 νον, ὡς τὰς τῶν ὅλων ὡς ἀκλήσεις δεχόμενοι, τὸ μόνον Πνεῦμα ἐκ τῆς Πατρὸς
 Φαμέν ἐκπορεύεσθαι, δι' οὗ ἢ μετὰ διδάσκει. *

ιβ. Περὶ τῆς ἰσοπέρας τῆς ἀνθρώπου.

Πρόσεχε, Δέσποτά μου, τῷ ὀνόματι, λίαν γὰρ ἐστὶ καὶ δυσκαλῶ-
 Τάρον καὶ ἀναγκασιότατον. Ὅθεν καὶ Δεῖ πλὴν ὅσον σοὶ καὶ βαλὸν μεθυσταί.
 Ὁφείλει εἰδέναι, θεώτατε βασιλεῦ, ὅτι ὅταν μὲν λέγωμαι θεότητα καὶ ἀν-
 θρωπότητα, ὅλην τὴν φύσιν δηλοῦμαι τῆς θεότητος, καὶ ὅλην τὴν φύσιν τῆς ἀν-
 θρωπότητος. Ὅταν ἢ λέγωμαι θεὸν καὶ ἀνθρώπον, ἢ πάντως τὰς ἰδιότητας
 δηλοῦμαι τῶν φύσεων, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ τὰς ὑποτάξεις καὶ τὰ πρόσωπα. Ὅταν
 μὲν ἂν εἶπω ἀπλῶς ἕνα, πιστεύω εἰς θεόν, μηδὲν ἄλλο προσδέξω, ὅλην ἰδέω
 τὴν θεότητα. Ὅταν ἢ εἶπω, ὁ θεὸς ἐγένετο ἀνθρώπος, ἢ τὴν θεότητα ἰδέω, ἀλλὰ
 ἀλλὰ μόνον τὸ ἕνα ὄνομα. Καὶ παλιν, εἰ μὲν εἶπω, ὁ θεὸς Δεῖ τὸν ἀν-
 θρώπον ἐσαρκώθη, ὅλην ἰδέω τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐάν ἢ εἶπω, ἀνθρώπος
 ἦν ἐν τῇ χωρῇ τῆς Αὐστίτιδος, μόνον τὸν ἰὼν ἰδέω. Προσεχε τῷ δόγματι
 ἀκριβῶς. Ἐπεὶ ἂν τὸ κύριον ἴσῃ ἕνα ἕνα δύο μὲν τὰς φύσεις ὁμολογῶμεν, ἑνὴν
 καὶ ἀνθρωπότητα, μίαν ἢ ὑπόστασιν, συνθέσειν ἐξ ἀμφοτέρων. Ὅταν μὲν ἢ
 αὐτὰς τὰς φύσεις ἀναθρανῶμεν, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα λέγομεν. Ὅταν
 ἢ ἐκ τῶν φύσεων συληθῆσαν ὑπόστασιν ἐκ τῆς συναμφορίας, χρὴ ὀνομαζόμεν
 καὶ θεὸν καὶ ἀνθρώπον, καὶ θεὸν ἐσαρκωμένον. Ποτὲ ἢ θεὸν μόνον καὶ
 υἱὸν ἀνθρώπου. καὶ ἔτε θεὸν μόνον λέγοις χωρὶς ὅμως αὐτὸν τῆς ἀνθρωπότη-
 τος, ἀνθρώπον υἱὸν καὶ ὀνομαζόμενος χωρὶς ὅμως τῆς θεότητος, ὁ αὐτὸς γὰρ ἔστιν ἄλλοθεν ἕνα
 ὅλον ἀνθρώπος. Θεότητα μὲν γὰρ λέγοις, ἢ κατονομαζόμενος αὐτὴν τῆς
 ἀνθρωπότητος ἰδιώματα, ἢ γὰρ φησὶν θεότητα παθητὴν ἢ κτιστὴν. ἢ γὰρ
 λέγοις ἀνθρωπότητα, νοῦμεν ἐπ' αὐτῆς τὰ τῆς θεότητος ἰδιώματα, ἢ γὰρ φη-
 σὶν ἀνθρωπότητα ἀκτιστον. Ἐπὶ ἢ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως ἔχῃ ἕνα, ἀλλὰ θαρσύν-
 τως ὁμολογῶμεν καὶ μόνως θεὸν καὶ μόνως ἀνθρώπον, καὶ τὰ συνημφοτέρων χρι-
 στῶν. ἀλλὰ καὶ θεὸν λέγοις καὶ ἀνθρώπον νοῦμεν, καὶ ἀνθρώπον λέγοις καὶ θεὸν
 ὁμολογῶμεν, καὶ τὸν αὐτὸν λέγομεν καὶ τὸν θεὸν παθητὸν, καὶ τὸν ἀνθρώπον

* Huc usque editio Job. Wergelini, Augustae Vindelicorum A. 1611, in 8vo. Quae sequen-
 tur, nunc primum prodeunt.

postasibus una simplex essentia, omnem supergrediens atq; antecellens perfectionem, constat. Paracletum denique vocamus & Filium & Spiritum S. quia uterque omnium preces excipit. Et Spiritum ex Patre affirmamus procedere, à Filio autem dari.

12. *De ratione communicationis Idiomatum.*

Attende, Domine mi, vocabulis, valde enim difficilis res est & necessaria, quam obrem & pluribus à me tibi quantum fas erit exponetur. Scire oportet, Imperator Augustissime, quod quando dicimus Divinitatem & Humanitatem, totam * naturam significamus Divinitatis & totam naturam Humanitatis. Quando autem dicimus DEUM & Hominem, non semper integras denotamus naturas, sed quandoque etiam Hypostasim & personam. Si igitur simpliciter dicam *Credo in Deum*, nec quicquid aliud addam, totam significavi Deitatem. Cum autem dico: *DEus homo factus est*, non Deitatem totam significo sed tantum Filium. Ac vicissim si dicam, *DEus hominis causa carnem induit*, totum significavi genus humanum. Cum autem dico: *Homo erat in regione Ausitide*, solum Jobum innuo. Diligenter attende huic doctrinæ capiti. Quandoquidem igitur Domini nostri JESU CHRISTI duas confitemur naturas, Divinitatem & Humanitatem, unam agnoscimus personam ex utrisque compositam. Cum porro ipsas naturas consideramus, Divinitatem & Humanitatem dicimus. Cum vero compositam ex naturis Hypostasim, ab utraque Christum vocamus DEUM & hominem atque DEUM carne indutum. Aliquando autem DEUM modo & Filium hominis appellamus, & nec DEUM modo cum dicimus, sejungimus ab homine, nec quando filium vocamus hominis, eum à DEO separamus, idem enim & DEUS integer & integer homo est. At cum dicimus Deitatem, non una nominamus Humanitatis proprietates: Neque enim affirmamus Deitatem esse passibilem vel creatam. Uti nec vicissim quando dicimus humanitatem, sub ea intelligimus proprietates Divinitatis, neque enim humanitatem affirmamus esse increatam. Sed circa personæ unitatem aliter res se habet. Audacter siquidem separatim confitemur Christum DEUM, iterum separatim Hominem, nec minus confitemur utrumque. Nam & DEUM quando dicimus, Hominem subintelligimus, & quando dicimus Hominem, confitemur DEUM. Et eundem dicimus DEUM passibilem, quatenus homo est; & puerum antefecularem & principii expertem, quatenus est DEUS. Atque hæc fert communicationis idiomatum
tio,

* i. e. DEUM univèrse, tribus constantem personis, & totum genus humanum

καὶ παιδίον προαιώνιον καὶ ἀναρχον, καθ' ὃ θεός. Καὶ ἔτι ὁ ἰσχυρὸς ἀντιδόσεως ἐκατέρωθεν φύσεως ἀντιδοχῆς τῆ ἑτέρας ἰὰ ἴδια Διὰ τὴν τ' ὑποστάσεως ἰσχυρότητα, καὶ τὴν εἰς ἀλλήλα ἀντιῶν ὡσεὶ ἐχώρησιν. Τῆτο, Δείπιδά μιν, πλάττει ἐμποικεῖ πύλλην τοῖς αἰρετικαῖς, μὴ διωκόμεναις Διὰ τὴν τ' ἀπονομίας.

ιγ. * Περὶ τ' Θείας ἐνώσεως.

Ὁφείλει εἰδέναι, Δείπιδά μιν βασιλεῦ, ὡς ἡ τ' Θεότης ὅλη φύσις πᾶσα θελείως ἐστὶν ἐν ἐκάστῃ τῶν ἀντιῶν ὑποστάσεων, πᾶσα ἐν Πατρὶ, πᾶσα ἐν ἴσῃ, πᾶσα ἐν ἀγίῳ Πνεύματι. Καὶ ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει ἐν ἑνὸς τ' ἀγίας Τριάδος ἑνὸς ἑῶν, πᾶσαν καὶ θελείαν δογματίζομεν τὴν φύσιν τ' Θεότης ἐν μιᾷ τῶν ἀντιῶν ὑποστάσεων ἐνωθῆναι πᾶσιν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. καὶ μὴ λέγομεν, ὅτι αἱ ἴσῃς ὑποστάσεις τ' ἀγίας Θεότης, πᾶσαι ἴσῃς τ' ἐνανθρωπήσει ὑποστάσει καθ' ὑπόστασιν ἐνωθῆσαν. Πᾶσιν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει φανερὸν ἐνωθῆναι πᾶσαν τὴν τ' Θεότης ἑσῆαν. καὶ ἕδιστα γὰρ λόγον κεινοσύνησιν ὁ πᾶσι καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ σαρκώσει ἑῶν λόγος, εἰ μὴ καθ' ἐνδοκίαν ἐβύλησιν. Πᾶσα ἐν ἡ φύσις καὶ κατὰ μερῶν ἐν τῇ ἑῶν ὑποστάσει συληγῆται τῇ Θεῷ.

ιδ. Περὶ φύσεως ἀπαθείας.

Ὁφείλει ὁμολογεῖν ὅτι ἡ φύσις ἑῶν λόγος ἐσαρκώθη ἢ τοι κρείττω σαρκί, καὶ μὴ ὅτι ἡ φύσις ἑῶν λόγος ἐπαθε σαρκί, ἀλλ' ὅτι ὁ Χριστὸς ἐπαθε σαρκί, ὅτι μὲν γὰρ ὁ θεὸς ἀνθρώπου γέγονε, καὶ ἀνθρώπος ὁ θεὸς ὁμολογεῖται, ὅτι ἡ Θεότης κρείττω τῇ ἀνθρωπότητι ἐν μιᾷ τῶν ἀντιῶν ὑποστάσεων μεμαθήκαμεν, ὅτι ἡ θεότης ἀνθρώπος γέγονε, ἢ ἐνανθρωπήσει, ἕδιστα μὲν ἀκηκόαμεν. Ἐπειδὴ ἐν δύο φύσεσιν ἑῶν Χριστῷ, δύο ἀντιῶν καὶ τὰ θελήματα πᾶσι τὰ φυσικὰ, καὶ θελήματος ἐστὶν ὁ αὐτὸς καὶ ἀμφὸ τῶν ἀντιῶν φύσεων. Τὴν γὰρ φυσικῶς ἐνυπάρχουσαν ἡμῖν θελήματι δὴσιν ἀνέλαβε. Δύο ἐν καὶ τὰς ἐνεργείας ἀντιῶν φανερὸν, εἴτε μὲν γὰρ ὡς μὲν θεὸς καὶ τῷ πατρὶ ὁμοῦσι, τὴν θεῖαν ἐνεργείαν, καὶ ὡς ἀνθρώπου γένεσιν καὶ ἡμῖν ὁμοῦσι, τὴν ἀνθρωπίνην φύσεως τὴν ἐνεργείαν.

ιε. Τίς ὁ θεός.

Ὅτε ὁ ἕρως θεός, ἔτε ὁ ἡλῆ, ἔτε ἄλλο τι τῶν ὁρμημάτων, ἀλλ' ἔτε ὁ πολυτίμητος καὶ πολυδύναμος ἡν. ἔτε ἰδέα τις κατὰ Πλάτωνα χωρὴν σωματίων. ἀλλ' ἔτε φύσις ὅλος ἐγκόσμιος, ἀλλ' ἔτε ζῶν, ἔτε φῶς, ἔτε πᾶσι μαλίστης, ἔτε αὐλία, ἔτε αἰδήσει θεαίς ἔτε νῶ ληπτός. ἀλλὰ τις ἑτέρα φύσις ἀνεξέρευητος, καὶ ἀντιῶν δύναμις, ἢ τε φρενητικὴ, ἢ τε ζωογόνη, ἢ τε ἀνωγεικὴ, καὶ ἀπλῶς πᾶσαι αἱ δυνάμεις ἀντιῶν ἑῶν ἀπεροῖ εἰσι καὶ ἀνέπληται καὶ

* Hoc quae caput edidit Wegelinus.

tiō, quavis natura cum altera proprietates suas communicante propter personæ identitatem, & illarum mutuam inter se ut ita dicam permeationem. In hoc, mi Domine, multa errant Hæretici, dum Oeconomix in Christo profunditatem dignoscere nequeunt.

13. *De Divina unione.*

Nosse debes, Domine mi atque Imperator, quod natura divina integra est in qualibet persona Deitatis, integra in Patre, in Filio integra, & integra in Spiritu S. Cum itaq; incarnatus est ex S. Trinitate, Filius nempe DEI, integram ac perfectam docemus naturam Deitatis in unam personam unitam esse cum integra natura humana: neutiquam vero dicimus tres personas sanctæ Deitatis omnibus personis humanis unitas esse personaliter, integræ vero naturæ humanæ integram Deitatis substantiam unitam esse affirmamus. Nulla enim ratione Pater & Spiritus S. cum incarnatione Verbi communicavit, nisi complacendo & volendo. Integra igitur natura, nec pars ejus tantum in Christi persona operatur divina operatione.

14. *De naturæ divine impassibilitate.*

Fateberis utiq; naturam Verbi incarnatam sive carni unitam esse. Non ideo natura Verbi passa est in carne, sed Christus in carne passus est, DEum enim hominem & hominem DEum factum esse confitemur. Didicimus quoq; Divinitatem esse unitam humanitati in una persona humana: Deitatem autem hominem esse factam, vel incarnatam, aut humana indutam natura neutiquam audivimus. Cum vero duæ sint Christi naturæ, etiam duæ sunt ejus naturales Voluntates, & ipse voluntate gaudet secundum utramque naturam, siquidem & facultatem volendi, quæ nobis naturaliter inest, assumfit. Duplices igitur & operationes ipsius esse affirmamus. Ut DEus enim & consubstantialis Patri divina gaudet operatione, sed tanquam homo factus & consubstantialis nobis, humanæ operationis non est expers.

15. *Quis DEus?*

Neque cælum DEus, nec Sol neque aliud quicquam eorum quæ cernuntur, sed neque honoratissima ac celebratissima hominum vocabus mens, neque Idea à corporibus ut docet Plato separata ac sejuncta, neque natura Mundi, neque Vita aut lumen, neque incorporalitas ut ita dicam & immaterialitas. Neque sensu visibilis neq; mente perceptibilis est, sed alia imperscrutabilis natura, & potentia ejus, conservatrix da-

(L1)

trixq;

καὶ αὐτὸς ἀπειρεῖα καὶ κατὰ ἀρχὴν καὶ κατὰ τέλος, καὶ τὸ μὲν ἄνω αὐτῷ ἀναρχον ὀνομάζειται, τὸ δὲ κατὰ ἀτελεύτητον, τὸ δὲ ζύμπαν αἰώνιον. Ἄπειρεῖα ἔν τῃ δυνάμει ὁ Θεὸς, ἀναρχὸς ἴσως καὶ ἀτελεύτητος καὶ αἰώνιος. Τὴν δὲ καὶ θεολόγῳ Γρηγόριῳ ἴσως ὄντι θεολογικῶς διορίξειται.

ἰς. Πῶς οἶδε Θεὸς τὰ μεταβαλλόμενα πράγματα;

Ὀυχ ὡς ἔχει τὰ πράγματα γινώσκει ὁ Θεὸς ταῦτα; ἀλλ' ὡς ἔστιν αὐτῷ κατὰ ἑστίαν. οἷον εἰσὶ τὰ πράγματι μεριστά, ὁ δὲ Θεὸς ἀμερίστῳ. ἀμερίστως ἔν οἶδε τὰ μεριστά. καὶ πάλιν τὰ πράγματα ἀλλοιωτὰ καὶ μεταβλητὰ, ὁ δὲ Θεὸς ἀναλλοιωτῳ καὶ ἀμεταβλητῳ. ἀναλλοιωτῳ ἔν οἶδε τὰ ἀλλοιωτὰ, καὶ τὰ μεταβλητὰ ἀμεταβλητῳ. οὕτως καὶ τὰ ὑποχρόνον αἰωνίως οἶδε, καὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἀναγκαιῶς, καὶ τὰ σωματικὰ ἀσωμάτως. ἀλλ' ἔκ ἐπειδὴ γινώσκει ὁ Θεὸς ἀσωμάτως τὸ σῶμα, ἡλλοιωθήκεν ἢ ἀσώματον γέγονεν. ἀλλ' ἢ μὲν ἔστι Θεὸς γινώσκων κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπαρξὴν γινώσκει τὰ πράγματα, ἐκείνων δὲ ἕκαστον μὲν ὅπερ ἔστι. Πρὸς γὰρ τὴν ἀπορῆναι καὶ λέγοντας εἰ ἦδει ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ τὰ ἐνέβαλλόμενα τῷ ἄβηται, πῶς οἷος ἦν ἐκείνον γενέσθαι ἀναμάρτητον; Ὁ γὰρ ἐγίνωσκον ὁ Θεὸς, πῶς ὁ πρῶτος πλάσῃ ὑπερβηται ἡδύνατο, Πρὸς γὰρ τὴν ἀπορῆντας ἀποκρίναι εὐθύς, ὅτι ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἰδίαν ιδιότητα οἶδε καὶ τὰ γενόμενα καὶ τὰ γενησόμενα. καὶ πάλιν ἔκ ἀλλοιοῦται τὰ πράγματα, εἰ ἐκείνος κρείττονως αὐτῷ ἐπίσταται. Ἐπειδὴ τὸν ἡπίστατον ἔτι πεσέται ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν ὁ Ἀδάμ, ἔκ ἢ γινώσκων αὐτῷ αἰτία τὴν ἀμαρτίας τῷ ἀνθρώπῳ ἐγένετο. οὐ γὰρ ἀφείλετο αὐτῷ τὴν ἰσορροπίαν τὴν γνῶμης καὶ τὴν ἔκ καλῶν αἰρεσιν, ἔπερ ἐβέβητο, ἀλλ' ὁ μὲν Θεὸς ἡπίστατο τὸ ἐσόμενον, τῷ δὲ Ἀδάμ ἔκ ἀφῆρεθη ἢ ἐπὶ τὸ καλὸν ὁρμή. καὶ ὁ μὲν Ἀδάμ ἀόριστος ἔχε τὴν ἐπὶ τὰ ἐναντία ῥοπήν. Ὁ δὲ Θεὸς ὠρισμῶς ἐγίνωσκε τὸ ἀόριστον. ὡς γὰρ τὸ σῶμα ἀσωμάτως οἶδεν, ἔτω μὲν καὶ τὸ ἀόριστον ὠρισμῶς.

ἰς. Ἀπὸ ποίῃ πρώτῃ στοιχείῃ ἤρξατο τὸν κόσμον ποιεῖν ὁ Θεός.

Μουσῆς μὲν ὁ θεόπτης ἔρανῳ ἅμα καὶ γῆ τὰ πρῶτα δίδωσι τὴν κόσμον γενέσθαι. τῶν δὲ παρ' ἑλλῆσι σοφῶν ἄλλη ἄλλως εἴρησαν. οἱ μὲν γὰρ τὴν γῆν πρῶτον εἰργασθῆναι ὡς κείρον ἔστιν ἔρανῳ κύκλῳ, ἔπειτα καὶ ἔστιν πῆδον κύκλῳ τὸ κείρον πρῶτον. ἕτεροι δὲ εἰς τὰ ἴσως αἰετῶν στοιχεῖα καὶ τὴν πῆδον

trixque vita & productrix, & semel ut dicam, omnes ipsius facultates infinitae sunt & principii ratione, & finis. Atq; illius quidem respectu sine principio esse dicitur, ratione hujus vero sine fine, hoc est omnino æternus. Infinita igitur potestate DEus, & principii finisque expers & æternus est, quod & *Gregorius* Theologus vere theologice docuit.

16. *Quomodo præscit DEus res mutationibus obnoxias?*

Non quales sunt res tali cognitione cognoscit eas DEus, sed quasi ipse est essentia. Sic v.g. res sunt partibus divisibiles, DEus partium & divisionis expers, res itaque partibus divisibiles impartibili ratione cognoscit. Porro res sunt alterationi & mutationi obnoxias, DEus in alterabilis & hæud mutabilis. Mutabilia igitur & alterabilia cognoscit inalterabiliter & immutabiliter. Ita etiam res temporarias æterna cognoscit ratione, corpora item ratione incorporali. Non autem ideo quia DEus corpora incorporali ratione cognoscit, ideo corpus mutatur, fitq; incorporale. Sed DEus quidem scientia sua res pro divinæ essentiae ratione cognoscit, illarum autem quælibet quod est manet. Ad hoc igitur qui movens dubium, quæruntque si DEus præciverit Adamum mandata esse transgressurum, quomodo fieri potuerit ut Adamus non peccaret? quod enim DEus præcivit, id Protoplastus quomodo potuit evitare? Ad hoc dubium in promptu tibi sit respondere, quod propria DEus virtute novit & quæ sunt & quæ futura sunt, nec mutantur tamen res, et si ille perfectiore illas ratione scit. Quando quidem igitur sciebat Adamum fuisse prolapsurum in peccatum, ejus cognitio non fuit homini causa peccandi. Non enim eripuit ei æquilibritatem ad opinandum, & boni si vellet eligendi facultatem, sed DEus quidem sciebat quid futurum esset, Adamo autem non erepta erat animi ad bonum inclinandi potentia. Et Adamus quidem ad contraria indefinito modo se habebat: DEus autem indefinitum definita cognoscebat ratione. Sicut enim corpus incorporaliter, sic & indefinitum definite novit.

17. *Quodnam primum elementum, à quo mundum condere cepit DEus?*

Moyfes quidem, qui DEum vidit, Cælo simul & terræ primum locum assignat in Mundi originibus. Inter Græcorum vero sapientes alii aliud opinati sunt. Nonnulli enim terram præferunt tanquam centrum circuli cœlestis, quod etiam in plano centrum sit circulo prius & antiquius. Alii universum mundum distinguunt in quatuor elementa, & quintum æthereum genus corporis: quatuorque illa sub æthere disposita, pulcherrimam vero æthereæ naturæ cælum primum omnium factum esse affirmant. Qui vero fa-

Etum mundum haud obscure negant, univcrsum simul existens congruenter propriæ opinioni statuunt. Fas autem potius existimare primo loco factum cælum, utpote corpus præstantius, & quod cætera complectitur atque comprehendit.

18. *Ibide homines notionem DEI acceperint?*

Notionem DEI hauserunt homines ex ordine rerum, ex naturæ æqualibus legibus, ex providentia ad omnia pertingente. Magnorum enim luminum ortus & occasus iisdem temporibus eodem semper se habens modo, & cursus siderum eandem servantes rationem, & circumrotatio cæli circularis omnia colligens ac constringens, aliaque quæ in aliis corporibus consimiliter se habent, prædicant esse quendam qui universi curam gerit eique providet: Si enim forte & casu mundus coaluisset, partes ejus sine ordine & ratione ferrentur, nunc vero motus universi certo numero & ordine constitutus, & quod nihil sine ratione vel movetur vel quiescit, sed omnia facile ac commode regi se patiuntur, DEum nobis universi factorem conditoremque demonstrant.

19. *Pluresne sint Angeli an Homines?*

Pauciores multitudine sunt Angeli quam Homines. Vide enim quomodo numeri omnes quo propiores sunt unario, eo minores sunt numeris longius ab illo distantibus. Uti binarius, ternarius & quaternarius minores sunt vicenario & tricenario. Sicut igitur propiores unario numeri sunt minores, longius vero remoti majores & numerosiores, sic quæ uni & soli DEO propiora sunt, eadem pauciora quoque sunt, quæ vero longius distant, plura sunt numero. Propiores autem DEO sunt Angeli, Archangeli, & his proximæ Potestates. Longius ab illo absunt homines. Igitur plures sunt homines quam Angeli, unde & Angelorum numerus jam est finitus & circumscriptus, hominum vero generatio in infinitum effunditur, quæ tamen & ipsa sistetur in seculorum consummatione.

20. *De mente.*

Non quælibet mens ab anima quacunque participatur. Principalis mens à nulla anima participari potest. Quæ enim omnibus rebus mens præstantior est, & omnium opifex, quomodo ab anima ulla participatur? Omnis enim intelligibilis multitudinis & multitudinis mentium princeps est mens quædam nullius animæ particeps. Atque hæc prima mens est & nominatur. Post hanc nullius participem animæ succedit mens non mundana quidem sed supramundana & à mundo separabilis. Deinde mundana, nam secundum Græcorum sententiam ipse etiam

πέμπτον σῶμα τὸ αἰθέριον τὸν σύμπαντα διακρῖντες κόσμον καὶ τὸ τελεσιουργῶν ὑπὸ τῷ αἰθέριῳ διοικεῖσθαι νομίζουσι. Τὸ δὲ κάλλιστον τῷ αἰθέριῳ ὁ ἕρως, ὃν πρῶτον τετῶν γεγενησθαι φασίν. Ὅσοι δὲ ἀγνοήτων τὸν κόσμον σαφῶς ἀπεφῆ-
ται, ὁμῶς τὸ πᾶν εἶναι ἀκολουθῶς ἐαυτοῖς λέγουσι. Δεῖ δὲ μάλλον εἶσθαι τῶν ἕρως πρῶτον γεγενησθαι, ὡς καὶ κρεῖττον σῶμα καὶ τῶν ἄλλων φελληπτικόν.

ιη. Πότεν ἔννοιαν ἔχον θεῶν ἄνθρωποι;

Ἐννοιαν ἔχει θεῶν ἄνθρωποι ἀπὸ τῶν ὄντων γὰρ ἕως, ἀπὸ τῆς ἰσ-
τομίας τῶν φύσεων, ἀπὸ τῆς εἰς τὰ πάντα διοικητικῆς προνοίας. Ἢ τε γὰρ τῶν
μεγάλων φωσῆρων ἀνάσσει καὶ δύσκει ἐν τοῖς αὐτοῖς καιροῖς αἰεὶ ὁμοίως ἔχουσα, καὶ
οἱ τῶν ἀστέρων δρόμοι τὴν ταύτηντα σώζοντες, καὶ ἡ τῷ ἕρως πᾶσι καὶ πε-
ρίοδῳ κυκλοθερῆς πάντα σφίγγουσα καὶ σιωδύουσα, καὶ τὰ ἄλλα ὡς αὐτὰς ἔχουσα
ἐν ἀλλήλοις σώμασι, προνοήσκει ἵνα τῷ παντὸς εἶναι ἀνακρητύτισμα. εἰ γὰρ τυ-
χαία καὶ αὐτόματῳ ἢ ἡ τῷ κόσμῳ σύμπλεξις, ἢ ἂν καὶ τὰ μέρη τῷ κόσμῳ
ἀτάκτως καὶ ἀλόγως φερόμενα. Νῦν δὲ ἡ εὐρυθυμία τῷ παντὸς κίνησις, καὶ γὰρ
μηδὲν ἀλόγως ἢ τὴν κίνησιν ἔχειν ἢ τὴν ἡσυχίαν, ἀλλὰ πάντα ἐναγέγως ἐπι-
χεῖσθαι, τὸν θεὸν ἡμῶν ἀναδείκνυσθαι ποιητὴν τῷ παντός.

ιθ. Πότερον πλείους οἱ ἄγγελοι ἢ οἱ ἄνθρωποι;

Ἐλάττερος τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ πλῆθος οἱ ἄγγελοι σκοπεῖται, ὅτι
πάντες οἱ ἀριθμοὶ οἱ πλησιαζούσες τῇ μονάδι, ἐλάττερος εἰσὶ κατὰ τὸ πᾶν τῶν
πορρωτέρων ἀριθμῶν. Οἷον ἡ διὰς, ἡ τρεῖς καὶ ἡ τετράς ἐλαττοτέραι εἰσὶ τῶν
εἰκοσι καὶ τριακοντα. Ὡς περὶ ἂν οἱ ἐγγύτεροι τῇ ἐνάδῳ ἀριθμοὶ ἐλάττερος εἰσιν,
οἱ δὲ πορρωτέρω, πλείους, ὅπως οἱ ἐγγύτεροι τῷ ἑνὸς καὶ μόνου θεῷ, ἐλάττερον
ἔχουσι τὸ πᾶν, οἱ δὲ πορρωτέρω, πλείον. ἐγγύτεροι δὲ θεῷ ἄγγελοι, ἀρχαὶ ἄγγε-
λοι, καὶ αἱ πᾶσι κείνῳι δυνάμεις. Πορρωτέρω δὲ οἱ ἄνθρωποι. ὡς πλείους εἰσὶ
τῶν ἀγγέλων οἱ ἄνθρωποι, ὅθεν καὶ οἱ μὲν ἄγγελοι ἤδη κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἐπε-
ραλῶθησαν, τοῖς δὲ ἀνθρώποις εἰς τὸ ἄπειρον προσχῶται ἡ γέννησις, σαθῆσεται
ἢ αὐτὴ κατὰ τὸν τῆς σιωτελείας καιρὸν.

κ. Περὶ νῦς.

Ὁυ πᾶς νῦς μετέχεται ὑπὸ πάσης ψυχῆς, ὅτι πρῶτον νῦς ὑπὸ ἑκά-
στης ψυχῆς μεθισκτός ἐστι. Ὁ γὰρ ὑπερὶ πάντα τὰ ὄντα νῦς καὶ πάντων δημιουργ-
γός, πᾶς ἂν ὑπὸ ψυχῆς μεταχθῆται ἵνα εἰς πάσης γὰρ νοεῖται πλῆθος καὶ
τῷ πλῆθος τῶν νοῶν γένεται νῦς. καὶ ἀμείβετῃ καὶ πρῶτον μὲν νῦς ἐστὶ
ἐπισημῶν ονομαζέται, μετὰ δὲ τὸν ἀμείβετῃ, ὁ μεθισκτός μὲν, ἔχει ὁ ἐγκόσμου.

mundus anima ac mente præditus est. Et anima mundi non statim continet supramundanam mentem, sed primo mundanam. Ordo igitur & numerus atq; nomina sic se habent: Mens cujus nulla anima compos & particeps fieri potest, tum mens supramundana, ac deniq; mundana.

21. *De mente.*

Omnis mens seipsam intelligit. Sed prima mens quæ a nullo participatur, se intelligit solam. Neque enim habet aliquid se prius, quod intelligat. Quæ vero post sunt, non quidem intellexerit, sed habet eorum cognitionem sine intelligentia, per genus perceptionis quod intelligendi actu est præstantius. Ac mens talis, intellectus simul est & intelligibile. Intellectus quidem, quatenus se ipse intelligit, intelligibile vero, quatenus à seipso intelligitur. Quæ hinc post imparticipabilem mentem mens participabilis succedit, seipsam simul intelligit & illam priorem se ipsa mentem. Omnis enim mens vel intelligit seipsam, vel quod supra se, vel quod infra ac post se est. At quando hoc quod infra se est intelligit, ad deterius se convertit. Quando autem intelligit id quod supra se est, atque per sui ipsius cognitionem, seipsam pariter & illud cognoscet: si vero illud solum, seipsam ignorabit mentem esse. Sed utiq; dum id quod se prius est cognoscit, cognoscet etiam se ipsam. Est igitur & in mente intelligibile, & in intelligibili mens sive intellectus alius universalior, particularior alius.

22. *Iterum de mente.*

Mens essentiam, potentiam & operationem æterna habet. Essentia mentis simul tota est, neque augetur neque in majorem magnitudinem crescit, neque quod hodie est heri non erat, & intellectio ejus essentia est similis. Plenissima enim & tota intelligit & omnes res simul, & nec præterita tanquam præterita, neq; futura tanquam futura cognoscit, sed omnia intelligit tanquam præsentia, non movetur neque unum ex alio colligit, neque ut anima ponit præmissas ex quibus inducat conclusiones, sed simul scit omnia. Cum enim immobilis sit, nec a tempore mensuratur, neque quoad essentiam neque quoad operationes. Quod si igitur essentia ejus æterna & æterna est operatio, etiam media inter has potentia æternam subsistentiam sortita est.

23. *De mente.*

Omnis mens est substantia partes nullas habens. Quod enim caret magnitudine, neque est corpus, nec movetur, omnino etiam in partes dividi nequit. Quicquid enim in partes dividitur, dividitur vel magnitudinis vel multitudinis ratione. Quoniam vero mens omni modo sempiterna, & corporibus sublimior est,
partes

κατὰ τὸ μέγεθος μερίθειαι, ἢ κατὰ τὸ πλῆθος. εἰ ἡ ὄνως κατὰ πάληα αἰώνιος καὶ ἐπέκωσμάτων, ἀμέριτος ἄρα ἐστὶ. Πόθεν ἡ; ὅτι ἀσώματός ἐστι ὄνως, ὅτι ἐαυτὸν νοεῖ, καὶ πρὸς ἐαυτὸν ἐπιστρέφει, σῶμα γὰρ αὐτὸν οὐδὲν νοεῖ. πόθεν ἡ δὴλον, ὅτι αἰώνιον, ὅτι ἡ μερίθειαι ἢ νοήσις αὐτῆς, ἀλλ' ἐν τῆσδε τῆσδε ἐστὶ διηκεῖ, ὡσαύτῃ ἡσία. ἐστὶ ἡ πάληων ὑποστάτης, ἔχει πᾶς νῦς, ἀλλ' ὁ ἀμέθεκτος καὶ δημιουργὸς κόσμου. Ἐπισησι ἡ προσεχῶς μὲν τὰ ἴδια καὶ ἀμετάβλητα, εἶτα δὲ καὶ τὰ μεταβλητά, καὶ ἐγγχρονα, ἔχει ὅτι τὰ μὲν πρῶτα ποιεῖ, γὰρ ἡ ὑστερα ἀλλ' ἐν μιᾷ ῥοπῇ ἀπάντα ἐκείνα ἡ κατὰ τὴν ἐαυτῶν τάξιν καὶ ιδιότητα προέσι. τὰ μὲν, κατὰ τὴν νοεραν ιδιότητα, γὰρ ἡ κατὰ τὴν φυσικὴν κίνησιν.

κ' δ. Περὶ νῦ.

Ὅτι ὁ μετὰ τὸν ἀμέθεκτον νῦς, ἦτοι ὁ μεθεκτός καὶ τὸν πρῶτον νῦν νοερὸν ἔχει ἐν ἐαυτῷ, καὶ τῶν μετ' αὐτὸν πάντων νοεραν τὴν εἶδησιν ἐκλήρωσας. κατὰ γὰρ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας ἡσίας καὶ τὰ πρῶτα ἔχει καὶ τὰ ὑστερα ἐαυτῷ. ὅθεν καὶ τὸν ἀμέθεκτον νῦν νοερῶς νοεῖ. εἰ γὰρ καὶ ἀμέθεκτός, ἀλλ' ἐμφάσις τῆσδε δίδωσι τοῖς μετ' αὐτὸν τῆσδε ἰδίας ὑπαρξέως. καὶ τὴν ψυχὴν ἡ κατὰ φυσικὰ οἷα δὴ νοερῶς οἶδεν, ἔχει γὰρ ὡς ἔχουσι φύσει τὰ νοητὰ, ἔτσι νοεῖ. ὅθεν γὰρ κρείττονως οἶδεν τὰ χείρονα, ἔτσι χείρονως τὰ κρείττονα, ἀλλ' ἀμφοτέρω νοερῶς. οὐδὲ γὰρ συμμεταβάλλει τοῖς νοητοῖς. πρὸς μὲν γὰρ τὸ κρείττον ἔχει δύναται, πρὸς ἡ τὸ χείρον ἔχει βύλεται. ὡς ἂν ἔχει φύσει ἔτσι καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτὸν νοεῖ, καὶ τὰ μετ' αὐτὸν, ἔτσι ἐκείνα ἔχει ἐν ἐαυτῷ, ἀλλὰ τὰς ἐκείνων αἰτίας. καὶ ὡς τὰ νοητὰ νοερῶς ἔχει, ἔτσι καὶ τὰ αἰσθητὰ νοερῶς.

κ' ε. Περὶ νῦ.

Πάντα γὰρ νοερά εἶδη, οἷον ψυχὰι, νοεῖς, ἀγγελοὶ, ἀρχαγγελοὶ, δυνάμεις, καὶ ὅσα τῶν αὐτῶν, καὶ ἐν ἀλλήλοις εἰσι, καὶ καθ' ἐαυτὸν ἕκαστον. καὶ ἔτσι τὸ ἐν ἀλλήλοις σύγχυσιν ἔχει, ἔτσι τῷ καθ' ἐαυτὸν εἶναι ἕκαστον, μερισμὸν λαμβάνουσι. φοιτᾷ γὰρ πάντα διὰ πάντων, καὶ ἐν ἐαυτῷ ἕκαστον. τὰ μὲν σῶμα, καθ' ἐαυτὰ ἐστὶ ἕκαστον, καὶ ἔτσι δι' ἀλλήλων φοιτᾷ δύναται διὰ τὴν παχυμέρειαν. γὰρ ἡ ἀσώματα καὶ νοερά εἶδη ἐκτός παχύτητος οὐκ εἶναι καὶ μεγέθους, δι' ἀλλήλων φοιτᾷσι. καὶ αὐτῶς ἀσύγχυτα μόνον. ἐν ἀλλήλοις γὰρ εἰσι πάντα τὰ νοερά εἶδη ἡνωμένως, καὶ χωρὶς ἕκαστον διακεκριμένως, ὡσαύτῃ καὶ τὰ θεωρήματα ἐν μιᾷ ψυχῇ.

partes etiam nullas habet. Unde vero constat mentem non esse corpus? quoniam se ipsa intelligit, atque in se ipsam reflectitur. Corpus enim seipsum intelligit nullum. Unde porro constat æternam esse mentem? quoniam intelligentia ejus non partibus divisa est, sed quemadmodum essentia in perenni identitate manet. Omnia porro subsistere facit mens, non qualiscumq; quidem, sed illa imparticipabilis & effectrix mundi. Facit autem subsistere in primis quidem propria & mutationi nulli obnoxia; deinde etiam mutabilia & temporaria, non tamen ita ut illa prius faciat, hæc posterius, omnia enim uno facit momento. Suo porro ordine & secundum proprietatem suam illa procedunt, alia proprietatem intelligibilem, alia naturalem motum servantes.

24. *De eodem argumento.*

Mens participabilis quæ est post illam imparticipabilem, habet in se * primam mentem intelligibilem, & omnium inferiorum intelligibilem cognitionem sortita est. Nam pro mensura propriæ essentia & prima habet & semet inferiora. Unde imparticipabilem quoque illam mentem intelligibiliter cognoscit: Licet enim illa sit imparticipabilis, tamen inferioribus dat quasdam existentia suæ perspicuas significationes. Sed & animam hæc intelligibiliter cognoscit, & res naturales, siquidem non cognoscit res quas intelligit secundum naturam qua illæ sunt præditæ, neq; deterius meliora, sed utraque intelligibiliter: Neque rebus quas intelligit se conformat, præstantiori enim non potest, & deteriori non vult. Pro sua igitur quam ipsa habet natura & superiora se & inferiora intelligit, neq; ista in se, sed istorum habet causas, atq; ut intelligibilia intelligibiliter, sic & sensibilia intelligibiliter in se habet.

25. *De mente.*

Omnes species intelligibiles, ut animæ, mentes, Angeli, Archangeli, Potestates & quæ sunt ejus generis alia, tum in aliis invicem sunt, tum quodlibet est per se, neque quod in aliis invicem sunt confusionem affert, neque quod per se sunt singula, divisionem. Omnia igitur per omnia permeant, nec minus unumquodque est per se. At enim corporum quodlibet per se est, nec per alia potest ob crassitiam permeare. E contrario incorporalia & intelligibilia utpote crassitiei & magnitudinis expertia, invicem se permeant, ac nihilominus inconfusa permanent. Omnes igitur species intelligibiles sibi invicem insunt atque unita sunt, nec minus separata sunt ac disjuncta, sicut in anima cogitationes.

(Mm)

26. *Ad-*

* h. e. cognoscit atque intelligit illam pro suo modulo.

κς'. Περὶ νῦς.

Πᾶς νῦς πλήρης ἐστὶ τῶν θεῶν εἰδῶν, οἷον, ἀγαθότητος, ἐπιότητος, δικαιοσύνης, ταυτότητος, ὁμοιότητος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀλλ' ὁ μὲν βελτίωτος νῦς ὀλιγωτέρων ἐστὶ περιεκτικὸς εἰδῶν, ὁ δὲ ἡσπευότερος μερικωτέρων, οἱ μὲν γὰρ ἀνοιτέρω θεῶν δυνάμεις χρωῖνται μείζονα, οἱ δὲ κατώτεροι πληθυνόμενοι, μᾶλλον ἐλαττοῦσι τὰς δυνάμεις, ὡς ἔχουσι. τὰ γὰρ τῶν ἐν συγγνώμῃ ἐλαττοῦτερα μὲν εἰσὶ τῶν πληθῶν, τῶν ὑφ' ἑαυτὰ, ἢ δυνάμει ἢ ὑπεραίρει. ἢ δὲ ἕνός πορώτερον, ἔμπαλιν τῶν μὲν ποσῶν πληθυντικώτερα εἰσὶ, ἢ δὲ δυνάμει ἐλαττοῦτερα. πάντων μὲν γὰρ τὸ πληθυνόμενον ἐλαττοῦται κατὰ τὴν δυνάμει, πάντων δὲ ἐνέμενον τῇ μὲν δυνάμει μεγαλύνεται, ἐλαττοῦται δὲ κατὰ τὴν ποσότητα, ἢ μὲν γὰρ ἑνωτικὴ δυνάμει κωλύεται. ἢ δὲ διαίρεσις πληθυντικώτερα. καὶ ἢ μὲν ἑνωτικὴ, ἐλαττοῦται κατὰ τὴν ποσότητα, ἢ δὲ διαίρεσις ἀδυνάστερα κατὰ τὴν δυνάμει.

κζ'. Περὶ ψυχῆς.

Τρίτον ἐστὶ τὸ παρὰ τὴν ψυχῆς. καὶ τὸ μὲν ἀειρότατον αἰνῆς, ἢ τῶν νοητῶν ἠνώμενον, καὶ σὺν ἠνώμασιν. τὸ δὲ ἔρχεται ἢ τῶν αἰσθητῶν γενεῶν, διὰ μεσῆς τὴν κοινῆς αἰσθητικῆς δόξης λέγειν. τὸ δὲ μέσον τὸ αἰσθητικὴν καὶ μεσῆς πεφυκὸς, ἀλήθεια. καὶ μέχρι μὲν τῶν, ὁ ἀνθρωπῶν, ἢ τῶν νῦς, διακρινόμενα μὲν δὲ ταῦτα εἶναι τὸ ζῶον. ἢ μὲν γὰρ πολυποικίλων φύσις, ἢ δὲ τὴν θεῶν μοίρας ὑπάρχουσα, ἢ μὲν γὰρ ἐπιθυμία πολυκεφάλων θηρίων, ὁ δὲ θυμὸς λογιστικῆς, ὁ δὲ λογιστικῆς ἀληθῆς ἀνθρωπῶν. ἐστὶ δὲ τῶν καὶ ἄλλων βλαστῶν ἀνθρωπῶν καὶ ἀληθέστερον. ὁ νοερός, ἐν αὐτάνθρωπον προσαγορεύεται αἰσθητικῶν φιλοθεάμονες. Τρίτον ἔν τῶν ἀνθρωπῶν, ὁ μὲν νοερός καὶ μονοειδής, ὁ δὲ λογικὸς καὶ τριμεθής καὶ τριδύναμος, ὁ δὲ αἰσθητικὸς καὶ πολυειδής καὶ παρὰ τὰς τῶν λογιστικῶν καὶ τῶν θεωρῶν ἡμεῖς εἰσμεν, ἡμεῖς γὰρ καὶ ψυχὴ ταυτῆς.

κη'. Περὶ ψυχῆς.

Τῶν παρὰ ἄλλοι σοφῶν τὴν ψυχῆν, Πλάτων μὲν καὶ Ἀριστοτέλης, ὡς ὄργανον φασὶ χρῆσθαι τῶν σώματι. δεῖ γὰρ, ὡς ἔφη Ἀριστοτέλης, τὴν μὲν τέχνην χρῆσθαι τοῖς ὄργανοις, τὴν δὲ ψυχῆν τῶν σώματι. οἱ δὲ ἐκ Περιπάτου φιλοσοφῶν, ὡς ἐνυλον εἶδον, μετὰ τὴν αὐτὴν τῶν σώματι καὶ διαπλέκωσιν. οἱ δὲ περὶ Κλεάνθου καὶ σώμα ταυτῆς ἀποφαινοῦσιν. δυνάμει μὲν τοῦ γὰρ ποῦ καὶ ἕξ φασὶ, ὡς χωρίζουσιν τὸ σώμα. Πλωτῶν δὲ φησὶ μὴ ἀναγκάζουσιν ἀλλὰ χρῆσθαι τὴν ψυχῆν.

26. *Adhuc de mente.*

Omnis mens divinis plena est ideis, ut bonitatis, sanctitatis, iustitiae, identitatis, similitudinis, ceterisque: At divinior mens integrioribus ideas continet. vicissim quo inferior est eo minores illarum partes. Superiores enim majoribus divinis facultatibus utuntur, inferiores vero mentes dum multiplicuntur, facultatibus quas habent utuntur imbecillioribus. Quae enim unitati proxima sunt, multitudine quidem ab inferioribus vincuntur, potentia autem praestant. Vicissim quae ab unitate longius recedunt, numero plura, sed potentia minora sunt. Quicquid enim in multitudinem abit, potentia minuitur, sed quod unitur, potentia augetur ac crescit, licet numero minuatur. Unio enim valentior est, divisio multitudinis procreatrix: Unio minor numero, divisio potentia infirmior.

27. *De anima.*

Tres sunt animae passionibus. Prima quidem & summa qua intelligibilibus conjungitur, intelligentia appellatur. Infima qua res sensibiles per sensum communem cognoscimus, dicitur opinio. Media, quae ascendendo & descendendo colligere apta nata est. Atque homo quidem haecenus, mens, ratiocinatio, opinio: quod superest animal est, natura varia ac multiplex, pars divinae sortis particeps, pars concupiscentia multiceps bestia, & ira qualis est leonum: Sed verus homo ratio est. Existit porro & alius homo diviniore veriorque, intelligibilis, quem *divinior* ipse hominem sive ideam hominis vocant qui idearum ac specierum contemplatione oblectantur. Triplex igitur homo datur, unus intelligibilis iste & unicus ac simplex, alter rationalis tribus facultatibus ac veluti partibus constans, tertius sensibilis & multiplex variusque. Sumus autem id quod ratione & consideratione utitur, anima enim cujusque is est quisque.

28. *De anima.*

Inter Graecorum Sapientes Plato & Aristoteles ajunt animam corpore uti tanquam instrumento. *Ar* enim, inquit Aristoteles, *instrumentis, anima corpore indiget.* At Peripatetici Philosophi animam, velut formam materiae, inhaerentem corpori implicunt ac permiscunt. Cleanthes & animam statuit corpus esse, utpote quae possit a corpore quod oculis cernitur separari ac secedere. *Plotinus* negat necesse esse ut anima corporis passionibus afficiatur, nam nec artificem ea quae instrumentis suis

contingunt unquam perſentire. Neceſſario autem uti ſenſibus animam. Nam ut per corpus operetur, ſenſum habere auxiliatorem, ut per illum externa cognoſcat. Quandoquidem igitur incorporealis anima eſt, paſſiones corporis ad eam non pertingent, quod ſi pertingant non eſſentiam ejus afficient, verum facultates & operationes.

29. *De anima.*

Quæ miſcentur, vel ita miſcentur inter ſe, ut confundantur, quemadmodum humores: vel ut modo implicentur mutuo ac permeent, uti aer & lux, ſi quis quæſingula conſideret, illa quoad eſſentiam diſtincta, operationibus permixta deprehendet. Hinc Ariſtoteles duplicem ponit animam, aliam ſeparatam, aliam quæ in corpore ſubiſtit. At non ſentit anima ſe corpori eſſe permixtam, ſed corpus animatum. Corpus enim animæ beneficio habet quod ſentit appetitque, atque aliarum eſt affectionum particeps. Itaque Plato ſtatuit ipſi animæ eſſe veram propriamque ſubſtantiam, quæ enim in alio ſubiſtit forma, ab eodem qualitas eſſentialis, non ſubſtantia appellatur.

30. *Abus de anima.*

Aliter Phyſicus aliter Dialecticus animam definiunt; Phyſicus animæ ſubſtantiam conſiderat quatenus non eſt a corpore ſeparata. Naturæ ſiquidem ſcientiam profeſſus, ſpectabit animam haud ſejunctam a corpore, & quatenus haud ſejuncta eſt. Dialecticus vero etiam rationes eſſentiæ illius in ſe ſpectatas expendit, & Mathematicus abſtracta a corpore contemplantur: Sed primus Philoſophus de ſeparabilitate vitæ ab anima eſt ſollicitus. Quæſere nimirum oportet num ſubſtantia ſit anima nec ne, & potentiæ an actû ſubſtantia ſit. Atque utrum corpus ſit an incorporealis, an utrumque? Quodammodo etiam ex iis quæ animæ adſunt ſubſtantiam ejus intelligere fas eſt. Cæterum vita noſtra rationalis, quam mentem Ariſtoteles appellat, pro ſua ad corpus inclinatione & ſeparabilis eſt & inſeparabilis.

31. *De anima.*

Anima quæ ſeipſam cognoſcit & quod divina gaudet prærogativa, longe diſtat a natura corporum, omnibusque præſtat ſeminibus. Multo etiam ante hæc ab omnibus corporibus diſtincta eſt, atque in propria ſede ſupra omnes naturales ac ſeminales rationes, dixerim etiam ipſius

ἀλλ' ἄποψοις τῷ σώματι ὡς γινέσθαι. ἔτε ἀπὸ φύσεως ἐργάσθαι ἔρχεται, ἔτε σωματικοὶ λόγοι ταύτην εἰς τὸ σῶμα ἐξακοντίζουσιν, ἀλλ' ἀνωθεν πρὸς Θεὸν κάτεσσιν. Ἀγνωσάσα ἑαυτὴν, καὶ ὅτι τὸ ἀνωθεν ἐνυγνείας ἐστὶ καὶ ἔλθου θέρε καθίστηκεν, δαλοπρεπῶς θηλείει τῷ σώματι, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀπέλλουσα, καὶ ὁ μέγας αὐτῆς ὀφθαλμὸς ὑπὸ τῆ φυσικῆ καλυμμάσει καθ' ἀρχαίνουται, καὶ ἀποσβέννυται.

λβ. Εἰ μεταβάλλει ψυχὴ εἰς ἄγγελον.

Ὁυ μεταβάλλει τὰ κατ' ἐστίαν ἕτερα εἶδη τὸ ζῶν εἰς ἄλλο εἶδος ἢ ὅσον ἔστιν ὁμοία τὰ γενητὰ καὶ μεταβλητὰ τοῖς ἀμεταβάτοις. ἀλλὰ ψυχὴ ἄγγελος μὴ ἢ ἀρχάγγελος γενέσθαι δύναται, μιμείται ἢ ὅσον εἰκὸς τὰς ἐνεργείας αὐτῶν. καὶ πρὸς τὰ ὑπερέχοντα γένη ἀπεικονίζεσθαι, ἐπεὶ καὶ κατ' εἰκόνα Θεὸν γυγνέσθαι, ἢ ἢ εἰκὼν ὁμοίωσιν ἔχει τὸ ὡς δειγμα. εἰ ἢ ὁμοιωταί Θεῷ, πολλὰ μᾶλλον ταύτην ἔχει δυνάμει. Καὶ πᾶσα μὲν ψυχὴ, καὶ εἰκόνα πεποιθῆσθαι Θεῷ, ἢ πᾶσα ἢ ἔχει τὸ κατ' ὁμοίωσιν. Τὸ μὲν γὰρ κατ' εἰκόνα, δυνάμει ἐστὶ πρὸς τὰ τῶν καλῶν ἐργασίαν, καὶ οἷον ἀρχὴ τις, ἀφορμὴ τῶν ἀγαθῶν πράξεων, καὶ οἷον σκιαγραφία τῶν ἀρετῶν. τὸ ἢ κατ' ὁμοίωσιν ἐνεργεία ἐστὶν αὐτῆς γίλῃ καὶ ἀπρητισμένη εἰκὼν. καὶ πάντες ἢ ὁμοίως τὸ κατ' ὁμοίωσιν ἔχουσιν, ἀλλ' οἱ μὲν μᾶλλον, οἱ ἢ ἔλαττον.

λγ. Εἰ ἀναρχὸς ἡ ψυχὴ.

Ὁυκ ἐστὶν ἀρχὴ κατ' ἐαυτὴν ἡ ψυχὴ, ἀλλ' ἀγένητος ἔτε ὡς ἀνοστήσεως αἰτίας αὐτῆς πρὸ τῶν ἄλλων ὑπάρχουσα. Τίς ἢ ἡ αἰτία; ἀφ' ἧς πρώτης ἀρχῆς, καὶ ἢ γε ἔσο σαφές, ὡς ἡ δημιουργικὴ ἀρχὴ γὰρ αὐτῆς πᾶσας τὰς ὄντας ἀπογενήσεως. τίς ἢ ἡ πρόοδος αὐτῆς; Καὶ πῶς προήλθεν; ἡμῶν μὲν ἀνοστήσεως ἀπὸ τῆς ἐμφυσημασίῃς ὡς ἐνεφύσησεν εἰς τὸν πρῶτον ἀδρανῆ ὁ Θεός. ἔλληπες ἢ περαιώτερον περὶ τούτου διεξίασιν, ὡς περὶ τῆς ἀλλοτρίου, ὅτι ἀλλ' ἢ μόνον τὴν τελειότητα ἀπογενετὰ τὰ ὡς γινόμενα ὁ Θεός. καὶ ἢ τὸ ἐμφυσημασίῃς ἀποδοίξῃ, ὁμῶς μὲν πάντα ὡς γίγνεται. ἔκαστον ἢ κατὰ τὴν ἰδίαν γίγνεται πρόοσον. Τὸ ὄν ἀφ' ἐαυτῆς, ἢ ζῶν ἀπὸ τῆς ὀφθῆς. ὁ δὲ ἀπὸ τῆς ζωῆς ἢ ψυχὴ ἀπὸ τῆς δημιουργικῆς. Ἐστὶ ἄν, φασὶν, ἢ ψυχὴ τῷ γίγνεται ἀπὸ τῆς αὐτῆς πρῶτον.

Univerſi collocata. Neque enim ex defluxione ſiderum in corpora venit, neque naturali ſive corporali more generatur, neque ſeminales rationes eam in corpus ejaculant, ſed a DEO deſuper deſcendit. Quæ vero ſeipſam ignorat, neque ſcit cœleſte ſuum genus eſſe ac nobile, liberaque conditione ſe conditam ac conſtitutam, illa mancipii in morem corpori inſervit, libertatemque perdit: & magnus ipſius oculus a naturali veſamine obruitur aut extingvitur.

32. *Num anima in Angelum mutetur.*

Quæ diverſis per eſſentiam generibus vitæ prædita ſunt, non inter ſe invicem permutantur, neque enim mutabilia, quæque generantur, ſunt ſimilia illis quæ nullam mutationem recipiunt. Anima vero Angelus quidem vel Archangelus fieri nequit, quantum tamen fas eſt, eorum imitatur actiones, atque præſtantioribus generibus ſe aſſimilat, ſiquidem & facta eſt ad imaginem DEI: imago porro ad ſimilitudinem exemplum ſibi habet propoſitum. Quod ſi DEO aſſimilatur, multo magis iis quæ infra DEUM ſunt poteſtatibus. Et omnis quidem anima ad imaginem facta eſt, ut vero ſimilitudinem etiam referat, non habet omnis anima. Ad imaginem enim factam eſſe, ſignificat facultatem pulchra & honeſta facta edendi, & principium atque anſam bonarum actionum, quandamque veluti adumbrationem virtutis. Ad ſimilitudinem vero, effectum ipſum, & finem atque imaginem perfectam & abſolutam. Neque vero omnes æqualiter illud ad ſimilitudinem habemus, ſed alii magis, alii minus.

33. *Num principii expertis ſit anima.*

Non eſt ipſa ſibi principium anima neque ingenita, neque citra aliam cauſam præ aliis exiſtens. Quæ porro prima ejus cauſa ſit, nemini non eſt perſpicuum, creatrix nempe illa, quæ omnium rerum generationis eſt principium. Quis vero ejus progreſſus, & quomodo procesſit? Nos quidem ſubſtantiam ejus repetimus ab inſufflatione, qua DEUS in primum hominem illam inſpiravit. Ethnici autem varia ſubtilitate hæc de re uti etiam de aliis diſputant, ajuntque per ſolam perfectionem ſuam DEUM omnia quæ producuntur procreare, atque ut univerſum perfectum abſolvat, omnia procreare ſimul, ita ut unumquodque ſecundum proprium ordinem procedat: Ens a ſeipſo, Vita ab Ente, a Vita Mens, a Demiurgo ſive procreatrice Mente anima. Ajunt igitur animam eſſe progeniem Mentis ſine tempore ex illa proſectam.

λδ. Ακρβέτερον περί Ψυχικῶν δυνάμεων.

Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν Φιλοσόφων, ἀπλῶς ἔτε δυνάμεις ψυχῆς ὀνομάζουσι. καὶ ἢ ἔτιος λαμβάνειν, ὡς εἰσὶ νοεραὶ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, αἱ μὲν νοεραὶ, καὶ εἰς τὸν κρείττονα ἀναγόμεναι τῆς ψυχῆς τὸν αἴλον ἔχουσι. αἱ δὲ πληροῦσαι αὐτῆς ἔτι τὴν ψυχὴν, ὅστις ἐξ αἰθερῶν αὐτῆς συνυπέχει. αἱ δὲ ῥεχόμεναι τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ὅλας καὶ διαστάθισσαι κατὰ τὴν νοερὰν νοήσιν, αἱ δὲ διαθεσμοθεῖσαι ὡς περὶ νόμοι τινὲς ἐμψυχοὶ τὰ δευτέρως τῆς ζωῆς αἰθερῶν μετὰ τὸν νῦν. καὶ αἱ μὲν ἀγαθοειδῆς, αἱ δὲ τὰ καλῶ ἀποσεμνωόμεναι. Ἰαμβλικὸς δὲ ὁ Φιλοσοφὸς ὡς ἐπιτότερος ἔδειξεν ὡν, κατέγει τὴν λογικὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν θεῶν ἀκριτῆ γῆς, καὶ ἐν ἑκάστῃ μερίδι τῆς παντὸς ἀλλάττει τὰς δυνάμεις αὐτῆς, καὶ ἄλλας μὲν αὐτῆς ἐκείνων τιθεῖται, ἄλλας δὲ ἐν ταῖς τοιαύταις. ἄλλας δὲ ἐν τῷ παχέῳ σώματι.

λε. Πῶς ὁ Πλάτων γνησίην ὀρεῖ τὴν ψυχὴν καὶ ἀθάνατον ἀποφαίνειται.

Ἀγένητον μὲν τὴν ψυχὴν ὁ Πλάτων αἰεὶ δι' ἣν ἔχει νόσον καὶ ζωὴν, καὶ ἄλλο ὑπὸ χρόνον, καὶ μὴ νόσον, φησὶ, γογήνηται. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἔχει ἀπειροῦ ἔτιος δύναμιν, ἀλλ' αὐτὴ δέχεται ταύτην ἀπο τῶν ὑπερεκκεκμημένων νόσων, κατὰ τὸ γνησίην δογματίζει. τὸ μὲν γὰρ ὅτι ἀγένητον, πάντῃ τὸ γινόμενον γνησίον. αἱ μὲν γὰρ ἐστὶν ἡ ψυχὴ κατὰ τὴν νόσον καὶ τὴν ζωὴν, καὶ ἄλλο ταύτην τὴν ὑπόθεσιν αἰετῶν, γνομένη ἔτιος μὴ δυνάμειν διέσταθ' ἴση ἀπειροῦ ἔτιος, ἀλλ' ἀκίνητος ἀπειρομένη, καὶ ἐκινουμένη αὐτῇ τὴν ἀθανασίαν ἔχουσα. καὶ ἄλλο ἐπισημαίνεται μόνον ἡ γένεσις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ψυχῶν. καθόσον αὐτῆς χρόνος μίεχθαι. πάντα γὰρ μεταβατικὴ κίνησις σιωπῶν ἐκκεκμημένων ἔχει τὸν χρόνον. ὁ γὰρ τοῦ Πλάτωνος πρὸ τῆς ψυχῆς τὰς νῦν ἔτι τὴν ἐγκοσμίαν καὶ τὴν ἀκριτῆ, καὶ τὸν θῆτον ἀλκοσμοσιν εἰθεῖται.

λς. Τίς ἡ Πλατωνικὴ ψυχογονία.

Τῆς ψυχῆς ἄλλη μὲν ἡ νόσις, ἄλλη δὲ ἡ δύναμις, ἄλλη δὲ ἡ ἐνέργεια. τῆς ψυχογονίας τρία πρόσωπα ταῦτα καὶ κεφάλαια. καὶ ἄλλη μὲν αὐτῆς ἡ ὑπαρξίς, ἄλλη δὲ ἡ ἀρμονία, ἄλλο δὲ τὸ εἶδος. τὸ ἐκ τούτων ἀπέβλεψεν. καὶ ἄλλο πρὸς ἄλλη μὲν ἡ νόσις, καθ' ἣν ἐστὶν, ἄλλη δὲ ἡ δύναμις, ἄλλη δὲ ἡ ἐνέργεια καθ' ἣν τὰ μὲν ἐκκρίνει, τὰ δὲ θερμαίνει. καὶ ἡ μὲν ὑπαρξίς ἡ ἐστὶν αὐτῆς ἀφαιρέσις, ἡ δὲ ἀρμονία τὸ ἐκκεκμημένον αὐτῆς πλεῖστον ἀρμόζει. εἰς δὲ ἔστι τὸ ἐκ τούτων τῶν τριῶν ἀποτελεσθέν. πρώτη μὲν ἐν αὐτῆς ὑπαρξίς. δεύτερη

34. *Accuratius de Animæ facultatibus.* *

Multi Philosophorum simpliciter ne quidem facultates animæ appellant. Fas vero est ita distingvere, quod mentales animæ facultates sunt, siue quæ utpote mentales mentem animæ immaterialem adducunt ad præstantiora, siue quæ animam mente quæ ab æterno illi coexistit replent, siue quæ determinant animæ facultates integras & secundum mentalem intellectum disponunt, siue tanquam leges quædam animæ dirigunt secundas vitæ post mentem species, atq; boni honestive studio sunt exornatæ. *Jamblichus* vero Philosophus modum quodammodo excedens animam rationalem a DEO usque deducit in terram, & in qualibet parte Universi alias ei facultates tribuit. Alias igitur ei adscribit in cælo, in elementis alias, alias denique in crassis corporibus.

35. *Quomodo Plato simul docet animam & genitam esse & immortalem?*

Ingenitam equidem *Plato* animam opinatur ratione essentia quæ gaudet & vitæ, non enim in tempore & postquam non extitisset factam esse affirmat. Quatenus autem non habet infinitam essendi facultatem, sed eam semper a superioribus essentiis accipit, hac ratione docet eam genitam esse. Quod enim * est, ingenitum est, quicquid vero fit, est genitum. Anima igitur sempiterna est ratione essentia vitæque, & juxta hanc conditionem æterna: fit autem, quatenus infinitam essentiam non capit, sed desuper habet ut infinita sit, & destinata tenet immortalitatem. Non enim corpora solum generantur sed etiam animæ, prout & ipsæ temporis participes sunt. Omnis siquidem motus & mutatio temporis sibi habet adjunctum. Nam & *Plato* ante animam ponit adhuc mentes intramundanas, & a corpore abstractas, & divinam illarum seriem.

36. *Qualis animarum generatio secundum Platonem?*

Animæ alia essentia, alia est facultas, alia operatio. Tres igitur hæc species ac tria veluti capita generationis. Alia itidem ejus est substantia, alia harmonia, & alia denique species quæ ex his resultat ac perficitur. Nam & ignis alia essentia est qua est, alia facultas, effectus alius quo hæc quidem arefacit, alia calefacit. Atque substantia quidem rationem essendi ejus determinat, harmonia vero essentialem ejus coaptat multitudinem, species vero ex duobus illis fit emergitque.

(Nn)

ma

* Tanquam τὸ αὐτὸν vel ἄρας ἐν quod est per se ac semper.

λδ. Ακριβέστερον περί Τυχρῶν δυνάμεων.

Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν Φιλοσόφων, ἀπλῶς ἔτε δυνάμεις ψυχῆς ὀνομάζουσι. Κρή ἢ ἕτας Διαιρέσιν, ὡς εἰσὶ νοεραὶ δυνάμεις τῆς ψυχῆς, αἱ μὲν νοεραὶ, καὶ εἰς τὸν κρείττονα ἀναγόμεναι τῆς ψυχῆς τὸν αὔλον νῦν. αἱ ἢ πληρομέμναι αὐτῆς ἔτι τὴν ψυχὴν ἔστις ἐξ αἰδῆς αὐτῆς συνυπέχει. αἱ ἢ ὀρίζουσαι τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ὅλας καὶ διατάττουσαι κατὰ τὴν νοεραὶν νόσον, αἱ ἢ διαθεσμοθετοῦσαι ὡς περ νόμοι τινὲς ἐμψυχοὶ τὰ δεύτερα τῆς ζωῆς αἰθῆ μάλιστα τὸν νῦν. καὶ αἱ μὲν ἀγαθοποιεῖσαι, αἱ ἢ τῶ καλῶ ἀποσημιωόμεναι. Ἰαμβλῆχος ἢ ὁ Φιλόσοφος ὀφειστοτερος ἔδοξεν ὦν, κατέγει τὴν λογικὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς θεῆς ἀχρι τῆς γῆς, καὶ ἐν ἐκάστῃ μερίδι ἔστι παντός ἀλλάττει τὰς δυνάμεις αὐτῆς, καὶ ἄλλας μὲν αὐτῆς ἐν ἐρανῶν τιθεῖται, ἄλλας ἢ ἐν τοῖς σοιχείαις. ἄλλας ἢ ἐν τῷ παχῶ σώματι.

λε. Πῶς ὁ Πλάτων γενετὴν ὀρεῖ τὴν ψυχὴν καὶ ἀθάνατον ἀποφαίνειται.

Ἀγένητον μὲν τὴν ψυχὴν ὁ Πλάτων οἶμαι δι' ἣν ἔχει ἕσταν καὶ ζωὴν, καὶ ἄνδ' ὑπὸ χρόνον, ἕσταν μὲν ἕσταν, φησὶ, γενετῆται. Ἐπεὶ ἢ ἔκ ἔχει ἀσπαστὸν ἔσταν δυνάμιν, ἀλλ' αὐτὴ δέχεται ταύτην ἀπο τῶν ὑπερκαμμένων ἕσταν, κατὰ τὸ γενετῆται δογματίζει. τὸ μὲν ἄνδ' ἀγένητον. πᾶν ἢ τὸ γινόμενον γενετῆται. αἱ μὲν ἄνδ' ἔσταν ἢ ψυχὴ κατὰ τὴν ἕσταν καὶ τὴν ζωὴν, καὶ ἀπὸ ταύτην τὴν ὑπὸ δυνάμιν ἀσπαστὴν γινόμενῃ ἢ ἕσταν μὲν δυνάμιν δέχεται τὴν ἀσπαστὴν ἔσταν, ἀλλ' αὐτὴ ἀσπαστὴ μὲν, καὶ ἐπινοημένη αὐτῇ τὴν ἀθανασίαν ἔσταν. καὶ ἄνδ' ἐπινοημένη μὲν ἢ γένεσι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ψυχῶν. καθόσον αὐτῆς χρόνον μετέχει. πᾶσα γὰρ μεταβατικὴ κίνησις συνεχόμενον ἔχει τὸν χρόνον. ὁ γὰρ τὸ Πλάτων πρὸ τῆς ψυχῆς τὰς νῦν ἔτι τὰς ἐγκοσμίας καὶ τὰς ἀχέτους, καὶ τὸν θῆτον Διόκοσμον εἰθεῖται.

λς. Τίς ἢ Πλατωνικὴ ψυχογονία.

Τῆς ψυχῆς ἄλλη μὲν ἢ ἕσταν, ἄλλη δὲ ἢ δυνάμιν, ἄλλη δὲ ἢ ἐνέργεια. τῆς ψυχογονίας τρεῖς πρόσωπα ταῦτα καὶ κεφάλαια. καὶ ἄλλη μὲν αὐτῆς ἢ ὑπαρξίς, ἄλλη δὲ ἢ ἀρμονία, ἄλλο δὲ τὸ εἶδος τὸ ἐκ τούτων ἀποτελεσόμενον. καὶ γὰρ ἔστι πρὸς ἄλλη μὲν ἢ ἕσταν, κατὰ τὴν ἕσταν, ἄλλη δὲ ἢ δυνάμιν, ἄλλη ἢ ἢ ἐνέργεια κατὰ τὴν τὰ μὲν ἕσταν, τὰ ἢ θερμαίνουσι. καὶ ἢ μὲν ὑπαρξίς τὸ εἶναι αὐτῆς ἀφορίζεται, ἢ ἢ ἀρμονία τὸ ἕσταν αὐτῆς πλεονεξία ἀρμονοῦσι εἶδος ἢ ἢ εἶς τὸ ἐκ τούτων τῶν δυῶν ἀποτελεσόμενον. πρὸ τῆς μὲν ἐν αὐτῆς ὑπαρξίς. δευτέρου

maigitur est animæ substantia, altera, Harmonia: tertia idea, quarta facultas, quinta operatio, sexta denique & ultima quæ ex his resultat forma ac species.

37. *Quare anima media sit inter partibilia atque impartibilia.*

Intelligibilium rerum proprietates hujuscemodi sunt: ut sit vere ens, æternum, perfectum, atque alia consimilia. At sensibilium alia variaz sunt proprietates, veluti quod secundum essentiam suam sint in tempore, partibilia, & alterius indigentia, & plura hujus generis. His succedit quod non vere ens est, sed essentia quidem est æternum, operationum vero respectu habet ut sit in tempore, & quæ his sunt consentanea. Atq; ita Anima neque vere ens est, neq; vere non ens, ideo mediam illam esse dicimus inter æterna & sensibilia, utpote non pure existentem æternam, nec omnino sensibilem, sed ex utrisque mixtam, ac veluti ex duobus extremis temperatam. Quod si vere ens esset, impartibilis esset, si contra vere esset non ens, esset partibilis. Quandoquidem autem non vere ens, media est inter impartibilem partibilemque.

38. *De cujus anima generatione agit in Timæo Plato?*

De generatione Animæ Universi Plato in Timæo tractat, ut videtur Philolopho *Proclo*: illa enim habet ut & indivisibilis sit & divisibilis, media nempe existens inter mentem Mundi & divisibilem per corpora substantiam. Quemadmodum enim nos Apostolico sermone habentes fidem, Principatus quosdam ac Potestates, & Dominationes & alia ejusmodi sive majora sive minora, DEUM inter & nosmet ponimus, sic & sapientissimi quique Græcorum Unitatem eximiam quandam statuerunt, postque hanc entia, & viventia atque intelligentia nonnulla, deinde supramundanas & intramundanas Mentis, & post has animam omnimodam, atque deinceps animam universi, & denique particulares animas. Sic ordo & series animarum illis completur.

39. *Quot & quam sint Anima facultates?*

Animæ alia facultas est perceptrix, per quam res percipit, alia passiva, qua vel congruenter naturæ suæ vel injucundo modo afficitur, alia activa, qua sponte fertur ad actiones. Harum facultatum alia sunt absolutæ & ad solam pertinent animam, alia etiam lucidis animæ insunt corporibus, alia pariter in spiritu materiali existunt, postremæ

Τέτρα ἡ ἀρμονία. Τρίτη ἡ ἰδέα. Τετάρτη ἡ δύναμις. πέμπτη ἡ ἐπέγγραφα, ἔκτου καὶ τελευταίου τὸ ἐκ τῶν εἰδῶν.

λζ. Διὰ τί ἡ ψυχὴ μέση τῶν μεριστῶν καὶ ἀμεριστῶν λέγεται;

Τῶν μὲν νοητῶν ἰδιώματα ταῦτα, τὸ ὄντως ὄν, τὸ αἰώνιον, τὸ γέλειον, καὶ ἕτερα ἰσχυρότερα. Τῶν δὲ αἰσθητῶν ἕτερα ἀξία τὰ ἰδιώματα τὸ ἔγχρονον κατὰ τὴν ἕσταν, τὸ μεριστῶν, τὸ ἄλλο προσδοκῶν, καὶ ὅσα ταῦτα μέσα τῶν τῶν ἐστὶ τὸ ἕκ ὅλως ὄν, τὸ κατὰ ἕσταν μὲν αἰώνιον, κατὰ τὴν ἐπέγγραψαν ἐν χρόνῳ, καὶ τὰ τῶν ἀκόλυθα. ἡ δὲ ψυχὴ ἔτε ὄντως ὄν ἐστὶ, ἐπεὶ ἴσως μὲν ὄν, ἀλλὰ ταῦτα μέση τὴν ψυχὴν φασὶν τῶν τε αἰώνιων καὶ τῶν αἰσθητῶν, ἔτε καθαρῶς αἰώνιαν ἕσταν ἔτε μὴ ἐπὶ ἐπέγγραψαν ἀλλὰ ἐξ ἀμφοτέρων μεριστῶν, καὶ οἷον ἐκ τῶν ἀκροτήτων κεραινωμένη. Καὶ εἰ μὲν ἦν ὄντως ὄν, ἔτε ἀμεριστῶν, εἰ δὲ ὄντως μὴ ὄν, ἦν ἂν μεριστῶν. Ἐπεὶ δὲ μὴ ὄντως ὄν ἐστὶ, μέση ἔτε ἀμεριστῶν καὶ μεριστῶν.

λη. Ποῖαν ψυχὴν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ γεννᾷ;

Τὴν ἕ παλῶς ψυχὴν ὁ Πλάτων κατὰ τὸν Φιλόσοφον Περικλῆα ἐν τῇ ἕ Τιμαίῳ βίβλῳ γεννᾷ, καὶ αὕτη γὰρ τὸ ἀμεριστῶν ἔχει καὶ τὸ μεριστῶν. Καὶ μέση ἐστὶ ἔτε ἐγκοσμίου ὄντος, καὶ τοῖς περὶ τὰ σώματα μεριστῶν ὄντος. ὡσαύτως γὰρ ἡμεῖς οἱ τῶ ἀποστολικῶ λόγῳ ἐπόμφοι ἀρχαῖς τῆς καὶ δυνάμεως, καὶ ἐπέγγραψαν καὶ ἄλλα ταῦτα ἢ μέγιστα ἢ ἐλαττονα μέσοι ἡμῶν καὶ τῶν ἰδιωμάτων, ἔτε δὲ καὶ τῶν ἑλλήνων οἱ δὲ σοφώτεροι ἐνάδα τινὰ ἐξηγητικῶν ἰδρυμάτων, καὶ μέσα ταῦτα ὄντα, καὶ ζῶντα καὶ νοῦντα τῶν, εἴτε ὑπερκοσμίου ὄντος, καὶ αὐτῶν ἐγκοσμίου. καὶ μέσα τῶν τὴν ὅλην ψυχὴν. Καὶ μέσα ταύτην τὴν ἕ παλῶς, καὶ τῶν τῶν μεριστῶν. καὶ τὸν ψυχικὸν ἐν ταύτῃ συμπλοκῶν διακοσμον.

λθ. Ποῖσαι αἱ τῆς ψυχῆς δυνάμεις καὶ τίνας;

Τῆς ψυχῆς ἡ μὲν ἀνιληπτικὴ τίς ἐστὶ δύναμις, καθ' ἣν τῶν ὄντων ἀνιληπτικῶν, ἡ δὲ παθητικὴ, καθ' ἣν διαβιβαίεται εἰς αἰδέσει, ἡ δὲ πρακτικὴ, καθ' ἣν πρὸς τὰς πράξεις ἐκυσίως ὄντος. καὶ τῶν δυνάμεων τῶν ἀλλὰ μὲν ἀπόλυτοι εἰσι καὶ μόνες τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τῆς τῆς ψυχῆς

pertingunt ad ipsam testam usque crassi corporis. Omnibus autem animæ facultatibus superaddit, est facultas imaginatrix, quæ veluti exprimit illas ac consignat, & præstantioribus deteriores & deterioribus præstantiores delineat ac describit. Intelligibiles enim facultates cum effingit, cogitationi illas imprimit, & vicissim cum efformat cogitationes, imponiteas menti.

40. *Quid est Natura?*

Natura est facultas non oculorum conspicienda acie, sed mente contemplanda, corporibus infeminata a Deo, motus quietisque principium. Natura quippe est quæ corpora naturalia movet, iterumque facit quiescere. Corpora enim quælibet, ut elementa & quæ ex his composita sunt, licet a Deo motum & quietem habent, tamen proxime a natura moventur. Plura enim sunt quæ corpus movent, Deus primum, tum mens, deinde anima, denique Natura tanquam Dei instrumentum. Hominem etenim & brutas animantes anima & natura movet. Corpora tum simplicia tum composita a sola moventur natura, quæ iterum quoque motum eorundem sistit.

41. *Quomodo distinguuntur communes operationes Anima & Corporis?*

Operationum alix principium habent ab anima, ut potiores & præstantiores: alix a corpore excitantur, quando sitit, vel esurit aut friget, aut alia ejusmodi re indiget, unde anima ipsi desiderata suppeditat. Vicissim corpus passiones sentit animæ causa, ut erubescit, quando anima aliquid turpe judicavit. Anima itidem afficitur propter corpus, itaque voluptates ac dolores ex corporis conditione in animam penetrant. De aliis operationibus ex æquo participant utraque, ut quando de loco in locum homo movetur. Nam mutare locum, corpori proprium est, sed movere & impellere, animæ est operatio.

42. *Quando anima nascenti corpori unitur?*

Magnus Theologus Gregorius hac in parte obscurus est, nec facile eum deprehendas huic vel illi opinioni adherere. At enim divinus Gregorius Nyssenus, & Maximus insignis ille Confessor ac Philosophus animam nec antiquiorem corpore, nec post genitam statuunt, sed simul cum dejectione seminis ad animam suscipiendam spã, eandem subsistere affirmant. Ethnicorum autem eximii post per-

χῆς ἔαυγοειδέσῳ ἐποχῆσι σώμασι, ἴνῃς ἢ πνεύμασι ἐνύλη σπουδότημασιν, αἱ ἢ ἡλευταῖαι εἰς τὸ ὁσρεῖδες σῶμα ἀποτελεῖσθαι. ἢ ἢ Φαίλαστικὴ δύναμις, πρὸς πάσας τὰς δυνάμεις τῆ ψυχῆς ὡς ἀπὸ Φυκῆ, καὶ οὐκ ἐκμάτῃσι τῆ ψυχῆ, καὶ τῆς μὲν κρείττοσι τῆς ὑποδεστέρας ἀπολύτοι, τῆς ἢ ὑποδεστέρας τὰς κρείττονας. ἀποτυπῶν μὲν γὰρ τὰς νεφέας δυνάμεις τῆ διανοῆς τῆς αὐτῆς ἐπιφρα- γνίσει, καὶ αὐτῆς ἀποματῆσθαι τῆ ἀδυναμίας, τῆ νῦν τῆ αὐτῆς ἐγκαταστήσει.

μ. Τί ἐστὶ φύσις;

Φύσις ἐστὶ δύναμις, ὁφθαλμοῖς μὲν ἀθέατος, νῦν δὲ θεωρητῆ, τῆς σώμασιν ἐγκαταστήσει ὡς ἀπὸ Θεοῦ, ἀρχὴ κινήσεως καὶ ἡρεμίας. αὐτὴ γὰρ ἐστὶ ἢ κινῆσαι τὰ φυσικὰ σώματα, καὶ αὐτῆς ἡρεμῶν ποιῆσαι. Πάντα γὰρ τὰ σώ- ματα, οἷον τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἐκ τῶν στοιχείων συγκείμενα, εἰ καὶ ὑπὸ Θεοῦ καὶ τῆς κινήσειν καὶ τῆς ἡσυχίας ἔχει, ἀλλὰ προσεχῶς ὑπὸ φύσεως κινεῖται. Πολλὰ μὲν γὰρ εἰσι τὰ κινῆσαι τὰ σώματα, πρῶτον ὁ Θεός, ὅτε ὁ νῦν, εἶτα ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ ἡλευταῖον ἡ φύσις, οἷον ὄργανόν ἐστὶ τῆ Θεοῦ. ἴνῃ μὲν γὰρ ἄνθρωπον καὶ τὰ ἄλογα ζῶα κινῆσαι καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ φύσις. τῆ ἢ σώματα καὶ τὰ ἀπλά καὶ τὰ σύνθετα, μόνῃ ἢ φύσις κινῆσαι, καὶ πάλιν ἴσῃσι τῆ κινήσεως.

μα. Τίς ἡ διαίρεσις τῶν κοινῶν ἐνεργειῶν τῆ ψυχῆ πρὸς τὸ σῶμα;

Τῶν ἐνεργειῶν αἱ μὲν ἀρχοῦσι ἀπὸ ψυχῆς ὡς ἀπὸ κρείττου καὶ προ- ἔχουσαι. αἱ ἢ ἀπὸ τῆ σώματος ἀνογιέρονται, ὅταν διψῆ μὲν ἢ πεινῆ ἢ ῥιγῆ, ἢ ἴνῃς ἄλλῃ ἴσῃσι δέησι, ἢ ψυχῆ ἢ τὸ ἐν ἑαυτῇ ποιεῖται τὰ ἐλλείποντα τῶ σώματος. Πάλιν τοίνυν τὰ μὲν τῆ σώματος ἐστὶ παθημάτων δι' αὐτὴν, ὡς ἀπὸ τῆ εὐρυθείαν, διότι ἡ ψυχὴ αἰχρόν τι ἔχει. τὰ ἢ τῆ ψυχῆ ἀπὸ τῆ σώματος, ὡς ἀπὸ ἡδονῆς καὶ ἀλύπῃς διὰ τῆ τῆ σώματος γένεσιν περὶ τῆ ψυχῆ διαβαίνουσιν. τὰ δὲ ἐπει κοινῶ- νῆ ἴσῃσι, ὡς ἀπὸ δὴ τῆ τῆ κατὰ τόπον. τὸ μὲν γὰρ διαμείβεται τὸν ἴδιον ἐστὶ σώματος. τὸ δὲ κινῆσαι κατὰ τῆ φεράν, ψυχῆς ὑπ' ἀρχῆς ἐνεργεῖα.

μβ. Πότε ἡ ψυχὴ τῶ κυμῆνῳ ἐνῆται σώματι;

Ὁ μὲν τῆ θεωροῦντας μέγας Γρηγόριος ἀσαφῆς ἐστὶ περὶ τῆ τὸ μέ- ρος, καὶ ἐκ ἀνῆραδῶς αὐτὸν εὐρεῖς ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ προσκειμένων τῶν δοξαστῶν δὲ Θεοῦ Γρηγόριος ὁ Νουατῆς, καὶ ὁ πολὺς τῆ ὁμολογίαν καὶ τῆ φιλοσο- φίαν Μάξιμος ὅτε προσβυτέρων τῆ ψυχῆ τῆ σώματος, ὅτε μέγιστος ἐστὶ τῆ διάσῃ, ἀλλ' ὁμῶς τῆ καθ' ἑαυτὴν ἢ ἀπὸ τῆ ἐπιτηδείας πρὸς ὑποδοχὴν ψυ- χῆς

fectum naturale instrumentum sive corpus prognatumq., animam illi adiungunt generari. Et quamdiu uteri quidem adhuc radicibus embryo adfixus hæret, naturalem illi animam tribuunt, egredienti autem rationalem, & procedente tempore intelligentem.

43. *Quomodo Anima unitur Corpori?*

Innuat se corpori anima sicut sol oriens momento omnia luce complet: nam sic & anima corpus statim accendit ad vitam & vivificat, quo ipso & illud indiget, ut cum ea uniri possit. Sicut porro nervi, longius etiam si absunt, una moventur, & sicut Naphtha quam vocant transilientis ignis vim concipit, medio aere non inflammato, sic & corpus ab anima totum statim illuminatur, neque oportet indivisibilis vitæ & facultatis divisas illuminationes vel participationes comminisci. Conferri autem hæc potest cum participatione * entis quæ in re fluxa observatur. Quemadmodum rei fluxæ enim ens adest sine tempore, sic & anima sine tempore adest corpori.

44. *De anima irrationabili.*

Quatuor hæc Græcorum Philosophi animam irrationabilem definiunt: *opetita*, quo voluptatis sumus ac doloris participes, *opinio* quæ medias designat rationes inter species sensiles, & puras atque a materia abstractas rationes: *sentiendi facultate*, quæ externis speciebus assimilatur, ac præsentit externa, salutariæ sint an exitiosæ: *natura* denique, quæ proprie est causa generationis & proxime corporibus adhæret, generatque illa & facit ut crescant, gubernatq. ac dirigit. Hisce quatuor rebus nonnulli Philosophorum essentiam animæ irrationabilis consistere statuunt, ac veluti insititiam esse rationali animæ corporique simul inductam: huic quoque irrationabili animæ injungunt munus administrandi corporis.

45. *Quid voluntas & ratiocinium practicum?*

Voluntas ad ratiocinatoriam animæ partem pertinet, movet enim appetitum in rem desiderabilem, quam quia non sine ratiocinio deligimus, hæc actio impetus voluntatis appellatur, qui a ratiocinio ipso est diversus. Est autem ratiocinium practicum, post appetitum rei

* Intellige ut supra *τὸ ἄρρατὸν ὄν*, ens æternum ac stabile: cui opponitur *τὸ γινώσκον* quod fit & nascitur, ac mutationibus est obnoxium atque adeo Platoni negatur esse verum ens.

χῆς τυγχάνοντι, ταύτην ὑφίστασσι. τῶν δὲ ἐλλήνων οἱ πλείους, μετὰ τὴν γελείωσιν ἔφυσικῶς ὄργανα καὶ τὴν ἀποκομιστὴν γένη, ἐπιπέσει ταύτην τῶ σώματι, πλὴν ὅτε μὲν ἴσως ἢ κατεφύκειν τὸ ἔμβριον, τὴν φυσικὴν ψυχὴν γένη ἀδόξασιν, ἐξελεθῶσι δὲ τὴν λογικὴν, καὶ προῖον τὴν νοεράν.

μγ. Πῶς ἐνῆται τῷ σώματι ἡ ψυχὴ;

Εἰσκρίνειται τῷ σώματι ἡ ψυχὴ ὡσπερ ἡ ἀναβολὴ ἔφῃς πάλιν ἀθροῦς ἐμπύμπλοισι ἔφωτός. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ ἀθροῦς ἐξάσται τὸ σῶμα πρὸς τὴν ζωὴν, καὶ ζωοποιεῖ, ἔτο ἐπιτηδούσι ἔχον πρὸς τὴν ἕνωσιν ταύτης. ὡσπερ ἐν αἰνεραὶ αἰ σπηροσμέναι καὶ οἱ πόροι τύχοισιν ἔσται, συγκαταστήσει καὶ ὁ καλέμενος φθῆς ἀχέσει τῷ πυρὸς τὴν δύναμιν ἔφῃς μείζονα ἀφῃς μὲν πυρεμέναι, ἔτω δὲ καὶ τὸ σῶμα ἀθροῦς ἐλάμπεται ὑπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ ἔδει τῆς ἀμερίστου ζωῆς καὶ δυναμείως διηρημένας ἐπινοεῖ τὰς ἐλάμψεις, ἢ τὰς μέλοισι. ἀπεικασίον δὲ αὐτὴν τὴν ἔφῃς μείζονα εἰς τὸ γαστήρ, ὡσπερ γὰρ τὸ ὄν ἀχρόνως τῷ γινόμενῳ πάρεσιν, ἔτω καὶ αὐτὴ ἀχρόνως πάρεσι τῷ σώματι.

μδ. Περὶ ἀλόγου ψυχῆς.

Ἐν ἰσοσασί ταῖσι παρ᾽ ἔλλησι οἱ φιλοσοφίαι τὴν ἀλόγον ψυχὴν ἀφορίζουσιν, ἐν τῇ ὀρεκτικῇ, καὶ ἢ ἡδονῆς καὶ λύπης μείζονα. ἐν τῇ δεξαστικῇ, ἢ τῆς μέσας λόγους καὶ μείζονα τῶν αἰσθητῶν εἰδῶν καὶ τῶν αὐτῶν καὶ καθαρῶν λόγων ἀφώρισται. ἐν τῇ αἰσθητικῇ, ἢ τῆς πρὸς τὰ ἐκτὸς αἰσθητῶν καὶ προαιδάνειαι τὰ ἔξωθεν σωτήρια καὶ ὀλέθρια. ἐν τῇ φυσικῇ, ἢ τῆς κυρίως γενεσιουργός, καὶ συμπλέκειται προσεχῶς τοῖς σώμασι, γαστῆραι αὐτῆς καὶ αὐξεῖ καὶ διοικεῖ καὶ καλεῖται. ἐκ τούτων δὲ τῶν τεσσάρων τὴν ἀλογον ψυχὴν ἐννοιοῦ τῶν φιλοσόφων ἐσώσαντες ἐγκρίσεισιν οἷον τὴν λογικὴν ψυχὴν, καὶ τῷ σώματι συνεισάγασιν. τὴν δὲ ἀλογον οἰκονομεῖν τὰ σώματα ἐπιτηδούσιν.

με. Τίς ἡ βέλτιστος καὶ τίς ὁ πρακτικὸς λογισμὸς.

Ἡ βέλτιστος περὶ τὸ λογιστικὸν μέρος ἐστὶ τῆς ψυχῆς. καὶ μὲν γὰρ τὴν ὀρεξίν πρὸς τὸ εἶδη, ἐπεὶ δὲ τὰτα ἐκ ἀνευ λογισμῷ προαιρέμεθα, ἢ καὶ αὐτὸ ἐπείγεται βελουτικῇ ὀρμῇ ἀπομάσθῃ, ἐτέρα ἐστὶ λογισμῷ. πρακτικὸς δὲ ἐστὶ λογισμὸς, ἢ μετὰ τὴν ὀρεξίν ἔφῃς μείζονα λογισμῷ πράξει
τι

rei desiderabilis cum ratione suscepta actio & operatio. Noris porro animæ corpore solutz & corpori adhuc conjunctæ non unum idemque esse ratiocinium. Quibusvis enim præstantioribus anima se assimilât, Deo, Archangelis, Angelis & cæteris Potestatibus, unde & opera ejus jam divina, jam humana, jam contraria, ut nominibus abstineream. Quibus enim assimilât se, illorum & opera adsciscit atque imitatur.

46. *De electione & attentione.*

Mediæ sunt animi facultates attentio & electio, sed electio actiones dirigit, utiturque ratione qua quid pulchrum sit judicat, & appetitu desiderante ea quæ congruentia sibi sunt & bona, quæ vero deficiunt, semper studente supplere. Utroque igitur electio constat, ratione & appetitu. Attentio autem est qua attendimus ad actiones quas suscipimus, & ad verba quæ loquimur. Hæc quandoque animi mores speculatur, quales sint & quomodo inter se congruant: jam animale considerat, & quid illud agat, ubi peccet vel aliquid omittat. Cæterum mediæ generis sunt Mathematicæ exercitationes, & purgatoriarum virtutum studium, dicunturque mediæ generis, quia mediæ hæc posita sunt inter intelligibiles & opinabiles rationes.

47. *Utrum corpus anima, an anima corpore solvatur?*

Naturali morte corpus ab anima, sed morte intelligibili anima solvitur à corpore. Natura enim corpus animæ alligavit. Jam si corpus ab anima teneretur, non solveretur. Solvitur itaque in morte ab anima corpus. At enim anima se alligavit corpori per affectus, anima igitur etiam seipsam à corpore solvit ac liberat. Et anima quidem mediæ est inter essentiam impartibilem partibilemque, neque enim mens pure impartibilis, neque partium omnino expers est, corpus autem omnino est partibile. Et qualitates speciesque materiales in corpore partibiles sunt quævis in quibuslibet. Sed mens quæcumque habet, habet intelligibili, anima rationabili ratione, planta vero seminaliter. Corpus entium umbram imaginemque refert, DEUS vero supra omnem intellectum & essentiam est constitutus.

48. *De Virtutibus.*

Tres sunt ordines Virtutum. Aliæ exornant hominem sive animam corpori junctam. Aliæ purgant animam à corpore, & in seipsam reverti

ἴε καὶ ἐνέργεια. Ἔτο δέ σοι ἔσω, ὅτι ψυχῆς ἀπολυθείσης σώματιⓄ καὶ ἐπιπαρεῖσσι ἐν τῷ σώματι ἐχ' αὐτός ἐστι λογισμός. ἐπεὶ ἢ πᾶσι ἴοις κρείττωσιν ἀφομοῖται ἡ ψυχὴ Θεῷ, ἀρχαγγέλοις, ἀγγέλοις καὶ ἴαις λοιπαῖς δυνάμεσι, διὰ ἔτο καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς, ἴα μὲν θάλα, ἴα ἢ ἀνθρώπων, ἴα ἢ ἐναντία, ἵνα μὴ ἴα ὀνόμαζα λέγω, μίση λαμβάνει γὰρ ἴαις ἐνεργείας, πρὸς αὐτὰ λαμβάνει καὶ τὴν ὁμοίωσιν.

μς. Περὶ προαιρέσεως καὶ προσοχῆς.

Μίση διωάμεσι εἰσι τ' ψυχῆς προσοχὴ καὶ προαίρεσις. ἀλλ' ἡ μίση προαίρεσις ἡγείται τῶν πράξεων, ἔχει ἢ καὶ λόγον ἐν ᾧ κρίνει τὰ καλά καὶ ὀρεξῆ τὴν ἐπιμήνη τῶν οἰκείων καὶ ἀγαθῶν, καὶ τὴν ἀναπληρῆσαι αὐτῆς ἴα ἐλλείποντα. ἀμφοτέρων δὲ ἔ λόγος καὶ τ' ὀρέξεως συνίσταται ἡ προαίρεσις. προσοχὴ ἢ ἐστὶ καθ' ἣν προσέχομεν ἴοις ἔργοις οἷς πράττομεν, καὶ τοῖς λόγοις οἷς λέγομεν, αὐτὴ γὰρ ποτε μὲν ἴα τ' ψυχῆς ἡθ' ἀνασκοπέται ἴνα ἴε ἐστὶ καὶ πῶς ἔχει πρὸς ἀλλήλα. ποτε ἢ αὐτὴ ἴα τῶν Θεῶν τί πράττει καὶ τὴν παρεβαίνει, καὶ τί ἐλλείπει. μίση δὲ εἰσι καὶ τὰ τῶν μαθημάτων ἀσκήματα, καὶ τὰ τῶν καθαρῶν ἀρετῶν ἐπιτηδεύματα. μίση ἢ λέγουσιν ὡς μίση καίμα τῶν νεωτέρων λόγων καὶ τῶν δοξαστικῶν.

μζ. Πότερον ἡ ψυχὴ λύεται ἀπὸ τ' σώματιⓄ, ἢ τὸ σῶμα ἀπὸ τ' ψυχῆς;

Ἐπὶ μὲν ἔ Φυσικῆ θανάτου, τὸ σῶμα λύεται ἀπὸ τ' ψυχῆς, ἐπὶ ἢ ἔ νοητῆ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τ' σώματιⓄ. ἡ μὲν γὰρ Φύσις ἐδοξε τὸ σῶμα ἐν τῇ ψυχῇ. εἰ μὲν γὰρ καθέχεται τὸ σῶμα ὑπὸ τ' ψυχῆς, εἰ ἀφαιρέτο αὐτῆς. ἔτω ἐν τῇ θανάτῳ λύεται τὸ σῶμα ἀπὸ τ' ψυχῆς. ἡ ἢ ψυχὴ ἐδοξε ἑαυτῇ τῷ σώματι διὰ τῶν παθῶν. ἡ ἐν ψυχῇ ἑαυτῇ λύει ἀπὸ τ' σώματιⓄ. καὶ ἡ μὲν ψυχὴ μίση ἐστὶ τ' ἀμερίων καὶ τ' μεριῶν ἐστίαι. ἔτω γὰρ καθαρῶς ἐστὶ ἀμερίωνⓄ ὁ νῆς, ἔτω πάντῃ ἀμερίων, τὸ σῶμα δὲ πάντῃ μερίων. καὶ αἰκνότητες καὶ τὰ ἐνυλα εἶδη περὶ τὸ σῶμα μερίων, καὶ πάντῃ μὲν ἐν πᾶσι. ἀλλ' ὁ μὲν νῆς νεωτέρως ἔχει πάντῃ, ἡ δὲ ψυχὴ λογικῶς. τὸ ἢ Φυτοῖ ἀπειματικῶς, τὸ ἢ σῶμα τὸ αἰδωλὰ ἔχει τῶν ὄντων, ὁ δὲ Θεὸς ἀνεπηκότως καὶ ὑπερευσιως.

μη. Περὶ ἀρετῶν.

Τρεῖς τάξεις εἰσι τῶν ἀρετῶν. αἱ μὲν γὰρ αὐτῶν κοσμοῦσι τὸν ἀνθρώπου ἢ τὴν ἔ σώματιⓄ ψυχῆν, αἱ δὲ καθαίρουσι τὴν ψυχῆν ἀπὸ τ' σώματιⓄ καὶ ἐπι-

reverti docent, vocanturque purgatorix. Aliæ perfecte purgatam animam trahunt ad contemplationem intelligibilium, & dicuntur theoreticæ atq; intellectuales. Aliæ porro virtus est Dei, Angeli aliæ, aliæ Hominis. Ut enim essentix sunt diversæ, ita etiam virtutes. Atque anima proprie est diciturque rationalis, & quod supra animam est, mens est atque intellectus. Infra animam rationabilem est irrationabilis anima, animæq; imago sive idolum. Angelorum ordinibus quibuscunq; ab Seraphim usque descendendo Virtutes suæ congruunt. Deus etiam supra virtutem & bonum omne atque perfectione omni est superior.

49. *De Virtutibus.*

Sext sunt Virtutum gradus. Nam datur Virtus *Physica*, qualis & in bestiis reperitur. Tum *Ethica*, quæ etiam est in hominibus nulla doctrina imbutis. Atque *Politica*, quæ ratione & prudentia utitur ad recte agendum. *Purgatoria*, quæ ab affectibus omnibus hominem liberat. *Theoretica* quæ mentem contemplatur, & *Theurgica* denique, quæ id quod in anima nostra divinum maxime est excitat, & Deo ipsi unit, divinumque in anima furorem & entusiasmum movet. Dantur etiam supra has aliæ sublimiores virtutes, quæ sunt cæterarum istarum exempla, quæque omnem substantiam supergrediuntur, neque sunt accidentia, uti accidit nobis cæteras virtutes adesse, verum sunt intelligibiles & supersubstantiales essentia.

50. *De Virtutibus.*

Tres sunt virtutes quæ hominem perficiunt, *Sanctitas* Deo operari studens, vitamque hominis Numini consecrans. Altera *Justitia*, quæ inferioribus prospicere satagit. Et tertia *Prudentia*, quæ conatur respectu nostri ipsius vitam intelligenter instituere. Unimur igitur per sanctitatem DEO & UNI, per Justitiam illis qui inferioris conditionis sunt providemus, & per prudentiam cognitione non vulgari imbui-mur. Atque *Ethica* virtus quidem a prudentia proficiscitur, neque tamen per prudentiam operatur, sed comparatur per usum longo tempore. Cæterum tam divina est natura virtutis, ut per omnia entia pervadat. Datur enim virtus supra-cælestis, cælestisque, supramundialis & mundana, Mentalis & Animæ, Angelica item atque Humana. Datur etiam fons virtutum, quem tunc assequemur, quando cognitione partiali missa facta, perfectissimam virtutem actu & opere exprimemus.

ἐπιτρέψασιν πρὸς ἑαυτὴν, αἰτινες καὶ καθαρτικαὶ καλεῖται. αἱ δὲ τελείως καθαρθεῖσαι τὴν ψυχὴν, ἀπαχολῶσιν εἰς θεωρίαν τῶν νοητῶν, αἰτινες θεωρητικαὶ καὶ νοεραὶ ὀνομάζονται. Καὶ ἀλλή μὲν ἀρετὴ θεῶν, ἀλλή δὲ ἀγγέλων, ἀλλή δὲ ἀνθρώπων. ὡς γὰρ αἱ ἑστιά αὐτῶν διάφοροι, ἔτι καὶ αἱ ἀρεταί. Καὶ ψυχὴ μὲν κυρίως ἡ λογικὴ ἐστὶ τε καὶ ὀνομάζεται, ἡ δὲ ὑπὲρ τὴν ψυχὴν, ἢ ἐξ τῆς μετὰ τὴν λογικὴν ψυχὴν, ἀλογικὴ ψυχὴ, καὶ εἰδωλον ψυχῆς. πάσαις δὲ ταῖς τῶν ἀγγέλων ἰσχύουσιν, ἡ ἀρετὴ συμπερσεῖσιν, ἀναθεν ἀπὸ τῶν σεραφεῖμ ἀρχομένων, ὅ γὰρ θεοὶ καὶ ἐπέκεινα ἀρετῆς καὶ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ πάσης τελειότητος.

μθ. Περὶ ἀρετῶν.

Ἐξ εἰσὶν οἱ τῶν ἀρετῶν βαθμοὶ. ἐστὶ γὰρ ἡ μὲν τις φυσικὴ ἀρετὴ, ἥτις καὶ ἐν θηρίοις εὐρίσκειται. ἡ δὲ ἠθικὴ, ἣν ἔτι καὶ τῶν ἀπαιδύτων ἔχουσιν. ἡ δὲ πολιτικὴ ἢ μετὰ λόγον καὶ φρονήσεως καλεσθεὶς μὲν. ἡ δὲ καθαρτικὴ ἢ καθαιρέσα τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ παντὸς πάθους. ἡ δὲ θεωρητικὴ ἢ θεωρητικὴ τῶν νοητῶν. ἡ δὲ θεωρητικὴ ἢ θεοειδὴς ἢ ἀνθρώπων τῆς ψυχῆς ἀνεργεῖσα καὶ ἀρετὴ μὲν τῆς θεῶν, καὶ τὴν θεῶν ἐνεργεῖσα μανίαν. Εἰσὶ δὲ καὶ ἐπέκεινα ταύτων ἰσχύουσιν, αἱ μὲν οἰονεὶ ὡς φερέμεγαλα τῶν λοιπῶν ἀρετῶν, αἱ δὲ ὑπὲρ πάντων ἑστίαν, αἰτινες ἐ συμβεβηκότα εἰσὶν ὡς περὶ ἐπισυμβεβηκόσων ἡμῶν αἱ λοιπαὶ ἀρεταί, αἱ δὲ ἑστίαν νοεραὶ καὶ ὑπερβασίαι.

ν. Ἐτι περὶ ἀρετῶν.

Τρεῖς εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ αἱ τελειῶσαι τὸν ἄνθρωπον, ἐστί τις, ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐνεργεῖν ἀσέυδμεθα ἢ ἀφοσιῶσαι τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν τῷ θεῷ, δεύτερον δικαιοσύνη τὴν προνοίαν τῶν καθ' ἑαυτὸν ποιῶσα φρονήσεως ἀρετὴ μὲν αὐτὰς τὴν ζωὴν νοεραὶ ἀπεργάζεσθαι βελομένη. Καὶ γὰρ ἡμεῖς κατὰ τὴν ἐστίαν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸ ἐν, προνοίαν δὲ τῶν ἐλαττόνων κατὰ τὸ δικαιοσύνῃ ἀρρητον ἔχομεν κατὰ τὴν φρόνησιν. ἡ μὲντοι ἠθικὴ ἀρετὴ ἀπὸ φρονήσεως μὲν προεῖσιν, ἢ μὲντοι μετὰ φρονήσεως ἐνεργεῖ, ἀλλὰ τριτὴν χρῆσιν ἐγγίνεσθαι δικαιοσύνην ἢ τὴν ἀρετῆς θεοειδῆς ἀπὸ πάντων τῶν ὄντων. ἐστὶ γὰρ καὶ ὁσοῦν ἀρετῆς καὶ βράνις. καὶ ὑπερκοσμοῦ καὶ ἐγκόσμου καὶ νοεραὶ καὶ ψυχικὴ καὶ ἀγγελικὴ καὶ ἀνθρωπικὴ. ἐστὶ καὶ πηγὴ ἀρετῶν, ἥς τότε κατὰ λαμβάνομεν, ὅταν τὴν μεριστὴν ἀφαντες νόησιν, τελειωτάτην σύμπασαν ἀρετὴν ἐνεργεῖσθαι.

51. *Adbuc de virtute.*

Aristoteles, Philosophus quatuor generales numerat virtutes: Prudentiam, Justitiam, Fortitudinem & Temperantiam. Et prudentiam quidem refert ad intellectum, ceteras vero tres ad passibilem effectibusque obnoxiam animæ partem. Atque ita nec prudentiam passibili parti tribuit, neque ceteras tres virtutes in intellectu collocat. Plato autem quatuor virtutum constituit ordines, e quibus alias vocat politicas quæ homini in vita versanti possunt esse ornamento: purgatorias alias, aliasque theoreticas. Furori autem proxima virtus à Platone dicitur quæ Deo agitante est instincta entusiasmo, animamque facit circa divina exardere & bacchari, tanquam plena commotione divina & limphatæ ac fanaticæ instar. Deus porro Virtute major est, non modo illa quæ est habitus, & qualem natura fert hominum, sed etiam ipsa æterna idea virtutis.

52. *Adbuc de virtute.*

Non una eademque numero est ratio qua Deo asfimilamur, sed diversa ac multiplex. Asfimilamur enim ipsi per virtutes politicas, sed exilius atque obscurius: asfimilamur eidem per purgatorias virtutes, sed expressius asfimilamur: per virtutes theoreticas etiamnum splendidius, asfimilamur etiam per theurgicas, atque hæc demum perfectissima est asfimilatio. Purgare enim animas, & entia contemplari non omnino simile aliquid Dei est, ipse enim purgatione & contemplatione est superior. At posse ex homine facere Deum, & à materia abstrahere, affectuumque reddere expertem, ut possit & ipse alios Numine implere, hæc perfectissima est cum illo similitudo. Ait enim Deus * in Evangeliiis: *qui eduxerit dignum ex indigno, quasi os meum erit.* Vides quomodo Theurgia five virtus alios Numine, implendi verissimam ponit cum Deo similitudinem. Cæterum nobis egregii videmur, si modo politicis nos exornare virtutibus possimus.

53. *Adbuc de virtute.*

Philosophus Plato primum per politicam virtutem hominem adducit ad Deum, quod & illa quodammodo possit divinam similitudinem referre: ab hac per purgativam vitam perducit ad contemplationem. Siquidem duplex, ut ait ille, actus in Deo est, unus quatenus in con-

(Oo) 3

tem-

* Jeremia XV. 19. Καὶ ἐξαγάγηστί μου (ἀξίον καὶ τίμιον Constituit, Apostol. II. 56. ἀπὸ ἀναξίας, ὡς τὸ σῶμα μὲν ἔσθ.)

να. Ἐτι περὶ ἀρετῶν.

Ἀριστοτέλης μὲν ὁ Φιλόσοφος ἴσους ἀρετὰς γενικὰς ἐξαριθμῆι ἀρετὰς. Φρόνησιν, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν καὶ σωφροσύνην. Καὶ τὴν μὲν Φρόνησιν ἰατρικῶν ὑπὸ τὴν Διόνοισιν. Ἰατρικὴ δὲ λοιπὰς ἴσους ὑπὸ το παθητικὸν τὴν ψυχῆς. καὶ ἔτι τὴν Φρόνησιν ἐν τῷ παθητικῷ μέρει κατὰ ἰατρικῶν, ἔτι ἴσους ἀρετὰς ἐν τῇ διανοίᾳ ἰατρικῶν. ὅτι Πλάτων ἴσους ἀρετὰς ἀρετῶν ποιῶνται, καὶ τὰς μὲν ὀνομαζομένης πολιτικῆς, ὅσαι κοσμοῦσι τὸν ἐν τῷ βίῳ πολιτευόμενον ἄνθρωπον. τὰς δὲ καθαριστικῆς, ἴσους δὲ θεωρητικῆς. μανικὴ δὲ ἀρετὴ λέγεται ἡ θεοφοβία καὶ ἐνδοξασία, καὶ τὴν ψυχὴν περὶ τὸ θεῖον ἀναβακχεύουσα, καὶ οἷον ἐνθεασμῶν πλήρη καὶ κορυβανθιάσεως γινομένη. ὁ μὲν γὰρ θεὸς ἀρετῆς ἐστὶ μίλιον. καὶ μόνον τὸ αἶμα καὶ τὸ αὐλοφύων, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐλοφύων.

ιβ. Ἐτι περὶ ἀρετῶν.

Ὅτι ἕκαστος ἐστὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ κατὰ ἀριθμὸν ἢ πρὸς τὸν θεὸν ὁμοίωσις, ἀλλὰ διαφορῶν. ὁμοίωσις μὲν κατὰ αὐτὴν καὶ τὰς πολιτικῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ ἀμεινότερον καὶ σκιαδέστερον. ὁμοίωσις μὲν κατὰ τὴν κατὰ ἴσους καθαριστικῆς, ἀλλὰ ἐκτετυπότερον. ὁμοίωσις μὲν καὶ κατὰ τὰς θεωρητικῆς, ἀλλὰ ἐτι λαμπρότερον ὁμοίωσις μὲν καὶ κατὰ τὰς θεωρητικῆς, αὐτὴ γὰρ ἐστὶν ἡ τελευτάτη ὁμοίωσις. τὸ μὲν γὰρ καθάρσει τὰς ψυχῆς καὶ θεωρεῖν τὰ ὄντα καὶ πάντις ὁμοίωσις τῷ θεῷ ἐκείνῳ γὰρ ὑπὲρ καθάρσει καὶ θεωρεῖν ἐστὶ. τὸ δὲ δύνασθαι θεοποιεῖν ἄνθρωπον καὶ τὴν ὕλην ἐξάγειν, καὶ τῶν παθῶν ἀπαλλάττειν, ὡς δύνασθαι καὶ αὐτὸν θεοποιεῖν ἕτερον, ἔτι ἐστὶν ἡ τελευτάτη ὁμοίωσις. ὁ ἐξάγων, γὰρ φύσιν ὁ θεὸς ἐνεαγγελλίους, ἀξίον ἐξ ἀναξίους, ὡς σῶμα μὲν ἔσται. ὁρᾷς ὅπως ἐν τῇ θεωρίᾳ τὴν ἀληθινήν θεοποιεῖν ἐξομοίωσιν. ἀλλὰ ἡμεῖς ἀγαπῶμεν εἰ καὶ κοσμοῦμεν ἑαυτοὺς ὡς τῶν πολιτικῶν δυναμῶν ἀρετῶν.

ιγ. Ἐτι περὶ ἀρετῶν.

Πλάτων ὁ Φιλόσοφος πρῶτον μὲν λέγει τὴν πολιτικῆς ἀρετῆς ἀρετὴν ἄνθρωπον εἰς θεόν, ὡς καὶ ταύτης ἐξομοίωσιν δυναμῆς τὸ θεῖον καταδυναλόν. ἀπὸ τῆς ταύτης ἀνάγει διὰ τὴν καθαρῆς ζωῆς εἰς τὴν θεωρίαν. καὶ δὴ γὰρ, φησὶν, ὁ θεὸς διττὴν ἔχει τὴν ἐνέργειαν, τὴν καθ' ἣν ἐν θεωρίᾳ τῶν

templatione universas ante omnem rem creatam rationes omnium novit ac perspectas habet, & alter quo prospicit inferioribus. Propterea & homo Deum imitatus politicis virtutibus res hujus vite curat, atque per virtutes affectuum moderatrices opem fert inferioribus: Contemplatione autem ascendens omnium rationes perspicit sive naturales, sive animarum, sive mentales ac supernaturales, atque fit instrumentum Dei, ad quem simul aciem dirigit. Et rebus hujus vite prospiciens anima, aliter tamen virtutem hujusmodi exercet dum in corpore est, aliterque quando est corporis vinculis soluta.

54. *Adhuc de Virtutibus.*

Essentia, & ipsum hoc quod sint, a Mente omnibus datum est, & ab ente: sed virtutum perfectio a Deo proficiscitur. Sicut enim ex principali Ente ens, sic ex principali bono est bonum. Vel potius & essentia & virtus ex Deo sunt, sed essentia ratione originis (essentia enim omnibus a Deo profluxit) perfectio autem in virtute, respectu conversionis ad Deum. Neque enim perfici virtute homo poterit, nisi ad Deum convertere se instituat. Siquidem & pictor exemplum expressurus nunquam imitatione archetypi assequitur, nisi ad illud assidue se converterit. Sic qui virtutem in se ipso voluerit adumbrare, aut coloribus veluti describere, non aliter Deo assimulari poterit, quam si ad eum continenter se convertat, & scientifica ratione contemplationeque exempli in seipso accurate meditetur prototypum.

55. *Adhuc De Virtutibus.*

Theurgicam virtutem qui habet *Pater divinus* appellatur, quoniam enim ex hominibus facit Deos, illo venit nomine. Qui contemplatoria pollet virtute, hunc *divinum* vocant, uti *daemonium* qui purgatoria, sed qui politica est præditus, homo *probus* dicitur. Theurgo tribuitur patris divini nomen, quoniam veluti generat animam ejusmodi quam contemplatorum virtutis causa Deum appellamus. Oportet igitur qui per assimilationem ad Deum adduci velit, primum hominem probum fieri, deinde *daemonium*, tum divinum Patrem. Ac contingere potest aliquando, ut *daemonius* & probus homo ad malitiam & vitium deflectat. Forte & divinus sive Theoreticæ virtutis compos. At Theurgus sive pater divinus & totus extra se in Deo positus, nunquam potest ad contrariam virtuti speciem dilabi, cum totus extra & Deus quodammodo factus sit.

56. *Ad*

νς. Ἔτι περὶ ἀρεῶν.

Τρία ταῦτα εἰσὶν ἐν ταῖς ψυχαῖς, δύναμις, πάθος, ἔξις. καὶ πάθος μὲν εἰσὶν, ἐπιθυμία, ὀργή, φόβος, φθόνος, θάσος, χαρὰ, φιλία, μῖσος, πόθος, ζήλος, ἐλεος. Δύναμις δὲ ἐστὶ καθ' ἣν παθητικοὶ τῶν γινόμενα, οἷον καθ' ἣν δυνατοὶ ὀργισθῆναι ἢ λυπηθῆναι ἢ ἐλεῆσαι. Ἐξίς δὲ καθ' ἣν πρὸς τὰ πάθη ἔχομεν καλῶς ἢ κακῶς. οἷον πρὸς τὸ ὀργισθῆναι εἰ μὲν σφοδρῶς ἢ ἀνεμένως, κακῶς ἔχομεν. ὁμοίως δὲ πρὸς τὰ ἄλλα. αἱ γὰρ ἀρεταὶ ἕτερά τε εἰσὶν, ἕτε δυνάμεις, ἀλλ' ἔξεις. καὶ γὰρ λεγόμεθα κατὰ τὰ πάθη σαρδαῖοι ἢ φαῦλοι. κατὰ τὴν ἰσὴν ἀρετῆς καὶ τὰς κακίας, λεγόμεθα σαρδαῖοι καὶ φαῦλοι. καὶ φοβόμεθα μὲν ἢ ὀργισθόμεθα ἀπροαιρέτως. αἱ δὲ ἀρεταὶ προαιρέσεις τινές, ἢ καὶ ἀπυπροαιρέσεις. καὶ κατὰ μὲν τὰ πάθη κινεῖσθαι λεγόμεθα, κατὰ τὴν κακίαν καὶ τὰς ἀρετὰς δὲ κινεῖσθαι, ἀλλὰ διακρίσειται πῶς.

νζ. Ἔτι περὶ ἀρεῶν.

Ὅτι ἡ μὲν ἀνδρεία μεσότης ἐστίν, ὡς μὲν ὑπερβολῆς ἔστι θράσος, ὡς δὲ ἐλλείψεως ἔστι δειλία. καὶ ἐστὶ περὶ φόβου καὶ θάρρους. ἔστι δὲ σωφροσύνης, ὑπερβολῆ μὲν ἡ ἀκολασία, ἐλλείψης δὲ ἡ ἀναίδησία, λεγέσθω γὰρ ἕταυ. περὶ δὲ τῶν χρημάτων καὶ λείψω μεσότης μὲν ἡ εὐεβριότης, ὑπερβολῆ δὲ ἡ ἀσώβητος ἀφροδία ἢ χηρῶς, ἐλλείψης δὲ ἡ ἀνελευθερία ἢ τοὶ φειδωλῆ. περὶ δὲ τῶν χρημάτων, μεσότης μὲν ἡ μεγαλοπρέπεια, ὑπερβολῆ δὲ ἡ ἀπειροκαλία, ἐλλείψης δὲ ἡ μικροπρέπεια. περὶ δὲ ὀρέξεων τιμῆς, ὁ μὲν ὑπερβάλλον τοῖς ὀρέξεσι, φιλότιμος, ὁ δὲ ἐλλείπων ἀφιλότιμος, ὁ δὲ μέσος ἀνώνημος. πολλὰ γὰρ εἰσι πραγματῶν ὄνομα κύριον μήπω ἐχρηκότα.

νη. Ἔτι περὶ ἀρεῶν.

περὶ τὴν πρώτῃ μεσότης ἦσαν, ἡ μὲν ὑπερβάλλουσα κακία, ὀργιλότης, ἡ δὲ ἐλλείπουσα ἀσχησία. περὶ δὲ τοῦ ἀληθῆς, ὁ μὲν μέσος ἀληθής, καὶ ἡ μεσότης ἀληθῆς λεγέσθω, ἡ δὲ προσωπίσις, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ μέγιστον ἀλαζονία καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν ἀλαζών, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ ἐλαττον εἰρωνία. καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν εἰρωνῶν, ἐπεὶ δὲ δύο ἡδυτῆτες εἰσὶν, ἡ μὲν ἐν παιδιᾷ, ἡ δὲ ἐν τῷ βίῳ, ὁ μὲν οὖν αἰδῶν, φίλος καὶ ἡ μεσότης φιλία. ὁ δὲ ὑπερβάλλων, κόλαξ, ὁ δὲ ἐλλείπων δύστροπος καὶ δύσκολος. ἔστι δὲ ἐν παιδιᾷ ἡδυτῆτος ἡ μὲν μεσότης, εὐτραπλία, ἡ δὲ ὑπερβολή, βωμολοχία, ἡ δὲ ἐλλείψης ἀγρομία. καὶ ὁ μὲν αἰδήμων μέσος ὁ δὲ ὑπερβάλλων ἀναίχμιλος. ὁ δὲ ἐλλείπων, κατὰ πλῆξ ὁ πάντα αἰδῶ μὲν.

59. *Quomodo differunt principium atque elementum?*

Principium nihil habet seipso prius, ut materia & forma: at elementum compositum ac coagmentatum est ex materia & forma, principiique loco habet materiam & formam. Est autem materia res incorporalis, expers qualitatum, sola ratione explicanda, sensibus autem minime obvia. Huic materiæ species quædam atque figura tanquam forma sua inprimitur, atque ita fit corpus, & primo quidem elementum, vel æther, vel ignis, vel aqua, vel aër, vel terra. Deinde coalescentibus hisce elementis fit corpus compositum, sive animatum sive inanimatum. Ac materia & forma quidem magis rationem principii habent quam elementa, Elementa vero magis quam alia corpora, cæterum materiam principii nomine nuncupamus, non quod nihil habet prius supra se, sed quod corpora proxime sub illa constituuntur.

60. *De principis, quid sint.*

Principium rerum primum & super omnia principia positum est Deus, post Deum multa rerum naturalium sunt principia. Ac elementorum principia materiam esse ac formam jam dictum est. Compositorum vero corporum principia sunt ipsa simplicia elementa, de quibus Philosophi alii in diversa abierunt. Nam quibusdam ignis visus est esse principium, propter efficaciam, & quod omnia in illum consumuntur. Alius aër, quoniam illum respirant animalia. Alius aqua propter seminalem naturam. Nonnullis horum etiam terra principium visa est, quoniam plura animalia ex illa nascuntur & in illam iterum resolvuntur. Cæteri quatuor ista rerum esse principia statuerunt. Plato principia esse docuit Deum, tanquam patrem & auctorem: materiam ut quæ creationis opus in se recipiat, & Ideam. Vocat autem Ideam primam conceptionem in Deo, & ineffabilem imaginationem atque efformationem, secundum quam mundum fecit ac condidit.

61. *De materia,*

Materia est res ut ita dicam immaterialis, quæ sensu non comprehenditur, sed sola cogitatione percipi potest. Omnium entium postremum sine forma, sine specie, sine figura, essentia essentia expers & substantia sine substantia. Si enim abstrahas à corpore qualitates, relationes, habitus, modos, motus, alterationes, mutationes, aliud quodcunque,

νθ. Τίνι διαφέρει ἀρχὴ καὶ στοιχεῖον;

Ἡ μὲν ἀρχὴ ἔκ ἔχει τι πρέτερον ἑαυτῆς, ὡς περὶ ἡ ὕλη καὶ τὸ θεῖον. Ἡ δὲ
 ἡ στοιχεῖον σύνθετον ὄν καὶ συγκεῖμενον ἐξ ὕλης καὶ εἶδους, ἀρχὴν ἔχει τὴν ὕλην
 καὶ τὸ εἶδος ἐστὶ τῆς ὕλης πρᾶγμα αἰσώματων, ἀποιον, λόγῳ μόνῳ ἐρημιστικῶς,
 αἰσθησὶ τῆς ἡ ὑποκείμενον. αὐτὴ ἔν ἡ ὕλη ὑπομορφῆς τινός καὶ σχήματος τυπωμένη
 ὅπερ ἐστὶ τὸ εἶδος σωματέτα. καὶ πρῶτον μὲν γίνεται στοιχεῖον ἡ αἰθήρ, ἡ πῦρ ἢ
 ὕδωρ, ἡ ἀήρ, ἡ γῆ. ἐπειτα τῶν στοιχείων συμπλακέντων ἀλλήλοις γίνετα
 σῶμα σύνθετον, ἡ ἐμφυχον ἢ ἀψυχον. καὶ ἡ μὲν ὕλη καὶ τὸ εἶδος ἀρχαιοτέτερα
 τῶν στοιχείων εἰσὶ ταῖς στοιχεῖα τῶν ἄλλων σωματέτων στοιχειωδέστερα, ἀρχὴν δὲ λί-
 γομεν τὴν ὕλην, ἔχ ὅτι ἔκ ἔχει ἄλλο ὑπέριερον ἑαυτῆς, ἀλλὰ ὅτι ταῖς σωματέτοις
 ὑπ' αὐτὴν ἀνάγειται προσεχῶς.

ξ. Περὶ τῶν ἀρχῶν, τί εἰσὶν;

Ἀρχὴ τῶν ὄντων πρώτη μὲν καὶ ὑπεράρχη ὁ θεός, μετὰ δὲ θεῶν
 πολλαὶ ἀρχαὶ τῶν φυσικῶν πραγμάτων εἰσὶ. καὶ τῶν μὲν στοιχείων ἀρχαὶ ἡ ὕλη
 καὶ τὸ εἶδος εἰρηλα. τῶν δὲ συνθετῶν σωματέτων αὐτὰ καὶ ἀπλὰ στοιχεῖα. ἀλλ' εἰ
 μὴ ἄλλοι τῶν φιλοσόφων διηρέθησαν. καὶ τοῖς μὲν ἔδοξεν ἀρχὴ τὸ πῦρ, μετὰ τὴν
 δύναμιν καὶ τὴν καθαλαλίσκεν πάντα εἰς αὐτὸ. τοῖς δὲ ὁ ἀήρ, μετὰ τὴν τῶν ζώ-
 ων ἀναπνοήν. τοῖς δὲ τὸ ὕδωρ μετὰ τὴν γόνιμον φύσιν. τισὶ δὲ τῶν καὶ ἡ γῆ
 ἀρχὴ ἔδοξε, μετὰ τὸ πλείω τῶν ζώων ὑπὸ τῆς γῆς γενναῶς, καὶ εἰς αὐτὴν ἀνα-
 λυέσθαι. ἕτεροι δὲ αὐτὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἀρχαὶς τῶν ὄντων ἀπεφήναντο. Πλά-
 τῶν δὲ ἀρχαὶς εἰρηκε τὸν θεόν, αἰς πάλτερα καὶ ποιήτην, τὴν ὕλην ὡς ἀχομένην
 τὴν δημιουργίῳ, καὶ τὴν ἰδέαν. ἰδέαν δὲ λέγει Πλάτων τὴν πρώτην εἰρηκεν τὸν
 θεόν, καὶ τὴν ἀρρητὸν ἐκείνην φαντασίαν καὶ ἀνάτύπωσιν, κατὰ ἡ τὸν κόσμον
 ἐδημιούργησεν.

ξά. Περὶ ὕλης.

Ἡ ὕλη ἐστὶ πρᾶγμα οἷον εἰπεῖν αἰθλον αἰσθησὶ μὲν αἰσθησῆσαν, διανοία δὲ
 μὴ ληπτόν. χείρον πάντων τῶν ὄντων, ἀμορφον, ἀνίδεον, ἀδιαίτητον. ἡσὶ
 ἀνίσθησθαι ἢ ὑπαρξὶς ἀνύπαρξησθαι εἰάν γὰρ ἀνέλης τυχὸν εἰπὸ τῶν σωματέτων τῆς
 ποσότητος, τῆς ἁπλοῦς, τῆς ἐξῆς, τῆς τροπῆς, τῆς κινήσεως, τῆς ἀλλοιώ-
 σεως, τῆς μεταβολῆς, πᾶν ἕτερον, ὅ ἔστι ἐν τὸ καθαλαλεπτεμενον ὕλη εἰσὶν. εἰ
 γὰρ

59. *Quomodo differunt principium atque elementum?*

Principium nihil habet seipso prius, ut materia & forma: ac elementum compositum ac coagmentatum est ex materia & forma, principiumque loco habet materiam & formam. Est autem materia res incorporalis, expers qualitatum, sola ratione explicanda, sensibus autem minime obvia. Huic materię species quaedam atque figura tanquam forma sua inprimitur, atque ita fit corpus, & primo quidem elementum, vel æther, vel ignis, vel aqua, vel aër, vel terra. Deinde coalescentibus hisce elementis fit corpus compositum, sive animatum sive inanimatum. Ac materia & forma quidem magis rationem principii habent quam elementa, Elementa vero magis quam alia corpora, ceterum materiam principii nomine nuncupamus, non quod nihil habet prius supra se, sed quod corpora proxime sub illa constituuntur.

60. *De principis, quid sint.*

Principium rerum primum & super omnia principia positum est Deus, post Deum multa rerum naturalium sunt principia. Ac elementorum principia materiam esse ac formam jam dictum est. Compositorum vero corporum principia sunt ipsa simplicia elementa, de quibus Philosophi alii in diversa abierunt. Nam quibusdam ignis visus est esse principium, propter efficaciam, & quod omnia in illum consumuntur. Alius aër, quoniam illum respirant animalia. Alius aqua propter feminalem naturam. Nonnullis horum etiam terra principium visa est, quoniam plura animalia ex illa nascuntur & in illam iterum resolvuntur. Cæteri quatuor ista rerum esse principia statuerunt. Plato principia esse docuit Deum, tanquam patrem & auctorem: materiam ut quæ creationis opus in se recipiat, & Ideam. Vocat autem Ideam primam conceptionem in Deo, & ineffabilem imaginationem atque efformationem, secundum quam mundum fecit ac condidit.

61. *De materia.*

Materia est res ut ita dicam immaterialis, quæ sensu non comprehenditur, sed sola cogitatione percipi potest, Omnium entium postremum sine forma, sine specie, sine figura, essentia essentię expers & substantia sine substantia. Si enim abstrahas à corpore qualitates, relationes, habitus, modos, motus, alterationes, mutationes, aliud quodcunque,

γὰρ ἀνέλκῃ ἀπὸ Ἑ πυρὸς τὴν θερμότητα καὶ τὴν ξηρότητα, καὶ ἀπὸ Ἑ αἰεθ-
τὴν θερμότητα καὶ τὴν υγρότητα, καὶ ἀπὸ Ἑ ὕδατος τὴν ψυχρότητα καὶ τὴν
υγρότητα, τὸ ἔχαιον τῶν ὑπολειφθέν, ὕλη ἐστίν.

ξβ. Περὶ αἰτιῶν.

Αἰτίας ὁ μὲν Ἀριστοτέλης τέσσαρας δογματίζει, ὁ δὲ Πλάτων ἐξ. ἐστὶ
ἡ αἰτία πρώτη μὲν ἡ ποιητικὴ. ὡσαύτε τὴ κλίνης πρῶτον αἴτιον ὁ κλωποπώδης, ὡς
ποιητὴς ταύτης. ὕλικον δὲ αἴτιον τὴ κλίνης τὸ ξύλον, ἀνευ γὰρ ὕλης ἐκ αὐ-
γένεοιτο κλίμη. εἰδικὸν δὲ χημικὴ ταύτης καὶ ἡ ἰδέα. τελικὸν δὲ ἡ ἐν ταύτῃ τῶν
ἀνθρώπων ἀνάπαυσις, διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν τὴν κλίμη ἐξεργαζόμεθα.
Ὁ μὲν Ἀριστοτέλης τὰς τέσσαρας ταύτας αἰτίας οἶδεν. ὁ δὲ Πλάτων ἐπίρας δύο
προστίθεισι, τὴν ὀργανικὴν, οἷον τὸν πρίονα, ἢ τὸ τρέβρον, δι' αὐτὴν κλίμη
ποιῶμεν. Καὶ τὸ ὠρθευματικὸν, τὸτο δὲ διττὸν ἐστίν, ἢ γὰρ ἐξωθεν ἐκκαίει,
καὶ πρὸς εἰκόνα πᾶς τεχνίτης ποιῶ τὸ τεχνίσιον, ἢ δὲ ἐν τῇ ἀριστία λαμ-
βάνει τὴν ἀναλύπωσιν.

ξγ. Περὶ σχημάτων.

Σχημὰ ἐστὶ ποιότης τῶν μαθηματικῶν σωμάτων ἀποπεράτωσε, μαθη-
ματικὸν δὲ σῶμα ἐστίν ἅπαν τὸ ἐχηματισμένον, οἷον τὸ στρογγύλον, τὸ τρίγωνον,
τὸ τετράγωνον, τὸ πεντάγωνον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. τὰ τοίνυν τέσσαρα σχημὰ
ὑπερφερῆ δογματίζει, Πλάτων δὲ καὶ ὑπερφερῆ καὶ ἐν διαφόροις πλατυσχημασ-
τὴν μὲν γὰρ γῆν διὰ τὸ εὐέδρασον καὶ τὸ βεβηκὸς αὐτῆς, κυβοειδῆ λέγει, σφαιροει-
δῆ καὶ ὁ κύβος. τὸ δὲ πῦρ διὰ τὸ ἄνω φέρον καὶ εἰς ὄξυ ἀπολύει ἀπὸ
πλατείας βάσεως, πυραμοειδῆς γίνεσθαι, καὶ τὰ πολλὰ ἐτέρως σχηματίζεσθαι, στρογγύ-
γύλα δὲ αὐτῆς ταῦτα γίνεσθαι διότι ὁ κενὸς κυκλοφερόμενος περιεστύκει τὴν
τῶν ἐπιφάνειαν.

ξδ. Περὶ χρωμάτων.

Χρῶμα ἐστὶν ὁρατὴ ποιότης τῶν σωμάτων ἐπιφανείας. ὁ δὲ γε Πλά-
των κανὸν τῶν τῶν ὁρῶν διερμηνεύει περὶ χρωμάτων. λέγει δὲ ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν ὑπο-
κειμένων σωμάτων καὶ ἀπὸ ὁρώων ὁμομάτων ἀπόρροιαί τινες περμπούσαι, αἰτι-
νες ἐν τῷ μέλασι ἔξω διασημασθαι γινόμεναι τὰς ἰδέας τῶν χρωμάτων ποιῶσιν. ἢ
πᾶσι δὲ φασὶν ὁμοίως τὰ αὐτὰ φαίνεσθαι χρώματα, ἀλλὰ πρὸς τὰς διαφόρους
κράσεις τῶν ὁρώων καὶ ὁρωμένων τὰς χροῶς μέλαχρόνουσιν, τὰς μὲν γὰρ ἐκ
τρωῶσιν, ὡχρὰ τὰ ὁρωμένα φαίνεσθαι, τὰς δὲ τὴν κόρην ξανθὴν ἔχουσι ξανθὰ τὰς
φλά-

quod remanserit materia est. Ita si ab igne v. g. abstraxeris calorem & ariditatem, ab aëre calorem & humiditatem, ab aqua frigus & humiditatem, postremum quod superest materia est.

62. *De causis.*

Causas Aristoteles quatuor tradit, Plato sex. Prima est causa efficiens, ut lecti prima causa est qui eum conficit, ejusque est auctor. Materialis causa lecti est lignum, sine materia enim nullus lectus perfici potest. Formalis est lecti figura & idea. Finalis denique, ut homines in illo quietem capiant, ob hanc quippe causam lectum fabricamus. Hæ sunt quatuor causæ quas novit Aristoteles. Illis duas alias addit Plato, instrumentalem ut ferram & terebrum, quorum ope lectum componimus, & exemplarem quæ duplex est, vel extrinsecus proposita, ad quam artifex quilibet facit artis suæ opus, vel quæ ex mente & cogitatione conformationem accipit.

63. *De figuris.*

Figura est qualitas qua mathematicorum corporum superficies describitur. Mathematicum corpus dicitur omne figura certa præditum, ut rotundum, triangulare, quadratum, quinquangulare, similia. Quatuor porro elementa rotundæ figuræ esse tradunt. Plato & rotunda facit & diversas alias figuras illis circumponit. Nam terram ob firmam & stabilem suam naturam ait referre figuram cubi, siquidem & cubus firmus ac stabilis est. Ignem quoniam sursum tendit & in acutum definit ex latiore basi, ponit esse præditum figura pyramidali, variaque alia eum in modum disputat. Sed & rotunda eadem elementa esse statuit, quod cælum circumrotatione sua superficiem ipsorum veluti detornat, rotundamque efficit.

64. *De coloribus.*

Color est qualitas visibilis in corporum superficie. At Plato novo modo colorum rationem explicat: ait enim ab objectis corporibus & ab oculis videntium effluvia quædam emitti, quæ in medio intervallo constituta species colorum efficiant. Neque vero omnibus colores eodem modo apparere observatum est, sed pro diversis cernentium temperaturis etiam colores rerum, quæ offerunt se oculis, diversi videntur, ut iis qui morbo regio laborant, flava quæ cernunt, apparent, his vero quibus pupilla rubore infecta est, rubra, atque iterum albi-

Φλέγμα πρὸς τὰς ὑμένας τῶν ὀφθαλμῶν ἔχουσιν ὑπόλευκα. καὶ ἄλλοις ἄλλως, κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν κράσεων.

ξε. Περὶ μίξεως καὶ κράσεως.

Ἡ μὲν μίξις ἐνωσις ἐστὶ σωματικῶν κατὰ τὸ ἴδιον, ὡς ἐπὶ ἐλαίῳ καὶ ὕδατι. ἔτι δὲ ἔλα ταῦτα κίρραται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἀκρας ἐπιφανείας αὐτῶν ἐνέται. Ἡ γὰρ κάτω ἐπιφάνεια τῆς ἐλαίας μίγνυται τῇ ἀνω ἐπιφανείᾳ τοῦ ὕδατος. Κράσις δὲ ἐστὶν ὅταν τὰ ἐνύμνα σώματα δι' ἀλλήλων ἀνακραθῶν, ὡς ἐπὶ αἴνῳ καὶ ὕδατι. καὶ τὰ μὲν μίγνυμενα σώματα ἐκ μερῶν μὴ ἐνέται, ἀσύγχυτα δὲ μένει. τὰ δὲ κεραυνύμενα δι' ἀλλήλων μὴ διήκει καὶ τέμνει, καὶ τέμνει καὶ συγκέχυται. ἢ δὲ θεῶν πρὸς ἡμᾶς ἐνωσις καὶ μίξις ἐστὶ διὰ τὸ ἀσύγχυτον, καὶ κράσις διὰ τὸν τρόπον τὴν ἀνιδρόσεως. ἔστιν ἔν αὐτῷ πρὸς τὸ πρόσλημμα, καὶ ἢ μίξις καινῆ, καὶ ἢ κράσις ὁμοειδῆς.

ξς. Περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς.

Γένεσις λέγεται ἢ ἀπὸ τῆς μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι μεταβολῆ. Γένεσις δὲ τινες καὶ τὴν κίνησιν ὀνομάκασιν, καθὼς φασὶν ὑπὸ γένεσιν εἶναι τὸν κόσμον, τῶν ἔστιν, ὑπὸ κίνησιν. Φθορὰ δὲ ἐστὶν ἢ ἀπὸ τῆς ὄντος εἰς τὸ μὴ εἶναι μεταβολῆ. Πᾶν ἔν τὸ ἀπὸ τῆς μὴ εἶναι γινόμενον, καὶ ἀπὸ τῆς γενέσεως φθορόμενον, ὑπὸ γένεσιν ἐστὶ καὶ φθορὰν. Κατὰ γὰρ τὸν ἡμέτερον λόγον καὶ τῶν κόσμου γένεσις ἐπέται, ἢν γὰρ ἔτεκε ἢν, καὶ ἔσται ὅτε ἔκ ἔσται. αὐξήσις μὲν ἔν καὶ ἀλλοιώσις καὶ φθορὰ καὶ ἢ ἀπὸ τύπου εἰς τόπον μεταβάσις κινήσεις εἰσι. Γένεσις δὲ καὶ φθορὰ ἔκ εἰσι κινήσεις, ἀθρόως γὰρ τὸ γινόμενον γέγονε, καὶ τὸ φθαρὸν ἐφθάρται.

ξζ. Περὶ σωματικῶν.

Σῶμα ἐστὶ τὸ πλατὺ ἔχον καὶ μῆκῶς καὶ βάθῳ, καὶ ἐστὶ μῆκῶς μὲν λόγῳ χάριν, τὸ ἀπὸ κεφαλῆς εἰς πόδα. πλατὺ δὲ τὸ ἀπὸ τῆς δεξιᾶς χειρὸς εἰς τὴν ἀριστεράν, ἢ τὸ ἀνάπαλιν. βάθῳ δὲ τὸ ἀπὸ τῶν ὤμων ἐπὶ τὰ νῶτα, ἢ τὸ ἔμπαλιν. πᾶν δὲ σῶμα ἢ βαρὺ ἢ κεφῶν ἐστὶ. Καὶ γὰρ μὲν βαρὺ κάτω φέρεται, τὸ δὲ κεφῶν ἀνω φέρεται. ἴσοι δὲ τῶν σωματικῶν τῶν μὴ κεφῶν, ὁ ἀνω τῆς πᾶντος τόπου. ἴσων δὲ βαρῶν ὁ κάτω, καὶ κεφῶν μὲν τὸ πῦρ, ὡς πᾶσι ἐπιπολάζον. βαρύτερον δὲ γῆ, ὡς πᾶσι ὑποκείμενον. πᾶν δὲ σῶμα, ἐν μὲν τῷ οἰκίῳ τόπῳ ἔσται, ἢτε βαρὺ ἢτε κεφῶν, ὅτε δὲ ἀποστῆ τῶν οἰκίῳ τόπων, καὶ μέλλει πρὸς αὐτῶν ἀπείνα, τότε ἢ βαρύτερον ἔχει ἢ κεφώτερον.

cantia illis qui album humorem membranis oculorum suffusum habent, aliisque pro diversa temperatura aliter.

65. *De mixtione & permixtione.*

Mixtio est unio corporum per conjunctionem, qualis est olei & aquæ. Neque enim tota inter se ambo permiscuntur, sed summis modo superficiebus junguntur. Inferior enim olei superficies miscetur sive unitur superiori superficie aquæ. At permixtio est, quando unita corpora tota sic invicem permiscuntur, ut aqua & vinum. Itaque mixta corpora ex parte quidem uniuntur, inconsula tamen manent: permixta autem penetrant invicem, scinduntque ac scinduntur, & inter se confunduntur. Unio autem Dei cum nostra natura & mixtio est, quia sine confusione fit, & est permixtio, propter idiomatum communicationem. Cæterum novum illud, cum assumpta natura, genus mixtionis est, & mira ac singularis permixtio.

66. *De generatione & corruptione.*

Generatio dicitur mutatio à non esse ad esse: & sunt qui generationem etiam motum appellant, quo sensu mundum generationi hoc est motui ajunt esse obnoxium. Corruptio contra est mutatio ab esse ad non esse. Quicquid igitur, cum non esset fit, & cum existat corrumpitur, generationi & corruptioni dicitur subjacere. Ex nostra adeo sententia ad mundum etiam generatio pertinet, erat enim quando non erat, & erit quando non erit. Cæterum augmentatio quidem ac mutatio & agitatio & de loco in locum translatio motus sunt, generatio autem & corruptio non sunt motus, continenter enim ac simul fit quod fit, & corrumpitur quod corrumpitur.

67. *De corporibus.*

Corpus est quod habet latitudinem, longitudinem & profunditatem. Longitudo dicitur verbi gratia à capite ad pedes, latitudo à manu dextra ad sinistram aut vicissim, profunditas à pectore ad tergum aut vice versa. Omne corpus grave aut leve est. Grave deorsum fertur, leve tendit sursum. Loca corporum, levium quidem supremus omnium, gravium infimus. Ac levisimum est ignis, qui fertur super omnia corpora, terra gravisimum, omnibus subjacens. At corpus omne in naturali suo constitutum loco nec grave nec leve est, quando autem à naturali loco abest & ad eum tendit, tunc vel gravitate præditum est vel levitate.

Ξη. Περὶ ἐλαχίστων.

Ἐλάχισα φασὶν οἱ φιλόσοφοι σωματία τινὰ ὧν ἕκ ἑσιν ἕτερα σμικρομερέερα. καὶ ὑποτιθένται ἀμερῆ τινὰ ἢ τοὶ σμικρομερῆ καὶ ἀόγκα, ἢ τοὶ σμικρομεγέθη, ἀρχαὶ τῶν ὄντων. ἀρχαὶ δὲ ἢ ποιητικαὶ ἀλλ' ὑλικαί. λέγεται πάλιν ἐλάχισον ἑτέρῳ λόγῳ, ὅσον ἀριθμητικοὶ λέγουσιν, ἀριθμὸς διπλασίου καὶ τριπλασίου καὶ ἑτέρου τοιάυτου, ὅσον διπλασίῳ λόγῳ χάριν, ὁ ὀκτώϛ τίσσασα, καὶ τῶν δύο ὁ τέσσαρα, καὶ ϛ ἑνὸς ὁ δύο, ϛ ἢ δύο πρὸς τὸ ἓν διπλασίῳ λόγῳ ἕκ ἑσιν ὑποδέεσερϛ ἕτερϛ. ἐλάχισϛ ἢ διπλασίῳ, ὁ δύο πρὸς τὸ ἓν. καὶ ἐλάχισϛ τριπλασίῳ, ὁ τρία πρὸς τὸ ἓν. λέγεται ἐλάχισον καὶ τὸ κατ' εὐτελισμὸν γενόμενον, ἀλλ' ἀκρυσίως ἐλάχισον κατὰ φιλοσόφους, τὸ βραχυτάτον σωματίον ὀνομάζειται.

Ξθ. Περὶ διαφορᾶς γνώσεως.

Πρώτη ἐστὶ καὶ ὑψηλοτέρα τῶν γνώσεων ἀπασῶν ἢ τὴ προνοία, ἣτις ἐστὶν ἐνεργεῖα ϛ Θεῶ. ὁ τοίνυν Θεὸς ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα καὶ ὑπὲρ αὐτὸν τὸν νῦν ἔχων τὴν δυνάμιν, καὶ κυρίως ἐν ὑπαρχῶν, αὐτῷ δὲ τῷ ἐνὶ μόνῳ προνοῶν λέγεται πάντων. δευτέρα δὲ ἐστὶ γνώσις ἢ νοεῖα αὐτῶ ϛ πάντεσσι νῦν ὀλικῶς τὰ πάντα νοεῖται. τρίτη μετ' αὐτῆν γνώσις ἢ τὴ λογικῆς ἡμῶν ψυχῆς, ἣτις διαιρεῖται εἰς δύο καὶ ἐπιστημῆν. ἀλλ' ἢ μὲν δόξα τῶν κινημένων ἐστὶ γνώσις, ἢ τοὶ τῶν μεταβαλλομένων, ἢ ἢ ἐπιστήμη, τῶν ἀκινήτων, ὅσον, ψυχῆς καὶ νῦ καὶ τῶν τοιάυτων. τετάρτη γνώσις καὶ τελευταία, ἢ τὴ ἀλόγῳ ψυχῆς, αἰσθησις καὶ ἢ φαῖσασία, μερικῶν πραγμάτων ἀνιλαμβανόμεναι.

ὁ. Πῶς ἕκ ἀεὶ μετέχομεν ϛ Θεῶ, ἀεὶ ἐνεργεῖται αὐτῶ;

Ὁ μετέχομεν ἀεὶ ϛ Θεῶ, εἰ καὶ ἀεὶ ἐνεργεῖται αὐτῶ, διὰ τὴν ἡμέτεραν ἀνεπιηδειότητα πρὸς τὴν μέθεξιν. ὡσαύτως γὰρ ϛ ἡλιξ τὸ μεσημβρινὸν ἀπᾶντα κατὰ λαμβάνοντι, ἢ πάντες εἰς αὐτὸν ἐναρτίζουσιν δυνάμει, ἀλλ' οἱ ἐρρωμένον τὸν ὀφθαλμὸν ἐχούσιν, ἔτι καὶ ὁ ϛ Θεῶ πάντες μετέχουσιν δυνάμει, καὶ ἕκαστος ὑπὲρ ἡλίον ἀεὶ τὸ νοητὸν Φῶς ἔχοντι, ἀλλὰ μόνον οἱ τὸ νοητὸν ὄμμα καταδραμῶν ἐν τῇ ψυχῇ φέροντες. Καί μεν ἢ πολλὰ καὶ αὐτὸς ὁ καθαρός νῦς πρὸς τὴν ἀνιλαψίαν τῶν Θεῶν αὐγῶν, διότι ἕκ ἑσιν ἐλευθεροῦν ἔδει πάντεσσι αὐτῶ, ἀλλ' ἔνυλῳ καὶ σωματικῶ. Ἐστὶ δὲ, ὅτε μετὰ τὴν ϛ σωματικῶ ἀπόλυτον καὶ τὴν ἐπιζόμενῳ ἐπικαταστάσιν ὀφθαλμῶν ἐπιτίθειται Θεῶ. σα.

68. *De parvissima corpusculis.*

Parvissima five minima Philosophi vocant corpuscula quædam quibus nulla alia parviora reperiuntur, supponuntque illa esse in nullas partes divisibilia, minutissima & mole destituta, atque exilia: Principia corporum non efficientia sed materialia. Dicitur & alio sensu parvissimum five minimum apud Arithmeticos, quando de numeris duplicibus vel triplicibus aut aliis ejusmodi tractant, verbi gratia octo sunt duplum quaternarii, quatuor binarii, duo unarii. Non datur vero alius numerus duplus infra binarium, minimus igitur duplus est binarius respectu unitatis, ut ternarius est minimus triplus ad eandem unitatem. Dicitur & minimum quod ad tenuitatem redactum est, sed peculiari ratione Philosophis parvissimum corpusculum ita nominatur.

69. *De variis generibus cognitionis.*

Prima & sublimior cognitionum omnium est providentia, quæ est actio Dei. Deus siquidem super omnia quæ sunt & super ipsam mentem potentia pollens, & proprie unum existens, hoc ipso solo uno omnibus providet. Altera cognitio est intellectualis, quæ mens suprema universè omnia intelligit. Tertia post hanc est cognitio in anima nostra, quæ in opinionem & scientiam distingvitur. Ex his opinio est cognitio rerum mobilium mutabiliumque. Scientia immobilium, ut animæ, mentis, atque aliorum ejusmodi. Quarta & postrema cognitio est irrationabilis animæ nostræ sensatio & phantasia, res particulares apprehendens.

70. *Quomodo semper operante Deo, non semper ejus reddimur participes.*

Quamvis Deus semper operatur, illius tamen non semper participes reddimur propter nostram ineptitudinem ad eum recipiendam. Sicut enim Sole per meridiem luce omnia implente non omnes in eum intueri possunt, sed qui firma oculorum acie gaudent, ita nec Dei participes fieri omnes queunt, licet illi quovis sole splendidiorem lucem intelligibilem exerit, sed tantum ille qui intellectualem mentis oculum purgatum in anima sua gerunt. Sed & ipsa pura mens sapius in percipiendo divino laborat splendore, quoniam non omnino libera & immaterialis, sed materiæ & corpori est conjuncta. Erit autem, quando post solutionem a corpore & speratam restitutionem, sine intermissione aciem in Deum intentam habebit.

(Qq)

71. Num

οά. Εἰ ἔστι ἢ ἐν ἀγγέλοις κακόν.

Ὁ μὲν θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς ἑκ Χριστοῦ γενεθλοῖς βέλτεται μὲν ἀκινήτως εἶναι ἢ ἀγγέλους πρὸς τὸ κακόν. Εἰδὼς ἢ τὸν Διαβόλον, ἀγγέλον μὲν ὄντα, κακὸν ἢ γεγονότα, δυσκινήτως αὐτὸς ἀπεφαίνεται. οἱ ἢ σοφώτεροι τῶν ἐλλήνων ἐν προθύροις ἔθευ τὴν ἀγγέλου ἐστῆς οἰόμενοι, ἀμέλοχος αὐτὸς ἔκακε φασί. ἢς γὰρ ἀπαγγέλλουσι τὴν θεῖαν σιγήν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐκφαίνουσι, πῶς ἂν φασὶν εἶναι κακὸς; ἀφαινοῦσι γὰρ τὸ ἀγγελικὸν φύλον τῷ θεῷ ἀφ' ἧ ἐξήρηται, ἵνα Διὰ τὴν ἀκραφῆν ὁμοιότητος ἐκφαίνουσι αὐτὸς τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἰδιότητα δυνήσασθαι. ἀγγέλου ἢ τὰς μετὰ θεὸν πάσας δυνάμεις καλονομάζουσιν.

οβ. Εἰ ἐν τόπῳ τὰ ἀσώματα;

Ἐναντία εἰσὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ ἀσώματον. εἰ ἔν τῳ σῶμα ἐν τόπῳ, τὸ ἀσώματον ἔκ ἐν τόπῳ. εἰ γὰρ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον, καὶ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον. οἷον εἰ τῷ σώματι τὸ εἶναι ἐν τόπῳ, ἐναντίῳ ὄντι τῷ ἀσώματι τὸ μὴ ἐν τόπῳ εἶναι. τὰ γὰρ κυρίως ἀσώματα, κρείττονα εἰσὶ τῆς καὶ τοπικῶς πάρεσι τῶν σώμασι, τῇ ἢ χάσει πάρεσι αὐτοῖς, οἷον τι λέγω, ἢ ψυχῆ μετὰ ἀπόλυτον τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, εἰ μὲν καθαρῶς ἀπαλλαγῆ καὶ ἀπαθῶς, ἔκ ἔχει χάσει πρὸς τὸ σῶμα ὃ ἀπολέλοιπεν. εἰ ἢ ἐμπαθῶς, ἀγαπᾷ αὐτὸ καὶ Διὰ λυθῆν, καὶ ἢ ἀγαπᾷ χάσει πρὸς αὐτὸ, καὶ ὑποσάσει μὲν ἢ ἐστὶ καὶ πάρεσι τὸ ἀσώματον τῷ σώματι, ῥῆσι ἢ πρὸς αὐτὸ ὅταν βέλτεται.

ογ. Εἰ καλὸν ἢ ὕλη.

Πλάτων ὁ φιλόσοφος ἐν μὲν τῷ Τιμαίῳ μῆερα καὶ τιθῆναι τὴν τῶν καλῶν γενέσεως, καὶ σωματικῆν τὴν κόσμου δημιουργίαν αὐτὴν ἀποφαίνεται. ἐν ἢ τοῖς ἑλεάτη ξένῳ λόγοις, αἰτίαν αὐτὴν λέγει τὴν παντὸς ἀταξίας. ἐν ἢ τῷ Διαιολόγῳ τῷ καλεμένῳ Φιλήβῳ, ἀπὸ θεῶ καὶ ταύτην ὡς ἄξιον, εἶδον αὐτὴν καὶ ἀγαθὸν Διὰ τὴν ἀπὸ θεῶ γένησιν ἀποφαίνεται. Πρὸς κλ. ἢ ὁ φιλόσοφος ἔτε ἀγαθὸν αὐτὴν οἶσθαι ἔτε κακόν, ὡς μὲν γὰρ ἔχατον τῶν ὄντων καὶ πόρρω ἔτε ἀγαθῶ, ἔκ ἀγαθὸν λέγει. ὡς ἢ αἰτίαν δημιουργικῆν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἀναγκαζόμενοι τινεῖναι, μίσθην αὐτὴν ἔτε ἀγαθῶ καὶ ἔτε κακῶ τινεῖς ἀναγκαῖον ἐπινομάζουσι τὸ γὰρ ἐν δέξι αὐτῆς τῶν ἀγαθῶν, συλλεῖψι λέγει πρὸς τὴν τῶν αἰδηθῶν δημιουργίαν, ὅπερ ἀναγκαῖον ἐστὶ.

71. *Numquid in Angelis sit mali?*

Gregorius Theologus Oratione in CHRISTI natiuitatem Angelos ad malum moveri posse negat. Non ignorans tamen Diabolum, Angelus cum esset, malum factum esse, difficulter saltem illos moveri posse innuit. At sapientiores Græcorum, Angelos Deo proximos ac veluti in foribus diuinitatis constitutos arbitantes, mali participes fieri posse inficiantur. Cum enim silentii Divini sint interpretes, bonitatisq; nuncii, quomodo, inquiunt, mali esse possunt? Angelorum quippe genus assimilant Deo, a quo dependet, ut per puram similitudinem proprietatem ejus possit hominibus notam facere. Angelos porro vocant uniuersas quæ sub Deo sunt potestates.

72. *Num incorporalia sint in loco?*

Corpus & incorporale sibi opponuntur. Si igitur corpus in loco est, incorporale non est in loco. Si enim uni oppositorum erit unum e contrariis, alteri alterum erit. Itaque si corpori quod incorporali contrarium est competit esse in loco, incorporali competet non esse. Nam & quæ proprie incorporalia sunt, præstantiora sunt, quam ut sint in loco, neque localiter corporibus sunt præsentia, sed relatione, uti anima post solutionem a corpore, si pura & affectibus libera discesserit, non habebit relationem ad corpus quod reliquit. Si vero affectum fervaverit, amat id etiam solutum, & amoris relatione versus illud fertur, & substantia quidem atque essentia corpori incorporale non est præsens, affectu tamen quando vult ad illud veluti prorepat.

73. *Num materia sit bona?*

Plato Philosophus in Timæo materiam velut matrem & nutricem generationis rerum pulchrarum, causamque sociam creationis mundi prædicat. Sed ubi Eleates hospes loquitur, ipsa causa esse dicitur in ordinationis in universo. At in Philebo dialogo eam a Deo repetens, divinam & quia a Deo prognata est bonam affirmat. Verum *Proclus* Philosophus neque bonam illam putat neque malam: quatenus enim entium infimum sit, & a Bono principali longius remotum, haud equidem bonam esse: quatenus vero causam demiurgicam necessario accensere bonis cogitur, mediam eam inter bonum malumque ponit & appellat necessitatem. Defectum enim qui in illa est bonitatis, conferre ait ad facienda sensilia, quod ipsum necessitatis est.

(Qq) 2

74. De

οδ. Περὶ τῆς πρὸς τὸ Θεῖον τῶν ὄντων ἐπιστροφῆς.

Τῶν ὄντων Θεῶν ἀπὸ τῆς μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι ἐπιστρέφειν, τὰ μὲν εἶσι μόνον ὄντα, ὡς τὰ ἀψυχα σώματα, τὰ δὲ καὶ ὄντα καὶ ζῶντα, καὶ ταῦτα, ὡς αἱ ψυχαὶ καὶ οἱ νοῦς. ἕκαστον ἔν πρὸς τὸν Θεὸν ἀφ' ἑωπαρήχθη καὶ τὰ τῆν ἰδίων ὑπαρξίν ἐπιστρέφει. Τὸ μὲν ζῶν καὶ ὑσιώδες καὶ γνωστικόν. ἕκαστον γὰρ ὡς προῆλθεν, ἔτω καὶ ἐπιστρέφει. ἔτω δὲ τὸ φιλοσόφημα καὶ ὁ φιλοσοφῶν Πρόκλος ἐν τοῖς κεφαλαίοις αὐτῶν τίθησι καὶ διευκρινεῖ. Καὶ πρὸς ταῦτα ὁ Ἀρειοπαγίτης Διονύσιος σαφέστερον τὰς διακρίσεις, καὶ εἰς τὸν λόγον τῶν πάντων ἀποδοξομένων, σαφέστατός τε καὶ ακριβεστάτος ὢν.

οε. Περὶ χρόνου.

Ὁ χρόνος ἐπινοίας ἀνθρωπίνης ἐστὶ νόημα καὶ ὄνομα. Ἐπειδὴ γὰρ μὲν αἰώνια αἶε ὄντα καὶ ἀκίνητά ἐστι, τὰ δὲ ὑπὸ κίνησιν μένεται καὶ φερόμενα, αὐτὸ δὲ τὸ μέτρον τῆς κινήσεως χρόνον ὀνόμασαν οἱ φιλόσοφοι. ἔδὲ γὰρ αὐτοπαρεκλόν πρᾶγμα ὁ χρόνος ἐστίν, ἔδὲ σῶμα φαινόμενον, ἔδὲ ἀσώματός τις ὑπόστασις, ὡςπερ ἡ φύσις καὶ ἡ ψυχή καὶ ὁ νῦς, ἀλλὰ πρᾶγμα ἐν ἐπιστοια μόνῃ κείμενον. ἢ τοῖσι ψυχῇ ἐνωθεῖσα τῶν κρείττων, ἐν τῷ εἶσῳ αἰῶνι ἐστίν. ἀφαιμένη δὲ τῶν αἰῶν καὶ πᾶσι τι πρᾶγμα τῆς γενέσεως κινήθῃσα, χῆραν τῶν χρόνων δίδωσιν, ἔδὲν ἔν ἕτερον ἐστὶν ὁ χρόνος ἢ μέτρον κινήσεως.

ος. Περὶ κινήσεως.

Δυσκαλιανήθον τι πρᾶγμα ἢ κίνησις. ἔστι δὲ εἶδος τῆς καὶ ἐνέργειας κινούμενα πρᾶγμα, καθ' ὃν χρόνον κινεῖται. οἷον τι λέγω, ἐστὶ τι πρᾶγμα αὐξανόμενον, καὶ ἄλλο ἀλλοιούμενον, καὶ ἄλλο φερόμενον. καὶ τῶν αὐξανόμενα κινήσις ἢ αὐξήσις, τῶν φερόμενα ἢ φερα, καὶ ὅλως τῶν γενόμενα ἢ γίνεσις. ἔστι ἔν ἡ κινήσις, ἔπειτα ἀρχὴ ἔπειτα τέλος, ἀλλὰ τὸ μεταξὺ τούτων. τῶν γὰρ οἰκοδομήσεως ἔπειτα ἀρχὴ κινήσις, ἔπειτα γὰρ κινήσις. ἔπειτα τὸ τέλος, πέπαυσις γὰρ τὸ οἰκοδομηθέν. τὸ δὲ ἐν μέσῳ τούτων, οἷον ἢ οἰκοδόμησις, ἔπειτα κινήσις ἐστίν. ὡπερ δὴ καὶ ἐνδελέχεια Ἀριστοτέλης ὀνόμασεν.

οζ. Περὶ ἀνάγκης.

Ἀνάγκη ὀνομάζουσι οἱ φιλόσοφοι δύναμιν τινὰ ἀναγκαστικὴν ἀπὸ τῆς ἐπινοίας οἷον τι λέγω, ἢ ἀπὸ τῆς λογικῆς τῶν ἄσρων ἀρχαίων ἐξήρηται, καὶ τῶν

74. *De entium reversione ad Deum.*

Rerum quas Deus cum non essent fecit existere, alia sunt tantummodo entia, ut corpora inanimata, alia entia & viventia quoque & intelligentia, ut animæ ac mentes. Ad Deum igitur a quo profecta sunt singula pro suæ ratione substantiæ iterum convertuntur, sive animal sit vivum, sive substantia tantummodo, sive præditum intellectu ac cognitione. Unumquodque enim uti processit ita etiam redit. Hanc philosophicam positionem *Proclus* quoque capitibus suis inseruit discussitque, & ante eum *Dionysius Areopagita* dilucidius etiam & accuratius exposuit, singulari enim diligentia perspicuitate & cura hac de re est commentatus.

75. *De tempore.*

Tempus a cogitatione hominum concipitur & nomen accepti. Cum enim aliæ res sint æternæ, quæ semper existant suntque immobiles, aliæ sub motione constitutæ & fluxæ corruptibilesque, mensurationem motionis philosophi tempus appellarunt. Neque enim res per se subsistens tempus est, neque corpus quod sensibus percipi potest, neque substantia incorporalis ut natura, anima, mens: sed aliquid in sola positum cogitatione. Quando igitur anima præstantiori jungitur, in ævo stabili constituta est, cum autem ævo veluti emissa, ad generationis conditionem movetur, locum in se facit tempori. Tempus igitur nihil aliud est quam mensuratio motionis.

76. *De motu.*

Res difficilis explicatu motus. Est enim ratio quædam, & rei quæ movetur, actio eo tempore quo movetur. Uti v. g. est aliquid quod crescit, quod mutatur, quod fertur sive agitur. Atque ille quidem motus quo crescit aliquid, dicitur incrementum, motio rei agitatæ latio sive agitatio, & univærsæ rei nascentis, generatio. Motus igitur nec principium est nec finis, sed medium inter utraque. Ut in ædificatione nec principium est motio, nondum enim movetur, neque finis, jam enim desit ædificari, sed media in his, ædificatio nempe, motio est, quam etiam endelechiam Aristoteles nuncupavit.

77. *De necessitate.*

Necessitatem Philosophi appellant potentiam coactam ad effectum, uti Astrologia omnia refert ad astrorum aspectus, altitudines,

κρὸν αὐξάνειαι, καὶ τὴν ἐνεργεῖαι, ὃ γὰρ ὁμῶς ἐνεργεῖ πάντα. ἢ ἡ ψυχὴ κατὰ μὲν τὴν ἕσταν αἰώνιου ἐστίν, ὃ δὲ γὰρ κατὰ μικρὸν γυγνέηται. κατὰ ἡ τὴν ἐνεργεῖαι χρόνος μετέχει. ὃ γὰρ ὁμῶς ἔχει πάντα τὰ νοήματα ἐν ἑαυτῇ, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου μεταβαίνει εἰς ἕτερον. καὶ ὁ ἕτερος ἡ τοῦτο ἐστίν, καὶ αἰώνιου μὲν κατὰ τὴν ἕσταν, κατὰ ἡ τὴν κινήσειν ὑπὸ χρόνον καὶ αὐτὸς κείνου.

πα. Περὶ τῶν πίντε αἰδθήσεων.

Ἡ ὄρασις γίνεσθαι, ὅταν τὸ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν φῶς ἐκφερόμενον σω-
αντήσῃ τῶ ἀπὸ τῶν σωμάτων σφύρεισι. ὅπερ ὁ Πλάτων ὀνομάζει, σωάν-
γειαν. ἀκρόμεν ἡ τῶ κενῷ τῷ ἐλθὸς ἔ ὠτός, ἔτο γὰρ εἶναι τὸ διαχρῖν κατὰ
τὴν ἔ πνεύματι ἐμβολήν. ὁσφραίνεμεν ἡ τῷ ἡγεμονικῷ τῷ ὄντι ἐν τῷ ὄγκο-
φάλλω, ἔλκοντι ἡ Διὰ τῶν ἀναπνοῶν τὰς ὀσμάς. Γένομεν ἡ τῷ ἀρκυτήρι τὸ
γλώττης καὶ τῷ μαλακότητι, καὶ διὰ τὸ σωματικῶν τὰς ἀπὸ ἔ σώματι ὡς
αὐτὴν φλέβας τὴν φύσιν. ἢ ἡ φωνή, πνεῦμα ἐστὶν διὰ ἔ τόματι, ἀπὸ
Διανοίας ἡγεμόν. ἀπλομεν ἡ ὄλω τῷ σώματι, διότι ἀμποπερὶ τῶς ἐστὶ, δι-
ὡν αἰδθάνομεν ὡν ἀπτόμεθα.

πβ. Εἰ ἀληθὲς τὸ καβασκαίνεσθαι τινὰς ὑπὸ
τῶν ὀρώντων.

Ὁ ψευδὸς ἐστὶ τὸ καβασκαίνεσθαι τινὰς καὶ καβασκαίνεσθαι ὑπὸ
τῶ ὀρώντων ὄψεως. πολυκίνησι γὰρ ἡ ὄψις ὅσα μεία πνεύματι αὐτὴν
ἀφιένει. πυρωδὴ καὶ θαυμαστικὴν τινὰ Διανοίαν δυναμῶς παλλὰ καὶ πᾶ-
χην καὶ ποιεῖν δι' αὐτῆς τὸν ἄνθρωπον. καὶ τῶν ἐρωτικῶν ἀ δὴ μέγιστα καὶ
σφοδρότατα παθήματα τὸ ψυχῆς ἐστίν, ἀρχὴν ἡ ὄψις ἐνδίδου, ὅτι μῦν
καὶ λείβεσθαι τὸν ἐρωτικὸν ὅταν ἐμβλέπῃ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ καλοῖς. τὸ γὰρ
Διὰ τῶν ὀμμάτων ἐκπίπτει, εἴτε φῶς εἴτε ρεῦμα, τὰς ἐρωτικὰς ἐκπίπτει ἢ
ἀπόλλυσι, τοιαύτη γίνεσθαι Διανοίαι καὶ ἀνάπληξις ὑπὸ τῶ ὄψεως. αἱ γὰρ τῶν
καλῶν ὄψεως, καὶ πάντοτε πᾶρρωθεν ἀβλεπῶσι, πῦρ ἐν ταῖς τῶν ἐρωτικῶν
ψυχῶν ἀνάπληξι. ἢ τὸ σῶμα ἡ τῶν ἐρωτικῶν καὶ ἐρωτικῶν βλάβησθαι ἐν
ταῖς τοιαύταις ἀποφοραῖς.

πγ. Πῶς αἱ συλλήψεις γίνεσθαι.

Ἡ σύλληψις τῶν ζῶων γίνεσθαι, καὶ μάλιστα τῶν ἀνθρώπων, ὅταν
ἐπιήδου, καὶ ἕρησθαι συμμετρῶς ἡ μήτρα γίνεσθαι πρὸς τὴν πρῶτον ἢ
πρὸς

apparentias, dominum genituræ & similia. Si igitur omnia concurrant ut fiat aliquid vel non fiat, nec sit quicquam adversans vel contrarium, hoc necessitatem appellarunt, utpote quod evitari & mutari nequeat. Cujus vero particularia tantum signa se offerunt, ut fieri possit, hoc vocarunt contingens, veluti quod possit fieri & non possit. Proprie autem contingens est res sub arbitrio nostro posita, & æquale ac par momentum ad alterutram partem secum habens.

78. *De fato.*

Fati rationes si quis accurate intelligat, unde dependeat, quæque ejus sit natura, maximam Philosophiæ partem comprehendit, nam a vulgo quidem contemnitur, at sapientiores hoc nomen suspiciunt & mirantur. Ut vero generatim dicam, fatum est natura mundi, quæ movet corpora. Particulatim autem est reflexus quidam radius providentiæ, curatioque quæ non directo motu utitur, uti proprie dicta providentiæ, sed tempore & loco ad effectum indiget, unde & nomen apud Græcos habet, diciturque *ἰμπαρμένη* quasi *εὐρομένη* sive connexa quædam natura & complicata ex pluribus. Incorporales igitur res sub sola sunt providentiæ, corpora autem sub providentiæ & fato.

79. *De fortuna & casu.*

Fortunam accuratiores Philosophi non acceperunt, ut quibusdam persuasum est, pro re irrationabili sine ordine & nexu, sed statuerunt esse consecutionem indefinitam in rebus ex proposito & propter finem aliquem susceptis. Verbi gratia exiit aliquis a se lavandi causa, hoc ex proposito & propter aliquem finem fecit, ut nempe in balneo lavaretur. At progressus incidit in thesaurum. Hujus inventionis causam, fortunam appellarunt sapientes. Casui vero tam in rationabilibus quam irrationabilibus locum esse affirmant. In rationabilibus quidem, ut si homo cultellum tenens illum manibus excidere patiatur, illeque rectus infigatur terræ. In irrationabilibus vero, ut si equus dominum excusserit, & hic casu quodam illæsus abeat.

80. *De ævo ac tempore.*

Entia quædam & substantiam & actum æternum habent, ut mens. Hujus enim & substantia necesse mutari & actus minime transitorius aut mutabilis est, simul enim in se omnia mens possidet. At corporis & substantia & operatio temporaria est. Sic v. g. nostrum corpus substantiam temporariam habet, paulatim enim augetur; & operatio-

nem,

κρὸν αὐξάνειαι, καὶ τὴν ἐνεργεῖαν, ἢ γὰρ ὁμῶς ἐνεργεῖ πάντα. ἢ ἡ ψυχὴ κατὰ μὲν τὴν ὑσίαν αἰώνι⊙ ἐστίν, ἔδὲ γὰρ καὶ ἄ μικρὸν γεγένηται. κατὰ δὲ τὴν ἐνεργεῖαν χρόνος μετρίχει. ἢ γὰρ ὁμῶς ἔχει πάντα τὰ κοίματα ἐνταυτῷ, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου μεταβαίνει εἰς ἕτερον. καὶ ὁ βραχὺς ἡ τοιαῦτος ἐστίν, καὶ αἰώνι⊙ μὲν καὶ τὴν ὑσίαν, καὶ ἄ τὴν κίνησιν ὑπὸ χρόνον καὶ αὐτοῦ κείμην⊙.

πα. Περὶ τῶν κινήσεως αἰδητήσεων.

Ἡ ὄρασις γίνεσθαι, ὅταν τὸ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν φῶς ἐκφερόμενον συναντήσῃ τῷ ἀπὸ τῶν σωμάτων σφύροσθι. ὅπερ ὁ Πλάτων ὀνομάζει, σωμαύγειαν. Ἀκρόμην δὲ τῷ κενῷ τῷ ἐπίθετος ἔστι, ἔστι γὰρ ἔναυ τὸ διαχρῆν κατὰ τὴν ἔπιπυμα⊙ ἐμβολήν. ὅσφραίνεσθαι δὲ τῷ ἡγεμονικῷ τῷ ὄντι ἐν τῷ ἔγκεφάλῳ, ἔλκοντι δὲ διὰ τῶν ἀναπνοῶν τὰς ὀσμάς. Γένουσθαι δὲ τῷ ἀρρώστῳ τὴν γλώττης καὶ τῷ μαλακότητι, καὶ διὰ τὸ σωμαύγειαν τὰς ἀπὸ ἔπιπυμα⊙ οὐκ αὐτὴν φλέβας τὴν φύσιν. ἢ δὲ φωνή, πνεῦμα ἐστὶν διὰ ἔπιπυμα⊙, ἀπὸ διανοίας ἡγμένον. ἀπὸ μὲν δὲ ὄλῳ τῷ σώματι, διότι ἀμπορεῖσθαι εἶσι, ὅτι ὡν αἰδηάνομεν ὡν ἀπὸ μὲν δα.

πβ. Εἰ ἀληθές τὸ κατὰ βρασκαίνεσθαι τινὰς ὑπὸ τῶν ὀρώτων.

Οὐ ψευδῆ⊙ ἐστὶ τὸ κατὰ βρασκαίνεσθαι τινὰς καὶ κατὰ βρασκαίνεσθαι ὑπὸ τῶν ὀρώτων ὄψεως. πολυκίνησθαι γὰρ ἡ ὄψις ἔστι μετὰ πνεύματι⊙ αὐτῷ ἀφίεισθαι. πυρωσθαι καὶ θαυμαστικὴν τινὰ διανοίαν δυναμῶς παλάσθαι καὶ πᾶσαι καὶ ποιῶν δι' αὐτῆς τὸν ἄνθρωπον. Καὶ τῶν ἐρωτικῶν ἀπὸ μάλιστα καὶ σφοδροτάτα παθήματα τὴν ψυχῆς ἐστίν, ἀρχὴν ἢ ὄψις ἐνδίδου, ὅτι μὲν καὶ λείβεσθαι τὸν ἐρωτικὸν ὅταν ἐμβλέπῃ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ καλοῖς. τὸ γὰρ διὰ τῶν ὀμμάτων ἐκπίπτει, εἴτε φῶς εἴτε ρεύμα, τὴν ἐρωτικὴν εἰσέλκει ἢ ἀπόλλυσι, τοιαύτη γίνεσθαι διὰ τῶν καὶ ἀναπληθῆς ὑπὸ τῶν ὄψεως. αἱ γὰρ τῶν καλῶν ὄψεις, καὶ πᾶν πᾶρρωθεν ἀπὸ βλάπτουσι, πῦρ ἐν ταῖς τῶν ἐρωτικῶν ψυχῶν ἀνάπληθι. ἢ τὸ σῶμα δὲ τῶν ἐρωτικῶν καὶ ἐρωτικῶν βλάπτουσι ἐν ταῖς τοιαύταις ἀποφοραῖς.

πγ. Πῶς αἱ συλλήψεις γίνονται.

Ἡ σύλληψις τῶν ζώων γίνεσθαι, καὶ μάλιστα τῶν ἀνθρώπων, ὅταν ἐπιήθει⊙, καὶ ἐρησθερα συμμετρῶς ἢ μήτρα γένεσθαι πρὸς τὴν ἐπιήθειαν ἢ

nem, non enim simul omnia agit. At anima substantiam quidem habet æternam, neque enim sensum nata est, operationem autem temporis subjectam, neque enim simul omnia cogitat sed ex una cogitatione descendit ad aliam. Tale etiam est cœlum, substantia nimirum æternum, sed ratione motionis suæ temporis & ipsum subjectum.

81. *De quinque sensibus.*

Visio fit, quando ex oculis procedens lux occurrit lumini a corporibus visis promananti, quod Plato *συνάγεται* appellat, nos corradia- tionem sive concursum radorum dicere possumus. Audimus per ca- vitatem vacuum, quæ in aure est, irruente spiritu personantem. Olfaci- mus mente quæ in cerebro residet & per spiracula odores adtrahit. Gustamus raris & mollibus linguæ partibus, quando quidem & venas corporis natura ad illam adnexuit. Vox est spiritus per os mente au- ctore emissus. Tangimus toto corpore, quippe cui superficies & extrema sunt, per quæ sentimus cum contingimur.

82. *Num verum sit aliquos a videntibus
fascinari?*

Non est mendaciis adscribendum quosdam acie videntium conta- ctos marcere & fascinari. Visio enim cum spiritu eam emittente mo- bilis valde est, & ignem mirificamque spirat vim, ut multa homo per illam efficere nec minus affici ac pati possit. Et amor qui affectus a- nimi est maximus ac vehementissimus, initium capit a conspectu, ita- que amantes fluunt velut ac liquefiunt, quando pulchros ac formosos vident, nam quæ per oculos incidit in eos lux sive effusio radorum amantes perdit facitque contabescere, tanta est ex visu alteratio & percussio. Nam formosorum conspectus etiam si e longinquo respi- ciunt, ignem in amantium animis accendunt. Sed & corpus ama- torum conspensorumque per ejusmodi radorum emissiones af- ficitur.

83. *Quando fetus concipiatur?*

Conceptio animalium, & hominum maxime fit, quando uterus est idoneus & temperate siccus ad recipiendum semen: mensibus ex universa massa partem puri sanguinis attrahentibus. Confert etiam
(Rr) fœmi-

σπέρματι τῶν κατὰ μηρίων συνεπιπομιζόντων ἀπὸ παλῆος ὄγκου μέρους τι ἔχει παρὰ αἷματι. συμβαλλέει δὲ καὶ τὸ θῆλυ πρὸς τὴν κύησιν ἐξυγρασσομένη τῆς μήτρας ἐν ταῖς μίξεσιν, ἢ ἡ ὑγρασία αὐτῆ, σπέρματι μὲν οὐκ ἔχει λόγον, οἷον ἢ ὕλη γίνεσθαι τῆς κατὰ βολῆς ἀνδρείας γονῆς. καὶ ἔτι μὲν ἔστι ἀρρενοσπέρμα εἰς τὰ σφαιρώτερα μέρη τοῦ σώματος ἐξαρκεῖ, οἷον ὅσα, καὶ νύκτα φλέβας καὶ ἀρτηρίας, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἀπὸ δὲ τῆς θήλειας, εἰς τὰ ὑγρότερα μέρη τοῦ σώματος, αἷμα φημι καὶ ἀμφοτέρων τὰς χολαίς. ἢ μάλλον πάντα ἐξ ἀμφοτέρων, ἀλλὰ τὰ μὲν ἄρρενοσπέρμα πλεονέχει, τὰ δὲ θήλειον ἐπιλείπει.

πδ. Πόθεν γίνονται τῶν γονῶν αἱ ὁμοιώσεις καὶ αἱ πρὸς γένεσιν ἀνομοιώσεις.

Τὸ ἀποκρινόμενον σπέρμα, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, ἢ ἀπὸ τῆς γυναικός. τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, λόγος ἔχει τῶν ἐν αὐτῷ ἡθῶν καὶ τρόπων καὶ τῆς μορφῆς καὶ ἀπὸ μητρὸς ἢ ὡσανύτως. ὅταν ἂν ἀμφὸς τὰ σπέρματα συγκραθῆ, εἰ μὲν ἐπιθήσῃ, ἔχει τὸ γεννώμενον ἴσην καὶ πρὸς τὸ ἄρρεν καὶ πρὸς τὸ θήλυ τὴν ὁμοίωσιν. ὅταν δὲ τὸ ἄρρεν κατὰ κράτησιν τῆς θήλειας, τὸ ἄρρεν παρῶντα τὰ τικτόμενα ἀπολείπειται, ὅταν δὲ τὸ θήλυ τῆς ἀρρενοσπέρματος, ἀπεκασμένα πρὸς τὴν μήτραν. ὅταν δὲ ἢ ἐν τῷ σπέρματι θερμασία ἐξέλμυθῃ, ὑδνι τῶν τοκίων πλαττόμενον ὁμοιοῦται. πολλάκις δὲ καὶ τῆς γυναικὸς Φαιλασίας ἐν τῷ τικτῶν λαβύσθαι τῶνδε ἢ τῆςδε, πρὸς τὸ Φαιλασθῆν ἀπεκασθῆναι τὸ γεννώμενον.

πε. Πῶς οἱ ὄντινοι γίνονται;

Πολλὰ τῶν ὄντινων εἰσὶν αἰτίαι, εἰ μὲν γὰρ αὐτῶν εἰσι θεώτεται ἀνοθεν διὰ μίσησ τῶν ἐν τῇ λογικῇ ψυχῇ ἡμῶν ἐγγινόμενοι, οἱ δὲ ὅταν ἀπεκασθῆ εἰς τῶν ἡμερινῶν πράξεων. οἱ δὲ ἀπὸ Φαιλαστικῆς ἐπιπύθῃαι διωόμενος Φαιλαστικῆς ἡμῖν τὰς ἡμερινὰς ἐρώτας, ἢ ἄλλο τι πάθος ψυχῆς. ἕτεροι δὲ ἀπὸ τῶν τεσσάρων χυμῶν ἀνεγείρονται, ὅθεν καὶ τὰ χρώματα τῶν ὄντινων, ὅμοια τῶν τῶν χυμῶν ἔχουσι. οἱ δὲ τὰς αἰτίας ἡμῖν ἐκφαίνουσι τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, περὶ αὐτὴν πραγματείαν ἐχομένων. Φιλοσοφῶν ἐν τῷ Φιλοσόφῳ τὰ ὄντινα, καὶ τῶν ῥητορικῶν ῥητορικῶν, καὶ τῶν γεωμέτρων τὰ γεωμετρικὰ. εἰ μὴ ἐν αἰτία τῶν ὄντινων, ἀλλὰ πολλὰ, ὡς εἴρηται.

fœmina ad conceptionem, uterum in congressu humectando, qui tamen humor non habet feminis rationem, sed velut materiam præbet dejecto virili semini. Atque semen viri firmioribus corporis partibus componendis infumitur, ut ossibus, nervis, venis, arteriis, & similibus: Fœminæ autem debilioribus, sanguini nimirum & utrique bilis generi. Aut potius omnia hæc ex utrisque feminibus constant, nisi quod masculum præpollet, fœmininum minus habet virtutis.

84. *Unde contingat similes vel dissimiles parentibus nasci liberos?*

Excretum semen vel a viro est, vel a fœmina. Illud viri in se habet rationes morum & indolis ac formæ viri, & hoc fœminæ similiter. Quando igitur utraque permiscentur, si quidem æqualiter, infans qui nascitur ex utriusque parentis similitudine æqualiter participabit. Si autem fœminino semini prævaluerit masculum, patri similia nascentur: si contra masculo fœmininum, matrem similitudine referent. Quod si calor qui est in semine exspiraverit, neutri parentum conformabitur quod nascitur. Sæpius etiam fœmina inter concipiendum hunc vel illam imaginante, infans ei quod mater imaginata est assimilatur.

85. *Quomodo fiant somnia?*

Multæ sunt causæ somniorum. Alia enim rationabili animæ nostræ, mente mediante, immittuntur divinitus: Alia sunt veluti echo quædam ac resonantia diurnarum actionum, alia a phantasia efformantur, imaginante & offerente nobis diurnos amores, vel alium affectum animæ nostræ. Alia a quatuor humoribus sive temperamentis excitantur, unde & colores humoribus illis similes habent, quæ in quiete videntur. Alia produnt causas habere in nobis artes quas didicimus, vel negotia quæ tractamus, unde Philosopho philosophica, Rhetori rhetorica, Geometriæ geometrica se offerunt infomnia. Non una igitur somniorum causa est, sed ut dixi varia ac multiplex.

πς. Περὶ ὑγείας καὶ νόσου καὶ γήρατος.

Ἑγείας αἰτιον καὶ σωκεῖμαδν, ἢ τῶν διωόμεσων ἰσονομία, θερμότης τϑ, Ψυχρότηςϑ, ὑγρότηςϑ, ξηρότηςϑ. ὅταν ᾗ ἴσταν ἐν κατὰδυναξείῃσει τῶν ἄλλων, ἢ νόσος γίνεσται. αἱ δὲ πλείσται τῶν νόσων, αἱ ἀνωμαλίας τῶν ἐν τῷ σώματι στοιχείων γίνονται. Ἐπιστάγονται ᾗ αἱ νόσοι τῷ σώματι, καὶ διὰ πλείστας τροφῶν, καὶ διὰ ἀπειρίας καὶ φθοράς. ἢ ᾗ ἐπιλείπει καὶ ἢ ἀφάρματα ὑγείας ἐπιπονητικά. μορφῶται ᾗ τὰ ζῶα ἐν γαστρὶ ὄστω, ἀπὸ εἰσῆς καὶ τροφικῆς ἡμέρας, τελειῶται ᾗ τοῖς μορίοις ἀπὸ τῆς πύλκωσῆς. ἰσποκρῆται ᾗ ἐπὶ μὲν τῶν ἀρρένων, διὰ τὸ θερμότερα εἶναι, τὴν διάρθεσιν γίνεσθαι ἀπὸ τῆς ἑπτά καὶ εἰκοσῆς, ἐπὶ ᾗ τῶν θηλυκῶν ἐν διμήνῳ μὲν διεσθῆσθαι, ἐπὶ τῆς ἑπτά καὶ τελειῶσθαι λέγει.

πζ. Διὰ τί οἱ νηστεύοντες διψῶσι μάλλον, ἢ πεπρωμένοι;

Διψῶμεν μάλλον, ὅταν νηστεύωμεν, ἢ πεπρωμένοι, διότι τὸ ἐν ἀνθρώπῳ πρῶτον μὲν κατὰβόσκεται τὸ ἐν σώματι πλεονεξία τροφῆς, εἴτα ἐπὶ αὐτῷ βαρύνεται τὴν σύμφυτον λιβάδα τῆς σαρκὸς ἢ ἐν ἡμῶν πύρωσις, τὸ νεῖρον διώκον, καὶ τὸ δύγρον. γονομένης ἄνωσῆς ἐν πηλῷ ξηρότητιϑ, ποτὶ μάλλον τὸ σῶμα διψᾷ πέφυκεν, ἀχρὶς ἔκ πύρωσιν ἀναρρωσθῆναι καὶ ἰχῦσαι τὸ θερμὸν ἐμβαρῶδες τροφῆς ὄρεξιν ἐργάσθαι. τὸ γὰρ ἐν ἡμῶν μάλιστα δεῖται τροφῆς θερμὸν ἀπὸ ἀπὸ πύρωσιν βλεπόμεν ἐξω μὴτε αἴρα μὴτε ὕδωρ μὴτε γῆν ἐπιέμενα τροφῆς μὴτε ἀκατακόνητα τὸ πλοσιάζον, ἀλλὰ μόνον τὸ πῦρ. διὰ ταῦτα καὶ οἱ γέροντες μᾶλλον νηστεύουσιν. ἀμβλύ γὰρ ἐν αὐτοῖς καὶ μικρὸν ἤδη τὸ θερμὸν εἶναι καὶ τὰ ἀκατακόνητα τῶν ζῶων τροφῆς ἤκιστα προσδεῖται, δι' ἐνδεῖαν θερμότητιϑ.

πη. Περὶ τῆς ἕρανῶς ὑσίας.

Πλάτων μὲν ὁ φιλόσοφοςϑ, ἀπὸ τῶν τροφῶν στοιχείων πύρωσιν πλεονεξίας τῶν τὰ συνθέσει, σώματι ἀπὸ τῶν αὐτῶν συγκείσθαι τὸν ἕρανῶν ἀποφασίζων. τὸ δὲ φησὶ, πρὸς τὰ ἄλλα τὴν διαφορὰν εἶχον, ὅτι τὰ μὲν ἐπὶ γῆς σωματὰ ἀπὸ τῆς ἐχάτης μερίδος τῶν στοιχείων εἶναι, τὸ οἶον παχυτέρας καὶ λιωτέρας, τὸν δὲ ἕρανῶν ἀπὸ τῆς αὐγοειδέσῆρας αὐτῶν μείρας ὑσιώσθαι. ἡροστέλεται δὲ ἐπὶ μὲν τῆς αἴρας στοιχείων κατὰ εὐθείαν κινῶσθαι λαβῶν, τὸν δὲ ἕρανῶν κατὰ τὴν φθορὰν, ἀπὸ τῆς διαφορῆς καὶ τῆς διαφορῆς αὐτῶν καὶ τὴν ὑσίαν πρὸς τὰ στοιχία ἀδύσθαι καὶ τὸν τε ἕρανῶν καὶ τὰς ὑπὸ αὐτὸν ἀστέρας καὶ μέχρι σελήνης αἰθέρας καλεῖ, καὶ πᾶσιν τῶν σώματων κατονομάζει.

86. *De sanitate, morbo & senectute.*

Sanitatis causa & conservatrix est æqualis temperatura caloris, frigoris, humiditatis & siccitatis, quorum si unum cæteris prævaleat, morbus oritur. Plurimi certe morbi per anomaliam sive irregularitatem horum in corpore elementorum generantur. Inferuntur morbi etiam nimia repletionem vel cruditate aut corruptione ciborum. At sanitatis conciliatrix est ordinata diæta & tranquillitas forteque sua contentus animus. Fœtus in utero formatur a die trigesima sexta, & membris perfectus esse incipit a quinquagesima. Quamquam Hippocrates in masculis, quod calidiores sint, articulationem membrorum a vigesima sexta die fieri affirmat, fœminas autem intra secundum mensem articulari, intra quartum perfici.

87. *Quare quæ jejunarunt, sitiunt magis quam esuriant?*

Sitimus magis quando jejunamus quam esurimus, quoniam calidum quod in nobis est, primo loco quidem consumit quod a cibis est reliqui, deinde vis illa ignea in nobis convertit se ad ipsam naturalem corporis humiditatem, eamque quærit ac depascit. Hinc veluti in luto sequitur siccitas, & potu magis indigere corpus contingit, donec in bibentibus confirmatus atque iterum vires recipiens calor appetitum validum cibi injiciat. Namque calidum in nobis cibo maxime indiget, ut facile etiam extra nos observare possumus nec aerem nec aquam nec terram alimento inhiare, nec propinqua consumere, sed solum ignem; quare & senes facillime ferunt jejunium, siquidem hebes jam & exiguus in illis calor est. Etiam animalibus sanguine destitutis, quia calore non æque abundant, cibo minus est opus.

88. *De Cæli substantia.*

Plato Philosophus ex quatuor elementis omnia efformat composita corpora, atque adeo cælum quoque ex iisdem constare docet: tantum differre in eo, quod corpora terrestria ex deterioribus ac veluti crassioribus & magis materialibus elementorum partibus composita sint, cælum vero ex subtilioribus & lucidioribus substantiam acceperit. Aristoteles dum sumit, elementa quatuor recto motu ferri, cælumque circulari, ex diversa motione etiam diversam a quatuor elementis substantiam ejus concludit, cælumque & sidera ad lunam usque ætherem & quintum corpus appellat.

(R r) 3

89

* Imo de tempore formationis fœtus in utero. Nam de senectute quidem nihil in hoc capite traditur, nisi eo referas, quod bona diæta & tranquillitate animi conservari integram valetudinem, atque adeo senectutem feliciter attingi posse, verè ac prudenter monet.

ἀριστερά, ὅτα ὁ ἥλιος, μεθ' ἂν ἀφροδίτη, καὶ μετὰ ταύτην ἑρμῆς, καὶ ἰουλιανῶν ἢ σεληνῆ. Μεθ' ἂν ἰάγουσα, σοιχῆα, ὡς περ εἰρηκαίου. ὡς τὸ μῦθος ἢ ἵπτοις εἰσι καὶ οἱ χρόνοι τῶν κινήσεων, θαυμασίαν γῆν συμφωνίαν ἔχοντες.

ρα. Πόθεν Φωτίζονται οἱ ἀστέρες;

Οὕτε τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων ἕδεις, ἢ δὲ πάντες οἱ πλανῆται ἀλλ' ἢ σεληνῆ μόνῃ ὡς ἡλίου Φωτίζονται. διὰ ἔστο καὶ πεφωτισμένον αἰεὶ μένει αὐτῆς πρὸς τὸν ἥλιον νένευκεν, ἕκ ἐστὶ ἢ ὅτι ἀφώτιστος παντάπασιν ἐστὶν ἢ σεληνῆ, ἀλλ' αἰεὶ ἐνδέδυσται φῶς ἡμισέληνον. Ἐν μὲν ἐν ταῖς συνόδοις ἀφώτιστος μὲν ἐστὶ τὸ πρὸς ἡμᾶς αὐτῆς κύβωμα, πεφωτισμένον ἢ τὸ ἀπὸ φαλακροῦμα. Ἐν ἢ ταῖς πανσεληνοῖς τὸ μὲν νέον πρὸς ἡμᾶς ἡμισφαιριον αὐτῆς ὀλοφαῖς ἐστὶ. τὸ δ' αὖτις ἡμίτομον, Φωτὸς ἀμμορον. μετὰ δὲ ἢ τ' σμωδὸν καὶ τῆς πανσεληνῆς κατὰ τὸ μέτρον τῆς πρὸς τὸν ἥλιον διαστάσεως μνηστικῆς γίνονται, καὶ διχοτομοῦ, καὶ ἀμφικυρτοῦ. ἢ γὰρ ἐλαττον ἢ ἡμισσεως Φωτίζονται, ἢ κατὰ τὸ ἡμισυ, ἢ κατὰ τὸ πλεον.

ββ. Περὶ ἐπισημασίας ἀστέρων, καὶ πῶς γίνονται χιμῶν καὶ θέρου;

Ἐπισημασία ἐστὶν, ὅταν ἐπιέλλων ἀστὴρ καὶ συναναβέλλων τῷ ἥλιῳ ὡς περ ὁ καλυμνῶν κύων καὶ ὠρίων, καὶ ὁ ἀρκίονος, ἢ ἑτεροῦ τις τῶν ἀπλανῶν, ἀλλοιώσῃ τὸν αἶρα, κατὰ τὰς τεσσάρων καυρῶν ἢ ἐπὶ τῆς, ἔστο γὰρ κινουμένης ὑπαπέτρεται λόγων, ἐσοῖται εἰς σημεῖα καὶ εἰς καυρῶν, καὶ εἰς ἐνιαυτοῦς. ἐπισημασίαν γὰρ τὸ ἀστὴρ τῶν πρὸς τῶν αἶρα παθῶν, εἰσὶν ἐπιτολῆν ἢ ἐσπερίαν ποιούμενος. πρὸς μὲν γὰρ θερῶν ἢ χιμῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὠρῶν ἴσῃ, ὡς ὅταν μὲν ὁ ἥλιος βέρεται ἡμῶν γένεται, καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς κωαίτο, θέρου ποιῶ. ὅταν ἢ πρὸς νότον ἀπελευθῆ, χιμῶνα ἐργάζεται. καὶ ὅταν μὲν κατὰ τὸν κερὸν τὸ ζῶδιον γένεται, ἰσημερίαν ποιῶ. ὅταν ἢ κατὰ ἀντικρυ διαπορεύεται τῶν χηλων, μετὰ τῶν καὶ ἰσημερίαν αὐθις.

γγ. Πόσους ἐκαστῶν τῶν πλανητῶν ὁ χρόνος τ' περιέδου;

Τῶν πλανητῶν πᾶσι κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἔμεγεθους τῶν σφαιρῶν καὶ ἔμετρος τῶν ἀποστάσεων χρόνος ὁρισμένως ἀφαιρῶν ὁ θεός, τῶν κινήσεων. καὶ ὁ μὲν κρόνος ἄτε ὑψηλότερος τῶν ἄλλων, καὶ μείζονα κύκλον περιερχόμενος διατρεκακονταετίας τὴν αὐτῆς περιόδον ἐκπληροῖ. ὁ ἢ ζεὺς εὐθύς μετ' αὐτὸν ἂν διὰ δωδεκαετίας. ὁ γὰρ ἄρης διὰ δύο καὶ ἡμισσεως ἐνιαυτῶν. τῶν ἢ ἥλιος καὶ τὸ ἀφροδίτη καὶ τῶν ἑρμῆ ἰσοδρομοῦ ἢ περιόδου καὶ ἐνιαυτοῦ. ἢ ἢ σεληνῆ διὰ ἢ ἡμερῶν πρὸς τῆς ἡμισείας ἀποκαθίσταται. εἰ δὲ τῆς μεσικωτέρον ἀπλοῖ τὸν τῶν ἀριθμῶν, τῆς δὲ δὲ δὲ σοφίαν θαυμάζειται, πῶς ἀπάντες οἱ τῶν συμφωνητῶν λόγοι ἐν τοῖς τοῖς ἐμφαίνονται, ὁ διὰ πᾶσων, ὁ διὰ πάντων, καὶ διὰ τεσσάρων.

rius, & postrema Luna. Post illam sequuntur quatuor elementa de quibus dixi. Definita porro singulis planetis tempora suæ cujusque motionis, admirandum inter se concentum sive symphoniam habent.

101. *Unde lumen habent stella?*

Neque inerrantium ulla stellarum, neque planetæ omnes, sed sola luna a sole illuminatur. Igitur & pars ejus lucida semper soli obversa est, neque unquam tota caret luna lumine, sed usque quaque dimidia pars ejus lumine gaudet. Nam in conjunctione sive novilunio gibbus nobis obversus lucis est expers, at superior ut ita dicam calvaria illuminata est. In plenilunio vicissim hemisphærium ad nos vergens totum est lucidum, superius autem illud expers luminis. Inter novilunium, vero ac plenilunium pro ratione qua a sole distat, fit nobis vel corniculata, vel dimidiata vel decrescens; aut enim minus quam dimidium ejus illuminatur, aut dimidium, aut plus dimidio.

102. *De stellarum significatione, & quomodo hiems & æstas fiat?*

Significatio stellæ est, quando oriens vel cum sole exorta ut Canis vel Orion aut Arcturus aut alia quædam fixarum, ærem quatuor anni temporibus alterat. Nam & Moyses hoc subinnuit cum ait: *Erant in signa, & in tempora, & in annos.* Stella siquidem matutino vel vespertino ortu suo aliquam ex aeris affectionibus significat. De æstate vero & hieme atque cæteris anni temporibus sciendum est, quod quando sol nobis est australis, & super capite nostro fertur, facit æstatem. Et quando versatur in ariete, æquinoctium efficit. Quando autem ex adverso positus cancri chelas attigerit, autumnum, alterumque affert æquinoctium.

103. *Quanti temporis periodus singulis planetis sit tributa?*

Singulis planetis DEUS tempora definita statuit motionum, secundum proportionem magnitudinis spherarum, & mensuræ qua distant. Saturnus igitur tanquam cæteris sublimior & majorem describens circulum, triginta annorum spatium periodum suam explet & absolvit. Jupiter ipsi proximus annis duodecim. Mars duobus & dimidio. Soli, Venerique ac Mercurio æqualis periodus unius anni est constituta. Luna undeviginti diebus & dimidia. Quod si quis Musice numeros hosce consideraverit, sapientiam Conditoris mirabitur, siquidem omnes rationes harmonicas in illis observare licet, octavam, quintam, quartamque.

ρδ. Περὶ κομήτην.

Ὁ κομήτης ἐν τῷ ὑπεκκαύματι γίνεσθαι, ὅταν γὰρ ἔξαφθῇ τι μέρος
 τῆς ὑπεκκαύματι διὰ τὴν κίνησιν, ὡς εἰρηκαίμεν, καὶ ἢ μὲν λεπτήσυστασις εἴη,
 διατρέχει εὐθείας τὸ ἔξαφθὲν κατὰ διάδοσιν, καὶ γίνεσθαι ὁ καλόμενος διάττων ἀστὴρ.
 εἰ δὲ παχυλέρα εὐρεθῇ ἢ ὕλη, κατέχευται ἐκείσε τὸ σπέρμα τῆς ἔξαφθείσης πυ-
 ρός, καὶ ποιεῖ τὸν κομήτην. Εἰσὶ δὲ τῶν κομητῶν τὰ ἀσημαία Διάφορα, Διά-
 φηρον Διάφορον ἢ ὕλης ἔξαιψιν. ἢ γὰρ κατὰ μήκῃ μόνον εἰσὶν ἢ ἔξαιψιν, καὶ γί-
 νεται ὁ καλόμενος δοκός. ἢ κατὰ μήκῃ καὶ πλάτῃ, καὶ ἀποπέλεται ὁ κυρίως
 καλόμενος κομήτης. ἢ ἂν βιάθῃ ἔχει οἷον ἀποσπινθηρισμῶς τινος, καὶ καλεῖται
 πωγωνίας. εἰς δὲ ἕτερα ονόματα τῶν κομητῶν ὡς ἐν ἐρημῶν προίοντες.

ρε. Περὶ ὑετῶν καὶ χαλάζης, χιόνος, πάχνης καὶ δρόσου.

Κομηταὶ μὲν καὶ γαλαξίας, ἔτι δὲ δοκίδες καὶ διάττων, καὶ τὰ ἄλλα
 τὰ εἰρημῶνα, ἐν τῇ καπνώδει γίνονται ἀναθυμιάσει. ὑετός δὲ καὶ χαλάζα καὶ
 χιὼν καὶ πάχνη καὶ δρόσος ἐν τῇ αἰθμῶδει ἀναφεραῖ, ἥτις μετὰ τὴν καπνώδη
 διακίχεται ὑγρὰ τὴν φύσιν ἐκ τῆς γῆς, καὶ αὐτὴ ἀναφερομένη. αὐτὴ γὰρ ἢ
 αἰθμῶδης ἀναθυμιάσις ἢ ὑγρὰ καὶ θερμὴ, ἢ ἀλλοιοῦται καὶ μεταβάλλεται εἰς ὕδωρ,
 καὶ εἰ μὲν λαμπρότερον κατέλθῃ, ὑετὸν ποιεῖ. εἰ δὲ κατὰ μέρος εἰνεχθῇ, ψικαδά,
 ἢ πήγνυται μόνως καὶ ποιεῖ χιόνα, ἢ μεταβάλλεται πρότερον, εἰδ' ἕτως πήγνυται
 καὶ γίνεσθαι χαλάζα, εἰ μὲν ἂν ἀνω κυφιδῇ ἢ αἰθμῆς, ταῦτα ποιεῖ. εἰ δὲ ἐν τῷ πε-
 ρεγνίῳ εἴη αἰερί ἢ πήγνυται, καὶ γίνεσθαι ὁ παγετός. ὁ δὲ ἄριστος εἴη αἰτίων τῶν
 τῶν ἀπάντων τὴν φύσιν λέγει.

ρς. Περὶ ἰριδῶν.

Ἡ ἶρις τὸ καλόμενον τόξον ὡς ἀπὸ τῶν πολλοῦ, τῇ φύσει μὲν ἀνυπόστατον
 εἶναι, καὶ φάντασμα τῆς ὀρώσης ὀψείας, ἀκτίνων ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν προσιπτῶν,
 εἶτα δὲ ἀνακλωμένων, καὶ τὸ τῆς γῆς σχῆμα ἐμφανιστῶν. εἰς δὲ ὡς ἀληθῶς τόξον
 ἀντικρὺς κατὰ τὸ σχῆμα, εἰδ' ὅποτε γὰρ φαίνεται κυκλοτερές, ἀλλ' ἰσχυρότερον ἢ
 πλέον ἡμικύκλιον. φαίνεται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν ἀπὸ τῆς ἡλι-
 ἀπὸ τῆς σελήνης, καὶ μάλιστα μὲν ἡμέρας, σπανίως δὲ νυκτός. καὶ
 μὲν ἐπὶ τὸ ὀρίζοντα, σπανίως δὲ ὡς ἐπὶ τὸν μεσημβρινὸν κύκλον, πολλὰς δὲ ἐν τα-
 τῇ καὶ δύο φαίνονται ἰριδες. εἰς δὲ πᾶσαι εἰς τρεῖς εἶδη, ἢ μὲν γὰρ ἐν τῷ ἰσχυρῷ
 Φοινικῇ. ἢ δὲ δευτέρα πρῶτον, ἢ δὲ τρίτη ἀλφειός, καὶ αἰετὸς ἀπὸ τῆς
 στυμίας αἰετὸς ἐπὶ ἀνωμάλοις καὶ ἀνομοιομερεσίαις νεφέλαις.

104. *De Cometa.*

Cometa generatur ex fuliginosa materia, quando enim pars hujus per motum, ut diximus, succenditur, & tenuior illa compages fuerit accensa, statim procurrat ulterius, fitque stella cadens, sive quam discurrentem appellant. Si vero materia fuerit crassior, semen ignis succensi ibi continetur, & cometam efficit. Sunt & variaz formaz cometarum propter diversimodam materiaz illius succensionem. Nam quaedam in longum modo fit, & vocant trabem, aut in longum & latum, unde proprie dictus cometa nascitur: aut in profundum habet quasdam veluti descintillationes, & vocatur pogonias sive barbatus. Sunt & aliaz cometarum appellationes, quas sermone procedente dicemus.

105. *De pluvia, grandine, nive, pruina & rore.*

Cometa quidem & circulus lacteus, trabesque & stellaz cadentes aliaque de quibus jam dixi, ex fuliginosis vaporibus nascuntur. Pluvia autem grandoque, & nix ac pruina & ros ex vaporibus exhalantibus fit natura humidis, effluentibus sese post fuliginosos illos, & ex terra ipsis etiam sursum ascendentibus. Hæ enim exhalationes vaporesque humidi ac calidi aut in aquam vertuntur & mutantur, quæ si conspectior descendat facit pluviam, si minutatim demittatur, rorem: Aut modo concrefcunt, faciuntque nivem, aut in aquam prius mutantur ac deinde congelascunt, unde grando nascitur. Hæc fiunt quando levitate elati vapores altius ascenderunt, si vero in proximo terræ aëre subsistant, ibique congelent, generatur pruina. Cæterum Aristoteles horum omnium causam statuit esse frigus.

106. *De iride.*

Iris quem vulgus arcum vocat, natura non subsistit, sed imaginatio est videntium, dum radii ab oculis in illam incidunt ac deinde refringuntur atque ita arcus figuram referunt. Vere autem arcum representat iris, nunquam enim circulum sed semper semicirculo minorem majoremve. Ut plurimum à sole, rarius etiam à luna apparet, & de die frequentius, rarius noctu: sæpius prope horizontem, minus frequenter circa meridianum. Non raro simul duo conspiciuntur irides, estque singulis color triplex. Interior Zona puniceum habet, altera viridem, tertia colorem croceum ac veluti subpurpureum, constatque iris inæqualibus & dissimilibus nubibus.

ὕψηλόθεν αἰσίδα ἢ σελήνη φέρεται καὶ τὴν ἐγγίζουσαν τῷ ἡλίῳ, ὀλίγον μὲν ἔπειτα
καὶ ἔτιον ἐπισκιάζειν, ὅταν ἢ κατώτερον διέσῃ, ἐπειδὴ ἑυμεγέθους ἴσχυαυτα
ταῖς ὀμμασιν ἡμῶν ἐμπίπτει, ἀπαιτῶ τὸν ἡλίον ἀνιφρατίειν,

46. Περὶ ἐκλείψεως σελήνης.

Ἐκλείπει ἢ σελήνη εἰς τὸ τ' γῆς ἐμπίπτεσθαι σκίασμα, Φωτίζουσα
γὰρ ὑπὸ τ' ἡλίου ἢ γῆς, σκιάν ποιεῖ, ἀλλ' ἢ κυλινδρικήν, ὡς τὸ τ' κίονος ἐστὶ
σχῆμα, ἀλλὰ κωνοειδῆ. κῶνός τ' ὁ σφρόβιλος λέγεται, ὅς ἐστι ἀπὸ πλατῆρας ἐπίσταται
εἰς ὅζον ἀπολήγει. τοιαύτη ἢ ἢ τ' γῆς ἐστὶ σκία. διότι ὅταν τῷ σώματι ὑπὸ ἰσο-
μεγεθῆς Φωτίζῆται σώματι, κυλινδρική γίνεται ἡ σκία. ὅταν ἢ ὑπὸ μείζονος,
κωνοειδής. μείζων ἢ ὁ ἡλίου τ' γῆς ὢν, καὶ Φωτίζων αὐτὴν, κωνικήν ποιεῖ τὴν
σκιάν. ὅταν ἢ εἰς τὸ τ' γῆς σκίασμα ἢ σελήνη ἐμπέσῃ, ἀμαυροῦ ἡμῶν φαίνεται
καὶ ὡς ἐκλείπεται, καὶ ὅταν μὲν εἰς τὴν ῥίζαν ἐμπέσῃ τ' σκιάς, τελείως ἐκλείπει,
ὅταν ἢ εἰς τὴν κορυφὴν, ἀμυδροτέρα - - - διότι τ' κωνοειδὺς σκιάς ἢ μὲν βα-
σις πλατῆρας, ἢ ἢ κορυφῆ βραχυτέρα.

47. Περὶ θερμῶς ὁ ἡλίου.

Πλάτων μὲν ἅπαν τὸ αἰθέριον σῶμα εἰς πυρὸς καὶ γῆς καὶ τῶν ἑτέρων
δύο στοιχείων κατασκευάζων, εἰκότως ἂν ἄπειθε θερμὸν τὸν ἡλίον. θεοτετέλης ἢ
ἕτερον ὡς τὰ στοιχεῖα τὸ τοιαῦτον σῶμα τῷδε, ὡς θερμὸν λέγει τὸν ἡλίον, ἢ
ἄλλην ποιότητα ἔχοντα. εἴποι δ' ἂν ἐρωτώμενος, πῶς μὴ θερμὸς ὢν θερμαίνει,
ὅτι κινεῖται τὸ ὑπεκκαύμα ποιεῖ καὶ τὸν πῦρ ἀερα, καὶ τὸν θερμότητος
τ' ὑποκειμένης καθίσταται αἰτία. ἢ ἢ ὑπεκκαύματι καὶ τὴν φύσιν καὶ τὸ
ὄνομα, αὐτὸς πρῶτος ἐφύει καὶ ἀπόμασεν. ἢ ὑπεκκαύμα ἢ λέγει τὴν ἀναπεμπο-
μένην ἀπὸ τ' γῆς ἀναθυμίασιν θερμὴν καὶ ξηρὰν, καὶ ὡς καπνώδη. αὐτὴ ἢ ἢ
καπνώδης ἀναθυμίασις μέχρι τῆς σελήνης ἀναγομένη διὰ κενότητος, εἴτα κινεμέ-
νη κατὰ μέτρον ἐξάπτει καὶ πῦρ φαίνεται, καὶ θερμαίνει τὴν ὑποκειμένην γῆσαν,
ὅτι ἢ ἢ κίνησις θερμότητος ποιεῖ, ὅπως αἰ αἰκίδες τῶν βελῶν, τῆ γὰρ κίνησις
λύσει τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς μόλιβδον.

48. Τίς ἢ ἡ ἕστια τῶν ἀστέρων.

Πάντων τῶν ἀστέρων τῶν τε γε ἀπλανῶν καὶ πλανητῶν καὶ μὲν Πλάτωνος
μία ἕστια, ἢ διαυγετέρα τῶν στοιχείων μέρη, καὶ τὸ ὡς ἐξάφροσμα τῶν. καὶ ἢ

107. *De halone.*

Etiam quod in sublunari regione apparet veluti halonium, tantum ita videtur, neque substantiam habet propriam, cæterum multa illi sunt iridis naturæ contraria. Frequentius enim conspicitur ut circulus perfectus, haud ita sæpe minor circulo, crebriusque circa lunam quam circa solem, & de die minus frequenter quam de nocte, sæpissimeque circa meridianum, at prope horizontem rarenter: & unica semper uniusque coloris, nimirum albicantis, ac consistit ex nubibus æqualibus & similaribus. Oritur & halo ex visionis refractione. Oportet vero id quod visum refringit esse læve ac pellucidum, ut ubi species visibilis appareat. Cæterum halonis quoque circulus & iridis figura rationibus demonstrantur Geometricis, quas ægre admittunt Regiæ aures.

108. *De virgis.*

Quæ in aëre apparent tanquam virgæ, neque luci adversæ consistunt instar iridis, neque perpendiculariter exstant sub illa, ut halo, tantumque conspiciuntur de die, & circa solem modo, & circa horizontem maxime occidentalem, rarius etiam in meridiano, fiuntque ex inæqualibus & dissimilaribus nubibus perinde ut iris. Habent & ipsæ triplicem colorem, multa enim virgis & iridi communia sunt, excepta figurâ, quæ iridi est imperfectus circulus, cum virgæ sint in rectam lineam conformatæ. Fiunt vero per refractionem, visione ex una nube delabente in alteram, atque inde refracta ad aliam nubem candicantem. Quando itaque Aristoteles de virgis loquens, ait refringi visionem in Sole, noris candicantem nubem isto in loco nomine Solis intelligi.

109. *De parheliis.*

Multa sunt parheliis communia cum virgis, nam & hi per transversum à luce oriuntur, & de die solummodo, nec nisi circa solem, & maxime circa occidentalem horizontem vel meridianum. Cæterum virgæ in nubibus inæqualibus ac dissimilaribus generantur perinde ut irides, parhelii autem halonis in modum in æqualibus ac similaribus. Ac virgæ quidem triplici colore sunt ut halo. De illis vero sciendum est, quod tunc refractione à nube fit ad solem, cum nubes densior est & solidior quam in virgis, lævisque & æqualis, quamobrem & albicante colore parhelius apparet, quoniam ab levitate illa unus idemque color servatur, & à densitate magis faciliusque visus refringitur.

ὕψηλότερον αἰψίδα ἢ σελήνη φέρεται καὶ τὴν ἐγγίζουσαν τῷ ἡλίῳ, ἐλίγῳ μέρειδο-
καί ἔτιον ἐπισκιαζέειν, ὅταν ἢ κατώτερον δέξω, ἐπειδὴ ἐυμεγέθης ἡμεκῆαυτα
ταῖς ὀμμασιν ἡμῶν ἐμπίπτει, ἀπαντῶ τὸν ἡλίον ἀντιφράττειν.

46. Περὶ ἐκλείψεως σελήνης.

Ἐκλείπει ἢ σελήνη εἰς τὸ τ' γῆς ἐμπίπτουσα σκίασμα, Φωλιζομένη
ἢ ὑπὸ ἔ' ἡλίου ἢ γῆς, σκιάων ποιεῖ, ἀλλ' ἢ κυλινδρικήν, οἷον τὸ ἔ' κίουσιν ὅτι
ἄλλομα, ἀλλὰ κωνοειδῆ. κώνσιν ἢ ὁ σφρόβιλλσιν λέγεται, ὅτι ἀπὸ πλατείας βάσεως
εἰς ὄξυ ἀπολήγει. τοιαύτη ἢ ἢ τ' γῆς εἰς σκιά, διότι ὅταν τὸ σῶμα ὑπὸ ἐπι-
μεγέθους Φωλιζῆται σῶμασιν, κυλινδρική γίνεται ἢ σκιά. ὅταν ἢ ὑπὸ μεγέθους
κωνοειδῆς. μετ' ὧν ἢ ἢ ἡλίου τ' γῆς ὧν, καὶ Φωλιζῶν αὐτῆν, κωνοειδῆ ποιεῖ τὴν
σκιάων. ὅταν ἢ εἰς τὸ τ' γῆς σκίασμα ἢ σελήνη ἐμπέσῃ, ἀμαυρᾶ ἢ μὴ φαίνεται
καὶ οἷον ἐκλείπεται. καὶ ὅταν μὲν εἰς τὴν ῥίζαν ἐμπέσῃ τ' σκιάς, τελείως ἐκλείπει,
ὅταν ἢ εἰς τὴν κορυφὴν, ἀμυδροτέρα - - - διότι τ' κωνοειδῆς σκιάς ἢ μὴ βρα-
χύς πλατυτέρα, ἢ ἢ κορυφῆ βραχυτέρα.

47. Περὶ θερμότητος ἡλίου.

Πλάτων μὲν ἄπαν τὸ αἰθέριον σῶμα εἰς πυρὸς καὶ γῆς καὶ τῶν ἄλλων ἐπίγειον
δύο στοιχείων κατὰ σκευαίωσιν, εἰκότως ἂν εἴπῃ θερμὸν τὸν ἡλίον. Ἀριστοτέλης ἢ
ἕτερον ὡς τὰ στοιχεῖα τὸ τοιαῦτον σῶμα τρεῖς, ἢ θερμὸν λέγει τὸν ἡλίον, ἢ
ἄλλο ποιότηθα ἔχοντα. εἴποι δ' ἂν ἐρωτῶμεν, πῶς μὴ θερμὸς ὡν θερμαίνει
ὅτι κινεῖται τὸ ὑπερκαύμα ποιεῖ καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τῶν θερμότητος
τ' ὑποκειμένης κατὰ τὴν αἰτίαν. ἔ' ἢ ὑπερκαύμασιν καὶ τὴν φύσιν καὶ τὸ
ἔνομα, αὐτὸς πρῶτος ἐφῆυξεν καὶ ὠνόμασεν. ἢ ὑπερκαύμα ἢ λέγει τὴν ἀκαταμα-
μένην ἀπὸ τ' γῆς ἀναθυμίασιν θερμὴν καὶ ξηρὰν, καὶ οἷον καπνὸν. αὐτὴ δ' ἢ
καπνῶδης ἀναθυμίας μετὰ τῆς σελήνης ἀναγομένη διὰ καφότητος, ἢ καπνῶ-
ν κατὰ μέσιν ἔξ' ἀπ' αὐτῆς πῦρ φαίνεται, καὶ θερμαίνει τὴν ὑπερκαύμασιν ὑπὸ
ὅτι ἢ ἢ κίνησις θερμότηθα ποιεῖ, δηλοῖσι αἱ αἰτίαι τῶν βελῶν, τῆ δ' αὐτῆς
λύουσι τὸν ἐπικείμενον αὐτοῖς μάλιβδον.

48. Τίς ἢ ἡ μείξις τῶν ἀστέρων.

Πάλιν τῶν ἀστέρων τῶν τε γὰρ ἀπλανῶν καὶ πλατῶν κατὰ μὴ Πλάτων
μία ἡ μείξις, ἢ διασπορά τῶν στοιχείων μέρη, καὶ τὸ οἷον ἐξ ἄφροσμο τῶν. καὶ ἢ

cipi observant. Quando enim per superiorem apsidem sive partem circuli sui Soli propiorem luna fertur, exigua parte eum obumbrare videtur, cum autem inferiorem transit, siquidem tunc maxima nostris oculis apparet luna, totum obstruit solem.

95. *De eclipsi Luna.*

Deficit luna quando in umbram terræ incidit. Terra enim a sole illuminata umbram facit non cylindricam, sive qualis est figura columnæ, sed quæ conum refert. Conus porro sive trochus ex latiore basi in acutum definit, talisque terræ umbra est. Nam quando ab æqualis magnitudinis corpore alterum illuminatur, umbra prodit cylindrica, at si a majore, coniformis. Jam major utiq; est sol tellure, igitur dum eam illuminat, conicam umbram efficit. Quando igitur in terræ umbram incidit luna, obscuratur ac veluti deficiens. Et quando in radicem sive inferiorem umbræ incidit partem, deficit tota: At quando in partem supremam, tunc non tota obscuratur, quandoquidem in coniformi umbra basis latior, fastigium angustius breviusq; est.

96. *Num Sol sit calidus?*

Plato qui omne cœleste corpus ex igne, terra & duobus cæteris elementis componit, merito solem calidum affirmaverit. At Aristoteles aliud præter illa elementa corpus cœlo tribuens, nec calidum esse nec alia tali qualitate præditum affirmat. Quod si dixerit aliquis, quomodo igitur, si calidus non est, calefacit? Respondet, quod dum movetur sol excitat *ὀπίσκαιμα* sive fuliginosos vapores, aeremq; movet vicinum terræ, atque inde caloris subjecti est auctor. *ὀπίσκαιμα* veluti fomitem flammæ concipiendæ primus dixit & naturam ejus explicavit Aristoteles, intelligens per illam vapores ex terra prodeuntes calidos ficosque ac veluti fuliginosos, qui ad lunam usque propter levitatem suam feruntur, atque moti & agitati ex parte succenduntur, & ignis instar apparent ac subjectam substantiam calefaciunt. Quod vero motus calorem generet, docent vel sagittarum cuspidēs, siquidem motus celeritate plumbum illis impositum liquefit.

97. *Qualis sit astrorum substantia?*

Omnium siderum inerrantium, errantiumque secundum Platonem una substantia est, pars nempe subtilior splendidiorque quatuor

ἀρεῶν, ὅτα ὁ ἥλιος, μεθ' ὃν ἀφροδίτη, καὶ μάλιστα αὐτὴν ἐρμῆς, καὶ ἑλαιοῦ ἢ σελήνης. Μεθ' ἣν γὰρ ἑσπέρα, φοιχία, ὡσπερ εἰρήκα μὲν, ὡρισμένοι ἵπτερος εἰσι καὶ οἱ χρόνοι τῶν κινήσεων, θαυμασίαν γὰρ συμφωνίαν ἔχουσι.

ρα. Πόθεν Φωλιζοῖται οἱ ἀστέρες;

Οὐτε γὰρ ἀπλανῶν ἀστέρων ἕδεις, ἕδὲ πάντες οἱ πλανῆται ἀλλ' ἡ σελήνη μόνη τῶν ἡλίου Φωλιζοῖται. διὰ τὸ καὶ πεφωτισμένοι αὐτῶν αὐτῶν πρὸς τὸν ἥλιον νέουσαν, ἕκ ἐστὶ ἵ ὅτι ἀφώτιστος παντάπασιν ὅστις ἡ σελήνη, ἀλλ' αἰεὶ ἐνδέδυται φῶς ἡμισέληνον. Ἐν μὲν ἐν ταῖς συνόδοις ἀφώτιστον μὲν ἐστὶ τὸ πρὸς ἡμᾶς αὐτῆς κύβωμα, πεφωτισμένων ἢ τὸ ἀνω φαλακρωμα. Ἐν ἢ ταῖς πανσελήνοις τὸ μὲν νέον πρὸς ἡμᾶς ἡμισφαίριον αὐτῆς ὀλοφαές ἐστὶ. τὸ δ' ἀνω ἡμίτομον, Φωλὸς ἄμοιον, μάλιστα ἢ ἢ σωμαδε καὶ τῆς πανσελήνης κατὰ τὸ μέτρον τῆς πρὸς τὸν ἥλιον διαστάσεως ἡμισέλης γίνεσθαι, καὶ διχοτομοῦ, καὶ ἀμφικυρτοῦ. ἢ γὰρ ἑλαττον ἢ ἡμισέως Φωλιζοῖται, ἢ κατὰ τὸ ἡμισυ, ἢ κατὰ τὸ πλείον.

ρβ. Περὶ ἐπισημασίας ἀστέρων, καὶ πῶς γίνεσθαι χιμαῶν καὶ θέρων;

Ἐπισημασία ἐστὶν, ὅταν ἐπιπέλων ἀστὴρ καὶ συνακτῆται τῶν ἡλίου ὡσπερ ὁ καλέμμε κύων καὶ ὠρίων, καὶ ὁ ἀρκτὺρ, ἢ ἕτερός τις τῶν ἀπλανῶν, ἀλλοιώσῃ τὸν αἶρα, κατὰ τὰς τεσσαράς καιρὸς ἔτις, ἔστο γὰρ κινουμένης ἀπαιτήσθαι λέγων, ἴσοντα εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιρὸς, καὶ εἰς ἐνιαυτὸς. ἐπισημασία γὰρ ἐστὶ ὁ ἀστὴρ γὰρ ὡς τῶν αἶρα παδῶν, εἰὼν ἐπιτολὴν ἢ ἐπερίαν ποιῆσαι. ὡς μὲν γὰρ θέρων ἢ χιμαῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὠρίων ἴσεν, ὡς ὅταν μὲν ὁ ἥλιος βόρειος ἡμῶν γένεσθαι, καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς κωῦτο, θέρων ποιῶ. ὅταν ἢ πρὸς νότον ἀπελευθῆ, χιμαῶνα ἐργάζεσθαι. Καὶ ὅταν μὲν κατὰ τὸν κριὸν τὸ ζῦδον γένεσθαι, ἰσημερίαν ποιῶ. ὅταν ἢ κατὰ ἀντικρυ διαπορεύηται τῶν χιλιῶν, ἰσημερίαν καὶ ἰσημερίαν αὐθις.

ργ. Πόσῳ ἐκάστῳ τῶν πλανητῶν ὁ χρόνος ἢ περίοδος;

Τῶν πλανηταίων πᾶσι κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἔμεγεθους τῶν σφαιρῶν καὶ ἔμετρον τῶν ἀποστάσεων χρόνος ὡρισμένως ἀφώρισεν ὁ θεός, τῶν κινήσεων καὶ ὁ μὲν κρόνος ἄτε ὑψηλότερος τῶν ἄλλων, καὶ μείζονα κύκλον περιερχόμενος διατροικονομασίας γὰρ αὐτῶν ἐπίσθον ἐκπληροῖ. ὁ ἢ ζεὺς εὐθύς μετ' αὐτὸν ἂν δὲ δωδεκαετίας. ὁ γὰρ ἄρης διὰ δύο καὶ ἡμισέως ἐνιαυτῶν. τῶν ἢ ἥλιος καὶ τῶν ἀφροδίτη καὶ τῶν ἐρμῆ ἰσοδρομοῦ ἢ ἐπίσθον καὶ ἐνιαυσίον. ἢ ἢ σελήνη διὰ κατ' ἡμερῶν πρὸς τῆς ἡμισείας ἀποκαθίστασθαι. εἰ δὲ τῆς μεσικώτερον ἀπλοῖ τὸν τῶν τοιαύτων ἀρῶμον, τῶν ἢ ἡμισέως σοφίαν θαυμάζειται, πῶς ἀπάντες οἱ τῶν συμφωνιῶν λόγοι ἐν ταῖς τοιαύταις ἐμφανισθῶν, ὁ διὰ πᾶσων, ὁ διὰ πέντε, καὶ διὰ τεσσαράων.

elementorum, & illorum veluti despumatio. Aristoteles vero quantum quoddam corpus de illis cogitandum relinquit, neque enim nominat quæ sit stellarum substantia, sed cælum omne universaque sidera, quia diverso motu quam elementa quatuor prædita sunt, quantum corpus appellat. Ex omnibus porro stellis septem tantummodo sunt planetæ sive errantes, vel proprie quinque tantummodo. Sol enim & luna non errant, at illi quinque quia videntur jam stare jam retrogredi, errantes dicti sunt.

98. *De stellarum rotatione ac motu.*

Stellæ inerrantes universæ fixæ sunt, ut ait Aristoteles, & sine ulla transpositione una cum cælo moventur, quod cum ab oriente feratur versus occidentem, eadem & illæ cum cælo motione circumferuntur. Planetæ vero propter contrarium & æqualem renixum, a sapienti Providentia, ne ex consimili cursu & volutione conflictus esset, proprio & naturali motu feruntur ab occidente in orientem. Quanquam & ipsi ex oriente moventur in occidentem, sed una cum cælo circumagitantur: unde Sol propria motione quatuor anni tempora implet, jam in septentrione jam in meridionali parte constitutus, prout vero movetur eodem motu cum cælo ex oriente in occidentem, dies facit & noctes.

99. *Quales figuræ stellarum?*

Cum multiplices figuræ sint, ut triangulares, quadrangulares, cubicæ, pyramidales aliæque planiformes, pulcherrima est spherica, itaque cælum & stellæ omnes spherica figura præditæ sunt, quod & ex lunæ illuminationibus perspicuum est, siquidem illa ob gibbositatem suam non simul tota a sole, sed paulatim crescente lumine illustratur. Fas certe erat corpora ætheria in pulcherrimam figuram aptari, mentis figuræ æmula. Sicut enim mens in se reflectitur, sic & ætherium corpus a mente directum & ad mentem conversum in semet vergit.

100. *De ordine stellarum.*

Cum in duo genera stellæ dividantur, inerrantium errantiumque, inerrantes planetis altiores sunt, non tamen ipsæ omnes in eadem cæli summitate constitutæ; sed aliæ aliis sublimiores. At septem planetæ sub inerrantibus locum sortitæ sunt primus quidem Saturnus, post hunc Jupiter, inde Mars, hinc Sol, deinceps Venus, ac sub Venere Mercurius,

ρδ. Περὶ κομήτην.

Ὁ κομήτης ἐν τῷ ὑπερκαύματι γίνεσθαι, ὅταν γὰρ ἐξαφθῇ τι μέρος
 τῆς ὑπερκαύματι διὰ τὴν κίνησιν, ὡς εἰρήκαμεν, καὶ ἡ μὲν λεπτή σύστασις αἴθρῃ
 διατρέχει εὐθείας τὸ ἐξαφθὲν κατὰ διάδοσιν, καὶ γίνεσθαι ὁ καλόμενος διάτρητον αἴθρῃ.
 εἰ δὲ παχυτέρα εὐρεθῇ ἢ ὕλη, κατέχευται ἐκείσε τὸ ἀέριον τῆς ἐξαφθείσης πυ-
 ρός, καὶ ποιεῖ τὸν κομήτην. Εἰσὶ δὲ τῶν κομητῶν τὰ σχήματα Διάφορα, Διά-
 τρητὸν Διάφορον τὸ ὕλης ἐξαψὺν. ἢ γὰρ κατὰ μήκον μόνον ἐστὶν ἡ ἐξαψὺς, καὶ γί-
 νεται ὁ καλόμενος δοκός. ἢ κατὰ μήκον καὶ πλάτος, καὶ ἀπολείπεται ὁ κυρίως
 καλόμενος κομήτης. ἢ ἐν βάθει ἔχει οἶον ἀποπαινήθρισμῶς τινός, καὶ καλεῖται
 πυρογωνίας. ἐστὶ δὲ ἕτερα ονόματα τῶν κομητῶν περὶ ὧν ἐρεῖται προοίοντες.

ρε. Περὶ ἰσίδος καὶ χαλαζίας, χιόνος, πάχνης καὶ δρόσου.

Κομῆται μὲν καὶ χαλαζίας, ἐστὶ δὲ δοκίδες καὶ διάτρητον ἢ τὰ ἄλλα
 τὰ εἰρημνία, ἐν τῇ καπνώδει γίνονται ἀναθυμιάσει. ὑστὸς δὲ καὶ χαλαζία καὶ
 χιὼν καὶ πάχη καὶ δρόσος ἐν τῇ αἰθρῷ ἀναφορᾷ, ἥτις μετὰ τὴν καπνώδη
 διακέρχεται ὑγρὰ τὴν φύσιν ἐκ τῆς γῆς, καὶ αὐτὴ ἀναφερομένη. αὐτὴ γὰρ ἡ
 αἰθρῶδης ἀναθυμίασις ἢ ὑγρὰ καὶ θερμὴ, ἢ ἀλλοιῶται καὶ μεταβάλλεται εἰς ὕδωρ,
 καὶ εἰ μὲν λαμπροτέρου κατέλθοι, ὑστὸν ποιεῖ. εἰ δὲ κατὰ μέτρον ἐνεχθῇ, ψεκάδα
 ἢ πηγνυται μόνως καὶ ποιεῖ χιὼνα, ἢ μεταβάλλεται περὶ ἕτερον, εἰδ' ὅπως πηγνυται
 καὶ γίνεσθαι χαλαζία. εἰ μὲν δὲ ἀνω κυφιδῆ ἢ αἰθρῆς, ταῦτα ποιεῖ. εἰ δὲ τῷ πε-
 ρεγνίῳ εἰς αἶρα εἰς πηγνυται, καὶ γίνεσθαι ὁ παγετός. ὃ δὲ Ἀριστοτέλης αἰτίων τῶν
 αἰσάντων τὴν ψυχὴν λέγει.

ρς. Περὶ ἰσίδος.

Ἡ ἰρίς τὸ καλόμενον τόξον ὡρᾷ τοῖς πολλοῖς, τῇ φύσει μὲν ἀσπίς ἐστὶν
 ἐστὶ, καὶ φάντασμα τῆς ὀρώσης οὐσίας, ἀκτίνων ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν προεπιπτόντων,
 ὅσα δὲ ἀνακλωμένων, καὶ τὸ τῆς ὀρώσεως ἐμφανιστῶν. ἐστὶ δὲ αἰσθητὸς τόξον
 ἀντικρὺς κατὰ τὸ σχῆμα, εἰδ' ὅπως γὰρ φαίνεται κυκλοτερές, ἀλλ' ἢ ἴσαστον ἢ
 πλέον ἢ μικρότερον. φαίνεται δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲν ἀπὸ τῆς ἡλίου, ὡς αἰσθητὸς
 ἀπὸ τῆς σελήνης, καὶ μάλιστα μὲν ἡμέρας, ὡς αἰσθητὸς δὲ νυκτός, καὶ ὡς αἰσθητὸς
 μὲν ἐπὶ τὸν ὀρίζοντα, ὡς αἰσθητὸς δὲ περὶ τὸν μεσημβρινὸν κύκλον. πολλὰ καὶ ἐν ταῖς
 τῶν καὶ δύο φαίνονται ἰριδες. ἐστὶ δὲ πᾶσα ἰρίς τριχρῶς, ἢ μὲν γὰρ ἐν τῇ αἰθρῇ
 Φοικιλῆ. ἢ δὲ δευτέρα πρᾶσιον, ἢ δὲ τρίτη ἀλμυρός, καὶ αἰσθητὸς ὡς φεγγῆς
 πρᾶσιον δὲ ἐπὶ ἀνωμάλει καὶ ἀνομοιομερείᾳ νύφει.

rius, & postrema Luna. Post illam sequuntur quatuor elementa de quibus dixi. Definita porro singulis planetis tempora suæ cujusq; motionis, admirandum inter se concentum sive symphoniam habent.

101. *Unde lumen habent stella?*

Neque inerrantium ulla stellarum, neque planetæ omnes, sed sola luna a sole illuminatur. Igitur & pars ejus lucida semper soli obversa est, neque unquam tota caret luna lumine, sed usque quaque dimidia pars ejus lumine gaudet. Nam in conjunctione sive novilunio gibbus nobis obversus lucis est expers, at superior ut ita dicam calvaria illuminata est. In plenilunio vicissim hemisphærium ad nos vergens totum est lucidum, superius autem illud expers luminis. Inter novilunium, vero ac plenilunium pro ratione qua a sole distat, fit nobis vel corniculata, vel dimidiata vel decrescens; aut enim minus quam dimidium ejus illuminatur, aut dimidium, aut plus dimidio.

102. *De stellarum significatione, & quomodo hiems & æstas fiat?*

Significatio stellæ est, quando oriens vel cum sole exorta ut Canis vel Orion aut Arcturus aut alia quædam fixarum, aerem quatuor anni temporibus alterat. Nam & Moyses hoc subinnuit cum ait: *Erant in signa, & in tempora, & in annos.* Stella siquidem matutino vel vespertino ortu suo aliquam ex aeris affectionibus significat. De æstate vero & hieme atque cæteris anni temporibus sciendum est, quod quando sol nobis est australis, & super capite nostro fertur, facit æstatem. Et quando versatur in ariete, æquinoctium efficit. Quando autem ex adverso positus cancri chelas attigerit, autumnum, alterumque affert æquinoctium.

103. *Quanti temporis periodus singulis planetis sit tributa?*

Singulis planetis DEUS tempora definita statuit motionum, secundum proportionem magnitudinis sphærarum, & mensuræ qua distant. Saturnus igitur tanquam cæteris sublimior & majorem describens circulum, triginta annorum spatio periodum suam explet & absolvit. Jupiter ipsi proximus annis duodecim. Mars duobus & dimidio. Soli, Venerique ac Mercurio æqualis periodus unius anni est constituta. Luna undeviginti diebus & dimidia. Quod si quis Musice numeros hosce consideraverit, sapientiam Conditoris mirabitur, siquidem omnes rationes harmonicas in illis observare licet, octavam, quintam, quartamque.

ρζ. Περὶ τῆς ἄλω.

Καὶ τὸ ὑπὸ τῆν σελήνην ἢ φαινόμενον ὄιον αἰώνιον, κατ' ἐμφασίν ἐστιν ἀλλ' ἔκασθ' ὑπόστασιν, γὰρ ἐναντία ἢ ἔχει τ' ἰριδοῦ. ἐπὶ μὲν γὰρ τὸ πλεῖστον κύκλῳ φαίνεται τέλει. σπανιώτερον ἢ ἐλαττωῶν κύκλῳ, καὶ πρὸς μὲν τὴν σελήνην μάλιτα, ἐλαττωῶν ἢ καὶ πρὸς τὸν ἥλιον φαίνεται, καὶ κυλῶς μὲν πλεῖστον, ἐλαττωῶν ἢ ἡμέρας. καὶ περὶ μὲν τὸν μεσημβρινὸν κύκλον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, σπανίως ἢ πρὸς τὸν ὀρίζοντα. καὶ μία αἰὲ καὶ μονόχρωστος, ἢτοι λευκή, καὶ συνίσταται ἐπὶ ὁμαλοῖς καὶ ὁμοιομέρεσι νέφεσι. γίνεσθαι ἢ καὶ αὕτη ἐξ ἀνακλάσεως τῆς ὄψεως. δεῖ ἢ τὸ ἐνοπίον, ἀφ' ἧ ἀνακλάται, εἶναι καὶ λεῖον καὶ διαφανές ἢ ἐκείσε ἐμφαίνεται τὸ εἶδωλον ἔορατῶ. ἔστι ἢ ἡ ἀποδείξις καὶ ἔκασθ' αἰὲ κύκλῳ, καὶ ἔκ τῆς ἰριδοῦ χημαῖστος γεωμετρικῆ, καὶ διὰ τῆς καὶ διαφανέστος βασιλικῆ ἀκοῆ.

ρη. Περὶ ῥαβδῶν.

Αἱ φαινόμενα ὄιον ῥαβδοὶ κατὰ τὸν αἶρα, ἔτε κατὰ τὴν σελήνην ἢ λαμπρῶν, ὡς περὶ ἡέρις, ἔτε κατὰ τὸν ἥλιον, ὡς περὶ ἡ ἄλω. φαίνονται ἢ ἡμέρας μόνον, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον μόνον, καὶ περὶ τὸν ὀρίζοντα μάλιτα τὸν δυτικόν, ἐλαττωῶν ἢ καὶ ἐν τῷ μεσημβρινῷ, καὶ ἐπὶ ἀνωμάλων, καὶ ἀνομοιομερῶν νεφῶν, ὡς περὶ ἡ ἡέρις. εἰσὶ ἢ τρεῖς, πολλῆ γὰρ συγκοινωνία ταῖς ῥαβδοῖς καὶ τῆ ἰριδι πλεῖστον ἔχουσα, ὅτι ἡ μὲν ἡέρις ἀπὸ τῆς κύκλῳ ἐστίν, αἱ δὲ ῥαβδοὶ κατὰ εὐθυερίαν τέταται. γίνονται ἢ αὐταὶ κατὰ ἀνάκλασιν πρὸς πρὶ τῆς ὄψεως, ἀπὸ νέφους εἰς νέφῳ, καὶ κείθεν ἀνακλωμένης πρὸς ἕτερον νέφῳ λευκόν ὅταν ἢ λέγει Ἀριστέλης περὶ τῶν ῥαβδῶν, ὅτι ἐπ' αἶρα ἀνακλάται ἡ ὄψις πρὸς τὸν ἥλιον, γινώσκει ὅτι ἥλιον νῦν τὸ λευκὸν κίττον ἐκαλεσεν.

ρθ. Περὶ παρηλίων.

Πολλὴν κοπωνίαν ἔχουσιν οἱ παρηλίοι πρὸς τὰς ῥαβδοὺς, καὶ γὰρ ἔστι ἐκ πλαγίων ἔλαμπρῶν γίνονται. καὶ ἡμέρας μόνον, πρὸς τὸν ἥλιον μόνον, καὶ μάλιτα, πρὸς τὸν ὀρίζοντα τὸν δυτικόν ἢ τὸν μεσημβρινόν, πλεῖστον αἱ μὲν ῥαβδοὶ ἐπὶ ἀνωμάλων γίνονται νεφῶν, καὶ ἀνομοιομερῶν, ὡς περὶ ἡ ἡέρις. οἱ ἢ παρηλίοι ἐπὶ ὁμαλῶν καὶ ὁμοιομερῶν, ὡς περὶ ἡ ἄλω. καὶ αἱ μὲν ῥαβδοὶ τρεῖς κατὰ τὰ τῆς ἰριδοῦ χημαῖτα, οἱ ἢ παρηλίοι μονόχρωσοι, καὶ λευκοὶ κατὰ τὸ χρώμα τῆς ἄλω. πρὸς δὲ τῶν παρηλίων ἐκείνο χρῶμα εἶδεναι, ὅτι ἡ ἀνάκλασις ἀπὸ τῆς νέφους γίνεσθαι πρὸς τὸν ἥλιον, ἔκ νέφους πυκνότερον ὄντος καὶ στερεοτέρου, ὅτι τὸ ἐν ταῖς ῥαβδοῖς καὶ ὁμαλῶν, ἀφ' ἧ γὰρ τῆτος καὶ λευκὸς φαίνεται ὁ παρηλίοστος. ἔπειτα δὲ ἐκ τῆς ὁμαλῆς ἐν τῷ τῆτος χρώμα ἀφαιρῶσθαι, καὶ ἀπὸ τῆς πυκνῆς ῥαβδος μάλλιστα καὶ συντόμως ἀνακλάται ἡ ὄψις.

104. *De Cometa.*

Cometa generatur ex fuliginosa materia, quando enim pars hujus per motum, ut diximus, succenditur, & tenuior illa compages fuerit accensa, statim procurrit ulterius, fitque stella cadens, sive quam discurrentem appellant. Si vero materia fuerit crassior, semen ignis succensi ibi continetur, & cometam efficit. Sunt & variaz formaz cometarum propter diversimodam materiae illius succensionem. Nam quaedam in longum modo fit, & vocant trabem, aut in longum & latum, unde proprie dictus cometa nascitur: aut in profundum habet quasdam veluti descintillationes, & vocatur pogonias sive barbatus. Sunt & aliaz cometarum appellationes, quas sermone procedente dicemus.

105. *De pluvia, grandine, nive, pruina & rore.*

Cometae quidem & circulus lacteus, trabesque & stellae cadentes aliaque de quibus jam dixi, ex fuliginosis vaporibus nascuntur. Pluvia autem grandoque, & nix ac pruina & ros ex vaporibus exhalantibus fit natura humidis, effluentibus sese post fuliginosos illos, & ex terra ipsis etiam sursum ascendentibus. Hae enim exhalationes vaporesque humidi ac calidi aut in aquam vertuntur & mutantur, quae si conspectior descendat facit pluviam, si minutatim demittatur, rorem: Aut modo concresecunt, faciuntque nivem, aut in aquam prius mutantur ac deinde congelascunt, unde grando nascitur. Hae fiunt quando levitate elati vapores altius ascenderunt, si vero in proximo terrae aere subsistant, ibique congelent, generatur pruina. Caeterum Aristoteles horum omnium causam statuit esse frigus.

106. *De iride.*

Iris quem vulgus arcum vocat, natura non subsistit, sed imaginatio est videntium, dum radii ab oculis in illam incidunt ac deinde refringuntur atque ita arcus figuram referunt. Vere autem arcum representat iris, nunquam enim circulum sed semper semicirculo minorem majoremve. Ut plurimum a sole, rarius etiam a luna apparet, & de die frequentius, rarius noctu: saepius prope horizontem, minus frequenter circa meridianum. Non raro simul duo conspiciuntur irides, estque singulis color triplex. Interior Zona puniceum habet, altera viridem, tertia colorem croceum ac veluti subpurpureum, constatque iris inaequalibus & dissimilibus nubibus.

ρί. Περὶ ἀνέμων.

Ὁ ἀνεμὸς ἔκ ἐστιν ἀήρ κινούμενος, ὡς Ἰπποκράτης ὁ Κῶς ἰατρός οἰεταί, ἀλλ' ἐκ τῆς καπνώδους ἐστὶν ἀναδυμιάσεως. ἡ μὲν γὰρ ἔξις κίνησις ἐκλιπῶς ὑπάρχει καὶ χαλαρὰ, ἡ δὲ ἔξις ἀνέμου, τυραννικὴ καὶ βίαιος ἀτή, ὡς δηλοῦσιν οἱ σεισμοὶ, οἱ κινεῖν τὴν γῆν, ἔδεν γὰρ ἕτερον ἐστὶν ὁ σεισμός, εἰ μὴ ὑπογείῳ ἀνεμῷ. τρεσάρων δὲ ὄντων, ὡς συντόμως εἰπεῖν, καθολικῶν ἀνέμων, ἀπὴλιώτης μὲν καὶ ζέφυρος ἔκ ἐστὶ σφοδρότατοι, βορρᾶς δὲ καὶ νότος τυραννικώτεροι. διότι ἐν μὲν τῷ βορείῳ καὶ νοτίῳ πάλῳ ἐνθεν ὁ βορρᾶς καὶ ὁ νότος πνεῖ, μὴ γινόμενος ὁ ἥλιος ἔξις θερμαίνει τὰ ἐκείσε χωρία, ἀλλὰ μὲν ψυχρὰ. ψυχρὰ δὲ ὄντα αἰεὶ ἐνικμά ἐστὶν, ὡς ὀμβρῶν πολλῶν γινόμενων διὰ τὴν ψύξιν. εἶτα, τῆς γῆς διαβροχῆ γινόμενης, πολλὰ καπνώδη ἀναδυμιάσις ἐκδιδόται, καὶ διὰ τῆτο, σφοδροὶ ἀνεμοὶ γίνονται, ὁ βορρᾶς καὶ ὁ νότος ἐν τῇ τοῖς ἀνατολικοῖς καὶ δυτικοῖς χωρίοις κινούμενος ὁ ἥλιος ἔξις ψύξιν γίνονται πολλὰ, ἐνθεν δὲ ἔτε πολὺς ὑετός γίνεται, ἔτε ἡ πολλὴ καπνώδης ἀναδυμιάσις, ἄτε τῆς γῆς μὴ διαβροχομένης, καὶ ἔξις γίνονται διὰ τῆτο ἀνεμοὶ σφοδροὶ ἐκδιδόνται. πλὴν ἐν μὲν τοῖς νοτίοις μέρεσι πλεον μὲν ἐστὶν ἡ γῆ, ἔκ ἐνικμῶν δὲ, ἐν τῷ βορείοις ὀλίγη μὲν, ἀλλ' ἐνικμῶν. διὰ τὴν ψύξιν ὀμβροὶ γίνονται, καὶ διὰ τὴν ἐνικμῶν τῆς γῆς πολλὰ γίνονται ἡ καπνώδης ἀναδυμιάσις. ἀλλ' ἔξις διὰ τὴν πλεον αὐτῆς. ἐνθεν τοὶ καὶ οἱ σφοδροὶ ἀνεμοὶ ἀπὸ τῶν νοτίων ἐστὶ καὶ τῶν ἀρκτικῶν μέρων, ὡς ἀν' ἐκεῖ γινόμενης πολλῆς καπνώδης ἀναδυμιάσεως. ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ δύσει ἔξις γίνονται σφοδροὶ, ἄτε ἔξις ἡλίου ἐκδαπανῶν τὴν ἐκείσε γινόμενην ἀναδυμιάσιν, καὶ ἔξις ἐὼν ὑποσῆται. καλεῖται δὲ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀρκτικῆς βορρᾶς, οἱ δὲ ἀπὸ μεσημβρείας, νότοι. αἰτία δὲ ἐστὶ τῆς λογῆς ἔξις ἀνέμου κινήσεως, ἡ ἔξις πάντος κυκλοφορίας, τὴν καπνώδη ἀναδυμιάσιν κατωθεν αἰώσας πλανῶσα, καὶ τῆδε καί τις μελαφύρασα. γίνονται δὲ οἱ βορρᾶς ἐτησίαι ἀνεμοὶ μετὰ ἡμέρας εἰκοσι τὴν θερμῆς τροπῆς, μετὰ τὴν ἔξις κυνάσας ἐπιτολήν, τὴν νικαῖα γὰρ τὴν χιόνος λυομένης, γίνονται αὐραὶ ψυχρὰ βορρᾶς, αὐτὰς ἐτησίαι λέγονται. ἐστὶ δὲ νότιοι ἐτησίαι ὡς ἀπὸ ἔξις πρὸς τὸ πᾶν νοτῶν, ἀλλ' ἡμῶν ἀνεπαίδητοι. ἐστὶ δὲ καὶ ἀπὸ ἔξις καὶ ἡμᾶς νότῶν ἐτησίοι ἀνεμοὶ. ἔτοι δὲ μετὰ, ἐβδομήκοντα ἡμέρας τὴν χειμερινῆς τροπῆς ἀρχονται πνεῖν, ἔξις ἡλίου ὄντος ἐν ἰχθυοῖσι. καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἰσημερινῆς δύσεως, πνεῖ ὁ ζέφυρος, ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἰσημερίας πνεῖ ἀπὴλιώτης. καὶ αὐθις ἀπὸ ἔξις ἀρκτικῆς μὲν πόλις πνεῖ ὁ ἀπαρκτίας, ἀπὸ τῆς νότῶν πνεῖ ὁ νότος, καὶ πάλιν ἀπὸ μὲν τῆς θερμῆς ἀνατολῆς πνεῖ ὁ κακίας, ἀπὸ δὲ τῆς χειμερινῆς δύσεως πνεῖ ὁ λήψ, καὶ ἀπὸ

107. *De halone.*

Etiam quod in sublunari regione apparet veluti halonium, tantum ita videtur, neque substantiam habet propriam, cæterum multa illi sunt iridis naturæ contraria. Frequentius enim conspicitur ut circulus perfectus, haud ita sæpe minor circulo, crebriusque circa lunam quam circa solem, & de die minus frequenter quam de nocte, sæpiissimeque circa meridianum, at prope horizontem rarerent: & unica semper uniusque coloris, nimirum albicantis, ac consistit ex nubibus æqualibus & similaribus. Oritur & halo ex visionis refractione. Oporteret vero id quod visum refringit esse læve ac pellucidum, ut ibi species visibilis appareat. Cæterum halonis quoque circulus & iridis figura rationibus demonstrantur Geometricis, quas ægre admittunt Regiæ aures.

108. *De virgis.*

Quæ in aëre apparent tanquam virgæ, neque luci adversæ consistunt instar iridis, neque perpendiculariter exstant sub illa, ut halo, tantumque conspiciuntur de die, & circa solem modo, & circa horizontem maxime occidentalem, rarius etiam in meridiano, fiuntque ex inæqualibus & dissimilaribus nubibus perinde ut iris. Habent & ipsæ triplicem colorem, multa enim virgis & iridi communia sunt, excepta figurâ, quæ iridi est imperfectus circulus, cum virgæ sint in rectam lineam conformatæ. Fiunt vero per refractionem, visione ex una nube delabente in alteram, atque inde refracta ad aliam nubem candicantem. Quando itaque Aristoteles de virgis loquens, ait refringi visionem in Sole, noris candicantem nubem isto in loco nomine Solis intelligi.

109. *De parheliis.*

Multa sunt parheliis communia cum virgis, nam & hi per transversum à luce oriuntur, & de die solummodo, nec nisi circa solem, & maxime circa occidentalem horizontem vel meridianum. Cæterum virgæ in nubibus inæqualibus ac dissimilaribus generantur perinde ut irides, parhelii autem halonis in modum in æqualibus ac similaribus. Ac virgæ quidem triplici colore sunt ut halo. De illis vero sciendum est, quod tunc refractione à nube fit ad solem, cum nubes densior est & solidior quam in virgis, lævisque & æqualis, quamobrem & albicante colore parhelius apparet, quoniam ab levitate illa unus idemque color servatur, & à densitate magis faciliusque visus refringitur.

μὲν τὴν χειμερινῆς ἀναβολῆς ἔξεισιν ὁ ἕρως. ἀπὸ τῆς θερμῆς δὲ πνεῖ ἀργί-
σης, ὃν ὁ Πτολεμαῖος ἰάπυγα προσαγορεύει. καὶ ἔτσι μὲν οἱ οὐρανοὶ ἀνεμοὶ κατὰ
διάμετρον ἀλλήλων εἰσιν. ἕτερος δὲ ἀνεμὸς ἀπὸ τῆς μίας τομῆς ἐστὶ τὸ ἀρκικὸν
πόλεον, καλεῖται βορέας ἢ μεσηρ, μετὰ τὸ πνεῦμα καὶ ἀπαρκίαν. ἄλλος
δὲ ἀπὸ τῆς ἄλλης τομῆς τὸ ἀρκικόν, καλεῖται ἕρως θρασκίας, μετὰ τὸ ὄνομα
ἀπαρκίαν καὶ ἰάπυγον. πάλιν ἡ ἀπὸ τῆς μίας τομῆς τὸ νότιον πόλεον πνεῦμα ὁ ἕρως
μετὰ τὸ ὄνομα ἕρως καὶ νότος. ἀπὸ τῆς ἑτέρας τομῆς ὁ λιβόνος, μετὰ τὸ ὄνομα
λιβὸς καὶ νότος, ὃς καὶ φοινικίας καλεῖται καὶ τὰ μὲν βορέα πνεύματα, πολλὰ μὲν
ἐκ εὐρίων, ἄλλὰ τὰ ἀπὸ πολλῆς ὑγρατῆτος πνεῦμα. ταῦτα νότια ὄλγα μὲν ἄλλο
τὴν ἐνδοξίαν τῆς ἕλης, εὐρίων ἢ ἄλλο τὴν τῆς γῆς ξηρότητα. τῶν τῶν ἀνεμῶν
ἐπιπέφελτοι μὲν καὶ βορέας, ἀπαρκίας, ἀστραπαῖοι δὲ βορέας, ἀπαρ-
κίας, θρασκίας καὶ ἀργίσης. ἐκνεφίας δὲ ὁ βορέας καὶ νεφελοδότης μὲν μόνος
καὶ ἀπαρκίας, χαλαζώδης δὲ ἀπαρκίας καὶ θρασκίας καὶ ἀργίσης. καυμα-
τώδης ἢ νότος καὶ ζέφυρος καὶ ἕρως. ὁ δὲ ζέφυρος κατ' ἐπίστασιν μὲν ἐστὶ ψυ-
χρός, κατὰ δὲ ἐν τῷ θέρει πνεῖ νοθεύμενος θερμαίνεσθαι, ὁ δὲ βορέας ἄλλο τὸ
πλήθος τῆς ἀναθυμιάσεως αἰεὶ ἀποσοβεῖ τὰ νέφη, καὶ εὐρίων ποιεῖ, πληθὺς
μὴ ψυχρός. εἰ ἢ ἐστὶ ψυχρός, παχύνει τὴν ἀτμίδα πρὶν ἢ ἀποσοβῆσαι τὸ νέφος
καὶ ποιεῖ ὑετόν, καὶ οἱ μὲν κατ' ἀντικρυς ἀνεμοὶ ἐξ ἰσότητος ἀμα πνεῖν, ὁ δὲ πρὸς
ἡμᾶς νότος καὶ ἀπὸ νότου τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ἀπὸ τῆς θερμῆς τροπικῆς.

ριβ. Περὶ τυφῶν.

Ὁ τυφῶν ἀνεμὸς ἐστὶν, ὃν ὁ μὲν Ὀμηρὸς θύελλαν ὀνομάζει, ὁ δὲ
Διοσκώιδης ἀπὸ τῆς παχύτης εἶναι τὸ πνεῦμα, καὶ οἷον τύπον τὸ πνεῦμα, τυ-
φῶνα. αἰτία δὲ τῆς παχύτης ἀτμῆς παχέια ἀνωθεν ἀπὸ τῶν νεφῶν φερομένη κατ' ἐπὶ
ἐπὶ τὸ κατάνα, ἢ κατὰ τὴν θαλάσσης, ἥτις προσηλαίεσσα τινὶ ἀντιτύπῳ ὀνο-
μασθὶ ἀναπαλλεῖται εἰς τῆς πίσω. ἐπειδὴ δὲ κωλύεται τὸ ἀντιπαλλόμενον αὐτῆ
μέρος εἰς τῆς πίσω ἀναπαλλεῖται ὑπὸ τῆς ὀπίσθεν ἐπακολληθῆσθαι αὐτῆ μέρους,
ἐπὶ τὰ πλάγια διπλαῖται, ἔτσι καὶ ἐστὶ ἀντιτύπῳ συναρτίσασθαι μέρος, τάλαν
σκορπίζεσθαι, καὶ γίνεσθαι ἕλιξ, ἥτοι συσροφῆ τῆς ἀνέμου, μελεωρίζεσθαι καὶ ἀπὸ
τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τῆς θαλάττης τὰ ἐπιχυρόνια σώματα, ἔτσι ἐστὶ ὁ ἀνεμὸς ὁ
καλεῖται τῶν τυφῶν.

ριβ. Περὶ ἐκνεφίας.

Ἀνεμὸς ἐστὶ καὶ ὁ ἐκνεφίας ὁ αὐτὸς τῶν τυφῶν. πληθὺς δὲ μὲν
ἐκνεφίας ἐξ ὁράται, ὁ δὲ τυφῶν ὁράται, ἄλλο τὸ παχυμερές ἔχει ἐπίστασιν
φύλαξ

110. *De Ventis.*

Ventus non est agitatedus aër, ut Hippocrates Cœus Medicus sibi persuasit, sed ex vapore atque exhalatione terræ oritur. Aëris quippe motus languidus est ac remissus, venti tyrannicus ac vehementissimus, ut demonstrant terræ motus, qui nihil aliud sunt quam subterranei venti. Cum vero, ut breviter dicam, quatuor sint venti Catholici sive cardinales, ex his Subsolanus ac Zephyrus non adeo incitati sunt, sed violentissimi Boreas atque Auster. Quoniam nimirum ad septentrionalem atque australem polum, ubi Boreas & Auster spirant, sol longius absens illa non calefacit, ita ut frigida maneant: frigidaque cum sint, semper sunt humida, imbribus plurimis propter frigiditatem ibi cadentibus. Hinc deinceps terra humectata multos emittit vapores exhalationesque, unde venti vehementes nascuntur boreas atque auster. At enim in orientalibus atque occidentalibus partibus versans sol non patitur multum frigus fieri, unde nec multa pluvia, nec multi vapores atque exhalationes ex terra quippe non adeo humectata, hinc nec venti inde impetuosius spirant. Cæterum in australibus partibus plus quidem terræ est sed minus humida, at in septentrionalibus non adeo multa est terra, sed admodum humida. Sane à frigore imbres oriuntur, & à terræ humiditate non ab magnitudine multi vapores multæque exhalationes. Hinc etiam vehementes venti ex australibus & borealibus veniunt partibus, quod ibi multi vapores ex terra exhalant. In oriente autem & occidente non sunt venti tam immites, sole nimirum vapores ibidem prodeuntes consumente nec permittente subsistere. Porro ventos ab septentrione flantes vocamus boreas, ab meridie notos sive austros. Causa obliqui ventorum motus est circumrotatio orbis terrarum, quæ vapores deorsum tendentes divertit & huc atque illuc transfert. Etesia venti Septentrionales spirant post viginti dies ab æstivo solstitio, ortumque caniculæ, tunc siquidem solutis nivibus austræ frigida flant boreales, quas etesias appellant. Spirant & australes etesia ab australi parte orbis terrarum, sed eas nos percipere non possumus. Veniunt tamen & ex parte australi nobis propiore etesia venti, sed quæ post septuagesimum à bruma sive hiberno solstitio incipiunt spirare, quando sol est in piscibus. Ab occidente æquinoctiali flant Zephyrus, ab oriente æquinoctiali subsolanus: atque à Septentrionibus sive arctico polo Aparctias, à meridie Auster. Ab oriente solstitiali æstivo Cæciam, à brumali occasu Liba vocant. A brumali oriente

Φέλικαδ' ἐκ ἑνέφους τὴν καπνώδη ἀναθυμίασιν, καὶ τὸν ἐκνεφίαν παύειστος, τὸν δὲ τυφῶνα ἔχικανός ἐστι παῦσαι, ἀλλ' ὁ βορείας αὐτὸν καίμασβέπυσιν. εὐδὴν δ' ἕτερόν ἐστιν ἐκνεφίας, ἢ τυφῶν ἐπιτεταμένῳ, καὶ ὅσον μὲν κατὰ τὸ αἰθέρα ταυτὸν ἐστιν ἐκνεφίας καὶ τυφῶν κατὰ τὴν ἐπίτασιν καὶ ἀνεσθ' διαφέρεσθαι. ὁ μὲν γὰρ τυφῶν, ἐπιτεταμένῳ ἐστὶν ἐκνεφίας, ὁ δὲ ἐκνεφίας, ἀνεμμένῳ τυφῶν. πολλάκις μὲν, οἱ μὲν ἀπο ψυχρῶν τόπων πνεόντες ἀνεμοί, νοθεύονται διὰ μέσθαι θερμῶν τόπων θερμοὶ καταπνέουσιν. οἱ δὲ ἀπὸ θερμῶν κεραινωμένοι ψυχρῶν διὰ μέσθαι ἀέρι, ψυχροὶ διαφρέουσιν.

ριγ. Περὶ κεραινωτῶν.

Ὁ κεραινωτὸς ἔχει τὸ φλέγον, λεπτομερὲς γὰρ ἐστὶν ἢ ἐστὶ αὐτῷ, ὅθεν ταχέως διερχόμενῳ τὰ σώματα διὰ τὴν λεπτότητα καὶ κατὰ φλέγον αὐτῷ. ἐνθεν τοὶ καὶ κεραινωτὸς ὀνόμασαι ἀπὸ ἑυκρανῆς εἶναι καὶ μὴ φλέγον, παῦσαι γὰρ λεπτομερέστερον ὢν ὡς εἴρηται, ὁξυτάτα τὸ σῶμα διείσιν, ὡςτε μῆτε καίει, μῆτε μελαίνειν. ὅθεν καὶ ἴσιν ἀργηταὶ ἴστων ὀνομάσασθαι ἢ τοὶ λαμπροὶ ἀργῶν τὸ λευκόν. εἰ γὰρ πῦρ ἐστὶ καὶ φύσει ἔχει τὸ καίειν, ἀλλ' ἢ λεπτότης καὶ ἢ ταχύτης τὸ διάσθαι μὴ ἐγχερόνισσα τῷ σώματι ἀκαυστον ἴστω εἶναι. πάντες γὰρ τὸ καίον, εἰ μόνον μεγέθους οὐκ εἶναι πυρὸς ἔχει καῦσαι, ἀλλὰ καὶ ἔχει ἐμβραδύται τῷ καυστῷ σώματι. ὡς δὲ ταύτην ἐν τὴν αἰτίαν ἐφλέγει ὁ κεραινωτῶν.

ριδ. Περὶ πρηστῆρος.

Ὁ πρηστῆρ κατὰ φλέγει, ὡς καὶ αὐτῷ δὴλοῖ τ' ὄνομα. πρηστῆρ γὰρ ἀπὸ ἑ πρηστῆν ἢ ἐμπιπρῶν ὀνόμασαι. φλέγει δὲ διὰ τὸ συνεπιπρῶσθαι μεθ' αὐτῷ παχυμερές ἔραν ἐστὶν ἐκ ἑνέφους καὶ ταύτην ἐμπυρῶν. τῆς δὲ πρηστῆρος καὶ προηγέται πνεῦμα, καὶ ἴστω δὴλον ἐκ ἑ, ἢ μέλλοντα ἐμπιπρῶσθαι, πρῶτον πνεῦμα ἔχει πρηστῆρος θειῶδες ὃν πλήττει καὶ ῥηγνυσι, ὅθεν καὶ τὰ κεραινωτῶν θεία μίμνει διεσκότα ἐπὶ χρόνον τινά. τῆς δὲ τὸ πνεῦμα εἰ προηγέται μόνον, ἀλλὰ καὶ σύνεσι τῷ πρηστῆρι καὶ ἐπακολυθεῖ. ἀποράδην δὲ διαφρέουσιν καὶ λεπτομερέστερον ὃν, βορείας ποιεῖ καὶ ἀστραπῆς, καὶ ἐξαφθῆν μὴ ποιεῖ κεραινωτῶν καὶ ἀστραπῆν καὶ πρηστῆρα. μὴ ἐξαφθῆν δὲ ἐκνεφίαν καὶ τυφῶνα. ταῦτα δὲ πάντα κατὰ ἐκπυρηνισμόν γίνονται.

ριε. Πῶς συνέστηκεν ὁ κόσμος.

Τὴν σύστασιν ὁ κόσμος ἔλαβεν ἀπὸ τῆς φύσεως καὶ κινήσεως τῶν στοιχείων. ἐπειδὴ γὰρ ἴστων τὰ μὲν εἰσι κατὰ φύσιν, ὅσον τὸ πῦρ καὶ ὁ αἶθρ, τὰ δὲ

spirat Eurus sive Vulturinus, ab occasu solstitiali æstivo Argestes quem Ptolemæus appellat Japyga. Atque hi octo venti è diametro sibi invicem opponuntur. Alius ventus est ab una sectione poli arctici, & vocatur boreas sive Mæses, spirans inter Cæciam Aparctiamque. Alius ex altera poli arctici sectione & vocatur Thrafcias, inter Aparctiam atque Japygem. Alius ex sectione una poli australis flat Euronotus, medius inter Eurum atque Austrum. Et alius denique ex sectione poli australis altera Libonotus, inter Austrum & Liba, dictus etiam Phœnicias. Atque boreales quidem venti frequentes sunt, minus intensi tamen, quoniam à valde humidis spirant regionibus. Australes minus frequentes propter defectum materiæ, intensiores vero propter terrarum ex quibus veniunt siccitatem. Ex his ventis nubilosus esse solent Cæcias, Boreas & Aparctias: Fulgurales Boreas, Aparctias, Thrafcias & Argestes. Ex nube prorumpens (ecnepham Græci appellant) est Boreas & nubes obducens Mæses atque Aparctias. Grandinem affert Aparctias, Thrafciasque & Argestes: æstum Auster, Zephyrus atque Eurus. Cæterum Zephyrus natura quidem sua frigidus est, quatenus autem in æstate spirat, æstivum calorem obtinet: Boreas vero exhalationum multitudine nubes semper absorbet, ac serenitatem inducit, nisi frigidus fuerit: si vero fuerit frigidus, vapores spissat indensatque antequam nubem summoveat, facitque pluviam. Atque contrarii quidem venti spirare eodem tempore non possunt. Qui porro apud nos flat auster, non à polo australi sive austro orbis terrarum spirat, sed ab æstivo tropico.

111. De Typhone.

Typhon venti genus est quod Homerus procellam vocat, Aristoteles typhonem, quod densus hic Spiritus *τύφτης* & verberat ac prostermit quicquid ei se obtulerit. Causa ejus sunt crassiores vapores desuper è nubibus recta deorsum descendentes in terram vel in mare, qui in resistentem quandam incidentes materiam retro pelluntur. Quandoquidem vero repercussa horum pars propter succedentes alios vapores resurgere prohibetur, ad obliqua feruntur perfringuntque, atque etiam ibi occurrentibus quæ renituntur aliis partibus, iterum disperguntur faciuntque helicem sive vorticem venti, qui à terra & à mari in sublime attollit quæcunque corpora apprehenderit. Hic est ventus quem nonnulli typhonem appellant.

112. De ecnephia.

Ecnephias etiam venti genus est, parumque à typhone diversum. Sed non cernitur ecnephias, oculis autem sentitur typho, utpote qui crassis-

Φέλλεαζ ἐκ ἑνέφους τὴν καπνώδη ἀναθυμίασιν, καὶ τὸν ἐκνεφίαν παύει υἱός, τὸν ἵ τυφῶνα ἔχι κανός ἐσι παύσαι, ἀλλ' ὁ βορέας αὐτὸν κἀλασβένυσιν. ἐδὲν ἵ ἕτερον ἐστὶν ἐκνεφίας, ἡ τυφῶν ἐπιτεταμένῳ, καὶ ὅσον μὲν καὶ αὐτὸ εἶδῳ ταυτὸν ἐστὶν ἐκνεφίας καὶ τυφῶν καὶ αὐτὸ ἵ τὴν ἐπίτασιν καὶ ἀνεσιν διαφέρεσσι. ὁ μὲν γὰρ τυφῶν, ἐπιτεταμένῳ ἐστὶν ἐκνεφίας, ὁ ἵ ἐκνεφίας, ἀνεμείνῳ τυφῶν. πολλάκις μὲν, οἱ μὲν ἀπο ψυχρῶν τόπων πνεόντες ἀνεμοί, νοθευόμενοι διὰ μέσσι θερμῶν τόπων θερμοὶ καταπνέσσι. οἱ ἵ ἀπὸ θερμῶν κεραυνυμένοι ψυχρῶν διὰ μέσσι ἀέρι, ψυχροὶ διαπνέσσι.

εργ. Περὶ κεραυνῶν.

Ὁ κεραυνός ἐκ ἔχει τὸ φλέγον, λεπτομερὴς γὰρ ἐστὶν ἡ ἕστια αὐτοῦ, ὅθεν ταχέως διερχόμενῳ τὰ σώματα διὰ τὴν λεπτότητα ἢ καὶ αὐτὸ φλέγει αὐτὰ. εἴθεν τοὶ καὶ κεραυνὸς ὠνόμασται ἀπὸ ἑνκράτης εἶναι καὶ μὴ φλέγεσθαι, πάνυ γὰρ λεπτομερέστερον ὢν ὡς εἴρηται, ὀξύτατα τὸ σῶμα διεκίσσιν, ὥστε μῆτε καίεισσι, μῆτε μελαίνουσιν. ὅθεν καὶ ἴναι ἀργήτα ἵετον ὠνόμασται ἵετοι λαμπρῶν ἀργῶν ἵε λευκῶν. εἰ γὰρ πῦρ ἐστὶ καὶ φύσει ἔχει ἵε καίεισσι, ἀλλ' ἡ λεπτότης καὶ ἡ ἵαχύτης ἵε δίδωσσι μὴ ἐγγρονίζεσσι ἵε σώματι ἀκαυστον ἵετο εἶσσι. πάν γὰρ ἵε καῖον, ἢ μόνον μεγέθους οὐκ εἶσσι πυρός ἑ καύσσι, ἀλλὰ καὶ ἑ καὶ ἐμβραδύναι ἵε καυτῶ σώματι. ὡς αὖ ταύτην ἐν τὴν αἰτίαν ἑ φλέγει ὁ κεραυνός.

εργ. Περὶ πρηστῆρος.

Ὁ πρηστῆρ καὶ αὐτὸ φλέγει, ὡς καὶ αὐτὸ δηλοῖ τὸ ὄνομα. πρηστῆρ γὰρ ἀπὸ ἑ πρηστῆρ ἡ ἐμπιπρῶν ὠνόμασται. φλέγει ἵε αὐτὸ συνεπιπρῶσθαι μεθ' αὐτοῦ παχυμερές ἑραν ἕστιαν ἐκ ἑνέφους καὶ ταύτην ἐμπυρῶν. τῆτις ἵε πρηστῆρ καὶ προηγέσται πνεῦμα, καὶ ἵετο δῆλον ἐκ ἑ, ἵε μέλλουσα ἐμπιπρῶσθαι, πρῶτον πνεῦμα ἑ πρηστῆρ θειώδες ὢν πλήττει καὶ ρηγνυσι, ὅθεν καὶ τὰ κεραυνωθέντα μένει διεσηκότα ἐπὶ χρόνον τινά. τῆτις ἵε τὸ πνεῦμα ἢ προηγέσται μόνον, ἀλλὰ καὶ συνεσι ἵε πρηστῆρ καὶ ἐπακολεθεῖ. ἀποράδην ἵε διαχρίσσει καὶ λεπτομερέστερον ὢν, βροχίας ποιεῖ καὶ ἀστραπῆς, καὶ ἐξαφθῆν μὴ ποιεῖ κεραυνὸν καὶ ἀστραπὴν καὶ πρηστῆρα. μὴ ἐξαφθῆν ἵε ἐκνεφίαν καὶ ἵε τυφῶνα. ταῦτα ἵε πάντῃ καὶ ἐκπυρηνισμὸν γίνουσαι.

εργ. Πῶς συνέστηκεν ὁ κόσμος.

Τὴν σύστασιν ὁ κόσμος ἑλαβεν ἀπὸ τῆς φύσεως καὶ κινήσεως τῶν στοιχείων. ἐπειδὴ γὰρ ἵε τῶν τα μὲν εἶσσι κεφύτατα, οἷον τὸ πῦρ καὶ ὁ αἶθρ, ἵε δι

crassissimam materiam, vapores fuliginosos ex nube secum vehit. Ecnephiam sopit pluvia, sed typhoni compescendo impar est, qui a boreali vento tollitur & extingvitur. Nihil aliud porro est ecnephias vehemens quam typho, & typho remissus haud diversus est ab ecnephia. Sæpius & e frigidis oris per calida loca spirantes & alterati venti flant calidum, & ex calidis flantes in medio frigida permixti auræ frigidi affluunt.

113. De fulminibus.

Fulmen non solet incendere, substantiam enim habet subtilissimam, unde corpora celeriter transeundo propter subtilitatem ea non inflammat. Inde & Græcis dictus *νεφαιος* quasi *ενεφαιος* quod facile permeet, neque adeo accendat. Subtilissimum enim cum sit ut dixi, celerrime corpus pervadit nec inflammet neque nigrum faciat, unde & nonnulli vocant *αεθρα* sive candens, *αεθρ* enim candidum significat. Quamquam enim fulmen ignis est, quod natura urit, at subtilitas velocitasque transitus non per momentum immorans corpori, illud relinquit sine ulatione. Quicquid enim urit, non modo magnitudine debita indiget ad urendum, sed etiam ut corpori urendo per aliquod tempus immoretur. Ob hanc itaque causam non inflammat nec urit fulmen.

114. De prester sive igneo turbine.

Prester incendit & inflammat, ut nomine etiam ipso indicatur. Dicitur enim prester Græcis est a vocabulo *πρηθεω* quod accendere significat. Accendit autem, quia ex nube secum vehit crassio rem materiam eamque inflammat. Præcedit presterem ventus, quod inde constat, siquidem quæ inflammari debent, prius a spiritu presteris sulfureo percelluntur rumpunturque, unde & fulmine tacta per aliquod tempus hiant. Nec tantum præcedit presterem ventus, sed comitatur etiam, & sequitur. Latius ac passim diffusus & subtilior si fuerit, tonitru facit & fulgur: si inflammetur, efficit fulmen, & fulgur, presteremque. Ex non inflammato fiunt ecnephias ac typho. Cæterum omnia hæc contingunt per violentam excussionem.

115. Quomodo cæperit Mundus?

Mundus subsistere cæpit a natura & motu elementorum. Horum enim cum quædam levia sint ut ignis & aer, alia gravia, ut aqua & terra,

(Uu)

& terra,

ἢ βαρύτατα, οἷον ὕδωρ καὶ γῆ, ἢ αὖτ' ὅσα βαρύτατα κάτω εἰς πᾶν ὑπεκεί-
 θητο. ἢ δ' ὅσα μέγιστα, εἰς τὸ πῦρ ἐξεφέρεται. πᾶν ἢ ἀπὸ γῆς φερόμενον
 ἄνω ἐστὶ. διὰ ταύτην ἔν τῃ αἰτίαν οἷον περικεκλασμένον, καὶ κυρτὸς ὁ κόσμος ἐστὶ
 σφαιροειδῶν ἢ τῶν σωμάτων ἀλλήλοις, ἢ εἰς ὑδάτιον ἐγρηθη φύσις, με-
 σικῶς ἢ καὶ εἰς το φερόμενον ἐκείλων τῆς υποκειμένης τόπης, καὶ τῆς καλυμμέ-
 νης τόπης θαλατῆς ἐποίησεν. Ἐκ μὲν ἔν τῶν ὑποκατακείμενων σωμάτων ἐγρηθη
 ἢ γῆ, ἐκ ἢ τῶν μελεωριζομένων ὁ ἕρανος, πῦρ, ἀήρ.

εἰς. Εἰ ἐν τῷ πᾶν;

Ὅτι πολλοὶ κόσμοι σωματικοί, καὶ ἐνίς τῶν φιλοσόφων, οἷον ἀλλ'
 οἷς ἴδενον, καὶ ἄλλ' οἷς κυρίως ἐν ὀνομαζέται. πῶς γὰρ ἐν ὁ κόσμος σφαιροει-
 δῶν καὶ πολυμερῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλα τῶν μερῶν αὐτῶ ἐνώσει, τὴν εἰ-
 ἑνὸς ἔχει προσγορίαν. Κυρίως γὰρ ἐν ὁ θεός, ὡς ὑπὲρ πᾶσαν ἀπλοτήτα. ὅσα
 ἢ μετὰ θεόν, καὶ κυρίως ἐκ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐνώσει καὶ μελοχὴν εἰνός, ἔτω προσ-
 αγορεύεται. Καὶ γὰρ καὶ ὁ νῦς ἐν ἐστὶ καὶ πολλά. ὅσα γὰρ τὰ ὄντα, τῶσαῦτα
 καὶ ὁ νῦς, ἐπεὶ καὶ τῶν ἀδείγμων τῶν ἐν ἐαυτῷ περὶ ἑαυτοῦ. πολλὰ καὶ ἡ ψυ-
 χῆ, διαμερῆ γὰρ πολλῶ πλέον, ἢ τῶν σοφίᾳ τε καὶ τῶν σώματι. ἀλλ' ἐπειδὴ
 ἐνώσειως ἀκρυβῆς καὶ ὁ κόσμος κακοκίνητος, ἐν αὐτῷ τὴν ἐνώσει ὀνομαζέται, καὶ
 διὰ τὴν ἰελευτότητα τῶν σοφίᾳ αὐτῶ εἰς ἐστὶ καὶ μόνον, ἀλλ' ἔκ κόσμοι πολλοί.

εἰς. Περὶ κενῶ.

Τὸ κενὸν ἔκ πᾶντες, ἀλλ' ἐνίς τῶν φιλοσόφων εἰσηνεγκᾶν τε τῷ λόγῳ
 καὶ ὀνομάσασιν. ἀποφαινόμεθα ἢ εἰς τὸ πᾶν ὅσα σώματα εἰρημον, οἷον τι χά-
 ἀόρατον. καὶ φασὶ εἰς τὸ πρῶτον κοίτης εἰς κόσμῳ. εἴτα τῶν σοφίᾳ γαργίτων
 καὶ εἰς ἕραν καὶ τῆ κυκλοφορία τὰ σώματα πᾶντα συσφίγγεται. κενὸν μὴ εἰδὸς
 μηδὲν ἀπολελείφθαι. ἢ ἢ εἰς τὸ εἶναι ὅσα ἀφ' ἑαυτοῦ αὐτῶ ὅλον κενὸν ὄντα,
 ἀπειρον ἐν ἀπείρῳ τόπῳ ἐμφανίζομενον. εἰτον ἢ τὸν λόγον ἐπιτελεῖται μὴ
 ἀπογνωσκει πᾶν ἰάσασιν, καὶ ἔκ δαμῶς τίθειται ἔκτος τῶν κόσμων, ἔκτος
 κλομῆδος ἢ ὁ φιλόσοφος, εἰδὸς μὴ τῶν κόσμων καὶ φησὶ εἶναι κενὸν, ἐκτος ἢ
 καὶ πᾶν βίαζέται.

εἰς. Περὶ τόπων.

Ὁ τόπος ὡς τὸ ὄνομα δηλοῖ, πρᾶγμα ἐστὶ δεικνὸν σώματι, ἢ
 ἄσώματου φύσιν. ἐπεὶ ἔκ ἡ ὕλη ἢ ἄλλ' ὄντα. τὸ πᾶν λέγειται ἐν ἡ ὕλη

& terra, graviora ad inferiores partes universi subfiderunt, levia ut ignis fursum sese extulerunt. Quicquid vero terræ imminet, fursum est. Propter hanc causam mundus circumquaque flexus est ac gibbosus. Attritis vero invicem corpusculis, aquæ prodiit natura, quæ fluxu suo subjecta loca excavavit, & spatia mari recipiendo fecit. Ex subsidentibus igitur corporibus terræ facta est, ex levibus & sublimibus Cælum, ignis, aer.

116. *Nam unum sit hoc universum?*

Non multi sunt mundi corporales, ut quibusdam Philosophis persuasum, sed unus perfectus, licet non proprie unum dicitur, quomodo enim unum fuerit mundus ex tot & tam diversis compositus? verum propter partium ejus invicem unionem unum appellatur. Cæterum proprie unum est DEUS, omni simplicitate sublimior, quæcunque vero infra DEUM sunt, non proprie sunt unum, sed propter unionem & participationem ex uno, ita dicuntur. Nam & mens unum sunt & multa. Quotquot enim sunt res, tot etiam mens est, nam & exempla illorum in se continet. Etiam animæ, quæ & multo magis dividua est, contingit multa esse, nec minus elementis ac corporibus. Quandoquidem igitur accuratæ unionis etiam mundus est particeps, propterea unum appellatur, & quoniam perfectus est, unus & solus, nec multi sunt mundi.

117. *De Vacuo.*

Vacuum non omnes sed aliqui in scriptis suis inducere atque nominavere Philosophi, ajuntque illud esse omni ipoliatum corpore, veluti invisibile quoddam chaos, & ante mundum fuisse statuunt, deinde elementis prodeuntibus & cælo circumrotatione sua corpora omnia colligante ac constringente, vacuum quidem intus relictum nullum fuisse, extra cæli vero ambitum omne vacuum esse, quod infinitum in infinito spatio licet cogitare. Hanc sententiam omnino rejicit Aristoteles, & nusquam admittit vacuum, neque intra mundum neque extra. At *Cleomedes* Philosophus intra mundum reperiri negat, extra vero illum dari vacuum, vehementer contendit.

118. *De loco.*

Locus secundum vocabuli vim est aliquid, quod corpus vel rem incorporalem potest complecti. Quoniam igitur materia completur
(Uu) 2 ctitur

ρζ. Περὶ τῆς ἄλω.

Καὶ τὸ ὑπὸ τὴν σελήνην ἢ Φαινόμενον ὄιον ἀλώγιον, κατ' ἔμφασίν ἐστιν ἀλλ' ἔκαστ' ὑπόστασιν, γὰρ ἐναντία ἢ ἔχει τ' ἰριδοῦ. ἐπὶ μὲν γὰρ τὸ πλείστον κύκλῳ φαίνεται τέλει. ἁπανώτερον ἢ ἐλαττώων κύκλῳ, καὶ πρὸς μὲν τὴν σελήνην μάλιτα, ἐλαττώων ἢ καὶ πρὸς τὸν ἥλιον φαίνεται, καὶ νυκτὸς μὲν πλεόν, ἐλαττώων ἢ ἡμέρας. καὶ περὶ μὲν τὸν μεσημβρινὸν κύκλον ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, ἁπανίως ἢ πρὸς τὸν ὀρίζοντα. καὶ μία αἰὲ καὶ μονόχροῦ, ἢτοι λευκῆ, καὶ συνίσταται ἐπὶ ὁμαλοῖς καὶ ὁμοιομέρεσι νέφεσι. γίνεσθαι ἢ καὶ αὐτὴ ἐξ ἀνακλάσεως τῆς ὄψεως. δεῖ ἢ τὸ ἐνοπίον, ἀφ' ἧ ἀνακλάται, εἶναι καὶ λεῖον καὶ διαφανές ἵνα ἐκεῖσε ἐμφαίνηται τὸ εἶδωλον ἔώρατῃ. ἔστι ἢ ἡ ἀπόδειξις καὶ ἔξ' ἄλω κύκλῳ, καὶ ἔξ' τῆς ἰριδοῦ σχήματι γεωμετρικῇ, καὶ διὰ τῆτο καὶ δυωτέρου βασιλικῆ ἀκμῆ.

ρη. Περὶ ῥαβδῶν.

Αἱ Φαινόμεναι ὄιον ῥαβδοὶ κατὰ τὸν αἴερα, ἔτε κατὰ τὴν σφίγγαντα ἔξ λαμπρῶν, ὡς περὶ ἡ ἴρις, ἔτε κατὰ τὸν αἴερον, ὡς περὶ ἡ ἄλω. φαίνονται ἢ ἡμέρας μόνον, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον μόνον, καὶ περὶ τὸν ὀρίζοντα μάλιτα τὸν δυτικόν, ἐλαττώων ἢ καὶ ἐν τῷ μεσημβρινῷ, καὶ ἐπὶ ἀνωμάτων, καὶ ἀνομοιομερῶν νεφῶν, ὡς περὶ καὶ ἡ ἴρις. εἰσὶ ἢ τρίχροοι, πολλὴ γὰρ συγκόνηται ταῖς ῥαβδοῖς καὶ τῇ ἰριδι πλὴν ἔξ σχήματι, ὅτι ἡ μὲν ἴρις ἀποδείμημεν κύκλῳ ἐστίν, αἱ δὲ ῥαβδοὶ κατ' εὐθυωρίαν τέταται. γίνονται ἢ αὐταὶ κατὰ ἀνάκλασιν προσπιπτόσης τῆς ὄψεως, ἀπὸ νέφους εἰς νέφῳ, καὶ κείθεν ἀνακλωμένης πρὸς ἕτερον νέφῳ λευκὸν ὅταν ἢ λέγει Ἀριστοτέλης περὶ τῶν ῥαβδῶν, ὅτι ἐπ' αὐτῶν ἀνακλάται ἡ ὄψις πρὸς τὸν ἥλιον, γινώθι ὅτι ἥλιον νῦν τὸ λευκὸν νέφῳ ἐκαλεσεν.

ρς. Περὶ παρηλίων.

Πολλὴν κοινωρίαν ἔχουσιν οἱ παρηλιοὶ πρὸς ταῖς ῥαβδοῖς, καὶ γὰρ καὶ ἔτσι ἐκ πλαγίων ἔξ λαμπρῶν γίνονται. Καὶ ἡμέρας μόνον, πρὸς τὸν ἥλιον μόνον, καὶ μάλιτα, πρὸς τὸν ὀρίζοντα τὸν δυτικόν ἢ τὸν μεσημβρινόν, πλὴν αἱ μὲν ῥαβδοὶ ἐπὶ ἀνωμάτων γίνονται νεφῶν, καὶ ἀνομοιομερῶν, ὡς περὶ ἡ ἴρις. οἱ ἢ παρηλιοὶ ἐπὶ ὁμαλῶν καὶ ὁμοιομερῶν, ὡς περὶ ἡ ἄλω. καὶ αἱ μὲν ῥαβδοὶ τρίχροοι κατὰ τὰ τῆς ἰριδοῦ χρώματα, οἱ ἢ παρηλιοὶ μονόχροοι, καὶ λευκοὶ κατὰ τὸ χρῶμα τῆς ἄλω. πρὸς δὲ τῶν παρηλίων ἐκεῖνο χρῆ εἶδεναι, ὅτι ἡ ἀνάκλασις ἀπὸ ἔξ νέφους γίνεσθαι πρὸς τὸν ἥλιον, ἔξ νέφους πυκνοῦ ἔξ ὀπίου καὶ σφαιρικής, ὡς τὸ ἐν ταῖς ῥαβδοῖς. καὶ ὁμαλῶν, διὰ γὰρ τῆτο καὶ λευκῶν φαίνεται ὁ παρηλιῶν. Ἐπειδὴ ἀπὸ τῶν ὁμαλῶν ἐν καὶ τῆτο χρῶμα διασώζεται, καὶ ἀπὸ τῶν πυκνῶν ῥαβδῶν μάλλον καὶ συντόμως ἀνακλάται ἡ ὄψις.

107. *De halone.*

Etiam quod in sublunari regione apparet veluti halonium, tantum ita videtur, neque substantiam habet propriam, ceterum multa illi sunt iridis naturæ contraria. Frequentius enim conspicitur ut circulus perfectus, haud ita sæpe minor circulo, crebriusque circa lunam quam circa solem, & de die minus frequenter quam de nocte, sæpissimeque circa meridianum, at prope horizontem rarerent: & unica semper uniusque coloris, nimirum albicantis, ac consistit ex nubibus æqualibus & similaribus. Oritur & halo ex visionis refractione. Oportet vero id quod visum refringit esse læve ac pellucidum, ut ibi species visibilis appareat. Ceterum halonis quoque circulus & iridis figura rationibus demonstrantur Geometricis, quas ægre admittunt Regiæ aures.

108. *De virgis.*

Quæ in aëre apparent tanquam virgæ, neque luci adversæ consistunt instar iridis, neque perpendiculariter exstant sub illa, ut halo, tantumque conspiciuntur de die, & circa solem modo, & circa horizontem maxime occidentalem, rarius etiam in meridiano, fiuntque ex inæqualibus & dissimilaribus nubibus perinde ut iris. Habent & ipsæ triplicem colorem, multa enim virgis & iridi communia sunt, excepta figurâ, quæ iridi est imperfectus circulus, cum virgæ sint in rectam lineam conformatæ. Fiunt vero per refractionem, visione ex una nube delabente in alteram, atque inde refracta ad aliam nubem candicantem. Quando itaque Aristoteles de virgis loquens, ait refringi visionem in Sole, noris candicantem nubem isto in loco nomine Solis intelligi.

109. *De parheliis.*

Multa sunt parheliis communia cum virgis, nam & hi per transversum à luce oriuntur, & de die solummodo, nec nisi circa solem, & maxime circa occidentalem horizontem vel meridianum. Ceterum virgæ in nubibus inæqualibus ac dissimilaribus generantur perinde ut irides, parhelii autem halonis in modum in æqualibus ac similaribus. Ac virgæ quidem triplici colore sunt ut halo. De illis vero sciendum est, quod tunc refractione à nube fit ad solem, cum nubes densior est & solidior quam in virgis, lævisque & æqualis, quamobrem & albicante colore parhelius apparet, quoniam ab levitate illa unus idemque color servatur, & à densitate magis faciliusque visus refringitur.

ρκδ. Τίς ἡ αἰτία ἔστον κόσμον ὅλον ἐγκλιθῆναι.

Θαυμάζω τῶν Φιλοσόφων ἐνίων τὸν κόσμον μεταπεσῆν, καὶ τὴν πρώτην οἰκισμῶν δημιουργίαν ὡσπερ ἐξολοθῆσαν τὴν οἰκίας τάξιν, καὶ τὰ μὲν βόρειον πόλον μελεωρῶσθαι, ὑπόγειον δὲ γῆρας τὸν νότιον, καὶ τὴν ἰσημερινὴν ζώνην ἐπὶ τὴν μεσημβρίαν μετεγκλιθῆναι ἴσως ἂν γὰρ ἠγορασθῆναι, ὅτι φησὶ τὴν διάφορον τῶν κλιμάτων θεῶν οἱ πόλοι νῦν μὴν ἐπὶ τὴν ὀριζοῦσιν κλίμα ἐτεκασσι, καὶ ἀμειβέθων τὸ πᾶν διατηρῆσι, τοῖς δὲ τὸ βόρειον κλίμα λαχῆσθαι κέν, ὁ μὲν ἐκείσε πόλῳ μελέωσθαι φαίνεται, καὶ αἰφάνης, ὁ δὲ νότῳ ὑπὸ τὴν γῆν κρύπτεται. καὶ μετεκλίθη γὰρ ὁ κόσμῳ ἐπὶ μὲν μέρος, ἀλλὰ ἡ τῶν οἰκιστῶν θεοσι φαίνεται τὴν ἐγκλισιν.

ρκε. Πόθεν ἂν τις γνοίη ἑλληνικῶς ἀποδείξαι τὴν κόσμῳ σωζέμεν.

Περὶ τῆς Ἰουδαίας ἡμέρας καὶ ὥρας, εἰδὲς εἶδε κατὰ τὴν ἑσπερίαν γαλίαν φωνῆ, εἰ μὴ ὁ πατὴρ καὶ ὁ σωματὶδῶν ἐκείνῳ υἱός, καὶ τὸ πᾶν τὸ ἐπὶ τὸν πατὸς ἐκπορευόμενον. ἑλληνικῶς δὲ βιάσθη καὶ τὴν αἰσθητικὴν ἀποδείξαι. ὁ Κρόνος ποιῆσθαι τὴν μεγίστην ἀποκατάστασιν δι᾽ ἐτῶν διακοσίων ἐξήκοντα καὶ πέντε. ὁ Ζεὺς διὰ ἑκοσά, ἐπὶ τὰς ἀρῆς δὲ διὰ διακοσίων ὀγδοήκοντα πρὸς τὰς τεσσαρσιν. ὁ Ἥλιος διὰ χιλίων ἑξακοσίων ἐξήκοντα πρὸς τῶν ἐννέα. Ἄφροδίτη διὰ γαλίαν ἐκατὸν πενήκοντα πρὸς τῶν ἐννέα. Ἑρμῆς διὰ ἑξακοσίων ὀγδοήκοντα καὶ ὀκτώ. ἡ Ἑσπέρη δὲ ἐτῶν ἑκοσι πέντε. ἡ δὲ κοσμικὴ ἀποκατάστασις γίνεται δι᾽ ἐτῶν μυριάδων ἐκατὸν ἑξομῆκοντα καὶ πέντε πρὸς ἑξαχίλιους διακοσίων, καὶ τότε γίνεται συνδύναμις τῶν ἀστέρων κατὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν μοῖραν τὴν κερκίναν, ἢ τὴν πρώτην μοῖραν τὴν λίσταν. καὶ τῆν αὐτὰ γίνεται ὁ πᾶσι τῶν κόσμῳ κατακλυσμός, κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἐλαχίστων ἐτῶν τῶν ἀστέρων, οἱ μερικοὶ κατακλυσμοὶ γίνονται ἐν τῷ κόσμῳ ἀστέρες πλανῆται μέγιστα καὶ μέσα καὶ ἐλάττονα ἐτησθῆσθαι.

ρκε. Τίνα δεξιά τῶν κόσμῳ, καὶ τίνα ἀριστερά.

Τίς μὲν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δύσιν ὄρωσιν, δεξιά τῶν κόσμῳ μέρη τὰ βόρεια, ἀριστερά δὲ τὰ νότια, τοῖς δὲ ἀπὸ τῆς δύσεως πρὸς τὴν ἀνατολὴν βλέψασιν, δεξιά μὲν τὰ νότια, ἀριστερά δὲ τὰ βόρεια. καὶ ἐμπρόσθι μὲν τῶν ἀστέρων τὰ ἀριστερά μέρη, ὅτι πρὸς ταῦτα φέρεται κινῆσθαι, ὅπῃ δὲ τὰ ἄνω, ἀπὸ ἐκεί-

110. *De Ventis.*

Ventus non est agitated aër, ut Hippocrates Cous Medicus sibi perſuaſit, ſed ex vapore atque exhalatione terræ oritur. Aëris quippe motus languidus eſt ac remiſſus, venti tyrannicus ac vehementiſſimus, ut demonſtrant terræ motus, qui nihil aliud ſunt quam ſubterranei venti. Cum vero, ut breviter dicam, quatuor ſint venti Catholici ſive cardinales, ex his Subſolanus ac Zephyrus non adeo incitati ſunt, ſed violentiſſimi Boreas atque Auſter. Quoniam nimirum ad ſeptentrionalem atque australem polum, ubi Boreas & Auſter ſpirant, ſol longius abſens illa non calefacit, ita ut frigida maneant: frigidaque cum ſint, ſemper ſunt humida, imbribus plurimis propter frigiditatem ibi cadentibus. Hinc deinceps terra humectata multos emittit vapores exhalationeſque, unde venti vehementes naſcuntur boreas atque auſter. At enim in orientalibus atque occidentalibus partibus verſans ſol non patitur multum frigus fieri, unde nec multa pluvia, nec multi vapores atque exhalationes ex terra quippe non adeo humectata, hinc nec venti inde impetuoſi ſpirant. Cæterum in australibus partibus plus quidem terræ eſt ſed minus humida, at in ſeptentrionalibus non adeo multa eſt terra, ſed admodum humida. Sane à frigore imbres oriuntur, & à terræ humiditate non ab magnitudine multi vapores multæque exhalationes. Hinc etiam vehementes venti ex australibus & borealibus veniunt partibus, quod ibi multi vapores ex terra exhalant. In oriente autem & occidente non ſunt venti tam immites, ſole nimirum vapores ibidem prodeuntes conſumente nec permittente ſubſiſtere. Porro ventos ab ſeptentrione flantes vocamus boreas, ab meridie notos ſive auctros. Cauſa obliqui ventorum motus eſt circumrotatio orbis terrarum, quæ vapores deorſum tendentes divertit & huc atque illuc transfert. Eteſiæ venti Septentrionales ſpirant poſt viginti dies ab æſtivo ſolſtitio, ortumque caniculæ, tunc ſiquidem ſolutis nivibus terræ frigida flant boreales, quas eteſias appellant. Spirant & australes eteſiæ ab australi parte orbis terrarum, ſed eas nos percipere non poſſumus. Veniunt tamen & ex parte australi nobis propiore eteſiæ venti, ſed quæ poſt ſeptuageſimum à bruma ſive hiberno ſolſtitio incipiunt ſpirare, quando ſol eſt in piſcibus. Ab occidente æquinoctiali flat Zephyrus, ab oriente æquinoctiali ſubſolanus: atque à Septentrionibus ſive artico polo Aparctias, à meridie Auſter. Ab oriente ſolſticiali æſtivo Cæciam, à brumali occaſu Liba vocant. A brumali oriente

(Tt) 3

ſpirat

μὲν τ' χειμερινῆς ἀναβολῆς ἐξέεισι ὁ ἕρως. ἀπὸ τ' Ἰθρυῆς δὲ πνεῖ ἀργέ-
της, ὃν ὁ Πτολεμαῖος ἰάπυγα προσαγορεύει. καὶ ἔτι μὲν οἱ οὐρανὸν ἀνεμοὶ καὶ ἀ-
διάμετρον ἀλλήλων εἰσὶν. Ἐτέρω δὲ ἀνεμῶν ἀπὸ τ' μιᾶς τομῆς εἰσι τ' ἀρκηκίαι
πόλυ, καλεῖται βορέας ἢ μεσησ, μετὰ πνεῶν κακίαι καὶ ἀπαρκίαι. ἄλλοι
δὲ ἀπὸ τῆς ἄλλης τομῆς τ' ἀρκηκίαι, καλεῖται ἔτι θρασκίαι, μετὰ ἕν
ἀπαρκίαι καὶ ἰάπυγος. πάλιν ἰσχυρῶς ἀπὸ τ' μιᾶς τομῆς τ' νότιαι πόλυ πνεῖ ὁ εὐροπόλιος
μετὰ ἕν ἕρως καὶ νότιος. ἀπὸ τ' ἑτέρας τομῆς ὁ λιβονόσιος, μετὰ ἕν ἕρως
καὶ νότιος, ὃς καὶ Φοινικίαι καλεῖται καὶ τὰ μὲν βορέαια πνευμάτια, πολλὰ μὲν
ἐκ εὐροπόλιου, ἀπὸ τ' ἀπὸ πολλῆς ὑγροτήτος πνεῖν. Ταῦτα νότια ὀλίγα μὲν ἀπὸ
τῆς ἐνδοῦς τ' ὑλης, εὐροπόλιου ἀπὸ τῆς γῆς ξηρότητος. τῶν τούτων ἀνεμῶν
ἐπιπέφυκτοι μὲν κακίαι καὶ βορέαιαι, ἀπαρκίαι. ἀσραπαῖοι δὲ βορέαιαι, ἀπαρ-
κηκίαι, θρασκίαι καὶ ἀργέτης. ἐκνεφίαι δὲ ὁ βορέαιος καὶ νεφελώδης μὲν μεσησ
καὶ ἀπαρκίαι, χαλαζώδης δὲ ἀπαρκίαι καὶ θρασκίαι καὶ ἀργέτης, καυμα-
τώδης ἢ νότιος καὶ ζέφυρος καὶ ἕρως. ὁ δὲ ζέφυρος κατ' ἕσταν μὲν εἰσι ψυ-
χρός, καθ' ὃ ἐν τῷ θέρει πνεῖ νοθεύμενος θερμαίνεσθαι, ὁ δὲ βορέαιος ἀπὸ τῆς
πληθῆος τ' ἀναθυμιάσεως αἰεὶ ἀποσοβεῖ τὰ νέφη, καὶ εὐδίαν ποιεῖ, πληθῆος
μὲν ψυχρός, εἰ τ' εἴη ψυχρός, παχύνει τὴν ἀτμίδα πρὶν ἢ ἀποσοβῆσθαι τὸ νέφος
καὶ ποιεῖ ὑέον, καὶ αἱ μὲν κατ' ἀντικρυς ἀνεμοὶ εἰς δύνασθαι ἄμα πνεῖν, ὁ δὲ καθ'
ἡμᾶς νότιος ἐκ ἀπὸ νότιος τ' πνεῖ, ἀλλ' ἀπὸ τ' θερμῶν τρεποικῶν.

ριβ. Περὶ τυφῶν.

Ὁ τυφῶν ἀνεμὸς εἰσὶν, ὃν ὁ μὲν Ὀμηρὸς θυελλαν ὀνομάζει, ὁ δὲ
Διοσκρίδης ἀπὸ τ' παχὺ εἶναι τὸ πνεῦμα, καὶ οἷον τύπον τὸ ὄρατον, τυ-
φῶνα. αἰτία δὲ τῶν, ἀτμίς παχὺ ἀνωθεν ἀπὸ τῶν νεφῶν φερόμενη καὶ εὐδία
ἐπὶ τὸ κάτω, ἢ κατὰ τὴν θαλάσσης, ἥτις προσηλαίεσσα τινὶ ἀντίτυπῳ ὀνο-
μασί ἀναπαλλεῖται εἰς τῆσιν. ἐπειδὴ δὲ κωλύεται τὸ ἀνιπαλλόμενον αὐτῶν
μέρος εἰς τῆσιν ἀναπαλλεῖται ὑπὸ τ' ὅπιδεν ἐπακολεθῆναι αὐτῶν μέρους,
ἐπὶ τὰ πλάγια ἀσκαλάται, εἴτα κακίσει ἀντίτυπῳ σιμωανίσασθαι μέρος, πάλιν
σικροπύξεται, καὶ γίνεσθαι ἐλῆξ, ἥτοι συσροφῆ τ' ἀνέμῳ, μετὰ ἕρως καὶ ἀπὸ
τ' γῆς, καὶ ἀπὸ τ' θαλάττης τὰ ἐπιτυχόντα σώματα, ἔτος εἰσὶν ὁ ἀνεμῶν ὁ
καλεῖται ὄρατον τινῶν τυφῶν.

ριβ. Περὶ ἐκνεφίας.

Ἄνεμὸς εἰσὶ καὶ ὁ ἐκνεφίας ὁρῶν ὁ αὐτὸς τῶν τυφῶν. πληθῆος μὲν
ἐκνεφίας ἐκ ὄρατον, ὁ δὲ τυφῶν ὄρατον, ἀπὸ τ' παχυμερέστερον ἕσταν σικ-
ροπύξεται

CAPITA DE OMNIFARIA

spirat Eurus sive Vulturnus, ab occasu so
Ptolemaus appellat Japyga. Atque hi octo
opponuntur. Alius ventus est ab una se
boreas sive Meses, spirans inter Cæciam A
poli arctici sectione & vocatur Thrafcias,
gem. Alius ex sectione una poli australi
ter Eurus atque Austrum. Et alius den
altera Libonotus, inter Austrum & Liba, d
boreales quidem venti frequentes sunt,
niam à valde humidis spirant regionibus.
propter defectum materiz, intensiores ve
bus veniunt ficcitatem. Ex his ventis m
reas & Aparctias: Fulgurales Boreas, A
stes. Ex nube prorumpens (ecnephiam C
nubes obducens Meses atque Aparctias.
Thrafciasque & Argestes: æstum Auster
terum Zephyrus natura quidem sua frig
æstate spirat, ascititium calorem obtinet:
multitudine nubes semper absorbet, ac feri
fuerit: si vero fuerit frigidus, vapores spilli
bem summoveat, facitque pluviam. Atque
re eodem tempore non possunt. Qui por
à polo australi sive austro orbis terrarum f

III. De Typhone.

Typhon venti genus est quod Hom
teles typhonem, quod densus hic Spiritus
nit quicquid ei se obtulerit. Causa ejus
per e nubibus recta deorsum descendente
resistentem quandam incidentes materia
doquidem vero repercussa horum pars p
pores resurgere prohibetur, ad obliqu
atque etiam ibi occurrentibus quæ renitur
sparguntur faciuntque helicem sive vort
mari in sublime attollit quæcunque corpe
ventus quem nonnulli typhonem appella

III. De ecnephi

Ecnephas etiam venti genus est, par
Sed non cernitur ecnephas, oculis auter

Φέλλεαδ' εκ Ξ νέφους τήν καπνώδη ἀναθυμίασιν, καὶ τὸν ἐκνεφίαν πάθει υἱός, τὸν ἢ τυφῶνα ἔχεικανός ἐστι παῦσαι, ἀλλ' ὁ βορέας αὐτὸν καίασβέννυσιν. ἔδ' ἄλλο ἢ ἕτερον ἐστὶν ἐκνεφίας, ἢ τυφῶν ἐπιτέλαμένῳ, καὶ ὅσον μὲν καὶ τὸ εἶδ' ἢ ταύλον ἐστὶν ἐκνεφίας καὶ τυφῶν καὶ ἢ τὴν ἐπίτασιν καὶ ἀνεσιν διαφέρεισιν. ὁ μὲν γὰρ τυφῶν, ἐπιτέλαμένῳ ἐστὶν ἐκνεφίας, ὁ ἢ ἐκνεφίας, ἀνεμείνῳ τυφῶν. πολλάκις μὲν, οἱ μὲν ἀπο ψυχρῶν τόπων πνεόντες ἀνεμοί, νοθεύονται διὰ μέσας θερμῶν τόπων θερμοὶ καταπνέουσιν. οἱ ἢ ἀπὸ θερμῶν κεραυνυμένοι ψυχρῶ διὰ μέσας ἀέρι, ψυχροὶ διαρρέουσιν.

ριγ. Περὶ κεραυνῶν.

Ὁ κεραυνὸς ἔχει τὸ φλέγον, λεπτομερὴς γὰρ ἐστὶν ἢ ἕσσια αὐτῶ, ὅθεν ταχέως διερχόμενῳ τὰ σώματα διὰ τὴν λεπτότητα ἢ καίει φλέγει αὐτὰ. εἴθ' ἐνθεν τοι καὶ κεραυνὸς ὀνόμασται ἀπὸ Ξ εὐκραῆς εἶναι καὶ μὴ φλέγεσθαι, πάντ' ἢ λεπτομερέστερον ἢ ὡς εἴρηται, ὅζυτα τὰ σώματα διείσιν, ὥστε μῆτε καίεισθαι, μῆτε μελαίνεσθαι. ὅθεν καὶ ἴνες ἀργήταί ἴετον ὀνομάκασιν ἢ τοι λαμπρῶν ἀργῶν ἢ λευκῶν. εἰ γὰρ πῦρ ἐστὶ καὶ φύσει ἔχει τὸ καίειν, ἀλλ' ἢ λεπτότης καὶ ἢ ἰαχύτης τ' ἰσχύει μὴ ἐγγρονίζεσθαι τῷ σώματι ἀκαυσον ἴετο εἶ. πάντ' ἢ τὸ καίειν, ἢ μόνον μεγέθους οὐκ εἶται πυρὸς Ξ καῦσαι, ἀλλὰ καὶ Ξ καὶ ἐμβραδύται τῷ καυσῶ σώματι. ὅθεν ταύτην ἐν τὴν αἰτίαν ἢ φλέγει ἢ κεραυνός.

ριδ. Περὶ πρηστήρεῳ.

Ὁ πρηστήρ καίει φλέγει, ὡς καὶ αὐτὸ δηλοῖ τὸ ὄνομα. πρηστήρ γὰρ ἀπὸ Ξ πρησθῆναι ἢ ἐμπιπρᾶν ὀνόμασται. φλέγει ἢ ἄλλ' τὸ συνεπιπρᾶσθαι μεθ' αὐτῶν παχυμερῆς ἔραν ἕσσιαν εκ Ξ νέφους καὶ ταύτην ἐμπυρῶν. τῆτις ἢ πρηστήρεῳ καὶ πρησθῆται πνεῦμα, καὶ ἴετο δῆλον εκ Ξ, ἢ μέλλουσα ἐμπιπρᾶσθαι, πρῶτον πνεῦμα Ξ πρηστήρεῳ θεώδες ὄν πλήττει καὶ ῥηγνυσι, ὅθεν καὶ τὰ κεραυνωθέντα μὲν διεσπῆκτα ἐπὶ χρόνον τινά. τῆτις ἢ τὸ πνεῦμα ἢ πρησθῆται μόνον, ἀλλὰ καὶ σύνεσι τῷ πρηστήρι καὶ ἐπακολεθεῖ. ἀποράδην ἢ διασπῆσθαι καὶ λεπτομερέστερον ὄν, βροχίας ποιεῖ καὶ ἀστραπῆς, καὶ ἐξαφθῆναι μὴ ποιεῖ κεραυνῶν καὶ ἀστραπῆν καὶ πρηστήρα. μὴ ἐξαφθῆναι ἢ ἐκνεφίαν καὶ τυφῶνα. ταῦτα ἢ πάντα καὶ ἐκπυρηνισμὸν γίνονται.

ριε. Πῶς συνέστηκεν ὁ κόσμος.

Τὴν σύστασιν ὁ κόσμος ἔλαβεν ἀπὸ τῆς φύσεως καὶ κινήσεως τῶν στοιχείων. ἐπειδὴ γὰρ ἴετων τὰ μὲν εἰσι καφύτατα, οἷον τὸ πῦρ καὶ ὁ αἶρ, ἢ δὲ

crassissimam materiam, vapores fuliginosos ex nube secum vehit. Ecnephiam sopit pluvia, sed typhoni compescendo impar est, qui a boreali vento tollitur & extinguitur. Nihil aliud porro est ecnephias vehemens quam typho, & typho remissus haud diversus est ab ecnephia. Saepius & e frigidis oris per calida loca spirantes & alterati ventiflant calidum, & ex calidis flantes in medio frigidae permixti aux frigidi affluunt.

113. De fulminibus.

Fulmen non solet incendere, substantiam enim habet subtilissimam, unde corpora celeriter transeundo propter subtilitatem ea non inflammat. Inde & Graecis dictus *καταυρος* quasi *εὐκαταυρος* quod facile permeet, neque adeo accendat. Subtilissimum enim cum sit ut dixi, celerrime corpus pervadit nec inflammet neque nigrum faciat, unde & nonnulli vocant *ἀπύρνα* sive candens, *ἀπύρνα* enim candidum significat. Quanquam enim fulmen ignis est, quod natura urit, at subtilitas velocitasque transitus non per momentum immorans corpori, illud relinquit sine unctione. Quicquid enim urit, non modo magnitudine debita indiget ad urendum, sed etiam ut corpori urendo per aliquod tempus immoretur. Ob hanc itaque causam non inflammat nec urit fulmen.

114. De presteris sive igneo turbine.

Prestere incendit & inflammat, ut nomine etiam ipso indicatur. Dicitur enim prestere Graecis est a vocabulo *πρηθεω* quod accendere significat. Accendit autem, quia ex nube secum vehit crassio rem materiam eamque inflammat. Praecedit presterem ventus, quod inde constat, siquidem quae inflammari debent, prius a spiritu presteris fulfureo percelluntur rumpunturque, unde & fulmine tacta per aliquod tempus hiant. Nec tantum praecedit presterem ventus, sed comitatur etiam, & sequitur. Latius ac passim diffusus & subtilior si fuerit, tonitru facit & fulgur: si inflammetur, efficit fulmen, & fulgur, presteremque. Ex non inflammato fiunt ecnephias ac typho. Caeterum omnia haec contingunt per violentam excussionem.

115. Quomodo caeperit Mundus?

Mundus subsistere coepit a natura & motu elementorum. Horum enim cum quaedam levia sint ut ignis & aer, alia gravia, ut aqua & terra,

(Uu)

ἢ βαρύτερα, οἷον ὕδωρ καὶ γῆ, γὰρ μὲν ὅσα βαρύτερα κάτω εἰς παλιὸς ὑπεκαθίσθητο, γὰρ δ' ὅσα μείωρα, εἰς τὸ πῦρ ἐξεφέρθη. πάντες ἢ ἀπὸ γῆς φερόμενοι ἄνω εἰσὶ, διὰ ταύτην ἔν τῃ αἰτίαν οἷον περικεκλασμένον καὶ κυρτὸς ὁ κόσμος εἰς σωθλιεσμένων ἢ τῶν σωμάτων ἀλλήλων, ἢ εἰς ὑδάτων ἐγνωθῆ φύσις, ἢ φυσικῶς ἢ καὶ εἰς το φερόμενοι ἐκοίτανε τῆς ὑποκειμένων τόπων, καὶ τῆς κοίτωνε τῶν τόπων θαλαττῆς ἐποίησεν. Ἐκ μὲν ἔν τῶν ὑποκαθιζόντων σωμάτων ἐγνωθῆ ἢ γῆ, ἐκ ἢ τῶν μείωρα ἐκείνων ὁ ἔρανος, πῦρ, ἀήρ.

ριγ. Εἰ ἐν τῷ πάντι

Ὅτι πολλοὶ κόσμοι σωματικοί, καὶ ἐνίς τῶν φιλοσόφων, εἰσὶν. ἀλλ' εἰς τῆλει, καὶ ἔτι κυρίως ἐν ὀνομασίαις. πῶς γὰρ ἐν ὁ κόσμος ἐστὶν ὡς καὶ πολυμερῆς, ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλας τῶν μερῶν αὐτῶν ἔνωσιν, ἢ ἢ ἑνὸς ἔχει προσγορίαν. κυρίως γὰρ ἐν ὁ θεός, ὡς ὑπὲρ πάντων ἀπλοτήτα. ὅσα ἢ μεία θεὸν, καὶ κυρίως ἐν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ μελοχῆν ἐνός, ἔτω προσγορεύεται. καὶ γὰρ καὶ ὁ νῦς ἐν εἰς καὶ πολλά. ὅσα γὰρ γὰρ ὅσα, ταύτα καὶ ὁ νῦς, ἐπεὶ καὶ ὡς εἰδείγματα γέντων ἐν αὐτῶν ἐπίχρη. πολλά καὶ ἢ ψυχῆ, διαμερῆ γὰρ πολλῶν πλέον, γὰρ σοιχεῖα τε καὶ τῶ σωματικῆ. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνώσεις ἀκρυβῆς καὶ ὁ κόσμος ἐκεκοινώρησεν, ἐν δὲ τῇ ἔνωσιν ὀνομασίαις, καὶ διὰ τὴν ἰελεότητα τῶν σοιχείων αὐτῶν εἰς εἰς καὶ μόνον, ἀλλ' ἔ κόσμοι πολλοί.

ριζ. Περὶ κενῆ.

Τὸ κενὸν ἔ πάντες, ἀλλ' ἐνίς τῶν φιλοσόφων εἰσῆνεγκαν τε τῶ λόγῳ καὶ ὀνομασίαις. ἀποφαίνονται ἢ εἰς το παλιὸς σωματικῆ ἔρημον, οἷον τι χάλαρον. καὶ φασὶ εἰς το προϋποκεισθαι εἰς κόσμῳ. εἴτα τῶν σοιχείων γρηγορῶν καὶ εἰς ἔρανον τῆ κυκλοφορία τὰ σωματικῆ πάντα συσφίγγεται. καὶ μὴν εἰς ἢ μὴδὲν ἀπολείφθαι. γὰρ ἢ εἰς ἢ εἰς ὡς φερεῖται αὐτῶ ὅλον κενὸν εἶναι, ἀπεροὶ ἐν ἀπείρῳ τόπῳ ἐμφανισθῆναι. εἰς ἢ τὸν λόγον ἐριστέλης μὴ ἀπογινώσκει πάντα πασι, καὶ δαμῶς τῆ εἰς ἢ ἔτε ἐκτός τῆ κόσμῳ, ἔτε ἐκτός. κλεομήδης ἢ ὁ φιλόσοφος, εἰς ἢ μὴν τῆ κόσμῳ ἔ φησὶν εἶναι κενόν, ἐκτός ἢ καὶ πάντων βιασίαις.

ριθ. Περὶ τόπων.

Ὁ τόπος ὡς ἢ ἔνομα δηλοῖ, πράγμα εἰς δεκτικόν σωματικῆ, ἢ εἰς σωματικῆ φύσεως. ἐπεὶ ἔν ἢ ὕλη τῶ εἰς ἢ δέχεται, τόπος λέγεται ἐν ἢ ὕλη.

& terra, graviora ad inferiores partes universi subiderunt, levia ut ignis sursum sese extulerunt. Quicquid vero terræ imminet, sursum est. Propter hanc causam mundus circumquaque flexus est ac gibbosus. Attritis vero invicem corpusculis, aquæ prodit natura, quæ fluxu suo subiecta loca excavavit, & spatia mari recipiendo fecit. Ex subsidentibus igitur corporibus terræ facta est, ex levibus & sublimibus Cæelum, ignis, aer.

116. *Nam unum sit hoc universum?*

Non multi sunt mundi corporales, ut quibusdam Philosophis persuasum, sed unus perfectus, licet non proprie unum dicitur, quomodo enim unum fuerit mundus ex tot & tam diversis compositus? verum propter partium ejus invicem unionem unum appellatur. Cæterum proprie unum est DEUS, omni simplicitate sublimior, quæcunque vero infra DEUM sunt, non proprie sunt unum, sed propter unionem & participationem ex uno, ita dicuntur. Nam & mens unum sunt & multa. Quotquot enim sunt res, tot etiam mens est, nam & exempla illorum in se continet. Etiam animæ, quæ & multo magis dividua est, contingit multa esse, nec minus elementis ac corporibus. Quandoquidem igitur accuratæ unionis etiam mundus est particeps, propterea unum appellatur, & quoniam perfectus est, unus & solus, nec multi sunt mundi.

117. *De Vacuo.*

Vacuum non omnes sed aliqui in scriptis suis inducere atque nominare Philosophi, ajuntque illud esse omni ipoliatum corpore, veluti invisibile quoddam chaos, & ante mundum fuisse statuunt, deinde elementis prodeuntibus & cælo circumrotatione sua corpora omnia colligante ac constringente, vacuum quidem intus relictum nullum fuisse, extra cæli vero ambitum omne vacuum esse, quod infinitum in infinito spatio licet cogitare. Hanc sententiam omnino rejicit Aristoteles, & nusquam admittit vacuum, neque intra mundum neque extra. At *Cleomedes* Philosophus intra mundum reperiri negat, extra vero illum dari vacuum, vehementer contendit.

118. *De loco.*

Locus secundum vocabuli vim est aliquid, quod corpus vel rem incorporalem potest complecti. Quoniam igitur materia completur
(Uu) 2

ἔτι ἄλλοις αἰσώμασιν ἢ τὸ εἶδ' ἔστι. πάλιν, ἐπὶ τὸ διάστημα ἔρημον ἢ καὶ κενόν, σώματα δύναται εἶδεσθαι, ἵνα ἔστω σωμάτων εἶναι ἂν τὸ διάστημα, κυρίως ἢ τόπος ἐστὶ τὸ ἔχον ἔτι περιέχον ἔτι μέρ' ἔστι τὰ σώματα, οἷον, ὁ αἶρ περιέχει τὰ φυσικὰ σώματα, ἀλλ' ἔτι πᾶς ὁ αἶρ. ἔτι γὰρ καὶ ὁ ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἢ ὁ πλησίον ἔστι ἕραν ἔτι, ἀλλὰ τὸ ἔχον μέρ' αὐτὴ περιέχει ἡμᾶς, αὐτὴ ἔτι ἔτι αἶρος ἐπιφάνεια, τὸ π' ἔστι τῶν ἡμετέρων σωμάτων.

ρηθ. Περὶ χώρας.

Χώρα ἐστὶ κατὰ τὰς αἰριθμητικὰς, τὸ νοητὸν τῶν αἰριθμῶν διάστημα, οἷον τὸ μετὰ ἔτι ἐνός καὶ τῶν δύο, καὶ ἔτι τρία, καὶ ἔτι τεσσαρα, καὶ ἔτι ἐφ' ἑξῆς. ἐπεὶ γὰρ ἔστι συνηθὴς ἐστὶν ἢ τάξις τῶν αἰριθμῶν, διαστήματα χώρας ἐπωνομασίου. χώραν πάλιν τινὲς τῶν φιλοσόφων ἐρηκασίτην μαρκεῖν ἔτι περιέχον τὸ σῶμα περιοχὴν, οἷον ὁ πῖθ' ἔτι περιέχει τὸν οἶνον. ὑποκείσθω δὲ, ὁ οἶνος περιέχει τὴν κοίλην, ἀλλ' ἔτι ὅλον τὸ σῶμα ἔτι πῖθ' ἔτι τὸν οἶνον ἐδέξατο, ἀλλὰ μόνη ἢ κείλη αὐτὴ περιέχει. ἔτι γὰρ τὸ μέρ' ἔτι χώραν φασὶ τῶν φιλοσόφων τινὲς, ἐκ ἀπικρότως δὲ τῆτο καὶ τόπον τις ὀνομασίου.

ρκ. Εἰ ἐμφυχος ὁ κόσμος.

Ὁ μὴν καθ' ἡμᾶς λόγ' ἔστι, εἰ δὲ ἀκροθιγῶς τ' ὡσὶν ἐμφυχον εἶναι τὸν κόσμον προσίεται, προνοία μὴτογε διοικητῶν, οἱ δὲ τελευτῶν τῶν φιλοσόφων Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, καὶ ὅσοι τῆτοις ἐπηκολυθῆσαν, καὶ ἐμφυχον, καὶ ἐναντιοῦσα φῶς ἀπεφάνητο. ἐγκείσθω δὲ ἔτι τὰς ψυχὰς ἐν τῷ ἔρανῳ καὶ ταῖς ὑποκειμέναις σφαιραῖς, ἀλλ' ἀνάπαλιν τὰ σώματα τῶν δευτέρων ἢ ἑξῆς διοικήσθω διακειῖσθω μὴτοι καὶ ὑπὸ φύσιν αὐτὰ νενομίκασθω, ἔτι ἀντικείσθω μὴτογε τῆν φύσιν ἔτι ταῖς ψυχῶν τῆτων, ἔτι ταῖς νοεραῖς διατάξθω. ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν μάλισμα καλεῖσθω. ἀλλ' ἔτι δεσμείσθω τὰς ψυχὰς, ἢ τῆς νῆς τῶν τῆτων ἀφ' ἑσθῶν σώμασθω. ἀλλ' ὑπ' ἐκείνων ἐξάπ' ἑσθῶν καὶ καταλάμπεισθω.

ρκα. Εἰ ἀγέννητος ὁ κόσμος καὶ ἀφθαρτος.

Ὅτε ἀγέννητος παρ' ἡμῶν ὁ κόσμος δοξάζεται, ἔτι ἀφθαρτος γινώσκῶν τε γὰρ αὐτὸν ὡς ἔτι γὰρ φῶς καὶ φθαρσίσθω μεμαθῆκασι. Ἀριστοτέλης δὲ καὶ ἀγέννητος αὐτὸν καὶ ἀφθαρτον τίθει. Πλάτων δὲ γινώσκῶν αὐτὸν ἐν Ἰμασίω, ἐπιφάνηται δὲ μὴδὲ φθαρσίσθω τῶν ἀκαταχρήστων. ἢ ἐπιφάνηται.

Etitur formam, materia formæ quæ res incorporalis est, possit dici locus. Sic spatium desertum ac vacuum, quandoquidem corpora recipere potest, non male locus corporum dicetur. Proprie vero locus est extremum quod ambit corpora, ita aer ambit corpora naturalia, sed non aer quicumque, non enim ille qui montibus sublimior & proximus cælo est, sed inferior ejus pars nos ambit. Hæc igitur æris superficies corporum nostrorum est locus.

119. *De spatio, quod Philosophi χώρας
appellant.*

Arithmetici χώρας vocant intervallum intelligibile inter numeros, inter unum & duo, inter duo & tria, quatuor atque ita deinceps. Quoniam enim non continuus est numerorum ordo sed discretus, intervalla inter numeros χώρας appellant. Sed & χώρας vocant Philosophorum aliqui partem ac veluti regionem receptaculi corpus capientis, uti dolii quod capit vinum. Si enim ponatur ventrem dolii tantummodo vino plenum, non quidem totum dolii corpus sed tantum venter ejus circumferentia sua vinum comprehendit, atque hujusmodi partem Philosophi quidam χώρας regionem vocant, quam non absurde aliquis etiam locum appellaverit.

120. *Num mundus sit animatus?*

Nostra Christianorum sententia ne summis quidem auribus admittit animatum esse mundum, quem Providentia gubernari novimus. At præstantissimi Philosophi Plato & Aristoteles, qui que hos sequuntur, & anima & mente præditum esse mundum aperte statuunt. Neque animas inesse cælo & infra positis sphaeris, sed e contrario corpora ab illis tanquam diviniorebus dependere arbitrantur. Atque naturæ quidem etiam subjecta illa putant, sed naturam non adversari illorum animabus aut mentalibus legibus, sed ab illis maxime dirigi: neque animas aut mentes ab corporibus illis suis existimarunt alligari, sed ab illis potius suspena esse & illustrari corpora.

121. *Num Mundus ingenitus sit &
in corruptibilis?*

Neque ingenitus neque incorruptibilis apud nos Christianos mundus esse docetur, quem & factum esse & periturum e Scriptura didicimus. Aristoteles vero & ingenitum illum & incorruptibilem ponit. Plato in Timæo tradit eum genitum esse, nullo autem tempore corrumpendum.

ἀνίκητα αὐτῷ, ὅτι σύνθετον ἔστι καὶ φθαρσίτη, πᾶν γὰρ τὸ σύνθετον ἐκ δια-
λύσει, διατέλλεται λίγων, ὅτι ὅσον μὴ ἐπὶ τῆν φύσιν, φθαρτὸς ἐστὶ, σῶμα.
γὰρ ἔχει χωρεῖ ἀιδιότητα, ἀλλὰ τὸ ἀφθαρτον ἐπισηάκτως ἐστὶ τὸ θεῖον κομίζεσθαι.
ὁ δὲ γε Πρόκλος ἐν τοῖς ἐξηγητικαῖς τοῖς πρὸς Τίμαιον λόγοις, περὶ αὐτῶν δευτέρων
βιασιότερον, ὅτι μηδὲ γεννήθων ὁ Πλάτων τὸν κόσμον εἰς τὰς ἡμέλλων οὐρανῶν ἀπο-
φαινεῖται, καὶ τὸ σύνθετον, ἐπισηάκτως γεννήθων.

ρκβ. Εἰ τρεῖς εἰσὶν οἱ κόσμοι.

Οὐ πόρρω μοι εὐηθείας εἶναι δεκτῶσιν οἱ τρεῖς κόσμοι ὑπολαμ-
βάνοντες, εἴτε ἕνα μόνον κόσμον καλοῦσιν ὡς ὁ Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ,
εἴτε μὲν ἔστι αἰθέρ καὶ τὰ στοιχεῖα, εἰ γὰρ τρεῖς εἰσὶν οἱ κόσμοι καὶ αὐ-
τὸς μάστις ἢ καὶ αἰθήρ, πῶς ἀνὰ θεοῦ τρεῖς; Τὸ γὰρ ἀτελεὲς καὶ ἐνδεὲς
τρεῖς εἰσὶν. ἀλλ' ἔχει καὶ τὸ πλήρες καὶ ἀενδαῖον, εἰ ἢ τὸ τρίτον προδίδωκεν τῷ τρε-
φομένῳ ποιῆσαι αὐξήσιν, αὐξήσιν ἂν καὶ κόσμον τρεφομένον, ἀλλὰ καὶ
φθίνοντι κενάμενον, ὥστε μείζων ὁ κόσμος ἑαυτῷ καὶ ἐλάττω γενέσθαι. Τῆτο
ἢ πρὸς τῷ ἀτόπῳ καὶ γελῶν ἀντικρυσ, εἰ ἂν ἔτα αὐξήσιν οὐδὲ τῷ κόσμῳ ἔτι κεν-
τώσιν, ἢ τρεῖς εἰσὶν αὐτῷ δεῖσοι πόσι.

ρκγ. Περὶ ταξέως κόσμων.

Ἐνάησοι πρὸς ἀλλήλους οἱ τῶν ἐλλήνων σοφοὶ τὰ μέρη τῶν κοσμοῦ τῶν δια-
σῆ, τὸ ἢ ἀληθές, ὁ μὴ ἕρανός, ὡς μέγιστον σῶμα καὶ κυκλικόν, καὶ τὰ στοι-
χεῖα χωρεῖν καὶ συνίχων δυνάμενοι ἐκτὸς τῶν ἐξουσιῶν ἐξουσιάζεσθαι. ὑπὸ ἢ τὴν
κόσμον αὐτῷ ἐπιφάνειαν, πρῶτα μὴν τὰ ἀπλανῆ τῶν ἀστρῶν τῶν ἀράχων, καὶ ὁ
ζωδιακὸς κύκλος, εἴτα αἱ τῶν πλανωμένων ἀστρῶν σφαῖραι τε καὶ φορέων ἢ
σελήνη τὸ τελευταῖον, ὑπὸ ἢ τῆς αὐτῆς εὐθύς τὸ ὑπέκκαυμα αἶον ἢ ἔσπερος δύνα-
μις, εἴτα ὁ αἴθρ, καὶ μετὰ τῶν τῶν στοιχείων τῶν ὑδάτων, τελευταῖον ἢ τὸ
ἢ γῆς σῶμα τελευταῖον, καὶ πάντα μὴν ἐν πᾶσιν ἐστίν. ἕκαστον ἢ τῶν στοι-
χείων ὁλοκληρωτικῶς ἐπεγγραμμένη ἔχει καὶ πάντα ἀλλήλους ἐγχεταί.

dum. Cui quoniam objici potest, quod cum sit compositus etiam corruptetur, quicquid enim compositum est etiam dissolvi potest, excipit ille ac respondet, quod naturæ suæ ratione utique sit corruptibilis mundus, corpus enim nullum in se habere sempiternitatem, sed a DEO accepisse esseque illi superadditum ut sit incorruptibilis. Proclus in commentariis sive explanationibus suis in Timæum omni contentione studet demonstrare, quod nec genitum Plato mundum senserit, sed tempore quidem ingentum esse putat, vel ut rectius dicam confirmare annititur, sed quatenus compositus est, genitum licet cogitare.

122. *Num Mundus nutriatur?*

Non longe mihi ab infania videntur abesse qui mundum nutrirî existimant, sive cælum tantummodo Mundi nomine appellant, ut in Timæo Plato, sive una cum Cælo etiam quatuor elementa. Si enim ut ipsi sentiunt perfectissimus est mundus maxime atque æternus, qui fieri potest ut cibo indigeat? Nutritur quippe quod imperfectum est & indigens, non vero plenum quod est, & cui nulla re est opus. Nam si per nutrimentum ei qui alitur additur aliquid & incrementum accedit, crescit etiam mundus si alitur, aut si alimento destituatur marcescet. Erit itaque major se ipso aut minor mundus, quod perspicue absurdum ac ridiculum. Quare si nec incrementi nec evacuationis capax mundus est, neque nutrimento unquam indigebit.

123. *De mundi ordine.*

Græcorum Philosophi in collocandis Mundi partibus sibi ipsis invicem adversantur. Vera sententia est quod cælum tanquam maximum corpus & circulare, atque elementa complecti ac continere aptum, extra illa structum est. Sub hujus concava superficie primum quidem inerrantes stellæ ordinatæ sunt, & Zodiacus circulus: deinceps planetarum orbes ac circuli, quorum infima est luna: infra hanc statim *ὑπερκαυρα* illud sive fuliginosa exhalatio flammam concipere apta, hinc aer, & deinceps aquæ elementum, ac postremo loco terra fundata est. Sic omnia omnibus insunt, & elementum quodque universitatem quandam sive totitatem ut ita dicam habet circumscriptam, & omnia invicem sunt superimposita.

124. *Quæ causa sit mundum hunc totum
inclinari?*

Miror Philosophos quosdam existimantes mundum loco suo excidisse, situmque quem primum a conditore acceperat perdidisse, polumque adeo borealem in altiorem partem elatum, australem vero depressum infra terram, & æquinoctialem zonam versus meridiem inclinatum esse. Usque adeone ignorant quod pro diverso climatum situ, poli jam supra horizontem versantur, nec in mundo quicquam ideo mutatur aut transponitur, quodque australe clima habitandum fortitis polus borealis semper conspicitur & caputibus eorum imminet, australis vero infra terram occultatur. Neutiquam igitur Mundus in alteram partem inclinatus est, sed habitationum situs, inclinationem sibi imaginatur.

125. *Quomodo quis per Græcorum demonstrationem perspectum
habere possit Mundi finem?*

De ultima die & hora, secundum dictum Evangelii, nemo novit nisi Pater, & conscius cum ipso Filius, & Spiritus e Patre procedens. At Græci etiam hanc scire vanis contendunt demonstrationibus. Saturni maxima periodus est annorum ducentorum sexaginta quinque. Jovis annis viginti & septem. Martis ducentis octoginta quatuor. Solis mille quadringentis uno & sexaginta. Veneris mille quadringentis uno & quinquaginta. Mercurius quadringentis octingenta & octo. Lunæ denique viginti quinque annis. Sed magna mundi periodus absolvitur annis millies septingentis ac quinquagies mille & termille ac ducentis, illo tempore omnium planetarum conjunctio fiet in trigésimo gradu cancri vel primo leonis, atque tunc universali mundus obruetur diluvio. Post absolutas periodos minorum in planetis annorum, particulares accidunt eluviones, unicuique enim stellarum errantium maximi, medii & minores anni tributis sunt.

126. *Quanam mundi dextra sint, quanam
sinistra?*

Ab oriente occasum versus spectantibus dextra mundi sunt septentrionalia, australia sinistra. Sed ab occidente spectantibus ad orientem, australia dextra sunt, sinistra septentrionalia: Facieque observæ sunt occidentales Cœli partes, ad illas enim fertur si quis procedat,

(Xx)

post

ἐκείνων γὰρ ὁρμᾶται. γίνα ἢ κάτω ἢ ἔρανε κ' τίνα ἄνω, οἱ μὲν ἄλλοι τῶν φιλοσόφων
τὸ μὲν ὑπὲρ κεφαλῆν ἡμῶν ἡμισφαίριον ἄνω γιγνέσθαι, τὸ ἢ ἀπ' ἰσότητος κάτω. Αἰ-
σθητὴς ἢ νῦν μὲν ὅλον τὸν ἔρανον ἄνω τ' γῆς ἀποφαινεῖται, νῦν ἢ κάτω ἄνω
πλὴν μέρει θάουμασίας καὶ λογικιάτης ἀποδείξεως.

ρκζ. Περὶ μεταβολῆς τῶν τ' γῆς μερῶν.

Μεταβάλλει γὰρ μέρος τ' γῆς κατὰ τὸ ξηρότερον καὶ ὑγρότερον. ἀπὸ
μὲν ὑγρῶ ξηρότερα γινώσκοντα καὶ ἀπὸ ξηρῶ ὑγρασιώδημα. συμβαίνει ἢ καὶ τὴν
θάλατταν ἠπειρώσθαι, καὶ τὴν ἠπειρὸν θαλαττῶσθαι. καὶ ἐν μὲν τῷ μεγάλῳ
χειμῶνι ἠπειρῶσθαι θαλαττῶσθαι, ἐν ἢ τῷ μεγάλῳ θέρει ἡ θάλασσα περικυρῶται
ἐμβαλλούσης γὰρ εἰς αὐτὴν τῶ ἐπιφέρειν τὴν ἰλὸν ἠίονας ποιῆσαι. Καὶ ἔτι ἀπο-
γαυῶται ὁ πόταμος ἐκείνῳ. μὴ εἰσβάλλουσι ἢ ποιῶσι τὴν γῆν θαλαττῶσθαι. ἀλλ'
ἐν αὐτῷ ἠπειρωδῶν ἡ θάλασσα, ὡθεῖται εἰς τὴν ἀνίπτεραν ἠπειρὸν, καὶ θα-
λαττῶσθαι αὐτὴν, εἰ ἢ μὴ, παλινθεῖ τὸ ὕδωρ αὐτῆς ἐπὶ τὸν οἰκίον τόπον, καὶ
θαλαττῶσθαι πάλιν τὸ ἠπειρωδῶν.

ρκη. Περὶ σεισμῶν.

Τὸν σεισμὸν ποιεῖ μὲν ὁ θεὸς, ὡπερ δὴ καὶ τ' ἄλλα συμπαιγῆς
κατὰ τὸ, ὃ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιῶν αὐτὴν τρεμεῖν, προσεχὲς ἢ τῆτι
αἰτίῳ, τὸ ἀναπεμπόμενον ἀπὸ τ' γῆς πνεῦμα. ὅταν εἰσω τυχεῖ ρυεῖ τὸ
ἔξω ἀναθυμιάμενον, διὰ ταῦτα καὶ κτηνίας γίνονται οἱ πλείστοι καὶ μέγιστοι τῶν
σεισμῶν, κατὰ κλείεται γὰρ τῆνικαῦτα ὑπὸ γῆν τὸ αἰτίον τῶν σεισμῶν. γίνονται
ἢ ἰσχυρότεροι τῶν σεισμῶν, ὅπῃ ἡ θάλασσα ῥοώδης καὶ ἡ χώρα σομφῆ καὶ
ὑπανήρῳ. διὰ γὰρ τὴν τρεμότητα τὸ πνεῦμα γινώμενον σφοδρῶν, μᾶλλον σέει
τὴν γῆν. αἱ τε χώραι ὅσαι σομφῆς ἔχουσι τὰς κάτω τόπους, πολὺ δεχόμενοι
πνεῦμα σείονται μᾶλλον, ὅτι ἠλιῶ ἀχλωδῆς καὶ ἀμαυρὸς τότε φαίνεται, ὑπο-
πόσησι ἀρχομένη ἢ πνεύματι εἰς τὴν γῆν ἢ διαλύοντι τὸν αἴρα καὶ δια-
κρίνοντι.

ρκθ. Περὶ τῶν μεγάλων χειμῶν.

Μέγας ἐστὶ χειμῶν ἠνίκα πάντες οἱ πλανῆται ἐν χειμῶνι ζῳδῶν γίνον-
ται ἐν ὑδροχόῳ ἐν ἰχθυοῖσι μέγα ἢ θέρῳ, ὅταν πάντες ἐν θερμοῖς ζῳδῶν γί-
νωσκονται.

post tergum vero sunt orientales, ab his enim recedit. Quod si requiras quænam superiora sunt in cælo, quæ inferiora, alii quidem Philosophi quæ supra caput nostrum sunt superiora statuunt, quæ his sunt opposita habent pro inferioribus. At Aristoteles jam totum cælum ut superius respectu terræ considerat, jam quod superius vocavit appellat inferius, ac vicissim, nec sine præclara & erudita demonstratione.

127. *De partium terræ mutatione.*

Partes terræ alterantur ratione siccitatis & humiditatis, cum ex humidis sunt siccæ vel ex siccis humidæ. Contingit & ex mari fieri terram continentem, & terram mutari in mare. Nam & in magna hieme mari terra obruitur, & in magna æstate mare exsiccat. Fluvii quoque in causa sunt ut mari nudetur terra, dum enim in illud influunt secumque adducunt limum, littus augent, qua ratione etiam fluvius ejusmodi in terram abit. Sin vero non influant, faciunt terram mari obduci. Sed cum mare continenti cedens ad contrarium littus pellitur idque obruit; quod si non possit, recurrit iterum ad suum locum, & quæ jam terra continens facta erat, illam iterum opplet & occupat.

128. *De terræ motibus.*

Terræ motus ut omnium in natura Auctor est DEUS, secundum illud: * *Qui respicit in terram, facitque eam tremere.* Sed proxima causa est emissus ex terra ventus, quando intus agitari contingit vapores exhalari solitos, quamobrem & vehementissime & maximi terræ motus sunt nullo vento spirante, hæc enim causa motus a terra includitur. Fiuntque ibi concussiones graviores, ubi mare fluctuosum & terra plena cavernis est ac meatibus: Spiritus enim firmo loco inclusus fit vehementior magisque terram quatit, & regiones quibus loca infra terram ita meatibus referta sunt, multum ventum capiunt, magisque concutiunt terram quando sol nubibus obseptus & obscurus est, nam spiritus ille subire extrinsecus terram iterum incipit, qui aerem dissolvit ac lærenum reddit.

129. *De magna hieme.*

Magna hiems est quando omnes planetæ in hiberno erunt signo zodiaci, in aquario vel piscibus. Magna sive magni anni ætas est,

(Xx) 2

quando

* Psal. CIV. 32.

ελβ. Διὰ τί τὸ θαλάττιον ὕδωρ ὑτρέφει τὰ δένδρα;

Οὐ τρέφει τὰ δένδρα τὸ θαλάττιον ὕδωρ, διότι ἔκ ἐνδύειαι ταῖς ῥίζαις αὐτῶν. ἢ δὲ ἀναφέρειαι ταχέως εἰς τὸ σέλεχθον καὶ τὴν ἀκρότητα διὰ τὸ παχύ ἐναί, καὶ ὅτε ἐμβροθεῖ εἰς καὶ γεῶδες. ἔστο ἢ ἀποδιέκνηται ἀπὸ ἔμῳ ἀνεχον καὶ ὑπερείδειν τὰ πλοῖα, καὶ τὴν κολυμβωσίαν· οἷον καὶ ἄλλῃ αἰτίαν, ὅτι ξηραϊκὸν εἰς ἔστο τὸ ὕδωρ, δεῖ ἢ τοῖς δένδροις ὑξηροῦσθαι ἀλλ' ὑγροῦσθαι. ὅτι δὲ ξηραίνει τὸ θαλάττιον ὕδωρ, φανερόν καθίστηται ἀπὸ ἔβουθῆν πρὸς τὰς σήψεις, ἐξικμάζονταυτὰ καὶ ἀναξηραίνει, καὶ τὰ σώματα δὲ τῶν λισσαμένων ἐν τῇ θαλάσῃ ξηρὰν ἔχει καὶ τραχίαν τὴν ἐπιφάνειαν. οἷον καὶ ἄλλῃ αἰτίαν ὅτι πολλὰς ἢ θαλάσσα μείγχει τ' λιπαροῦσθαι, τὸ δὲ λιπαρόν, ἐμπύπτον τοῖς πορείαις τῶν δένδρων, ἔκείν' αὐτὰ καρπογενεῖ.

ελγ. Διὰ τί τὸ θαλάττιον εἰλαίω καθάραινομένης γίνεσθαι καθάφαινα καὶ γαλήνη;

Ὅτι τὴν θαλάσσαν γεῶδη καὶ ἀνόμαλον ἔσαν ἐξωθεῖ καὶ διατέλλει τὸ εἴλαιον τῇ πυκνότητι, εἴτα ἀναρρυσθῆναι εἰς ἑαυτὴν καὶ συσπυκνωμένης γίνεσθαι πόροι τινές, καὶ κενὰ διαλείμματα, μεταξύ διαύγειαι ταῖς ὁμοῖαι διόδοι καὶ καθάφαινα. Καὶ τὸ πνεῦμα τ' ἐπιπύπτον ἀπολιθοποιεῖται ποικίλῃ, καὶ σάλον. ἢ ὅτι τὸ εἴλαιον ὀμαλώτατον καὶ λιπαρώτατον ὄν ἐπιρρυσθῆναι τῇ θαλάσῃ, διασκίδνησι τὸν ἐν αὐτῇ ἔσφαιρον αἴρα καὶ λαμπρότερον ἀπεργασθῆναι γαλήνην δὲ ἐμποιοῖ ἐπιπλέον ἀνωθεν, καὶ ἐκ τῶν κάτωθεν αὐτῇ ἀναβροῦσθαι. εἰσι δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ περὶ τούτων αἰτίαι, ἀλλ' αἰγείρημένα τῶν ἄλλων οἷον ἀκριβεστερα.

ελδ. Τίς ἢ αἰτία δὲ ἢ ὅταν εἰς θαλάσσαν ἐμπέσῃ κεραυνός, αἴλις ἐξωθεῖται.

Πηγνύμενον τὸ θαλάσσιον ὕδωρ τὰς ἄλας ποιεῖ. πηγνύται δὲ ἔκ κεραυνῶν ἐμπέσόνθαι ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ τὸ γλυκὺ καὶ πότιμον ὕδωρ ἐξάγονθαι. ὅθεν τὸ μὴ λεπτόν καὶ πότιμον ὕδωρ, ἔθ' ὑπὸ ἡλίου καλούμενον πηγνύται, ἔθ' ὑπὸ κεραυνῶν, τὸ δὲ αἰμυρόν ὑπ' αἰμφοτέρων ἔσθαι πάχαι, καὶ μάστιγα ὑπὸ κεραυνῶν. θειῶδες γὰρ ὄν τὸ κεραυνικὸν πῦρ ὅταν εἰς τὴν θαλάσσαν ἐμπέσῃ, ἐξατμίζει μὴν καὶ ἀναβροῦσθαι τὸ πότιμον. πηγνύσθαι δὲ τὸ γεῶδες καὶ αἰμυρόν, ὅθεν ἀσηπτα μὴν εἰς κεραυνῶν ποιεῖται τὰ σώματα, ἀσηπτα δὲ οἱ αἴλις ἐκτιρομένης ὑπ' αὐτῶν τ' ὑγροῦσθαι. ταυτῆ

quando omnes convenient planetæ in signo æstivo. Sol quidem in leone constitutus æstatem, in sagittario hiemen facit. Hinc & annus *ἐναυτός* Græcis, quod solem *εἰς τὸ αὐτὸ* in eundem locum referat, ab uno enim puncto in idem punctum sol redit. Omnes igitur planetæ supra nostrum verticem constituti magnam facient æstatem, e diametro autem a nobis remoti omnes magnam hiemen. Et in magna hieme terra mari obruetur, ut in magna æstate exsiccabitur mare.

130. *Quare maris aquæ salsa sint?*

Aqua marina salsa est, quoniam vapores fumosi tanquam materia non satis cocta ac digesta mari incidentes eam sallam gravemque reddunt. Similes exhalationes e terra factæ mixtæque æstivis & autumnalibus pluviis, salvas eas reddunt. Fluvium autem salitudine non afficiuntur propter fluxum suum continuum. Stabilitate enim opus est, ut fumosæ illæ exhalationes subjectis aquis miscantur. Salsedinis etiam causa est sol. Calore enim suo vapores e mari eliciens dulcioresque partes elevans & attollens in auram, salfores & graviores inferius relinquit. Quod vero marinæ aquæ fluviatilibus crassiores sint, ad sensum ipsum patet, quæ enim ob grave onus fluviis vehi non possunt naves, a mari propter illius densitatem facile portantur,

131. *Quæ causa sit quare in mari quoque dulces aquæ reperiantur?*

Causa ob quam dulces etiam in mari aquæ reperiantur, sunt fluvii in illud defluentes. Sic in ora Gazz vicina mare aquas dulces habet, quod Nili quædam ostia non procul inde in illud se exonerant. Dum enim vehementia & impetu fluvius devolvitur in mare, scaturitiones veluti quasdam facit, & aquam reddit dulcem. Memineris etiam hoc, quod ab omni magno fonte manat fluvius, & putei quoque fontibus ortum debent: atque alicubi ex profundo terræ loco aquæ scaturiunt: alibi vero e fontibus & scatebris in terræ summitate. Ac fluvii quidem & scatebræ aquas habent profuentes: putei vero stantes, neque enim promanant. Cæterum Aristoteles mare Erythræum extra Oceanum ponit, quoniam finibus ipsi non jungitur. Est & locus eidem dictus *profundus* supra* Mæotin paludem, ubi cum multo Spiritu aqua dulcissima propullulat.

(Xx) 3

132. *Quare*

* In Græco est, *circa fluvium profundissimum*. Sed præ obscuriore illa interpretatione posui *Mæotin paludem*, respicit enim Pfellus hæc Aristotelis lib. de Mundo cap. 4. *τὸ δὲ ὑπὲρ Κασπίαν βαδὺν ἔχει τὸν ὑπὲρ τὴν Μαιώτιν λίμνην τόπον.*

ρλβ. Διὰ τί τὸ θαλάττιον ὕδωρ ἐτρέφει τὰ δένδρα;

Ὁυ τρέφει τὰ δένδρα τὸ θαλάττιον ὕδωρ, διότι ἐκ ἐνδύειαι ταῖς ῥίζαις αὐτῶν. ἔδὲ ἀναφέρειται ταχέως εἰς τὸ στελεχόν, καὶ τὰς ἀκρῆμονας διὰ τὸ παχύ εἶναι, καὶ ὅτε ἐμβριθεῖς εἰσι καὶ γεῶδες. Ἔτο ἢ ἀποδείκνυσθαι ἀπὸ ἔμῃ μάλλον ἀνέχειν καὶ ὑπερείδειν τὰ πλοῖα, καὶ τὰς κολυμβῶντας. εἶπε καὶ ἄλλη αἰτίαν, ὅτι ξηραϊκόν ἐστὶ ἔτο τὸ ὕδωρ, δεῖ ἢ τοῖς δένδροις ἐξηρότησθαι ἀλλ' ὑγρότησθαι. ὅτι δὲ ξηραίνει τὸ θαλάττιον ὕδωρ, φανερόν καθέστηκε ἀπὸ ἔβουθεῖν πρὸς τὰς σήψεις, ἐξικμάζονταῦτα καὶ ἀναξηραίνον, καὶ τὰ σώματα δὲ τῶν λισσαμένων ἐν τῇ θαλάσσῃ ξηρὰν ἔχει καὶ τραχῆσαν τὴν ἐπιφάνειαν. εἶπε καὶ ἄλλην αἰτίαν ὅτι πολλὰς ἢ θάλασσα μβίχει τ' λιπαρότησθαι, τὸ δὲ λιπαρόν, ἐμπίπῃ τοῖς πόροις τῶν δένδρων, ἐκεῖ ταῦτα καρπογενεῖν.

ρλγ. Διὰ τί τ' θαλάττης ἐλαίου καθάρρανομένης γίνεσθαι καθαρὰ φάνεια καὶ γαλήνη;

Ὅτι τὴν θάλασσαν γεῶδη καὶ ἀνώμαλον ἔσαν ἐξωθεῖ καὶ διαστῆλαι τὸ ἔλαιον τῇ πυκνότητι, εἶτα ἀναρρεχέσθῃ εἰς ἑαυτὴν καὶ συστῆλαι μὲν γίνεσθαι πόροι τινές, καὶ κενὰ διαλείμματ' α, μεταξὺ διαύγειαν ταῖς ὕψεσι δίδοντας καὶ καθαρὰ φάνειαν. Καὶ τὸ πνεῦμα τ' λειότησθαι ἀπολιωθάνον ἐποιεῖ πλῆγῃ, ἔδὲ σάλον. ἢ ὅτι τὸ ἐλαιον ὀμαλώτατον καὶ λιπαρώτατον ὄν ἐπιχεῖσθαι τῇ θαλάσσῃ, διασκίδνησι τὸν ἐν αὐτῇ ἄερα καὶ λαμπρότερον ἀπεργάζεσθαι γαλήνην δὲ ἐμποιεῖ ἐπιπλέον αἰῶθεν, καὶ ἐκ εἰων κατωθεν αὐτὴν ἀναβράττεισθαι. εἰσι δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ περὶ τῆτων αἰτίαι, ἀλλ' αἰγερῆσθαι τῶν ἄλλων εἰσι κρείβεσθαι.

ρλδ. Τίς ἢ αἰτία δὲ ἦν ὅταν εἰς θάλασσαν ἐμπέσῃ κεραυνός, αἶλες ἐξωθῆσιν.

Πηγνύμενον τὸ θαλάσσιον ὕδωρ τὰς αἶλας ποιεῖ. πηγνύται δὲ ἔκ κεραυνῆ ἐμπέσόνσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ τὸ γλυκὺ καὶ πύτμον ὕδωρ ἐξάγονσθαι. ὅθεν τὸ μὲν λεπτόν καὶ πότιμον ὕδωρ, ἐθ' ὑπὸ ἡλίου καυόμενον πηγνύται, ἔθ' ὑπὸ κεραυνῆ, τὸ δὲ ἀλμυρὸν ὑπ' ἀμφοτέρων ἔτο πάσθαι, καὶ μάλιτα ὑπὸ κεραυνῆ. θειῶδες γὰρ ὄν τὸ τεραύνιον πύρ ὅταν εἰς τὴν θάλασσαν ἐμπέσῃ, ἐξατμῆσθαι μὲν καὶ ἀναξηραίνεσθαι τὸ πύτμον. πηγνύσθαι δὲ τὸ γεῶδες καὶ ἀλμυρὸν, ὅθεν ἀσηπτα μὲν εἰ κεραυνῶν πεδῶσι τὰ σώματα, ἀσηπτα δὲ εἰ αἶλες ἐκτρομέσθαι ὑπ' αὐτῶν τ' ὑγρότησθαι. ταῦτα
τη

132. *Quare aqua marina arbores non
alantur?*

Non alit aqua marina arbores, quia se non facile infinuat radici-
bus, nec celeriter in truncum ramosq; assurgit, utpote crassior gravior-
que ac terrestri natura: hoc enim inde demonstratur, quod facilius quam
alia aqua fert sustinetque naves & urinatores. Dices & aliam causam,
quod aqua marina exsiccet, cum arboribus non ariditate sed humore
opus sit. Quod vero siccandi vim habet aqua marina, manifestum est
quia juvat contra putrefactionem, quoniam aridas res reddit siccasque.
Sed & corpora eorum qui in mari laverunt siccam & asperam superfi-
ciem habent. Adde & tertiam causam, quod aqua marina abundat
pingvedine, at pingvedo poris arborum se infinuans fecundas esse
non permittit.

133. *Quare oleo in mare effuso perspicua ejus aqua
fit & tranquilla?*

Quia marina aqua terreis & inaequalibus constans particulis trudi-
tur, laxaturque olei densitate, deinde recurrente illa ad suam naturam
seleque componente sunt pori quidam & vacua intervalla, quae ocu-
lis liquidam illam faciunt ac perspicuam. Et spiritus levi corpori allabens
non turbat aquam jactatve. Vel quod oleum aquabile maxime & pingve
si aquae marinae affundatur, caliginosum in illa aërem dispellit, & lu-
cidiorum facit. Tranquillitatem vero facit oleum, dum aquae mari-
nae supernatat, nec permittit ex inferiore loco illam exfluere. Sunt
& aliae multae harum rerum causae, sed aliis accuratiores sunt quas
attuli.

134. *Quid sit cause, quare si fulmine tangatur mare,
salsum emergat?*

Ex aqua marina coagulata fit sal. Coagulatur autem si fulmi-
ne tacta fuerit, idque dulcem atque potabilem aquam subduxerit.
Nam tenera quidem ac potabilis aqua nec sole urente, nec fulmine
incidente coagulatur: marina autem utroque modo, maximeque a
fulmine. Ignis enim ejus sulfureus in mare delatus potabilem a-
quam absorbit atque in vapores abigit, terream autem ac salinam
coagulat, unde & corpora fulmine tacta incorruptibilia sunt, & salis
ope a putredine conservantur, humore per illum exsiccato. Hanc
causam

τὴν αἰτίαν καὶ Δεισιθέλης ὁ Φιλόσοφος τίθησι τὰς ἀποδείξεις, καὶ οἱ κρείττους τῶν Φυσικῶν.

ρλε. Περὶ τ' ἐν εὐβοίᾳ καλιφόρας.

Τὸ πέλαγος τὸ Ἰωνικὸν ἐκ πολλῆς εὐρυχωρίας ἐν τῇ εὐβοίᾳ στασίμων, καὶ καθάπερ διὰ σομίῃ τινος ἐν τὸν κρισίῳ κόλπον ἐκχυρόμενος ἐμπίπτει πρὸς τὴν αἰγαίαν θάλατταν ἐπεγομόμενον ὑπὸ τ' ἐπελοπονήσῃ ἰδιῶν τ' ἐπὶ πορᾶς ἀνακόπῃσι, προμηθεΐα κρείττωνι ὡς ἴσκειν ἐπικλύσαι τὴν ἀπὸ βροχῆς ἐπιχέουσαν αὐχένος ἀποσειχίζόμενον, καὶ ἰσχυρῆς καλιφόρας, ὡς τὸ αἰεὶ γινώσκον, καὶ περὶ τόνδε τὸν πορῶμον πλέον ἢ καὶ τὸν ἄλλον κόλπον θλαβόμενος ἐπιπύοντι ἐπὶ τῷ ἀναίρειχθι πολλὰς ἐμπύπτον τὸν βρασμὸν ποικίλῃ κίμα φλεγμαῖνον ἐγέρει πρὸς τ' αἰθίον πᾶσι εἰς κλύδωνα κορυφόμενον.

ρλς. Διὰ τί ὑπὸ τῶν ὑδάτων μᾶλλον ἢ τῶν ἐπιπύοντων τὰ δένδρα καὶ τὰ σπέρματα πύφουσι τρέφουσι;

Διότι τῇ πληγῇ διεσῶσι τὴν γῆν καὶ πορᾶς ποιῶσι καὶ διαδίδονται εἰς τὴν ῥίζαν. ἢ ὅπερ ἀληθέστερον, πρὸς φασὶν εἶσι καὶ νέον ὕδωρ τὸ ὑπόγειον, ὡς λανθῆ καὶ παλαιὸν τὸ λιμναῖον, ἢ ὅτι τὸ αἰετῶδες ὕδωρ πνεύματι φλογόμενον ἐδηγείται καὶ ἀναπέμπεται ταχίως εἰς τὸ φύλλον ὑπὸ λεπτότητος, διὰ τὴν φύσιν φλόγου ποιῆ, διὰ τὴν αἰετῶδῆ ἀνάμιξιν, ἢ ὅτι τὸ ἔμβριον ὕδωρ γαστρονοῖ ἐν αἰερί καὶ πνεύματι καθαρόν καὶ ἀμιγρὸν κάττωσι. τὰ δ' ἐπιπύοντα καὶ τὴν γονὴν καὶ τοῖς τόποις ἐμοιόμενα δι' ὧν εἴησι, πολλὰ ἀναπέμπουσι πνεύματα πρὸς αἰετῶδες καὶ ἄλλην αἰτίαν, εὐσηπτόν εἰσι τὸ ὑπέτιον ὕδωρ, καὶ διὰ τὸ κρηθροῦσθαι. πᾶν δ' ὕδωρ τὸ ὑψὸς ἔχων, τρέφει τὸ ὑποκείμενον.

ρλζ. Διὰ τί τῶν ἐμβρίων ὑδάτων εὐαλδέστερα * τοῖς σπέρμασι τὰ μετὰ βροντῶν καὶ ἀστραπῶν ὕδατα;

Πνευματώδη εἰσι διὰ τὴν αἰετῶδῆ ταραχὴν καὶ ἀνάμιξιν. τὸ δ' ὕδωρ πνεῦμα τὴν ὑγρότητα κινῶν μᾶλλον ἀναπέμπει καὶ ἀναδίδωσιν. ἢ ὅτι βροχῆς μὴ καὶ ἀστραπᾶς ποιῆ τὸ θερμὸν ἐν τῷ αἰερί πρὸς τὸ ψυχρὸν μαχομένον. διὸ καὶ χειμῶν ὕδατος βροχῆς. εἰς τὴν μάλιστα καὶ φθινοπώρην. ἢ τὴν θερμότητος πίπτουσα τὸ ὑγρὸν προσφιλὲς ποιῆ τοῖς βλαστάνουσι καὶ ἀφελίμον. ἢ τὴν ἀερινὰ τῶν ὑδάτων ἀναγκαιότερα τοῖς σπέρμασι πρὸς τὴν αἰετῶδῆ. ὅθεν ἡ πλεῖστα ὑμέτη τ' εἰς τὴν χώραν, καθάπερ ἐν Σικελίᾳ πολλὰς καὶ ἀγαθὰς καρπῶν ἀναδίδουσι.

* εὐαλδέστερα ex Plutarchi quæst. natural. p. 912. clarif. Kusteri.

causam Aristoteles Philosophus ponit probatque, & præstantiores quique Physicorum.

135. *De Euripo sive aestu Eubœico.*

Jonium mare ex amplissima latitudine ad Eubœam insulam angusto arctatum fertur, ac veluti per ostium quoddam in Crissum sinum se effundens miscetur mari Ægeæ, Isthmumque subit Peloponnesiacum, atque adeo divina ut videtur providentia prohibetur ne ante se proruat & adversas terras ex angusto loco, quo velut muris inclusum & exaggeratum est, obruat fluctibus. Atque hæc verisimilis est æstus sive refluxus illius causa. Uti & apud istud fretum plus quam in reliquo sinu aquæ arctantur, itaque recurrentibus incidentes veluti effervescunt ac ebulliunt fluctusque faciunt, qui renitentibus undis allisi in æstum exaggerantur.

136. *Quare arbores & femina latius incrementum capiant a pluvialibus quam fluentibus aquis?*

Quoniam pluviales aquæ dum cadunt diffundunt terram porosque & vias aperiunt, & in radicem se insinuant. Aut quod verius, quia recens & nova aqua est, cum illa ex lacubus sit vetus & a longo tempore. Vel quod pluvialis aqua aëreis referta particulis & spiritum admixtum habens pro subtilitate sua celeriter in plantam se immittit, unde & propter aërem intermixtum bullas excitat. Aut quoniam pluvia aqua in aëre & spiritu prognata, pura & sincera descendit, fontana autem refert suas origines assimilaturque locis per quas transit, atque ita variis qualitatibus repletur. Adde & aliam rationem. Pluvia aqua facile putrescit atque ita facile alteratur. Omnis autem aqua ita comparata nutrit subjectum in quod incidit.

137. *Quare ex aquis pluvii illa melius rigant * qua cum tonitru cadunt & fulgure?*

Nempe spiritu plenz sunt, concusso & admixto aëre. Spiritus autem humorem magis movet impellitque ac distribuit. Aut quoniam calor frigori repugnans tonitrua facit & fulgura, quare & hieme nulla tonitrua, sed vere maxime & autumnis. Calor autem accedens humorem plantis opportunum reddit atque utile. Atque vernæ aquæ feminibus ante æstatem maxime necessariæ sunt, unde regiones in quibus veris tempore plurimum pluit, ut in Sicilia, multos & bonos ferunt fructus.

(Yy)

138. De

* lætius faciunt plantas crescere.

ρλγ. Περί τινων λιμνῶν.

Ἡ μὲν καλυμένη ὡρᾷ τοῖς πολλοῖς νεκρὰ θάλασσα ἢ ἐν παλαιότητι, παχυλάτη ἔσα, ἀλμυρολάτη ἐστὶ πάντων ὑδάτων. καὶ πᾶν τὸ ἐμβαλλόμενον ἐν αὐτῇ σῶμα ἀναθεῖται ὑπὸ τῆς ὑδατῆος, καὶ ἐγίβηται ὑπερβύχιον. πᾶν δὲ ὑδωρ ἀλμυρὸν θερμὸν μὲν ἐστὶν ἢ δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ· δυνάμει μὲν ὡς τὰ ἐν Τύρῳ, ἐνεργείᾳ δὲ ὡς ἐν Γαβάρῳ. καὶ ἐν ὁμοεικοῖς χώραις ἐστὶν ἰλυώδης, ἐν ἢ καλαμοὶ καὶ χοῦνοι γίνονται πλεῖστοι, γέτον καίοντες οἱ τὴν χώρας καὶ ἀπο-
 γεφρῦντες, καὶ τὴν γέφραν εἰς ὑδωρ ἀφίψοις τὸ ἐπιπαγνὸν ἀλας εὐρίσκουσι. καὶ ἢ σερβωνίτης ἢ λίμνη ἀλμυρὰ ἐστὶ, καὶ ὅσον αὐτῇ ἐπιγαίνεται ἢ τῆς ὑδατῆος παχυ-
 λης, ἵσχυρον καὶ ἢ ἀλμυρότης, ὡς ἐστὶ τὸ παχύτατον ἀλμυρότατον. καὶ ἢ θάλασσα ἐν ἀλμυρὰ ἐστὶ, διότι παχύνεται, δια τὸ συμμεμίχθαι αὐτῇ τὴν καπνώδη ἀναθυμιάσιν παχυλάτην ἔσαν.

ρλθ. Περί ποταμῶν.

Ἀπὸ τῆς παναρίας καλυμένης ὄρεος τῆς ὄρειος ἐν τῇ ἀσίᾳ ῥέουσι ποταμοὶ ὁ βακχεῖος καὶ ὁ χροάσπης καὶ ὁ ἀράξης. ἐκ τῆς Καυκάου ὄρεος ὁ φάσις, ἄλλα, ἢ πολλοὶ ῥέουσι πολὺ καθαὶ πληθῆ καὶ μέγιστοι ὑπερβάλλοντες. ὁ δὲ Κακάσος μέγιστον ὄρεον τῶν πρὸς τὴν ἑωτὴν θερμὴν καὶ πληθεῖ καὶ ὑψηλῇ. ἐκ τῆς πυρρῆς, ἔστο δὲ ἐστὶν ὄρεον πρὸς δυσμῆν τὴν ἰσημερινὴν, ἐν τῇ Καλίμῳ, ῥέουσι δὲ ἴσχυρον καὶ ἄλλοι τὴν εὐρώπης εἰς τὸν εὐξείνου πόντον. ὑπὸ αὐτῆν δὲ τὴν ἀσπίδα ὑπὲρ τὴν ἑσχάτης Σκυθίας αἱ καλύμεναι ῥίπται εἰσὶν. αἱ δὲ ῥίπται, ὑπερμεγέθη καὶ ὑψηλότατα. περὶ τῆν λιβύην ἐκ τῶν αἰθιοπικῶν ὄρων, ὁ Αἰγῶν καὶ ὁ Νήσος καὶ ὁ χρεμίτης. τῆς δὲ Νείλου τὸ ῥεῦμα ἐκ τῆς ἀργυρῆς κάτεσσος ὄρεος. καὶ ὁ μὲν Ἀχελῷος ἐκ πίνδου, ὁ δὲ Στρυμῶν καὶ ὁ Ἐβρος ἐκ τῆς Σκόμβου. ἐκ δὲ ταῦτα περὶ τὸν ἑλληνικὸν ἵσχυρον.

ρμ. Περί τῆς Νείλου ἀναβάσεως.

Ὁ Νεῖλος τὰς μὲν ἀρχαίς τὴν ῥύστικον, ἐκ τῶν ἀκρῶν μὲν τῆς αἰθιοπίας, ἐσχάτων δὲ τῆς λιβύης λαμβάνει, καθὸ μέρους τὸ κλίμα τὸ ἀνατολικὸν ἀπολύγων ἀρχὴν τῆς μεσημβρίας δίδωσιν. αὐξήσας δὲ κατὰ τὴν θερμὴν ἄρσιν, ἕως ὅς τις ἀφῆσαν πρὸς τῶν ἐτησίων ἀνέμων ἀλμυροῦ πτερόεντος ἀνακαταβήματα, ἀλλ' αὐτῶν δὲ τῶν ἀνέμων κατὰ τροπὴν τὴν θερμὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐπὶ τῇ μεσημβρίᾳ πᾶν τὸ εὐλαϊνὸν καὶ αἰθίορον, ἕως ἐπὶ τὴν περὶ τὴν ἑσπέρην ζώνην συσπυρῆσαι, καθὸ ἢ τὸ πρὸς τὴν φάσιν ἀνακόπῃσιν, καὶ γέρον λαβρὸν ὄρεον ῥέουσι.

138. *De Lacubus quibusdam.*

Mare quod vulgo vocatur mortuum in Palæstina crassissimam omnium aquarum vehit & falsissimam, ita ut quicquid in illam injiciatur supernatet nec submergatur. Omnes porro aquæ falsæ vel actu vel potestate calidæ sunt, potestate quidem ut Tyriz, actu vero ut quæ sunt Gabaris. Et apud Ombricos regio est limosa, in qua plurimus nascitur juncus & calamus, quem urentes regionis incolæ ac redigentes in cinerem, eumque cum aquis coquentes, salem concretum reperiunt. Sed & Sirbonis lacus falsus est, & quantum aquis inest crassitiei tantum etiam falsedinis adesse solet, ita ut crassissimæ quæque falsissimæ sint. Itaque & mare falsum est, utpote crassum, quoniam ipsi admiscetur fuliginosi & crassissimi vapores.

139. *De fluvii.*

A monte Panaryo in Asia oriuntur fluvii Baſtrus, Choaspes & Araxes. Ex Caucaſo monte Phasis multique & magni fluvii alii. Est porro Caucaſus omnium montium versus Orientem æstivum & jugorum multitudine & altitudine maximus. Ex Pyrenæo * (est is mons in Celtica regione ad occidentem æquinoctialem) nascitur Ister, qui per totam Europam profluit in Euxinum pontum. In ipſo septentrione ultra extremam Scythiam montes sunt Riphæi, maximi altissimique. In Africa ex Æthiopicis montibus oriuntur fluvii Egon, Neosis & Chremetes, Nilus ex monte Argyro: Acheloi origines a Pindo, Strymonis & Hebri a Scombro sunt, qui montes sunt in Græcia.

140. *De incremento Nili.*

Nilus originem habet ex summis Æthiopiæ & ultimis Africæ partibus, ubi clima Orientale desinit, incipitque meridies. Intumescit Nilus æstivo tempore, non ut quibusdam persuasum est quod ab Etesis contra spirantibus aquæ illius repellantur, cum hi ipsi venti potius circa tropicum æstivum a septentrionali parte meridiem versus omnes nubes contrahant & propellant, donec in Zona torrida cumulatæ cum ulterius progredi inhihentur, copiosis pluviis erumpentibus Nilus turgēt concitaturque, nec alveo suo contineri se patitur. Tunc dulcissimæ ad potum sunt Nili aquæ, utpote cælestibus aquis

(Yy) 2

auctæ

* Abriobam dixisset cum Tacito, Avieno, Plinio & aliis. Sed videtur hic in Græco aliquid desiderari.

157. * *Quare carnes ex fico ar-*
bore suspensae teneriores
fiant?

157. * *Quare carnes ex fico ar-*
bore suspensae teneriores
fiant?

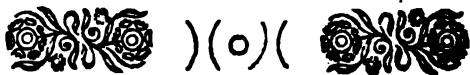
Τὸ Φυτόν ἢ συκὴ ἀπ' ἀγίων ἐστὶ ὀπω-
δίετατον, θερμὸν ἔν πνεῦμα καὶ δριμύ
καὶ τμητικὸν ἀφίησι καὶ ἔτο θρυπτεῖ
καὶ πεπαίνει τὴν σάρκα ἔ' ὄρνιθ' ὅθεν
τῶν ταύρων ὁ χαλεπώτατος συκὴ
προσδεθείς ἡ συχίαν ἄγει καὶ ψαύσεως
ἀνέχεται, καὶ ὁ λ' ἀφίησι τὸν θυμὸν
ὡσπερ ἀπομαρανόμην. Ἐτο γὰρ
τὸ πνεῦμα καὶ τοῖς θυμασιν ἢ ὅλως τοῖς
κρέασι προσπίπτον διαίρει τὴν σάρκα καὶ
περιθρύπτει καὶ ψαφάραν ἀπεργάζεται,
διὰ ταῦτα τοι καὶ πρὸς τὴν γλυκείας
συκῆς ἕτερα σῦκα τὰ λεγόμενα ὀλυθοὶ
τὴν ἀχρηστον ὑγρότητα ἔ' φυτῶ ἐν ἑαυ-
τοῖς ἔλκοντα, ἢ ἡ χρηστὴν ἀφίησι, διὰ
ταῦτα φησὶ καὶ ἡ γραφή, ἢ συκὴ ἐξή-
νεγκε τὰς ὀλύθους αὐτῆς, τὰ τέστιν, ψυχὴ
διὰ καθάρσεως ἀπαντὸς ἀχρηστον ὡσπερ
ὀλυθον ἐξήνεγκεν καὶ ἀποχέ-
τευσεν.

Ficus omnium fruticum arbo-
rumque maxime succo abundat,
itaque spiritum ex se emittit cali-
dum, acrem & incidendi vi prædi-
tum. Atque hic subigit ac veluti
percoquit avis appenzæ carnes, si-
quidem ferocissimus etiam taurus
fico alligatus mitior fit contingi-
que se permittit, atque omnino
jam veluti languidus factus omittit
iram. Hujusmodi igitur spiritus
carnibus victimarum vel quibus-
cunque aliis allabens illas permes-
t maceratque & teneriores efficit.
Itaque etiam dulci è fico grosficru-
dæ, abundantem illius humidita-
tem ad se attrahunt atque sic eam
meliorem reddunt, quo alludens
S. Scriptura ait : ** *Ficus extulit*
grossos suos, hoc est anima per pu-
rificationem omne inutile tan-
quam grossum crudam à se
emisit atque effudit.

* Ita in MS^{to} quo usus sum quæstiones hæc capitibus CLVII, distinguuntur, neque tamen
pauciora argumenta continent quam codex Allatii divisus in capita CXCIII, ut ex ti-
tulis supra p. 51. adscriptis videbis. Itaque ne quis existimaret me minus integrum
istud Pselli opusculum dare, in titulo capita CXCIII, memoravi, licet pro divisione
quam in Lindenbrogiano apographo reperi, non plura sunt capita quam CLVII.

** Cantic, II, 13. Confer quæ de caprisico supra cap. 152.

F I N I S.

INDEX.

auctæ & maxime salubres. Non amplius calidæ quidem uti initio, sed tamen adhuc ut ab tali initio, tepidæ.

141. *Quare solus e fluviis Nilus auras non emittat?*

Solus è fluviis Nilus auras non emittit, quoniam in nubibus ab Æthiopia usque per Etesias meridiem versus propulsis vapores omnes a caloribus illius loci absumuntur, atque exinde pluvius multis cadentibus Nilus ripas suas egressus agros fœcundat, nec mirum est quod auras emittit nullas, vaporibus omnibus a calore jam consumtis. Neque vero, quod Philosophis quibusdam persuasum est, a nivibus liqvefactis augetur & incrementum capit Nilus, neque verior illa causa est aurarum nullarum a Nilo emitti solitarum, quam incrementi.

142. *De Regnis maximis.*

Primum celeberrimum regnorum fuit Assyrium, inde Medicum quod superius illud evertit, & majus imperium sibi comparavit. Persæ inde Medos debellarunt, & Asia propemodum tota subjugata, conati sunt Europæas etiam nationes oppugnare, paucas tamen subegerunt, principatumque tenuerunt non multo majore quam ducentorum annorum spatio. Macedonum Imperium Persas principatu dejecit, & ad secundam vel tertiam vix productum est generationem. Urbs Roma omniterræ, qua non inaccessa est, & ab hominibus incolitur, imperat, & toti mari atque oceano, etiam qua navigabilis esse definit.

143. *De Saporibus.*

Ex saporum variis generibus solum salsum in nullo fructu generari observamus, amarum enim oliva fert, adstringentem * glans unguentaria, acerbum malum punicum, dulcem mel, acidum poma quædam, mordicantem multa semina, multæque radices. Sallus vero humor in nullo reperitur. Quare & aqua marina quando plantam subit alitque, falsedinem relinquit quæ terreæ & crassæ naturæ est, & in qualibet planta aquæ salis & marinæ naturam mutant, falsedinemque deponunt & aliam indolem induunt. Quatenus enim salsum

(Yy) 3

cras-

* Phœnicobalanum Græci recentiores ponunt pro myrobalano, cui fructus $\epsilon\pi\phi\alpha\sigma$ sive $\epsilon\pi\phi\alpha\sigma$ esse videtur Aristoteles lib. 1. de plantis. Vide Jo. Boëcium a Stapel ad Theophrastum p. 97.

- Flatus in caelo. c. 92. Hordeum. 150.
 Hypostasis c. 2. Ομοιόμορφα β.
 ὑπὸ κλάσμα 96. 123.
 Idea. c. 60. Iris 106. Lacus 138.
 Locus c. 67. 72. 118. Loligo 149.
 Lunæ Eclipsis. 95. magnitudo, 93.
 Materia c. 61, an bona. 73.
 Mens c. 20. seq.
 Michaëlis Duce habitus corporis. 8.
 Mistio c. 65. Montes 139. Morbus 86.
 Motus 76. Mundus. 115. seq.
 Musica periodorum celestium proportio. 103.
 Naphtha. c. 43. Natura. 40.
 Natura in Divinis c. 2. 13. seq.
 Necessitas c. 77.
 Neosis fluv. 139. Nilus 139. 140. 141.
 Nix. 105. 155. Oleum mari affusum. 133.
 Ombrici. 138. Parhelii. 109.
 Panaryus fluvius 139.
 Persona c. 2. Phasis fluv. 139.
 Phœnicobalanus. 143. Pindus mons. 139.
 Planetarum Periodi. 103. 125.
 Plumbum. 154.
 Pluvia 105. 136. seq. Polypus 145.
 Præscientia DEI. 16. Prester 114.
 Principia naturalia. c. 59. seq.
 Pyrenæi montes. 139. Pruina 105.
 Mich. Pseli habitus corporis. 8.

SCRIPTORES à PSELLO Allegati.

- A**ristarchus ἀστρονομικώτατ. c. 93.
 Aristoteles c. 28. 29. 30. 51. 76. 88. 91. 96.
 97. 98. 105. 108. 111. 126. 131. Ejus pro-
 blemata. 154.
 Cantici Canticorum locus 157.
 Cleanthes. c. 28.
 Cleomedes Philosophus 117.
 Dionysius Areopagita. c. 74.
 Eleates hospes apud Platon. (in Timeo)
 c. 73.
 Evangelii locus 125.
 Gregorius Nyssenus c. 42.
 Gregorius Theologus c. 15. 42.
 Oratione in Christi nativitate 71.
 Hippocrates 146. Cous Medicus 110.
 Homerus III. 144.
 Iamblichus c. 34.
 Jeremie Prophetæ locus. c. 52.
 Maximus Confessor & Philosophus c. 42.
 Moyfis locus 102.
 Nestorius c. 9.
 Peripatetici Philosophi c. 28.
 Plato. 15. 28. 29. 35. 41. 53. 62. 81. 87.
 Phædone 153.
 Philebo. 73.
 Timeo c. 38. 73. 121. 151.
 Platonica ψυχολογία. c. 36. 38.
 Plotinus c. 28.
 Proclus Philosophus c. 73.
 in Timeum Platonis c. 38. 121.
 Ejus κεφάλαια c. 74.
 Psalmi locus 128.

F I N I S.

crassis valde constat particulis, non potest per radices in ramos attolli, nisi falsedinem gravitatemque abjiciat.

144. *Quare pastores pecoribus salem praebeant?*

Quoniam acor appetitum excitat, porosque aperit, quod facit ad meliorem digestionem. Vel potius valetudinis causa dant salem pecoribus, quae pingvedine quandoque laborant, si autem absunt & digerit. Pingvedo enim quae pellem confipaverat & adduxerat, ab acore illo tenuatur, & minuitur, & sanguis pecudum salem lambere iustarum redditur subtilior. Etiam ad generandum aptiores & congressus appetentiores exinde fiunt pecudes, uti canes falsamento vorato libenter impraegnantur. Sed & Poeta * divinum salem appellat cum ait:

adspersitque salem divinum - - -

divinam enim virtutem fortitus est, quod cadavera mortuorum a putredine, quam passuræ erant, immunia conservat.

145. *Quare polypus mutat colorem, prout saxi adhaerit?*

Constat hoc animal si strepitum aliquem senserit, aut peti se conjecerit, mutari prae timore & colorem alium induere. Assimilat autem se saxorum coloribus, quibus adhæret. Nimirum ab omnibus corporibus ut ære, ferro, lapidibus, effluvia quaedam egrediuntur. Cum itaque Polypi corpus poros effluviis a rebus illis emanantibus congruentes habeat, colores earum adsciscit, suumque iisdem permutat. Quando igitur timet polypus, movet & convertit se, corpusque veluti colligit ac constringit, ut adeo propinquarum rerum effluvia in summitate facile excipiat continetque. Neque vero polypus neque chamæleon ad alba prope posita mutatur, ineptos enim ad alborem poros habet, aliis vero coloribus congruentes.

146. *Quare planta pedis anterioris in urso suavissima est in cibum?*

Quicquid probe coctum ac digestum, idem suave est. Bene coctum autem est quod imprimis incaluit. Incalcescit autem maxime quod maxime agitur & exercetur, ut pedis anterioris planta, qua ursus & incedit & tanquam manu utitur, qua res oblatas arripit. Unde & volu-

& volucrum animalium suavissimæ & ad nutriendum aptissimæ partes sunt quas movent maxime, ut alæ, hæc enim aërem movent ac trajiciunt, cætera autem membra non similiter bene nutriunt. Similiter exercitationes corporis bonum ejus habitum promovent, utpote quibus moventur, coquantur & tenuantur humores. Neq; corporibus tantum sed animis etiam utilitatem afferunt exercitationes in disciplinis & artibus. Atque secundum Hippocratem motio quandoque interposita corpus confirmat, ignavia corrumpit,

147. *Quare Dorii malum graminis proventum exoptant?*

Graminis mala meslis contingit plurima cadente pluvia. Cum enim viride illud pluvia permadens demetitur, facile corrumpitur. At pluvie frumentum ante æstatem rigantes illud juvant adversus calidas auræ & ab austro spirantes, quæ non permittunt fructum in arista condensari, sed calore suo soliditatem ejus impediunt dissipantque, nisi terra irrigata humor aristam refrigerans atque madefaciens accesserit. Quandoquidem igitur propter pluvias mala fit meslis graminis, utpote quod per illas putrescit ac perditur, frumento autem eadem ante æstatem cadentes conducunt, siquidem illud humectant, nec permittunt illud à calidioribus ventis æstu affici & uri, hinc Dorii malum graminis proventum exoptant,

148. *Quare ursa non arrodit retia quando capitur?*

Lupi & agni aliaque bestia arrodunt retia quando illis constrietas se sentiunt. Ursa vero dentes interius in faucibus habens minus illis valet adversus linum, quod labiis propter illorum crassitiam & magnitudinem patitur excidere: aut vero quoniam magis valet anterioribus pedibus, illis laqueos dirumpit, atque adeo retia quoque, & ore defendit se adversus persequentes: aut quia volutationes ursam maxime juvant ut evadere possit, discindendo atque dirumpendo rete, sæpe enim cum eo se circumvolvens id laxat ac refringit, ac deinde facile profilit atque se tuetur. Itaque cum multa habeat quibus se possit defendere, multaque ad effugiendum auxilia, robustissimis utitur, laqueumque quo tenetur ligatus, perumpit.

149. *Quare loligo super aquis visa signum sit tempestatis?*

Loligo pisciculus est superficie corporis lævis, unde & *μαλάκιον* à mollitie appellatur, nudus enim nec munitus testa, nec cute indutus,

sequendis Græcorum scriptis, neque hoc cum maxime Tibi volumen existimavi posse displicere, quo libri liturgici quibus preces & officia atque hymni Græcæ Ecclesiæ recensentur, eorumque notitia traditur. Inprimis vero putavi haud ingratum Tibi fore elenchum Melodorum Græcorum, quem attextum his Allatianis diatribis a me vides. Quanquam enim rudis admodum ille est & vix inchoatus, tamen confido, post deperditum eheu Allatii, unius in editis pariter atque ineditis sequioris Græciæ monumentis veratissimi viri, quem de isthoc argumento promisit librum, haud improbatum Te hosce, primos licet conatus meos in celebrandorum Græcæ Ecclesiæ Hymnographorum studio, quod circa vernaculas cantiones sacras tantum Tibi debet. Equidem libenter profiteor sicut aliis tuis scriptis quæ cum magna voluptate & fructu evolvi, sic illis præcipue vehementer me esse delectatum, quibus hymnos Germanicos in Ecclesiis nostris decantari solitos sive per absolutissimos adios promptis quærentium usibus aptasti, sive collatis editionibus eluisti varias & partim foedas quæ passim illos infederant mendas, sive docto Theologicalum & Historiarum observationum apparatu veluti pulcherrime

nec squama contactus mollibus accensetur. Nudus itaque & minime tectus adeo cum sit, facile afficitur præsentitque tempestatem, unde profilit ut frigus & maris turbationem quæ in fundo est effugiat, & in summa aqua pronatat. Quando igitur hunc pisciculum nautæ vel piscatores mari supernatantem vident, tempestatem præsciunt, uti ventorum imminentiæ signum est, si polypodem animadverterint petra adherentem. Inseminavit enim DEUS animalibus facultatem ejusmodi prænotricem, cujus ope profutura prosequuntur, & quæ nocere possunt fugiant.

150. *Quare frumentum in luto, hordeum in arido conserimus solo?*

Quoniam frumenti planta amara ac furculosa est, hordei autem laxa & fungosa quæque facile corrumpitur, unde illud ab humido emollium succoque impletum optime crescit, hordeo autem quia laxiore natura est, magis conducit terra sicciore, unde & pingvis ac profundus ager bonum profert frumentum, tenuis hordeum. Semina robusta copiosiore nutrimento indigent, infirmiora tenuiore ac leviore. Est autem hordeum longe infirmius rariusque, unde non fert nutrimentum grave ac multum. Cuius enim plantæ herbæ nascenti ac semini congruentem terram succurrere atque aptare oportet, ut qua quodlibet gaudet, in hac alatur & adolescat, prout alia sicco, humido alia, alia calido delectantur solo.

151. *Quare vitis vino irrigata, maxime quod ipsa edidit, exarescat?*

Quoniam merum vi sua styptica sive contrahente insinuat se radicibus, porosque constipando ac condensando non sinit aquam ut planta floreat crescatque, penetrare. Facilius vero imbibit vitis vinum quod ex ipsa profectum est, si illi iterum affundatur. Etsi enim sensu destituitur planta, ac nec appetitu nec phantasia movetur, tamen natura fertur ad succum sibi familiarem, & ab eo facilius constipatur. Cæterum nihil verius, quam multa in physicis esse quæ difficulter explicari & quorum rationes conjecturis non facile attingi possunt, cujusmodi profunda cognitione tantisper dilata, satis nobis esse debet si verisimile aliquid afferatur. Idem aperte profitetur Plato in Timæo, atque ideo nec ego, inquit, qui loquor, nec vos qui me auditis humani aliquid a nobis alienum putare debemus.

(Zz) 2

152. *Qua-*

ρλγ. Περί τινων λιμνῶν.

Ἡ μὲν καλυμένη τῶν πολλῶν νεκρὰ θάλασσα ἢ ἐν παλαιότητι, παχυλάτη ἔσα, ἀλμυροτάτη ἐστὶ πάντων ὑδάτων. καὶ πᾶν τὸ ἐμβαλλόμενον ἐν αὐτῇ σῶμα ἀναθῆται ὑπὸ τῆς ὑδατῆς, καὶ ἐγίβηται ὑπερβύχμον. πᾶν δὲ ὑδὼρ ἀλμυρὸν θερμὸν μὲν ἐστὶν ἢ δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ· δυνάμει μὲν ὡς τὰ ἐν Τύρῳ, ἐνεργείᾳ δὲ ὡς ἐν Γαβάρῳ. καὶ ἐν ὀμβρικοῖς χώραις ἐστὶν ἰλυώδες, ἐν δὲ κάλαμοι καὶ χόοι γίνονται πλεῖστοι, γέτον καίοντες οἱ δὲ χέραι καὶ ἀπο-
 γερῶντες, καὶ τὴν γέφραν εἰς ὑδὼρ ἀφίψονται τὸ ἐπιπαγόν αἰλας ἀνίσταται. καὶ ἡ σερωανίτης δὲ λίμνη ἀλμυρὰ ἐστὶ, καὶ ὅσον αὐτῇ ἐπιγαθίσαι ἢ τῆς ὑδατῆς παχυ-
 τῆς, ἴσῳ καὶ ἢ ἀλμυρότης, ὡς ἐστὶ τὸ παχύτατον ἀλμυρότατον. καὶ ἡ θάλασσα ἐν ἀλμυρὰ ἐστὶ, διότι παχύνεται διὰ τὸ συμμειχθῆαι αὐτῇ τὴν κρυσταλλοειδῆ ἀναθυμίασιν παχυλάτην ἔσαν.

ρλθ. Περί ποταμῶν.

Ἀπὸ τῆς παναρίας καλυμένης ὄρεος τῆς ὄρειας ἐν τῇ ἀσίᾳ μέγα ποταμοὶ ὁ βακχεῖος καὶ ὁ χροάσπης καὶ ὁ ἀράξης. ἐκ δὲ τῆς Καυκάσου ὄρεος ὁ Φάσις, ἀλλὰ, ἡ πολλοὶ ῥέουσι πολὺ καθαὶ πληθῶν καὶ μεγάλῳ ὑπερβάλλουσιν. οἱ δὲ κακάστος μέγιστον ὄρεον τῶν πρὸς τὴν εἰς τὴν θερμὴν καὶ πληθεῖ καὶ ὑψηλῇ. ἐκ δὲ τῆς πυ-
 ρεινῆς, ἔστο δὲ ἐστὶν ὄρεον πρὸς δυσμῆν τὴν ἰσημεριανήν, ἐν τῇ Καλιπῳ. μέγα ὅτε Ἰσραὴλ δὲ ὅλης τῆς εὐρώπης εἰς τὸν εὐξείνου πόντον. ὑπὸ αὐτῆν δὲ τὴν ἀρξίαν ὑπερ-
 τὸ ἐσχάτης Σκυθίας αἱ καλέμεναι ῥίπλαι εἰσὶν. αἱ δὲ ῥίπλαι, ὑπερμεγάλῃ καὶ ὑψηλόταται. περὶ δὲ τὴν λιβύην ἐκ τῶν αἰθιοπικῶν ὄρων, ὁ Αἰγυπῶ καὶ ὁ Νείλος καὶ ὁ χρεμίτης. τῆς δὲ Νείλου τὸ ρεῦμα ἐκ τῆς ἀργυρῆς κατέσσω ὄρεος. καὶ ὁ μὲν Ἀχελῷος ἐκ πίνδου, ὁ δὲ Στρυμῶν καὶ ὁ Ἐβρος ἐκ τῆς Σκιδμαβίου. ἔστι δὲ ταῦτα περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἴσπων.

ρμ. Περί τῆς Νείλου ἀναβάσεως.

Ὁ Νεῖλος τὰς μὲν ἀρχαίς τὸ ρύσθαι, ἐκ τῶν ἀκρῶν μὲν τῆς αἰθιο-
 πίας, ἐσχάτων δὲ τῆς λιβύης λαμβάνει, καθὸ μέρῳ τὸ κλίμα τὸ ἀπαιτο-
 κὸν ἀπολύει ἀρχὴν τῆς μεσημβρίας δίδωσιν. αὐξήσαι δὲ κατὰ τὴν θερινὴν ἔρα,
 ἕως ὅς τις ἠέθησαν πρὸς τῶν ἐτησίων ἀνέμων ἀνέμου πτερόλων ἀνακαταβύχμον,
 ἀλλὰ αὐτῶν δὲ τῶν τῶν ἀνέμων κατὰ τροπὴν τὴν θερινὴν ἀπὸ τῶν ἀρξίμων ἐπὶ τὴν
 μεσημβρίαν πᾶν τῶν ἐλαυνόντων καὶ αἰθιαν, ἕως ἐπὶ τὴν κρυσταλλοειδῆ ζώ-
 νη στυαυζῶσι, καθ' ἣν τὸ πρὸς ὠφραὶ ἀνακόπῃσιν, καὶ τότε λαβῶν ὑψηλῶν
 ἰγγυ-

152. *Quare rosa latius florent latentibus plantis
juxta nascentibus?*

Non rosa solum sed & lilia & quæcunque svavi odore præstant, juxta nascentibus allio & cepis fragrantiora fiunt. Siquidem quicquid adhuc in illis supererat acre atque ingratum, natura sua fertur ad illa acerrimi odoris semina, sic ut reliquum deinde sit fragrantissimum amoenissimumque. Sed & ruta sub fico plantata fit quam prius erat acrior, nam quod in fico erat graveolentius, in rutam transfertur. Etiam in ficis prope caprificos plantatis svaviores fici nascuntur, siquidem homogenea ac similis generis quæ sunt, per naturam feruntur ac trahuntur ad similia, quicquid itaque in fico erat acre, in caprificum transit, atque adeo sinceram ei servat dulcedinem.

153. *Quare a provum lacryma dulces, cervo-
rum sint salsa?*

Hoc ex calore & frigiditate contingit. Cervus enim frigida naturæ est, unde & timidus semperque fugiens, nec qui unquam alios persequitur. At aper calida temperatura, unde calor oculis ejus insidens lacrymas coquit & dulces reddit, sed in cervis frigus cum mutare illarum naturam non possit, relinquit salsas crudasque. Nihil sane est in natura quod causam suam non habeat, licet multa captum nostrum effugiant. Itaque oportet veriore causam semper inquirere, tamen contentum esse etiam verisimilibus, quod & Plato in Phædone facere jubet, non ea modo quæ refelli nullo modo possunt amplectens, sed & quæ difficulter possunt confutari.

154. *Quare silices & plumbi lamina aquæ impositæ illam
frigidiores reddant?*

Hanc quæstionem Aristoteles in problematis cum instituisse expendere, insolutam reliquit, est enim ex difficillimis. Nimirum vero cum aër extrinsecus allabens aquam reddit frigidam, id magis etiam efficere valet cum in lapides & plumbi laminas impingitur; densitate enim sua excipiunt illud atque in aquam iterum remittunt, ut per totam illam validius frigus pervadat, unde nihil mirum quod silices plumbique laminæ aquæ injectæ illam refrigerant. Similem ob causam hiemis tempore fluvii frigidiores sunt quam mare, aër enim frigidus

ρηγνυμένων, ὀργᾶται ὁ Νεῖλος καὶ ποταμὸς εἶναι ἐκ ἀνέχθηαι. διὸ πικρὸν τὸ ἐστὶ γλυκύτατον, ἅτε ἐξ ὄμβρων ἑραυίων χορηγούμενον, καὶ θίγῃν προσπελάσει, καὶ ἔτι μὴν θέρμος ὡς ὄψιν ἤρξατο, ἔτι ἢ χλιαρὸς ὡς ἐκείθεν ἀρχαίμενον.

εμα. Διὰ τί μόνον ποταμῶν ὁ Νεῖλος αὔρας ἐκ ἀναδίδωσιν;

Μόνον ποταμῶν ὁ Νεῖλος αὔρας ἐκ ἀναδίδωσι, διότι τῶν τοῦ Νεῖλου ἀπὸ τῆς αἰθιοπίας τῶν ἐτησίων ἀνέμων ἀχρὶ μεσημβρίαν ἐλαυνόμενον, ἢ ἐπιπεριχομένη ἴσως ἀτμὴς ὑπὸ τῆς κατὰ τὸν τόπον πυρώδους, ἀπασα ἐξηκμάζειται, καὶ ἰσχυρὸν ἔστι πολλὰ καθαφερομένη ὁ Νεῖλος τῆς οἰκείας ἐχθρῆς ἐξαιετούμενον γινώσκει τὰς αὔρας, καὶ εἰκότως αὔρας ἐκ ἀναδίδωσι, τῆς αἰθιοπίας πύσης ἐκλακίστης διὰ θέρμότητά. καὶ ἢ ἢ ὁ Νεῖλος αὐξομένον ἀπὸ χιόνος ἡμετέρας, ὡς ἴσως τῶν φυσικῶν φιλοσόφων ᾤθησαν, ὅθεν καὶ ἐστὶ αἰτία ἀληθεύειν τῆς ποταμῶν ἀναβάσεως, καὶ ἔτι μὴ αὔρας ἐκ αὐτῆς ἀναδίδωσιν.

εμβ. Περὶ τῶν μεγίστων βασιλειῶν.

Πρώτη τῶν διανομασμένων βασιλειῶν ἢ τῶν ἀστυρίων, μεθ' ἣν ἢ ἡ μηδική, ἐκείνην τε καθελεῖσα καὶ μείζονα διωκασίαν περὶ βαλδομένη. Περσῶν ἢ μῆδων καὶ βαγανισάμενοι, τῆς μὴν Ἰστίας ὀλίγας δὲν πάσης τελευτῶντες ἐκράτησαν ἐπιχειρήσαντες ἢ καὶ τοῖς ευρωπαϊοῖς ἔθνεσιν ἢ πολλὰ ὑπεργάγοντο. χρόνῳ ἢ καὶ πολλῶ πλείονι διακοσίω ἐτῶν ἔμεναν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς. ἢ ἢ μακεδονικῆς δυναστείας τὴν Περσῶν ἀρχὴν καθελεῖσα ἀχρὶ δευτέρας ἢ τρίτης ἔχουσε προσελθεῖν γενεάς. ἢ ἢ ῥωμαίων πόλις ἀπασῆς μὴν ἀρχῆς γῆς, ὅση μὴ ἀνέμεβατος ἐστὶν, ἀλλ' ὑπὸ ἀνθρώπων οἰκεῖται. Πάσης ἢ κρατεῖ θαλάττης, καὶ αὐτῆς τῆς ὠκεαντιῶν, καὶ ὅση πλείονα ἀδύνατον.

εμγ. Περὶ χυμῶν.

Ἐν τῷ γενεῖ ὄντων τῶν χυμῶν εἶνα μόνον τὸν ἀλμυρὸν ἐπ' ἑτέροις καρπῶν ὀρώμεν γινόμενον, τὸν μὴν γὰρ πικρὸν χυμὸν ἢ ἐλαία Φίρεσι, καὶ τὸν σφυφονοῖν αἰ Φοινικοβάλανοι, καὶ τὸν αὐστηρὸν αἰ ῥοαί. καὶ τὸν γλυκύν τὸ μέλι καὶ τὸν ὄζον τῶν μῆλων ἔτια. καὶ τὸν δριμύν πολλὰ τῶν σπερματικῶν καὶ τῶν ῥιζῶν, ὁ ἢ ἀλμυρὸς χυμὸς ἀπ' ἕδενος γίνεσθαι. διότι ἢ θάλασσα ἀναθιμῆται διὰ τῆς τῆς ἀλμυρῶν ἀποβάλλει, γινώσκει γὰρ καὶ παχυμερὴς ἐστὶ, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ Φυλῶν τὸ ἀλμυρὸν ὕδωρ καὶ θαλάττης ἀλακίμενον, τὴν μὴ ἀλμυρῆν ἀποτίθει.

CAPITA DE OMNIFARI

duis in illis reflexus praevalet magis quam
tatem nullum in solidum corpus in
qui plumbum etiam natura frigidum est
frigus in imo faciunt.

155. *Quare paleis & ve
nix conservantur*

Mirum videri possit quod calidissimi
frigidissimas conservant. Sed non ita
dicas falleris. Neque enim natura cali
tunicam primo nos cum eam induimus
mum calefacit, impleta scilicet calore à
externum aërem ab illo arcens ac repe
calefacta vestis nos calefacit, sic frigida
autem emissio ab illis tenui spiritu, qui di
integras ac compactas conservat. Hic
nix in aquas est quibus constat liquefacta
luti florem amittet, perinde ut evanesci
cum aqua permixto nata fuerat. Sed &
molliter nivibus incumbens, consistens
tegrum relinquit.

156. *Quid sit bulimos*

Bulimos vehemens fames est, quae
λυμός quod famem significat. Veheme
nives frequenter iter faciunt, quod & e
quando caricas vel poma portant. Quae
non homines modo sed & jumenta in
confirmantur & vires recipiunt, ac si v
erecti iterum stant & progrediuntur. I
faciunt, corpora vehementer afficiunt
que inde calor intrinsecus resistens con
sumto una cum calore illa deficiunt ac m
riunt vehementer, & vel paululum cibi
Sunt & qui acrem hanc famem passio
ob calorem illi conjunctum facit,
patiantur.

ἴθιστα, ἑτέραν ἢ μεταλαμβάνει ποιότητα. αἴτε γὰρ παχύτατον ὄν τὸ αἰμυρόν
ἔδυναται ἀπὸ τῶν ριζῶν εἰς τὴν κλαύου μείωσις, εἰ μὴ σὺν τῇ αἰμυρό-
τητι ἀποβαλῆ καὶ ἴην βαρύτερα.

ρμδ. Διαλί τῶν ἀλλασα ἄλας οἱ νομῆς τοῖς θρέμμασιν;

Διότι τὴν ὄραξιν ἢ θριμύτης ἐκκαλεῖται, καὶ τὴν πόρος ἀνατομῆσα, ὡς
ποιεῖ τῇ τροφῇ πρὸς ἀνάδοσιν. ἢ μᾶλλον ὑγείας ἐνεκα τὸν ἄλα διδόνασιν τοῖς βοσ-
κήμασι. νοσεῖ γὰρ τὰ θρέμμασι πιανόμενα, τὴν ἢ πιμελὴν τήκωσιν αἱ ἄλας
καὶ διαχέουσιν ἢ γὰρ κολλῶσα καὶ στυδέουσα τὸ δέριμα πιμελῆ, λεπτή καὶ ἀσθε-
νὴς ὑπὸ θριμύτητι γίνεται, καὶ τὸ αἷμα ἢ τῶν τὸ ἄλας διαλυθόντων, λεπτύ-
νεται. καὶ τὰ βοσκήματα ἢ γονιμώτερα καὶ πρόθυμα πρὸς τὰς συνουσίας ἐπι-
θεν καθίστανται, καὶ αἰκύνες ἢ λαχέως κύβησι, λαχέων ἐπιδομῆσαι. ἴδῃ ἄλας
θεῖον ὁ ποιητής * εἶρηκεν, ἐν οἷς λέγει. πάσας δ' αἰλὸς θεῖας. διότι θεῖαν κέν-
τηλα δύναμιν, τὰ νεκρὰ τῶν σωματίων εὐσηπία, ἀσηπία ἐργαζόμενον.

ρμε. Διαλί τὴν χροῶν ὁ Πολύπυς ἐξαλλάττει αἰς αἶν
πέτρας προσομιληση;

Δηλόν ἐστι τὸ ζῶον καὶ ὅταν ἢ ψόφον τινὰ αἰσθῆται, ἢ θιραθῆται ὑπο-
πτεύσει, τρέπεται ὑπὸ θηλείας καὶ μεταβάλλεται. ὁμοῖται ἢ τὰς χροῶν τῶν
πετρῶν, αἰς ἐγκαθεται· διότι ἀπὸ πάντων σωματίων καὶ χαλκῆ καὶ σιδήρου
καὶ λίθου ἀπορροαί τινες φέρονται. συμμετρως ἔν οἱ πόροι ἔσονται τῶν
πολυπόδων πρὸς τὰ τῶν σωματίων πεμπόμενα ρεύματα ἔχοντες, τὴν τε
χροῶν αἰλῶν ἔχοντες, καὶ μεταβάλλουσι πρὸς αἰσθῆσιν, ὅταν ἐν αἰσθῆσει τρεπόμενοι ὁ
πολύπυς οἶον ἐσφίξει τὸ σῶμα καὶ συνέδησεν, ὡς προσδέχεται καὶ τὸ γινώσκει
πολὴς τὰς τῶν ἐγγύς ἀπορροίας. Οὐτε ἢ ὁ πολύπυς, ἔτε ὁ χαμαιλέον
πρὸς τὸ λευκὸν ἀλλοῖται, διότι ἀσυμμέτρως ἔχοντες τὴν πόρος πρὸς τὴν τοιαύτην
χροῶν. πρὸς ἢ τὰς ἄλλας ἐπιτηδείως.

ρμς. Διαλί τὸ ἀριεῖ ἢ παλάμη τὸ χεῖρὸς Φαγῆν
γλυκυλιότη;

Διότι πᾶν τὸ εὐπεπίον, ἢ δισον. εὐπεπίον ἢ τὸ θριμασόμενον. θριμαί-
νεται ἢ τὸ μάλισμα γυμναζόμενον. καὶ γὰρ ὡς περὶ αὐτῆ χεῖρται βαδίζουσα, καὶ
ὡς χεῖρ ἀνιλαμβανομένη ἔστω προσφυχούσα, ὅθεν καὶ τῶν πηρῶν ζῶον ἴδεται
καὶ εὐροφα ἐστὶ τὰ κνημικώτατα μάλλον, ὅπῃ αἰσθῆσιν αἰσθῆσιν τὰ πτερυγία. τῆτοις
ἐκ Wind. 1. 214.

tem, de Jeuniis Græcorum Carmina c) *Politica*, Indelocum habent minutiora quædam, de d) *Artziburio*, de *Feriis Monachorum*, de *Conscientia & Ingluvie*, de quatuor e) *Evangelistis*, de *triginta argenteis ex Maximo Monacho*, de *Fide*, & aliis ad eam pertinentibus. Finem occupant *Capita adhortativa ad virtutem*.

Nomen habet à τύπος, quasi forma sit, ordinatio, præscriptio, norma, regula, institutio. Hinc & libro nomen τύπος fuit. Evchologium: ἴσθον ὅτι ὁ τοιοῦτος τύπος γίνεσθαι καὶ εἰς κοινῆς γυναικας, καὶ ἄν τις ἐγκαλέσῃσιν τῷ τυπῷ ἀκολουθίαν ἰδίως γυναιχῶν, παιδῶν. καὶ τεθαύματα, πῶς ἐπελάθοισι τῷ τυπῷ καὶ ἐνύχων ἰδίως ἀκολουθίαν, ἢ βασιλείων. Sciendum est, hanc eandem normam servari & in demoribus mulieribus; licet quidam ordini intruserint officium proprium pro mulieribus, & pueris. Et subit admirari eos oblitos fuisse pro Eunuchis, atque Imperatoribus officium proprium ordinare. Ab aliis dictus fuit Διατάξις, ab aliis Διατίπσις; Latinis erit, *Ordo recitandi divini officii*.

Illius Auctor unus esse non potuit, cum pro varietate temporum, & rerum, res etiam divina, & ordo recitandi officii immutatus sit: nec unus apud omnes semper invaluerit usus. Quare singulæ Græcorum Ecclesiæ, & ex potissimum quæ Patriarchalibus infulis cohonestantur, peculiarem sibi modum in rebus divinis peragendis præscripserunt, quod alio in loco nos fuisse probasse meminimus. Cum deinceps barbarorum incurfu res Ecclesiæ imminui cœpta est, & una cum ipsa Ecclesia finem habere, reliquis aliarum Ecclesiarum ritibus obmutescens, ille, qui sancti Sabæ f) fuisse dicitur, uti melior, & rebus accom-

(A 22) 2 modatior,

c) Carmina sunt CCXXIV.

d) Scriptum illud de Artziburio auctorem habet Anastasium Cæsareæ Palæstinæ Episcopum, clarum sub extrema tempora Seculi XI. Porro per Artziburium, jejunium intelligitur Armeniorum, de quo multa invidiosa & in odium eorum excogitata Græci, ut videre licet apud Cangium in *Ἀρζιβύριον*. Sed ex Clariss. Viri Jo. Joach. Schröderi thesauro linguæ Armenæ p. 335. seq. cognosces Armena lingua *arrad/cha* fuerit sonare *primus*, illoque vocabulo intelligi primos quinque dies magni jejunii à Dominica Septuagesimæ usque ad Pascha. Marcus ille Hieromonachus non diversus fortassis ab eo cujus interrogata dissolvit Theodorus Balsamo.

e) Ex Pseudo Dorothei Synopsi.

f) Typicum Sabæ allegatur ab Eutychio T. 2. *Annal.* p. 247. 248. ubi illud Ecclesiæ typicum appellat. In MS. Vindob. *Τυπικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τῆς ἐν Ἱεροσολ-*

ἄλλο τὸν αἶρα κινεῖ καὶ διαπερᾶ. ἢ δ' ἄλλα μέρη ἔχ' ὅμοια τούτοις πρὸς τροφίαν ἔχουσι. διὰ τὸ καὶ τὰ γυμνάσια εὐεξίαν αὐτοῖς σωμασι δίδουσι κινήματα καὶ ἴσιν ἐν αὐτοῖς χυμὸς πέπτοντα καὶ ἀπολεπτόντα. ἔ μὲχρι δὲ σωματίων ἄλλα ἔχει αὐτὰς τὰς ψυχὰς τὰ ἐν τοῖς μαθήμασι γυμνάσια εὐφελίαν ἐμποιοῦν. ἔκίνησις δὲ μετεξέτερε κατὰ τὸν ἱπποκράτην, κρᾶνις τὸ σῶμα, ἀρχὴ δὲ ἴκει.

ριζ. Διατί δωριεῖς εὐχολοιοὶ κακὴν χόρην συγκομιδὴν;

Κακὸς συγκομιζέται χόρην βροχῆν, ὅτι πλείστη δαχόμωνος. χλαρὸς γὰρ θριζόμωνος σήπεται ἰαχὺ διάβροχος γογονός. ὑπόμωνος ἢ πρὸς θέρμης σήπεται βροθεῖται πρὸς τὰ θερμὰ καὶ τὸτα ἀνσιμύλια. ἴαυτα γὰρ ἐκ ἐὰ πικυλοφίμωνος ἐσάμων τον καρπὸν ἐν ἴσιν ἀχὺ. ἀλλ' ἐξέστησε καὶ διαχίει τὴ θερμότητι ἐν πῆξιν ἐν μὴ βεβρεγμένης τὴ γῆς ἢ ὑγρότης τὴ θερμότητι ψύχουσα καὶ πῆξουσα τὸν τᾶχου. διότι ἐν ἡ κακὴ ἔ χόρην συγκομιδὴν διὰ τὴν βροχὴν γίνεσθαι, ἔπικυλωσεν ἔτον καὶ ἀφανίσαν, ὅτι ὑπόμωνος εὐφελίμος ἐστὶ τὴ σίτω πρὸς θέρμης γυμνάσιον, ἐξυγραίνει γὰρ αὐτὸν καὶ ἐκ ἐὰ τὴν θερμῶν πνευμάτων θερμότητι καὶ τε καὶ φλέγεσθαι, διὰ ἴαυτα εὐχολοιοὶ τοῖς δωριεῖς κακὴν χόρην συγκομιδὴν.

ριμη. Διατί ἡ ἀρκὴ ἐκ ἐδίει τὰ δίκτυα ὅταν ἀλισκῆται;

Λύκοι μὲν καὶ ἄνετες καὶ ἄλλα τῶν θηρίων διαμάσθεται τὰ δίκτυα, ὅταν ἐν ἴσιν γένηται. ἢ ἄρκου ἴσιν ὁδοῖας ἔχουσα εἰσω ἔ χύμασθαι πρὸς τὰ λῖνα ἐξυκῆται. ἔχρηπέμπει γὰρ τὰ χεῖλη διὰ πᾶχου καὶ μεγάλου, ἢ μᾶλλον ἰσχύουσα ἴσιν χερσὶ διαπᾶ τὸν βροχόν, καὶ τὰς μὴ χρῆσθαι τὸ λῖνον, τῶ ἢ σὺμασι ἀμύνεται τὴν διακοπῆς. ἢ ὅτι αἱ περικυλωσῆσαι μάλισα βροθεῖται αὐτὴ πρὸς τὴν ἀποφυγὴν διαπᾶσαι τὸ δίκτυον καὶ ἰσχύουσα ἀλλοπελ- λάκις περικυλωσῆσαι τοῖς βροχοῖς διακρεῖ τῆς ἔ τέμνει, εἴτα ῥαδίως ἐκκυκῆσαι καὶ σωζέται. πολλῶν ἐν αὐτῇ ἄλλων ἀμυντηρίων καὶ ἀφορμῶν εἰς ἀποφυγὴν. τοῖς μάλισα ἰσχυροῖς χρεῖται, ἔ διολιδοῖς ἔ βροχουφ' ἔ κατέχεται.

ριμθ. Διατί ἡ ἴουθις φανομένη, σημεῖον χειμῶνος ἐστὶ.

ἢ ἴουθις ἰσχύουσιον ἐστὶ λῖνον τὴν ἐπιφάνειαν τὴ σαρκός, ἔπικυλωσεν καὶ μαλαχίον ὠτόμασθαι. ψιλότερον γὰρ ὄν ἔ μῆτι ἐξέρακω συγκαλυπτόμενον, μῆτι δὲ.

& volucrum animalium suavissimæ & ad nutriendum aptissimæ partes sunt quas movent maxime, ut alæ, hisce enim aërem movent ac trahunt, cætera autem membra non similiter bene nutriunt. Similiter exercitationes corporis bonum ejus habitum promovent, utpote quibus moventur, coquantur & tenuantur humores. Neque corporibus tantum sed animis etiam utilitatem afferunt exercitationes in disciplinis & artibus. Atque secundum Hippocratem motio quandoque interposita corpus confirmat, ignavia corrumpit.

147. *Quare Dorii malum graminis proventum exoptant?*

Graminis mala meslis contingit plurima cadente pluvia. Cum enim viride illud pluvia permadens demetitur, facile corrumpitur. At pluviam frumentum ante æstatem rigantes illud juvant adversus calidas auras & ab austro spirantes, quæ non permittunt fructum in arista condensari, sed calore suo soliditatem ejus impediunt dissipantque, nisi terra irrigata humor aristas refrigerans atque madefaciens accesserit. Quandoquidem igitur propter pluvias mala fit meslis graminis, utpote quod per illas putrescit ac perditur, frumento autem eadem ante æstatem cadentes conducunt, siquidem illud humectant, nec permittunt illud à calidioribus ventis æstu affici & uri, hinc Dorii malum graminis proventum exoptant.

148. *Quare ursa non arrodit retia quando capitur?*

Lupi & agni alique bestie arrodunt retia quando illis constrictas se sentiunt. Ursa vero dentes interius in faucibus habens minus illis valet adversus linum, quod labiis propter illorum crassitiam & magnitudinem patitur excidere: aut vero quoniam magis valet anterioribus pedibus, illis laqueos dirumpit, atque adeo retia quoque, & ore defendit se adversus persequentes: aut quia volutationes ursam maxime juvant ut evadere possit, discindendo atque dirumpendo rete, sæpe enim cum eo se circumvolvens id laxat ac refringit, ac deinde facile profilit atque se tuetur. Itaque cum multa habeat quibus se possit defendere, multaque ad effugiendum auxilia, robustissimis utitur, laqueumque quo tenetur ligatus, perfrumpit.

149. *Quare loligo super aquis visa signum sit tempestatu?*

Loligo pisciculus est superficie corporis lævis, unde & *μαλάκιον* à mollitie appellatur, nudus enim nec munitus testa, nec cute indutus,
(Lz) nec

δέρμασι πειροχόμενοι μήτε λεπιδισκεπόμενοι, μετὰ τῶν μαλαχίων τρέχουσι, γυμνοὶ ἐν παλίῳ καὶ ἀσκεπῆς ἐν προαιδομένοιαι δι' εὐπάθειαν ἔχουσι, ὅθεν ἐξάλλεται φεύγουσα τὸ ψυχρὸν καὶ τὴν ἐν βαθείῳ παραχρῆν τὴν θάλασσαν. Καὶ εἰς τὴν ἐπιφανείαν ἔξοδα ἀναήχεται. ὅταν ἐν τῷ ἰχθύδι ἔστω θεασώμεν οἱ θαλαττοῦργοι τῆς θαλασσονηχομένου, χιμῶνα περιβαίρουσι, ὡς περὶ ὅταν ἴδωσι τὸν πολύποδα τὴν πέτρας πειροχόμενον, ἀνέμων σημεῖον αἰφύρας. Ἐγκαθίσταται γὰρ ὁ θεὸς τοῖς ζώοις δυνάμεις προγνωστικὰς, δι' ὧν τὰ σώματα διακίβηται καὶ τὰ λυπηρὰ διαφεύγουσι.

ρν. Διατί τὸν μὲν σῖτον ἐν πληώδει φυτεύουμι γῆ, τὴν
ἢ κριθὴν ἐν καταξήρῳ;

Ὁ σῖτ' ἔχει πικρὸς ὅτι καὶ ξυλώδης, χαύνη ἢ καὶ εὐδιάσηπτος ἢ κριθή. ὅθεν ἐκείν' ἔχει μὲν μαλαττόμενον καὶ χυλάμενον, ὑπὸ τῆς ὑγρῆς μάστιγας φύεται. Τῆ ἢ κριθῆ ἀξιομανότηθα σύμφορον ἐστὶ τὸ ξηρότερον, ὅθεν πυροφόρος μὲν ἢ πῖον καὶ βαθυγυῶς ἄρρα, κριθοφόρος ἢ ἢ λεπτογυῶς. Διότι τῶν σερμαμάτων τὰ ἰσχυρὰ πλείον' ἰσοφῆς δεῖται, τὰ ἢ ἀδυνῆ λεπτογυῶς καὶ ἐλαφρῆς. Ἀδυνέστερον ἢ ἢ κριθῆ καὶ μανότερον, ὅθεν ἔχει τὴν πολλὴν τροφήν καὶ βαρεῖαν. ἐκάστῳ γὰρ βλαστήματι καὶ ἐκάστῳ φυσίῳ χόρτον ἢ σπέρματι κατὰ ἀλλήλων χρητὴν ὑποκειμένην ὡς σκευάξουσι γῆν, ὅπως ὡχαιρεῖται καὶ τὴν τρεφόμενον αὐξήσῃ. χαίρει ἢ τὰ μὲν τοῖς ξηροῖς, τὰ ἢ τοῖς ὑγροῖς, τὰ ἢ τοῖς θερμοῖς.

ρεα. Διατί ἢ ἀμπελ' οἶνον ραινομένη μάστιγα τῆ ἐξ
αὐτῆς, ἀναξηραίνειται;

Ὅτι ὁ ἀμπελ' ἔχει συπληκὴν ἔχων φύσιν ἐνδύεται ταῖς ῥίζαις, καὶ τὰς πόρους σωμαγαγῶν καὶ πυκνώσας ἐκ ἐαυτοῦ διένειται τὸ ὕδωρ ὡς τὸ φύλον ἐμβαλεῖν καὶ βλασάνειν. ῥαὸν ἢ ἢ ἀμπελ' δέχεται τὸ ἐξ αὐτῆς ἄπιον, εἰς αὐτὴν ἐπανιόν. εἰ γὰρ καὶ ἀναίδητον τὸ φύλον, καὶ ἔτε ὁρμῆ ἔτε φαντασία δικαίματος, ἀλλὰ φύσει πρὸς τὸν οἶνον χυμὸν τρεπομένη, παρ' αὐτῆ μᾶλλον ὑπερβαίνει τὴν πυκνωσιν. εἰσὶν ἐν ὧ ἀληθῆς τὰ πλείω τῶν φυσιολογούμενων δύσφραστα καὶ δυσάκαστα, καὶ δεῖ τὸ μὲν βάθ' ἀπογινώσκειν τὴν ἀγνωστικὴν, δέχεται ἢ τὸ διδόμενον αὐτῆ τὸ πιθανόν. Τῆτο καὶ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ βοᾷ, ὡς ἐγώ τε ὁ λέγων ὑμεῖς τε οἱ ἀκρόβητες φύσιν ἀνδραπέτην ἔχομεν.

nec squama contactus mollibus accensetur. Nudus itaque & minime tectus adeo cum sit, facile afficitur præsentitque tempestatem, unde profilit ut frigus & maris turbationem quæ in fundo est effugiat, & in summa aqua pronatat. Quando igitur hunc pisciculum nauæ vel piscatores mari supernatantem vident, tempestatem præfagiunt, uti ventorum imminentiæ signum est, si polypodem animadverterint petreæ adhxrentem. Insemaavit enim DEUS animalibus facultatem ejusmodi prænotricem, cujus ope profutura prosequuntur, & quæ nocere possunt fugiunt.

150. *Quare frumentum in Jutoso, hordeum in arido conferimus solo?*

Quoniam frumenti planta amara ac furculosa est, hordei autem laxa & fungosa quæque facile corrumpitur, unde illud ab humido emollium succoque impletum optime crescit, hordeo autem quia laxiore natura est, magis conducit terra sicciore, unde & pingvis ac profundus ager bonum profert frumentum, tenuis hordeum. Semina robusta copiosiore nutrimento indigent, infirmiora tenuiore ac leviore. Est autem hordeum longe infirmius rariusque, unde non fert nutrimentum grave ac multum. Cuius enim plantæ herbæve nascenti ac semini congruentem terram succedere atque aptate oportet, ut qua quodlibet gaudet, in hac alatur & adolescat, prout alia sicco, humido alia, alia calido delectantur solo.

151. *Quare vitis vino irrigata, maxime quod ipsa edidit, exarescat?*

Quoniam merum vi sua styptica sive contrahente insinuat se radicibus, porosque consupando ac condensando non sinit aquam ut planta floreat crescatque, penetrare. Facilius vero imbibit vitis vinum quod ex ipsa profectum est, si illi iterum affundatur. Etsi enim sensu destituitur planta, ac nec appetitu nec phantasia moveretur, tamen natura fertur ad succum sibi familiarem, & ab eo facilius constipatur. Cæterum nihil verius, quam multa in physicis esse quæ difficulter explicari & quorum rationes conjecturis non facile attingi possunt, cujusmodi profunda cognitione tantisper dilata, satis nobis esse debet si verisimile aliquid afferatur. Idem aperte profitetur Plato in Timæo, atque ideo nec ego, inquit, qui loquor, nec vos qui me auditis humani aliquid a nobis alienum putare debemus.

(Zz) 2

152. *Qua-*

εθβ. Διὰ τί τὰ ῥόδα μᾶλλον αἰθῆ δυσόδιον τῶν
 ὡρῶν φυσικῶν αὐτοῖς;

Ὅτι τὰ ῥόδα μίνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴα καὶ πάντα ὅσα ἔχουσιν ἡδύτητα ἀποφωρᾶν, ὅταν σκόροδα ἢ κρέμματα ἴσους ὡρῶν φύεται, εὐωδέστερα γίνονται. Διότι πᾶν εἶτι δριμύ καὶ δυσόδιον ἐν τῆτοις ἢ, ἐν τοῖς δριμυτέροις τῶν σπορῶν φυσικῶς ἀπορροῖ, καὶ γίνεται τὸ καταλιμπανόμενον εὐωδέστατον καὶ εὐφρατεκνιώτατον. Καὶ τὸ πῆγανον δὲ ὑπὸ τῆ συκῆ φυταυόμενον δριμυτέρον ἑαυτῷ γίνεσθαι, μελαλίθου γὰρ εἰς φυλὴν τὸ ἐν τῇ συκῇ βαρυσμον. Καὶ τῶν συκαῖς ἢ ἀγρίαις ὡρῶν φυσικῶν συκῶν βαλίαι τὰ σύκα γίνονται. ὁλοκῆς γὰρ ἐνάτω ἢ Φορᾶς πρὸς τὰ σύμφυλα ἢ ὅμοια γονιμότης, ὅταν εἴη ἐν τῇ γλυκαίᾳ συκῇ δριμύ, εἰς τῇ ἀγρίᾳ μελαβαίνει συκῆν, καὶ ἀμείνω τῇ ὡρῶν σύκα ἀσφυλάττει γλυκύτητα.

εργ. Διὰ τίνα αἰτίαν τὸ τῶν ἀγρίων συκῶν δάκρυ ἡδύ, τὸ δὲ
 τῶν ἐλαίφων ἀλμυρόν;

Τῆτο διὰ θερμότητος καὶ ψυχρότητος γίνεσθαι. Ὁ μὲν γὰρ ἐλαίφω ψυχρὸς, ὅθεν καὶ διὰ καὶ φεύγων αἰεὶ, διώκειν ἢ ὑδρίπρη. Ὁ δὲ ἀγρίω θερμὸς, ἐνθεν γὰρ τὸ μὲν θερμὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν συκῶν ἐγκαθάρσει τὴν ἴσους τὸ δάκρυον, καὶ γλυκὺ ἀπεργάζεσθαι. Τὸ δὲ ψυχρὸν μελαβαίνει ἔτι τοῖς ἐλαίφω μὴ ἐξίχθον, ἀλμυρὸν ἔστω καὶ Φαυλον εἶ. Οὐδὲν γὰρ τῶν πάντων ἀναίτιον, εἰ καὶ πολλὰ τῇ ἡμετέραν διαφέουσι κατὰληψη. ὅτι ἢ αἰεὶ μὴν τὰς ἀληθεστέραις διώκειν τῶν αἰτίων, ἀλλὰ ἢ τὰς πιθανώτερας ἀρκεῖται, ἐπεὶ καὶ ἔστω Πλάτων ὡρῶν κατέβηται ἐν τῷ διαλόγῳ τῷ Φαίδου, ἢ τὰ ἀσφυλάττει μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ δυσέλεγκτα πρὸς διχρόμω.

εργδ. Διὰ τίνα αἰτίαν αἱ χαλίκες ἢ μολιβδίδες ἐμβαλλόμεναι
 ψυχρότερον τὸ ὕδωρ ποιῶσι;

Τῆτο τὸ ζήτημα ἐν προβλήμασιν Ἀριστοτέλους ἐπιχειρήσας θεωρησάμενος ἐπιλύσασθαι, ἐστὶ γὰρ ἐν τοῖς μάλιστα δυσθεωρήτοις. Εἰ γὰρ καὶ ὁ αἰεὶ ὡρῶν ψυχρὸν τὸ ὕδωρ ἔχωσθαι ἐμπίπλων, ἔτι καὶ μᾶλλον ἰσχυρὸν πρὸς τὰς λίθας ἢ τὰς μολιβδίδας ἀπεριδομένη. ἔγινεσι γὰρ αὐτὸν τῇ πυκνότητι ἢ ἀνακλυσάμενος εἰς τὸ ὕδωρ, ὥστε δι' ὅλα ἰσχυρὰν γίνεσθαι τὴν ἐξίχθιν, καὶ μὴ εἶναι τὰ τῶν χαλίκων λιθίδων καὶ αἱ μολιβδίδες ἐμβαλλόμεναι ψυχρὸν ποιῶσι τὸ ὕδωρ.

152. *Quare rosa letius florent jacentibus plantis
juxta nascentibus?*

Non rosa solum sed & lilia & quæcunque svavi odore præstant, juxta nascentibus allio & cepis fragrantiora sunt. Siquidem quicquid adhuc in illis supererat acre atque ingratum, natura sua fertur ad illa acerrimi odoris semina, sic ut reliquum deinde fit fragrantissimum amoenissimumque. Sed & ruta sub fico plantata fit quam prius erat acrior, nam quod in fico erat graveolentius, in rutam transfertur. Etiam in ficis prope caprificos plantatis svaviores fici nascuntur, siquidem homogenea ac similis generis quæ sunt, per naturam feruntur ac trahuntur ad similia, quicquid itaque in fico erat acre, in caprificum transit, atque adeo sinceram ei servat dulcedinem.

153. *Quare aprorum lacryma dulces, cervo-
rum sint salse?*

Hoc ex calore & frigiditate contingit. Cervus enim frigida naturæ est, unde & timidus semperque fugiens, nec qui unquam alios persequitur. At aper calida temperatura, unde calor oculis ejus insidens lacrymas coquit & dulces reddit, sed in cervis frigus cum mutare illarum naturam non possit, relinquit salvas crudasque. Nihil sane est in natura quod causam suam non habeat, licet multa captum nostrum effugiant. Itaque oportet veriore causam semper inquirere, tamen contentum esse etiam verisimilibus, quod & Plato in Phædone facere jubet, non ea modo quæ refelli nullo modo possunt amplectens, sed & quæ difficulter possunt confutari.

154. *Quare silices & plumbi lamina aqua imposita illam
frigidiores reddant?*

Hanc quæstionem Aristoteles in problematis cum instituisse expendere, insolutam reliquit, est enim ex difficillimis. Nimirum vero cum aer extrinsecus allabens aquam reddit frigidam, id magis etiam efficere valet cum in lapides & plumbi laminas impingitur: densitate enim sua excipiunt illud atque in aquam iterum remittunt, ut per totam illam validius frigus pervadat, unde nihil mirum quod silices plumbique laminæ aquæ injectæ illam refrigerant. Similem ob causam hiemis tempore fluvii frigidiores sunt quam mare, aër enim frigi-

Διὸ καὶ χειμῶν⊕ οἱ πῦλαμοὶ ψυχρότεροι τ' θαλάττης γίνονται, ἰσχυροὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς ὁ ψυχρὸς αἶθρ ἀνακλώμεν⊕, ἐν δὲ τῇ θαλάσῃ διὰ βάθ⊕ ἐκλύεται πρὸς μηδὲν ἀνιερειδῶν. ἄλλως γέ καὶ ὁ μόλιθ⊕ τῶν φύσει ψυχρῶν ἐστίν, αἵτε χάλυκες τῇ πυκνότητι γὰρ ψυχρὸν διὰ βάθ⊕ πειῦσιν.

ρη. Διὰ τίνα αἰτίαν ἀχύρσι καὶ ἰμάτισι ἢ χιτῶν διαφυλάττειται;

Θαυμαστὸν δοκεῖ εἶ γὰρ θερμότητα ἀχυρον καὶ ἰμάτιον συγκαταλεῖ τῶν ψυχροτάτων ἐστίν. ἐκ ἔχει δὲ ἕτας, ἀλλ' εἰ αὐτοῖς ὡς λογικὸν μόν⊕. ὅτι γὰρ φύσει θερμὸν τὸ ἰμάτιον, καὶ γὰρ ὁ χιτῶν ψυχρὸς ἡμῖν προσπίπτει γὰρ πρῶτον ἐν δυσαιετοῖς, εἶτα μῦθοι θερμαίνει τ' αἶφ' ἡμῶν θερμότητ⊕ ἐμπιπλάμνος, καὶ αἷμα πρὸς ἐλλῶν καὶ τὸν ἐξω αἶρα δ' σώματ⊕. ὡς περ ἐν ἡμῶς θερμασόμενον θερμαίνει τὸ ἰμάτιον, ἕτω ψυχόμενον τὴν χιτῶνα πρὸς ἡμῶν. ψυχρῶν δὲ ὑπ' ἀφείσεως πνεύμα λεπτόν, ἕτω γὰρ συνέχει τὴν πῆξιν αὐτῆς ἐγκατακλεισόμενον. ἀπελθόντ⊕ δὲ πνεύματ⊕ ὑδὼρ ἕσα ῥοῖ καὶ διαίτησι καὶ ἀπανθῶν τὸ λευκόν, ὅπερ ἢ δ' πνεύματ⊕ πρὸς τὸ ὑγρὸν ἀνάμιξις ἀφρώδης γνομένη παρ' ἄλλοις, καὶ τὸ ἀχυρον διὰ καφότητα μαλακῶς πεπίπτει καὶ δρῦνται τῶν πύγων.

ρη. Τί ἐστὶ βύλιμ⊕;

Βύλιμ⊕ λέγεται ὁ μέγας λιμὸς, οἷον πύλιμός τις, ἢ ἐστὶ πολὺς λιμὸς. βυλιμῶσι δὲ οἱ διὰ χιόν⊕ μάστιγα πολὺ βαδίζοντες. πάχυσσι δὲ ἕτω καὶ ἵπποι καὶ ἡμίονοι, καὶ μαλισα, ὅταν ἰσάδας καὶ μήλα κομίζωσιν. ὁ δὲ θαυμασιώτατος ἐστίν, ἐκ ἀνθρώπων μόνον ἀλλὰ καὶ κτήνη ἀναρρῶνυσιν αἰτ⊕ πᾶσιν ἐδωδύμων μάστιγα, ὡς καὶ ἐλάχιστον ἐάν φαγωσιν, εὐθύς ἵσταται καὶ βαδίζουσι, πρὸς ἡμῶν γὰρ ἰσχυρῶς καὶ πυκνῶνται γὰρ σώματ⊕ τῶν βαδίζόντων διὰ χιόν⊕, καὶ ἵππων τὸ θερμὸν ἔσωθεν ἀνιερειδόμενον ἀναλίσκει τὴν ἰσοφῶν, αἵτε ἐπιληπτόσης αὐτῆς ὡς περ τὸ πῦρ ἀπομαραινέσθ. διὰ πεπῶσι σφόδρα οἱ ἕτω παρ' ἄλλοις, καὶ βραχὺ πᾶσι βλάσται ἐμφαγοῖσι εὐθύς ἀναλάμπωσιν. οἱ δὲ τὴν βύλιμῶσιν πᾶσ⊕ ἐν τομάχῳ φασὶ διὰ συνδρομὴν θερμῶν λεπτοψυχῶν ποῦν.

duis in illis reflexus prævalet magis quam in mari, ubi propter profunditatem nullum in solidum corpus incidit, sed dissolvitur. Alio- qui plumbum etiam natura frigidum est, & silices propter densitatem frigus in imo faciunt.

155. *Quare paleis & vestimentis injectis,
nix conservatur?*

Mirum videri possit quod calidissimæ res ut palea & vestimentum frigidissimas conservant. Sed non ita se habet, verum ipse qui ita judicas falleris. Neque enim natura calidum est vestimentum, nam & tunicam primo nos cum eam induimus frigidam sentimus, deinde demum calefacit, impleta scilicet calore à corpore nostro procedente, & externum aërem ab illo arcens ac repellens. Quemadmodum igitur calefacta vestis nos calefacit, sic frigefacta nives refrigerat. Frigefit autem emissio ab illis tenui spiritu, qui dum à veste inclulus retinetur, eas integras ac compactas conservat. Hic enim si exspiret & evolaverit, nix in aquas è quibus constat liquefacta diffluet, alboremque suum veluti florem amittet, perinde ut evanescit ac perit spuma quæ spiramine cum aqua permixto nata fuerat. Sed & palea, quoniam perlevis est, molliter nivibus incumbens, consistens ejus gelu non dissolvit, sed integrum relinquit.

156. *Quid sit bulimos?*

Bulimos vehemens fames est, quasi πάλιμος à πολὺς multus & λιμός quod famem significat. Vehementius autem esuriunt qui per nives frequenter iter faciunt, quod & equi sentiunt & muli, maxime quando caricas vel poma portant. Quod vero mirandum maxime est, non homines modo sed & jumenta inter omnes cibos pane maxime confirmantur & vires recipiunt, ac si vel paululum ex eo comederint, erecti iterum stant & progrediuntur. Eorum porro qui per nives iter faciunt, corpora vehementer afficiuntur frigore & consupantur, atque inde calor intrinsecus resistens consumit nutrimentum, quo absumpto una cum calore illa deficiunt ac marcent. Sic itaque affecti esuriunt vehementer, & vel paululum cibi si ceperint, iterum reficiuntur. Sunt & qui acerrimam hanc famem passionem in stomacho esse ajunt, qui ob calorem illi conjunctum facit, ut deliquium animi homines patiantur.

157. Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν εὐρυπῆα γίνεται
τὰ ἐν τῇ συκῇ κρεμαννύμενα
κρέατα;

Τὸ Φυτόν ἡ συκὴ ἀπ' ἀνῶν ἐστὶ ὀπω-
δέστατον, θερμὸν ἔν πνεῦμα καὶ δριμύ-
τη καὶ τμητικὴν ἀφήσει, καὶ ἔτι θρύπτει
καὶ πεπαίνει τὴν σάρκα ἔ' ὄρνιθ' ὄν,
ὅθεν τῶν ταύρων ὁ χαλεπώτατος συκῇ
προσδεθείς ἡσυχίαν ἄγει καὶ ψαύσεως
ἀνέχετα, καὶ ὅλ' ἀφήσει τὸν θυμὸν
ὡς περ ἀπομαρανόμην. Τὸ γὰρ
τὸ πνεῦμα καὶ τοῖς θύμασιν ἢ ὅλως τοῖς
κρέασιν προσπίπτον διαρῆ τὴν σάρκα καὶ
σθιδρύπτει καὶ ψαφάρην ἀπεργάζεται,
διὰ ταῦτα τοὶ καὶ πρὸς τὴν γλυκείας
συκῆς ἕτερα σῦκα τὰ λεγόμενα ὀλύνθοι
τὴν ἀχρηστον ὑγρότητα ἔ' φυτῶν ἐν ἐαι-
τοῖς ἐλκόντων, ἣν χρῆσθ' ἔρα ἀφήσει, διὰ
ταῦτα φησὶ καὶ ἡ γραφή, ἡ συκὴ ἐξή-
νεγκε τὰς ὀλύνθους αὐτῆς, τὰ τέστιν, ψυχὴ
διὰ καθάρσεως ἀπαντὸς ἀχρηστον ὡς περ
ὄλωθον ἐξήνεγκεν καὶ ἀποχε-
τευσεν.

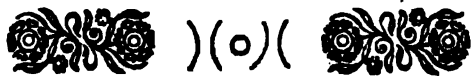
157. * *Quare carnes ex fico ar-
bore suspense teneriores
fiant?*

Ficus omnium fruticum arborumque maxime succo abundat, itaque spiritum ex se emittit calidum, acrem & incidendi vi praeditum. Atque hic subigit ac veluti percoquit avis appenz carnes, siquidem ferocissimus etiam taurus fico alligatus mitior fit contingique se permittit, atque omnino jam veluti languidus factus omittit iram. Hujusmodi igitur spiritus carnibus victimarum vel quibuscunque aliis allabens illas permeat maceratque & teneriores efficit. Itaque etiam dulci è fico grossi crudæ, abundantem illius humiditatem ad se attrahunt atque sic eam meliorem reddunt, quo alludens S. Scriptura ait: ** *Ficus extulit grossos suos*, hoc est anima per purificationem omne inutile tanquam grossum crudam à se emisit atque effudit.

* Ita in MS^{to} quo usus sum quæstiones hæc capitibus CLVII, distinguuntur, neque tamen pauciora argumenta continent quam codex Allatii divisus in capita CXCVIII, ut ex titulis supra p. 51. adscriptis videbis. Itaque ne quis existimaret me minus integrum istud Pselli opusculum dare, in titulo capita CXCVIII, memoravi, licet pro divisione quam in Lindenbrogiano apographo reperi, non plura sunt capita quam CLVII.

** Cantic. II, 13. Confer quæ de caprisico supra cap. 152.

F I N I S.

INDEX.

υπεραιότερον παρ' αὐτοῦ λέγεσθαι. Et infra, Διὸ καὶ ὁ Θεὸς Βασί-
 λειου θεραπευτικῆ γινε μεθ' ὧν χροῖμα ἐπιτομώτερον ταύτην ἐπαγ-
 γέλλει. μετ' ἑποῦ ἢ καλὸν ἡμῶν παστῆρ, ὃ ἴην γλωτταν χρυ-
 σῆς Ἰωάννης ἡ προβάτων σωτηρίας διὰ πωμαῖα παρ' αὐτοῦ ποδῶν,
 εἰς τὴν εὐαγγελίῳ φέρειν παρ' αὐτοῦ εὐαγγέλιον πρὸς τὴν πᾶσαν Σα- 18
 λωνικὴν πρόφασιν ἐβλήθη ἀποσπᾶσθαι. διὸ καὶ τα πολλὰ ἐπιτομῶν
 συντομώτερον τελείωσθαι διτάξασθαι. *Multi quidem & alii divina Ecclie-
 sia Pastores, & Doctores, qui sacris successerunt Apostolis, sacrosanctae
 Missae editionem scriptis demandantes tradiderunt Ecclesiae, quorum pri-
 mi, iique praclarissimi censentur; basius nimirum Clemens summus illius
 Apostolorum principis discipulus & successor, qui sacris Apostolis ei di-
 dantibus, illam edidit: & divus Iacobus, qui Hierosolymitanam Ecclie-
 siam nactus est in sortem, ejusque primus a primo magnoque illo summo
 Pontifice Christo DEO nostro fuit constitutus Episcopus. Tunc inde ma-
 gnus Basilius hominum sollicitudo, & in deteriori prolapsione conspici-
 tus, ac proinde longinquitate producta Missa peccatas, non quod ipse
 supervacaneum quidquam vel nimis longius productum in ea foret exbi-
 traretur, sed ut pariter tum simul orationum, tum audientium igno-
 riam ex longo illo temporis intervallo praevideret, breviores recitandas
 tradidit. Et infra: Quamobrem & divus Basilius medica quadam ra-
 tione usus, breviores eas concisioresque reddidit. Haec vero multo
 post pater ille noster aurea praeclara lingua Joannes de opium salute, ut
 pastorem decet, strenua cura sollicitus, natura humana sollicitudo igno-
 riamque respiciens, fibras omnes ac radices Satanicis praetextus hujus ve-
 luit evellere; & idcirco multa praeclidit, & concisiori praestorique orati-
 one sacrum conficiendum statuit. Id quoque testati sunt Canon Tru-
 lanus 32. Leontius Byzantius contra Nestorium & Eutychetam 19
 lib. 3. Gregorius Protosyncellus, Gennadius Scholarius, Hieremias
 Patriarcha Constantinopolitanus, Beslarion, Marcus Ephra-
 sinus, & alii. Et eas quae nunc tum in dicto libro, tum in Evcho-
 logio, tum alibi sub tantorum sanctorum nomine digeruntur
 Missae, eorum esse nullus, quod ipse sciam, dubitavit, r) pra-
 ter unum Casaubonum exercitat. 14. num. 8. in Baronium. Et
 alius nescio quis contendebat, Joannis Chrysostomi nomen pri-
 mum*

(Bbb) 3

r) Liturgiam à S. Basilio esse compositam non adeo negandam videtur, uti nec à
 S. Chrysostomo, sed inquit jure tempore variis modis fuisse interpolatas ipsa exempla-
 rium diversitas arguit. Confer Acta Sanctor. T. 2. Junii p. 843.

- Hiatus in celo. c. 92. Hordeum. 159.
 Hypostasis c. 2. Ομοιόμορφα 6.
 ὑπὸ καύμα 96. 123.
 Idea. c. 60. Iris 106. Lacus 138.
 Locus c. 67. 72. 118. Loligo 149.
 Lunæ Eclipsis 95. magnitudo, 93.
 Materia c. 61. an bona. 73.
 Mens c. 20. seq.
 Michaëlis Ducæ habitus corporis. 8.
 Mistio c. 65. Montes 139. Morbus 86.
 Motus 76. Mundus. 115. seq.
 Musica periodorum coelestium proportio. 103.
 Naphtha c. 43. Natura. 40.
 Natura in Divinis c. 2. 13. seq.
 Necesitas c. 77.
 Neosis fluv. 139. Nilus 139. 140. 141.
 Nix. 105. 155. Oleum mari affulum. 133.
 Ombri. 138. Parhelii. 109.
 Panaryus fluvius 139.
 Persona c. 2. Phasis fluv. 139.
 Phœnicobalanus. 143. Pindus mens. 139.
 Planetarum Periodi. 103. 125.
 Plumbum. 154.
 Pluvia 105. 136. seq. Polypus 145.
 Præscientia DEI. 16. Prester 114.
 Principia naturalia. c. 59. seq.
 Pyrenæi montes. 139. Pruina 105.
 Mich. Pselli habitus corporis. 8.

SCRIPTORES à PSELLO Allegati.

- A**ristarchus ἀστρονομικώτατος. c. 93.
 Aristoteles c. 28. 29. 30. 51. 76. 88. 91. 96.
 97. 98. 105. 108. 111. 126. 131. Ejus pro-
 blemata. 154.
 Cantici Canticorum locus 157.
 Cleanthes. c. 28.
 Cleomedes Philosophus 117.
 Dionysius Areopagita. c. 74.
 Eleates hospes apud Platonem. (in Timæo)
 c. 73.
 Evangelii locus 125.
 Gregorius Nyssenus c. 42.
 Gregorius Theologus c. 15. 42.
 Oratione in Christi nativitate 71.
 Hippocrates 146. Cous Medicus 110.
 Homerus 111. 144.
 Ratiocinium practicum c. 45. Roma 142.
 Regna maxima 142. Riphæi montes 139.
 Ros 105. Sal pecoribus utile. 144. ex mari
 fulmine tacto. 134. falsus sapor in nullo
 fructu. 143.
 Sanitas 86. Sapores. 143.
 Scombrus mons. 139.
 Sensus 81. Silices. 154.
 Similes vel dissimiles parentibus liberis 84.
 Sirbonis lacus. 138. Sitis jejunantium. 87.
 Sol an calidus. 96.
 Solis magnitudo 93. eclipsis 94.
 Somnia 85. Stellæ cadentes 91.
 Stellarum motus 98. substantia 97. figura
 99. ordo 100. lumen. 101. Significatio 102.
 Strymon fluv. 139.
 Tempus c. 74. 79.
 Terræ magnitudo. 93. motus 128.
 Theurgia c. 52. 55. S. Trinitas c. 1. 10. seq.
 Typho. 111. Vacuum. 117. Venti. 150.
 Virgæ in celo. 108.
 Virtutum ordines c. 48. gradus 49.
 alia de Virtutibus. c. 50. seq. Vita. 151.
 Unio personalis c. 8. 65. relativa. 9.
 Unitas essentia. c. 7.
 Voluntas c. 45.
 Voluntates & operationes duæ in Christo. c. 14.
 Ursus 146. 148.
 Jamblichus c. 34.
 Jeremiæ Prophetæ locus. c. 52.
 Maximus Confessor & Philosophus c. 42.
 Moysis locus 102.
 Nestorius c. 9.
 Peripatetici Philosophi c. 28.
 Plato. 15. 28. 29. 35. 41. 53. 62. 81. 87.
 Phædone 153.
 Philebo. 73.
 Timæo c. 38. 73. 121. 151.
 Platonica ψυχογονία. c. 36. 38.
 Plotinus c. 28.
 Proclus Philosophus c. 73.
 in Timæum Platonis c. 38. 121.
 Ejus κεφάλαια c. 74.
 Psalmi locus 128.

F. I. N. I. S.

LEONIS ALLATII
DE
LIBRIS EC-
CLESIASTICIS
GRÆCORUM,

Dissertationes Dna,

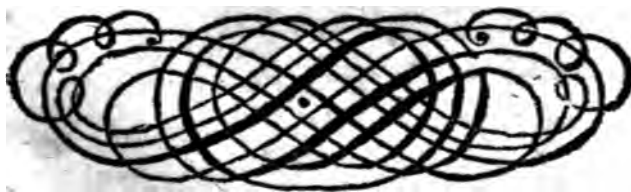
Quarum unâ, Divinorum Officiorum
potiores usitatioresque Libri percensentur: altera
Triodiam, Pentecostarium & Paracletice exa-
minantur.

Ad editionem Cramoisanam Paris. MDCXLIV.
additis notis, supplemento & Indice:
atque Elencho Alphabetico

MELODORUM GRÆCORUM

recusæ cura

JO. ALBERTI FABRICII,

HAMBURGI,
apud THEODOR. CHRISTOPH. FELGINER, MDCCXXII.

1941

1941
1941
1941

1941
1941
1941

1941

1941

1941

VIRO

MAXIME REVERENDO

atque Celeberrimo

GEORGIO SERPILIO,

Ecclesiarum Ratisbonensium

Superintendenti meritisimo,

Pastori & Consistoriali Primario ac Scholarchæ,

s. d.

JO. ALBERTUS FABRICIUS.

Quas prælis iterum curavi subjici & supplemento quodam adauxi dissertationes Leonis Allatii de libris Ecclesiasticis Græcorum, ad Te potissimum deferre in animum induxi, Venerande Antistes, cultus mei & amoris & observantiæ publicum testimonium. Intellexi enim nec Te aspernari meum qualecunque studium in per-

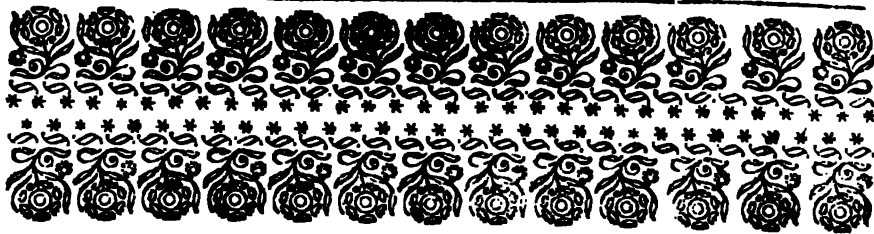

sequendis Græcorum scriptis, neque hoc cum maxime Tibi volumen existimavi posse displicere, quo libri liturgici quibus preces & officia atque hymni Græcæ Ecclesiæ recensentur, eorumque notitia traditur. Inprimis vero putavi haud ingratum Tibi fore eledichum Melodorum Græcorum, quem attextum his Allatianis diatribis a me vides. Quanquam enim rudis admodum ille est & vix inchoatus, tamen confido, post deperditum eheu Allatii, unius in editis pariter atque ineditis sequioris Græciæ monumentis versatissimi viri, quem de isthoc argumento promisit librum, haud improbatum Te hosce, primos licet conatus meos in celebrandorum Græcæ Ecclesiæ Hymnopæorum studio, quod circa vernaculas cantiones sacras tantum Tibi debet. Equidem libenter profiteor sicut aliis tuis scriptis quæ cum magna voluptate & fructu evolvi, sic illis præcipue vehementer me esse delectatum, quibus hymnos Germanicos in Ecclesiis nostris decantari solitos sive per absolutissimos indices promptis quærentium usibus aptasti, sive collatis editionibus eluisti varias & partim fœdas quæ passim illos infederant mendas, sive docto Theologicalium & Historiarum observationum apparatu veluti pulcher-

cherrima exornasti florum sparsione, sive de auctoribus eorum erudite nos edocuisti, sive denique à corruptionibus ac detorsionibus, quibus omni procul pudore contaminare nescio quis nuper ausus ipsos parum pie fuerat, liberaisti atque asseruisti. Igitur quamvis multum abest in tanta Græcorum librorum hujus generis apud nos raritate ac penuria, quam tamen sublevatum iri aliqua spes est, neque exinde pendens meliora aliquando dandi defuerit voluntas: quamvis igitur adhuc multum abest, inquam, ut de Græcis Melodis tam luculenta afferre in medium, eorumque sacris carminibus tantum valeam lucis affundere, quam per Te, venerandorum & doctissimorum virorum B. D. *Jo. Benedicti Carpzovii*, B. D. *Georgii Gærzi*, D. *Georgii Henrici Gærzi*, B. *Wilhelmi Ernesti Tenzelii*, Cl. *Godfridi Ludovici* aliorumque, præcipue Rev. *Johannis Christophori Olearii* exemplo insistentem, in vernaculis nostris felici, impigro & laudatissimo studio factum est, audeo tamen vel primas hasce quas duxi in consimili genere lineas Tibi dedicare, unaque cum illis Alatianas dissertationes qualicunque a me annotationum auctario locupletatas. In illo cum brevitati maxime studuerim, hoc tamen mihi datum volui nego-

tii, ut priorem diatribam, quæ tota Historica est, supple-
rem ex præstantissimorum virorum monumentis
Meursii, Goari, Cangii, Suiceri, Cavei, Rayæi alio-
rumque, & meis observationibus: in altera vero elee-
ctica essem brevior, & innuerem potius quam mul-
tis disputarem, Allatum, quæ in libris illis Ecclesiasticis
tam severe ac prolixè reprehenderet, non adeo multa
fortasse si secum habitare voluisset, habuisse. Quod su-
perest ut quam diutissime doctrinam ac virtutem Tuam præ-
luceas Ratisbonæ Tuæ Tui merito amantissimæ, mul-
tisque præstantissimis monumentis Tuis orbem litera-
tum porro & Ecclesiam mactes, ex animo voveo. Ham-
burgi VIII, Cal. Aprilis Anni Christiani MDCCXII.

LEONIS

LEONIS ALLATII 3

De Libris Ecclesiasticis Græcorum

DISSERTATIO PRIMA,

*Qua divinorum Officiorum potiores & usita-
tiores libri percensentur.*

Ad clarissimum & eruditissimum Virum

GABRIELEM NAUDÆUM.

PETIS a me (CLARISSIME NAUDÆE) eorum librorum œconomiam tibi per litteras transmitti, quorum in Ecclesiæ Græcæ ritibus celebrandis potiores usum iuisse existimo. Nam quemadmodum recte subjungis, tanta est ipsorum non modo copia, sed inter se diversitas, ut cognosci probe non possint, nisi ab homine, ut linguæ, sic rituum & librorum omnium istius gentis callentissimo. Et sane non possum ego qui tibi devinctus sum multis & insignibus modis, hoc officii tantillum, vel æquisimæ postulati- 4
oni tuæ, vel amicitia, quæ mihi tecum anni sunt ferme XIV. arctissima semper fuit, non concedere. Imo vero si Bibliothecæ Mazarinæ cui te præfectum esse nuper accepi, libros ipsosmet inferi desideras, putasque in illis perquirendis opera mea tibi

(A 3 a)

uten-

utendum esse, faciam omni studio, atque diligentia ne quicquam a me postules quod a viro tui amantissimo præstari possit. Atque ut inde exordiar unde tu ad me scribendi occasionem desumpstisti:

Græcorum Ecclesiastici libri, plures nec unius generis sunt, in eamque jam excreverunt molem, ut attentius in introspicienti haud fieri posse videatur, ut per annum ab homine, id studiosius incumbente, nec aliis negotiis implicito recitentur, tantum abest, ut cantu etiam, & per intervalla temporum respirante, commode accenseantur. Illius etenim gentis religio increbrescens unicuique de novo, dummodo Sanctorum res pertractantur, accessionem facere, & ingentia duplicare volumina permittit. Hinc maximam librorum copiam majorem fecit, & novis semper additis, molem in immensum adauxit.

I. Intereos primus per me fit, qui aptud alios locum tenet postremum, *Typicum*. a) *Typicum* ipsum: ἀναλαμβάνων ἐπὶ χεῖρας τὸ πᾶν τυπικόν. In eo, a primo die anni singulis diebus, quid inter Missarum solemnities, quid ad Vesperas, quid ad Horas, quid ad Matutinum, quid denique ad reliqua divina Officia, five dies illi feriales sunt, five festi, recitandum, quid psallendum, aut legendum sit, quibus diebus jejunandum, quibus & quomodo solvendum jejunium, verbis clarissimis, ac facillima methodo præscribitur: variisque est distinctum pro materiz varietate capitibus. In edito præ aliis b) continentur, *Ordo recitandi officium per totum annum, ex præscripto sancti Sabæ, capitibus 59*. Sequuntur, *Marci Hieromonachi de dubiis Typicis capita C*. Postea. *Nicolai Patriarchæ Constantinopolitani ad Anastasium Monachum Sinæ Abbatem,*

- a) *Typicum* hoc a Josaphato Hieromonacho circa A. 1584. emendatum, sæpius Græce vidit lucem, ut Venetiis apud Antonium Pinellum 1603 1615. 1643. fol. De quo præter Meursium, Allatium, Cavcum, Suicerum, Cangium, Nicolaus Rayacus diss. præliminar. ad Tomum 2. Act. Sanctor. Junii p. LXXV. & Jacobus Goar ad Ezechologium Græcorum p. 35.
- b) Omisit Allatius discrete memorare nonnulla *Typicis* adjungi solita ut *Menologium* a Septembri mense per totum annum complectens ἀκολουθίαν five ordinem Ecclesiasticæ Psalmodiæ & συναξίων five collectarum. Nec non Πασχάλιον quale etiam Horologiis & aliis libris suis adjiciunt Græci.

tem, de Jeuniis Græcorum *Carmina* c) *Politica*. In locum habent minutiora quædam, de d) *Artziburio*, de *Feris Monachorum*, de *Continentia* & *ingluvis*, de *quatuor* e) *Evangelistis*, de *triginta argenteis* ex *Maximo Monacho*, de *Fide*, & *aliis ad eam pertinentibus*. Finem occupant *Capita adhortativa ad virtutem*.

Nomen habet à τύπῳ, quasi forma sit, ordinatio, præscriptio, norma, regula, institutio. Hinc & libro nomen τύπῳ fuit. Evchologium: ἴστέον ὅτι ὁ τοιοῦτος τύπῳ γίνεσθαι καὶ εἰς κοιμηθείσας γυναικᾶς, καὶ ἄν τινες ἐγκαθίστησαν τῷ τυπῷ ἀκολουθίαν ἰδίως γυναικῶν, παιδῶν. καὶ τεθαύματα, πῶς ἐπελάθοντο τῷ τυπῷ καὶ ἐνύχων ἰδίως ἀκολουθίαν, ἢ βασιλείων. *Sciendum est, hanc eandem normam servari & in demortuæ mulieres; licet quidam ordini intruserint officium proprium pro mulieribus, & pueris. Et subit admirari eos obliatos fuisse pro Eunuchis, atque Imperatoribus officium proprium ordinare.* Ab aliis dictus fuit *Ἀτάξις*, ab aliis *Ἀτίπωσις*; Latinis erit, *Ordo recitandi divini officii*.

Illius Auctor unus esse non potuit, cum pro varietate 6 temporum, & rerum, res etiam divina, & ordo recitandi officii immutatus sit: nec unus apud omnes semper invaluerit usus. Quare singulæ Græcorum Ecclesiæ, & ex potissimum quæ Patriarchalibus infulis cohonestantur, peculiarem sibi modum in rebus divinis peragendis præscripserunt, quod alio in loco nos fuisse probasse meminimus. Cum deinceps barbarorum incursum res Ecclesiæ imminui cœpta est, & una cum ipsa Ecclesia finem habere, reliquis aliarum Ecclesiarum ritibus obmutescentibus, ille, qui sancti Sabæ f) fuisse dicitur, uti melior, & rebus accom-

(A 22) 2

modatior,

c) Carmina sunt CCXXIV.

d) Scriptum illud de Artziburio auctorem habet Anastasium Cæsareæ Palæstinæ Episcopum, clarum sub extrema tempora Seculi XI. Porro per Artziburium, jejunium intelligitur Armeniorum, de quo multa invidiosa & in odium eorum excogitata Græci, ut videre licet apud Cangium in *Ἀρτζιβέριον*. Sed ex Clariss. Viri Jo. Joach Schræderi thesauro linguæ Armenæ p. 335. seq. cognosces Armena lingua *arrad/sba* fuisse sonare *primus*, illoque vocabulo intelligi primos quinque dies magni jejunii à Dominica Septuagesimæ usque ad Pascha. Marcus ille Hieromonachus non diversus fortassis ab eo cujus interrogata dissolvit Theodorus Balsamo.

e) Ex Pseudo Dorothæi Synopsi.

f) Typicum Sabæ allegatur ab Eutychio T. 2. Annal. p. 247. 248. ubi illud Ecclesiæ typicum appellat. In MS. Vindob. *Ἰυπικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας τῆς ἐν ἱεροσολ-*

modatior, ideoque plausibilior apud Græcos invaluit, quo non tantum qui sancti Sabæ regulis nomina scripserunt, sed ceteri etiam aliorum ordinum sectatores, & sacerdotes in sæculo vitam agentes, & quod maximum est, universa fere Græcia ad recitanda divina officia diriguntur. Idque ut magis mireris, sæculo additi homines, & mulieres abstinentias, & jejunia Monachis, & similis fortis hominibus à Patribus præscripta ita amplectuntur, atque iis obligantur, ut ab iis vel minimum quidem unguem recedere piaculum sit. Quare in tota Græcia fere sæcularium hominum, ac Monachorum vitæ institutum, si uxores tantum subtrahas, à quibus Monachi ex præcepto abstinent, quoad omnia unum idemque est. Typici historiam, illiusque pro tempore mutationem prosecutus est Simeon Thesalonicensis Dialogo contra hæreses. Ejus verba, quia inedita, libentius exscribo: Καὶ δέομαι ὑμῶν ἐν Χριστῷ σωτηρείου ἑαυτῆς τὴν ἱάξιν μέχρι παύσης, καὶ ὡς ἀνιθῆρας ἵνα θεῶν μένω ἐν ἡμῖν τὴν ἐξουσίαν τῶν πατέρων. ἢ καὶ ἡμεῖς βεβημένοι ἀσπῆ τρεῖς καὶ μένου ὡς περ ἡδυσμά τι, καὶ ἀγύμα γλυκαῖον σωτηριόσασιν αὐτῆ καὶ τὰ τῶν κανόνων, ἵνα μὴ ἴσχυομεν ὡς ἐπὶ τὰ καλὰ, καὶ μὴ γνώσω ἔχων τὴν ἱάξιν, ἀκηκοῦντες ἢ μᾶλλον καὶ βιβλίου ὡς προφασίς εὐροῖ ἵνας, καὶ χωρήσῃ πρὸς τὴν ταύτης καθάλισον λέγων, ὡς ἔ τρεῖς σωτήριος, καὶ ὡς παύσαν ἀδμήνης ἀκροῦν κανόνας. νῦν γὰρ καὶ ἐτοι σωτηροῦσαν, καὶ τὸς προσέχασσι καίπερ θυμωμένους ἐν ἡλικίᾳ μαλῶν καὶ ἡδυσίᾳ αὐτῆ τῶν ἐν ταῖς μοναῖς καὶ χερδὸν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις ἢ ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων τυπικῆ τὴν μονῆς ἢ ἀγία Σάββα τελῶται τάξις. ὅτι καὶ ὡς μόνον τινὸς διωγῶν ἐστὶ ταύτην γίνεσθαι. ἐπεὶ καὶ ὡς μοναχῶν ἐξέβηθη, καὶ μέχρις ἀσμάτων πολλάκις ἐν κοινοῖσι ἐκμύεται. καὶ ἡ τοιαύτη ἢ ἀσμάτων ἀναγκασίᾳ, καὶ πατρικῆ. καὶ γὰρ ὁ θεὸς πατὴρ ἡμῶν Σάββας ταύτην διέσωσασθαι, ὡς λαβῶν αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἀγίων εὐθυμίου, καὶ Θεοκλήτου. ἐτοι δέγε ἀπὸ τῶν πρὸ αὐτῶν, καὶ ἢ ὁμολογήσῃ Χαρίτων ὡς ἐκλήφασθαι τὴν ἢ ἢ ἱερῶν Σάββα ἀσμάτων, ὡς ἐμαρτομένη, καὶ κατὰ

Ἱεροσολύμοις ἀγίας Λαύρας τὸ ὄνομα καὶ Θεοφάνου πατρὸς ἡμῶν Σάββα. Αὐτῆ ἢ ἢ ἀκολουθία γίνεσθαι καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀγίων μονῶν. Obiit Sabas ille magnæ Lauræ Hierosol. Abbas A. C. 532. De illo Cyrillus Scythopol. apud Bollandum ad 20. Jan. & Cotelerium T. 3. monument. Fuit & Sabas Monachus circa A. C. 846. clarus scriptor vitæ S. Joannicii, memoratus Martiano de Synodo Photiana p. 541., alii iidem plures de quibus Bollandus T. I. Januarii p. 936. 979.

καταφθαρῆναι. Ἐτόπε ὑπὸ βαρβάρων ἀφανισθεῖσαν ὁ ἐν ἀγίοις πα-
 τὴρ ἡμῶν Σωφρόνιος ὁ ἁγίας πόλεως πατριάρχης Φιλοπονησας ἐξέ-
 δετο. καὶ μετ' αὐτὸν πάλιν ὁ θεῖος ἡμῶν, καὶ θεολογικὸς πατὴρ ὁ Δα-
 μασκηνὸς Ἰωάννης ἀνατίσαστο, καὶ γράψας παρέδωκεν. *Deprecor vos
 in Christo, ut ordinem hunc in perpetuum conservetis, et veluti scintilla qua-
 dam divina traditio Patrum perseveret: quam cum et ipsi velimus ut
 incorrupta conservetur, et veluti condimentum quod dulcedinem conciliat
 persistat, illi et canones subjungimus, ne quis circa bona murmurator,
 et ordinis ignarus, quinimo piger ac segnus nonnulli adinventis pretex-
 tibus illius destructionem machinetur; non solitos inquietans, et qui ab omni-
 bus canuntur Canones audiri. Nunc enim et hi additi sunt. At his qui
 attentius animum applicant, alacrioresque sunt, ordinatio, et suavior
 eo, qui in Monasteriis, et aliis fere omnibus Ecclesiis fit, qui ex Hieroso-
 lymitano Typico Monasterii sancti Sabae ordo prescribitur, accedit, quod
 scilicet ab uno eoque solo perfici potest. Quando et à Monachis dispositum
 est, et absque cantu sapissime in Canoniis absolvatur. Et hic quidem Con-
 stitutio, quam maxime necessaria, et Patribus convenientissima est.
 Etenim sanctus Pater noster Sabas eam prescripsit à sancto Euthymio, et Theo-
 dosto acceptam: hi porro à majoribus, et homologeta Charitone desump-
 serunt. Sacri vero Sabae constitutionem, ne audivimus, locis illis irru-
 ptione Barbarorum vastatis, deperditam, sanctus pater noster Sophro-
 nius sanctae civitatis Patriarcha studio laboreque restituit; et post eam rursus
 divinus, et rebus Theologicis pertractandis acerrimus Joannes Damascenus
 renovavit, scriptoque demandatam tradidit. Hanc itaque sacra Mona-
 steria, &c. Et in Responsis ad Quaestiones Gabrielis Pentapoli-
 tani Metropolitanæ: Καὶ οἱ πατέρες ἡ πάντες ὁρθόδοξοι ὁ θεῖος τε
 Σάββας, καὶ ὁ ἐκ Δαμασκῦ Ἰωάννης Διάκονος Ἱεροσολυμιτικῆ τυπικῆ.
 Et Patres universi tradiderunt, et inter eos Sabas divinus, et Damascenus
 Joannes per Hierosolymiticum Typicum. Et infra: Αἱ λοιπαὶ δὲ νηστῆαι, 9
 καὶ ἅπαντα μὲν κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ἀρχαίαν, ὡς ἡ σωτηρία μαρτυρεῖ, καὶ
 ἀπ' ἀρχῆς Διατάξεις, καὶ ὁ τὸ ἐνώσειος τόμος αὐτῶν μεμνημένον,
 καὶ τὸ Ἱεροσολυμιτικὸν τυπικόν, ὡς προέφημῶν ὁ τὸν θεῖοτατον Σάββαν,
 καὶ μετ' αὐτῶν τὸν Δαμασκῦ θεολόγον συγγραφεὺς ἔχει καὶ νομοθέτας.
 καὶ ὁ μὲν κατὰ τὴν τετάρτην οἰκουμενικὴν συνόδον, ὁ δὲ μετὸν τὴν ἕκτην
 καὶ τὴν ἑβδόμη, ἀμφὼ τὴν ἐκκλησίας πατέρες τε καὶ διδασκαλοὶ. οἱ
 δύο ἡ τυπικὸν σωτηρήσασιν, ὅτι τὸν ὁρθόδοξον θεῖον Σάββα τὴν ἐπιδρο-
 μῆ των ἑθῶν ἀπολιθεῖν, ὁ μέγας Ἰωάννης ἐξ ἀρχῆς ἔτο κατὰ τὴν ἀνω-
 θω*

Θεν τάξιν σωίθηκα, κῆ διελυγώσατο. *Cetera vero omnia jejunia ab antiquis tradita sunt, ut usus testatur, veteresque Constitutiones, nec Unionis tomus tacuit, qui eorum meminit, & Typicum Hierosolymiticum, quod ut supra diximus sanctissimum Sabam, & post eum Theologum Damascenum auctores, institutoresque agnoscit, quorum alter tempore quarta Occumenica Synodi, alter inter sextam & septimam vicam agebat, qui ambo Typicum composuerunt: nam cum à divino Sabā compositam barbarorum incurfione excidisset, magnus hic Joannes ab initio, illud ut antiquitus erat conscripsit, ordinavitque. Nec aliud nobis innuit Cyrillus Scythopolitanus in vita sancti Theodosii g) Archimandritæ. Θθεν κῆ τ' Κομανῶν αὐτῆς αἰτίας ἐκκλησίας ψαλτῆς γρησιμώτα) γέγονεν ἐκ παιδὸς κῆ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανὸνα ἀκριβῶς ἐξεπαιδύθη, κῆ ἐξέμαθε τότε ψαλτήριον κῆ τὰς λοιπὰς θείας γραφάς. Et infra. Αὐτὸς ἦ ὁ Θεοδοσιὸς γνῆς κῆ τὸν τ' ἀρχαῖς κῆ δὲ αὐτῶν ὑπορῶμος Φυγαῖς ἀρχῆς, καὶ πρῶτον ἐρχεται εἰς τὴν μετοπὴ τῶν τῶν, πρὸς τὴν μακαρίτην Μαρκιανόν, καὶ πρὸς τὸν ἀββᾶν Λυκᾶν τὸν Μετρώπῶν τ' ἐρήμῳ κανόνα ὑπ' αὐτῶν ἐμαθεῖν, ἔς τινες ἐν πρώτοις ὁ ἐν αἰγίοις Εὐθύμιος τὴν μοναχικὴν ἡ παιδευσὼν ἀκριβοῦσαν. Hinc & Comenorum Ecclesie Cantor ipse oppido utilis à puero factus est, & Ecclesiasticum ordinem accuratissime edocuit, & memoria mandavit Psalterii librum, & reliquas divinas scripturas. Et, ipse autem Theodosius cognoscens, & dominationis pericula cavens aufugit, primumque venit ad Metopa loca ad beatum Marcianum Anachoretam, necnon ad Abbatem Lucam Metropolitum, & Eremiti regulas ab illis instruitur, quos in primis sanctus Euthymius accuratum institutum Monachorum edocuit. Non inelegantia sunt Joannis Euchaitarum Metropolitæ carmina in Typicum Lauræ:*

Δέδοικα μήπως θεπίσας ἄλλοις τάδε,
 Αὐτὸς δὲ τῶν ἑδὲν ἐξεργασμῶν,
 Κατηγόρας εὐρομι τῆς ἐμῆς νόμῳ.
 Ἀλλ' ὁ κριτὴς με, ἢ θεός, καὶ δεσπότης,
 Μὴ τοῖς ἐμοῖς με, τοῖς δὲ σοῖς κῆδων νόμοις,
 Οὐ τοῖς δικαίοις. Φεῦ γὰρ οἴχομαι τάλαις,
 Τῆς συμπαθείς ἦ καὶ Φιλανθρωπίας λέγω,
 Οἷς προῖκα σωζέω οἶδας, ὡς εὐεργέτης.

Varia

g) Hanc vitam latine dederunt Lipomachus, Surius & Ballandus ad XI. Januarii.

Varia pro varietate Ecclesiarum, & quandoque etiam ejusdem Ecclesie Typica fuisse, ut reliqua missa faciam, habeo ex auctore sive compilatore ejusmodi Typici. Ταῦτα πάντα πατέρες καὶ ἀδελφοί, ἔχ' ἀπλῶς καὶ ὡς ὅτερον, ἐτέθησαν παρ' ἡμῶν, ὡς ἂν τις οἴηθῃ, ἀλλὰ διὰφόρους ἐντυχόντες τυπικοῖς τὴν πραγματείαν ἔ' λόγῳ κ. τ. λ. *Hec omnia, patres & fratres, non simpliciter, & ut casus se obtulit a nobis apposita sunt, ut qui scribam existimabit; sed variis Typicis conquisitiis, rem ita, &c.* Et alibi sæpissime ab ipso commemoratur; in alio Typico aliter rem ordinari. Quæ Typica proprio nomine κτητορικὰ h) appellabantur. Noto ex Scholio in sect. 2. tit. 6. sacrorum Canonum Constantini Harmenopuli. Εἰ δὲ τις καὶ πλέον τῶν ἐπ' αὐτῶν ἡμερῶν κατὰ ἐορτὰς τέτων ἢ ἑκοντῖ, ἢ ἀπὸ κτητορικῶν τυπικῶν συνωθῆναι νηστεύσει, ἢ κατασχευθήσεται. *Quod si quis etiam ultra dies illos septem in festis horum vel sponte sua, vel municipalis Typico compulsus jejunet, non confundetur.* Eadem habet Theodorus Balsamon Responso 53. a quo puto fuisse exscripta. Κτητορικὰ Typica fuerint, quæ in Bibliotheca Barberina manuscripta habentur sub num. 75. & 76. Alterum civitatis Bovenfis scriptum a Georgio Constantinopolitano: alterum Monasterii Casulorum ab Hierotheo Monacho exaratum, & tertium Byzantii Studiorum, & alia alibi, ne singula recenseam. Posteriores itaque Ecclesiarum Præfecti pro arbitrio, & temporis necessitate multa addiderunt, vel detraxerunt. Planeque mea sententia titulo Typici ex antiquissimo descripti, & ab Antonio Arcudio Romam missi, & modo in eadem Bibliotheca conservati, stabilitur. Ibi namque sic titulus concipitur: Τυπικὸν σὺν Θεῷ ἔ' ὅλα χρόνια ἔχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατὰστασιν ἀπασῶν τῶν τε διαπολιτικῶν ἐορτῶν ἢ ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ τῶν ἐπισήμων ἀγίων, καὶ ὅλα ἔ' ἐναυτῆ κατὰ τὴν ᾠδαδοσιν τῶν ἀγίων πατέρων ἔ' τε ἀγία Σάββα, καὶ ἔ' Στεδῖτα, καὶ τὸ πλεῖστον ἔ' ἀγία ὄρεα. ἢ μὴν ἢ ἀλλὰ καὶ μέρ' ἔ' τῆς ᾠδαδόσεως ἔ' ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν Ἰωσήφ ἔ' κλητορῶν ἢ ἀγίας μονῆς ἔ' ἀγία Νικολάου τῶν Κασέλων. *Typicum cum DEO totius atheni, continens Ecclesiasticam constitutionem omnium herilium festorum, & sanctissimam*

h) Hujusmodi Typicum κτητορικὸν sive *fundatorium* complectens regulam Monasterii ab Irene Augusta, Alexii Comneni Imp. conjugē conditi, utraque lingua ediderunt Monachi Benedictini in *Analectis Græcis* Paris. 1692. 4. Vocabulum τυπικῶν non uno sensu ibi occurrens observabis p. 128. 136. 212. 224. Vide & Clariss. Montfauconi *Palæographiam Græcam* p. 299. seq.

solviturque hebdomadibus septem & decem. Harum undecim singulis diebus Matthæi lectionem continuant, à duodecima quinque tantum diebus Marci lectio assumitur, Sabbatis, & Dominicis Matthæi restituitur, usque hebdomadem decimam & septimam, dummodo hæc postrema inter tempus Paschale occurrat, sin minus, non legitur. Lucæ f) Evangelium à feria secunda quæ Dominicam post Exaltationem excipit, & integris hebdomadibus duodecim continuatur, ab initio decimæ tertie Marci percurritur in reliquis diebus, sed Sabbatis & Dominicis Lucæ assumitur: Marci g) tandem inter Matthæi & Lucæ assumitur, quod vero supererit, Sabbatis & Dominicis Quadragesimæ absolvitur. His tamen non obstantibus, ut Evangeliorum in Sanctorum diebus festis recitari solitorum regulam quandam Sacerdotibus darent, eamque facilem, ac infallibilem post quatuor Evangelia, eorumque seriem, varia ex ingenio commenti sunt. Hinc illis: Πίναξ τῶν εὐαγγελίων κατὰ πείρασμα, ὡς εἶωθεν ἀναγνώσκων τῆς ἐκκλησίας, ἐν ταῖς ἑορταῖς ἔκκλησιαις, καὶ τῶν ἁγίων. Et, Κανὼν αὐτῶν ἀναγνώσκων ἀπὸ μηνὸς Σεπτεμβρίου μέχρι Αὐγούστου μηνὸς Σεπτεμβρίου εἰς τὸν Ἀποστόλον. Et, Ἐκλογαὶ δὲ τῶν ἑορτῶν εὐαγγελίων διὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τέλος τῆν περικοπὴν ἐκάστη εὐαγγελίου, ἀλλὰ ἢ τῆν τῶν κεφαλαίων παρασημείωσιν ἀκριβῶς διαγραφῆται. Et, Παρασημείωσις τῶν εὐαγγελικῶν περικοπῶν κατὰ τὰς ἑορταστικὰς ἡμέρας ἢ ἐνιαυτῶν ἀναγνώσκων ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ, μετὰ προσθήκην τῶν ἀρχιελεῶν πρὸς ἐναργὴ καὶ σύντομον κατὰ ἀληθειάν ἢ τῶν ἁγίων. Et, Ἐκλογαὶ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ὅλα ἢ ἐνιαυτῶν καὶ καθημερινῶν κατὰ διαφόρους περικοπὰς, ὡς εἶωθεν ἀναγνώσκων ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ταῖς ἑορταῖς ἔκκλησιαις, καὶ τῶν ἁγίων, καὶ αὐτὰς αἱ περικοπαὶ κατὰ πλάτῃ. Et, Κανὼν τῶν ἀναγνώσκων εὐαγγελίων κατὰ ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν, ἐν δὲ τῷ ἑορταστικῷ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Et hæc in Bibliotheca Barberina manuscripta omnia

f) Τὸ κατὰ Λυκᾶν εὐαγγέλιον ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς μετὰ τὴν ὑψώσιν δευτέρας ἀρχῆς Κυριακῆς ἢ ἀσώτου, (Septuages.) ἔχον ὀλοκλήρως τὰς ἑβδομάδας. Ἀπὸ τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος ἀναγνώσκονται ἐν ταῖς πέντε ἡμέραις τὸ κατὰ Μάρκον. Ἐν ἢ τοῖς σαββάσι καὶ ταῖς κυριακαῖς πάλιν τὸ κατὰ Λυκᾶν.

g) Τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον ὅσον μὲν ἀναγνώσκονται ἀνα μετὰ τὴν ὑψώσιν καὶ τῆς δευτέρας ἀρχῆς καὶ τῆς Λυκᾶ. Τὸ ἢ ἐπίλοιπον κατὰ τὴν μεγάλην ἑορταστικὴν ἢ ἑβδομάσιν πέντε, ἢ ἔν τε σαββάσι καὶ πέντε κυριακαῖς.

nomen Domini dicitur; & in fine cujuslibet versiculi adnectitur *Alleluia*. Polyeleus nomen habet ab eo, quod eodem tempore Psalmus alius accinitur, ἐξομολογῶν τὸν κύριον, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ εἶλε αὐτῷ. *Confitemini Domino Dominum, quoniam in seculum misericordia ejus.* Vel quod tunc cereis, & luminibus lampadis in medio Ecclesie ante Sancta Sanctorum appensæ, quæ vocatur *Polyeleus*, Psalmus ille recitatur. Possent hic de candelis seu lampadibus m) Græcorum, quas sane alii non intellexerunt, aliquid referre. Sed quid illud ad Typica? Primum itaque Typicorum genus erit ex variis Psalmis versuum in solemnitatem collectio, quæ in festis ut ita dicam *vigilatis* canitur. Alterum Typicorum genus est, quod inter Missarum solemnia diebus etsi non omnibus, & sunt *πρῶτα καὶ δευτέρα*, *prima & secunda*; nec alia sunt, quam Psalmus CII. & CXLV. n) Quando vero ea dicuntur, noto ex Typico Sabæ. Ἰησὺν ὡς ἔπο τ' νεῆας κυριακῆς ἕως τῶν ἁγίων, πάντων ἀντίφωνα ψάλλει ἡ ἐκκλησία, καὶ τ' τυπικά. ὁμοίως καὶ τῷ δωδεκαημέρῳ ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς, καὶ εἰς τὰς μνήμας τῶν ἁγίων, αἱ εορτάζομεν τὰ ἀντίφωνα ψάλλομεν. τὰς δὲ λοιπὰς πάσας κυριακὰς ἔχρονε ψάλλομεν τυπικά. *Adventum est, a nov. Dominica ad festum omnium Sanctorum Ecclesiam canere Antiphona, & non Typica; similiter & diebus duodecim, quos Dodecameron nuncupant: in festis Dominicis, in memoriis Sanctorum, quas celebramus, Antiphona canimus, reliquis vero diebus omnibus Dominicis Typica canuntur.* Antiphona * quoque ista cum ab alio nou explicentur, animadvertas velim, ea quemadmodum de Typicis matutini diximus, esse puram putam ex variis Psalmis diversorum versuum, qui magis solemnitatis mysterium expriment, Eclogam. Eamque dividi in primum & secundum Antiphonum. In primo post singulos versus recitatur, 15 ταῖς πρεσβείαις τ' Θεοτόκῃ σῶτερ σῶσον ἡμᾶς. *Precibus Deip.ve Salva nos.* In secundo pro solemnitatum diversitate versui adnectitur formula solemnitatem exprimens: ut in die Paschatis dicitur, σῶσον ἡμᾶς ἡ Θεὸς ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ψάλλοντάς σοι ἀλληλουῖα. *Salva nos Fili DEI, qui a mortuis resurrexisti, canentes tibi alleluia.* In Pentecostes, σῶσον ἡμᾶς ἡ Θεὸς ὁ ἐξέλκῃτε ἀγαθὴ ψάλλοντάς σοι ἀλληλουῖα. *Salva nos Fili DEI Paraclete bone canentes tibi alle-*

(Bbb) *luia.*

m) De his videndus interim Cangius in utroque glossario, in *κανὸν & λαμπάς*.

n) Confer Jacobum Goarum ad Euchologium Græcor. p. 124. & 136. & Meursii glossar in *τυπικά*.

* Idem Goarus p. 123. Raykus p. 32. seq & 48. Meursius, & Cangius in *ἀντίφωνα*.

gitur etiam Tetraevangelium secunda, tertia, & quarta feria,
καὶ πληρῆται, & completur, seu terminatur.

At, ut video, rebus hisce subactis, oppressusque es, re-
creare paululum, & mentem refice carminibus, tum Heroico,
tum Jambico pede currentibus, necdum editis, ex ipsis Barberi-
nis, aliisque codicibus in Evangelia modo jam dicto pro officis
Græcorum dissecta.

40

Ἡ θεία ἰσὺς ὡς τῶν μαθητῶν ἔ λόγῳ
ἔχει τὸ ρεῦμα τῶν ἀειρῦτων λόγων.
Τοῖνυ ὁ δειψῶν μὴ κατακνεῖ ἔ πίνειν
Ψυχὴν κατὰ δῶν, καὶ ποτίζων τὰς φρένας,
Εὐαγγελιστῶν ἰσὺς θεοπνευστος λόγῳ
Τομαῖς διακεθίλλας εὐπιστιόχοις,
καὶ ἰσὺς βιβλῶν τεχνικῶς ἠεροσμίως
Ἄπας ἀκῶν, καὶ ἰσὺς κατὰ ἡμέραν
Βσιῶν ὡς τὰς ὑπεκφωνομῶν
Ἰωάννη θάυμας ἔ εὐβελίας
Σπύδασμα πολλοῖς ἔ πρὶν ἐπαδατομῶν,
καὶ ἀπαδάσασα σωλῶνως προθυμίας
καὶ καλλιπρογησασα κόσμοις ποικίλοις
Τοῖς μὲν ξανθῶν ἰσὺς ὁραῖας ὡς ἔχει
Τοῖς ἔ θεῶν ἔ ῥήμασι ψυχολόγοις
Εὐεργεσίην ἀπαῖας ἀκρωμῶν
Ενταῦθα τὴν θελγῶσαν εἰκότως λῦσαν
Κινῶν ἰσὺς γε συγκινῶ καὶ ἰσὺς λίθῳ.
Ὅθεν πλανῶ σίγησον Ὀρφέως λῦρα
Πόνους, Ἰωάννης ῥδ ἠεροσε ξένη,
καθημερῶσαν ἰσὺς λιδοτρόπον φύσιν.

Εἰς Ματθαῖον.

Σελασφόροις λάμψεσιν ἔ Πασακλήτη
Τὸν νῦν ἐλλαμφθεῖς ὡ Ματθαῖε θεόπτε
τὴν ἔ λόγῳ σάρκωσιν ἀφραῖσω ἰσὺς
κατηγγυλας ἀριστὰ τῇ χθονὶ πάση.

Ἄλλο.

Εἰς μαργάρις δώδεκα Ματθαῖῳ λόγῳ
Πλάτων ἰσὺς Χριστιανικῶν ἰσὺς
Ὁ καὶ κρατῶντες εἶδον ἐν τέρνοις φίλοι
κόσμον φύγωμῶν, καὶ μαλαίας φροσίδας.

Εκίς

Joannis Chrysoſtomi, Baſilii Magni, illiusque quam ipſi vocant
προηγιασμένων, Prefanctificatorum. Licet enim pleræque apud eos
 Miſſæ fuerint, quæ etiam ad hæc tempora pervenerunt, ut Jaco-
 bi, Clementis, Petri, Marci, nihilominus illæ omnes, poſt
 (Bbb) 2 Baſilia-

ſeruntur ſub nominibus SS. *Jacobi, Marci, Petri & Gregorii* Papæ. Edideratque
 cum verſione ſeparatim excuſa Gvil. Morellus Pariſ. 1560. fol. typis Regiis Liturgias
 Jacobi, Baſilii & Chryſoſtomi. Præter illas tres Liturgias in Græcorum *λεητουργικῶν*
 obvias circumſeruntur & aliæ, ut 1) *S. Jacobi* nomine edita a Morello Græce & latine
 Pariſ. 1560. fol. atque inde ab aliis, pro cujus *γνησιότητι* ſingularis Allatii diatriba le-
 gitur in ejus *συμμίκτης*, quæ tamen doctis non ſatisfacit, licet verum eſt ſub Jacobi
ἀδελφοῦ nomine paſſim laudari a recentioribus Græcis, ferri etiam apud Syros
 atque commentario illuſtratam a Syro ſcriptore Dionyſio Bar, Salibi Jacobita qui
 A. 1171. obiit. Si vero Jacobum Apoſtolum atque Præſulem Hieroſol. ut voſunt ha-
 beret auctorem, non ignota fuiſſet Cyrillo Hieroſol. a quo tradita liturgia Cateche-
 ſi Myſtagogica ult. ab illa Jacobi multum eſt diverſa. 2) *S. Petri*, quam Græce &
 lat. vulgavit Jo. a Sancto Andrea Pariſ. 1595. 8. typis Fed. Morelli. 3) *S. Marci*
 cum *Clemente Rom.* de ritu Miſſæ (ex libro VIII. Conſtitut. Apoſtolic.) edita a G. Sir-
 leto Cardinali Pariſ. 1583. 8. itidem Græce & latine quam laudatus Montſauconus
 annotat Coptice extare MS. nomine *Cyrilli Alex.* Neque dubitandum quod ſi unquam
 Jacobus, Petrus, Marcus aliquid in hoc genere tradiderunt, id vehementer au-
 ſtum ac mutatum ad nos pervenerit. Sed ob ea quæ de antiquis temporibus mor-
 que vetuſtiſſ. Chriſtianorum ſacram eonam celebrandi tradit in Apologia Juſtinus
 Martyr. verſimilius videtur nullam ejuſmodi formulam liturgicam tradidiſſe, ſed
 verbis Inſtitutionis CHRISTI fuiſſe contentos. De Miſſa *Gregorii* Theologi ac
Gregorii Papæ jam feci mentionem. Flures Græce exſtare haud memini.

Liturgiæ *S. Baſilii* Codex mille amplius annorum extat in Bibl. Barberina. teſte Clariff.
 Montſaucono in Diario Italico p. 210. Prodiit & Baſilii liturgia Græce Venet. 1601. 4.
 Cæterum lapſus eſt memoria Clariff. Caveus, qui illam in omnibus Baſilii editionibus
 reperiri ſcribit, nam in nulla quod ſciam legitur. At ex *veteri latina* verſione edi-
 dit Jo. Cochleus in ſpeculo antiquæ devotionis circa Miſſam, Mogunt. 1549 p. 117.
 uſus Codice Rincaviensis monaſterii S. Johannis. Occurrit etiam ex veteri inter-
 pretatione inter Liturgias SS. Patrum a Claudio de Sainctes Theologo Pariſ. editus
 Antwerp. 1562. 8. pag. 34. Alia eſt quam ex *Syriaca* lingua vertit & latine edidit
 Andreas Maſius Antwerp. 1569. reculam in Bibl. Patrum & Criticorum ſacrorum
 Anglorum ſupplemento Francofurtenſi T. 2. p. 439. Alia itidem quam ex *Arabi-
 cis* Codd. uno Joſephi Scaligeri ad Velferum miſſo & altero reperto apud Gabrielem
 Negib, Abbatem Ægyptium in comitatu Parſumi Archidiaconi, Patriarchæ Alex.
 ad Clementem VIII. legati Viſtorius Scialagh Accurenſis, Maronita e monte Li-
 bano. Auguſtæ Vindel. A. 1604. 4. publicavit additis Liturgiis *S. Gregorii Theolo-
 gi & Cyrilli Alex.* De Codice Copto Arabico Bibl. Regis Chriſtianiſſ. in quo duæ li-
 turgiæ SS. *Baſilii & Gregorii Theologi*, vide Montſauconi Palæographiam Græ-
 cam pag. 314.

Litur-

Λαοίς ἃ δέξον ἐν σιότητι καθημένοις
Οἷον βλέπων ἰδεῖτε Φῶς Ἰωάννης.

Ἄλλο.

42

Σάλπιγγ' μεγίστη τῶν λόγων Λυκαῖς τίλει
Σάλπιγγ' σοφῶσα τὴν πλάνην τῶ δαιμόνων
καὶ πρὸς βίον λήγοντα μηδαμῶς γαίῃ
Βροτῶν τεύχεα πείθουσα, καὶ ψυχῶν νόσον
Τοῖς Φαρμάκοις λύουσα τῶν χρεστῶν λόγων.
Ἰατροῦς γὰρ σωματίων, καὶ ψυχῶν μέγας.

Ἄλλο.

Τὸν σωματάρχον τῷ πατρὶ Θεῷ λόγον
Εβρόνησας αἰρεῖα σαρκακωμῶν
κηρύξας αὐτῷ τὴν ἐν γῆ παρουσίαν
Ὁ Λυκαῖ μάκαρ, ἐκ Θεοπαῖδ' ἰότητος.

Εἰς Ἰωάννην.

Αἴγλη τριφειγῆ τὸν τῶν λαμπροσφαιδῶν
Ἡστραφίας κόσμῳ βροβήσας ἀειδίως
Τρανώσῃ τὴν σαρκωσιν ἔξ Θεοῦ λόγῳ
Ὁ Θεολόγε γόνε βροβήης ἐνθέως.

Ἄλλο.

Βροβήης γόνε βροβήσων ὑψόθεν μέγας.
καὶ σηματοῦν πῶς ἡ προάρχ' Ὀύσις
Θεὸς βροτός τε, καὶ Θεὸς παλιν μένει.
Δίδε ἃ λύσιν τῶν ὀφλημάτων βίαι
Ἰωάννης κοσμήντι τήδε τὴν βίβλον.

Ἄλλο.

Βροβή πύφικεν ἡ Τριγύρα' λύμα
Βροβήσασα, κηρύττουσα τῆ εὐκωμῆν,
Ἰωάννης ἀρρητον ὑσίαν μόνην
Θείαν τριφειγῆ, δημιουργὸν τῶν ἄλων
Εἶπεν γὰρ ὄντως, καὶ γράφει θεῖα βιβλία,
καὶ τῶν δαδουχῶν, καὶ καταγωγῶν φρένας.

ἑπιτομώτερον παρέδωκε λέγει. Et infra, Διό και ὁ Θεὸς Βασι-
 λειὸν Θεραπευτικῆ γινι μεθεῶν χράμει ἑπιτομώτερον ταύτην ἑπαγ-
 γέλλει. μή ἄπολύ ἢ πάλιν ὁ ἡμέτερος πατήρ, ὁ τὴν γλῶτταν χερ-
 σὺς Ἰωάννης ἡ προβάτων σωτηρίας οἶα ποιμὴν προθύμως κηδόμενος,
 εἰς τε τὴν τ' ἀνθρωπίνης φύσεως ραθυμίαν ἑφορῶν περιήκον πᾶσαν Σα- 18
 τανικὴν προφασιν βλαβερὰν ἀπέσπασα. διό και τα κολλα ἐπίτεμα
 σιωτομώτερον τελείως διατάξατο. *Multi quidem & alii divina Eccle-
 sie Pastores, & Doctores, qui sacris successerunt Apostolis, sacrosancta
 Missæ editionem scriptis demandantes tradiderunt Ecclesie, quorum pri-
 mi, iique præclarissimi consentur, beatus nimirum Clemens summi illius
 Apostolorum principis discipulus & successor, qui sacris Apostolis ei di-
 dantibus, illam edidit: & divus Jacobus, qui Hierosolymitanam Eccle-
 siam natus est in sortem, ejusque primus a primo magnoque illo summo
 Pontifice Christo DEO nostro fuit constitutus Episcopus. Tum inde ma-
 gnus Basilius hominum socordiam, & in deterius prolapsionem conspica-
 tus, ac proinde longinquitate prodita Missæ pertasos, non quod ipse
 supervacaneum quidquam vel nimis longius productum in ea forte arbi-
 traretur, sed ut pariter tum simul orantium, tum audientium igna-
 viam ex longo illo temporis intervallo præcideret, breviores recitandam
 tradidit. Et infra: Quamobrem & divus Basilius medica quadam ra-
 tione usus, breviores eam concisioresque reddidit. Haud vero multo
 post pater ille noster aurea præditus lingua Joannes de ovium salute, ut
 pastorem decet, strenua cura sollicitus, natura humane socordiam igna-
 viamque respiciens, fibras omnes ac radices Satanici prætextus hujus vo-
 luit evellere; & idcirco multa præcidit, & concisiori præstiorique oratio-
 ne sacrum conficiendum statuit. Id quoque testati sunt Canon Trul-
 lanus 32. Leontius Byzantius contra Nestorium & Eutychetem 19
 lib. 3. Gregorius Protosyncellus, Gennadius Scholarius, Hieremi-
 as Patriarcha Constantinopolitanus, Bessarion, Marcus Ephe-
 sinus, & alii. Et eas quæ nunc tum in dicto libro, tum in Evcho-
 logio, tum alibi sub tantorum sanctorum nomine digeruntur
 Missæ, eorum esse nullus, quod ipse sciam, dubitavit, r) præ-
 ter unum Casaubonum exercitat. 14. num. 8. in Baronium. Et
 alius nescio quis contendebat, Joannis Chrysostomi nomen pri-
 mum*

(Bbb) 3

mum

r) Liturgiam à S. Basilio esse compositam non adeo negandum videtur, uti nec a
 S. Chrysostomo, sed inter jectis tempore variis modis fuisse interpolatas ipsa exempla-
 rium diversitas arguit. Confer Acta Sanctor. T. 2. Junii p. 843.

In Marcum.

*De Christo quacumque Petrus præcoudique gentes
Edocuit vere aperiens sacraria lingua
Collegit Marcus, mandavitque astra tabellis,
Hinc Christi eximius colitur nunc nuncius orbe.*

Aliud.

*Non exprimendum Numinis mysterium
Verbi, quod ante sæcla progenit Pater,
Nobisque coram carneum Christi typum
Marcus revelans, inclytus, spectabilis,
Illustrat omnem carneam propaginem.*

Aliud.

*Marcus perennes semper eloquii sacri
Venas, aquasque fontis effundit jugis,
Ut orbis inde sitiat os sacram sitim.*

Aliud.

*Deiloquos effundit & Marcus sonos,
Mortale recta & semita ducit genus
Ad celsa veritatis; hinc itaque gradu
Nos ambulemus congruo, tenebras procul,
Mundo abstinentes, ejus & fallacis
Summum ad parentem amabilem, & placidum visis.*

In Lucam.

*At mitis Lucas medicina assessor, opisque
Herbarum, haud mortale genus miraculaque ipsa
Christi enarravit, nosque ut moriens reparavit,
Rursus ut ex tumulo, terras, hominesque revisit,
Et tandem ad Patrem rutilanti apparuit axe.*

Aliud.

*Accede Luca, & indica explicitam vitam
Pedibus, tenebræ compe de in caliginis*

terquam sabbato & Dominica, & sancto Annunciationis die fiat sacrum Præsanctificatorum. Etsi non displicet absque nomine in Concilii Laodicensi Canone 49. ὅτι ἐ δὲ τῆ τεσσαρακοστῆ ἄρτον προσφέρειν, εἰ 21
 μὴ ἐν σαββάτῳ καὶ κυριακῇ μέσιν. Non oportere in Quadragesima panem offerre, nisi sabbato, & die Dominico tantum. Namque præter hos dies Græci in aliis, dummodo Annunciationis solemnitas non accesserit, si Missa celebranda est, non aliam quam hanc τῶν προηγουμένων celebrant, in qua corpus Christi die Dominico in Missa confectum absumentur. Tum siquidem quilibet sacerdos venturæ hebdomadis dies, quibus celebraturus est, digitis ipse suis numerat, inde tot particulas panis in oblatione abscindit, quot Missas dicturus est, eas cum particula eo die absumentur confectat, & confectas sanguineque Dominico intinctas, uti moris est, conservat in pyxide, ex qua postmodum celebraturus tempore opportuno, cochleari, aliis ibi ad alium usum relictis, haurit, & in disco reponit, & in altare majus advectam consumit. Quadragesimæ etenim diebus, ut Canon Laodicenus præscribit, non licet ἄρτον προσφέρειν, panem offerre, sacramentum, corpus scilicet Christi sanguinemque conficere. Quod Justinus in Dialogo cum Tryphone dixerat ἄρτον ποιεῖν, panem facere, sed in iis præterquam sabbato, & die Dominico, & ipso Annunciationis die Trullanus ait, Præsanctificatorum sacram Missam, seu Liturgiam faciendam. Typicon clarissime omnia, ἰστέον ὅτι ἐν ταῖς κυριακαῖς ἡ μεγάλης τεσσαρακοστῆς, καὶ ἐν ταῖς νηστείαις τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν ἡ ἁγίας βασιλείς λειτουργία τελεῖται, ὡσαύτως 22
 καὶ ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῆς, ἡ ἁγίας προηγουμένη κεκτεται τὴν ἰδίαν ἀκολουθίαν, ἐν τῇ ἁγίας τεσσαρακοστῆ. τὰς ἁγίας λοιπὰς ἡμέρας ἡ ἁγίας ἐναντῶν ἡ ἁγίας ἰωάννης ἡ χρυσοστόμος λειτουργία τελεῖται. Sciendum est in diebus Dominicis magna Quadragesima, & in vigiliis herilium solemnitatum magni Basilii Liturgiam fieri, similiter & in commemoratione ipsius, Præsanctificatorum vero sacra Quadragesima dies sibi vendicat, reliquis totius anni diebus Joannis Chrysostomi Liturgia fit. Ordo quoque Monasterii Casulensis, postquam sacrorum jejuniorum dies præsanctificatis assignasset, de Missa Basilii ita definit: ἰστέον ὅτι δεκάκις ψαλλῆσαι ἡ ἁγίας βασιλείς λειτουργία τὸν ὅλον χρόνον, τῇ ἁγίας ἀκολουθίᾳ τῶν χρυσοστόμων, καὶ τῇ ἁγίας ἐορτῇ ἡ ἁγίας βασιλείς, καὶ τῇ ἁγίας ἀκολουθίᾳ τῶν φωτῶν, καὶ εἰς τὰς πέντε κυριακὰς ἡ ἁγίας τεσσαρακοστῆς.

EVANGELIUM. *DI. I.*

In Marcum.

*De Christo quacumque Petrus praecondique gentes
Edocuit vere aperiens sacra lingua
Collegit Marcus, mandavitque aëta tabellæ,
Hinc Christi eximius colitur nunc nuncius orbe.*

Aliud.

*Non exprimendum Numinis mysterium
Verbi, quod ante sacra progenit Pater,
Nobisque coram carneum Christi typum
Marcus revelans, inclutus, spectabilis,
Illustrat omnem carneam propaginem.*

Aliud.

*Marcus perennes semper eloquii sacri
Venas, aquasque fontis effundit jugis,
Us orbis inde ficiat os sacrao ficiam.*

Aliud.

*Deiloquos effundit & Marcus sonos,
Mortale rella & semita ducit genus
Ad celsa veritatis; hinc itaque gradu
Nos ambulemus congruo, tenebras procul,
Mundo abstinentes, ejus & fallacius
Summum ad parentem amabilem, & placidum munda.*

In Lucam.

*At mitis Lucas medicina assessor, opisque
Herbarum, haud mortale genus mimulaque ipsa
Christi enarravit, nosque ut moriens reparavit,
Rursus ut ex tumulo, terras, hominesque revivificavit,
Et tandem ad Patrem rutilanti apparuit axe.*

Aliud.

*Accede Luca, & indica explicitum vitam
Pedibus, tenebrae compede in caliginis*

τῶν μυστηρίων τελετῆς. Rursus in Alexandria quarta feria, & ea, quæ dicitur, Parasceve, & leguntur Scriptura, & Doctores eas interpretantur, & omnia, quæ ad synaxim spectant, administrantur, præter mysteriorum consecrationem. Theodorus Petrorum Episcopus in vita S. Theodosii Archimandritæ: τέταρτος ἕβδομος ἔμοναστροῖς κατασκευάσας ἐκκλησίας, μίαν μὲν ἐν ἡ τῆ ἐλληνίδι Φωνῆ παλαιοῦ πλῆθι ἰδιόζωντας τὴν τῆς αἰνέσεως καθὰς γύγραπται διὰ τῶ θεῷ θεοσίας, ἑτέραν δὲ κατὰ τῆ οἰκίαν γλώσσαι γενέως τῶν τῶ ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς ἀποδίδωσιν. ἄλλῃ δὲ, καθ' ἡν Ἀρμενίῳ τῆς ὑμνωδίας ἄλλο πάντος ἐχόμενοι, ἰδίᾳ Φωνῆ τῶ κοινῶ δεωότη προσάγουσιν, ἑτέραν δὲ, ἐν ἡ οἰ ὑπὸ ἑ μισοῦ δαίμοσι σπείβλαμῖνοι ἀδελφοί, ἂν φθασαντες μὴ μὴν πεποιήματα, τὴν εὐχαριστίαν ὁμοῦ τῶν Ἀρμενίων αὐτοῖς ἀφαιρῶν τῶ σωτῆρι προσάγουσι Χριστῷ, τὰχα πρὸ μόνῳ εἰς τὸτο ἐπιφορτίς εἰς ἡ γεγονασιν. ὅτω μὲν οὖν ἐν ταύταις ὁ ἱερὸς τῆς ψαλμοδίας ἐπιτελεῖται κατῶν, ἑπτάκις τῆς ἡμέρας, τὸ δὲ λεγόμενον, τὸν πάσης κτίσεως αἰνέντων ποιητῆν, εἰς δὲ τὴν τῆς ἀγίας κοινωσίας σὺναξι τὴν τῆς λειψυρίας ἀκολουθίαν, ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τῆς τῶν θεῶν εὐαγγελίαν ἀναγνώσεως ἐν τῆ οἰκίᾳ τῆς ἑκάστῳ ἀγία ποιῶντο ἐκκλησία, οὕτως ἅπαντες πλὴν τῶν δαίμοσι τῶν ἀδελφῶν κατὰ τὴν μεγάλην τῶν ἐλληνιστῶν συναθροίζονται ἐκκλησία, κατὰ τῶν θεῶν Χριστῷ ἑ θεῷ ἡμῶν μέτοχοι γίνονται μυστηρίων. Cumque intra Monasterium quatuor exadificasset Ecclesias, unam in qua Græca dialecto multitudo Patrum separatim sacrificium laudis, uti scriptum est, Deo sacrificaret; alteram, in qua nativo sermone genus aliud hominum suppreo Deo supplicationes deferrent: tertiam in qua Armenii perpetuo divinis hymnorum cantibus addidi lingua propria communi Domino laudes dicerent: quartam, in qua qui ab impuro demone torquerebantur fratres, quorum paulo ante meminimus, gratias una cum iis, qui eorum servitio destinarentur, Servatori Christo agerent, in hoc forte solum sani, in quod & facti sunt. Hac itaque ratione in his sacra Psalmodia regula peragebatur, cum septies in die, quod dici solet, creatura universa auctorem collaudarent. In sacra vero communionis synaxi Missa seriem ab initio ad Evangeliorum sacrorum lectionem in propria lingua singuli, & Ecclesia complentes, tum omnes, exceptis à demone vexatis fratribus, in magnam Græcorum congregantur Ecclesiam, ubique divinorum Christi Dei mysteriorum participes sunt. Et Cyrillus Scythopolitanus in vita S. Sabz: Τότε, ἔσω τοῖς Ἀρμενίῳς μετέστην ἀπὸ ἑ μικρῶ εὐκτηρίᾳ
(Ccc) πρὸς

*Substantiam ineffabilem, vere unicam
Trinamque vere, mente quam novit, sonas
Sic in libello congerens sacro sacra
Et frangit umbras, pectoraque irradiat facie.*

Post Evangelium additur: Ευαγγελιστάριον i) περιέχον τῶν τῶν ευαγγελιστῶν διὰδοχὴν, πέντε ἀρχοντάς, καὶ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἐπιπέδου καὶ κανόνια λέξ. ἐν οἷς εὐρίσκειται ἀεὶ πρὸς τὸ εὐαγγέλιον τῶν κυριακῶν ἡμέρων ἐνιαυτῶν. ὁμοίως καὶ τὸ ἰωαννῶν, καὶ πάλιν ἡχοῦ ψαλμῶν ἐν ἑκάστη κυριακῇ, καὶ ἕτερα ἀναγκαῖα περὶ τῶν ἡμερῶν ἁγίων πατρῶν, καὶ παχάλιον διηλεκτὸς σωτηριῶν ἐν τῷ Ἐμμανουὴλ ἡμερῶν Γλυττωνίᾳ. Evangelistarium continens Evangelistarum concinnationem, unde incipant, & unde finiant. Præterea canones trigintaquinque, in quibus semper invenitur Dominicarum totius anni Evangelium, familiaritatem matutinam, & quis tonus canitur singulis Dominicis, & alia necessaria ad inveniendum diem sancti Paschatis, & Paschaltium perpetuum compositionem ab Emanuele Glyzonio. Asfluuntur præterea Canones Evangelici, Eusebii ad Carpianum.

IV. Quartus liber est dignitate inferior, facer tamen & venerabilis; neque enim est περὶ τῶν κυριακῶν λογίων, sed περὶ τῶν ἀποστολικῶν κηρυγμάτων. Alii ἀπόστολον vocant, k) quod potior majorque illius pars ex Epistolis Apostoli Pauli concinnatur. Cyrillus Scythopolitanus in vita S. Sabæ, ἀμα ἡ καὶ κατὰ τὴν αὐτὸν τὸ, ἡ ψαλτηριον διδάξαι με, καὶ τὸν ἀπόστολον. Simulque compellens docere me Psalterium, & Apostolum. Codinus cap. 6. τὸς μὲν ἐν ψαλμοῖς τῶν ἡμερῶν ἀναγιγνώσκει ὁ ἀρχιδιάκων, τὴν προφητείαν, καὶ τὸν ἀπόστολον ὁ πρωταπόστολός, τῶν δὲ εὐαγγελίων. Psalmos horarum legit Archidiaconus, Prophetiam & Apostolum Præapostolarium ex Evangelis primum, &c. Alii πρῶτον ἀπόστολον nuncupant, quod præter Epistolas Pauli, & alias canonicas, Actus etiam Apostolorum scriptos à D. Luca, & ante Epistolas continet, non quod

- i) Evangelistarium pro Evangelio posuit Clariss. Montfauconus, ubi specimen offert ex Evangelistario MS. Græco Basilianorum ante octingentos annos scripto litteris uncialibus oblongis & erectis, p. 233. Palæographiæ Græcæ.
k) Prodit Venetiis 1637. 1641. Vide Cangium & Caveum in Ἀπόστολῶν, Ἀποστολόε, εὐαγγέλιον. & πρῶτον ἀπόστολον. Nic. Rayzi diff. præmissam Tomo 2. Act. Sanctior. Maji p. 12. Guarum ad Evchologium p. 92L. qui p. 904. seq. exhibet lectiones ex Apostolo & Evangelis per festa totius anni.

vel sit, ut habeatur sanguis Domini, vel ut habeatur per modum potus. Si ut habeatur, frustra tingitur, cum in specie panis non desit sanguis, ut dicunt Scholastici, per concomitantiam: unaquæque enim pars separatim sumpta effectum alterius cumulativissime præstat, & supplet: si vero ut habeatur per modum potus, frustra etiam intingitur, quia sanguis ille exsiccat, & panis ille sic tantus non bibitur, sed editur, & cavendum esse ne Græci putent, species panis, vel species vini seorsim acceptas non esse perfectum corpus Christi, & sacramentum. u) Nos tamen dicimus nullo modo Rubricam expungendam videri, sed usum antiquum illius Ecclesiæ jam per omnes Ecclesiæ disseminatum, cum improbari, neque damnari possit, omnino retinendum. Quamvis enim in Ecclesia Constantinopolitana aliquando in usu non fuerit, & concedamus lege etiam scripta, quod nusquam apparet, prohibitum esse, non inde colligitur etiam in aliis Græcorum Ecclesiis, & Patriarchalibus eodem decreto abrogatum fuisse, quod ex universali illius Ecclesiæ usu comprobatur. Nec argumentum Arcudii contrarium evincit; illa enim commixtio sanguinis, & carnis fit, non quasi prius illa essent separata, & tunc unirentur: nullus enim apud Græcos unquam dubitavit vel asseruit, in hostia esse solum corpus, in calice solum sanguinem, sed omnes uno ore fatentur, corpus simul esse cum sanguine, & sanguinem cum corpore. Quare illa commixtio fit non secundum suas veras & reales essentias, ut scholastici loquuntur, sed secundum formas & species sacramentales, sub quibus corpus & sanguis Christi veraciter continentur. Quia ergo ut Theologi adnotant, specierum sacramentalium fit commixtio, dicitur fieri commixtio rerum contentarum. Frequenter enim multa, quæ ad species pertinent, usus loquendi tribuit contentis sub speciebus. Et hæc specierum sacramentalium commixtio nescio qua ratione improbari possit in Ecclesia Græcorum, cum tantopere probetur in Ecclesia Latina, in qua etiam nemine improbante fit ista commixtio in calice. Nihil enim differt, si corpus immittatur in sanguinem, si sanguis infundatur in corpus, par enim est utrorumque commixtio;

(Ccc) 2

Et

u) Sane non est institutioni CHRISTI perfecte congruens.

Etissima Deipara, & celeberrimum sanctorum, & totius animi fecundum traditionem sancti Saba, Studita, & potissimam partem sancti Adonis, nec partem traditionis sanctissimi Patris nostri Josephi possessoris * sancti Adonarii divini Nicolai Casulorum. Sed utinamliceret nobis ex primis illis fontibus tanquam integrioribus & purioribus, divino Christi servitio incumbere. Ne illis superfeminata ab homine nequam zania dignosceremus. Et hæc de Græcorum Typica.

An vero cum in eorum libris *Ἰωνικά*, *Typica*, libros et dem plures, nec unicum indigitant, & cum *πρώτα καὶ δευτέρη Ἰωνικά* *prima & secunda Typica*, libros eosdem plures primos, & secundos, & quoniam sensu? Nequaquam. Ea, cum viderem aliis confundere, ne res alicujus considerationis in occulto latere operæ me facturum pretium existimo, si post Typicæ, eorum quoque expositionem subnectam. Typicorum duo sunt generum alterum quod in matutinis precibus, dum vigilæ, quod eadem item insomnes traducant, peraguntur, recitari, aut cani solent. 13) Vigilæ non nisi *ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἐορταῖς*, Festis nempe Christi Domino, & beatæ Virgini dicatis fiunt. Principes vero *δυστάσι* ejusmodi apud eos modo plures, modo pauciores, pro temporum ratione fuere: nunc demum duodenario numero, ne nimius sum, clauduntur, & sunt *Ἀνναγγελία* *Virginitatis Christi Nativitas, Hypapanche, i) Baptismus Christi, Transfiguratio, Resurrectio Lazari, festum Palmarum, Lignum Crucis, Resurrectio, Assumptio Spiritus Sancti adventus, & Deiparæ assumptio.* Licet hæc potissimum non semper inter hos locum habuerit; modo tamen certum illi vindicat, nec sine piaculo negligetur. In his celeberrimis Typica dicuntur, quæ nihil aliud sunt quam versuum ex Psalmis hinc inde congestorum, & ad solemnitatis arcana exponenda quædam Ecloga. Hinc fit non eadem in omnibus, sed pro diversitate solemnitatum concinnari. Eaque aliis diebus Dominicis non recitantur, sed loco eorum Psalmus, qui Græcis *ἁγίου* *μυῦ*, k) *Immaculatus est.* Si aliæ sunt solemnitates, easque illi *Doxologumenas* vocant, neque Typica, neque *Ἀνομή*, sed *Polyeleos*, l) estque Psalmus *αἰνεῖτε τὸ ὄνομα κυρίου, Laudate*

* *fundatoris.*

i) Festum purificationis Mariæ, quando Simeon Christo in templo occurrit.

k) Psalmus CXXIX. (al. 118.) qui incipit: *παναγὸς εἰς ἀπαρτοῦς.*

l) Psalm. CXXXV. (al. 134.)

nomen Domini dicitur; & in fine cujuslibet versiculi adnectitur *Alleluia*. Polyelus nomen habet ab eo, quod eodem tempore Psalmus alius accinitur, ἐξομολογῶντες τὸν κύριον, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. *Confitemini Domino Dominum, quoniam in seculum misericordia eius.* Vel quod tunc cereis, & luminibus lampadis in medio Ecclesie ante Sancta Sanctorum appensæ, quæ vocatur *Polyelus*, Psalmus ille recitatur. Possent hic de candelis seu lampadibus m) Græcorum, quas sane alii non intellexerunt, aliquid referre. Sed quid illud ad Typica? Primum itaque Typicorum genus erit ex variis Psalmis versuum in solemnitate collectio, quæ in festis utita dicam *vigilatis* canitur. Alterum Typicorum genus est, quod inter Missarum solemnia diebus etsi non omnibus, & sunt *πρῶτα καὶ δεύτερα*, *prima & secunda*; nec alia sunt, quam Psalmus CII. & CXLV. n) Quando vero ea dicuntur, noto ex Typico Sabæ. Ἰστέον ὡς ἀπο τῆς νέας κυριακῆς εἰς τῶν ἁγίων, πάντων ἀντίφωνα ψάλλει ἡ ἐκκλησία, καὶ ἔ τυπικά. ὁμοίως καὶ τῶ δώδεκα ἡμέρων ταῖς δεσποτικαῖς εὐχταῖς, καὶ εἰς τὰς μνήμας τῶν ἁγίων, αἱ εὐχταῖς ἄξιον τὰ ἀντίφωνα ψάλλομεν. τὰς δὲ λοιπὰς πάσας κυριακὰς ἔ χρὸν ψάλλομεν τυπικά. *Advertendum est, a nov. Dominica ad festum omnium Sanctorum Ecclesiam canere Antiphona, & non Typica: similiter & diebus duodecim, quos Dodecaeteron nuncupant: in festis Dominicis, in memoriis Sanctorum, quas celebramus, Antiphona canimus, reliquis vero diebus omnibus Dominicis Typica canuntur.* Antiphona * quodque ista cum ab alio non explicentur, animadvertas velim, ea quemadmodum de Typicis matutini diximus, esse puram putam ex variis Psalmis diversorum versuum, qui magis solemnitatis mysterium expriment, Eclogam. Eamque dividi in primum & secundum Antiphonum. In primo post singulos versus recitatur, ταῖς πρεσβείαις τῆ θεοτόκῃ σῶτερ σῶσον ἡμᾶς. *Precibus Virgine Sator salva nos.* In secundo pro solemnitatum diversitate versus adnectitur formula solemnitatem exprimens: ut in die Paschatis dicitur, σῶσον ἡμᾶς ἡ θεὸς ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ψάλλομένη σοι ἀλληλουσία. *Salva nos Fili DEI, qui a mortuis resurrexisti, canentes tibi alleluia.* In Pentecostes, σῶσον ἡμᾶς ἡ θεὸς ὁ ἐξέκλυτε ἀγαθὴ ψάλλομένη σοι ἀλληλουσία. *Salva nos Fili DEI Paraclete bone canentes tibi alleluia.*

(Bbb)

ly. 1.

m) De his videndus interim Cangius in utroque glossario, in *κανὸν. λ. α.* & *λαμ. π. α. β.*

n) Confer Jacobum Goarum ad Euchologium Græcor. p. 124. & 136. & Meursii glossar in *τυπικά.*

* Idem Goarus p. 123. Raynus p. 32. seq & 48. Meursius, & Cangius in *ἀντίφωνα.*

gitur etiam Tetraevangelium secunda, tertia, & quarta feria,
καὶ πληρῆται, & completur, seu terminatur.

At, ut video, rebus hisce subactus, oppressusque es, re-
creare paululum, & mentem refice carminibus, tum Heroico,
tum Jambico pede currentibus, necdum editis, ex ipsis Barbeni-
nis, aliisque codicibus in Evangelia modo jam dicto pro officis
Græcorum dissecta.

40

Ἡ τῆραϊς ὡς τῶν μαθητῶν ἔ λόγῳ
Ἐκχεῖ τὸ ρεῦμα τῶν ἀειρῦτων λόγων.
Τοίνῳ ὁ δειπῶν μὴ κατώκει ἔ πίνεσ
Ψυχῆν κατάρδων, καὶ ποτίζῳ τὰς φρένας,
Εὐαγγελιστῶν τῶν θεοπνεύτως λόγῳ
Τομαῶς διαμεθίσθας εὐσπιτρέχους,
Καὶ τῆδε βίβλῳ τεχνικῶς ἠεροσμίως
Ἀπας ἀκίῳν, καὶ τρυφῶν κατ' ἡμέραν
Ἐσῶσῳ ὡς τὰς ὑπεκφωσμίως
Ἰωάννην θαύμαζε τ' ἰσχυρίας
Σπένδασμα πολλοῖς ἢ πρὶν ἐσπυδατῶσας,
Καὶ ἀσπύσασθῃ σωλῶσως προθυμίας
Καὶ καλλικρησασθῃ κόσμοις κοινῶσ
Τοῖς μὲν ξενίζῃ τῶν ὀρεῶσας ὡς ἔχει
Τοῖς ἔ θεῶ ἢ ῥήμασι ψυχολοφοῖς
Εὐεργεσίῳ ἀπάνθῃ ἀκρωσμίως
Ἐνταῦθα τὴν θείλγῳσιν εἰκότως λύρα
Κινῶν τῆλῳ γε συγκινῆ καὶ τῶν λῶσ.
Ὁθεν πλάνῳ σίγησῳ Ὀρφῶσ λῆρα
Πόνου, Ἰωάννη τῶ ἠεροσ ξένῳ,
Καθμερῶσιν τῶν λιθότροπῶν φύσῳ.

Εἰς Ματθαῖον.

Σελασφορῶσ λάμψῳσιν ἔ Παρακλήτῳ
Τὸν νῦν ἐλλαμφθῶσ ὁ Ματθαῖν θύσθῃ
Τὴν ἔ λόγῳ σάρκῳσιν ἀφράσῳ τῶσπῳ
Κατηγγυλας ἀρεσῃ τῆ χθονὶ πάσῃ.

Ἄλλο.

Ὡς μαργάρῳσ δώδεκα Ματθαῖῳ λόγῳ
Πλάτων ἰοητῶν Χριστιανικῶ σῆφῳ
Ὁν καὶ κρατῶσθῃς εἶδῳ ἰν ἑτέροισ φίλοσ
Κόσμον φύγῳμῳ, καὶ ματθαῖῳ.

LITURGIAE.

annis Chrysoſtomi, Baſilii Magni, illiusque
ποργιασμένων, Πρεσβυτέρων. Licet enim
ſiſſæ fuerint, quæ etiam ad hæc tempora pe
i, Clementis, Petri, Marci, nihilominus
(Bbb) 2

feruntur ſub nominibus SS. *Jacobi, Marci, Petri*
cum verſione ſeparatim excuſa Gvil. Morellus Pariſ
Jacobi, Baſilii & Chryſoſtomi. Præter illas tres Litu
obvias circumferuntur & aliæ, ut 1) S. *Jacobi* nomi
Pariſ. 1560. fol. atque inde ab aliis, pro cujus *γνησί*
gitur in ejus *συμμίκτης*, quæ tamen doctis non ſa
αδελφoῦς nomine paſſim laudari a recentioribus
atque commentario illuſtratam a Syro ſcriptore [
A. 1171. obiit. Si vero Jacobum Apoſtolum atque l
beret auctorem, non ignota fuiſſet Cyrillo Hieroſol
ſi Myſtagogica ult. ab illa Jacobi multum eſt diverſa
lat. vulgavit Jo. a Sancto Andrea Pariſ 1595. 8. ty
cum *Clemente Rom.* de ritu Miſſæ (ex libro VIII. Cor
leto Cardinali Pariſ. 1583. 8. itidem Græcæ & latin
annotat Coptice extare MS. nomine *Cyrilli Alex.* Ne
Jacobus, Petrus, Marcus aliquid in hoc genere
ſtum ac mutatum ad nos pervenerit. Sed ob ea qu
que vetuſtiſſ. Chriſtianorum ſacram coenam celebr
Martyr, veriſimilius videtur nullam ejuſmodi form
verbis Inſtitutionis CHRISTI fuiſſe contentos.

Gregorii Papæ jam feci mentionem. Plures Græcæ

Liturgiæ S. *Baſilii* Codex mille amplius annorum extat
Montfaucono in Diario Italico p. 210. Prodiit & Baſi
Cæterum lapſus eſt memoria Clariff. Caveus, qui ill
reperiri ſcribit, nam in nulla quod ſciam legitur.
dit Jo. Cochleus in ſpeculo antiquæ devotionis circ
uſus Codice Rincavienſis monaſterii S. Johannis.
pretatione inter Liturgias SS. Patrum a Claudio d
Antwerp. 1562. 8. pag. 34. Alia eſt quam ex *Syn*
Andreas Maſius Antwerp. 1569. recuſam in Bibl.
Anglorum ſupplemento Francofurtenſi T. 2. p. 4.
ci Codd. uno Joſephi Scaligeri ad Velleſum miſſo
Negib, Abbatem Ægyptium in comitatu Parſumi
ad Clementem VIII. legati Viſtorius Scialagh Ac
bano. Auguſtæ Vindel. A. 1604. 4. publicavit ac
gi & Cyrilli Alex. De Codice Copto Arabico Bibl
urgiæ SS. *Baſilii & Gregorii Theologi*, vide Mi
cam pag. 314.

Disfima Deipara, & celeberrimorum sanctorum, & totius anni secundum traditionem sancti Saba, Studita, & potissimam partem sancti Montis. nec non partem traditionis sanctissimi Patris nostri Iosephi possessoris * sancti Monasterii divini Nicolai Casulorum. Sed utinamliceret nobis ex primis illis fontibus tanquam integrioribus & purioribus, divino Christi servitio incumbere. Ne illis superfeminata ab homine nequam zizania dignosceremus. Et hęc de Gręcorum Typico.

An vero cum in eorum libris *Τυπικά*, *Typica*, libros eodem plures, nec unicum indigitant, & cum *πρώτα καὶ δεύτερα Τυπικά* *prima & secunda Typica*, libros eosdem plures primos, & secundos, & quoniam sensu? Nequaquam. Ea, cum videam alios confundere, ne res alicujus considerationis in occulto lateat, operę me facturum pretium existimo, si post Typici, eorum quoque expositionem subnectam. Typicorum duo sunt genera; alterum quod in matutinis precibus, dum vigiliz, quod eam noctem infomes traducant, peraguntur, recitari, aut cani solet: 13 Vigiliz non nisi *ἐν ταῖς δευτερευαῖς ἑορταῖς*, Festis nempe Christo Domino, & beatę Virgini dicatis fiunt. Principes vero dies festi ejusmodi apud eos modo plures, modo pauciores, pro temporum ratione fuere: nunc demum duodenario numero, ne nimius sim, clauduntur, & sunt *Annunciatio Virginis, Christi Nativitas, Hypapante*, i) *Baptismus Christi, Transfiguratio, Resurrectio Lazari, festum Palmarum, Lignum Crucis, Resurrectio, Ascensio, Spiritus Sancti adventus, & Deipara assumptio*. Licet hęc postrema non semper inter hos locum habuerit; modo tamen certum sibi vindicat, nec sine piaculo negligeretur. In his celebritatibus Typica dicuntur, quę nihil aliud sunt quam versuum ex Psalmis hinc inde congestorum, & ad solemnitatis arcana exponenda aptiorum Ecloga. Hinc fit non eadem in omnibus, sed varia pro diversitate solemnitatum concinnari. Eaque aliis diebus Dominicis non recitantur, sed loco eorum Psalmus, qui Gręcis ἀμωμὸς, k) *Immaculatus* est. Si aliz sunt solemnitates, easque, quas illi Doxologumenas vocant, neque Typica, neque Amomus, sed Polyeleos, l) estque Psalmus *αἰνεῖτε τὸ ὄνομα κυρίου*, *Laudate nomen*

* *fundatoris.*

i) Festum purificationis Marię, quando Simeon Christo in templo occurrit.

k) Psalmus CXIX. (al. 118.) qui incipit: *μαναρίοι εἰ ἀμωμοί.*

l) Psalm. CXXXV. (al. 134.)

ἐπιτομώτερον παρέδωκε λέγεσθαι. Et infra, Διό καὶ ὁ Θεὸς βασι-
 λειος Θεραπευτικῆς γὰρ μεθόδου χρῆσιμος ἐπιτομώτερον ταύτην ἐπαγ-
 γέλλει. μετ' ἑποῦ δὲ πάλιν ὁ ἡμέτερος πατήρ, ὁ τὴν γλώττην χερ-
 σῆς Ἰωάννης τῶν προβάτων σωτηρίας εἰς ποιμὸν προθύμως κηδόμενος,
 εἰς τε τὴν ἑαυθραπίνης Φύσεως βαθυμίαν ἐφορῶν προῖρμιζον πᾶσαν Σα-
 λαμικὴν προφασιν ἠβελήθη ἀπεπείσασθαι. διό καὶ τὰ πολλὰ ἐπέτιμαξ
 σιωτωμώτερον τελείως διατάξατο. *Multi quidem & alii divina Eccle-*
sie Pastores, & Doctores, qui sacris successerunt Apostolis, sacrosanctæ
Missæ editionem scriptis demandantes tradiderunt Ecclesie, quorum pri-
mi, iique præclarissimi censentur, beatus nimirum Clemens summi illius
Apostolorum principis discipulus & successor, qui sacris Apostolis ei di-
ctantibus, illam edidit: & divus Jacobus, qui Hierosolymitanam Eccle-
siam nactus est in sortem, ejusque primus a primo magnoque illo summo
Pontifice Christo DEO nostro fuit constitutus Episcopus. Tum inde ma-
gnus Basilius hominum socordiam, & in deterius prolapsionem conspica-
tus, ac proinde longinquitate producta Missæ pertasos, non quod ipse
supervacaneum quidquam vel nimis longius productum in ea forse arbi-
traretur, sed ut pariter tum simul orantium, tum audientium igna-
viam ex longo illo temporis intervallo præcideret, breviorē recitandam
tradidit. Et infra: Quamobrem & divus Basilius medica quadam ra-
tione usus, breviorē eam concissorēque reddidit. Haud vero multo
post pater ille noster aurea præditus lingua Joannes de ovium salute, ut
pastorem decet, strenua cura sollicitus, natura humana socordiam igna-
viamque respiciens, fibras omnes ac radices Satanicæ prætextus hujus vo-
luit evellere; & ideo multa præcidit, & concisiori præstiorique oratio-
ne sacrum conficiendum statuit. Id quoque testati sunt Canon Trul-
lanus 32. Leontius Byzantius contra Nestorium & Eutychetem
lib. 3. Gregorius Protosyncellus, Gennadius Scholarius, Hiero-
mius Patriarcha Constantinopolitanus, Beslarion, Marcus Ephe-
sinus, & alii. Et eas quæ nunc tum in dicto libro, tum in Evcho-
logio, tum alibi sub tantorum sanctorum nomine digeruntur
Missæ, eorum esse nullus, quod ipse sciam, dubitavit, r) præ-
ter unum Casaubonum exercitat. 14. num. 8. in Baronium. Et
alius nescio quis contendebat, Joannis Chrysofostomi nomen pri-
 (Bbb) 3 mum

r) Liturgiam à S. Basilio esse compositam non adeo negandum videtur, uti nec a
 S. Chrysofostomo, sed interjecto tempore variis modis fuisse interpolatas ipsa exempla-
 rium diversitas arguit. Confer Acta Sanctor. T. 2. Junii p. 843.

lujā. Et sic de aliis terminatis versiculis idem repetitur, in *Nunc* & *semper*, dicitur illud, ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος ἔστι θεὸς ἀθάνατος ὁ ὑπάρχων. *Unigenitus Filius, & sermo DEI immortalis existens,* &c. Postmodum tertia statio excipit, quæ & tertium Antiphonum vocatur, versiculi Psalmorum cum Tropario proprio solemnitatis, cujus vicem, cum Typica dicuntur, *Beatitudines* occupant, in quarum postremis tertiæ, sextæque odæ Troparia, sive Paracletices recitantur. His facillime intelliges, quæ ex D. Joannis Chrysostomi Liturgia, & ex Triodio adducit Meursius in Lexico Græco-barbaro: apud quem Triodii verba interpungenda sunt, hoc modo, καὶ ἀναγνώσκουσαι κατήχησους, εἰς τὴν λειτουργίαν, τυπικά. *Et leguntur Catecheses in Liturgia, Typica,* subauditur, *canuntur.* Catecheses namque non in Liturgia, sed in matutinis precibus legebantur.

Nec alius a Typico est liber Tacticus; o) qui sub hoc 16 nomine in plerisque Græcorum Monasteriis innotescit, in eo etenim nihil aliud est, quam ordo, & regula divinorum Officiorum, qui a τάξι nomen habuit, sicuti & apud Latinos ab ordine *Ordinarium* fit; præscribit enim singulis diebus, quid in rebus sacris peragendis præstandum sit. Nonnemo, cum opus non viderit, & vidisse videri volens mera sibi fingit somnia, aitque in eo ritus omnes, & ceremonias in administratione sacramentorum a Græcis observari solitas contineri, ideoque ad illud potius, quam ad Euchologium recurrendum esse. Viro non aliud dixerim, glaucomam ab oculis excutiat: & quod non vidit, videat, tum judicet, & sententiam dicat, sin minus frustra omnia fuerint, cum somnia sunt ex imaginatione conficta, qui rem vident aliter sentiunt.

II. Secundum est *Liturgiarum*, p) in quo Missarum celebrandarum series habetur, non omnium, sed trium solummodo, Joannis

o) Vide Cangium in Τακτικά.

p) Λειτουργικόν id est sive λειτουργία tres SS. Basilii & Chrysostomi atque tertia τῶν πρεσβυτερῶν continentur in sæpius vulgato Græcorum Euchologio, eum quo Jacobus Goarus eas versione & notis illustravit, variasque lectiones ex variis quæ non parum inter se differunt editionibus ac Codd. MSS. subjunxit Paris. 1647. fol. Prodiarunt & Græce Romæ, 1601. 4. Venetæ 1626. 4. & Græce ac Latine cum *Herberti* versione in Tomo secundo Auctarii Bibl. Patrum Morelliani Paris. 1624. additis Liturgiis quæ

terquam sabbato & Dominica, & sancto Annunciationis die fiat sacrum Præsanctificatorum. Etsi non displicet absque nomine in Concilii Laodicensi Canone 49. ὅτι ἡ δὲ τῆ τεσσαρακοστῆ ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν σαββάτῳ καὶ κυριακῇ μόνον. Non oportere in Quadragesima panem offerre, nisi sabbato, & die Dominico tantum. Namque præter hos dies Græci in aliis, dummodo Annunciationis solemnitas non accesserit, si Missa celebranda est, non aliam quam hanc τῶν προηγιασμένων celebrant, in qua corpus Christi die Dominico in Missa consecutum absumentur. Tum siquidem quilibet sacerdos venturæ hebdomadis dies, quibus celebraturus est, digitis ipse suis numerat, inde tot particulas panis in oblatione abscindit, quot Missas dicturus est, eas cum particula eo die absumentur consecrat, & consecratas sanguineque Dominico intinctas, uti moris est, conservat in pyxide, ex qua postmodum celebraturus tempore opportuno, cochleari, aliis ibi ad alium usum relictis, haurit, & in disco reponit, & in altare majus advectam consumit. Quadragesimæ etenim diebus, ut Canon Laodicensis præscribit, non licet ἄρτον προσφέρειν, panem offerre, sacramentum, corpus scilicet Christi sanguinemque conficere. Quod Justinus in Dialogo cum Tryphone dixerat ἄρτον ποιῶν, panem facere, sed in iis præterquam sabbato, & die Dominico, & ipso Annunciationis die Trullanus ait, Præsanctificatorium sacram Missam, seu Liturgiam faciendam. Typicon clarissime omnia. Ἰστέον ὅτι ἐν ταῖς κυριακαῖς τῆ μεγάλης τεσσαρακοστῆς, καὶ ἐν ταῖς νηστῆαις τῶν δεσποθικῶν ἑορτῶν ἡ ἕξ μεγάλη βασιλεία λειτουργία τελῆται, ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῆς, ἡ ἕξ προηγιασμένη κίχτηται τὴν ἰδίαν ἀκολοθίαν, ἐν τῇ ἀγίᾳ τεσσαρακοστῇ. τὰς ἕξ λοιπὰς ἡμέρας ἕξ ὅλα ἑνιαυτῶν ἡ ἕξ ἀγία Ἰωάννης ἡ Χρυσόστομος λειτουργία τελῆται. Sciendum est in diebus Dominicis magna Quadragesima, & in vigiliis basilianis solemnitatibus magni Basilii Liturgiam fieri, similiter & in commemoratione ipsius, Præsanctificatorium vero sacra Quadragesima dies sibi vendicat, reliquis totius anni diebus Joannis Chrysostomi Liturgia fit. Ordo quoque Monasterii Casulensis, postquam sacrorum jejuniorum dies præsanctificatis assignasset, de Missa Basilii ita definit: Ἰστέον ὅτι δεκάκις ψάλλεται ἡ ἕξ ἀγία βασιλεία λειτουργία τὸν ὅλον χρόνον, τῇ ᾠδῶμονῃ τῶν χριστιανῶν, καὶ τῇ ἑορτῇ ἡ ἀγία βασιλεία, καὶ τῇ ᾠδῶμονῃ τῶν Φαίτων, καὶ εἰς τὰς πέντε κυριακὰς τῆ ἀγίας τεσσαρακοστῆς,

Basilianam, & Chrysoftomianam neglectæ defitz sunt, præter unam Jacobi, quæ semel in anno in Hierololymitana Ecclesia; ut mihi relatum est, dicitur.

17 Apud Græcos primus omnium Basilii, quod historiis traditum sit, prolixioribus Jacobi Missam, brevioribus finibus conclusit, quam postmodum licet decurtatam, Chrysoftomus nimis prolixam existimans, obtruncatis, quæ sibi videbantur, brevioribus, ad commodiorem populi usum effecit. Neque ullus unquam apud Græcos dubitavit Basilium & Chrysoftomum Missas, quæ nunc in Orientali Ecclesia celebrantur, conscripsisse. Proclus Patriarcha Constantinopolitanus de traditione divinæ Missæ, q) si tamen illius Procli tractatus ille est: πολλοὶ μὲν τινες καὶ ἄλλοι τῶν τοῖς ἱεροῖς Ἀποστόλοις Διδασκαλῶν θεῖοι ποιμένες ἢ διδάσκαλοι τῆ ἐκκλησίας τῆ τῆ μυστικῆς λειτουργίας ἐκθεσὶν ὀγγράφως κατὰ λιπόντες τῆ ἐκκλησίας ὡς διδάσκασιν, ἐξ ὧν ἢ πρῶτοι ἔτοι, καὶ Δεσπύσιοι Ἰουχαίσιον, ὁ, τε μακάριον Κλήμη, ὁ ἔ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων μαθητῆς καὶ Διδάχθη, αὐτῶ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων ὑπαγορευσάτων, καὶ ὁ θεῖος Ἰακώβος, ὁ τῆ Ἱεροσολυμῶν ἐκκλησίας τὸν κληρον λαχὼν, καὶ ταύτης πρῶτον ἐπίσκοπον ὑπὸ ἔ πρώτης καὶ μεγάλης ἀρχιερέως Χριστῆ ἔ θεῖ ἡμῶν καί αὐταθείς. ὁ ἢ μέγας βασιλεὺς μετὰ ταῦτα τὸ ράθυμον καὶ κατωφερεῖ τῶν ἀνθρώπων θεωρῶν, καὶ διὰ ἔτο τὸ τῆ λειτουργίας μὴ οὐκ ὀκνήτων, ταύτην ἔ ὡς ἔτι καὶ μακρὰν ἐνανομιζῶν, ἀλλὰ τὸ τῶν σπουδαίων ἐκπέφωτο καὶ ἀκροαμένων ράθυμον διὰ τὸ πολὺ ἔ χρόνος ὡς ἀνάλωμα ἐκπέφωτο ἐπίσο-

Liturgia S. Chrysoftomi cum versione, Erasmi nomen mentita, legitur Tomo quarto Operum Chrysoctomi edit Græcolatinæ Ducænanæ, & Græce Tomo sexto in Savilliana p. 98; I aume ex versione Leonis Tufsi, facta CPolis circa A. C. 1180. ad Rainaldum de monte Catano, in Liturgiis Claudii Sancti sive de Sainctes p. 49 Græca Demetrio Duca in Lucern edita plus simplici vice lucem vidit Romæ ac Venetiis.

De liturgia præsanctificatorum, quæ licet Gregorio Papæ sive Dialogo tribuitur, tamen usus ejus a latinis quibusdam & Latinizantibus Græcis improbatur, unde Ioannes a Sancto Andrea, & Audius de Sainctes & Iacobus Pamelius eam in Liturgiis suis prætermittunt, videnda peculiaris Allatii dissertatio libris ejus de consensu utriusque Ecclesie subjecta p. 1541. seq. Diversa est Gregorii Papæ Missa quæ latine cum interpretatione Græca Georgii Codini edita est a Federico Morello Græce & latine Paris 1595. & atque inde in Auctario Patrum Ducænano. Sed illa præsanctificatorum extat etiam una cum aliis latine ex versione Gilberti Genebrardi Tom. 27. Bibl. Patrum Lugd. p. 646.

¶ p 156. edit. Elmenhorstii.

τῶν μυστηρίων τελετῆς. Rursus in Alexandria quarta feria, & ea, qua dicitur, Parasceve, & leguntur Scriptura, & Doctores eam interpretantur, & omnia, qua ad synaxim spectant, administrantur, prater mysteriorum consecrationem. Theodorus Petrorum Episcopus in vita S. Theodosii Archimandrite: τίσταρας ἔδον ἑ μοναστηρίῳ κατασκευασίας ἐκκλησίας, μίαν μὲν ἐν ἣ τῇ ἑλληνίδῳ φωνῇ παλαιοὺν πληθῶν ἰδιαιότητως τῆν τῆς αἰνείσεως καθῶς γέγραπται Δυνεὶ τῷ θεῷ θυσίαν, ἑτέραν ἕνδεα κατὰ τῆς οἰκίαν γλώσσαι γίνεσι τῶν τῶ ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς ἀποδίδωσιν. ἄλλῃ δὲ, καθ' ἣν Ἀρμενίῳ τῆς ὑμενώδιας Διδί παντός ἐχάμενοι, ἰδίᾳ φωνῇ τῷ κοινῷ δευπότῃ προσάγουσιν, ἑτέραν δὲ, ἐν ἣ οἱ ὑπὸ ἑ μικρῶ δαίμονῳ σφριβλήμενοι ἀδελφοί, ἂν φθάσαντες μὴ μὴ πεποιήμεθα, τὴν εὐχαριστίαν σμα τοῖς Διδίκοις αὐτοῖς ἀφαιρεμένοι τῷ σωτῆρι προσάγουσι Χριστῷ, τὰχα πρῶτον εἰς τὸτο κήρυκτες εἰς ὃ ἔγεγονασιν. ὅτω μὲν ὄντω ἐν ταύταις ὁ ἱερός τῆς ψαλμοδίας ἐπιτελεῖται κανὼν, ἑπτάκις τῆς ἡμέρας, τὸ δὲ λεγόμενον, τὸν πάσης κτίσεως αἰνῶντων ποιητῆν. εἰς δὲ τὴν τῆς ἀγίας κοινωσίας σὺναξιν τὴν τῆς λειψυργίας ἀκολουθίαν, ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τῆς τῶν θεῶν εὐαγγελίαν ἀναγνώσεως ἐν τῇ οἰκίᾳ τῶν ἑκάστοι ἀγία ποιούμενοι ἐκκλησία, οὕτως ἀπαντες πλην τῶν δαιμονιούτων ἀδελφῶν κατὰ τὴν μεγάλην τῶν ἑλληνιστικῶν συναθροίζονται ἐκκλησίαν, καὶ τῶν θεῶν Χριστῷ ἑ θεῷ ἡμῶν μέτοχοι γίνονται μυστηρίων. Cumque intra Monasterium quatuor exadificasset Ecclesias, unam in qua Græca dialecto multitudo Patrum separatim sacrificium laudis, uti scriptum est, DEO sacrificares; alteram, in qua nativo sermone genus aliud hominum suppreis DEO supplicationes deferrent: tertiam in qua Armenii perpetuo divinis hymnorum cantibus addidit lingua propria communi Domino laudes dicerent: quartam, in qua qui ab impuro demone torquerentur fratres, quorum paulo ante meminimus, gratias una cum iis, qui eorum servitio destinarentur, Servatori Christo sgerent, in hoc forte solum sani, in quod & facti sunt. Hac itaque ratione in his sacra Psalmodie regula peragebatur, cum septies in die, quod dici solet, creatura universa auctorem collaudarent. In sacra vero communionis synaxi Missa seriem ab initio ad Evangeliorum sacrorum lectionem in propria lingua singuli, & Ecclesia complentes, tum omnes, exceptis à demone vexatis fratribus, in magnam Græcorum congregantur Ecclesiam, ubique divinorum Christi DEI mysteriorum participes sinnt. Et Cynillus Scythopolitanus in vita S. Sabz: Τότε, ἔσω τοῖς Ἀρμενίῳς μετέστησεν ἀπὸ ἑ μικρῶ εὐκτηρίας

num additum esse a Leontio in Evchologio a se correcto & Venetiis edito anno 1564. quod in ceteris Evchologiis tum ante Leontii impressionem excusis, tum a manuscriptis abesse, & videri a veritate alienum.

Falsum nihilominus est, inscriptionem illam additam fuisse a Leontio, & a manuscriptis abesse, cum plurimi codices, illique antiquissimi, non tantum in Vaticana, sed in Barberina etiam Bibliotheca asservati illam agnoscant, & Leontius iste, quisquis ille fuerit, cum illam in manuscriptis invenisset, nil mirum si illam edi curaverit. Qui enim opera antiquorum edunt, ea prius ad manuscriptos codices referunt, & ad illorum normam corrigunt. Si dicat Missam a Chrysostomo editam ab hac esse diversam, temere id asseritur, codicibus pluribus manuscriptis, iisque antiquissimis reclamantibus, & Chrysostomo vindicantibus, licet quemadmodum in aliis antiquorum scriptis usu venit, nonnullas variantes lectiones inveniri posse, quod exscriptorum incuria contingit, non negaverim: at illæ non tanti fuerint, ut propter eas nomen Chrysostomi expungamus.

In tertia Missa, quam Græci τῶν προηγισμένων vocant, tu *Praesantificatorum* diceres, corpus Christi non conficitur, sed confectum antea divinis laudibus decantatis absumitur. Illius auctorem faciunt plerique Græcorum *Gregorium* Romanum Pontificem, cui *Dialogus*, ob dialogos conscriptos cognomen fuit. Ipsi in Græcorum lectionibus, quas illi συναξάρια vocant, appositum invenio, sic enim habetur 12. mensis Martii: *Φασὶ δὲ ὅτι ἐπιτελεῖσθαι λειτουργίαν αὐτοῦ Ῥωμαῖοι ἐν ταῖς ηστίμοις ἡμέραις, ὅτις ἐστὶν ὁ νομοθετήσας, ὅπερ κρατεῖται μέχρι τὸ σήμερον παρ' αὐτοῦ.* Ajunt autem ex hujus institutione factum, ut quadragesimali tempore apud Romanos Missa sacrificium integrum peragatur, quod apud illos hodieque servatur. Quod annotaverat etiam ante me Gregorius Protosyncellus in epistolam Marci Ephesini. Quidquid tamen sit, ea apud Græcos in maxima est consideratione, & non nunc primum, sed a multo tempore, & ante Concilium ipsum Trullanum, in quo illius mentio habetur Can. 52. ἐν πάσαις ταῖς ἀγίας τεσσαρακοσῆς τῶν ηστέων ἡμέραις παρακλῆς σαββάτου καὶ κυριακῆς, καὶ τὴν ἀγίαν ἔυαγγελισμῶν ἡμέρας, γινέσθω ἡ τῶν προηγισμένων ἱερὰ λειτουργία. In omnibus sanctæ Quadragesimæ jejuniis diebus praesantificatur.

vel sit, ut habeatur sanguis Domini, vel ut habeatur per modum potus. Si ut habeatur, frustra tingitur, cum in specie panis non desit sanguis, ut dicunt Scholastici, per concomitantiam: unaquæque enim pars separatim sumpta effectum alterius cumulativissime præstat, & supplet: si vero ut habeatur per modum potus, frustra etiam intingitur, quia sanguis ille exsiccat, & panis ille sic tantus non bibitur, sed editur, & cavendum esse ne Græci putent, species panis, vel species vini seorsim acceptas non esse perfectum corpus Christi, & sacramentum. u) Nos tamen dicimus nullo modo Rubricam expungendam videri, sed usum antiquum illius Ecclesie jam per omnes Ecclesias disseminatum, cum improbari, neque damnari possit, omnino retinendum. Quamvis enim in Ecclesia Constantinopolitana aliquando in usu non fuerit, & concedamus lege etiam scripta, quod nusquam apparet, prohibitum esse, non inde colligitur etiam in aliis Græcorum Ecclesiis, & Patriarchalibus eodem decreto abrogatum fuisse, quod ex universali illius Ecclesie usu comprobatur. Nec argumentum Arcudii contrarium evincit; Illa enim commixtio sanguinis, & carnis fit, non quasi prius illa essent separata, & tunc unirentur: nullus enim apud Græcos unquam dubitavit vel asseruit, in hostia esse solum corpus, in calice solum sanguinem, sed omnes uno ore fatentur, corpus simul esse cum sanguine, & sanguinem cum corpore. Quare illa commixtio fit non secundum suas veras & reales essentias, ut scholastici loquuntur, sed secundum formas & species sacramentales, sub quibus corpus & sanguis Christi veraciter continentur. Quia ergo ut Theologi adnotant, specierum sacramentalium fit commixtio, dicitur fieri commixtio rerum contentarum. Frequenter enim multa, quæ ad species pertinent, usus loquendi tribuit contentis sub speciebus. Et hæc specierum sacramentalium commixtio nescio qua ratione improbari possit in Ecclesia Græcorum, cum tantopere probetur in Ecclesia Latina, in qua etiam nemine improbante fit ista commixtio in calice. Nihil enim differt, si corpus immittatur in sanguinem, si sanguis infundatur in corpus, par enim est utrorumque commixtio;

(Ccc) 2

Et

u) Sane non est institutioni CHRISTI perfecte congruens.

πρὸς τὸ ἐπιτελεῖν τὸν ἑ ψαλμοῦ διάσ κανόνα τῆ τῶν Ἀρμενίων Διαλέκτου εἰς τὴν Θεολογικὴν ἐκκλησίαν, παρεγγυήσας αὐτοῖς τὸ μεγαλίον, καὶ τὴν λοιπὴν ἀκολουθίαν ἐν ταῖς σιναξίαις Ἀρμενικῇ καθ' ἑαυτὴς λέγειν, καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἑ θείας προσκομιδῆς ἄρχου μὲτ' αὐτῶν ἑλληνοφρονῶν, καὶ τῶν θείων μελαμβάνειν μυστηρίων. *Ex itaque tempore Armeniis à patre oratorio in Ecclesiam à Deo exstruendam transtulit, ut Pſalmodia regulam Armeniorum dialecto exequerentur, imponens ipsis Megalion, & reliquam Officii seriem in synaxibus separatim Armenica lingua peragerent, & tempore divina oblationis cum Hellenisticis convenirent, & divina participarent mysteria.* Πρᾶσαντίficatorum quoque meminerunt Joannes Episcopus Citri, in Responsis, Manuel Patriarcha in Sancitis, & Nicephorus Patriarcha in Canonibus: *Νηστία τῆς μοναχῶν καὶ τῆς ἱερῆς τῆ τετραδὶ ἑ τυροφάγῃ, καὶ τῆ ἑξήσκαυῃ, καὶ μετὰ τῶν τῶν προηγιασμένων ἀπέλυσι ἐοικέν τυρόν ὅπως ἀν ἐνεθῶσιν, ἀνατρέπει δὲ ὁ κανὼν ἐτὶ τὸ ἑ Ιακώβου δόγμα, καὶ τῶν τετραδῶν ἀφῆσῃ.* Vertit Leunclavius: *Oportet Monachos jejunare die Mercurii & Veneris Septuagesima, & ubicumque fuerint, caseum comedere, post Præsanctificatorum solutionem. Evertit hic Canon Jacobi dogma, & Tetraditarum heresim.* Sed an τυροφάγῃ Septuagesima t) fit, dicemus alibi.

Diximus particulas consecratas sanguine Dominico intinctasque conservari, idque ex præscripto Euchologii, usuque fere totius Orientalis Ecclesie, quæ hoc tempore non alio modo præparat. Morem improbat Arcudius libro 3. cap. 56. & rubricas in Euchologio, in quibus id præcipitur, expungendas esse censet ex Concilii Bracarenſis tertii Can. 1. ubi damnatur illa intinctio panis, & ex observatione ipsa Græcorum, Epitome sacr. Can. Harmenopuli sect. 2. tit. 6. ubi videtur præcipi similem intinctionem nequaquam fieri debere. *Τὸ μὴ χρίειν τὰ προηγιασμένα μετὰ ἑ λαβίδῃ ἐν τῷ δεσποτικῷ αἵματι, ἐν τῷ μέλλειν ταῦτα φυλάττειν, ἀκριβέστερον φησὶν ὁ μακάριος ἱωάννης ὡς καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ γινόμενον.* Non esse intingenda Præsanctificata per cochlear sanguine Dominico, dum custodienda sunt, accuratius tradit beatus Joannes, veluti quod etiam in Ecclesia nostra majori fiat. Ad-di potest Michaël Anchiali, qui tradit similem intinctionem non esse in usu in Ecclesia Græcorum. Argumentatur Arcudius: Nam vel

t) Quinquagesime potius est, ut docet Allatius hebdomad. Græcor. p. 1422. seq.

vel sit, ut habeatur sanguis Domini, vel ut habeatur per modum potus. Si ut habeatur, frustra tingitur, cum in specie panis non desit sanguis, ut dicunt Scholastici, per concomitantiam: unaquæque enim pars separatim sumpta effectum alterius cumulativissime præstat, & supplet: si vero ut habeatur per modum potus, frustra etiam intingitur, quia sanguis ille exsiccat, & panis ille sic tantus non bibitur, sed editur, & cavendum esse ne Græci putent, species panis, vel species vini seorsim acceptas non esse perfectam corpus Christi, & sacramentum. u) Nos tamen dicimus nullo modo Rubricam expungendam videri, sed usum antiquum illius Ecclesie jam per omnes Ecclesias disseminatum, cum improbari, neque damnari possit, omnino retinendum. Quamvis enim in Ecclesia Constantinopolitana aliquando in usu non fuerit, & concedamus lege etiam scripta, quod nusquam appareret, prohibitum esse, non inde colligitur etiam in aliis Græcorum Ecclesiis, & Patriarchalibus eodem decreto abrogatum fuisse, quod ex universali illius Ecclesie usu comprobatur. Nec argumentum Arcudii contrarium evincit; illa enim commixtio sanguinis, & carnis fit, non quasi prius illa essent separata, & tunc unirentur: nullus enim apud Græcos unquam dubitavit vel asseruit, in hostia esse solum corpus, in calice solum sanguinem, sed omnes uno ore fatentur, corpus simul esse cum sanguine, & sanguinem cum corpore. Quare illa commixtio fit non secundum suas veras & reales essentias, ut scholastici loquuntur, sed secundum formas & species sacramentales, sub quibus corpus & sanguis Christi veraciter continentur. Quia ergo ut Theologi adnotant, specierum sacramentalium fit commixtio, dicitur fieri commixtio rerum contentarum. Frequenter enim multa, quæ ad species pertinent, usus loquendi tribuit contentis sub speciebus. Et hæc specierum sacramentalium commixtio nescio qua ratione improbari possit in Ecclesia Græcorum, cum tantopere probetur in Ecclesia Latina, in qua etiam nemine improbante fit ista commixtio in calice. Nihil enim differt, si corpus immittatur in sanguinem, si sanguis infundatur in corpus, par enim est utrorumque commixtio;

(Ccc) 2

Et

u) Sane non est institutioni CHRISTI perfecte congruens,

Et quemadmodum Latinus hostiam immittens calici, non dicitur propterea carnem ibi inesse negare, ita & Græcus sanguinem apponens corpori, non propterea dicendus erit corpus illud exanguis asserere.

Si dicant id non debere fieri ob periculum, sanguis enim dum cochleari à calice asportatur in corpus, faciliter potest effundi, quod in corpore in calicem immisso non potest accidere; Dicemus nullum ibi periculum esse, cum non asportetur sanguis in cochleari, sed tantum in sanguine cochlear madefiat, eoque ²⁹ madefacto, signum crucis in corpore formetur. An ideo à suis ritibus, & ceremoniis per tot annos confirmatis Ecclesia Græcorum summovenda est?

Illud etiam ipse observo ex Præscriptis Patriarchæ Constantinopolitani ad Paulum Hypopsephium Callipolitanum misis, Præsanctificatorum Liturgiam non unam atque eandem apud omnes fuisse, sed pro varietate Ecclesiarum, & temporum variam: in ea enim, quam nos hodie habemus, sanguis Christi nullus conficitur, at quam ipse explicat, conficiebatur: ideoque Patriarcha asserbat, non esse opus, præsanctificato sanguine particulas panis præsanctificatas esse intinctas, quod sanguis in ipsa Missa conficeretur, & calix abfolveretur: bis enim idem haberetur. In particulis vero consecratis pro infirmis illa intinctio necessaria videbatur, quod nullus ibi alius sanguis conficere-tur. Verba quia rara sunt, nec omnibus ita obvia esse possunt, exscribam. *Περὶ ἧς τῆς τῶν προηγιασμένων ὑποτυπώσεως τοιαῦτα σοὶ ἀπαγγέλλωσι. τῇ ἑλευσίᾳ τῆς ἑυφάγῃ κυριακῇ ἑλεσίας ἑλεμῆς μυσαγωγίας, καὶ ἄρτων ἁγίων, ἔ καὶ τὸ σύνθηδες, ἀλλὰ πλείστη ἐτοιμαζομένων. μετὰ ἧς τῆς μετὰ λήψιν, καὶ οἱ τῆς μέχρι τῶν ἑσπεριῶν ἄρτοι φυλάττονται ἐν πυξίῳ ἀφωρισμένῳ τινὶ ἔ καὶ ἀσταλαζομένῳ τριμῆς αἵματι ἐν ἐκείνοις, διὸ περὶ πῶν καθεύδοντων τῶν νηστευόντων ἐτοιμαζομένων τε καὶ ἀγιαζομένων προηγιασμένης ἐπιτελεσμένης, εἰς ἣ καὶ ὁ προσέλειται ἄρτοι ὑψιμῶν καὶ καλακλώμων ἐμβόλια, καὶ τὸς ἡ χρεῖα αἶμα προσμιγῆται ἁγίον τῶ θεῷ ἄρτω, ἢ ὅδ ἡ προηγιασμένη ὑπὲρ τῆς ἑλεσίας μόνον ἔ ἀγία γίνεται πῶν ἁγίων. καὶ ἐπὶ καθεύδοντων ἐν ταῖς πέντε τῆς εβδομαδῶν ἑλεσίας ἡμέραις, τῶ ἧς Σαββάτου ἑλεσίας ἔ Χρυσόμοις τελεῖται λείψανα τῆ ἧς κυριακῆς ἔ μεγάλῃ βασιλεῖ, ὅτε καὶ ἄρτοι πάλιν φυλάττονται, καὶ ἔτε καθεύδονταί μίχρη καὶ ἀντις,*

της μεγάλης τήραδος, ἀφ' ἧς καὶ τὰ προσημασμένα λήγῃσι. τότε ἡ
 βάπτισμα θείον ἀρίστον ἐν αἵματι, ὅταν τις τῶν ἀναχωρητῶν ἐν ὄρεσι
 κατακρύψειται, καὶ ἐκκλησία ἡ ὄρθοδοξος ἀφ' ἧς τὸ εἰς ἀρετὴν σπυ-
 ρματικὸν αὐτῆς, εἶδεν ἡ συνεχίζουσα τῶν ἀγιασμάτων μελαγχρῆν
 ἀφ' ἧς τὸν ἐκείθεν ἀγιασμὸν τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ σῶμα. τῆ-
 ρω ἐν πυρὶ τῷ καθαρῷ ὁ θεὸς κομιζόμενος ἀρίστον ἐμβε-
 βαμμένον ἐστὶ καὶ τῷ θείῳ αἵματι. ἡ πάλιν ἴσως ἀφ' ἧς τὸν τισὶ ἐπι-
 συμβαίνοντα θάνατον αὐτὸς ὅλος τῆς ἀγίας ἱεροσταντικῆς καιρῶ
 φυλάττειται πολλάκις ἀρίστον βεβαμμένον ἐν αἵματι, καὶ εἰ χρεία μελα-
 λήσεως ἢ ἐν ἡμέρᾳ ἢ ἐν τῇ νυκτὶ τινὸς θεόσκου, ὅτι μὴ τελείται μυ-
 σταγωγία, ἐπιθῆται μέρσος ἀφ' ἧς ἐπὶ τῷ ποτηρίῳ κατασάλασται ἡ
 καὶ τι ὑγρὸν, ἵνα διατηρῆται ὁ θεόσκων μελαγχρῆν. ἀγιαζέται δὲ καὶ τὸ
 ἐμβαλλόμενον ὑγρὸν ἐκ τῆς ἀγίας ἀρετῆς. ἐν ἄλλῳ καιρῷ, ὅτι τελείας
 λειτουργίας γνομένης φυλάττειται ἐν τῷ ἀγίῳ πύρρι καθεκάστη μερί-
 δις ἀγιασμάτων ἀφ' ἧς ἴσως ἀρταρομύθος ἐπιδαρῆται, ὅτι καὶ αὐ-
 τῶν. εἰ δ' ἡ χρεία καταφάσκει τῶν φυλαττομένων ἀφ' ἧς τὸ μὴ τεθῆναι
 τῶν, πρώτως ὄρθοδοξοι καθαροὶ καὶ ἡσυχασταὶ κατασάλασται. De
 Præsanctificatorum modo hæc tibi committunt, Patres scilicet. *Ulti-
 ma Tyrophanzi Dominica, Quinquagesima nempe, cum Missa perfecta ac
 integra celebratur, et panes sacri, non uti moris est, sed plures præpa-
 rantur, post communionem panes, qui ad Parascevem usque sufficere
 debent, in pyxide ad id muneri destinata asservantur, nullo in eos præ-
 tioso sanguine immisso, quod calix singulis jejuniorum diebus præparatur
 et consecratur, cum Præsanctificatorum Missa celebratur, in quem
 et ante perfectus panis post elevationem in partes divisus immittitur.
 Perantamen qua necessitas fuerit sanguinem sanctum divino panis ante im-
 misceri, cum Præsanctificatorum Missa pro sancto calice tantum conficien-
 do fiat, sicque servato ordine per quinque hebdomadis dies continuatur.
 Sabbato integra Chrysostomi Missa dicitur, die Dominico Basili Magni,
 cum et panes rursus consecrantur, et conservantur, et hoc continua-
 tur ad feriam quartam magna hebdomadis, cum Præsanctificata finiunt.
 Tunc autem divinus panis sanguine tingitur, cum ex Anachoretis ali-
 quis in montes se abdit, nec ad Ecclesiam accedit propter nimium erga
 virtutem studium, avetque sapius sacrorum particeps fieri, ob eam que
 inde corporis et anime consequitur sanctitatem. Panis divinus in pyxide
 munda huic delatus divino sanguine intinctus est, vel rursus forte pro-
 pter mortem advenientem panis ipse toto Quadragesima tempore conser-
 vatur sanguine tinctus, et cum communionem opus fuerit, sive interdum,*

sive nocte, aliquo moriente, cum non sit sacrum, in calice pars panis injicitur, & humidum aliquid immittitur, ut possit moriens assumere. Quod vero injicitur humidum à pane sancto sanctificatur. Alio vero tempore cum sacrum perfectum absolvitur in sacro calice singulis diebus sanctificationum particule conservantur propter eum, cum minus expectamus, moribundos. Si vero depositorum opus non fuerit, mane à puero mundo jejunaque absumuntur. An non pœnituisse similes antiquæ Ecclesiæ ritus ob minimum scriptionis tædium non recensuisse? Alio itaque tempore alius in Ecclesia etiam in Præsanctificationum Missa celebranda invaluit. Nos ista alibi * fusius prosequemur.

Præsanctificationum in jejunio Quadragesimali causas ex jam laudatis auctoribus sibi quisque varias colligere poterit. Non illaudabilem eam tute tibi habeto, mi NAVDÆE, ex Joanne Phurne scriptore non inelegante nondum edito, ad Gregorium Antigonitem. Ἐτερον ἢ ἡ χεῖρον πρὸς τὴν τῶν λεγομένων ἀπόδειξιν ὁ τ' προσηγιασμένης, μυτικὸς λόγος, καὶ τοῖς πολλοῖς ἀδύγνωστοι, ἐπεὶ γὰρ κατὰ τὴν αἰδομένην πολέμου οἱ Ἰσραηλιῶται διημερεύοντες ἐν τῇ μάχῃ μέλις πρὸς ἐσπέραν διακρινόμενοι ἐώρα τινὰ διατηρούμενοι ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτῶν ἐπίδοσι βρωμαῖα, πρὸς τὸ μὴ πάντη τὰς αὐτῶν διωμάεις ἔξαδενῆσαι, μελλόντων αὐθις γινόμενης ἡμέρας τοῖς βαρβάρους συμπλέεσθαι. βρυτὴν γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ καὶ σφαγιαζέω ἀδύνατον, ὁ τοῖς παρηγοριάζουσι ἴδιον. Διὲ ἔτο καὶ ἡμῶν τότε τὸ κατὸν ἡμῶν σφάγιον ὁ μόχθος ὁ σιτευτός, ἡ τὰς σάρκας σιτευμένοι νεορίμεθα πρὸς τὰς κατὰ τῶν ἐναντίων μάχας, ἡ δύσβα. ἐπεὶ ἡ πάλιν ἀναγκαῖον τὸ βρωμα καὶ ἀπαραιτήτων, πνευματικῶν γὰρ ὀπλίτη, πνευματικῶν τροφῆ σύστασις ἐκ τῶν προβρυμίων, καὶ προσηγιασμένων μερίδων τὸ εἶδειν πρὸς ἐσπέραν ἀποπληρῆσθαι. Aliud quoque est ad tetum diētarum demonstrationem non minoris momenti Missa, qua Præsanctificationum dicitur mystica ratio, nec omnibus cognita. Cum enim in pugnis qua sub

33 sensu cadunt, milites in bello per totum diem se exercentes, vix tandem ad vesperam ab hostibus sejuncti repositos quosdam in propriis tentoriis pridianos & frigidos cibos comedunt, ne vires eorum prorsus debilitentur, cum rursus adveniente sole cum barbaris manus conferere debeant: namque in bello boves sacrificare mactareque non possunt, quod illi, qui splendide dies festos agunt, proprium sit. Propterea & tunc nobis quoque communis nostra victima, vitulus saginatus, cuius carnes

ἰηβ

* Fecit hoc Aletius in diff. quam supra laudavi, de Missa præsanctificationum.

ipsi comedentes, robur adversus hostium impetus acquisimus, non mactatur. Cum vero rursus cibus nobis necessarius sit, & inevitabilis: spirituali enim militi spirituale alimentum confirmatio est, ex Præfæcificatis particulis infirmitatem nostram ferro roboramus.

Quantum porro Præfæcificatorum Missa ab ea quæ sicca, & nautica x) dicitur, differat, optime quisque dijudicabit, si quæ de ea Joannes Stephanus Durantus de Ritibus Ecclesiæ Catholicæ lib. 2. cap. 4. num. 8. refert, una cum iis, quæ in Præfæcificatorum peraguntur, conferat. Sane in sicca neque panis offertur, neque oblatas absumitur: in Præfæcificatorum vero, licet non offeratur, absumitur tamen. Et hæc sunt quæ in hoc Liturgiæ libello continentur.

III. Tertius *εὐαγγέλιον*, y) *Evangelium* dicitur, Codex nempe, in quo descripta sunt Evangelia, quæ primum locum dignitate & officio inter Lectiones Missarum occupant. Cedrenus Leonis primi anno quinto: ἀνελθὼν εἰς τὸ κεράμιον μετὰ εὐαγγελίῳ, καὶ θυμιατῶ, καὶ τὸ θεῖον δάκρυον ἐξέλειψεν ἀπὸ αὐτοῦ. Cum una Evan- 34 gelio & thuribulo ad Ceramium ascendisset, Deumque lacrymis placasset. Palladius ad Lausum in Eulogio: καὶ λαβὼν εὐαγγέλιον εἰς πῖσιν τῶν ἀκινύτων τὸ θεῖον ἐμέσῳ τῶν ἀδελφῶν. Et accipiens *Evangelium*

x) De Missa sicca & nautica sive inter navigandum usurpanda juvabit conferre Johannis Bonæ Cardinalis rerum Liturgiæ lib. 1. cap. 15. & trigam Exercitationum Historico Theologicarum Rev. Helmstadiensium Theologi Jo. Andreæ Schmidii, editam Jenæ 1692. 8. Quæmodum de Missa præfæcificatorum præter eundem Bonam & Sycerum Cangiumque in *περηγιασμένη, & πύξιον* & p. 1238. seq. & ad Chronicon Paschale p. 611. consulendi Beveregius ad can. 52. Trull. Petavius ad Eriphan. p. 352. Hugo Ménardus ad Gregotii M. Sacramentarium p. 75. Josephus Vicecomes, Edmundus Martene, Henricus Rixnerus & alii qui de ritibus sacre Eucharistiæ scripserunt.

y) Editum est hoc θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον (hunc enim habet titulum) primum ab Emanuele Gyzonio anno nisi fallor 1599. postea cura Theophylacti Hieromonachi apud Jo. Petrum Pimelium 1645. Præmittitur præfatio sive Epistola dedicatoria ad sanctissimum doctissimumque Gabrielum Philadelphie Metropolitam, & ad Severum Menepoliæ Episcopum & D. Raphaelis Patriarchæ τοποτηρητὴν data Julii 24. Vita quatuor Evangelistarum ex Sophronio Hieronymi interprete & Dorothei synopsi desumpta, cuiuslibet Evangelistæ suo loco præfixa sunt. Hæc præstantissimus Caveus in diss. de libris & officiis Ecclesiasticis Græcorum. Prodiit etiam Evangeliorum Codex ejusmodi Venetiis A. 1624. fol. quæ editio existat Romæ in Bibl. Barberina. De isto Græcorum Evangelio præter Allatum, Meursium, Sycerum, Cangium ac Caveum agit Wilh. Ernestus Tentacius ὁ μακαρίτης in dissertatione de ritu lectionum sacrarum.

sive nocte, aliquo moriente, cum non sit factum, in calice pars panis injicitur, & humidum aliquid immittitur, ut possit moriens assumere. Quod vero injicitur humidum à pane sancto sanctificatur. Alio vero tempore cum factum perfectum absoluitur in sacro calice singulis diebus sanctificationum particule conservantur propter eam, cum panem exprimitur, moribundus. Si vero depositionum opus non fuerit, mane à puero manna jejunioque absumuntur. An non poenitisset similes antiquæ Ecclesiæ ritus ob minimum scriptionis tædium non recensuisse? Alio itaque tempore alius in Ecclesia etiam in Præsanctificationum Missa celebranda invaluit. Nos ista alibi * fusius prosequemur.

Præsanctificationum in jejunio Quadragesimali causas ex jam laudatis auctoribus sibi quisque varias colligere poterit. Non illaudabilem eam tute tibi habeto, mi NAVDÉE, ex JOHANNIS Phurne scriptore non inelegante nondum edito, ad Gregorium Antigonitem. Ἐτερον ᾧ ἡ χεῖρον πρὸς τὴν τῶν λεγομένων ἀπειθήσων ὁ τ' προσηλασμένης, μουσικός λόγος, καὶ ἴως πολλὰ ἀδύνατος ἐπεὶ γὰρ κατὰ τὴν αἰδότητος πολέμους οἱ στρατιῶται διημερεύοντες ἐν τῇ μάχῃ μόλις πρὸς ἐσπέραν ἀναπαύσεως ἔωλεν τινὰ ἀσθενήσας ἐν ταῖς σπυρναῖς αὐτῶν ἰδίῃσι βρωμαῖσι, πρὸς τὸ μὴ πάντῃ τὰς αὐτῶν δυνάμεις ἔξαδεινῆσαι, μελλόντων αὐτῶν γνωμένης ἡμέρας τοῖς βαρβάρους συμπλῆκεσθαι. βυθυτέρῳ γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ καὶ σφαγιάζων ἀδύνατων, ὃ τοῖς παρηγορῶντων ἴδου. ἀλλ' ἔτι καὶ ἡμῶν τότε τὸ πᾶν ἡμῶν σφάγιον ὁ μόχθος ὁ σιτευτός, ἢ τὰς σαρκας σιτεῖσθαι πορρῆσαι πρὸς τὰς κατὰ τῶν ἐναντίων μάχας, ἢ δύσλαι. ἐπεὶ ἡ πάλαι ἀναγκαῖον τὸ βρῶμα καὶ ἀπαραίτητον, πτωματικῶν γὰρ ὀπίτη, πτωματικῶν τροφῆς σύστασις ἐκ τῶν προβαθυμένων, καὶ προσηλασμένων μερίδων τῶν ἐνδοῦν πρὸς ἐσπέραν ἀποπληρῶνται. *Aliud quoque est ad tetram dicitur demonstrationem non minores momenti Missæ, quæ Præsanctificationum dicitur mystica ratio, nec omnibus cognita. Cum enim in pugnis quæ sub*

33 *sensu cadunt, milites in bello per totum diem se exercentes, vix tandem ad vesperam ab hostibus seculi repositos quosdam in propriis tentoriis pridianos & frigidis cibos comedunt, ne vires eorum profus debilitentur, cum rursus adveniens sole cum barbaris manus conficere debeant: namque in bello boues sacrificare mactareque non possunt, quod iis, qui splendide dies festos agunt, proprium sit. Propterea & tunc nobis quoque communis nostra víctima, vitulus saginatus, cujus carnes*

ἡβ

* Fecit hoc Aletius in diff. quam supra laudavi, de Missa præsanctificationum.

εὐαγγελίῳ, ὅτε ἀναφέρεται εἰς τὸν ἄμβωνα πρὸς ἀνάγνωσιν, καὶ τῶν ἀγίων δώρων, εἴη τῆς τῆς ἀγίας ἱεραρχίας εἰσόδου καὶ ἐν τῆς τῆς πρὸς τὴν ἐπιπέδου αὐτῶν. Deputati vero mandatis induti antecedunt cum lampadibus Evangelium, quando lectionis causa fertur ad suggestum: iidem manus idem obeunt in ingressu ad sacram mensam, quando sacra dona circumferuntur, & ad proihibitionem referuntur.

Differt à quatuor Evangeliiis, quod illa continuatam historiz seriem, non interruptam, neque alterius verbis interturbatam contineat, hic liber ea omnia habet. sed in certas partes, & sectiones divisa, quas illi *μήμαστα, μέρη, περιόψεις, ἀναγνώσεις*. Latini *Lectiones* indigitant, ad usum singulorum dierum & festivitatum, modo unius, modo alterius Evangelistæ textu, quandoque etiam pluribus in locis, ut ut opus fuerit, interposito; non ita tamen, ut seriem Evangelicam prorsus interrumpant: exceptis enim solemnitatibus, quæ peculiare sibi possunt Evangelium, in reliquis anni diebus ita dispersiuntur ut unius prius Evangelistæ textum, in membra dividant, & diebus applicent, donec finiat, postmodum alterius continuent, donec omnia ad exitum perduxerint, & diebus Dominicis à scriptore Evangelii nomen imponant: dicunt enim ἡ πρώτη κυριακή & Ματθαίου, *Prima Dominica Matthæi, secunda Matthæi, c)* & sic de aliis. Id ut melius comprehendas, velim animadvertas d. Joannis Evangelii textum universum septem integris hebdomadibus legi, quæ à magna Paschæ Dominica, tribus diebus exceptis, numerantur. Matthæi e) à feria secunda post Dominicam Pentecostes ad subsequentem Parasceven Exaltationis diem festum, ab-

(Ddd)

solvitur.

*) Confer Allatii diss. de hebdomadibus Græcor. §. 31. seq.

d) Ecce tibi verba Typici, è quo hæc Allatius hausit: Ἰστέον ὅτι τὸ ὕψος τῆς κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου ἀναγνώσεως ἐστὶν ἐν ἑβδομάτῳ ἐπὶ τὰ ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ἀγίας Κυριακῆς & Πάσχα, καὶ λήγον ἀχρι τῆς ἀγίας Πεντηκοστῆς, χωρὶς ἡμερῶν τριῶν.

e) Idem Typicum: Τὸ ἡ κατὰ Ματθαίου ἅγιον Εὐαγγέλιον ἀναγνώσεως ἀπὸ τῆς δευτέρας τῆς μετὰ τὴν πεντηκοστήν, ἤγινε τῆς ἀγίας Πνεύματος, ἀχρι τῆς μετὰ τὴν ὕψωσις τῆς κυριακῆς κυκλῶν ἑβδομάσιν, ὡς αἱ μετὰ ἑχαστὸ κατὰ Ματθαίου ἀναγνώσεως ἀπὸ τῆς ἑβδομάδος ἀναγνώσεως κατὰ τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον ἐν ταῖς πέντε ἡμέραις. ἐν τῆς τοῖς σαββάσι καὶ ταῖς Κυριακαῖς πάλιν ὁ Ματθαίου, ἀχρι τῶν ἑβδομάδων. ἢ τῆς ἑβδομάς ἢ ἔχει ἀπὸ τῶν ἀναγνώσεως αὐτῆς. Εἰ τῆς μετέπειτα ἀναγνώσεως, καὶ ἡ αὐτὴ ἑβδομάς ἀναπόδισεν οὐδὲ ὅπως, καὶ ἀναγνώσεως ὅταν θέλει.

bus patent, quibus multo plura addi possent ex aliis. Et nota ad unam rem significandam vocabulorum Græcobarbarorum copiam, *πῖναξ, καινοτάτων, σωμαξάριον, ἐκλογάδι, ἐξομοιωσις, ἐκλογάριον.* Nec diversa sunt, quæ in disponendis epistolis legi fretis h) usurparunt, immo etiam, si diis placet, multoties absurdiora. Nec ab re fuerit observare, quæ in Meursium animadvertenter Gretlerus in Codinum lib. 3. cap. 7. *Meursius admodum anxie monet, ne quis, cum audit, quatuor Evangelia lecta esse, suspicetur Tetrabiblon Evangeliorum, hoc est ipsos integros quatuor Evangeliorum commentarios lectos esse, quod nimis longum fuisset. Itaque articulum τὰ, præpositum vocabulo ἑτεροαγα exulare jubet, sed si Græcorum Rituales libros diligentius inspexisset, aliter puto super hac re enunciaisset. Ita enim Typicum Sabæ cap. 38. agens de hac magna hebdomadâ feriæ secundæ, ἀναγιγνώσκῃαι ἡ τὸ ἑτεροαγαγγέλιον τῆ γ. καὶ ἡ δ. καὶ πληρῆται.* Leguntur quatuor Evangelia feria secunda, tertia, & quarta, & absolvuntur. Ne autem suspiceris tantum partem aliquam ex quatuor Evangelii lectam esse, audi ejusdem Typici auctorem eodem loco: *Εἰδέναι ἡ χρὴ ὅτι τὸ κατὰ Ματθαίου ἄγιον εὐαγγέλιον ὅλον ἀναγιγνώσκῃαι, ὁμοίως καὶ τὸ κατὰ Μάρκου, καὶ τὸ κατὰ Λουκᾶν, τὸ ἡ κατὰ Ἰωάννη ἀναγιγνώσκῃαι ἀρχὴ ἡ ἀρχὴ τῶν ἁγίων πατέρων, ἀναγιγνώσκῃαι ἡ ἕως ἐν ταῖς τριῶν ἡμέραις ἤγαν β. γ. καὶ δ. καὶ πληρῆσαι ἐν ταῖς ἄραις. γίνῃαι ἡ τὸ κατὰ Λουκᾶν ἀναγιγνώσκῃαι τρεῖς, τὰ δ' ἄλλα ἀπὸ δευτέρῃ ἡμῶ ἀναγιγνώσκῃαι δ, καὶ ἕως δ, καὶ πλεον εἶν.* Scire oportet Evangelium S. Matthæi totum legi (Nota totum) similiter & S. Marci, & S. Lucæ. At Evangelium S. Joannis legitur usque ad principium salutiferæ Passionis. Leguntur autem sic Evangelia tribus diebus, nempe feria secunda, tertia, & quarta: & absolvuntur in horis. Evangelium S. Lucæ tribus lectionibus perficitur, reliqua similiter, ut simul fiant novem lectiones ad horam nonam, & nihil amplius. *Ex his jam Meursius non Codinum, sed sua emendare poterit, & si quid emendandum sit, potius expungam illud τῆ μεγάλης πέμπτῃ, quia magna feria quinta non legebatur τὸ τετραεὐαγγέλιον, quippe quod præcedente die, videlicet magna feria quarta jam absolutum erat, ut ex Typico Sabæ audivimus, nisi forte in Palatio Constantinopolitano Tetrabibli lectio ad quintam ipsam feriam magnam extenderetur. Quamvis ipsum quoque Triduum Græcorum cum Typico Sabæ concinat, cujus hæc sunt verba: Legitur*

(Ddd) 2

gitur

h) Vide infra p. 46. seq.

solviturque hebdomadibus septem & decem. Harum undecim singulis diebus Matthæi lectionem continuant, à duodecima quinque tantum diebus Marci lectio assumitur, Sabbatis, & Dominicis Matthæi restituitur, usque hebdomadem decimam & septimam, dummodo hæc postrema inter tempus Paschale occurrat, sin minus, non legitur. Lucæ f) Evangelium à feria secunda quæ Dominicam post Exaltationem excipit, & integris hebdomadibus duodecim continuatur, ab initio decimæ tertiæ Marci percurritur in reliquis diebus, sed Sabbatis & Dominicis Lucæ assumitur: Marci g) tandem inter Matthæi & Lucæ assumitur, quod vero supererit, Sabbatis & Dominicis Quadragesimæ absolvitur. His tamen non obstantibus, ut Evangeliorum in Sanctorum diebus festis recitari solitorum regulam quandam Sacerdotibus darent, eamque facilem, ac infallibilem post quatuor Evangelia, eorumque seriem, varia ex ingenio commenti sunt. Hinc illis: Πίναξ τῶν εὐαγγελίων κατὰ περὶ ἡμερῶν, ὡς εἶωθεν ἀναγνώσκουσι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐν ταῖς ἑβδομαδαῖς κυρίας, καὶ τῶν παρθένων, καὶ τῶν ἁγίων. Et, Κανονίον σὺν Θεῷ ἀρχόμενον ἀπὸ μηνὸς Σεπτεμβρίου μέχρι Αὐγούστου μηνὶ Σεπτεμβρίῳ εἰς τὸν Ἀποστόλον. Et, Εκλογαίον τῶν ἱεροσολιμῶν εὐαγγελιστῶν διὰ τὸ ἀρχῆς καὶ τέλος τὴν περὶ τὴν ἐκκοπήν ἐκάστου εὐαγγελιστοῦ, ἀμὰ ἢ τὴν τῶν κεφαλαιῶν ἀποσημείωσιν ἀκριβῶς ἀναγορευθῆναι. Et, Παρασημείωσις τῶν εὐαγγελικῶν περὶ τῶν ἐκκοπῶν κατὰ τὰς ἐκκλησίας ἡμέρας καὶ ἐνιαυτοῦ ἀναγινωσκόμενον ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ, μετὰ προσημείωσιν τῶν ἀρχιελεῶν πρὸς ἐναγῆ καὶ σύνομον κατὰ τὴν ἐπιτομήν. Et, Εκλογαίον τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ὅλα καὶ ἐπιτομὴ τῶν καθημερινῶν κατὰ ἀποστόλους περὶ τῶν ἐκκοπῶν, ὡς εἶωθεν ἀναγνώσκουσι ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς ἐκκλησίαις ἐν ταῖς ἑβδομαδαῖς κυρίας, καὶ τῶν ἁγίων, καὶ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν ἐκκοπῶν κατὰ πλάτῃ. Et, Κανονίον τῶν ἀναγνώσκειν τῶν εὐαγγελίων κατὰ ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν, ὃν δὴ τρόπον δεῖ ἀναγινώσκουσι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Et hæc in Bibliotheca Barberina manuscripta omnibus

1) Τὸ κατὰ Λυκῶν εὐαγγέλιον ἀρχίζει ἀπὸ τῆς μετὰ τὴν ὑψώσιν δευτέρας ἀχριτὴ κυριακῆς καὶ ἀσώτε, (Septuages.) ἔχον ὀλοκληρῶς τὰς ἑβδομάδας. Ἀπὸ ἢ τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος ἀναγινώσκουσι ἐν ταῖς πέντε ἡμέραις τὸ κατὰ Μάρκον. Ἐν ἢ τοῖς σαββάσι καὶ ταῖς κυριακαῖς πάλιν τὸ κατὰ Λυκῶν.

2) Τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον ὅσον μὲν ἀναγινώσκουσι ἀνα μετὰ τὴν δευτέραν καὶ τὴν Λυκῶν. Τὸ ἢ ἐπίλοιπον κατὰ τὴν μεγάλην ἱεροσολιμῶν ἐν ἑβδομασί πέντε, ἢ ἐν πέντε σαββάσι καὶ πέντε κυριακαῖς.

ἘκείνⓄ ὡσπερ τῶν Ἰελασῶν τὴν λύμην
καὶ πρὸς χαρὰν δεῖνωμεν χριστῷ ἐν Ἰάχῃ.

Εἰς Μάρκον.

Ὅσα περὶ Χριστοῦ θεηγορεῖⓄ ἔθνεα ΠέτροⓄ
κηρύσσων ἐδίδασκων ἀπὸ σομάτων ἐριτίμων
Ἐνθάδε ΜάρκⓄ ἀγγεῖα, καὶ ἐν σελίδεσιν ἔθηκε.
Τούνεκα καὶ μερόπτεσιν ευάγγελⓄ ἀλλⓄ ἐδέιχθη.

41

Ἄλλο.

τὴν ἀφραστον γένησιν τὴν πρὸ αἰώνων
καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς σαρκικὴν παρουσίαν
Ὁ ΜάρκⓄ ὁ πάνσεπⓄ διαβρανώσας
τὸ θεῖον λόγον φρυκίωρε πᾶσαν κτίσιν.

Ἄλλο.

λόγων ὁ ΜάρκⓄ τὴν αἰήρητον χύσιν
εἰς πληθⓄ ἐκκίνωσεν ἀπλήσας, ἔτι
κόσμⓄ παρηγῶ ῥημάτων διΨⓄ λάβει.

Ἄλλο.

ΜάρκⓄ προβάλλει τὸς θεηγορεῖς λόγους
ἔλκει πλάνης γε, καὶ σκότους βροχῶν γένⓄ
πέμπειε πρὸς Φῶς τ' ἀληθείας ταῦδε.
τοίνυν δεῖνωμεν εὐσεβῶς πάντες φίλοι
κόσμον λεπόντες τὸν μάταιον, καὶ πλάνον,
πρὸς διασότην εὐσελαγγχου εὐμενῆ λίαν.

Εἰς Λακᾶν.

Λακᾶς ἠπιόθυμⓄ ἀκετορεῖς ἐπιβήτωρ
ἀθανάτου χριστοῦ γένⓄ, καὶ θεσκελα ἔργα
ἀτρικίως κατέλεξε, καὶ ὡς θάνειν ἄμμι σαώσας,
καὶ πάλιν ἐκ Ἰυμβοιο θορῶν μερόπτεσιν ἐμίχθη.
ἐνθεν δ' ἕρανίην ὑπὲρ ἀνίγυγα πατρὶ φαάνθη.

Ἄλλο.

Λακᾶ πάρελθε, καὶ ξένον φράσον τριβον
τοῖς ἀσκοπῶς τρέχουσιν εἰς τριβον πλάνης,

(Ddd) 3

Λαοῖς

gitur etiam Tetraevangelium secunda, tertia, & quarta feria,
καὶ πληρῆται, & completur, seu terminatur.

At, ut video, rebus hisce subactis, oppressusque es, re-
creare paululum, & mentem refice carminibus, tum Heroico,
tum Jambico pede currentibus, necdum editis; ex ipsis Barberi-
nis, aliisque codicibus in Evangelia modo jam dicto pro officiis
Græcorum dissecta.

40

Ἡ Τετραεὶς ὡς τῶν μαθητῶν ἔ λόγος
Ἐκχεῖ τὸ ρεῦμα τῶν αἰετῶν λόγων.
Τοίνυν ὁ δὴ τῶν μὴ κατακνεῖ ἔ πίνασ
Ψυχῆ καὶ ἀράων, καὶ ποτίζων τὰς Φρένας,
Εὐαγγελιστῶν ἵεθ θεοπνεύτως λόγος
Τομαῶς διακεθίνας εὐσπιτρέχοις,
καὶ ἴηθ βίβλων τεχνικῶς ἡεροσμίως
Ἀπας αἰκῶν, καὶ ἱερῶν καδ' ἡμέραν
Εσῶσιν ὡς τὰς ὑπεκφωσμίως
Ἰωάννη θανάτω τ' ἐμβλίας
Σπένδασμα πολλῶς ἔ πρὶν ἐσπενδασμίως,
καὶ σπενδάσθη σωλόνως προθυμίως
καὶ καλλιεργήσθη κόσμοις ποικίλοις
Τῶς μὲν ξενίη ἵεθ ὀρώθως ὡς ἔχει
Τῶς ἔ θεῶς ἡ ῥήμασι ψυχοθεοῖς
Εὐεργετῆν ἀπάντας ἀκρωμίως
Ἐνταῦθα τὴν θείλγσιν εικότως λύρα
Κινῶν ἱέλθω γε συγκινῆ καὶ ἵεθ λίθως.
Ὄθεν πλάνθω σίγησιν ὀρφίως λίρα
Πόνους, Ἰωάννης ἵεθ ἡμοσθ ξίτην,
καθημερῶσιν ἵηθ λιθότερον φίσιν.

Εἰς Ματθαῖον.

Σελασφόροις λάμψισιν ἔ Παρακλήτη
Τὸν νῦν ἐλλαμφθῆς ὡ Ματθαῖε θεόπῆ
Τὴν ἔ λόγος σάρκωσιν ἀφράσῳ ἱερόπῳ
Κατηγγεῖλας ἀρετὰ τῆ χθονὶ πάσῃ.

Ἄλλο.

Ὡς μαργάρος δώδεκα Ματθαῖθ λόγος
Πλάτων ἰοητὸν Χριστιανικῶ σῆφῳ
Ὅν καὶ κρατῆτες ἐνθῶ ἐν σέρεσι φίλοι
Κόσμον φύγωμῃ, καὶ μαλαίας φροσίδας.

Εκείνος

ἘκεῖνⓄ ὡσπερ τῶν Ἰεραῶν τὴν λύμην
καὶ πρὸς χαρὰν δεξιόμενον χριστῷ ἐν Ἰάχην.

Εἰς Μάρκον.

Ὅσα περὶ Χριστοῦ θεηγορεῖⓄ ἔθνεα ΠέτροⓄ
Κηρύσσων ἐδίδασκον ἀπὸ σωματίων ἰριτίμων
Ἐνθάδε ΜάρκⓄ ἀγείρει, καὶ ἐν σελίδεσιν ἔθηκε.
Τούνεκα καὶ μερόπτεσιν εὐάγγελⓄ ἄλλⓄ ἐδείχθη.

41

Ἄλλο.

τὴν ἀφραστον γένησιν τὴν πρὸ αἰώνων
καὶ ἦν πρὸς ἡμᾶς σαρκικὴν παρουσίαν
Ὁ ΜάρκⓄ ὁ πάνσεπⓄ διαβρανώσας
τῷ θεῷ λόγῳ φρεκίωρε πᾶσαν κτίσιν.

Ἄλλο.

λόγων ὁ ΜάρκⓄ τὴν ἀειφύκτον χύσιν
εἰς πληθⓄ ἐκκίνωσον ἀντήλησας, ὅτι
κόσμⓄ παρηγῶ ῥημάτων δίψⓄ λάβει.

Ἄλλο.

ΜάρκⓄ προβάλλει τῷ θεηγορεῖ λόγῳ
ἐλκει πλάτης ἦε, καὶ σκότους βροχῶν γένηⓄ
πέμπειε πρὸς φῶς τ' ἀληθείας τὰδε.
Τοίνυν δεξιόμενον εὐσεβῶς πάντες φίλοι
κόσμον λιπόντες τὸν μάταιον, καὶ πλάνον,
πρὸς δεσπότην εὐσεπλαγχοῦ εὐμενῆ λίαν.

Εἰς Λυκαῖν.

Λυκαῖς ἠπιόθυμⓄ ἀκετορήεις ἐπιβήτωρ
ἀθανάτου χριστοῦ γένⓄ, ἡ θεσκελα ἔργα
ἀτρεκέως κατέλεξε, καὶ ὡς θάνει ἄμμε σαύσας,
καὶ πάλιν ἐκ Ἰυμβουιο θορῶν μερόπτεσιν ἐμίχθη.
ἐνθεν δ' ἡρανήν ὑπὲρ ἀνίγυα πατρὶ φαίνθη.

Ἄλλο.

Λυκαῖ παράλθει, καὶ ξείνον φράσων ἴριζον
τοῖς ἀσκητικῶς ἰερέχασιν εἰς ἴριβον πλάτης,
(Ddd) 3

Λαοῖς

Λαῖς ἢ δεῖξον ἐν σκότει καὶ ἠθροῖς
Οἷα βλέπω ἰδεῖν φῶς ἰωάννης.

Ἄλλο.

42

Σάλπιγγ' μεγίστη τῶν λόγων Δικαῖς τίλει
Σάλπιγγ' σοβῶσα τὴν πλάτη τῶ δαμιῶν
Καὶ πρὸς βίον λόγον ἡμιδαμῶς γίει
Βροτῶν τρεῖσιν πύδισα, καὶ ψυχῶν τῶσιν
Τοῖς Φαρμάκοις λύσσα τῶν χρετῶν λόγων.
Ἰατροῖς δὲ σωματίων, καὶ ψυχῶν μέγας.

Ἄλλο.

Τὸν σωματάρχου τῶ πατρὶ Θεοῦ λόγου
Εβρόντησας ἀριστα σωματικῶν
Κηρύξας αὐτὴ τὴν ἐν γῆ παρουσίαν
Ὡ Δικαῖ μάκας, ἐκ θεοπαυδῶ κήρης.

Εἰς ἰωάννη.

Ἀγγη τριφείγει τὸν τῶν λαλαμπρευσιμῶν
Ἡστραφιας κόσμῳ βροτῶσας ἀριδῶν
Τραυῶν τὴν σαρκῶσιν ἔθαις λόγου
Ὡ θεολόγου γόνε βροτῶσιν εἰδέας.

Ἄλλο.

Βροτῶσιν γόνε βροτῶσιν ὑψάθω μέγας.
Καὶ σηματοῖ πρὸς ἡ προαρχῶ φύσις
Θεὸς βροτῶσιν τε, καὶ θεὸς παλῶ μῆτι.
Δίδα ἢ λύσει τῶν ὀφλημάτων βίε
ἰωάννης κοσμῶντι τήνδε τὴν βίβλον.

Ἄλλο.

Βροτῶν πύδισα ἡ θεογόνῶ λύσσα
Βροτῶσιν, κηρύττωσα τῆ εἰκασίμῶν,
ἰωάννης ἀρῶντων ὑσίαν μῆτι
Θεῶν τριφείγῃ, δημιουργῶν τῶν ὄλων
Εγὼν δὲ ὄντας, καὶ γραφῶν θεῶν βίβλον,
Καὶ τῶν δεδωχῶν, καὶ καταυγάζει φροῦσας.

Нас

Hæc carmina, quemadmodum & ea quæ sequuntur, 43
 Joannes Argolus amicus noster raptim in Latinam linguam
 vertebat:

*Verbum sequentium hic sacer quaternio
 Fundet perennis cælitus fluens melos.
 Quicumque sitis, haustum ne dubita suggere.
 Evangelista eloquia, quin cujuslibet
 Bene institutis distributa formulis
 Affabre in isto conditos libro sonos
 Captans diebus singulis cor exhilarans
 Haud aure prona cælitum sermonibus,
 Joannis admirare deim solertiam
 Perefficacem, & talibus nunquam prius
 Modis laborem, quo vir improbo utitur
 Dolsaque nitidos, quos parat comptus manu
 Videntibus mirabiles, salubribus
 Verbis jurans, levamen attentis ferens,
 Rite ille plectræ ordinem restudinis
 Movens, movetque saxa blandiens sono,
 Fallax file ergo vatis Oeagrii lyra,
 Joannis ipsa verba possunt saxea
 Mollire chordæ namque cordis intima.*

In Mattheum:

*At tu beati cor nitore spiritus.
 Fulgens, DEI consortio, domestica
 Mattheæ, carmen scribis tenui sono
 Evangelizans optime mortalibus.*

Aliud:

*Ut uniones explicat duodecim
 Effata Christi divitias sodalibus
 Mattheus his posita, & has animo intimo
 Plebi occultas mundana passibus citis
 Vitemus, atque senta mundi insanies
 Ut publicanus ille perfidum malum,
 Curramus inde ad gratiam Christi cito.*

In Marcum.

*De Christo quacumque Petrus praece undique gentes
Edocuit vere aperiens sacra lingua
Collegit Marcus, mandavitque abba tabellis,
Hinc Christi eximius colitur nunc nuncius orbe.*

Aliud.

*Non exprimendum Numinis mysterium
Verbi, quod ante saecula progenit Pater,
Nobisque coram carneam Christi typum
Marcus revelans, inclytus, spectabilis,
Illustrat omnem carneam propaginem.*

Aliud.

*Marcus perennes semper eloquii sacri
Venas, aquasque fontis effundit jugis,
Us orbis inde sitiat os sacrae fisis.*

Aliud.

*Deiloquos effundit & Marcus sonos,
Mortale reſta & semita ducit genus
Ad celsa veritatis; hinc itaque gradu
Nos ambulemus congruo, tenebras procul,
Mundo abstinentes, ejus & fallacius
Summum ad parentem amabilem, & placidum nimis.*

In Lucam.

*At mitis Lucas medicina assessor, opisque
Herbarum, haud mortale genus mimulaque ipsa
Christi enarravit, nosque ut moriens reparavit,
Rursus ut ex tumulo, terras, hominesque revisit,
Et tandem ad Patrem rutilanti apparuit axe.*

Aliud.

*Accede Luca, & indica explicitum vitum
Pedibus, tenebrae compede in caliginis*

Quos

*Quos alligans, ostende cunctibus diem,
Lumenque profer, quale Joannes docet.*

Aliud.

*Lucas loquela est magna sacra buccina,
Est buccina, hostis arma terrens demonis
Visamque ad ipsam, non habentem terminum
Vocans genus mortale, morbos spirituum
Solvens medela vocis aetherei soni:
Animis medetur, nam & medetur corpori.*

Aliud.

*Eco parentis comparem genitum DEI
Tuba fragore carneam sacro insonans
Ejunque narrans corporis praesentiam
Beate Luca per parentem virginem.*

In Joannem.

*Splendore ter splendens mentem fulgidus
Micnissi in orbe lucide ex alto insonans
Humanitatem dum exprimit Verbi DEI
Theologe o conitruis, & aethereum genus.*

Aliud.

*O intona stirps fulguris caelo grave
Atque indica, ante ut omnium primordia
Homo est DEUS, summasque remanet ex homine
Iterum DEUS, solationemque impetra
Vita scelestae, deferens veniam mali
Joannis exornantis istas paginas.*

46

Aliud.

*Fulgur fuit; Deiloquens hic & lyra
Qua obmarmorans praeconio mortalibus*

(Eee)

Substan.

*Substantiam ineffabilem, vere unicam
Trinamque vere, mente quam novit, sonas
Sic in libello congerens sacro sacra
Et frangit umbras, rectoraque irradiat face.*

Post Evangelium additur: Ευαγγελιστάριον i) *ᾧ* περιέχον τῶν *ἑ* ευαγγελιστῶν Διαδοχὴν, πότεν ἀρχοῦνται, καὶ πῶς καθ' ἀληθεῖαν, ἔτι ἢ καὶ κανόνια λέ. ἐν οἷς εὐρίσκειται αἰεὶ πότε τὸ *ἑ* ευαγγέλιον τῶν κυριακῶν ἔ' ὅλα ἐνιαυτῶ. ὁμοίως καὶ τὸ ἑωθινόν, καὶ ποιῶν ἢ ἢ ψάλλεσθαι ἐν ἑκάστη κυριακῇ, καὶ ἕτερα ἀναγκαῖα *ᾧ* εὐρεῖν τὴν ἡμέραν ἔ' ἀγία παρὰ, καὶ παρὰ διημερῆς σωθεῖν *ᾧ* Ἐμμανουὴλ ἔ' Γλυτζωνίς. *Evangelistarium continens Evangelistarum continuationem, unde incipant, & unde finiant. Præterea canones trigintaquinque, in quibus semper invenitur Dominicarum totius anni Evangelium, similiter matutinum, & quis tonus canitur singulis Dominicis, & alia necessaria ad inveniendum diem sancti Paschatis, & Paschaliū perpetuum compositum ab Emanuele Glyzonio. Asfluuntur præterea Canones Evangelici, Eusebii ad Carpianum.*

IV. Quartus liber est dignitate inferior, sacer tamen & venerabilis; neque enim est *ᾧ* τῶν κυριακῶν λογίων, sed *ᾧ* τῶν ἀποστολικῶν κηρυγμάτων. Alii ἀπόστολον vocant, k) quod potior majorque illius pars ex Epistolis Apostoli Pauli concinnatur. Cyrillus Scythopolitanus in vita S. Sabæ, *ἄμα ἢ καὶ καθ' ἑαυτῶν αὐτὸν τὸ, ἢ ψαλτήριον διδάξαι με, καὶ τὸν ἀπόστολον. Simulque eam compellens docere me Psalterium, & Apostolum.* Codinus cap. 6. τὰς μὲν ἐν ψαλμοῖς τῶν ὡρῶν ἀναγιγνώσκει ὁ ἀρχιδιάκονος, τὴν προφήτειαν, καὶ τὸν ἀπόστολον ὁ πρωταπόστολος, τῶν ἢ *ἑ* ευαγγελίων. *Psalmos horarum legit Archidiaconus, Prophetiam & Apostolum Protapostolarium ex Evangelio primum, &c. Alii πρῶτον ἀπόστολον nuncupant, quod præter Epistolas Pauli, & alias canonicas, Actus etiam Apostolorum scriptos à D. Luca, & ante Epistolas contineat, non quod*

- i) *Evangelistarium pro Evangelio posuit Clariss. Montfauconus, ubi specimen affert ex Evangelistario MS. Græco Basilianorum ante octingentos annos scripto litteris uncialibus oblongis & erectis, p. 233. Palæographiæ Græcæ.*
k) *Prodiit Venetiis 1633, 1641 Vide Cangium & Caveum in Ἀπόστολος, Ἀποστολος: εγγέλιον. & πρῶτον ἀπόστολος. Nic. Rayæ diff. præmissam Tomo 2. Act. Sanctior. Maji p. 42. Guærum ad Evchologium p. 92L. qui p. 904. seq. exhibet lectiōnes ex Apostolo & Evangeliiis per festa totius anni.*

quod D. Lucæ fit liber de Actis Apostolorum. Typicum Sabæ: Μετὰ τὴν ἡμέραν τὴν ἀνάγνωσιν πραξαποστόλων, εὐλογεῖν τὸν ἑσπερινόν. Et: Καὶ εὐθὺς ἀνάγνωσιν εἰς τὸν πραξαπόστολον. Item: Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πραξαπόστολου, εὐλογεῖν τὸν ἑσπερινόν, ἀπαρχομένην τὴν ἑσπερινήν. Triodium: Καὶ γὰρ ἀνάγνωσις εἰς τὸν πραξαπόστολον εἰς τὸν ὄρθρον.

Liber, quemadmodum de Codice Evangelii diximus, ex Actibus Apostolorum, Epistolis Pauli, & Canonicis, nec non Apocalypsi compositus est. Textus in plures partes divisus, & diebus singulis, & festis diebus accommodatus, ita ut completo libro, ea quoque omnia terminentur, nihilque in iis sit quod in libro non habeatur, & quandoque etiam bis & ter, ut sese tulerit occasio, repetitum. Modum prescribit Typicum. Ἰστέον ὅτι ἀπὸ τῆς κυριακῆς τῆς πάσης μέχρι τῶν ἁγίων πάντων εἰς τὴν ἰουδαίαν ἀνάγνωσιν, λέγω δὴ τῆς μεγάλης ἑσπερινῆς, αἱ πράξεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀναγινώσκονται μόναι, εἰς τὴν τὰς λοιπὰς κυριακὰς τῶν ὅλων χρόνων αἱ ἐπιτομὴ καθεολογικαί, καὶ αἱ δεκατρεῖς τῆς ἁγίας Παύλου ἐπιστολαί, καὶ ἡ ἀποκάλυψις Ἰωάννου. Scire debes a Dominica Paschali usque ad Dominicam Sanctorum omnium pro lectione magni Vesperti Actuum sanctorum Apostolorum tantummodo leguntur: in aliis reliquis Dominicis totius anni feruntur Catholica, & quatuordecim S. Pauli Epistola, & Joannis Apocalypsis. Res etiam in libro contentas carmine Jambico expressit nescio quis:

Ἡ βιβλὸς ἡδε ὡραῖος τυγχάνει
 Ἐξ ἑξ ἑξ ἑξ βλαστάνει πηγὴ μία.
 Οὐκ εἰς ποταμὸς Ἰεσσαρὰς ἀπληροῦν
 Ἀλλὰ τὸ δὴ μέγιστον εἰς ἑξ ἀρίστης
 Οἱ περὶ χθονὸς μὲν ἑξ ποτιζοσιν ὅλην
 Ἀλλὰ ψυχὴν ἀπασαν ἀρδουσι ξένως.
 Πηγὴ μὲν ὄντως ἡ γραφὴ πᾶσα πέλει
 Τῆς δεληταρίας τῆς ἑσπερινῆς.
 Ἐξ ἑξ ποταμῶν ἑξ μαθητῶν τῶν λόγων
 καὶ πρῶτον αὐτῶν λεκτῶν εὐφυνῶς γραφῆ
 Πράξεις ἀρίστης τῶν σεφῶν ἀποστόλων
 Ὁ πᾶμμεγας τῆς Παύλου Χριστὸς τὸ εἶμα,
 Ἐπιστολὴν Ἰακώβου μίαν πλέκει
 Διττῶν ὁ Πέτρος ταύτας ὑφαίνει πάλιν
 (Ecc) 2

Ο Θεολόγος βροντᾶ Ἰερεὺς Ἰωάννης
 Καὶ μίαν αὐτῆς σωτίθῃσιν Ἰούδας.
 Ἐπτα' πέλασι καθολικαὶ ζύμπασαί.
 Θεολογικὴ δ' ἀποκάλυψις πάλιν

Σφραγίς πέφυκε τῆς δὲ τ' βιβλίου πάσης. *Liber iste hortus*
 49 *est, ex quo doctrinarum erumpit fons unus, non in quatuor flumina ex-*
tensus, sed quod omnium maximum est, in sex ingentes, qui terram qui-
dem non rotant universam, sed quamlibet animam irrigant mirabiliter.
Fons equidem universa scriptura existit libelli hujusce à DEO exhibitæ.
Sex flumina sunt Verbi discipuli, & primus inter eos Lucas apertissime scri-
bit actiones optimas sapientum Apostolorum. At ingens vero Paulus
Christi os, Epistolam Jacobus unam nedit: binas Petrus has rursus or-
ditur: Theologus tres fulminat Joannes, & unam rursus apponit Judas,
quando Catholica universa septem tantummodo sine. De rebus divinis
tandem pertractans Apocalypsis sigillum hujus universi libri est.

Epistolarum 1) hujusmodi lectionem non esse Nova-
 torum inventum, sed ab Apostolis ipsis ad nos transmissam ex
 Clement. Constit. lib. 2. cap. 57. Jacobo in Liturgia, Justino
 martyre Apolog. 2. & aliis colligitur. Itemque quantum sal-
 tantur illi, qui lectiones Apostolicas ante Evangelium in cele-
 bratione Missarum constituisse Alexandrum Papam asseverant,
 cum Jacobus, Clemens & Justinus Alexandrum præcesserint.
 Diximus supra, cum legeretur Evangelium, fideles steterunt: sed
 enim dum legitur Epistola, sedebant Episcopus & Ministri. Cau-
 sas petito ex Amalario Fortunato libro 3. de Ecclesiasticis Offi-
 ciis cap. 10. Innocentio III. lib. 2. Mysteriorum Missæ cap. 35. &
 aliis.

50 Alio tempore de scripturis hisce disceptatum est, in eam-
 que itum sententiam à plerisque, non esse eorum auctorum, quos
 præferunt. Disidia sententiarum Christianus sive Christianus
 m) in Topographia Christiana lib 7. sic expressit: Σιωπῶμεν
 ὅτι γὰς καθολικὰς ἀνέκαθεν ἡ ἐκκλησία ἀμφιβαλλομένης ἔχει, καὶ
 πάντες ὅ οὐτομηματίσαντες τὰς θείας γραφάς, ἔτι εἰς αὐτῶν λό-
 γων

1) Confer Cotelierum ad Constitutionum Apost. lib. 2. c. 57. Jo. Baptistam Ferrarium, de
 sacris Coucion. lib. 1. c. 15. & laudatam Tentzelii dissertationem de ritu lectionum sa-
 crarum. Menardum, ad Sacramentarium Gregorii M. p. 368. Thomam Milles ad Cy-
 rillum Hierosol. p. 4. & 15.

m) Hic est quem sub Cosinz Indoplevitz nomine Clariff. Montfauconus edidit, p. 292.

γον ἐπεισάλο τῶν καθολικῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ κανονίσαντες τὰς ἐν Διαθή-
 κης βίβλους τῆς θείας γραφῆς πάντες αἱ ἀμφιβαλλομένας αὐτὰς ἐθή-
 καν· λέγω δὴ Εἰρηναῖοῦ ὁ Λυγδύνων ἐπίσκοπῶ ἀνὴρ ἐπίσημῶ καὶ
 λαμπρῶ βίᾳ μετ' ἑπολύ τῶν ἀποστόλων γενόμενῶ, καὶ Εὐσεβίου ὁ
 Παμφίλου, καὶ Ἀμφιλόχιῶ ἐπίσκοπῶ γενόμενῶ ἔξ Ἰκονίᾳ, Φί-
 λῶ καὶ κοινωτικῶς ἔξ μακαρίᾳ βασιλείᾳ, καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς πρὸς
 Σέλευκον αὐτῶ γραφεῖσιν ἰάμβοις ἀμφιβαλλομένας αὐτὰς ἐξείπεν,
 ὁμοίως καὶ Σευηριανὸς ὁ Γαβαλῶν εἰς τὸν κατὰ Ἰουδαίων λόγον αὐτῶ αὐτὰς
 ἀπεκλήρυσεν. ἢ γὰρ τῶν ἀποστόλων αὐτὰς Φασιν οἱ πλείους, ἀλλ' ἑτέρων
 τῶν πρεσβυτέρων ἀφαλεσέραν. ὅθεν ὁ Παμφίλος εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν
 αὐτῶ ἱστορίαν λέγει, ὅτι ἐν Εφέσῳ δύο μνηματὰ εἰσὶν ἐν Ἰωάννῃ ἔξ
 ἐυαγγελιστῶ, καὶ ἐν ἑτέρον Ἰωάννῃ πρεσβυτέρῳ ἔξ γραψαντῶ τὰς δύο
 ἐπιστολάς τῶν καθολικῶν, τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην, ἐνθα προγε-
 γραπταῖ ὁ πρεσβύτερῶ Γαίῳ τῶ ἀγαπητῶ. εἰ μὴ γὰρ τὴν πρώτην Πέ-
 τρου, καὶ τὴν πρώτην Ἰωάννῃς ἢ λέγει αὐτὸς καὶ Εἰρηναῖοῦ εἶναι τῶν
 ἀποστόλων. ἑτέροι ᾗ ἔτε αὐτὰς λέγουσι τῶν ἀποστόλων εἶναι, ἀλλὰ τῶν
 πρεσβυτέρων. πρώτη γὰρ καὶ δευτέρα καὶ τρίτη Ἰωάννῃς γέγραπταί, ὡς
 ἄπλον ἐνὸς προσώπου εἶναι τὰς τρεῖς. ἑτέροι ᾗ καὶ τὴν Ἰακώβου σὺν
 ταῖς ἄλλαις δυοῖ δέχονται. ἑτέροι πάσας δέχονται. ὅθεν Σύριος
 ᾗ εἰ μὴ τρεῖς μόναι αἱ προγεγραμμένα ἔχ εὐρίσκονται· λέγω
 δὴ ἡ Ἰακώβου, καὶ ἡ πρώτη Πέτρου, καὶ ἡ Ἰωάννῃς * τρίτη. αἱ ἄλλαι 51
 γὰρ ἔτε κείναι παρ' αὐτοῖς. ἢ χρητὴν τὸν τέλειον Χριστιανὸν ἐκ τῶν
 ἀμφιβαλλομένων ἐπιστηρίζουσι τῶν ἐν Διαθέτων καὶ κοινῶς ὡμολογημένων
 γραφῶν, ἰκανῶς πάντα μνησθῆναι περὶ τῆ τῶν κεραιῶν καὶ τῆ γῆς καὶ
 τῶν σοικείων, καὶ παύτως ἔξ δόγματῶ τῶν Χριστιανῶν. *Sile-*
mus multo abhinc tempore Ecclesiam Catholicas epistolas in dubium vertis-
se, eorum omnium qui in divinas litteras commentaria ediderunt, ne-
minem in Catholicas animam applicuisse: sed eos etiam qui divina scri-
ptura libros in canonem redegerunt, omnes de iis tanquam dubiū sermo-
nem habuisse. Irenaeus nempe Lugdunensium Episcopus vir clarissimus et
vita praecellens, non multum post Apostolorum tempus; Eusebiusque Pam-
pibili, et Amphilocheus Iconii Episcopus amicum sociumque beati Basilii, ipse
quoque in Iambicis carminibus ad Seleucum tanquam dubiae fidei rejicit.
Similiter et Severianus Gabaliensis in sua adversus Judaeos oratione eas
proscripsit: neque enim eas Apostolorum esse plerique referunt, sed alio-
rum ignobiliorum Presbyterorum. Hinc Pamphili Eusebium in Hispania sua
Ecclesiastica tradit Ephebi duo monumenta cerni: unum Joannis Evange-

(Eee) 3

listæ,

* 1cg. πρώτη.

52 lista, alterum Joannis Presbyteri, qui duas ex Catholicis epistolis, secundam scilicet & tertiam scripserit, in quibus præfigitur: Presbyter Gajo dilecto. Tantum enim primam Petri & primam Joannis ipse atque Irenæus affirmant Apostolorum esse: alii vero neque eas Apostolorum esse asseverant, sed presbyterorum; quandoquidem prima & secunda & tertia Joannem præfert: ut manifestum inde sit, tres tantum illas unius esse. Alii item & eam qua Jacobi est cum reliquis duabus amplectuntur, alii omnes exosculantur. Apud Syros non nisi tres tantum, quas prædiximus, inveniantur, Jacobi scilicet, prima Petri, & Joannis tertia: reliqua enim apud eos non habentur. Haud itaque opera pretium fuerit perfectum Christianum ex iis qua in dubium referuntur constabillari, cum canonice & ab omnibus in universum comprobata scriptura satis abundanterque de cælo & terra & elementis, & universo Christianorum dogmatis omnia enunciant. Et hæc quidem hic auctor. Attamen hinc temporibus, tanta est vis veritatis, adeo fixum in Græcorum animis mansit, non Actus Apostolorum, & Epistolas Pauli tantum, sed eas etiam quas Catholicas vocant, & Apocalypsim ipsam veram & genuinam esse scripturam, & uti talem, ritu Ecclesiæ Romanæ publice in Officiis per totam Græciam in Ecclesiis, quemadmodum & alias divinas scripturas legunt.

Epistolis adnectitur Menologium, n) in quo ab initio Septembris nomina Sanctorum singulis diebus recensentur, illisque Epistola propria in Officiis recitanda subjungitur.

53 V. Subsequitur liber quintus non multum dissimilis, eum ἀναγνώσεις seu ἀναγνώσματα vocant, *Lectiones*. o) Cum enim ea Ecclesia ex antiqua consuetudine non Testamentum novum tantum, sed vetus in Ecclesia, dum divina officia peraguntur, recitatur, partes eas, seu segmina ex Testamenti veteris libris, anni diebus variis pro dierum festorum solemnitate in unum volumen redegerunt, ut facilius & commodius præ manibus habeantur.

Librum

n) Hujusmodi Menologium sive commemorationem sacrarum solennitatum & precipuorum sanctorum totius anni secundum duodecim menses subjici etiam Πραξαποστολῶν qui MS extat in Bibl. Vindobonensi, testatur Lambecius lib. V. pag. 287. Confer quod exhibetur à Rev. Jo. Mich. Heinecco in egregio opere Germanico quo Ecclesiam Græcam veterem ac recentem descripsit parte I. l. p. 187. seq.

o) Eadem tere ex Allatio Cangius, Caveus, Svicrus, atque in diff. de ritu lectionum sacrarum Tentzelius. Hujusmodi ἀναγνώσεις canonem quartum in quotidiano officio à Græcis interrupti notat idem Allatius de Georgiis p. 417.

Librum usitato Ecclesię vocabulo ἀναγνώσεις, ut dixi, nuncuparunt. Id Latinis *lectio* est. Liber, quod ipse sciam, ineditus est. Prostat tamen passim manuscriptus in monasteriis Gręcorum, & in Italicis Bibliothecis, & potissimum Vaticana & Barberina sub num. 16. & 17. Lectiones per totum annum ex Prophetis & Apostolis sanctum Hieronymum collegisse, nomenque libro *Lectionis*, vel *Comiti sancti Hieronymi* p) imposituisse tradit Pamelius libro 3. Liturgicon, & meminerunt Micrologus de Observationibus Ecclesiasticis cap. 25. Honorius in Gemma Animę lib. 1. cap. 88. Benno de quibusdam rebus ad Officium Missę pertinentibus cap. 2.

Liber diversus est ab aliis lectionibus prolixioribus, quas iidem Gręci inter Officia, non tamen ex divinis litteris desumptas, recitant; quarum ubique frequens mentio est, ut Expositiones Chrysostomi in vetus & novum Testamentum, Orationes Basilii, Gregorii Nazianzeni, Catecheses Studitz & aliorum, nec non Ascetica Ephręmi Syri, Lausiaca, Paterica, q) & vitę Sanctorum ex Simeone Metaphraste potissimum, de quibus alius erit dicendi locus.

VI. Sextus erit ψαλτήριον, *Psalterium*. Typicum cap. 4. καὶ χολάζει τὸ ψαλτήριον ἀπὸ τῆς μεγάλης πέμπτης μέχρι ἔσβαββάτου ἔσ αντιπάχα. Et cessat *Psalterium* a magna Feria quinta usque ad sabbatum *Antipascha*. In vita Palæmonis Abbatis: ἦν ἡ ἔσ ἀγία 54 γέροντος ἡ λείβεργία τοιαύτη. ἐν μὲν τῇ νυκτὶ ἔψαλλον ὅλον τὸ ψαλτήριον καὶ τὰς ἁγίας ἀθροῦσας. Erat vero sancti senis ministerium simile, ποῦτε canebat totum *Psalterium* & *Cantica* sine ullo strepitu. Epiphanius Monachus de locis Syriis: καὶ εἰς τὴν δὺτικὴν πόρταν τῆς ἀγίας πόλεως εἶσιν ὁ πύργος ὁ Δαυϊκός, εἰς ὃν ἐκάθισεν ἐπὶ αὐτῆς, καὶ ἐγράψεν τὸ ψαλτήριον. Ad Occidentalem portam sancta Civitatis est turris *Davidica*, ubi confedit super cinere, & scripsit *Psalterium*. Cyrilus Scythopolitanus in vita S. Sabę: ἕως ἔσ τὸ ψαλτήριον μάθωσι, καὶ

p) Comitem sive Lectionarium illum S. Hieronymo tributum longe, quam a Pamelio T. 2. Liturgicon vulgatus est, ampliorem edidit Steph. Baluzius post capitularia Regum Francorum Paris. 1677. fol. 1309. Præfationem vero ad Constantinum Episcopum Constantinum, quam primus in lucem proferre visus sibi est Machærius, pridem ante illum Matthias Flacius publicaverat Magdeb. 1545. 8. post duo capita Polydori Virgili de nomine & autoribus Missę.

q) Palladium citioria Lausiaca, Moschi Pratum, & alia hujusmodi Παῖρεκα sive libri Vitę Patrum complexi.

καὶ τὸν τὸ ψαλμοῦδίας κανόνα, καὶ τὴν μοναχικὴν παιδευθῆσα ἀκρίβειαν. *Donec Psalterium addiscerent, & Psalmodia regulam, & monastica imbuerentur disciplina.* Et: εἶπε πρὸς τὸν πατέρα διδάξου αὐτὸν τὸ ψαλτήριον, ὅτι χηρὴ αὐτῆ. *Docce ipsum Psalterium, quoniam ipsius indigeo.* Et in vita S. Theodosii: καὶ ἐξέμαθον τὸ, τὸ ψαλτήριον, καὶ τὰς λοιπὰς θείας γραφάς. *Et addidit Psalterium, & reliquas divinas scripturas.* Dicitur etiam ψαλτήρ. Alexius Aristenus in Can. 2. Concilii Niczani secundi: τὸν μέλλοισα εἰς τὸν τὸ ἐπισκοπῆς προάγουσθ βαθμὸν δεῖ πάσης τὸν ψαλτήρα γνώσκου, καὶ ἐξημεύειν αὐτὸν. *Promovendus in Episcopatum omnino scire debet Psalterium, illudque interpretari.* Nullus alius sive in Misiss, sive in Matutinis precibus, sive in aliis divinis officiis eo frequentior est, tamquam qui semper prae manibus sit, licet ob assiduam illius recitationem ex memoria fere omnia dicantur, suntque meri Psalmi Davidici, non alterato ordine, sed uti in sacris Bibliis jacent, in certas tamen classes, plures vel pauciores Psalmos, pro Psalmorum longitudine, continentes, distincti, sectiones Graeci καθίσματα vocant, quasi diceret *sessiones*: & viginti r) tantummodo numerant. Ut Psalmi disponantur, expressit Meursius in Glossario. Cathismata singula in tres partes subdividunt, quas hymno illo, *Gloria Patri, & Filio, &c.* terminant, aliter ac sit in Ecclesia Latina, quae dictum hymnum post omnes Psalmos recitat. Cathisma decimum septimum, ob prolixitatem Psalmi, *Beati immaculati*, uno tantum Psalmo completur, quem etiam in tria memata, & hymno jam dicto *Gloria Patri*, dividunt. Divisiones Cathismatum *στάσεις* dicunt, *stationes* nempe: stantes enim recitant, vel quod lectionem finientes stent, & quasi respirent. Ideo vero Cathismata vocata conjectat Balsamon, quod Laodicensi Concilii decreto, in unoquoque Psalmo interjecto spatio lectio fieret, ne dum Psalmi uno contextu legerentur, laboris pertzsi homines qui in Ecclesiam convenerant, neglectis officiis,

r) Καθίσματα I. a Psalmo I. ad 8. II. 9—16. III. 17—23. IV. 24—31. V. 32—36. VI. 37—45. VII. 46—54. VIII. 55—63. IX. 64—69. X. 70—76. XI. 77—83. XII. 85—90. XIII. 91—100. XIV. 101—104. XV. 105—108. XVI. 109—117. XVII. 118. XVIII. 119—131. XIX. 132—142. XX. 143—150. Haec jam notantur in antiquissimis Psalterii Graeci editionibus, ut Mediolanensi A. 1481. & eam secuta Aldina sine temporis nota in 4. in cuius praefatione Justinus Decadus promittit editiones Triodii, Pentecostarii ac Paracletici.

ciis, ad alia animum adverterent. In Can. 17. ejusdem Concilii: Τῶν ψαλμῶν ἀναγινωσκομένων διὰ μιᾶς ὑφῆς καὶ παλαιὰν ᾠδὴν δόσον, καὶ ἔσυναγομένους λαὸν ἀποκναίοντες, καὶ ἐὺθεὶν ἀκηδιῶν ἀπὸ ἑκαστοῦ, καὶ ἐξερχομένους τῆ ἐκκλησίας. ὤρισαν οἱ πατέρες μὴ συναπῶς ἐν ταῖς συναξέσιν ἐκφωνεῖσθαι τὰς ψαλμούς, ἀλλὰ διὰ μέσης γένεσθαι καὶ ἀναγνώσεις ἐπὶ τῷ ἀναπαύεσθαι τὸν λαὸν πρὸς μικρὸν, καὶ πάλιν ψάλλειν. Διὰ γὰρ τῆτο καὶ εἰς καθίσματα διέφορα τὸ ἱερόν 56 καὶ ἐμερίωδη ψαλτήριον. χάρις ἔν τοῖς ἀγίοις παύρασι καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆ κλημονίας. *Cum Psalms uno contextu ex antiqua traditione legerentur, & populus qui congregabatur & molestia afficeretur, & labore propterea confectus, nullam ejus curam gereret, & ab Ecclesia exiret, statuerunt Patres non esse psalmos in Ecclesiasticis congregationibus uno contextu dicendos, sed aliquo intercedente, lectionem esse faciendam, ut aliquantulum quiescat populus, & rursus canat. Propterea enim & in diversas sessiones sacrum distributum est Psalterium. Sunt ergo sanctis Patribus gratia agende pro hac eorum cura. Quod etiam sublatum quoque fuisse, ordine etiam rerum Ecclesiasticarum immutato, notat Zonaras in eundem Canonem: ἵσθες ἦν καὶ τῆτο παλαιῶ, ὅπερ ἐχέλασεν, εἰς ἄλλην καὶ ἄσασιν καὶ τὰ ἔξιν ἐλθῆσης τῆ ἐκκλησίας. Fuit hoc quoque antiqua consuetudinis, qua quidem alio nunc rerum Ecclesiasticarum ordine instituto sublata est. Sed quomodo hæc immutatio facta sit, alius erit dicendi locus.*

Illud hic quoque obiter animadvertendum est, Cathismata ista Psalmorum diversa esse, (licet non nemo confundat) a tropariis, quæ Psalmi non sunt, & Cathismata pro materiæ diversitate nunc ἀναπαύσιμον, nunc ἀναστάσιμον, s) &c. nuncupantur, de quibus nos alibi diximus.

Quemadmodum igitur ex hoc Psalmorum corpore quidam avulsi in peculiaremque usum conversi nomen sibi diversum vindicarunt, typica dicta, t) ut supra notabamus, ita & alii ad alios atque alios usus in Officiis Ecclesiasticis reducti, aliud atque 57 aliud nomen induerunt, quæ operæ pretium fuerit, quia non
(Fff) ita

s) adde ex Meursio & Cangio ἀποστολικὸν, θεοτόκιον, κατασκευαστικὸν, μαρτυρικὸν, ἑμνησιαῖον & σταυρώσιμον. Tot enim enumerant genera canticorum sive τροπαρίων quæ sedendo persolvuntur.

t) Psalm. 102. & 145. supra p. 14. Sic αἶνοι sive εἰς αἶνας dicuntur Psalmi 148. 149. 150. Τρεῖς ψαλμοὶ Psalm. 3. 6. 62.

ita obvia unicuique sunt, adnumerare, usumque quantum fieri potest, promere. Primus itaque erit, qui ab inchoandis Officiis nomen sibi Proœmii habuit, προοιμακός dictus. Typicum cap. I. εἶτα ἀρχεται ὁ ἐκκλησιάρχης, δούτε, προσκυνησάμεν καὶ ψάλλει τὸν προοιμακόν, τὸ, εὐλογεῖ ἡ ψυχὴ μου, ἡσύχω Φωνῇ, καὶ ηρεμαία. *Incipit Ecclesiarcha, Venite adoremus, & canit Proœmicum, nempe, Benedic anima mea, quiesca ac tranquilla re- se.* Et cap. 38. καὶ μετὰ τὸν προοιμακόν ψαλμόν. *Et post Proœmicum Psalmum.* Erat autem, Benedic anima mea Domino, Domine Deus meus magnificatus es vehementer CIII. Potissimus vero illius usus fuit in inchoandis Vesperis. Dicitur προοιμακός, quod vicem proœmii gereret in Vesperis, vel quod ab eo exordium haberent, vel ἀπὸ τῶν προοιμίων, *Proœmiis*, ita enim preces illz vocabantur, quæ in divinarum laudum Officiis primum locum occupabant. Zonaras in Can. II7. Africanum, ἡ μὲν γὰρ εὐχαὶ προελεγούσαι αἶς καὶ προοίμια εἶπον. *Incipit enim dicitur preces adhibentur, quas Proœmia appellaverit.* Secundus *Tripsalmus*, τρεῖψαλμῶς, a numero, quo constabat Psalmorum, dici solitus inter Horas, aliis atque aliis Psalmis, neque semper eisdem, pro diversitate argumenti confusus. Typicum cap. 41 καὶ ψάλλομεν τὰς τρεῖς καὶ αὐτὸ τρεῖψαλμῶς εἶτα τὰ τυπικὰ ἕξι καρισμοί. *Et canimus tres horas singulas tribus tantummodo Psalmis, tum Typica, & Beatitudines.* Et cap. 38. σωματίζεται ἡ καὶ ἡ τρεῖς ἄρα ἢ τις ψάλλεται σωματῶς τρεῖψαλμῶς. *Adnectitur vero, & prima hora, quæ ut moris est, tribus tantum Psalmis absolvitur.* Tertius ἐξάψαλμῶς, *exapsalmus*, a numero Psalmorum, quibus componitur, dictus, sive etiam ἐξάψαλμον. Philotheus de institutione Diaconi, εὐθύς ὁ ταχθεὶς μοναχὸς λέγει τὸν ἐξάψαλμον. *Deumque Monachus, cui id opus incumbit, recitat exapsalmum.* Post hoc costarium: ἀρχόμενοι ἐπὶ τῷ σαββάτῳ τὸν ἀρχαῖον καὶ ψάλλομεν τὸ κατὰ σύνθεσιν ἐξάψαλμον. *Incipientes a sabbato Diacanesium canimus, ut moris est, exapsalmum.* Typicum: καὶ ψάλλουσιν ἀμφότεροι τὸν ἐξάψαλμον ἡσύχω Φωνῇ καὶ ἀργῶς εἰς ἐπήκοον πάντων. *Et canunt amque exapsalmum tranquilla voce, ut omnes audiant.* Et, σημειώθη ὅτι ἀδελφὸν ἐκ ἕχει τις βῆσαι, ἢ πῦσαι μέχρις ἀντελευθέρου τοῦ ἐξάψαλμου. *Animadvertendum est, non licere cuiquam, ante tunc, aut postea donec finiatur exapsalmus.* Et, eis τὸν ὄρθρον σωματῶς τὸν ἐξάψαλμον

* Dominica Quasimodogeniti.

In matutino, uti solet, exapsalmum. Canebantur ut plurimum in Matutinis, erantque III. XXXVII. LXII. LXXXVII. CII. CXLII. Dixi ut plurimum, cum etiam in Apodipnis dicerentur. Menzum: εἰς τὸ ἀπόδειπνον ψάλλομεν τὸ κατὰ σύνθηρας ἐξάψαλμον. In Apodipno vero canimus consuevit exapsalmum. Quartus erit, τὰ πρὸς κύριον, ea, quæ sunt ad Dominum. Triodiam: τῇ δευτέρᾳ τῆς δευτέρας ἑβδομάδος εἰς τὸ λυχνικὸν μετὰ τὸν προοιμιακὸν Ψαλμὸν στιχολογῶμεν τὰ πρὸς κύριον. *Feria secunda secunde hebdomadis in Lychnico post Prooimiacum Psalmum, recitamus ea que sunt ad Dominum.* Et, τῇ τρίτῃ τῆς πέμπτῃς ἑβδομάδος ἑσπέρας στιχολογῶμεν ἀντὶ τῶν πρὸς κύριον, τὸ ἐν ὄρειν καθίσματα τῶν ψαλτηρίων. *Feria quinta quinte hebdomadis in Vesperis dicimus loco eorum, qua ad Dominum sunt, Cathisma Psalterii, quod ordine suo recitandum est.* Et, τῇ πέμπτῃ ἑσπέρας μετὰ τὸν προοιμιακὸν στιχολογῶμεν ἀντὶ τῶν πρὸς κύριον, τὸ καθίσματα, ὡπερ ἀφείθη ἐν τῇ πρώτῃ ὥρᾳ. *Feria quinta in Vesperis post Prooimiacum Psalmum recitamus loco eorum, qua ad Dominum sunt, Cathisma quod reliquum fuerit in prima hora.* Et, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀκολουθίας τῶν προηγιασμένων Ψαλλομένων τὰ πρὸς τὸν κύριον. In principio Officii *Proanthesisationum canimus ea, qua ad Dominum sunt.* Typicon cap. 4. εἰς τὸ λυχνικὸν ἵα πρὸς κύριον μέχρι σαββάτου τῆς ἀποκρείας. In Lychnico ea quæ ad Dominum sunt, usque ad sabbatum Apocrei, & unico nomine, τὰ προσκυρία, τῶν προσκυρίων. Typic. cap. 39. καὶ στιχολογῶμεν τὰ προσκύρια. Et cap. 38. μετὰ τὸν προοιμιακὸν Ψαλμὸν συνήθη στιχολογία τῶν προσκυρίων. *Post Prooimiacum Psalmum facta recitatio Psalmorum, qua ad Dominum sunt.* Et sunt Psalmi CXIX. CXX. CXXI. CXXII. CXXIII. CXXIV. CXXV. CXXVI. CXXVII. CXXVIII. CXXIX. CXXX. CXXXI. CXXXII. CXXXIII. nomen habent à primo qui sic incipit, πρὸς κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι με ἐκέκραξα. *Ad Dominum cum tribularet clamavi.* Nec alii sunt quam qui Graduales u) apud Latinos dicuntur. Hæc quamvis minutiora prztereunda non erant, ne quis eorum ignoratione alia atque alia in medium afferat, ut de aliis factum est. Quid sit Amomus, x) quid Polyeleos y) jam diximus.

Pfalterii autem recitandi per totum annum modum hunc Græcorum Ecclesia servat. A vigesima mensis Septembris

(Fff) 2

singu-

u) Canjusin ἀναβαθμοί, & πρὸς Κύριον.

z) Psal. 118.

y) Psal. 134. supra p. 13.

singulis diebus tria Cathismata recitant, in Vesperis ea quæ sunt *ad Dominum*. Psalmumque cui Polyeleos nomen est, in pervigilio a Christi Nativitate ad decimam quintam mensis Januarii, cum solemnitati Epiphaniæ Dominicæ finis imponitur in Matutino, bina Cathismata, in Vesperis unum, adeo ut unaquaque hebdomada Psalterium universum percurratur. A decima quinta Januarii Cathisma in matutino adjungimus, in Lychnico vero, ea quæ *ad Dominum* sunt, usque ad Sabbatum Carnis-privii. Hebdomade vero Carnis-privii, subsequenteque, quæ ab edendo caseo Tyrene dici obtinuit, in Matutino duo, in Vesperis alterum, ut Fratres paululum quiescant. At sex Quadragesimæ hebdomadibus singulis bis Psalterium recitatur. Sancta hebdomade semel tantum dicitur, finitque Feria quarta: à Feria quinta, usque ad Sabbatum Antipaschæ, quæ est Dominica in Albis, fiet. In pervigilio postmodum D. Thomæ, nova nempe Dominica, quæ est in Albis, rursus inchoatur illius lectio, non tantum diebus Dominicis, sed singulis etiam diebus; in Matutino scilicet, Cathismata bina, in Vesperis unum, usque ad vigesimam mensis Septembris.

61 In quanto porro veneratione Psalmi Davidici in Ecclesia fuerint, & eorum continuus usus, satis nobis exposuit auctor Topographiæ Christianæ lib. 7. *Διὰ τὸ καὶ ἑμμελῶς καὶ μετὰ ῥυθμῶν αὐτὰ ἐξείπειν, ἵνα εὐκράτοχα, καὶ εὐμνημονεύηται τοῖς πάσι ὡς τερπνὰ γένωσιαι. καὶ τὸ εὐδὴλον ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τὸ κόσμον ἀδύμμητα τὰ τῆς Δαυὶδ εὐρήσομεν, καὶ χαρὸν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων μικρῶν τε καὶ μεγάλων διὰ τὸ σωματικῶς φερόμενα, καὶ κατ' ἐκάστην ἡδομήναι πλείων τῶν ἄλλων προφητῶν καὶ γραφῶν. Propterea & modulata & rhythmis concinnata illa voluit edere, ut essent ad capium prompta, & memoria facile ab omnibus ob eorum suavitatem comprehenderentur. Id quoque non est obscurum, cum per totum terrarum orbem in omnibus Ecclesiis Davidis Psalmi decantentur, atque etiam in omnium fere ore parvorum juxta ac magnorum circumferantur ac celebrentur, quotidie, mentisque assidue, & memoria revolvantur, & pluraquam omnium aliorum Prophetarum scripta, & alia monumenta divina recolantur. Philemon propterea Abbas cum interrogaretur, quamnam ob causam Psalmos universæ scripturæ præponeret, eorumque lectione admodum delectaretur: *Διατί πάτερ ὑπὲρ πάντων τῶν γραφῶν τῶν*
Ψαλτη-*

Ψαλτηρίῳ καθ'αγλυκαίην, καὶ διὰ τὴν ἑτέραν ἡμέραν ὡς πρὸς τινὰ διὰ-
 λεγόμενον ὑποκρίνη τὰς λόγους; *Quare, ó Pater, super reliquam*
universam scripturam Psalterio delectaris, & quare quiete concinens ita
verba imitaris ac si cum aliquo sermonem conferres? Respondit: ὁ ὢ
πρὸς αὐτὸν ἔφη, λέγω σοι τέκνον, ἔτω προσύπασεν ὁ Θεὸς τὴν δύνα-
μιν τῶν Ψαλμῶν ἐν τῇ ταπεινῇ με ψυχῇ, ὡς καθάπερ τῶ προφήτῃ 62
Δαβὶδ, καὶ χωριζήσῃ τὴ γλυκύτητά τῶν ἐν αὐτοῖς θεωρημάτων
ἢ δυνάμει πάσης γὰ τὴ θείας γραφῆς εἰσὶ θεωρητικοί. Et senex re-
spondit: scias, fili, Deum in animo meo demisso vim Psalmorum im-
presfisse, quemadmodum & Davidi, nec possum ab arcanorum dulcitu-
dine, que in ipsis latent, me avellere, universam enim divinam scri-
pturam in se continent.

Cathisma vigesimum 2) in eodem libro tum ex veteri tum
 ex novo Fœdere Cantica absolvunt, eas vocant ᾠδαίς, & sunt binæ
 Moyfis, altera, ex Exodi cap. 15. altera, ex Deuteronomii cap. 32.
 tertia, Annæ matris Samuelis ex Regum cap. 2. lib. 1. quarta,
 Abacuc Prophetæ cap. 3. quinta, Esaïæ Prophetæ cap. 25. a)
 sexta; Jonæ Prophetæ capite 2. septima & octava, trium puero-
 rum ex cap. 3. Danielis: nona, beatæ Mariæ Virginis ex cap. 1.
 Lucæ. decima, Zachariæ sacerdotis ex eodem capite. undecima,
 b) Ezechielis regis Judæ ex cap. 38. Esaïæ. duodecima, Manassis
 regis Judæ. decimatercia Simeonis senis ex cap. 2. Lucæ. Habeo
 penes me eorundem Canticum paraphrasim Græcam carmine
 Jambico à Joanne Geometra non infeliciter concinnatam. Li-
 bro solent præfigi carmina:

(F ff) 3

Σίγη-

2) Post καθίσματα viginti subjicitur in Psalterio Græco Psalmus 151. ιδίωμα
 h. e. privatus nec ejusdem cum prioribus auctoritatis, ac deinde succedunt cætera Can-
 tica Allatio memorata, quæ exstant & in νέῳ ἀνθολογίῳ Antonii Arcudii. Confer
 fer Nic Rayæi diff præliminarem ad Acta Sanctor. T. 2. Junii p. 18. seq.

a) Esaïæ XXVI. 9. seq.

b) Tres hæc postremæ Allatio memoratæ preces sive ᾠδαί in Psalterii editionibus plerisque
 & in novo Anthologio omittuntur. Refert tamen illas etiam Clariss. Caveus,
 ex editione Psalterii Veneta apud Antonium Pinellum 1627. 8. Idem observat
 editioni Venetæ A. 1643. præmitti modum Psalterii in Ecclesia Græca recitandi per
 totum annum, subjicique duplex Lexicon, grammaticum alterum & etymologi-
 cum, alterum Historicum de personis & nominibus propriis quorum in sacris hymnis
 mentio.

Σίγησον Ορφεύς, ῥίψον Ερμῆ τὴν λύραν
 Τρίπους ὁ Δελφοῖς δύνων εἰς λήθην ἔτι,
 Δαυὶδ δὲ ἡμῖν πνεύμα]Ⓢ κερῶν λύρας
 Τρανεῖ τὰ κρυπτὰ τῶν θείων μυστηρίων
 Πληθὺν παλαιῶν ἴσχει τερατίων
 63: Κινεῖ πρὸς ὕμνον ἔκτισαι]Ⓢ τὴν κτίσιν
 Σῶζων ἀπαθείας μυσαγωγεῖ, καὶ γράφει,
 Ἀμαρτανόνας εἰς ἐπιστροφὴν φέροι
 Πολλοῖς σὺν ἄλλοις, καὶ κερῆ δὴλῶν κρίσιν
 Σμηχεν διδάσκει ψυχικὰς ἀμαρτίας. Ea sic vertit Con-

radus Rittershufius notis in Moschum:

*Orpheu sile, lyram abijce Mercari tuam
 Oblivione Delpbice Tripus mergior.
 Nobis Davides, spiritus lyram increpans
 Mysteria in lucem abdita eruit DEI.
 Antiqua narret affatim miracula,
 Movet, ne celebrent conditorem, condita.
 Scribit, docetque quod saluti est omnibus.
 Peccantium conversionem promovet,
 Diem ἔ supremi iudicii extremum notat,
 Mentis que labem abstergere impuram docet.*

In manuscriptis etiam illa praeponuntur:

Τὸ πνεύμα]Ⓢ ἵα θεία ἰδέα, καὶ βέλη
 Τόνας ὁ Δαυὶδ ψαλμοκινήτω λύρα
 Ἀπασαν ὄντως προσβολὴν μὲν δαιμόνων
 Κάλει ἱτρῶσκει, καὶ δῖωκει, καὶ τρέπει
 Πισῶν ἧ πασαν πρὸς θεὸν πτεροῖ φέρεα
 Καὶ τῶν καμπεπῶν ἐξανιστὰ φρονίδων
 Πρὸς τὴν ἐν ἔργοις ψυχικῶν σωτηρίαν.

Nec non & illa:

Τέτλιγξ προφητῶν, ἡ λύρα ἔ πνεύμα]Ⓢ
 Ο γὴν ἀπασαν ἐμφορῶν μελωδίας
 Ω πρῶτης γνώρισμα τ' ἐξουσίας.

Ex versione Joannis Argoli.

*Arctus sacenti spiritus tela ardua
 Torquens sonante David odas rebus*

*Omnes pbalanges impetusque demonum
Feritque, sequitur, versit in fugam minans.
Mentes fidelium excitat somno gravi
Ad cælum, humoque corde pronos erigit,
Anima ad salutem vite ut operentur bonum.*

Aliud.

*Votum cicada numinis, lyra spiritus
Terrasque replens calicum cunctas melos
Clarum o placiditas indicium potentie.*

VII. Isto ordine septimus *Ochoechus*, c) quem dicerēs *Ochoionum*, sive octo tonos continentem librum. Typicum: δὲ γινώσκων ὅτι πάσας τὰς κυριακὰς, ἐν αἷς ψάλλεται ἡ ὀκτώηχος. Sciendum est omnibus Dominicis quibus canitur *Ochoechus*. Cum enim Græcorum musica proprios tonos, ipsi vocant ἤχους, sonos, quatuor habeat, primum, secundum, tertium, & quartum; quatuor item obliquos, πλάγιον τὸ πρῶτον, obliquum primi, obliquum secundi, obliquum tertii, gravis aliis est, & obliquum quarti. Canones omnes sive Troparia, & quæcunque aliæ cantiones, in hoc libro contentæ ita dispositæ sunt, ut quæ primo tomo concinuntur omnia simul primum sibi locum occupent, quæ secundo secundum, quæ tertio tertium, & sic de singulis, donec ab obliquum quarti perveniatur, qui inter tonos ultimus ultimum quoque sibi locum vendicat, & cantiones eo modulatæ ac commensuratæ, ultimo quoque loco reponuntur. Continet tantum Troparia & Canones qui a primis Vesperis Dominicæ ad finem usq̄ Missæ canuntur. Et octo Dominicis pro tonorum numero finitur. Singuli toni tres habent Canones. Primum ἀναστάσιμον, qui in Crucis & Resurrectionis Dominicæ: Secundum εὐαγγελιστικόν, qui in Resurrectionis: Tertium in Mariæ Virginis laudibus celebrandis versantur, & hæc in *Ochoechis* antiquis habebantur. In recentioribus modo additur pro singulis Tonis Canon, qui in μεσοσηκ-
τίς

e) Est mihi ad manus editio *Ochoechi* Veneta A. 1543. 8. Præstantissimo Caveo memorantur Venetæ A. 1523, 1584, 1602, 1610, 1624. 8. MSum cum antiquis notis Musicis & aliud cum amplo Jo. Zonaræ commentario servat Bibliotheca Cæsarea. Occurrit & MS. in Bibliotheca Regis Christianissimi, Vide & Cangium in ἤχ. & Goarum ad *Evcholog* p. 296. & 433.

τίς vel μεσονυκτικῆ, medix scilicet noctis officio cani sivevit, & quod de Trinitate pertractat, *Triadicum* dicitur, & Canones hi dierum Dominicorum numerum non excedunt, cum octo etiam illi sint.

Hinc liquet, quam facile labantur ij, qui cum in libro *Antbos* dicto legerint, τὸ μεσονυκτικὸν Ψάλλεσαι, Διὰ τὸ εἶπεν ὁ Χριστός· Γρηγορεῖτε καὶ προσευχεσθε, ὅτι δὲν ἰξεύρετε ποῖα ὥρα ἔρχεται ὁ Κύριος· καὶ πάλιν· ὅτι ὡς τὸ μεσονύκτιον κραυγὴ γέγονεν. ἰδὲ ὁ νυμφίος ἔρχεται. *Officium media noctis canitur, quod dixerit Christus: Vigilate & orate, quoniam nescitis, qua hora veniet Dominus. Et iterum: Circa mediam noctem clamor factus est: Ecce sponsus venit.* Et cum occurrat apud Philotheum in Diaconico, autumant esse hymnum, quem media nocte canebant, hymnus etenim officii pars est: Mesonycticum, officium completum, quod ex Psalmis, Hymnis, aliisque precibus perficitur.

Errant præterea, & maximum in modum errant, qui ex
 66 Rituali Græcorum hauriunt ἦχον esse Cantici nomen in Liturgia, & duo illorum fuisse genera, ἦχον βαρύν, & ἦχον πλαγίς, & in exodio utriusque Triadicum unum, atque Theotocium. Nihil minus ἦχος, ut diximus, est tonus, ad quem canebantur Cantica, nec in Liturgia solummodo, sed in omnibus aliis Officiis, nihil enim in illis concinitur, quod non sub aliquo Echo seu tono decantetur, & plura quam duo genera supra memoravimus, & βαρὺς ipse non est nisi πλαγίος, obliquus, sed πλαγίος Tertii. Non aliud innuit Gennadius de igne Purgatorio cap. 3. quin, sicut est in Auctore, integer locus concipiatur. ὁμοίως καὶ εἰς τὸ ᾠδακλικὸν τῶ σαββάτῳ εἰς τὸν ὄρθρον ἔ δευτέρῳ ἦχῳ εἰς τὴν ἐβδόμην ὥδην τῆ νεκρωσίμῃ κανόνῳ τὸ τρίτον τοπαρίον λέγει. *Similiter & in Paracletico, Sabbato in Matutino secundi toni in septima Ode Canonis, qui pro mortuis scriptus est, tertium Troparion dicit, nostram sententiam firmat.* Nam si est Troparion secundi toni, quomodo tonus Canticum erit? si Sabbato in Matutinis dicitur, quomodo in Liturgia? si est secundi Echi, ergo Echo- rum non tantum duo genera sunt, & ut res magis pateat, confer Gennadii ista cum illis Cedreni in Theophilo. ΕΦΙΛΟΪΜΑΤΟ ἦχος καλωδὸς εἶναι, διὸ καὶ ὕμνος ποιῶν τινος, καὶ σιχηρὰ μελιζων, ἀδεδάσαι προστρέπετο. μεθ' ὧν καὶ τὸ τῆ τετάρτῃ ἦχῳ, εὐλογεῖτε, ἐκ τῆ κατὰ

κατὰ τὴν ὀγδοὴν ὥδην, ἀκουε κόρη, μεταρροσάμεθα, ἕτερον ᾠδῶ-
 γῶν ἐν τῇ Ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ εἰς ὑπήκουσιν ἀδελφῶν διωρίσατο. Vertit
 Xylander: *Impedit quoque cantilenis operam, hymnos quosdam & 67*
carmina componens, ac canere ea eos iubens: de quibus est, Bene-
dicite quarti toni, quod ex Audi filia, octavae Ode translatum a se
atque concinnatum in Ecclesia DEI clara voce cani mandavit. Cum
debuisset sic: Ambibat quoque melodus esse, quapropter hymnos quos-
dam componens, & Troparia concinnans, alios adhortabatur ut caner-
ent, inter ea locum habet Troparion quarti toni, quod incipit, εὐλο-
γεῖτε, Benedicite: ad illius quod in octavae Ode est, & incipit ἀκουε
κόρη, Audi filia, formati concinnatum, in DEI Ecclesia, ut palam
populo caneretur praecepit. Hic etiam habetur Troparion quarti
Echi: ergo Echus diversus a Cantico. Troparion est quarti Echi:
ergo praeter gravem & obliquum, est & aliud genus Echorum; &
illud est quartum: quare tria alia praecessisse necesse fuerit. Scio
in Liturgia Cantica quoque varia concini: sed quid hoc ad
Echum, quo Cantica ipsa & canentium voces mensurantur?

Triadicorum Canonum, qui pro tonorum numero sunt
 οὄτο, auctor est Metrophanes Episcopus Smyrnaeus: reliqua,
 praeter nonnulla, quae Anatolii Patriarchae Constantinopolitani,
 & Theodori Studitae sunt, omnia a Joannis Damasceni calamo
 proficiscuntur. In postremis editionibus in fine adduntur Tro-
 paria ἑωθινὰ, *Matutina*, undecim Leonis Imperatoris, & tot alia
Exaropsilaria Constantini Porphyrogennetae illius filii. Ex οὄτο
 tonis quos Octoëchus continet, duo tantum editi sunt Latine a 68
 Billio inter opera Damasceni. De Octoëcho, quemadmodum
 & de aliis Damasceni libris, in opere nostro de libris Apocryphis,
 in Joanne Damasceno diximus.

VIII. Octavus fit ᾠδῶκλητικῆ, d) quam ᾠδῶκλητικὸν
 βιβλίον Gennadius, & aliquando tantummodo ᾠδῶκλητικὸν vo-
 cat.
 (Ggg)

- d) Prodiit *Paracletica Venet.* 1610. deinde opera Nicephori Paschali *ibid.* apud Antonium
 Pinellum 1625. & curante Theophylacto Hieromonacho, *ibid.* 1640. hoc titulo:
 ᾠδῶκλητικὴ σὺν Θεῷ αἰγίῳ, ὡς ἐλέγξατο τὴν πρέπασαν αὐτὴ ἀκολουθίαν
 Nihil fere aliud est quam Damasceni *Oeiticus*, a Graecis subsequentibus temporibus
 admodum auetus, unde & οὄκτωηχὸν νέα vocatur, & Josephum (Melodum) au-
 ctorem habuisse dicitur. Haec praestantissimus Caveus. Quae in hoc libro reprae-
 hendit Allatius, vide infra diss. 2. p. 283. seq. Ab hoc differunt qui passim memo-
 rantur κανόνες ᾠδῶκλητικοὶ hymni imploratorii v. g. ad B. Virginem, de quibus
 Cangius.

cat. Differt ab aliis Græcorum libris Ecclesiasticis, quod in aliis certa sunt certis diebus decreta Officia, Canones, seu Troparia, quæ recitari solent, quibus finitis reponuntur, donec eadem tempora remeent, cum rursus ad recitandum suscipiuntur: ut Triodion, quod Quadragesimæ præcipue Officia: Pentecostarium, quod a die Resurrectionis ad Pentecostem: Menza, quæ singulis mensibus. Paracleticus tantum semper præ manu est, & omnibus diebus aliquid in eo invenitur quod sive in Missa, sive in Vesperis, sive in Matutino, sive in aliis Officiis recitatur. Quando enim in aliis Officiis propria desiderantur, quæ ad complementum Officii pertineant, ad hunc lector remittitur. Dicitur, ut puto, *παρηγορητικός*, *Paracleticus*, quasi *Consolatorius*. Videntur enim omnia quæ in eo sunt, eo maxime spectare, ut peccatorem consolentur, hortentur, & quasi vi quadam compellant, ut de commissis pœnitentiam agat, & DEum quem peccando offenderat, pœnitentia ac precibus sibi propitium reddat.

69 Hinc modo Angelorum opem, modo Apostolorum, modo Martyrum, modo Confessorum, aliorumque Sanctorum, prout diei cuius Officium recitatur, ratio exposcit. Unde etiam Paracleticus dici potuit, quasi *Invocatorius*, vel *Imploratorius*. Dividitur in octo partes, quos Græci *ἠχῆς* appellant. Uno nempe Echo Officia unius hebdomadis implentur, altero subsequens, & sic de singulis, quibus finitis, denuo ab initio exordiantur: & sic perpetuo isto circulo materiam DEum laudandi perpetuam sibi & nunquam deficientem suppeditant. Differt ab Octoecho, quod ille tantummodo, ut diximus, a primis Vesperis ad Missam Canones & Troparia continet, Paracletice & illa, & multo plura, cum & subsequentes Vesperas, & aliorum dierum inter hebdomadem Officia integra exhibet. Ingens, sed apprimenecessarium, & defectus aliorum supplens volumen. Quænam vero in eo continentur, brevibus exponit Joannes Nathanael epistola ad Metrophanem Patriarcham Constantinopolitanum libro præfixa, ne ipse ea referendo longior sim.

IX. Nonus est *Τριῳδιον*, *Triodion*, e) e *Cantionum*:
sive

e) Videndus de Triodio præter Cangium, Syicetum & Caveum Baronius ad A. C. 842.
n. 27.

five Canonum ita dictorum, quibus abundat, ratione, & modo, ita appellatus. Cæteri namque Græcorum Canones, qui in Officiis divinis in usu sunt, novem Odis seu Strophis constant. At qui in isto volumine continentur, tribus tantum constant: continetque Officium in Ecclesiis eorum recitari solitum a Septuagesima, quam illi vocant Dominicam Publicani & Pharisei, ad ⁷⁰ Sabbatum sanctum. Nicephorus Callistus in Synaxario: καὶ ἡ τὴν παρεῖσαν ἡμέραν σὺν Θεῷ καὶ ἑξ ἑπτὰ τριωδία ἀρχόμεθα, ὃ πολλοὶ μὲν τῶν ἁγίων καὶ Θεοφόρων μετρεγῶν ἡμῶν πατέρων ἄριστα καὶ ὡς ἐχρῆν ὑπὸ ἑξ ἁγίῳ κινέμενοι πνεύματι ἐμελέρησαν. πρῶτον ἡ πάντων τῶν ἐπειθήσει, τὰς τρεῖς Φημι τῶν ὁδῶν, εἰς τύπον, οἶμα, ἡ ἁγίας καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος ὁ μέγας ποιητὴς Κοσμάς, ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ ἁγίᾳ τῶν πατρῶν τῷ Κυρίῳ καὶ Θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ ἐβδομάδι, καὶ τὴν ὀνομασίαν σχεδὸν ἐκάστης ἡμέρας διὰ τῶν ἀκροστιχίδων ἐπινοήσας τὰ μέλη, ἐξ ἑπτὰ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν πατέρων, καὶ μάλ-

(Ggg) 2

λον

n. 27. Prodiit Venetiis A. 1620. fol. & Theophylacti Hieromonachi cura recognitum ibid. apud Pinellum A. 1644. hoc titulo: Τριωδίων ψυχολέσιον ὡς ἐχόν τὴν πρέπειαν ἐν τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ ἀπασαν ἀκολουθίαν. Synopsin Triodii & Pentecostarii a Nicephoro Callisto scriptam versibus Jambicis, subjectamq; carminibus Cypri Theodori Prodromi, excusis Basil. apud Jo Bebelium A 1536 quia brevis est, hoc loco adscripti: Τριωδία συνοψικῶς ἀκριβέστατη. Ἐγὼ ἡ τριωδίων ταῦτα σοὶ φέρω, ὡς ἔβουλήν πρώτιστα ἑξ Φαρισαίων, μεθ' ἡν ἀσώτως καὶ ψυχῶν μνείαν ὄλων, τὴν δευτέραν ἐν τῷ λόγῳ παρρησίαν, ἡ τυροφάγῃ τὰς διφθεῖς ἐνάτας, μνείαν ἀπάντων τῆς ἐρήμης πατέρων. Ἐκπλήσων Ἀδάμ τῆς τροφῆς τῷ χωρίῳ, τὸ θαῦμα τῶν τρηρῶν. Ὁρθοδόξιαν, σταυρῶτες προσκύνησιν, κανόνα μωγαντὸν ἀκαθίσιον, καὶ ταφὴν τῶν Λαζάρου, ἐγερσιν αὐτῆς καὶ νικῆς τῆς βαβίλα. παγκάλου αὐθις καὶ συκῆς ξηραῖς τύπον, ὡς ἔβουλήν ὑψώμα παρ' ἑνῶν δέκα δάκρυα πόνου, καὶ πολῦτιμον μύρον, τὸ μουσικῶν οὐκ ἐπινοῖε, νιπτήρη βιάθ, Χριστῷ προσευχὴν καὶ προσδοσίαν πάλιν, τὰ φρικτὰ πάθη τὴν σφαγὴν καὶ τὸ ξύλον, τὴν ἀποκαθήλωσιν, ἐν τῷ φάσματι, φησὶν ἐπὶ τῷ φωνῶν γυμνασίων μύρα. Καρῶς τὸ πάχος, τὴν ἀνάστασιν λέγω, τὴν ψηλαφῆσιν ἑξ ἑωμῶν, μυροφόρους, τὸν ὡς ἔβουλήν, πενήτησιν τὴν μέσην, τὴν σαμαρεῖτιν, τυφλὸν ὡμμάτω μύρον. Χριστῶς τὴν λήψιν πρὸς πόλιν ἀνωτάτω, καὶ πατέρων ἀθροισμα τῶν ἐν Νικαίᾳ, τὴν πενήτησιν καὶ ἑξ πνεύματι χύσιν, πληθύει πάντων ἁγίων τῶν ἐν βίῳ. Hunc Nicephorum Callistum & Philotheum Patriarcham CPol. nonnulla ex odio in Romanam Ecclesiam inferuisse quæ in antiquioribus Triodiorum exemplaribus non reperiantur, conqueritur Allatus de Synodo Photiana p. 528. & prolixius infra diff. 2 p. 113. seq.

λον τῶν ἄλλων Θεόδωρος τε καὶ Ἰωσήφ οἱ Στεθῆται κατὰ ζῆλον ἑαυτοῦ, καὶ ταῖς λοιπαῖς ἑβδομασί τῆς ἀγίας μεγάλης τεσσαρακοσῆς σωλαζάμην τῇ αὐτῶν μονῇ τῶν Στεθῆων πρώτῳ Θεωδοσίῳ ἐπι μάλιστα τὰς ὕδας κατὰξάντες καὶ ρυθμίσαντες. Et infra: Καταχρηστικῶς ᾗ τριώδιον ὀνομάζειται. ἢ γὰρ αἱ τριώδια ἔχρη, καὶ γὰρ ὁλόκληροι κανόνες προβάλλονται. ἀλλ' ἄρα ἀπὸ τῆς πλεονάζουσας τὴν ἐκφυγίαν λαβέει, ἢ διὰ τὰ τῆς μεγάλης ἑβδομάδος, ὡς ἔρηται, πρώτως γινόμενα, σκοπὸς μάλιστα τοῖς ἀγίοις ἡμῶν πατράσι διὰ τῆς βίβλου τῆς τριώδιου πάλτος ἐν σωτόμῳ τὸ πᾶν τῆς πρὸς ἡμᾶς τῆς Θεοῦ ἐνεργασίας ἐξ ἀρχῆς ἀναμνήσαι, καὶ οἷς ἐπισημασθῶν πᾶσιν ἐνδεῖναι. &c. Hoc vero die, iia DEO annuente, Triodion incipimus, quod multi sanctorum et Deifetorum vatino postroam Pictum optime, et uti addecebat, à Spiritu sancto moi modulati sunt. Primum omnium illud, tres inquam Odas, in figuram, ut existimo, sancta et vivifica Trinitatis excogitavit magnus Poëta Cosmas, in magna sancta-que Passionis Domini et DEI et Servatoris nostri Jesu Christi hebdomade, appellatione fere cujuslibet diei per acrostichides cantus concinnatus: ex quo et reliqui Patres, et inter eos precipue Theodorus et Josephus Studita cum amulati in aliis hebdomadibus sancta magna Quadragesima componentes proprio Studiorum monasterio tradiderunt, Odas istas magis ac magis protubentes et accommodantes. Et paucis interjectis: Triodion porro improprie dicitur, non enim semper Triodia habet, cum integros etiam Canones proponat. Puto tamen nomen ex abundantia assumpsisse, vel propter magna hebdomadis Canones sic dictos. Scopus sanctis nostris Patribus fuit per universum Triodii volumen, quasi in compendio, divinum erga nos beneficium ab ipso principio recensere, et in memortiam omnium inducere.

71 Et sane Triodion magis late patet, quam quod acceperint nonnulli, qui ex Gennadii verbis ambiguis cap. 4. Ἀπόδομα μέγα μελωδιῶν καὶ ἡμέραν, καὶ μηνῶν, καὶ τριώδια καὶ λόγοι. Et Menologio: Δεῖ εἰδέναι, ὅτι τὸ προεῖρητον τριώδιον εἰς τὸ ἀπόδομα ψάλλεται. Canticum divisum in tres partes, quas Odas appellabant, Triodion esse existimant, attamen ex verbis Ritualis Græcorum: ψάλλομεν τῆς ἐκλογῆς ἀνασάσιμα τρία, καὶ ἀναθολικά τρία, καὶ τριώδιον ἰδιόμελα δύο. Et Eychologio: Εἶτα το μαζυρικόν, τὰ τρία προσόμοια τριώδιον. καὶ τὰ τρία τριώδιον: non de Canticis, sed de libro, in quo ejuscemodi Cantica sunt, intelligendum esse manifesto concluditur: cum genus id Troparii, quod

quod Idiomelon & Profomion vocant, Cantici ejuscemodi Tro- 72
parion esse non possit, cum illa omnia ad alterius cantum hirmumque accommodentur: & Idiomelon, præsertim vagum, & per se proprium cantus modum habens, qui Triodion haud dici potest: quia tamen in libro Triodio dicto legitur, Triodii Troparium fuerit.

Et animadvertendum est hic obiter, quemadmodum hymnus, sive cantus, sive malis Canon, qui tribus Odis perficitur, Triodion dici siveit, ita & eum qui duabus constat, διώδιον, *Diōdion* dici, ἕτερον διώδιον. ὁ ἦχός αὐτός, ἔῃ ἀκροσιχίς τρίτης, & eum qui quatuor, τετραώδιον, *Tetraōdion*, perperamque correctum quod hodie bene editur in Cedreno de Marco Monacho: Ο σοφώτατος μοναχὸς Μάρκος, οἰκονόμος ὢν τῆ τοιαύτης μονῆς, ὁ τὸ τετραώδιον ἔμεγάλῃ σαββάτῃ ἀναπληρώσας ἔκυρῆ κοσμῶ, πολλὰ καλεσθεῖσα ἔβασιλέως. Xylander vertit: *Et quidem sapientissimus monachus Marcus ejus Monasterii dispensator, qui Tetraodion magni Sabbati complevit, quod habet Cyri Cosma multis Imperatorum deprecatus est. Cum vertere debuisset: Sapientissimus Monachus Marcus, illius Monasterii Oeconomus, qui in magnum Sabbatum Tetraodion domini Cosma complevit, multis Imperatorem deprecatus est.* Marcus etenim ille Cosma Melodi, non Patriarchæ, & qui una cum Damasceno vixerat, Tetraodion in magnum Sabbatum in absoluti Canonis formam, Odas addendo, quæ illi deerant, redegit. Quid hic de Thomis ac Cosmis argutatur? Quis 73
Cosmam, Majumentem Episcopum, præcipuum inter melodos, & hymnographos Græcos, dummodo Græcorum libros inspexerit, ignorat? Et futile est dicere Joannem Curopalatem sua ex Cedreno, qui è Curopalata omnia hausit, exscripsisse. Ut se reshabuit, habeo ex Gregorio, seu Georgio Metropolita Corinthi in expositione illius Canonis. Ποῖμα Μάρκου μοναχῆ ἄχρι τῆ πέμπτης ᾠδῆς, καὶ αὐτῆς Φέρων ἀκροσιχίδα, καὶ σήμερον δευτέρα ἔκτης ἢ ἀκροσιχίς, καὶ τῶν ἑξῆς ᾠδῶν, αἰτηνές εἰσι Κοσμῶ μοναχῆ τετραώδιον σωίζουσιαι τῆ ἑβδομῆς τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης ᾠδουκευῆς, ἢ τις ἐστὶ διὰ τῆς ἰαμβικῆς, προσάββατον τε σαββάτου μέλω μεγῶ, ἢ παρεῖρε τὰ αὐτῆς ἄσματα ὁ θεῖος ἕτερος Μάρκος, καὶ σήμερον εἰρηκῶς, ἦγεν αἱ προηγιασμένα τῆς ἀγίας, καὶ μεγάλης ἑβδομάδος 74
(Ggg) 3 ημε-

ἡμέρας τοῖς θεοῖς ἄσμασιν ἐνετιμῆθησαν τῶ ἀξιολογῶν καὶ σοφωτάτῃ Κοσ-
 μαῖ ἔμελωδῶ καὶ σήμερον ἡ τὰς ἐλλειψείσας ἐκείνῃ τέσσαρας ᾠδὰς, ἐγὼ
 Φησὺν, ἀνεπλήρωσα. *Orus Marci Monachi usque ad quintam Odam
 ipsam, habens acrostichidem καὶ σήμερον ἡ, sexta vero acrostichis, ἔ
 subsequentium, quae sunt Cosmae Monachi Tetraodion, conjungitur cum ea, quae
 est Triodii sancta ἔ magna Parasceve, ea carmine Iambico sic concipiuntur:*
 προσάββατον τε σάββατον μέλπω μέγα. *Ubi inseruit sua Cantica di-
 vinius hic Marcus, ἔ σήμερον hodie dicens, Praesantificata scilicet san-
 cta ἔ magna Hebdomadis dies divinis cantibus cobonestata sunt, sancti
 hymni ἔ canticis veneratione digni, ἔ sapientissimi Cosmae Melodi; ἔ
 hodie vero reliquias ab eo quatuor Odas ego, ait, complevi.* Nice-
 phoro Callisto in Synaxariis: ὡστερ δὴ καὶ ὁ Θεὸς Κοσμάς ἐν τῷ
 μεγάλῳ σαββάτῳ τέθεικε ἱεραῶδιον ἐκείσε πεποικῶς, καὶ ἐς ὕστερον ἰ
 σοφωτάτῳ βασιλεὺς Λέων κελύσας εἰς ἱελεῖον κανόνα Δεξί ἔ ἐπισκό-
 πῳ ἰδρῆνίῳ ἱε μοναχῷ Μάρκῳ ἀργάσατο. *Quemadmodum ἔ dis-
 pns Cosmas in magnum Sabbatum ἱεραῶδιον composuit, licet postmodum
 sapientissimi Imperatoris Leonis mandato Marcus Monachus Episcopus Hi-
 druntinus in perfectum Canonem terminaverit. Nec alia fuerint quae
 ex Triodio & Typico afferri possent. Et omnium accuratissime
 Theodorus Prodromus in Herilium festivitatum Canones, expo-
 sitione in Canone Sabbati sancti: Ὁ παρῶν κανὼν ποιήμα μὲν ἐστὶ
 ἀχρὶ καὶ πέμπτης αὐτῆς Μάρκῳ ἐπισκόπῳ ἰδρῆνίῳ, ἐκ ἡ αὐτῆς
 ἀχρὶ ἐνάτης ἔ μεγάλα ποιῆσῃ Κοσμά. ἀλλὰ πολὺ πρότερον ὡς ἐξ
 ἀγράφῳ ἔχοντῳ ᾠδοδοσίῳ, γυνὴ ἡ τῶν εὐπατριῶν σοφῆ, καὶ
 παρθένη Κοσμία ἱενομα ἔτε μέλας ἀρχηγὸς ἐχηματίσει, καὶ τὸν καν-
 να σιωπερῶνατο. οἱ ἡ ὕστερον τὸ μέλῳ μὲν ἀγασάμενοι, ἀνάξῃ ἰ
 δμως κρινάβῃς γυναικείῃς συμμίξαι λόγους τὰ ἔ Ἡρωῖ ἐκείνῳ Κοσ-
 μά μισερῆμα, τὸ μέλῳ ᾠδόνῃς τῷ Μάρκῳ, καὶ ἡς εἰρμῆς
 ἐγχειρήσυντες τὴν πλοκὴν τῶν ἱεροπαρίων ἱετῶ μόνῳ ἐπέτρον, καὶ
 εἰσεν ἀληθεύειν ἔτῳ ὁ λόγῳ, ἔτε γὰρ τοῖς τῶν εἰρμῶν σοφῆς εἰς
 τὴν ἀκροστιχίδα χράται ὁ Μάρκῳ, καί τῃ σιωπαιρμῶν αὐτῶ τὰ πολλὰ,
 αὐτῆς γὰρ ἔ, Κύμασι θαλάσσης, τὸ κάππα, καὶ ἔ, σὲ τὸν ἐπὶ
 ὕδατων, τὸ σίγμα σιωπῆσιν αὐτῶ εἰς τὴν ἀκροστιχίδα, ἀλλὰ ταῦτα
 καλαλιπῶν ὡς ἀλλότρια, καὶ ἔχῃ ἐαυτῆ ποιήματα ὄντα, αὐτῆ ἐκείνῳ
 ποιῆται ἱεροπαρία, ἀπὸ μὲν ἔ κάππα ἀρχάμενον τὸ, κύμα θεῖμα,
 ἀπὸ ἡ ἔ σίγμα, τὸ, σύμβολα τῆ φαφῆς σ. ἐκ τῆ ἐν τῆτε δὴλω
 ἐπὶ τὸ μὲν ἔ Μάρκῳ εἶναι τὸ μέλῳ καὶ ἡς εἰρμῆς, καὶ ἐξ ἐκείνῳ ἡ
 ἔχ*

ἔχ' ἤτιον ἔ λέγειν ἐν τῷ εἰρημῷ ἢ πρώτης ὥδης, ἀλλ' ἡμεῖς ὡς
 νεανίδες τῷ κυρίῳ ἄσωμεν. νεανὶς γὰρ ἔσα δηλονότι καὶ ἡ μελοποιός,
 καὶ αὐτὸ ἴστο ἐμφῆσαι θέλωσα, ὅτι γυναικός ἐστι τὸ μελεργη-
 μα. ἐπεὶ δύο χοροὶ ἦσαν ἐν τῇ ἐξόδῳ τὴν πρώτην ὥδην ἀδῆσαι,
 μία μὲν ἀνδρῶν ἑτέρα δὲ γυναικῶν, αὐτὴ τὴν τῶν ἀνδρῶν παρωσα-
 μνη, ὡς ἐκ ἀνθε, ὡς αἱ νεανίδες, εἶπε, τῷ κυρίῳ ἄσωμεν.
 ἀλλὰ ἤδη καὶ τὴν ἀκροστιχίδα ἔ κανόνῳ ἐπισκεψώμεθα, διπλὴν ἵνα
 καὶ ταύτην ἔσαν, καὶ ἕτως εἰπεῖν, ἢ δικόρουον ὡς ὁ παρνασός, ἢ δι-
 σύραμβον ὡς οἱ Διονύσιον ὕμνοι, ἢ ὡς τὰ ἐν τῷ χέρσῳ καὶ θαλάσῳ ἢ ζῶντα
 τῶν ζῶων ἀμφίβια. ἐς αὖν μὲν γὰρ Ἰεραφῶδιον ἐμμεν ἵα ἐπὶ τῷ μεγάλῳ
 σαββατῷ μέλη, μέρῳ ἰάμβῳ ἢ ἡ ἀκροστιχὶς ἐκείνη λέγω ἰάμβῳ ἔ,
 προσάββατον ἴσαββατον μέλω μέγα, ἔ ἰάμβῳ τὸ ἡμισυ μετὰ προείλη-
 φεν ἢ μεγάλη πῶσσευη τὸ, προσάββατον τε, τὸ δὲ λοιπὸν ἡμισυ τὸ,
 σαββατον μέλω μέγα, ἐλαύσα παρελήφθη. ἐπεὶ δὲ ἐδέχθη ἐκλαθῆναι
 τὸ μέλος καὶ τὸ Ἰεραφῶδιον γενέσθαι κανόνα ὀλόκληρον, ἀταλόγως σιωλο-
 κληρέται καὶ ἡ ἀκροστιχὶς, καὶ ἀντὶ μέρῳ ἰάμβῳ ὄλος ἰάμβος γίνεσθαι. ὥσπερ ἢ
 ἔχεν καὶ σήμερον ἴσαββατον μέλω μέγα. *Præsentis Canonorum quidem est*
ad quintam ipsam Odem Marci Episcopi Hildunensi, ab eaque usque ad no-
nam magni Poëta Cosma, sed multo ante, ut ex non scripta traditione
discimus, mulier quedam nobilis casta, & virgo cui erat nomen Cassia,
eiusmodi modulationis prima fuit auctrix, & Canonem ipsum absolvit,
qui vero eam subsequuti sunt melos admirati, dignum nihilominus judi-
cantes muliebribus sermonibus Herois illius Cosma cantiones conjungere,
melos tradentes Marco, & birmos confignantes Tropariorum compositi-
onem, illi soli commiserunt. Et sane traditio hæc non videtur a veritate
aberrare, neque enim birmorum literis capitalibus in acrostichide Marcus
utitur, licet illi multum conferrent: statim enim illius, κύματι θα-
λάσῳ unde majus K, nec non illius, σὺ τὸν ἐπὶ ὑδάτων, te su-
per aquas. Σ. quam maxime illi in acrostichide conducunt, sed bis ne-
glectis tanquam alienis nec propriis operibus loco eorum Troparia conscribit
a K quidem incipiens illud, κύριε θεέ μου, Domine DEus meus, ab
Σ vero illud, σύμβολα τῆ ταφῆς σου, symbola tuæ sepulturæ. Ex
hoc utroque manifestum est melos birmosque Marci non esse, & eo etiam
aque probe evincitur cum dicat in primæ Ode birmo: Sed nos tanquam
juvenculæ Domino cantemus. Juvencula enim cum esset ipsa modu-
lationis artifex, & hoc idem ostendere volens Canticum illud mulieris
esse, cum duæ essent Choreæ apud Exodum, primam Odem canentes, una
quidem ex masculis, altera ex feminis, ipsa masculorum spectans, ve-
76

luti que muier erat, tamquam juvencula dixit DEO εαυαριου. Veruntamen & ipsam Canonis acrostichidem, duplicem illam quoque, & ut ita dicam, bicipitem veluti Parnassum, vel dicbyrambum, ne sunt hymni in Bacchum, velut ea que & in mari, & in terra vivunt animalia amphibia consideramus. Donec enim Tetraodion erat, quod in sancto Sabbatho concinitur melos, Jambis principium erat acrostichidis, illius nempe, qui incipiebat, προσάββαζόν τε σάββατον μέλω μέγα, ante Sabbathum, Sabbathum cano magnum. Cujus Jambis mediam quidem partem prevripuit magna Parafieve, nempe προσάββαζόν τε, ante Sabbathum, reliquam vero, nempe σάββαζόν μέλω μέγα, Sabbathum cano magnum, hoc in loco reliquum est. Attamen cum opus esset melos elongari, & Tetraodion integri Canonis partes sustinere proportione quadam & acrostichis integratur, & Jambis mutili loco, Jambis integer succedit hunc in modum: καὶ σημερον ᾶ σάββατον μέλω μέγα. Et hodie vero Sabbathum cano magnum. Xylander notis in Cedrenum num. 235. nugatur suo more: Tetraodion videtur hymnus quatuor partibus seu carminibus constans fuisse, sed quid illud Cyri Cosma sis, viderint alii. Frustra itaque hic plura de Cosma congererem, res est satis aperta. Spondeo tamen me plura dicturum, in eo, quem prae manibus habeo tractatum, f) de Melodis Græcorum.

X. Triodion sequitur πεντηκοστάριον, g) Pentecostarium, qui erit decimus. Gennadius c. 4. ἄδονταί μετὰ μελωδιῶν καθημέρων, καὶ μηνιαία, καὶ ἑβδομαίδια, καὶ λόγοι, καὶ μεταφρασεῖς, καὶ πεντηκοστάρια, καὶ ἑξήκοντα, καὶ τροπάρια. Anthologium: ζήτησις εἰς τὸ πεντηκοστάριον κυριακῆ ἑκτη μετὰ τὸ πάχα. Continet Officium ab ipso die Paschatis usque ad octavam Pentecostes, quæ Dominica ab iis, omnium Sanctorum nuncupatur. Celebratur namque in ea omnium Sanctorum memoria. Nomen libro inditum est a Pentecoste. Et sic Officium a Dominica Septuagesimæ ad
78 Octavam Pentecostes in Triodio, & Pentecostario continuatur, hoc-

f) Hunc librum etiam promittit infra pag. 81. & cum auctore intercidisse in primis dolendum est.

g) Etiam in Pentecostario plura a recentioribus addita congeritur Allacius infra diff. 2. p. 229. seq. ubi editionem Venetam A. 1579. 4. perstringit. Vidit iterum Luceta ibid. 1568. 4. & 1618. fol. Theophylacti Hieromonachi cura, & 1642. Αρχήσυν Θεῶ ἀγίων ἡ πεντηκοστάριον ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης κυριακῆς ἡ Πάχα πρώτη, καὶ καθ' ἡμέραν ἕως μέχρι καὶ τῆς κυριακῆς τῶν ἀγίων πάντων.

hocque in ipso titulo libri declaratur, ἀρχὴ συνθεῶν ἁγίων ἔπειτα πεντηκοσταίῳ ἀρχομένη ἀπὸ τῆς ἁγίας, καὶ μεγάλης κυριακῆς ἔπειτα πρῶτῃ, καὶ κατὰλήγοντι μέχρι καὶ τῆς κυριακῆς τῶν ἁγίων πάντων *Principium Dei gratia Pentecostarii incipientis à sancta & magna Dominica Paschatis, & finientis in Dominica omnium Sanctorum.*

Legi etiam in Bibliotheca Barberina Josephi melodi Triodia a Paschate ad Pentecostem ipsam Cod. 118. adhuc inedita, digna tamen quæ in commodum Ecclesiæ Catholicæ edantur. Ut hinc videas quantum in compingendis similibus Canticis ingenia humana in omnes se formas vertendo luserint. Quid præterea in his duobus postremis libris dignum animadversione judicavimus, alibi scripsimus abunde, unde ea petenda sunt, ne bis eadem repetere cogamur.

XI. Undecimus fit duodecim voluminibus comprehensus, & qui μηναιὸν, vel μηναιὸν dicitur. Typicum: ἰστέον ὅτι, εἰ εὐοράζεται ὁ ἅγιος ἔμηναιός, καὶ δευτερεύοντα ἐν τῷ μηναίῳ χρηρὰ τῆς ἁγίας. Menses singuli singula explent volumina, h) singulis diebus unius vel plurium Sanctorum Officium, quorum solem-

b) *Menseorum hæc opus exclusum est Græcæ Venetiis apud Pinellos, alioque in sol. non uno & eodem tempore sed variis diversisque annis. Mensis September a quo annum suum Græci solent incipere, prodiit cura Nicephori Paschalei Hieromonachi A. 1628. iterumque curante Theophylacto Transfarro Hierodiatono A. 1648. hoc titulo: Βιβλίον ἑξαήμεβόις μηνὸς περιέχον τῆν πρέπυσαν αὐτῶ ἀπασῶν ἀπολυθῶν, & sic in reliquis.*

September	} cura Nicephori	A. 1628.	& Theophylacti	A. 1648.
October				
November	_____	1626	_____	1649
December	_____	1602	_____	1628
Januarius	cura Matthæi Galatiani, Cyprii Hieromonachi	1603	_____	1629
Februarius	cura Nicephori	1626	_____	1643
Martius	cura Theophanis Zenacii Hieromonachi	1625	_____	1645
Aprilis	_____	1625	_____	1638
Majus	cura Nicephori	1625	_____	1642
Junius	_____	1626	& cura Theophanis Zenacii	1645
Julius	_____	1624	& cura Theophylacti	1642
Augustus	_____	1625	_____	1642

Hæc Clariss. Cavei observationi adde quod antiquior etiam existat Menseorum editio, coepta A. 1596. cujus primorum volumina, (nam postremum A. 1607. demum insecutum est) cum

solemnitas eo die celebratur, digeritur. Troparia scilicet in primis & secundis Vesperis, Missa, & Canones in Matutino, aliisque divinis Officiis recitandis, inter quos Synaxaria rerum nempe gestarum ab illis Sanctis, quorum dies agitur, succincta narratio: aliorum item Sanctorum, licet eorum Officium peculiare non habeatur, eaque vel prosa vel carmine commemoratio, sic a mense Menza appellatur. Ea plerique in rebus Ecclesiasticis minus accurati cum Menologiis confundunt, quae omnino diversa esse, ex his quae infra dicemus manifestum erit. In Menza correcta & dono data Ecclesiae Euchaitarum, extant carmina Joannis Euchaitarum Metropolitae:

Τῶν ὑπελθῶν ἡμερησίων βίβλων;
 Πᾶσαν τε τέτων τῆν γραφῆν ἐπιξίσασ,
 Καὶ χεῖρα καὶ νοῦν, ὡς ἐντὶ καθαρότητας,
 Δῶρον φίλον δίδωμι, καὶ μάλα πρέπον,
 Τῷ προσελθόντι τῷ τόπῳ σοφῆφόρῳ,
 Ὃς ἐνδοξοῦσιν οἰκεῖ τῶν ἐκκλησιαστικῶν,
 Δι' ἧς τύχοιμι τ' ἀκηράτου βιβλίου,
 Τῇ χειρὶ τῆ πλάσαντ' ἐγγυγραμμένῳ.

In eadem ejusdem.

Οὐ πολλά μὲν, κρείττετα πάντα δὲ ἐνθάδε;
 Οὐκ ἂν γὰρ εὐροῖς ἀλλαχῆ τὰ βελτίω,
 Εὐβλόμην ἢ ταῦτα μὲν τύπος μίσησ,
 Ἀγιγράφων εὐαγ' ἢ τὴν ὑπεργλίαν.

Εἰς

sum Canisio ante A. 1602. communicavit Velferus, e quibus testator se eluisse maculas in Menologio, quod ab Andrea Schotto acceptum vulgavit ex latina versione Gvil. Sireti Cardinalis. Porro Menza sed lapsus ni fallor accepto Menazorum vocabulo pro quocunque opere quod Graece Mensium ordite de sanctis agit. *Mediolanensis* MSS. in Bibl. Ambrosiana allegat Papebrochius in actis Sanctorum, ut T. I. Junii p. 621. 726. &c. & alia *Taurinensis* T. 7. Maji p. 237. De Sophronii Patriarchae opera cum Joanne Damasceno impensa in restituendis Mensis ad eadem Acta Sanctorum ad diem XI. Martii, & quae de Mensis praeter Svicorum, Cangiumque Hollandus ad T. I. Act. Sanctorum. Februarii p. XXI. qui nihil in illis haereticum nihil schismaticum contineri profitetur prolegom. ad T. I. Januar. p. LV. Duo Menazorum mensis commode possunt compingi uno Volumine in fol. Ex Mensis excerptum *Anthologium* Graecorum quod cum praefatione Antonii Arcodii ad Clementem VIII, qui illud approbavit, excusum est Romae A. 1598. 4. Etiam Matthaei Raderi S. I. Viridarium Sanctorum editum Augusta, Vindel. 1604. 4. multas historias e Mensis verfas continet, voluitque Raderus (ut Bollandus etiam notatum p. LV. prolegom. ad Tomum I. Januarii) integra Menza Graece ac latine in lucem emittere.

MENÆA.

Εἰς τὰ διαφωθεῖσα βιβλία,
Καλῆν δαδωκῶς τοῖς βίβλοις ὑπεργία
Αὐτὸς ποτηρῶν ἀνιλαμβανῶ χάριν.
Τῶν μὲν γὰρ ἤδη γὰρ νόσους ἰασάμεν.
Ἐγὼ δὲ σωτέτηκα, καὶ κακῶς ἔχω.
Κόπων τὸ σῶμα σωτρεθείς ἀμετρία.
Ἀλλ' οἱ τρυφῶντες ἐν πόνοις ἀλλοτρίου
Καὶ τὰς ἐμαῖς πλείωτες ἰυδα ζελα
Πρὸς κῆρον μῆμνηθε τῷ κακμηκότῳ

*Laudes perorans publicas voluminibus
Horum vesasse litteras mundanis sicut
Sensus, motusque, quoad potui, cordi
Libens amicum, illustra, conducibile
Munus sodali detuli huic spherophoro
Quis in hoc fideli praesides templo vigil?
Ut particeps hinc sum ego haud aquabili
Libri, creator ipse quem scripsit manu.*

Aliud.

*Quare ne multa, potissimum illic omni
Nam nunquam in ullo reperies melius loc
Verum ista vellem de ordine haud moveri
Tantum anigraphorum vim, esseque m.*

Aliud.

*Pulchrum exhibens volumini negotium
Malam inde & ipse gratiam capio miser.
Illius inhians quando valetudinem
Ego perinde me bene haud habeo, ceteris
Corpus labore, membra studio deprimen
Sed ceterorum qui fruuntur commodo,
Sudoris, & tranquilla tempestatibus
Meis legendo navigans spatia freti,
Admores laborantis velim ad DEum meo.*

ἀμ̄ν̄vero in Menzis ejusmodi & aliis Græcoru
tatibus Sanctorum, quandoque plures qua
(Hh h) 2

nes appositi sint, scias illud in ea Ecclesia observari, quod habeo ex Typici cap. 7. Ἰστὸν ἢ κτὴ τῆτο, ως εἶπερ ἔχει τὸ μυσταίον ἐν μνήμῃ αἰγίω τῶν καλῶν 2) & ὄρων πωλῶν. αἱ μὲν εἰσι κατὰ τὸ ἕκαστον Κοσμοῦ προκρίσει, αἱ ἢ ἕκαστον κυρ Ἰωάννου κτὴ ἑτέρων, ἢ Ἰωάννου προκρίσει. 81 Εἰ ἢ ἕκαστον κυρ Θεοφάνους κτὴ ἑτέρων, ὁ ἕκαστον Θεοφάνους προκρίσει προσημῆσει, ὅ ἐστι τῶν αἰλλων. αἱ ἢ ἕκαστον κυρ Ἰωσήφ, ἕκαστων λοιπῶν ἀποσημῆσει πωλῶν, τῶν ἢ μὴ ὄτων, αἱ ἢ ἕκαστον κυρ Ἰωάννου αὐτῶν ἢ μὴ ὄτων, ἢ ἕκαστον Θεοφάνους. ἀπῶν ἢ τῶν αἱ ἢ ἕκαστον κυρ Ἰωσήφ τῶν λοιπῶν ἀπῶν προκρίσει. Hoc quoque sciendum est, si Menaum habet in memoriam alicujus sancti Canonis veteris Poëtarum, si Canon aderit domini Cosmae, cum aliis antepromendum, si domini Joannis & aliorum, cum, qui Joannis est, antepromi: si domini Theophanis & aliorum, domini Theophanis antepromi, ille enim ante alios honorandus est: si domini Josephi, cum reliquis Poëtis promi. Si ceteri defuerint, domini Joannis, si bi quoque defuerint, domini Theophanis, sibi etiam, domini Josephi ceteris omnibus promi.

At quinam fuere hi Canonum & Tropariorum, quibus Græcorum libri, & Paracletice, Triodion, Pentecostarum, & Menza potissimum abundant, auctores? plures ac varii, recentiores & veteres, supremi infimique nominis, de quibus cum fuisse nimis egerim in Tractatu meo de Melodis Græcorum, i) nunc satis fuerit nomina tantummodo, ea que non omnia numerasse. Sunt vero Anthimus, Timocles, Methodius Patarensis, Cosmas, Joannes Damascenus, Georgius Sicular, Georgius Nicomedienensis, Romanus, Germanus Patriarcha, Anatolius Patriarcha Constantinopolitanus, Theophanes, Andreas Cretenensis, Josephus Studita, Theodorus Studita, Stephanus Sabaita, Theodorus Siceota, Clemens, Byzas five Byzantius, Cyprianus Monachus, Simeon Magister & Logotheta, Leo Imperator, Constantinus Porphyrogenneta, Arsenius Monachus, Photius Patriarcha Constantinopolitanus, Marcus Monachus, Casia, five Casiana, five Icasia, Joannes Euchaita cognomento Mauropus, Nicephorus Callistus, Nilus Xanthopulus, Nicolaus, Philippus, Basilus Monachus, Leo Magister, Sergius Hagiopolita, Stephanus Hagiopolita, Andreas Pyrus, Ephrem Cariz, Simeon Thavmastorita, Philotheus Patriarcha, Basilus Pego-

i) Horum melodorum Catalogum quibusdam nominibus auctum, ordine Alphabeticum cum observationibus nonnullis dabo infra ad calcem hujus dissertationis.

riota, Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus, Justinus Decadio, Joannes Archiepiscopus, Demetrius, Ignatius, Methodius Patriarcha, Christophorus Protoascrita, Photius Monachus, Mauroleo, Procopius Chartophylax, Joannes Zonara, Euthymius Monachus, Hierotheus Monachus, Emmanuel Palæologus, Theophilus Imperator, Miahael Pfellus, Theodosius Lascaris Imperator, David, Metrophanes, Emmanuel Phile, Athanasius, Nicetas Heracleensis, Paulus Amonius, Gabriel, Nicetas Stethatus, Joannes Stauracius, Theodorus Coetonita, Leo Peganius, Georgius Scyliza, Dorotheus Monachus, & alii, ne singulos recensendo radio sim.

XII. Menologia k) non alia sunt (& erit duodecimus liber) quam quæ Latinus *Martyrologia* vel *Calendaria* dixerit, nec aliud in illis habetur nisi vel Sanctorum vitæ quolibet die per totum annum summam expositæ, vel quorum vitæ non habentur commemoratio, nullaque ibi aut officii ordinandi, aut recitandi series continetur. Verum est tamen sæpissime Menologiorum horum partem, eamque non minimam in Menæis inter Canones post Odam sextam esse digestam, ut sine alterius libri ope, qui officium in Ecclesia aut domi recitat, habeat unde celebrandorum Sanctorum historiolas, & commemorationes legat. Hoc Menologium apud Græcos non unum est, sed pro opportunitate temporis variam quoque faciem induit: aliud quippe est quod nobis Latine tantum ex versione Cardinalis Sirleti, Canisius in antiquis lectionibus l) repræsentavit: aliud m) quod separatim hinc inde manuscriptum adhuc in Bibliothecis, &

(Hhh) 3 Barbe-

k) Confer de his Bollandi prolegom. ad Tom. I. Januarii p. LIV. seq. & Rev. D. Zachariæ Græpii dissertationem, quam Roslochii A. 1697. edidit de Menæis & Menologiis Græcorum.

l) Tomo II. Antiquarum lect. p. 730-941. Ingolstadt. 1602. 4. quas nunc Roterodami cum observationibus suis recudi curat Vir Clarissimus Jacobus Basnage.

m) Hujusmodi Menologium MS. in Bibl. Cæsarea, Nessel. I. P. 347. Confer quod Genebrardus latine præfixit Commentario in Psalmos. Et Menologium Metricum Græcum & latinum singulis versibus Hexametris, quod cum alio Ruthenico iconibus expresso & observationibus suis illustrato Papebrochius præmisit Tomo I. Act. Sancto. Maji. Idem memorat Menologium Slavo Rusticum vetustissimæ impressionis, quod ipsi reliquit illustriss. Vir Jo. Gabriel Baro de Sparwensfeld, dictavitque alterum verbotenus translatum e variis MSS. & excuso Moscæ A. 7187. hoc est Anno Christiano 1679. Vide T. I. Act. Sancto. Junii T. I. p. 135. 758. & Menologium quod exhibet Possévinus in Apparatu sacro, voce *Rutheni*.

Barberina potissimum, quod & antiquissimum est, asservatur: quæ nec omnia sibi invicem respondent: aliud quod post divinas Horas, n) Evangelium, Apostolum, aliosque libros legitur. Menologium ex Menzis Græcorum in vernaculam versum a Maximo Margunio o) Evangelium, Apostolum, aliosque libros legitur. Menologium ex Menzis Græcorum erutum, & in linguam Græcorum vernaculam versum a Maximo Margunio o) Cytherorum Episcopo edidit Antonius Pinellus Venetiis anno 1529. in 4to.

84 Baronijs anno Domini 886. refert Basilium Macedonem Imperatorem Græcorum Menologium scribendum curasse & augendum, p) atque etiam imaginibus exornasse, quibus singulorum Sanctorum exprimerentur certamina: cujus ipsum autographum credimus, & legimus concessum nobis a Paulo Sfondrato sanctæ Cæcilie Cardinale nepote Gregorii Papæ XIV: Menologium hoc auro, gemmisque pretiosius Constantinopoli ad Ludovicum Sfortiam satis munifice advectum, Ludovico viti functo, Joannes Baptista Francisci Sfondrati Cardinalis parens, avusque Nicolai Sfondrati Cardinalis in arbitrio ac potestate habuit, quemadmodum monumenta alia, maximæque æstimationis scripturæ ejusdem Ludovici, apud quem Baptiste auctoritas plurimum pollebat, ut ex diversis legationibus, quas ille ob gravissima negotia apud omnes fere Principes Christianos, Innocentium nempe VIII. Carolum Gallie, Ferdinandum & Elisabetham Hispaniarum, Ferdinandum Neapolis & Sicilie Regem, & tandem Rempublicam Venetam, ubi & mortem obiit, colligere possu-

- n) In Græco precatonum libello qui *αἰετὰ λόγια* inscribitur. In hujusmodi precum libellis existat & Menologium a *Christophoro* Patricio & Proconsule Mytilenno in epitomen redactum. Aliud item excusum Venetiis A. 1535. quod latine Calendario permixtum cum Nicephori CPol. Chronologia edidit Antonius Condus Paris. 1573. 4.
- o) Menologium Margunianum latine vertere cepit teste Bollandi Mathæus Raderus S. I.
- p) In Actis Sanctorum T. 2. Junii p. 808. rectius refertur ad A.C. 984. atque eodem spectat quod T. 1. Junii p. 274. dicitur scriptum ante annos septingentos. Basilium enim cujus jussu scriptum est illud Menologium non est Basilium Macedo sed Basilium II. junior Porphyrogenitus Romani II. filius, qui præesse Imperio cepit A. C. 975. Vide Cavei partem alteram Hist. literariæ ad A. C. 976. & Allatum infra p. 88.

possumus. Postmodum a Paulo Sfondrato Cardinali dono acceptum Paulus V. in Bibliothecam Vaticanam invexit, & præfixa inscriptione significavit. PAULUS V. PONTIFEX MAXIMUS HUNC LIBRUM CONSTANTINOPOLI AD LUDOVICUM SFORTIAM MEDIOLANI DUCEM ALLATUM, DEINDE SERVATUM APUD SFONDRATORUM FAMILIAM A PAULO S. CÆCILIE CARDINALI SFONDRATO SIBI DONO DATUM, IN BIBLIOTHECAM VATICANAM INFERRI JUSSIT ANNO MDLXXV. PONTIFICANUS XI. Liber 85
 unam tantum Menologii partem, q) quando sex tantum mensibus Septembre, Octobre, Novembre, Decembre, Januario, & Februario absolvitur, continet: altera quibusnam caveis addicta lateat, incertum est, & utinam non communem fortem librorum passa, igne vel ferro, vel impiorum aut otiosorum hominum manibus, elementorum etiam injuria in luce esse desierit. Scriptus est in folio grandi pergameno affabre perpolito, licet ætate jam vieta aliquantulum sublurido, forma quasi quadrata characteribus elegantissimis, nusquam pro illius atramenti facultate, quod nigrum non tingit, nigricantibus. Capitales quas vocant litteras auro efformantur, singularum pagellarum pars superior nomina Sanctorum illius diei repræsentat, alterius dimidia scripta compendio Sanctorum gesta, altera imaginibus coloribusque non indiligenter, & pro eo tempore satis eleganter, sub oculos ponit. Picturam recentiores *miniaturam* vocant, neque enim oleo, sed aqua gummique colores temperantur. Imagines non ab una manu promanant, ideoque nec unius omnes conditionis, sed una altera concinnior, accuratior, & ad artem accommodatior excellit, & ne *admiratores* palarent, pictor quilibet imagini a se depictæ in margine libri nomen expressit. Pictorum nomina sunt, Pantaleo, Michael Blachernita,

q) Hanc partem latine ex versione Petri Areudii edidit Ferdinandus Ughellus Italise sacre Tomo VI. p. 1048. seq. Rom. 1644. fol Græce etiam altera pars Menologii hujus Basiliani sive sex postremi menses Martius, Aprilis, Majus, Junius, Julius & Augustus extant MSi in antiquissimo Codice monasterii Crypte ferrate in Latio, ex quo Synaxaria Martii, Aprilis & Maji ad calcem Tomi primi cujusque horum mensium Græce dederit Henschenius & Papebrochius.

86 nita, Georgius, Simeon, Michael parvus, Menas, Nestor, Simeon Blachernita. Imagines ita disponuntur, ut una alteri adversæ non respondeat, sed litteris & Sanctorum vitis, quare nunc superiorem partem paginæ, quando alterius superior pars descriptionem refert, nunc inferiorem, quando alterius inferior descripta est. Quando liber scriptus sit, divinare non possumus, adhinc tamen annos 662. scriptum videntur indicare qui operi præfiguntur Jambi. Hi vero sunt:

Εἰλαυθα νῦν σκόπησον ὀρθῶς ὁ βλέπων
 Ἄριστον ἔργον ἐξ ἀρίστων πραγμάτων,
 Ἔργον θεῶν κάλλιστον ἐκ πλεονότων φρονήσεων,
 Ἔργον τοῦ ἱεροῦ πάντων εἰκότως κτισθῆναι,
 Ἄνω γὰρ αὐτὸς ὡς θεός, καὶ δεσπότης
 Ἀστῶν χοροῖαις ζωγραφησῆναι τὸν πόλιον,
 Ὁν οἷα δέξιν ἐξέτενε τῷ λόγῳ,
 Κόσμον δαδὲχθαι πανσόφου προμηθεΐας
 Κάτω δὲ ὁ ἴδιον εἰκονίζων τοῖς ἱεροῖς,
 Ἀναξ ὅλης γῆς ἡλιῶν τὴν πορφύρας
 Βασιλεῖον τοῦ θρόνου τὴν ἀλκυονίδων,
 Κράτις αἰμῶν, καὶ ἱεροποιῶν, καὶ λόγων,
 Ὡς ἄλλον ὅπως ἕρανον ἱούδας βίβλον,
 Ἐκ δέξιν ἱερῶν, ὡς ἔχει φύσις
 Φέρουσαν ὡς φωνῆρας κεραιῶν ἱούδας
 Πρῶτον μὲν αὐτῷ τῷ θεῷ ἀνθρώπων λόγῳ
 Ἐπεὶ μὴ μὴ τὴν ἱερῶν ἀσπέρων,
 Σοφῶν προφητῶν, μαθητῶν, ἀποστόλων,
 Πάντων δικαίων, ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων,
 Τῶν ὀρθοδόξων πάντων ἐνφραίνει φρονῆσιν,
 Τέτρας δὲ πάντων ἱερῶν καὶ δέων.
 Ἀλλ' ὡς περ εἰκονίσαν ἐκ τῶν χρωμάτων,
 Ἐννοιῶν βοήθους πάντας ἐκ τῶν πραγμάτων,
 Κράτις συνεργῶν, συμμάχων ἐν ταῖς μάχαις,
 Παθῶν λύσεων, φαρμακείας, τῶν νόσων,
 Ἐν τῇ κρίσει πλεονεξία τὸν δεσπότην
 Θεῶν μεσίτας προξένους καὶ τῶν
 Δόξης ἀφράτων, καὶ θεῶν σκηπηχίας.

Ex versione Joannis Argoli.

Considera præbe oculis hic, o qui afficit,
 Ex rebus optimis, optustere optimum.

DEI,

DEI, inquam, opus pulcherrimum mentem impetens
 Visu creata cuncta delectans merito,
 Ut namque supra Rex Poli summi Artifex
 Cælum choreis condecorans clarum igneis,
 Quod pellis instar vocis explicuit sono,
 Mundum irradiat sapiente providentia,
 Infraque ut ipsum moribus splendens paribus
 Terra plagas totius, & Rex purpure
 Basilium, filiumque duplici potens
 Fama triumphis scilicet, sermonibus,
 Ut machinam polorum constituit librum
 Ex pellibus protensum in ipso, qua gerit
 Natura cuncta deferens fœdera, æthera
 Pulchras colore, mobilesque imagines,
 Primam beatique hominis, & Verbi inchoiti,
 Dein puella matris absque semine
 Sanctos Prophetas, Martyres, Apostolos,
 Cunctos beatos Angelos, Archangelos,
 Unde credentes allucit mentes pias
 Oblectat oblectamine haud oculos minus:
 Sed quos colore fecit atque imagine
 Habeat opiculantes, in armis affectas,
 Affectibusque vindices, morbo medicos,
 In iudicio mediis precantes ad Dominum,
 Et hospites salutis atque gloria
 Ineffabiles, & imperi simul superi.

28

Et hoc est Menologium Baronio visum, nec abnuo; studio jus-
 suque Basilii Imperatoris descriptum, exornatumque imaginibus,
 nisi aliunde edoctus fuero, non credam, quemadmodum &
 Basilium hunc Macedonem fuisse, ex Jambis enim hic Basilium
 Porphyrogenneta asseritur, ἀναξ ὅλης γῆς ἡλιου τὸ πορφυρας βα-
 σίλειου τὸ θρέμμα τὸ ἀλμαγίδου, Imperator terra uniuersa sol pur-
 pure Basilium & alimnum. Id de Macedone dici non potest, cum
 neque Porphyrogenneta fuerit, nec Imperatore patre natus sit,
 neque adultus. Zonaras in Constantino Duca. τὴν μὲν βασιλείαν
 αὐτῷ καθάλειεσθαι τρεῖς ἡμέρας, ἕως αὐτῷ ἡ σύνεσις Εὐδοκία ἐγαίνατο.
 τὰς μὲν δύο τὸν Μιχαὴλ, καὶ τὸν Ανδρόνικον ἰδιοβούνην ἔτι, τὸν δὲ
 (iii) Κωνσταν-

Κωνσταντῖνον βασιλεύσαντι, καὶ αὐτὴ Αὐγῆσα ἀναβήθεῖσα. ὅθεν ἔτ-
 μόνⓄ Πορφύρογεννήτης ἦν' ὃν αὐτίκα καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τοῖς βασιλι-
 κοῖς ᾤψοσήμοις ἐκόσμησαν. *Impetium tribus filiis reliquit, quorum
 duos Michaëlem, & Andronicum Eudocia privato adibus, Constantinum
 vero imperanti pepererat, cum & ipsa Augusta appellata esset. Unde hic
 solus Porphyrogenitus fuit, ac statim pra caeteris imperii insignibus ador-
 natus.* Ex eo nempe Porphyrogenitorum nomen emerfit, ut
 89 qui imperante patre nascerentur, sive in thalamo Porphyrae di-
 cto, sive purpura obvoluti, Porphyrogenetae r) diceren-
 tur. Herodianus histor. lib. I. de Commodo Marci Imperatoris
 filio: ἔδωκε ᾧ μετ' ἐκέκον ἐμὴ βασιλεία ἢ τύχη ἐκ ἐπίσταλῆν, ὥστε
 εἰ πρὸ ἐμῆ, εἰδὲ προσκτῆται σεμνωμένον ἀρχῇ, ἀλλὰ μόνⓄ τε ὑμῶ
 ἐγὼ ἐν τοῖς βασιλείοις ἐπεκωθήην, καὶ μὴ πειραθέντα με ἰδοῦσιν ἀπαρ-
 γάνων, ἀμα τῷ τ' γαστρὸς προσλθεῖν ἢ βασιλεῖⓄ ὑποδέξασθαι πορφυ-
 ρίς' ὅμῃ δὲ με εἶδεν ἀνδραπὸν ἤλιⓄ καὶ βασιλεία. *Nunc me post
 Marcum patrem vobis fortuna principem dedit, non quidem ascititium,
 quales ante me fuerunt, neque veluti acquisito imperio gloriantem, qui-
 re unus ego vobis natus, educatusque in aula, non quidem privatis ob-
 volutus fasciis: statim me ut ex auro prodieram imperatoria purpura sus-
 cepit, simulque sol hominem me vidit & principem. Et Themistius
 orat. 6. de Valentiniano Gratiani Imperatoris fratre. πρῶτⓄ γ' ἃ
 δὴ τέως τ' εἰδαίμονⓄ οἰκίας ἰσαργανώθης ἐν ἀλευρίδι. *Primus au-
 tem tunc incluta domus purpureis obvolutus es fasciis. Dicitur tamen
 de Basilio juniore, qui circa annum Domini 977. cum Constan-
 tino Porphyrogeneta imperium tenuit.**

XIII. Esto decimus-tertius ἀνθολόγιον, s) *Anthologium*,
 primo sui ortu tenue, nec magnae aestimationis, sed novis additio-
 nibus

- r) Πορφύρα pro domo sive οἰκίῳ in septo Imperiali palatii CPolitani, in qua Impe-
 ratrices pariebant, passim occurrit ut in Typico Irenae Augustae p 140. Hinc
Porphyrogenitus, qui natus est Patre jam Imperatore De quo plura Martinus
 Hanckius de scriptoribus Byz p. 162. & Cangius ad Alexiadem p. 223. atque in
 CPoli Christiana p. 120. & in utroque glossario.
- s) Prodiit Venetiis 1621 fol. & A. 1637. apud Jo. Petrum Finellum, curante Theo-
 phylacte Tzanphurnaro, Hieronimachio Cui editioni Paschalion annorum 50.
 ab A. C. 1642. ad 1692. subicitur. Denique Anthologion excusavit A. 1697. in Hun-
 garowalachia, emendante ac recensente Panagiota, Monacho Sinopensi. Ἀνθολόγιον

nibus semper excrefcens, hac postrema pro correctorum libidine immensum factum est, adeo ut, ut ita dicam, in monstrum evaserit. Indicat titulus: ἀνθολόγιον ἔ' ὅλα ἐνιαυτῷ περιέχει τινὰς κ' ἐτέρας ἀναγκαίαις ἀκολουθίας τε κ' ἐρμηνείας κ' ὑπαρχούσας ἐν τοῖς προτυπωθεῖσιν ἀνθολογίαις. Totius anni Anthologium continens & alia quaedam necessaria officia, & interpretationes, quae in prioribus Anthologiis desiderabantur. Potissimum tamen in eo continentur officia, quae per annum in Domini nostri Jesu Christi, Beatæ Virginis, & reliquorum celebrium Sanctorum solemnitate decantantur. Sequuntur officia quae communia dici solent in unum vel plures Prophetas, Apostolos, Martyres, Pontifices, Confessores, & alios. Tum demum multa ex Paracletice hausta ingeruntur, & omnium postremum adnectitur Paschaliū triginta duorum annorum. Liber, ut verum fatear, lucri causa excogitatus, fere enim nihil in eo est, si recentiora quaedam addita excipias, quae eradi tanquam noxia, operæ pretium fuerit, quod non in Menais, & Paracletice, aliisque libris, & commodius & accuratius digestum sit. Plura in eo possemus animadvertere, sed cum non scribamus censuram, opportuniori in loco animadvertenda notabimus. Auctores melodi majori ex parte sunt ii ipsi, quos supra in Menais recensuimus, ex quibus, si tibi animus est, repetas.

XIV. Decimus-quartus erit ὠρολόγιον, t) *Horologium*, quod Horas diurnas & officia contineat: Latini *Diurnum* dicent.

(Iii) 2

Præ-

λόγιον ἔ' ὅλα ἐνιαυτῷ - ἐτυπωθῆ ἐν τῇ περὶ Φήμη κ' περὶ Φανερὰ τῆ Οὐγκροβλαχία ἐπὶ τ' ἐκλαμπροῦς ἀρχῆς ἔ' εὐσεβεῖς αὐτῶ ἐνδοξοῦς τε κ' μεγαλοπρεπεῖς αὐτῶ ἡγεμόνος κ' αὐθεντοῦς πάσης Οὐγκροβλαχίας, κυρία κυρία Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μπασαράμπα Βοεβοδα. Confer Clariss. Montfauconii *Narium Italicum* pag. 437. Aliud est Anthologium novum, pro iis qui iter agentes vel ægrotantes aut alioqui legitime impediti choro interesse nequeunt, ab Antonio Arcudio, Corcyrensi, Archipresbytero Soletano concinnatum jussu Julii Antonii Sanctorii Cardinalis, editumque Romæ A. 1598. 4. De hoc Allatius infra p. 104. sq.

t) Prodiit *Horologium Venet.* 1535. 1568. 1601. 1623. 1646. 1652. &c. ὠρολόγιον σὺν Θεῷ ἀγίῳ, ἔχον ἅπασαν ἀκολουθίαν. Etiam Romæ A. 1677, excusum *Horologium* secundum vetustum *Ordinem* & *Typicum* monasterii *Cryptæ Ferratæ*, adjuncto *Menologio*. Sed *Horologium* istud complura habere quae sunt tribus Latinorum magis quam Græcorum conformia, notat Nic. Raycus *diff. præliminar.* ad Tom. 2. Act. Sancto Junii p. XXVII. & LXXX. Exstat & ὠρολόγιον πύλον sive parvum *Horologium* de quo Allatius infra p. 104.

Præter Horas & Mesoria, & alia quæ singulis officiis necessario dicuntur, ut Troparia, Psalmos, preces varias, habetur *Canon compunctivus*, *Canones Paracletici in B. Virginem, & Angelorum eisdem, & deprecatorius in omnes Angelos & Sanctos*, officium satis amplum *sanctissima Communionis, & minusciora alia*, quæ non est opus recensere. Demum adnectuntur *Cyrilli Alexandrini oratio de exitu animæ, & de secundo adventu, Christophori Patritii Mitylenæi Troparia, Profomia dicta, totum Menologium completentia, Paschaliu* u) annorum quinquaginta quatuor, *Jona Gialeni Selenodromium perpetuum, Nicephori Paschalei de jejuniis Græcorum tractatulus*, lingua eorum vulgari.

XV. Decimus quintus erunt *Synaxaria*, x) *Vitz Sanctorum & Martyrum in compendium redactæ, & succinctæ expositio solemnitate de qua agitur. Antequam typis Menzæ, aliisque Græcorum libri Ecclesiastici editi omnibus paterent, similes discursus & Sanctorum vitz peculiari libro dispositæ, peculiare quoque sibi volumen poscebant, ut etiam ad hæc tempora ex manuscriptis colligimus: postquam vero omnibus communis facta sunt, synaxaria ejuscemodi una cum libris, officiis interservientibus edita sunt. Dicuntur synaxaria à *συναγωγή*, quasi diceret colle-*

u) Paschalis illi Græcorum intelligendo addendus Petavius in Uranologio lib. VIII. cap. 12.

x) In hoc diversa sunt Synaxaria à Menzæ, quod omnis cæteris partibus Officii ad Sanctos spectantis, solas eorum Synaxes sive festivitates indicent cum brevi unius cujusque elogio, ut notatur in Actis Sanctor. T. 1. Junii p. 16. Celeberrimus inter Synaxariorum concinnatores est Nicephorus Callistus, licet & plura alia vetustiora in Bibliothecis manu extarata exstant, Cangio, Lambecio, Allatio & aliis memorata. Synaxarium Combesianum quod servatur Parisiis à Patribus Prædicatoribus strictioris observantiz, laudant Acta Sanctor. T. 6. Maji p. 368. Mazarinianum T. 1. Junii p. 635. & alibi, Metricum Divionense quod Collegio S. I. Divionensi comparavit Petrus Franciscus Chiffletius, T. 2. Junii p. 953. T. 1. p. 326. & passim aliis locis: Synaxarium Gabrielis Naudæi, T. 1. Maji p. 423. 747. Claromontanum Collegii S. I. Parisi, quod Ecclesie CPol. in usu fuisse videtur, T. 1. Junii p. 72. 169. &c. Nicephori Synaxaria à Matthæo Cigula Cyprio & à Maximo Margunio Cytherorum Episcopo in idioma Græcorum vulgare conversa prodire A. 1607. 1637. 1548. 4. *συναξάρια ἢτοι βίβλι ἀγίων ἐκ τῆ ἑλληνικῆς γλώττης μεταφραθεῖσα ὑπὸ Μαξίμου ταπεινοῦ Ἐπισκόπου Κυθέρων εἰς κοινὴν ὀρθόδοξαν.* Venetiis apud Antonium Pinellum. Synaxarium Ruthenorum diocesis Kijovienensis, à Georgio Davide S. I. latine versum laudat Papæbrochius T. 1. Junii p. 125.

collectiones, & contractiones. Res siquidem latius patentēs, & longa narrationum serie proluxa in angustiores terminos colliguntur & contrahuntur. Gennadius cap. 5. τοῦτο ἐν τῷ σωμαζαρίῳ ἔστι τῶν ἁγίων Μαξίμου γέγραπται, καὶ ἀναγνώστῃ ὁ βαλομένη, & alibi sepius. Meursius notat duplicia fuisse, & hæc quidem Xanthopuli dici, illa Triodii, observatque ex ipso Triodio, πρόλο- 92 γος ἐν ἐπιπέμῳ τῶν σωμαζαρίων ἔστι τῶν ἁγίων εἰς τὰ ἑτῶν Τριωδίου σωμαζάρια. Id tamen falsum esse, nec observari posse ex Triodio à lingvam Græcam intelligente, ipsa Triodii verba, & synaxariorum prologus arguit, qui ita concipitur: Νικηφόρος Καλλιπὴς ἔστι τῶν ἁγίων εἰς τὰς ἐπισήμας ἰοῦσας ἑτῶν Τριωδίου μίαν ἰδέσθαι αὐτῶν αἰτιολογίαν, πῶς ποτὲ κατ' ἀρχαίς γέγονε, καὶ δι' ἣν αἰτίαν ἔτι νῦν ἔχουσι, καὶ τῶν ἁγίων καὶ Θεοφόρων πατρῶν ἐτάχθησαν μετὰ τῶν ἐπισήσεων μερικῶν, ἀρχοῦντα ἀπὸ τῶν τελῶν καὶ τῶν Φαρισαίων, καὶ κατὰ τὴν ἀνάγκην μέχρι τῶν ἁγίων πάντων. Nicephori Callisti Xanthopuli in præcipuas Triodii festivitates synaxaria, quæ illarum causas reddunt, unde originem habuerunt, & quænam ob causam hoc tempore ita se habeant, & à divinis Patribus sic disposita sint, cum nonnullis circumstantiis particularibus. Ordiantur à Publicano & Pharisæo, finiunt in solemnitate omnium Sanctorum. Ergo synaxaria hæc Xanthopuli fuere ab eo solemnitatibus Triodii confecta, & Triodio locis suis inserta, quæ à Publicani Dominica incipiunt, & finiunt in Dominica omnium Sanctorum. Ergo synaxaria Triodii & Pentecostarii, non quia diversa ab eis, quæ Xanthopulus composuit, sed quia Triodio & Pentecostario assuuntur, Xanthopuli sunt, & frustra alia in his duobus libris quæres. Sic item dicimus Troparia & Canones Triodii & Pentecostarii, quia in Triodio & Pentecostario habeantur, licet eorum auctores alii atque alii fuere. Non itaque alia Xanthopuli synaxaria, alia Triodii, sed ea quæ Triodii esse asseruntur, quæ in Triodio leguntur, Xanthopuli erunt, quia auctor eorum Xanthopulus fuit, qui in illis pleraque ex recentiorum Græcorum penu insperfit, digna animadversione Ecclesiastica, y) quæ ipse singulari de hoc tractatu indicavi. Hoc idem confirmat Gennadius cap. 2. de Azymo, asseveratque

(Ii) 3

præte-

7) Proluxe in Nicephorum eo nomine invehitur Allatus infra diff. 2. Vide etiam lib. de Synodo Photiana p. 326. seq. 527. & contra Hottingerum p. 124. Lambeciana lib. V. p. 282.

præterea ea in Constantinopolitana Ecclesia non legi, *ὡς ἂν ἡ Νικηφόρος Καλλίστος & Ξανθοπέλας μηδὲν, ἕπεισέν μοι καὶ σφόδρα γελάειν, ὅς ἐφιλοτιμηθῆναι μὲν συγγράψαι τὰ ἐν τῷ τριῳδίῳ νυν εὐρισκόμενα συναξάρια. Τῆ δὲ ῥύμη ἡ τὴ κακίας & χάσιμα ἱεροκήθους ἐγγράψαι καὶ περὶ τὸ προκειμένου ἡμῖν ὑποδείσεως μεγάλα καὶ θαυμάσια, ὅτι ἡ ταῦτα ἐν Κωνσταντινῆ πόλει ἐκ ἀνογνωσκότητος, ἴσασιν πάντες, καὶ ἔδει με περαιτέρω προβαίνειν. ἐν ταύτῃ μόνου τῆ πόλεως τινὲς κατέταξαν ἐν τῷ τριῳδίῳ, ὡς εὐρισκόμενα. U vero & Nicephori Callisti Xanthopoli mentionem faciam, sane illud ridiculum vobis & apprime videtur, quod ille synaxaria, que nunc in Triodio sunt, componere ambitioso studio conatus est: verum impetu perniciosi schismatis motu scripsit & de prophetia hac materia ingentia & admirabilia. Ad synaxaria illa Byzanti legi non fuisse solita omnes norunt, nec oportet me ultra procedere. In hac tantum civitate nonnulli in Triodio assuerunt, modo quo nunc videmus ea jacere.*

94 XVI. Decimus-sexthus in ordine sit πανηγυρικόν, Panegyricus, qui diversorum auctorum orationes laudativas, seu demonstrativas, si vis etiam exornativas in varias Christi Domini, & aliorum Sanctorum solemnitates. Quemadmodum enim apud antiquos in nundinis & conventibus publicis, ubi infinita hominum multitudo ludorum spectandorum causa confluebat, simile genus orationum habebatur, sic & in diebus festis Sanctorum, concurrente universo populo ad eorum res gestas celebrandas, hæ orationes veterum sanctorum Patrum & scriptorum celeberrimorum leguntur. Liber manuscriptus passim in Ecclesiis Græcorum reperitur, non idem tamen omnibus est, sed varius pro varietate Ecclesiarum, & collectoris pietate, nec uno tantum volumine continetur, sunt quibus duodecim voluminibus, iisque satis ingentibus pro mensium numero disponuntur. Frustra hic scriptorum nomina numerarem, cum omnes ij ad manus non sint, nec esse unquam poterunt, necesseque esset omnes qui unquam aliquid in memoriam Sanctorum composuerunt, recensere. Recensebo tamen præcipuos, 2) & qui apud omnes maximo in honore sunt. Athanasius Episcopus Alexandrinus, Pantaleo Diaco-

2) Pleniorem Catalogum Panegyricarum Græcorum petere licebit ex Allatio lib. de Sineonibus, qui in antiquis omnium undiqueque ex Vaticana & aliis Bibliothecis non indiligenter collegit, cui in nova quædam parte editionis plurimorum adiunxit.

Diaconus & Chartophylax magnæ Ecclesiæ, Ignatius Diaconus magnæ Ecclesiæ, Basilus Archiepiscopus Seleuciæ, Joannes Chrysoftomus, Theodorus Studites, Basilus Cæsariensis, Antipater Bostrorum Episcopus, Andreas Archiepiscopus Cretæ, Cyrillus Alexandrinus, Amphilocheus Episcopus Iconiensis, Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus, Gregorius Neocæsariensis, Proclus Patriarcha Constantinopolitanus, Leontius Byzantius, Leontius Hierosolymitanus, Constantinus Porphyrogeneta, Leo Imperator, Germanus Archiepiscopus Constantinopolitanus, Georgius Nicomediensis, Titus Bostrorum Episcopus, Joannes Damascenus, Theodorus Daphnopates, Josephus Theffalonicensis, Procopius Diaconus & Chartophylax, Alexander Monachus, Nicetas Philosophus, Timotheus Hierosolymitanus, Ephrazim Syrus, Gregorius Nyssenus, Asterius Amaseæ, Gregorius Nazianzenus, Cosmas Vestitor, Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus, Epiphanius Cypri, Simeon Metaphrastes, & plures alii.

XVII. Erit decimus-septimus *Evchologium*, a) *ευχολόγιον*. Preces enim apud Græcos *ευχαί* sunt, hinc a potiori præstantiorique parte libri, libro nomen inditum est. Auctor opusculi *ἡ εὐχαίς λειτουργίας καὶ ἱερῶν. De sacra Missa & Sacerdotibus. τὸ εὐχολόγιον ὀφείλει κρατῆν ὁ ἱερεὺς, καὶ μὴ μετὰ πρὸς αὐτὸν συλχισθεὺς λέγειν τὰς εὐχὰς, ἀλλὰ καθ'αυτὸ σωματι. Evchologium vero habet sacerdos, & preces neque festinanter, neque confuse, sed clara voce recitet. Continet post tres Chrysoftomi, Basilii & Præsanctificatorum Liturgias, de quibus nos supra in libro Liturgiæ diximus, Preces & ordinem Lychnici sive Vesperæ, ordinem & seriem administrandorum Sacramentorum, preces varias ad rerum variarum benedictiones, in mortuos varios ritus &*

96
canti-

a) *Evchologion* allegatur in Anastasii Sinaitæ (sive is Nicænus potius est) questione CXXI. Excusum est sæpe numero Græce Venetiis ut 1544. 1550. 1570. 1600. 1602. 1629. 1638. 1642. quibus a Clariss. Caveo memoratis editionibus addere licebit Venetæ A. 1526. 1553. 1616. 1622. 4. Rusice vertit Petrus Mogilas Metropolita Kijoviensis, thronique C'oi. Exarchus, & in monasterio Kijoviensi edidit A. 1646. Græce ad varias editiones & MSS. Codices recensitum, & latina versione doctissimisque notis & observationibus illustratum vulgavit Jacobus Goar, Paris. 1645. fol. ejus editionem ex MS. Codice Cæsareo valde posse suppleri notat Lambecius lib. V. pag. 287 *Evchologion* MS. Cryptæ Ferratæ laudat Rich. Simon T. 3. Bibliothecæ Criticæ Gallicæ editæ p. 226.

cantica, quæ, Lector, per te in ipsa libri fronte inspicere poteris. Liber in ea Ecclesia non Sacerdotibus tantum, sed Episcopis etiam maxime necessarius, editus cum manuscriptis, si pauca quædam excipias, quæ exscriptorum potius incuria irreperunt, concordat. Manuscripta, ne ea apud Græcos in Græcia perquiramus, Romæ pleraque apud doctissimos viros comperiuntur, antiquissimæ & optimæ notæ, omnium tamen antiquitatem superat Codex Barberinus in charta pergamena quadratis litteris accuratissime descriptus ante nongentos & plures annos, sententia virorum qui in hisce rebus judicandis primæ habentur, conscriptus. Manuscripti in eo differre videntur, quod unus alio in rerum benedictionibus auctior aut amplior sit, in Sacramentis conferendis, si pauca quæ essentiam rerum non respiciunt, demas, in omnibus similes sunt. Idque mirum non est, cum apud Græcos pro varietate Ecclesiarum varii quoque ritus inoleverint, fides una eaque perpetua semper fuerit, cum eorum Præsules bene sapere continuabant. De libro plura possem referre & examinare: verumtamen cum sub censura atque iudicio acerrimorum virorum fudet, sententiam de eo veram & iudicium infallibile expecto.

XVIII. Sunt alia quædam, sed minoris momenti, & majorum librorum quasi τεμάχια, & ἀποσπασμάτια, in quibus ad argumentum unum spectantia, simul una omnia congeruntur, ne in illis conquirendis Lectores defatigentur. Et fit Liber decimus-octavus, quem illi Διακονιον b) nuncupant, quo omnia quæ ad Diaconi munus obeundum requiruntur in agenda re divina, & singulis Officiis uno veluti fasce continentur. De eo videtur intelligendus esse Joannes Evchaistarum Episcopus, cum ea carmina εις τὸ βιβλίον τῆς Διακονίας ἔτροπαιοφόρου c) scripsit:

Πιὸς βασιλεὺς, ἰουδαῖος αυτοκράτορ,
Σεβασός, ἀρθεδοξὸς ὁ μονομάχου,

Τὸ

- b) Alioqui Διακονιὸν denotat secretarium sive Sacrarium ut vulgo appellant, sive etiam locum in Ecclesia in quo consistunt Diaconi, tum collectam a Diacono pronuntiandam.
- c) Hic titulus abest in Joannis Mauropidis, Evchaistarum (ita enim potius quam Evchaistarum scribendum esse notat Lambecius) Metropolitæ circa A. C. 1050. clarè carminibus in principalium festorum Historias vulgatis Eronæ per M. Baltham A. 1610. 4. pag. 51.

Τὸ πρὸς σὲ Φίληρον, οἶον ἐν ψυχῇ Φέρον,
 Ἐργοῖς ἔδειξε λαμπρῆ Τροπαιοφόρε,
 Ἀπάνη ταῦτα τῆν ἀπαρίστας χάριν.
 Ὡν ἡ γραφὴ δαίκνυσιν αὐτῇ τὰς τύπας,
 Ἐμοὶ πρὸ πάντων μαρτυρῆσαι τὸν πόθον;
 Ἐπειδὴ γαῖς σαῖς παρσεβάσασιν Λύγασταις.

Et illa in eundem.

Ἄλλων βασιλεὺς, σὸς ᾧ πιστὸς οἰκέτης,
 Ὁ τὸ κράτῳ σαῖς ἐκ θεῶν ληλαῖς ἔχων,
 Ἀδελφὸν ἐν δίδωμι τοῖς ὑπηκόοις,
 Χαίρων ἑμαυτὸν εἰς τὸ σοὶ δόξαν Φέρον,
 Καὶ γαῖς Λύγασταις ὡς σιωπεργὰς λαμβάνω,
 Πρὸς τὴν ἴσην πράξιν τε, καὶ λειψογίαν.
 Ἀλλ' ἀνίδος μεγίστη Τροπαιοφόρε
 Ἀπασιν ἡμῖν τὴν ἀνω σικηπληχίαν.

Quorum sententia fuerit ex versione Argoli:

Princeps fidelis, Imperator & pius,
 Augustus, orthodoxus et Monomachus
 Erga te amorem, qualis est corde intimo
 Mibi revelavit, tibi Stephophore
 Cuncta hac tui ipse conferens in gratiam,
 Scriptura quorum ecce ipsa locos indicat,
 Tibi ante cunctos testificans cor debitum,
 Tuisque magni Palatii inclitis nuribus.

98

Aliud.

Rex ceterorum, sed tibi domesticus,
 Fidelis, ex te plurimum coram DEO
 Potens, benigne subditis fratrem exhibeo
 Me, cuncta promptus gloria hac tribuens tue,
 Et comministras utique ministerii,
 Nurus capio totius Augusta domus,
 Sed redde contra, magne Trophæophore,
 Nos axe laetos æthæris dominarict.

(Kkk)

XIX. De-

86 nita, Georgius, Simeon, Michael parvus, Menas, Nestor, Simeon Blachernita. Imagines ita disponuntur, ut una alteri adversæ non respondeat, sed litteris & Sanctorum vitis, quare nunc superiorem partem paginæ, quando alterius superior pars descriptionem refert, nunc inferiorem, quando alterius inferior descripta est. Quando liber scriptus sit, divinare non possumus, adhinc tamen annos 662. scriptum videntur indicare qui operi præfiguntur Jambi. Hi vero sunt:

Εὐλαῦθα νῦν σκόπησον ὀρθῶς ὁ βλέπων
 Ἄριστον ἔργον ἐξ ἀρίστων πραγμάτων,
 Ἔργον θεῶν κάλλιστον ἐκ πλήθους Φρένας,
 Ἔργον τοῦ ἱερῶν πᾶσαν εἰκότως κτίσιν,
 Ἀνω γὰρ αὐτὸς ὡς θεός, καὶ δεσποτῆς
 Ἀστῶν χορείαις ζωγραφήσας τὸν πᾶσαν,
 Οὐδὲν οἶα δέριν ἐξέτενε τῷ λόγῳ,
 Κόσμον δαδῶχει πανσάφει προμηθεΐα
 Κάτω δὲ ὁ ἴατον εἰκονίζων τοῖς ἱεροῖς,
 Ἀναξ ὅλης γῆς ἡλιῶν ἔργον πορφυρας
 βασιλείῃ τῷ θρέμματι ἄλγευιδῶν,
 Κράτις αἰμῶν, καὶ ἱεροπαιῶν, καὶ λόγων,
 ὡς ἄλλον ὅλης κτανὸν ἱεῦξας βίβλον,
 Ἐκ δέρρεων ἱαθεῖσαν, ὡς ἔχει φύσις
 Φέρεσαν ὡς Φωσῆρας ἀραιῆς τύπας
 Πρῶτον μὲν αὐτῶν τῶν θεανθρώπων λόγῳ
 Ἐπεὶ μὴ μὴρὸς ἔτεκεσθε ἀσπύρωσ,
 Σοφῶν προφητῶν, μαξιμῶν, ἀποσόλων,
 Πάτων δικαίων, ἀγγέλων, ἀρχαγγέλων,
 Τῶν ὀρθοδόξων πᾶσαν εὐφραίνει Φρένα.
 Τίεπει δὲ πᾶσαν ἱερπνότητι καὶ θείαν.
 87. Ἀλλ' ἔς περ εἰκονίσειν ἐκ τῶν χρωμάτων,
 Εὐροὶ βοηθῆς πάντας ἐκ τῶν πραγμάτων,
 Κράτις συνεργῆς, συμμάχης ἐν τοῖς μάχαις,
 Παθῶν λυτῶν, φαρμακευαῖς, τῶν νόσων.
 Ἐν τῇ κρίσει πλέον ἢ πρὸς τὸν δεσπότην
 Θερμῆς μεσότητας προξένης καὶ τῆς ἀνω
 Δόξης ἀφραῖς, καὶ θεῶν σκηπτεχίας.

Ex versione Joannis Argoli.
 Considera probe oculus hic, o qui aspicis,
 Ex rebus optimis, opus certe optimum.

MENOLOGIUM.

*DEI, inquam, opus pulcherrimum mentem
 Visu creata cuncta delectans merito,
 Ut namque supra Rex Poli summi Artifex
 Cælum choreis condecorans clarum igneis,
 Quod pellis instar vocis explicuit sono,
 Mundum irradiat sapiente providentia,
 Intraque ut ipsum moribus splendens par
 Terra plagas totius, & Rex purpura
 Basilium, filiumque duplici potens
 Fama triumphis scilicet, sermonibus,
 Ut machinam colorum constituit librum
 Ex pellibus protensum in ipso, qua gerit
 Natura cuncta deferens fidera, aethera
 Pulchras colore, nobilesque imagines,
 Primam beatique hominis, & Verbi incliti
 Dein puella matris absque semine
 Sanctos Prophetas, Martyres, Apostolos,
 Cunctos beatos Angelos, Archangelos,
 Unde credentes allicit mentes pias
 Oblectat oblectamine haud oculos minus:
 Sed quos colore fecit atque imagine
 Habeat opulentes, in armis affectas,
 Affectibusque vindices, morbo medicos,
 In iudicio medios precantes ad Dominum,
 Et hospites salutis atque gloria
 Ineffabiles, & imperi simul superi.*

hoc est Menologium Baronio visum, nec ab
 re Basili Imperatoris descriptum, exornatur
 i aliunde edoctus fuero, non credam, q
 filium hunc Macedonem fuisse, ex Jambis
 rphyrogenneta asseritur, ἀναξ ὅλης γῆς ἡλι
 τοῦ τὸ θρέμμα τ' ἀλαργίδου, Imperator ter
 a Basilius & alimnus. Id de Macedone dici
 que Porphyrogenneta fuerit, nec Imperato
 que adultus. Zonaras in Constantino Duca.
 τῆ καβαλέουσι τρισὶν ἡμέραι, ἔς αὐτῶν ἡ σύνταξι
 ; μὲν δύο τὸν Μιχαὴλ, καὶ τὸν Ανδρόνικον id
 (111)

mica nuda superior sit, præsentat Abbati, qui extremis digitis miculam arripit, & ori impositam absumit: deinde aliis monachis, servato ordine offertur, qui eodem modo miculam ex Panagiario auferunt, & comedunt; Tum Abbas vinum calici infusum bibit, quem omnes sequuntur, & gratiis DEO actis discedunt: & hic est modus exaltandi Panagiam, quamvis alii alio quoque modo præparent. Hic tamen modus in monte sancto usitatus est. Morem hunc etiam Imperatores servasse in sua mensa habeo ex Codino cap. 7. το δέγε παναγιάριον ὁ ἐπὶ τῆ τραπέζης λαβὼν, ἐπάνω τίθησι τῆ τραπέζης, καὶ ὑψῶν παναγίαν δίδωσι ταύτην τῷ δομestικῷ, ὁ δὲ τῷ μεγάλῳ δομestικῷ, ἔπειτα τῷ βασιλεῖ, καὶ ἅμα τῷ παναγίαν λαβὼν ἐν τῷ στόματι πάντες βοῶσι πολὺ χρόνον καὶ ὁ πικέρνης αὐτίκα τὸ εἶ οἰνοχόος φέρει σκεῦέλιον, κρασίῳ καὶ μενδάλιον, ἔπειτα πρὸς αὐτῶν ὡς εἴρηται, τὸ μυσταλίον. Porro Præfatus mese acceptum Panagiarium mese imponit, & elevans Panagiam dat illam Domestico mese; ille magno Domestico, hic Imperatori, & quamprimum Panagiam ori inserit, omnes accinunt, ad multos annos, & confestim Pincerna cellæ vinaria scutellam offert cum masti*. quia mensaria mappa jam antea ablata fuit, ut dictum est. Id cum plerique non intellexissent, in meras nugas versi sunt, quas optime explofit Gretferus in Codinum. In exaltatione itaque Panagiz, ut diximus, non unus servatur ab omnibus modus, nam seculares cum solemni convivio cives excipiunt, post mensam in dexteram adolescentuli, ex Clero tamen, paululum contractam, & volæ sinistra impositam panem præperant, & conceptis precibus, Sacerdos ibi astans primus micam accipit, postea alius adolescens suggerit, quod remanet, ipse in manibus maxima cum veneratione confumit.

XX. Pari ratione editus fuit & alius, qui sit vigesimus liber sub hoc titulo: σύνταγμα τῶν ἀναγκαίων ἀπολυθῶν καθικαίτων ἀνηκασῶν τῶ ἱερεί συλλεγεῖσῶν ἐκ τῆ εὐχολογίας. *Necessarium quorundam quotidianorum officiorum ad sacerdotes pertinentium, & ex Euchologio desumptorum Collectio in 4to, & continentur: Ordo servandus in Vesperis, Ordo in Matutino, Epistola & Evangelia in variis commemorationes Sanctorum, Ordo pro parva benedictione, Ordo communis invocationis, Ordo in sponsalibus, Ordo in coronatione sponsum,* Ordo

* masti.

ANTHOLOGIUM.

ibus semper excrescens, hac postrema pro co-
numentum factum est, adeo ut, ut ita dicam, in-
t. Indicat titulus: ἀνθολόγιον ἔσθ' ἑνιαυτοῦ π
ες ἀναγκαίαις ἀκολουθίαις τε ἔς ἐρημνίαις κ' ὑπα
πρωθίστη ἀνθολογίαις. Totius anni Anthologium
et necessaria officia, & interpretationes, quae in-
siderabantur. Potissimum tamen in eo continetur
er annum in Domini nostri Jesu Christi, Bea-
quorum celebrium Sanctorum solemnitate
unntur officia quae communia dici solent in un-
betas, Apostolos, Martyres, Pontifices,
lios. Tum demum multa ex Paracletice hau-
mnum postremum adnectitur Paschaliūm ti-
orum. Liber, ut verum fatear, lucri causam
nim nihil in eo est, si recentiora quaedam ad-
radi tanquam noxia, operæ pretium fuerit,
eis, & Paracletice, aliisque libris, & com-
us digestum sit. Plura in eo possemus animo
on scribamus censuram, opportuniori in-
enda notabimus. Auctores melodi majori e-
uos supra in Menzsis recensuimus, ex quibus
st, repetas.

XIV. Decimus-quartus erit ἀνθολόγιον
uod Horas diurnas & officia contineat: Latine

(lii) 2

λόγιον ἔσθ' ἑνιαυτοῦ - ἐτυπώθη ἐν τῇ παρεκκλήσι
βλαχία ἐπὶ τῇ ἐκλαμπροτάτῃ ἀρχῇ ἔς εὐσεβίαν
γαλοπεπίε ἀτὴ ἡγεμόνος καὶ ἀδελφοῦ πάσης Ο
Ιωάννη Κωνσταντίνου Μπασαράμπανος ἑσδα. Cor
Italicum pag. 437. Aliud est Anthologium novum
aegrotantes aut alioqui legitime impediti choro i
Arcudio, Corcyrensi, Archipresbytero Soletano c
Sanctorum Cardinalis, editumque Romæ A. 1598. 4. D
e) Prodiit Horologium Venet. 1535. 1568. 1601. 1623. 16
Θεοαγίω, ἔχον ἀπασαν ἀκολουθίαν. Etiam Ro-
gium secundum vetustum Ordinem & Typicum mona-
Menologio. Sed Horologium illud complura habet
magis quam Græcorum conformia, notat Nic. Ray-
Act. Sanctorum Junii p. XXVII. & LXXX. Exstat & ἀ-
rologium de quo Allatius infra p. 104.

necesitate, minusculum hoc, & ad portandum magis idoneum, extractum est. Continet, *postquam Christianus e somno surrexerit, gratiarum actionem. Officium media nocte, & Vesperis singulis diebus dici solitum. Novem Cantica. Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam horas. Typica, Parvum Apodipnum, Exarpotharia, & Apolyticia totius Hebdomadis, Preces in mensa, Preces brevissimas dicendas singulis diei horis, Menologium brevissimum, Paschaliu annorum decem.*

XXIII. Addam his omnibus νέον ἀνθολόγιον, I) *novum Florilegium*, qui erit vigesimus-tertius, ab Antonio Arcudio Romæ anno 1593. editum in 4to, cum enim ipse quamvis pius, & accuratus, prolixum tamen atque diffusum divini celebrandi Officii considerasset: ideoque ob penuriam librorum, secumque tot volumina deferendi molestiam, Presbyteri vel Monachi Græci, qui dictum Officium recitare tenentur, munus suum non recte obeant: ita jubente Julio Antonio Sanctorio Cardinali, Nationis Græcorum Protectore, & parente humanissimo, pro iter agentibus, & aliis, qui quamcunque ob causam cho interesse non possent, & Græco ritu viverent, ex tot voluminibus divinum Græcorum Officium in Breviarium, seu compendium rededit. Quemadmodum & Orientales Græci *Anthologion* habent, licet imperfectum, ut Arcudius ait, ediditque. Quod
 105 vero in hoc Anthologio contineatur, habeto tibi ex ejusdem Arcudii verbis: *Complebitur autem hoc Breviarium rubricis generalibus, Psalterium cum Canticis, juxta septuaginta interpretes, ex nova veteris Testamenti recognitione, & editione. Horologium, Officium festale, Officium τῆ ἀναστάσις ἀβραάμ μετὰ τῶν ἑνδεκά ἑωθινῶν, εὐαγγελίαις τῆ, καὶ ἐξαποσειλαίων, ἀναστάσιμων. Pentecostarium, Officium Corporis Christi. Officium defunctorum, συνηρὰ, δόξας, καθίσματα, & que lectiones Sanctorum communium, simplicium, ac propria eorum ἑσπεράκια, seu gesta, quorum apud nos dies festi celebrantur. Domini solemnizatum, sanctissimæque DEi genitricis Mariae, caterorumque insignium tum duplicium, tum semiduplicium festorum dierum Sanctorum integra per annum Officia. Simplicium vero festorum Canones, seu lectiones proprias, ob operis magnitudinem vitandas, non ponimus, sed*
 continet.

I) Confer que supra ad p. 89.

SYNAXARIA.

lectiones, & contractiones. Res siquidem
 nga narrationum serie prolixæ in angustiore
 ntur & contrahuntur. Gennadius cap. 5. το
 ε αἰγίς Μαξίμῃ γέγραπται, καὶ ἀναγνώστῳ ὁ
 bisarius. Meursius notat duplicia fuisse, &
 opuli dici, illa Triodii, observatque ex ipso
 ε ἐν ἐπιθῶμα τῶν σωμαζαρίων ε Ξανθοπούλου
 μαζαρία. Id tamen falsum esse, nec observo
 o à linguam Græcam intelligente, ipsa Tri
 xariorum prologus arguit, qui ita concipitu
 ε ε Ξανθοπούλου σωμαζαρία εἰς τὰς ἐπισήμα
 αἰκάτην αὐτῶν αἰτιολογῆσα, πῶς ποτε κατ' αἰ
 αἰτίαν εἶτω νῦν ἔχουσι, καὶ εἰς τὸ τῶν ἁγίων καὶ
 ἔχθησαν μετὰ τῶν ἐπιστάσεων μερικῶν, ἀρχαῖα
 ερισαίς, καὶ κατὰ ἀλλοτρίαν μετὰ τῶν ἁγίων πάν
 i Xanthopuli in præcipuas Triodii festivitates syna
 ifas reddunt, unde originem habuerunt, ε quan
 opore ita se habeant, ε à divinis Patribus sic
 nullis circumstantiis particularibus. Ordiantur à
 , finiunt in solemnitatem omnium Sanctorum
 ria hæc Xanthopuli fuere ab eo solemn
 nfecta, & Triodio locis suis inserta, quæ
 nica incipiunt, & finiunt in Dominica
 m. Ergo synaxaria Triodii & Penteco
 verfa ab us, quæ Xanthopulus composuit, se
 ntecostario assuuntur, Xanthopuli sunt, &
 iobus libris quæres. Sic item dicimus Tre
 iodii & Pentecostarii, quia in Triodio &
 antur, licet eorum auctores alii atque alii fu
 a Xanthopuli synaxaria, alia Triodii, sed e
 eruntur, quæ in Triodio leguntur, Xantho
 ctor eorum Xanthopulus fuit, qui in illis ple
 m Græcorum penu insperfit, digna animad
 ca, y) quæ ipse singulari de hoc tractat
 em confirmat Gennadius cap. 2. de Azyr

(lii) 3

y) Prolixe in Nicephorum eo nomine invehitur Allatius in
 Synodo Photiana p. 326. seq. 527. & contra Hottinger
 V. p. 282.

LEONIS ALLATII
In Libros Ecclesiasticos Græcorum
TRIODIUM, PENTECOSTARIUM, PARACLETICUM
E X A M E N,

Ad VIRUM Clarissimum & Doctissimum

JOANNEM AUBERTUM.

JOANNI AUBERTO
VIRO CLARISSIMO, Ac DOCTISSIMO,
LEO ALLATIUS.

QVALE sic aliorum ingenium, non anxius exquiro (VIR CLARISSIME AUBERTE) meum certe est, cum aliquid, quod arriserit, chartis mandavi, statim aliquem mihi conquirere ex hominum genere, qui non levi pede, & superficie tenui, sed pleno, & prudentia munito pectore sapiens, non ut scripti causam suscipiat, & reprehensione digna tucatur, & si Dñs placet, laudet; sed ut vulneribus medeatur, & si qua sint non a recta ratione delata, corrigat, emendet, immutet, deleat, penitus tollat. Neque enim fieri potest, ut omnia semper laudanda scribamus, reprehendenda nunquam. Homines sumus, ex ingenio humano scribimus, qui nunquam non labuntur, & errant. Id si nunquam alias, nunc mihi in negotio difficillimo peroptandum fuit: neque enim in levibus, & levi manu versamur, sed in intima Græcorum penetrantes adyta, & evisceratas ex eorum pectore, & scriptis sententias censoria virgula examinantes, & ad amussim judicio facto ponderantes ea, in quibus minus est; nec ad Ecclesie Catholice dogmata sustinentur, tanquam spuria, & adulterina pandimus, refellimus, & rejicimus, recta san- que

que comprobamus. Tanta cognitor causa unus mihi obuius factus es, ALBERTE, cuius eam iudicio dirimi, quam in partem cunque res ceciderit, facile patiar. Nolo hic illas animi dotes, quibus te DEUS ornavit, & orbi Christiano inclarere voluit, recensere; ne alium ipse agere, & rem gravem, atque eximiam, omnibusque patentem, elumbi hac mea oratione imminuere videar; jubet id etiam modestia tua, qua delatas sibi laudes amolitur, & quasi ex non opportuno suoque loco collocatis pudore afficitur, & me etiam similis ratio pudoris ab hac laude retardat. Sed sive taceam ipse, sive sileant alii, nunquam Cyrillus Alexandrinus Episcopus adeo speciosa veste per te domo elatus, & per omnium manus vagari jussus, conticescet; sed magnis clamoribus beneficium evulgabit. Egredere reprimunt se Damascenus, Maximus Monachus, & alii, qui a te lumen, & splendorem expectant. Ad te itaque meum de tribus precipuis Græcorum Libris Examen transmissum, letus suscipito, atque quo polles ingenio dijudicato, male compta perpolito, errata corrigito, spuria obelisco notato, si nihil est quod ardeat, igne cremato: quidquid feceris, optime factum fuerit: faustum, fortunatumque scriptioni accesserit quidquid a te deletum, aut immutatam fuerit, ne des aliquid amicitia: exosculabor sententiam, nec iudicem alium appellabo. Mitto tibi nonnulla alia Damasceni scripta, e Bibliothecis Italicis eruta & Georgii Cbionidae scholia improbo labore, atque invitæ Musis exscripta, adeo in Archetypo erant omnia confusa, & avia, ut nisi Simonis Porcii amicissimi mei intendens industria, & vigil cura advenisset, sane de eo exscribendo desperassemus. Exscriptus tamen ille est, capita numerata, verba, quibus scholia applicanda erant, indicata, ut ALBERTO nostro majoribus studiis occupato, laborem levaremus: quidquid præterea sum totus tuus sum. Vale.

(LII)

Leo-

LEONIS ALLATII DE TRIODIO.

LIBRUM Græcorum Ecclesiasticum, in quō Officium in Ecclesiis eorum recitari solitum à Septuagesima, quam ipsi vocant Dominicam Publicani & Pharisei, ad Sabbatum sanctum continetur, nomine Triodion, n) quod cum Canones & Hymni in solemnitates Domini nostri Jesu Christi, B. Mariz Virginis, & aliorum Sanctorum novem habeant strophas, ut ita dicam, Odas nuncupatas, quasi Cantiones liber hic Canones hujuscemodi plurimum, qui ternas Odas non excedunt, complectitur. Hunc ego librum Triodion appellatum attente legi, & in eo præter multa Typographorum errata foedisima, quæ librum ipsum non culpant, hæc præterea adnotavi digna, quæ expurgentur, tamquam hæretica, & erronea.

Antequam autem illa enumerem, illud animadvertendum est, libri hujus plures & varios fuisse auctores, qui pro tempore alia atque alia addendo, librum neque parvum per se, neque exiguum, majorem etiam usque ad fastidium fecere adeo, ut si modus non adhibeatur, & temeritas addentium non tantum in isto libro, sed in aliis etiam, comprimatur, erit cum nox & dies pro illis solum recitandis, tantum abest ut cani possint, quæ vix modo sufficiunt, satis non erunt. Quare sacerdotes, qui nostro hoc ævo lectione tam proluxa defatigati, sæpe sæpius ab Officiis recitandis abstinent, vel pro libito omittentes, quasi per saltus, quæ sibi videntur, tantum recitant, plausibiliore nomine impotentiam causati penitus omittent omnia. Eoque præcipue quod apud eos ad hunc diem non convenit, quæ quisque quolibet die recitare teneatur.

Auctores libri, quo propius aberant à Christo, & divina progenie, melius quæ erant veritatis cernentes, optime & sine ulla offensione divinas Sanctorum laudes, & Fidei dogmata decanta-

n) De hoc Triodio dictum supra p. 69. ut de Synaxaribus p. 91.

cantarunt: sequiores affectibus propriis distracti, sæpe etiam odio in Romanam Ecclesiam, multa quæ a veritate aberrant, intruferunt. Quod sane manifestum est in hoc libro; nam antiqua fere omnia plana sunt, nihil in se continent, quod pias aures offendat: recentia multis scatent erroribus, & subdole sæpius in Romanam Ecclesiam garrunt, multas etiam hæreseon labes lectionibus inspergunt. Quibus abscisis, liber nitore suo pristino restitutus, nulla expurgatione indigebit.

Inter auctores recentiores, qui librum novis scriptorum accessionibus sædarunt, præcipui sunt Nicephorus Callistus Xanthopulus, o) & Philotheus Patriarcha Constantinopolitanus, Schismatici, & Hæretici.

Callistus, qui est etiam auctor Historiæ Ecclesiasticæ a Langogo editæ, in suis scriptis processionem a Patre tantum Spiritus sancti pertinaciter defendit. Andronico Imperatori Ecclesiæ Romanæ hosti infensissimo, ob hanc contra Latinos hæresim defensam, blanditur, & in Latinorum ritus, & Ecclesiasticas Cæremonias oblatrat.

Philotheus Palamzarum partium assertor multis contra Latinos invehitur: multum etiam pro Palama, illiusque hæresibus a plerisque Græcis oppugnatis, & damnatis, defendendis, & scriptis, & operibus insudavit. Tandem ipsum Palamam inter Sanctos retulit, & Officium in ejus laudem composuit, ut infra videbimus.

Errores a me in hoc libro notati potissimum in synaxariis; hoc est in lectionibus sic dictis, quod in compendio sparsa hinc inde recolligantur, & auditoribus pleno conventu proponantur, comperiuntur. Eorum collector fuit dictus Xanthopulus, ut ex nota quasi proœmiali pag. 3. fac. 6. col. 1. in fine discimus. Νικηφόρος Καλλίστος ἔ Ξανθοπούλου συναξάρια εἰς τὰς ἐπισημὰς εὐρίδας ἔ Τριωδίας μίαν ἐκάστην αὐτῶν αἰτιολογίαν, πῶς πρὸς καὶ ἀρχαῖς γέγονε, καὶ δι' ἣν αἰτίαν ἔτι νῦν ἔχουσι, ἐν τῷ ἁγίῳ, καὶ θεοφί-

(L. II) 2

θεοφί-

o) Antonius Possevinus lib. VI. Bibl. selectæ c. 2. inter causas disidii, quod inter Ecclesiam Græcam & latinam adhuc foveri non desinit, refert errores qui spectant ad eorum rituale, in quod quadringentos abhinc annos acerba quædam maledicta Nicephorus Xanthopulus in latinam Ecclesiam male affectus conjecerit. Philotheus Patriarcha CPolitanus fuit circa eadem fere tempora, eodem sæculo XIV. De utroque & Nicephoro & Philotheo dixi in Bibl. Græca suo loco.

Θεοφύλων παλίων ἐτάχθησαν μετὰ τῶν ἐπιστάσεων μαρτυρῶν ἀρχαῖα
 116 ἀπὸ τῶν Τελώνων καὶ τῶν Φαρισαίων, καὶ καθ' ἀλλήλους μέχρι τῶν ἀγίων
 παλίων. Id est, Nicephori Callisti Xanthopuli in præcipuas Triodii festi-
 vitates synaxaria, que illarum causas reddunt, unde originem habue-
 runt, & quantum ob causam hoc tempore ita se habeant, & à divinis
 Patribus sic disposita sint, cum nonnullis circumstantiis particularibus,
 Ordinantur à Publicano, & Phariseo, finiunt in solemnitatem omnium
 Sanctorum.

1. Primus ergo error est, qui pœnarum inferni aliquando finem esse, & damnatorum redemptionem insinuat. Pag. enim 9. 6. c. 2. f. hortatur Christi fideles Christum exorare, ut animas fidelium mortuorum ab igne sempiterno liberet, ἵνα τὸ αἰῶνος πῦρος αὐτῶν ῥύσῃται, ut eas ab igne sempiterno liberet. Et infra p. 10. b. c. 2. m. τὸ αἰῶνος λύτρωσιν κολάσεως, ab aeterna libera pœna. Et rursus, καὶ σπάληκε ἀληθῶς κολάζοντι, à veritate indefinitè puniente. In his videntur Origenis errorem p) ab Ecclesia Græca etiam decreto synodali, atque Oecumenico q) damnatum secuti, qui finem aliquando infernalibus pœnis stabat. Et in nonnullis Orientalium Nationum r) a piis viris confectis, & cui id onus incumbit, traditis relationibus, ubi instituta ac mores, & fides illarum nationum exponuntur, inter alios earum errores, hunc quoque vidi adnotatum, eos tenere firmiter, pœnas inferni aliquando finem habituras. Hinc facilius svadeor, sive id Origenistarum, sive aliorum fraude factum sit

p) De Origenis sententia confer Petavium III. 6. de Angelis, Gvil. Spencerum ad Origenem contra Celsum p. 47. seq. & illustris Hœji Origeniana p. 152. Si tamen recte calculos ponas, videbis Græcorum quos h. l. perstringit Allatius sententiam ab Origenis opinione plurimum disidere, nam Origenes sibi pervalit omnes pœnas atque supplicia inferorum fore tantum temporalia & purgatoria: Græci vero non negant dæmones & impios homines in æternum esse puniendos, sed tantum aliquos ex hominibus putant precibus aliorum, post temporaria supplicia inferorum flammis eripi, quæ eorum doctrina ab Ecclesia Rom. placitis de purgatorio non differt nisi nomine, & quod infernum appellant, quod latini purgatorium. Vide Allatium libro de purgatorio & contra Hottingerum p. 152. atque Richardi Simonis notas ad Gabrielem Philadelphiensem p. 254. seq.

q) In Synodo V. & diu post in Florentiana.

r) Confer quæ de Georgianis sive Iberianis idem Rich. Simon in Historia Critica dogmatum rituumque Oriental. cap. V.

fit in Ecclesiam Græcam, præter Catholicorum mentem irrepsisse, & postea latenter fuisse propagatum. Adde Græcos illam 118
mordicus tuæ sententiam, preces a sanctis viris, Deoque gratis effusas, infidelibus, & æternis cruciatibus damnatis proficuas esse, quibus & recreantur, & aliquando etiam earum ope a pœnis liberantur. Exemploque multorum, sed præcipue Trajani, & Theophili Imperatorum, & Ethnici, quem allocutus esse S. Macarius narratur in synaxario ejusdem diei pag. 11. b. c. 1. f. 117
ὅτι ἡ ὠφελεία τὰς ψυχὰς γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν γινόμενα, δῆλον μὲν καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὸν ἅγιον Μακαρίου ἱστορίας, ὅς ἀνδρῶς ἀσεβῆς ἑλληνικοῦ ἔθους κράνιον κατὰ τὴν ὁδὸν παρῶν ευρηκώς, ἤρετό εἰ ἴσῃα πόσι ἐν αἰσῇ τῶν ἑσμουθίας αἰσθησὶν ἔχουσι, τὸ ἡ ἀπεκρίνατο. πολλὰν αὐτῶν ἔχουσι ἀνέσιν, ἥϊκα ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων εὐχὴ πᾶτερ ἀπῶν. ἦν γὰρ ἔτο ποιῶν ὁ μέγας, καὶ δεόμενος ἔθῃ θεῷ μαθεῖν ἐπιέμενος, εἰ ὠφείλειά τις τοῖς προλακοιμημένοις ἐντεῦθεν ἐγίνετο. ἀλλὰ καὶ Γρηγόριος ὁ διάλογος ἀπὸ προσευχῆς τὸν βασιλέα Τραϊανὸν σέσωκεν, ἀκύντας τῶν θεῶν, μὴ ἄλλο τί ποιεῖ αὐτὸν ὑπὲρ ἀσεβῆς δεηθῆναι. καὶ μὴν καὶ τὸν Θεοτυγῆ Θεόφιλον Θεοδώρα ἢ βασιλῆς ἀπὸ τῶν ἁγίων καὶ ὁμολογητῶν ἀνδρῶν τῶν βασάνων ἐξήρασε, καὶ διέσωσεν ὡς ἰστέρηται. Id est, Res a sanctis pro animabus gestas, illis proficuas esse, multis aliis, sed præcipue ex historia illa, qua de sancto Macario narratur, perspicuum est. Hic siquidem infidelis hominis gentilis exsiccata carnariam præteriens in itinere adiuventiam interrogavit: si quam in inferno consolationem persentiscere. Illa respondit summopere eos recreari, cum pro mortuis preces Pater effundis. Magnus enim ille id facere suserat, Deumque exorabat, discere appetens, si qua inde utilitas mortuis accederet. Sed ὁ Gregorius Dialogus nuncupatus, mediis precibus Imperatorem Trajanum liberavit, monitus propterea a DEO, ne de cetero pro infideli deprecetur. Quinimmo DEO exosum Theophilum Theodora Imperatrix, sanctorum Confessorum ope tormentis surripuit, servavitque, ut in historiis scriptum est. Glycas epist. 26. καὶ τί λέγω πρὸς ἀνδρῶν ἰουσεβῶν ὄπρως καὶ θανάτῳ ἀσεβῆσι τισὶν, ὡς ὁ λόγος, ἤδη γνωρίσει σοι λύσιν ἀμπλακημάτων ἐπήνεγκε δικάει εὐχῆ; ἀλλ' ὑπὲρ τοιούτων ἀπίστων δηλαδὴ, εἰάν τὰ ἔθῃ κόσμῳ πένησι δώσεις, ὡς εἰ μαθηταὶ ἀγαγορέυσαι τῆ χειρὸς κατ' ἕδρην ὠφελιστὴ αὐτῶν. εἰ ἡ ταῦτα ἔτως ἔχει, τί χρὴ καὶ λέγειν πρὸς τὸ ἰσχύει τῶν ἱερῶν εὐχῶν. ὁ γὰρ ποιῆσαι τα τῆ κόσμῳ διδόμενα πένησιν ἐκ ἰσχύουσιν, τῆτο εὐχῆ δικάει τῶν ἀδόξως

ζως ἐποίησεν. ὁ γὰρ Διάλογος μέγας Γρηγόριος ἔχει δεηθεὶς ὑπὲρ συγχωρήσεως ἀμαρτιῶν Τραϊανῆ βασιλέως τῆ ἐν ἀσεβείᾳ τὸν βίον κατελύσαντος, ἔδημαρξε τὴν αἰτήσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ πρωτομάρτυρος Θέκλα ὑπὲρ ἐλληνίδων τινός, ἢ Φαλκονίλλῃ τὸ ὄνομα, τῆ θεῆ δεηθεῖσα τῶν αἰωνίων αὐτῆν βασάνων, ἀπῆλλαξεν. καὶ ὁ μέγας ἢ Μακαρίου ἐτυχῶν καθ' ὁδὸν τῷ Ἐρχιερέως τῶν εἰδώλων ἔφρανευεντι κρανίῳ, καὶ ἐφύγησας αὐτὸ, πρὸς αὐτὸν ἐγλίχθη μαθεῖν, ἤκουσεν ἐξ αὐτοῦ, λόγον γὰρ ἀληθείας ἐπέπνευσεν αὐτῷ τηρικαῦτα ὁ θεός, ὡς ἠνίκα προσέφερες τὰς θυσίας ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, τότε ὡρμηθείας μικρᾶς εἰδοσάμεθα. ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς Μαυρίκιος ἀμαρτία πειρασῶν μίλλοντι τῆ ἀφροσύνης αὐτοῦ, μυστοπληθῆ γὰρ στρατὸν μαχαίρα παρέδωκε βαρβαρικῇ, εὐχαίς ἀνδρῶν ὁσίων ἐξέφυγε τὴν αἰωνίζουσαν κόλασιν. *Et quid de hominibus*

119 *piis loquor, cum ἔ quibusdam demortuis impiis, ut oratio jam exponet, peccatorum solutionem apportarunt preces iusti? Verumtamen si pro infidelibus omnia mundi pauperibus tradas, ut Christi discipuli dicunt, nullo illis emolumento fuerint. Et haec si ita se habent, quid nobis de sanctorum precum viribus dicendum est? Quod enim res mundana pauperibus exhibita efficere non possunt, iusti oratio admirabiliter perfecit. Magnus namque Gregorius cognomento Dialogus, effusus precibus ad Deum, pro remissione peccatorum Trajani Imperatoris, qui vitam in impietate finierat, a postulatione non cecidit. Sed ἔ prima martyr Thecla pro gentili, cui Falconilla nomen, supplicans, a sempiternis eam pœnis eripuit. Magnus item Macarius per viam in sacerdotum Idolorum principis exsecratam calvariam incidens, ἔ postens ab ea quod libebat addiscere, audiit, verbum namque veritatis illi Deus inspiraverat. Cum sacrificia pro mortuis offers, tunc nos pusillam consolationem persentiscimus. Imo ἔ Mauricius Imperator, cum in peccatum remissione gravius incidisset, innumeram enim exercitus multitudinem barbaris trucidandam exhibuit, precibus hominum sanctorum aeternas pœnas aufugit. Joannes Damascenus. s) Trajani historiae, quam miraculum germanum, & irrefutabile ab Oriente, & Occidente comprobatur vocat, & de Macarii cum Mortuo colloquio, de Falconilla narrationem subdit, quæ cum esset gentilis, idolorum cultrix, profana, & Christi ministerio aliena, salvata nihilominus est a Protomartyre. De Trajani & Falconillæ ethnicæ salute, eadem cum Damasceno refert Auctor vitæ Cosmæ Melodi: *Κυρία ἡ θεός, ὁ καὶ**

s) Joannes Damascenus sermone de martiribus pro defunctis p. 420. sq.

TRIODII

ἐν τῇ βασιλείᾳ, καὶ κατὰ χριστιανῶν ἀμ
 ἤσῃ Θεοπροσέτι Γρηγορίου δάσκει τὴ γαίτη
 Ⓞ, καὶ θαλασσοῖδαν τῇ ἑλλησπυδαιῶν τὴ πρῶτῃ
 ἰς τῷ κληρῷ τῶν σωζομένων συγκαταλέξας, αὐ
 τῶν ταῖς τῶν ἐκκλησιῶν ἐκ σκηναῖς τῶν τῶν
 ἐκπύων. ἢ ἢ μὲν ἢ ἢ πρῶτον μάλιστα Θεοκλα
 ρεῖ Ⓞ, καὶ Διὸς ἢ το ἢ το ἢ το ἢ το ἢ το ἢ το
 πρὸ καὶ ἡμῶν αὐτῶν τεθηκέν Ⓞ αἰγυθουρίαν πρὸ
 ἴτι τὰ εὐγενῆ τὰ ὕψα τὸ φύλα, καὶ καλλιμαρτα
 ἀβλάτησαν, ὡς τὸ ἐνδὸν ἐκείθεν, ἴδεν τὴν αἰ
 Domine, Deus, qui Trajanum regem imperium
 captivitate languam rabidus canis feceratis, serui
 gubernata ignis liberasti, & Falconillam gentilem,
 supplicantiibus forei iustorum adiuverasti, tu ip
 & in eis locum tuorum tabernaculis servorum
 i. Licet enim Thecla protomartyr maxima fuer
 imus Gregorius, idcirco maxima quoque ex te
 imus supplicans & nobis, qua oronamus, &
 & nobiles hi, recenterque nati, & fructicosi
 radices erui sunt, surculi, quibus si quid fuerit,
 i, supplete rosumus. Et Nicolaus Atheniensis
 io sancti Olei, quod in demosthenes canit
 ἴμεν τῷ δάλο ἐκ τῷ παρεργήσαντ σε, ὡς σ
 ἢ καὶ αἰδίνας ἔχωσι, καὶ ὡς ἐπὶ κενῶν τῷ θ
 ἢ μὲν μάλιστα, τῇ ἐπὶ μῆρι αὐτῶν εἰδωλολάτρει
 ἴστω αὐτῆς, ἀλλ' ὡς υπεράγαδ Ⓞ, ἢ εὐδ
 εὐτῆς συνήνωμην. ἢ ὡς ἔλυσας τὸ μάρτυ Ⓞ Τ
 ἴστω τῷ δάλο ἐκ Γρηγορίου τῷ Διολόγου, ἐπι
 ἴστω ἐκ ἐπὶ εἰδωλολάτρει, ἀλλ' ἐπὶ τῶν πι
 ἴστω σε αἰδίνας. Εἰ πρὸς ὑμῶν ἴστω
 ἴστω κοινῶν, ἴστω qui carnem humanam s
 ἴστω; & ut exaudisti tua voluntate Thecla
 nate gentili exorante, & non contempsisti pr
 omnia bonus, & facile conciliabilis exhibuisti ill
 cio liberasti Trajanum, per uarias preces serui ta
 li nos quoque supplicantes non pro gentili, sed
 i impbecillitate te in iracundiam concitasti. Di

Nicephorus Blemida Tractatu, Qualem deceat esse Imperatorem: Διὸ πολλοὶ τῶν πάλαι βασιλείων ἔργοις καὶ λόγοις ἐφιλοσόφησαν περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς. ἐκ ἐλαττον ἢ τῶν ἄλλων Τραϊανὸς ὁ βασιλεὺς τῶν παλαιοῦ Νερῶν Διὰ δὲ ξάμην καλῶς καὶ αὐτὸν βασιλεύσαντα ἐμιμήτο. Ἰσοῦτον γὰρ εἶχε τὸ ταπεινὸν, καὶ συμπαθεῖς, καὶ εὐπρόσ-
 122 τιν, ὡς καὶ παντὶ λυπημένῳ συμπάσχει, καὶ σωμαλγῆν, καὶ πρὸς τῆς πρῆξις ἀνεξίκακον εἶναι, λέγων, ἀερόζει τῷ βασιλεὶ μιμνήσθαι θεόν, καὶ τῶν πηλασμάτων τῶν δέλων ἀνεχέσθαι. Διὰ τὸ καὶ συγκρίσει ἠλιώθη ὡρᾶ θεῶν, ἢ μόνον τῶν ἀμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀσέβειας αὐτῆς τὸ μέγιστον καὶ ὡρᾶ δόξον ταῖς δεήσεσι
 Ἐθαυμάσθη. Γρηγορίῳ, ἢ ὁ Διέλογος, τὸ γὰρ φιλανθρωπίας, καὶ συμπαθείας ἢ ἐκεῖ πλεονεξίας μελεδίδε τοῖς πρῆξι-
 σιν ἔτυχε καὶ αὐτὸς ἐν τῷ τῆς ζωῆς τέλει ὡρᾶ θεῶν Ἐ ἀποδειγ-
 μένου μὲν τὸ συμπαθεῖς, καὶ φιλάνθρωπον, μισῶν ἢ τὸ ἀπην-
 ρῆς, καὶ ἀπάνθρωπον, καὶ πρὸς τὰς τὸ ὁμόφυλον ἀκαμπτεῖς, καὶ ἀσυμπαθεῖς καὶ ἀξίαν κολάζον. εἶδει γὰρ ὅτι σωμαργᾶσπις ἐν-
 χῆς δικαίῳ νικᾷ τὸ συμπαθεῖς, καὶ αὐτὴν τὴν ἀσέβειαν. *Quapropter multi ex antiquis Imperatoribus verbo & opere de hac eadem virtute philo-
 sophati sunt. Inter eos non fuit postremus Trajanus Imperator, qui pa-
 trem Nervam excepit, probeque illius res gestas imitabatur: adeo enim erat animo demisso, misericordi, & facili, ut cum omnibus afflictis affligeretur, ac condoleret, nec illi, qui male se gesserant, irasceretur, illud habens in ore, proprium esse Imperatori DEum emulari, & errores fervorum sustinere: ideoque misericordiam a DEo consecutus est, non peccatorum tantum, sed quod apprime eximium est, & prater omnem expectationem, precibus miraculorum esse floris Gregorii cognomento Dia-
 logi, propria salutis. Humanitatem enim, & misericordiam, quam ille abunde aliis ministrabat, ipse in vite exitu a DEo, qui misericordiam atque humanitatem exosculatur, effertatos atque immisericordes animos odit, & ad idem genus implacabiles, atque inexorabiles pro dignitate castigat, adeptus est, illudque omnino comprobavit justorum precibus concurrentibus, ipsam etiam impietatem a misericordia superari. Macarii historiam e Palladii Laufiacis desumptam t) prater Nicephorum, Joannes Damascenus refert ibidem, & com-
 pro-*

c) Quamquam in editionibus Palladii illud de Macario non exstat, tamen in Codice Colbertino reperit Cotelerius In. p. 562. monument. Grec. Vide eundem T. I. p. 546. seq. de Falconilla Acta Theol. in Palladio Græciaco T. I. p. 109.

probat. Et Joannes Hagioelita in Encomio Macarii Aegyptii. 123
 Οὐ τὰς προσευχὰς καὶ κρατὶν ἔδωκεν τῷ Θεῷ ἱερέως ἐν ἔρημῳ καὶ μόνου
 τοῦ θεοῦ ἀνεκέρειν, καὶ ἐν τοῖς βασιλεῦσι ἀνεσιχαλιζομένας ἐπέδειξεν,
 ὅταν ὑπὲρ αὐτῶν γένοιτο. Cujus preces & calvaria ejusdam gentilis
 sacerdotis in eremo projecta admirabiliter predicavit, & iis, qui in tor-
 mentis erant cessationem suppeditantes, cum pro illis funderentur, de-
 monstravit. Theophilum ab alterius vitæ supplicii liberatum san-
 ctorum precibus, præter Nicephorum, tradunt Zonaras Histor.
 tom. 7. in vita Michaelis filii, Constantinus Manassès in Syno-
 pli. Gennadius pro Concilio Florentino pag. 5. & alii. Traja-
 ni, Theodorus Metochita Histor. Rom. lib. 1. Gabriel Philadel-
 phiensis pro Græcis contra Latinos different. 4. ex Joanne Da-
 masceno. Quæ si vera sunt, jam post hanc vitam in inferno re-
 demptionem, ac salutem esse comprobant. Et licet plerique
 apud Latinos, quibus historia de salute Trajani cordi est, ut
 similem errorem evitarent, multa commenti sint: hi quidem
 Trajanum ad vitam revocatum à sancto Gregorio, & baptiza-
 tum, rursusque vita functum abiisse in cælum: Alii non re-
 vixisse corpus, sed elanculo animam à Gregorio baptizatam:
 Alii haud quaquam ab inferis liberatam, sed tantummodo pe-
 nis alleviatam: Alii alia ridicula addidere, ut de cranio illius
 cum vivida adhuc lingua reperto. Alii item scholastice disse-
 rentes, rem ita potuisse esse voluerunt, Trajanum, postquam
 ex hac vita migravit, secundum præsentem justitiam in Tarta-
 rum detrusum, secundum autem superiores causas, quibus præ- 124
 videbatur ad vitam revocandus orationibus S. Gregorii, erat de
 illo aliter disponendum, quare non finaliter fuit in inferno de-
 putatus. Alii tamen saniori consilio, inter fabulas, & anilia
 nugamenta, u) totum hoc, quod de Trajani salute refertur,
 rejecerunt. Licet, inquam, res hæc ita pertractetur à Latinis,
 Græci tamen apertis velis, & sine ulla sui dicti emollitione,
 quin etiam factum aliorum exemplis comprobantes, in eam
 (Mmm) ive-

n) Flores à Romana Ecclesia scriptores qui fabulam illam explodant, laudavi in Biblio-
 theca latina, ubi de Plinii junioris Epistolis. Quanquam ex eadem Ecclesia Romana
 non desunt qui huic & similibus narrationibus libenter accommodarunt fidem, ut Al-
 phonfus Ciacconus, cujus Apologia pro relatione de Trajano inscribitur: *Historia
 verisimili à multorum calumniis vindicata.*

iverunt sententiam, animas æternis pœnis condemnatas, si sanctorum preces intercedant, salvari posse, & sanctorum precibus detrahere, qui id negaret, quasi ipsæ nullius essent roboris apud DEum. Ideoque neque causas sententiæ suæ quærunt, sed admiratione perciti, omnia in misericordiam DEi, & orationis vim deferunt. Joannes Damascenus dicto loco: Θαυμαστός ἡ δέσποια, καὶ θαυμασά σε τὰ ἔργα, καὶ σε τὴν ἀφάσῃ ἐπιλαγχνίαν δοξαζομένη, ὅτι πάντοτε πρὸς τὸ φιλανθρώπων εὐνοεῖς, καὶ τοῖς δούλοις σε τὰς ἀφορμαῖς παρέχεις, ἃ τὴν Φιλαδελφίαν, καὶ ἃ πρὸς σε βεβαίως πίστεως καὶ ἐλπίδος, καὶ ἐδιδάξας ἡμᾶς ἀφ' ἑαυτῶν σου θεραπείων εὐεργεσίας ποιῶν ὑπὲρ ἀλλήλων ἐξηλασμάς τε, καὶ ὀλοκαυτώσεις, ὕμνας, καὶ ψαλμωδίας, καὶ προσευχάς ἐν οἴκῳ καὶ αἰς μαίτην. σὺ γὰρ ἀπλανὴς καὶ εὐπρόσδοχος, καὶ δίδως πᾶν ὃ τίτῃ προσέξουσιν εἰς δόξαν σε μυριοπλασίονα τὴν αἰσίδωσιν, καὶ εἰδὼς ὅλας ἐπὶ τῷ σὺ ὀνόματι γινόμενων ἀνώνητον. Id est: *Mirabilis es Domine, & mira-*

125 *bilis sunt opera tua: misericordiam tuam ineffabilem rebus glorificamus: unde quæque enim ad misericordiam propensus es, feruisque suis variis occasiones salutis, fraternæ dilectionis, solidæque spei, ac fidei erga te præbes, docens per famulos tuos nos in vicem matris beneficis debere proficui: qualia sunt propitiationes & holocausta, hymni, psalmorum cantus, & preces. Neque id temere frustrare. Nam cum errare neficias, ad largiendumque sis facilis, & millefarum retribuas pro omnibus, quæ in gloriam tuam offeruntur, quomodo inutile eris aliquid, quod in nomine tuo fueris factum? Et cum ipsi fateantur, criminofus esse pro infidelibus, & filii perditionis aut orare, aut sacram offerre, ideoque eundem D. Gregorium admonitum, ne de cetero similia auderet, tanto viro non verentur, actionem tam indignam, quæ neque ex ignorantia, neque ex impotentia animi potuit provenire, impingere; & volunt hominem in eadem ipsa actione, in qua pro idololatra orans in DEum delinquebat, à DEo exauditum fuisse.*

De Theophilo Baronius x) ex Gennadio Patriarcha in expositione pro Concilio Florentino sess. 5. tradit in ipso fine vitæ sui erroris pœnitentem, imaginem sacram adorasse, ac post mortem in iudicium raptum, precibus uxoris Theodoræ, Metho-

x) Baron. ad A. C. 848.

thodii Patriarchæ, & aliorum, misericordiam a DEo consecutum esse: & fuse narrat idem Xanthopolus in Synaxario secundæ jejuniorum Dominicæ pag. 72. 6. c. 1. m. refertque Auctor innominatus de constitutione * Dominicæ orthodoxæ. Quod si verum esset, nulli dubium est, sanctorum preces ita invaluisse, pœnitentia etiam Theophili confirmatas, ut a meritis æternisque suppliciis illum liberarent. Sed hoc ad rem propositum nihil facit, cum Græci dicant mortuis infidelibus impœnitentibus, & in peccatis mortuis preces Sanctorum proficuas esse. & manifeste colligitur ex Joanne Zonara in ejus vita. Expirans enim uxorem, & Canicleio Præfectum Theoditum multum obtestatus est, ne paterentur venerandas imagines reponi, aut Joannem, qui Iconomachorum hæresim propugnabat. Ecclesia pelli. Adde etiam Imperii æmuli Theophobi caput per vim abscisum manibus propriis contrectasse, & quasi injurias ulciscentem, illius cruciata, atque supplicio pavisse oculos, animumque exsaturasse, & vindictæ situm verbis etiam illis, neque ego posthac Theophilus, neque tu Theophobus eris, propalasse, & dum hæc diceret, expirasse. Hunc tamen Zonaras in vita Michaelis filii, communibus precibus post mortem a tormentis liberatum narrat, illisque fidem abrogare, non nisi qui intercessionem sanctorum apud DEum aliquid posse ignorat. Ecce ejus verba: Οὕτω φασὶ καὶ τὴν βασιλίαν θεομώταστα δεηθῆναι τῆτι παρρησίᾳ καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων, καὶ μοναχῶν κοινῇ προσευχῶν δεῖσθαι τῷ θεῷ, ὥστε σωτηρίας τυχεῖν τὸν βασιλέα, καὶ ξυλευμένην αὐτοῦ, καὶ μὲτοι θεομώταστα δεηθῆναι αὐτῷς ἔθ' θεῷ, καὶ τὸν μὴ παρῆδειν τὴν αἰτήσιν τῶν θεραπόντων αὐτῷ, ἀλλ' ἀξιώσασιν συνγνώμῃς τὸν βασιλέα Θεοφιλον. εὐδέξασιν ταῦτα καὶ τοῖς ἀφορώσι πρὸς τὸ φιλάνθρωπον ἔθ' θεῷ, καὶ δέξασιν, καὶ πιστεύσασιν. ἀπισήσκει δὲ ἄδεις, ἢ ὅσις καὶ μεγάλα οὐκ αἰσθῆται τὰς τῶν ἁγίων ἐντεύξεις τὰς πρὸς τὸν θεόν, εὐδὲ ἀνήμετρον οἶδε τῆτι ἔθ' θεῷ ἀγαθότησα πρὸς τὰ ἀνθρώπινα ἀγιοήματα. Id est: Tum ajunt Imperatricem instantissime orasse Patriarcham, aliosque Pontifices, & monachos, ut communibus precibus Imperatoris & conjugis sui salutem a DEo exorarent. Quod cum illi ferventibus animis fecissent, DEum preces servorum suorum non esse aspernatum, sed ignavisse Imperatori Theophilo. Celebrantur hæc ἔθ' ab eis, qui DEi humanitatem intuentur, & recipiunt, & credunt. Neque vero quisquam eis fidem abrogaret, nisi qui

(Mmm) 2

*2. Quadragesimæ, qua restitutum imaginum cultum Græci celebrant, infra p. 144.

qui parum posse intercessionem sanctorum apud Deum senserit, & Dei bonitatem cum humanis erratis componere ignoravit. Quid plura? Paulus Monachus Monembasiz Episcopus in Narrationibus tradit, matrem adulteram damnatam, a pœnis liberatam fuisse a filio precibus & orationibus. Et Glycas, five Zonaras in epistolis, epist. 21. Εἰ γὰρ ἡ Θεὸς τινῶν ἁγίων ἐπὶ τῷ βίῳ πεισθῆναι κινήσῃ, ὅτι δι' εὐχῶν ἁγίων, καὶ τινῶν ἐν ἀσθενείᾳ τῆν ζωὴν καταλυσαίας αἰωνίως κολάσεως ἠλευθερώθησαν, τί γὰρ κωλύον μὴ καὶ τὸν βίον ἀλλάξαι καὶ τὸ Θεὸν δῆθεν ἐγγύτερον γεγονότες τὰ αὐτὰ τοῖς προλαβούσι ποιεῖν, καὶ τὴν αὐτὴν ἔχου ἐνεργείαν τοῦ ἰσχυροῦ, ἵνα μὴ λέγῃ πολλὰ μείζονα Διὸς γὰρ τὴν ἴσασκεν ταύτης ἀπόθεσιν; Et enim si deus nullis sanctis, cum adhuc hanc vitam ducerent, intelleximas esse precibus suis quosdam, qui in impietate perierant, a sempiterno supplicio liberasse, quid impediet, ne presenti vita immutata, Deoque facti proximiores, precibus eadem efficere, eandemque possidere facultatem, & efficaciam, ne dicam multo majorem, propter hujusmodi rationem? Non dissimile est, quod multorum sententia. Quaque ad sua usque tempora producta, narrat Auctor vite sancti Cosmæ Melodi, de patre Joannis Damasceni, qui Mahometanz legi addictus, extra Ecclesiam mortem obiit. Is nihilominus Cosmæ Præceptoris, Cosmæ Melodi, & Joannis filiorum precibus, ab æternis suppliciis, quibus infideles puniri solent, liberatur, & inter beatos gloriæque Christi participis collocatur. Nicephorus quoque Blemmidas in vita sancti Pauli Latrensis refert, Ignatium quendam monachum, qui nefario scelere vitam divinam atque humanam polluerat; ideoque derepente pessime contrucidatum, & pœnis æternis, uti memorat, condemnatum, precibus Fratrum, & intercessione Pauli Latrensis, non multos post dies ab iisdem liberatum, & beatorum societati redditum. Et ne tandem hincere audeant, in nonnullis eorum Euchologiis Venetiis editis, & præcipue in edito apud Christophorum Zannetum 1553. cap. 96. pag. 214, habetur Officium sancti Olei, quod in demortuos canitur a septem sacerdotibus, compositum a Nicolao Athenarum Metropolita. Quisquis tamen is Nicolaus sit, in eo Officio apertissime preces illæ ab illis sacerdotibus effunduntur, & reliquæ cæremoniz peraguntur ad liberandam demortui animam, non a gloria Paradisi, tunc

tunc enim desiperent, non a pœnis Purgatorii, quas illi nullas agnoscunt: ergo a pœnis inferni: & id se consecuturos illis supplicationibus Thralones isti existimant. Precantur DEum, ut demortui animam liberet a sempiternis vinculis, & carcere: *Απόλυσον αὐτὸν τῶν αἰωνίων δεσμῶν ἢ τὴ Φυλακῆς, ὅτι σε αἰδοσάμεθα ὑπεράγαθον λυτρώσῃ αἰωνίων δεσμῶν τῶν ψυχῶν.* Et orat. 4. *Ευχαριστῶμεν σε ὑπεράγαθε, ὅτι τῆς ἀνεύρομαι ἀπαγένης, ἢ ἀμετανοήτας, ἢ τῶ ἀδὴ κατεχομένης δι ἐνέυζαν τῶν δόλων σὲ ἀνίεις τῶν δεσμῶν, ἢ λύτεωσα ἔ σκοτῆς, καὶ ἀνάγεις τὴ Φυλακῆς, διὸ ἢ ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς.* *Gratias agimus tibi, super omnia bone, quod ex improviso raptos, & nulla pœnitentia acta, & in inferno detentos, per supplicationes sanctorum tuorum, a vinculis soltois, & liberas a tenebris, & e carcere educis. Quapropter & nos viles, &c.* Orat. 5. affert exemplum de Trajani, & Falconillæ salute, defunctoque similia deprecatur. Et Orat. penultima: *καὶ ἐλευθέρωσον αὐτὴν τὴ ζοφώδος ἢ σκοτισμοτάτης καλίσσεως, ἢ τῶν πικρῶν τυράνων ἢ κολασῶν δαιμόνων.* *Et libera eum a caliginoso, & obscurissimo tormento, & amaris, & punientibus demonibus.* Vincula & carcer sempiternus, qui in inferno detinentur, nulla priorum delictorum peracta pœnitentia, Trajani & Falconillæ exemplo libertatem deposcere, tenebricosissima tormenta, amari, punientesque dæmones, Purgatorii ne ignis an infernalis indicia sunt? & tamen misericordes isti, & qui tantundem de suis precibus confidunt, DEum alias mitissimum exorant, ut peccatores similes, & ad similes pœnas condemnatos, e carcere, tenebrisque perpetuis eductos, in gloriam beatorum deducat, ut immemor scilicet sui dicti, *in inferno nulla est redemptio, redemptionem ibi esse facto demonstret.* Id cum Novatoribus hisce durum videretur, & clarissime sequi viderent, si semel pro uno vel altero DEI misericordis benignitate portæ inferi adaperirentur, etiam pro universis aliis fore futuris temporibus adaperiendas, quod impium esset asserere, verba sancti Basilii orat. in Pentecosten impie depravarunt, quasi in eo esset, in inferno non omnes, sed unam tantum partem confessuros Dominum. *ὅτι ἔχ οἱ κκεῖ αἰνεύσασί σε κύριε. ἔδὲ πάντες οἱ ἐν ἀδὴ ἐξομολόγησιν παρησιασόνται Φέρειν σοι.* *Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui in inferno sunt audebunt confessionem offerre tibi, Ibi enim legitur, ἔδὲ οἱ ἐν ἀδὴ.*

116 *Ἐπιφάνιος παλίστην ἐτάχθησαν μετὰ τῶν ἐπιστάσεων μαρτυρῶν ἀρχαῖα ἀπὸ τῶν Τελωνίων καὶ τῶν Φαρισαίων, καὶ καθ' ἀλήθειαν μέχρι τῶν ἀγίων πατέρων. Id est, Nicephori Callisti Xanthopuli in praecipuas Trilodii festivas synaxaria, quae illarum causas reddunt, unde originem habuerunt, & quomodo ob causam hoc tempore ita se habeant, & à divinis Patribus sic disposita sint, cum nonnullis circumstantiis particularibus, Ordiantur à Publicano, & Phariseo, finiunt in solemnitate omnium Sanctorum.*

I. Primus ergo error est, qui poenarum inferni aliquando finem esse, & damnatorum redemptionem insinuat. Pag. enim 9. 6. c. 2. f. hortatur Christi fideles Christum exorare, ut animas fidelium mortuorum ab igne sempiterno liberet, *ἵνα τὸ πῦρ ἀπὸ αὐτῶν ῥύσῃται, ut eas ab igne sempiterno liberet.* Et infra p. 10. b. c. 2. m. *τὸ αἰώνιον λύτρωσαι κολάσεως, ab aeterna libera pena.* Et rursum, *καὶ σκόληκεν ἀληθῶς κολάζοντες, à veritate indefinente punitionis.* In his videntur Origenis errorem p) ab Ecclesia Graeca etiam decreto synodali, atque Oecumenico q) damnatum secuti, qui finem aliquando infernalibus poenis stabant. Et in nonnullis Orientalium Nationum r) a piis viris confectis, & cui id onus incumbit, traditis relationibus, ubi instituta ac mores, & fides illarum nationum exponuntur, inter alios eorum errores, hunc quoque vidi adnotatum, eos tenent firmiter, poenas inferni aliquando finem habituras. Hinc scilicet svadeor, sive id Origenistarum, sive aliorum fraude factum

p) De Origenis sententia confer Petavium III. 6. de Angelis, Gvil. Spencium ad Origenem contra Celsum p. 47. seq. & illustris Hœcii Origeniana p. 19. Si enim recte calculos ponas, videbis Graecorum quos h. l. perstringit Allatium sententiam ab Origenis opinione plurimum disfidere, nam Origenes sibi perferre poenas atque supplicia inferorum fore tantum temporalia & purgatoria: Graeci vero non negant demones & impios homines in aeternum esse puniendos, sed tantum aliquos ex hominibus putant precibus aliorum, post temporaria supplicia inferorum flammis eripi, quae eorum doctrina ab Ecclesia Rom. placitis de purgatorio non differt nisi nomine, & quod infernum appellant, quod latini purgatorium. Vide Allatium libro de purgatorio & contra Hottingerum p. 152. atque Richardi Simonis notas ad Gabrielem Philadelphiensem p. 254. seq.

q) In Synodo V. & diu post in Florentiana.

r) Confer quae de Georgianis sive Iberianis idem Rich. Simon in Historia Critica dogmatum Christianae Orientalis cap. V.

fit in Ecclesiam Græcam, præter Catholicorum mentem irrepsisse, & postea latenter fuisse propagatum. Adde Græcos illam 118
mordicus tuæ sententiam, preces a sanctis viris, Deoque gratis effusas, infidelibus, & æternis cruciatibus damnatis proficuas esse, quibus & recreantur, & aliquando etiam earum ope a pœnis liberantur. Exemploque multorum, sed præcipue Trajani, & Theophili Imperatorum, & Ethnici, quem allocutus esse S. Macarius narratur in synaxario ejusdem diei pag. 11. b. c. 1. f. ὅτι ἦ ὠφελει τὰς ψυχὰς γὰ ὑπὲρ αὐτῶν γινόμενα, δῆλον μὲν καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐκ τῆ κατὰ τὸν ἅγιον Μακάριον ἱστορίας, ὅς ἀνδρὸς ἀσεβῆς ἑλληνικοῦ ἔθρου κρανίου κατὰ τὴν ὁδὸν παριὼν ευρηκώς, ἤρετό εἰ ἴσῃα πόσι ἐν αἰσὶ τῶν ἑσμουθίας αἰσθησιν ἔχουσι, τὸ ἦ ἀπεκρίνατο. πολλὴν αὐτῶν ἔχουσαν ἀνεσιν, ἥϊκα ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων εὐχη πάτερ σπῶν. ἦν γὰρ ἔτο ποιῶν ὁ μέγας, καὶ δειόμενος ἔθου μαθεῖν ἐφίε- μῶν, εἰ ὠφείλειά τις τοῖς προκοιμημένοις ἐντεῦθεν ἐγίνετο. ἀλλὰ καὶ Γρηγόριος ὁ Διάλογος διὰ προσευχῆς τὸν βασιλέα Τραϊανὸν σέσωκεν, ἀκύντας τῶν θεῶν, μὴ ἄλλο τίποτε αὐτὸν ὑπὲρ ἀσεβῆς δεηθῆναι. Καὶ μὴν καὶ τὸν Θεοτυγῆ Θεόφιλον Θεοδώρα ἡ βασιλῆς διὰ τῶν ἁγίων καὶ ὁμολογητῶν ἀνδρῶν τῶν βασάνων ἐξήρασε, καὶ δίσωσεν ὡς ἰστέρηται. Id est, Res a sanctis pro animabus gestas, illis proficuas esse, multis aliis, sed præcipue ex historia illa, qua de sancto Macario narratur, perspicuum est. Hic siquidem infidelis hominis gentilis exsiccataam catvariato præteriens in itinere adiuventiam interrogavit: si quam in inferno consolationem persentiscunt. Illa respondit summopere eos recreari, cum pro mortuis preces Pater effundis. Magnus enim ille id facere senerat, Deumque exorabat, discere appetens, si qua inde utilitas mortuis accederet. Sed Gregorius Dialogus nuncupatus, mediis precibus Imperatorem Trajanum liberavit, monitus propterea a DEO, ne de cetero pro infideli deprecetur. Quinimmo DEO exosum Theophilum Theodora Imperatrix, sanctorum Confessorum ope tormentis surripuit, servavitque, ut in historiis scriptum est. Glycas epist. 26. Καὶ τί λέγω πῶς ἀνδρῶν ἰουσεβῶν ὅπνευ καὶ θανῶσιν ἀσεβῆσι τισιν, ὡς ὁ λόγος, ἤδη γνωρίσει σοι λύσιν ἀμπλακημάτων ἐπήνευγε δικαίῃ εὐχῇ; ἀλλ' ὑπὲρ τοιούτων ἀπίτων δηλαδὴ, εἰάν τὰ ἔθου κόσμῳ πένησι δώσεις, ὡς εἰ μαθηταὶ διαγορεύουσι τῶ Χριστῷ κατ' ἕθου ὠφελήσῃ αὐτῶν. εἰ ἦ ταῦτα ἔτως ἔχει, τί χρὴ καὶ λέγειν πῶς τ' ἰσχύου τῶν ἱερῶν εὐχῶν. ὁ γὰρ ποιῆσαι τα τῶ κόσμῳ διδομένα πένησιν ἐκ ἰσχύουσιν, τῆτο εὐχῇ δικαίῃ τῶν ἀδόξως

similia auderet? At isti dicunt ita Gregorium admonitum. Ergo pœnæ inferni, non de Purgatorii * intelligunt, a quibus orant, ut animæ liberentur. Ergo pœnarum illarum aliquando finem futurum existimant: alias non orarent. Quod inde

134 necessario sequi satis subodoratus est Auctor Græcus de Purgatorio igne, quamvis male postea inde concludat, ignem Purgatorium non esse concedendum, ne in errorem Origenis, pœnis æternis finem statuentis prolabatur. Εἰ δὴ νῦν ἐκ νέου καὶ περισκαρον ὀνομάσωμεν πῦρ, δέῃ μὴ εἶναι ὑποπτευσαντες εἶναι οἱ πιστοὶ τὸ αἰώνιον, καὶ πᾶν ἤδη τοῖσιν νομίσωσι πῦρ, καὶ τῷ θέν τὰ Οὐριγενευσσῶσι, καὶ τὴν τῶ αἰώνιῳ κολάσεως μνήμην τῶν ψυχῶν ἀποκείσωσι τέλῃ κολάσεως θέρμῳ. ἔθεν ὡς πολλὰ μὲν ἐψεται ἄτοπα, καὶ ἄλλῃ δὲ ἐπιδείξονται πρὸς τὴν οἰκίαν πολιτείαν ἀμέλειαν, καὶ πολλὰν χρησιμότητα ὕλην τῆ αἰώνιῳ κολάσει, ἔδειξαι ἀγνοεῖ. Si vero nunc noviter reparatorium etiam vocaverimus ignem: verendum est, ne fideles hanc existimantes æternam, etiam orantem jam talem esse ignem putent: atque hinc in Origenis errorem prolabantur, æternique supplicii memoriam animis suis excutiant, finem pœnæ statuentes. Ex quo multa quidem sententia absurda, cum et magnam arrepturi sunt circa vitam suam recte instituentiam negligentiam, et magnam suppeditaturi æterno supplicio materiam, nemo ignorat. Et Georgius Corcyrensis Metropolitæ syntagmat. contra Latinos de Purgatorio igne: ἀλλ' ὡ θαυμάσιον ἔφη ἐγὼ, ὁ ἔτω φρονῶν καὶ ἔτω διδάσκων Οὐριγενευσσῆς μοι ἀντικρὺ εἶναι δοκεῖς. Οὐριγενεὺς γὰρ καὶ οἱ κατ' ἐκείνων τέλῃ κολάσεως ἐδούματισαν, ὡς καὶ αὐτὸς τὰς δαίμονας μὲν ἀπολυθηρίδας τινὰς τυγνύμας τυ

135 χεῖν ἀπαλλαγέντας εἰς ἀτελευλήτους κολάζεσθαι. Sed, o admirande, ego inquam, qui ita sentis, et ita doces, Origenista plane mihi esse videris. Origenes quippe, et illius affecta pœnarum finem statuerunt, quemadmodum et ipsos demones post multorum annorum curriculum veniam consecuturos, a sempiternis illis pœnis liberatos. Inter præcipuos affectas Origenis memorantur, Palladius, Evagrius, Didymus, qui 6. tom. Biblioth. Patrum colum 648. docet aperte reparationem dæmonum cum Origene. Et alii, qui cum viderent Gregorium Nyssenum, doctrina singulari, eloquentia insigni, & sanctitate per omnium ora decantata, ut talis viri virtute, atque doctrina sua tutarentur nugamenta, Origenicæ hæreseos pernicioſa venena in scriptis illius malitiose admiscuerunt. Horum tamen

* Vide tamen Allatium de consensu utriusque Eccles. p. 663. & lib. de purgatorio.

TRIODII.

ἀνὸν τὸν δυσσεβῆ βασιλέα, καὶ κατὰ χριστιανῶν ἀνί-
 ῥῳσθ' ἀφ' ἑσέθεν ἱεροῦ Γρηγορίου δέησεν τὴν γενεήν
 σου, καὶ Φαλκονίλλαν τὴν εἰληνίδα ταῖς τὴν πρῶ-
 τας τῶν κληρῶν τῶν σωζομένων συγκαταλέξας, αἱ
 καὶ ταῖς τῶν ἐκλεκτῶν σε σκηναῖς τὸν τῶν σῶν
 ἱσκήνωσον. ἡ δὲ μεγίστη ἡ πρωτομάεστρε Θεέλα.
 ὄρισε, καὶ ἀπὸ ἐσέθεν ὡς σοὶ δεδωκημένοι ἵα-
 νται καὶ ἡμῶν αἰτῆς τεθνηκότων ἀγαθουργίαι προ-
 ἴτι τὰ εὐγενῆ ταύτης νοσφύλα, καὶ καλλίκαρπα
 ἐβλάστησαν, ὡς τὸ ἐνδύον ἐκείθεν, ἐνθεν τὴν
*Domine, Deus, qui Trajanum regem impium
 immoderate tanquam rabidus canis servierat, servi-
 gebennâ ignis liberaſti, & Falconillam gentilem,
 supplicationibus ſervi juſtorum adnumeravi, tu in
 & in electorum tuorum tabernaculis fervorunt
 a. Licet enim Thecla protomartyr maxima fue-
 rit inus Gregorius, ideoque maxima quoque ex te
 inus suppetuit & nobis, qua arponamus, &
 & nobiles hi, recenterque nati, & fructuosi
 in radice arti sunt, surculi, quibus si quid fuerit,
 te, supplere possumus. Et Nicolaus Athenienſis
 in sancti Olei, quod in demortuos canis
 τῶν μὴν τῶν δόλο σου τῶν παρεργήσαντί σε, ὡς ο-
 ἴνῃ καὶ ἀδίειαν ἔχουσι, καὶ ὡς ἐπὶ κενότατος τῆς
 πρωτομάεστρε, τῆ ἐπὶ μητρὶ αὐτῆς εἰδωλολάτρι-
 δέησιν αὐτῆς, ἀλλ' ὡς ὑπεράγαδ', καὶ εὐ-
 αὐτῆς συγγνώμην. καὶ ὡς ἔλυσας τὴν μάστιγ' ἧ
 ἔως τῆ δόλο σου Γρηγορίου τῆ ἀλαλόγῃ, ἐπ-
 ῶν σου ἐκ ἐπὶ εἰδωλολάτριδι, ἀλλ' ἐπὶ τὸν π-
 ῶντα σε δι' ἀδίειαν. Et praebe veniam seruo
 iam commouit, tanquam qui carnem humanam
 subicitur; & ut exaudisti tua voluntate Thecla
 natre gentili exorantem, & non contempsisti
 omnia bonus, & facile conciliabilis exhibuisti illi
 icio liberaſti Trajanum, per extensas preces ſervi-
 di nos quoque supplicantes non pro gentili, sed
 b imbecillitatem te in iracundiam concitavit. D*

fempiterna beatitudine. Αἱ μάλιστα τῶν οἰχομένων ψυχῶν δύο τόποις ἔλαχον εἰς Διαγωγὴν· αἱ μὲν τῶν ἀγίων τὰς ἑρανὰς, αἱ δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν τὸ τῆς γῆς κέντρον τὸν ἄδην δηλαδὴ, πλὴν αἱ μετὰ τῶν ἀγίων ἐλευθερία τετίμηται· ὅτι καὶ πάντα τὸν κόσμον καὶ τὴν Ἔδεμ τῆς Τρυφῆς, 137 τὸ χωρὶς ἐιδιότημα ἔχουσιν. αἱ δὲ κατακρηθεῖται εἰς ἄδην μένειν ψυχῶν ἐξελθεῖν ἐκαστὴ εἰς ἡμέρας τῆς κρίσεως καὶ Φωτὸς, ἢ τῆς ἀνέσεως ἀπολαύσαι κωλύονται· εἶχ' ὅτι πρὸ τῆς κρηθῆναι κολάζουσαι· ἔτε γὰρ οἱ ἀγιοὶ τῶν ἀγίων ἐκείνων ἀγαθῶν ἀπολαύσει πρὸ τῆς κρίσεως, οὔτε οἱ ἀμαρτωλοὶ τῆς ἀπερανίστου κολάσεως ἐν μέσσεια γίνονται. αἱ δὲ ὅτι ἐν Φυλακῇ κατεχόμενοι ζοφωρᾷ φοβητικῆς καὶ ὠμῆς, καὶ ἀπειθήμονας ἐπιτάτας τὰς δαίμονας ἔχουσιν· οἱ γὰρ ἐκ εἰσὶ τῆς διαμοίσεως ἀρκεύθηται τινὰ, πῦρ πνεύματος, πῦρ βλέποντες νυκτὶ εἰκότες τὰ πρόσωπα Διατῆ κατηφῆς καὶ μισάνθρωπον. *Defunctorum anima duo ad degendum loca sortita sunt: sanctorum, caelum, peccatorum, terra centum, infernum nempe. Sed sanctorum libertate gaudent, quod est orbem uni versum, et Edem voluptatis locum sedem habent: qua vero ad infernum condemnatae sunt anime, e egrediendi ad diem iudicii, et iudicium, vel resurrectionis alicujus participes fieri, prohibentur. Etenim neque sancti sempiternis illis bonis ante iudicium perfuuntur, neque peccatores tormentorum, quae nullum finem habent, participes fiunt: verumtamen carcere tenebrosa mancipate, difficiles, inhumanos, atque immisericordes custodes demones experiuntur, qui nulli extra carcerem caput efferre permittunt, ignem spirantes, ignem intuentes, facie nocti similes propter tristitiam atque inhumanitatem. Error hic damnatus est in Concilio Florentino sessione ultima in Decreto Unionis Graecorum, & Latinorum, & in Concilio Tridentino, sessione 25. & disertis verbis ab Innocentio III. cap. Apostolicam, Extra. de Presbytero non baptizato. & Benedicto XII. in Extravag. quae incipit, *Benedictum DEU*. & sane si quis auctorum loca, pro visione sanctorum beatifica post mortem, in unum colligere fascem voluerit, ne illa ingens volumen conficeret; fere enim nullus est, dummodo occasio se obtulerit, qui visionem illam aperte, & sine involucris non fateatur. Nos omis sis reliquis, uno vel altero, eoque non ita omnibus obvio contenti erimus. Auctor vitæ sancti Theodori Studitæ: ΑΛΛΑ σὺ μὲν ὡς ἰερώτατε πατέρη ἔτα καὶ βίος, ἢ μεταβάς, νῦν ἐν ἑρανῶ κομίζεις τὰς ἀμαρτίας, Φωτὶ τῷ μεγάλῳ παρῆσα μὲν, καὶ ταῖς ἀνυγαῖς τῆς μακαρίας καὶ ἀρχικῆς Τριάδος ἐλαμπό-*

probat. Et Joannes Hagioelita in Encomio Macarii Ægyptii, 123
 Οὐ τὰς προσευχὰς καὶ κρανίον ἔλαβεν τῷ Θεῷ ἱερέως ἐν τῇμεν κείμηνον
 τῷ θεοδόξῳ ἀνεκλήσει, καὶ ἐν τοῖς βασάνοις αἰσιν χαριζομένης ἐπέδειξεν,
 ὅτι ὑπὲρ αὐτῶν γέγοντο. Cujus preces & calvaria ejusdam gentilis
 sacerdotis in cremo projecta admirabiliter predicavit, & iis, qui in tor-
 mentis erant cessationem suppeditantes, cum pro illis funderentur, de-
 monstravit. Theophilum ab alterius vitæ supplicii liberatum san-
 ctorum precibus, præter Nicephorum, tradunt Zonaras Histor.
 tom. 3. in vita Michaelis filii, Constantinus Manasses in Syno-
 psi. Gennadius pro Concilio Florentino pag. 5. & alii. Traja-
 ni, Theodorus Metochita Histor. Rom. lib. 1. Gabriel Philadel-
 phiensis pro Græcis contra Latinos different. 4. ex Joanne Da-
 masceno. Quæ si vera sunt, jam post hanc vitam in inferno re-
 demptionem, ac salutem esse comprobant. Et licet plerique
 apud Latinos, quibus historia de salute Trajani cordi est, ut
 similem errorem evitarent, multa commenti sint: hi quidem
 Trajanum ad vitam revocatum à sancto Gregorio, & baptiza-
 tum, rursusque vita functum abiisse in cælum: Alii non re-
 vixisse corpus, sed clanculo animam à Gregorio baptizatam:
 Alii haud quaquam ab inferis liberatam, sed tantummodo pœ-
 nis alleviatam: Alii alia ridicula addidere, ut de cranio illius
 cum vivida adhuc lingua reperto. Alii item scholastice disse-
 rentes, rem ita potuisse esse voluerunt, Trajanum, postquam
 ex hac vita migravit, secundum præsentem justitiam in Tarta-
 rum detrusum, secundum autem superiores causas, quibus præ- 124
 videbatur ad vitam revocandus orationibus S. Gregorii, erat de
 illo aliter disponendum, quare non finaliter fuit in inferno de-
 putatus. Alii tamen saniori consilio, inter fabulas, & anilia
 nugamenta, u) totum hoc, quod de Trajani salute refertur,
 rejecerunt. Licet, inquam, res hæc ita pertractetur à Latinis,
 Græci tamen apertis velis, & sine ulla sui dicti emollitione,
 quin etiam factum aliorum exemplis comprobantes, in eam
 (Mmm) ive-

u) Flores è Romana Ecclesia scriptores qui fabulam illam explodunt, laudavi in Biblio-
 theca latina, ubi de Plinii junioris Epistolis. Quamquam ex eadem Ecclesia Romana
 non defunt qui huic & similibus narrationibus libenter accommodarunt fidem, ut Al-
 phonfus Ciacconus, cujus Apologia pro relatione de Trajano inscribitur: *Historia
 Serijsimè à multorum calumnie vindicata.*

sempiterna beatitudine. Αἱ μάλιστα τῶν οἰχομένων ψυχῶν δύο τόποις ἔλαχον εἰς διαγωγὴν· αἱ μὲν τῶν ἀγίων τὰς ἑρανὰς, αἱ δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν τὸ τῆς γῆς κέντρον τὸν ἄδην δηλαδή, πλὴν αἱ μὲν τῶν ἀγίων ἐλευθερία τετίμηται· ὅτι καὶ πάντα τὸν κόσμον καὶ τὴν Ἔδεμ τῆς Τρυφῆς, 137 τὸ χωρὶον εἰδικτήματα ἔχουσιν. αἱ δὲ κατακριθεῖσαι εἰς ἄδην μένου ψυχῶν ἐξελεῖν ἐκαστὴ εἰς ἡμέρας τῆς κρίσεως καὶ Φωτῆς, ἢ τῶν ἀνέσεως ἀπολαύσαι κωλύονται· ἔχ' ὅτι πρὸς τὴν κριθεῖσαν κολάζονται· ἔτε γὰρ οἱ ἀγιοὶ τῶν ἀγίων ἐκείνων ἀγαθῶν ἀπολαύσει πρὸς τὴν κρίσεως, οὔτε οἱ ἀμαρτωλοὶ τῆς ἀπερανῆς κολάσεως ἐν μέσσεια γίνονται. ἀλλ' ὅτι ἐν Φυλακῇ κατεχόμενοι ζοφραῖ Φοβητικῆς καὶ ἰμῶς, καὶ ἀνελετήμονας ἐπιτάτας τὰς δαίμονας ἔχουσιν· οἱ ἐκ εἰσὶ τῆς διαμοίσεως ἑξουσίῃς τινά, πῦρ πνεύματος, πῦρ βλέποντες νυκτὶ εἰκότες τὰ πρόσωπα δια τὸ κατηφές καὶ μισάνθρωπον. *Defunctorum anima duo ad degendum loca sortita sunt: sanctorum, caelum, peccatorum, terra centrum, infernum nempe. Sed sanctorum libertate gaudent, quod est orbem uni versum, et Edem voluptatis locum sedem habere; quae vero ad infernum condemnatae sunt anime, eo egrediendi ad diem iudicii, et lucinis, vel reserentis alicujus participes fieri, prohibentur. Etenim neque sancti sempiternis illis bonis ante iudicium perfuuntur, neque peccatores tormentorum, quae nullum finem habent, participes fiunt: verumtamen carcere tenebroso mancipata, difficiles, inhumanos, atque immisericordes custodes daemones experiuntur, qui nulli extra carcerem caput efferre permittunt, ignem spirantes, ignem intuentes, facie nocti similes propter tristitiam atque inhumanitatem. Error hic damnatus est in Concilio Florentino sessione ultima in Decreto Unionis Graecorum, & Latinorum, & in Concilio Tridentino, sessione 25. & disertis verbis ab Innocentio III. cap. Apostolicam, Extra. de Presbytero non baptizato. & Benedicto XII. in Extravag. quae incipit, *Benedictio DEU.* & sane si quis auctorum loca, pro visione sanctorum beatifica post mortem, in unum colligere fascem voluerit, ne illius ingens volumen conficeret; fere enim nullus est, dummodo occasio se obtulerit, qui visionem illam aperte, & sine involucri non fateatur. Nos omis sis reliquis, uno vel altero, eoque non ita omnibus obvivo contenti erimus. Auctor vitæ sancti Theodori Studitæ: Ἀλλὰ σὺ μὲν ὡς ἱερώτατε πάτερ ἔτω καὶ βίαι, καὶ μετασῆς, ἵν' ἐν ἑρανῶ κομίζεις τὰς ἀμαρτίας, Φωτὶ τῷ μεγάλῳ παρρησιάζῃ, καὶ ταῖς ἀνυαῖς τῆς μακαρίας καὶ ἀρχμῆς Τριτάδου ἐλαμπό-*

λαμπρόν τε τρανυτέρον τε καὶ καθαρώτερον, ὅλην γὰρ ὄλω τὴν αἰγλήν διχρόν τε θεότην, καὶ τῆ ἐνάσει ταύτης θεώμα. Tu vero sanctissime Pater, hac ratione vita defunctus, atque demortuus, nunc in caelo fers praemia, lumini magno assidens, & fulgoribus beatae & dominicis Triadis clarior, purgatiusque collustratus, totum tota mente splendorem deitatis accipiens, & illius unione deificatus. Auctor vitae sancti Cosmae Melodi: Ἡ μὲν ἐν ἁγίῳ πρόβησις κατὰ καιρὸν εἰς ἔργον ἐκβέβηκε, καὶ πρὸς τὰς ἑρανοὺς μετέβη μονὰς, ὁ γὰρ τῶν ἰω ὄντι ἐπαξίως, καὶ προσβέβη τῶν πατρῴσι καὶ διδασκάλου, ὁ πατὴρ καὶ διδασκαλός, καὶ νῦν ἀμείσως παρῆς ὡς τῆ ἐνιαία Τριάδι ταῖς ἐκείθεν Φερικῶσι καθαρώτερον καταλάμπεται. Et sancti quidem praesagittio tempore opportuno orate effectum habuit, gradumque fecit ad caelestes mansiones, vere eorum dignus, & appositus est Patribus & Magistris, Pater ipse & Magister, & nunc immediate Triadi in unitate conspicua assistens, quibus inde effulgent splendoribus, purgatius illustratur. Joannes Patriarcha Hierosolymitanus in vita sancti Joannis Damasceni: καὶ νῦν ἐκ ἐν ἐπινοῦν ἔστιν ὁρᾶν, ἃκ ἐν ἐκλυπώματι προσκυνοῦν, ἀλλ' αὐτὸν ἐπιανέλαι κατὰ πρόσωπον ἀνακαλυμμένον πρόσωπον βλέπων τὴν δόξαν τῆς μακαρίας Τριάδος. Et nunc non in imagine illum intuetur, non in effigie adorat, sed ipsum facie ad faciem detecto capite conspiciat, gloriam beatae spectans Trinitatis. Gregorius Patriarcha in vita sancti Lazari: καὶ νῦν ἐστὶν λαζαρεῖ ἐν ἑρανοῖς χορεύων σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις χορείαν τὴν ἀκατάπαντον, τὴν δόξαν ἑκκυρῶ ἀκατάλυτον πρόσωπον ἐνοπλιζόμενος καὶ ἰδὼν πᾶσι κωμῆ τὸν δεσπότην ἐργαζόμενος. Et nunc Lazarus in caelis est, cum reliquis sanctis nunquam cessantem saltationem saltans, gloriam Domini aperto capite conspiciens, & omnibus simul Dominum propitium reddens. Et ex schismate etiam ipse errorem hunc detestati sunt plerique, & tractatibus etiam editis oppugnarunt. Vide sis Glycx, sive Zonarae epist. 20. & 21. Gabrielis Severi Philadelphiensis Episcopi cap. 5. inter ea, quae scripsit pro Græcis neotericis adversus Latinæ Ecclesiae dogmata. Rideres, mi Aurberte, aliquorum ex Græcis, qui nunc vivunt vesaniam; namque cum hisce vel similibus auctoritatibus illis mutire necesse sit, quidem clarior, aut apertius dici potuit? ne videantur palam obnoxii, respondent dicta Patrum encomia esse sic prolata ad extollendam, magnificandamque sanctorum vitam & mortem, re tamen vera eos, quod ipsi sentiunt, sensisse. Alii, illud nunc, (N n n) 2 quod

140 quod in auctoritatibus habetur, non præfens tempus, sed futurum indicare: ficque non quam nunc sancti gloriam possident, sed quam post iudicium possessuri sunt, nobis verbis illis significare. O castos, o divinos sanctorum Interpretes! qui, quod in corde sanctorum somniant, asserunt, quod ex ore effluit, & scripto confirmatur, abjiciunt. Patres scilicet in tradendis nostræ fidei dogmatis aliud habuere in ore, aliud in corde, & quod magis mirere, fanaticis ejusmodi revelarunt, nam aliunde unde ipsi sciunt sanctorum aliam in corde fuisse sententiam, aliam scripto & ore professos. Deinde si *nunc* futurum tempus designat, ideoque gloriam non quæ nunc est, sed quæ futura est, eaque post iudicium significare, sequetur etiam reliqua omnia, quæ Patres dictæ gloriæ adnectunt, non nunc præstari, sed explenda ea quoque post iudicium. Ergo post iudicium DEum pro nobis orabunt, nobis succurrent, venient ad nos vocati, miseris opem ferent, indigentibus præsto erunt, & sexcenta alia. At si post iudicium nulli homines, nullum auxilium necessarium, necesse fuerit illa tunc effici, cum opus fuerit, ac *nunc* opus sunt non post iudicium sanctorum pro nobis intercessionem, ergo *nunc* quoque non post iudicium DEum vident, Trinitati assistunt, &c. & tamen nugas prædicantibus non male creditur. Argumentis & rationibus Græcorum abunde latis fit à D. Thoma, Bellarmino aliisque.

141 III. Tertius error in Synaxario de extremo iudicio p. 17. à col. 1. f. Qui damnatorum pœnas non esse corporeas 2) tradit, sed tantum tenebras nescio quas, & DEI privationem, & animarum propter conscientia stimulos consumptionem. Α δὴ πάντα λαμπρῶς ἢ ἐκκλησία ἔχει θεῶν δοχομένη οἷται τρυφήν μὲν, καὶ βασιλείαν ἑρανῶν εἶναι τὴν μετὰ θεῶν τῶν ἁγίων συλλεγεμένην, καὶ τὴν ἐσομένην ἐκείνοις ἔλλαμψιν διηγεκῆ καὶ ἀνάβασιν, βάσανον ἔχει καὶ σκότῳ, καὶ τὰ τοιαῦτα τὸν ἀπὸ θεῶν μακροσμὸν, καὶ τὴν τῶν ψυχῶν ἀλλοτρίαν ἔχει συνειδύτῳ δαπάνην, ὅπως δι' ἀμελείας καὶ τρυφῆς προσκαίεται ἔχει

2) Hæc sententia non Origeni solum sed & Ambrosio, Augustino & aliis Ecclesiæ doctoribus olim placuisse videtur. Vide Benedictinorum notas ad Ambrosium T. I. p. 1460. Sixtum Senensem lib. 5. Bibl. sanctæ annotat. 40. & Dionysium Petavium dogm. Theol. de Angelis III. 5. S. Ephrazmo Syro tamen præter rem tribui istud dogma, adversus Eliam Dupinicum disputavit Petrididierius, quem si placet vide.

Θείας ἐλάμψεως ἐσαρηθσαν. Quae omnia plane DEI Ecclesia suscipiens existimat delicias ac regnum caelorum una cum DEO sanctorum consuetudinem, & futuram illis perpetuam illustrationem, atque ascensum esse. Tormenta vero, & tenebras, & similia à DEO elongationem, animarumque propter conscientiam consumptionem, quando negligenter luxus caduci causa divina illustratione privati sunt. In contrarium est communis doctrina Ecclesiae, & auctoritas B. Gregorii 4. Dialogorum, qui sic ait, Ignem gehenna corporeum esse non ambigo, in quo certum est damnatorum corpora cruciari.

IV. Quartus error est in eodem Synaxario, de tempore secundi Domini adventus. Cum enim dixisset illud Dominum abscondisse discipulis, tandem ita determinat, licet ex aliorum sententia, post septem annorum millia a) futurum, pag. 16. b. c. i. f. Πότε ἂν μοι γενέσεται ἡ αὐτῆς παρουσία εἰδὲς εἶδε. Ἔτο γδ καὶ ὁ κύριος τοῖς ἀποστόλοις ἀπέκρουσεν. τῶς γε μὴν σημεῖα τινὰ ἐπέφη προηγήσασθαι, ἃ τῶς τῶν ἁγίων καὶ πλασύτερον διεσάφησαν, λέγεται 142 ἵ ὅτι μὴδὲ τῶν ἐπὶ ἅ χιλιάδων χρόνον παρέλευσιν ἔσται. Quando vero illius adventus erit, nemo scit, hoc enim & Dominus Apostolis abscondit. Nihilominus signa nonnulla praecessura manifestavit, quae plerique Sanctorum fusius exposuere. Fama vero est post septem annorum millia exacta futurum. Ubi dupliciter errat: Primo, tempus adventus determinat contra verba Domini. b) De die autem illo, &c. Et, c) non est vestrum nosse tempora, &c. Secundo, quod falsum enunciavit, secundum enim Graecorum computum Ecclesiasticum, qui diversus omnino est à Latino, in ea tamen Ecclesia semper in usu, licet etiam non omnibus Graecis conformis fit,

(N n n) 3

fit,

a) Quae modo DEUS sex diebus mundum condidit, ita sex millibus annorum (ut millenarii singuli singulis diebus respondeant) etiam consummandam mundi durationem, multi veteres tradiderunt, qua de re conferre juvabit Allatium in notis ad Eulathium Antiochenum p. 248. seq. atque Menardum & Cotelerium ad Epistolam quae S. Barnabae Apostolo tribuitur sect. 15. Postea alii iudicium extremum differendum esse sibi persuaserunt usque ad Sabbati sive septimi millenarii dimidium, quae sententia illustris locus est Germani CPolitani ab eodem Cotelerio jam laudatus. Denique alii futurum CHRISTI adventum statuerunt sub iam diei Sabbati Mystici sive septimi millenarii finem, atque haec ipsa sententia est quam hoc loco in Graecis Allatius carpit, quae tamen illi communis est cum aliis doctoribus Latinae etiam Ecclesiae, ut dixi ad Philastrium.

b) Matth. XXIV. 36. Marc. XIII. 32.

c) Act. I. 7.

fit, quibusdam enim annis Græci singuli, qui calculum annorum a principio mundi prodixerunt, discordant, hi contractiorem chronologiam statuentes, jam tempus ab hoc auctore determinatum elapsum est. Annum enim 7615. vel 762. vel secundum communiorum opinionem 7139. d) percurramus, & tamen Domini adventus, de quo sermo est, nullus apparuit. Deceptum hunc auctorem eorum opinione puto, qui sex annorum millibus mundi duraturi tempora finiebant, multorum etiam Patrum, ut videbatur, auctoritate firmata. Prescriptum enim tempus excefferat, quare ipse experimento edoctus falsa quæ de hac duratione dicta erant fuisse, non tamen melior factus, neque aliorum erroribus prudentior, tempus in septem millia dilatavit.

143 Quod etiam falsum esse decursu temporis comperimus. Loquimur nunc de computo Græcorum, quo Xanthopulus utebatur, & quo nifus similia propinabat. Quod si Latinorum computum respiciamus, res aliter se habet. Consideratius itaque Josephus Bryennius orat. I. de futuro iudicio, & sempiterna beatitudine: Ποτε μὲν ἔσαι ἡμέρα τῆς κρίσεως, ὁ Χριστός, ἡ ἀνοσοφία ἀρρωθεύσας ἀπεκρίνατο, ἕως οὖν, πῶς ἢ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας μάστιγι δέν. ἔδὲ οἱ ἀγγελοὶ ἔβρανε, ἔδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου, ὅπου γίνωσκῃ οἱ ἐν τῷ ἔρανε ἀγγελοῖσσι πῶς ταύτης τὸ ποτὸς αὐτῆς ἔσαι ἡμέρα τῆς κρίσεως. εἰ γὰρ ἐκάστω τὸ τέλος ἀόηλον εἶναι ἡ πρόνοια ἐκείνη ἐπισκοπῶ σῶτηριον πολλῶν μᾶλλον τὴν ἐκείνην συντέλειαν ἐπ' ἀφελείᾳ κοινῇ τοῖς πᾶσιν ἀγνώριστον εἶναι πανσόφως αὐτὴν προείρησε. καθὼς πῶς ἔζητήματ' τῶν ἐν τοῖς πῶς ἔζητήματ' τῶν ἐν τοῖς περὶ σωτηρίας πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀγάπην λόγος διζηδικώτερον, καὶ σαφύτερον εἴρησε. Quando vero erit dies iudicii? Christus ipsa sapientia interrogatus hoc modo respondit: De die autem illa & hora nemo novit, neque Angeli caelorum, neque Filius, nisi Pater solus. Ubi itaque neque caelestes Angeli sciunt de eo, quando dies iudicii futurus est, etenim si singulorum finem ignotum esse providentia voluit pro cuiuslibet salute, multo magis mundi consummationem occultam esse, ad communem omnium utilitatem praedeterminavit: quemadmodum nos de hac quaestione in nostris de Consummatione orationibus fusius clariusque ad vestram dilectionem egimus.

V. Quintus error ordine erit, quem si multorum errorum quasi in unum congeriem dixeris, verum dices. Est enim veluti

d) Si anno Græcorum demas 5508. prodit annus CHRISTI 1631.

veluti fecunda mater errorum multijuga sobole fecundissima. In fecunda namque Quadragesimæ Dominica, quam ex restituto imaginum sacrarum cultu, & hæreticis profligatis ὀρθοδοξίας, quasi *rectæ fidei* nominant; ubi veræ rectæque fidei professionem emittunt, & singula religionis capita palam & in aperto, voce alta consentitur, sectarios, eorumque hæreses iteratis anathematis damnant, nescio qua ratione dæmon malus impie ita omnia confundit, ut hæreson potius protestatio, quam rectæ fidei dicenda sit. Pro libidine enim sanctissimos quoque viros, qui fidem vita & sanguine tutati sunt, iniquo silentio involvunt, pessimos quosque & fidei hostes odio & adulatione, mirificis laudibus extollunt. Ideoque non immerito conditionem modernorum Græcorum, quæ similibus addicta in Ecclesia recitaret, deplorabat Georgius Trapezuntius ad Joannem Crebuclesium, de processione Spiritus sancti. Ἀλλ' ἰνταύθα ἡ λόγῳ γειόμενος ἔξω γίνομαι ἑμαυτῆ τῷ πάθῃ κλέμῃ. εἰ μὲν τῷ ἀθλίῳ; εἰ μὲν, ὅτι τὸ ἐμὸν γένος τὸ ὀρθοδοξότατον ποτε καὶ Χριστὸ Φίλον εἰς ἔτο ἀσεβείας κατ' ἡλθε, ὡς ἐπινοήσας φροῦσαι τὰ ἑ Παλαμᾶ, καὶ κατ' ἑτῶ τῷ ἀναθέματι παραπέμπων Τριάδα καὶ τὴν αὐτῆς. ἕως ἑμᾶν κατὰ τῆς ἀληθείας ἡδ' ἰν' ἀποφυγῆς τὴν αὐτῆς ἀληθείας λόγῳ ἀποτολμῆσαι κηρύττειν ἀπίερες ἕσας τὰς ἐνεργείας τῆς Θεῆ, καὶ ἀκτίστῆς εἶναι, καὶ ἀπείρακτις τῆς οὐσίας διαφέρειν, καὶ πιστεύειν ἔξω Τριάδῃ ἐνωτικτικῶν, καὶ τὴν μὴ 145 οὕτω φροῦντας ἀποκηρύττειν τὴν ἐκκλησίαν, ἥτοι τὴν παλαιᾶς Ῥώμης ἐρώτα καὶ μαθήση. καὶ, καὶ ἀνοιγῆσεται σοι. ἀκολούθῃ τοῖς σοῖς διδασκάλοις, Ἀθανασίῳ τῷ πάνυ, Βασίλειῳ, Κυρίλλῳ, τῷ Νύκτις, καὶ τοῖς λοιποῖς. ὡς δὲ τῷ ἀναθέματι Παλαμᾶν, τὸν ἰσα Φύγη τὴν Ῥώμης δόξαν, ἥτοι τὴν ἀλήθειαν αὐτῆν εἰς πολυθείαν, καὶ αὐτῆς τὴν ἐλληνικῆς πολλῶν χεῖρῶν εἰσελάοις πασαν τὴν ἐκκλησίαν Γραικῶν. τίς τραγῶδος ἐκτραυλίσθη, ὡς οἶ, ταῦτα. τίς ἀκούσας ἀποκλαύσεται; ἐμοὶ δ', εἰρησῆσαι καὶ τὰ ἀληθῆς, ὅταν τῶν μνησῶ, ὡς περὶ τῆς φιλολογίας γυναικί οὐκ ἔτι ἐπέρχεται ἕως τὰς παρειάς, καὶ τὴν κόμην ξαίνειν χερσὶ, δίδου εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ ὑπὲρ παλάμαις τὰ γόνατα ἐνδυμῆσαι τὴν ἑ γένεως ἀπώλειαν. ἀλλ' εἰ καμῶς εἴναι τῶν τριῶν θεῶν. οἶδα καὶ ὅτι κατὰ γὰρ Γραικός τῆ δόξῃ ὡς ἀνοήτῃ. ἐγὼ δ' ὡς περὶ ἀληθῆ λέγω, ἕτω μὲν ὁ Χριστὸς φησὶται ἐν ἡμέρᾳ τῆ κτίσεως. Sed cum huic dicendo accesserim passione devictus extra me fio. Ve mihi misero; Ve mihi, quod gens mea, que aliquando quam orthodoxam fidem sequebatur, & Christi amans in id impietatis prorupit, ut synodice ea, que Palamas, sen-

tires, & singulis annis anathemate devoveas, Triadem, illiusque cultores: adeo adversus veritatem insanisti, ut dummodo insolabiles veritatis rationes declinares, ausa fueris, infinitas DEI operationes predicare, easque increatas, & infinite ab essentia differe, credereq; aliquid extra Triadem increatum, & eos qui aliter sentiunt ab Ecclesia exturbare, seu à veteri Roma. Quare & discas. Pulsa, & aperietur tibi: sequere tuos praeceptores Athanasium magnum, Basilium, Cyrillum, Nysse-
 146 num, & reliquos. Dic anathema Palama, qui ut Roma sententiam declinaret, seu potius veritatem in multos deos, & Gentilium ipsorum multo perniciosiores Græcorum universam Ecclesiam coniecit. Quis Tragedus hac uti adderet, tragedia prosequetur? quis abunde deplorabit? mibi sane, verum enim dicitur, dum hac in mentem venimus, veluti cuidam lacrymis dedita mulieri subit unguibus laniare genas, & manibus comam evellere, capiti plagas appingere, & palmis pulsare genus gentis meae exitium reminiscenti. Sed similitudo lacrymarum nunc tempus non est. Novi enim quod qui opinione Græcus es, irrides me veluti mente captum. At ego quemadmodum vera dico, ita mibi DEUS parcat in die iudicii. Ut melius vero hæc quæ diximus innotescant, illa animadvertenda sunt.

Primum, Synodicum tomum, e) in quo ista omnia continentur, impudentissimo mendacio septimæ Synodo generali appingunt, ut Synodi sanctissimæ nomine quisquilius, ac deliramentis suis fidem faciant. Nihil tale in ea Synodo reperitur. Qui id enim fieri potuit, ut res post illam Synodum multis annorum centuriis gestas Synodus illa prævidens, ac determinens, has quidem laudando, illas damnando publicaret. Quare Philotheus Patriarcha, cujus superius meminimus, Synodicum hunc à se conscriptum, ut ego existimo, & ex serie Patriarcharum, quos in eo commemorat, legenti facile patet, ne auctoris damnati nomine scriptum vilesceret, sub specioso septimæ Synodi titulo editum in Ecclesiis Græcorum alta voce recitari quotannis instituit.

147 Secundum, verisimile esse, nonnulla præsertim quæ in principio leguntur, cum de Imaginum restitutione, aliisque in septima Synodo pertractatis agant, ab eadem Synodo, multis immutatis,

e) Hic est quem schismaticorum tomum Synodicum vocare solet Allatus, ut de Synodo Photiana p. 446. 450. &c. de purgatorio p. 153.

mutatis, vel innovatis excerpta. Verum reliqua alia post mentionem Nicephori, & Methodii Patriarcharum, ubi Ignatii & Photii memoriam facit, ad finem usque Synodici, nulli dubium esse debet, ab eodem Philotheo ex ingenio fuisse adjuncta ad propriæ sententiæ pro defensione Gregorii Palamæ propugnationem, & aliorum oppugnationem.

Tertium, multas hæreses contineri in ea parte potissimum, ubi contra Joannem Italum, & Barlaamum, & Acyndinum insurgit, eosque multiplici anathemate ferit, omnes e penu Gregorii Palamæ, ac similium prognatas, quas cum Demetrius Cydonius libro de hac re edito contra Palamam, & nuper * Græce & Latine edito, fuscè prosequatur, ne nimius sim, silentio prætereo.

Quartum pag. 77. b. c. i. m. Ignatium & Photium sanctissimos vocat Patriarchas, & orthodoxos, & infra pag. 82. b. c. i. Quod etsi de Ignatio verum est, de Photio f) tamen nonnisi in Historia Ecclesiastica rudis, & schismatis fautor dicit. Malorum enim omnium, quæ ad hæc tempora Græcorum Ecclesiam deturpant, prima origo & causa, ipse Photius fuit, qui eam ab Ecclesia Latina veluti a matre filiam separavit, multisque pravis opinionibus imbuit. Et quod omnium pessimum est, adeo in similibus obstinatam esse erudit, ut malum adeo ingravescens non jam sentiat, & remedia in ejus salutem ab Ecclesia Latina exhibita respuat, & in tanto malo pertinaciter gaudeat. 148

Quintum pag. 77. b. c. i. m. Omnia scripta vel dicta tam contra Ignatium, quam ipsum Photium damnat. *Ἀπὸ τῶν ἁγίων πατριάρχων Γερμανῶ, Ταρασῆς, Νικηφόρου, καὶ Μεθοδίου, Ἰγνατίου, Φωτίου, Στεφάνου, Ἀβελίου, καὶ Νικολαίου γραφέντα, ἢ λαληθέντα, ἀνάθεμα. Omnia contra sanctos Patriarchas Germanicum, Nicephorum, Tarasium, & Methodium, Ignatium, Stephanum, Photium, Antonium, & Nicolaum sive scripta, sive dicta, anathema.* Ergo anathematizanda est octava Synodus generalis contra ipsum Photium, pro restitutione Ignatii celebrata. Ergo
(Ooo) anathe-

* Edente Petro Arcudio, inter opuscula aurea Rom. 1630. 4.

f) Solenne est Allatio & aliis Ecclesiæ Romanæ affectis in Photium, tantopere ab aliis laudatum, velut hostem convitia & maledicta congerere, ut patet ex ejus libris contra Creyhtonum, contra Hottingerum, nec minus de Synodo Photiana, & de utriusque Ecclesiæ consensu II. 4. seq. &c.

anathematizandæ epistolæ Adriani Papæ, Nicolai, Joannis, & aliorum Pontificum sanctissima scripta, quæ Photii in Ignatium machinas, in Ecclesiam Romanam dolos, in optimos quosque infidias, & illius improbam & execrabilem vitam deprædicant, vel eo solo nomine quod contra Photium sint. Et ut plausibilior res videatur, etiam contra Ignatium scripta & dicta damnat, cum unum ex iis veracem fuisse oporteat, alterum iniquum, & alieni occupatorem. Et tamen scripta contra Ignatium ipsi recipiunt, cum Pseudosynodos Photii, & latrocinialia conventi-
 149 cula exofculentur, & inter alias Synodos connumerent: cano-
 nesque ibi editos etiam prolixis commentariis cohonestent. Quæ omnia ut honori Photii Græci consulere, non nunc primo, sed ab eodemmet Photio, etiam dum viveret, post Ignatii obitum tentata fuisse ex iisdemmet Photii technis, & dolis comprobantur. Nam Joannes Pontifex, cum ad Basilium Imperatorem, Clerum Constantinopolitanum, & ipsum Photium, etiam legatione missa, de restitutione ejusdem scripisset, mandassetque quidquid in ea legati cæterique servare debuissent, ipse Photius, legatis Pontificis sive assentientibus, sive conniventibus, in Pseudosynodo, quam pro sui restitutione congregavit, si modo vera sunt quæ in ea narrantur, & non ex libidine Photii conficta, postquam a se corruptas, quibusdam additis & detra-
 ctis, Joannis literas publicasset, illud summo studio conatus est consequi, ut acta octavæ Synodi contra se, auctoritate Concilii, & ipsius Pontificis damnata, de medio tollerentur, & sic tandem omnis eorum memoria sensim obscurata evanesceret. Primum in epistolam Joannis ad semet redditam illa perfide inseruit:
 Την ἡγενομένην κατὰ τὴν σὴς εὐλαβείας σύνοδον ἐν τοῖς αὐτοῖς ἡκουσασ-
 μέν, καὶ ἐξωστρακίσασμένον παντελῶς, καὶ ἀπεβαλόμεθα κατὰ τὸ ἀλλοθί,
 καὶ ὅτι ὁ πρὸς ἡμῶν μακαρίων Παπῶν Ἀδριανὸς ἐχ' ὑπέγραψεν ἐν αὐτῇ.
 Quæ vero Synodus in urbe ista contra reverentiam vestram habita est,
 eam nos irritam fecimus, atque omnino abrogavimus, & rejecimus tum
 150 ob alia, tum etiam quod qui fuit ante nos beata memoria Papa Adriano,
 non subscripsit Synodo illi. Et illa in Commonitorio Fratribus
 Paulo, & Eugenio Episcopis, etiam ab ipso Photio falsato, quod
 legitur Synodi Photianæ act. 2. Volumus præterea ut contra universam
 Synodo promulgetur, quod Synodus habita adversus prædictum Patriar-
 cham

ebam Photium, tempore Adriani sanctissimi Pape, tum Romæ, tum Constantinopoli, ex nunc habeatur nulla & irrita, & non numeretur eum alia sancta Synodo. Ibidem etiam varix Patriarcharum epistolarum recitantur, quarum ille scopus fuisse videtur, ut octava Synodi contra Photium acta damnarentur, & act. 3. a Patriciis etiam eadem Synodus destruitur. Sic item in alia Synodo Photiana, sed breviori illa quidem, quam mex schedæ subministrarunt: illa ad fastidium usque etiam in subscriptionibus Legatorum Apostolicorum, & Imperatoris, illiusque filiorum repertuntur. Ἀλλὰ μὴν καὶ κατὰ τὸ ἔκομμονιστοῦ ῥήτον ἀποβάλλομαι, καὶ ἀναθεματίζω τὴν κατ' αὐτῆς συστάσαν σίνονδον ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τῶν ἁγίων ἐκκλησίᾳ, ὡς ἁνθως καὶ ἅπαντα τὰ πραχθέντα κατ' αὐτῆς ἐν τοῖς καιροῖς ἔν ἐν σέβει τῆς μνήμης Ἀδριανῆς Πάπας Ῥώμης κατὰ τὸ κεφάλαιον ἔκομμονιστοῦ κατὰ γὰρ, καὶ ἀναθεματίζω, καὶ ἀποβάλλομαι, καὶ ἐν ἀριθμῶ σινώδων ἑδαμῶς τὰ αὐτὴν κατὰ ψηφίζω. Verba sunt Petri Legati Pontificii: Quinimmo & secundum Commonitorii verbarum 151
 jicio & anathematizo Synodum contra eum, Photium, celebratam in sacra Constantinopolitana Ecclesia, similiter & omnia contra ipsum temporibus pie memorie Adriani Pape Romani facta juxta Commonitorii clausulam, irrita facio, & anathematizo, & rejicio, & inter aliarum Synodorum numerum nullo modo illam constituo. Et: Πάντα τὰ κατ' αὐτῆς συστάσαν ἐν οἷσ' δὴ ποτε γέγονεν, καὶ παρ' οἷσ' δὴ ποτε προσώπη τῶν αὐτῶν κατὰ υποβάλλων ἀναθέματι. Omnia contra ipsum in quocunque loco, & a quacunque persona facta eidem subjiciens anathemati. Καὶ ἀποβολῆ πάντων τῶν κατ' αὐτῆς γραφέντων, ἢ λαληθέντων. Et omnium contra eum aut dictorum, aut factorum ejectione. Hæc licet falsa sint, & Photiana commenta, nec ab Ecclesia Romana unquam recepta, ut infra, cum de excommunicatione Photii dicemus; similitum tamen rerum principium, & illorum auctorem, nec non Synodici hujus originem, & summam Græcorum in suo Photio defendendo perveraciam dilucide satis habemus. Eorum postea continuatus usus videri potest ex Tomo Unionis sub Constantino, & Romano Imperatoribus, in jure Græco-Romano lib. 2. & rursus postea sub Basilio & Constantino Imperatoribus, Sifinnio Patriarcha rem promovente renovato, ut refert Joannes Scylitza. Οὗτος καὶ τὸς ἀνεκρινόμενος ἤνωσε ἀπὸ τὴν τῆς ἁγίας. Is diffidium propter quartas nuptias dudum ortum distulit concordia facta.

sempiterna beatitudine. Αἱ μὲν οὖν οἰχομένην ψυχὰν δύο τόποις ἔλαχον εἰς διαγωγὴν· αἱ μὲν τῶν ἀγίων τὰς ἄνω, αἱ δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν τὸ τῆς γῆς κέντρον τὸν ἄδην δηλαδὴ, πλὴν αἱ μὲν τῶν ἀγίων ἐλευθερία τετίμηται· ὅτι καὶ πάντα τὸν κόσμον καὶ τὴν Ἔδμν τῆς Τρυφῆς, τὸ χωρὶν ἐδιδίκτημα ἔχουσιν. αἱ δὲ κατακριθεῖσαι εἰς ἄδην μένουσιν ψυχὰν ἐξελθεῖν ἐκῆσθε ἕως ἡμέρας τῆς κρίσεως καὶ Φωτὸς, ἢ τὰς ἀνέσεως ἀπολαύσαι κωλύονται· ἔχ' ὅτι πρὸς τὴν κριθεῖσαν κολάζονται· ἕτεροι δὲ αἱ ἀγιοὶ τῶν ἀγίων ἐκείνων ἀγαθῶν ἀπολαύσει πρὸς τὴν κρίσεως, οὔτε αἱ ἀμαρτωλοὶ τῆς ἀπεράτης κολάσεως ἐν μέγιστά γίνονται. ἀλλ' ὅτι ἐν Φυλακῇ κατεχόμενα ῥοφῶν ῥοφίμους καὶ ὠμῶς, καὶ ἀνελέημονας ἐπιτάτας τὰς δαίμονας ἔχουσιν· οἱ γὰρ εἰς τὴν δεσμωτηρίαν ὡς ἀποκρίματα, πῦρ πνέοντες, πῦρ βλέποντες νυκτὶ ἐοικότες τὰ πρόσωπα δὲ τῶν κατηφῶν καὶ μισάνθρωπων. *Defunctorum anime duo ad degendum loca sortite sunt: sanctorum, caelum, peccatorum, terra centrum, inferna nempre. Sed sanctorum libertate gaudent, quod est orbem uni versum, et eadem voluptatis locum sedem habent: qua vero ad infernum condemnatae sunt anime, eo egrediendi ad diem iudicii, et luminis, vel refectiois alicujus participes fieri, prohibentur. Etenim neque sancti sempiternis illis bonis ante iudicium perfuuntur, neque peccatores tormentorum, que nullum finem habent, participes sunt: verumtamen carcere tenebris mancipate, difficiles, inhumanos, atque immisericordes custodes demones experiuntur, qui nulli extra carcerem caput efferre permittunt, ignem spirantes, ignem intuentes, facie nocti similes propter tristitiam atque inhumanitatem. Error hic damnatus est in Concilio Florentino sessione ultima in Decreto Unionis Graecorum, & Latinorum, & in Concilio Tridentino, sessione 25. & disertis verbis ab Innocentio III. cap. Apostolicam, Extra. de Presbytero non baptizato. & Benedicto XII. in Extravag. quae incipit, *Benedictus Deus*. & sane si quis auctorum loca, pro visione sanctorum beatifica post mortem, in unum colligere fascem voluerit, et illius ingens volumen conficeret; fere enim nullus est, dummodo occasio se obtulerit, qui visionem illam aperte, & sine involucri non fateatur. Nos omisis reliquis, uno vel altero, eoqui non ita omnibus obvius contenti erimus. Auctor verus sancti Theodori Studitz: Ἀλλὰ σὺ μὲν ὡς ἰερώτατος πατήρ ἔταξ' ἡμῶν καὶ βίβας, ἢ μεταβάς, νῦν ἐν ἄνω κομίζεις τὰς ἀμειβὰς, Φωτὶ τῷ μεγάλῳ τοῦ εἰσάμψου, καὶ ταῖς αὐγαῖς τῆς μακαρίας τῆς Τριῆδος ἡλαμῆ*

Septimum hoc idem in Patriarchis Constantinopolitanis facit. Plurimisenim, qui in Ecclesiam Latinam & scripto, & verbo inveci sunt, acclamat, & orthodoxos ac sanctos enunciat, pag. 82. b. col. 1. Inter eos, ne singulos recenseam, sunt Photius, Sifinnius, Michael Cerularius, Michael Anchiali, Germanus, Josephus, Athanasius, Isidorus, & omnium postremus Philotheus, quem hujus Synodici auctorem esse puto. De quo tanquam melioris notæ homine illa habentur a sequacibus addita, nisi novus Alcidas ipse sibi g) illas laudes intexuit

φιλοθέης ἔν μακαρίαι τῇ λήξει γενομένης ἀγιοπάτερ, ἡ ἀοιδίμης πατριάρχης, ἔσπερως ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ ἡ τῶν ὁρθῶν αὐτῆς δογματῶν, καὶ λόγους καὶ πράγμασι καὶ ἀποδείξεσι, καὶ διδασκαλίαις καὶ συγγραμμάσιν ἀγωνισαμένης, αἰωνία ἡ μνήμη. Philothei beate memoria sanctissimi & celeberrimi Patriarchæ, qui strenue pro Ecclesia Christi, & rectorum illius dogmatum, & verbis, & operibus, & disputationibus, & doctrinis, & monumentis editis decertavit, sempiterna memoria. 154

Cum tamen omnia hæc pro tuenda doctrina Palamæ, & Græcorum erroribus, contra Latinam Ecclesiam, quam miris modis dilaceravit, tentasse audacter, ac pertinaciter absoluisse, ex historiis etiam Græcorum compertum sit. Et ut perversum auctoris hujus ingenium magis mireris, inter tot Patriarchas hic commemoratos, præter Germanum, Nicephorum, Methodium, qui ante Photium & schisma illam Ecclesiam sanctissime rexerunt, nullum alium in tanta abundantia sanctorum commemorat, post schisma & Photium nullum filet, sed omnes ad amustum unum post alium, inter quos etiam apud Græcos nocentissimos deprædicat. Satis videlicet illi est, si schisma propagarunt, in eo mortui sunt, & in Romanam Ecclesiam oblatrarunt. Crimina alia etiam enormia, & ab historicis Græcis damnata, penes hunc Auctorem nulla sunt. Et si post Photii mortem tres ad summum inter sanctos relati sunt, ut Stephanus Antonius, Euthymius, nondum enim ardens ille spiritus temperat, tamen post illos rara avis, nescio quisnam sit, qui sancti nomen meruerit. Consideremus ergo, quomodo Photius

(Ooo) } ortho-

g) Hoc nullo modo est credibile, cum de mortuo aperte scripta sint. Parum quoque exploratum, licet audacter id tum h. l, tum supra p. 146. Allatus affirmat, quod Philotheus cætera Synodici conscripserit, atque septimæ Synodo, cujus haud dubie multa continet, supposuerit.

orthodoxus esse potuit, illiusque memoria laudabilis, qui vivens propter hzresim & schisma a Pontificibus Romanis excommunicatus, nunquam in gratiam etiam sui Joannis rediit; mortuus quoque a subsequentibus Pontificibus damnatus. Ne verba Pontificum recitando fastidio sum, satis nobis sit Auctor Appendicis ad Concilium octavum generale, ubi inter cetera: Μέχρι τῆς σήμερον ἰουδαϊσμοῦ πέντε ἔτη ἀναθεματίσθησαν Φώτιος προδήλως ἀπὸ τοῦ παπᾶ Λεόντιος ἕως τοῦ Φορμώου, ἑνδεκά τ' ἔτη ἀναθεματίσθητο κοσμικὸς ὢν, ὡς κοινῶς τῷ καθηρημένῳ καὶ ἀναθεματισμένῳ Γρηγορίῳ τῷ Συρακῆσι, καὶ ἄλλοις ἀφ' οὗ ἐγένετο ἀββᾶς. ὁ δὲ πάπας Λεὼν καὶ ὁ Βενέδικτος, καὶ ὁ Νικόλαος τὸν Γρηγόριον ἀναθεματίσθησαν κατὰ πολλὰς τὰς αἰτίας, ἐπεὶ ὁ Φώτιος ὡς καὶ καθηρημένου ἐχειροτονήθη, καὶ δι' ἄλλα μὲν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ δεῖξασθαι ὡς τοῖς τῆν ἱερῶν συνήθειαν ἀναθεματίσθηται ὑπὸ τῶν ἐννεα προέδρων τῆς Ρώμης, Λεόντος, Βενέδικτου, Νικολάου, Ἀδριανῆ, Ἰωάννου, Μαρῖνου, Ἀδριανῆ ἐπίσκοποι, καὶ Φορμώου. Photius quadraginta quoque annis ad hodiernum usque diem palam anathemate feritur a Leone Papa, usque ad Formosum. Nam annos undecim anathematizatur secularis, & laicus, tanquam qui cum Gregorio Syracusano exauktorato, anathematizatoque communicaret, & alios triginta quatuor, postquam sacris initiatus est. Etenim Leo Pontifex, & Benedictus, & Nicolaus Gregorium propter varias causas anathemate damnabunt. Ubi vero Photius a damnato consecratus est, cum propter alia ipsius facinora, tum quod sacris esset a Gregorio initiatus, anathematizatur a novem Romanis Pontificibus, Leone, Benedicto, Nicolao, Hadriano, Joanne, Marino, Hadriano altero, Stephano, & Formoso. Sisinnii ad hæc tempora epistola in Romanam Ecclesiam ad omnes Thronos Orientales, ex Photii penu deprompta legitur, nec eum respuisse, vel cum Ecclesia Catholica communicasse aliquis tradidit. Sergius ex progenie Photii, ejus secutus vestigia, ut Baronius h) refert, eo amplius obfuit, quo diutius præfuit, propagato sedis tempore ultra vigesimum annum, & illius nomine invenitur alicubi scripta epistola. Et cum Sisinnius & Sergius etiam monumentis editis, in Latinam Ecclesiam investiti sint, quomodo dicta unitas ad Michaëlem Cerularium durasse, affirmandum est? & de Sisinnio quidem adeo clarum est, ut probatione non indigeat.

De

h) Baron. ad A. C. 608. 5. & 639. 17.

De Sergio, quod non ita manifestum est, ex eorundem Græcorum monumentis aperiam, i) qui tradunt Sergium primum omnium nomen Romanorum Pontificum ex diptychis delevisse, eumque postea secutos successores memoriam Romanorum Pontificum cum aliis Patriarchis, inter Missarum solemnias, uti fieri moris erat, non admisisse. Auctor libelli, *Quando Latini, aut quibus Auctoribus Spiritum sanctum à Filio quoque procedere dicere ceperunt, & azyrna sacrificare: Χριστόφορος ἢ μετ' αὐτῶν γενόμενος πάπας Ῥώμης, καὶ τῶν Σεργίου, & τότε ἐν Κωνσταντινῶν πατριαρχῆν, ἀπαγεμῶν τῆν ἁγίαν συμβόλῃ ὁμολογίαν, πρῶτος ὁ ἴδιος πάπας Χριστόφορος ἐν τῇ ὁμολογίᾳ αὐτῶν ἐκ πατρὸς καὶ υἱὸ τοῦ ἀναγίνοντος πνεύματος ἐκπορευεῖσθαι λέγων ἀνεφάνη. Διὰ τὸ καὶ ὑπὸ τοῦ Σεργίου πατριαρχῆν ὅλῃ Κωνσταντινῶν πόλεως, καὶ τῶν λοιπῶν πατριαρχῶν ἀπὸ τῶν ἱερῶν διπτύχων ἐξεβλήθη. Et: μετὰ ἧ Σεργίου τὸν προρηθῆντα πατριαρχῆν Κωνσταντινῶν πόλεως, τὸν ἀπὸ τῶν διπτύχων ἐκβαλέντα τὸν Χριστόφορον, γέγονε πατριαρχῆς ὁ κερυλάριος. Et, ἀν' ἧ ἴσως ἀληθείᾳ τὰ πράγματα ἐξείλασαι, ἐξ ὅτων ὁ πατριαρχῆς Σεργίος Χριστόφορον τὸν πάπαν τῶν διπτύχων ἐξέωσεν διὰ τὴν τοιαύτην καινοτομίαν ἢ αἰρέσεως, ἔυροις ἀν' μὴ εὐδοκίμησασαν τὴν βασιλείαν τὴν Κωνσταντινῶν πόλεως ἐν τῇ ἐκστρατεία. Christophorus post eos Papa Romanus fuit, cum ab eo Sergius Patriarcha Constantinopolitanus sacri symboli professionem exigeret, primus omnium in sua confessione ex Patre & Filio sanctissimum Spiritum procedere dixisse inventus est. Propterea a Sergio Patriarcha, & aliis, à sacris Diptychis ejectus est. Et: Post Sergium jam dictum Patriarcham Constantinopolitanum, qui è Diptychis Christophorum eiecerat, in Patriarcham promotus est Cerularius. Et: Quod si veritate ipsa rem aestimabis, ex quo Patriarcha Sergius Christophorum Papam è Diptychis expunxit, propter similem de novo intentam heresim, invenies imperium Constantinopolitanum in expeditionibus militaribus splendorem ac gloriam affectum non esse. In quibus verbis multa consideranda sunt: præter enim illud unum quod narrat de Sergio, eum nempe memoriam Pontificis è Diptychis delevisse, quod illi credimus, quod ex Sergii schola sit, reliqua omnia falsa sunt: adeo Auctor iste non in Historiis Latinis tantum, sed Græcis etiam cœcutiit; & plane infans fuit. Quis enim nescit Christophorum Pontificem mortem obiisse annos prope octogin-*

(i) Confer Allatum de consensu utriusque Ecclesie lib. 2, cap. 8.

158 octoginta sex, antequam Sergius Patriarchatum iniisset? Et qui nondum natus, quomodo a Pontifice fidei professionem exigere potuit? Et quomodo post Sergium hunc Patriarcha creatur Cerularius, cum inter utrumque Eustathius Archipresbyter magnæ Ecclesiæ, & Alexius Studita Patriarchatum obtinuerint? Si Græcus Græca tam bene novit, quid de eo dicemus, quando Pontificum Romanorum seriem in ordinem redigit, ut sua probet? Confuse omnia, nec ad rem. Illud propemodum admiror, dicit, post deletam è Diptychis memoriam Pontificum, Imperii expeditiones omnes male, infeliciterque evenisse. Et infortunium non vident? causam habent, fatentur, & sibi non provident. *Hocine credibile est, ut cum antiquo scriptore dicam, non memorabile, tanta vecordia innata cuiquam sit, ut malis gaudere?* Ex his facile colligi potest, quantum a veritate aberret Manuel Cileca lib. 4. contra Græcos, qui asserit Photium obiisse, cum esset Ecclesiarum unitas, & dictam unitatem postillum, per decem & septem Patriarchas durasse. Quomodo enim in unitate Ecclesiæ mori dicendus est, qui per tot Pontifices etiam post mortem communionem, atque unionem fidelium privatur? Et cum Sifinnius & Sergius etiam monumentis editis in Latinam Ecclesiam inveci sint, quomodo dicta unitas ad Cerularium durasse affirmandum est? Michaël Cerularius, & Leo Achridanus Bulgarorum Archiepiscopus, adversus Apostolicam Sedem fellis plenam epistolam Joanni Tranensi in Apuliam misere, cui talistimulis affixuserat, ut refert Baronius, k) in Codice, in quo est transcripta. *Calumnia Episcoporum Michaëlis Constantinopolitani, & Leonis Achridani perveraciter exhalantium pestiferas Memphites diversarum heresicon adversus sanctam Romanam, & Apostolicam Sedem, cum contra Latinam, & Occidentalem Ecclesiam. Hac quidem calumnia Græco sermone edita, & Joanni Tranensi Episcopo, in fugillationem omnium Latinorum directa, cum fuisset Trans exhibitæ fratri Humberto sanctæ Ecclesiæ Sylva Candida Episcopo, in Latinum est translata ejus studio, atque delata D. Leoni nono. In ea Latinos accusat, & damnat, quod præter instituta Christi Ecclesiæ in Azymis consecrarent, Sabbatum Quadragesimæ Judaice observarent, suffocati comederent, Alleluja in Quadragesima non psallerent, sed se-*

k) Baron. ad A. C. 1053. 22.

mel in Paschate. Neque scripto solum in Romanam Ecclesiam istorum odium innotuit; factis atrocissimis Latinos ipsos, & Latini nominis fautores persecuti sunt. Leo IX. epist. I. cap. 29. ad eosdem scripta: *Vos enim alloquimur, qui sicut Dominus ait Pharisæis, tulistis clavem scientiæ, quæ clauderet regnum cælorum ante homines, vos ipsi intrastis, nec alios intrare permististis, sed potius prohibetis, dum matris venerandam faciem conspuere queritis, dum eam inseguimini convitiis, & maledictis, dum agnos ejus ab ea segregare etiam anathemate & flagellis, ne vocem maternam agnoscant, & sequantur, contenditis. Ut enim fertur, omnes Latinorum Basilicas penes vos clausistis, Monachis monasteria & 160* Abbatibus tulistis, donec vestris viverent institutis. Ecce in hac parte Romana Ecclesia quanto discretior & clementior vobis est? siquidem cum intra & extra Romam plurima Græcorum reperiantur Monasteria, sive Ecclesie, nullum eorum adhuc perturbatur, vel prohibetur à paterna traditione, sive consuetudine, quin potius suadetur, & admonetur eam servare. Et epist. 7. ad Constantinum Monomachum Imperatorem Constantinopolitanum: *Sed noverit claritas tua super præsumptionibus ejus, Michaelis Cæsararii Patriarchæ, multa & intolerabilia jam dudum pervenisse ad aures nostras, qualiter etiam apertâ persecutione in Latinam Ecclesiam exardescens anathematizare non timuit omnes, qui sacramenta attrahant ex Azymis: & quod Alexandrinum & Antiochenum Patriarchas antiquâ dignitate suâ privare contendens, contra fas & jus sibi subdere novâ ambitione appetit, & plerumque, quæ usurpare dicitur, sicut à nostris Nunciis diligenter cognoscere poteris. Et epistolâ ad eundem Michaëlem: Illud autem quod non suspescat, quod post tot sanctos & orthodoxos Patres, per mille & viginti a Passione Salvatoris annos, novus calumniator Ecclesie Latinorum emerisset, anathematizans omnes, & publicam persecutionem excitans, quicumque participarent sacramentorum ex Azymis. Quam præsumptionem tuam, & famam nobis obtulit, & litterarum sub nomine tuo ad Appulos daturum textum manifestavit. Hic cum temerè adhuc in Latinos infurgeret, & perseveraret in stultitia obstinatus, inter Missarum solemnias, in templo 161* sanctæ Sophiæ, chartam illius excommunicationis, propter multas dicti Michaëlis, illiusque fautorum hæreseos, super principale altare posuerunt, sub oculis omnium Papæ Leonis noni Apocrifarii, indeque mox egressi pulverem pedum excussere, & anathemate dato cunctis, qui deinceps communicarent ex manu Græci Romanum sacrificium vituperantis, alacres cœpere reverti, ex commemoratione ipsius Humberti tunc Apostolici Apocrifarii. Ex-

communicatione contumax Cerularii ingenium in rabiem versum, in Latinam Ecclesiam literis hinc inde datis, atrocioribus calumniis plenis infaniit, quibus alias Orientis Ecclesias suo præcipitio ipse à Romana Ecclesia avulsus, miseriores facit. Deinceps ab Isaacio Comneno depositus, exulans sine ulla Pontificis absolutione, sine ulla commissorum pœnitentia, tristem ac Deo exosam animam exhalavit. Id ut magis videas, habeto tibi monumentum diēti Michaëlis, 1) quod in Legatorum excommunicationem publicavit, atque excommunicationem ipsam ab Græco homine relatam, & statum illius Ecclesie non cuicumque obvium, ex schedulis meis depromptum.

Ζημίωμα ὡς ἔριφέντ[Ⓞ] πιτακίου ἐν τῇ ἀγία τράπεζῃ τῶν ἁγίων ἀπὸ Ρώμης πρόσθεν κατὰ τὴν ἀγιωτάτου πατριάρχου κορυθαίωνα Μιχαήλ, μηνὶ Ιουλίῳ, Ἰνδικ. ζ.

162 Προκαθήμενου Μιχαήλ ἁγιωτάτου ἡμῶν δεσπότης κηρύσσου-
μενικῶς πατριάρχου ἐν τοῖς δεξιῶς μέρει τῶν κληρικῶν, ἐπι-
δραζόντων αὐτῷ θεοφιλεστάτων μετροπολιτῶν Θεοφάνους Κορίνθου καὶ
Συγκέλλου, Νικήτα Χαλκηδόν[Ⓞ] καὶ Συγγέλλου, Δαυριτίου Δαφ-
χίου καὶ Συγγέλλου, Ανθίμου Σίδης, Νικολαίου Πισσωπό[Ⓞ], Διονύ-
σιου Μύρων, Διονύ[Ⓞ] Τραπεζονύτου, Ιωάννου Σμύνης, Εὐσταθίου Αδριανου-
πόλεως, Κωνσταντίνου Μισυλήνης, Νικολαίου Χανῶν, Γεωργίου Ἰδρουῆτος
καὶ ἀρχιεπισκόπων Λέοντος[Ⓞ] Καραβιζύης, Γρηγορίου Μεσημβρίας παρ-
σαμένων καὶ τῶν πατριαρχικῶν ἀρχόντων.

Οὐκ ἦν ἀρα, ὡς εἶκε κόρος τῶ πονηρῶ τῶν κακῶν. διὰ ἧτο γὰρ
οὐ παύεται τοῖς εὐσεβέσι ἐπιφυσμέν[Ⓞ], καὶ καινόν τι κατὰ τῆς ἀλη-
θείας αἰεὶ ἐφευρίσκειν ἐκμηχανώμεν[Ⓞ]. Ἰοιγάρτοι καὶ μερίαις μὴ τό-
σαις ἀπάταις πρὸς τῆς ἐν σαρκὶ τῆ διαπότου παρρησίας τὸν ἀνδραγα-
θὸν ὑπηγάγετο. μερίαις δὲ καὶ μετὰ ταῦτα πλάναις καὶ δολοφρονεῖν ἐπι-
σκελίξειν, καὶ ὡρσάσθαι τὴς αὐτῶ πειθομένους οὐχ ὑψηλῶς ἔλας,
εἰδὲ διέλιπεν. ἀλλὰ καὶ τούτων ἐκποσῶν γενομένων, καὶ εὐσεβῶν καὶ βα-
θείας ἐλπίδ[Ⓞ] τοῖς εὐσεβῶν ὑποτροφομένης ἐθέλασι, μὴτ' ἂν κακώ-
τερον δυσσεβημάτων ἐφευρετὰς γενέσθαι ποτε, ἐν πᾶσιν οἷς κατὰ τῆ
ὀρθοῦ λόγῳ ὁ πονηρὸς πειράσαι ἐσπείρασαν εἰς τὸναντίον αὐτῶ τῶν μη-
χανημάτων ὡς τραπεζόντων. νῦν ἴνες δυσσεβεῖς ἄνδρες καὶ ἀπιστοῦνται,
καὶ τί γὰρ ἂν τις εὐσεβῶν ἰδέσθαι ὀνομάσειεν, ἄνδρες ἐκ σπύρας ἀνα-
δύντες, τῆς γὰρ ἐπιπέρας ὑπῆρχον γεννήματα, εἰς τὴν εὐσεβῆ τού-
τη

1) Adde quæ de hoc Michaële Allatius lib. 2. de confensu Ecclesie Occident. & Oriental. c. 9.

την ἐλθόντες πόλιν καὶ Θεοφύλακτον, ἀφ' ἧς, ὡς περ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ
καὶ μετώρου χωρὶς αἰτῆς ὀρθοδοξίας πηγῆ ἀναδύονται, καὶ καθαρά τῆς
εὐσεβείας τὰ νόματα ἐς τὰ τῆς οἰκημένης διαρρέουσι πέρατα, καὶ πο-
ταμῶν δίκην τὰς ἐν ἀπάσῃ τῇ ὑφ' ἡλίον ψυχῆς, τοῖς εὐσεβεῖσι δόγμασι
καταρδεύουσιν εἰς ταύτην ὡς περ κεραυνοῦς, ἢ σεισμοῦ, ἢ χαλαζῆς πλη-
θῶ. εἰ χρηρὴ δὲ μάλλον εἰπεῖν οἰκειότερον ὡς μονοῦ ἀγριῶ εἰσπηδήσαν-
τες τὸν ὀρθὸν λόγον τῇ διαφορᾷ τῶν δόγμάτων καταλυμνήσασθαι ἐπε-
χείρησαν, αἷς καὶ γραφὴν ἀποθέσθαι ἐν τῇ μυτικῇ τῆς μεγάλης τῆς Θεοῦ
ἐκκλησίας τραπέζῃ, δι' ἧς ἡμᾶς, μάλλον δὲ τὴν ὀρθόδοξον τῆς Θεοῦ ἐκκλη-
σίαν, καὶ πάντας τὲς μὴ συνυπαγομένους τοῖς αὐτῶν δυσεβήμασιν ὀρ-
θοδόξως ἀναθέματι δι' αὐτὸ τῆτο, ὅτι εὐσεβεῖν καὶ τὸ ὀρθόδοξον προ-
βαίνειν ἐθέλομεν, καθυπέβαλον. ἐκαλέσαντες ἡμῖν ἄλλα τέληνα, καὶ
ὅτι τὲς πώγωνας παραπλησίως ἐκείνοις ζυροῦν, καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἀν-
θρώπων μορφήν ὡς φύσιν ἐξαλλάσσειν ἐκ ἀνεχομένηα. πρὸς δὲ καὶ ὅτι
μὴ διακρινόμενοι ἀπὸ πρεσβυτέρων μεταλαμβάνειν γεγαμηκότων. πρὸς
ἐπὶ πᾶσι δὲ ταῦτοις, καὶ ὅτι τὸ ἱερόν, καὶ ἅγιον σύμβολον, ὃ πᾶσι τοῖς
συνωδικοῖς καὶ οἰκημενικοῖς ψηφίσμασιν ἀμαχον ἔχει τὴν ἰσχύν, νόθοις
λογισμοῖς καὶ παρεργαφίσι λόγοις, καὶ θρασυῦς ὑπερβολῆ μὴ κινδύ-
λευν ἐθέλομεν, μηδὲ ὡς παραπλησίως ἐκείνοις ἐκ Ἑ πατρὸς καὶ τῆς ἡοῦ τοῦ
πνεύματος τοῦ ἁγίου, ὡ τῶν τῆς πονηροῦ μηχανημάτων, ἀλλ' ἐκ τῆς πατρὸς
Φαμέν ἐκπορεύεσθαι. μήτε τῇ γραφῇ προσέχειν ἐθέλοντες, ἢ ἐκ ἀκα-
μαδαρώσεται φησι τὲς πώγωνας ἡμῶν, ἕτε μὴν ἐνοεῖν ὅπως βεβλόμε-
νοι ὅτι γυναιξίν εὐπρεπὲς τῆλο ὀκίσις ἐποίησε Θεός, ἀνδράσι δὲ ἀνάρ-
μοσον ἐδικαίωσεν, ἀλλὰ καὶ τὸν τέλειον τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου ὡς τῶν
τὸν γάμον βδελυσσομένων φανερώς ἀτιμάζοντες, ὡς φησιν, εἰ τις δια-
κρίνοισι ὡς πρεσβυτέρω γεγαμηκότῳ, ὡς μὴ χρεῖνα λειψογῆσαντῳ
αὐτῷ προσφορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἐστω. κατ' αὐτὸ δὲ τῆτο καὶ
τὴν ἕκτην συνόδον ἀθετήσαντες καὶ ἀτιμάζοντες, ἢ φησιν, ἐπειδὴ ἐν τῇ Ρω-
μαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόντῳ ὡς δεδόσθαι διγνωμέν, τὲς μιλλον-
τας διακόνω, ἢ πρεσβυτέρω ἀξιοδοτῳ χειροτονίας καθομολογεῖν, ὡς ἐκέ-
τι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμελαῖς, ἡμεῖς ἀρχαίως ἐξακολουθῶντες
κανόνι τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως τῶν ἱερῶν ἀνθρώπων κατὰ
νόμου συνοικέσια, ἀπὸ τῆς νῦν ἐρρώσεται βεβλόμεθα, μηδαμῶς αὐτῶν τὴν
πρὸς τὰς γαμελαῖς συνάφειαν διαλύοντες, ἢ ἀποστρέφοντες αὐτὰς τῆς πρὸς
ἀλλήλους κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα ὁμιλίας, ὡς εἰ τις ἀξίτῳ εὐσεβῆ
πρὸς χειροτονίαν διακόνω, ἢ υποδιακόνω, εἴτῳ μηδαμῶς κωλυέσθαι ἐπὶ
τὸν τοῖστων βαθμὸν ἐπαναβιβάζεσθαι νομίμω συνοικῶν γαμετῆ. μήτε
μὴν ἐν τῷ τῆς χειροτονίας καιρῷ ἀπαλειέσθαι ὁμολογεῖν, ὡς ἀποστρέφεται

163

164

τῆς νομίμης πρὸς τὴν οἰκείαν γαμετὴν ὁμιλίας, ἵνα μὴ ἐνταῦθα, τὸν ἐκ Θεοῦ νομοθετηθέντα καὶ εὐλογηθέντα τῇ αὐτῇ παρουσίᾳ, γάμον καθυβρίζειν ἐκβιασώμεν. τῆς τῆς εὐαγγελίᾳ φωτὸς ἐκβουασῆς, ὡς ὁ Θεὸς ἐξουξεν ἄνθρωπον μὴ χωρίζετω, καὶ τῆς ἀποστόλου διδασκαλιᾶς, ἵμμιον τὸν γάμον ἐν πᾶσι, καὶ τὴν κοίτην ἀμικτων. καὶ, διδάσαι γυναικί, μὴ ζῆται λύσιν, εἰ τις ὄνω τολμήσει ὡρῶ τῆς ἀποστολικῆς κληρονομίας κινήσειν τινὰ Ἰωὴν ἱερομένων πρεσβυτέρων Φαρῶν, ἢ διακόνων, ἢ ὑποδιακόνων ἀποσερεῖν ἴης πρὸς τὴν νόμιμον γυναικί σωμαφείας καὶ κοινωνίας καθαιρείω. ὡσαύτως, καὶ εἰ τις πρεσβύτερος, ἢ διακόνος τὴν εὐλὴν γυναικί προφάσει εὐλαθείας ἐκβάλλει, ἀφαιρείω. ἐπιμύκων δὲ καθαιρείω. πρὸς ἐπὶ πᾶσι δὲ τῆς μηδὲ ἰνοσὶν ὄλων ἐθέλωντες, ἐν ἐκτὶ πνεῦμα ἕκ ἐκ τῆς πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς, ὑοῦ Φασὶν ἐκπορεύεται, ὅτι ἔτε ἀπὸ Εὐαγγελιστῶν τὴν Φωτὴν ἔχουσι ταύτην, ἔτε ἀπὸ οἰκουμενικῆς σιωδῆς τὸ βλασφημικὸν τοῦτο κείληται δόγμα. ὁ μὲν γὰρ κυριῶ ὁδοῖς ἡμῶν Φησί, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ ὡρῶ τῆς πατρὸς ἐκπορεύεται. οἱ δὲ τῆς καθῆς ταύτης δυοσειας πατέρες τοῦ πνεῦμα Φασὶν, ὁ ὡρῶ τῆς πατρὸς καὶ τοῦ ὑοῦ ἐκπορεύεται. ἀλλὰ μηδὲ σιωρῶτες πάλιν, ὡς ἐν ὧ τῆς πατρὸς ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα, ἢ ἰδιότης ἐπιγνωστικῆς αὐτῆ. ὡσαύτως καὶ ἐν ὧ γενᾶται ὁ υἱός, ἢ τῆς ὑοῦ. ἐκπορεύεται δὲ ὡς ὁ αὐτῶν λῆρῶ καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τῆς ὑοῦ, πλείωσιν ἀρῶ ἰδιότησιν διατέλλεται τοῦ πνεῦμα τῆς πατρὸς, ἢ περὶ ὁ υἱός. κοινὸν μὲν γὰρ πνεύματι καὶ ὑοῦ ἢ ἐξ αὐτῆς τῆς πατρὸς προοδῶ, ἰδίᾳ δὲ τῆς πνεύματι ἢ ἐκ τῆς πατρὸς ἐκπορεύουσις, ἢ μὴ καὶ ἢ ἐκ τῆς ὑοῦ. εἰ δὲ πλείωσι διαφορᾶς διατέλλεται τὸ πνεῦμα, ἢ περὶ ὁ υἱός, ἐγλυτέρω ἀν εἴη τῆς πατρικῆς υἱίας ὁ υἱός, ἢ περὶ τῆς πνεῦμα. καὶ ἔτως ἢ Μακεδονίᾳ πάλιν καὶ τοῦ πνεύματι ὡρῶ κῶψις τόλμα, τὸ ἐκείνων ὑποδομένη δρᾶμα καὶ τὴν σκηπὴν. χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, ἔδὲ συνιέναι ὄλων ἐθέλωντες, ὅτι εἰ πᾶν, ὅπερ μὴ ἐστὶ κοινὸν τῆς παντοκρατορικῆς, καὶ ὁμοσῆς Τριάδῶ, ἐνός ἐστὶ μόνου τῶν τριῶν. ἢ ἐστὶ δὲ ἢ τῆς πνεύματι προβολῆ κοινὸν τῶν τριῶν, ἐνός ἀρα ἐστὶ μόνου τῶν τριῶν. ἀλλὰ οἱ μὲν ἔτως ἡμῶν τε αὐτῶν, καὶ τῆς ὀρθοδόξῃ τῆς θεῶ ἐκκλησίας κληρονομούσαντο. ἐφῶ ἑτέρας μὲν, ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρης Ρώμης πρὸς τὸν Φιλευσσεβέστατον ἡμῶν αυτοκράτορα ἀφικέμενοι. ἀλλὰ δὲ τινὰ κατὰ τῆς ὀρθοδόξῃ τῆς ἐκκλησίας πληρώματος σκαμνησῆσαι. μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἀφίξιν πεπλασμένην τὴν ἀρχὴν ποιησάμενοι, καὶ ἐκ τῆς Ρώμης μὲν ἀφικέμενοι, καὶ ὡρῶ τῆς πάπα ἀποσαλῆνα σκηπᾶμενοι, ἴαῖς δὲ ἀληθείας, ἴαῖς ὡρῶ τῆς ἀεγυρεῦ δολοραῖς ὑποθήκας καὶ συμβολαῖς, αὐτοῖς ἀφῶ αὐτῶν ἀφικόμενοι, καὶ μῆτε ὡρῶ τῆς πάπα ἀποσαλέντες. ἀλλὰ καὶ τὰ γράμματα, ἢ ὡς ἀπῶ ἐκείνῃ ὀρθῶν ἐπιφίροιο

πλατ

πλασάμενοι. Ἰστο γὰρ ἀπὸτε ἄλλων διεγνώθη πολλῶν, καὶ ἀπὸ τῆς ἱσῆος τῶν
 γραμματίων σφραγίδας νεοθευμένης Φανερώς Φωραθῆναι. αὐτὸ μὲν
 οὖν τὸ ᾧ τῶν δυοσεβῶν Ἰστων εἰποτεθὲν ἐγγραφον καθ' ἡμῶν, Ἰταλικῶς 166
 γραμμασι γεγραμμένον, καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ὑποδιακόνων τῆς δευτέ-
 ρας εβδομάδος, παρ' αὐτῶν πρώτον μὲν τῆς τραπεζῆς τῆς ἱεθεοῦ μεγά-
 λης ἐκκλησίας ἐπιτεθὲν. ὕστερον δὲ διὰ τὸ τῆς ὑποδιακόνος ἀπώσαοται
 τῆτο, καὶ τῆς θείας ἀπορρίψαι τραπεζῆς, καὶ προτείνασθαι μέντοις θεῖσι
 λαβεῖν, ἐκεῖνες δὲ μὴ βυβληθῆναι Ἰστο κατὰ τῆς ἐδάφους ῥίψεν, καὶ εἰς χεῖ-
 ρας πολλῶν ἐλθὼν, ἵνα μὴ δημοσιευθῆ τὰ ἐν αὐτῷ βλασφημύμενα ἢ
 μετριότης ἡμῶν ἀνελάβετο. εἶτα τῶν τὴν ἰταλίδα γλώσσαν εἰς τὴν ἐλλά-
 दा μετὰβαλλεν εἰδὼτων προκαλεσαμένη ἱναῖς, ἤγουσιν τὸν Πρωτοπαπάδα
 Κοσμᾶν, τὸν Ρωμαῖον τὸν πυρὸν, καὶ τὸν μοναχὸν Ἰωάννην τὸν Ἰσπανὸν
 μετὰφράσαι τὸ ἐγγραφον ἐπετρέψατο. καὶ τῆς ἐγγράφου ᾧ τῶν με-
 ταφραθέντων εἶχεν ἡ ἱετὴ ὑφ' αὐτοῖς ῥήμασιν ἕτασι. Ὅς τις ἀν' ἡ πί-
 σει καὶ τῆς θεοῦ τῆς ρωμαϊκῆς καὶ ἀποστολικῆς καθέδρας ἀντιλέγοι, ἀνά-
 θεμα ἐστω, καὶ μὴτε δεχέσθω ὀρθόδοξος, ἀλλὰ λεγέσθω προζυμῆτης,
 καὶ νεὸς Ανίχριστος. Οὐβελίος δὲ χαρῆς τῆς ἀγίας τῶν Ρωμαίων ἐκκλη-
 σίας ἐπίσκοπος, Πέτρος τῶν Ἀμαλθηνῶν ἀρχιεπίσκοπος, Φρεδέριχος
 διάκονος καὶ σακελλαρίου πᾶσι τοῖς καθολικῆς ἐκκλησίας τέκνοις. ἡ
 ἀγία Ρωμαϊκὴ πρώτη καὶ ἀποστολικὴ καθέδρα, πρὸς ἡν' αὐτὴ δὴ πρὸς
 κεφαλὴν ἢ φροντὶς πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἰδικῶς ἐφαρμόζει, τῆς ἐκκλη-
 σιαστικῆς εἰρήνης καὶ χρειᾶς χάριν, πρὸς ταύτην τὴν βασιλικὴν πόλιν ἡμᾶς
 ἀποκρισιαρίως αὐτῆς ποιῆσαι κατηξίωσον. ἵνα καθὼς γεγραπταὶ κατέλ-
 θωμεν καὶ ἰδῶμεν, εἰ ἀρα ἔργω πεπληρωταὶ ἢ βοή, ἢ ἀδιασίκτως ἐκ τῆς
 καυτῆς πόλεως ἀνέβαινε πρὸς τὰ ὅτα αὐτῆς. εἰ δὲ καὶ μὴ ἦν ἕτως, γινώ-
 σθωμεν γνωσκέτωσαν πρὸ μὲν πάντων οἱ δεδοξασμένοι αυτοκράτορες, ὁ κλη-
 ρικός, ἢ σύγκλητος, καὶ ὁ λαὸς ταύτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πᾶσα
 ἡ καθολικὴ ἐκκλησία ἡμᾶς ἐνταῦθα διεγνωκέναι, ὅθεν πλείστα χαρῶμεθα 167
 ἀγαθὸν καὶ μέγιστον, ὅθεν ἐλεεινῶς λυπῶμεθα κακόν. καὶ γὰρ ὅσοι προστῆς κί-
 νησας ἔκράτοις, καὶ τῆς αὐτῆς τετιμημένους, καὶ τῆς πολιτείας σοφῶς χριστιανικῶτα-
 τῆς καὶ ὀρθόδοξός ἐστιν ἡ πόλις. ὅσον δὲ πρὸς τὸν Μιχαὴλ τὸν καθ' ἀρχιεπι-
 σκόπως λεγόμενον πατριάρχη, καὶ τῆς αὐτῆς ἀνοίας τῆς σιωπεργῆς, πλείστα
 Ζηζάνια τῶν αἰρέσεων κατεκάρτην διασείρειται ἐν μέσῳ αὐτῆς, ὅτι καθὼς
 οἱ Σιμωνιακοὶ τὴν δωρεάν τῆς θεῆς πιπρασκῶσι, καὶ αἰς Βαλέσιοι τῆς παροί-
 κτες αὐτῶν ἐξευνηχίζοισι, καὶ ἔμῳον πρὸς κληρικᾶτα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐπι-
 σκοπάτα ἀνάγκασιν. ὡς οἱ Ἀρειανοὶ ἀναβαπτίζοισι τὰς ἐν ὀνόματι τῆς ἀγίας
 Τριάδος βεβαπτισμένους, καὶ μαλιστα τῆς Λατίνους ὡς οἱ Δονατισταὶ ἐπικο-
 ῶσιν, ὅτι ἐκ τῆς ἱεθεοῦ ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν τὴν ἐκκλησίαν τῆς Χριστοῦ, καὶ ἡ
 ἀληθ.

αληθινή θυσία καὶ τὸ βράπλισμα ἐξ ὅλων τῶν κόσμων ἀπολωλεμένα. ὡς καὶ Νικολαῖται τὰς σαρκικὰς γάμους ἐπὶ ἄσχετον καὶ διεκδικητικὸν τῶν ἐκείνων θυσιαστηρίων ὑπηρετοῦν. ὡς οἱ Σεβηριανοὶ ἐπικατάρτατον Φασιτῶν νόμον τῆς Μωσείως. ὡς οἱ Πνευματομαχοὶ, ἢ Θεομάχοι, ἀπέκοψαν ἀπὸ τοῦ συμβόλου τῆς ἀγίας πνεύματι τὴν ἐκπόρευσιν ἐκ τοῦ υἱοῦ. ὡς οἱ Ναζωραῖοι τὸν σαρκικὸν τῶν Ἰουδαίων καθαρισμὸν ἐπὶ τὸ σῶμα τῆς σαρκὸς, ὡς τὰ βρεφῆ τῆς θνησκόμενα πρὸ τῆς ὀγδοῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς γυνήσεως βαπτίζονται αἰνιγέως, καὶ τὰς γυναικας, τὰς ἐν τοῖς καθαρτηρίοις αὐτῶν, εἴτε ἐν τῇ γένῃ κινδυνεύουσα κοινωθήσασθαι, εἴτε ἀβράπλιστοὶ εἰς βαπτίζονται διακωλύου, καὶ τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς καὶ τὴν πύργον, ὡς οἱ Ναζωραῖοι τῆς Φοίνικος, τὰς τὰς κόμας κείρουσιν, καὶ κατὰ τὴν διάταξιν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τὰς πύργους ξυρίζουσιν εἰς τὴν κοινωσίαν καὶ καθάρτησιν. ἡμεῖς δὲ πλανισμῶν καὶ ἐτέρων πλείων ἔργων αὐτῶν ὁ αὐτὸς Μιχαὴλ γράμμασι τῶν κερῶν ἡμῶν λέοντι τῶν πάπων ἐβλήθη, καὶ . . . . . κατὰ τὴν φωνήν. ἔπειτα 168 τὰ ἡμῶν τοῖς ἀγγέλοις αὐτῶν τὰς ὑποθέσεις τῶν ἡλικίων κακῶν λογικῶν ἀνίστηναι λέγουσιν, τὴν παρρησίαν αὐτῶν, καὶ τὴν συντυχίαν παυτοῦ ἀπρησασατο. εἴτε τῶν ὑγιῶν βλαβεύματι τῶν ἀυτοκρατορῶν, καὶ τῶν σοφῶν, καὶ τῶν τῶν κατασπασασαται αὐτῶν, ἐχὺ ὑπήκουσεν, καθὼς καὶ πρὸ τῶν τῶν Λατίνων ἐκκλησίας ἠσφαλίσατο, καὶ αὐτὸς ἀζυμίας ἀπικαλῶν ῥήμασι καὶ ἔργοις ἀπανταχῆ κατεδιώξατο ἐπισησῆτον, ὡς ἐν τοῖς ὑοῖς αὐτῶν ἀποθεματίζεν τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν, καθ' ἣς εἰαυτὸν εἶμι ὑπογράφουσκου μινικὸν ἀβραμάρχη. ὅθεν ἡμεῖς τὸ αὐτῆς ἀγίας καὶ πρῶτης ἀποστολικῆς καθέδρας τὴν ἐξάκουσον βίαν καὶ ὕβριν ἐχὺ ὑποφείρουσιν, τὴν τὴν καθυλικὴν πῆσιν καθάρτησιν πολυτρόπως ὑφορώμενοι προκρίσει τὸ ἀγίας καὶ ἀδιακρίτου Τριάδος, τῆς ἀποστολικῆς θρόνου, καὶ τῶν τῶν ἀποκρισιν διέπομεν, καὶ παλίων τῶν ὀρθοδόξων πατέρων τῶν ἐπὶ τῶν σωδῶν, ἀπὸ πάσης τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τῶ ἀναθέματι, ὅπερ ὁ κύριος ἡμῶν ὁ ἐκκλησιαστικὸς πάπας τῶ αὐτῶ Μιχαὴλ, καὶ τοῖς αὐτῶ ἐπομένοις εἰάν μὴ κειδῶσιν ἀπιφῆνατο ἔτω καθυπογραφομεν. Μιχαὴλ ὁ καθυαχρητικὸς πατριάρχης, ὁ νεόφυτος, καὶ μόνω ἀνθραπίνω Φόβω τὸ μοναχικὸν χῆμα δεικνύμενος, νῦν δὲ εἰκλήμασιν ἀνηκετοῖς ἐπὶ πολλῶν διάπιφημισμῶν, καὶ μετ' αὐτῶν λέων ὁ τῆς Ἀχρίδας ἐπιλεγόμενος, καὶ ὁ σακελλάριος τῶ αὐτῶ Μιχαὴλ ὁ Νικηφόρος, ὅς τις τὴν τῶν Λατίνων θυσίαν προφανῶς κατὰ τὴν τῶν τοῖς ποσί, καὶ πάσης οἱ ἐπομένοις αὐτοῖς ἐν τοῖς προκειμένοις πλανίσμασι καὶ ἰολμήμασι, ἔσωσαν ἀνάθεμα, Μαραναθά σὺν τοῖς Σιμωνιακοῖς, Βαλσῶνις, Ἀρειανῶς, Δονατισταῖς, Νικολαῖταις, Σεβηριανοῖς, Μανιχαίοις, σὺν οἷς δογματίζουσι, καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅτι τὸ ἐνζυμον ἐμψυχον εἶναι, καὶ σὺν πᾶσι τοῖς αἰρετικοῖς, μᾶλλον δὲ καὶ μετὰ τῶ διαβόλου, καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτῶν, εἰάν μὴ κειδῶσιν, ἀμήν. ἀμήν.

αἰμήν. αἰμήν. Ταῦτα μὲν ἐν τῇ τῆς δυοσεβῆς ταύτης καὶ ἀνοσίε γραφῆς. ἡ 169
 δὲ μετρίότης ἡμῶν τὴν τηλικαύτην κατὰ τῆς εὐσεβείας ἰολμαν, καὶ τὴν ἀναί-
 δεαν μὴ ἀναχομένη ἀνεπιζέλευσον μῆναι καὶ ἀτιμώρητον τῷ κραταίῳ καὶ
 ἀγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ τὰ πᾶσι τῆς κοινολογεῖται. καὶ οὗ, ἡσαν γὰρ οὗτοι ἀποδημοί
 πρὸ μιᾶς καὶ μόνον ἡμέρας μετὰ τὸ πᾶσι τῆς ἀνεπαχθῆναι τῷ κραταίῳ αὐτῷ,
 τῆς ὡς τὴν μεγαλόπολιν τῆς μετασελῶντας ἐκπέμπει. καὶ θάττον μετα-
 πέμπονται, ἢ βύλονται δὲ τῆς ἡμετέρας μετρίότητι προσελθεῖν, ἢ τῆς ἰεράς καὶ
 μεγαλήσυνόδου εἰς ὄψω εἰλθεῖν, καὶ ἀποκρισὶν τινα δύναι, πᾶσι ὡν ἀσεβῶν
 ἀπηρεύξατο. ἀλλ' ἀκολούθως μὲν τῷ παρ' αὐτῶν ἐκτεθέντι ἐγγραφοῦ, καὶ
 πλείω δὲ τῶν ἐν αὐτῷ γραφέντων κατὰ τῆς ἡμετέρας πίστεως ἔχον ἐπιπῶ
 διατέωνται. ἀρεῖσθαι δὲ θανῆν μᾶλλον, ἢ εἰς ὄψω ἡμῶν καὶ τῆς συνόδου εἰλθεῖν.
 ταῦτα γὰρ ὁ κραταίος καὶ ἀγίῳ ἡμῶν βασιλεὺς δι' ἀποκρίσεως τῷ πᾶσι-
 βλεπτοῦ μαγίστῳ, καὶ ἐπὶ τῶν δεήσεων, καὶ τῷ θεοφιλεστάτῳ χαρτοφύλακῳ,
 καὶ τῷ υπομηματογράφῳ λεγεὺν τῆς τοῖς ἡμῶν καὶ τῆς συνόδου μεμήνηκεν. ἐπεὶ
 δὲ αὐτὸς μὲν μὴ βελομένους τῆς συνόδου καὶ ἡμῶν ἀπαντήσας, βιασθῆναι ὁ
 κραταίος καὶ ἀγίῳ ἡμῶν βασιλεὺς διὰ τὸ δεκῆν πᾶσι κείσθαι τῆς τῆς
 προσβείας ὀφθίκιον ἐκ πυδούκην. ἀνεκδίκητον δὲ πάλιν τὴν τηλικαύτην
 κατὰ τῆς εὐσεβείας μῆναι ἀναίδειαν ἀπρεπὲς ἦν, καὶ ἄλλως ἀνάξιον, ὡκονό-
 μησε θεραπειαν ἀξίσην τῷ πρᾶγματι καὶ τίμιον, καὶ προσκυνητὸν, γραμμᾶ
 πρὸς τὴν ἡμετέραν μετρίότητα διὰ Στεφάνου τῷ ὀσιωτάτῳ μοναχοῦ
 καὶ οἰκονομῶν τῷ μεγάλῳ ἐκκλησίας, καὶ Ἰωάννου μαγίστῳ, καὶ
 ἐπὶ τῶν δεήσεων, καὶ κώνσαντῳ βεσάρχῳ καὶ ὑπάτῳ τῶν φιλο-
 σόφων ἐξαπίσειλεν. ἐχὶ δὲ ἐπὶ λέξιως ἔτωσί. ἀγνώτατε δέσποτα 170
 πᾶσι δὲ συμβάιτῳ ἡ βασιλεία μὲν ἐρευνησασα εὖρε τὴν ῥίζαν δὲ
 κακοῦ γενομένην ἀπὸ τῶν Ἑρμηνευτῶν καὶ τῶν μέρεθ' ἀργύρεθ, καὶ τῶν
 μὲν ἐθνικῶν ὡς ξένου, καὶ παρ' ἐτέρων ὑποβληθέντας τὶ ποιησάμεθ ἔχο-
 μιν. τῆς δὲ αἰτίας τυφθέντας ἀπεσείλαμεν πρὸς τὴν ἀγίωσύνην σε, ὡς ἂν
 δι' αὐτῶν παιδαγωγῶσιν καὶ ἄλλοι τὸ μὴ φλυαρεῖν τοιαῦτα. τὸ δὲ χαρ-
 τῶν μετὰ τὸ ἀναθεματιοθῆναι καὶ τῶν συμβηλευσάμενοι, καὶ τῶν ἐκδε-
 δωκότας, καὶ γραψάντας, καὶ μικρὰν εἰδήσιν τῶν πεισῶν ἔχον-
 τας, καὶ θήτω ἐνώπιον πάντων. προσέταξε γὰρ ἡ βασιλεία μὲν, ἵνα καὶ
 τὸν βεσάρχην τὸν γαμβρὸν δὲ ἀργυροῦ, καὶ τὸν βέσην τὸν ἐκείνῳ ἕρῳ ἀπο-
 κλείσωσιν εἰς τὴν φυλακὴν. ὡς ἂν διαγῶσιν ἐν αὐτῇ κακοχόμενοι, καὶ τῶν
 εἰσιν ἀξίσι ἕνεκα τῶν ἰοιούτης ὑποθέσεως. μηνὶ Ἰαλίῳ ἰνδικιανῶν ζ'. Ταῦ-
 τα μὲν ἡ βασιλικὴ καὶ θεία γραφὴ. καὶ γὰρ τὴν δὲ φιλευσεβῆς ἀποκρά-
 τῶν οἰκονομίαν, αὐτότε τὸ ἀσεβῆς ἐγγραφοῦ, καὶ οἱ τὸ τοῦ ἐκθέμενοι,
 καὶ τὸ γνήμιον εἰς τὴν τῆς ποιῆσιν δεδωκότες, ἢ αὐτοῖς τοῖς ποιήσασιν συ-
 ναρῶμενοι ἐπὶ παρῆσι τῶν πρὸς βασιλείας ἀπεσαλμένων, ἐν τῷ μεγα-
 λῳ

λα σκεπτότω ἀναθεματι υπεβλήθησαν ἐκείθη ἡ καὶ τὴν τελευτήν ἡμῶν, ἢ τις ἐστὶ πρώτη μὲν τ' ἐνεσώσης ἐβδομάδου, καὶ ἡ παροῦσα ἑβδόμη μῆνης, καὶ ἢ ἡ καὶ τ' πέμπτης σιωδὸς ἐκθεσις ἀναγνωσθῆναι μέλλει κατὰ τὸ σῆμα ἐπ' ἀκροάσει τ' πλήθους ἀναθεματιδῆσαι τὸ αὐτὸ αἰσιβῆς, καὶ αὐτὸς ἐγγράφον. πρὸς ἡ καὶ τὴν τῶν ἐκθεμένων καὶ γραψαντῶν καὶ σιωαίνεσιν τινῶν, ἢ βελὴν εἰς τὴν τῆς ποιήσεως δευκαπενταετίας, τὸ ἡ πρωτότυπον τ' ριφέντων τῶν δυσεβῶν ἀνοσίῳ ἐγγράφῳ καὶ μισαρῶ καὶ καυθῆ. ἀλλ' ἐν τῷ εὐαγγελίῳ χαρτοφύλακον ἀπτεθῆ σκεπτότω εἰς ἐλεγχον διηκεῖ τῶν τηλικαῦτα τ' θεῶν ἡμῶν βλασφημησάντων, καὶ εἰς μονιμωτέραν καὶ ἀγνώσει. δεῖ ἡ γινώσκων ὅτι κατὰ τὴν ἑκοστήν ἡμέραν τ' ἐνεσώσῃ μῆνης, καὶ ἢ ἀναθεματιδῆσαν οἱ κατὰ τὸ ὀρθόδοξον πίστεως βλασφημησάντες συμπαρήσαν τοῖς σήμερον συνεδράζουσιν ἡμῖν ἀρχιερεῦσι, καὶ οἱ ἐνδημῶντες πάντες μητροπολίται καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι, ἦγον Λέων ὁ Ἀθηῶν καὶ Σύγγελος, Μεγαλέων Συλαῖος καὶ Σύγγελος, Νικόλαος Εὐχανείας, καὶ Σύγγελος, Δημήτριος Καρίας καὶ ἀρχιεπίσκοπος, Παῦλος Ἀθήνων, Λέων Κοτραδίας, Δαυίδος Ζακχίας. Quorum sententia ea fuerit:

Edictum de projecto pittacio in sacra mensa a Legatis Romanis, contra sanctissimum Patriarcham Dominum Michaelem, mense Junio, in die septima.

Præsidente Michaele sanctissimo Domino nostro, et Occidentico Patriarcha, a dextris Catechumenorum, et simul cum ipso confidentibus DEI amantissimis Metropolitanis Theophane Cyzici et Syncello, Niceta Chalcædonis et Syncello, Laurentio Dyrrhachii et Syncello, Antimo Sides, Nicolao Pisinnuntis, Leone Myrorum, Leone Trapezuntis, Joanne Smyrnae, Eusebio Adrianopolis, Constantino Mitylenes, Nicolao Chonacum, Hypatio Hydruntis, et Archiepiscopis Leone Carabyzia, Gregorio Mesembriae, assistentibus, et Patriarchalibus nobilibus.

Nequam ac improbo Dæmoni non sat fuit, ut videtur, malitiam. Propterea namque nullum unquam suum fecit, in pios homines arripens, et novum quid adversus veritatem semper excogitans. Quapropter innumeris fere fraudibus ante Domini in carne adventum humanam gentem illudit, innumeris vero postmodum erroribus, et illecebris supplantare, et deficere eos, qui illi credebant, omnino non destitit, neque unquam cessavit. Verumtamen his quoque de medio sublatis, cum pia magna- que spes esset in eis, qui pietatem amplectuntur, nunquam imposterum nova impietatis semina inventuros, in omnibus his contra rectam rationem improbus ille disseminare studuit, cum contra ac ipse speraverat, machina illius dissipata fuissent, nunc quidam homines impii, et quid non quicum- que

que pietatem colli eos non nominant, abominos e. tenebris erumpentes, cœcis ex Hispania orienti ducunt, in pietatis caliditate hanc, Et in DEO conservatam Urbem advenientes, quæ quæ impiam ex Alia & emittuntur potentia orthodoxia fontes erumpunt, & pura pietate, sicut in orbis aduatum fuit, perfluunt, & fluviorum in hanc, que sub sole irrigant omnes pietatis dogmatibus irrigant, in hanc videtur fulgur, sive turbo, sive grandinis corpus, sive, ne magis proprie rem in hanc, veluti sylvestris potentia irrumpentes, reclam rationem diversitate dogmatum prævertere conati sunt, ut & Scripturam in mystica magna DEI Ecclesiam præponerent mensa, qua non, immo orthodoxam DEI Ecclesiam, omittunt, quibus in pietatis eorum dogmatibus non adscripti sunt, orthodoxos, ob id idem, quod pietatis, & sedem orthodoxam dilatarî præcipiunt, anathemate ferunt, in hanc nos in alibi aliis, & præterea quod barbaram aequæ ac illi radere, & eam, que secundum naturam lapidinis figuram, immutare non sustinentur. Nec non quod non divisi a Presbyterio matrimonio juncti, constitutionem suscipimus? Ad hæc, quod sacrum sanctum symbolum, quod omnibus Synodalibus, & Oecumenicis Decretis inconcussum atque inextinguibile robur habet, Parvum cogitatis, & 173
 matrimonium adulterium; & audacia excessu adulterare volumus, nec ad illi, ex Patre, & Filio Spiritus sanctum, & improbi Dæmonis machinatio, sed ex Patre dicimus procedere, neque Scripturam animam alterare volentes, que ne diligenter, ait, * membra vestra, neque minimo animo volere volentes, decorum id uentibus creatorum Deum statum, quod indecorum esset hominibus, sed & quidem Gangrensis Synodi Canonem de his, qui a nuptiis abhorrent, palam antistimulos, qui dicunt: Si quis se dividit a Presbytero conjugato, quasi non oporteat, postquam ille sacrum fecerit, illius oblationis participem fieri, anathema sit. Et in hoc etiam sextam Synodum rejicientes, & contemnentes, qua ait Can. 13. Quoniam Romanæ Ecclesie pro Canone traditum esse cognovimus; ut qui ad Diaconatum, vel Presbyteratum promovendi sunt, profiteantur, se non amplius suis uxoribus conjugandos, nos antiquos Canones Apostolicæ perfectionis, ordinisque servantes, hominum, qui sunt in sacris, conjugia deinceps ex hoc temporis momento firma & stabilia esse volumus, nequaquam eorum cum uxoribus conjunctionem dissolventes, vel eos mutua, tempore convenienti, consuetudine privantes. Quamobrem si quis dignus inventus fuerit, qui Hypodiaconus, vel Diaconus, vel Presbyter ordinetur, is ad talem gradum assumi nequaquam prohibeatur, si cum legitima uxore

(Qqq)

* Levit. XIX, 27.

158 octoginta sex, antequam Sergius Patriarchatum iniisset? Et qui nondum natus, quomodo a Pontifice fidei professionem exigere potuit? Et quomodo post Sergium hunc Patriarcha creatur Cerularius, cum inter utrumque Eustathius Archipresbyter magnæ Ecclesiæ, & Alexius Studita Patriarchatum obtinuerint? Si Græcus Græca tam bene novit, quid de eo dicemus, quando Pontificum Romanorum seriem in ordinem redigit, ut sua probet? Confuse omnia, nec ad rem. Illud propemodum admiror, dicit, post deletam è Diptychis memoriam Pontificum, Imperii expeditiones omnes male, infeliciterque evenisse. Et infortunium non vident? causam habent, fatentur, & sibi non provident. *Hocne incredibile est, ut cum antiquo scriptore dicam, ut memorabile, tanta vecordia innata cuiquam sit, ut malis gaudat?* Ex his facile colligi potest, quantum a veritate aberret Manuel Cileca lib. 4. contra Græcos, qui asserit Photium obiisse, commiseret Ecclesiarum unitas, & dictam unitatem post illum, per decem & septem Patriarchas durasse. Quomodo enim in unitate Ecclesiæ mori dicendus est, qui per tot Pontifices etiam post mortem communionem, atque unionem fidelium privatur? Et cum Sifinnius & Sergius etiam monumentis editis in Latinam Ecclesiam invecti sint, quomodo dicta unitas ad Cerularium durasse affirmandum est? Michaël Cerularius, & Leo Achridanus Bulgarum Archiepiscopus, adversus Apostolicam Sedem fellis plenum epistolam Joanni Tranensi in Apuliam misere, cui talis titulus affixus erat, ut refert Baronius, k) in Codice, in quo est transcripta. *Calumnia Episcoporum Michaëlis Constantinopolitani, & Leonis Achridani pervicaciter exhalantium pestiferas Memphicas diaboliarum hereseon adversus sanctam Romanam, & Apostolicam Sedem, et contra Latinam, & Occidentalem Ecclesiam. Hac quidem epistola Græco sermone edita, & Joanni Tranensi Episcopo, in synodo omnium Latinorum directa, cum fuisset Trans exhibitæ fratri Eustathio sanctæ Ecclesiæ Sylve Candide Episcopo, in Latinum est translata ejus studio, atque delata D. Leoni nono. In ea Latinos accusat, & denunciat, quod præter instituta Christi Ecclesiæ in Azymis comederent, Sabbatum Quadragesimæ Judaice comederent, Alleluja in Quadragesima i*

k) Baron. ad A. C. 1053. 22.

mel in Paschate. Neque scripto solùm in Romanam Ecclesiam istorum odium innotuit; factis atrocissimis Latinos ipsos, & Latini nominis fautores persecuti sunt. Leo IX. epist. I. cap. 29. ad eosdem scripta: *Vos enim alloquimur, qui sicut Dominus ait Phariseu, tulistis clavem scientia, qui clauditis regnum cælorum ante homines, nec ipsi intraistis, nec alios intrare permittitis, sed potius prohibetis, dum matris venerandam faciem conspuere quaritis, dum eam inseguimini convitiis, & maledictis, dum agnos ejus ab ea segregare etiam anathemate & flagellu, ne vocem maternam agnoscant, & sequantur, contenditis. Ut enim fertur, omnes Latinorum Basilicas penes vos clausistis, Monachis monasteria & 160*

Abbatibus tulistis, donec vestris viverent institutis. Ecce in hac parte Romana Ecclesia quanto discretior & clementior vobis est? siquidem cum intra & extra Romam plurima Græcorum reperiantur Monasteria, sive Ecclesie, nullum eorum adhuc perturbatur, vel prohibetur à paterna traditione, sive consuetudine; quin potius suadetur, & admonetur eam servare. Et epist. 7. ad Constantinum Monomachum Imperatorem Constantinopolitanum: Sed noverit claritas tua super presumptionibus ejus, Michaelis Cæcularii Patriarchæ, multa & intolerabilia jamdudum pervenisse ad aures nostras, qualiter etiam apertâ persecutione in Latinam Ecclesiam exardescens anathematizare non timuit omnes, qui sacramenta attrabant ex Azymis: & quod Alexandrinum & Antiochenum Patriarchas antiquâ dignitate suâ privare contendens, contra fas & jus sibi subdere novâ ambitione appetit, & plerumque, qua usurpare dicitur, sicut à nostris Nunciis diligenter cognoscere poteris. Et epistolâ ad eundem Michaëlem: Illud autem quod non suspexit, quod post tot sanctos & orthodoxos Patres, per mille & viginti a Passione Salvatoris annos, novus calumniator Ecclesia Latinorum emerisset, anathematizans omnes, & publicam persecutionem excitans, quicumque participarent sacramentorum ex Azymis. Quam presumptionem tuam, & fama nobis obtulit, & litterarum sub nomine tuo ad Appulos datarum textus manifestavit. Hic cum temerè adhuc in Latinos insurgeret, & perseveraret in stultitia obstinatus, inter Missarum solemnias, in templo 161

sanctæ Sophiæ, chartam illius excommunicationis, propter multas dicti Michaëlis, illiusque fautorum hæreseos, super principale altare posuerunt, sub oculis omnium Papæ Leonis noni Apocrisfarii, indeque mox egressi pulverem pedum excussere, & anathemate dato cunctis, qui deinceps communicarent ex manu Græci Romanum sacrificium vituperantis, alacres cœpere reverti, ex commemoratione ipsius Humberti tunc Apostolici Apocrisfarii. Ex-

procesionem ex Symbolo absciderunt : ut Nazareni, carnalem
 Judæorum munditiam adeo servant, ut parvulos morientes ante
 octavum diem à nativitate baptizari contradicant ; & mulieres
 vel in menstruis, vel partu periclitantes, communicare, vel si
 baptizatz non fuerint, baptizari prohibent : & comam capitis,
 & barbam, veluti Nazareni nutrientes, eos qui comas tondent,
 & secundum institutionem Romanæ Ecclesiæ barbas radunt, in
 communionem non recipiunt. De quibus erroribus, & aliis
 pluribus operibus, ipse Michael literis domini nostri Leonis Pa-
 pæ admonitus, resipiscere neglexit. Postmodum nobis illius
 nunciis similibus malorum argumenta rationabiliter opponenti-
 bus, præsentiam suam, atque colloquium penitus denegavit,
 neque sacrum Imperatorum consilium, & sapientum eum cohæ-
 rantium ad sanam mentem, audiit ; quemadmodum & antes
 Latinorum Ecclesias clausit, eosque Azymitas nuncupans, ver-
 bis & factis ubique persecutus est in tantum, ut in filis suis an-
 thematizaret Apostolicam Sedem, contra quam se ipsum adhuc
 subscribit Oecumenicum Patriarcham. Quare nos ejusdem san-
 ctæ, & primæ Apostolicæ Sedis insignem injuriam, & vim non
 ferentes, & Catholicam fidem multis modis demergi posse suspi-
 cantes, præjudicatione sanctæ, & individue Trinitatis, &
 Throni Apostolici, cujus nos sumus Apocriuarii, & omnia
 Orthodoxorum Patrum, & septem Synodorum, ex universa
 Catholica Ecclesia anathemati, quod dominus noster pius sumus
 Papa eidem Michaeli, & illius sequacibus, si suaderi nolunt,
 decrevit, hunc in modum subscribimus. Michael qui Patriar-
 chatu abutitur, Neophytus, & qui tantum humano timore
 monasticum habitum induit, nunc vero delictis incusabilibus
 apud multos diffamatus, & una cum eo Leo, qui Acridæ dicitur,
 & ejusdem Michaëlis Sacellarius Nicephorus, qui Latinorum sa-
 crificium in conspectu omnium pedibus conculcavit, cæterique
 omnes, qui eos sequuntur in jam dictis erroribus, & factio-
 ribus sit, anathema, Maranatha ; cum Simoniacis, Valesis, Aria-
 nis, Donatistis, Nicolaitis, Severianis, Manichæis, cum
 quibus dogmata statuunt, & aliis, qui fermentatum, anima-
 tum esse dicunt, & cum omnibus Hæreticis, immo vero cum
 Diabolo & Angelis ejus, si resipiscere nolunt. Amen. Amen.
 Amen. *Et hæc quidem in impio illo scripto & desepando continebantur.*
Media

Mediocritas vero nostra tantam contra pietatem audaciam, & impuden- 179
tiam haud sustinens sine examine & impunitam pratergredi, valido &
sancto Imperatori nostro de hac re sermonem habuit. At ille, namque
ante unum tantum diem ab urbe discesserant, postquam illi relatum fue-
rat, viros, qui eos in hanc magnam Urbem reducerent, mittit, evo-
canturque citissime, sed nolunt mediocritatem nostram convenire, aut in
conspetu sanctae & magna Synodi procedere, & responsum utcumque da-
re de his, quae ipsi impie enunciarunt, sed ut ipsi in scriptura ab ipsis
exarata expresserant, & multo plura, quam in eo scripta fuerant, con-
tra nostram fidem habere sese contendunt, velleque se potius mortem op-
petere, non tamen in conspectum nostrum, & Synodi venire. Hac enim
robustus & sanctus noster Imperator, per responsum spectabilis Magistri,
& à supplicationibus, & DEI amantissimi Charsophilacii, & Commen-
tariorum scriptoris, eos nobis & Synodo dicere renunciavit. Cum vero
iis nolentibus ad Synodum & nos accedere, vim inferri, validus &
sanctus noster Imperator, propter legationis provinciam, quam praese-
ferre videbantur, non probaret, rursusque tantam contra pietatem im-
pendentiam innoxiam permanere haud decorum esset, & prorsus indignum,
medicinam optimam rei preparavit, & pretiosum & venerandum scri-
ptum ad nostram mediocritatem per Stephanum sanctissimum Monachum,
& magna Ecclesiae Oeconomum, & Joannem Magistrum, & à supplica-
tionibus, & Constantem Vestarchem, & Philosophorum Hypatum transmi-
sit, cujus tenor ille est: Sanctissime Domine, de eo, quod accide- 180
rat, mea Regia Majestas perquirens offendit, mali radicem
ortum habuisse ab Interpretibus, & sociis Argyri; & de alieni-
genis quidem tanquam peregrinis, & ab aliis suppositis aliquid
facere non possumus, mali vero auctores verberatos ad tuam
Sanctitatem transmisimus, ut per eos instruerentur & alii, ne
similia impostero effuriant. Chartula hæc post anathema di-
ctum & Consiliariis, & iis, qui publicarunt, aut scripserunt,
aut rem, ut gesta est, vel tenuiter callent, coram omnibus com-
buratur. Mea siquidem Regia Majestas imperavit, ut & Vestar-
ches Argyri gener, & Vestes illius filius in phylacam concludan-
tur, ut ibi vitam degant, malis divexati, quemadmodum sunt
digni propter hanc causam. Mense Julio. Indiēt. 7. Et hæc qui-
dem regia & divina scriptura continebat. Secundum itaque pietatis cul-
toris Imperatoris providentiam, ipsum impietatis scriptum, nec non
qui illud exposuerunt, & vel ad illud faciendum adhortati sunt, vel auctori-
bus

bus auxilium prestiterunt, in praesentia missorum ab Imperatore in triginta secreto anathemate subacti sunt. Indicatum vero est quarta die, quae est prima currentis hebdomadis, vigesima quarta vero die praesentis mensis Julii, quae & quinta Synodi expositio pro more legendae est, audiente tractatudine, anathemate feriendum esse rursus impium scriptum, nec non & qui illud ediderunt, & scripserunt, & consensum aliquem, aut consilium, ut illud fieret prestiterunt. Prototypum vero projecti ab impiis, impii execrandaque scripti combustum non est, sed in sacro Chartophylacis secreto repositum, ad perpetuum eorum dedecus, & stabiliorem condemnationem, qui scilicet adversus DEUM nostrum blasphemarunt. Sciendum praeterea est quod vigesimo die praesentis mensis, quo illi, qui adversus orthodoxam fidem blasphemarunt, anathemate icti sunt, aderant una cum aliis Praesulibus, qui nobiscum confidebant universi Metropoli, & Archiepiscopi, qui in urbe regnabant; nempe Leo Athenarum & Synellus, Michael Sylai & Synellus, Nicolaus Evchania & Synellus, Demetrius Carus & Archiepiscopus, Paulus Lemni, Leo Coeradae, Antoninus Zicebia.

Vides adhuc Cerularii tempore, quod pertinebat ad columnas Imperii, virosque ab iisdem coloneffatos, & sapientes cives maxime omnium, Christianam & orthodoxam Constantinopolim fuisse, nec tantum valuisse auctoritatem Patriarcharum, ut eos ab Ecclesiae Romanae gremio avelleret? Michaelis item Anchiali p) qui post Lucam Ecclesiae Constantinopolitanae praefuit, epistola, calumniis & conviciis plena in Romanam Sedem circumfertur. Germanus q) qui hic post Patriarchas Constantinopolitanos acclamatur, non alius est, quam qui post exactos Constantinopoli Graecos, & Niceam compulso, ipse quoque Nicenae Patriarcham agebat. Hic asperrime in Latinos, eorumque consuetudines, & dogmata libris editis stilum strinxit. Vivebat sub Joanne Duca; illius adversus Latinos praelia, & fortiter gesta praedicat, ut palam fiet percurrenti Orationes sub ejus nomine editas à Gregorio tom. 2. de Cruce. Legi ipsius opusculum de Processione Spiritus sancti, & alia contra Latinos. Sed qualis ipse in Latinos, & quod odio eorum Ecclesiam persecutus fuerit, ne ex me id dicere aliquis suspiceret, fatebitur idem in epistola ad Patriarcham Latinorum Constantinopolitanum, qui Graecos compellebat, ut inter Officia mentionem summi Pontificis facerent. Scribit enim inter alia: *Εγώ ἵνα ἴδω ἵνα*
Κυρ.

p) Vide Allat de consensu lib. 2. c. 12.

q) Idem lib. 2. c. 14. §. 3.

καὶ ἀφ' ἧν ἐόλη Γραικῶν φιλίας ἀφαιρημένη καθυπέβαλεν, μηδὲ τῶν
 ἐκείνων τῶν Διῶ χριστιανῶν ψυχῆς ὑπερμελεσθεῖσιν αἰτίαν, καὶ θεί-
 λημα τῆ παλαιᾶς Ρώμης, μηδὲ πρῶτον ἀποδοῦν ἐν τῶν χριστιανῶν αἰσῶν,
 μηδὲ συμπάθειαν αἰσῶν, ὡς προδοῦν ἐκ τῶν ὁσίων, ἢ ἰσθμῶν καυμάτων, ἢ
 τῶν παθῶν ὁσίων ἰδῶν. *Ego vero & Graeci qui Constantinopolim de-
 gunt anathemate subegi, & a fidei doctoribus, qui propter animi mollicitiam,
 in obedientiam, & nutus veteris Romae transfuerunt, oblationem acce-
 ptam, utaque cum ipis officiis adfuit dicitur, tanquam divinum sacra-
 mentumque Canonum, & a prioribus traditarum consuetudinum deserventi-
 bus, & proditoribus. Josephus, r) qui Arsenio successit, pra
 eodem studio iniquior fuit, dum Graecos in propria sententia
 pertinaciores effecit, & ad Latinorum dogma, & consuetudi-
 nes profigandas, & retrahendas ab eorum animis, plurimum
 operis & laboris contulerit. Collige ex Pachymetæ Historiæ lib.
 5. qui Josephi conatus adversus Imperatorem Michaelem Latino-
 rum dogma promoventem, & Chartophylacem illud oppu-
 gnantem, pro no studio non paucis prosequitur. Quid de Pa-
 triarcha Athanasio s) dicam, homine iusticis moribus, ef- 183
 fero, diro, immanitate, atque inexorabili, cujus etiam ab
 aliis mira recensita ludibrio habuit Pachymeres, & vitæ horridæ,
 incultæque illius laudem apud alios partem non levibus dictis
 expugnat, opprimitque, Histor. lib. 8. cap. 13. *Αλλὰ πρῶτον
 μὲν ἀναθεῖν, ὡς ἐς παροικίαν ἐκείνῃ ἐπέφευγε, πολλὰ τὸς ἔχοντα
 ἴσα τῶν κατὰ αἰσῶν Φιλεῶν. οἱ μὲν πολλάτα τῶν ἀχαρίτων ἐκείνῳ
 ἀποσεμασίον, ἢ τὸ πλέον ἐς ἀυτονομίαν, καὶ ἀσπλαγχνίαν ὅτε καὶ
 ἀεὶ ἐπιβίβας ὅν ποικίλ ἐπιβίβας τῶν ὁσίων τὴν σέσησιν δόξαν, ἀδίκῳ πῶ
 ται τῶν λαχάνων κῆτον τοῖς μοναχοῖς. οἱ ἢ καὶ ὡς θαυμαστέον ὡμο-
 λάγαν. ἔτι ἴε ἐν μῆ λαχάνα σιωπῆς, λυκὸν εὐρῶν ἐπιβίβασι τῶν
 ἴσῳ, ἐφ' ὅ οἱ ἔ κόπυ σιωπῆς, ἐπιβίβας ἀπαγγεῖν πρὸς τὴν μονήν.
 ἢ ὁ λυκὸν ἀνδραπῶν, εἰ ἢ παρελογίζοντο λέγοντες, ὡς ὑστερον
 ἴσῳ. καὶ ὡς πέμφθεν ἐκείνῳ πῶ τινῶ ἀπὸ μελοσεία κηρίσ,
 ἢ πῶ τῶ Φάγοι, καὶ γλυκανθεῖν τῶν Φάσυγγα. εὐχαῖο ἢ τῶν γλυ-
 κασμένων καὶ τῶν πέμφθεν. καὶ ὡς αἰσῶς ἐντεύθεν ὁ πέμφθεν ἐξ ἐκείνῳ
 καὶ ἐς ἡμέρας ἀνα σωμα τὴν γλυκύτητα πῶ τῶν ἐκείνῳ
 ἢ τῶν ἀποπληρωσάσῃ καὶ ἀ σωμα ἔ μίλι. ταῦτα ἐκείνοι μὲν ἔλεγον.
Sed ubi primum promulgatum est, Athanasium suffragio Synodi in Pa-
STRAR-**

r) Allat. libro laudato p. 753.
 s) circa A. C. 1290. atque iterum ab A. 1301.

triarcham promotum fuisse, multi ex cavatis erumpentes, adversus eum,
 pleraque non admodum pergrata contestabant. ; Et postquam auctoritate
 alieno consilio subditi nesciunt, Et immisericordem, quod ita eo impu-
 tante, a sino aures ex pœna ablati sunt; quod in pœna se gessisset circa
 olera in Monachorum hortu. Alii cum tanquam rerum admirandorum
 effectorem depradicabant, quod cum aliquando olera in fascem collegis-
 set, obviam lupo occurrenti imponit, ut laboris compar, ad Monasterium,
 184 ita eo iubente, adhaeret. Lupus vero hic homo, licet
 illi fallaci captione deciperent, ut postea cognitum est. Sic etiam cum
 ille ex oblato sibi mellis favo comedisset, dulcedinem faucibus sensu,
 eam homini, qui miserat deprecatur. Hinc, qui miserat ad novem
 dies dulcedinem in ore circumtulit, prece illi in ore locum mellis
 supplente. Et hæc quidem illi dicebant. Joannes Patriarcha Constan-
 tinopolitanus epist. ad Synodum, multis eum criminibus reum
 facit: Ἰδὲ καὶ αὐτὸς ὅσον τὸ ἔσθ' ἀφορισμῷ ἀπολύω, καὶ ἐπιθέσει
 λελυμένον ἔχω αὐτὸν. Ἐ μὲν τοι τὴν ἀναθασιν αὐτῆς εὐδοκῶ, πῶς γὰρ
 αἰν αὐτὸν καὶ δεῖξομαι ὡς ἀρχιερεῖα ἀνθρώπων κατήγορον θείων καὶ ἁγί-
 ον θεῶν, καὶ χειρὸν, ἢ ἐγὼ μὲν δὲν καὶ οἰς αὐτὴν ἐπιθέσει αὐτῆ.
 ἄλλως τε καὶ παραίση αἰδμον ἐκκλησιαστικῶς, καὶ κανονικῶς. ταῦτα λέ-
 γω πάνσι, καὶ ἀμαρτυροῦμαι. Ecce Et ipse enim, Athanasium
 nempe, ab excommunicatione omnimode absoluto, absolutumque haberi
 non ita tamen, ut ejus promotionem approbem. Quomodo enim, ut
 Presulem excipiam, hominem in judicium vocatum, Et contumaciter of-
 fensum, Et me ipso peiorem, etiam in ea, quam ipse professus pietate:
 immo quum, ut Ecclesiastici moris est, Et Canones posuero, sibi
 renunciaverit. Hæc omnibus dico, Et obtestor. Sed hæc minutionem
 nonnemini videri poterant, nisi etiam in Ecclesiam Latinam
 factis dictisque iniquior assurrexisset. Pachymeres Hist. lib. 12.
 Οὐ μὲν γὰρ ἀλλὰ καὶ ἐς πλέον εὐσεβείας ἤκειν δοκῶν, ἑστῶν μὲν δεξιῶν
 185 πατριαρχῶν τῶν τριῶν Γερμανῶν τὴν ἐπὶ δεξιᾷ οἰκίσαι τῶν οὐρανῶν πυ-
 λῶν ἰσαμύνην, ἀπὸ τὸν ὕστερον τὸν ἐξ Ορεστιαδῶν μεταθεθῆσα, ὅτι τῆ
 πρὸς τοῖς Ἰταλοῖς εἰρήνη αὐτῶς ἐκείνῳ προσέβυσας συνήγαγε, καὶ ἀπέβη.
 Quin ipso, ut majoris pietatis speciem præ se ferret, columnam a tri-
 bus Patriarchis Germanis dictis, prope speciosas portas, dextera in-
 troeuntibus stantem, propter ultimum, qui ex Orestia de erat, transla-
 tum, quod pro pace apud Italos legationem obiens, a divinis cessaverat,
 disjecit. Et Auctor illius vitæ, quisque ille fuerit, Athanasio
 non

non simulata sedulitate conjunctus, et
 Athanasium subiisse, pro asserendis Græ-
 tra Latinam Ecclesiam narrat, licet verbis
 ut eorundem errorum propugnator. Ο
 μοναρχης μάλλον, η πατριαρχης καχειροτόνη
 μάλλον ειπει ο λαμειχθρον τωα αρχιερεα ε
 κεραιμειας οηα πληω πληον καθαιρων ε αναισ
 τον μεγαλ ετοι και ψυχην, και γινωμη ατρεπ
 ζε ετον σιωθιασ τη ασθεια και κοινησ αι
 παιαγια λεγομενων ευχων, ο δε ανθυπεφρε
 λεγθηα, ει τις ακοινηθηα καν εν δικω σ
 ταυτ επει και ο ανιερ εκειν αρχιερευς ε
 καθιδρας, και Αθανασια δραξα μω αμφ
 κηλειως ο επιρησ, και προς γην κατα
 και συμπαιον ε αναιδης τον αιιδιμον. Namq
 cui, Demonarcha potius quam Patriarcha, se
 totum malum Gavi Præsidentem ordinavit, ejus
 rum, luto lutum expringens, impudens,
 gnum animo, menteque inconcussum Athanasi
 nus daret, ε precum saltem earum, que in
 cepti fieret, compellebat. At ipse referebat A
 sem, Si quis ab Ecclesia separato etiam in do
 tur, excommunicetur. Hac dixit, ε prop
 excandescens profiliit ε Cathedra, ambabus n
 sium inclementer ex barba trahebat detestanda
 pedibus conculcabat, at comprimebat impudens
 lior est Isidorus ε) sub Joanne Cantacuzo
 Constantinopolitana sedem occupavi
 omnia sectatus: hinc æque ac Palamas
 Græcos audiit, & variorum Patriarcharu
 de Patriarchali summo cum dedecore pu
 Gregoras in Historia de Isidoro: Ος Μονεμ
 τεων, επειηα ελα το ταυς ε Παλαμα ε ανιερ
 δι ον δη ε πατριαρχευσ ησθηα νυν το ε εκκλησι
 (Rrr)

ε) Isidorum intellige cognomine Buchiram quem p
 zenus p. 763. Idem auctor est eum in Patriarch
 aic Henricus Hilarius ad Philippi Cyprii Chroni

tam. Palamæ præter ea, quæ ipse in Latinis de Spiritu sancti processione effudit, alias in Theologia hæreses & ineptias, easque quam plurimas ex ejus scriptis collectas late prosequitur libello de hac re edito Demetrius Cydonius. Quare hic plura referre superfedeo. Andreas etiam Colossensis Dialogo in Marci Ephesini epistolam, contra ritus Latinorum, nonnullas hujusce Palamæ in unum collegit pravæ & à fide Catholica alienas sententias, quas hic transcribam, quia liber non omnibus patet. Præterea cum Patres tui te Ephesum in Presulem proficere vellet, non prius Pontificis dignitate ornaverunt, quam iurejurando pollicitus fueris, ut quæbitata fide susciperes, ac defensares. Ille autem inter ceteras blasphemias differentias, quas essentia divina, & suis energiis fabricavit, hæc etiam addidit, ut divina essentia creatura minima appropinquet, quæ energia facit. Nam si divina Majestas, ut ait, creatura jungeretur, ipsam omnino absumeret. Energia vero proxime facta quoddam temperamentum facit, propterea & ipsam inhabitat, illuminat, docet, sanctificat, atque doctat, quæ à divina essentia, ut ipse fingit, proficere minime possunt. Item energiam dicit, extremam hominis finem, hæc ditatem Sanctorum, summamque felicitatem. Hæc à divina essentia prorsus adimit. Solum deitatis nomen dicit ipsis esse commune. Si igitur illa summa Deitas ex se inter non entia numeratur: si omnem entitatem & excellentiam ab aliis accipit: si creatura inaccessibilis: si propria quare nobis sine nostro interitu nequeat: si non docet, nec illuminat, sanctificat, si finis non est, quem omnibus hominibus natura inducenda sunt igitur sacrificia, quæ illi offerimus, nil prosunt, nil lacum nulla religiosa observantia Christianis populis proficere possunt. Quæ etiam ipsos demones terrent, & novam religionem videre. Quæ etiam ipsos demones terrent, cum ipsi illum DEum unum solum dant. & contremiscant. Quomodo ergo hominem nefarium passum, si vera nobis narrat Gregoras, & ab universis Christianis Ecclesia, etiam dum viveret, frustra conantibus in toribus Constantinopolitanis, coacta Synodo à Patriarcha Antiocheno Ignatio, & Constantinopolitano Joanne, ne propter in Latinis dicta, sed quam plurimos alios in fide erro-

TRIODII

nodo facta agemus , nunc ista sufficient ,
 triarchæ Theopolitani Tomum contra ei
 triarchatum invafisset , raturum , nec omni
 mus. Ελαλήθη ὡς ἔ υποψηφίς ἡ ἀγιώτα
 βασίλειος ἱερομονάχος Ἰσιδώρος , ὡς τινὰς Ἰωάν
 σίας ἤλιμμε προβιβασμοῖς ἐκκλησιαστικῶν οἰ
 ἴη ἢ ὡς εἶθιται ἢ νομόμαται μνημονεύσας τὴς ἀ
 νιαν , ἡδεμίαν ἐποίησατο διόρθωσιν μετὰ τὸ γνωρῆ
 ὡς ἡδε πρὸς τὸ βασιλικὸν ἐψῆσθη καθαρὰν ἡρέ
 βίασιν ἀποστασία καὶ τυραννίδι τὸ πλεον προσ
 ἐκείθεν ὡς ἡδε χωρεῖται πόλεως ἰοιαύτης ἢ χωρῶ
 ἢ ἐπίστασαν ἀρχιερατικῆν . πρὸς τούτοις ἐλάλι
 νείκη χαίρει Ἰω Παλαμά ἢ πειθομένω τῇ ἐκκ
 πάλειρων σοιχῆν ἢ ὡς ἡδε δόσεων , ἀλλὰ δὴ καὶ κ
 τῶν ἔκταθῆσθαι τὸμα ἐπὶ τοῖς λαληθείσι
 λαάμα , καὶ πρὸς τὸν οἰκῶν μετὰ φέρουσι σκοπ
 ἢ κινή ἐνοιαν Ἰωάν δαγματῶν ἢ ἐκκλησίας
 ἀφορισμῶν ἐκφωηθῆσθαι διὰ ἔ τούτοις τὸμα ,
 πῶς , μήτε γράφειν αὐτὸν ἰαυτό τι . ἐν ἐύθεν
 θεῖ ἐκκλησία , αὐτὸς καὶ ἔ τούτοις βάρεις
 καὶ πάλιν ἐπιχειρῶν . συμφρονῶν τοίνυν αὐτῆ
 θε καὶ πρῶτερον ἢ ἱερεργίας ἢ ἐπὶ ἴ ἢ
 προείλετο , ἢτε ὁμολογίαν δῆσαι , ὡς ἢ φρον
 ἢ τὸ λαληθέντων αὐτῶν , ἢ ἔ ποιηθῆσθαι ἔ
 σιωδικῶς , μηκέτι δῆσαι ἢ τῶν ἔχοντα , ἢ εἰς εἰ
 προσδεχθῆσαι . ὁ γὰρ πρὸ ἢ εἰς τὴν ἀρχιερα
 ἀρχιερεῦσιν ἀνήκουσα εἰργασίμοις , τοῖς τυρα
 ἢ τῶν ἰαῖς οἰκείαις σοιχῆσθαι δόξαις , ἢ μὴ
 σοιχῆ προσδεχόμεθα . ἢ τῶν ἐνδικῶς , ἢ
 σύνης ἐπιβῆσαι συχωρηθῆσθαι . εἶχε καὶ διὰ
 παρὶ ἀρχικῆς χειρὸς τὸ μὴν Νοεμβρίου . Ἰνδ
 θεῖ παρὶ ἀρχικῆς Θεσπόμεως μεγάλης Ἀντιοχῆ
Verba facta sunt de sanctissima Metropolitani
Hieromonacho Isidoro , eum scilicet nonnullos
Ecclesiastica Officia promouisse : cum vero ipsi
quemadmodum haberi solet , ἔ leges prescrib
ratio post ordinationem nulla se correctione me

των αγίων. είδες κη τας ωδε γινόμενας εμφάσεις εκ τ' μακαρίας Τριάδος, εκ εκ τ' ενεργείας. αυτη η δόξα τ' εκκλησίας, αυτη η κρίσις των ορθοδόξων των αποστόλων το κήρυγμα. των πατέρων τα δόγματα. των μαρτύρων τα σφάγια. των όσιων τα κληρονομία. των ιερών η ευπρέπεια. των διδασκάλων η θεολογία. κατέπεσε των σών δογματων όροφ. συνεβρίβη η ει κτε. ο θεμελιος ανέβραπη. ο φραγμός κατεκαύθη. ως χτες. ως κόνε υπό λαίλαπα τα σά γέγονε καταφύγια. τα τέχη κατεχαλασθησαν. η επάλξεις ηφανίσθησαν. εις τέλος απώλιν. τι λέγεις λοιπον; πείδομαι τω θεώ χάρις τω θεώ απεγνωσμένω εκ πλάνης επισρέφωσι, και μη βελομένο των θάνατον ε αμαρτωλῶ, ως το επισρέψαι και ζην αυτόν. ειδ' ε πείδομαι, όρα λοιπον εν όσαις και οίαις εμπίπτεις αιρέσεσιν ο ψυχών προς αυτη, και εκκλησίας θεῶ γενόμενος κρίμασιν, οίς οιδεν εκείνος ο απορρητος, και και μη παρεδοθη σοι δι' πολλην αυτη μακρο θυμίαν η εκκλησία, και αι ψυχῶν διαφθαρέσαι, ζητά γεγόνασιν όσα σαρκῶν, ανευ νευρών, και αρμοσιων, ταύτας αναγενήσας, και αναπλάσας, και τα μάταια δόγματα, και κη ε σάρξ, αεμονια, και νευρα ταύταις γενόμενα ζων εν ψυχον, και κη ε εδημιεργητας σώμα, ψυχην εχον την πολυθειαν, και πυρ πνεύου και Χριστ' εκκλησίας, ης θεμελιος ο αρραγής Χριστ' Πέτρος, και μαθητης Φαί. αλλ' εκ εις τέλος επιληθήσεται ο πτωχος, πτωχοί γδ' εγιν και τ' θείας χάριτος επιδειξ, ειπερ ποίε δια τας πολλας ημων τίας. ακουσον εν α. εν τω λέγειν σε θεότηας απείρας απειράκις, και πᾶσι τοίς έλλησι. β. εν τω λέγειν σε δυο θεότηας, ορατην, και αόρατην, κωνεις τω Πλάτωνι τω λέγοντι δυο θεῶς ρητόν, και αρρητόν, ορατόν και τον. γ. εν τω λέγειν σε δυο θεότηας μεγαλην, και κωνησαν. δ. εν τω Μανιχαίοις, τοίς λέγουσι δυο θεότηας, πατέρα, υιόν, πνεύμα, ενεργεια, σε τρεσαρα τινά επι τ' θεότη, πατέρα, υιόν, πνεύμα, ενεργεια, και τη νεις τω Πυθαγόρα τω λέγοντι και δοξαζοντι θεόν τα τρεσαρα, και τη την παγαν αεινάς φύσεως λέγοντι. ε. εν τω λέγειν σε τον ανθρωπον αναρχον, και ατελευτητον. ζ. εν τω διαλεγειν σε την μιαν θεότητα ει κη μνη, και υφειμενην, κωνωνεις Αρειώ τω λέγοντι την μιαν θεότητα ει κη τ' μιαν και ισοτιμον θεότης εις διαίρεσεις υπερκειμενας. ζ. βάνειν σε τας ε πνευματιος ενεργείας εις κλισμα, κωνωνεις τω πνευμα και το πνεύμα ποιειν ανεργητον ως κλισμα, κωνωνεις τω πνευμα Μακεδονίω τω λέγοντι το πανάγιον πνεύμα κλισμα ανεργη ισουναμον τω πατρι, και τω υιω. η. εν τω τα ανόμοια εισαγει τησ τῶ απλη και μιᾶ, και ενιαία το αόρατον και ορατόν. τ

Octavum pag. 81. b. c. i. p. Gregorium Palamam, etiam iudicio Græcorum, ob hæreses condemnatum, summis laudibus & acclamationibus profequitur, quasi ille solus, plusquam cæteri omnes alii Patres in Ecclesiam contulerit. De quo plura infra, x) cum de ejus officio dicemus. Hic innuifefatis fit.

Nonum, quod in fine pag. 82. b. c. 2. f. Corollarii loco ponit, ubi non bona, sed dira sibi, universæque Ecclesiæ Græcorum a DEO peccatur. Τῶν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας μέχρι θανάτου ἀθλοῖς τε καὶ ἀγωνισμασικῆ καὶ διδασκαλίαις παιδαγωγείσθαι τε καὶ κρατύνεσθαι θεὸν ἐκλιπαρῆντες, καὶ μιμητὰς τῶν ἐν θεῷ αὐτῶν πολιτείας μέχρι τέλους ἀναδείκνυσθαι ἐκδυσαπένητες ἀξιαθεήμων τῶν ἐξατακμῶν οἰκισμοῖς καὶ χάρισι ἔ μεγάλα, καὶ πρώτα ἀρχιερέως Χριστοῦ ἔ ἀληθινῆ θεῶ ἡμῶν, πρεσβείαις τῶν ὑπερενδόξων δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τῶν θεοειδῶν ἀγγέλων, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Horum pro pietate ad mortem usque laboribus, certaminibus, & doctrinis institui, ac corroborari DEum deprecantes, & eorum divini instituti imitatores usque ad finem fieri exorantes, digni eorum qua petimus, efficiamur, misericordia & gratia magni ac primi sacerdotum Principis Christi veri DEI nostri, precibus gloriosissima nostra Deipara, & semper Virginis Maria, divinatorum Angelorum, & omnium Sanctorum. Bene nobiscum ageretur, si qua petimus DEus concederet. Miseram Græcorum nationem, qua talia sibi suorum magistrorum erroribus intercepta deprecatur. DEus avertat tale omen. Pessimorum hominum vitæ rationem rationis omnis expertem, & quam execrabilem fuisse cognoscit, æmulari desiderat. Schismaticorum pro astruenda impietate, pro pietate certamina scriptaque illorum nefanda, & contra veritatem, doctrinam patriam vocans inscia & demens, qui enim id faceret, si mente polleret? juxta ea. dirigi instruique exorat. Domine, Domine DEus, & pater misericordiarum, nesciunt quid petunt: animam suam transfulerunt ad stultitiam, devitaverunt sapientiam. Non vident, quid est utile filiis hominum, ne exaudias eos, vota eorum irrita, contra eorum desideria ex animis eorum similes doctrinæ vepres, & ab homine nequam superfeminata zizania evelle. Semina bona à luminibus

(Rrr) 3

x) infra p. 194. seq.

ὁ Θεός, μηδὲ πύλαι αὐτῆς καταχύσειν αὐτῆς, μηδὲ τὰ τῶν αἰρετικῶν ἀκύβητα
 εὐμαλῆ, μηδὲ ἰσθμῶσαν ἐν ἑαυτοῖς οἱ ὄψοι κεραινοῖς τοῖς τῶν ἄλλων κα-
 κῶς παιδευέωσαν, καὶ μὴ θανάτωσαν, ὁ θεολόγος Θεοφάνης. εἰ δὲ γὰρ αὐ-
 ξήσαι μὴ διακόψαι τὰς κεφαλὰς τῶν αἰρετικῶν οἴων, καὶ παρατίθωσαν τῆς
 Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ τὴν διθεῖαν δογματικῶν οἴων, ἢ διακοπῆς μὴ θεότης,
 διαυρῆσθαι, κακῶς εἰς τὸ μείζον, καὶ ἔλαττον. τὸ ὄρατον καὶ ἀόρατον
 τὸ μεθεκτόν, καὶ ἀμεθεκτόν. εἰ γὰρ καὶ παρεδόθημεν διὰ τὰς αἰμαρτίας
 ἡμῶν, παρεδόθημεν γὰρ ὡς καὶ ἐν ἄλλοις. ἀλλ' ἔν ἐκ εἰς τέλος ὁ ἁγία-
 λειφθῆσαι ἢ νέα Σιών, ἢ νύμφη Χριστοῦ, ἢ ἔθνος ἐκκλησία, ἢ τὸ ἁ-
 ματι γὰρ Φοινηθῆσαι καὶ καθαρῆσαι. ἰδὲ γὰρ, Θεοφάνης, ἐγὼ παρ-
 ὠκα σε, καὶ ἐγὼ βοηθήσω σε, ἐν θυμῷ μικρῷ ἐπάταξά σε, καὶ ἐν εἰ-
 203 αἰωνίῳ δοξάσω σε. μετ' ὅν τὸ μέτρον τὸ Φιλανθρωπίας ὑπὲρ τὸ μῆτρον τὴν
 παιδαγωγίας. μέχρι γὰρ τὴν Θεοφάνη, κληρονομήσει τὸ ἔθνος, τὸ ἁγί-
 ον μετ' ἡμῶν καὶ ἡ καθ' ἑαυτὴν ὄψοι τοῖς ἄλλοφύλοις. νυνὶ δὲ μικρὸν ἐν τῷ
 σον τοῖς ἀλλοφύλοις, καὶ ἔθνος ἀπολαύσει. ὅτι ὄν τρεπὸν ἐπίστασθαι
 με ἰβηλεύσαοι, καὶ γὰρ ἀπώσομαι ὑμᾶς, λέγει κύριος παντοκράτωρ. Πᾶ-
 ἴδω ἔν τῶν σῶν δογμάτων καὶ τὴν σὴν ἱεραρχίας ἔτω γινώσκω, καὶ ἔτω εἰσπί-
 μάλιτα καὶ καλῶς οἶδα, καὶ τὸ ἀρῆκα, καὶ πεπίστουκα ταῖς ἐπαγγελί-
 ἐπαγγελίας πιστεύω. ἡμεῖς δὲ τῷ κηρύγματι τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν
 δόγμασι τῶν πατέρων ἐπίδομοι, καὶ πάντων ἁγίων, ὁ θεολόγος μὲν, ἀλλ' ἀπο-
 σκευάζοντες τὰ βδέλυγὰ δογμάτων, κηρύττομεν καὶ λέγομεν ἔτω. πιστεύω
 οἰς πατέρα, υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, τρεῖς ἰδιότητες, μίαν θεότητα. τρεῖς
 ὁμοῦσες, μίαν θεότητα. τρεῖς πρόσωπα, μίαν θεότητα. μίαν ἔσιν,
 μίαν φύσιν ἀπλήρησαν, ἀδιάρητον, ἀσύγχυτον ἐνιαίαν. τρεῖς ἀεὶ ἐν μονάδι,
 μονάδα ἐν τρεῖσι προσκυνώμενη, καὶ σεβόμενη. ἀλλοτρίων ἢ ἐμὴ ἀκολλη-
 θῆσομεν εἰς γὰρ οἶδαμεν τὴν Φωνὴν τῶν ἀλλοτρίων ἀκολληθῆναι, εἰ δὲ γὰρ οἶδαμεν
 τὴν Φωνὴν τῶν ἀλλοτρίων ἀκολληθῆναι. εἰ δὲ γὰρ οἶδαμεν τὴν Φωνὴν τῶν
 ἀλλοτρίων ἀκολληθῆναι. εἰ δὲ σοὶ τῷ ληστικῶς ἀλλοτρίων ἀναβαίνει καὶ
 μὴ διὰ τὸ θύρας εἰς τὴν αὐλὴν εἰσερχομένη τῶν προβάτων. οὗτοι
 ἢ προσκυνῶντες, ἔτω δοξάζοντες, καὶ ἔτω σεβόμενοι τὴν μίαν ἰστέον
 204 πρόσωποις θεότητα, καὶ τὰς ἐπαγγελίας πιστὰς ἔχομεν, ἐπὶ τῶν πρώτων τε-
 λεώτερον τε, καὶ καθαρῶτερον, ἐκ ἐν αἰνίγμασι, πρόσωπον ἢ πρὸς πρόσωπον
 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀθανάτῳ βασιλείᾳ, καὶ ἀπολαύσει τῶν δικαίων. ἢς διμῶς γένοιτο
 πάντα ἡμᾶς ἐπιτυχῆσαι, καὶ σε μετανοήσαντα, χάριτι καὶ οἰκτιρισμοῦ, καὶ Φι-
 λανθρωπία ἔκ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ πρὸς πᾶσα ὄψοι, τιμὴ
 καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτῷ πατρὶ τῷ μόνῳ αἰνῶν καὶ
 τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ αὐτῷ πνεύματι, τῷ μὲν
 καὶ ἀδιαίρετο θεότητι καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τὴν αἰῶνα τῶν αἰῶνων ἀμήν.
 Δίψοι

a. c. i. m. ff. Palamæ vero laudes ita profecutus est, ut jam Nazianzenus, Nyssenus, Basilus, Chrysofomus, Athanasius, cæteraque Ecclesiæ Græcæ culmina, quibuscum tantum scelus committit, nihil sint, nihil in Ecclesiæ utilitatem egerint. Pag. enim 96. & infra vocat eum *Θαυματουργόν, πνευματικόν* *εφεξοτικόν, Θεολογίας σάλπιγγα, Theologia tubam, περιπνεύον σώμα* & *χαρίστου*, *ignem spiritus os gratia, πνεύμα* & *δοχείον, spiritus receptaculum*, *στόλον* & *ἐκκλησίας ἀνεκράδαση, columnam Ecclesiæ inconcussam*, *ὑπερβείας ὑπέρμαχον καὶ ἀσβεβείατα ἰσχυράλον, pietatis prerogativam, impietatis oppugnatorem*, *πίστεως προστάτην, fidei defensorem*, *μέγαν καθηγητικόν καὶ διδάσκαλον, magnum ducem & magistrum*, *λίαν παναριότιον πνεύμα* & *spiritus huius omni harmoniarum genere comparatam*, *πηγὴν βούσων ἰαμάτων ναμάβα πιστῶς, fontem salutiferam sanitarum fluenta fidelibus*, *ἐκκλησίας διδάσκαλον, Ecclesiæ magistrum*, *Φωτὸς θεῆς κήρυκα, luminis divini buccinatorem*, *ἡρανομύσην* & *Τριάδα* & *caelestem Triadis mystem*, *Φωτῆρα ὁρθοδοξίας, rella fidei splendorem*, *ἐκκλησίας στήρυμα καὶ διδάσκαλον, Ecclesiæ fulcrum & magistrum*, *κήρυκα* & *χαρίστου*, *graciam gratia*, *στόλον* & *πίστεως, fidei columnam*, *καύχημα καὶ στήρυμα μέγιστον, τῶν ὁρθοδόξων, gloriam & maximam orthodoxorum firmitatem*, *Θεολόγον δεύτερον, Theologum secundum*, *τῶν διδασκάλων ἀκρότητα, Magistrorum apicem*, *Θεολόγον τὸ σῶμα, Theologorum os*. Et quid non? omnia laudationis capita, quæ aliis patribus divisim ab aliis tribuuntur, in hunc solum Philotheus iste congressit. Et ne videretur etiam Divæ Virgini inferior, hymnum illum sacrum, & recitari solitum in officio Acathesti sic dicti, quod nunquam in eo se deatur, ob reverentiam Deiparæ, cujus laudes pro beneficiis acceptis recitantur pag. 158. b. c. i. f. inde avulsum, & paucis immutatis, per parodiam in hunc Palamam, non sine maxima temeritatis nota transvexit. Præterea in ejus Synaxario, ubi Palamæ vitam compendiosè exequitur, inter alia, dum ejus in hæresibus oppugnandis, ac fide Catholica propaganda studium narrat, nihil aliud, nisi illius in Romanam Ecclesiam machinas, in Latinos odia, pro asserendis Græcorum erroribus, ac illis confirmandis, evertendis Latinorum veritatibus, & præcipue 196 de procesione Spiritus sancti ex Patre & Filio operam, etfi subdole nomina & circumstantias taceat, proponit p. 98. per totam.

- benfibile, communicabile, & incommunicabile, magis & minus, assertis cum
 206 Euzonio unum Triadis Christum Dominum Patri inaequalem. 9. Cum con-
 trahis, & decurtas in unam tres Divinitatis personas, ab eoque assertis opera-
 tionem, non alienus es à Sabellio, qui tres Patris, Filii, & Spiritus sancti per-
 sonas, in unam impie coarctat. 10. Cum majorem minoremque Deitatem,
 primam ac secundam profiteris, cum Apollinario es, qui inconfusam, atque
 incorruptibilem naturam, in prima, & secundam, & tertiam personam,
 majorem, minorem, & adhuc minorem subdividit. 11. Cum Deum ex con-
 trariis quibusdam visibilibus, & invisibilibus, comprehensibilibus, & incompre-
 hensibilibus, communicabilibus, & incommunicabilibus, superioribus, & infe-
 rioribus componis, cum Paulo Sabateno convenis, Deum compositum ad-
 struente. 12. Cum ais DEi Ecclesiam in Christi Incarnatione perfectam re-
 rum Theologicarum cognitione habuisse, sed nunc postmodum tuas ante,
 cum Manete concordas, se ipsi per te nactum asserente: etenim si Christo in-
 carnato per eum per se Theopaschitum non sumus affecti, sed tuo hoc esse, mani-
 festum apparet unum Theopaschitum esse, Paracletum scilicet, & quae de eum
 Filio adimpleffe. 13. Theopaschitum esse contendis, eadem qua & Ma-
 nothelita dicis, se ipso in creatum esse, & caro Domini in creatum,
 & secundum utraque in creatum, & eadem, & una voluntas. 14. In eo sane
 concorditer congruis Theopaschitis: nam si homo increatus, & Dominus
 veluti homo increatus, & Deus increatus secundum utraque unius naturae in-
 creata. 15. In hoc ad sententiam Theopaschitarum accedis: nam si increa-
 tus Dominus ut homo, & una natura in eo increata, ipsa natura increata in
 207 Cruce passa est. 16. Es & in Aphobartodocitarum haeresi: etenim si eadem na-
 tura, & una in Domino increata, & incorruptibilis in Passione & Cruce,
 17. Neque in eo differs ab Iconoclastis: nam si increatus est Dominus, ut ho-
 mo, & incircumscribitus, propterea que per te neque imagine exprimitendus est,
 hoc venerandarum Imaginum cultum destruis. 18. Facis cum Massabonitibus
 seipsis universam DEi essentiam habere clamitantibus: etenim si increatus est
 homo, & quacumque divinam naturam consequuntur, omnia per generationem
 increato accedunt, sit & per te essentia DEi. 19. Cum in Deitate duas causas,
 & duo principia astruas, causam quidem & principium Filii, & Spiritus Pa-
 trem, tria vero causam & principium operationis, non abhorres à Latinis, in
 Divinitate duas causas, & duo principia ponentibus, unam causam Filii, &
 Spiritus Patrem, & aliam causam Spiritus Patrem, & Filium, causam &
 principium, Patrem, causam & principium Patrem & Filium. Hac itaque
 veluti dogmata astruens, & palam edocens DEi Ecclesiam perturbas pacifera
 Praesul, & Pacifici Auditor: verumtamen funditus non evertes. Fidei enim
 dignus est, qui promissit, neque portae inferi per te adversus eam, ne-

thematī, & excommunicationi subiectum, z) adeo pium nobis illius sectatores proponunt. Tomum Ignatii in Palamam, quia prolixior est, prætereo, breviorē Joannis hic habeto: τὸν Παλαμᾶν ἢ τὸς ὁμοφρονεῖς αὐτοῦ, ἢ πάντα τὰ ἀσεβῆ αὐτῶν δόγματα, οἰκιστοῖρον ἢ ἅπαντα τὰ ὁμοφρονηματὰ, τὺς τε ἐκδικεῖστας, ἢ ἐκλαμβάνουσας, καὶ ἐκδοχολόγους. τὰ ἐν τῷ τόμῳ καταγῆν αὐτῶν ἐξηγήσιν, μᾶλλον ἢ Φλωαρία, καὶ ἐκ καταστάσεων δεσπερῶν, καὶ ὁρθόδοξον, καὶ καθὼς οἱ τῆς ἐκκλησίας Φωστῆρες καὶ διδασκαλοὶ, οἱ καὶ ἡμεῖς ἐπομῆμοι, καὶ ἀκολουθῶντες τὰ τῶν αἰγίων πατρῶν ἐνογραμμάτων ἐν τῷ τόμῳ, καὶ πάντας τὰς δ' αὐτὸ τῆτο ἦγεν ὅτι μὴ τὰ ὁμοφρονηματὰ τὰ τοιαῦτα αὐτῶν ὁμοφρονηματὰ, ἂν τὰ μὴ ἀπὸ ἀλλοθεν ἡμῶν παρ' αὐτῶν, τὰ ἢ καὶ παρ' ἑτέρων ἐνεφανίσθησαν, τολμήσαντας ἀκακοῦστας, καὶ ἀκρίτους ἀποκόψαι τὸ μνημόσμων μὲν τῶ ἀπὸ τ' ἰσοεχμῆς, καὶ ἁγίας Τριάδος δεσμῶ καὶ τυποβαλλομῶ, καὶ τῶ ἀκαδέματι τῶν ἁγίων πατρῶν, ἢ ὑπογραφή. Ἰωάννης ἐλέμ θεῶ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νίκης Ρώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Παλαμᾶς, & illius sectatores, & omnia eorum impia dogmata, vel variis pugamenta, nec non defensores, propugnatores, exceptoresque eorum, qua in Tomo digeruntur, secundum eorum expositionem, immo vaniloquentiam, & non secundum sensum divinum, & orthodoxum, & ut Ecclesia lumina, & Magistri, quorum nos vestigiis insistentes, & sententias sequentes, sanctorum dicta in Tomo digestimus: & omnes propter hoc, quod eorum pugamenta non accepimus, quorum partem ipsi nobis transmiserunt, pars ab aliis nunciata est, qui ausi sunt contra Canones, & sine iudicio commemorationem meam excindere, vivifica, & divina Triadis vinculo subicimus, & anathemate ferimus. Subscriptio. Joannes miseratione divina Archiepiscopus Constantinopolitanus, nova Roma & Oecumenicus Patriarcha. Et hæc satis videri poterunt ad eos ipsos refellendos, qui adeo inuerecunde Palamam inter Sanctos collocant, & ejus laudes ab ejusdem notæ hominibus, summo fastu mendacioque conscriptas, in Ecclesia recitant. Cum vero ejus hæreses, quod illius, & sectariorum libri præ manibus non sint, non omnibus pateant, ne nostali viro injuste hæreses appingere videamur, earum partem, ex illius subscriptoribus nondum editis, nec ita in promptu, hic apponemus. Nomina nondum reperi: acuti tamen sunt, & argumentis ad probandum firmissimis adversarium jugulant. Primus est: Διαλέξις τῶν λόγων, καὶ φιλοσόφῃ ἀπὸ τῶν θεῶν γραφῶν. Εἶδες τὴν αἴτια πόθεν ἔ' πολέμῃ, καὶ τῶν

(Sss)

z) De Conciliis habitis in controversia Palamitica, tomisque adversus Palamam editis addendus eruditissimus Boetius in notis ad Nicephoram Gregoram p. 790.

ἀοράτων, ὡς ἐν τῷ ἀγίῳ τῆ πίστεως συμβόλῳ ὁμολογεῖται. πατρὸς, υἱοῦ, καὶ
 πνεύματος ἁγίου, τρεῖς ὑποστάσεις, μία θεότης ἀπλή, ἀοράσι, ἀνείδε, ἀ
 ἀρχημάτις, ἀμέριστος, ἀδιαίρετος, πανταχῶς παρῶσα καὶ τὰ πάν
 τα πληρῶσα καὶ πάντα ἐνεργῶσα. ἐ μικροὶ ἐν ἐκείνῃ καὶ μέγα, ἀδὲ ἀνισότης,
 καὶ ἀνομοιότης, ἀλλὰ πᾶσα ἰσότης, καὶ ὁμοιότης. αὐτὴ ἢ ἡ πίστις τῆ ἀγίας
 Ἐ θεῶ καθολικῆς, καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. Διὸ μὲν τὸ τρισυπόστα
 τὸν τῆ θεότητος τὸ φρόνημα τῶν Ἰουδαίων κατέβαλεν. οἱ ἴνες πίστεύουσι καὶ
 ὁμολογοῦσι θεόν, ἐ τρισυπόστατον, ἀλλὰ μονοθεῖαν πολυθεῖαν ἀπῆλασε, καὶ τὴν ἀρετὴν
 κόν αὐτῆς καὶ ἀμέριστον τὴν τῶν ἐλλήνων πολυθεῖαν τῆ θεότητος, ὃ ἵνῃν αἰρεσία
 καὶ εὐνομία τῶν ἀθέων αἰρετικῶν κατατομήν τῆ θεότητος, ὃ ἵνῃν αἰρεσία
 210 χης ὀλεγόμενον Παλαμάς πάντα τὰ δόγματα τῆ ἀγίας Ἐ θεῶ ἐκκλησίας
 ἢ πᾶσαν τὴν πίστιν ἡμῶν καὶ ἀλύει τῶς εαυτῆς μιαινοῦς καὶ ἀσεβέστατος ὡς ἀνεφάνη ἡ
 σι καὶ διδάμασι, καὶ παλῶν ἐστὶν αἰρετικῶν ἀσεβέστατος ὡς ἀνεφάνη ἡ
 προδήλως ἐν αὐτῇ πᾶση τῇ ἐκκλησίᾳ Ἐ θεῶ, καὶ ἀπερίφη προ καιρῶ, ὡ
 μέλῳ σεσηπός, καὶ ἀνίατον ὑπ αὐτῆς. ἐξέκίνησε ἵνῃν Διὸ τὰς ἀμαρτ
 ἡμῶν μᾶλλον ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται, ὡς φησὶν ὁ θεῖος ἀπί
 λῳ. μίας γὰρ, ὡς εἴρηται τρισυπόστατος θεότητος, ὡς ἀνεφάνη ἡ
 καὶ διαίρει τὴν μίαν ταύτην εἰς τὰς πολλὰς, καὶ μίαν μὲν ὑπερκειμένη
 γει, τὰς ἄλλας ὑφειμένας, ἢ ὡς ἐλαττονας ἐκείνης, ὡς περ τὰ κτίσ
 τα καὶ τὴν μὲν ὑπερκειμένην ἴσταν λέγει Ἐ θεῶ, τὰς ἄλλας ὑφειμένας ὡ
 ἐνεργείας, καὶ ἡμᾶς αὐτῆς, καὶ χάριτας ἐνεργειῶν, ἡ γουμ
 καὶ πάλιν ἀκτίστους. ὅπερ ἔ μόνον ἐστὶ πολυθεῖον, καὶ ἐλληνικόν, καὶ
 γὰρ τὴν μοναδικὴν θεότητα εἰς πολυθεῖαν, ἀλλ ἐστὶ καὶ μωρὸν, καὶ
 παντελῶς. λέγει καὶ ὁρατὴν σωματικῶς ὀφθαλμοῖς τὴν φυσικὴν μ
 θεῶ, καὶ θεότητα, ἢ καὶ ὑφειμένην δόγματι τῆ θεότητος, καὶ θε
 ρον καὶ μικρὸν μέχρις ἡμῶν καὶ ἀβασίοντα, καὶ ὀρωμενον ἡμῶν, ὅτι ὁ ὑπ
 νος φησὶν, ὑψηλὸς τε ἐστὶ, καὶ ἀθεώρητος. ἔτος ἡ ὑφειμένη θεός,
 μενος, καὶ ἀλλὰ θεότητες ἰσοδύναμοι αὐτῷ, ἀς ὀνομαζέσθαι πνεύμ
 καὶ ἀκτίστα, ἔτερα τῆ ἀγίας τριᾶδος, καὶ ὑφειμένα αὐτῆς ἀπερακι
 ἢ ἰδὲ ἀσυκρίτως ἐλάττονα αὐτῆς, ὡς περ τὰ κτίσματα. αὐτῆς ἰ
 τητες, καὶ ταῦτα τὰ πνεύματα, καὶ ἡ ὀρατὴ θεότης, φησὶν, ὅτι ἐν τῷ
 σι θεῖκῶς ἐνεργῶσιν. ἀλλὰ φωτίζει, καὶ ἀλλὰ καθαιρεῖ, καὶ ἀλλὰ
 ἀλλὰ φωτίζει, καὶ ἀλλὰ ἄλλως προνοεῖται τῶν ὄντων, καὶ ἐκάστη ἐρῶ
 ἐνεργεῖ, ἢ ἔ μόνον τὴν ἰλληνικὴν πολυθεῖαν αἰρεσίαν, ἀλλὰ κα
 211 εὐνομίαν, καὶ Μακεδονίαν, καὶ τῶν Μασσαλιανῶν, καὶ βοιωτῶν
 περὶ χλ. φανερῶς γὰρ ὁ σαβανὰς ἐσκότισεν αὐτῆ τὴν διάνοιαν, καὶ
 τὸν νῦν, καὶ διέμερισε εἰς τὰς πολλὰς, ἀς ἐλέγη θεότητας, καὶ
 τῶν τῶν, καὶ τὸ φῶς ὀβλέπει, σκότος ἐστὶ μετὰ σχηματικῶν

themati, & excommunicationi subiectum, z) adeo pium nobis illius sectatores proponunt. Tomum Ignatii in Palamam, quia prolixior est, prætereo, breviorum Joannis hic habeto: τὸν Παλαμᾶν κ' τὴν ὁμόφροναν αὐτοῦ, κ' πάντα τὰ ἀσεβῆ αὐτῶν δόγματα, οἰκειότερον ἢ εἶπεν ᾠδοληρήματα, τὴν τε ἐκδικίαν, κ' ἐκλαμβάνοντας, κ' ἐκδεχομένους τὰ ἐν τῷ τόμῳ κατὰ τὴν αὐτῶν ἐξηγήσιν, μάλλον ἢ Φλωαρίαν, κ' ἐκ κατ' ἐννοίαν Θεοπεπτῆ, κ' ὀρθόδοξον, κ' καθ' ὅς οἱ τῆς ἐκκλησίας Φωστῆρες κ' διδασκαλοὶ, οἷς κ' ἡμεῖς ἐπομένοι, κ' ἀκολουθῶντες τὰ τῶν ἀγίων ῥητὰ ἐνεγράψαμεν ἐν τῷ τόμῳ, κ' πάντας ἴδ' αὐτὸ τῆτο ἦγαν ὅτι μὴ ᾠδοληρήματα τὰ τοιαῦτα αὐτῶν ᾠδοληρήματα, ὧν τὰ μὲν ἀπεσάλησαν ἡμῖν παρ' αὐτῶν, τὰ δ' κ' παρ' ἑτέρων ἐνεφανίσθησαν, Ἰολμήσαντας ἀκανόνισως, κ' ἀκρίτως ἀποκρίσασθαι τὸ μνημόσιον μὲς τῷ ἀπὸ τ' Ἰωαννου, κ' ἀγίας Τριάδος δεσμῷ καθυποβάλλομεν, κ' τῷ ἀναθέματι ᾠδοληρήματα, ἢ ὑπογραφή. Ἰωάννης ἐλέω Θεῶ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινῶν πόλεως νέας Ῥώμης, κ' οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Palamam, & illius sectatores, & omnia eorum impia dogmata, vel verius nugamenta, nec non defensores, propugnatores, exceptoresque eorum, quæ in Tomo digeruntur, secundum eorum expositionem, immo vaniloquentiam, & non secundum sensum divinum, & orthodoxum, & ut Ecclesia lumina, & Magistri, quorum nos vestigiis insistentes, & sententias sequentes, sanctorum dicta in Tomo digessimus: & omnes propter hoc, quod eorum nugamenta non acceptamus, quorum partem ipsi nobis transmiserunt, pars ab aliis nunciata est, qui ausi sunt contra Canones, & sine iudicio commemorationem meam exscindere, vivificare, & divina Triadis vinculo subijcimus, & anathemate ferimus. Subscriptio. Joannes miseratione divina Archiepiscopus Constantinopolitanus, novæ Romæ & Oecumenicus Patriarcha. Et hæc satis videri poterunt ad eos ipsos refellendos, qui adeo inuerecunde Palamam inter Sanctos collocant, & ejus laudes ab ejusdem notæ hominibus, summo fastu mendacioque conscriptas, in Ecclesia recitant. Cum vero ejus hæreses, quod illius, & sectariorum libri præ manibus non sint, non omnibus pateant, ne nos tali viro injuste hæreses appingere videamur, earum partem, ex illius a vi scriptoribus nondum editis, nec ita in promptu, hic apponemus. Nomina nondum reperi: acuti tamen sunt, & argumentis ad probandum firmis ad verfarium jugulant. Primus est: Διαλέξις τῶν λόγων, κ' φιλοσόφου ἀπὸ τῶν Θεῶν γραφῶν. Εἶδες τὴν ἀληθοσύνην & πολέμια, κ' τῶν

198

199

z) De Conciliis habitis in controversia Palamitica, tomisque adversus Palamam editis adeundus crudelissimus Boivinus in notis ad Nicophoram Gregoram p. 790.

τη τῶν ἀποστολικῶν λόγων, ποίων τύπων; καὶ ἀγγελῶν ἐξ ἑρανοῦ ἐυ-
 αγγελίσθηαι ἡμῶν παρ' ὁ παρελάβετε ἀναθήματα ἐς τὰς β. βήλας κε-
 ναφωνίας ὡσεὶ τασο, ἐπὶ πλείον γὰρ περιέχουσιν ἀσθεσίας, καὶ ὁ λόγος
 αὐτῶν, ὡς γὰρ γράμματα νομῆν ἐξεί, διδασκαίς ποιήσεις καὶ ξέναις μη πά-
 ραφίσεσθε, καὶ ἐσαί Φησί καὶ οὐ, ὅτε τ' ὑγιανθῆσθε διδασκαλίας, καὶ ἀντι-
 213 ται ἀνθρώποι, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐαυτοῖς ἐπιστορευομένων διδασ-
 σκαλίας κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν. καὶ ἀπὸ μὲν τ' ἀληθείας τὴν ἀκοήν ἀποστρέ-
 ψασιν, ἐπὶ ἣ τὰς μύθους ἐκλεραπήσομαι. καὶ ἐσονταί ἐν ἡμῶν ψευδοδιδασκα-
 λοι, ὡς καὶ πάλαι ψευδοπροφήται ἐγένοντο, οἳ τινες ἐπεισάξουσιν αἰρέσεις ἐ-
 πολείας, δι' ἧς ἡ οδὸς τ' ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεονεξία πλε-
 σοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορευσοῦται. ὡν τὸ κέριμα ἐκπαλαί καὶ ἀργαί, καὶ ἐπι-
 λαια αὐτῶν ἐ νυσαίξαι. σήκῃ ἐν ἐν τῇ πίστει καὶ κρατεῖτε τὰς ἐπι-
 πασελάβετε, καὶ ἐπαγωνίῃ ἐδοτε τῇ ἀπαξ ὡς ἑραδοθείση πῆσαι τὰς ἀγίας.
 τῶν αὐτὰ καὶ ὅσα τῶν αὐτὰ δὲ προσέθετε ἐκ τῶν ἀγίων γραφῶν, μάλιστα
 τῶν παρ' ἡμῶν καὶ πρὸς ἀποστολῶν τ' ἐπελθῆσθε πλάνης. πάντα γὰρ ἐν
 θεσίαι ἡμῶν ἐγραφή, ὡς γέγραπται, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὃ ἡ
 δοξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ ἀναρχῶ αὐτῷ πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ
 ἀγαθοποιῷ, καὶ ζωοποιῷ, πνεύματι, τῷ μιᾷ θεότητι, καὶ δόξα, καὶ βασι-
 λεία ἐς τὰς αἰώνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. *A Domino nostro Jesu Christo,
 & sanctis Discipulis, & Apostolis illius, nec non sacris Prophetis, divinisque
 Synodis, & omnibus deiferis Patribus, & Magistris nobis traditam fides, &
 pietas omnibus eam possidentibus manifesta est, & aperta. Ubique enim e-
 omnes profitentur Deum unum in tribus personis, visibilibus omnium, & in-
 visibilibus factorem, quemadmodum in sacro fidei simbolo astruitur. Pater,
 Filius, & Spiritus sanctus, tres Hypostascs, una Deitas, simplex, indivisibilis,
 informis, nullam figuram recipiens, individua, indivisa, ubique presens, o-
 mnia explens, & omnia efficiens: in ea neque magnum est, neque parvum,
 inaequalitas & dissimilitudo nulla, sed aqua omnia, & similia. Hæc hæcque*
 214 *sancta Dei Catholica, & Apostolica Ecclesia fides, per tres Deitatis hypo-*
stases Judæorum opinionationes conuellit, qui credunt, fatenturque Deum, et
non in tribus Hypostasibus, sed una: per unitatem ipsius individui, plu-
ra Gentilium numina profigat: necnon Arii, Eunomiique impiorum Hæ-
reticorum Deitatis concisionem. Recens vero Hæresiarcha nomine Pala-
mas, universa sancta Dei Ecclesia dogmata, & fidem nostram univcrsam
suas execrandis, ac impiissimis dogmatibus, & doctrinis confundis, Hæ-
reticorum omnium nequissimus. Qui palam hic in Ecclesia Dei compe-
rens, paulo ante tamquam membrum marcidum, & medicamentum non ad-

ἀληπτον τὸ μεθεκτον, καὶ ἀμέθεκτον. τὸ μείζον καὶ ἑλάττον. κοινωνεῖς Εὐ- 201
νομίῳ τῷ λέγοντι τὸν ἕνα τὴν Τριάδα Θεὸν Χριστὸν τὸν κύριον, ἀνόμοιον τῷ πα-
τρὶ. 9. ἐν τῷ σωμαρεῖν, καὶ σωμαλείφειν τὰ τρία πρόσωπα τὴν Θεότητα
ἐν, καὶ λέγειν ἐξ αὐτῶν τὴν ἐνεργεῖαν, κοινωνεῖς τῷ Σαββαλίῳ, ὁ σωμαλεί-
φον τὰ τρία πρόσωπα πατρός, υἱός, καὶ πνεύματος εἰς ἓν πρόσωπον ἀσε-
βώς. 1. ἐν τῷ λέγειν μείζονα καὶ ἑλάττονα Θεότητα, πρώτην καὶ δευτέραν, κοι-
νωθεῖς Ἀπολιναρίῳ τῷ καλαριθμῶν τὴν ἀδιαίρετον, καὶ ἀσύγχυτον εἰς πρῶτον
καὶ δεύτερον, καὶ τρίτον πρόσωπον μείζον, ἑλάττον, καὶ ἔτι ἑλάττον. 14. ἐν τῷ
ποιεῖν σε τὸν θεὸν συνθεῖον, ἐξ ἐνανθίων τινῶν ὁρατῶν, καὶ ἀορατῶν, ληπτῶν
καὶ ἀλήπτων, μεθεκτῶν, καὶ ἀμεθεκτῶν, μείζονων καὶ ἑλαττόνων, κοινω-
θεῖς Παύλῳ τῷ Σαμοσαλίῳ, τῷ λέγοντι τὸν θεὸν συνθεῖον. 15. ἐν τῷ λέγειν σε
μὴ λαβεῖν τὴν Θεῶν ἐκκλησίαν ἐπὶ τῆ σαρκώσεως Θεοῦ Χριστοῦ τελείαν τὴν
ἐπίγνωσιν τὴν Θεολογίας. ἀλλὰ νῦν ἐπὶ σὲ κοινωνεῖς τῷ Μανενίτῳ λέγοντι
ἑαυτὸν ὡς ἀκλήτον. εἰ γὰρ Χριστὸς σαρκωθέντος ἔκ λάβωμιν δι' αὐτοῦ τελείαν
τὴν γνῶσιν τὴν Θεολογίας, ἀλλὰ νῦν ἐπὶ σὲ φαίνεται λοιπὸν τὸν ἕνα τὴν
Τριάδα εἶναι σε τὸν ὡς ἀκλήτον, καὶ τὸ ἑλλείπον τῷ ἡμῶ ἀναπληρῶσαι. 17. ἐν
τῷ λέγειν τὸν ἀνθρώπον ἀκτιστον, κοινωνεῖς τοῖς Μονοθελήταις. εἰ γὰρ ἀκτιστος ὁ
ἄνθρωπος, καὶ ἀκτιστος ἡ σὰρξ Θεοῦ κυρίου, καὶ κατ' ἀμφοτέρα ἀκτιστος καὶ τὸ αὐτὸ
καὶ ἐν θέλημα. 18. ἐν τῷ κοινωνεῖς τοῖς Μονοφυσίταις. εἰ γὰρ ἀκτιστος ὁ ἀν-
θρώπος, καὶ ὁ κύριος ὡς ἀνθρώπος ἀκτιστος, καὶ θεὸς ἀκτιστος, καὶ κατ' ἀμ-
φοτέρα μίας φύσεως τὴν ἀκτίστη. 19. ἐν τῷ κοινωνεῖς τοῖς Θεοπαροχίταις.
εἰ γὰρ ἀκτιστος ὁ κύριος ὡς ἀνθρώπος καὶ μία φύσις, ἐν αὐτῷ ἡ ἀκτίστης,
ἡ αὐτὴ φύσις ἡ ἀκτίστης ἐπαθεν ἐν τῷ σαυρωθῆναι. ἐν τῷ κοινωνεῖς τοῖς Ἀφθαρ-
τοδοκῆταις. εἰ γὰρ ἡ αὐτὴ φύσις καὶ μία ἐπὶ Θεοῦ κυρίου ἡ ἀκτίστης καὶ ἀφθαρτος
ἐπὶ Θεοῦ πατρός, καὶ Θεοῦ σαυρωθῆναι. 20. ἐν τῷ κοινωνεῖς τοῖς Εἰκονομάχοις. εἰ
γὰρ ἀκτιστος ὁ κύριος ὡς ἀνθρώπος, καὶ ἀπεπίγραπτος, καὶ διαστρεβλῶς
ἐν εἰκόνι δεῖ ὡς ἐγγράφωσθαι κατὰ σέ. ἀπὸ τῆς καταλύσεως καὶ τὴν τῶν
σεπλῶν εἰκόνων προσκύνησιν. 21. ἐν τῷ κοινωνεῖς τοῖς Μασσαλιανοῖς, τοῖς
λέγουσιν ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς ὅλην τὴν Θεῶν ἕσιν. εἰ γὰρ ἀκτιστος ὁ ἀνθρώ-
πος καὶ πάντα κατὰ χάριν γίνεται τῷ ἀκτίστῳ ἐπόμω, καὶ τῇ θεῷ
φύσει, καὶ κατὰ σὰ γίνεται ἕσιν Θεοῦ. 22. ἐν τῷ λέγειν σε δύο αἰτίαι
ἐπὶ τῆ Θεότητος καὶ δύο ἀρχαίς, αἰτίον μὲν τὸν πατέρα υἱὸς καὶ πνεύ-
ματι, καὶ ἀρχὴν. τὰ τρία ἢ αἰτίον καὶ ἀρχὴν τῆ ἐνεργείας, κοινω-
θεῖς τοῖς Λατίνοις, τοῖς λέγουσιν ἐπὶ τῆ Θεότητος δύο αἰτία, καὶ δύο ἀρχαίς.
ἐν μὲν αἰτίον υἱὸς, καὶ πνεύματι τὸν πατέρα, ἀρχὴν, καὶ αἰτίον τὸν
πατέρα, καὶ τὸν υἱόν. τοιαῦτα τῶν δογματίζων, καὶ παρησια διδασκων,
τῶν ἀρτίων τὴν Θεῶν ἐκκλησίαν ὁ εἰρημικὸς ἀρχιερεὺς, καὶ εἰρημικῶ μα-
θητῆς, ἀλλ' ἔκ ἐμοῦ τέλει ἀναμοχλευσεῖς αὐτὴν. πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγελία με-
(555) 2 10,

201

202

- hensibile, communicabile, & incommunicabile, magis & minus, assertis cum*
 206 *Eunomio unum Triadis Christum Dominum Patri inaequalem. 9. Cum con-*
trahis, & decurtas in unam tres Divinitatis personas, ab eaque assertis opera-
tionem, non alienus es à Sabellio, qui tres Patris, Filii, & Spiritus sancti per-
sonas, in unam impie coarctas. 10. Cum majorem minoremque Deitatem,
primam ac secundam profiteris, cum Apollinario es, qui inconfusam, atque
in corruptibilem naturam, in primam, & secundam, & tertiam personam,
majorem, minorem, & adhuc minorem subdividit. 11. Cum DEum ex con-
trariis quibusdam visibilibus, & invisibilibus, comprehensibilibus, & incompre-
hensibilibus, communicabilibus, & incommunicabilibus, superioribus, & infe-
rioribus componis, cum Paulo Samosateno convenis, DEum compositum ad-
struente. 12. Cum ais DEi Ecclesiam in Christi Incarnationis perfectam rer-
um Theologicarum cognitionem non habuisse, sed nunc postmodum tua aetate,
cum Manete concordas, seipsum Paraclitum asserente: etenim si Christo in-
carnato per eum perfecte Theologica non sumus assecuti, sed tuo hoc aetate, mani-
festum apparet unum Trinitatis te esse, Paraclitum scilicet, & quae de erat
Filio adimplese. 13. Cum hominem increatam esse contendis, eadem quae & Mo-
nothelita dicis, siquidem, si homo increatus est, & caro Domini increata,
& secundum utraque increatus, & eadem, & una voluntas. 14. In eo sane
concorditer congruis cum Monophysitis: nam si homo increatus, & Dominus
veluti homo increatus, & DEus increatus secundum utraque unius natura in-
creata. 15. In hoc ad sententiam Theopaschitarum accedis: nam si increa-
tus Dominus ut homo, & una natura in eo increata, ipsa natura increata in
 207 *Cruce passa est. 16. Es & in Apthartodocitarum heresi: etenim si eadem na-*
tura, & una in Domino increata, & incorruptibilis in Passione & Cruce,
17. Neque in eo differis ab Iconoclastis: nam si increatus est Dominus, ut ho-
mo, & incircumscriptus, propterea quae per te neque imagine exprimendus est,
hoc venerandarum Imaginum cultum destruis. 18. Facis cum Massalianis in
seipsis universam DEi essentiam habere clamitantibus: etenim si increatus est
homo, & quacumque divinam naturam consequuntur, omnia per gratiam
in creato accedunt, sit & per te essentia DEi. 19. Cum in Deitate duas causas,
& duo principia astruas, causam quidem & principium Filii, & Spiritus Pa-
trrem, tria vero causam & principium operationis, non abhorres à Latinis, in
Divinitate duas causas, & duo principia ponentibus, unam causam Filii, &
Spiritus Patrem, & aliam causam Spiritus Patrem, & Filium, causam &
principium, Patrem, causam & principium Patrem & Filium. Hac itaque
veluti dogmata astruens, & palam edocens DEi Ecclesiam perturbas pacificus
Praesul, & Pacifici Auditor: verumtamen funditus non evertes. Fidei enim
dignus est, qui promissis, neque potest inferi prevalis unum admittit eum, ut-
 que

Disceptatio cuiusdam viri eruditi, & Philosophi è sacris literis. Vidisti pugna ac certaminum remunerationem. Vidisti quæ hic facta sunt ex beata Triade, non ex operatione demonstrationes. Hi est sensus Ecclesiæ, hæc recte sententium fides, Apostolorum prædicatio, Patrum dogmata, Martyrum cædes, Confessorum facinora, Sacerdotum decor, Præceptorum de DEO scientia. Cecidit tuorum dogmatum culmen, domus collisa, fundamentum eversum, sepes exusta, veluti cinis, & pulvis a turbine tua subterfugia dissipata, muri disiecti, propugnacula abolita, funditusque eversa sunt. Quid tu interm ais? num verbis hisce, & divina Scriptura testimoniis suaderis? si suademus, DEO gratia habenda sunt, qui desperatos ab errore convertit, & non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat; si non suaderis, tuum erit animo voluere, in quot, & quantas hæreses incidas, qui animarum, & DEi Ecclesiæ vitam gerere institutus es, iudicis, qui in effabilis ille novit, licet propter illius nimiam tolerantiam, Ecclesiæ, animæque tibi concedita non sint. Omnes itaque hæreses per sanctos Patres morti tradita, abolitaque, sicca ossa reddita sunt absque carnibus, nervis, reliquaque compage, ecce tu ipse regeneratus, inauratusque stultici tuis dogmatibus, spiritum, carnem, atque compagem impertiens vivens, animatum, & se movens corpus effecisti; pro anima deorum multitudinem habens, & ignem adversus DEi Ecclesiæ spirans, cuius fundamentum est infragilis Christi Petrus, & Discipulorum apex, sed non obliviscetur in sinem pauperis, pauperes enim facti sumus, & divine gratiæ, siusquam alias, propter nostra peccata, indigi. Audi itaque. 1. Cum dicis deitates infinito infinitas, cum Gentilibus omnibus consociaris. 2. Cum dicis, duas Deitates visibilem, & invisibilem, comprehensibilem, & incomprehensibilem DEum, in eadem cum Platone sententia es, qui offerit duos DEos, fandum, nefandumque, visibilem, & invisibilem. 3. Cum dicis duas Deitates, communicabilem, & incommunicabilem, in eadem cum Manichæis opinione es, qui duas Deitates, bonam & malam adstruunt. 4. Cum in Divinitate quatuor ponas, Patrem, Filium, Spiritum & operationem, cum Pythagora sentis, qui quatuor DEum esse asseverat, enunciatque quaternionem perennis naturæ fontem. 5. Cum ais hominem increatum, & sine principio & sine, Aristotelem præ te fers, qui mundum statuit sine principio & sine. 6. Dum unam Deitatem in superiorem & inferiorem dividis, cum insensato Ario affirmas compar, principium unius, æqualisque Deitatis, in superius inferiusque discerpis. 7. Cum omnes Spiritus operationes, in operationem inferiorem, nempe Deitatem accipis, & Spiritum operatione, æque ac creaturam privas, non absimilia es Spiritus hosti Macedonio affirmanti, sanctissimum Spiritum sine operatione esse servum ejusdem cum Patre & Filio facultatis. 8. Cum dissimilia in simpliciter, una, ac sola Deitate introducis, visibile, & invisibile, comprehensibile, & incompre-

205.

ἀοράτων, ὡς ἐν τῷ ἀγίῳ τῆ πίστεως συμβόλῳ ὁμολογεῖται. πᾶσι, ὑπὸς, καὶ
 πνεῦμα ἅγιον, τρεῖς ὑποστάσεις, μία θεότης ἀπλή, ἀόρατος, ἀκίνητος,
 ἀρχημάτων, ἀμέριστος, ἀδιαίρετος, πανταχῶς παρῶσα καὶ τὰ πάν-
 τα πληρῶσα καὶ πάντα ἐνεργῶσα· ἢ μικρὸν ἐν ἐκείῃ καὶ μέγα, ἢ δι' αἰσότητος,
 καὶ ἀνομοιότητος, ἀλλὰ πᾶσα ἰσότητος, καὶ ὁμοιότητος. αὐτὴ ἢ ἡ πῆξις τῆ ἀγίας
 ἔθ' θεῶ καθολικῆς, καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας. Διὸ καὶ τὸ Ἰησοῦς ὁ
 Ἰον τῆ θεότητος τὸ Φρόνημα τῶν Ἰουδαίων κατέβαλεν. οἱ Ἰουδαῖοι οὖν καὶ
 ὁμολογεῖσι θεὸν, ἢ Ἰησοῦς ὁ Ἰον, ἀλλὰ μονοπρόσωπον. Διὸ ἢ τὸ μοναδικόν
 αὐτῆς καὶ ἀμέριστον τὴν τῶν ἐλλήνων πολυθεΐαν ἀπέλλαξε, καὶ τὴν Ἀραβίαν
 καὶ Εὐνομίαν τῶν Ἀθίων αἰρετικῶν καταβολὴν τῆ θεότητος, ὃ ἢ τῶν αἰρεσιώ-
 χης ὁ λεγόμενος Παλαμάς πάντα τὰ δογματὰ τῆ ἀγίας ἔθ' θεῶ ἐκκλησίας
 ἢ πᾶσαν τὴν πίσιν ἡμῶν κατελάλει τοῖς ἑαυτῶ μαροῖς ἢ ἀσεβέστατος δόγμα-
 σι καὶ διδάγμασι, καὶ πάντων ἐστὶν αἰρετικῶν ἀσεβέστατος ὡς ἀνεφαίνετο ἢ
 προδήλως ἐν αὐτῷ πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ ἔθ' θεῶ, καὶ ἀπειρήθη πρὸ καιροῦ, ὡς
 μέλη τῆ σπυρίδος, καὶ ἀνάτατον ὑπ' αὐτῆς. ἐξέκίνησε ἢ τὴν Διὰ τὰς ἀμαρτίας
 ἡμῶν μαῶν ἢ ἵνα οἱ δοκιμοὶ Φανεροὶ γίνωνται, ὡς φησὶν ὁ θεὸς ἀποστο-
 λῶν. μιᾶς γὰρ, ὡς εἴρηται τρισπασάτω θεότητος ὁμολογεῖσθαι ἢ ἐν
 λῆς ἢ καὶ ἀμερίστου, αὐτὸς πολλὰς κηρύττει θεοτήτας μικρὰς καὶ μεγάλας
 καὶ διαίρει τὴν μίαν ταύτην εἰς τὰς πολλὰς, καὶ μίαν μὴ ὑπερκεκμημένην λέ-
 γει, τὰς ἢ ἄλλας ὑφειμείας, ἢ ὡς ἐλαττονας ἐκείνης, ὡς περ τὰ κτίσμα-
 τα καὶ τὴν μὴ ὑπερκεκμημένην ἴσταν λέγει ἔθ' θεῶ, τὰς ἢ ὑφειμείας ἰσότητας
 ἐνεργείας, καὶ δυνάμεις αὐτῆς, καὶ χάριτας ἐνεργημάτων, ἢ γὰρ κτίσεις,
 καὶ πάλιν ἀκτίστου. ὅπερ ἢ μόνον ἐστὶ πολυθεΐον, καὶ ἑλληνικόν. Διὸ καὶ
 γὰρ τὴν μοναδικὴν θεότητα εἰς πολυθεΐαν, ἀλλ' ἐστὶ καὶ μωροὶ καὶ ἀνόητοι
 πάντεσσι. λέγει καὶ ὁρατὴν σωματικῶς ὀφθαλμοῖς τὴν φυσικὴν μορφὴν ἔθ'
 θεῶ, καὶ θεότητα, ἢν καὶ ὑφειμείην δογματίζει θεότητα, καὶ θεὸν αὐτὸν
 καὶ μικρὸν μέχρι ἡμῶν κατεβαίνει, καὶ ὀρωμενον ἡμῶν, ὅτι ὁ ὑπερκεκμη-
 νος φησὶν, ὑψηλὸς τε ἐστὶ, καὶ ἀθεώρητος. ἔτος ἢ ὁ ὑφειμείων θεῶ, καὶ ὀρω-
 μενος, καὶ ἄλλα θεότητες ἰσοδύναμοι αὐτῷ, ὡς ὀνομαζέτω πνεύματα, αἵμα,
 καὶ ἀκτίστα, ἔτερα τῆ ἀγίας Τριάδος, καὶ ὑφειμεία αὐτῆς ἀπειρητικῆς ἀπειρη-
 ἢ ἢν ἀσυκρίτως ἐλάττονα αὐτῆς, ὡς περ τὰ κτίσματα. αὐτὴ ἢ αἱ θεο-
 τητες, καὶ ταῦτα τὰ πνεύματα, καὶ ἡ ὀρατὴ θεότης, φησὶν, ὅτι ἐν τοῖς κτίσμα-
 σι θεϊκῶς ἐνεργῶσιν. ἄλλη φωτίζει, καὶ ἄλλη καθαιρεῖ, καὶ ἄλλη ζωογονεῖ, καὶ
 ἄλλη φωτίζει, καὶ ἄλλη ἄλλως προνοεῖται τῶν ὄντων. καὶ ἐκάστη ἔρπον ἢ χεῖρ ἰδίου, ἢ
 ἐνεργεῖ, ὡς ἢ μόνον τὴν ἑλληνικὴν πολυθεΐαν εἰσαγάγει, ἀλλὰ καὶ ἔθ' Ἄραβων καὶ
 Εὐνομίαν, καὶ Μακεδονίαν, καὶ τῶν Μασσαλιανῶν, καὶ Βοιορμίων τὰ δογματα
 περὶ χεῖρ. Φανερωῖς γὰρ ὁ σαβανᾶς ἐσκότισεν αὐτῆ τὴν διάνοιαν, ἢ ὀφθαλμοῖς αὐτῆ
 τὸν νοῦν, καὶ διέμερισεν εἰς τὰς πολλὰς, ὡς ἐλέγη θεότητας, καὶ πολλὰ πνεύ-
 ματα. καὶ τὸ φῶς ὀβλίπει, σκοτῶ ἐστὶ ματαρχηματικῶν πρὸς αὐτὸν ἔθ'
 σαβανᾶ.

210

211

que Hæreticorum omnia effrenata. Ne exalcentur in semetipsis, qui exasperant. Aliorum infortunis discant, nec mortem subeant, dictum est Gregorii Theologi, neque enim moras ponet ad abscindenda Hæreticorum capita, Ecclesiam Dei interturbantium, & unam Deitatem in duas dividendum, abscissa Deitas, pessimeque divisa in majus, & minus, visibile, & invisibile, communicabile & incommunicabile. Licet enim propter iniquitates nostras tradamur, namque quem admodum rebus etiam in aliis traditi sumus, nihilominus non ad finem usque, nova Sion deseretur, Christi sponsa, Dei Ecclesia, illius sanguine rubefacta, & expurgata. Ecce enim, ait, ego tradidi te, & ego opem feram tibi: in parvo furore percussi te, & in sempiterna misericordia glorificabo te. Incredibile est, quanto punitionis mensuram antecit humanitas. Modicum enim ait hæreticabitur montem sanctum meum: modicum apud alienigenas arca: nunc paululum in aliena insolentius te gere, & placita exple: quemadmodum enim me ejicere conati estis, ita & ipse ejiciam vos, dicit Dominus omnipotens. De tuis itaque dogmatibus, & summo occupato sacerdotio ita ipse sentio, & spes me tenet ita futurum. Quin immo apprime novi, & confido, & firmiter teneo, Salvatoris promissionibus indubie confirmatus. Nos vero Apostolorum prædicationem, & dogmata Patrum, Sanctorumque omnium sequentes, non de Deo decernimus, sed execranda dogmata refellentes, hunc in modum prædicamus, & profitemur. Credimus in Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, tres proprietates, unam Deitatem: tres Hypostates, unam Deitatem: tres personas, unam Deitatem, unam essentiam, unam naturam, simplicem, æqualem, indivisam, inconfusam, unicam Trinitatem in unitate, & unitatem in Trinitate adoratam, & cultam. Alieno vero non animum intendemus; neque enim vocem alienorum sequi novimus; neque te, qui prædonum instar aliunde intruderis, & non per portam in ovium caulam ingrederis. Sic porro adorantes, sic tenentes, & sic venerantes unicam in tribus personis Deitatem, promissis certis constabilimur, eam nos perfectius, & purius visuros, non in enigmate, sed facie ad faciem, in illo immortalis regno, & iustorum fruitione: cuius visionis utinam ipsi participes efficiamur, & te aliquando paniteat, gratia, & misericordia, & humanitate Domini nostri Jesu Christi, cui addeces omnis gloria, honor, & adoratio, cum ejusdem sine principio Patri, soli cause, & sanctissimo, & bono, & vivifico illius Spiritu, uni & indivise Deitati, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Alter est: Ἡ μὲν
 ὁ Θεὸς ὁ κυριεὺς ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων, καὶ ἀποστόλων αὐτοῦ, καὶ τῶν ἱερῶν προφητῶν, καὶ τῶν θεῶν συνοδῶν, καὶ πατέρων τῶν θεοφόρων πατέρων, καὶ διδασκάλων τοῦ θεοδοθεῖσα πίστεως ἡμῶν καὶ εὐσέβεια πάσῃ ἐστὶ πρόδηλον καὶ φαίνεται τοῖς μέλεσσι αὐτοῦ. πάντας δὲ ὁμολογῆται εἰς θεὸν τρισυπόστατον, καὶ ποιητὴν ὁρατῶν τε πάντων, καὶ ἀορατῶν

208

209

- benefabile, communicabile, & incommunicabile, magis & minus, assertis cum
 206 Eunomio unum Triadis Christum Dominum Patri inaequalem. 9. Cum con-
 trabis, & decurtas in unam tres Divinitatis personas, ab eisque assertis opera-
 tionem, non alienus es à Sabellio, qui tres Patris, Filii, & Spiritus sancti per-
 sonas, in unam impie coarctat. 10. Cum majorem minoremque Deitatem,
 primam ac secundam profiteris, cum Apollinario es, qui inconfusam, atque
 incorruptibilem naturam, in primam, & secundam, & tertiam personam,
 majorem, minorem, & adhuc minorem subdividit. 11. Cum DEum ex con-
 trariis quibusdam visibilibus, & invisibilibus, comprehensibilibus, & incompre-
 hensibilibus, communicabilibus, & incommunicabilibus, superioribus, & infer-
 rioribus componis, cum Paulo Samosateno convenis, DEum compositum ad-
 struente. 12. Cum ais DEI Ecclesiam in Christi Incarnatione perfectam ve-
 rum Theologicarum cognitionem non habuisse, sed nunc postmodum tuante,
 cum Manete concordas, seipsum Paraclitum asserente: etenim si Christo in-
 carnato per eum perfecte Theologica non sumus affecti, sed tuo hoc aro, mani-
 festum apparet unum Trinitatis te esse, Paraclitum scilicet, & quae de eum
 Filio adimpleffe. 13. Cum hominem increatum esse contendis, eadem quae & Me-
 nothelita dicis, siquidem, si homo increatus est, & caro Domini increata,
 & secundum utraque increatus, & eadem, & una voluntas. 14. In eo jam
 concorditer congruis cum Monophysitis: nam si homo increatus, & Dominus
 veluti homo increatus, & DEus increatus secundum utraque unius naturae in-
 creata. 15. In hoc ad sententiam Theopaschitarum accedis: nam si increa-
 tus Dominus ut homo, & una natura in eo increata, ipsa natura increata in
 207 Cruce passa est. 16. Es & in Aphotodocitarum haeresi: etenim si eadem na-
 tura, & una in Domino increata, & incorruptibilis in Passione & Cruce.
 17. Neque in eo differs ab Iconoclastis: nam si increatus est Dominus, ut ho-
 mo, & incircumscribitus, propterea que per te neque imagine exprimentus es,
 hoc venerandarum Imaginum cultum destruis. 18. Facis cum Massabanis
 seipsis universam DEI essentiam habere clamitantibus: etenim si increatus est
 homo, & quaecumque divinam naturam consequuntur, omnia per generationem
 increato accedunt, sic & per te essentia DEI. 19. Cum in Deitate duas causas,
 & duo principia astruas, causam quidem & principium Filii, & Spiritum Pa-
 trem, tria vero causas & principium operationis, non abhorres à Latinis, in
 Divinitate duas causas, & duo principia ponentibus, unam causam Filii, &
 Spiritus Patrem, & aliam causam Spiritus Patrem, & Filium, causam &
 principium, Patrem, causam & principium Patrem & Filium. Haec itaque
 veluti dogmata astruens, & palam edocens DEI Ecclesiam perturbas pacificus
 Praesul, & Pacifici Auditor: verumtamen funditus non evertes. Fide im-
 dignus est, qui promissis, neque portas inferi praevaliturus adversus eam, &

σαλιανὰ εἰς ἀγγελον Φωτός, ὡς Φησιν ὁ ἀπόστολος, καὶ ἀπερ αὐτοῖς βλέπει σω-
ματικοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ λέγει εἶναι ὑφαιμάξ θεὸς ἀπειράκις ἀπείρας ἄπειρε
τὰ κτισμάτα, ταῦτα προσάπτει τῷ θεῷ καὶ λέγει ὑποκόνη καὶ φυσικὰ θεὸς καὶ
κελεύει ταῦτα ἡμῖν προσκυνεῖν ὡς ἀκρίτως θεός, καὶ θεότηας, καὶ ἕτως ἔμονο
εἰς πλήθος ἀλλοκόλον, καὶ διάστασιν τοσούτην διασπᾶ τὸ θεῖον τοῖς δογμασιν,
ἀλλὰ καὶ συνθέλον τὸ ἀπλὸν καὶ ἀμερές, καὶ ἀποικόν, καὶ ἀνείδειον ποιεῖ ὡς περ
τὰ κτισμάτα, καὶ ἐλάτρευσε τὴν κτίσει πᾶσι τὸν κτιστὴν, ἐπέκεινα κτιστῶν
ἑλλήνων πᾶσι φρονήσας, ἔρδ μόνον ἕτως ἡσέβησε τῶν πλήθων θεολήτων, καὶ
τῷ τῆ κτίσει ὁμοιωσάτο θεῖον, καὶ τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἀγίων ὑστάς, καὶ
τῶν ψυχῶν χεῖρον δογματίσας καὶ ὑφαιμένον. ἡ μὲν γὰρ φύσις τῶν ἀγγέλων
ἀόρατος ἐστίν, καὶ αἱ ψυχαί. ὁ δὲ Παλαμάς ὁρατὸν εἶδεν λέγει τὸν θεὸν φυ-
σικόν αὐτῷ, καὶ εἰσώδες ἔχειν. τὸ δὲ ἀόρατον ἔρατῷ κρείττον ἐστὶ πάντων καὶ
ἡμιώτερον. ἔ μόνον τοίνυν ἕτως εἰς τὸ θεῖον ἡσέβησεν, ἀλλὰ καὶ ἐαυτὸν ἀκ-
ρίτως θεόν, καὶ ἀναρχόν ἐδογματίσεν εἶναι. λέγει γὰρ ὅτι οἱ μείεχοις ἀν-
θρώποι τὸ ὑφαιμάξ θεότης, ἢ τις αὐτοῖς θεοποιεῖ, καὶ ὁρῶντες τὸ Φωὶς ἐκεῖ-
νο τὸν ὑφαιμάξ θεὸν σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς, ἔτοι γινούσασ θεοὶ ἀκρίτοι καὶ
ἀναρχοί. ἔτο δὲ ἕκ ἐλατῶν ἐστὶ τῶν τολμηθέντων παλάμῳ διαβόλου. ὅτε
ἔπει, θήσω τὸν θρόνον μου ἐπὶ τῶν νεφελῶν, καὶ ἐσομαι ὁμοίως τῷ ὑψίστῳ.
ἀδύνατον γὰρ μείζονα ῥηθῆναι ἀσέβειαν, ἢ ὅτι ἀνθρώπος θεὸς ἀκρίτος,
καὶ ἀναρχος γίνεσασ. καὶ ἔτο ἐστίν, ὁ παλάμῳ προῖπεν ὁ κύριος, ἐλεύσονται
ψευδοχριστοί, καὶ ψευδοπροφήται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα ἐν
τῷ λαῷ. καὶ εἰάν ἡμῖν ἐπαύσω, ἰδοὺ ὡδε ὁ Χριστὸς, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πιστεύσῃτε
αὐτοῖς. λέγουσιν ἔν καὶ ἔτοι ἔ ἔτο μόνον. ἀλλ' ὅτι γυμνὴ θεότης ἐστὶ παρ
αὐτοῖς, ὁρατὴ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ αὐτοὶ θεοὶ εἰσιν ἀκρίτοι. ἔτο δὲ
ὁ θεὸς Παῦλος ἔφη πρὸς τὸν Ἀλιχρίστου, ὅτε ἀποκαλυφθῆσασ ὁ ἀνομος
ὑπεραρόμῳ ἐπὶ πάνσεβασμα, καὶ καθεδεῖται ἐν τῷ ναῷ λέγων ἐαυ-
τὸν θεόν. ἢ γὰρ πλέον κομπάσασ, ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, καὶ τί ἀπονηθῆσασ
εἰς τὸ ὑψίστῳ θεῷ, καὶ βλασφημησασ μείζον λέγειν, ὅ, ἢ ἐστὶ θεὸς ἀκ-
ρίτος καὶ ἀναρχος, ὅπερ νῦν ὁ Παλαμάς ἐδογματίσασ, καὶ παρρησία
διδάσκει, ὡς ἡ ἕτος ἐστὶν ὁ σαλιανὰς. ἡ πρόδρομος αὐτοῖς ἐστίν. ἐπειδὴ καὶ
τέλος ἐστὶ τῶν αἰώνων. αἰσῶμαι ἐγγύς ἡδὴ ἔ παντός ἐστὶν ἡ ἀλλοίωσις. καὶ
μακάριος ὅς ἡγήσασ τὰς ἔ Χριστῷ πᾶσι γελίας, καὶ τῶν αὐτοῖς μαθητῶν,
καὶ τὰ δογματὰ τῶν πατέρων τὸ εὐσεβείας ἀκέραια, καὶ φυλάξασ ἀπὸ
τῶν πλάνης τῶν Παλαμιτῶν, ὡς ἀπὸ πυρός καὶ ὀφείας. ὅτι αὐτῷ ἐστὶ τὸ
ἐρχασ τὸ ἐκκλησίας κακόν, καὶ πάντων τῶν προγεγονότων τὸ ἀθεώτα-
τον. καὶ ἔτο ἐστίν, οἶμαι, ὅπερ πλανῆσαι καὶ τῆς ἐκλεκτῆς, ὡς ἀκούσασ
τῶ κυρίως προσηκόντων. καλὸν ἐν ἀβίως ὑπομνησασ καὶ πάντα τῶν
βυλομένων τῶν εὐσεβείας, καὶ ἀνάλωτον εἶναι ταύτη τῆ ὀλεθριωτάτη πλά-

(I tt)

νη

Palamas vero ait, DEum speciem habere visibilem, naturamque, & essentialem. Invisibile porro multo est visibile melius, ac profabilius. Itaque hac ratione solum in DEum impium fuit, sed & seipsum DEum increatum, & absque principio esse decrevit: nam offeris, inferioris Deitatis homines participes, que eos deificat, cernentes lumen illud DEum inferiorum oculis corporeis, fieri DEos increatos, & sine principio. Hoc autem non ingratum est eo, quod aliquando Diabolus ausit, cum dixit, Ponam sedem meam super nubes, & ero similis Altissimo. Sane hac impietate nulla potest excogitari atrocior, quam cum se homo DEum increatum, & sine principio fieri jactat. Et id est quod olim Dominus prädixerat, Venient Pseudochristi, & Pseudopropheta, & dabunt signa & prodigia in populo: & si vobis dixerint, ecce hic Christus est, vel ecce ibi, ne credatis illis. Hi itaque tantum non hoc dicunt, verum Deitatem esse apud apud ipsos corporeis oculis visam, seque ipsos esse DEos increatos. Hoc vero Paulus de Antichristo enuntiavit. Cum revelabitur ex lex, seipsum super omnem cultum extollens, & sedebit in Templo, dicens se ipsum DEum. Quid enim magis jactabit, cum ille venerit? & quid in sublimitatem DEI insaniet, & blasphemabit atrocior, quam cum se dicit DEum increatum, & sine principio? quod nunc Palamas affirmavit, & coram omnibus docuit. Quare aut hic Satanas est, aut precursor illius, cum jam & finis seculi, & ut ipse opinor, immutatio universi prope sit, & beatus, qui mandata Christi, & illius discipulorum, & Patrum decreta sartaricta servabit, & ab errore Palamitarum, ut ab igne, & colubro intacta tuebitur, quod hac sit pessima Ecclesie noxa, & omnium qui unquam antea fuerint, error impiissimus. Idque est, ut reor, quod in errorem inducociam elegerit, sicuti à Domino prädicante audimus. Optimum itaque nunc fuerit, ut quicumque pie vitam agere avertit ab errore isto perniciosissimo immunem, Apostolorum verborum memor sit. Quorum? Licet angelus de caelo evangelizaverit vobis præter id quod accepistis, anathema sit. Prophanas, novasque voces contundito, in ingentior enim impietatem excrecent, & sermo ipsorum, ut gangrana pascuum habebit; doctrinis variis, & peregrinis ne pergeram moveamini. Et erit, ait, tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt homines, sed secundum propria desideria, sibi ipsi concumbunt utaq; pros, prævientes auribus, & avertentes quidem aures avertent, nil fabularum vero conuertentur, & erunt inter vos Pseudomagistri, quoniam dicitur & olim Pseudopropheta fuerunt, qui introducunt sceleris perditionis, per quos via veritatis blasphemabitur, & in avara fraudatione filii sycophantæ de vobis negociabuntur, quibus judicium jam plus non cessat, & perditio eorum non cor vincabit. Permanete itaque in fide, & tenete traditiones

mittens, ab eadem egressus est. Commovit autem ipse multa propter peccata nostra, quinimmo, ut probati manifesti fiant, quemadmodum divinus ait Apostolus. Nam cum unam ipsi Deitatem in tribus Hypostasibus confiteamur simplicem, atque indivisam, ille multas Deitates palam praeedicat parvas, & magnas, & hanc unam in multas discerpit, & unam quidem superiorem, reliquas inferiores, sive ea minores, sicuti creaturas facit, & superiorem essentiam DEI appellat, inferiores essentielles operationes, & facultates illius, & charismata, qua operatur, creata nempe, & rursus increata, quod non tantum Gentilium est, & multos DEOS inducit: unicam enim Deitatem in multos DEOS concidit, sed etiam vanitatis plenum est, & a mente, consilioque plane deductum. Ait corporum oculorum obtutu subjici naturalem DEI formam, & Deitatem, quam inferiorem Deitatem enunciat, & DEUM secundum, & parvum, ad nos usque pervenientem, & nobis visibilem. Quod superior, inquit, excelsus est, nec visui patet. His vero inferior DEUM, qui videtur, & alia Deitates, equalis cum eo facultatis, quas nuncupat, & Spiritus sanctos, & in creata alia sua TRIADIS, & quae inferiorem infinite infinita, hoc est absque ulla comparatione ad ea, quemadmodum & reliqua creatura deficiunt. Has itaque Deitates, & hos Spiritus, & visibilem Deitatem, ait in creaturis atque atque ipsum DEUM operari, aliam illuminare, aliam expurgare, aliam vivificare, aliam alio modo rerum curam gerere, & unamquamque propriam opus sibi vindicare, & operari: ut non tantum Gentilium plura numina introducat, sed & ARII, & EUMONII, & MACEDONII, & MASSALIANORUM, & BOGOMILORUM decreta stabiliat. Plane enim SATANAS menti illius tenebras affudit, & variis imaginibus obsedit, & in multas, quas intuetur Deitates, & plures spiritus dispersit. Et lumen, quod ipse videt, tenebra sunt, cum SATANAS apud ipsum in angelum lucis transformatur, ut ait Apostolus. Et quae ipse conficit corporeis oculis, fateturque esse DEO inferiora infinite infinitis, quemadmodum & creatura DEI tribuit, vocatque essentialia, & naturalia DEI, praecipitque nobis, ut ea veneremur, tanquam DEOS increatos, & Deitates: & sic non tantum in immanem multitudinem, & prodigiosam partitionem Numen deus suis discerpit, verum etiam simplex, indivisum, sequale, * atque informe, compositum, ut sunt alia creatura, facit. Et cultum exhibuit creatura, & non Creatori, multo immanius, quam Gentiles ipsi, insaniens. Neque enim eo impietatis adacti sunt Numinum multitudine, ut DEUM creatura assimilarent, & Angelorum, Sanctorum, atque animarum essentia inferiorem, pejoremque facerent. Namque natura Angelorum perspicui non valet, quemadmodum neque animae.

215

216

(T t) 2

Pala-

* Qualitatis expertis.

νη των αποστολικων λόγων, ποιων τῶτων; και ἀγγελῶν ἐξ ἑραυῶν εὐ-
 αγγελισθῆναι ἡμῶν παρ' ὃ παρελάβετε ἀνάθεμα ἐς τὸ β' β' β' β' β' β' β' β' β' β'
 νοΦωνίας πείρασσο, ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκίψουσιν ἀσθεβείας, καὶ ὁ λέγει
 αὐτῶν, ὡς γὰρ Ἰβραῖνα νομῆν ἐξέειπε, διδάχαις ποιικίλαις καὶ ξείναις μὴ πά-
 ραφίροσθε, καὶ ἐσαυ Φησὶ καὶ ὁσ, ὅτε τ' ὑγιανθῆσθε διδασκηνίας, ἐκ ἀνέξου-
 213 ται ἀνθρώποι, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐαυτοῖς ἐπισωρευσομεν διδασ-
 σκαλῶν κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν. καὶ ἀπὸ μὲν τ' ἀληθείας τὴν ἀκοήν ἀποστρέ-
 ψουσιν, ἐπὶ ᾗ τὴν μύθον ἐκλεπτοσθῆναι, καὶ ἴσον ἡμῶν ψευδοδιδασκα-
 λοι, ὡς καὶ πάλαι ψευδοπροφήται ἐγένοντο, ὡς τινες ἐπεισάξουσιν αἰρέσεις ἀ-
 πολείας, δι' ἧς ἡ οὐδὲ τ' ἀληθείας βλασφημηθῆσθαι, καὶ ἐκ πλεονεξίας πλε-
 σοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορευσοσθῆναι. ἐν τῷ κείμῳ ἐκπαλαι καὶ ἀργῶ, καὶ ἐπὶ
 λεια αὐτῶν ἐνυσαξέτω. σὴ κίε ἐν ἐν τῇ πίστει καὶ κρατεῖτε τὰς ἐπιτάξεις, καὶ
 παρελάβετε, καὶ ἐπαγωνίεσθε τῇ ἀπαξ ἐπιτάξει, ὡς ἐπὶ τῇ πίστει, καὶ
 τῶν αὐτῶν καὶ ὅσα τῶν αὐτῶν δὲ προσηγορίαι ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν, καὶ αὐτῶν
 τῶν παρ' ἡμῶν καὶ πρὸς ἀποστολῶν τ' ἐπιτάξεως πλάνης. πάντα γὰρ ἐκ τῆς
 θεοῦ ἡμῶν ἐγγραφῆς, ὡς γέγραπται, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι
 δοξα καὶ τὸ κράτος, καὶ ἡ ἀνάρχω αὐτῷ πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ
 ἀγαθοποιῷ, καὶ ζωοποιῷ, πνευματὶ, τῷ μὲν θεοῦ, καὶ δόξα, καὶ βασι-
 λεία εἰς τὸς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν. . A Domino nostro Jesu Christo,
 & sanctis Discipulis, & Apostolis illius, nec non sacris Prophetis, divinisque
 Synodis, & omnibus deiferis Patribus, & Magistris nobis traditam fides, &
 pietas omnibus eam possidentibus manifesta est, & aperta. Ubique enim &
 omnes profitentur Deum unum in tribus personis, visibillum omnium, & in-
 visibillum factorem, quemadmodum in sacro fidei simbolo asfruitur. Pater,
 Filius, & Spiritus sanctus, tres Hypostascs, una Deitas, simplex, indivisi-
 bilis, informis, nullam figuram recipiens, individua, indivisa, ubique presens, &
 omnia explens, & omnia efficiens: in ea neque magnum est, neque parvum,
 inaequalitas & dissimilitudo nulla, sed aqua omnia, & similia. Haec itaque
 214 sancta Dei Catholica, & Apostolica Ecclesia fides, per tres Deitatis Hypo-
 stases Judaeorum opinionationes conuellit, qui credunt, fatenturque Deum, ac
 non in tribus Hypostasibus, sed una: per unitatem ipsius individui, plu-
 ra Gentilium numina profligat: necnon Arii, Eunomiique impiorum He-
 reticorum Deitatis divisione. Recens vero Haeresiarum nomine Pale-
 s, versa, a D Ec. ia dogmata, & fidem nostram univcrsam
 execr. , ac isj matibus, & doctrinis confundis, Har-
 Qui palam hic in Ecclesia Dei compe-
 v. u. vum marcidum, & modicum non at-

nes, quas accepistis, & caritate pro semel concredita fide Sanctis. Hac & familia proponenda sunt & sacris literis, praesertim hoc tempore, ad deservientem errorem propellendum. Omnia ad instructionem nostram scripta sunt, ut traditum est in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria, & potestas cum Patre ipsius sine principio, & sanctissimo, & munifico, vivifico Spiritu, uni Deitati & gloria, & regnum in secula seculorum. Amen. Et hæc de Palamæ erroribus, hæresibusque nunc satis sint: reliquas alio loco opportunius afferemus. Philotheum vero Patriarcham, qui ita in Palamæ laudes effusus est, Palamæ in omnibus hæreses, quasi hæreditario jure secutum esse, non minus eo in Latinos odio infectum satis probant libri ejus quindecim, quos adversus Nicephorum Gregoram, Palamæ adversarium conscripsit. Hic Patriarchatum rexit anno Domini 1362. sub Joanne Palæologo, annos triginta circiter post Palamam, cum ipse dicat Palamam sub Andronico ex Palæologis quarto floruisse. pag. 98. a. c. i. f. Τὸ θεοτάτης Γαίνω βασιλέως Ἐ Ανδρονίκου τ' εὐσεβείας προσαναζοῦσθαι Ἐ τῶν Παλαιολόγων τετάρτου, σύνοδος ἱερά συνκροῦσθαι, καὶ Ἐ Βασιλέως ἀπολογισθέντος, καὶ τῶν αὐτῶν προβαλλημένων κακοδόξων δογμάτων, καὶ κατὰ τῶν εὐσεβῶν κληρονομημάτων πνεύματος θείου πληθεῖς ὁ μέγας Γρηγόριος, καὶ δύνανται ἀμαχον ἐπιβαλλόμενος ἀναθεῖν τὸ κατὰ θεὸν ἀνοιχθῆν ἐκείνο εἶσμα ἐφημῶσθε, &c. Divinis Imperatore Andronico, pietatem propugnante, qui erat quartus e Palæologia, sacra Synodus convocatur. In eam cum accessisset Barlaam, illius male sentientis enormibus dogmatibus, necnon contra pios viros accusationibus propositis, divino Spiritu repletus magnus Gregorius, & robore cælitus sibi concesso inexpugnabili circumvallatus, os illud contra Deum ad apertum obduxit, &c. Vide etiam quæ de Palama habet Gregoras lib. II. cap. 13. Histor. Rom.

VII. Septimus error est de Azymis, qui uti & alii Græci recentiores, Christum non in Azymo, sed fermentato corpus suum Apostolis tradidisse affirmat, pag. 200. a. c. i. f. Εἶτα βραχίονος Διφωλιπῶν λαβὼν τὴν ἄρτον λέγει, λαβετε. Φάγετε. καὶ τὸ πόσηρον ὁμοίως, πάετε ἐξ αὐτῶ πάντες εἰπὼν, Ἔτο ἐστὶ τὸ αἶμα μου τὸ κατὰ θεὸν ἀνοιχθῆν. Ἔτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν αἰάμνησιν. πλὴν καὶ αὐτὸς ἔτο ποιῶν ἡδὴ καὶ ἔπινε μετ' αὐτῶν, ὅρα ὅτι ἄρτον λέγει τὸ σῶμα αὐτῶ, ἢ μὴν ἀζυμον. αἰσχυροδωσαν οὖν οἱ τῆ θυσία ἀζυμον προσφάροντες. Deinceps paulo post assumpto pane dicit: Accipite & man-

ducate, & calicem similiter, Bibite ex eo, Hæc est sanguis meus novi Testamenti, hoc facite in memorem. Idem inuere videtur pag. 207. a. c. I. p. ubi ait, Christum uno die ante Pascha Judæorum Pascha celebrasse. In quibus tria consideranda sunt, quæ contra Latinæ Ecclesiæ decreta a) dicuntur. Primum, Christum in celebratione Paschatis non expectatum, b) sed uno die anticipasse. Secundum, in intentato consecrasset. Tertium, illudque impudentissimum, consecrationem in azymo tanquam malam rejici, c) reprobare eos, qui simili modo consecrarent. Rationibus & argumens Græcorum, quæ circa hoc addu-

220 cuntur, sapientissimi viri & Græci & Latini responderunt, demonstraruntque ea, quæ pro confirmanda tali sententia in medium afferantur, quibus respondere debeant. Sufficit hic errorem digito demonstrasse. Aliquorum tamen impudentiam non prætermittam, qui ut in hoc negotio, cum reliquis omnibus se cernerent destitutos, habere viderentur aliquid, quod Latinis opponerent, inter alias reliquias, quæ in sacrario Palatii Constantinopolitani erant, Panis quoque particulam ex eo ipso, quem tradens discipulis Dominus dixit, Accipite & manducate &c. conservatam fuisse narrant, quam ubi vidissent Latini, eandem cum pane fermentato, argumenti ejusdem evidentia convictos obmutuisse. Georgii Corcor de Commun. Tractatu. Ὅσαυτε καὶ ὁ ῥηθεις ιερος Βενέδικτος, ὁ ἔ παπα Ρώμης ἸΝΟΚΕΝΤΙΟΣ ἔ τρίτος Ἰσοβητητής ὠν ποίε, ἐν Κωνσταντινῶν πόλει φαλεις Διὰ τινῶν πραγμάτων Ἰῶν ἀναμείαζυ Γ κῶν καὶ Λατίνων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰς Φρισταίων

- a) ἰ Εὐ αζυμο & Joannes Bone stum Eubogorath
- ocuit di ce
- I. 23. lia jo. Launojus singularem librum composuit,
- g oc) una cum. III hedis subseptum azym.
- b) : te α lunt e e κ nana Ecclesia viri doctissimi, ut I. Simæi Bull-
- αν γυ 'eta 'etavium vide XII. 16
- ad n n. d. 184. cetera. temporum &
- c) Hoc re aret t Alatus. Confer ejus Hottingerum cap. IX. qui etiam
- κ ræcis fermenti usum permittere, ex Statutis Leonis
- Δ, C VII.

nes, quas accepisti, & certate pro semel concedis fide Sanctis. Hac & similia proponenda sunt e sacris literis, praesertim hoc tempore, ad deservientem errorem propellendum. Omnia ad instructionem nostram scripta sunt, ut traditum est in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria, & post- 218
 has cum Patre ipsius sine principio, & sanctissimo, & unigenito, vivifico-
 quo Spiritu, uni Deitati & gloria, & regnum in secula seculorum. Amen.
 Et hæc de Palamæ erroribus, hæresibusque nunc fati sint: reliquas alio loco opportunius afferemus. Philotheum vero Patriarcham, qui ita in Palamæ laudes effusus est, Palamæ in omnibus hæreses, quasi hæreditario jure secutum esse, non minus eo in Latinos odio infectum satis probant libri ejus quindecim, quos adversus Nicephorum Gregoram, Palamæ adversarium conscripsit. Hic Patriarchatum rexit anno Domini 1362. sub Joanne Palzologo, annos triginta circiter post Palamam, cum ipse dicat Palamam sub Andronico ex Palzologis quarto floruisse. pag. 98. a. c. i. f. Τῆ θεοτάτης Γαίνω βασιλείας ἔ Ανδρονίκου τ' εὐσεβείας προσαπλοῖον ἔ Γων Παλαιολόγων τεταρτή, σύνοδος ἰερά συγκαλεῖται, καὶ ἔ Βασιλέως ἑρριγγενότη, καὶ Γῶ αὐτῆ προβεβλημένων κακοδόξων δογματων, καὶ κατὰ Γων εὐσεβῶν κατηγορημάτων πνεύματος θεῖου πληθῆς ὁ μέγας Γρηγόριος, καὶ δὴναμιον ἄμαχον ἐββαλλόμενον ἀνωθεν τὸ κατὰ θεῶ ἀνοιχθῆν ἐκείνο εἶμα ἐφήμεως, &c. Divinis fimo itaque Imperatore Andronico, pietatem propugnante, qui erat quartus e Palaeologia, sacra Synodus convocatur. In eam cum accessisset Barlaam, illius male sentientis enormibus dogmatibus, necnon contra priores viros accusationibus propositis, divino Spiritu repletus magnus Gregorius, & robore cælitus sibi concessio inexcrugnabili circumvallatus, os illud contra Deum adaperit, &c. Vide etiam quæ de Palama habet 219 Gregoras lib. II. cap. 13. Histor. Rom.

VII. Septimus error est de Azymis, qui uti & alii Græci recentiores, Christum non in Azymo, sed fermentato corpus suum Apostolis tradidisse affirmat, pag. 200. a. c. i. f. Εἶτα βραχυτί Διφλιπῶν λαβὼν τὴν ἄρτον λέγει, λαβετε. Φάγετε. καὶ το ποθήριον ἰσραὴλ, πείτε ἐξ αὐτῆ πίτες οἰσῶν, ἔτο ἐστὶ τὸ αἶμα μου τὸ τ' πασῆς Διφθῆκας. ἔτο ποιῆτε οὗς τὴν ἐμὴν αἰάμνησι. πλην καὶ αὐτὸς ἔτο ποιῶν ἡδὴ καὶ ἔπινο μετ' αὐτῶν. ὅρα ἡ ὅτι ἄρτον λέγει τὸ σῶμα αὐτῆ, ἔ μὴν ἀζυμον. αἰζυμιέδωσαν ὄνω οἱ τῆ θυσία ἀζυμον προσφύροντες. Deinceps paulo post assumpto pane dicit: Accipite & manducate
 (Τετ) 3

polleret, & divinis lueris innutrens; sed nec externa sapientia expe-
erat, imo in Dialecticis demonstrationibus acutissimus. In hac tamen
questione absit, inquietat, ut contra divina mysteria linguam moveam,
ita ut partim incruento sacrificio detraham, partim laudi sum, &c. Et
post pauca: Ad quod Græci responderunt, De hoc uno nullum du-
bium est. Vos enim ipsi, inquiunt, vidistis qualis fuerit à Christo di-
scipulis panis traditus, sive ille azymus, sive fermentatus fuerit, tam-
quam nunc certo id scitis. Qui enim novit omnia antequam fiant, &
omnia gubernat, & pro libito renovat, ingens hoc mysterium omnibus
revelavit. Et subdiderunt, Devicta a Francis regina urbium, thesau-
risque omnibus, non tantum in regia, & reliquo populo, sed & in edi-
bus Domini, ut quondam Nabuchodonosor & Nabuzardan ejusdem Ar-
chiocæ Hierosolymitanos exhauferant, conquistis, in magni Palatii sa-
crarium irruentes, prædonum more, in quo sancta erant reposita, ve-
neranda scilicet ligna, ex spinis corona, Salvatoris sandalia, clavus,
fascia, qua & nos postmodum nostris hinc oculis vidimus, multa qui-
dem ibi invenerunt: ô tolerantiam tuam Domine! & inter ea, cum
ipsum panem, quem immaculatis manibus Christus meus discipulis in ce-
na distribuit, in vase quodam aureo, margaritis, & lapidibus pretiosis
onusto. In eo inscriptio quod intus erat, litteris Græcis significabat hoc
223 modo: Hic jacet divinus panis, quem Christus discipulis tempore cenæ
distribuit, dicens, Accipite, manducate, hoc est corpus meum. Qui
vero cum invenerant fuerunt Albetanensis Episcopus, & Bethlemi Hypopse-
phius, & alii quidam, qui eum abscondere voluerunt, sed Deus qui
non mentitur, & ex terra Filium suum veritatem oriri faciens, illam
manifestissime omnibus demonstrat, indeque dubium omne dissolutum est.
Sed hujusce narrationis fides sit apud auctorem, ἐγὼ δὲ ἔταχυν-
καί. Vellem dilucidius exposuisset, quibusnam oculis post tot
annorum centurias, panem illum, ut verosimile est, exsicca-
tum, contractum, colore immutatum, & nisi literæ indicas-
sent panem materiam illam esse cognovisset, fermentatum ab
azymo secrevit? ex quonam postmodum habuit, Christum ul-
tra tunc discipulis panem dispensandum, alium etiam qui super-
esset consecrasset: ut scilicet eo post tot annos Latinos aliter sen-
tientes convinceret? sed quid fuerit ineptire, si hoc non est?
Verba Evangelii clarissima habeo, & nugæ quæro?

VIII. Octavus error est pag. 209. a. c. i. p. & pag. 215. b. c. i. p. ubi in Passione Christi Deiparam adeo in planctu, affectibusque immoderatam d) facit, ut doloris impatiens, more vilium muliercularum, genas unguibus dilaniatas fœdaverit, capillos laceraverit, & pectus percutiens lacrymabiliter voces extulerit. Quæ omnia tantæ mulieris fortitudine indigna sunt. Passio namque Christi prudenter & decore defendenda est. Et quamvis, ut vaticinatus fuerat Symeon, Mariæ animam doloris gladius in morte Filii pertransierit, e) non ita tamen doloris illi obcæcari debuit; ut indecora ageret, & impatienter lugeret. Quod etiam in aliis mulieribus à Christo reprehensum scimus, f) *Filia Hierusalem nolite flere super me, &c.* Dolorem Virginis in ærumnis, & in eo moderatum ac temperatum animum elegantissime expresit Michael Psellus Orat. de Passione Domini. Η δὲ γὰρ ἔ λογὸν μήτηρ ἐκείνη τὸ εὐφυχὸν αἰρήσων ἀγαλμα, ἀλγεῖ μὲν γὰρ ὑπὲρ φύσιν, ἐκίεθη δὲ ἀθρόον, καὶ ἐν ρισίν αὐτῆς ἡ πνοή, καὶ τὴν ψυχὴν μὲν ταύτην μικρὰ δὲν ἀπολειπεν. ἡ δὲ ἐν τοῖς παθεσίν τὸ σπινθὴρ ἀπηνήσατο. ἀλλ' ἀδυνατεῖ μὲν, ἀδρανὲς δὲ, καὶ σενάζει μὲν βιβλίον καὶ δυσήκοον, ἔσκη δὲ οὕτως ἀκριβῶς συστράσαι ἐαυτήν, καὶ πρὸς τὸ βαθεῖον σαυνεύσασα τὴν ψυχὴν καὶ ἔτε ἀνανεύει πρὸς τὸν υἱόν, ἕτα τὴν ὄψιν μετέστραψεν. τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ δύνας ἔχει. τὸ δὲ ὄρμημά ἐστι σαυνεύσεως. εἴκοι δὲ τικαὶ συλλογί' ἐστὶ κρυφίως ἢ λαθρονίως. ἐς ἀπορήτους γὰρ αὐτῆς ἐνοίας τὰ ὀμματα ἵστανται ἀνεπιτήδεως ἐνδοθεν τὴν ψυχῆς. ὡν μὲν πρῶτα γετύχηκεν οἷος ἢ ὑν ἀεὶ ἀνέλκται κακοῖς ἢ ἄσπερ συμβάλλει ἀμφω πρὸς ἀλλήλα, καὶ κατὰ τοῖς βελίσιον. ὁμῶς δὲ μὴ θαυμάζειν τὴν νεκρωσιν, ἢ ὅπως μὴ ἔστὸ ἀπηξίωσεν αὐτῆς ὁ υἱός. *Verumtamen Verbi mater, animalium illud virtutum exemplar, in dolens quidem supra quam dici potest, simulque eodem eodem tempore contabuit, spiritus ipse in naribus vagatur, & tantum non vitam deposuit, resines tamen gravitatem in ærumnis, anhelat illa, sed remisse: suspirat, sed intime, & ita ut auribus non audatur. Scat nihilominus concinne se ipsam componens, & in intima...*

224

225

(Uuu)

ma

d) Facile apparet Allatum rigidi cenforis more conquirere & erroribus adscribere, quæ si voluisset facile excusare vel similibus exemplis Ecclesiæ Romanæ celebratissimorum scriptorum tueri potuisset.

e) Luc. II. 35.

f) Luc. XXIII. 28.

λαῖς, θάνατοι, λέγονται, ἐπαύουσαι, τῶν ὄρων τῆς ζωῆς πληρω-
 θέντων, ὅρας τῆς ζωῆς τὸ θέλημα λέγομεν ἔθες. εἰ γὰρ ὄρος ἐστὶ ζωῆς,
 τὴν χάριν θεόμεθα θεῶν καὶ ἰατρῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν παιδῶν εὐχομεθα;
 Oportet autem scire, quod non omnes qui precipitiis concidunt, sive igne, 227
 & mari, & aliis lethiferis vitam finiunt, & frigore, & peste, secundum
 iussum DEI id patiuntur. Hæc enim sunt DEI iudicia, quorum non-
 nulla secundum beneplacitum accidunt, alia secundum permissionem, alia
 propter scientiam, & comminationem, & correctionem aliorum fiunt. Et
 præcognoscitiva quidem ratione omnia cognoscit, & scit, & voluntate
 ipsius fiunt, quemadmodum & de passeribus * sacrum dicit Evangelium.
 Non vero determinat ea sic fieri, exceptis aliquibus: exempli gratia, si
 succedat ut hic suffocetur, ille moriatur, & hic senex, ille infans, sed
 semel determinavit universum, ac humanum vite tempus, & tam varia
 mortis genera. In tot itaque annorum spatii diversa mortis genera in-
 feruntur, non ab initio DEO determinante, sed cognoscente. Ad institu-
 tum vero vita uniuscujusque voluntas DEI, & tempus, & mortis illius
 genus ex tempore statuit. Verum si magnus Basilius h) prædetermi-
 nationem vite dicit, illud nobis: i) Terra es, & in terram reverte-
 ris, innuit. At siquidem Apostolus Corinthiis scribens: k) Propterea
 quod indigne communicetis inter vos multi infirmi sunt, & im-
 becilles, & dormiunt multi: quasi diceret, moriuntur multi. Et
 David: l) Ne revoces me in dimidio dierum meorum: Et, m)
 mensurabiles posuisti dies meos. Et Solomon, n) Fili honora Pa-
 trem tuum, ut sis longævus. Et rursum, o) ut nemoriaris in non
 tempore. Et apud Job Deus dicit ad Eliphaz: p) Consumpsissem
 vos, nisi per Job servum meum. Hinc demonstratur nullum esse ter-
 minum vite. Si quis porro dicit terminum, DEI puta illius voluntatem:
 quemadmodum enim vult, addit, & minuit alteri, omnia in utilitatem 228
 disponens, & cum DEI voluerit, & modum, & tempus disponit. Termi-
 nus itaque vite uniuscujusque est, ut magnus inquit Athanasius, q) volun-
 tas & placitum DEI. Hac ratione, & profunditate judiciorum tuorum Do-
 mine, illud magni Basilii conciliabis, dicentis, Mortes inferuntur, terminis
 vite completis, terminos vero vite, voluntatem DEI dicimus. Etenim si
 terminus vite est, cujus gratia DEum exoramus, precesque pro
 filiis effundimus, & medicorum indigemus.

* Matth. X. 29. XII. 6.

(Uuu) 2

EJUS-

h) Adde, quæ de loco S. Basilii Gennadius Epistola de prædestinatione, quam Hoeschellius
 edidit.

i) Gen. III. 19,

k) I. Cor. XI. 30.

l) Psal. CII. 25.

m) I. sal. XXXIX. 6,

n) Sir. III. Exod. XX. 12.

o) Ecclesiastæ VII. 18.

p) Job. XLII. 8.

q) Locus est quæst. 113, ad Antiochum.

ma ipsius examinet, qua prius possederit, & quibus nunc magis duxerit
 & utraque simul veluti in examine libras, & melioribus vincit. Atque
 mortem admiratione non prosequi, aut quamquam natione, Filius illi non dem
 gavit. Hi sunt errores, quos in Triodio deprehendi.

Est præterea locus pag. 12. a. c. 2. p. de biothanatis, sive
 violenta morte peremptis ambiguus, & perplexus. Loquitur
 enim de divina scientia, & prædeterminatione, & DEI provi
 dentia de rebus particularibus nimis confuse, quæ si recte expo
 nantur, g) admitti posse, & Catholica videri non dubit
 Ut jacent, dubia sunt, & nescio quid fidei absorum prima fi
 cie sonant. Illa ego sicuti non condemno, ita nec laudo. Verò
 Græca exscripsi, & Latinis verbis, ut potui, fideliter expressi
 ut aliorum etiam iudicio examinentur.

Χρησθένος ἐπίσκοπος ἐπιγράμματα
 κρημνοῖς ὑπεπίπλοισι καὶ πυρὶ καὶ θαλάσῃ, καὶ τῶν λεγομένων θανάτων
 ἐκ τριβόμβου, καὶ κούρι, καὶ λιμῶ κατὰ κίλευσιν θεῶ. Ἐτο πάχον
 ταῦτα γὰρ εἶσι θεῶ κρίμασι, ἀπὸ τῶν ἰδῶ γήνομαι κατὰ εὐδοκίαν, τὰ
 κατὰ ὁμοχρησθ. ἀλλὰ ἴδῃ διὰ ἀπίστην, καὶ διὰ ἀπειλήν, καὶ σωφροσύν
 ἔτι μᾶλλον γήνομαι, καὶ τῶ ἰδῶ πρὸς ἡμᾶς λόγῳ εἶδε πάντα καὶ γνωσκει, καὶ τῶ
 216. λήμασι αὐτῶ γήνομαι, ὡς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν σερβιαν λέγει τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον.
 μὴν ἴδῃ ὀρίζει καὶ ἔτω γίνεσθ, πλὴν ἰων ἀμα τῶ ὁμοχρησθ τυχόν τι
 μὲν πνιγῆται, τὸν ἴδῃ θανέιν. καὶ τὸν μὲν γέροντα, τὸν ἴδῃ πνιγῆται, ἀλλὰ ἀπὸ
 ἰωσθε τὸν καθολικῶν, καὶ ἀνθρῶπων χρόνον καὶ τῶν τοσούτων τῶν θανάτων
 τῶν πνιγῶν. εἰδὸς ἂν τῶν τοσούτων χρόνων οἱ ἀσπίφοροι τροποῖται θανάτων ἐπὶ
 γήνομαι, ἢ μὲν ἐξ ἀρχῆς ὀρίζοιτο ἴδῃ θεῶ, γνωσκούμεν τοῖς πνιγῶν
 τὴν πολυλείαν ἑνὸς ἐκάστου ἢ βελῆ ἴδῃ θεῶ τῶν τοσούτων χρόνων καὶ τῶν τροποῖ
 νάτων αὐτῶ χαρίζεται. εἰ ἴδῃ προορισμὸν ζωῆς λέγει ὁ μέγας βασιλεὺς.
 ἴδῃ, γὰρ εἰ καὶ εἰς γῆ ἀπελευση, αἰνίττειται, λέγει γὰρ ὁ ἀπόστολος
 γραφῶν ὅτι ἀναξίως μετὰ λαμβάνετε, διὰ ἔτο ἰδῃ ὑμῶν πολλοὶ
 ἀρρωστοί, καὶ κοιμῶνται ἰκανοί, ἢ τὰ ἀποθνήσκουσι πολλοί, καὶ ἰδῃ
 ἀναγὰγης με ἡμίσει ἡμερῶν μὲν. καὶ παλαιστὰς ἴδῃ τὰς ἡμέρας
 ὁ Σολομῶν, ἢ τῆμα τὸν πάτερ σε, ὅπως ἔση πολυχρόν. καὶ
 ἴδῃ ἀποθανῆς ἐν ἡμῶν καὶ ἐν τῶ ἰδῃ πρὸς τὸν Ἐλιφάζ ὁ θεὸς ἴδῃ
 λόθρευσα ἂν ὑμᾶς, εἰ μὴ ἰδῃ ἰωβ τὸν θεράποντά μὲν, ὡς δὲ ἰδῃ
 εἶναι ζωῆς. εἰ δὲ τις ἔτο ἄρον μοινοῖ θεῶ τὴν θάλασσαν αὐτῶ. ἴδῃ
 προσέθησα, ἔλατ ἴδῃ ἕτερον, πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομῶν
 λησεῖ ὁ θεὸς οἰκονομεῖ τῶν τῶν τροποῖ, καὶ χρόνον ἴδῃ ἂν ἰδῃ ζωῆς
 ὁ μέγας φησὶν Ἀθανάσιος, ἢ θάλασσι, καὶ ἡ βελῆ ἴδῃ θεῶ. ἴδῃ
 καὶ τῶ βάλει τῶν κρημῶν σὺ Χριστὸ θρασυεύσης. καὶ τὸ ἴδῃ

g) Quidni igitur hoc facere malueris, quæcunq; in scripto quaerere?

simile Officium à Typico invenimus ordinatum, sed pro affectu in Beatissimam Virginem edidimus. Et pag. 201. a. m. Ακολυθία τῶν μεγάλων ὡρῶν τῆς ᾠδῆς τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς, ποιηθεῖσα ὑπὸ Νικολάου ἱερέως ἔκ Μαλακῆς πρώτου πατρὸς Ναυπλίου. *Officium magnarum horarum vigilia sanctæ Pentecostes, compositum à Nicolao sacerdote Malaxo Archipresbytero Nauplii.* Et alibi sæpius. A Correctoribus ipsis, ac similibus librorum editoribus petere possumus, quanam auctoritate tantum facinus audent, & temeratas manus in intemeratos Ecclesiæ ritus imponunt? Homines vilissimi sunt, nulla scientiarum laude, nulla auctoritate, nulla dignitate conspicui, qui ex arbitrio Officia Ecclesiæ moderantur, addunt, subtrahunt, mutant, de novo confarcinant, quidquid illis videtur. An universæ Orientali Ecclesiæ legem ipsi dare? compellere possunt, ut compicta ab illis nugamenta inter rerum sacrarum cæremonias, non domi tantum, sed in sacris conventibus, & Ecclesiis legantur, recitentur, & cantionum sacrarum etiam modulis in obsequiosi populi aures intrudantur? Vetant id leges, rejiciunt Canones, & integerrimus Ecclesiasticæ disciplinæ ordo prohibet. Libri in Ecclesia legendi, non nisi approbati, aliasque recepti in Ecclesia esse debent. Preces non nisi Synodorum calculo comprobatae. Joannes Zonara in Canonem 18. Concilii Laodiceni. Οἰκιστὸς τῆς ἐν Καρθαγένης συνόδου κακῶν Διατάξεων ἐν ταῖς ἰκασίαις, τὰς κεκυρωμένας τῶν τῆς συνόδου εὐχαῖς τῶν πάντων λέγειν, καὶ μὴ νέας ἄλλας. Ἔτο ἐν εἰκοσι καὶ ὀκτῶν κανῶν Διατάξεσιν, τὸ μὴ τὸν βεβηλωμένον δηλαδὴ εὐχαῖς ἰδίαις συνιέναι, καὶ ταύτας λέγειν ἐν ταῖς συναξέσιν, ἀλλὰ τὰς αὐτῆς εὐχαῖς, ἧγεν τὰς ἤδη τῶν διδομένων γίνεσθαι ἐν πάσῃ συναξῇ. *Ut in supplicationibus probate tantummodo per Synodum preces, rejectis aliis novis, ab omnibus adhibeantur, Carthaginensis Synodi vigesimo tertio Canone constitutum est. Idem hoc quoque Canone decretum videtur, ac ne cui scilicet pro arbitrio formulas precum contexere, easque in publicis conventibus recitare liceat, sed easdem, hoc est diuturna consuetudine usurpatis in quocumque conventu omnes retineant, definitum.* Et in Canonem 17. Carthaginensem. Τὰς ἐν κεκυρωμένας ἐν τῇ συνόδῳ λέγεσθαι ὀρίξει ἡ σύνοδος, ὅποια ἂν ἔσιν, καὶ ὡς ἂν καλοῖντο, καὶ μὴ ἑτέρας προσφίρεσθαι, ἀλλὰ τὰς τῶν συνετωτέρων συναχθεῖσας εὐχαῖς λέγεσθαι. Ἐτ, ἐν πάσῃ ἐν τοῖς εἰρημένοις ἐκείνας ὀρίξει λέγεσθαι τὰς ἤδη κυρωθεῖσας εὐχαῖς, καὶ μὴ νέας τῶν τινῶν εἰσαγομένας κατὰ τὴν πίστεως, ἀλλὰ ἐκ ἐδοκίμων

- 222 κίμασαν οἱ πατέρες, ἀμφίβολά εἰσι. Φόβῳ δ' ὑπέλαβον τὰς τῶν-
 τοῖς μὴ ποιεῖν ἀσεβῆ ὡςί τινα, καὶ κατὰ τὴν πίστιν. διὰ καὶ ἀποβιάσθη
 τὰ νέα ἢ σύνοδος. *Preces igitur in Synodo confirmatae, & à sapien-
 ribus collectae, quacumque demum illa forent, & quocumque nomine
 vocarentur, eas omnibus aliis rejectis, adhiberi Synodus statuit. Et:
 His ergo locis omnibus preces jam à Synodo confirmatae adhiberi, nova
 autem, quae ab aliquibus contra fidem inuebuntur, repudiari omnino
 jubet. Quae enim Patrum iudicio non sunt probatae, dubiae sunt, prohi-
 deque ne aliquid à pietate, fideque alienum contineant, metuendum,
 Idcirco nova omnia Synodus abrogavit.* Theodorus Balsamo in di-
 ctum Canonem Laodicenum: καὶ εἴτε ὁ κανὼν διορθωτικός ἐστὶ
 παλαιῦ ἢ ἔθους ἀτάκτου. φαίνεται γὰρ ὡς τινες ἐξ ὑπεροψίας εὐ-
 χὰς συνήθειοι εἰς τὰς ἑσπερινὰς ὑμνωδίας ἀνεγίνωσκον αὐτὰς. καὶ
 αἰτιώμενοι ἔλεγον μηδὲν ἢ ἀπεικὸς ποιεῖν, μηδὲ ἀφελῶν τὰς ᾠδὰς τῶν
 πατέρων δεδομένας εὐχὰς. ἐκείναι μὲν γὰρ εἰς τὰς ἐναγίας ἐτυπωθησαν
 γίνεσθαι. αἱ δὲ παρ' αὐτῶν γεγωνῆαι εἰς τὰς ἑσπερινὰς ὑμνωδίας ἐκφω-
 νῆσαι. φασὶν ἔν οἱ πατέρες ἀρετῶν τὰς ᾠδὰς δεδομένας εὐχὰς καὶ ἐν
 ταῖς ἐναγίαις, καὶ ἐν ταῖς ἑσπερίαις, καὶ ἐν πάσαις ἀπλῶς ταῖς συναχθεῖσι,
 καὶ μὴ ἔχειν ἀδειαν τὸν βυλομένην εὐχὰς συνήθειαν. *Hic quoque Canon
 veterem inordinatum morem corrigi. Quidam enim propter arrogan-
 tiam, ut videtur, in vespertinos hymnos preces componentes, eas lege-
 bant, & cum reprehendebantur, se nihil absurdum, alienumve facere,
 nec à Patribus datas orationes dissolvere dicebant. Illi enim in nomine fe-
 ri iusse sunt, quae autem ab ipsis facta sunt, in vespertinis hymnis pro-
 feruntur. Dicunt ergo Patres sufficere preces, quae sunt tradita, & in
 nonis, & in vespertis, & in omnibus, ut semel dicant, congregatio-
 bus, nec licere ei qui velit preces componere. Et in Canonem Cartha-
 ginensem: ὡς εἶπεν, τινες ἐπίσκοποι ἐποχείρουν λέγειν ἄλλοις ἀπὸ τῶν
 κατὰ τὰ προοίμια τῶν θείων δοξολογιῶν, ἢ γὰρ εἰς τὰς εὐχὰς, ἢ κατὰ
 τὰς ᾠδὰς εἰσεῖσι, ἢ γὰρ ἐν τῷ μίσει, ἢ κατὰ καιρὸν τῶν χειροτονιῶν κα-
 λούσης ἢ ἔτο οἱ πατέρες φασὶ μόνον ἐκείνας τὰς εὐχὰς λέγεσθαι τὰς
 προκεκυρωμένας, ἢ τοὺς συνήθειας. *Ut est verisimile, quidam Episcopi
 aggrediebantur dicere preces inusitatas, vel in initiis glorificationum,
 vel in commendationibus, seu in med.o, vel etiam tempora in animum imposi-
 tionis. Hoc ergo vetantes Patres, dicunt eas solas debere dici preces,
 quae prius constituta sunt, seu quae sunt consuetae.**

Hoc in Ecclesia Constantinopolitana adeo invaluit, ut diversis edictis Synodalibus contra eos, qui similia auderent, & pœnis gravissimis cautum sit. Idem Balsamon ibidem. *Εν τῇ συνόδῳ τῆ βασιλευσῆς ταύτης τῶν πόλεων, ἀπέφραξε γυγνάσι σημειώματα, ἀφορισμῶ, ἀλειβεργησίας καὶ θυποβαλλοῖα τὰς ἐν τοῖς μνημοσύναις τῶν ἀποικομένων ευγενῶν καὶ μεγιστάνων ἱεραρχῶν ἀρχιερεῖς καὶ λέγοντας ἐπαιτηρίας εὐχὰς μετὰ ἱαμβείων, ἢ καὶ λογοειδῶς. πολλοὶ γὰρ ἐφωράθησαν ταυτὰ ποιῆτες. ὡσαύτως ἀφωρίθησαν ἀπὸ συνόδου σημειώματα καὶ οἱ ἀναγνώσαι, οἱ κατὰ τὰ αὐτὰ μνημόσυνα μουσικὰ λέγοντες, καὶ ὄργανικὰ μινυρίσματα, καὶ ποιῆτες τὸν ἐπιτάφιον ἐπιγράμιον.* In Synodo autem hujus regni urbium diversa fuerunt edicta, significans eos sacrorum celebrandorum, suspensioni esse obnoxios Antiphites, qui in nobilium & procerum defunctorum memoriis sacrificant, & dicunt laudatorias preces cum Iambis, vel etiam soluta oratione. Multi enim hac facere deprehensi sunt. Similiter & Synodali edicto excommunicati sunt Lectores quoque, qui in eadem memoriis musica & organica cantica cantant & pro epitaphio, epithalamium celebrant. Cum enim quæ in Ecclesia recitantur proponantur Christi fidelibus, tamquam res probatissimæ, non cujuscunque voluntati frastra laxanda sunt, sed licentia similia audientium, integerrimo plurimorum in Spiritu sancto congregatorum judicio compescenda. Tunc enim non solum res in illis contentæ, sed verba etiam examinata, tutam audientibus exhibebunt doctrinam. Refert namque idem Balsamon in 63. Canonem Trullanum, Nicolaum Muzalonem, cum vitam sanctæ Parasceves, quæ in Callicratæ vicico colebatur, à quodam vicano inepte, ac indocte, indigneque compositam invenisset, eam igni mandari jusuisse, & aliis vitæ illius scribendæ negotium demandasse. Doceant ergo recentiores isti quonam Synodali decreto id agant. Quod si docere non possunt, cum non habeant, cessent simplicibus imponere, cessent innocuis fidelibus fucum facere, cessent propria & spuria inter vera, & tot jam annis comprobata Sanctorum scripta, & preces Ecclesiasticas inserere. Servent sibi dicta Patrum à maculis innoxia, servent posteris, nihil detrahant, nihil addant, nihil immutent in rebus Ecclesiasticis, sine ipsius Ecclesiæ consensu.

II. Hinc

II. Hinc etiam factum est, & est secundum quod debet animadverti in hoc libro, ut licet in Ecclesia Græca sumptissime etiam decretis Synodalibus pseudæpigrapha, & apocrypha omnia sub gravissimis pœnis fuerint summota ex Lectionibus, & Officiis divinis, rursus ab hisce Novatoribus multorum offensa introduc̄ta fuerint, ut videtur in Synaxario de Nicodemi Evangelio. *Λόγος ἡμῶν τοῦ ὡς καὶ Νικόδημου ὅτι λέγει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὴν ἀνάστασιν σὺν τῷ ἀποστόλῳ Πέτρῳ καὶ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ, καὶ τὰς βλάβους τῶν Ἰουδαίων, καὶ τὸν ἀποκρυφὸν καὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων συγγεγραμμένον. Ταῦτα τοῖνυν ἀπόβλητα εἶναι κελεύει ὁ κανὼν, καὶ εἰς ἀνάγνωσιν μὴ προσβίβασθαι. εἰ δὲ τις δημοσίᾳ ταῦτα προάγει, ἢ ἐπὶ ἐκκλησίας ἀναγνώσκων πειράσῃται, ἔσται ἱεροῦμένον ὄντα καθαρῆσεως ἀξίον. Ab impiis & scelestis hominibus suppositi libri multi fuerunt in perniciem, captionemque simpliciorum. Veluti sunt Episcopis per sanctum Clementem scriptæ Apostolica ordinationes, quæ propterea Synodice rejectæ sunt. Ab aliis quoque sunt omnino quedam composita falsas inscriptiones habentia, perinde ac si forent à sanctis Patribus conscripta. Sunt & quedam unquam apocry-*

236

apocrypha. Canon censet igitur hac esse rejicienda, nec ad lectionem proponenda. Quod si quis hac publice profert, in Ecclesiaque legere cogatur, hunc etiam consecratum ministrum, dignum depositione censet.

III. Tertium est, quod primum in primo Synaxario occurrit, & die Paschatis legitur de descensu Christi ad inferos, & animarum ibi degentium liberatione pag. 4. 6. p. 237
 εν ταύτη κατά-
 λιν ἐξ ἑρανεῦ καταβάς τῆ μητέρα ἡ παρθένου ἐνεκχυσεν, καὶ νῦν τὸ
 ἀνθρώπων σύμπαν τῶν ἑ ἀδὲ ἀρπάσας πυθμένων εἰς ἑρανεῦ ἀνεβί-
 βασι, καὶ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα ἤγαγε ἡ ἀφθαρσίας. πλὴν
 καταβάς εἰς ἀδην ἡ πάντας ἀνέστη, ἀλλ' ὅσοι πιστεύσαι αὐτῷ ἠέσι-
 σαντο, τὰς ἡ ψυχὰς τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγίων βιβάως κρασημίας ὡς ἔ-
 ἀδὲ ἠλευθέρωσι, καὶ πᾶσι δέδωκε πρὸς ἑρανεῦ ἀνίστασθαι. *Hac nur-*
sum de celo descendens in utero Virginis habitavit, & nunc genus hu-
manam omne ab inferis cavernis arreptum in celos aduexit, & ad pri-
stinam incorruptibilitatis dignitatem traduxit. Verumtamen ad infernum
descendens, non omnes vita restituit, sed eos, qui illi credere volue-
runt. Animas vero Sanctorum, qui ab arce condito fuerunt, ab in-
ferorum Domino violenter custodia mancipatas, liberavit, omni-
busque facultatem fecit, ut remearent ad calos. Descendit Chri-
stus, quod & verissimum est, ad inferos, hoc est in inferio-
res terræ partes, in terræ viscera, cor, & ventrem: quemad-
modum enim cor, venter, & viscera in medio animalis sunt,
ita & infernus in medio terræ r) esse perhibetur. Tertullian-
us in lib. de Anima: Nobis, inquit, inferni non nuda cavositas,
nec subdivalis aliqua mundi sentina creduntur, sed infossa terra, & in
alio vastitas, & in ipse visceribus ejus abstrusa profunditas. Quare
audiendus non est Josephus Bryennius oratione de extremo judi-
cio, & sempiterna beatitudine. Quam enim quæsisset πᾶσι
ἔστιν ὁ τόπος ἡ κολάσιως, qualis sit locus punitionis, respondet, ὅτι
πᾶσι ἡ κολάσιως, ἕτε ὁ ἀδὲ ἔστιν, ἕτε ἡ πάντες ἔδε κόσμος μὲ- 238
(Xxx) ρ.

r) Fuit hæc sãne Veterum sententia, è quibus Hieronymus in Ephes. IV. *Infernum sub terra esse jam nemo ambigit.* Illam opinionem profuixisse credibile est ex hypothesi de systemate Mundi, quale proponit Cosmas indoplevites, secundum quam coelum suprema pars, ἑχατα γαίης pars infima universi. Vide si placet Jacobi Vindeti librum eruditum de vita functionum statu.

239 **Ⓞ.** ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάσσει σφαίρας ἐκτός ἐσται ἡ γέεννα, καὶ μαρτυρεῖ
 ὁ τῆν γλώττιαν χρυσῆς ἐν τῇ ἐρημικῇ ἡ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς
 λέγων ῥητῶς ἑτασί· καὶ ἐν ποίῳ χωρίῳ αὐτῆ ἐσται ἡ γέεννα· τί σοι ἔτε
 μίλη; τὸ γὰρ ζητῶν δειξάτω ὅτι ἐστίν, ἢ πᾶ τεταμεινῆται, καὶ ἐν
 ποίῳ χωρίῳ. ἀλλ' ἐν ποίῳ ἴστω ἕσται φησὶν, ἔξωθεν ἰσχυρῶς ἀμαρτῆ
 ἔ κόσμος τὰτα παντός. καὶ ἄλλοι γὰρ τῶν βασιλείων τὰ ἐρημικῆται,
 καὶ τὰ μέταλλα πόρρω διέστηκεν· ἔτω δὲ καὶ ἡ οὐρανὸς τῶν ἐξω
 πᾶ ἐσται ἡ γέεννα. μη τοίνυν ζητῶν, πᾶ ἐστίν αὐτῆ, ἀλλὰ πῶς αὐ-
 τῆν φύγωμεν. *Punitiois locus neque est infernus, neque hujusce or-
 bis universi pars, sed etiam extra sphaeram, quae stellis nullis collustratur,
 geenna erit; suoque probat testimonio aurea lingua praeclatus Joan-
 nes in expositione epistola ad Romanos, haec verbatim refertens: Quom-
 nam in loco hac erit geenna? quid hoc ad te? Nos enim quarimus
 ostendere eam esse, non quoniam in loco conservetur. Sed quoniam erit in
 loco? ait, extra hunc orbem universum alicubi ipse reor esse, quemad-
 modum a regnis carceres, atque metalla longe absunt, pari ratione ex-
 tra hunc mundum habitatum alicubi erit geenna. Ne itaque queramus
 ubinam illa sit, sed rationem, qua illam fugiamus. Sententiam
 Bryennii parum nobis cura fuerit redarguere. Non is est, qui
 solo suo dicto auctoritatem faciat. Ipse dixit, tenuit, non ne-
 go: quid tum? Ego illi non credo, & cum aliter cum Eccle-
 sia sentiam, verba ejus etiam nulla adducta ratione detestor, &
 fucum, quem ipse verbis Chrysofomi fecit, veritatis colore
 suffundam. Sententia namque Chrysofomi est, parum refer-
 re ut quis sciat, quoniam in loco geenna jaceat, satis sit, si illi
 constet esse: tum enim dabit operam, ut poenas effugiat, & be-
 ne agat. Movemur enim atque afficimur a poenis, quae vere &
 repta sunt, & puniunt. Nihil meliores reddunt, five sub ter-
 ra, five sub aere, vel extra hoc universum fuerint. Quare con-
 cludit, querendum esse non ubinam geenna illa sit, sed modum,
 quo illam evitemus. Ne tamen etiam huic quaestioni non respon-
 disse videretur, respondit geennae locum esse extra hunc locum
 universi, qui habitator ab hominibus, sed longe ab illis abesse,
 & verum dicit, est enim in infimis terrae partibus, & in corde
 ipsa, & ventre terrae, nempe in recessu infimo, & interno, &
 in inferioribus abyssis, in quibus nulla hominum habitatio est,
 & in hunc infernum Christum sua anima descendisse scitemur.
 Quam-*

apocrypha. Canon censet igitur hæc esse rejicienda, nec ad lectionem proponenda. Quod si quis hæc publice profert, in Ecclesiæ legere conatur, hunc etiam consecratum ministrum, dignum depositione censet.

III. Tertium est, quod primum in primo Synaxario occurrit, & die Paschatis legitur de descensu Christi ad inferos, & animarum ibi degentium liberatione pag. 4. 6. p. 237
 Ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ κατέβη ἡ μήτηρ ἡ παρθένος ἐνωκῆσεν, καὶ νῦν τὸ ἀνθρώπων σύμπαν τῶν ἐξ ἀδᾶ ἀπάσας πυθμῶν εἰς ἕραν ἀνέβη-
 βατε, καὶ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα ἤγαγε τὴν ἀφ' ὁμοιωσάντων. πλὴν
 καταβὰς εἰς ἀδᾶν ἔπαντας ἀνέστησεν, ἀλλ' ὅσοι πιστεύσασιν αὐτῷ ἠρεσί-
 σάντο, τὰς δὲ ψυχὰς τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγίων βιαίως κρατερῶς ἔσῳσεν, καὶ
 ἀδᾶ ἠλευθέρωσε, καὶ πᾶσι δέδωκε πρὸς ἕραν ἀνέβαιναι. Hæc rur-
 sum de caelo descendens in utero Virginis habitavit, & nunc genus hu-
 manam omne ab inferniis cavernis arreptum in celos aduexit, & ad pri-
 stinam incorruptibilitatis dignitatem traduxit. Veruntamen ad infernum
 descendens, non omnes vitæ restituit, sed eos, qui illi credere volue-
 runt. Animas vero Sanctorum, qui ab orbe condito fuerunt, ab in-
 ferorum Domino violenter custodia mancipatas, liberavit, omni-
 busque facultatem fecit, ut remearent ad celos. Descendit Chri-
 stus, quod & verissimum est, ad inferos, hoc est in inferior-
 res terræ partes, in terræ viscera, cor, & ventrem: quemad-
 modum enim cor, venter, & viscera in medio animalis sunt,
 ita & infernus in medio terræ τ) esse perhibetur. Tertullianus
 in lib. de Anima: Nobis, inquit, inferni non nuda cavositas,
 nec subdualis aliqua mundi sentina creduntur, sed infossa terra, & in
 alto vastitas, & in ipsis visceribus ejus abstrusa profunditas. Quare
 audiendus non est Josephus Bryennius oratione de extremo judi-
 cio, & sempiterna beatitudine. Quum enim quaesisset ποῦ ἐστὶν
 ὁ τόπος τῆς κολάσεως, qualis sit locus punitionis, respondet, ὅτι
 τὸ πᾶν τῆς κολάσεως, ἔτε ὁ ἀδᾶς ἐστὶν, ἕδεται ἔ παντός ἐδε κόσμος με- 238
 (XXX) ρ.

τ) Fuit hæc sâne Veterum sententia, è quibus Hieronymus in Ephes. IV. *Infernum sub terra esse jam nemo ambigit.* Illam opinionem profluxisse credibile est ex hypothesi de systemate Mundi, quale proponit Cosmas indoplevstes, secundum quam caelum suprema pars, ἑχάτα γαίης pars infima universi. Vide si placet Jacobi Vindeti librum eruditum de vita functorum statu.

ῥῶ. ἀλλὰ καὶ τ' ἀνάσσει σφαίρας ἔκτος ἔσαι ἢ γέεννα, καὶ μαρτυροῦν
 ὁ τὴν γλωττίαν χρυσῆς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τ' πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς
 λέγων ῥητικῶς ἄνωσι· καὶ ἐν ποίῳ χωρίῳ αὐτῆ ἔσαι ἢ γέεννα· τί σοι ἔστι
 μέλι; τὸ γὰρ ζητέμενον δεῖξαι ὅτι ἐστίν, ἢ πᾶ τεταμείυται, καὶ ἐν
 ποίῳ χωρίῳ. ἀλλ' ἐν ποίῳ ἴστω ἔσαι Φησὶν, ἔξω πᾶ ἐγὼ γὰρ οἶμαι ἔ
 ἔ κόσμος τὰτα παντός. καθάπερ γὰρ τῶν βασιλείων τὰ δεσμοῦσιν,
 καὶ τὰ μέταλλα πόρρω διέστηκεν· ἔτω δὴ καὶ τ' οἰκιστοῦσιν ταύτης ἔξω
 πᾶ ἔσαι ἢ γέεννα, μὴ ἴστω ζῆλωσιν, πᾶ ἐστὶν αὐτῆ, ἀλλὰ πᾶσιν αὐ
 τὴν Φύλωσιν. *Punitiois locus neque est infernus, neque huiusce or
 bis universi pars, sed etiam extra sphaeram, quae stellis nullis collustra
 tur, geenna erit; suoque probat testimonio aurea lingua praeditus Joan
 nes in expositione epistola ad Romanos, haec verbatim referens: Quom
 nam in loco haec erit geenna? quid hoc ad te? Nos enim quaerimus
 ostendere eam esse, non quoniam in loco conservetur. Sed quonam erit in
 loco? ait, extra hunc orbem universum alicubi ipse reor esse, quemad
 modum a regibus carceres, atque metalla longe absunt, pari ratione est
 tra hunc mundum habitatum alicubi erit geenna. Ne itaque quaeramus
 ubinam illa sit, sed rationem, qua illam fugiamus. Sententiam
 Bryennii parum nobis curae fuerit redarguere. Non is est, qui
 solo suo dicto auctoritatem faciat. Ipse dixit, tenuit, non ne
 go: quid tum? Ego illi non credo, & cum aliter cum Eccle
 sia sentiam, verba ejus etiam nulla adducta ratione detestor, &
 fucum, quem ipse verbis Chrysostomi fecit, veritatis colore
 suffundam. Sententia namque Chrysostomi est, parum refer
 re ut quis sciat, quonam in loco geenna jaceat, satis sit, si illi
 constet esse: tum enim dabit operam, ut poenas effugiat, & be
 ne agat. Movemur enim atque afficimur a poenis, quae vere &
 re ipsa sunt, & puniunt. Nihil meliores reddunt, sive sub ter
 ra, sive sub aere, vel extra hoc universum fuerint. Quare con
 cludit, quaerendum esse non ubinam geenna illa sit, sed modum,
 quo illam evitemus. Ne tamen etiam huic quaestioni non respon
 disse videretur, respondit geennae locum esse extra hunc locum
 universi, qui habitatur ab hominibus, sed longe ab illis abesse,
 & verum dicit, est enim in infimis terrae partibus, & in corde
 ipso, & ventre terrae, nempe in recessu infimo, & interno, &
 in inferioribus abyssis, in quibus nulla hominum habitatio est
 & in hunc infernum Christum sua anima descendisse fatemur.*

Quam

Quamvis itaque in ea Ecclesia nullus unquam fuerit, qui de descensu animæ Christi ad inferos dubitarit, attamen rem apertam per se, & Sanctorum sententiis comprobata, dictis nescio quibus veluti caligine obduxerunt, ut nonnulla hinc ab Ecclesiæ dogmate diversa, non solum nata, sed novis aliorum assertionibus propagata, in eorundem libris legantur, sicuti in verbis jam dictis videmus, quæ si accuratius examinentur, multa nobis præter sanctorum mentem obtrudunt.

Primum est, *Humanum genus omne s) ab inferni cavernis ereptum à Christo in caelos fuisse asportatum.* Illud enim notant verba illa, τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, & sæpius etiam hoc idem in eodem libro, licet aliis verbis, & mutata dicendi formula repetitur. Nam pag. 148. a. m. in Canone Josephi scriptum est: ὡς ἐβλεψέ σε λόγος ἀδης κάτω μετὰ ψυχῆς ἐσέναιξε, καὶ πάντας τὰς νεκρὰς φόβῳ ἀπέλυσεν, ἐπιγνώσας τὰ κρατῶν ἐξουσίας σου. *Ue vidit te, Verbum, infernus infernus cum anima suspiravit, & omnes mortuos timore relaxavit, qui agnoverunt potentiam tue auctoritatis, & p. 82. b. p. καὶ γενόμενος ἐν νεκροῖς ὁ Θεὸς τὰς ἀπ' αἰῶνας νεκρὰς ἐγείρεται. Et perveniens ad mortuos DEUS mortuos à seculo exsuscitas, & p. 121. a. m. καὶ ἀνίστατο νεκροὶ οἱ ἀπ' αἰῶν. Et resurgebant qui à seculo erant mortui, & pag. 122. a. m. πύλας χαλκᾶς συνίστερας βασιλεὺ ἔρανε, καὶ ἀφείλες δεσμῶς ἀπ' αἰῶν ἐκείσε χρημασίλωνας. Portas areas confregisti, Rex celestis, & abstulisti vinculos qui à seculo ibi morabantur, & pag. 134. b. m. καὶ κατέλθων ἐν τῷ ἀδῆ τὰς ἀπ' αἰῶνων δεσμῶς ἠλευθέρωσας. Et descendens ad infernum vinculos à seculis liberaisti. & pag. 140. b. m. & 153. a. f. & 156. a. m. κύριε νεκρὸς προσηγορέωθης ὁ νεκρώσας τὸν θάνατον, ἐν μνήμασι ἐτέθης ὁ κενώσας τὰ μνήματα. Domine mortuus vocatus es, qui mortem mortificasti; in sepulchro positus, qui sepulchra evacuasti, & pag. 147. b. m. ὁ ἀδης κάτω σε ἰδὼν ἐσέναιξε, καὶ ἀπέδιδε παρδαίως τὰς νεκρὰς, τὰς ἐκ ἑ αἰῶν ἐκείσε φραγεμῶς, & τῶν τεράσια Χριστὸ ἐξουσία ἐθέλωσως ὑψώθης ἐν σαυρῶ*

s) Eorum puta, qui CHRISTO apud inferos prædicanti fidem habuerunt. Ita enim hæc limitari ab auctore Pentecostarii Allatius ipse p. 243. non diffitetur. Quo pacto nihil dicit quod non multi veteres, multi è Romana Ecclesia dixerunt, quorum doctrina de limbo Patrum quem vocant, ad hæc Græcorum dogmate non differt nisi diversitate vocabulorum. Multus tamen est in illo exagitando Allatius non modo hic, sed & infra p. 320. seq.

241 *ταυρω και νεκροις σωηθης, ο νεκρωσας τον αδην και παντας εν ανδρεια*
απελευσας δεσμους. Infernus inferius cum te vidisset suspiravit, &
serio restituere mortuos, qui à seculo ibi custodiebantur. Et: Patens
miracula Christe eximia, voluntarie exaltatus es in Cruce, & inter mor-
tuos annumeratus, qui mortem destruxeras, & omnes in virtute dissol-
visti devinctos, & pag. 129. a. m. μετα ψυχης καταβας εις μεση κατα-
τηρα & αδη εξηλθας εν ανδρεια δεσμους απαντας, δι ου αιωνος αιωνος
ερχεν πικρος τυραννος. Cum anima descendens in partem inferiores dis-
duxisti in virtute devinctos universos, quos à seculo mors possidebat crudeli
tyrannus, & p. 122. a. t. η γη εσαλευθη, & ετρομαξεν ο πασ γελαση
αδης και παντας δεσμους απελευσ. Et terra mota est, & intremuit ma-
xime opprimam devinctos infernus, & omnes devinctos liberavit, & p. 175.
a. p. και ανεστη η επιμηρ σκυλευσας τον θανατον, και σωσαντας
παντας της φθαρθιας. Et tertio die resurrexisti, morte depradata,
& resurgere fecisti omnes mortuos, pag. 158. b. m. ετιθης εν μημητι
ως εκουσιως γενομενη νεκρος, η τα βασιλεια & αδη βασιλεδ αδανατι
απαρη εκωσας, υπερη της αναστασε ειγεις της ση. Positus es in mo-
numento, monumentum quod voluntarie mortuos factus es, & regias inferni
Rex imperatoris, omnes εσαλευθη, mortuos tua resurrectione exsuscitan-
pag. 159. a. m. εθελω απαν στερρον Χριστε εν μηνμασι τον πασ νεκ-
εμπνευση την ζωην ανεστη η κυριε παντα κενωσας λογε τα μηνμασα θε-
σα δυνασσεια. Posuorunt te exanimem mortuorum Christe in sepulchro,
omnibus mortuis vitam inspiras. Resurrexisti vero Domine, omnia e-
suans Verbum sepulchrum tua divina facultate, pag. 198. b. m. μα-
242 κενωσασα ανθρωπων χωρησαι και ηζιωσαι. Beatus venter
immaculatisissima, factus es. Venter enim inferni prater opinionem
minime evacuante inenarrabiliter capere dignata es. pag. 267.
και διε θανατου τον αδην κλειτη κενωμερον, & ανασας εκ & μημη
καυτας σωσαντας τους εν αδη νεκρους. Et per mortem infernum
evacuatum, & Resurgens e sepulchro omnes exsuscitasti, qui in
no erant, mortuos. pag. 271. a. m. τη θεια καθοδο σε φωτος εν
τα καταχθονια, και το σκοτο ηλαθη το πριν διακον, οθεν ανις
απ αιων δεσμωται. Divino descensu tuo, lumine impleta sunt
terra, & tenebra, qua antea persequabantur, expulsa sunt.
resurrexerunt qui à seculo vinculis obstringebantur. pag. 19
αδη κλειται, η μοχλευσθησας λογε, παντας τους εν αδη ανις πο-
inferni portis, & relictibus confractis, omnes qui in inferno erant resur-
si Domine.

Mortuos ergo omnes ab orbe ipso condito in sepulchris, & intimis terræ recessibus, & in inferioribus abyssis, morte ac vinculis damnatos descensu suo Christus, ut isti ajunt, liberavit, compotesque sui fecit. Quod omnino falsum est, & Catholicis auribus inauditum, sive enim de animarum liberatione sermo est, & hoc est falsum. Nullus enim ad hæc tempora animas, quæ æternis suppliciis addictæ continuis vexabantur angustiis, vel quæ quod aqua baptismali renatæ non fuerint, visione DEI arcebantur, vel quæ quod non fecissent satis pro delictis peccati pœnis atrocissimis redimebant, omnes à Christo liberatas fuisse falsus est, sive de corporum resurrectione, quæ tantopere in sententiis adductis videtur inculcari, & hoc etiam falsum est. Nullus enim similem corporum resurrectionem somniavit, & historię Evangelicæ adversatur Matthæi 27. qui multa Sanctorum corpora, non autem omnia, & præcipue damnatorum, resurrexisse narrat. Quæ post resurrectionem exierant e monumentis, & venerunt in civitatem sanctam, *Et monumenta aperta sunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormierunt, surrexerunt, & exentes de monumentis post resurrectionem ejus venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis.* 243

Hoc cum auctori Synaxarii non recte, neque ad normam Catholicæ veritatis prolatum videretur, se ipsum quodammodo corrigens, & amplam ac vagam, & nullis terminis circumscriptam sententiam in strictiorem, ac modestiorem dicendi formam restringens, subdit, *Verumtamen ad infernum descendens non omnes vitæ restituit, sed eos, qui illi credere voluerunt.* Quibus verbis eorum nobis dictum intrudit, qui dixerunt animam Christi post mortem separatam à corpore in interiora terræ, atque in ea illa, quibus animæ mortuorum detinebantur, commigrasse, ibique omnibus etiam damnatis mysteria nostræ fidei prædicasse, illisque ad se conversis à pœnis illis liberatis, beatitudinem contulisse; eos vero qui illi non crediderunt, æternis suppliciis condemnatos neglexisse.

Prædicatio hæc Christi hac ratione exposita non solum 244
in Anthopulo, sed aliis etiam Patribus t) tribuenda videtur,

(XXX) 3. quo-

t) Videndus omnino Cotelerius in notis ad Hermæ Pastorem III. 16. & Jo. Ernestus Grabe ad Irenæum IV. 45.

quorum auctoritate plausibilior fit. Namque Clemens Alexan-
 drinus libro 6. Stromatum. * Διόπερ ο κύριος εὐγγελιστὴς καὶ
 τοῖς ἐν ἀδᾶ. Φησὶ γὰρ ἡ γραφή. λέγει ὁ ἀδὴς τῆ ἀπολεία, εἰδὼς μὲν
 αὐτὸν ἔκ εἶδομεν, φωνὴν δὲ αὐτοῦ ἠκούσαμεν, ἔχῃ ὁ τόπος οὗτος
 φωνὴν λαβὼν εἶπεν τὰ προειρημένα, καθάπερ ἐκ τινος νεῦς εἰς θά-
 λασσαν ἐκόντες ἀπορήσαντες, αὐτοὶ ἰσχυροὶ εἰσὶν οἱ ἐπακούσαντες τῆς
 φωνῆς τῶν δικαίων, καὶ τὰς τῶν ἀμαρτωλῶν ὑπολάβοι εἶναι ψυχὰς
 αἰδικίαν τῆς προνοίας καταχέου. Ἴδ' ἔχῃ δὲ δὴ λέγει εὐγγελιστὴς τῆ
 κύριον τοῖς τε ἀπολωλόσιν ἐν τῷ κατακλισμῷ, μᾶλλον δὲ πεπεδημένοι
 καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ τῆς φρενῶν σωματικῶν, ὡς ἐν καὶ πεποίηκεν τὰς
 καὶ ὁ σωτὴρ, ἐπεὶ τὸ σωθῆναι ἔργον αὐτοῦ, ὡς ἐν καὶ πεποίηκεν τὰς
 αὐτὸν πιστεῦσαι βεβηλημένους διὰ τῆς κηρύξεως, ὅποιος πᾶσι εὐτυχῶς
 γεγονότες, ἐλκύσας εἰς σωτηρίαν. εἰ γὰρ ὁ κύριος κατήλθεν, ἠτοιπάσθαι
 ἀδὴς κατήλθεν, ἢ διὰ τὸ εὐαγγελιστὴς, ὡς ἐν καὶ πᾶσι, σωθῆναι καὶ
 εὐαγγελιστὴς, ἢ μόνος Ἑβραῖος. εἰ μὲν γὰρ πᾶσι, σωθῆναι καὶ
 οἱ πιστεύσαντες, καὶ ἐξ ἑθνῶν ὄντες τυχεῖν, ἐξομολογησάμενοι ἤδη ἰ-
 σασαί, καὶ τὴν μετάνοιαν τῆς ἀμαρτωλῶν μακρῶν, ἢ τὸν θάνατον α-
 γιδῶν ψυχῶν, καὶ ταῦτα καθαρώτερον διορᾶν διωαιμένων τῶν σωμάτων αἰ-
 245 δεῖσθαι σαρκῶν. Quamobrem predicavit Dominus iis quoque
 erant apud inferos. Dicit quidem speciem non videmus, ejus autem vocem
 ditioni. Eius quidem specie non videmus, ejus autem vocem
 mus. Non locus utique voce accepta dicit ea, qua prius di-
 sed ii qui sunt collocati apud inferos, & seipsos tradiderunt ad
 nunquam ex nave aliqua se sua sponte in mare propicientes,
 sunt, qui divinam audierunt virtutem, & vocem. Nam
 mentis, & justorum & peccatorum animas esse existimaverunt
 condemnatione, injustitia maculam infundens providentia?
 annon significant, Dominum annunciasse Evangelium & in-
 rierunt in diluvio, vel potius vincti fuerunt, & eis, qui
 continebantur, & custodia? Et: Operatur autem, & saluum fa-
 vator, quando quidem ejus est opus servare, & saluum fa-
 quidem certe facit, ut. qui eos, qui in ipsam voluerunt tra-

* P. 677, edit. Paris.

dicationem, ubicunque effens, exarere ad salutem. Si ergo Dominus nulla alia de causa descendit ad inferos, quam ut annunciarer Evangelium, sicut descendit; aut descendit, ut annunciarer omnibus, aut solis Hebraeis. Atque si omnibus quidem, salvi erunt omnes, qui crediderint, etiamsi sint ex Gentibus, cum jam illic confessi fuerint. Sunt enim salutare, & quae erudiunt, DEi castigationes adducentes ad conversionem, & potius penitentiam eligentes, quam mortem; idque cum possint anima purius perspicere, quae sunt libera a corporibus, etiamsi obscurentur vitiis, & perturbationibus, eo quod non se amplius eis opponat, & eas impediatur caruncula. Nec solum Christum in terrae latebris mortuis gentibus, quae dum vixerunt fidem non habuerunt, sed etiam Apostolos ipsos, ex Hermetis, seu Pastoris sententia, in easdem descendentes infidelibus fidem annunciaffe, non solum hic docet, sed stromate etiam secundo, * ex quo tanquam ex fonte recentiores Graeci sua hausisse videntur.

246

Dubitasse videtur etiam Gregorius Nazianzenus orat. 2. de Paschate sub finem. Sic in infernum descendit, simul descendente quoque mysteria cognosce, quae Christus illic designavit: quod duplicis descensus consilium, quae ratio fuerit: utrum omnes sine ulla exceptione adventu suo salvos fecerit, an illic quoque eos duntaxat qui crediderunt. Nec longe abit Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus epistola ad Leonem Pontif. Romanum. Joannes Damascenus de fide orthodoxa lib. 3. cap. 29. Κάτεσιον εἰς ἄδην ψυχὴ τεθεωμήνη, ἵνα ὡς περ τοῖς ἐν γῆ δικαιοσύνης ἀνέτειλεν ἡλιος. ἔτω καὶ τοῖς ὑπὸ γῆν ἐν σκότει καὶ σκιά καθήμεῖς ἐπιλάμψῃ τὸ Φῶς. ἵν' ὡς περ τοῖς ἐν γῆ εὐηγγελισαῖο εἰρήνην, αἰχμαλώτοις ἀφῆσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν. καὶ τοῖς μὲν πισύσασιν γέγονεν αἰτιῶ σωτηρίας αἰωνίης, τοῖς δ' ἀπειθήσασιν ἀπιστίας ἐλεγχῶ. ἔτω καὶ τοῖς ἐν ἄδῃ, ἵν' αὐτῶ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπερανίων, καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων. καὶ ἔτω τῶς ἀπ' αἰώνων λύσας πεπεδημένους αὐτοῖς ἐκ νεκρῶν ἀνεφοίτησεν, ὁδοποιήσας ἡμῖν τὴν ἀνάστασιν. Ob id porro deificata Christi anima ad inferos descendit, ut quemadmodum iis, qui in terra versabantur, justitia sol ortus erat, ita etiam iis, qui infra terram in tenebris & umbra sedebant, illuceret. Et quemadmodum his, qui in terra erant, pacem, captivis remissionem, caecis visum evangelizaverat, atque

247

iis

* pag. 379.

ius quidem qui fidem ipsi adhibuer. eorum autem, qui contumaces &

sem coarguerat: sic etiam iis, qui in inferno erant: ut ipsi omne genu flectatur, caelestium, terrestrium, & inferorum. Atque hoc passio iis, qui ab omni aere compedibus a morte ad vitam rediit, vi-

Ut enim comparatio r pari ratione Christum, & viventibus, & mortuis pacem denunciasse, i uiin:

Etendo mini ha it. crediderunt ex damnati, idem

scilicet, qui vitæ ipatu re, nec ullius sceleris i runt. Qui vero vitæ, cerant, illi nulla ratio i sunt: Ex usi I

παντες υ, νικα η
τα το ε αι τον
σι. ε ω) ω εν η ε
εσο ι ε ο ε ο
η) (π ι

248

Και

ισμ

ε των Εβραίων

εσθαι τοις πασιν.

Ημεϊς η προς ταυτα αντηνυμν τοις δεξαμενο οδω, ες την αληθεια, ετι θαυμαστον και εσθαι οδον ετι

Τη σωσει Χριστω τις προσπειθευσαι.
Επει κεινης δικαιο υπαρχη μεν.
Και πας ο τετη πισυσαι εκ ολεται.
Εδω λοιγαρεν τετης σαθηκαι παντας,
Και των ε εδω δεσμων απαλλαγηαι
Τη καταβασει ε θυε και απετυ.
Ο και γυγοις τη τετη προμηθεια
Οι δεγε χαριω Φιλανθρωπικωις μενης
Σωθιντες υπαρχωσω, ως ομαι, παντες

τορι

κατοι εκλιτα α, τωρι, infidelica.

beat, illud necessario sequi debet, viventibus, & mortuis pacem denunciasse, illique genu flectendo Christo, illique genu flectendo autem fuerint, qui Christo ideoque sempiternis cruciatibus xponit sermone de defunctis. Illi egerant, procul a luxu, & veneciui fuere, fidem tamen non habueccatis commaculati vitæ finem fepue crediderunt, neque salui facti αμεν, ως αι απειλαι μη Φρικωδεις ερα] ε ητη Φιλανθρωπια. και ηδ με, γεγοις παντως εν τω αδη εξομολογηρω η δεσποτου καλοδω. ε ηδ απλωσ ως ειρηηαι καικει ης πισευσαντας, ηας, οι ηιμες εισι πατιρες και προφηται,

Οσοι τὸν βίον καθαρώτατον εἶχον
 Καὶ πᾶσαν πρᾶξιν ἀρίστην ἐπέτελλον,
 Ἰσχυρῶς βιῶντες ἐγκρασίῳ καὶ σωφρονίῳ.
 Τὴν δὲ γε πίσιν ἀκραίῳ τε καὶ θείῳ
 Οὐ κατέλαβον μὴ γυμναδίῳ ὅλῳς,
 Ἀλλ' ἀδιδάκτοι μείναντες τὸ ᾠδοῦσαν,
 Τάτῃς ὁ πάντων Ἰαμίας, καὶ δεσπότης
 Εἴλωκεν, ἐζώγρησε δικτύοις θείαις,
 Καὶ τήτῃς ὑπέκλινε πισεύσαι τήτῃ.
 Λάμψας ἐπ' αὐτὸς τὰς θείκας ἀκτίνας,
 Καὶ δέξας αὐτῶς τὸ Φῶς τ' ἀληθείας.

Οὐ γὰρ ἠνέχετο ὁ συμπαθὴς τῆ Φύσει,
 Εἰς κενὸν τήτων τὰς κόπας γενεῆσιν. **Et inferius:**

Οἱ δέγε βίον αἰχρὸν βεβιωκότες,
 Καὶ μηδὲν ὅλῳς τῶν χρηστῶν πεπραχότες,
 Σπόρον, ἢ καρπὸν μηδ' ὅλῳς κεκημημένοι.
 Ἀλλὰ καὶ βίῳ, καὶ λόγῳ τῆ καὶ πίστι
 Εἰς ἅπαν ὑπάρχοντες κατέσφαλμένοι.
 Οὔτε τ' βροχῆς γὰρ θείας βρανόθεν
 Χυθείσης αὐτοῖς ἐβλάστησε καρδία.
 Οὐ γὰρ, ὡς ἐφθῆν εἰπῶν, ἐβαλον πῦρον.
 Οὔτε λάμψαντες τ' δόξης ἡλίου
 Ἐπεπαύθησαν ὡς ἀκαρπὸν καρδία.
 Τάτῃς ἔκ ὀνήσει Χριστὸς εἰς ἅπαν
 Οὐ σωήγισον, ὡς οἶμα, πεπρωκότας,
 ὡς ἀναξίως παρθελῶς σωτηρίας.
 Οὔτε μὴν ἐπίστευσαν αὐτῶ δοκεῖ μὴ
 Ἐπήρωσε γὰρ αὐτῶν τὰς ἀνοίας,
 Καὶ τὰς νοεῖς ὀφθαλμοῖς τ' καρδίας

Η δὲ σκότος ἰκαρσις, ὁ πρῶτος δὲ δράκων. *Superius jam a nobis dictum est, minas quidem illius omnium rerum in inferno, graves atque horrendas esse: verum eas ab ipsius humanitate, quam nulla oratio assequi potest, superari. Siquidem postquam hac Propheta loquutus est, fuit profecto quibusdam in inferno confessionis locus, iis videlicet, qui in salutare Domini descensu fidem amplexi sunt. Neque enim ille vicia Auditor omnibus sine exceptione salutem attulit, sed illis de-*

(Υyy)

nam,

mum, qui illic quoque, uti dictum est, ipsum fidem amplexi sunt. Ac nonnulli quidem per eos, qui ante crediderunt, Patres, & Prophe-
 tas, & Judices, & Reges, ac Principes intelligunt, aliosque nonnul-
 los Hebraici populi, qui facile recensari possunt, omnibusque notis, ac
 perspicui sunt. Nos vero adversus eos, qui ita sentiunt, ad hanc mo-
 dum differemus. Nec benefici loco ducendam, nec noquam ac mirum
 hoc censendum est, iis nimirum, qui crediderunt, salutem a Christo
 250 allatam esse. Quippe cum solus ipse iudex aequitate praeset, nec pericu-
 rus sit quisquis ipsius verbis fidem adhibuerit: Quocirca eos omnes salu-
 tem consequi, atque ad Dei ac Domini descensum inferni vinculis solvi
 necesse erat. Id quod etiam ipsius providentia contigit. Ad vero casibus
 illi, mea quidem sententia, sola ipsius benignitate, ac misericordia,
 salutem acceperunt, qui etiamsi aliqui vita puritate excellissent, at-
 que optimis quibusque actionibus perfundi fuissent, tenuiorque ac tem-
 peranter, & caste vixissent, tamen parum ac divinam fidem hancquo-
 quam perceperant, ut qui nulla omnino disciplina, aut cujusquam ma-
 gisterio eruditi excultique fuissent. Hos quippe ille summus moderator
 ac Dominus retibus divinis inclusos sublimis traxis, cuiusque cum divini-
 rum radiorum splendorem iniecit, ac veritatis lumen ostendisset, in
 eorum animos inflexit, ut in eum crederent. Neque enim ille natura
 misericors tot labores frustra, atque incassum ab ipsis susceptos fuisse su-
 sinebat. Et infra: Contra qui turpiter, ac scelerate vixerunt, ni-
 hilque omnino, quod cum virtute conjunctum esset, egerunt, nec se-
 men ullum aut fructum habuerunt: verum & vita, & sermone, &
 fide prorsus aberrarunt, nec pluvia divina caelitus in eos fusa ullum ger-
 men ediderunt; neque enim, ut jam a me dictum est, sermonem ullum
 fecerunt, nec, ut prorsus steriles illucens gloria sola occupaverunt; his
 profecto nullo modo Christus profuit, nec lapsus, ut opinor, focum
 excitavit, ut qui salute penitus indigni essent. Quam ut in ipsum qui-
 dem eos credidisse existimo. Primus etenim ille ex superbia in tenebras
 251 lapsus draco, quem a prima aetate coluerunt, mentes argum, ac spiri-
 tuales cordis oculos caecavit. Damascenum sequitur Philippus So-
 litarius in Dioptra lib. 2. cap. 11. & 12.

Si dicas: Cum Christus clare pronuntiet, Qui non est na-
 tus ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum caelorum: quo-
 modo fieri potest, ut qui ante adventum ejus fuerunt iusti non
 baptizati, tamen in id ingressi sint? non illepide respondet
 Theo-

Theodorus Abucaras opusc. 13. * Mortuos omnes ante Christum

passionem in elementa resolutos, sanguine & aqua, quæ ex latere eius fluxere, baptizatos fuisse, cum omnia elementa illa aspergine sanctificata fuerint, non ideo tamen omnes à Christo extractos fuisse ab inferis, sed eos tantum qui in eum crediderunt. En verba:

Ο Χριστός υπέρ εκείνων έβαπτίσθη, όπως και απέθανεν υπέρ πασηών. εγώ γάρ φησιν έμαυτον άγιαζω υπέρ αυτων, πλην αλλα και σωματικως έβαπτίσθησαν. B. και πως ετο υδατων; A. εκ οιδθα ότι ει πάνη οι αποδησκουτες αποδηλωται, αλλ εν τοις στοιχείοις αναλύομαι, εξ αν και συνεβηθησαν B. ετως έχει. A. γεγραπται ότι κενηθηεις τη λόγχητην πλευραν έρρευθεν αιμα και υδωρ εκ τ πλευρας αυτη. B. και ετως γεγραπται. A. εκεν αναλυθεν εν τοις στοιχείοις εκεινη ε υδατων ηγιασε τα πάντα, και έβαπτισε τες μεμερισμους και αναλυθεισας εις τα στοιχεία. B. ητω τω λόγω και οι απιστοι, και πάντες απλως βαπτισθησαν οι προποθανόντες. A. εχι, αλλα μονα τα σώματα των πιστων, αν απυχη εν τω αδη, κατελθόντων εκεισε ε χριστος, ηγαν τ αγιας αυτης ψυχης, επισευσαν εις αυτον. ωπερ εδ ει τισαγωγος, η ρυαξ υδατων δένδρα πολλα τωρα πεπηγυτα, και τωρα πεφυσυμμετα έχων, τα μιν και ηλιως νεκρα και ηρηα, τα δ' ετι ζώντα, τι δοκεί σοι; πάντα τα δένδρα, αν απίεται το υδωρ, ωφελανται και ανιμωται την ποιότητα, και την ζωην, η μονα τα δεικτικην έχουτα δυναμιν, ητοι ελικτικην. τα εδ ηλιως ηρηα εδεν τωρα ε υδατος ωφελανται. ετως εδεν ωφελθησαν οι απιστοι εκ τ υδατος εκεινη εις τα στοιχεία αναλυσεως.

252

Christum pro illis baptizatus est, quemadmodum etiam pro illis mortuus est. Ego enim, inquit, pro illis sanctifico me ipsum. Caterum illi corporibus suis baptizati sunt. B. Quomodo id fieri potuit? A. Nescis eos, qui moriuntur, non penitus intercidere, sed in elementa, ex quibus compositi sunt, resolvi. B. Sic est. A. Scriptum est, latere eius lancea aperto, sanguinem & aquam ex latere eius fluxisse. B. Sic sane scriptum est. A. Illa igitur aqua resoluta in elementa Christo omnia sanctificavit, baptizavitque vivos, & resolutos in elementa. B. Hac ratione infideles etiam, & demique omnes baptizati sunt, qui antea fuerant mortui. A. Minime, sed sola corpora fidelium, quorum anima, cum descendit ad infernum Christus, hoc est sancta eius anima, in eum crediderunt. Sicut enim si quis aqueductus, aut rivus inter arbores habeat juxta confitas, alias quidem omnino extinctas, & aridas, alias vero adhuc viventes, & virides, quid tibi videretur, an omnes arbores, quas aqua tangit, usilentem capium, & pinguedinem,

(Υ yy) 2

* De hac Abucare sententia exstat erudita diatriba Doctoris quondam meci D. Tho. Itiglii ε μακαριστου, edita Lipsiæ 1698.

πονο, ac vitam hauriunt; an illa sola qua vivo habent rescipiendi, & eliciendi? Quae enim ex toto sicca sunt, nihil eis producit aqua, & infidelibus nihil profuit aqua illa, quae in elementa abiit.

253

Oecumenius in primam Petri cap. 3. Gregorii Nazianzeni dictum explanans, eos, ait, Christum salvasse, qui animo ita compositi erant, ut fidei propositae praebuissent assensum. Προκειμένη λοιπόν πῶς ἀποθανῶν ὠφέλησε τῆς προκεικοιμημένους, ἀμα ἢ καὶ ζήσῃως πολλῆς ἕσης, εἰ ἐπὶ σωτηρία πάντων ἀνθρώπων ἢ ἐνανθρώπησις ἔκρυψεν, ποίας ἔτυχον σωτηρίας οἱ προθανόντες. λυεῖ ἀμφότερα δι᾽ ἑνός, καὶ φησὶν, ὅτι ὁ ἔκρυψεν θάνατον ἀμφότερα ταῦτα εἰργασασθε, ἐλπίζοντες ἀναστάσεως. Διὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτῶν, καὶ σωτηρίαν πάλιν τῶν προκεικοιμημένων, οἱ γὰρ ἐργαζομένους ἀγαθοῖς τὸν ἑαυτῶν, καὶ τὸν ἑξ ἑσῆς αὐτῶν χρόνον πειρασάσθαι βίον, ὡς εἰ ἔτι τότε τῷ κόσμῳ ἐπιδημήσει Χριστὸς μὴ ἀν᾽ ἀπολείφθηται ἔξωποιεῖν αὐτὰς κηρύγματι, ἔτι καὶ τότε διὰ τὸ εἰς ἄδην ἔκρυψεν καὶ θόρον τὴν σωτηρίας ἔτυχον, ὡς καὶ Γρηγορίου τῷ θεῶν δοκεῖ. φησὶ γὰρ ἔτι, ἀπλῶς σώζει πάντας Χριστὸς ἐπιφανῆς, δηλονότι ἐν τῷ ἀδῆ, ἢ κακῆ τῆς πιστεύουσας. Διὰ γὰρ πιστεύουσας σημαίνει τῆς ἑταρρασκευακότας ἑαυτὰς, ὡς εἰ καὶ τότε παρεγένετο, πιστεύουσας. καὶ ἔμειψεν ἔτι. ἔτι ἀπεκκληρωτικῶς ἡ σωτηρία, ἐπὶ ἔτι τοῖς ζῶσι πᾶσι γινώσκοντες ἂν πάντας σώζει, εἰ μὴ μόνον τῆς πιστεύουσας.

254

Cum enim hucusque progressus oratione fuisset, & restaret adhuc in dubio, quo pacto eos qui antea dormierant moriendo juverit: non parvaque relinqueretur quaestio, si in salutem omnium hominum humanitas à Domino sumpta est, quam salutem fuerint consecuti, qui mortui antea sunt: utraque una hac ratione dissolvit. Domini mortem, inquiens, utraque hac effecisse, & spem resurrectionis, propterea quod ipse surrexit, & salutem item eorum, qui mortui antea fuerant. Qui enim quo tempore vivebant, bonis operibus vitam ita exornaverunt, ut & tunc quoque in mundo versatus fuisset Christus, vivificans quos non repudiassent: ii tunc ex descensu Domini ad inferos salvati sunt. Quemadmodum Gregorio etiam divino placet. Inquit enim, salvosne fecit omnes absolute, & in universum Christus, ubi fuisset ad inferos supervenit? An etiam illic eos, qui credituri erant? Dum enim inquit eos, qui credituri erant, eos significat, qui sepe ita praesentiterant, ut si tunc etiam accessisset Christus, fuissent crediduri. Nihil id reprehendendum videtur. Non enim fortius exhibetur salus. Nam cum inter viventes etiam versaretur, non omnes salvos fecit, sed eos tantum qui crediderunt.

Simi-

Similia habet Joannes Zonaras, five Glycas epist. 10.

Και μή μοι λέγε ως άνευθυνοι λοιπόν οι πρό Χριστῶ πάντες εἰσίν. εἰ γὰρ προλαβὼν ἐνηθρώπησεν, ἔκ αν ἕτως ἐξ ἀγνοίας ἀπώλοντο οἱ ἐν ἀπιστία τὴν ζωὴν καταλυσάντες, τοῖσδὲν τι λέγε μηδέν. ὅσοι κ' γὰρ ὡς ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης Φησί, βίον ἀσκητικώτατον ἔζων, εἰ κ' λαυθανόντως πρὸς τὴν πίσιν ἀπεπλανήθησαν, ψυχῆς τε τοσῶτων ἦσαν εὐπειθῆς κ' ευγνωμόνῳ, ὡς ἰδόντες καὶ ἀκῆσαντες ἐτοίμως πισεῦσαι, ἐκεῖνοι, πιστευσ, ἔκ ἀπώ-
 λοντο. καὶ γὰρ ὁ Φύσει ἀγαθὸς θεὸς τὴν ἀγαθὴν τε αὐτῶν προαίρεσιν, κ' τὸ ἴων καμάτων ἀπερον εἰς καιρὸν ἀποθῆναι ἠνάχτο. ἐνθέν τοι καὶ πρὸς τὸν ἀδὴν νόμῳ φύσεως κατιόντῳ αὐτῶ κακέϊσε κηρύξαντῳ, κ' προσεδέξαντο ἔτοι τὸ κήρυγμα, καὶ ἐπίστευσαν. οἱ δέ γε ἀμβλυοπία, κ' πονηρίαν ἐκ πονηρίας, νοσηντες, εἰ μοῖον ἐπεντρανίσαι ἔκ ἴχυσαν, ἀλλὰ κ' ἡλεον ἀπετυφλώθησαν, ἔνοητῶ ἤλις, ὡς ἔφαμεν, ἐκεῖσε ἀστρά-
 ψαντῳ. αὐτὸ ἔτοχ, ὃ ἐν θεολογία Διαπρείψας μέγας Γρηγόριῳ ὑπεμ-
 Φαίνων ἔλεγεν. ἀρα πάντας ἐσωσεν ἐν ἀδῆ ὁ κυρίῳ ἐπιφανείς, ἢ κακέϊ-
 τῶς πισεῦσαι, κ' ταῦτα ἢ μόνον, ἀλλὰ κ' ὁ μέγας ἐπιφανίῳ ἐν τῶν αὐτῶ λόγων, εἰ ἀρχῆ, τίς το; σιγῆ πολλῆ, καὶ τὰ δεκατάρημα διεξείσ, ἢ ἂν πάντας ἀπλῶς σώσει ἐπιφανείς ἐν ἀδῆ θεός; ἢ ἀλλὰ κακέϊ τῶς πισεῦ-
 σαίτας. τίνες ἢ οἱ πισεῦσαι, ἢ πάντως οἱ ἐν ἀσθεσία μὴ τὴν ζωὴν καταλύ-
 σαίτες, πισεῦσαι ἢ ὁμως ἐτοίμως ἔχοντες; κ' τὰς ἐνεκα μὴ ἀμφικαλλε-
 ἔχεις γὰρ πρὸ τῶν ἄλλων κ' αὐτὸν τὸν κορυφαῖον Πέτρον, ἔτω πρὸ τῶ-
 τῶ λέγοντα, καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεῖς ἐκήρυξε ἀπειθήσασί-
 ποτε. ἐνθέν ἐν καὶ ὁ μέγας ἐρμῶμῳ Κυριλλῳ ἔλεγεν. ὡπερ ἐν τοῖς ἐν σαρκὶ μετὰ σαρκὸς σωματικῶν ὁ θεός, ἔτω καὶ ταῖς ἐν ἀδῆ ψυ-
 χαῖς διεκέρυξεν, ἴδιον ἔχων φῶρημα τὴν ἐνώθεισαν αὐτῶ ψυχῆν. ἔκ ἤτην ἢ τὰ πρὸ τῶς κ' ὁ θεοτάτῳ διείληφε Δαμασκηνὸς λέγων. ὡπερ τῶς ἐν γῆ εὐηγγελιστῶ εἰρήνην, κ' τοῖς μὲν πισεῦσαι σωτηρίας γέγονεν αἰτίος, τῶς ἢ ἀπειθήσασιν ἀπιστίας ἔλεγχος. ἔτω καὶ τοῖς ἐν ἀδῆ, ἔκ ἐν ἐμπα-
 θῶς τὰ πάντα οἰκονομῶν, ὡς μήτε τῶς πονηρῶς, οἶαν δὴ ἴνα ἔχειν πρὸ φασιν, λέγοντας, εἰ ἠδειμῶ, ἐπισεῦσαι μὴ ἂν, κηρύτσει καὶ ἐν αὐτῶ τῶ ἀδῆ, ὡς εἰρηται, ὡς ἀπλησίως τοῖς ἀνω. κἀντεῦθεν ἐπιπαταί τῶς ἐπιτη-
 δείως ἔχοντας ἔλκεσθ, καὶ οἱ τῶς λαμπρὸς ἀριστῶς, σὺν αὐτοῖς ἐκεῖθεν ἐπανεῖσιν. εἰ γὰρ καὶ πᾶσι κοινῶς ἐχαρίσατο ἐγερθεῖς ἐκ νεκρῶν τὴν ἡλευταίαν ἐκείνην ἀνάστασιν, ἀλλ' ἔκ ἢ καὶ πάντες αὐτῶ σωῆλθον ἐξ ἀδῆ ἀνερχομένῳ, μόνον ἢ οἱ πισεῦσαντες, ὡς ὁ θεολόγῳ Γρηγόριῳ Φησί.
 At ne idcirco tibi dixeris, omnes, qui ante Christum fuerunt, culpa vacare. Si enim anticipato hoc tempore homo factus fuisset, non ita ex ignorantia periissent, qui expertes fidei ex hac vita decesserunt.

255.

256

(Υυυ) 3

Nihil

Nihil tale dixeris, quotquot enim, ut Joannes Damascenus ait, vitam laboriosissimam in exercitio pietatis duxerunt, etiam si impudenter circa fidem aberrarunt, quique animo erant adeo obediente & grato, ac si credissent, atque audissent, prompti paratique ad credendum fuissent, illi, crede, non perierunt. Neque enim DEUS, qui natura bonus est, bonam eorum electionem, & immensos illorum labores cum tempore ipso permisisset praterlabi. Idcirco cum etiam in infernum ipse descendisset, ibique predicasset, & amplexi sunt hi predicationem, & crediderunt. Qui vero cæcutientes ex malitia laborant, non solum manifeste obturi non potuerunt, verum etiam tandem excæcati sunt, intellectualem illi sole, uti diximus, illic coruscante. Hec ipsum excellens ille in rebus divinis Gregorius Magnus subindicans dixit: Forte an Dominus, quem in inferno apparuit, omnes servavit, vel tantummodo, qui fidem illi adhibuerunt. Nec ista solum, sed & magnus Epiphanius in oratione qua incipit, τὸ ἔτος; οὐκ ἔστιν ἄλλο, hac ad verbum enunciat: Quid igitur? Omnes penitus salvat apparet in inferno DEUS? Non. Sed ibidem etiam eos tantum, qui crediderunt. At quinam illi sunt qui crediderunt? Forte an illi qui in impietate vitam finierunt, ad credendum tamen erant parati. Atque hac de causa ne dubita. Habes enim pra aliis etiam ipsum Principem Apostolorum Petrum ita de hoc dicentem: Et his, qui in carcere erant spiritibus veniens predicavit, qui increduli fuerunt aliquando. Hinc itaque etiam magnus ille Cyrillus impulsus dixit: quemadmodum itaque cum illis, qui in carne erant, cum carne versatus est DEUS, ita etiam animabus in inferno predicavit, propriam habens gestamen, unum sibi animam. Neque vero secius de his statuit divinis Damascenus dicens: Quemadmodum illis, qui in terra erant annuntiavit pacem, atque illis quidem qui crediderunt salutis auctor extitit, inobedientes vero, incredulitatis arguit: ita etiam illis, qui sunt in inferno. Optimo itaque ordine omnia dispensans, ita ut neque bonis per ignorantiam bonitas ipsorum pereat, neque mali ullam omnino excusationem habeant dicentes, si scivissemus, credidissemus usque, predicat etiam in inferno, ut diximus. Similiter atque illis, qui in terris degunt, atque hinc extrahit, qui apti sunt, beneque comparati ad trahendum, & veluti illustri quidam principis cum eis illic ascendit. Tamen si enim omnibus communiter largitur assistentiam & mortuis extremam illam resurrectionem, non tamen eorum omnes cum ipso venerunt ex inferno redeunte, solum vero qui crediderunt, ut inquit Gregorius Theologus.

Maxi-

Maximus etiam Planudes eandem opinionem secutus est orat. in sepulturam Domini, & in planctum sepulchralem sanctissimæ Deiparæ, ubi inter alia: *Εἰ γὰρ ἐνὸς ἀμαρτωλοῦ μετανοίας προσιόντος, ἠδονὴν μεγάλην ἠδομένοι, τίνα ἐκ ἀνέλαστον ἐνθυμίαν τῶν ψυχῶν, ὡσπερ ἐξ ἀφ' ἐτέρας ἀμα, καὶ σφοδρῶ ἰάχης ὀπίσω ἐαυτῶν ποιημένων τὸν αἶδην, καὶ τὴν δὴ συγχαίρασι σωῆσαι αὐτοὺς καὶ ταῖς ψυχαῖς. Ἐ γὰρ ἄρα κενωθέντες, γέμει μὲν πνευμάτων προφητικῶν βραβείων, γέμει ἢ καὶ δικαίων, γέμει πατριάρχων, &c.* 258

Si uno peccatore per penitentiam prope adveniente, latitiae ingenti exultent, quoniam non sese immerfissent gaudio, animabus tanquam ex alia regione immoderata celeritate, derelictis inferis concomitantibus, quare & nunc una cum illis simul commorantibus, & animabus reliquis collatentur. Etenim vacua inferis factis, Prophetica spiritibus caelum repletur, repletur justis, repletur Patriarchis, &c. Et: Πολλὰ ἰὰ κατὰ τὴν ἐν σαρκὶ ἔσωθη ἡμῶν πρὸς ἡμᾶς ἀφιξὴν προβαίνουσα μυστήρια, καὶ πάντα πᾶσαν ὑπερβαίνουσα δύναμιν λόγον. ἐν ᾗ οἷον καὶ μέγιστον τὸ ἰελεῖν ἡμῶν σήμερον. Ἐτο ἢ ἐστὶ νίκρως ἄδρα, θανάτος θανάτου, ἐλευθερία ψυχῶν, καὶ πρὸς βραβείων ἡνεωγμένη τοῖς βαλομένοις ὁδός. πρὸς ὃ καὶ τὰλλα φέρεται πάντα. Multa in Servatoris nostri in carne ad nos adventu mysteria facilitata sunt, & omnia omnem verborum superant facultatem. Unum illud potissimum, ac maximum, quod hodie fit. Id autem est mortificatio inferni, mortis interitus, animarum liberatio, & apertum ad caelos volentibus iter. Ad hoc cetera referuntur omnia. Si volentibus iter patebat, non ergo tantum justis & fidelibus; si inferi exinaniti exhauriuntur, frustra hinc justos à peccatoribus discernes. Et infra idem inculcat, dum quaestionem illam solvere conatur, quamnam ob causam diutius super terram, quam infra terram Servator, salutem evangelizaverit, & cujus gratia tempus utrumque ternario commensuraverit, hoc annorum, dierum alterum.

Nonnulli de hac Christi prædicatione modo, quo diximus, adeo confidenter locuti sunt, ut ex damnatis etiam unum nominarint Platonem, qui illius beneficio, & in Christum crediderit, Christumque secutus, una cum aliis inter beatorum cætus fuerit collocatus. Nicetas in orationem Nazianzeni: *Ἐσωσε ἢ Χριστὸς εἰς ἁδὴν καλῶν ἔπαντας, ἀλλὰ μόνος τῆς πιστεύσας. ὃ ἢ Χρυσόστομος ἰχυρίζεται, ὅτι ἕδρα ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ἁδὴ σέσωκε, μὴ ἀξίον*

ἀξιον σωτηρίας ὄντα, ὅτε ἀπέθανε. καὶ ἴσως οἱ πιστεύοντες τότε ἀξια
 ἔδοξαν τὴν σωτηρίας. εἰδόντι καὶ περὶ Πλάτωνος ἔειπεν ἰσχυρῶς ἐν τῷ
 Πλάτωνος Φιρέλαι διαγίγασιν. ἔβρισεν γὰρ ἐκεῖνος ἀποθανόντα λαμπρῶς τῶν
 χειριστῶν ὡς ἀδελφῶν καὶ ποτηρὸς ἐβλάβη. ὅναρ ἢ ἐπιταξὶς ἢ ἄλλο τι
 ἦν αὐτῷ τὸν ἀνδρα, ὡς ματῶν αὐτῶν ἔβριζον. ἔγει φησὶν, ἀναρ-
 τωλος μὲν εἶναι ἕκ ἀν ἀρηθρίων. ἔχει δὲ ἢ εἰς ἀδελφῶν κατὰ
 τὸν, ἔδωκεν πρὸς ἐμὲ ἐπίστευσαι. τοῦτον τὸν περὶ ἔχει Πλάτωνος
 διήγημα. εἰ ἢ καὶ πιστεύει ἢ μὴ, τοῖς ἀνεπιστάτοις κερῶν πικρῶν.
*Enimvero Christus in infernum descendens non omnes, necne eos fidei,
 qui crediderunt, salvos fecit. Chrysostomus ipse affirmat, nemo enim
 in inferno à Christo salutem accepisse, nisi qui salute dignus esset, cum
 ex hac vita discessisset. Ac forsasse qui cum crediderunt, salvos dignifi-
 cati sunt. Cujusmodi quiddam de ethico Platone in Praefatio dicitur
 circumfertur. Nam cum dix ante vita functus à quodam Christiano
 maledictis, conviviique ut sceleratus ἢ impius lacrimas effudit, nullus ad
 conviviatorem suum venit, hostiumque accusavit, ac fructu ipsum
 maledictis infestantem. Ego enim, inquit, me peccatorem esse huius-
 260 quaquam inficias vero: verum cum Christus in infernum descendit, pe-
 nitentiam ante me ad fidem accessit. Hoc de Platone commemoratur; quod re-
 dendum sit, necne, auditoribus judicandum relinquo. Et Anastasius
 Sinaita in Odego quæst. 2. * Μαρτυρῶς ἀναθεματιστῆς ἀνδρωπι
 πρὸς τὴν ἐπιδημίας Χριστῶν Ἰερουσαλίμα, καὶ ἐν τῷ ἀδελφῷ πρὸς ἀπαξ καὶ μόνον
 ἐγένετο τὸ Χριστῶν κήρυγμα. προλαβὼν γὰρ Ἰωάννης ὁ πρῶτος ἐκλήρουσε κα-
 κῶσαι τὸν Χριστῶν. καὶ αὐτὸν ἔειπεν Πέτρον λέγοντι περὶ Χριστῶν, ὅτι πι-
 ρεθεῖς, φησὶν, ἐκλήρουσε τοῖς ἐν ἀδελφῷ πνεύμασι τοῖς ποτα ἀναθεματιστῶν ἢ
 τῶν Φιρέλαι εἰς ἀρχαίας ὡς δόξασκε, ὅτι τῆς χρονολογίας πρὸς ἀναθεματιστῶν
 Πλάτωνος τὸν Φιλόσοφον, φαίνεται ἐν αὐτῷ κατὰ ἕνα τὸν ἑβραϊστῶν λέγοντα
 ἀνδρωπι, πρῶτον ἔπειτα ἀδελφῶν, σκαυτὸν γὰρ βλάβηται. ἔπειτα ἀδελφῶν
 θεοπι ἀμαρτωλὸς γίγεται ἕκ ἀρηθρίων, πρὸς καταβίβηται. ἔπειτα ἀδελφῶν
 ἀδελφῶν, ὅπως ἔδωκεν ἐπίστευσαι πρὸς ἐμὲ εἰς αὐτῶν. ταῦτα ἢ ἀπὸ τῶν
 εἶναι πρὸς ἐμὲ ἐν τῷ ἀδελφῷ μετανοῶν. ἀπαξ γὰρ καὶ μόνον ἔτυ γίγεται, ὅτι Χρι-
 στῶς ἐν τοῖς καταχθονίοις κατέβη τῶν ἀπ' αἰῶνος κειμένων ἐπιταξί-
 ψαδχ. *Nequaquam diris deo nobis hominibus, qui ante Christi adventum
 defunctus est, nam apud inferos predicatio Salvatoris periculis, primum
 quidem Joanne Praefatore Christum illic annunciantē, deinde ipso Chri-
 sto predicante. De quo audi quid S. Petrus dicat: In quo ἔβρι, qui in**

* Hac non leguntur in Hodego Anastasi Sinaitæ, sed in quæstionibus et responsionibus
 quæ sub Sinaitæ nomine editæ sūt aliis castris tribuunt juniori Anastasio Niceno
 quæst. CXI.

carcere erant spiritibus veniens predicavit, qui increduli fuerant aliquando. Fertur antiqua traditio de Scholastico quodam, qui multa probra in Platonem Philosophum jaciebat, cui secundum quietem apparuit Plato, cumque sic affatus est: Hæc tu desine à maledictis in me vibrandis, ne quid tibi mali accersas. Peccator fui, non nego. Caterum quando Christus ad inferos descendit, ante omnes alios ego illum credidi. Hæc cum audis, ne censeas in inferno semper dari penitentia locum; semel id accidit, quando redemptor noster ad loca subterranea descendit, ut omnes, qui à condito mundo obierant, inviseret. Et ne illis deesset sacra Scripturæ auctoritas, ex epist. i. Petri cap. 3. verba illa adducunt: Οτι καὶ Χριστὸς ἀπαξ περὶ ἀμαρτιῶν ἑαυτοῦ δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσάγαγῃ τῷ Θεῷ, διανατάς τε καὶ σαρκί, ζωοποιθεὶς ἢ τῶ πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν Φυλακῇ πνεύμασι προεβούθει ἐκήρυξεν ἀπειθήσασιν πόρε, ὅτε ἀπέδεξε ἡ ἑαυτοῦ μακροθυμία ἐν ἡμέραις Νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ. Quia & Christus semel pro peccatis passus est, justus pro injustis, ut nos offerret DEO, mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu, in quo & his, qui in custodia erant spiritibus profectus predicavit, incredulis aliquando, quando expectabat DEI longanimitas in diebus Noë, dum fabricaretur arca. His similia Justinus Martyr Dialogo cum Tryphone, Isaia tribuit, & Jeremiz Iræneus lib. 4. cap. 39. quæ apud eos nusquam leguntur. Commemoratus est Dominus sanctus Israel mortuorum suorum, qui dormierant in terra sepulchris, & descendit ad eos evangelizare salutem, quæ est ab eo, ut salvaret eos.

Zonaras; Planudes Xanthopulo favent, viri ejusdem cum Xanthopulo farina. Non ii tamen sunt, qui eum & semet ipsos, quando hæretica proferunt, ab hæreseos nota possent vindicare. Immo dum in eodem asserendo conveniunt, Xanthopuli nobis mens clarius innotescit. Nec invertendo sententiam, hæreseos notam subterfugiet. Quare ejus verba examine-
mus. Eum de infidelibus, & ad pœnas sempiternas damnatis verba facere, ipsemet aperit, qui sanctorum ac justorum animas, quas alia ratione vult fuisse salvas, ab animabus hujusmodi prædicatione liberatis discernit, ac dividit. Veruntamen ad infernum descendens non omnes vita restituit, sed qui illi credere

*volverunt. Animas vero San-
 inferorum domino violenter custodia* *1200*
illis fuerunt, ab
ni. Diversi er-
 go sunt quibus prædicatur, à Sanctis qui *concaus* in carcere libe-
 rantur, ergo non possunt esse, nisi peccatores usque ad vitæ
 exitum, & pœnis æternis condemnati. De his qui in Purgato-
 rio erant intelligi non potest. Qui enim Xanthopolus Purgato-
 rium concedet? Quod si concederet, dum ait ex illis non omnes
 ad salutem protractos, de Purgatorio sermo esse non potest.
 Sive enim Christus descensu suo Purgatorii omnes animas à
 pœnis, idque cum sufficiente compensatione, & solutione
 pœnz pro culpa, aut etiam liberalitate Christi, sive non omnes,
 sed aliquas liberaverit, id certum, firmumque est, animas in
 Purgatorio detentas tandem aliquando post purgata scelera, ad
 beatitudinem traduci. At quibus prædicavit Christus, plerz-
 que in illis iisdem pœnis, in quibus erant ante prædicationem
 permanserunt, sine spe ulla salutis. Ergo non est sermo de ani-
 mis Purgatorii.

263

Quare si dicant, omnes damnatos per illam Christi præ-
 dicationem, sive aliquos esse salvatos, error est, & hæresis ma-
 nifesta, damnata à D. Augustino lib. de Hæresibus cap. 79. &
 Philastrio cap. 47. Quam etiam in Marcione Irenæus, & Epi-
 phanius damnarunt, qui descensu Christi ad inferos omnes im-
 pios salvatos regnum DEi percepisse, justos vero ac sanctos non
 fuisse ab illo liberatos, cum nolissent ipsi credere, asserbat.
 Et Gregorius Papa tanquam hæreticum in Georgio Presbytero,
 & Theodoro Diacono Ecclesiæ Constantinopolitanæ condemna-
 vit, confirmatque suam *sententiam Augustini & Philastrii aucto-*
 ritate lib. 6. epist. 15. *Pra-* *ca post discessum vestrum dilectissimis fi-*
l *Diac. ranti* *novi, quod dilectio vestra dixisset,*
C *pos* *Sa* *um nostrum Jesum Christum ad inferos*
tendentes, s *es* *si* *se confiterentur eum DEum, salvasse, at-*
d *en* *De qua re volo, ut fraternitas vestra lon-*
ter fess. *Descen* *ope ad inferos solos illos per suam gra-*
si *li* *t,* *si* *3* *o* *um esse crediderant, & præcepta ejus*
quia post Incarnationem Domini nul-
lud

tus etiam ex his salvari potest, qui fidem illius tenent, & vitam fidei non
 264 habent: quia scriptum est, Confitentur se nosse DEum, factis autem ne-
 gam. Et Joannes ait, Qui dicit quia novit eam, & mandata ejus
 non custodit, mendax est. Jacobus quoque frater Domini scribit dicens,
 Fides sine operibus mortua est. Si ergo fidelis nunc sine bonis operibus non
 salvatur, & infideles ac reprobis sine bona actione Domino ad inferos
 descendente salvati sunt; melior illorum fors fuit, qui Incarnationem
 Domini minime viderunt, quam horum, qui post Incarnationis ejus my-
 sterium nati sunt. Quod quanta fatuitatis sit dicere, vel sentire, ipse
 Dominus testatur discipulis dicens, Multi Reges & Propheta cupierunt
 videre qua vos videtis, & non viderunt. Sed ne dilectionem vestram
 in mea disputatione immerer, quid de hac heresi Philaster in libro, quem
 de heresibus scripsit, dixerit, cognoscat, cujus hac verba sunt: Sunt
 heretici qui dicunt, Dominum in infernum descendisse, & omnibus post
 mortem suam etiam ibidem se nunciasse, ut confitentibus ibidem salvarentur:
 cum hoc sit contrarium dicenti Propheta David: In inferno autem quis
 confitebitur tibi? & Apostolus, Quotquot sine lege peccaverunt, sine le-
 ge peribunt. Cujus verbis beatus quoque Augustinus in eo libro concordat,
 quem de heresibus scripsit. Hac itaque omnia pertractantes, nihil aliud
 teneant, nisi quod vera fides per Catholicam Ecclesiam docet: quia descen-
 dens ad inferos Dominus illos solummodo ab inferni claustris eripuit, quos
 viventes in carne per suam gratiam in fide & bona operatione servavit.
 Quod enim per Evangelium dicit: Cum exaltatus fuero à terra omnia
 grabam ad me ipsum: omnia videlicet celsa. Nam trahi ad DEum post
 mortem non potuit, qui se à DEO male vivendo separavit.

Si Græci dicant; Augustinum & Philastrium esse aucto-
 res Latinos. Nolo ab ipsis quaerere quam ratione apud ipsos
 265 Latinum nomen exosum est adeo, ut auctoritate, quam præ se
 habet in confirmandis fidei dogmatibus, solummodo quod con-
 tra eos sit, carere debeat. Latini veritatem non à Latinis tan-
 tum, sed à Græcis ipsis, sicubi eam esse odorentur, sedulo
 & alacriter expiscantur. Illud negare non poterunt, Georgium
 Presbyterum, & Theodorum Diaconum, qui de descensu Chri-
 sti ad inferos ea tunc affirmabant, quæ nunc Xanthopulus, Zo-
 naras, Oecumenius, Planudes, alique nonnulli dicunt.

Græcos fuisse, Ecclesiz Constantinopolitanae auctoritate, Gregorio Romano Pontifici ad eorum dicta refellenda, & ingenia convincenda satis fuisse auctoritatem & Philastrii, & Augustini. Eruntne recentiores isti Græci antiquis illis sapientiores, prudentiores, in rebus fidei addiscendis accuratiores? nollem, essent pervicatior.

Dixerant in Triodio, ut nos ibi u) abunde probavimus, damnatos piorum precibus, animasque æternis suppliciis addictas sublevari, quandoque etiam liberari, ut potioribus argumentis rem comprobarent, hæc de novo nobis obiiciunt, contenduntque, Christum eorum plurimos, qui scilicet in eum crediderunt, liberasse. Quod utique hæreticum est, cum universalis totius Ecclesiz consensus ille sit, sanctorum Patrum, & Scripturæ sacræ testimoniis confirmatus, pœnas damnatorum esse æternas, & in inferno nullam esse redemptionem.

Si dicant ex speciali privilegio, & Christi arbitrio illos fuisse liberatos, doceant de privilegio. Sane proposita illis prædicatio, libera, sed effectu tantum valida, si ipsi credidissent, non speciale privilegium, sed legem ordinariam arguit. Ut ergo pœnas inferni aliquando finem habituras fidelibus inculcarent, præter tot alias machinas commentum etiam de prædicatione Christi superinduxerunt.

266

Sed bene est, quando illius Ecclesiz lumina, ac primi Patres, quibus ipsi potius animum, quam istis tantum schismati firmando intentis, advertere debent, piorum tantum animas ac sanctorum, descensu illo Christi a miseris illis, fas est enim statum illum nulla DEi visione pellucidum, ita nuncupare, fuisse liberatas affirmant. Et cum hic non sit hujus controversiæ examinandæ locus, sed tantum istius libri errores indagandi, ac manifestandi, in illis asserendis paucis me expediam. Cyrillus Hierosolymitanus cateches. 4. illuminatorum, & cateches. 14. Epiphanius hæref. 69. contra Arianos, Joannes Chrysostramus

oral.

n) Supra p. 116. seq.

de Resurrectione, & demonstratione adversus Gentiles, ad Christum sit Deus, Synesius hymno 9. Philo Carpathius in Cantici, *apprehendam te*, Joannes Casianus de canonicarum orationum, & psalmodiarum modo lib. 3. cap. 3. Nihil in orationem dictam Nazianzeni. Et quod magis mire ipse etiam Nicephorus Histor. Eccles. lib. 1. cap. 31. ἡλιθε τὴ δικαιοσύνης Χριστὸς μετὰ ψυχῆς μόνης διαρεθείσης τῷ αὐτῷ σώματι ἐπιφανείς ταις ἐν ἀδύτων δικαίων ψυχαῖς τῆς πρὸς 267, τῷ ἁδύσειν ὁδοπαρίας ὁδηγὸς ἐχηματίξει, Φαίλος ἀρχηγὸς, καὶ κων αὐτοῖς τῆς ὁδοῦ, ὡπερ δὴ καὶ τῷ λησῆ γεγονώς. Ipse enim *sola sol Christus anima sola per mortem a corpore segregata apud injustorum animis praesto fuit, & dux itineris ad paradysum ferentis & lucis princeps, viaque ductor eis perinde atque latroni factus.* Idem etiam commatis Nilus Monachus ad Philippum sacerdotem, de Trinitate & incarnatione Tractatu: Καὶ σώματι προσ- ὄν ὁ θάνατος ἀνθρώπινω δυνάμει θεότητι καταταράσσεται, καὶ νοσήσαι ἐκείθεν αἱ ἀπ' αἰῶν τῶν δικαίων πεπεδημέναι ψυχαί. καὶ Ἀδάμ μέχρι καὶ τῆς τῆς Χριστοῦ παρυσίας πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐνθρώπων δικαίων τε καὶ ἀδικῶν ἐκείσε κατεῖχοντο δίκας τῆς ἁδύ- ἐκτινόμεναι. ἐλθὼν ἡ ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ἀδύ ἔ πάντας ἀπλῶς κρατεμάχους ὑπ' αὐτῶ ἀνεσώσαστο, ἀλλ' ὅσοι θεὸν αὐτὸν ἤδεισαν, πεπιστεύκεισαν, καὶ ἀνωμολόγησαν. *Et cum corpori humano morsisset, deitatis potentia dirumpitur, & educuntur ex eo loco, quae solo justorum anime vinēta erant. Ab Adamo enim usque ad praesens Christi, omnes hominum sive justorum, sive impiorum anima detinebantur, inobedientia penas persolventes. Veniens vero Christus ad inferos, non omnes penitus ab eo detentos liberavit, sed eos tantum qui ipsum moverant, & in eum crediderant, eumque confesserant.*

Auctoritatibus pro Synaxarii Auctoris sententia, facilius occurrere possumus. Clementis Alexandrini ad confir-
 da Ecclesiae dogmata, si praeter aliorum Sanctorum men-
 & Ecclesiae decreta loquatur, auctoritas nulla est, scate-
 t ubique erroribus, & praecipue in hoc loco, ubi de praedi-
 catione Christi in inferno sermonem instituit, Hydrax Origeni-
 asciturz seminarium quoddam est. Illius contra Ecclesiae
 (Zzz) 3 dogma-

dogmata conatus ab antiquis scriptoribus dari in dies à recentioribus refelluntur. Si cum *Ecclēstia* loquitur, ob antiquitatem venerabilis est, & suo testimonio non ingratus accedit. Anne hoc, quod de Christi apud inferos prædicatione disseminavit, Origeni cujus ipse doctor extitit, causa errandi fuerit, cum in eo quasi in matre, de damnatorum aliquando salute hæressis contineatur.

Damasceni in libro de fide orthodoxa ea sententia fuit, non minus viventibus, quam mortuis Christi Incarnationem beneficam fuisse, nec minus illis illuxisse; quin etiam sua prædicatione non minus liberalem advenisse: sua namque præsentia illis spiritibus prædicavit, hoc est eorum fidem indicavit, vitæque antea præ probitatem dignis celebravit laudibus, quibus postea vitam beatam impertivit, infidelium contumaciam arguit. Nec aliam fuisse Damasceni sententiam satis abunde docent, quæ ipse orat. de Transfiguratione Domini edisserit: ibi enim omnia, quæ per descensum Christi ad inferos effecta sunt, enumerans, de damnatis ne verbum quidem faciens, tantum justorum & sanctorum animas commemorat. *Εἰ ἐν ὄρει Θαβώρ μεμνηκαίτε, ἐκ ἧν εἰς πέρας ἡ πρὸς σὲ εὐαγγελία ἐκβέβηκεν, ἔτι γὰρ ἂν κλειδῶν τῆ βασιλείας γυγένησο. ἐκ ἧν λησὴν ἠνέωκτο ὁ ἀρχαῖος, ἐκ ἧν ἡ γαῦρος τυραννὶς ἔθανάτω καθήρηθη, ἐκ ἧν εἰς προνομήν τὰ ἔσθλα βασιλεία δέδωλο. ἐκ ἧν ἡδὲ ἀμ ἀνασώσωσο, ἐκ ἧν ἡ Εὐὰ ἀπολελυτρωθῆλο, ἐκ ἧν πατριάρχαι, καὶ προφῆται, καὶ δίκαιοι τῶν ἀδὲ μυχῶν ἀνσωθῆσαν, ἐκ ἧν ἡ Φόσις τὴν ἀφθαρσίαν περιβεβλήθη. Σὶ in monte Thabor mansissetis, nequaquam, o Petro, pollicentis tibi facta exitum nacta fuisset, non enim regni claviger existisset, non paradisi pariter: non superba atque insolens tyrannis deleta fuisset, non Adamus saluti restitutus, non Eva redempta, non Patriarchæ, et Propheta, & justî ex imis inferni recessibus erepti fuissent, non denique humana natura incorruptibilitatem induissent. In exacta hac rerum enumeratione, nusquam rei, quæ tanti interesset, oblitus, tam grande DEI beneficium in genus humanum, & peccatores filiiisset.*

Majorem difficultatem habet, quod ipse scripsit in sermone de defunctis. Nihilominus ibi etiam palam fatetur, se non assertive, sed probabiliter loqui. *Ἰδὲ τὸ Φέρων ὁ λόγος ἀπὸ γὰρ ἡμᾶς λύσαι σὺν θεῷ, καὶ δευκρινῆσαι πρῶτον, μικρὸν δὲ κεκαλυμμένον, ἢ ἀποφαντικῶς διὰ τὸ ἀνάξιον, ἀλλὰ συλλογικῶς διὰ τὸ Φιλαδέλφον.* En quo nos oratio provexerit, ne rem rene occultam, & operiam jurante DEO explicarem, atque id non veluti quandam sententiam pronunciantes: neque enim id patitur nostra indignitas, sed rationibus atque conjecturis, ne charitatis postulat, uidentes. Et suæ dissertationi veram aliorum tanquam digniorem, ut ego existimo, præposuit. Οὐ γὰρ ἀπλῶς εἶπωσι πάντας ὁ ζωοδότος, ἀλλ' ὡς ἐρησαι καὶ τὴν πιστεύουσαν. Ἰνὲς γὰρ φασὶ τὴν προπεπισευκότας, οἳ ἴνεις εἰσὶ πατέρες καὶ προφῆται, βασιλεῖς καὶ τοπάρχαι, καὶ τινες ἄλλοι ἔλαβον τῶν Εβραίων, εὐαρίθμητοι καὶ πρόδρομοι τοῖς πάσι. Neque enim ille vita Auctor omnibus sine exceptione salutem attulit, sed illis demum, qui illic quoque, uti dictum est, ipsius fidei amplexi sunt. Et nonnulli quidem eos, qui ante crediderunt, intelligunt, Patres nempe, & Prophetas, & Reges, ac Principes, aliosque nonnullos Hebraici populi, qui facile recenseri possunt, omnibusque noti ac conspicui sunt. Potuit ergo Damascenus in conventu doctissimorum hominum plures sententias licet aduersas in medium proferre, quas ipsis postea examinandas relinqueret, & cum propositum illius non parum prædicatio Christi adjuvaret, διὰ τὸ Φιλαδέλφον, charitate scilicet in fratres, ut ipse opinabatur, exposuit.

Verum enimvero sermo ille nescio quid mihi semper suboluit, & ut verum fatear, nunquam x) Damasceni factum legitimum existimavi, sed ut alias sæpe contingit, à nebulonibus, ut gratiam, ac pondus orationi tanti Patris nomine adderent, Damasceno fuisse appictum. Quod dummodo è Damasceni operibus erro non es, facillimo negotio persentisces.

Levis

x) Eadem aliorum virorum doctorum est de hoc sermone sententia. Vide censuras Rob. Coci pag. 427. seq. & Damascenum nuper editum à doctiss. Viro Michaele Lequien.

* pag. 119. seq.

271 **Levis est in primis, ac nugax hic aucto-
 bus agens, quasi per saturam ludens, ut
 cendi sine, orationem omnem infarcit. Ductio illi, ac modus,
 si recte consideres, vilis, & è trivio, hiulca, languida, affe-
 ctata, puerilis, & à Damascenica mirum quantum diversa, quæ
 licet oratoris flosculis, & accurata exponendi forma non luxu-
 riet, fuit tamen inoffensa, sua facilitate decora, concentu
 gravis, sententiarum pondere clara, severa, æqualis, divina.
 Versus Damasceni cum aliis elegantissimi sint, selectis semper
 verbis nitidi, quantitate syllabarum semper commodi, erroribus
 semper innoxii, hi qui isto sermone leguntur, si nume-
 rum tantum syllaba as, semper incompti, ac rustici
 in ipsa tanta deformitate conormes. Ad hoc probandum nul-
 lum argumentum erit validius ipsa lectione, lege, si potes, sine
 fastidio, per te tantum nullo illo duce me vera fateri cognosces.
 Præterea omnes illæ hystæ ab eo adducuntur, ex anilibus
 confabulationibus descriunt, de quibus nos superius * non-
 nulla diximus: at quorū Damascenus hujus orationis auctor
 esse poterit, qui secundo e fide orthodoxa cap. 4. scribit.**

Δὲ τῶν αὐτῶν ἡρώτων αὐτῆς ἰστορίας τοῦ πῦρ τοῦ ἀσέβου καὶ
 αἰνῶν οὐκ ἀποκρίσιν ἀγγέλοις ἢ ἐκπύωσις, μετὰ δὲ τῆν ἐκπύωσιν
 εἰς τὸν αἰῶνα μετὰ τὸν θάνατον.
 Obiit, qui extumescit, post lapsum enim præclusa est jam illi
 exitus, tam admodum & hominibus, postquam
 ex interno ei confessionem, μετανοίαν, penitentiam. hanc tamen nullum est, quod ali-
 qui dixerunt hanc orationem non esse Damasceni, cum Da-
 mascenus sit antiquior Gregorio Papa primo, ad cuius preces
 salus Trajano defertur, cum ex Joanne Patriarcha Hieroso-
 lymitano, qui ejus vitam descripsit, manifestum sit, Damascen-
 num sub Leone Isaurico Iconomacho floruisse, sub Gregorio se-
 cundo.

cundo Auctoritas ergo hujus orationis, cum Damasceni non fit, non tanti fieri debet.

Oecumenii item; & Zonaræ, & Maximi Planudæ auctoritas tantum Xanthopuli sententiam exponunt, qui de hac re cum male senserit, male etiam sensisse Xanthopulum ejusdem farinae hominem necesse est. Et expositio Oecumenii infulsissima est. DEUS enim non ex eo quod quisque facturus est, sed ex eo, quod re ipsa fecerit sententiam fert. Et profecto divinæ liberalitatis beneficium nullum esset, si ex eo quod aliquis acturus erat, judicandus esset.

Nicetas quid senserit; clarum est: cum ipse dicat sancto-
rum animas ac piorum tantum fuisse liberatas, probetque testi-
monio Chrysofomi, Εσωσε δὲ Χριστὸς εἰς ἅδην καλῶν ἔ πάντας;
ἀλλὰ μόνους τὺς πιστεύσαντας, ὁ δὲ Χρυσόστομος ἰσχυρίζεται, ὅτι ἔδεναι
ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ἅδῃ σέσωκεν, μὴ ἄξιον σωτηρίας ὄντα, ὅτε ἀπίθανον.
Enim vero Christus in infernum descendens non omnes, verum eos solos
qui crediderunt salvos fecit. Chrysostronus ipse affirmat, neminem in
inferno a Christo salutem accepisse, nisi qui salute dignus esset, cum ex
hac vita discessisset. Et ad tabellam illam de Platonis salute minime
animum advertit.

Gregorii Nazianzeni verba dubia sane; nullo modo sententiam dubiam faciunt. Neque enim ipse dubitavit num Christus apud inferos omnes absque ulla exceptione salvos fecerit, an eos dumtaxat, qui crediderunt: sed solum quid in eo mysterio inquirendum, meditandumque esset, proposuit. Plane namque ipse sciebat neminem absque fide DEO placere potuisse. Nec aliam fuisse Nazianzeni mentem colligi etiam potest ex Georgii commentario in eundem locum. Οὕτω, scribit, καὶ εἰς ἅδῃ κατερχομένην τῷ λόγῳ συγκατα-
εἶσι, ἢ ἐπὶ κακῷ δῆλον, ἀλλ' ἀπὶ τῷ ἐρευνῆσαι, καὶ μα-
θεῖν τὸ μυστήριον τ' εἰς τὸν ἅδῃ ἔθει συγκαταβάσεως, καὶ τῶν
ἐκείσε γενομένων τε, καὶ ἐπιγελομένων τὸν ὑπερφυσικὴν διδαχθῆναι λέ-
γει. Et cum ad inferos descendenti verbo una descendit, neque ad ma-

(A a a a)

lum

litis, ut patet, / it, i
 sus arcana, & / ibi
 turalem ra. / doceat

Vulgarium descen-
 ditur, fuperna-

- 274 **Anastasio** Antiocheno satisfaciam, si dicam, quæstiones illas, * quæ sub ejus nomine circumferuntur, non omnes esse Anastasio adscribendas. Opus etenim inordinatum, ac varium lectores ipsi pro arbitrio, aliis additis, aliis detruncatis, immutarunt, & dum legerent, quidquid notatu dignum occurrebat in margine, vel alibi ascribere. Exscriptores deinde addita-menta illa notha, ac si legitima essent, dum exscribunt, in textum referunt, & Auctoris sane maximi opus eruditum, ac vera sapientia plenum, invertunt. Exempli loco illud tantum sit; cum Anastasius ab aliis sanctis Patribus plura acceperit, aliique Patres posteriores ab Anastasio, vel ab aliis, ex quibus etiam Anastasius sua mutuati fuissent, lector memoriz adjuvandæ gratia adnotavit sententiam illam esse & maximi Monachi, & Joannis Climacis, sive etiam Nicephori Constantinopolitani. Exscriptor deinde nomina illa, quasi ab Anastasio, vel à quæstionum auctore indicata fuissent, in copiis apposuit. Et Turrianus gravissimus vir se vidisse exemplar Messanense tradit, in quo quædam ex illis nominibus non legebantur. Quod dicimus de nominibus, de sententia, & rebus ipsis dicendum est. Neque melius habitæ sunt hæ Anastasii quæstiones, ac illæ, quæ sub Athanasii nomine ad Antiochum, & Justinii Martyris ad orthodoxos. Quare fabulosa de salute Platonis, & prædicatione Christi, quæ inter eas leguntur, non convincunt, ea fuisse
- 275 ab Anastasio scripta, vel dictata. Nec dubito ab sciolis quibusdam sancto fuisse annexa, cum nec inter se conveniant, neque cum aliis ab eodem patre aliis in locis expositis.

Locus

* Quæstiones & responsiones XCIII. primæ hinc sub Anastasio nomine videlicet Gentianus Harvetos, ex cuius interpretatione leguntur in antiquis Bibliothecis Patrum. Deinde quæstiones CLIV. Græcæ & hinc vulgari Jac. Quæstus Ingolstadt 1617. 4. sub nomine Anastasii Sinaitæ, Patriarchæ Antiocheni qui A. C. 599. diem obiit. Ex Oretferi versione recule sunt in Bibliotheca Patrum novissima Lugdunensi Tomo IX. Sed nova confusione animadvertens Interpres verbis Græci scriptoris permixtas sunt.

Locus omnium difficillimus est D. Petri, y) in quo exponendo multi infudarunt, an Doctoris mentem sint assecuti, in dubio est. Ne varias aliorum hic expositiones aggeram, eam solum in medium adducam, quæ verba illa de descensu Christi ad inferos interpretatur, quæ & sanior esse videtur, & communior. Ait namque D. Petrus, Christum sua morte, cum ad inferiores partes terræ pervenisset, Spiritibus, justis videlicet, qui ibi in sinu Abrahamæ detinebantur, prædicasse, manifestasse videlicet suam Incarnationem, & quam ratione illorum redemptionis, ac restitutionis in integrum causa fuisset, idque præconis ad morem clare, & sonore intonuisse justis omnibus, & maxime iis qui pervicaces & obstinati cum Noe arca appareretur, sed DEi longanimitate, ac patientia in bonam frugem conversi, commissorum delictorum penitentia peracta in sinu Abrahamæ delati similem Christi descensum anxie expectabant, quo illis beata vita impertiretur. Scio varie ab aliis locum hunc explicari, hæc tamen sententia mihi verbis conformior, & textui Scripturæ aptior videtur. Non ait ergo Petrus Christum in inferno omnibus ibidem contentis se ipsum manifestasse, sed sanctis & justis tantum. Quinam autem isti fuerint, non adeo dignosci facile possunt, cum in tanta malorum illuvie hominum animis refractariis, quando & DEi tolerantia, ac summa humanitas indignata excidium omnibus sine ulla spe salutis minaretur, inventi sint aliqui, qui errorem agnoscentes, & ex animo detestantes, ac penitentiam agentes iram DEi averterint, & misericordiam consecuti non in corporibus, ac facultatibus, quæ veluti causas tanti mali ingentes aquarum voragine absorberant, in sinu Abrahamæ recepti fuerint. Ne damnemus ergo tempora, licet infelicissima, ne homines omnes una lance dimetiamur, ac reprobemus. Novit enim Dominus ex peccatoribus suscitare semen Abrahamæ, genus electum, pium, sanctum. Quod si tempore diluvii factum est in tanta rerum omnium angustia, multo magis aliis etiam temporibus,

(Aaaa) 2 cum

y) 1. Petr. III. 19. ad quem locum præter interpretes confer si placet Petavium XIII. 18. dogm. Theol. de incarnatione. & D. Tho. Itigi ἵστορικὴ διακρίσις diff. de Evangelio mortuis annunciato,

cum non ita crassatur iniquitas, fiet. Videat ergo Xanthopulus num bene intellexerit Petrum, qui non sanctis, sed damnatis scribit Christum prædicasse, & ex illis omnes, qui crediderant, liberasse.

Illæ præterea Synaxarii verba consideranda sunt. Sanctorum animas, ait, ab inferorum domino violentè custodia mancipatas liberavit, τὰς ἡ ψυχὰς τῶν ἀπ' αἰῶνος ἐργῶν βλαβῆς καὶ κτενῆρας ἐξ ἑαυτοῦ ἡ ἀδύη ἠεὶ δὲ πῶτος. Error fuit Origenis, & aliorum ab Eustathio Antiocheno reprobatus, quo asseretur, non tantum damnatorum, sed justorum etiam animas 277 in inferno sub potestate dzmonis 2) fuisse. Vide quæ non tractatu nostro de de Engastrimytho cap. 7. & 12. pro Catholica veritate tuenda adduximus. At dum in Beatis illis, qui in summa mentis tranquillitate quiescebant, nullis doloribus, nullis angustiis obnoxii, perfectam beatitudinem quæ in visione DEI erat, expectantes, vim ab inferorum domino asseris, injusti dzmonis in illas facultatem, & dominium, illudque violentum insinuas. Hoc est non in sinu Abrahæ, sed in crudelissimi animarum hostis ergastulo commorari, & Origenis errorum perpetuis tenebris damnatum, nunc demum in lucem ab orco evocare.

IV. Quartum in libro animadvertendum est, ex verbo lo male edito ingentem Divæ Virgini injuriam appingi. Quod nisi viderem sæpius repetitum, semperque eodem cum errore prolatum, veluti correctorum oscitantia insusum negligerem. Carmen est Joannis Damasceni, sive Joannis Andæ in Pentecostem ad ipsam Virginem pag. 172. a. l. καὶ ἡ ἀναστασία μητροπαρθένων κλέος. *Salve Regina, Matri virginum gloria.* Eodem modo legitur & pag. 190. a. m. pag. 124. a. p. pag. 250. b. m. & quotiescunque carmen illud repetitur, semper *Virgo, Matri virginum gloria est.* Typographi in prælo vel alte-

2) Atqui in verbis Synaxarii animæ justorum non dicuntur detentæ a dzmone, sed tantum *καρὰ ἡ ἀδύη*, hoc est in loco & statu a perfecta beatitudine & visione beata DEI sejuncto, librum patrum Ecclesia Latina appellat.

altero loco errare potuerunt. Cum vero ubique ita legatur, errorem in verbis inesse dicendum est: eoque præcipue quod in aliis etiam editionibus ita habeatur, ut in editione Spinelliana anni 1600. Unam inter mulieres *Matri virginem* 278 novi Divam Virginem, præque ea sola nulla alia est, illa enim sola Christum peperit, & Virgo & Mater nobis innouit. Titus Bostrensis: *ἠπίσθησε καὶ αὐτὴ ἔχ' ὑπεβλήθει ἢ τῶ τ' ἀπίστιας ἐπιτιμῶ κατὰ τὴν Ζαχαρίας, διότι ὁ μὲν εἶχε πολλά ᾠδοδογματὰ τ' ἐν γῆρα παιδοποιίας τῆν Σάρραν Ρεβέκκαν, τῆν Ραχὴλ, τῆν Ἀναν, ἢ ἢ παρθένῳ ἔδὲ ἐν. ἔδεμία γὰρ παρθένῳ ἕως αὐτῆς ἀνευ ἀνδρός σιωπῶσα καὶ τέτοκεν. λέγει πῶς ἔσαι ταῦτα ἔχ' ὡς ἀπίστως ἀνιλέγασα, εἰδὼ ὡς σοφῆ ζῆῆσα τὸν τρόπον ἔ' λεγομένην πράγματι. ἐπεὶ ἔδεποτε γέγονε τὸ παρθένον τεκεῖν. ὅθεν ἐκ ἐπιτιμῶν, ἀλλὰ διδάσκουσι τὸν τρόπον ἔ' ᾠδοδοξῶν τοκετῶ.* Et: *ἐκ εἶδεν ἢ φύσις ἀ λέγει. ὅθεν καὶ συγγνώσκει ὁ ἀγγέλῳ. ἔδὲ γὰρ γέγονε πρότερον τι τοιούτων, ἔδὲ μετὰ ταῦτα γενήσεσθαι. λέγω δὴ τὸ παρθένον τεκεῖν.* Et ille alius: *εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, ἔδεμία γὰρ τ' ἰσοαύτης χάριτῳ κοινωνός, ἔτε γέγονεν, ἔτε γενήσεθ' ἀνάται. ἐν γὰρ τὸ θεῖον κῆμα, καὶ μία γενήσεσθα.* *Nec ipsa quidem credidit; attamen incredulitatis pœnas non subiit, quemadmodum Zacharias, hic etenim multa in senectâ parturitionis habebat exempla, Sarram, Rebeccam, Rachel, Annam: Virgo vero nullum penitus, nulla quippe ante eam virgo sine viro concepit, & peperit. Dicit, quomodo erunt hæc, non quod fidem non præbens, sese opponens: sed veluti prudens, modum de re, quæ agebatur, inquirens. Quandoquidem nunquam id evenit, ut virgo pareret. Quare non reprehenditur, sed modum partus admirabilis edocetur. Et: Quæ tu asseris, natura non novit, hinc Angelus condonat, neque enim antea simile quidpiam factum est, nec posterum 279 in tempus futurum fiet, Virginem, inquam parere.* Et alius in Lucam, *Benedicta tu in mulieribus. Nemo enim tanta gratia particeps facta es, nec fieri potest. Divinus siquidem partus unus est, & quæ generavit, una.* Græci etiam in Paracletice canunt: *ὦ θαύματῳ καινῷ πάντων τῶν πάλαι θαυμάτων, τίς γὰρ ἔγνω μητέρα ἀνευ ἀνδρός ἱελοκῆαν; O admirandum novum vetera omnia mirabilia exurpans, quis enim novit matrem, quæ sine viro generavit? Et:*

(A 322) 3

ποία

ποία μήτηρ ἠκόδη παρθένη; ποία ἡ παρθένη μήτηρ ἐγνωρίθη, πάν-
 τα ταυτα θεολόγος ὡς εἰδοξα. *Quae mater audita est virgo, quae vero*
virgo mater agnita est? Omnia tua, Deipara, admirabilia. Et: τῶν
 γηγενῶν τίς ἠκασε τοῦτον, ἢ τίς ἐώρακέ ποτε παρθένη ἐν γαστρὶ εὐρέθη
 ἔχουσα, καὶ ἀνωδύνως τὸ βρέφος ἀπέβηκεν, τοῦτον σὺ τὸ θαύ-
 μα. *Quis mortalium simile audivit? aut quis unquam concepit?*
Virgo inventa est in utero habens, eademque sine dolore filium pepe-
rit, tale est tuum miraculum. Et: φοβερὸν τὸ μυστήριον, καὶ τὸ θαύ-
 μα ὡς εἰδοξον, πῶς ἡ παρθένη τὸν κήληρον τῶν ἀπάντων ἐβίβα-
 σε, καὶ μετὰ τὸν κόπον, πάλιν σῶα καὶ παρθένη διέμεινε. *Terribile*
mysterium, & miraculum admirandum, quomodo Virgo creatorem
omnium gestavit, & post partum virginitatis intactae & virgo permansit.
 Et: Ἐθεος τοῦ σὺ ἀγάθῃ πάντων φύσεως ἰάξῃ ὑπερβαίνει τὸ θαῦμα,
 θεὸν γὰρ ὑπερφυῶς σιωπῆλαβες ἐν γαστρὶ, καὶ τοῦτο μόνον αἰὶ παρθεῖνος
 Divini partu tui, o rura, omnem natura ordinem miraculum superas,
 Deum enim supra naturam concepisti in utero, & postquam genuisti
 280 *permanet semper virgo. Quid plura? δεσπονα ἐν μητρὶ τὸν τοιοῦτον*
καὶ βασίλισσα Χριστὸν συλλαβῆσα μήτροπαρθεῖνα. Dominā in utero le-
gunt datorem, & Regem Christum concipiens sola mater, & virgo. Et:
 ἐκ σῆ γὰρ ἐσαρκώθη ὁ λύρωτης ἔκ κοσμου, μόνη γὰρ ὑπάρχουσα μήτηρ
 καὶ παρθένη. *Ex te enim carnem assumpsit Servator mundi, sola*
etenim es mater & virgo. Et: σὺ γὰρ μόνη γέγονας ἐν γυναικί, καὶ
 μήτηρ, καὶ παρθένη, καὶ σὺ μόνη πάντα γενεὴ ἐγαλύχρησας ἕως ζωοδό-
 τη. *Tu enim sola inter mulieres facta es & mater, & virgo, & tu*
sola, o purissima, lactasti filium vita datorem. Et: ὁ θαῦμα τῶν
 ἀπάντων θαυμάτων καμώτερον, ὅτι παρθένη ἐν μήτρῳ, τὸν τὰ σὺν-
 παύλα ὡσεὶ πόντος ἀπειράνδρου, συλλαβῆσα ἕν ἐπιτοχήρητον. *Qui-*
raculum miraculorum omnium novissimum, quod virgo in utero intacta
continentem sine commercio viri concipiens non augetur. Quare
 omnino Joannes scripserat, χαίροις ἀνασσα μήτροπαρθεῖνον κλέος.
Salve Regina Matri-virginis gloria. Ipsa enim sola audit Matri-vir-
 go, & a Græcis sæpissime alibi dicitur μήτροπαρθεῖνα. Et in edi-
 tionibus Aldina, Basiliensi, Parisiensi μήτροπαρθεῖνα, *Matri-virginali*
legitur. Eandem lectionem agnoscit Gregorius Metropolitā
 Corinthi, & Eustathius Theffalonicensis, qui ea carmina ex-
 posuerunt. Nec non Marcus Eugenius in Paraphrasi, χαίροις ὁ
 δεσπονα κλέος καὶ ἄκωσμα μήτροπαρθεῖνον. Undenam ergo in libris
 Græcorum tantus error irrepsit?

V. Quin-

V. Quintum est de processione Spiritus sancti. Licet enim de illa Græcissimè sermonem instituunt in hoc libello, nunquam tamen hæresim nobis aperte ingerunt, dicunt namque Spiritum Sanctum à Patre procedere, an a Filio procedat, silent. Quod dum non negant, expresse in ea locutione damnandi non sunt. Vera enim dicunt, & abstrahentium non est mendacium. Item, ut notant viri doctissimi, quod singulariter uni divinæ personæ tribuitur, id etiam convenire alteri intelligitur, nisi sit illud, quod ab altera persona distinguitur. Pater vero non distinguitur a Filio per hoc, quod ab eo procedit Spiritus sanctus, non enim ea ratione opponitur Filio relative, & ita subintelligenda sunt eorum omnium loca, qui Spiritum sanctum, a Patre, nulla facta mentione Filii, procedere asserunt, præsertim si diversis verbis enuncient eodem in loco, vel alibi, Filium habere omnia, quæ Pater habet, præter *ἀγεννησίαν*, *innascibilitatem*. Verum processionem Spiritus legentibus ita proponere a Patre, ut ab ea Filius excludatur, & solus Pater esse dicatur principium Spiritus, aperta hæresis est, & condemnata in Concilio Florentino. Habetur tamen in Synaxario Feriæ secundæ post diem Pentecostes, p. 248. b. f. *ἀπλῶς ὅσα ἔχει ὁ πατήρ καὶ ὁ υἱὸς πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γενήσεως, τὸ ἴδιόν τε πατρὸς ἐκπορευόμενον. Simpliciter quæcumque habet Pater, & Filius, præter paternitatem, & filiationem à solo Patre procedens.* Dicent verbum illud, *solo*, in Spinelliana, & aliis editionibus non haberi. Et de hoc sane dolendum est: quo jure homines temerarii tantum audeant, ut præter Ecclesiæ Græcæ morem, & Auctorum sententiam, non leviuscula & puerilia, sed hæreses in Conciliis damnatas ad fallendum Christianorum animos, appingant. Si in Autographo Xanthopuli scriptum esse contendant, quod verisimile est, cum ipse illius opinionis fuerit acerrimus assertor, quam ergo ratione Spinelliani correctores omiserunt? sed si fit in Autographo, si secus, cum in editis habeatur, & hæreticum sit, omnino expungi debet.

EJUS-

E J U S D E M D E P A R A C L E T I C E .

283 **N**Equè fortunatius accidit Paracleticæ ; qui est tertius liber examinandus. Namque cum liber esset exiguus sub Octoechi a) nomine à Johanne Damasceno compositus, subsecutorum Græcorum nimis onerosa pietas plurimis additis, librum in molem, qua est, succrescere fecit, & novam Octoechum compellavit. Forte etiam à Josepho Melodo compilata est. Habeo ex Acrostichide sabbati octavi Tomi, τῆς οὐκράτης ἐνείας θεῶν τέλος, πόνοι δὲ Ἰωσήφ. Octoechi nova divinus fuit, laboreres vero Josephi. Dicitur præter alias causas παρακλητικῆς, quod tota sit in DEO, sanctisque exorandis, divinoque sibi auxilio, variis supplicationibus, & Christi, & Virginis, & aliorum Sanctorum intercessionibus impetrando.

Multi multa in ea reprehenderint ; sed imperite ; & factis calumniose. Non omnia hic referemus, uno, vel altero discusso, nostrum in eam subjiciemus examen ; paginis respondent Paracleticæ, correctæ a Nicephoro Paschaleo, editæque Venetiis apud Antonium Pinellum anno 1625.

284 I. Primum fuerit locus ex pag. 43. b. 1. f. in quo partus Virginis λοχεία vocatur. λάμνος ποτὲ μὴ φλέξασα τὰς παῖδας τὴν σὴν λοχείαν προσεκόμιζεν παρθένη. *Camillus aliquando, quærens non exussit, tuum, Virgo, partum præfigurabat.* Etp. 50. a. 1. m. μέγα καὶ φρικτὸν ὑπάρχει θεομήτορ τῆς λοχείας τὸ μυστήριον. *Magnus & horribile est, DEi mater, tui partus arcanum.* Pag. 84. b. 2. f. τόμω διετρανώσαν εἰκόνες τὴν σὴν φρικτὴν λοχείαν θεονύμφευτε. *Legis manifestarunt imagines tuum horribilem partum, DEo desponsata.* Quomodo enim λοχεία, quæ universam puerperii ægrotationem, & molestiam, ut sunt sanguinis proluvies, secundæ, dolores, debilitates,

a) Confer quæ de Octoecho & Paracletice dicta sunt supra p. 64. 68. seq.

torum remissionem consequantur. Evolvantur singulæ paginæ, non aliam Græcorum in talibus exorandis esse mentem, cum manifesto intercessio Virginis ubique interponatur.

III. Quibusdam etiam illud non bene olet, pag. 77. A. I. P. ἐν τάφῳ σωματικῶς, ἐν ἀδῇ δὲ μετὰ ψυχῆς ὡς Θεός. ἢ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ληστῆ, καὶ ἐν θρόνῳ ὑπέχετο Χεῖρὶ μυστῶν πατρὸς καὶ πνευματικῶν πάντων πληρῶν ὁ ἀπειργασίῳ, ἰονάν. In monumento cum corpore, in inferno vero cum anima, ut Deus; in paradiso cum latrone, & in throno eras Christe cum Patre, & Spiritu omnia complens, qui es in circumscriptum. Videntur enim hæresim Apollinarii, & Seneri sapere.

Dicimus verba hæc non esse recentioris alicujus, & ex face hominum nati, sed sancti, & in Ecclesia Catholica Scriptoris probatissimi, de quo nulla unquam similitum hæresim vel levis suspicio fuit: Joannis, inquam, Damasceni, qui Troparium illud inter alia multa confecit, nec in isto loco tantum, sed alibi etiam sæpissime canitur, ut videre est in Octoëcho, Ode I. quarti toni; & Diaconus ante Missam post oblationem, sacram mensam incensans hæc eadem recitat. Quod si fides aliqua adhibenda est rumori publico, ac famæ, quam refert Auctor vitæ sancti Cosmæ Methodi, Troparium hoc non ipso Damasceno meditante, sed Spiritu divino dictante compositum fuit. Καὶ κατήχηθῆναι προπύλαις & θύραις κατήσαντο βαπτίσματα. τί ἐτι; πέρασ εἶχε τὰ τὴν ἡμέρας. ἔφραστο νύξ. σφραμαὶ σωήθεις εἶχον αὐτῆς, καὶ ὁ ὑπὸ ἡεῖμα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἐπενήχθη, καὶ νεανίαν ὄρωσι ἠλιακῆς ἀκτῶν μαλῶν ἀσφραπτοῖα, ὅς καὶ ὀνομασί προσκαλεσάμεν τῆς δυσὲς καλῆς οὐρανοῦς ἐδεξιώσατο, κατ' ἄνεομα, τῶν Μωσαϊκῶν ἐκείνων ἐπιμοῖροις πλακῶν. πλὴν ὅσον αἱ μὴ ὑπαρ, τὰ δὲ ὅλα τῶν ἐδιδάκτο. εἰ δὲ καὶ χεῖρὶ μὴ ἐκείναι δεσποτικῆ, τὰ ἢ ὑπηρετιδ, ἀλλ' ὁ δόξῃ μυστῶν ὁ αὐτός. καὶ τὰς μὴ αυτοπροσωπῶς, τὰ ἢ δι' αἰγέλα θεῶν παρῆχθη. ἔδοξεν οὖν ἀναπλήρωθαι ταῦτα. καὶ μῦθοι, καὶ ἀνεπίσταστο καὶ ὁ μῦθος Κοσμοῦ τὸ, ἢ τὸ ἀχέτον κρατῆσα, καὶ ὑπερῶν ἐν αἰθέρι ὅπως ἐγλυγαμμένον εἰφεύρηκεν. ὁ δὲ θεὸς θεῖο Ἰωάννης, τὸ, ἐν τάφῳ σωματικῶς, ἐν ἀδῇ ἢ μετὰ ψυχῆς ὡς Θεός. τῶν ἑτῶ γεννημένων, ὁ μὲν φανὸς νεανίας ἐγένετο ἀφανῆς. οἱ ἢ ἀναστάντε, εὐωδίας τὸ πληρῆ τὴν οἰκίαν καταλαμβάνουσι, καὶ χάραξ ὅτι πλείστης ὑπαπληθύνουσι, καὶ τῶν διδασκαλῶν μετακαλεσάμενοι διηγύονται τὰ ὁραθίντα,

(Bbbb) 3

τιν

285 *rum.* Et quod magis est Paracletica ipsa pag. 124. a. l. m. τίς μή μακαρίσθαι σε παναγία παρθεῖν; τίς μή αναμνήσει σε τὸν ἀλόχουτον Ἰσικον; *Quis non beatam te dicet, sanctissima Virgo? quis non laudibus extollet inum sine puerperio partum?* Et hæc quamvis sana, non tamen ea sunt, quæ in pejorem partem rapere verba Paracletices faciant. Licet enim in Virgineo partu nullum sanguinis profusum, nulla secundarum eruptio, nulla tunicarum ruptio, nullus dolor, nulla molestia, nullum inquinamentum; non ideo tamen negare possumus vere, ac proprie λοχίαν ejus partum dici, cum λοχία nihil aliud sit, quam partus ipse, vel actus pariendi, quemadmodum & λόχουμα, qui naturaliter, & in aliis mulieribus non potest sine similibus inquinamentis, atque immunditiis fieri: in Virgine vero aliter factum est, cum præter naturam gigneret. Et quemadmodum λοχία reliquis mulieribus omnis jam dicta incommoda affert, ita & partus. Quare si propter ea in Virgine λοχία neganda est, propter hæc eadem & partus, & foetus, & gignere ipsum, & parturire neganda sunt; nusquam enim illi accidit sine sanguinis profusio, & reliquis recensitis: at cum in Virgine nihil immundum, neque molestum cum pareret, evenerit, ideo partus illius partus dicitur, licet immaculatus, & a purgamentis omnibus alienissimus. Jubet porro Canon Trullanus partum similem dici ἀλόχουτον, non quod ἀπὸ λοχίας factus est, vere enim Virgo peperit, sed ut morem illum de coquenda simila male introductum ex animo fidelium evelleret. Sic Concilium Ephesinum prohibuit, ne Virgo diceretur Christipara, ut hæresim Nestorii condemnaret, cum vere illa Christipara sit, vere enim Christum genuit: non ideo tamen negamus illam genuisse Deum. Ideo ne plura hic referam, λοχίαν istam fere ut plurimum cum annexo aliquo, quod eam ab humanis aliis partibus separat, profert, ut in exemplis allatis vidimus. Et pag. 117. b. ἰ ρ. πᾶ μοι τὰ εὐαγγέλια, βεῶσα σὺν δαίμοσι; πᾶ ὁ ἴο χαίρει μοι λέξας; πᾶ ἡ λοχία ἡ ἀφραῖς; πᾶ Πέτρος ὁ φίλος; *Ubi sunt mihi boni nuntii, cum lacrymis inclamans? ubi qui mihi dixit Ave? ubi partus quem verbis assequi non possumus? ubi Petrus amicus?* Nec alio modo verba Procli intelligenda sunt. Non placet? Habeant qui obviis quibuscumque nullo prævio examine offenduntur, λοχίαν, λοχεύω, unde etiam ἀλοχος, uxor & conjux, prima sui origine ἀλόχος,

287

Illud usque tempus ibidem detentas, non Sodomitarum impiorum, ut Marcionitæ insaniunt, liberaret; si ut Deus peragere potuit, penetrasse; indeque re-
 294
 npto post triduum corpore, non apud inferos corpore
 ctis, ut Christolytæ asserebant, præscripto tempore
 endisse? Christus enim ut Deus, & nulli loco obno-
 demque tempore, ut Damascenus cecinit, omnia
 eratque in monumento cum corpore, in inferno
 in paradiso cum latrone, & in throno cum Patre, &
 od nescio quam vel Apollinaris, vel Severi hæresim

llinarius namque, ut Gregorius Nazianzenus ad Nemesius de natura humana, Theodoretus lib. 4. Hæ-
 theodorus Raithi Presbyter de divina Incarnatione,
 rationem Nazianzeni de S. Baptismo, Helias Creten-
 m epistolam ad Cleodonium, Macarius Hieromona-
 nocanone cap. 6. & alii narrant, Dominum carnem
 præditam assumpsisse dicebat, mentem humanam
 e. Neque enim carni illi, quæ Verbo divino guber-
 mana mente opus fuisse. In cujus sententiam verba
 neque per vim, etiamsi omnia immisceas, trahere po-
 tenim particulam *ὡς Θεός, ut Deus*, ad animam, quæ
 descendit, jungat, nunquam tamen evincas ver-
 295
 i, Verbum divinum, vel Deum illi animæ mentis
 id asserere summæ ineptiæ, quod nec in lingua Græ-
 acerent, est. Rythmus enim, & Troparii har-
 loco potius quam alio verbum illud exprimeretur,
 secus enim in aliis membris, neque incompte adapta-

ne præcipue quod hæc eadem sententia in aliis etiam
 eatur, ex quibus aliqua, ut melius Damasceni senten-
 tur, excerpamus. Athanasius de Incarnatione
*Christi quoque morte id ipsum patet, corpore non ultra sepul-
 anima ad inferos penetrante locis ingenti intervallo disci-
 ulcbro quidem id quod corporeum erat, quia ibi corpus ade-
 inferno vero id quod incorporeum fuit. Qua ratione igitur
 ut cum Dominus adesset incorporaliter, pro homine a mor-*
 te

ἐστὶν Ἰησοῦς αὐτὸς ὃν ἀνέμα γυναικὸς μόνον γέγονε μὴ σπερματισίας, καὶ τῆς αἰγνίας μὴ μειωθείσης. *Semen mulieris, quod odio prosequi serpenti Deus impetrat; Dominus noster est Iesus. Ipse enim semen mulieris solus factus est, cum illa semen non emisserit, neque castitas imminuta fuerit.* Non itaque partus Virginis male λοχία dicetur, si ut fuit, intelligatur, neque propter eam vocem Paracletice condemnanda, cum quid ipsa eo nomine velit, pag. 183. a. i. m. Φυγῶσαν τὰς αἰδῶνας τὰς μητρικὰς τῷ κρηρῷ τῆς λοχίας. *Qua effugens dolores maternos tempore puerperii: & pluribus aliis in locis, ad fastidium apertissime indicet, & nimis morosi videntur, qui propter similia verba eam convellunt.*

II. Alterum fuerit in hoc libro plurima Virgini tradi, quae nulla ratione ad eam pertinent, nec etiam si velit ex se efficere poterit. Inter alia pag. 155. b. 2. f. Θεοτόκε ἡ βαβαῖα προσασία, καὶ ἐλπὶς χριστιανῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ Φρικτῇ προσίδοι μοι ἐπιλαμοῦτι πειλά, καὶ ῥῦσαι μετῆς γέννησός τῆς Φοβερῆς, προβάτοισι με δεξιῶν ἀειδραῖσιν αἰσῶν. *Deipara stabilis proteclio, & spes Christianorum in die horrendo aditu tua, qui in multis lapsus sum, & libera me a terribili geenna, inter oves tuae dexteris collocans.* Verum est, beatam Virginem unicam Christianorum spem, Christianis opem semper, dum vivunt adiutabilem, ferre. Sed quis nescit post hanc vitam, & potissimum in die illo tremendo, cum jam omnes five boni, five mali pro merito suo habent, nullam illi, quod nec etiam Christus sibi reservavit, facultatem esse, vel à geenna liberandi, vel quos sinistra sibi surripuit, inter dexteros collocandi? Ingens est potentia Virginis, sed non est ea, quae Filii sui potentiam excedat. Pag. 180. b. 1. p. ἀλαγχρίδῃτι παρθένη ἐφ' ἡμᾶς, καὶ πταισμάτων διαρῶσαι τῶν ἀφῶσιν τοῖς προσκυνῶσιν αὐτῆς τὰ παθήματα. *Miserere παρθε Virgo, & delictorum concede remissionem iis, qui adorant illum passionem.* Remittere peccata solius Dei est, vel cui ipse facultatem concessit. Quanam ergo ratione Virgo remittere peccata dicetur?

Verum tamen nimis aperte istiusmodi homines calumniose se gerunt. Sensus siquidem Græcorum invocanda Virgine ex eadem Paracletice innumeris in locis patet, qui eam assidue exorant, ut sua ipsa intercessione apud Filium similia aliaque impetret. Rogant ergo, ut ipsa remittat, & liberet à geenna, ut scilicet intercedat apud Filium, ut ipsi a geenna liberentur, & peccatorum

justorum ad illud usque tempus ibidem detentas, non Sodomitarum, & aliorum impiorum, ut Marcionitz infaniunt, liberaret; quod non nisi ut Deus peragere potuit, penetrasse; indeque rediens reassumpto post triduum corpore, non apud inferos corpore & anima relictis, ut Christolytz asserbant, præscripto tempore in cælum ascendisse? Christus enim ut Deus, & nulli loco obnoxius uno eodemque tempore, ut Damascenus cecinit, omnia complebat, eratque in monumento cum corpore, in inferno cum anima, in paradiso cum latrone, & in throno cum Patre, & Spiritu; quod nescio quam vel Apollinaris, vel Severi hæresim sapere possit.

Apollinarius namque, ut Gregorius Nazianzenus ad Nestarium, Nemesius de natura humana, Theodoretus lib. 4. Hæret. Fabul. Theodorus Raithi Presbyter de divina Incarnatione, Nicetas ad orationem Nazianzeni de S. Baptismo, Helias Cretensis in ejusdem epistolam ad Cleodonium, Macarius Hieromonachus in Nomocanone cap. 6. & alii narrant, Dominum carnem anima vitali præditam assumpsisse dicebat, mentem humanam non admisisse. Neque enim carni illi, quæ Verbo divino gubernabatur, humana mente opus fuisse. In cujus sententiam verba Damasceni, neque per vim, etiamsi omnia immisceas, trahere poteris. Licet enim particulam *eis Deus, ut Deus*, ad animam, quæ in infernum descendit, jungat, nunquam tamen evincas verbis illis asseri, Verbum divinum, vel Deum illi animæ mentis loco fuisse: & id asserere summæ ineptiæ, quod nec in lingua Græca tyrones facerent, est. Rythmus enim, & Troparij harmonia, ut eo loco potius quam alio verbum illud exprimeretur, postulavit; secus enim in aliis membris, neque incompete adaptaretur.

Eoque præcipue quod hæc eadem sententia in aliis etiam Patribus habeatur, ex quibus aliqua, ut melius Damasceni sententia intelligatur, excerptamus. Athanasius de Incarnatione Christi: *In Christi quoque morte id ipsum patet, corpore non ulsuo sepulchrum delato, anima ad inferos penetrante locis ingenti intervallo discriminatis. Sepulchro quidem id quod corporeum erit, quia ibi corpus aderat, recipere; inferno vero id quod incorporeum fuit. Qua ratione igitur factum est, ut cum Dominus adesset incorporaliter, pro homine a mor-*

τὴν μορφήν ἀναζωγραφοῦσι ἔτιανία, τὸ τῶν κυρίων περικαλλῆς ἀπαγγέλλουσι τὸ τῶν ἐγγεγραμμένων θυμοληρπῆς καὶ λέγουσι καὶ οἱ μὲν διηγούηται, οἱ δὲ αἰούων θαυμάζει. ἀλλ' ἔτι μὲν ταῦτα ἢ ἔτις ἔχοντα. *Et cum uti par erat, de rebus divinis instructi essent, sacro lavacro abluti sunt. Quidam? Dies ille finierat, nox advenerat, & uti moris erat, cubitum cuncti, somnusque tranquille in oculis eorum innatabas. Tum juvenem conspiciunt radiis solaribus splendidiorē, qui ex nomine eos compellat, duabus pulcherrimis tabellis cohonestavit, Mosais illis lapideis nibilo inferioribus, licet illa vigiliantibus, haec dormientibus, manu ille herili, seruili haec porrigentur; sed ambarum exhibitor unus idemque fuit: licet haec praesens ipse, alias per divinum Angelum exhiberet. Visum est, ut illa legerentur, & legebantur utique. Ex magnus quidem Cosmas ἢ τὸ ἀγγελον κρατῆσα, qua illum qua comprehendendi non poterat, detinens sublimem in aere aquam inscriptum invenit: At divinus Joannes, illud ἐν τὰ Φω σωματικῶς, in sepulchro cum corpore, 293 apud inferos vero cum anima, ut Deus. Hac ubi sic evenere, juvenis ille visus illico evanuit, ipsi somno experrecti, domum odore plenam deprehendunt, & gaudio quammaximo repleti, advocato magistro visa curant, formam juvenis veluti in pictura expriment, tabellarum pulchritudinem prosequuntur: & hisane enunciant, ille audiens in admirationem rapitur. Et haec quidem hac ratione evenere. Quis non horreret ista verba Damascenum, quem patrem? aut divinum nuncium, de haerese reum fieri, & ea praecipue, quam ipse non ἐπιτίθημι, & quasi aliud agens, pluribus in locis oppugnavit, & cum eo tot alios sapientissimos Patres, d) qui eandem sententiam iisdem cum verbis expressere: turbareque Catholicæ Ecclesiae id idem ipsissimis verbis contra recentiorum haereticorum deliria asserentis doctrinam? Annon inter Catholicos certum, probatumque est, post mortem, Christum non totum θεάνθρωπον, ut Christophorus Pelargus contendit, non virtute sua tantum, & effectu redemptionis, ut Bullingerus, & Zuinglius; sed cum anima, corpore interim in monumento per triduum quiescente, inferni latebras, ac profundā, non sepulturam, aut sepulchrum, ut Bucerus ac Beza somniant, non ut damnatorum poenas exfolueret, divinx ultionis severitatem sentiret, & angores, & cruciatus omnibus peccatoribus debitos sustineret, ut Calvinus; sed ut animas*

justo-

d) Apud Petav. X. 3. dogm. Theol. de incarnatione.

in monumento jacet; secundum animam vero inferorum inter claustra versatur, & Latroni in paradysum aditum aperit, incircumscrip̄ta ubique cum nitante divinitate, quæ sp̄tius ullis circumscribi nequit. Quæ non videtur, quam quod ipse de fide orthod. lib. 3. c. 29. dixit ψυχὴν θεωμιθόν, & ipsa Paracletice pag. 77. b. i. p. animam deificatam, unitati conjunctam, divinitati unitam, ut Christi Domini impetum, & illius in animis justorum e carcere eruendis facultatem tenderet, ad inferos descendisse. Tantum ergo abest, ut veritas Apollinaris aut Severi hæresim sapiant, ut sine errore, hæresisque suspitione immutari haud valeant.

Patres etiam Latini id idem comprobant. Augustinus tractatu 3. in Joannem: *Secundum id quod homo erat, anima ejus ipso futura fuerat in inferno, caro in sepulchro: secundum autem id quod deus ubique, & in paradiso.* Vide eundem epist. 57. 77. & 99. Vigiliis lib. 2. contra Eutychem: *Caro ipso die non fuit in paradiso, nec in inferno, sed exanimis jacuit in sepulchro: anima per illud triduum in inferno, non in sepulchro.* Fulgentius ad Trasimundum regem cap. 298

In hoc divinitas Christi virtutem suæ impassibilitatis ostendit, quæ quæ semper, atque ineffabiliter præsens, & secundum animam suam in inferno sine doloribus fuit, & secundum carnem suam in sepulchro sine corruptione jacuit. Et cap. 34. *Humanitas vera Filii Dei, nec tota in sepulchro fuit, nec tota in inferno: sed in sepulchro secundum veram carnem Christus mortuus jacuit; sed secundum animam ad infernum Christus descendit, secundum eandem animam ab inferno ad carnem rediit: secundum divinitatem vero suam, quæ nec loco tenetur, nec sine concluditur, nusquam fuit in sepulchro cum carne: totus in inferno cum anima, ac per hoc nusquam ubique fuit Christus.* Eadem habent Victorinus de Sacramentis lib. 2. cap. 11. Bernardus super Cantica serm. 75. & alii.

IV. Addi potest quod habetur pag. 50. b. i. f. τρέμων τῷ κτῶ καὶ φοβερῶ θεόνω σε χριστὸ παρεσῶτες, οἱ ἀπ' αἰῶνος ἐν νεφελῶν ἀναμύσει δικαιοσύνης σε, καὶ τὴν θεῖαν ἐκδέχονται δικαιοσύνην· τό τε ὄνω ἀνάπαυσον σῶτες τὰς δούλους σε. *Cum trepere horrendo, ac terribili throno tuo Christe assistentes, qui a seculo sunt tui, sententiam expectant justitiæ, & divinum accipiunt, ac justum iudicium. Tunc itaque in requiem servos tuos Salvator accipito.* Videntur namque errorem Græcorum comprobare, qui tradunt defunctorum animas ad diem usque iudicii e) suarum actionum præmia

(CCC)

ex-

e) De hoc dogmate supra p. 136. sq.

te sit agnitus? Epiphani. hæresi 69. contra Arianos. *Omnia suscepit, quo in carne condemnaret peccatum, & in cruce dissolveret maledictionem, & in monumentum sepulchri detraberet corruptionem, & in infernum descendens cum anima in deitate simulum mortis confringeret, & passum erga infernum destrueret. Volebat Deitas omnia perficere, quæ ad Passionis mysterium pertinent, & cum anima descendere ad inferna, ad operandum salutem eorum, qui illic prædormierunt, sanctorum, inquam, Patriarcharum. Theophilus Alexandrinus epist. I. Paschali: Non credibile est, quod ad inferos caro ejus descenderit, vel prudentia, carnis, quæ appellata sit anima inferis apparuerit: sed quod corpus ejus positum in sepulchro sit, & ipse nec de corpore, & sapientia carnis; sed de vera natura nostra anima dixerit, non relinques animam meam. Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus epist. ad Leonem Papam: Credo corpus suum sepultura contraditum incorruptum conservasse, nullo quidem modo ab arcana illa, inexplicabilique unione divinum, esse illud tridui illo intervallo anima fuerit spoliatum. Cum qua anima & ipse quoque ad inferos descendit, usque qui in carne erant spiritibus, quemadmodum Apostolorum corypheus divinus Petrus exponit, resurrectionem predicavit, & redemptionem impertivit. Cyrillus Alexandrinus de recta in Deum fide ad Theodosium Imperatorem: Christi anima, quæ cum illo conjuncta copulataque fuerat, non sua, sed divina virtute, potentiaque nixa ad inferos descendit, spiritibusque ibidem captivis sese exhibuit. Etenim illi, qui vinculis istis conficti detinebantur, exite, ait: cateris vero, qui tenebris operiebantur, revelamini; Titus Bostrensis ad cap. 2. Lucæ: Quomodo hæc Dei, & Domini nostri promissio latroni facta nimirum, Hodie mecum eris in Paradiso, expleta est? Quod Christus Dominus noster sua divinitate implet omnia, & in cruce erat secundum carnem, & in celo secundum divinitatem. De cruce rursum depositus, & in inferno erat secundum animam, & sua nihilominus divinitatis virtute latronem in Paradisum inferrebat.*

Et ne plura congeram, Damascenus ipse orat. de Sabbatho sancto eadem repetit, αὐτὸς ὡς θεὸς ἐν ἕκαστῷ τῶν πατρὶ προσκυνῶμεν, καὶ τῷ πνεύματι, καὶ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος σωματικῶς ἐν μνημείῳ κείμενος, καὶ ψυχικῶς ἐν ταῖς αἰθέραις ἀυλῶν κείμενος, καὶ ληθῆ εἰσιτητὸν ποιῶν τῶν ἐργάσεων συμπαρέσθη ἀπανταχῆ τῷ ἀποεργάσει θεότητι, &c. *Idem in celo ut Deus cum Patre & Spiritu sancto simul adoratur: idem ut homo secundum corpus in*

monumento jacet; secundum animam vero inferorum inter claustra versatur, & Latroni in paradysum aditum aperit, incircumscrip̄ta ubique cum comitante divinitate, qua sp̄tiis ullis circumscribi nequit. Quæ non aliud sunt, quam quod ipse de fide orthod. lib. 3. c. 29. dixit ψυχὴν τοῦ Θεωῦ, & ipsa Paracletice pag. 77. b. x. p. animam deificatam, deitati conjunctam, divinitati unitam, ut Christi Domini imperium, & illius in animis justorum e carcere eruendis facultatem ostenderet, ad inferos descendisse. Tantum ergo abest, ut verba ista Apollinaris aut Severi hæresim sapiant, ut sine errore, hæresisque suspitione immutari haud valeant.

Patres etiam Latini id idem comprobant. Augustinus tractatu 3. in Joannem: *Secundum id quod homo erat, anima ejus ipso die futura fuerat in inferno, caro in sepulchro: secundum autem id quod Deus ubique, & in paradiso.* Vide eundem epist. 57. 77. & 99. Vigilii lib. 2. contra Eutychem: *Caro ipso die non fuit in paradiso, nec in inferno, sed exanimis jacuit in sepulchro: anima per illud triduum in inferno, non in sepulchro.* Fulgentius ad Trasimundum regem cap. 298. 31. *In hoc divinitas Christi virtutem suam impassibilitatis ostendit, qua ubique semper, atque ineffabiliter præsens, & secundum animam suam in inferno sine doloribus fuit, & secundum carnem suam in sepulchro sine corruptione jacuit.* Et cap. 34. *Humanitas vera Filii Dei, nec tota in sepulchro fuit, nec tota in inferno: sed in sepulchro secundum veram carnem Christus mortuus jacuit; sed secundum animam ad infernum Christus descendit, secundum eandem animam ab inferno ad carnem rediit: secundum divinitatem vero suam, qua nec loco tenetur, nec sine concluditur, totus fuit in sepulchro cum carne: totus in inferno cum anima, ac per hoc plenus ubique fuit Christus.* Eadem habent Victorinus de Sacramenti lib. 2. cap. 11. Bernardus super Cantica serm. 75. & alii.

IV. Addi potest quod habetur pag. 50. b. i. f. τρώμω τῶ Φρικτῶ καὶ Φοβερῶ Θεόνω σε Χριστὲ παρῆσῶτες, οἱ ἀπ' αἰῶνος νεκροὶ ψῆφον ἀναμάρτησι δικαιοσύνης σε, καὶ τὴν θείαν ἐκδέχονται δικαιοκρασίαν· τό τε ὄνω ἀνάπαυσον σῶτες τὰς δάλας σε. *Cum tremore horrendo, ac terribili throno tuo Christe assistentes, qui a sæculo sunt mortui, sententiam expectant justitiæ, & divinum accipiunt, ac justum judicium. Tunc itaque in requiem servos tuos Salvator accipito.* Videtur namque errorem Græcorum comprobare, qui tradunt defunctorum animas ad diem usque judicii e) suarum actionum præmia

(Cccc)

ex-

e) De hoc dogmate supra p. 136. f.)

expectare. Detinentur, ajunt, in tertio loco, licet separatim peccatorum, ac justorum animæ; sed quod sententia in eos in extremo judicio dicenda à Servatore nostro, nondum lata est, neque justos visione beata frui, neque impios tormentis infernalibus vexari ideoque expectare diem judicii. Quare cum id teneant Græci, etiamsi in Tropario manifeste non exprimatur, ad majorem cautelam expungendum omnino esset.

Sed alia est Troparii sententia, quod nec verbum quidem de defunctorum præmio, aut pœna facit, sed tantum diem nobis judicii, & Judicis thronum ante oculos ponit, ante quem omnes ab orbe condito defuncti, sive illi pœnis addicti, sive gloria beati, sententiam, quæ justa omnino erit, illam ultimam Judicis expectant, ut perfecta animæ cum corpore beatitate, si boni fuerint, perfruantur, si mali, ad pœnas intrudantur æternas, cum corpore & anima sempiternis temporibus cruciandi. Rogat itaque ut tunc temporis fidelibus ac servis suis Servator requiem elargiatur. Dices frustra id peti, cum beatitatem jam possideant, & sæcure se gloriam conservaturos cum corpore sciant: quis enim quærit quod possidet? Responsio in promptu est, ex Bellarione de Eucharistia sacramento, Deo deditos homines *totos rei amata inberentes zelo quodam timore, ne id quod desiderant, non assequantur, sapiunt eadem ex vero, ac pene incredibili mentis desiderio petere, nec ignorare quidem se jam, quod quærebant adeptos, sed insatiabili quodam amore iterum atque iterum eadem repetere.* Quod variis sacræ Scripturæ locis evidenter probat.

V. Illud quoque similis sortis hominibus non arriserit, ipseque vidi auctores nescio quos Arabes, vel eo solo condemnatos: id ubi ad me refertur, & schedas meas curiosius evolvo, tantum abfuit, ut improbarim ut aliorum etiam Sanctorum dictis confirmatum, verum id esse enunciarim. Pag. 27 b. 2. m. *ὁ γὰρ Ἐμμανὴλ φύσεως μὴ πύλας ἠνοιξεν ὡς Φιλανθρωπῶν, παρθενίας ἢ κλειθρῶν ἢ διέρρηξεν ὡς θεός, ἀλλ' ἔτις ἐκ μήτρας προήλθεν, ὡς ἀκοῆς εἰσῆλθεν.* *Emmanuel enim natura portas ut hominum diligens aperuit, virginitatis vero clustra, ut Deus non dirupit; sed sic è vulva exiit, ut per aurem ingressus est.* Novum siquidem est per aurem Christum intromissum, & conceptionem illius per aurem f) factam fuisse

f) Quando nimirum verba Angeli audivit Maria. *ἀμὰς τῷ ἀπασιμῷ ὁ λογῶσάρξ ἐγένετο,* inquit Anastasius Sinaita serm. I. in annunciat B. Virginis.

fuisse. Quamvis enim Christi omnia grandia sint, & miraculosa & in quibus considerandis ingenia humana hæreant, cum Angelica obtupeſcant, at non immutavit naturæ humanæ leges, neque ordinem alteravit. Quare verosimilius videtur ingressum sibi præparasse, unde exitum habuit, intemeratis semper salvis virginitatis claustris; nec aditus ille in exitu perfectissimus, in ingressu imperfectior fuisset, & quod nascens non dedignatur, non potuit ingrediens eodem loco non habere: & naturalis humiditas dum non officit exeunti, neque officere poterat sese intro injicienti, cum nec auris ipsa semper purgatissima sit, sed sæpius capitis inquinamenti sordescat.

Ego dixerim modum istum conceptionis multo digniorem 301
& pro conditione tanti mysterii sublimiorem, si per digniorem corporis partem, atque excellentiorem efficiatur. Neque natiuitatis & conceptionis eadem est ratio. Qui nascitur Deus est, & homo, corporis crassitie obvolutus, unde necesse fuerit more aliorum hominum, ne novis semper miraculis rem agere cogamur, nasci, nempe exitum sibi parare, unde & alii homines, modo tamen ab illis diverso; illi mole sua, & in foras proruptione tunicas rumpunt, & virginitatis claustra, jam antea patentia ruptaque magis aperiunt, Christus illis non laxis erumpit, & mater se parturisse cognoscit, cum partus molestias, atque incommoda nulla senserit. At concipiendus antequam in uterum introeat, ubi conceptio fieri debet, Deus purus est, potentia infinita, spiritus, nulla corporea mole obductus, quare per omnes sibi partes virginis ingressum parare poterat ad uterum. Qualis vero ea pars fuerit, ignotum nobis est. Patres aliquot, & inter eos Paracletice aurem tradiderunt. Et ne tam absurdus imposterum videatur, habeant sibi Patres, qui eadem formula usi sunt. Orat. in Annunciationem Deiparæ, sive illius auctor sit Chrysostomus, ut Lipomano & aliis, sive Gregorius Thaumaturgus, ut Gerardo Voslio placet, cujus initium, πάλιν χαρᾶς εὐαγγέλιον ὁ τοῖς Σεραφίμ ἀφειρηθη, ὁ πάσαις ταῖς ἑρηνίαις δυνάμεσιν ἀκατανόητος, ἰδικήσων ἰσχυρὰν ἐπαγγελίαν κόρη, αὐτοπρόσωπον παρθεῖαν μὴνύει, μᾶλλον ἢ εἰσοδὸν δι' ἀκοῆς ὑπὸ γένεταί, καὶ ὅ τὴν Εὐὰν καταδικάσας τὴν αὐτῆς θυγατέρα, τοσαύτον δοξάζει ἐπέγειναι λέγει γὰρ ἐτοίμασαί μοι τ' ἀκοῆς τὰς εἰσοδὸς. *Quem Seraphim inceneri nequeunt, quem cuncta virtutes caelestes*

(CCCC) 2

com-

comprehendere intellectu non valens, is suum promissis congressum puella, suaque ipsius persona aduentum denunciavit, imo vero ingressum per auditum pollicetur. Et qui Evam condemnavit, ejus filiam tantopere glorificare contendit, ait enim, 'paret mihi auditus ingressum.' Cyrus Episcopus Cotyzi in Phrygia apud Nicephorum Callistum lib. 14. cap. 46. & Chronicon Alexandrinum pro concione dixit, ἀδελφοὶ ἡ γεννησις ἔστι θεῶ καὶ σωτηρία ἡμῶν ἰησοῦ Χριστοῦ σιωπῇ τιμάσθω, ὅτι ἀκοῇ μόνον συνελήφθη ἐν τῇ αἰγία παρθένω. λόγος γὰρ αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τὰς αἰῶνας, ἀμήν. *Frares, Natus Domini nostri Jesu Christi silentio colatur, quia auditu tantum in sancta Virgine conceptus est, erat enim Verbum ipsi gloria in secula. Amen.* Proclus Patriarcha Constantinopolitanus de incarnatione Domini: ὅτι ἡ αἰγία παρθένος τὴν γαστέρα ἐκίχρα, ὃ ἦ λόγος δι' ἀκοῆς εἰσπηδήσας, τὸ ἦ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν ναὸν ἐξωπλάσσει. *Quando sancta quidem Virgo suum commodavit uterum, Verbum per aurem est illatum, & Spiritus sanctus vivum efformavit templum.* Augustinus in Appendice de diversis sermon. 22. 10. de tempore in Natale Domini: *Sancta credidit, sancta concepit, sanctior efficitur post partum. Illic fuit paralympba credulitas, Deus per Angelum loquebatur, & Virgo per aurem impregnabatur.* Fulgentius, vel Severinus apud Augustinum in Appendice de diversis ferm. 24. qui est de Natali Domini, & fuit 15. de tempore: *Angelus sermonem ejecit, & Christum Virgo concepit. o conjunctio sine sordibus facta, ubi maritus sermo est, & uxor auricula* Felix Papa Romanus ad Petrum Antiochenum: ὁ γὰρ ἔπασις ἐν-πρόσας, καὶ θεὸς λόγος δι' ἀκοῆς εἰσπηδήσας τῇ αἰγίᾳ παρθένω μουσικῶς τὴν κυσφορίαν ἐργάσατο. *Patris enim intimum substantiale Verbum ac Deus per sancte Virginis aures illatum, conceptionem ineffabiliter operatum est.*

VI. Nec minoris momenti fuerit, quod de Praecursore non uno in loco narrat, eum scilicet post mortem in infernis Christum praedicasse, nunciasseque prope jam esse salutem, ac vitam. Pag. 12. a. I. νεκρῶς τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐλευσομένην ἐκήρυξας πρόδρομα. *Defunctis vitam postquam futuram praedicasti Praecursor.* Ibidem b. 2. f. νεκροὶ εὐηγγελιοθήσαν τὸ φῶς, τὸ ἐκ φωτός λάμψαν ἐπὶ γῆς φωτίσθαι μακάριοι. *Mortuis annuntiatum est lumen, quod ex lumine super terram innotuerat lumine tuo beate.* Et pag. 59. b. i. p. τὴν ζωὴν τοῖς ἐν ἅδῃ πνεύμασι θεῶ ἐγγίζσαν προμήνυσας προφήτα τὴν ἐμὴν ζω-

ζώωσον νεκρωμένην ψυχὴν. *Qui vitam iis, qui apud inferos erant
divino spiritu, jam proximam denunciasti, meam vivifica demortuam ani-
mam.* Nec alienus est ab hac sententia Nicephorus callistus Hist.
Eccl. lib. I. cap. 19. ἐπεὶ δ' ἔχρησεν, ὡς περ τοῖς ἐν σώμασι τὴν ἔσω μὲν
Χριστὸν παρυσίαν ἐκήρυξαν, ἢ ἐν γλῶσσο ἢ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἢ καὶ τῶν αἰθῶν
γενεῶν, καὶ κείσε δὲι προαναγγεῖλαι ταῖς ἐκεί καθευρωμέναις ψυχαῖς 304
τὴν διὰ πίστεως ὅσον ἤδη ἐσομένην σωτηρίαν, καὶ ἀπολύτρωσιν. Et in-
fra cap. 21. ὁ μὲν ἔν Ιωάννης ἔτω καὶ τοῖς ἐν αἰθῶν προδρομῶν ἱετο,
καὶ τοῖς ἐκείσε τὴν παρυσίαν κηρύξαν Χριστὸν. *Quandoquidem vero
decebat, quemadmodum iis, qui in corporibus versantes vivunt, corpora-
lem Christi presentiam predicaverat, quo ei opus minusque tale omni ex
parte perfectum constaret: ut ad inferos quoque mearet, & ibi etiam ani-
mabus conclusis jamjam per fidem advenientem salutem, & liberationem
annunciaret.* Et, Itaque Joannes etiam iis, qui apud inferos erant, Prae-
cursor advenit, presentiam ibi quoque Christi annuncians. Et ante eum
Anastafius Sinaita in Odego quaest. III. μηδαμῶς ἀναθεματίσης ἀν-
θρώπων πρὸ τ' ἐπιδημίας Χριστὸν τελετήσαντα, καὶ ἐν τῶν αἰθῶν πρὸς
ἅπαντα καὶ μόνον ἐγένετο τὸ Χριστὸν κήρυγμα. προλαβὼν γὰρ Ιωάννης ὁ
πρόδρομος ἐκήρυξε κακῶς τὸν Χριστὸν. *Nequaquam diris devotibus
hominem qui ante Christi adventum defunctus est; nam apud inferos pre-
dicatio semel, nec ultra pervenit: praecipuans enim Joannes Praecursor Chri-
stum illuc predicavit.* Vides ergo Joannem non in terra solummo-
do Christi, sed apud inferos etiam Praecurforem? quidam ne id
sine divinarum literarum auctoritate affirmare viderentur, ver-
ba illa Lucæ, *Tu es qui venturus es*, ita exponebant: Tu es qui in
infernum venturus es, ad illos, qui in tenebris sunt, liberandos,
ut illis tanquam qui ante te mortem oppetiturus sum, prænun-
ciam, an alium expectamus: Horum sententiam refert, & rejicit
Author Catena Græcæ in Lucam, in illa verba: *Ἰνὸς φασιν ὅτι* 305
*ἐπειδὴ ἐμελλεν ὁ Ιωάννης πρὸ τ' ἡμῶν σαυρῶν τὸν ἐκ τ' Ἡρώδου θάνατον
ὑπομένειν, ὡς προάγγελος ἐρωτᾷ εἰ αὐτὸς ἤξει κακῶς λυτρωσάμενος
τὰς ἐν αἰθῶν, καὶ τὸ χαρίον ἔτω ἔτιως ἐξηγήσαντο. σὸ εἰ ὁ εἰς αἰθῶν μέλ-
λων ἐρχεσθαι ἵνα ἐλευθερώσῃ τὰς ἐν σκοτῶν, ὅπως κηρύξω ἔτω τοῖς
ἐν αἰθῶν ὡς ἐροῦμεν σε, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν. ἀποβλήσῃ ἢ πάν-
τελῶς ἢ τοιαύτη δόξα. ἤδει μὲν γὰρ ὁ Ιωάννης τὴν εἰς αἰθῶν καὶ θοδὸν τ'
Χριστὸν. πλὴν ἡδομῆς ἢ θεοπνευστος γραφὴ ἔτω ἡμῖν παρέδωκεν, ὅτι
καὶ τοῖς ἐν αἰθῶν πνεύμασι προκατ' ἠγγεῖλεν ὁ θεοπνευστος βαπτιστὴς τ' σω-
τηρ*

Τῆς ἑξῆς ἰν ἄφ. ξν. Quidam ajunt, cum Joannes ante praesentiam eva-
 cem mortem ab Herode sustinere deberet, veluti praenuntium interrogat: si
 ipse eo venturus est, eos qui in inferno erant, liberaturus, & locum bap-
 tista interpretati sunt. Tu es qui ad inferos venturus es, eos, qui in te-
 nebris degunt, liberaturus, ut illi id praenuntiem, tanquam qui ante te
 mortem obibo, an alium expectamus. Sed hac opinio omnino rejicienda
 est. Joannes enim ad inferos Christi descensum (at novitas; & pacifi-
 cum cum nunquam ullo in loco divinitus inspirata Scriptura nobis tradi-
 derit is qui apud inferos desinebantur spiritibus divinis Baptista Bap-
 tista adventum praenuntiasse. Non nego Christi descensum ad in-
 306 feros scivisse Baptistam. Quare ergo quaerit a Christo ob illam
 eandem rationem, qua quaerit scire id quod ipse Catanz auctor,
 vel alii loci interpretes dicunt. Namque quamvis id quod quaere-
 bat aliud, ita ipsis asserentibus fit: id tamen optime callebat Joan-
 nes. Quare ergo id quaerit a Christo? responsum suum ipsi ha-
 beant pro hac sententia. Quid porro refert, si de hac praedicatione
 inferna nihil Scriptura tradiderit? Quot sunt, quae ipsi credi-
 mus, & certo tenemus, de quibus nulla in Scriptura mentio habe-
 tur? An omnia Scriptura debuit scribere? Impugnator opinio-
 nem debebat arguere, si quid in ea erat, quod contra Scripturam
 foret; tunc namque prevaleret Scriptura. Propter illius solum
 silentium dicta aliorum rejicienda non sunt, de Joanne praecipue,
 cum id quoque de aliis affirmatum sciamus. Photius Patriarcha
 Constantinopolitanus in Amphilochii cap. 1, 6. de Simeone Ju-
 sto apud Lucam: ἀλίκα ἢ μέλα ἡ σαρκίαν ἐφωτίσθη καὶ αλιπὴν
 μὴ ἐπὶ τὸ σῆμα. εὐαγγελιστὸς ἢ καὶ τὴν ἐν αἵμα σαρκίαν,
 καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν. Sed quanto magis quam citissime salus immineret, de-
 serere carnem exoptabas, & is qui apud inferos erant, salutem & re-
 demptionem remunciare.

VII. De Cruce illud quoque considerandum est, ait cru-
 cem Domini ex cupresso, pinu, & cedro g) compactam fuisse.
 Pag. 41. a. I. m. ἡσθαδὴς ὑψύμην ἐν κυπαρίσσω διαπέρα, καὶ τὴ
 πευκη, καὶ κεδρὸν δι' ἀγαθότητος. Vides es exalatus Dominus in cu-
 presso, & pinu, & cedro propter bonitatem. Pag. 62. a. I. ἔ. ἡσθαδὴς

g) Opinio haec invaluit ex accommodatione loci Isaia LX. 13. & gloria Libani ad te
 veniet in cyprisso & pinu, & cedro simul, & glorificatur lapis sanctus
 meus.

ρίσῳ καὶ πεύκῃ καὶ κέδρῳ ὑψώθη ὁ ἄμνος ἔ θεῶ. *In cypresso & pi-
nu, & cedro exaltatus est agnus Dei.* Pag. 69. b. 2. p. κέδρῳ ἀνυψώθη,
πέυκῃ τε καὶ κυπαρίσῳ δεσπόζα. *Cedro exaltatus es, & pinu, & cu-
presso Domine.* Pag. 158. a. I. m. ἡ ἐκκλησία βοᾷ σοι Χριστέ ὁ θεὸς ἐν 307
πέυκῃ, καὶ κέδρῳ, καὶ κυπαρίσῳ προσκυνῶσα σε. *Ecclesia clamat ad
te Christe Deus in pinu, & cedro, & cypresso adorans te.* Hæc non
placebunt tradentibus nihil certo constare, ex quo ligno crux Do-
mini confecta fuerit, licet alios habeant auctores, Bedam in col-
lectaneis, Joannem Chrysoctomum de veneratione crucis, Ale-
xandrum Monachum, Anastasium Sinaitam, Joannem Cantacu-
zenum, quorum dicta refert Gretserus, & examinat lib. I. de cru-
ce cap. 5. His adde Nicolaum Metropolitam Corcyrensem: ἐν
σοὶ με σώζει προπαγείς ὁ δεσπότης ἱὼ πνευκοκέδρῳ, καὶ κυπαρισσο-
ξύλω. *In te me saluat affixus Dominus ex pinu, cedro, & cypresso lig-
no.* Et Michaëlem Psellum in expositione illius dicti, *Pulchra forma-
sum.* κάλλη ἢ τῶν ὄρεων ὁ σταυρὸς πέφυκεν. εἰ γὰρ αἰς ὅτ' ἱστορίας λόγῳ
ἔχει ἐκ' πεύκης, καὶ κέδρου, καὶ κυπαρίτῃς συμπέπηκται. κάλλη ἢ
ταῦτα εἰς τῶν Φυομένων ἐν ὄρεσι, ἔστο μὲν φύλλοις κομῶντα πυκνοῖς.
ἔστο ἢ ἐπὶ πολὺ ἔ' αἰετῶ ἀνατενόμενα, ἀπὸ ταῦτα κάλλη τῶν ὄρεων
ἵε νικοποιὸν ὄπλον ἀνόμασαι. *Pulchritudines vero montium crux est,
siquidem, ut historiis narratur ex pinu, cedro, & cypresso compacta est,
que eorum, que nascuntur in montibus, pulchritudines sunt, tum quod fre-
quentibus foliis vernant, tum quod in multum aëris se extendunt. Pro-
pterea pulchritudines montium armatura victoriam afferens nomen ha-
buit.* In tanta antiquitate, & rerum ignorance traditio recepta,
testimonioque Patrum confirmata à scripturis non dissonans, licet 398
nonnullis improbabilis videatur, non ideo tamen rejicienda est,
cum potuerit esse, & forte fuit; eoque potissimum, cum ex altera
parte sciamus multa falsa esse probabiliora veris. Quod vero in
tot Patribus non improbat, non video cur in Paracletica impro-
bari debeat, expungique.

VIII. Et hæc quidem quemadmodum & nonnulla alia, qui
morose aliorum studia respuunt. Sunt tamen in hoc eodem libro,
quæ sine gravi censura præteriri non possunt, immo expungi de-
bent, partim cum jam recensitis libris communia, partim singu-
laria: utraque nos examinabimus. Communia cum aliis sunt;
Primum, Christum Dominum descensu suo ad inferos, om-
nes

mnes h)quotquot ab orbe condito, & Adamo ipso fuerunt homines a pœnis illis, & potestate dæmonis liberasse, hinc verbulo aliquando σκυλεύσαι τον ἄδην, spoliare, prædari, omnia fusque deque ponere, quemadmodum in direptione urbium fit, ejusque dominium in se transferre sæpissime utitur. Pag. 4. a. 2. f. τον ἄδην ἐσκύλευσε Χριστός, ὡς μόνος κραταῖος καὶ δυνατός. *Infernum spoliavit Christus, tanquam solus fortis & potens.* aliquando κενώσαι, exinanire, evacuare, ita omnia arripere, ut in eo, in quo prius fuerant, nihil modo reliquum fit. Pag. 31. a. 1. p. ἐρημώσας ἄδης καὶ ἀπορρώσας θανάτου γεγονός ἐνός, ὃν πολὺν γὰρ πλῆτον ἐδησαύρισεν εἰς ὑπὲρ πάντων ἡμῶν ὁ Χριστός ἐκένωσεν. *Desertum infernum atque inopis propter mortem unius factum est: quas enim multas divitias sibi congefferat, omnes pro nobis omnibus Christus exhaustit.* pag. 78. a. 2. m. ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, καὶ ἄδης κενώσας πρὸν τὸν πολυάνθρωπον πλῆτον. *Qui resurrexisti a mortuis, & inferni ante divitias, qua ex multorum hominum numero constabant, evacuasti.* Aliquando τὴν ἀπ' αἰῶνος θανάτου, τὴν ἀπ' αἰῶνος νεκρῶν, πάντας τὴν ἀπ' αἰῶνος δεσμῶν, τὴν ἀπ' αἰῶνος ψυχῶν. *Omnes nempe qui a seculo mortui sunt, & apud inferos vinculis addicebantur.* pag. 4. a. 2. m. σὺ συνήγαγας τὴν ἀπ' αἰῶνος θανάτου. *Tu collegisti eos, qui a seculo mortui fuerant.* Et infra: καὶ φθαρέντας συνήγαγε πάντας. *Et corruptos omnes collegisti.* pag. 75. a. 1. f. καὶ κατελθὼν ἐν τῷ ἄδῃ τὴν ἀπ' αἰῶνων δεσμῶν ἠλευθέρωσας. *Et descendens ad inferos, qui a seculis vinculis obstrictebant, liberasti.* Pag. 77. a. 2. m. καὶ πύλας ἀνεπέτασας ἄδης τῶν ἀπ' αἰῶνων ψυχῶν. *Et fores aperuisti inferorum animabus, que a seculis ibi detinebantur.* Pag. 79. a. 2. f. καὶ λόγιδοίς ἐν τοῖς νεκροῖς, τὸν ἐκείνου τυράννον ἐδήσας, ρυσάμενος ἀπαντας ἐκ δεσμῶν & ἄδης τῷ ἀναστῆσει σου. *Et reputatus mortuus, tyrannum apud eos ligasti, liberans omnes ex vinculis inferni tua resurrectione.* Pag. 101. a. 1. f. κάτω τὴν ἀπ' αἰῶνος νεκρῶν ἐξανάτησας. *Inferne eos, qui a seculo mortui erant exsuscitasti.* Pag. 102. a. 2. p. ὡς κατήλθεν ὁ σωτήρ πρὸς τὴν δεσμίαν ὡς θνήσκων, συνανέτησάν αὐτῷ οἱ ἀπ' αἰῶνος θανόντες. *Ut descendis*

h) Ex illis ipsis quæ supra p. 242. sq. disputavit Allatius, repetitque paullo infra p. 320. sq. perspicue apparet Græcos hoc non de aliis velle intellectum quam iis qui in vita innocenter vixerent & Christo apud inferos prædicanti fidem habuissent, vel es fuissent conditione qua latinæ Ecclesiæ doctores ajunt extitisse pios & sanctos V. T. quos in limbo Patrum collocant. Ab hoc de limbo Patrum placito illud Græcorum dogma solis vocabulis discrepat.

Servator ad vinculos, resurrexerunt cum eo qui a seculo erant mortui.

Pag. 104. a. 1. f. καὶ συνήγειρας τῶς ἀπ' αἰῶνος θανάτους. *Et defun-*

ctos à seculo collegisti. Pag. 127. b. 2. p. καὶ εἰς αἴθρη φοιτήσας ὅλον συν-

ήγειρας κείδμον Χριστὸν ἐν σαρκὶ τῶν ἀνθρώπων. Et ad inferos

abiens univesum collegisti jacens Chrifte in putredine genui humanum.

Pag. 128. b. 1. f. ἀδὲ πύλας καὶ μοχλὸς συντρίψας ζωοδοτὰ, ἀνέ-

στησας ἀπαντας. Inferni portas & velles conterens, vita largitor, exsu-

scitasti omnes. Pag. 151. a. 2. f. καὶ συνήγειρας νεκρὸς τῶς ἀπ' αἰῶν

ἐν σκοτει καθεύδοντας. Et congregasti mortuos, qui à seculo in tenebris

dormiebant. Pag. 173. a. 2. f. ὅθεν ἀνέστησαν αἱ ἀπ' αἰῶνος δεσμῶται

κραυγάζοντες. Propterea surrexerunt qui a seculo vinculis compediaban-

tur, clamantes. Pag. 194. a. 2. m. λέλυται αἴθρη ὁ πικρὸς καταλύσαν-

τος αἴθρον σὲ Φιλάνθρωπε, καὶ ἀναστήσῃς τῶς ἀπ' αἰῶνος ἐλεῖ

καθεύδοντας. Dissolutum est infernum amatum, cum tu humane cum

defruixisses, & liberasses eos, qui ibi à seculo dormiebant. Pag. 136. a. 2.

m. ἐδέσμη χιῶνας σὲ λαὸς ὡδάνομος, καὶ δεσμῶται αἰλυτων σῶτες

δεσμῶν πάντες ἀπελύοντο. Vinciebant manum tuam populus iniquus &

vinculis colligati indissolubilibus, Servator, omnes soluebantur.

Et quod magis mirandum est, sunt Patres, qui ididem

apertissime enunciant. Joannes Chrysoctomus orat. in Cæme-

terii appellationem, & in Crucem Domini: ἔγω καὶ ὁ Χριστὸς

ἐποίησε τὸν λήσαντος καὶ τὸν δεσμοφύλακα τὸν ἀξίβηλον ὁμῶς καὶ τὸν

θάνατον ἀπὸ θανάτου αὐτῶν θῆσας, καὶ τὸν πλεῖστον πᾶντα, τῶν ἀν-

θρώπων λέγω τὸ γένος, μέρηγαγεν εἰς τὰ ἱερῆα τὰ βασιλικά. ἔγω

καὶ Παῦλος δηλῶ λέγων. Sic & Chrystus fecit, principem illam præ-

donum, & carceris custodem diabolum simul & mortem, cum per propri-

am mortem vinxisset, omnes divitias, humanum, inquam, genus translu-

lit in araria regia. Hoc & Paulus indicat, cum ait. Proclus Pa-

triarcha Constantinopolitanus orat. de Passione Domini: σήμερον

αἱ ἐξ αἰῶν ἤλυθον θῆσαν ὄλοι. Hodie ii, qui a seculo fuerant ser-

vi in libertatem vindicati sunt. Et infra: ὦ καθεύδον ἐν αἴθρῃ τῶν ἐξ

αἰῶν νεκρωθέντων ἀνοδοῦ γεφυρα πρὸς ἀναβίωσιν. o ad inferos de-

scensum iis, qui a seculo mortui erant ascensionis pontem ad redinonam

viam. Et infra: ὡς θάνατον καταργήσαι, καὶ τὸν αἴθρη σκυλεύσαι,

καὶ τῶς ἀπ' αἰῶν νεκρὸς ζωοποιήσαι. Ut mortem destruas, solice

infernum, & mortuos a seculo vivifices. Theodorus Studita orat.

Catechet. in Dominicam Pasche: κατήγγησε τῶ ζωοποιῶ αὐτῶ θά-

(Dddd)

νάτω

310

311

νάτω τὸν θάνατον, καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ αἵθρῳ τῶν δεσμῶν ἀπελύθησαν, ἠνέωξε τὸν ᾠφείδισον, καὶ πᾶσιν αὐτῶν εἰσηλὸν ἀπαργάσασθαι. *Vincula sua morte mortem destruxit, & omnes qui in inferno erant a vinculis liberati sunt, aperuit paradysum, & omnibus in illam aditus aperuit.* Et infra: οἱ ἀπὸ γῆς εἰς ἕραντες ἀνατρέχουσιν οἱ ἐν τῷ αἵθρῳ ἔλασθον τῶν δεσμῶν τῆς ἀβύσσου. Et, ἕτος καὶ νῦν ἀπολυμῶντος ἕωσεν, νεκρωθέντας ἐζώωσε, καὶ τῆς ἀβύσσου τυραννίδος ἀφείλετο. *Qui e terra sunt in caelum cursitant, qui in inferno, a diaboli vinculis liberantur.* Et, *Hic & eos, qui nunc male perduntur salvavit, deponentes in vitam vindicavit, & a diaboli tyrannide exemis.* Josephus Bryennius orat. de Domini crucifixione: ἐταύθησα ἀναστήτη, ἀπὸ αἰῶνος ἦλθεν ὁ μόνος ἐλευθερὸς ἐν νεκροῖς, ἵνα λύσῃ τὰς ἀπὸ αἰῶνος τῶν νεκρῶν κατεχομένους. *Servatus est, ut resurgeret, in infernum descenderet filius inter mortuos liber, ut solveret eos, qui a saeculo ibidem detinebantur.*

312

Infernum itaque spoliavit, extractisque iis, qui in illis commorabantur exhaustis, extractis, inquam, omnibus hominibus, mortuis omnibus, cunctisque a saeculo, genere humano universo, Adamo cum subsecuto ab eodem genere universum diaboli regiam inanem, desertamque reliquit; quod absurdissimum est, & a Christiana pietate abhorrens: Christus enim non omnia, sed minimam demortuorum partem, eamque sanctorum eduxit.

Si dicant ex Chrysostomo orat. in Cœmeterii appellationem, & Crucem Domini, resurrectionem hic non proprie, sed metaphorice sumi, pro somno atque sopore videlicet, nam ante Christi adventum mors nomen mortis habebat, & infernus vocabatur, at postquam Christus pro mundi vita mortem subit, non amplius vocatur mors, mors, sed somnus & dormitio. Dormitionem appellari testantur illa Domini verba, *Lazarus amicum nostrum dormit*; non enim dixit, mortuus est, quamvis reverentissimus esset; Respondebimus hoc in loco non agi de Historia, sed de sententia Tropologica; & Paracletice manifesto insinuat, omnes quotquot fuerunt homines a condito orbe demortui, ad resurrectionem revocatos. Quod dictum absurdum omnibus modis est, & Catholicis auribus in auditum.

Patribus, qui id idem videntur asserere, cum de hac re tractatum non scribam, nolo respondere. Patres multa dixerunt, i)

i) Vera atque ingenua de Patrum scriptis & auctoritate confessio.

& mox

& monumentis editis fasfi sunt, quæ cum recta Ecclesiæ norma non conveniunt: Illa tamen legi permittuntur, quod nullum incommodum afferant. Non enim sacra Scriptura sunt, quæ omnino est infallibilis, & sempiternæ veritatis, in quo à dictis Patribus differt. Ealicet permittantur in Patribus, in Ecclesiasticis libris ingerenda non sunt, cum quidquid in Ecclesia legitur, palamque omnibus proponitur, quasi dictis ipsis Sanctorum majorem præ se ferat auctoritatem, magis afficiat, animumque ad sui obsequium trahat, ideoque prohibetur, ne auribus aliorum ingeratur, quod extra Ecclesiam permetteretur. Multa porro esse in Patribus, quæ minus ab Ecclesia probantur, ex Græcorum Magistris recentioribus, quando cum eis sermonem habeam, probabo. Georgius Corcyrensis Metropolita: προφασίζονται ὅτι Ἀμβρόσιος ἔως εἰρήκεν ἐν ταῖς αὐτῆς λόγοις. ἔτι ὁ Ἀυγουστῖνος καὶ Ἱερώνυμος, ὑπὲρ ὧν ἀπαλογήσονται, ὡς ἡ νενοθεύκασιν τὰς ἱερῶν συγγραφὰς τινες, ἢ καὶ εἰκονομαίαν ἴσως εἰρήκασιν, ἢ καὶ ὁ μέγας ἐχρησάθη Βασίλειος παρ' ἐαυτοῦ Φυλακίων ἀρχιεπίσκοπος ἀπόρρητον ἔπαναγίαν πνεύματος τὴν θεολογίαν, ἢ καὶ ἡ ἀκριβείας ὡς ἀνθρώποι παρεσύρησαν, ὁ πολλοὶ πεπρόνθασιν τῶν μεγάλων ἐν ἡμῖν, ὡς Ἀλεξανδρείας Διονύσιος, καὶ Μεθόδιος ὁ Πατάρων, καὶ Κλήμης ὁ Στρωματεύς, καὶ Πιρίσιος, καὶ Πάμφιλος, καὶ Θεογνώστος, καὶ Βιερναῖος, καὶ Ἰππόλυτος ὁ αὐτῆς μαθητῆς. τινὰς γὰρ αὐτῶν ῥήσεις ἐκ ἀποδοχόμεθα, καὶ τοὶ τ' ἄλλασφόδρα θαυμάζοντες. *Causam addunt, Ambrosium in temptationibus de coita locutum fuisse, item Augustinum & Hieronymum, pro quibus re-* 314
spondendum est; vel eorum monumenta à quibusdam falsata fuisse, vel ita tempore ferente, & data opera locutos, quod & magnus usurpavit Basilus apud semetipsum ad tempus præscriptum, occultam sancti Spiritus Theologiam conservans. Vel etiam ab exquisita illa doctrina norma, uti homines recessisse; quod multi quidem, iique ex magnis, in quibusdam perperissi sunt, ut Alexandrus Dionysius, Methodius Patareus, Clemens Stromateus, Pierius, Pamphilus, Theognostus, Irenæus, & Hippolytus ejus discipulus: quædam enim eorundem sententias non recipimus, licet reliqua ipsorum magna in admiratione habeamus. Vide si vis Georgium Scholarium de procesione Spiritus sancti contra Latinos cap. 10. Barlaamum Monachum de Purgatorio, & Joannem Beccum orat. 2. partim apologetica, partim contradictoria de nonnullis dictis

(Dddd) 2

la-

facrę Scripturę male expositis. Non sequitur itaque, Nonnulli Patres dixerunt, ergo verum est, ergo probari debet, & in Ecclesia tanquam verum Christi fidelibus, ut illi assensum præbeant, proponi. Quinimo si falsum in Ecclesia recitatur, licet aliqui Patres illud ipsum asserant, dictis dictorum Patrum non obstantibus reprobandum, expugnandumque est. Præter enim divinam Scripturam, & communem consensum Ecclesię, nemo alius infallibilitatem sibi vindicat. Aurea sunt Nicetę Byzantini Philo-

315
 φωνήν ἢ διευθετήσας τῆ σὴν ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν ταῖς τὰ νῦν λέγομεν, ἢ καὶ ἀπλῶς καὶ ὡς ἐστὶν· οὐδὲ σε μαρτυρίας πατέρων περὶ πίστεως καὶ δογμάτων ἀναλέγεσθαι. ἐπεὶ καὶ τὰς θείας πατέρας ἐγκλήμασι περιγράψουσας, καὶ σὶ ἀσπὴ εἰς τὸν ἑπίστεως λόγον ἢ διδραστήσεις. πολλὰ γὰρ τοῖς πατέρας πρὸς κατὰ ἑαυτοὺς, ἢτοι κατὰ μετὰφορὰν ἢ ὁμοιωμαίαν, ἢ ἀντιπροσώπων, ἢ ἄλλως οὕτως εἰς ἐν εὐρεῖν λέγοντας, καὶ ἢ μόνον ἴσῃ, ἀλλὰ καὶ αἰθερίας γραφῆσιν ἢ σιωπηθῆνα ἕως τὰ ὀνόματα μετὰχρησθῆσαι, καὶ θῶν καὶ ἀπὸ τῶν μακαρίων Κύριλλον ἴσῃ ὑποστάσεις ἀπὸ τῶν φύσεων, καὶ τῶν φύσεων ἀπὸ τῶν ὑποστάσεων ἐκλαμβάνουσα. οἷον Θεοῦ ἢ τῆ διακρίσεως ὑποστάσεις. ἢ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει, ἀσύγχρησι μετὰχρησῶν αἰθερίας, ἢ γὰρ ὑποστάσεις. ὁ, ἴσῃ μέγας Ἀθανάσιος καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν Χριστὸν δύο διὰχρησίζεταί. εἰ μὴ ἴσῃ ἔτο ἔπει, οὐ κατὰχρησῶν τῆ πατρίδος ἐρρήθη, αὐτὸς ἴσῃ αἰθερίας ἀπαφῆσιν, ἢ ἀπὸ τῶν τῶν λόγων ἀναλεγομένων χησῆσαι, ἐαυτὸν τε καὶ ἄλλως μετὰχρησῶν ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ τὰς τοιαύτας χησῆσαι, εἰ τις βύλοιον οὐτῶν θεῶν πατέρων ἀναλέγεσθαι, οἷον νομοθεσίαν περὶ τινῶν πραγμάτων, καὶ ἔροθεσίαν εὐρισκομένης, ἢ ἴσῃ οὐκ αἰσῆν γνῶσιν ἀνεκκαθῆσθαι οἷον ἐστὶ τὸ περὶ ἕσῃ καὶ ὑποστάσεων ὄνομα ἀπὸ τῶν πατέρων λαβῶν ἀσῆσιν ταύτην ἐχοῖσα τῶν ἀσῆσιν πρὸς ἄλλῃ, ἢ ἴσῃ τὸ καινὸν πρὸς τὸ κατὰ ἕσῃ, ἢ καὶ αὐτὸς κατὰχρησῶν ἐν ἕσῃ ὅτι πλείστοις αὐτῶν συγγράμμασι ἀσῆσιν κυρίως, ἢ ἴσῃ ἀσῆσῃ κατὰχρησῶν. ἢ καὶ ἐν οἷς συμφορῶν οἱ πλείστοι τῶν πατέρων γνῶσιν, ἢ καὶ σιωπηθῆναι ἐκρυβῆναι, ἀλλὰ μὴ τῶ ἐξοδῶν ἀσῆσιν, ἢ πάλιν ἀν ἴσῃ κατὰ τὴν ἐρρήθῃ, καὶ ἀσῆσῃ ἀσῆσῃ κατὰ 316 χησῆσαι λέξεσιν ὑπὸ ὑμετέρων νοημάτων πρὸς ἔτο ἀσῆσῃ, ἢ καὶ μὴ πρὸχρησῶν ἔχων τὴν ἐπιτηδαιότητα, ἢ καὶ τισιν τῶν ἐπὶ τῶν ἀσῆσῃ

Διαίδη, καὶ κατ' ἄλλας ἢ προφάσεις τῶν ὀνομάτων ἀκριβείας
 μὴ φροντίσει, ἔδει ἐκ τῶν τοιούτων χρήσεις ἀναλέγεσθαι, ἀλλ' ὡς ἀνό-
 πω ἐφαίδη. *Tua itaque prospicientes gloria in his quoque nunc dici-
 mus, haud opus esse te temere, & ut sese occasio tulerit, de fide, & dog-
 matibus Patrum testimonia colligere; tunc enim & divinos Patres
 probro afficies, nec te inculpatum in fidei ratione conservaveris. Mul-
 ta siquidem apud Patres vel abusu, vel metaphora, vel aquivocatione,
 vel è contrario, vel alio quopiam modo dicta esse reperies: neque id tan-
 tummodo, verum & divina littera, & usui sic nomina usurpat. Et vi-
 detis ipsum etiam beatum Cyrillum hypostases pro naturis, & naturas
 pro hypostasibus usurpantem, & rursus in idem dicit, inconfusa per-
 sonas duas in Christo esse contendit. Et nisi quis dixerit, Patres simi-
 lia per abusionem dixisse; nō ille hos eodem haeticos enunciabit, &
 ex huiusmodi tractatibus sententias legens sibi metipso, aliisque ma-
 ximo erit nocumento. Verumtamen opus est, similes sententias, si cui
 in animo est, ex divinis Patribus colligere, ab iis dum de rebus tan-
 quam legem ferentes, aut desinientes, vel propriam sententiam enun-
 ciantes verba faciunt, eligere, ut fuerit natura & hypostasos nomen,
 à magno Basilio determinatum, ea inter sese differentia discerni, qua
 commune & singulare secernitur; vel dum iidem ipsi rem abutentes,
 in aliis tamen iisque plurimis scriptis exponunt, quod alibi abusi sunt; 317
 vel ab iis, in quibus plures ex Patribus concordant, vel tandem per Sy-
 nodum aliquam determinatum est; sed non ex exotericis sermonibus,
 in quibus sapius quispiam, dum res interpretatur sequitur se gerens di-
 ctionibus abutitur, à nostra intelligentia ad id adaptus; vel quod
 promptam non habuerit habilitatem, vel quod, dum se adversariis opo-
 nit, aliis etiam ex causis de exacta verborum discussionem minus cogi-
 tavit. Non itaque ex his sententia seligenda sunt, sed ex illis quae su-
 pra diximus. Quomodo vero Patres legendi sunt absque offen-
 sione, vide Evlogium Episcopum Alexandrinum apud Photium
 tomem. 225.*

*Secundum est, omnes homines, k) qui in monumentis erant
 (Dddd) 3 ad*

k) Hoc iterum non de omnibus omnino hominibus, sed omnibus quorum animae ex
 inferis à CHRISTO liberatae erant, intelligere possunt Graeci. Aperta autem
 sepul-

ad vitam vindicasse. Pag. I. b. 2. f. καὶ τὸν θάνατον νεκρῶσας ζωὴν ἡμῶν ἐδώρησά σο πεπρωκότα τὸν Ἀδάμ παγγενῆ ἀνάστησας, *Et mortem interimens vitam nobis elargitus est, lapsum Adamum cum toto genere humano exsuscitans.* Pag. 6. a. 2. m. πύλας αἰδὲ σπιλάσθη καὶ τὰς ἀπ' αἰῶν ἐκ τάφου ἐγείραθη. *Qui portas inferni contrevit, & à seculo homines ex sepultura exsuscitavit.* Pag. 55. a. 2. p. ἐκίνασε τὰς τάφους ὁ λυτρωτής, ἐσκόλευσε τὸν αἶθρα. *Exhausit sepulchra liberator, spoliavit infernum.* Pag. 70. b. 2. m. ἀνέστησιν ὁμογενῶσ τὰς ἐν τοῖς μνημείοις καὶ ἰουδαίων ἀπ' αἰῶν. *Resurrexisti simul congregans eos, qui in sepulchris habitabans à seculo.* Pag. 77. b. 1. p. ἡ τεθωμῆθη ἐν φυχῇ τὰς ἀπ' αἰῶν στανέσθησ ψυχὰς. *Deificata eua anima animas à seculo secum una exsuscitavit.* Pag. 78. b. 1. m. ὁ συγκαταβάς μετ' ἐμῶσ αἰδὲ, καὶ πᾶσιν ὁδοποιήσας τὴν ἀνάσασ. *Qui una mecum ad infernum usque descendisti, omnibusque viam ad resurrectionem aperuisti.* Pag. 74. a. 1. f. καὶ γὰρ ἔθανάτω καλαρήσας τὴν ἰσχὺν τοῖς τοθωμῶσ ἡμῶσ ἀφθαρσίας παρέχης, *Namque mortis robore proficato, demortuis omnibus incorruptibilitatem elargitus es.* Pag. 101. a. 1. f. ἐν μνημείοις ἐτίθησ ὁ κενώσας τὰ μνημεία. *In sepulchro positus es, qui sepulchra exhausisti.* Pag. 102. b. 1. f. ἀνάσας ἐκ τῶ μνημείοσ πᾶσας στανέσθησας τὰς ἐν αἰθρα νεκρῶσ. *Resurgens è monumento omnes una tecum resurgere fecisti, qui in inferno erant, mortui.* In his etiam vides συναγωγῶσ, κενῶσ, ἀπ' αἰῶνος νεκρῶσ, & ne dubium cuiquam sit de mente Auctoris, in plerisque additum πᾶσας, omnes. Habemus ergo quotquot ab orbe condito mortales ante Christi adventum vita fuerant defuncti, ab ipso Servatore nostro cum ad inferos penetrasset, in vitam revocatos: corpora scilicet ex monumentis, animas ex infernis. Quod si de animis nullus haberetur sermo, qui tamen habetur, adhuc necessario illas in vitam revocatas fatendum esset, ne corpora alienis animabus, vivere de novo productis dicere cogeremur. Tot itaque sepulchra apud omnium gentium nationes, tot polyandria, tot urnæ, tot denique ossuaria in ipso Christi descensu ad inferos, ossibus spoliata, vacua, delertaque plorabant: & nullus tunc mortalium cinis in matre terra quiescebat, quo an dici possit absurdius, admirabilius? Quidam dicent de sanctis & iustis id tantum dici, quod

& ve-

sepulchra Domino resurgente & multa mortuorum sanctorum corpora surrexisse, & certe testatur S. Mattheus XXVII, 51. sq.

& verisimum est, docetque ipsa Paracletice. Pag. 77. b. 2. p. λυ- 319
 θέντα Φιλάνθρωπε σὲ τὸν ναὸν ἔσώματῳ, τάφῳ μερισσάμεν
 καὶ ἀδὴς ἀκόντες ἀμφοῖν δίκας εἰς πρᾶξιόν σου. ὁ μὲν τῶν ἀγίων σε ψυ-
 χὰς, σώματα ἢ ἕτερον συνεκπέμπων ἀθάνατε. *Solutum hominum*
animas templum tui corporis cum sibi sepulchrum, & infernus dispartit ef-
sent, inuiti ambo pœnas persolunt, hic quidem sanctorum tuorum animas,
alterum corpora una simul emittens, immortalia. Et pag. 112. b. 1. f. ψυ-
 χὰς ἰῶν δικαίων σε ἐπὶ ξύλῳ πάλαι τὴν ψυχὴν ἐξεδόνη δόσποτα,
 ὡς ἢ ὄντο αἰωνίων λόγε δεσμῶν ἀπελόοντο. *Anima justorum cum te in*
ligno pridem animam reddidisse Domine persensissent, a sempiternis Domine
vinculis solvebantur. Sed hæc certe non satisfaciunt; qui enim dicit
 omnes, nullum excludit, & omnes ab his dici, testimonia ipsa
 convincunt. Cum videam vero cautiores ingenio nescio quid
 musitare, omnes non semper universos in eo genere, sed aliquan-
 do partem inferre, & nescio quæ Scripturæ loca consarcinant:
 discant ex ipsa Paracletice, omnes inibi positum, nullum exclude-
 re, cum apertissime asserat, præter justos, de quibus nullum du-
 bium est, peccatores etiam & impios vitæ restitutos. Nota verba
 pag. 103. a. 1. f. σὲ ἔπαντηργῆτῃ καταβάσῃ ὁ ἀδὴς Χριστὲ καλαγέ-
 λασος γεγωνῶς ἡμεῖς πάντας ἰὲς πάλαι τῇ πλάνῃ νεκρωθείας σε
 ὑπερψύχας εἰς πάντας ἰὲς αἰῶνας. *Tui creatoris omnium descen-*
su, infernus Christe ludibrio factus evomuit omnes quotquot antiquitus in
errore demortui sunt, te exaltantes in omnia secula. Qui τῇ πλάνῃ
 νεκρῶται in errore immoritur, justus non est, sed Dei inimicus vi- 320
 tam ponit, & non nisi impius & peccator habetur æternis suppli-
 ciis condemnatus, at hos omnes πάντας, infernus evomuit, ergo
 omnes tunc justos, & impios omnes evomuit. Genus ipse tertium
 nullum agnosco; si in tanta Chtisti munificencia, & liberalita-
 te, dicamus etiam misericordia, pueros in limbo, vel alios in
 Purgatorio excludant, nã isti Dei immensam humanitatem immi-
 nuant, qui peccatores pessimos & pœnis dignos liberat, pueros,
 & bonos, dignos quorum misereatur, in pœnis relinquit: Ma-
 net ergo certissimum dictis ejuscemodi genus humanum univer-
 sum ab Adamo ipso per Christi ad inferos descensum fuisse in vi-
 tam vindicatum, sed sepulchra cadaveribus, & infernum anima-
 bus spoliatum, novam sibi stipem ad sublevandam inopiam a
 morte ipsa petiisse; sed quis similia in Ecclesia, si ex Ecclesia fuerit,
 falsus est unquam?

ad vitam vindicasse. Pag. 1. b. 2. f. καὶ τὸν θάνατον περιέλασεν ζωὴν ἡμῶν ἐδώκεν ἡμῶν πεπρωτότα τὸν Ἀδάμ παγγενῆ ἀναστήσας. *Es mortem vitam nobis elargitus est, lapsum Adamum cum toto genere humano exsuscitans.* Pag. 6. a. 2. m. πύλας ἅδ' ἀπέκλειψεν καὶ τὰς αἰὲν αἰῶν ἐκ τῶν ἐγείρατο. *Qui portas inferni coniecit, & à seculo homines ex sepultura exsuscitavit.* Pag. 55. a. 2. p. ἐκείνωσ' ἐπὶ τῶν Φωσὶ ὁ λυτρωτὴς, ἐσκόλευσε τὸν ἄδην. *Exhaustit sepulchra liberavit, spoliavit infernum.* Pag. 70. b. 2. m. ἀνέστησ' ὅσους ἐν τοῖς μνημείοις καλοῦντο αἰὲν αἰῶν. *Resurrexisti simul congregans eos, qui in sepulchris habitabant à seculo.* Pag. 77. b. 1. p. ἡ τεθωμμένη ἐν Φωσὶ καὶ αἰὲν αἰῶν σὺν ἀνέστησ' ἡ ψυχὰς. *Deificata una anima animarum à seculo secum una exsuscitavit.* Pag. 78. b. 1. m. ὁ συγκαταβὰς μετὰ τῶν ἅδ' ἅδ' καὶ πᾶσιν ὁδοποιήσας τὴν ἀνάστασιν. *Qui una metum ad infernum usque descendisti, omnibusque viam ad resurrectionem aperuisti.* Pag. 74. a. 1. f. καὶ γὰρ ἐπὶ θανάτου καταργήσας τὴν ἰσχὺν τοῖς τεθωμμένοις πᾶσιν ἀφθαρσίαν παρέσχες, *Namque mortis robore prostrato, demortuis omnibus incorruptibilitatem elargitus es.* Pag. 101. a. 1. f. ἐν μνημείοις ἐτίθης ὁ παύσας τὰ μνημεία. *In sepulchro positus es, qui sepulchra exhaustisti.* Pag. 102. b. 1. f. ἀνάστας ἐκ τῶν μνημείων πάντας σὺν ἀνέστησας τὴν ἐν ἄδην νεκρῶν. *Resurgens à monumento omnes una tecum resurgere fecisti, qui in inferno erant, mortui.* In his etiam vides συναγωγὰς, καὶ ἐν αἰὲν αἰῶνος νεκρῶν, & ne dubium cuipiam sit de mente Auctoris, in plerisque additum πάντες, omnes. Habemus ergo quotquot ab orbe condito mortales ante Christi adventum vita fuerant defuncti, ab ipso Servatore nostro cum ad inferos penetrasset, in vitam revocatos: corpora scilicet ex monumentis, animas ex infernis. Quod si de animis nullus haberetur sermo, qui tamen habetur, adhuc necessario illas in vitam revocatas fatendum esset, ne corpora alienis animabus, vivere de novo productis dicere cogeremur. Tot itaque sepulchra apud omnium gentium nationes, tot polyandria, tot urnæ, tot denique ossuaria in ipso Christi descensu ad inferos, ossibus spoliata, vacua, desertaque plorabant: & nullus tunc mortalium cinis in matre terra quiescebat, quo an dici possit absurdius, admirabilius? Quidam dicent de sanctis & iustis id tantum dici, quod

sepulchra Domino resurgente & multa mortuorum sanctorum corpora surrexissent, dicitur testatur S. Mattheus XXVII, 51. 52.

ut lib. I. cap. 29. refert Irenæus, fundamentis dogmatum inverfis, debitam salutem per Christum viris justis surripuit, quam injustis non est veritus elargiri. Nam docuit Cainum, Nembrotum, Sodomitas, Ægyptios, ac alios moribus immanissimis descensu Christi ad inferos salutem consecutos, cum ibi remanserint Abe-
lus, Enochus, Abrahamus, ac ceteri Prophetæ & Patriarchæ, & ne sine ratione, rationis ipse expers loqui videretur, addebat, ju-
stos cum alibi sapius Deum illos tentantem vidissent; tunc etiam
tentare eum suspicatos, admonitionibus Christi non credidisse,
ideoque apud inferos destitutos. Sed ridicula hæc. Nemo enim
absque fide salutem habuit. Nonnemo m) in contrariam sen-
tentiam trahere conatus est Clementem Alexandrinum, Chryso-
stomum, Justinum Martyrem, & Euthymium, tanquam qui vi-
derentur asserere, Philosophiam gentibus, vel solam Dei cognitio-
nem ante Christi adventum ad salutem suffecisse, & simili ratione
Judæis Prophetas, & gentibus probatissimos quosque concessisse,
ut eorum ope uterque salutem consequi posset; eosque qui ita vi-
xerint non minus Christianos esse, quam alios sic dictos post Chri-
sti adventum, ideoque multos ex illis salutem consecutos. Sed
optime illi satisfactum fuit a Catholicis, rectaque horum Patrum
sententia aliis eorum dictis, falsa explosa, communita est. Hinc
ab iis repetendis abstinco. Quid hic hæreticorum recentiorum
nugas aggeram, qui in vita æterna, & Herculem, & Theseum, &
Numam, & Camillum, & Catones, & Scipiones, & Socratem, &
Virgilium; Et quos non cælo locant? Et Catholicis cum istis in-
fanti Ludovicus Vives n) merito a Theologis Lovaniensibus no-
tatus. Vide si placet Rosueidum in lege Talionis tab. I. & in Anti-
capello cap. I. Julium Bullengerum Diatriba in cap. I. exercit. I.
Cafaubonanz in Baronium, Gerardum Joannis Vosium Histor.
Pelagianæ lib. 3. parte 3. thesi II. Franciscum Fevardentium, &
alios, qui robuste admodum hæc Hæreticorum naniolas refel-
lerunt, tantosque Patres ab Hæreticorum calumniis vindicarunt.
De Theophilo, Falconilla, Trajano, & aliis, quid sentiam ipse
jam o) dixi; licet non inficiar plerosque esse, qui Trajani histo-
(E e e) riam

323

m) Isaacus Cafaubonus Exere. I. ad Baron. cui adde si placet Montacutii Analec-
ta Exere. I.

n) Ad Augustin. de Civitate DEI XVIII. 47.

o) Supra p. 124.

*Tertium est, Christum descensu suo illo ad inferos 1) mortuis omnibus remissionem prædicasse, dedisse iis, qui crediderunt, denegasse incredulis. Pag. 5. b. 2. p. τῷ σταυρῷ σου τὴν εὐαγγελιστὴν ἀμνηστῶν, καὶ κηρύξας αἰχμαλώτοις σωτήρημα τὴν ἀφ᾽ ἑσῶν τὸν κρατῆρα ἠχυνας Χριστὸν γυμνόν, ἠπορημένον δείξας τῇ θεῷ ἐγείρωσιν σου. *Cruce tua pacem annuncians, & prædicans captivis servator mortuorum remissionem, dominantem confudisti Christe, nudum, & inopem ostendes**

321 *divina tua resurrectione. Captivos intelligit vinculis in inferno addictos, quos alibi δεσμώτας vocat. Dominantem infernas potestates. Sed ne pro captivis peccatores, & dominante κοσμοκράτορα, & prædicationem Christi in hac vita, non post mortem intelligas, quamvis nostræ sententiæ loca alia ex aliis libris adducta stabiliant, habeto tibi & alium locum ex pag. 127. a. 2. m. ὅτι τὸν ἀδὴρ ἔδθησας ἀθάνατον ὡς θεὸς παλιθδύναμον καὶ νεκρῶν συνανέστησας, καὶ πύλας ἔδθανάτω συνέτριψας καὶ κρατῶν ἔδδδ καθεῖλες ὡς θεός. διὸ οἱ γηγενεῖς δοξολογῶμεν σε πρὸς τὸν ἀνάσταντα καὶ καθελόντα ἄρχων τὸ κρατῶν καὶ πανόλης καὶ πάντας ἀνάσταντα, τὰς ἐπὶ σὴν πτωχούσωνας. *Quod infernum ligasti immortalis ut Deus omnipotens, & mortuos resurgere fecisti, & portas mortis contrevisti, & potestatem inferni emperasti ut Deus. Propterea terrigena gloriam tibi cum desiderio dicimus, qui resurrexisti, & oppugnasti hostis vim perdidicisti, & omnes in vitam reduxisti, qui in te crediderunt.**

Et cum videam hujusce erroris de salute damnatorum semina non in hoc libro tantum, quem modo dijudico, sed in Trio-dio, Pentecostario, ac aliis Græcorum libris Ecclesiasticis sæpius spargi, non abs re erit, ut cenleo, rem hac altius, accuratiusque examinare, ut unde error irrepsit, undeque propagatus tantum Græcorum libros infecerit dignoscens, malo medicinam non incommodam afferamus. Quæsitum diutius est etiam ab ipsis Ecclesiæ incunabilis, an fides tantum in Christum vel per Christum salutem animis pareret, adeo ut qui, licet laudabili vitæ instituto, integra scilicet vita, scelerisque puri vixissent, in Christum tamen non credidissent, æternis suppliciis damnarentur, Omnes in eo convenere fontem salutis Christum esse, ab eo tantummodo expectandam: oleum, si in aliis perquiratur, perdi. Neque in hac re fuit inter Catholicos dubitatio, Primus Marcion,

ut

1) Confer quæ supra p. 239. seqq. 308. seq.

dicaturum, eoque potissimum si audiat quotidie Prophetam dicentem, inferno autem quis confitebitur tibi? Preter jam dicta, o sacrame Vir, quid de Juda Georgius Cedrenus Chronographus referat scire ut id quoque non te lateat, cupio; tradit enim, multis sollicitatus ab stolis Judae ut accederet, factique sui eum pœniteret, noluit, ideoque iens Christum assumptum fuisse, in tantam molem excrevit, ut medius peretur. Et hæc quidem de hujus sententiae inanitate. Eum porro de ria salute desperantem, non apud inferos de salute sperantem laqueo finem quasisse; magnus Athanasius manifeste docuit in questionibus Antiochenis illis verbis: Nihil est desperatione deterius, qua correptus se sese in laqueum induit. Ammonius quoque Presbyter fati-
 quus auctor narrat Christi descensu ad inferos animas omnes, sius Judæ à vinculis fuisse solutas, non tamen omnes cum Chri-
 scendisse, sed tantummodo illas quæ crediderunt. Idem Gly-
 : ἐπιβεβαυὶ ἢ ταῦτα καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἀμμώνιος λέγων, ὅτι 316
 τὸ καλεῖσθαι εἰς ἄδην αἱ ψυχὰς πᾶσαι καὶ αὐτὴ ἢ ἴδα τῶν
 μῶν ἀπελύθησαν. ἐκέτι ἢ καὶ πᾶσαι τῷ Χριστῷ συνανήλθοσαν,
 καὶ ἢ αἱ πιστεύσασαι. Tantamne fuisse vim & efficaciam adven-
 Christi ad inferos, ut sola sui præsentia damnatorum vincula,
 men in locum damnatorum accessit, fuerint dissoluta? & po-
 nt jam liberi, nisi inertes esse voluissent, Christum sequi, &
 ari aliquid de sua liberatione? Quis enim præsentem Christo,
 incula solvente, ne una cum eo commearent, impedisset? id
 non tentassent in fugam versi dæmones. Perfidia eos detit-
 t, & pertinacia in malo, sed splendor Christi, & potestas,
 madmodum vincula, & tenebras, ita malum animum, & per-
 ix ingenium emolliisset. Si Judas Christum expectabat ad be-
 icium à Christo accipiendum paratus, credens tanto miraculo,
 oque vitam sibi eripuit, jam redivivus Apostolus, suo throno,
 n omnes judicio divino palam subjicientur, sedebit. Sed nugæ.

Andreas Cretensis Virginis animam, referente, nec im-
 bante Glyca epistola 42. post mortem ad inferos descendisse
 lit. εἰ ἢ καὶ εἰς ἄδην λέγει, τὴν μακαρίαν αὐτῆς ψυχὴν καταλ-
 ν ὁ θεώτατος Ἀνδρέας ὁ Κρήτης, αἰτε τὰ ἐκεῖσε πρὸς Χριστὸν τε-
 θέντα μηθεσομένην μυστήρια. πῶς τε νενίκηκε, καὶ ὅπως τὰς μοχ-
 : ἐκείνης σωτηρίας ἐγείρηται, μὴ θαύμαζε τὸ ἐνεκεν, μηδὲ
 ἢ τὸ πρᾶγμα ἡγῶ. ἀμήχανον εἶναι λέγων ἢ ταῖς ἑ κυρίας πρὸς
 (Eeee) 2 TE-

riam approbent, quorum non minimam partem in unum collegit Alphonsus Ciacconus Apologia de hac re edita, & Franciscus de Mendoza lib. 2. de floribus sacris, problem. 6. in quo dubitat an B. Virgo suo patrocinio aliquem aliquando ab inferis eripuerit, & multa notatu digna assumit.

324 Ridicula quoque est eorum sententia, qui tradunt Judam, cum sciret Christi in inferos adventum, & inde omnium salutem futuram, suspensio Christi mortem prævertisse, ut inde postmodum adventu Christi salvus educeretur. Sententiam refert, & refutat Glycas sive Zonaras epist. 56. πλὴν ἀγχοῦς ἐπὶ τὴν ἀγχοῦν ἐλήλυθε, καθά τις ὑπελήφασιν, ὥστε προλαβεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ εἰς αἴθνην καλεσθῆναι ἐπὶ τῷ τυχῶν ἐκείνῳ παρ' αὐτῶν συγχωρησάσης. Ἔτο γὰρ ἢ κ' αὖ ποτὶ τις καλεσθῆναι λογισμῶν κινῆσθαι. ὁ γὰρ περὶ τούτων ἐπὶ τούτων τὴν ἀγχοῦν, ὁ παρὰ πᾶσι τὴν αὐτῶν ἀπογνῶσιν σωτηρίαν, πῶς, ἢ ποῖω τρόπῳ καθ' ἑαυτὸν τοιαῦτα σιωπῆσαι; πῶς ἐμελετο καλεσθῆναι ἴσως εἰς αἴθνην, κακίως θύναται μετάνοια; ἀλλὰ ποῦ ἐκεῖν' ἤκουσεν, ἢ τίν' εἰπὸν; Ἔτο μαμαθήσαν, οὐτὶ πρὸς αἴθνην κατελθῶν ὁ Χριστὸς, κηρυγμα μετανοίας, καὶ τοῖς ἐκείνῳ κηρύσσῃ; ἴαυτα ἔπροφήτευσεν Δαυὶδ καθ' ἑαυτὸν αἰκίαν λέγων; ἢ τὴν αἴθνην εἰς ἑξομολογησάσης; πρὸς τὴν γὰρ τοῖς εἰρημίοις οὐσιώταται αἴθνη, καὶ τι πρὸς τὴν αἴθνην ὁ χρονογράφος ἐκεῖν' ἔγραψε; ὁ Κεδρὸν ἀδύναται βέλομαι σε δι' αἴθνην. λέγει γὰρ πολλὰ ἐξομολογησάσης τῶν ἀποστόλων ὁ Ἰάκωβος, ὥστε προσελθῶν καὶ βαλεῖν μετάνοιαν, ἐκείν' ἔλασεν. ἐφ' ᾧ καὶ ἀκούσας οὐτὶ ἀνελθῶν ὁ Χριστὸς ἐπιτεσσάσης ἀγχοῦν, ὥστε καὶ μέσον λακίσσας, καὶ πρὸς μὲν τὴν μετανοίας ταύτης ἔτως. ὅτι τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ὁ ἀδύνατος ἀπογνῶσιν, ἢ μὴ ἐν αἴθνην σωτηρίας ἐλπίζων τυχῶν τῷ δὲ ἀγχοῦς τέλ' ἔχησας, καὶ ὁ μέγας ἀθανάσιος ἀρμόδιως ἔτο διδάσκων ἐν τοῖς πρὸς Ἀθῆνας κηρυκταῖς ἔτως εἰπὼν, ἢ δὲ χεῖρον ἀπογνῶσιν, ἢ συγχωρῶν ὁ Ἰάκωβος ἀπὸ τῆς αἴθνης.

325 Sed tamen non hac ratione ad laqueum venit, ne quidem existimavit, ut anteverteret Christum, & ad inferos descendens ab eo sibi eo in loco veniam impetraret. Id enim nemo unquam admisit, dummodo consilium compos sit. Qui etenim tantumdem cognitione obduratus est, & modis omnibus de propria salute desperavit, quomodo, aut quamquam ratione in seculo stultitia resolvebat? quomodo meditabatur ad inferos descendere, ibi, & penitentiam agere? insuper undenam ille audire, aut quo id referre, & edidicis, descensu suo ad inferos Christum penitentiam illis, qui ibi erant &

rum tunc animabus ad superiora aditus datus est, neque enim gratia pro illis Christus mortem appetiit: peccatorum autem anima, quemadmodum & prius in locis inferni remanent. Idque manifestum est ex his, quae insunt in oratione de dormitione sanctissime Deiparae divinisimus Andreas Cretensis. Et nunc quidem ait, omnium hominum, & ipsorum quoque iustorum anima tristem inferorum locum pertranseunt: nec detinentur, nisi tantum ea, quae viventes luxu ac deliciis, mortem, quae per peccatum advenit, in semet attraxerunt. Quapropter pertransibunt quidem per inferorum portas iustorum anima. Neque enim est discipulus super magistrum, sed non detinebuntur quemadmodum antea, cum una cum morte peccatum dominatum obtinebant. Pertransibunt vero ut mysteria ibi supra naturam à Domino perfecta addiscant: quomodo vicit, & quomodo vestibus illis confractis resurrexit. Id idem & Theologus Gregorius in oratione de Pascha innuens ait, Si ille in inferna descendit, descende tu quoque, & Christi mysteria eo in loco apprehende, & quenam fuerit dispositio duplicis descensus. Eadem videtur repetere idem Andreas orat. de vita humana, ac de dormientibus.

329

Neque minus observandum est, quando jam de descensu Christi ad inferos sermo est, Nicephorum Callistum Histor. Eccles. lib. I. cap. 31. Christum in inferno tantum apparuisse, & instar fulguris patris omnibus, quae de eo narrantur, eodem horae momento rediisse: idque etiam tenuisse Chrysostrum refert.

ὁ ἄνθρωπος ἡλικίᾳ δίκαιου Χριστοῦ μετὰ ψυχῆς μόνης διαμεθεύσας τῶν θανάτων ἔσωμασθη ἐπιφανείς ταῖς ἐν αἰῶσι τῶν δικαίων ψυχαῖς ἵπρος τὸν ὠρῶδιστον ὁδοπορίας ὁδηγὸς ἐχηματίσει. Φῶς ἀρχηγὸς καὶ ἡγεμὼν αὐτοῖς τῶν ὁδῶν, ὡς περὶ δὴ καὶ τῶν ληστῶν γεγονώς. καὶ ἄνθρωπον μᾶλλον ἢ αὐθάρκον ἔαδος ἀνέθορον, ὡς περὶ καὶ τῶν χερσῶν τῆν γλώτταν μαλίστα διηκρίβωσαι. ἔρδ πῶς ἦν τῶν εὐλογῶν, καὶ τῆν ἐκείνην ψυχὴν τῶν ἀδελφῶν κατεχεοχ μὴδὲν τι τῶν παρῶν ἐπαγομῶν ἀρεῶν. ἀθρόον ἢ καὶ οἷον φαναι ἀτραπῆς τάχει τῶν γε ἀξίως ἀδελφῶν ἔφωτος τῶν ὑπεραστραπῆσης θεότητι κατανύσσας, καὶ τῶν ζοφερῶν ἐκείνων καὶ ἀνηλίων κευθμῶν ἀπειρῶν δυνασεία ἐξαγαγῶν, ἀτε δὴ σωτηρίας τῶν ἐκείνῶν πρώτοσάτας ἔσκότας, καὶ ἀρχηγὸς τῶν κακῶν, ταῖς τῶν θεαρχίας αὐγαῖς, καὶ τῆν στρατῶν τῶν ἀγγελικῶν παραλάξεων, ἀχρότως, ἀκόπως, καὶ τὸ ὅλον φαναι θεοπερεπῶς πρὸς τὰς ἱεράς, καὶ φωτὶ ἀπλήτω καταλαμπούμας ἔφωδῆσας ἀκαριαία ῥοπή μετὰ γει σκηνάς. Ipse enim iustitia sol Christus anima sola per mortem

330

(Eeee) 3

à cor-

327 Ἰεθεῖνα χροσὶ, καὶ εἰς ἀδην αὐτὴν κατελθεῖν. ὃν γὰρ τρόπον ὁ κυριεὺς εἰς χεῖρας σε πατέρω ὤφρατιθῃμι τὸ πνεῦμα με ἐλογε, εἰς ἀδην ἢ ὁμοῦς ἡνικαῦτα κατήχησθαι. ἔτω δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν παρθένου Διονοείου σε ἀξιῶν. *Ei si in infernum quocumque beatus illius animam descendisse tradas divinissimus Andreas Cretensis, ut scilicet mysteria à Christo ibi peracta addisceret, & quomodo veniret, & quantum ratione visibus illis factis resurrexit. Ne hoc tibi admirationem concitet, neque rem esse peregrinam existima, fieri non posse, inquiens, eam in manibus Domini deponere, & in infernum descendere. Quamadvocatum enim Dominus, In manus tuas Pater commendò spiritum meum, dicebat, nihilominus in inferna ignis descendebat, eodem modo & res Virginis dignificanda sunt.*

Nec Virginis tantum, sed & reliquorum hominum animas post mortem in infernum descendere ex eodem Andrea idem Glycas enunciat & probat. Ea tamen differentia, quod justis ad contemplanda Christi mysteria etiam in illa regione patrat, factò transitus ad cœlestia concedatur; impiis tanquam sedes, in qua remanent æternis suppliciis cruciandi, ὅτεροι ἢ ἔκρινε κατὰ γὰρ τὸ ἔπαθες καρπον ἐποίησθαι. πατέρ εἰς χεῖρας σε ὤφρατιθῃμι τὸ πνεῦμα με, γὰρ μὲν τῶν δικαίων τρिकाῦτα ψυχῶς, ἢ πρὸς τὰ ἄνω πορεία κεχαρισται, ἔδε γὰρ δωρεάν ὁ Χριστὸς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπέδωκεν, καὶ ἢ τῶν ἀμαρτωλῶν ψυχῶν κατὰ περὶ καὶ πρότερον τοῖς κατὰ ἑσπέρων ἔδειξι, καὶ δὴλον ἐξ ἂν ἐν τῶν εἰς τὴν κοίμησιν ἢ ὑπὲρ αὐτῶν ὄφρατιθῃμι λογῶ αὐτῶν διέξουσιν ὁ θεοτάτης Ἀνδρέας ὁ κρήτης. λέγει γὰρ ἐπιση, καὶ νῦν μὲν ἀπάντων ἀνθρώπων, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἁγίων αἰ ψυχῶν τὸν ἀμετῶν τῶν ἄδελφῶν ἐπέρχονται, ἢ κατὰ χουνοῖαι δέ. πλὴν ὅσα τῆ κατὰ τὸν βίον βρωσῶν τὸν δι ἀμαρτίας θάνατον ἐαυτῶν ἐπιπέσαντο ὅστε διελεύσονται μὲν ἀπὸ τῶν ἁγίων ψυχῶν Διὰ τῶν ἔαδελφῶν ἔδε γὰρ εἰς μαθήτης ὑπὲρ τὸν διάσκαλον. ἢ μὴν ἢ καὶ κατὰ χουνοῖαι κατὰ καὶ πρώην, ὅτε σὺν τῶ θανάτῳ ἐβασίλευσι ἢ ἀμαρτίας. διελεύσονται ἢ ὅστε μνησθῆναι τὰ ὑπὲρ φύσιν ἐκείσε ὡς ἔκρινε ἡμετέρας μυστήρια, πῶς τε νικήκειν, καὶ ὅπως τὰς μοχλῶς ἐκείσε σωτήρας ἐγήγηται. αὐτῶ ἔτω καὶ ὁ θεολογῶ ὑπερφικάνου Γρηγορίου ἐν τῶ εἰς τὸ Πάρα λόγῳ αὐτῶ καὶ τὰδε φησίν. ἂν εἰς ἄδελφῶ κατὰ ἢ, συγκάτελθε. γὰρ καὶ τὰ ἐκείσε ἔκρινε μυστήρια, καὶ τίς ἢ εἰκονομία ἢ διπλῆς κατὰ βάσεως. *Cum postmodum tempore Patris Domini dixisset, Pater in manus tuas commendò spiritum meum, iusto-*

culis dominatur, nouaratione spatia temporis accommodarentur ad rerum utilitatem, non autem res necessario, statuti temporum terminis extendentur, & divina potentia celerius, bona nobis ad exitum perducente, termini temporis ita contraherentur, ut non pauciores tamen, quam tres dies & totidem noctes contineret. Hunc enim numerum mystica & arcana ratio 332 continebat, nec solita dierum & noctium spatia celerem divina virtutis actionem retardarent. Qui enim & ponenda, & rursus sumenda anima cum pellet, habebat potestatem, poterat etiam tanquam seculorum auditor efficere, ut actionibus suis tempus inserviret, non autem tempori actiones. Nec longe est ab hac sententia idem Nicephorus in Synaxario Paschatis; postquam enim varias de triduana in sepulchro mora expositiones attulisset, subdit: *εἰ δὲ εἰς τὴν τρίτην ἐπαγγελία μὲν εὐεργετήσας ἡμᾶς ὁ σωτὴρ συντομώτερον διαπραΰνατο τὴν εὐεργεσίαν, καὶ δότω χάρις αὐτῷ. Quod si cum pollicitus fuisset in diem tertium, de nobis Servator bene merens in breviora tempora beneficium contraxit, gratia sine ipse.* Et Christum apud inferos resurrectioni iustorum tribus diebus, & tribus noctibus operam dedisse fatetur Proclus Patriarcha Constantinopolitanus orat. de S. Paschate, quæ incipit, *κατά τὸν λόγον. εἰδότε τρεῖς νυχθήμεροι φύσις εἰς ἀνάστασιν ἐλοχεύθη. Nunquam tribus diebus, & tribus noctibus natura ad resurrectionem concepta, ac generata est.* Hoc est, tum primum a Christo triduo illo spatio naturam humanam ad resurrectionem evocatam, qui est genuinus auctoris sensus, non quem expressit Interpres. Andreas item Cretenensis orat. de vita humana, & de dormientibus: *εἰ δὲν καὶ αὐτὸς εἶλετο κύριον ὡς πάντες τὴν εἰς ἀδὴν κατάβασιν ἐπιδείξασθαι, καὶ τὸν ἀμειδίαν εἰς ἀδὴν χωρὸν τὸν ἀφεγγή λέγω, καὶ σκοτεινὸν νυκτοτριήμερον διελήλυθα τί ξένον; Si itaque ac ipse elegit, licet Dominus esset uniuersi ad inferos descensum palam in se recipere, & luctuosa inferni loca, obscura, inquam, & tenebrosa, tribus diebus, & tribus noctibus pertransiit, quid mirum? 333*

Græcos tamen posteriores in sententiam illam, quæ dicit omnes, vel plurimos a Christo ab inferis liberatos, & alios etiam postea Sanctorum precibus adjuutos, quæ mitior esse videtur, ut eo unde egressa est, revertatur oratio, fuisse propensiores, nulla alia potior causa fuit, quam *Purgatorium*. p) Cum enim communi Pa-

p) Equidem fatendum est Græcos qui ita sentiant, ut ex inferis redemptionem ac liberationem admittant, pluribus argumentis pugnant aduersus Latinarum purgatorium

a corpore segregata apud inferos iustorum animis praesto fuit: & dux iu-
 veris ad Paradisum ferentis praestitit, lucis princeps, vique ductor eis perin-
 de atque latroni factus. Eadem namque die, ac potius eadem hora ab in-
 feris rediit, ut quidem cum alii nonnulli, cum is cui aurea lingua nomen in-
 didit, in primis hac accuratius ceterisque exposuere. Nec enim rationi
 consonum erat, animam ejus apud inferos retineri, qui nihil prorsus à primi
 parentis maledictione, & exitio secum attulisset. Subito vero, & ut ita di-
 cam fulgetri celeritate dignos, atque idoneos luce summe coruscantis Deita-
 tis illustrans, ac immensa potentia, ex caliginosis illis, soleque carentibus
 latebris reducens: & principibus ibi tenebrarum, ducibusque malorum
 divinae potestatis splendore, & Angelicarum cohortium militia, quae ob-
 teritis nullo tempore, & labore nullo, atque, ut semel dicam, eo, qui solum
 Deum decet modo in momento uno ad sacra immensaque luce relucens pen-
 dis tabernacula traxerit. Animam scilicet Christi, quae nihil à pri-
 mi parentis maledictione attraxit, indecorum absqueque vi-
 debatur apud inferos diutius retineri. Verum est, si ad poenas &
 angustias, eaque nolens retineretur; sed cum ibi esset veluti re-
 rum aliarum, ita & inferorum Dominus, suamque majestatem
 pellendo demones, servando sibi complacitos ostendebat volens
 & libens, absurde nimis, & contra Evangelii verba tempus tri-
 duanarum horarum decantatur: quod licet in angustiorem spatia ad horas
 praeter propter XXXVI. redigendo contraxerit, non ita tamen
 coarctavit, utin morulam comminueret. Vere enim tribus die-
 bus, & tribus noctibus mansit in sepulchro corpus, & consequen-
 ter anima in inferno. Quod optime à Leone Papa sermone I. de
 Resurrectione exprimitur. *Tam velox incorrupta carnis vivificatio
 fuit, ut major ibi esset soporis similitudo, quam mortis, quoniam Deitas, quae
 ab utraque suscepti hominis substantia non recessit, quod potestate divisa, po-
 testate conjunxit. Ne turbatos discipulorum animos longa mactanda en-
 ciaret, denunciatae tridui morae tam mira celeritate brevavit, ut dum
 ad integrum secundum diem pars primi novissime, & pars prima tertiū con-
 currit, & aliquantum temporis spatio deciderit, & nihil de diebus numero
 deperiret. Nec aliud nobis innuit Gregorius de Resurrectione
 Christi: Quae cum ita se habeant, constat nobis praefinitum tridui spacium
 à vespere post quintam usque ad vespere sabbati, tempus resurrectionis im-
 dimentibus, ut interjecta nox connumeretur, quae Parasceven in dies
 duos, & noctem unam partitur. Decet enim, ut in omni imperio, qui se-
 culi*

cipiunt, & consolationem, sed absolutam libertatem, & liberationem à pœnis. Secundus sit Georgius Corefius, qui recentiorum Hæreticorum labe infectus, loca à sanctis Patribus in infernis terræ partibus pro detentorum vario ordine, varia ac diversa constituta, in unum tantummodo locum, anguste admodum coarctans ac confundens, infernum scilicet, ab eo non animorum solum liberationem asseverans, verba illa Scripturæ, *in inferno non esse penitentiam*, ita exponit de purgatorio igne, ἡμῶς καὶ αὐτὴ ἡ ἕντασις εὐλυτός ἐστιν ἐξ ὧν ἀνωτέρω ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωαννὴς ἐθεολόγηε τὴν ῥῆσιν πρὸς τῶν παντελῶς κατὰ κεκριμένων κατὰ νοεῖαν. εἰς ἐπισήσασαι χρὴ μὴ φάσθαι τὸν προφήτην ἐν τῷ ᾧ μὴ εἶναι λύτρωσιν, ἀλλὰ μετάνοιαν. ἐπειταίγει γὰρ οἱ Ἰωάν. Ἐὰν δὲ δεσμῶν λύτρωσις οὐκ εἶναι μετάνοια, ἀλλ' εὐχαίς τῶν ζώντων ἐκείθεν ἐξέρχονται. Nihilominus hæc obiectio solvi facile potest ex iis, quæ supra Joannes Damascenus in Theologicis asseverabat, dictum de iis, qui modis omnibus damnati sunt, esse intelligendum, vel etiam respondendum est, non dixisse Prophetam in inferno non esse liberationem, sed penitentiam; quandoquidem qui ex inferni vinculis liberantur, non propria penitentia, sed viventium precibus inde exeunt. Quasi qui modo salvantur opinione Corefii peccatores, in peccatis quibus immortui sunt, licet obstinati, & duri, viventium precibus liberentur, & peccatores absque ulla pœnitentia salutem consequantur. Peccatores, qui salvandi sunt, si peccatores ulli unquam æternis pœnis addicti salvari possint, prius pœniteant, oportet, Deum, quem oderunt, redament, sicque reconciliati Servatori suo piorum precibus pœnas illas evitabunt. Tu illis penitentiam negas libertatem astruis, & ridiculum est, quod asseris non propria penitentia liberari, erit scilicet aliena penitentia, qua ipsi libertatem consequuntur, eaque fuerit preces viventium. Quis unquam similia audiit? Preces viventium condemnatorum ad pœnas infernales penitentiam esse: & similis fortis homines nugari sese non cognoscunt? & dummodo Purgatorium elevent, omnes suas machinas, & commenta prospere sibi cessisse autumant? Sane Damascenum, cui expositionem suam referunt, non intelligunt: apud quem impœnitentia tollit redemptionem, & ubi penitentia locum non habet, multo minus redemptio. En verbalib. 2. de Fide orthodoxa cap. 4. διὸ τῷ ἀθεοῦ καὶ τοῖς δαιμόσιον αὐτῶν ἡτοίμασαν τὸ πῦρ τὸ ἀσβεστον, καὶ ἡ κόλασις ἡ αἰώνιος, καὶ ταῖς

335

336

Patrum sententia viderent suffragia pro mortuis, & necessaria esse in Ecclesia, neque frustra à Christianis fieri, quando ea in emolumentum animarum vertantur, quas a pœnis liberant, & hoc negare, esset univèrsa sanctorum Patrum monumenta de medio tollere: ne cogerentur ex una parte Purgatorium fateri, a quo animæ piis operibus extrahuntur, in perniciosiorem sententiam versi sunt, ut dicerent illas animas illis operibus, non a purgatoriiis pœnis, sed inferni liberari, quo quid dici potest immanius? quid a Patrum & Conciliorum doctrina magis alienum? Ne Purgatorium fateri compellaris, cruciatus omnes æternos, & æternitati suppare tollis, & inextinctum illum ignem temere satis, & contra Ecclesiæ decreta extinguis, eodemque momento errorem Origenis de reparatione delinquentium renovas, & a faucibus orci, in quibus tandiu damnatus inhaeserat, inter vivos restituis; & dummodo in asserendo Purgatorio cum Latinis non convenias, nihil tibi curæ est, si cum Origene, & illius asseclis condemneris. Si votis Ecclesiæ, si Christianorum in defunctos officiis tantumdem amans animum dedisti, ut summe doleas, si concepto per te lucro defraudentur, ne ad æternas inferorum pœnas transferas, habes in quæ melius tutiusque exerceas, purgatoriiis dede cruciatus. Sic tibi, defunctis, univèrsæque Ecclesiæ bene consulens, sin minus, operam ludis. Non verba do, non fingo fallacias. Græci ipsi suis scriptis dicto meo fidem faciant: sitque primus Gabriel Philadelphienfis. Is ut Purgatorium neget adversus Ecclesiam Romanam cap. 4. etiamnum Dei misericordia animas peccatorum ob preces pro illis a piis hominibus effusas a pœnis inferni liberari dicere non veretur. *ὅτι ἐπεὶ καὶ δὲν ἔγινε μέχρι τῆς τῶν ἁγίων ἀπόφασις, καὶ καθόλου κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν ἡ ἀφ᾽ αἰῶνος κείται ἀνοικτία, καὶ ἡ ἀπειροὺς εὐσπλαγγία τῆς Θεοῦ ἐτάπη πρὸς τὸ ἐλεῆσαι, διὰ τὸ αἱ ψυχαὶ ἔμνον λαμβάνουσιν ἀφ᾽ αἰῶνος, καὶ ἀφ᾽ αἰῶνος διὰ τὰς ὑπὲρ αὐτῶν πρὸς Θεὸν γνωμῆς εὐχαίς, ἀλλὰ καὶ παντελῶς ἐλευθερίαν καὶ λύτρωσιν τῆς κολάσεως. Cum ad hæc usque tempora sententia posita atque univèrsalis in peccatores loca non est, infernus invenitur referatus, & finit a Dei misericordia ad miserendum peccata. Quæ propter animarum tantum ob effusas pro illis ad Deum preces remissionem accipiunt,*

torium, quod ipsi nec eius verbis vel admittunt vel admittere coguntur. Adde si placet que supra p. 116.

pitur, ut non perpetuum fit, sed saltem diuturnum, undenam habebimus beatorum gloriam, cujus perpetuitas non alio, quam hoc eodem vocabulo indicatur, semper esse duraturam, nec aliquando unquam finem habituram? Græcis est αἰώνι⊖ μακαριότης, αἰώνια ἀγάθα, αἰώνι⊖ τρυφή, αἰώνι⊖ βασιλεία, αἰώνια ἱεραπνία, αἰώνι⊖ ζωή, αἰώνι⊖ ἀντίδοσις, αἰώνια σκηναί, αἰώνι⊖ τιμή, αἰώνι⊖ καταπαυσις, αἰώνιζουσα δόξα, διαίονιζον Φῶς, αἰδι⊖ εὐφροσύνη, ἀτελεύτητ⊖ ζωή, & sexcenta alia: nec occurrit vox alia, quæ magis æternitatem, & sine ullis limitibus durationem indicet, quare si inferno Origenice tempora, non vero Catholice decurtas, & in angustissimos terminos coarctas, quid vetat id idem tibi: & de æterna beatitudine stultissime, & quam maxime animabus perniciose asserere. Ipse qui Catholicus sum, quemadmodum beatorum gloriam nunquam desituram firmiter teneo, ita & penas inferni iisdem cum gloria æternitatibus commensurari firmiter credo. Et cum manifesto postmodum mihi compertum sit precibus Ecclesie, & fidelium animas ab inferis, namque à suppliciis, & pœnis quibus addicuntur, ita Deo miserente per fidelium suffragia adjuvantur, liberari, & ad æterna gaudia perducī, 339
firmiter assero eas non à pœnis inferni, sed à pœnis Purgatorii, quarum oppressione expurgatz, atque incendio emaculatz sunt, vindicari.

Tertius sit Josephus Bryennius orat. I. de Judicio. Σὺ δὲ μοι σκόπει δύο σταθμοὺς τόπους, τὸν ἐκ δεξιῶν, καὶ τὸν ἐξ ἐνανυμῶν· ἔχι καὶ μέσον ἐν τούτοις, ὡς τινες οἴονται, ἢ δύο τὰ γέματα μόνα τὰ τῶν δικαίων, ἢ τὸ τῶν ἀμαρτωλῶν, ἢ δύο κληρονομίας· ταῖς μὲν τὴν αἰώνιον ζωὴν, τῶν δὲ τὴν ἀτελεύτητον κόλασιν, ἀλλ' ἔχι σὺν ταύταις καὶ τρίτην θέσιν, καθάπερ ἄρα ἰδὲ μέση τις ἀγέλη προβάτων, ἢ ἐρίφων ἢ ἐνταυθα γινώσκεται εἶναι, ἢ ἐκεῖ παρὰ τῷ Ἱ. Χριστῷ θρόνῳ ἐστάναι πιστεύεται. Tu porro duo stationis loca contemplant, alterum à dextera, alterum à sinistra, & nullum inter hos medium, ut quidam opinantur, & duos ordines tantummodo justorum, & peccatorum, & duas hereditates, aliis quidem vitam æternam, aliis sine ullo sine cruciatu, & nullam cum hisce aliam tertiam, quemadmodum nullus intermedius grex inter oves & agnos, vel hic dignoscitur esse, vel ibi apud iudicis thronum assistere creditur. Obscure nimis, atque perplexe, qui præsentem rerum statum cum futuro confundit. Nullus enim in extremo illo iudicio ali-

τοῖς ἐπομένοις αὐτοῖς. καὶ ἵγνώσκον, ὅτι ὅπερ ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις ὁ θάνατος, ἔστω τοῖς ἀγγέλοις ἡ ἐκπίωσις, μὴ δὲ τὴν εὐκτασίαν ἕκ ἐστὶ αὐτοῖς μετάνοια, ὡσαύτως δὲ τοῖς ἀνθρώποις μὴ δὲ τὴν θάνατον. Quapropter diabolo, & demonibus ejus preparatus est ignis inextinguibilis; & supplicium aeternum, & iis, qui eum sequuntur. Sciendum autem est, quod hominibus mors est, id est, Angelis esse lapsum: namque post lapsum non est illis penitentia locus, immodum neque hominibus post mortem. Angelis supplicium aeternum est, & ignis inextinguibilis, quoniam post lapsum non est illis penitentiae locus, quemadmodum neque hominibus post mortem. Lapsi itaque Angeli, & homines mortui penitentia non ducuntur, & quod Angelis post lapsum, id hominibus evenit post mortem. Argumentare ergo; si Angeli post lapsum, qui penitere non possunt, aeternis affliguntur suppliciis, id quoque hominibus post mortem eveniet, cum nec ipsi penitere possunt; vel si homines licet penitere non possunt, misericordia tamen DEI redemptionem consequuntur, Angeli quoque id idem misericordia Dei habebunt, & sic aliquando demones à suppliciis aeternis liberabuntur, non penitentia propria, sed misericordia Dei. Ammon qui Catholicus videri cupis, Origenistam agis? quare ubi penitentia non est, neque erit ulla status mutatio, sed peccatores condemnati ad penas aeternas, aeternis quoque temporibus punientur, quando id aeternum quoque significet. Nulli dubium est apud sacras literas, & divinos scriptores saepissime aeternum non pro infinito temporis spatio, sed pro longo aliquo, aut magno tempore sumi. Augustinus tomo 4. quæst. 31. super Genesim, & tomo 5. lib. 16. de Civitate Dei cap. 26. & tomo 6. contra Priscillianistas, & Origenistas cap. 5. & 6. in eadem sententia est, probatque Exodi 21. *Servus in perpetuum*, id est, usque ad annum Iubilæi. Genes. 17. *Dabo tibi terram Canean in possessionem aeternam*, id est, longissimæ durationis, & ibidem, *Eritque pactum meum in carne vestra in fœdus aeternum*; & tamen circumcisio, de qua sermo est, adveniente Christo, veluti umbra adveniente luce disparuit. Ne plura hic congeram, Vide Joannem Ferdinandum tomo 1. Thesauri 55. verbo *aeternitas*. Sed quid id fuerit ad penas aeternas inferni, quæ ideo aeternæ dicuntur, quia nullò unquam tempore finient, una cum ipso Deo sempiternæ duraturæ? quod si aeternum per se in penis damnatorum sic accipitur,

tur : frustra DEum exoramus, ut animas à pœnis & cruciatibus, quæ nulla sunt liberet: nisi velimus dicere etiam postjudicium pro mortuis peccatoribus, quando pœnis subjicientur, orandum esse, & preces, quas modo effundimus, postjudicii tempus in usû futurâs, quod nemo dixerit. Sed vide, ut se effundat, & ab hostibus ipsis etiam invitâs veritas extorqueatur. Cum enim dubium, si ad futura fuerit nonnemini ex eorum, qui amarâ illam sententiam acceperunt, vel cruciatibus traditi sunt, intercessio ab aliquo, adco ut vel Domini decretum effugias, vel juste impractam illi rapam evites, exponendum proposuisset, in eadem oratione respondet, ὅτι καὶ μεσιτεία τις ἔσαι τότε καὶ ἀγγέλων δεηθησομένων ὑπὲρ τινῶν καὶ ἁγίων, καὶ τὸ ἔκαστος κυρίας ἔχῃ ἡκιστα. πλὴν ἔχῃ ὑπὲρ πάντων ἀπλῶς, ἔδὲ ὑπὲρ Ἰωῦ ἐν ἀμαρτίαις θανάσι. ἔμμεν. ἀπέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοῖς τοιαύτοις καθάπαξ τὸ εἶναι ἐλεῖν, διὸ καὶ ἀπεφίνατο κατ' αὐτῶν ἔτασι. εἰάν τῃ Νῶε, καὶ Ἰωβ, καὶ Δανιὴλ τὰς ἡμέρας αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας, ἢ μὴ ἐξέλονται, ἀλλ' ὑπὲρ μόνων ἐκείνων ἐκείσεσσι πάντες, ὑπὲρ ὧν ἔσονται αἱ προσθεταὶ δεκταὶ, ἤγουν τῶν ἐν μελανοία μὲν φθασάντων μελαλλάξαι τὸν βίον, ἔπω ἢ τὰς τῶν ἀμαρτημάτων κηλίδας διωθέντων τελείως ἐκπλύναι. καὶ καὶ ἐτι τὸ κρίσεως ἰσαμέτης. μετὰ ἢ τὸ λυθῆναι τὸ θέατρον, καὶ ἕκαστον ἐπαχθῆναι εἰς τὸν ἀπολεταγμῶν αὐτῶν τὸ κολάσεως τόπον, μεσιτεία ἔκ ἔσω. ἔδ' ἢ μὴ γένηται, ὁμοίως ἢ μεσιτεία αὐτῆ. ἢ τότε μόνον ἔσαι, ἀλλὰ καὶ νῦν γίνεσθαι, ὅτι καὶ ζῶντες μεσιτείας ποιούμεθα. ἐξαιρέτως μὲν τὴν ἑκείνην κυρίαν μητέρα, μετὰ αὐτῆς ἢ καὶ ἑκείνην ἀγγέλων, καὶ τῶν ἁγίων πολλὰς ναοῖς, ἀναθήμασι, ὡρακλήσεσι, καὶ εἰκόσι, καὶ ἱεραῖς τελείαις εἰς τὸ γενέσθαι μεσιτείας ἡμῶν αὐτῶν ἐφελκόμενοι. *Intercessionem eo tempore futuram, cum Angeli pro aliquibus supplicabunt, & sancti, multoque magis ipsa mundi domina: non pro omnibus tamen indistincte, neque pro aliquo, qui in peccatis demortuus est, nullo modo, obseravit enim Deus hisce prorsus suam misericordiam, proptereaque in eos hunc in modum decrevit: si steterit Nōe, Job, & Daniel filios eorum, & filias non eripient. Sed pro illis solis omnes deprecabuntur, pro quibus supplicationes accipientur, pro iis nempe, qui dum delictorum pœniteret, vitam finire contigit, nec peccatorum maculas perfecte expurgare potuerunt. Ita est adhuc durante iudicio, postquam enim theatrum dissolutum, & undique in locum sibi destinatum cruciatum abactus fuerit, nulla intercessio erit, neque unquam futura sit. Nihilominus intercessio hæc, non tum solum erit, sed nunc quoque sit; cum vi-*

um ab his duobus statum agnoscit. T ce
 etiam illi, qui purgat
 omnia dextera sunt, ac pec
 tempus cum non omnes
 demereantur, tertius locus
 340 Etis, dignos se beatitudi
 oratione ipsius secunda de e
 enim dubium proposuisset, q
 anima desunt, respondet:
 ελαχον εις Αισγωγη. αι μ
 τωλων, το ε γης κεντ.
 Δοξια τετιμηται, οτι ε
 χωριον ενδοκιμα ελ αι
 εξελθειν εκεισε ε ημι ε ε
 λαυται κωλυσι ; οτι προσ ε
 γιοι των αγιων η αγαθ.
 μαρτωλοι ε απε 18 κολ
 φυλακη κατοχο 2 ε,
 επισατας της ε;
 τινα, πυρ βλεπ, ιε πν
 καθηφες και μισανθε v.
 degunt, assignata sunt, sancti im
 trum, infernus scilicet. Di
 beatate potuntur, quai m
 ca pro sede habent. que in
 inde egredi ad iudicii mi ε lu
 fieri prepediantur, n
 beant, nam neque sa ε.
 343 peccatores indef
 dia mancipati, cruce , e
 experiuntur, qui nulli ε pb
 spirantes, facie m u
 humanam. Ut de visio prx
 nihil dicam, vide sis lector, in quot, homo alio pendens ac sa
 piens, scopulos ut semel arreptum errorem defuit, impingat.
 Frustra itaque tot Ecclesiz prces, suffragia, sacrificia, tot fide
 lium pro mortuis eleemosynz, expensz, & recte facta impendun
 tur.

in inter quos
 acus habent,
 tamen illud
 idisi gloriam, vel pomas inferni
 mandus est, in quo macula abje
 pt; quod negasse Briennium ex
 m iudicio aperte colligitur, cum
 nam in loco nunc temporis sanctorum
 οτοι των οίχοιμων ψυχαι δυο τοπος
 αγιων 7ης θρανός αι ε των αιμαρ
 ηλαδη. πληται μεν των αγιων ελευ
 τον κοσμον, και την Εδεμ ε τρουφης το
 ακριθειται εις εδε μενειν ψυχαι,
 ως και φωτος, η των αιμαρως απη
 κριθηναι κολαζονται. ετε εδ οι αι
 ιπολαυσι προ ε κρισεως, ετε οι αι
 εν μετασει γινουσι. αλλ οτι εν
 φερικες και αιμαρ; και ανελεημονας
 οι εκ εωςι ε δεσμοτηρι προκυψαι
 ες, νυκτι εοικότες τα προσωπα Δε το
 D
 oritur animis duo loca, in quibus
 im
 quidem calum, peccatoribus terra cen
 tamen in hoc, quod anima sanctorum li
 m uniuersum, ε Edem deliciarum, lo
 m
 pro peccatores animis condempnata sunt,
 nis, vel alterius consolationis participes
 nam in iudicium adducuntur. hanc for
 u aternis illis bonis perfruentur, vagor
 adducuntur, sed quod in alio loco
 ratos, ac immiserabiles profecto dantes
 a emergere permittant, ignem inferentis, ignem
 es, quod triste possident ingenium, et qui in
 ite beatorum, quod omnes insanit,
 impingat.

tur : frustra DEum exoramus, ut animas à pœnis & cruciatibus, quæ nulla sunt liberet: nisi velimus dicere etiam post iudicium pro mortuis peccatoribus, quando pœnis subjicientur, orandum esse, & preces, quas modo effundimus, post iudicii tempus in usum futuras, quod nemo dixerit. Sed vide, ut se effundat, & ab hostibus ipsis etiam invitis veritas extorqueatur. Cum enim dubium, si ad futura fuerit nonnemi ex eorum, qui amaram illam sententiam acceperunt, vel cruciatibus traditi sunt, intercessio ab aliquo, adeo ut vel Domini decretum effugiat, vel juste impræctam illi pœnam evitet, exponendum proposuisset, in eadem oratione respondet, ὅτι καὶ μεσιτεία τις ἔσαι τότε καὶ ἀγγέλων δεηθησομένων ὑπὲρ τινῶν καὶ ἁγίων, καὶ τῷ ἔκδοστος κυρίας ἔχῃ ἤκιστα. πλὴν ἔχῃ ὑπὲρ πάντων ἀπλῶς; ἔδὲ ὑπὲρ τῶν ἐν ἀμαρτίαις θανάτου. ἔμμενον. ἀπέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοῖς τοιαύτοις καθάπαξ τὸ εἶνα εἶλε. διὸ καὶ ἀπεφῆνατο κατ' αὐτῶν ἔτρωσι. εἰάν τῃ Νῶε, καὶ Ἰωβ, καὶ Δανιὴλ τρεῖς ἕως αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας, ἢ μὴ ἐξέλονται, ἀλλ' ὑπὲρ μόνων ἐκείνων ἰκετεύσασαι πάντες, ὑπὲρ ὧν ἔσονται αἱ πρεσβείαι δεκταί, ἢ γὰρ τῶν ἐν μελαγχολίᾳ καὶ φθασάντων μελαγχολία τὸν βίον, ἢ πᾶσι τὰς τῶν ἀμαρτημάτων κηλίδας διωθενίων τελείως ἐκπλύναι. καὶ καὶ ἐτι τὴν κρίσεως ἰσαμένης. μετὰ τὴν λυθῆναι τὸ θέατρον, καὶ ἕκαστον ἐπαχθῆναι εἰς τὸν ἀποσηταγμένον αὐτῶν τὸν κολάσεως τόπον, μεσιτεία ἔκ ἔσω. ἔδ' ἢ μὴ γενήσεται, ὅπως ἡ μεσιτεία αὐτῆ. ἢ τότε μόνον ἔσαι, ἀλλὰ καὶ νῦν γίνεσθαι, ὅτι καὶ τῶν μεσιτείας ποιῶμεθα. ἐξαιρέτως μὲν τὴν ἑκείνην μητέρα, μετὰ αὐτῆς ἢ καὶ ἑκείνην τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἁγίων πολλὰς ναοὺς, ἀναθήμασι, ᾠδὴ κλησέσσι, καὶ εἰκόσι, καὶ ἱεραῖς τελειαῖς εἰς τὸ γενέσθαι μεσιτείας ἡμῶν αὐτῆς ἐφελκόμενοι. *Intercessionem eo tempore futuram, cum Angeli pro aliquibus supplicabunt, & sancti, multoque magis ipsa mundi domina: non pro omnibus tamen indistincte, neque pro aliquo, qui in peccatis demortuus est, nullo modo, observavit enim Deus hisce prorsus suam misericordiam, proptereaque in eos hunc in modum decrevit: si steterit Noë, Job, & Daniel filios eorum, & filias non eripient. Sed pro illis solis omnes deprecabuntur, pro quibus supplicationes accipientur, pro iis nempe, qui dum delictorum pœniteret, vitam finire contigit, nec peccatorum maculas perfecte expurgare potuerunt. Ita est adhuc durante iudicio, postquam enim theatrum dissolutum, & unusquisque in locum sibi destinatum cruciatuum abactus fuerit, nulla intercessio erit, neque unquam futura sit. Nihilominus intercessio hæc, non tum solum erit, sed nunc quoque sit; cum vi-*

343 *venas intercessores nobis comparamus, precipue inter alias illorum Domini, postmodum Angelorum choros, & ex sanctis plerosque, uti patet, utque supplicationibus, imaginibus, & sacrosanctis sacrificiis compellentes quodammodo, ut pro nobis intercedant. Ut reliqua hujus nugamenta præteream, jam ex ipso habeo preces sanctorum non fieri pro sanctis, neque pro demortuis in peccatis, sed tantum pro illis, qui, & nota verba, Ἰὼν ἐν μετάνοιᾳ καὶ φθασάτων μεταλλάξαι τὸν βίον, ἔπειθ' ἵ τὰς ἰῶν ἀμαρτημάτων κηλίδας διωθθέντων ἰεραῖως ἐκπύλαι, dum penitentiam agunt, vitæque finem posuere, ideoque delictorum sordes perfecte non potuerunt expurgare. Sed quid erit Purgatorium, dic fides Brienni, si hoc non erit?*

Si dicant, ut inferni pœnis finem imponant, Christum, descensu suo ad inferos, multos ad minus, si non omnes ex pœnis inferni, & vinculis liberasse, qui justis esse non potuerunt, cum justis ante adventum Domini in inferno ipso nullis tormentis afflictabantur, cum in sinu Abrahæ essent: ergo qui à dictis pœnis vindicati sunt, fuere peccatores, & impii, qui ob delicta ibi puniebantur. Quid absurdum itaque fuerit Christum, quod triduo illo tempore gessit, subsecutis etiam temporibus pro sua misericordia, & fidelium supplicationibus operari, multosque ex pœnis inferni solutos, ad beatorum vitam reducere? Nullum est post Christi mortem oraculum, quod pœnas inferni perpetuo duraturas fateatur, & nos ipsi in genus humanum adeo immittes id affirmabimus? en Patrum vota. Epiphanius in Panario adversus hæresim 46. ait Christum descendisse ad inferos, ut iis, qui olim ipsum cognoverunt, & ab ipsius deitate non aberraverunt, verum propter errores in inferno detenti sunt, indulgentiam largiretur. Joannes Chrysoft. homil. in S. Pascha, Resurrectione Domini extingui geennæ ignem, & vermem nunquam dormientem desinere, infernum turbare, lugere diabolum, qui apud inferos erant, à vinculis diaboli liberari. Hieronymus in cap. 3. Danielis scribit, Dominum nostrum ad fornacem descendisse inferni, in quæ clausæ peccatorum, & justorum animæ tenebantur, ut absque exustione, & noxa sui, eos, qui tenebantur conclusi mortis vinculis liberaret. Et in cap. 9. Zachariæ tradit eos, qui in peccatis Adam, seu ut quidam volunt, erroris insoliti, & mortis vinculis tenebantur, resurrexisse cum Christo. Eusebius Emisenus, si-

ve quisquis est auctor illarum homiliarum dicit, Christum confestim soluisse stridorem lugentium, & catenarum disrupta cecidisse vincula damnatorum. Ambros. lib. de mysterio Paschæ cap. 4. tradit expertem peccati Christum, qui ad tartari ima descenderet, feras inferni, januasque confringentem, vincetas peccato animas, mortis dominatione destructa, è diaboli faucibus revocasse ad vitam. Augustinus lib. 12. de Genesi ad literam cap. 33. ait non immerito credi Christi animam venisse usque ad ea loca, in quibus peccatores cruciabantur, ut eos solueret à tormentis, quos esse solvendo occulta nobis sua justitia judicabat. Joannes Damascenus orat. de Sabbato sancto, Christus improborum istorum prædam, eos nempe, qui ab initio sæculorum mortem obierant, velut hæreditatem adeptum esse, quicumque peccati jugo detenti fuerant, liberantem. Qui in inferno propter errores detinentur, qui mortis vinculis liberantur, vel tenentur lugentes inter catenarum vincula, animæ vincetæ peccato, & qui è diaboli faucibus revocantur ad vitam peccatores cruciati, & damnati ipsi non pœnis temporariis, sed æternis addicuntur, eos tamen à Patribus per Christum dici liberatos jam vidimus; & hanc esse Ecclesiæ sententiam ex Augustino habemus, dum dicit, *non immerito credi*, & nobis tam absolum fuerit hac ætate dicere Christum aliquos ex perpetuis inferni pœnis liberare?

345

Possumus dicere Patres sic locutos infernum non in particulari, sed in generali significatione accepisse: prædicationem Evangelii non ad eam annunciationem retulisse, quæ sit, cum quis ex infideli fidelis, & ex scelerato bonus evadit, sed ad peractæ redemptionis, & instantis liberationis, futuræque resurrectionis nunciationem: alios etiam intellexisse damnatis ipso opere prædicatam esse liberationem non ipsorum, sed eorum, qui hic DEO ad hæserant.

Nos tamen qui cum Græcis agimus, & sanctorum Patrum dicta veneramur, non tantum ea, quæ modo allata sunt, sed etiam alia, quæ multa in hoc argumentum afferri possunt, libenter amplectimur, & exosculamur. Utinam Græci etiam ipsi prudenter intelligant! Quare verum est, quod Patres tradunt, Christum descensu suo ad inferos multos propter peccata cruciatibus, ac tormentis addictos, & ad pœnas condemnatos in libertatem

346

resti-

restituisse, & ab illis pœnis, ac cruciatibus exsoluisse. Verum est, negari non potest. Hic est sensus Ecclesiz, non dicam Græcæ solum, sed universalis: qui secus dixerit, aut intellexerit, impius est, infidelis est, hzreticus est. Ergo Christus præter eos, qui erant in sinu Abraham, & justorum appellatione gaudebant, alios quoque præter eos, qui iusti non erant, sed peccatorum vinculis illigabantur, è pœnis & cruciatibus, quando jam iusti in pœnis & cruciatibus non erant, liberavit. Jam dixi, quid plura? conclude fodes, & animum ad prudentiam, & sapientiam flectito. Origenis fuit error, universalis Ecclesiz calculo damnatus, pœnas inferni finem aliquando habituras, ergo qui id dixerit Origenista & hzreticus fuerit. Cave tu qui Catholicuses, ne tot Patres, & sacrosanctæ Ecclesiz lumina, imo etiam ipsam Ecclesiam universalem, quæ hanc Origenishzresim oppugnat, in hzresim trahas. Cave dicas aliquos è pœnis inferni liberatos, ne pœnis inferni æque, atque Origenes finem imponas: & tamen ais liberati sunt, sic est; sed cum non sint à pœnis inferni, unde fuerint? certe ex alio loco, qui nec infernus fuerit, nec sinus Abraham, quo itaque? Dicito tu, ut vis, impone nomen loco quodcumque placeat, dum ibi mihi non æternas, sed temporarias pœnas asseras, dum enim liberantur aliquando, non æternæ fuerint. Ego cum Ecclesia Catholica nullum magis idoneum nomen, quam Purgatorii in loco explicando novi. Et ecce quomodo ex testimoniis Patrum, quibus pœnarum inferni finis asserabatur, Purgatorii pœnas, etiam nolentibus adversariis exculpimus. Vertant se quocumque volunt, caveant tamen, ne dum cum Catholicis sentire fugiunt, Origenem sequantur.

Quarintum est, beatam Virginem in doloribus pro Passione Domini nullum tenuisse modum, sed aliarum muliercularum instar, cruciatibus internis oppressam, q) voces altius extulisse, genas dilaniasse, corpus in varias formas, atque indecoras torfuisse, quæ de beata illa Virgine, quæ arcana Dei optime tenebat, & voluntatem Patris æque ac Filius executioni demandatam optabat

q) Idem in Triodio reprehenderat Alatus supra p. 223. Sane B. Simeon & Virgini prædixit quod animam ejus transurus esset gladius Luc. II, 35, quo loco per gladium S. Cyrillus intelligit tristitiam & vehementem passionis impetum πρὸς λογισμὸν ἐκτόπῳ καὶ ἀβήμονσαν ἔγνωσάν τὸν υἱόν, ad Joh. XIX. 25.

bat, dici, indecora videntur, & sunt. Potiora, non omnia colligam. Pag. 21. b. i. m. Ἰτερόσκομαι δειῶς καὶ δονῶμαι τὰ πλάγχθη, ἢ πανάμωμοι ἐν συναγμοῖς ἀνεβόα. *Horribiliter vulneror, & interiora concutior, immaculatisima in ejulatu in clamabat.* Ibid. 2. p. Ἰὼς ὄψεις διασάραττε καὶ θρηνησα ἐφ' ἐγγέλο. *Genas dilaniabat, & ejulans dicebat.* Pag. 70. b. i. m. δακρύων προχοαὶς κενῶσα ἢ πανάμωμοι ἐσάναζεν, ἐθρήνει βοῶσα ἐκ βαθέων ψυχῆς. *Lacrymarum fontes euacuans immaculatisima, suspirabat, lugebat, clamans ex profundis anime.* Pag. 86. b. 2. m. Θρήνοις ἐκόπητο δειῶς καὶ ἀτανίχουσα ἔλεγεν ἐκπληρομένη. *Ejulatibus dilacerabatur immodicis, & conspiciens dicebat obstupefacta.* Pag. 38. b. 2. f. Θρηνηδῶσα ἠλάλαξες, καὶ ἐκραζες. *Ejulans ululabat, & vociferabaris.* Pag. 39. a. i. p. πόνος ὑπομείνασα πολλῶς, ἔσενες δακρύουσα, καὶ ἀλαλάξουσα. *Cum dolores multos suslineret suspirabas illacrymans, & ululans.* Pag. 68. b. 2. p. ἠλάλαξε βοῶσα ἐν ὀδῆν. *Ululabat clamans cum dolore.* Pag. 94. b. 2. m. ἀλαλαγμοῖ ὀδύρετο, καὶ ἀνεπράυνάζεν. *Ululatu deplorabat, vocemque excollebat.* Pag. 117. b. 2. p. Θρήνον ἐκίνει γοερόν, καὶ κατετρυχέτο. *Ejulatum mouebat lacrymabilem, & macerabatur.* Pag. 159. a. i. m. ἐβόα θρήνοις ἑαυτὴν σωματάρουσα, in clamabat ejulatu semetipsam conturbans. Pag. 182. b. 2. p. ὀδυνηρῶς ἐνάλλουσα, μητρικῶς ἀλαλάξουσα, καὶ τὴν ἐκ τῶν πλάγχθων σιωπὴν μὴ φέρουσα σαυρῶ ἐκτένιζες. *Dolenter suspirans, materno ululans, & interiorem anxietatem, & angustiam non ferens, in crucem oculos figebat.* Pag. 183. a. 2. f. κατεξάνετο τὰς ὄψεις καὶ ἐβόα ἐν κλαυθμῶ. *Dilaniabat genas, & clamabat in ejulatu.* Pag. 188. a. 2. m. ὄν ὄρωσα νεκρῶδον δακρύων ἔρρει κενῶς τὰς ὄψεις καταξάνουσα. *Quem intuita jam animam exhalantem lacrymarum fontes emittebat, genas lacerrans.* Hæc equidem ex decore mulieris gravis, & in affectibus moderata non sunt. Georgius Nicomediensis orat. in illa Evangelii, *Maria autem stabat juxta crucem, &c. dolores omnes Virginis & cruciatus intimos cordis in Passione Domini singulos per ordinem enarrans, atque explicans, nullum tamen actum à gravitate tantæ mulieris alienum inducit: ἀλλὰ σκόπει μοι πάλιν, inquit, τὴν*

348

349

(Gggg)

δυμῶ.

Συμμετο. ἐπεὶ ἢ καὶ ἰσχυρῶς, καὶ πρὸς τὴν γῆν τὸ πτωχὸν
 σῶμα, ἴσως ἐπεχυσθεῖσα, καὶ ὅλα ἐπεσῆσα ἀπὸ μὲν
 τοῖς καὶ ἄλλοις δάκρυσι, πρασίᾳ ἢ Φωνῇ καὶ συμπαθητικοῖς
 θεῶν ἰσχυροῦσι. *Sed considera mibi rursus matrem afflicte-*
rantem, & ad omnia se vertentem. Affectui namque ducora, & n
se dedideras, & operi manibus propriis inserviebat, sic extrahi-
nis excipiebat, & soluta Christi membra circumplexa suscipiebat
ibi imponens, sola, ex cruce depositioni operam suam imponere co-
lubi vero depositum, & in terram sacrosantam illud corpus reclina-
circumfusa, & totum amplexata, illud equidem lacrymis catid-
gabat, miti vero voce, & perquam commiserantibus verbis ait
 Sic quoque docti viri adnotarunt, neque vere neque pro
 te tantæ matris B. Virginem pingi sub cruce humi collap
 bus, sensuque destitutam, & doloremotam, sicut igni
 gus mulierum, neque enim ideo suam matrem Christus
 in conspectu orbis adesse voluit, ut videret à morte vi
 humi stratum, sed exemplum fortitudinis, & invictæ
 concussam soliditatem proposuit, in quam martyres qu
 350 tuerentur; quippe quæ cum summo dolore, summam in
 nem, & constantiam retinuit. Quare sacra litera eam
 cuius tradunt, sed stetit: non cessisse nempe dolori,
 ac viriliter pertulisse calamitatem, non fractam pr
 sed impavidam, atque inconcussam stetit. Vide Joan
 lanum lib. de Beat. cap. 76. & 77. Cajetanum opusculo
 B. Mariæ Virginis, Opusculorum tom. 2. Gretserum de
 2. cap. 4.

Et hæc quidem communis cum aliis fibris sunt.
 quæ ipse animadverterim tantum unum de creatione An
 r) quos ante hanc mundum aspectabilem creatos vult. I
 2. l. αὐλῆς ἢ νεφέης τῆς ἀγγέλων προουπίστησας τῶν ὀρεινῶν

8) Eandem Jo. Philopontus lib. 1. in Hexaem. c. 14. sententiam Theodori
 Genesim, qui negat hanc pietatem, si quis ante colunt & terram cre
 tos sibi persuadent, modo credat à DEO creatos. Similiter S. Augusti
 de Civ. DEI. Proinde ut solus unusquisque accipiat, quod idcirco
 ut ad concitiationem impeditum à fidei regibus non abominatur, sed
 potius servat, dum tamen angelos sanctos in subordinatione eam,
 quidem DEO creatos, sed tamen de sua substantia & deo factos
 & omnes esse unum cum deo.

Ἰῶν σοὶ κρᾶζοντες. *Imateriales, & intellectuales Angelos ante res omnes visibiles produxisti, tibi clamantes. & pag. 70. b. 2. m. ἀγαθότη-
της πέλαγος ἀναφαίνεν βελόμητος, ἀγαθός ὡν ἀναρχε πρώτων ἐκ-
τισίας παντοδυναμίας σε νεύμασι, καὶ θεῖα προσάγμασι Ἰῶν ἀγγέλων
τῆς χάριτος καὶ δυνάμεων ἰαγμάλα. Bonitatis pelagus ostendere volens,
cum esses bonus tu, qui sine principio es, primum quidem creasti omnipotenti
tuo nutu, & divino jussu Angelorum choros, & Virtutum ordines.*

Non melatet plures, eosque maximæ auctoritatis Patres, s) in eam ivisse sententiam, Angelos ante hunc mundum conditos fuisse. Origenem homil. 1. in Genesim, & tract. 9. in Mattheum, & homil. 4. in Esaiam, & in lib. περὶ ἀρχῶν. Basilium Magnum homil. 1. in Exam. Gregorium Nazianzenum orat. in Natalem Domini, & carmine Jambico 15. Hilarium lib. 12. de Trinitate, & lib. contra Auxentium Arianum, Hieronymum in epist. ad Titum capite 1. suum secutum magistrum Gregorium Nazianzenum. Ambrosium in Exameron cap. 5. & præfat. in Psalm. Joannem Chrysoftomum lib. 1. de Providentia. Joannem Casianum collat. 8. cap. 7. ex Abbate Sereno. Andream Cretensem orat. de vita humana, & dormientibus. Maximum in Centuriis Theologicis, quem refert & sequitur Joannes Cyparisiottus decade 8. rerum Theologic. cap. 3. & 4. Joannem Damascenum de fide Orthodoxa libro 2. capite 3. Isidorum lib. 1. de summo bono cap. 12. Bedam lib. separat. questionum quest. 9. Macarium Chrysocephalum Philadelphiensem Episcopum orat. 1. in celestes Virtutes; & plures alios. t) Attamen sententia hæc à pluribus fuit improbata, Acacio Cæsariensi, Diodoro Tarsensi, Theodoreto Cyrensi, & in Concilio Lateranenfi, sub Innocentio III. damnata. Quid autem de creatione ista Angelorum ante Mundum aspectabilem statuendum sit, vide Sixtum in Bibliotheca, & alios Scholasticos.

F I N I S.

(Gggg) 2

MELODI

- s) Confer Petavium de angelis cap. 15. Vossium lib. 1. de Idololatria cap. 7. & Elmenhorstium ad Gennadium de dogmat. Eccles. c. 10.
t) Idem sentire observavi Hermam visione 3. cap. 4. Aeneam Gazæum p. 56. Rufinum Palæstinum lib. 1. de fide. c. 18. T. 1. Opp. Simondi p. 284. Cæsarium quest. 61. Procopium Gazæum in Octateuchum p. 6. quod opus præclarum utinam tandem è scriniis suis, in quibus jam diu delitescit, Græce cum versione sua & notis eruditissimæ lucem proferat optimus ac πολυμαθής καὶ πρῶτος ἡμῶν D. Godfridus Olearius.

MELODI * GRÆCORUM.

De quibus liber Allatii, suprap. 77. & 81. & in diatriba de Georgiis p. 318. promissus intercidit.

Alexius Metropolita Nicænus, auctor Canonis in S. Demetrium Martyrem. Lambec. V. p. 283.

Anatolius Patriarcha CPol. circa A. C. 450. cujus nonnulla leguntur in Octoecho,

Andreas Monachus, Cretensis circa A. C. 630. auctor magni Canonis sive ἀγιοπολιτικῆς συνηρηθῆ de quo Acta sanctor. 2. Aprilis, Cangius Glossar. Græco p. 583.

Andreas Pyrrhus.

Angelus Canone in S. Parasceven laudatur ab Allatio p. 194. contra Hotting.

Anthimus Patriarcha CPol. circa A. 535.

Arsenius Monachus.

Athanasius cujus canones in SS. Martyres Theodorus & in S. Joanniciam memorat Allatius de Synodo Phot. p. 543.

Athanasii ἡ Κατ'ὕλην in Jo. Damascenum. Cangius in μεγαλυτέρα.

Athenogenes Martyr, de cujus hymno dixi lib. V. Bibl. Græcz p. 195. seq.

Babylas Monachus.

Bartholomæi Melodi Canon in Theodorum Martyrem laudatur ab Allatio p. 543. de Synodo Phot.

Basilius Monachus.

Basilius Pegoriotæ.

Byzas sive Byzantius, Monachus.

Cassia sive Cassiana sive Icasia, virgo, in confiniis octavi & noni seculi clara. Vide Allatium supra p. 74. seq. & Nic. Rayzi S. I. diff. præliminarem ad Acta Sanctor. Tomo 2. Junii p. XXI.

Christophorus Præto à secretis.

Clemens Alex. de cujus hymno dixi lib. V. Bibl. Græcz p. 104.

Constantinus Porphyrogenneta Leonis Imp. filius, cujus expositoria leguntur in Octoecho.

Cosmas Majumiensis Episcopus de quo Allatius p. 73. 74. Cangius in ἡ ἱεραϊδίων.

Cyprianus Monachus.

DA-

* Confer. Volum. X. hujus Bibl. p. 130. seq.

GRÆCORUM.

DAVID Rex ac Propheta, divinorum Psalmorum auctor & modulator suavisissimus.

Demetrius.

Dorotheus Monachus.

Emmanuel Palæolaurita.

Emmanuel Phile, de quo in Bibl. Græca suo loco.

Emmanuel Peloponnesius Rhetor, cujus diff. de Cantico in B. Virginem quod incipit *Θεαρχία νέου κτί*, memoratur Lambecio V. p. 294.

Ephraem Carix, Monachus, à Mylassæ in Caria Episcopo hujus nominis diversus. vide Nic. Rayæi diff. præliminarem ad Acta Stor. Junii T. 2. p. LXVIII.

Eustatius Theffalonicensis scripsit expositionem hymnorum Joannis Damasceni.

Euthymius Monachus.

Gabriel cujus canonem in S. Nicolaum laudat Allatius p. 179. contra Hottingerum.

Georgius five *Gregorius* Metropolita Corinthi qui scripsit expositionem Canonum & Troparium Allat. p. 73. 280. de libris Eccles. & de Georgiis p. 419. Lambec. lib. V. p. 278.

Georgius Nicomediensis.

Georgius Rammata, cujus troparia in S. Nicolaum laudat Allatius p. 178. contra Hottingerum.

Georgius Siculus.

Germanus Patriarcha CPol. hic primus est inter Melodos quorum dimidiata icones exstant in fronte Triodii excusi Venet. 1601. Conspiciuntur autem ibi sub CHRISTI imagine *οἱ τὰ μέλη πλέξαντες ἐνθέων ὕμνων*, hoc ordine: 1. Germanus Patriarcha CPol. sub Leone Armeno Sec. IX. ejectus. 2. Sophronius Patriarcha Hierosol. 3. Philotheus Patriarcha CPol. ab A. 1362. 4. Andreas Cretensis (ut volunt) Archi Episcopus. 5. Joannes Euchaitorum Metropolita. 6. Georgius Nicomediae Archi Episcopus. 7. Methodius. 8. Cyprianus. 9. Anatolius Episcopus. 10. Leo Despotæ five Imp. 11. Leo Magister. 12. Basilus Pigeriotes five Pegoriotes. 13. Justinus. 14. Sergius Sequuntur Monachi: 15. Jo. Damascenus. 16. Cosmas (postea Majumæ Episcopus): 17. Josephus Hymnographus. 18. Theophanes cognomine Graptus. 19. Byzas, five Byzantius. 20. Stephanus Hagiopolites. 21. Georgius

(Gggg) 3

gius

gius Siceliotes. 22. Simeon. 23. Philothens. 24. Arsenius. 25. Babylas. 26. Ephraim Cariz. 27. Andreas Pynchos seu Rufus. 28. Theodorus Studites. 29. Casia virgo. Confer. Rayzump XXI.

Hierobem Monachus.

S. Ignatio Antiocheno Episcopo ac Martyri antiphonarum in Ecclesia usum in acceptis quidam referunt, ut dixi lib. V. p. 41.

Ignatium Hymnodum Canone in S. Joannem Climacum laudat Allatius de Synodo Phot. p. 437. & contra Hotting. p. 195.

Joannes Archi-Episcopus.

Joannes Cucuzelos. Vide Lambecium lib. V. p. 273.

Joannes Arda Damascenus.

Joannes Geometa.

Joannes Grossus, Nectarii Abbatis Casulensis discipulus.

Joannes cognomen *Mauropis*, Monachus primum deinde Archi Episcopus & Metropolita Euchaitorum clarus sub Imp. Constantino Monomacho circa A. C. 1050. Vide Lambecium lib. V. p. 29. seq. Ejus carmina jambica in principalium festorum Historias vulgata per M. Bussum, Etonæ 1610. 4.

Joannes Sauracius.

Joannes Zonaras, Monachus qui illustravit etiam *Canones* *Sancti* *Joannis* *Damasceni*.

Josaphatus Cucuzelus, Allatius supra p. 99. seq.

Josephus Studita, Sculus patria, qui senio confectus A. C. 883. obiit. De eo *Joannes* Diaconus CPol. cognomine Eugenius in illius Vita, Acta Sanctor. 3. April. & T. 2. Junii p. 788. Ab hoc distingui video *Josephum* *Melodum* auctorem novæ Octoechi five Paracletices. Vide supra p. 283. Ejus triodia MSS. in Bibl. Barberina. Allatius p. 78. Canones XLVIII. Lambec. lib. V. p. 274. Hippolytus Maraccius Lucensis Rom. 1662. 8. edidit Josephi Hymnographi Mariale, latine cum notis. (Phot.

Isidori Canon in S. Demetrium laudatur ab Allatio p. 543. de Synodo

Justinianus Imp. Nic. Alemanus ad Hist. arcanam Procopii p. 88: *De Musica Justiniani* peritia Theophanes profert *Græcum troparium*. e. hymnum quem de *CHRISTI* divinitate & æconomia ad Ecclesiasticos modulos concinavit, hodieque Græci canunt inter Missarum solennia.

Justinus Decadio idem qui Græcam præfationem præmisit Psalterio Græco Aldino antiquissimæ edit. in 4.

S. Justin Martyris *Psalmi* *Eusebio* IV. 18. Hist. memoratus pridem intercidit.

Leo Sapiens Imperator, *cujus προπάτρια ἰαθρα* undecim leguntur in Oſtoecho, Odarium Catanyeticum memorat Lambecius V. p. 295.

Leo Magister.

Leo Peganius.

Marcus Eugenius Paraphraſin hymnorum Joannis Damasceni concinnavit. laudatur ab Allatio p. 280.

Marcus Monachus & inde Episcopus Hydruntinis, Leonis Imp. ætate clarus Allat. p. 72. 73. 74. Videndum idemne Hieromonachus Marcus qui scripsit de dubiis typicis, Lambec. V. p. 285.

Marci Archi Ep. Ephesini qui concilio Ferrariensi A. C. 1438. interfuit, Cantica duo in S. Trinitatem & Canonis octo in B. Virginem memorat Lambecius V. p. 284. ejus expositio ἐκκλησιαστικῆς ἀπολυσίας edita ad calcem operum Simeonis Thessalonicensis A. 1683. Jasii in Moldavia.

Maurolea.

Mauropus, supra *Joannes Mauropus*,

Methodius Patriarcha CPol.

Metrophanes Episcopus Smyrnæus. Allat. p. 67.

Michaël Psellus, Imp. Michaelis Ducz præceptor circa A. C. 1050. clarus de quo abunde Allatius libro de Psellis.

Nestarius Abbas Casalensis.

Nicephorus Callistus Xanthopoulos de quo dixi in Bibl. Græca suo loco. Hic Catalogum brevem Hymnographorum, quem versibus jambicis concinnavit, apponam :

Οἱ τὰ μέλη πλεξασίτες ὕμνων ἐνθάδε.
 Ἡ λύρα δὲ Πνεύματος ΚΟΣΜῶΣ ὁ Χριστός,
 Ορφεὺς παρὸς ἢ ΔΑΜΑΣΚΕῶΝ χάρις,
 καὶ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, ἸΩΣΗΦ οἱ Στυδίται,
 Οργανα τὰ κράτιστα δὲ μουσικίας,
 ζηνῆτε σικεῖν ἸΩΣΗΦ ὑμνογράφος
 Μίλτος παναξιόμοιον ἈΝΔΡΕΑΣ ἐκέρτερος
 καὶ ΘΕΟΦᾶΝΗΣ ἢ μελιχρῶς κινῆρα
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ΛΕΩΝ ἰσ, ΜΑΡΚΟΝ, (leg. Μάρκος) ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Nicetas Heracleota.

Nicetas Stecharius.

Nicolaus Malaxus Nauplii Archipresbyter, qui patriarchatus non parca addidit. Vide Allatium p. 229. *Nilus*

Nilus Rossanensis circa A. C. 980. vide Allatium de Nilis p. 27. seq.
Nilus Xanthopoulos, postremis Imperii Græcorum temporibus clarus, de quo idem Allatius de Nilis diatriba p. 59.

Paulus Ammonius.

Philippus cujus canonem in S. Josaphatum laudat Allatius p. 180. contra Hottingerum.

Philoteus Patriarcha CPol. plurimorum Canticorum auctor, seculo XIV. clarus, de quo suo loco.

Photius Monachus.

Photius Patriarcha CPol.

ejus ἑξήκοντα in Methodium CPol. ex Oſtoecho T. 2. Aſ. Sancti Junii p. 969. F.

Procopius Chartophylax.

Pyrrhus, supra *Andreas Pyrrhus*.

Romanus Diaconus Emefenus, circa A. C. 500. clarus quod plurimorum canticorum sive parvorum hymnorum auctor celeberrimus. Joannis Canonem in Romanum Melodum laudat Allatius p. 542. de Synodo Phot.

Sergius Hagiopolita.

Simeon Monachus.

Sephronius Patriarcha Hierosol. cujus tropæia in vigilia Natalis CHRISTI & Horologium magnæ Paræves memorat Lambecius lib. V. p. 270.

Stephanus Hagiopolita, Monachus.

Stephanus Sabaita.

Theodoritus. Vide Lambecium lib. V. p. 268.

Theodorus Cætonita cujus Canonem in Johannem Eucharistiam Episcopum laudat Allatius contra Hottinger. p. 180.

Theodorus Ducas Laicaris. Vide Caggium in Oſtoecho & Ryndandem T. 7. p. 368.

Theodorus Prodromus ὁ τῶν ἱερῶν κανόνων πρῶτος σαφηνιστὴς Nicephoro Blemmidæ λόγῳ I. de process. Spiritus S. laudatus. Ejus ἐξηγήσεις in Canones Cosmæ ac Joannis Damasceni MS. in Bibl. Vaticana & Cæſarea Lambec. lib. V. p. 276, 277. Allegatur ab Allatio p. 74.

Theodorus Studita, cujus nonnulla leguntur in Oſtoecho. Theodori Monachi Canonem Catanycticum ad CHRISTUM servatorem

memorat Lambecius lib. V. p. 268.

Theodosia cujus Canon in S. Joannicum laudatur ab Allatio p. 217. contra Hottingerum.

Theodosius Lascaris, supra Theodorus.

Theodosius Syceota.

Theodosius Syraculanus Sec. VIII. Episcopus qui troparia composuit que canuntur in Vigiliis juniorum. Act. Sanctor. Junii T. 2. p. 788.

Theophanes Graptus, Confessor. Vide Baron. ad A. C. 842. n. 28. Ejus Canonem paracleticum ad B. Deiparam Virginem memorat Lambecius lib. V. p. 268.

Theophilus Imperator. Vide Cedreni locum apud Allatium p. 66. seq. diff. I.

Thomas Monachi Canonem catanycticum memorat Lambecius V. p. 285.

Timocles.

I N D E X.

IN LEONIS ALLATII

Differtationes de Libris Ecclesiasticis Græcorum.

Plura ejusdem argumenti, in supplementi vicem succincte exponens.

Pag. ad marginum numeros in libro Allatiano respiciunt.

Αγγελικός ὕμνος, Trisagium.

Ἁγιασμοὶ benedictionum formulæ de quibus Goarus ad Evcholog.

Ἁγιοπολίτης liber MS. de Musica recentium Græcorum. Cangii glossæ.

in πλάγιοι ἤχοι, κράτημα, πνεῦμα, πλεον, φωνή &c.

Ἁγιοπολιτικὸν σιχηρόν, magnus Canon sive canticum Andreæ Cretenfis.

Ἄνοι, Psalmus 148. 149. 150.

Ἀκαθίς, hymnus in B. Virginem a stantibus cani solitus.

Ἀκολουθία, Ordo in liturgia, qualem v. g. in Festo SS. Basilii, Naz. & Chrysostomi observandum ex Typico, Menzis aliisque Græcis ritualibus impressis Græce & Latine cum notis Nic. Rayæus S. I. præmisit Tomo 2. Act. Sanctorum Junii.

Hymnus Ἀλληλαία, & alius Θεὸς κύριος καὶ ἐπίφανος ὑμῶν. Analect. Græc. Benedictinorum p. 209.

(Hhhh)

Ἄμαρ-

Ἀμαρτωλῶν σωτηρία, Venet. 1641. 4. liber Asceticus Agapii Cretenfis, in monte Atho Monachi.

Ἄνωμεθ, Psalmus 118. (al. 119.) pag. 13.

Ἀναβαθμοὶ Psalmi graduum.

Ἀναγνώσεις five ἀναγνώσματα, liber quo lectiones sacrae describuntur, pag. 52.

Ἀναπαυσίμα στιχηρά, five τροπάρια in defunctum. Analect. Græc. p. 211. 219.

Ἀναστάσιμα troparia five cantiones in resurrectionem CHRISTI. p. 65.

Ἀπολόγιον pag. 89.

Liber ἀνθ' ὁ dictus, pag. 65.

Ἀπολόγιον νέον pag. 104.

Ἀντίφωνα pag. 14.

Ἀποδείκτων Completorium post sumtam Coenam. Benedictinorum Analecta Græc. p. 217. Rayz. p. LXXVII. seq.

Ἀπόλυσις dimissio five extremae preces in Officio. Analecta Græc. p. 172. 179. Et Ἀπολυτικὸν στιχηρὸν quo officium terminatur. id. p. 210. Goarus p. 32. ad Eucholog. Ἀπολυτικαὶ dimissioꝝ Epistolæ.

Ἀποστολικά στιχηρα in honorem Apostoli.

Ἀπόστολ' five Ἀποστολικὸν βιβλίον pag. 46.

Ἀποστολοεὐαγγέλιον, lectiones Apostolicas & Evangelicas diebus festis & Dominicis complexum.

Scriptum περὶ ἀρχιεπισκοπίας. pag. 5.

Ἀρχιερατικὸν liber Pontificalis Ecclesie Græcæ, de Episcoporum Ordinatione, officio &c. ab Is. Haberto Græce & latine editus cum notis, Paris. 1666. fol.

Ἐπιβίον liber in quo sacra supellex scribitur. Vide Analecta Græca p. 277. Cangii Glossar. & Montfauconi Palzographiam Græcam. p. 300.

Ἐροτολόγια. infra in σεληνοδρόμια.

Ἐρονικὸν de dictis & factis veterum Ascetarum. Vide Caveum, Cangium & Cotelierum Tomo I. monument. p. 795.

Ἐκκονικὸν p. 97. Philothei, pag. 65.

Διαψαλμα in hymnis μέλος ἐναλλαγή.

Διατάξεις, Διατάγματα, Canones, constitutiones Ecclesiasticæ quales sub Clementis Rom. nomine existant.

Διατυπώσεις Canones Ecclesiastici ad doctrinam & fidem stabiliendam.

Vide Cangium in ἄροι.

Δίδαχαι, διδασκαλία, Præcepta, doctrinæ quales laudantur sub Apostolorum & Apostolicorum Virorum nomine, ut dixi lib. V. Bibl. Græcæ p. 34. Interdum etiam idem sunt *δημηγορίαι* Conciones, in certas *ῥάσεις* sive præfationes distinctæ, ut *δίδαχαι* Alexii Rharturi Presbyteri & Chartophylacis Corcyrensis Venet. A. 1560. quo & vixit: & aliæ MSS. Anonymi in Festa ex Codice Colbert. 4634. de quibus Cangius.

Διπλοκατηχήριον iteratæ preces pro Catechumenis.

Δίπτυχα tabulæ quibus nomina Episcoporum & aliorum sanctitate & meritis in Ecclesiam illustrium nomina consignabantur, de quibus præter Meursium, Svicorum, Cangium & Caveum ab hisque laudatos videndi Jo. Bonæ II. 12. rerum liturg. H. Noris diss. de quinta Synodo c. 5. Jo. Baptista Cordona in commentariolo de diptychis, Tarracone 1587. Alexander Wilthelmus ad Diptychon Leodiense & Dan. Papebrochius ad Diptychon Chifletianum CPoli allatum & triptychon Ruthenicum ante tomum I. Act. Sanctorum Maji p. LX. seq.

Διώδιον. p. 72.

Δοξολογία major, Hymnus Angelicus, *Gloria in excelsis DEO*: & minor, infra *Trisagion*.

Εγκαίνια Officium in dedicatione templorum.

Εισμολόγιον pag. 98.

Εισοδικόν officium in solenni ingressu sive procesione, quando Evangelia vel panis & vinum ad altare deferuntur.

Εκλόγιον selectæ vitæ patrum XL. ab Agapio Cretensi Venet. 1644. 4.

Εκτενή, *extensa* sive longior precum formula.

Εννατα Novendiaria, Officium pro defuncto, nona post obitum die. Fuere & τρίτα, & τεσσαρακοσά & ενιάυσια, die tertia, quadragesima & anniversaria.

Εξαποσειλάρια pag. 67. Hymni in quibus vox *εξαπόσειλον* frequentius occurrit, & mittenda a DEO beneficia, spiritalia præcipue expectantur.

Εξάψαλμο pag. 58. sex Psalmi laudum, 3. 37. 62. 87. 102. 142. Vide Analecta Græcæ p. 219.

Εξοδιασικόν Officium Exequiarum.

(Hh'hh) 2.

Εσθ-

- Ἐσχατικός κύκλος** Ⓞ. *Cyclus Paschalis.*
Ἐπιθῆ Ⓞ ἔμν Ⓞ, a trifagio distinctus ut notat Rich. Simon ad Gabrielem Philadelphiensem p. 80.
Ἐπορισμός in baptismo. Vide Tho. Milles p. 7. ad Cyrillum Hierosolymitanum.
Ἐπιπάπαδον, Officium sancti olei a septem sacerdotibus celebrandum. Eadem *Analecta* p. 274. Cangius in *πασχῆς*.
Ἐσπερινός ἕμν Ⓞ. Vide quæ dixi in *Bibl. Græca* lib. V. p. 196. Ἐσπερινόν officium *μικρὸν καὶ μέγα*. Vide Cangium.
Ἐυαγγέλιον. pag. 33.
Ἐυαγγελιστῆριον pag. 46.
Ἐυχέλαιον Preces in extrema unctione.
Ἐυχολόγιον pag. 95. Prodiit etiam Venet. 1553. apud Christoph. Zanetum.
Ἐφημερίδας Græcorum metricas vocat Papebrochius breve *Menologium* jambis Græcis compositum quod cum notis suis præmisit *Tom. primo Act. sanctorum Maji*.
Ἐωθινός ἕμν Ⓞ. Vide quæ in *Bibl. Græca* lib. V. p. 197.
Ἐσθάρια Ἐσθάρια Leonis Imp. p. 67.
Ἡχ Ⓞ non Canticum denotat, ut Meursio visum, sed tonum. p. 66
Θεοτόκια, Cantica in honorem Deiparæ, quæ ad quingenta junctim edidit Simon Wagnereccius S. I. in pietate Mariana Græcorum Monachii 1648. *Θεοτοκῆριον* liber quo *Θεοτόκια* ejusmodi continentur. Agapii Cretensis Monachi *Θεοτοκῆριον* Venet. 1643. 4.
Θεωρία ἐκκλησιαστικὴ καὶ μουσικὴ Germani Patriarchæ CPolitani, quæ vide Rich. Simonem ad Gabrielem Philadelph. p. 78. 249. 287. atque Tho. Milles ad Cyrillum Hierosol. p. 325.
Θησαυροί es homiliarum in Festa aliaque pietatis officia & explicatio *Orationis Dominicæ*, per Studitam, Monachum *Damascenum* subdiaconum Thessalonicensem. Venet. 1628. 4. 1642. 4. βλίων ὀνομαζομένων *Θησαυροί*.
Θησαυρός τέ Ⓞ Theophylacti Hierodiaconi Tzanzurnari *Homilias* XIX. varii argumenti. Venet. 1621. 1646. 4. de *Vitis Evangelistarum & Episcoporum*.
Καθίσματα. Psalmorum in *καθίσματα* distributio pag. 55.
καθίσματα, aliz cantiones & *τροπάρια* quæ a sedentibus concipiuntur pag. 56.

Καλενδάρια vocant nonnulli quæ alii Menologia, ut Calendarium Græco Moscum quod præmittitur Actis sanctor. T. 1. Maji.

Καλανδολόγια. infra in *σεληνοδρόμα.*

Κανόνες, ὄροι, πίνακες regulæ SS. Patrum, Canones Ecclesiastici, pœnitentiales aliique.

Κανόνες hymni, ut *μέγας κανὸν* Canon Andreæ Cretensis, confer Nic. Rayzum p. XIX. diff. præliminar. ad Acta sanctor. T. 2. Junii. Canon *τριώδιον, τῆραώδιον, ἐννέα ὠδαῖς συνελθόμενον*, tribus, quatuor, vel novem odis constans. Canon *κατ' ἀλφάβητον*, acrostichis.

Κανονάριον τῶν ἀναγνωσμάτων ἔ *Εὐαγγελία.*

Κανονικὸν liber pœnitentialis Joannis Nestevtz sive Jejunatoris, de quo Cangius.

Κατάβασμα sive *καταβασία* quod depresse voce concinendum est. Rayzum, loco laudato p. XXIII.

κατανυκτικὰ σιχηρά & κατανυκτικοὶ κανόνες cum compunctione cordis pro remissione peccatorum decantanda.

Κεραγαρία. pag. 103.

κεφάλαια sectiones sive *τμήματα, μέρη, ᾠμοποιή, ἀναγνώσεις* capita librorum sacrorum, constantia pluribus *στίχοις* sive versibus. Habent & *τίτλους* majores *κεφαλαίους.* Vide si placet, quæ dicta lib. IV. Bibl. Græcæ cap. 5. §. 21. In quibusdam Codicibus præter *τίτλους, κεφάλαια & στίχους* etiam numerus *ῥημάτων* additur, ut in Codice Regio IV. Evangeliorum, de quo Clariss. Montfauconus p. 306. Palzographiæ Græcæ.

κλίμαξ, ἀναγνώσεις εἰς τὸν κλίμακα, lectiones e scala Paradisi Jo. Climaci.

κοινωνικὸν hymnus inter sacram Communionem cantari solitus.

Κοστάκιον parvus hymnus, quales complures & mille amplius composuit Romanus Diaconus Emesenus circa A. C. 500. clarus. Vide præter Meursium, Svicerum, Cangium & Caveum, Menolog. 1. Octobr. apud Ughellum T. 6. Ital. sacr. p. 1089. Hugonem Menardum ad sacramentarium Gregorii M. p. 320. Rayzum p. XVIII & Habertum ad *αρχιερατικὸν* Ecclesiæ Græcæ p. 59. Montfauconus Diarii Italici p. 211. memorat *κοστάκιον* Officii Ecclesiastici X. sæculi MS. in Bibl. monasterii S. Basilii Romæ. *Est contacium, inquit, brevissimus baculus, cui barei obvoluta mira longitudinis charta περιόχεται, ex multis filis consequenter agglutinatis*

(H h h h) 3

con-

confecta, ubi descriptæ orationes & officia sacerdotibus obœanda cum sacra ministrant. Simile huic habetur in Bibliotheca Regia. Est autem illud elegantibus apicibus & literis exaratum.

Κρατικῆς librum Musicalem denotat apud Græcos, si Suicero excredimus. Sed nihil tale Allatius pag. 103. quem ille sequitur, & qui docet Cantorem illo vocabulo denotari.

Κρατηματάριον liber Musicus, de quo Cangius, *κράτημα* unus ex undeviginti tonis Musicæ Græcicæ.

Κληροικόν τυπικόν, pag. 11.

Λαυσαικόν, lectiones ex Historia Lausiaca Palladii Galatz circa A. C. 400. clari.

Λειμών Pratum spirituale Vitas Patrum complexum auctore Jo. Moscho Monacho circa A. C. 630.

Λειτουργικόν, λειτουργία, p. 16. Gilbertus Genebrardus Paris. 1575. fol. Edit e Græco versam a se Liturgiam mysteriorum ante consecratorum e Cretenfi Codice, Liturgiam pro dormientibus five defunctis, officium de Angelis & Sanctis. Canonem five Bullam contra hæreses præcipuas, Menologium five Calendarium Sanctorum totius anni. Titulos capitum 122. Euchologii. Zachariam Mytilenensem Episc. contra æternitatem Mundi, & Basilii atque Nazianzeni dialogum de invisibili DEI essentia. Nôstra ætate Liturgiarum Græcarum *συναγωγή* in lucem edere parat doctissima fœmina Anna Dacera, ut didici ex Memoriis litterariis Trevultinis A. 1701. T. 2. p. 366.

Λιτανεία pro formula precum & supplicationis apud Latinos magis frequentatur quam apud Græcos, quibus potius significat uti *εὐχὴ κλησις* quoque procesionem religiosam, & *λετή* tempus vel diem illi destinatam. Plura de litaniis amicus noster Nicolaus Petrus Sibbern Holfatus in schediasmate de libris Latinorum Ecclesiasticis, quod juvenis admodum edidit, quodque ab ejus industria auctius & emendatius brevi exspectamus.

Λυχικόν officii vespertini pars *ad lucernas*, five *lucernarium*. Simplicius Verinus contra Grotium p. 150. Petavius ad Epiphani. p. 368. Infra in *Φωταγωγικά*.

Μακαρισμοὶ Hymni in commemorationem Sanctorum.

Μαρτυρικά. Hymni in honorem Martyrum.

Μεγαλυνάρια Hymni quibus *μεγαλύνονται* atque celebrantur Sancti.

Μεσονυκτικόν vel μεσονύκτιον officium quod media nocte perficitur ex hymnis & precibus. pag. 65.

Τροπάρια ἔμνηαίς.

Μηναία pag. 78.

Μηνολογία pag. 52. 82.

Τὸ ἀγία μύρα ἀκολουθία officium consecrationis sancti unguenti. Eucharolog. p. 628. 637.

Νεκρώσιμῳ κανῶν vel νεκρώσιμον τροπάριον, in defunctos cani solitum.

Τὸ θεία καὶ ἱερὰ νιπήρῳ ἀκολουθία. Officium sacri pedilavii id. p. 745.

Νέῳ ᾠδῶν δεισῳ. Vide ᾠδῶν. Ὀκτώηχῳ νέα vide Ὀκτ. Νέον ἀνθολογίον. Vide ἀνθολ. Νέῳ Θεσαυρός. Vide Θεσαυρός.

Νομοκανῶν five Νομοκανόνιον, Concordia Canonum Ecclesiasticorum Legumque civilium sub suis digesta titulis à Joanne Scholastico. Photio Patriarcha aliisque, de quibus Cangius, Cotelerius T. 2. monument. & Caveus. Νομοκανῶν five κανονικόν Joannis Nestevtæ five Jejunatoris est liber, κανόνας de pœnitentiæ disciplina continens.

Ὀκτῳ hymni genus velut ex pluribus partibus domus compacta, quod cum Itolorum stanzis confert Cangius, opponitur κοντακίους velut brevioribus.

Ὀκτώηχῳ pag. 64. Ὀκτώηχῳ νέα. id. 65.

Ὀμιλίαι Conciones sacræ. Ὀμιλιάριον.

Ὀπισθάμβονῳ ἐυχῆ preces five benedictio, pone ambonem in media Ecclesia antequam populus dimittitur recitanda à Sacerdote.

Ὀρθρῳ preces & hymnus matutinus.

Ὀροί, Canones Ecclesiastici de morum & disciplinæ conformatione.

Πανηγυρικόν pag. 94.

Παραδείσῳ, Νέον Παραδείσιον. Vitæ Patrum & Monachorum. Phot. Cod. 198. Coteler. I. monument. pag. 796. Etiam recens scriptor Agapius Cretenfis Patrum vitas à se collectas ᾠδῶν δεισῳ inscripsit. Venet. 1641. 4. & Jo. Geometræ Epigrammata Græca eodem titulo veniunt.

Παραθέσεις benedictiones five Preces quibus populus DEO commendatur.

Παρακλητικῆ pag. 68. & 283. seq.

- Παρακλητικοὶ κανόνες, troparia, ᾠδακλητικά. *ibid.* in notis.
- Παρακοντάκιον, responforium. Vide Cangium in *κοηάκιον*.
- Παρατάξιμος cum Canone five cantu νεκρωσίμω conjungitur in *Analectis* Benedictinor. p. 259, 260.
- Παχάλιον. pag. 5. in not. adde Cangium in *Glossar.* & ad *Chronicon* Paschale Petavium in *Uranolog.* &c.
- Πάτρικα. pag. 53. adde Coteler. T. I. monument. p. 794.
- Πάτριαρχικόν diploma Patriarchæ.
- Πανθέκη, Synodus Trullana A. C. 680.
- Πενήκοσάριον pag. 77. Editio Spinelliana Venet. 1600. pag. 277, 281.
- Πολυέλιος Psalmus 134. (al. 135.) pag. 13, 60.
- Πρακτικά Αἴτα Conciliorum.
- Πραξαπόστολος, pag. 46. & 52. in not.
- Προοιμιακός Psalmus CIII. (al. 104.) qui ab eo incipiunt officia. pag. 57.
- Τὰ πρὸς κύριον, Psalmi Graduales. pag. 59, 60.
- Προψάλλματα preces ante Psalmos decantari solita.
- Πτερόν charta cui inscripta oratio in ordinatione Episcopi, quæ incipit ἡ θεία χάρις.
- Ῥήθρον dicunt Græci textum ipsum five verba S. Scripturæ, τὸ κείμενον.
- Ῥογάλια libelli quibus ordine Alphabetico descripta nomina hominum & rogæ five stipendia quæ quisque accipiebat.
- Σεληνοδρόμια de lunæ periodis & significatione pag. 91. Hæc perinde ut Βροντολογία & καλαντολογία improbantur à Nicephoro Confessore T. 1. juris Græco Romani p. 196.
- Σεμνός Hymnus ita dictus à prima voce, ut ἄγιος, ἄξιος. Vide Meursii glossar.
- Σημείωμα decretum.
- Σημείωσις nota.
- Στάσεις quæ à stantibus in Ecclesia audiuntur, ut καθίσματα quæ à sedentibus.
- Troparia σαυρώσιμα, in crucem CHRISTI, σαυρονασάσιμα pag. 65.
- Στεφάνωμα five στέφανα ἔγαμος, ἀκολυθία ἔσφαναμα. Officium coronarum nuptialium.
- Στιχιδάριον liber in quo describuntur στιχάρια five στιχάρια hoc est vestes Ecclesiasticæ pro ordine & gradu ac tempore annivariz. Stichario ex Cod. Reg. 273. usum se esse testatur Cangius.

ηρα, troparia, cantus, hymni versibus descripti. στιχηρά προσόμοια quæ modulo suo uni ex octo tonis Græcorum aptantur, at ἰδιόμελα quæ propriam modulationem habent. ανατολικά quæ concinuntur mane &c.

ri S. Scripturæ στιχηροὶ sunt Psalmi, Jobus & libri Salomonis.

υχολογία Alterna Psalmorum Davidicorum per versus recitatio.

⊙ versus, vide supra in κεφάλαιον.

ιβόλα τῆ πίστεως ut Nicænum & CPolitanum quæ memoriæ mandari iubentur can. 7. Laodicen.

αξάρια. p. 91.

απτῆ, collecta five supplicationis longioris formula. Vide Eucholog. p. 30. & Suicerum.

δικὸς τόμος. pag. 146.

ιδιὸν contra Iconomachos; in Dominica Orthodoxiæ legi solitum.

δοι, Septem Synodi œcumenicæ Græcis probatæ, Nicæna, CPolitana, Ephesina, Chalcedonensis, CPolitana II. & III. & Nicæna II.

ταγμα τῶν ἀναγκαιῶν ἀκολουθιῶν, ἐκ τῆ εὐχολογίας. pag. 102.

ματολογιον Ordo sumendi habitus Monastici. Vide Lambec. V. p. 286. Goari Eucholog. p. 468-519.

τικά, Tacticus liber. pag. 16.

αρακοσα. supra in ἔννατα.

αωδιον pag. 72.

⊙. supra in κεφάλαιον.

δικά troparia pag. 66, 67.

άγιον, de quo præter laudatos à Caveo, vide Habertum ad Archiepiscopatum Græcor. p. 64.

α. supra in ἔννατα.

αλμ⊙ pag. 57.

ιδιον pag. 69. 113. seq.

άριον, modulum proprie sonat, licet pro cantibus & hymnis frequenter accipitur. Vide Goarum p. 32. ad Eucholog. & Rayzum p. XVII.

ικόν p. 4.

ικά πρώτα καὶ δεύτερα, Psal. 102. & 145. pag. 14.

αγαγικά, Φωταγωγάρια, preces vespertinæ ad lucernas. Supra in Λυχνικόν.

Χαιρετισμοὶ Hymni in laudem B. Virginis, incipientes ἀχαῖρε, *Aria.*

Χειροτονίαι Varia Officia Ordinationum; apud Jo. Morinum de Ecclesiz Ordinationibus & in Euchologio, Goari notis illustrata. Χερσβικὸς ὕμνος, Trisagium. Confer Cyrillum Hierosol. pag. edit. Oxon. Goarum ad Eucholog. p. 634. Rich. Simoni Gabrielem Philadelph. p. 76. seq. & Simplieium Verinum: librum postumum Hug. Grotii. p. 91. seq.

Ψαλτήριον pag. 53.

Ωιδαί, hymni sacri XIII, ex sacris litteris collecti & Psalterio subijuncti. pag. 62.

Ωρολόγιον pag. 90.

Ωρολογόπυλον pag. 104.

F I N I S.

3 9015 02390 4137

B 790,765

